Rote Tii Alkitab

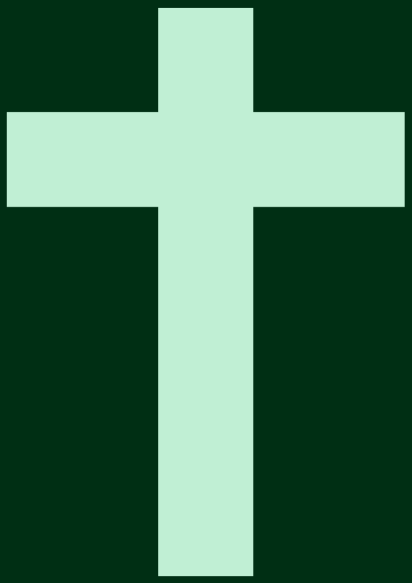

Genesis and the New Testament in the Rote Tii language of Indonesia

Rote Tii Alkitab

Genesis and the New Testament in the Rote Tii language of Indonesia
Kejadian dan Perjanjian Baru dalam bahasa Rote Tii

copyright © 2004-2011 Unit Bahasa dan Budaya

Language: Rote Tii (Tii)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
376f544e-67b9-55a2-9875-b1335ebd71ac

Contents

Tutui Makasososak 1
Mateos 82
Markus 160
Lukas 208
Yohanis 287
Nedenuk kara Tutuin 343
Roma 421
1 Korentus 458
2 Korentus 492
Galatia 513
Epesus 524
Felipi 535
Kolose 543
1 Tesalonika 551
2 Tesalonika 557
1 Timotius 561
2 Timotius 570
Titus 577
Filmon 581
Ibrani 583
Yakobis 611
1 Petrus 620
2 Petrus 630
1 Yohanis 636
2 Yohanis 644
3 Yohanis 646
Yudas 648
Dae-bafo Beuk 652

Tutui Makasososak
Mulai numa Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak

Manetualain nakadadadik lalai, dae-inak no basa oe-isin nara lala'en

1 Makasososan Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak.
2 Lelek naa, dae-inak bei ta dadi, ma basa-basan bei runggu-rangga. Bei
hambu kada oe, ma makiu-makahatuk tatana nalan. Manetualain Dula-
dalen laa-laa neu-mai nai oe naa bafon lain.*
3 Basa boe ma Manetualain kokolak nae, “Muste hambu manggaledok.”
Kokolak basa nae talo naa, boe ma manggaledok dadi.
4 Ana mete-nita manggaledok naa, boe ma dalen namahoko, nahuu
hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulauk. De Ana tada fe'e
manggaledok numa makiuk mai fo esa-esak no fai heli-helin.
5 Ana foi manggaledok naa nade, ‘leledok’, ma makiuk naa, ‘le'odaek’. Naa,
fai kaesan.
6-7 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Dadi mamana rouk,
fo tada fe'e oe. Huu naa de hambu oe nai tadak lain, ma hambu oe nai
tadak dae.” Kokolak basa nae talo naa, boe ma oe naa tada ba'en neu dua.
8 De Ana foi mamana rouk manai tadak lain naa nade, ‘lalai’. Naa, fai
kaduan.
9 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Oe manai tadak dae
naa muste nakabubua neu mamanak esa, mita fo hambu dae madak.”
Kokolak basa talo naa, boe ma dae madak dadi.
10 De dae madak naa Ana foin nade, ‘mada lai’; ma oe mana makabubuak
naa, Ana foin nade ‘tasi’. Ana mete-nita basa naar, boe ma dalen
namahoko, nahuu hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulauk.
11 Boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Mada lai muste mori
sele-tandek. Muste hambu sele-tandek mana maboak, kade'ek, ma mana
madoo momodok. Mita fo sele-tandek esa-esak nabuna-boa tungga mata-
aon.” Kokolak basa talo naa, boe ma basa sele-tandek dadi.
12 Nai mada lai, basa sele-tandek kara rabuna-boa tungga esa-esak mata-
aon. Ana mete-nita basa naar, boe ma dalen namahoko, nahuu hata fo Ana
nakadadadi nalak naa, memak neulauk.
13 Naa, fai katelun.
14-15 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Nai tadak lain naa,
muste hambu buas manggaledok mata-matak fo tao manggaledo dae-inak
ia. Muste hambu mana tao manggaledo fai leledok, ma muste hambu laen
mana tao manggaledo fai le'odaek. Basa sara dadi reu tanda, mita fo bisa
reke fai, teuk, ledo-fair bula lalalin.” Kokolak basa talo naa, boe ma basa
buas manggaledok kara dadi.
16 Ana nakadadadik buas manggaledok mo'ok matak dua. Mana mo'on
lenak, nasa'a nai fai leledok; kadi'ik nasa'a nai fai le'odaek. Ana oo
nakadadadik nduuk kara boe.
17 Ma Ana koladu buas sara raa reu lalai, fo ara rasa'a tao manggaledo
dae-inak.
18 Boe ma ara tao manggaledo fai leledok, ma manggaledo fai le'odaek. No
dalak naa, ara tada ba'e manggaledok numa makiuk mai. Ana mete-nita

* **1:2** Dede'a Ibrani nai ia, sosoa-ndandaan bisa mata-matak leo ‘Manetualain Dula-dalen’, do, ‘anin numa Manetualain mai’, do, ‘koasa numa Manetualain mai.’

basa naar, boe ma dalen namahoko, nahuu hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulauk.
19 Naa, fai kahaan.
20 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Muste hambu banda mata-matak kara, leo rai oe dale. Ma muste hambu mbuik mata-matak kara, lambu rai dae-inak lain.”
21 Boe ma Ana nakadadadik basa i'ak mata-matak kara ro banda mo'ok mana leo nai oe dale. Ana oo nakadadadik basa mbuik mata-matak kara, lambu rai lalai boe. Ana mete-nita basa naar, boe ma dalen namahoko, nahuu hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulauk.
22 Basa boe ma Ana kokolak fee baba'e-babatik neu basa bandar raa lala'en nae, “I'ak kara muste tamba ramano'u, fo rasofe basa oer rai bee a mesan. Ma mbuik kara oo muste tamba ramano'u boe.”
23 Naa, fai kaliman.
24-25 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Muste hambu banda mata-matak kara, leo rai mada lai. Ndia banda neni nekeboik, banda fuir, ma banda mana manodo-manamak nai daer, esa-esak no mata-aon.” Kokolak basa talo naa, boe ma basa bandar dadi. Ana mete-nita basa naar, boe ma dalen namahoko, nahuu hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulauk.
26 Basa boe ma Manetualain kokolak seluk bali nae, “Mai fo Ita adu hatahori dae-bafok tungga Ita mata-aon. Mita fo ara lopo-linu ma kiu-lolo basa i'ak kara marai tasi dale, basa mbuik kara marai lalai, basa banda neni nekeboik kara, ma basa banda laen nara mana leo rai dae-inak.”✡
27 De Ana adu hatahori dae-bafok tungga Ndia mata-aon. Ana adu sara, touk ma inak.
28 Boe ma Ana kokolak fee baba'e-babatik neu sara nae, “Ei muste bonggi tamba mamano'u, fo tao masofe ma faduli dae-bafok ia. Au oo fee haak neu ei fo faduli i'ak kara, mbuik kara, ma basa bandar marai mada lai boe.
29 Nenene matalolole! Au fee ei nana'ak mata-matak kara rai dae-bafok ia. Ndia: sele-tande kaboak ma kade'ek, ma mana madoo momodok.
30 Au oo fee basa sele-tandek mata-matak kara, fo dadi neu basa banda mata-matak kara nana'an boe. Hambu nana'ak soa-neu banda nekeboik, banda fuir, banda mana manodo-manamak, ma mbuik kara.” Kokolak basa talo naa, boe ma basa nana'ak mata-matak kara dadi.
31 Ana mete-nita basa naar, boe ma dalen namahoko, nahuu hata fo Ana nakadadadi nalak naa, memak neulaun seli. Naa, fai kaneen.

2

1 No dalak naa, Manetualain nakadadadik nala lalai no dae-inak no basa oe-isin nara lala'en.
2 Ana adu nala basa sara, boe ma neu be'e-main, ndaa no fai kahitun, Ana hahae.
3 No dalak naa, Ana tao fai kahitun neu fai ina-huuk lena basa fai laen nara. Ana koladu talo naa, nahuu nate'e Ndia ue-osan ena, boe ma neu fai kahitun Ana hahae.
4a Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak tutuin, ndia talo naa.

Manetualain adu touk no inak
(Mateos 19:4-6; Markus 10:4-9; 1 Korentus 6:16; 15:45, 47; Epesus 5:31-33)

4b Neu MANETUALAIN bei fo mulai nakadadadik lalai no dae-inak naa,
5-6 bei ta hambu sele-tandek hata-hata, nahuu Ana bei ta nakonda udan. Lelek naa, bei hambu kada ko'a-masuk mana hene numa dae mai fo tao nakoe dae-inak. Ma bei ta hambu hatahori dae-bafok fo naue-osa osi-lutu.

✡ **1:26** Kolose 1:16

7 Basa boe ma MANETUALAIN ha'i nala dae faa, de Ana adun dadi neu
hatahori dae-bafok. Boe ma Ana fuu ani hahaek neni idu bolon neu, de
hatahori dae-bafok naa dadi horis neuk ka.
8 Basa boe ma MANETUALAIN tao nala osi esa numa dae Eden, nai dulu.
De Ana fee hatahori dae-bafok naa leo neu osi naa dale.
9 Nai osi naa dale, Ana nakamomorik ai huuk malole mata-matak kara
ena, ma ai huuk fo hatahori bisa na'a no malada. Ana oo nakamomorik
ai huuk matak dua numa osi naa talada heon boe. Ai huuk esa, mete ma
hatahori na'a boan, na, ana bisa nasoda nakandoo. Tehuu ai huuk esa bali,
mete ma hatahori na'a boan, na, ana bisa bubuluk bee ndia neulauk ma
bee ndia manggarauk.
10 Hambu lee esa numa dae Eden, ndia faa dea neu numa osi naa mai.
Lee naa naba'e dadi neu panggek haa.
11 Panggek kaesan, nade Pison. Panggek naa eko-feo ndule dae Hawila,
fo hambu lilo mbilas no'uk ka.
12 Numa naa hambu lilo mbila isik, hambu ai huuk fo daan naboo meni,
ma hambu batu manggadilak.
13 Lee naa pangge kaduan, nade Gihon. Panggek naa eko-feo ndule dae
Kus.*
14 Panggek katelun, nade Tigris. Panggek ia dadi too-lane neu dae Asyur†
boboan dulu. Lee panggek kahaan, nade Efrat.
15 MANETUALAIN fee hatahori dae-bafok naa leo numa Eden, fo ana
faduli natalolole osi naa.
16 De Ana fee parenda neu hatahori dae-bafok naa nae, “O bole mu'a ai
boak hata a mesan numa basa ai huuk marai osi ia dale mai.
17 Tehuu hambu esa, o ta bole mu'a sana. Ndia, ai huuk fo mana fee o
bubuluk bee ndia neulauk ma bee ndia manggarauk. Mete ma o mu'an,
na, neu ko o mate.”
18 Basa boe ma MANETUALAIN kokolak bali nae, “Ta malole mete ma
hatahori dae-bafok ia leo-la'o mesa kana. De Au nau adu feen, nonook esa
nandaa noon.”
19-20 Lelek naa, MANETUALAIN ha'i nala dae, de adu nala banda mata-
matak kara ma mbuik kara. Basa boe ma Ana neni bandar ro mbuik kara
reni hatahori naa reu, mita fo ana foi naden nara. Boe ma hatahori naa
foi bandar ma mbuik kara raa, esa-esak no naden. Tehuu ndia mesa kana
bei ta hambu nonook esa fo nandaa noon.
21 Basa boe ma MANETUALAIN fee hatahori naa sunggu seli. Neu ana
sunggu, MANETUALAIN ha'i nala kaihusu duin esa, basa de Ana mbambalu
falik hinak naa.
22 Numa duik naa mai, Ana adu dadi inak. Basa de Ana loo lima inak
neu hatahori naa.
23 Hatahori naa mete-nita inak naa, boe ma ana nae,
“Naaa! Ia dei! Ia dei fo nandaa no au!
Ndia duin sama leo au duing.
Ma ndia mbaan oo sama leo au mbaang boe.
Huu ana dadi numa touk mai, de au foin nade ‘inak’.”‡
24 Huu naa de touk muste la'o ela inan ma aman,
fo neu leo dalek esa no ndia saon,
huu dua sara dadi reu esa ena.
25 Lelek naa, dua sara makaholak kara, tehuu ara ta rameda mae faa boe
na.

---

* **2:13** Lele uluk dae ia, nade ‘Kus’. Hatematak ia, dae Kus ia maso negara Etiopia ma negara Sudan, manai Afrika boboan dulu. † **2:14** Asyur naa, hatematak ia nade ‘negara Irak’. ‡ **2:23** Nai dede'a Ibrani, touk rae *‘ish’*. Ma inak rae *‘isha’*. De nai ia, hatahorir rakamiminak dede'a de'ek rae, *“isha* (inak) dadi numa *ish* (touk) mai.”

3

Hatahori dae-bafok ta nau nenene neu Manetualain

1 Numa basa bandar fo MANETUALAIN nakadadadi nalak kara nai dae-
bafok ia ena, mengge ndia mana malela pepeko-lelekok sudi selik kana.
La'e esa, hambu mengge natane neu inak naa nae, “Tebe, do? Manetualain
ka'i nae, ‘Ei ta bole mi'a ai boak numa ai huuk kara marai osi ia dale mai,
hetu?’ ”
2-3 Inak naa bala nae, “Taa! Ai bole mi'a! Tehuu hambu kada ai huuk
esa nai osi taladan, ndia Manetualain ka'i fo ai ta bole mi'an. Ana nae ai
ta bole mi'a, ma ta bole mafaroe boan, huu neu ko ai mate.”
4 Tehuu mengge naa naselu nae, “Wee, naa ta ndaa! Ei ta mate!
5 Manetualain memak ka'i talo naa, nahuu Ana bubuluk ena mete ma ei
mi'a ai boak naa, ei dadi malelak sama leo Ndia. Ndia, bubuluk bee ndia
neulauk, ma bee ndia manggarauk.”
6 Basa boe ma inak naa mete neu te ai huuk naa lolen seli, ma boan nok
bali ladan seli. De ana dudu'a nae, “Mete ma au u'a ai boak ia, neu ko au
dadi malelak.” Boe ma ana ketu nala ai boak naa, de na'a. Basa de ana
ketu neni fee saon, de saon na'a.
7 Ara ra'a basa, dei de ara bubuluk rae sira dua sara makaholak kara.
Huu naa de ara nato ai dook kara fo ara mbambalu neu sira makaholan.
8 Ledo bobon naa, ara ramanene MANETUALAIN la'o-la'o numa osi naa
dale. Boe ma ara keke reu ai huuk boboan seri, mita fo MANETUALAIN ta
mete-nita sara.
9 Tehuu MANETUALAIN nanggou touk naa nae, “Adam, aa! O nai bee?”
10 Touk naa naselu nae, “Au amanene Manetualain haran nai ia. Tehuu
au mae, huu au makaholak. Huu naa de au alai mai keke.”
11 Boe ma MANETUALAIN nae, “See ndia nafada nae o makaholak? Talo
bee? O mu'a ai boak fo Au ka'i ei boso mi'ak naa, hetu?”
12 Ana naselu nae, “Inak ia fo Manetualain feen mai fo nanonoo no au
naa, ana ndia fee au ai boak naa, de au u'a!”
13 Basa boe ma MANETUALAIN kokolak no inak naa nae, “Tao hata de o
tao talo naa?”
Boe ma inak naa naselu nae, “Te mengge kedi-ira nala au na! Huu naa
de au u'a ai boak naa, leo maa.”

Manetualain nakatoo sara

14 Basa boe ma MANETUALAIN nakatoo mengge naa nae,
“Huu o tataon ia, de Au huku-doki o. Numa basa banda laen mai, kada o
mesa ngga hambu neketook talo ia. Mulai numa hatematak ia neu losa o
mate, o roso munik kada o po'on, ma o mu'a nai kada daer.
15 Au tao o mua inak ia, esa musu no esa seku neu. Ma ei dua ngga tititi-
nonosim mara oo talo naa boe. O tititi-nonosim neu ko kiki nala hatahori ei
tinggan. Tehuu ndia tititi-nonosin esa, neu ko tutu nakalulutu o langgam.”
16 Basa de Manetualain nafada inak naa nae,
“Neu ko Au tamba o susa-sonam neu faik fo o mairu, ma tamba nembetak
neu faik fo o bonggi. Leo mae talo naa, tehuu o dalem oo bei hii nalan seli
neu o saom boe. Ma ana ndia koladu o.”
17 Boe ma Manetualain nafada touk naa nae,
“O ta tungga au parendang, tehuu tungga o saom hihiin, losa o mu'a ai
boak fo Au ka'ik naa ena. Huu naa de o hambu huku-dokik boe. Ma dae
oo hambu huku-dokik boe. Mulai numa hatematak ia neu losa o mate, o
muste maue-osa fafandek lima-eim do'i dae, fo o bisa hambu nana'ak. No
o maue-osa talo naa, dei fo o bisa masoda.
18 Leo mae o sele-tande mata-matak kara, tehuu dae nakamomorik kada
dilak ma nggauk.

19 De o muste maue-osa fafandek lima-eim, dei fo dae fee o nana'ak. O
muste maue-osa mbusem titi talo naa losa mate. Au adu ala o numa dae
mai. De mete ma o mate, na, o fali muu dadi dae bali."
20 Basa boe ma Adam foi saon, nade 'Hawa' (fo sosoa-ndandaan nae
'mana masodak'), huu ndia naa, basa hatahori mana masodak inan.*
21 Boe ma MANETUALAIN tao bua-lo'a numa banda roun mai, fo fee dua
sara pake.

Manetualain husi kalua heni Adam no Hawa

22 Basa boe ma MANETUALAIN kokolak nae, "Hatematak ia, hatahori iar
bubuluk ena bee ndia neulauk, ma bee ndia manggarauk, sama leo Ita.
Boso losak ara oo ra'a ai boak numa ai huuk mana fee sara rasoda seku
neu boe."
23 De Ana husi kalua heni sara numa osi manai Eden naa mai, fo ara
reni mamanak laen reu, de ara leo-la'o no ue daek, fo rasoda numa dae
buna-boan mai.
24 Manetualain husi basa sara, boe ma Ana nadenu Ndia ata kalidan nara
ruma nusa tetuk do inggu temak mai,† fo reu ranea numa osi naa boboan
dulu. Ara to'u tafar lombe sara reu-mai, rasa'a sama leo a'i. Manetualain
nadenu sara kena dalak mana maso dale neu, huu Ana ta nau hatahorir
ketu rala ai boak mana fee sara rasoda seku neu naa.

4

Kaen no Habel tutuin

1 Faik esa, Adam neu sunggu-soro no saon Hawa. Boe ma inak naa nairu.
De ana bonggi nala ana touk esa. De ana nae, "Au bonggi ala ana touk esa
ena, nahuu MANETUALAIN tulun au ena." Ana foi kanak naa nade, *Kaen*
(fo sosoa-ndandaan 'feen dea mai').
2 Basa boe ma Hawa bongggi seluk ana touk esa bali. Ana foin nade
Habel.
Neu dua sara ramo'o mamais, Habel lolo banda-manur, ma Kaen naue-
osa osi-lutu.
3 La'e esa, Kaen ha'i neni ndia osin buna-boan ketuk, fo fee MANETU-
ALAIN.
4 Habel oo ha'i neni ndia bibi lombo inan nara ana ulun. Ana hala
bibi lombor raa, de ha'i nala mbaa neulaun lenak fee Manetualain.
MANETUALAIN mete-nita talo naa, boe ma Ndia dalen namahoko huu
Habel ma tunu-hotun naa.
5 Tehuu Ana ta hii Kaen ma tunu-hotun naa. De Kaen namanasa nalan
seli, losa matan manggarau ndoos.
6 Boe ma MANETUALAIN kokolak no Kaen nae, "Weeh, Kaen! Tao hata
de o mamanasa talo naa? Talo bee de o matam manggarau ndoos?
7 Mete ma o tao neulauk, neu ko Au oo simbok o no neulauk boe. Tehuu
besa-besa! Mete ma o tao manggarauk, na, neu ko manggarauk na'a
nasafali o, sama leo meo nae kobo lafo. Dadi mete ma o hihiik ka tao
manggarauk, malole lenak o timba henin memak kana leo!"
8 La'e esa, Kaen fufudi Habel nae, "Fadi, ee! Mai fo ita la'o-la'o teni osi
teu."* Neu ara losa naa, medak neu ma Kaen poko-femba nakamate fadin.
9 Boe ma MANETUALAIN natane Kaen nae, "Wee, Kaen! O fadim nai
bee?"
Kaen naselu nae, "Au ta bubuluk ana nai bee! Mae hetu ko au ia, soa
to'u ndia ein, do?"

---

* **3:20** Nai dede'a Ibrani, *'adam'* sosoa-ndandaan nae 'hatahori dae-bafok'. † **3:24** Dedea Ibrani surak nae, Manetualain ata kalidan numa nusa tetuk do inggu temak mai naa, *'kerubim'*. * **4:8** Hambu susura lasik hida pake Kaen kokolan naa, tehuu dede'a de'ek kara raa ta hambu sara rai susura dede'a Ibrani lasin lenak dale.

10 Boe ma MANETUALAIN kokolak nae, “Tao hata de o tao manggarauk
talo naa? Boso du'a mae, o bisa mafuni mala o fadim daan nai daer, huu
Au mete-ita basa sara ena!
11 Hatematak ia neketook daka nala o ena. Huu neu o hala misa o fadim,
dae musi nala daan. De hatematak ia dae naa ta bisa ba'e fee o soda-ladak
ena.
12 Mete ma o tao osi-lutu, dae ta nau ba'e fee o buna-boak hata esa boe
na ena. Mulai numa hatematak ia neu, o soa la'o madaba oek muu-mai
sama leo hatahori kasian fo mana sangga soda-ladak nai dae-bafok ia.”
13 Tehuu Kaen nasabara neu MANETUALAIN nae, “Awii! Manetualain,
ee! Talo bee de Manetualain fee au neketook beran seli, losa au ta bisa
lemba abe'in bali ia?
14 Huu Manetualain husi heni au numa mamanak ia mai ena, neu ko au
dook ka numa Manetualain mai. Au soa adabak uni bee a mesan uu. De
see a mesan ndia natonggo no au, na, neu ko ara tao risa au.”
15 Tehuu MANETUALAIN naselu nasafali nae, “Ta talo naa! See ndia tao
nisa o, neu ko Au fee huku-dokik neun beran lena la'e hitu!” Basa de
MANETUALAIN tao tanda neu Kaen, mita fo hatahorir bubuluk fo ara ta
tao risan.
16 Basa boe ma Kaen la'o ela mamanak naa, fo nakadodook numa
MANETUALAIN mai. Ana la'ok losa mamanak esa, nai osi Eden boboan
dulu. Mamanak naa nade *Nod*, sosoa-ndandaan nae, ‘Nedabak’. De ana
leo neu naa.

Kaen tititi-nonosin nara

17 Basa boe ma Kaen sao, de saon nairu. Ana bonggi nala ana touk
esa, ara foin nade Henok. Ma Kaen nambaririik nggorok esa, de ana foi
nggorok naa nade Henok, tungga ndia anan naden.
18 Boe ma Henok anan, ndia Irad. Irad anan, Mehuyael. Mehuyael anan,
Metusael. Ma Metusael anan, Lamek.
19 Lamek saon dua. Esa nade Ada, ma esa bali nade Sila.
20 Ada anan, nade Yabal. Ndia tititi-nonosin nara dadi mana lolo banda.
Ara leo lali-lali mamanak, ma leo nai kada laak dale.
21 Yabal fadin nade Yubal. Yubal tititi-nonosin nara dadi hatahori mana
makaminak bua kaliik, pake sulik ma bua kaliik kukutik pake loa.
22 Lamek saon Sila bonggi nala Tubal Kaen. Tititi-nonosin nara dadi
mana tutu besi, fo tao bua-ba'u mata-matak numa besi ma riti mai. Tubal
Kaen fadi inan, nade Na'ama.
23 La'e esa, Lamek koa aon neu saon dua sara matan nae, “Ei nenene,
ee! Bebeik kara ia tou ta'e anak esa nggafu au, tehuu au poko isan.
24 Hatahori mana hala nisa Kaen, hambu huku-dokik beran lena la'e
hitu. Tehuu mete ma see nae bala nembeda dalen neu au, na, ara hambu
huku-dokik beran lena la'e 77.”

Adam anan laen, ndia Set

25 Adam saon Hawa, bonggi seluk ana touk esa bali. Boe ma ara foi
kanak naa nade, *Set* (fo sosoa-ndandaan ‘loo feen mai’), nahuu Hawa nae,
“Manetualain loo fee au kanak ia ena, nggati Habel fo Kaen hala nisak naa
ena.”
26 Doo-doo boe ma Set hambu ana touk esa, nade Enos.
Lelek naa, hatahorir mulai rakaluku-rakatele neu MANETUALAIN.

5

Adam tititi-nonosin losa Noh

1-2 Neu Manetualain adu hatahori dae-bafok, Ana adu mata-aon nara
sama leo Ndia mata-ao heli-helin. Ana adu sara, touk ma inak. Basa boe ma

Ana noke naden nara nae, “hatahori dae-bafok”, boe ma Ana fee baba'e-babatik neu sara.

Hatahori dae-bafok makasososak naden, Adam. Adam tititi-nonosin nara naden:
3 Neu Adam teun nara 130, boe ma ana hambu ana touk esa, mata-aon
sama leo aman. Boe ma ana foi kanak naa, nade *Set*.
4 Basa boe ma Adam bei nasoda teuk 800 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
5 Teun nara 930, boe ma maten.
6 Neu Set teun nara 105, boe ma ana hambu ana tou anak esa, nade Enos.
7 Basa boe ma Set bei nasoda teuk 807 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
8 Teun nara 912, boe ma maten.
9 Neu Enos teun nara 90, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Kenan.
10 Basa boe ma Enos bei nasoda teuk 815 bali, ma hambu tamba seluk ana
touk ma inak.
11 Teun nara 905, boe ma maten.
12 Neu Kenan teun nara 70, boe ma ana hambu ana touk esa, nade
Mahalalel.
13 Basa boe ma Kenan bei nasoda teuk 840 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
14 Teun nara 910, boe ma maten.
15 Neu Mahalalel teun nara 65, boe ma ana hambu ana touk esa, nade
Yared.
16 Basa boe ma Mahalalel bei nasoda teuk 830 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
17 Teun nara 895, boe ma maten.
18 Neu Yared teun nara 162, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Henok.
19 Basa boe ma Yared bei nasoda teuk 800 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
20 Teun nara 962, boe ma maten.
21 Neu Henok teun nara 65, boe ma ana hambu ana touk esa, nade
Metusalak.
22 Basa boe ma Henok leo-la'o dalek esa no Manetualain, losa teuk 300 bali.
Boe ma ana hambu tamba seluk ana touk ma inak.
23-24 Ana leo-la'o dalek esa no Manetualain seku neu. Neu teun nara 365,
boe ma mopok kana, nahuu Manetualain so'uk kana neni lalai neu.
25 Neu Metusalak teun nara 187, boe ma ana hambu ana touk esa, nade
Lamek.
26 Basa boe ma Metusalak bei nasoda teuk 782 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
27 Teun nara 969, boe ma maten.
28 Neu Lamek teun nara 182, boe ma ana hambu ana touk esa.
29 Lamek foi anan naa nade, *Noh* (sangga sama no dede'a de'ek esa fo
sosoa-ndandaan ‘fee kokoe-nanasi’), nahuu ana nae, “Kanak ia neu ko ana
kokoe-nanasi tao namahoko ita dalen nara numa ita ue-osa beran mai nai
dae ia fo Manetualain nakatoo nalan ena.”
30 Basa boe ma Lamek bei nasoda teuk 595 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
31 Teun nara 777, boe ma maten.

32 Neu Noh teun nara 500 ena, boe ma ana hambu ana touk telu, ndia:
Sem, Yafet, ma Ham.*

6

Hatahori dae-bafok manggaraun

* **5:32** Ham naa, ana muri anak. Mete Tutui Makasososak 9:24-25.

1 Lelek naa, hatahori dae-bafok tamba namano'u ena. Boe ma ara leo
ratanggenggela sudi rai bee, ndule basa dae-bafok ia ena. Ara oo bonggi
rala ana inak kara boe.
2 Manetualain ana toun nara* mete-rita hatahori dae-bafok ana fe'on
nara, neulau ndoos sara. Boe ma ara reu sao rala ana fe'ok see fo ara hii
sara.
3 Boe ma MANETUALAIN nae, "Au mangguk ka ena ua hatahori dae-
bafok leleo-lala'o takandaan nara ia. Au Dula-daleng mana ba'e masodak
neu sara raa, ta nau fee sara rasoda seku neu ena bali.† Ara muste mate.
Dadi neu ko ara rasoda losa kada teuk 120."
4 Tembo-lelek naa, ma tembo-lele bakadeak kara mana tungga naa,
hambu hatahori parangguk kara nai dae-bafok ena.‡ Neu lelek fo
Manetualain ana toun nara sao rala hatahori dae-bafok ana inan nara,
boe ma ara bonggi rala hatahori ta hoho'ak kara, ndia, malangga musur,
fo neni nelelak kara nai tutui lele uluk.
5 Lelek naa, MANETUALAIN mete-nita hatahori dae-bafok nai dae-bafok
manggaraun nara sudi selik kana ena. Dalen nara du'a kada manggarauk
taa-taa.
6 De MANETUALAIN fale dalen adu nala sara ena fo leo nai dae-bafok ia.
Naa, tao nala Ndia dalen hedis sudi selik kana.
7 Huu naa de Ana kokolak nae, "No dalak naa, neu ko Au akalulutu
hatahori dae-bafok, fo Au adu ala sara rai dae-bafok ia. Au oo akalulutu
basa mbuik kara ma banda laen nara lala'en boe. Huu Au fale daleng adu
ala sara ena."
8 Tehuu kada Noh mesa kana, ndia tao namahoko MANETUALAIN dalen.

Noh tutuin

9-10 Noh tutuin talo ia: ana toun nara telu, ndia Sem, Yafet ma Ham. Noh
naa, leo-la'o tungga ndoon, ta tao mangggarauk, ma ana leo-la'o deka-deka
no Manetualain. Lelek naa, kada mesa kana ndia neulauk.
11-12 Tehuu Manetualain mete-nita basa hatahori laen manggarau ndoos
sara. Nai bee a mesan, hatahorir leleo-lala'on nara ta neulauk sudi selik
kana ena. Manetualain mete-nita hatahori dae-bafok nai dae-bafok naa,
kada manggarauk kara.
13 Boe ma Ana nafada Noh nae, "Nai bee a mesan, Au mete-ita kada
hatahori dae-bafok manggaraun. Dadi Au aketu basa ena ae, Au ae
akalulutu basa dae-bafok ia no oe-isin lala'en.
14 De talo ia, Noh! Hatematak ia o tao mala ofa mo'ok esa numa ai teas
mai. Nai ofak naa dalen, o tao kamar. Basa naa, balu ofak naa pake ter.
15 O tao ofak naa narun meter 133; loan meter 22; ma deman meter 13.
16 Ofak naa, taon kareredok. Tehuu reredok naa, naomba nai rarain
meter seserik esa numa rindi lain mai. O ba'e ofak naa dadi tadak telu.
Boe ma tao lelesu esa nai ofak naa boboan.
17 Masaneda matalolole! Neu ko Au akonda faa mo'ok fo ana nakamate
basa hata fo horis marai dae-bafok ia, losa ta ela hata esa boe na.
18 Tehuu Au nau ndara fangga hehelu-bartaak ua o. Neu ko o maso muni
ofak naa dale muu, sama-sama mua o saom, o anam mara, ma o feto-feum
mara.
19-20 Numa basa bandar lala'en mai, o muste ha'i pasan esa-esak, fo muni
sara reni ofak naa dale reu, mita fo ara rasoda sama-sama ro o. Sira: banda

---

* **6:2** 'Manetualain ana toun nara' raa, ta bubuluk seer. Hatahori malelak ketuk rae, sira raa, manek kara anan nara. Ketuk rae, sira raa, hatahori ruma horis fo ta hatahori dae-bafok mai. Ketuk du'a rae, Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai. Tehuu ta hambu hatahori esa bubuluk ndoo neun talo bee. † **6:3** Dede'a Ibrani nai ia kelembuak. ‡ **6:4** Dede'a Ibrani surak nae, 'hatahori Nefil asa'. Tehuu sosoa-ndandaan ta manggaledok.

nekeboik, mbuik kara, ma banda mana manodo-manamak kara, mita fo basa sara rasoda.
21 O muste muni basa nana'ak mata-matak kara reni ofak dale reu soa-neu ei, ma basa bandar raa."
22 Basa boe ma Noh tao tungga basa Manetualain parendan lala'en.

7

Faa mo'ok

1 Basa boe ma MANETUALAIN kokolak no Noh nae, "Au mete uni sudi bee uu, tehuu hambu kada o mesa ngga ndia, dale ndoos. Huu naa de, o mua o sao-anam mara maso meni ofak dale miu leo.
2-3 Numa basa bandar mata-matak kara mai fo ei bole mi'an, ma bee fo ei bole menin fee Au, na, o here mala pasan hitu-hituk, fo muni sara reni ofak naa dale reu. Numa basa mbuik mata-matak kara mai oo, muni pasan hitu-hituk boe. Tehuu numa bandar laen nara mai, muni kada pasan esa-esak. No dalak naa, bandar ma mbuik kara raa dadi bini, fo ta ramaketu.
4 Masaneda matalolole! Huu faik hitu bali, Au akonda udan ta namaketu hatu-leledon losa faik haa hulu. No dalak naa, Au akamate basa horis lala'en marai mada lai fo Au akadadadi alak kara ena."
5 Basa boe ma Noh tao tungga basa MANETUALAIN parendan lala'en.
6 Neu lelek fo faa mo'ok mai naa, Noh teun nara 600.
7 Boe ma Noh no saon, anan nara, ma feto-feun nara, maso reni ofak naa dale reu, fo ara rasoda numa faa mo'ok naa mai.
8-9 Tungga MANETUALAIN parendan naa, boe ma Noh neni basa mbuik mata-matak kara, ma bandar laen nara, esa-esak no ndia pasan numa bee fo hatahori bole na'an, ma bee fo hatahori ta bole na'a sana, de ana neni sara ofak dale reu.
10 Basa faik hitu, boe ma faa mo'ok lala mai, de mulai tatana nala dae-bafok ia.
11 Ndaa neu Noh teun nara 600, tamba bulak dua ma faik 17, boe ma faa mo'ok lala mai! Lelek naa, leo bali lelesu lalais neni soik, de oen mbo'a dae mai. Ma basa oe bubuk kara marai dae dale kadi sara, de oe rasapupura dea mai.
12 Boe ma udan konda ta namaketu hatu-leledon, losa faik haa hulu dalen.
13 Tehuu faik naa oo, Noh, saon, ana katelun nara, ndia Sem, Yafet, ma Ham, ma Noh feto-feun nara, maso reni ofak naa dale reu.
14 Ara maso sama-sama ro bandar, ndia banda nekeboik, banda fuir, banda mana manodo-manamak, mbuik kara, ma banda laen fo kalidak kara.
15-16 Pasan esa-esak numa basa horis lala'en mai, maso reni ofak dale reu, sama-sama ro Noh, tungga hata fo Manetualain fee parenda neun.
Neu basa sara maso rala ofak dale, boe ma MANETUALAIN nggoe ofak naa lelesun.
17-19 Uda mo'ok konda nakandoo losa faik haa hulu, de faa mo'ok hene tamba namadema, losa ofak laa bo'u-bo'u. Oe hene nakandoo losa ana tatana nala lete demak kara.
20 Oe naa hene ta namaketu, losa deman nakalena letek kara meter hitu.
21-23 No dalak naa, basa horis marai mada lai, mate basa sara. Ndia: hatahori dae-bafok, banda nekeboik, banda fuir, banda mana manodo-manamak, ma mbuik kara. Kada Noh ma basa marai ofak naa dale, rasoda.
24 Oe naa ta re'e-re'e, losa faik 150.

8

Dae mulai mada

1 Tehuu Manetualain ta lilii Noh sara no basa bandar marai ofak naa
dale. De Ana fee anin mai fo fuu nare'e oe faa mo'ok naa.
2 Ana oo tatana basa oe bubuk kara marai dae-inak, ma Ana fee udan
numa lalai mai hahae boe.
3 Boe ma oe re'e nakandoo. Basa faik 150, boe ma oe sangga ta demak
ka ena.
4 Ndaa no bulak kahitun seli faik 17, boe ma ofak naa hara neu lete
demak esa, nade Ararat.
5 Oe re'e nakandoo losa bulak kasalahunun faik kaesan, boe ma letek
kara poin nara mulai mete-rita sara.
6 Seli faik haa hulu, boe ma Noh soi ofak dinelan esa.
7 Basa boe ma ana mbo'i mbuik kaa esa. Mbuik naa lambu nakandoo
neu-mai losa oe faa mo'ok re'e tebe-tebe ena. Ana ta fali neni ofak neu
ena.
8 Boe ma Noh mbo'i seluk mbui lunda sina esa bali, fo sangga bubuluk
oe naa, re'e tebe-tebe ena do beik.
9 Tehuu oe bei tatana nala basa dae-bafok, de mbuik naa ta hambu
mamana sasa'ek. Boe ma ana lambu fali neni ofak neu. Noh soro liman
neu, de ana simbo nala falik mbuik naa maso neni ofak dale neu.
10 Noh nahani faik hitu bali, boe ma ana mbo'i seluk mbuik naa.
11 Ledo bobon naa, mbuik naa fali neni Noh mai, ma ana neni ai setun
dook esa, ana dei fo ketu nalan. Boe ma Noh bubuluk oe re'e tebe-tebe
ena.
12 Ana nahani faik hitu bali, de ana mbo'i seluk mbui lunda sina naa.
Tehuu oek ia, mbuik naa ta fali ena.
13 Neu Noh teun nara 601, ndaa no bulak kaesan, faik kaesan, oe re'e
tebe-tebe ena. Boe ma Noh soi ofak naa dinelan, de ana mete sudi bee
neu, te daer madak kara ena.
14 Losa bulak kaduan, faik ka-27, dae mada tebe-tebe ena.
15 Basa boe ma Manetualain kokolak no Noh nae,
16 “Noh! Hatematak ia ei basa ngga konda numa ofak ia mai leo.
17 Kalua heni basa bandar raa lala'en leo! Ndia: banda nekeboik, banda
fuir, banda mana manodo-manamak, ma mbuik kara. Ela sara fo basa sara
tamba ramano'u, ma rasofe dae-bafok ia.”
18-19 Basa boe ma Noh no saon, anan nara, ma feto-feun nara, basa sara
kalua numa ofak naa mai. Basa bandar raa oo kalua boe, esa-esak no ndia
matan.

Noh tao tunu-hotuk tanda makasi neu Manetualain

20 Basa boe ma Noh totodo batur fo tao mei tunu-hotuk soa-neu
MANETUALAIN. Numa bandar fo bole pake dadi neu banda tunu-hotuk
kara mai, Noh ha'i nala esa-esak. De ana hala fo hotu sara reu mei tunu-
hotuk naa lain, dadi neu tanda makasi soa-neu MANETUALAIN.
21 Neu MANETUALAIN hae nala tunu-hotuk naa boo menin, boe ma dalen
namahoko. De Ana dudu'a nae,
“Mulai numa hatematak ia neu, Au ta akatoo dae-bafok ia bali, nahuu
hatahori dae-bafok manggaraun. Leo mae ara dudu'a kada manggarauk
numa kadi'i anan nara mai, tehuu Au ta akalulutu basa horis lala'en bali,
sama leo Au taok naa ena.
22 Losa neu dae-bafok ia bei hambun, ledo-fair ia la'ok rakandoo, tungga
sira dalan. Ndia: fai sele-tandek ma fai ketu-koruk, fai makasufuk ma fai
hanas, fai fanduk ma fai udan, leledok ma le'odaek.”

9

Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no Noh

1 Manetualain fee baba'e-babatik neu Noh no anan nara, ma kokolak
nae, “Ei bonggi mala no'un seli, fo tao masofe falik dae-bafok ia.
2 Neu ko basa banda fuir, mbuik ma i'ak kara ramata'u ei. Ei ndia muste
lopo-linu sara.
3 Ei bole mi'a basa bandar raa mbaan, sama leo ei oo bole mi'a sele-
tandek kara buna-boan boe. Basa iar, Au fee sara reu ei.
4 Kada ei ta bole mi'a mbaa bei kadaak, nahuu banda samanen nai daan
dale.
5-6 Au adu hatahori dae-bafok tungga Au mata-aong. Huu naa de ta bole
hala misa hatahori dae-bafok. Mete ma hambu hatahori do banda, fo tao
nisa hatahori dae-bafok, na, muste makanisa sara boe. Hohoro-lalanek ia
numa Au mai.
7 Ei muste bonggi no'un seli, fo tao masofe dae-bafok ia bali.”
8 Manetualain tuti seluk kokolan nae,
9 “Hatematak ia Au nau ndara fangga Au hehelu-bartaang ua ei, losa ei
tititi-nonosim mara boe.
10 Hehelu-bartaak ia oo soa-neu basa hata fo horis boe, ndia banda
nekeboik, banda fuir, ma mbuik kara. Keke'un, soa-neu basa hata fo ei
sama-sama mia sara, kalua numa ofak naa dale mai.
11 Au hehelu-bartaang naa, talo ia: Au ta haitua faa mo'ok bali, fo tao
nisa basa hata fo horis lala'en, ma akalulutu basa dae-bafok ia.
12-13 Au tao Au elus neu lalai, fo dadi tanda nesenedak neu Au hehelu-
bartaang ta mana ketuk ua ei, no basa hata fo horis lala'en, ma dae-bafok
ia.
14-17 Mete ma hambu soso'ak nai lalai, boe ma elus dadi, na, neu ko ana
fee nesenedak mai Au soa-neu hehelu-bartaak naa, nae: neu ko faa mo'ok
ta nakalulutu basa hata fo horis lala'en bali. No dalak naa, Au hehelu-
bartaang ta mana basak naa, neni ndara fanggak ena no ei, ma no basa
hata fo horis lala'en.”

Noh mafu

18 Noh anan nara mana kalua numa ofak naa mai, ndia Sem, Yafet ma
Ham (Ham naa, Kana'an aman).
19 Basa hatahorir marai dae-bafok ia, tititi-nonosin nara konda numa
Noh ana katelun nara mai.
20 Noh naa, hatahori mana ue daek. Ana ndia makasososan tao osi
anggor.
21 La'e esa, ana ninu anggor losa mafu nalan seli. Boe ma ana lufa heni
bualo'a-papaken, de ana sunggu lololi tao folik numa laan dale.
22 Neu Ham mete-nita aman makaholan naa, boe ma ana nalai dea neu,
fo neu nafada ka'an Sem no Yafet.
23 Boe ma dua sara ha'i rala lafa esa, de rakambembelan neu sira dua
sara arun nara. Basa boe ma ara la'ok rakadedeak reni laak naa dale reu,
fo rakambambalu rala sira aman. No dalak naa, ara ta mete-rita sira aman
nekeholan naa. Basa boe ma ara kalua dea reu.
24 Neu Noh mamafun mulai lende, boe ma ana bubuluk ndia ana muri
anan tatao-nono'in.
25 Boe ma ana kokolak nae, “Weeh! Kana'an amanee! Au akatoo o! Neu
ko o dadi muu o ka'am mara ata-daton!
26 Kokoa-kikiok neu MANETUALAIN! Naa fo Ana fee baba'e-babatik neu
Sem!
Tehuu naa fo Kana'an dadi neu Sem ata-daton.
27 Elan fo Manetualain tao nambaloa Yafet dae oen;
Ma tititi-nonosin leo-la'o mole-dame ro Sem tititi-nonosin.
Tehuu elan fo Kana'an dadi neu Yafet kulin.”
28 Mulai numa faa mo'ok naa basa neu, Noh bei nasoda teuk 350 bali.
29 Teun nara 950, boe ma ana mate.

10

Noh no Yafet tititi-nonosin nara

1 Basa faa mo'ok, boe ma Noh anan nara hambu tititi-nonosik. Ndia
tititi-nonosik numa Sem, Yafet, ma Ham mai.
2-5 Yafet tititi-nonosin nara, ndia Gomer, Magog, Madai, Yawan, Tubal,
Mesek, ma Tiras. Esa-esak no sira dede'an, sira leon, ma sira dae oe heli-
helin.
Gomer tititi-nonosin nara, ndia Askenas, Rifat ma Togarma.
Yawan tititi-nonosin nara, ndia Elisa, Tarsis, Kitim hatahorin nara, ma
Dodanim,* fo mana leo numa tasi tatain nara.

Ham tititi-nonosin nara

6 Ham tititi-nonosin nara, sira Kus, Misraim, Put, ma Kana'an.†
7 Kus tititi-nonosin nara, sira Seba, Hawila, Sabta, Raema ma Sabteka.
Raema tititi-nonosin nara, sira Syeba ma Dedan.
8 Kus ana toun, ndia Nimrod. Ndia naa, malangga musu ta hoho'ak
makasososan.
9 Ndia ta hoho'an hambun numa MANETUALAIN mai, losa ana oo dadi
neu mana sombu ta hoho'ak mate'en boe. Huu naa de hatahorir rasi'e
kokolak rae, “Naa fo o dadi muu mana sombu ta hoho'ak sama leo Nimrod,
fo ana hambu ndia ta hoho'an numa MANETUALAIN mai.”
10 Makasososan Nimrod to'u koasa mulai numa Babel, Erek Akad, ma
Kalne mai. Basa naar rai Sinear.‡
11 Numa naa mai, ana koasa tamba no Asyur. Basa boe ma ana
nambaririik kota Niniwe, Rehobot-Ir, Kala,
12 ma Resen manai Niniwe no Kala taladan. Basa naar, kota mo'ok kara.
13 Misraim tititi-nonosin nara, sira hatahori Ludim, Anamim, Lehabim,
Naftuhim,
14 Patrusim, Kasluhim ma Kaftorim. Hatahori Kasluhim naa, ndia hatahori
Filistin nara bei-ba'in.
15 Kana'an ana ulun, ndia Sidon. Kana'an oo dadi neu hatahori Het,
16 Yebusi, Amori, Girgasi,
17 Hiwi, Arki, Sini,
18 Arwadi, Semari ma Hamati, bei-ba'in nara.
Kana'an tititi-nonosin nara ratanggela losa dook ka
19 losa sira daen too-lanen nara mulai numa Sidon seku neni Gerar neu
losa Gasa. Numa naa mai, neni Sodom, Gomora, Adma, Seboim losa Lasa
neu.
20 Sira basa naar, Ham tititi-nonosin. Esa-esak no sira dede'an, sira leon,
ma sira dae oe heli-helin.

Sem tititi-nonosin nara

21 Yafet ka'an Sem, dadi hatahori Eber bei-ba'in nara.§
22 Sem tititi-nonosin nara, sira Elam, Asyur, Arpakhsad, Lud ma Aram.
23 Aram tititi-nonosin nara, sira hatahori Us, Hul, Geter ma hatahori Mas.*
24 Arpakhsad anan, Sela. Sela anan, Eber.
25 Eber hambu ana touk dua. Uluk, hambu nadek *Pelek*, (fo sosoa-
ndandaan ‘bingga-ba'ek’), nahuu lelek naa, hatahorir rabingga-ba'ek nai
dae-bafok. Fadin nade *Yoktan*.
26 Yoktan tititi-nonosin nara, sira Almodad, Selef, Hasar-Mawet, Yerah,
27 Hadoram, Usal, Dikla,
28 Obal, Abimael, Syeba,

---

* **10:2-5** Hambu susura lasik ketuk rae ‘Rodanim’. † **10:6** Kus naa, ndia ‘Etiopia’, Misraim ndia ‘Masir’. ‡ **10:10** Sinear naa, Babel naden laen. Hatematak ia, mamanak naa nai Iran ma Irak. § **10:21** Hambu hatahori malelak ketuk rae Eber naa, ndia ‘Ibrani’. * **10:23** Mas naden laen, ndia ‘Mesek’.

29 Ofir, Hawila ma Yobab. Sira basa sara iar, Yoktan tititi-nonosin nara.
30 Sira mamana leleon nara raa, mulai numa Mesa mai, seku neu losa
Sefar, ndia mamana mbuku letek nai boboak dulu.
31 Sira basa sara raa, Sem tititi-nonosin nara. Esa-esak no sira dedean,
sira leon, ma sira dae oe heli-helin.
32 Basa naar, Noh tititi-nonosin nara, esa-esak no sira leo heli-helin. Neu
faa mo'ok hahae, sira iar ndia sasarak tao rasofe dae-bafok.

11

Manara Babel

1 Lele uluk, basa hatahorir rai dae-bafok kokolak pake kada dede'ak esak
ka.
2 Neu sira ketuk mulai lali reni boboan dulu reu, ara losa dae matetuk
esa nai Sinear, boe ma ara leo reu naa.*
3-4 Basa sara rala harak rae, “Wee! Toranoo nggara ein! Mai fo ita
tambaririik kota mo'ok esa. Ita muste tao batu mbilas, boe ma ita hotun
losa natea. Ma ita totodo batu mbilas raa pake ter. Basa boe ma ita
tambaririik manara mandema esa, su'un losa lalai, mita fo ita hambu nade
kokoak. Mita fo ita dadi teu hatahori nusa mo'ok esa, hae tabingga-ba'ek.”
5 Boe ma MANETUALAIN konda mai titino soba kota naa no manaran,
fo ara rambaririik kana.
6 Basa boe ma Ana kokolak nae, “Basa hatahori dae-bafok kara iar
hatahori nusak esa, ma pake dede'ak esa. Hata fo ara taok hatematak ia, ia
bei fo kada ue makasososak. Mbila-beinesak, mete ma basa sara rakaesa
dadi reu esa, sama leo hatematak ia, neu ko ara bisa tao hata a mesan.
7 Malole lenak Ita konda fo tao dede'an nara esak matan, mita fo sira esa
ta nala esa dede'an bali.”
8 Basa boe ma MANETUALAIN konda fo tao babalik sira dede'an.
No dalak naa, Ana tao hatahori dae-bafok kara raa sasarak reni basa
mamanak kara rai dae-bafok ia reu. De ara ta rambaririik rakandoo kota
naa ena bali.
9 Huu naa de ara foi kota naa, nade *Babel*, (fo sangga sama leo dede'a
de'ek esa sosoa-ndandaan ‘pangganaa’), nahuu MANETUALAIN tao
babalik sira dede'an ma tao sasarak kasa reni sudi bee reu, ndule dae-
bafok ia.

Numa Sem mai losa Abram

10 Ia Sem tititi-nonosin nara. Neu faa mo'ok basa teuk dua ena, nandaa
no Sem teun nara 100, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Arpaksad.
11 Basa boe ma Sem bei nasoda teuk 500 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
12 Neu Arpaksad teun nara 35, boe ma ana hambu ana touk esa, nade
Sela.
13 Basa boe ma Arpaksad bei nasoda teuk 403 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
14 Neu Sela teun nara 30, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Eber.
15 Basa boe ma Sela bei nasoda teuk 403 bali, ma ana hambu tamba seluk
ana touk ma inak.
16 Neu Eber teun nara 34, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Pelek.
17 Basa boe ma Eber bei nasoda teuk 430 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
18 Neu Pelek teun nara 30, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Rehu.
19 Basa boe ma Pelek bei nasoda teuk 209 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.

* **11:2** ‘Muni boboan dulu muu’ nai dede'a Ibrani sosoa-ndandaan oo bisa boe nae, ‘numa boboan dulu mai’. Sinear naden laen, ndia ‘Babel’.

20 Neu Rehu teun nara 32, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Seruk.
21 Basa boe ma Rehu bei nasoda teuk 207 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
22 Neu Seruk teun nara 30, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Nahor.
23 Basa boe ma Seruk bei nasoda teuk 200 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
24 Neu Nahor teun nara 29, boe ma ana hambu ana touk esa, nade Tera.
25 Basa boe ma Nahor bei nasoda teuk 119 bali, ma ana hambu tamba
seluk ana touk ma inak.
26 Neu Tera teun nara 70 lenak, boe ma ana hambu ana touk telu, ndia
Abram, Nahor ma Haran.

Tera tititi-nonosin nara

27 Tera tititi-nonosin nara, talo ia: Tera anan nara, ndia Abram, Nahor
ma Haran. Haran hambu ana touk esa, nade Lot.
28 Haran mate numa ndia nggoro-tadu huun, nade Ur, nai hatahori
Kasdim daen. Neu ana mate naa, aman Tera bei masodak.
29 Abram sao nala Sarai. Nahor sao nala Haran ana inan, nade Milka.
Haran oo hambu ana touk esa, nade Yiska.
30 Tehuu Sarai kala tedis, ana ta bisa bonggi.
31 La'e esa, Tera nuni nala anan Abram, feto-feun Sarai, ma umbun Lot,
de ara kalua la'o ela nggorok Ur. Lelek naa, ara sangga reni dae Kana'an
reu. Tehuu losa nggorok Haran, boe ma ara leo reu kada naa leo.
32 Numa naa, Tera maten, neu teun nara 205.

12

Manetualain noke Abram

1 Lelek naa, MANETUALAIN kokolak no Abram ena nae, “Abram! O kalua
la'o ela o nufanelum, o amam uman ma o nggoro-tadum. O muni mamanak
esa muu, dei fo Au atudun neu o.
2 Neu ko Au fee baba'e-babatik neu o.
Ma o tititi-nonosim mara, neu ko ramano'u,
ma ara dadi reu hatahori nusa mo'o ta hoho'ak esa, losa hatahorir
ralela o nadem.
De neu ko o dadi muu mana fee baba'e-babatik neu hatahori laen.
3 Neu ko Au fee baba'e-babatik neu hatahori fo mana fee baba'e-babatik
neu o.
Tehuu Au akatoo neu hatahori fo mana nakatoo o.
Nenene matalolole!
Neu ko basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-bafok ia, hambu
baba'e-babatik nahuu o.”
4-5 Lelek naa, Abram teun nara 75. Ana nuni nala saon Sarai, ndia fadin
anan Lot, ha'i neni basa ndia hata-heton lala'en, ma basa hatahori mana
maue-osar fo ana hambu sara ruma kota Haran. Boe ma Abram asa la'o
ela Haran, fo reni mamanak fo MANETUALAIN nafada neun ena. De ara
la'ok rakandoo, losa mamanak esa, nade Kana'an.
6 Losa naa, de Abram la'ok eo ndule dae naa, losa deka no nggorok esa,
nade Sikem. Boe ma ara leo taak deka ai huu mo'ok esa nai More. Lelek
naa, hatahori Kana'an nara bei leo numa naa.
7 Numa naa, MANETUALAIN natudu aon neu Abram. Ana nae, “Neu
ko Au fee nusak ia neu o tititi-nonosim.” Basa boe ma Abram totodo
batur dadi neu mei batu esa fo paken dadi neu mei tunu-hotuk soa-neu
MANETUALAIN fo mana natudu Ndia aon numa naa ena.
8 Basa boe ma Abram asa lali reni letek nai kona reu, de ara leo taak
numa nggorok Betel ma nggorok Ai taladan. Numa naa, ana nambaririik
mei tunu-hotuk esa, de ana nakaluku-nakatele neu MANETUALAIN.

9 Basa boe ma ana lali-lali mamanak, losa dae Negeb nai Kana'an boboan
kona.

Abram neni nusa Masir neu

10 La'e esa, hambu fai ndoe-la'as nalan seli numa nusa Kana'an. Huu
naa de Abram asa la'ok ramadoo aon nara bali reni boboan kona reu losa
nusa Masir. Ara leo taak reu naa.
11 Neu ara rae maso reni nusa Masir reu, ana nafada saon Sarai nae,
“Sarai, ee! O ia, mana'a hiek seli.
12 De mete ma hatahori Masir mete-rita o mana'a hiek talo ia, na, neu ko
ara nau hala risa au, nahuu au ia o saom. No dalak naa, ara bisa le'a rala
o.
13 Dadi malole lenak, o mafada sara mae, au ia o ka'am. No dalak naa,
ara ta hala risa au, tehuu neu ko ara malole ro au, nahuu o.”
14 Neu Abram asa losa Masir ena, hatahorir mete-rita inak naa mana'a
hiek seli.
15 Neu mane Masir penggawen nara mete-ritan, boe ma ara koa inak
naa mana'a hien numa manek matan. De ara le'a ro inak naa neni manek
uman neu.
16 Dadi manek malole neu Abram, nahuu Sarai. Boe ma manek fee
mudak bandar reu Abram, sira: bibi hiek, bibi lombo, sapi, keledei ma
onta. Ana oo fee mudak ata touk ma inak boe.
17 Tehuu no manek le'a nala hatahori sao inan neni ndia uman dale neu
ena, huu naa de MANETUALAIN fee huku-dokik mata-matak neun no uma
isi-oen nara.
18 Basa boe ma manek noke nala Abram, de natanen nae, “Abram! O tao
au talo bee ia ena? Tao hata de o ta mafada mae inak naa, o saom?
19 Tehuu o mae ndia ia, o fadim! Ela faak ka au ha'i alan dadi neu au
saong! Ia, o saom ndia. Hatematak ia ha'i malan fo malai la'o heok au
matang ia leo!”
20 Basa boe ma manek fee parenda neu ndia penggawen nara, fo ara
husi kalua heni Abram, saon, ma basa sira bua-ba'un nara lala'en fo kalua
numa nusak naa mai.

13

Abram no Lot rabingga-ba'ek

1 Basa boe ma Abram la'o ela Masir, fo ana fali neni dae Negeb neu. Ana
nuni no saon ma basa ndia hata-heton lala'en. Fadin anan Lot oo tungga
sara boe.
2 Abram naa, namasu'i nalan seli. Banda nekeboin nara, lilo mbilas ma
lilo fulak, no'un seli.
3 Numa Negeb mai, ana leo lali-lali, losa ana fali neni nggoro Betel ma
nggoro Ai taladan neu. Fai bakahulun ana leo nita numa naa ena.
4 Ma ana oo nambaririik mei tunu-hotuk ena boe. De ana nakaluku-
nakatele neu MANETUALAIN numa naa.
5 Lot, fo mana tungga sama-sama no Abram naa oo, naena banda
nekeboik no'uk ka boe, ma ndia hatahori mana maue-osan nara oo no'uk
ka boe.
6-7 Tehuu mamanak naa sangga ta loak ka soa-neu Abram ma Lot, ro
basa sira hata-heton lala'en, fo ara leo-la'o sama-sama reu naa. Basa boe
ma Abram no Lot mana lolon nara mulai rareresi, nahuu na'u manai
mamanak naa, ta dai sira bandan nara ra'a. (Lelek naa, hatahori Kana'an
ma hatahori Feris oo bei leo ruma naa boe.)
8 Basa boe ma Abram nafada anan nae, “Lot, ee! Ita iar nufaneluk esa.
Boso losak ita dua ngga, esa ta malole no esa, boe ma ita hatahori mana
maue-osan nara soa rahuur taa-taa.

9 Dadi malole lenak ita dua ngga tabingga-ba'ek leo. Mamanak ia loak
ka, de mete ma o here mala dae manai boboa kiin, na, au ha'i ala dae
manai boboa konan. Tehuu mete ma o here mala dae manai boboa konan,
na, au ha'i ala dae manai boboa kiin."
10 Boe ma Lot mete ndule basan. De ana mete-nita lee Yarden doken
sofek no oe, losa nggoro Soar. Mamanak naa daen maisi-minak sama leo
MANETUALAIN osin, ma sama leo dae Masir. (Lelek naa, MANETUALAIN
bei ta nakalulutu kota Sodom no Gomora. De dae naa bei malole).
11 Huu naa de Lot here nala basa lee Yarden doken lala'en. De dua sara
rabingga-ba'ek. Boe ma Lot neni boboak dulu neu.
12 Tehuu Abram leo nakandoo numa dae Kana'an. Ma Lot neu leo numa
nggoro-nggorok mana deka kota Sodom nai Yarden doken.
13 Tehuu hatahori Sodom mara manggarauk sudi selik kana. Ma ara ta
nau nenene neu MANETUALAIN.
14 Neu Lot no Abram rabingga-ba'ek ena, boe ma MANETUALAIN nafada
Abram nae, "Abram! Soba o leleuk sudi bee neu fo mete ndule basa
mamanak kara numa mamanak fo o mambariik naa mai. Mete matalolole
dea-matan ma kii-konan.
15 Basa daer fo o mete-mitak kara raa, neu ko Au fee sara reu o, ma o
tititi-nonosim mara, fo dadi neu ei pusakam nakandoo, losa doon naa neu.
16 Neu ko Au fee o tititi-nonosim mara dadi ramano'u sama leo sarakaek
nai tasi tatain. Losa hatahorir ta bisa reke rala o tititi-nonosim mara
dedesin.
17 Hatematak ia o la'ok eo ndule dae ia loa-narun. Huu basa naar, neu
ko Au fee sara reu o!"
18 Basa boe ma Abram asa lali mamanak, de reu leo seluk bali numa
mamanak fo mana deka no ai huu mo'ok kara marai Mamre, deka no
nggoro Hebron. Basa boe ma ana tia-totodo mei tunu-hotuk fo rakaluku-
rakatele reu MANETUALAIN numa naa.

14

Abram neu sambu nala falik Lot numa netatik mai

1 Lelek naa, hambu manek haa rakabua, sira: Amrafel, manek nusak
Sinear. Ariok, manek nusak Elasar. Kedarlaomer, manek nusak Elam. Ma
Tideal, manek nusak Goyim.
2 Lelek naa oo, hambu manek laen lima rakabua boe, sira: Bera, manek
nusak Sodom. Birsa, manek nusak Gomora. Sinab, manek nusak Adema.
Semeber, manek nusak Seboim. Ma manek nusa Bela (ndia nusak Soar).
De manek kahaak kara raa reu ratati laban manek kalima laen nara raa.
3 Manek kalimak kara raa rakabubua ro soldadun nara ruma Sidim
doken, (fo hatematak ia roken rae, Tasi Mates).
4 Netatik naa momori-dadadin talo ia: fai bakahulun manek Kedar-
laomer parenda manek kalimak kara raa losa teuk 12. Tehuu neu teuk
ka-13, boe ma ara fo'a de laban ana.
5 Neu maso teuk ka-14, boe ma manek Kedarlaomer, ma ndia nonoon
manek kateluk kara raa, mai ro sira soldadun nara. Boe ma ara ratati
rasenggi nusak hida. Sira: hatahori Refaim marai nusak Asterot-Karnaim,
hatahori Susim marai nusak Ham, hatahori Emim marai nusak Sawe-
Kiryataim,
6 ma hatahori Hori marai letek Seir, losa mamana nees El Paran tatain.
7 Basa boe ma ara lenggu fali reni En Mispat reu (fo hatematak ia nade
Kades). Basa naa, ara rakalulutu hatahori Amalek kara nusan, ma hatahori
Amori fo mana leo numa nusa Haseson-Tamar.
8-9 Basa boe ma manek kalimak kara raa ator sira soldadun nara ruma
Sidim doken, de ara ratati laban manek kahaak kara raa.

10 Nai dokek naa, hambu lifu ter no'uk ka. Neu ara ratati naa, manek
Sodom ma manek Gomora ro soldadun nara ralai. Sira ketuk mbesi reni
lifu ter dale reu, ma ketuk ralai reni letek reu.
11 De manek kahaak mana masenggik kara raa, reu fonda rala basa bua-
ba'u ma nana'ak kara ruma Sodom no Gomora mai. Boe ma ara fali reu
sara.
12 Lelek naa, Abram anan Lot leo nai Sodom. De manek kahaak kara raa
oo humu rala Lot asa, ma fonda rala basa bua-ba'un nara boe.
13 Tehuu hatahori esa mbo'i henin. De ana nalaik neu tui Abram,
hatahori Ibrani. Lelek naa, hambu hatahori Amori esa, nade Mamre.
Abram leo deka-deka no Mamre ai huu mo'on nara. Mamre toranoon,
ndia Eskol ma Aner. Sira raa, dadi Abram partein.
14 Neu Abram namanene nala nae, hatahorir humu reni ndia fadin anan
ena, boe ma ana nakabubua nala ndia hatahori mana maue-osan fo mana
malela netatik. Sira basa sara hatahori 318. Basa boe ma reu husi manek
kahaak kara raa losa nggorok Dan, dook ka nai boboan kii.
15 Nai naa, Abram ba'e ndia hatahorin nara dadi reu bubuak hida. Neu
le'odae, boe ma ara reu nggafu fee hatahorir raa. Tehuu ketuk ralai. Boe
ma Abram asa husi rahere sara losa nggoro Hoba, manai kota Damsik
boboan kii.
16 No dalak naa, Abram sambu nala falik Lot no hatahorin nara, basa
bua-ba'un nara lala'en, ma hatahori laen nara boe.

Melkisedek natonggo no Abram. Melkisedek naa oo manek ma malangga anggama numa Manetualain mai boe

17 Neu faik fo Abram fali numa tao nasenggi mane kahaak kara raa mai,
boe ma manek Sodom mai soru Abram numa Sawe doken (hatahorir rasi'e
roken rae, Manek Doken).
18 Lelek naa, Melkisedek dadi manek kota Salem.* Ma ndia oo malangga
anggama numa Manetualain mana Demak Mate'en mai boe. Ana mai neni
fee Abram roti no oe anggor.
19-20 Boe ma ana kokolak fee baba'e-babatik neu Abram nae, “Elan fo
Manetualain mana Demak Mate'en, mana nakadadadik lalai no dae-inak
naa, fee baba'e-babatik neu o. Koa-kio neu Manetualain, mana tao o
masenggi o musum mara.”

Basa boe ma Abram ba'e fee Melkisedek, baba'ek esa numa salahunu
mai, numa basa bua-ba'ur fo ana le'a nala falik kara raa.
21 Boe ma manek Sodom do'or mbali Abram, de nae, “Papa Abram. Bua-
ba'ur fo papa le'a nalak kara numa au musung nggara mai, elan fo papa
soa basa sara. Tehuu au oke fee falik kada au hatahoring nggara.”
22 Tehuu Abram naselu nae, “Au sumba-soo numa MANETUALAIN mana
Demak Mate'en matan, fo mana makadadadik lalai no dae-inak
23 ae, au ta nau ha'i ala hata esa boe na numa o bua-ba'um mara mai.
Leo mae kada aba dook esa oo, au ta nau ha'i ala sana boe. No dalak naa,
o ta bisa kokolak mae, ‘Abram namasu'i, nahuu au.’
24 Au ta parluu hata-hata. Kada hata fo au hatahoring nggara pake sara
ena, na, taon neu basa ena. Ma elan fo au nonong katelung nggara iar,
Aner, Eskol ma Mamre, ha'i reni sira baba'en.”

15

Manetualain tao hehelu-bartaak no Abram

* **14:18** Hatahori malelak ketuk rae, kota Salem no kota Yerusalem naa, sama.

1 Basa boe ma MANETUALAIN natudu aon neu Abram. De Ana nae,
“Abram! O hae mamata'u. Huu Au ndia si'u heni ma mana babata o
numa musu mai. Ma Au fee o nanala mo'ok.”
2-3 Tehuu Abram nae, “MANETUALAIN. Leo mae MANETUALAIN ba'e fee
au hata-hata no'un talo naa oo, sosoan taa boe. Huu au ana taak fo fee au
tititi-nonosik. Dadi nau hambu pusaka no'un seli tao neu hata? Bole-bole
kada au atang, Eliasar numa Damsik mai, ndia hambu basa sara.”
4 Tehuu MANETUALAIN naselu nae, “Ta talo naa! O ana heli-helim ndia
neu ko hambu pusaka naa, tehuu ta ata naa.”
5 Boe ma Ana nuni no Abram dea neu, de nae, “Hatematak ia o mete
muni lalai muu. Soba o mete neu nduuk kara raa. O bisa reke mala sara,
do? O tititi-nonosim mara neu ko no'un nara desi leo nduuk kara raa!”
6 Boe ma Abram simbok MANETUALAIN kokolan naa. De MANETU-
ALAIN henggenee nalan dadi neu hatahori dalen ndoos, nahuu Abram
namahere neun.
7 Basa boe ma MANETUALAIN tuti seluk kokolan bali nae, “Au ia
Manetualain. Au ndia nuni ua o kalua numa nggorok Ur mai ena, nai
hatahori Kasdim asa daen. Ma Au ndia fee dae ia dadi neu o pusakam.”
8 Tehuu Abram natane bali nae, “Tehuu talo bee MANETUALAIN? Talo
bee fo au bisa bubuluk ae, neu ko dae ia dadi neu au pusakang?”
9 Boe ma Ana naselu nae, “Talo ia! Mai fo ita ndara fangga hata fo Au
kokolak bebeik kara ia. Hatematak ia muu ha'i mala bandar fee Au: sapi
ina esa, bibi hiek ina esa, ma bibi lombo mane esa. Basa sara muste teun
nara beke teluk. Basa naa o ha'i muni mbuik teu esa ma mbuik lunda sina
esa bali.”
10 Boe ma Abram neu ha'i nala basa bandar raa. Basa de ana sefa seseri
ba'e duak sapi, bibi hiek, ma bibi lombo naa. Boe ma ana teri mbaar raa
dadi baba'ek dua reu daer, esa nasare esa, dadi neu baris dua. Tehuu ana
ta seseri ba'e mbuik kara raa.
11 Basa boe ma mbuik mana na'a nenetuk kara mai fo nau ra'a mbaar
raa. Tehuu Abram husi heni sara.
12 Neu ledo tesa, boe ma Abram sunggu seli. Ana nala me'i nae, makiu-
makahatuk tatana nalan losa ana namata'u nalan seli.
13-15 Boe ma MANETUALAIN nafadan nae,
“Abram! Neu ko o masoda losa o mambalasi malan seli, ma mate no mole-
damek, dei fo ara ratoi o no neulauk.
Tehuu o tititi-nonosim mara neu ko reu dadi mana leo taak nai hatahori
laen nusan.
Neu ko hatahori numa nusak naa mai tao sara dadi reu kuli, boe ma
ara tuni-ndeni tao doidoso sara sudi selik kana, losa teuk natun haa.
Tehuu neu ko Au huku-doki hatahori nusak naa.
Boe ma Au nuni ua o tititi-nonosim mara kalua numa naa mai, ma ara
reni pusaka no'un seli.✡
16 Neu ko Au koladu fo o tititi-nonosim mara dombe kaliman fali reni ia
mai bali.
Hatematak ia, hatahori Amorir leo nai dae ia lain. Hatahorir ia
manggarauk kara, tehuu bei ta sudi selik kana.
Neu ko mete ma o umbu-anam mara fali reni ia mai ena, Au nau pake
sara fo huku-doki rakalulutu hatahari Amorir. Huu lelek naa, sira
manggaraun nara sudi selik kana ena.”
17 Neu le'odae ena, medak neu ma hambu ra'o neni tamba dae kamasuk
esa ma mbele mana mbilak esa unda-unda lele nesik mbaa baris kaduak
kara raa taladan.

✡ **15:13-15** Nedenuk kara Tutuin 7:6-7

18 Faik naa oo, MANETUALAIN ndara fangga hehelu-bartaan no Abram
boe. Ana nafada nae, “Au helu-bartaa, neu ko Au fee nusak ia neu o tititi-
nonosim, mulai numa lee Masir* mai losa lee Efrat,
19 no basa hatahori Keni, Kenas, Kadmon,
20 Het, Feris, Refaim,
21 Amori, Kana'an, Girgasi, ma Yebus daen nara.”

16

Hagar no anan Ismael

1-3 Lelek naa, Abram fali numa Masir mai ena, de ana leo teuk salahunu
numa Kana'an ena. Saon Sarai bei ta hambu anak. Sarai naena ata inak
hatahori Masir, nade Hagar.

La'e esa, Sarai kokolak no Abram nae, “Papa! MANETUALAIN tatana au
ana manan ena. De malole lenak papa muu sunggu mua au atang Hagar,
mita fo ana bonggi fee au.”

Boe ma Abram tungga ndia saon kokolan. De Sarai fee Hagar dadi neu
Abram sao murin.

4 Basa boe ma Abram neu sunggu-soro no Hagar, boe ma inak naa
nairu. Tehuu neu Hagar bubuluk ana nairu ena, ana koa ao, de ana mete
nakadadaek Sarai.

5 Boe ma Sarai kokolak no Abram nae, “Au ndia fee ata naa, dadi neu
o sao murim. Tehuu neu inak naa bubuluk ana nairu, de ana mete
nakadadaek au. Basa naar, o salam! Elan fo MANETUALAIN naketu-naladi
ita dua ngga dede'an. Dei fo o bubuluk!”

6 Basa boe ma Abram naselu nae, “Talo ia! O ia, sao uluk. Tehuu ndia
naa kada sao murik a mesan. Dadi o ndia maena koasa neun. O nau
tao hata mbalin, numa kada o mai!” Basa boe ma Sarai tao kada barakai
boto-botok mbali Hagar, losa ana nalai.

7 Ana nalai losa moo sarakaek. Boe ma MANETUALAIN atan esa numa
nusa tetuk do inggu temak mai, hambun deka no oe matak manai dalak
mana neni Sur neu.

8 Boe ma ana nae, “Wee! Hagar, Sarai atan! Tao hata de o nai ia? O
numa bee mai, ma nau muni bee muu?”

De Hagar naselu nae, “Au alai la'o ela au ina umang.”

9 Boe ma MANETUALAIN atan kokoen nae, “Talo ia! Malole lenak o fali
muni o ina uman muu. Ana tao o talo bee, na, simbo a mesan.

10 O boso mamata'u. Neu ko Au tao o tititi-nonosim namano'u, losa
hatahori ta bisa reke rala sara.

11 Hatematak ia o kairuk. Ta dook ka te, o bonggi ana touk esa. O muste
foin nade *Ismael* (fo sangga sama no dede'a de'ek laen esa sosoa-ndandaan
nae ‘Manetualain namanene’), nahuu MANETUALAIN namanene o bubu'i
nemetanim ena.

12 Tehuu kanak naa namo'o mamais a, ana leo-la'o dook ka numa
toranoon nara mai. Huu ana sama leo ndara langga tema fo ana ta tungga
rapa. See a mesan, ana laban asa. Ma basa hatahorir laban rasafalik kana.”

13 Hagar namanene basa talo naa, boe ma ana kokolak nai dalen dale nae,
“Au mete-ita MANETUALAIN ena, fo mana loti-mete ma mana lopo-linu
au.” Basa boe ma ana mulai noke Manetualain pake nadek, “Manetualain
mana Faduli au.”

14 Huu naa de hatahorir foi oe matak naa nade, *Beer Lahai Roi*, sosoa-
ndandaan nae, “Oe matak numa Ndia mana masodak mai, fo mana faduli

* **15:18** Lee Masir naa, fama te lee Misraim nai Sinai, fama te lee Nil panggen manai dulu boe.

au.” Oe matak naa mamanan nai nggoro Kades no nggoro Beret talada heon. Oe matak naa bei hambun losa hatematak ia.
15 Basa boe ma Hagar fali neu ngga. Boe ma ana bonggi ana touk esa. Abram foin nade *Ismael*.
16 Neu Hagar bonggi Ismael, Abram teun nara 86 ena.

17

Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no Abram pake tanda sunat

1 Neu Abram teun nara 99, MANETUALAIN mai natudu aon neu Abram. Boe ma Ana kokolak nae, “Au ia, Manetualain mana Koasa Mate'en. O muste tungga makandoo Au hihii-nanaung, ma leo-la'o tungga ndoon.
2 Au nau ndara fangga hehelu-bartaak ua o, ma tao o tititi-nonosim mara ramahefu ralan seli.”
3 Boe ma Abram sendek luu-langgan fo nate'e langgan losa daer. De Manetualain kokolak nakandoo nae,
4-5 “Au tao hehelu-bartaak ua o, talo ia: neu ko o dadi muu hatahori nusak no'uk ka bei-ba'in. Huu naa de o nadem ta *Abram* bali (fo sosoa-ndandaan ‘amak fo naden neni nelelak’), tehuu nade *Abraham* (fo sosoa-ndandaan ‘hatahori nusak no'uk ka bei-ba'in’).
6 Neu ko Au tao o tititi-nonosim mara ramahefu ralan seli. Ma neu ko Au oo ambaririik hatahori nusak no'uk ka numa sira mai, ma so'u manek no'uk ka numa tititi-nonosik kara raa mai boe.
7 Au to'u akandoo Au hehelu-bartaang ua o, ma o tititi-nonosim mara. Hehelu-bartaak ia ta mana ketuk, huu Au ia, o mua o tititi-nonosim mara Manetualain.
8 Basa dae Kana'an ia, neu ko Au feen neu o mua o tititi-nonosim mara. Hatematak ia o kada leo taak nai ia. Tehuu neu ko o tititi-nonosim mara soa dae Kana'an ia losa doon naa neu. Ma neu ko Au oo dadi neu sira Manetualain boe.
9-10 Tehuu o ma o tititi-nonosim mara oo muste to'u mahere Au hehelu-bartaang ia no dale mahanik boe. Basa touk kara lala'en muste sunat.
11-13 Mulai numa hatematak ia neu, basa touk kara muste sunat mulai numa bei fo bonggi heni sara faik falu. O nufanelum, basa o hatahori mana maue-osam mara, ma ata-dato fo o hasa malak ena numa nusak laen mai, basa sara muste sunat. Sunat naa, dadi tanda neu ita dua ngga hehelu-bartaan, fo nakadite nai ei ao-inam.
14 Touk bee fo ana ta sunat, ana ta hambu baba'ek nai Au hehelu-bartaang dale, ma ana ta maso dadi neu Au hatahoring.”
15 Basa boe ma Manetualain kokolak nakandoo bali nae, “Mulai numa hatematak ia neu, o boso moke o saom no nadek *Sarai* bali, tehuu moke mae kada *Sara* leo.
16 Neu ko Au fee baba'e-babatik no'uk ka neu Sara, fo ana bonggi fee o ana touk esa. Tebe! Neu ko Sara dadi neu hatahori nusak no'uk ka bei-ba'in. Ma neu ko Au so'u manek no'uk ka numa ndia tititi-nonosin mai.”
17 Boe ma Abraham sendek luu-langgan fo nate'e langgan losa daer. Tehuu nai dalen dale ana hika. Ana du'a nae, “Tou lasi kalu merek, teuk 100 leo au ia, bei hambu anak bali? Ma Sara fo lasi nggo'o bauk ena, teuk 90, ana bei bonggi talo bee bali?”
18 De ana nafada Manetualain nae, “Manetualain! Elan fo kada Ismael hambu au pusakan oo ta hata-hata boe.”
19 Tehuu Manetualain naselu nae, “Taa! Huu neu ko o saom Sara, bonggi nala ana touk esa. O foin nade *Isak*. Au hehelu-bartaang neu ko konda neun no ndia titiiti-nonosin, losa doon naa neu.
20 Au oo amanene hata fo o moke soa-neu Ismael ena boe. Huu naa de Au oo fee baba'e-babatik neun, ma Au tao tamba amano'u ndia tititi-nonosin.

Neu ko hambu mane leo 12 numa ndia tititi-nonosin mai. Ma neu ko ndia
tititi-nonosin dadi hatahori nusak ta hoho'ak esa.
21 Leo mae talo naa, tehuu Au hehelu-bartaang ia neni ndara fanggak no
kada o anam Isak. Neu ko teu mana maik ia, mete te ledo-fain talo ia, Sara
bonggi kanak naa."
22 Manetualain kokolak basa talo naa, boe ma Ana la'o ela Abraham mesa
kana neu naa.
23-27 Faik naa oo, Abraham tungga memak Manetualain parendan boe.
De ana sunat. Basa boe ma ana sunat Ismael ma basa touk kara marai
ndia uman dale. Ana oo sunat basa ata-dato touk kara lala'en boe. Lelek
naa, Abraham teuk 99 ena, ma Ismael teuk 13.

18

Hatahori telu mai ratonggo ro Abraham

1 Faik esa, neu Abraham leo deka ai huu mo'ok kara marai Mamre.
MANETUALAIN mai natudu aon neun numa naa. Tutuin talo ia: Faik naa
katobi ndoos, de Abraham nanggatuuk nonori anin numa laak lelesu bolon.
2 Neu Abraham botik matan, boe ma mete-nita hatahori telu rambariik
nai naa. De ana nalaik neu soru sara lai-laik. Ana sendek luu-langgan,
3 de nae, "Papa nggara ein! Mete ma bisa, na, papa sara tuli taak nai au
laang dei. Leo mae minu kada oe hiek oo malole boe.
4 Papa sara hahae taak miu sa'ok. Dei fo kakanak kara ha'i oe fo safe
papa sara ein.
5 Ma au uu sadia nana'ak fee papa sara, fo hambu barakaik faa, dei fo
papa sara la'o rakandoo. Huu au amahoko bisa aono-lalau papa sara."
Basa boe ma ara raselu rae, "Neu. Makasi no'un seli. Ai tuli."
6 Boe ma Abraham nalaik neni laak neu, de nafada Sara nae, "Lai-laik!
Ha'i mala tarigu neulauk lenak saku esa, fo tao roti."*
7 Basa boe ma ana nalaik neni ndia sapin nara neu, de here nala sapi
ana maao esa. De nadenu ndia atan hala sapi naa, ma nasu mbaan.
8 Boe ma Abraham neu ha'i susu, keju, ma mbaa sapi fo bei fo nasu ralak
naa, de neni fee fuik kara raa. Neu ara ra'a, ana nambariik neu ai huuk
taen fo naono-lalau sara.
9 Basa boe ma ara ratanen rae, "Abraham! O saon Sara nai bee?"
De ana naselu nae, "Nai laak dale."
10 Boe ma esa numa sira hatahori kateluk kara raa mai kokolak nae, "Nai
rarain teu mana maik ia, Au fali mai. Faik naa, o saom Sara bonggi nala
ana touk esa ena."
Neu ara kokolak talo naa, Sara nenene numa lelesu dean mai.
11 Lelek naa, Abraham no Sara memak rambalasi ralan seli ena, ma Sara
oo ta hambu bulak ena boe.
12 Sara namanene ara kokolak talo naa, boe ma ana hika nai dalen. De
ana du'a nae, "Awii! Au ambalasi nggo'o-nggo'o talo ia, ma au saong mana
malek ena. Talo bee de ai bei hii leo mana sao beuk, fo sangga anak bali?"
13 Basa boe ma MANETUALAIN natane Abraham nae, "Tao hata de Sara
hika? Ana du'a nae hata fo Au kokolak ia, ta dadi, nahuu ndia lasik ena,
do?
14 Au ia MANETUALAIN! Ta hambu hata esa boe na fo Au ta bisa taon.
Masaneda matalolole, ee! Neu ko mete ma Au fali uni ia mai nai teu mana
maik ia, na, Sara bonggi nala ana touk esa ena."
15 Sara namanene nala naa, boe ma namata'u. De ana laka nae, "Au ta
hika, maa!"

---

* **18:6** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, 'ha'i tarigu *seah* telu'. Seah telu naa, sama no tarigu saku esa (beran kilo nggeram 20 losa 25)

Tehuu MANETUALAIN naselu nae, “Memak o hika bebeik kara ia, maa.”

Abraham kokoe Manetualain fo boso huku-doki hatahori Sodom

16 Basa boe ma fuik kateluk kara raa la'o reni kota Sodom reu. De
Abraham nafuli sara losa ba'e dua dalak. Numa mamanak naa mai, ara
bisa mete-rita Sodom.
17 Boe ma MANETUALAIN kokolak nai dalen dale nae, “Malole lenak Au
tui fee Abraham ae, Au ae akalulutu kota Sodom.
18 Huu ndia tititi-nonosin nara tamba ramano'u, ma ara dadi reu
hatahori nusak ta hoho'ak kara. Ma neu ko ndia oo dadi mana fee baba'e-
babatik soa-neu basa hatahori nusa-nusak marai dae-bafok ia boe.
19 Au here alan ena fo nanori anan nara ma hatahori laen nara, fo tungga
rakandoo MANETUALAIN eno-dalan, fo ara leo-la'o no ndoos ma ta pepeko-
leleko. Mete ma ara tao talo naa, na, Au tao atetu Au hehelu-bartaang ua
Abraham.”
20 Boe ma MANETUALAIN nafada Abraham nae, “Talo ia! Au amanene
hatahori no'uk ka unggu-remu la'e-neu hatahori numa kota Sodom ma
Gomora mai ena. Tatao-nono'i manggaraun nara sudi selik kana ena.
21 Huu naa de Au konda mai, fo Au nau parisa aong, basa hata fo Au
amanenek kara raa, tebe do taa. Mete ma taa, na, neu ko Au bubuluk.”
22 Neu MANETUALAIN bei kola-kola no Abraham, fuik kaduak kara raa
la'o rakandoo reni kota Sodom reu.
23 Abraham neu deka-deka no Manetualain, boe ma ana kokoe nae, “Talo
bee? Papa nau makalulutu hatahori ndoos no hatahori manggarauk sama-
sama, do?
24 Mete ma hambu hatahori ndoos 50 rai kota naa dale, na, Papa bei nau
tao makalutu basa sara boe, do? Do Papa ta makalulutu kota naa, nahuu
sira.
25 Papa boso makalulutu sara talo naa! Boso losak hatahori ndoos sara
raa oo mate tungga boe, nahuu Papa nau makalulutu hatahori manggarauk
kara. Papa ndia dadi Mana Maketu-maladi Dede'a nai lalai ma dae-inak
ia. Ma Papa mesa kana bubuluk ena, naa mbeu seserik.”
26 MANETUALAIN naselu nae, “Mete ma Au hambu hatahori ndoos 50
rai kota Sodom, na, Au ta huku-doki kota naa, nahuu sira.”
27 Boe ma Abraham kokolak bali nae, “Papa, au oke ambon, fo au kokolak
faa bali. Au ia, hatahori dae-bafok nggoa bebek fo ta bubuluk hata esa boe
na.
28 Leo ta hambu hatahori ndoos 50, tehuu hambu kada 45, na, talo bee?
Mete ma kuran kada hatahori lima, na, Papa bei nau nakalulutu kota naa,
do?”
Manetualain naselu nae, “Mete ma Au hambu hatahori ndoos 45 nai naa,
na, Au ta akalulutu kota naa.”
29 Basa boe ma Abraham kokoe seluk bali nae, “Mete ma hambu kada
hatahori 40, na, talo bee Papa?”
De Ana naselu nae, “Mete ma Au hambu 40, na, Au ta huku-doki sara.”
30 Abraham kokoe nakandoo bali nae, “Papa boso mamanasa, tehuu mete
ma hambu kada hatahori ndoos 30, na, talo bee?”
Ana naselu nae, “Mete ma Au hambu 30, na, Au ta huku-doki sara.”
31 Boe ma Abraham noke naloe seluk bali nae, “Papa boso mamanasa,
mete ma au atane faa bali. Mete ma hambu kada hatahori 20, na, talo
bee?”
De Ana naselu bali nae, “Mete ma hambu 20, na, Au ta akalulutu kota
naa.”
32 Boe ma Abraham nate'e ndia kokolan nae, “Papa! Au kokolak la'e esa
bali, tehuu Papa boso mamanasa au, ee! Mete ma hambu kada hatahori
ndoos 10, na, talo bee?”

De Ana naselu nae, “Mete ma Au hambu hatahori ndoos 10 nai naa, na, Au ta akalulutu kota naa.”
33 Ara kola-kola basa talo naa, MANETUALAIN la'o nakandoo, boe ma Abraham fali.

19

Hatahori Sodom mara tatao-nono'i manggaraun

1 Neu Manetualain bei kola-kola no Abraham, Manetualain ata kaduan nara la'o rakandoo reni kota Sodom reu. Ara losa naa, boe ma ledo sangga nae tesa ena. Faik naa, Lot bei nanggatuuk numa kota naa lelesu mason.* Ana mete-nita hatahori kaduak kara raa, boe ma neu soru sara. De ana sendek luu-langgan, ma nate'e langgan neu matan nara.
2 Boe ma ana kokolak nae, “Papa nggara ein! Mai fo tuli taak nai au umang dei, mita fo Papa sara sasafe eim mara, ma sunggu nai naa. Naa fo be'e-mai huhua anan, dei fo Papa sara la'o makando.”
Tehuu ara raselu rae, “Makasi. Tehuu hae masambute! Naa fo ai miu sunggu nai kada kota dae moon.”
3 Tehuu Lot kokoe nakandoo sara, losa ara nau leo taak nai ndia uman. Boe ma Lot asa tunu roti ma sadia mei, de ra'a sama-sama.
4 Fuik kara raa bei ta reu sunggu, te Sodom toun nara, basa sara mo'o-kadi'ik, mai eko-feo rala Lot uman.
5 Ara kii-bolu no hara barakaik neu Lot rae, “Weeh, Lot! Tou kaduak bebeik kara raa rai bee? Fee sara kalua ia mai, te ai nau bode sara!”
6 Boe ma Lot kalua dea neu, basa boe ma kena lelesu neu.
7 Ana kokolak nae, “Toranoo nggara ein! Ei boso tao manggarauk talo naa neu au fuing nggara.
8 Hena ei nenene dei, ee? Au ana fe'ong dua, sira bei ao tema. Naa fo au fee dua sara reu ei. Ei nau tao dua sara talo bee oo, naa numa kada ei mai boe. Tehuu ei boso tao hata esa boe na neu au fuing nggara. Huu tungga ita dala-hadan, na, au muste anea atalolole sara.”
9 Tehuu hatahori Sodom mara raa kii-bolu rae, “O boso sambor! O ia, kada hatahori mana leo taak nai ia! O hatahori deak, de o ta maena haak koladu ai. Malole lenak o malai la'o heok ia. Mete ma taa, na, ai tao mala o beran lenak numa hatahori kaduak kara raa mai!” Boe ma ara timba heni Lot, de basa sara rame-rame reu tara lelesu naa, fo rae rakalulutun.
10 Tehuu fuik kaduak kara raa soro liman nara reu, de ara le'a Lot neni uma dale neu, boe ma ara nggoe lelesu neu.
11 Basa boe ma dua sara tao rapoke hatahori Sodom mara raa matan, losa ara rafaroroe sangga lelesu, tehuu ta hambu sana.

Manetualain le'a kalua heni Lot asa numa Sodom mai

12-13 Basa boe ma fui kaduak kara raa, kokolak mbali Lot rae, “Lot! MANETUALAIN bubuluk kota ia manggaraun ena. Ana nadenu ai mai fo nau makalulutu heni kota ia. De o bei maena nufaneluk laen nai kota ia, do taa? Mete ma hambu ana touk do, inak do, mane-feuk do, feto-feuk do, sudi see a mesan, na, muu mala sara fo kalua numa kota ia mai leo!”
14 De Lot neu natonggo no touk dua, fo nae tao sara dadi reu ndia mane-feun nara, boe ma ana nafada sara nae, “Nenene matalolole! Hatematak ia ei kalua lai-laik numa kota ia mai leo, te MANETUALAIN nae nakalulutun ena!” Tehuu ara du'a rae, Lot kada kokolak nakoa-kandiaok naa.
15 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Manetualain ata kaduan nara raa, rakasetik Lot fo ara kalua lai-laik leo. Ara rae, “Lot! Mambadeik leo! Le'a

* **19:1** Lele uluk, kota lelesu mason dadi neu mamanak hatahori lasin nara ranggatuuk fo raketu-raladi dede'ak, ma ara kola-kola ruma naa.

muni o saom, ma ana ina kaduam mara raa, fo ei malai leo. La'o ela kota ia. Boso losak ei mate hie-hie a, ma noe sama-sama mia kota ia."
16 Tehuu Lot bei naeok, naa te MANETUALAIN nau tao nasoi-nasodan. Huu naa de fuik kaduak kara raa to'u rala liman nara fo ara le'a Lot, saon, ma ana ina kaduan nara, fo roo sara kalua numa kota naa mai.
17 Boe ma esa numa fuik kaduak kara raa mai parenda nae, "Malaik tetebe, fo sangga masodak leo! Boso leuk dea! Boso hahae nai dokek! Malaik makandoo nda'e meni letek naa miu, mita fo ei boso mate!"
18 Tehuu Lot bala nae, "Awii, Papa! Boso talo naa!
19 Papa memak tulun tao nasoi-nasoda ai ena. Tehuu letek naa doon seli! Boso losak ai bei ta losa naa, te sosoek hambu nala ai nai dala laladak ena.
20 Papa mete dei. Hambu nggorok kadi'ik esa ta dook ka numa ia mai. Nggorok naa sosoan-ndandaan taa. De mete ma Papa nau, na, naa fo ai miu sangga masodak nai kada naa leo."
21 Ana naselu nae, "Neu! Miu leo! Neu ko au ta akalulutu nggorok naa.
22 De hatematak ia ei malai tetebe naa miu leo! Huu au ta bisa tao hata-hata, mete ma ei bei ta losa naa." Mulai numa lelek naa neu, hatahori foi nggorok naa, nade *Soar*, sosoa-ndandaan nae, 'kadi'ik'.

A'i na'a kota Sodom no Gomora, de noe heni sara

23 Neu ledo mulai hene, boe ma Lot asa losa Soar.
24 Medak neu te, MANETUALAIN mbo'a a'i no balerang mana mbilak numa lalai mai konda neni Sodom no Gomora neu.
25 MANETUALAIN nakalulutu basa kota ma nggorok marai nusak naa, no basa horis lala'en marai naa, sira hatahori dae-bafok, banda-manur, ma sele-tandek kara.
26 Neu ara ralaik, boe ma Lot saon leuk dea. Medak neu ma, ana dadi neu dii masik neuk ka.
27 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Abraham fali neni mamanak fo afik ka ana nambariik kokoe MANETUALAIN naa neu.
28 Boe ma ana mete memeli matan neni Sodom no Gomora, ma basa dokek kara raa neu. Ana mete neu te sudi nai bee, a'i masu bubuak mboka-mboka hene neni lalai neu. Ma a'i na'a heni basa sudi hata lala'en.
29 Manetualain tulun Lot kalua henin numa mamana mana hambu huku-dokik naa mai, neu faik fo Ana nakalulutu basa kotar raa, nahuu Ana nasaneda Ndia hehelu-bartaan neu Abraham.

Lot no ana inan nara

30 Lelek naa, Lot namata'u leo nakandoo numa nggorok Soar. Huu naa de ana no ana inan dua sara lali reni letek reu. De ara leo numa luak esa dale.
31 La'e esa, ina ana ka'ak kokolak no fadin nae, "Ndule basa mamanak ia, ta hambu touk esa boe na fo bisa mai sao no ita. Ma ta dook ka bali te papa boe nambalasi, de ana ta bisa hambu anak ena bali.
32 De malole lenak, ita pou takamafu papa. Basa boe ma ita sunggu-soro toon, mita fo ita tuti papa tititi-nonosin."
33 Boe ma le'odaen naa, ara pou rakamafu sira aman renik oe anggor. Basa boe ma ana ina ka'ak neu sunggu-soro no aman. Tehuu tou lasik mafu nalan seli, losa ana ta bubuluk ana tao hata mbali ndia ana inan ena.
34 Neu be'e-mai, boe ma ka'ak nafada fadin nae, "Fadi! Le'odaek ka au sunggu-soro ua papa ena. Le'odaen ia, o baba'em. Dei fo ita pou takamafu papa bali, boe ma fadi maso muu sunggu-soro muan. No dalak naa, ita dua ngga sama-sama bisa hambu anak, fo tuti papa tititi-nonosin."

35 Le'odaen naa oo, ara pou rakamafu sira aman bali. Boe ma ina ana
murik maso neu sunggu-soro no aman. Tehuu tou lasik mafu nalan seli
ena, losa ana ta bubuluk ana tao hata mbali ndia ana inan.
36 No dalak naa, dua sara rairu numa sira ama bonggi heli-helin mai.
37 Basa boe ma ina ana ka'ak bonggi nala ana touk esa. Boe ma ana foin,
nade *Moab* (fo liin sangga sama leo dede'a de'ek laen esa, sosoa-ndandaan
'numa papa mai'). Ana ndia dadi neu hatahori Moab bei-ba'in hatematak
ia.
38 Boe ma ina ana fadik oo, bonggi nala ana touk esa boe. Ana foin nade,
Ben Ami (fo sosoa-ndandaan 'anak numa au hatahoring mai'). Ndia naa,
dadi neu hatahori Amon bei-ba'in hatematak ia.†

20

Abraham kedi nala manek Abimelek

1 Basa boe ma Abraham lali numa Mamre mai, neni dae Negeb manai
boboan kona neu, de ana leo numa nggoro Kades ma Syur taladan. Tehuu
ta dook ka, boe ma ana lali seluk bali neni nggoro Gerar neu.
2 De ana nafada hatahorir marai naa nae, Sara naa, ndia fadin. Huu naa
de Abimelek, manek Gerar nadenu ndia hatahorin nara reu roke Sara fo
roon neni uma manek neu.
3 Le'odaek esa, Manetualain natudu aon neu manek nai me'is dale. Ana
kokolak nae, "O sangga mae mate ia ena! Te o le'a mala hatahori saon na."
4-5 Tehuu Abimelek naselu nae, "Manetualain! Au bei ta koi la'e inak
naa. Ma au oo ta sala boe. Abraham mesa kana ndia nae, inak naa, ndia
fadin! Ma inak naa oo manaku talo naa boe. Huu naa de au adenu reu
ralan no dale lolo-laok. Dadi Manetualain boso fee salak neu au!"
6 Boe ma Manetualain naselu nae, "Memak Au bubuluk o dalem lolo-
laok. Huu naa de Au ndia taon fo o ta koi la'e inak naa. No dalak naa, o
ta tao salak mua Au boe.
7 Hatematak ia o fee falik inak naa neni saon neu. Touk naa, Au mana
to'u dede'ang. De moken fo ana hule-haradoi fee o, mita fo o boso mate.
Tehuu mete ma o ta fee falik inak naa, na, o masaneda matalolole! Huu o
mua basa o hatahorim mara lala'en, neu ko mate."
8 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma manek noke basa ndia penggawe
nara, de ana tui ndia me'in. Boe ma basa sara ramata'u.
9 Basa boe ma manek noke Abraham, de natanen nae, "Au tao sala hata
neu o, losa tao sosoek neu au, ua au rau-inggung nggara talo ia? O ta bole
tao hata fo ta neulauk talo ia.
10 O dudu'a hata, losa o tao talo ia?"
11 Boe ma Abraham naselu nae, "Papa manek! Au du'a ae, ei basa ngga
ta mana malela Manetualain. De neu ko ei ketuk mae makanisa au, mita
fo bisa ha'i mala au saong.
12 Au memak kokolak tebe ae, au fading ndia. Ai dua ngga ama esa,
tehuu laen mama. Huu na de ai dua ngga esa tao esa neu sao holu ndaek.
13 Dadi neu Manetualain nadenu ai miu sembo nusak, boe ma au afada
au saong ae, 'Mete ma ita teni bee teu, ma hatahorir ratane ita dua ngga
tututin, ma mete ma o sue-lai au, na maselu mae ita dua ngga ka'a-fadik
kara.'"
14-16 Basa boe ma manek Abimelek fee falik Sara. De ana nafada Sara
nae, "Hatematak ia au bae o ka'am doi fulak rifun esa, fo dadi neu bukti
nae, au bei ta tao sala hata-hata ua o. Mita fo basa hatahorir bubuluk talo
naa!"

† **19:38** Nai fai bakadean, hatahori Moab ma hatahori Amon nara tao susa-sonak rakandoo neu hatahori Israel asa.

Boe ma manek kokolak no Abraham nae, “Abraham! Au nusang ia neni soik soa-neu o. O nau muu leo nai bee a mesan, bole.” Basa boe ma ana oo fee Abraham, sapi, bibi hiek, ma bibi lombo boe. Ana oo fee ata touk ma inak boe.
17-18 Fai bakahulun MANETUALAIN tatana basa inak kara ana manan fo mana leo nai Abimelek nusan, nahuu ana le'a nala Abraham saon. Tehuu neu manek fee falik Sara neni saon neu, boe ma Abraham hule-haradoi fo Manetualain buka seluk inak kara raa ana manan. De ara bisa bonggi fali.

21

Sara bonggi nala Isak fee Abraham

1-7 Basa boe ma MANETUALAIN fee baba'e-babatik neu Sara, tungga Ndia hehelu-bartaan. Sara nairu nai Abraham fai lasin. Neu ana nae bonggi naa, Abraham teun nara 100 ena. Fain nara dai, boe ma ana bonggi ana touk esa. De Abraham foi kanak naa nade *Isak* (fo sosoa-ndandaan ‘ana hika’).
Sara oo kokolak boe nae, “Manetualain tao nala au hika, nahuu hatematak ia au amahoko. Hatahorir du'a rae, nai au fai lasing ia, au ta bisa hambu anak ena. Naa te leo mae au sao toung lasik nggonggok ena, tehuu au bei bonggi feen. De hatematak ia, see a mesan namanene dede'ak ia, ara oo hika sama-sama ro au boe.”
Neu bonggi heni Isak faik falu, boe ma Abraham sunat ana, tungga Manetualain parendan.

Hagar no Ismael hambu huhusik

8 Basa boe ma Isak tamba namo'o. Neu rae filan, boe ma Abraham tao feta mo'ok.
9-10 La'e esa, Sara mete-nita Ismael, fo Abraham sao murin Hagar anan, nakaminak nakoa-kandiaok no Isak. Sara mete-nita naa, boe ma kokolak no saon nae, “Husi heni ata-dato manuma Masir mai naa no anan leo! Au ta nau ana ata-dato naa simbo pusaka hata-hata. Kada au anang Isak mesa kana, ndia muste hambu basa sara.”
11 Abraham namanene Sara kokolak talo naa, boe ma ana nameda ta malole, nahuu Ismael naa ndia anan boe.
12 Tehuu Manetualain kokolak no Abraham nae, “Abraham! O boso dudu'a o sao murim naa no anan. Tungga kada Sara hihiin, nahuu neu ko o hambu tititi-nonosik fo au helu-bartaak naa ena, nesik Isak.
13 Tehuu Au oo fee baba'e-babatik neu o sao murin anan boe, nahuu ndia oo, o ana heli-helin boe. Neu ko ndia tititi-nonosin oo dadi neu hatahori nusak esa boe.”
14 Neu be'e-mai huhua-anan, boe ma Abraham tao lepa-nggees fo fee Hagar, ma feen oe boto esa, ana nasalilin neu arun. Basa boe ma ana neu nafuli inak naa no anan Ismael, de ara la'o leo. Boe ma ara la'ok ndule basa dae nees, mana deka nai Beer Syeba.*
15 Neu oe nininun nara basan ena, boe ma Hagar la'o ela anan neu ai huu anak esa sa'on.
16 Boe ma ana dudu'a nai dalen dale nae, “Au daleng ta nalak kana, mete-ita kanak ia mamaten.” Boe ma ana nakadedeak, de nanggatuuk doon nai rarain meter 50 numa kanak naa mai. De bu'i nakarereu.
17 Manetualain oo namanene Ismael hara bubu'in boe, boe ma atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, nanggou Hagar nae, “Hagar! Tao hata de o susa-sona talo ia? Boso mamata'u, huu Manetualain namanene kanak naa bubu'in ena.

---

* **21:14** Lelek naa, Ismael teun nara 14 lenak ena. Mete *Tutui Makasososak* 16:16; 21:5, 8

18 Hatematak ia o mambadeik leo fo muu mete kanak naa. Tao matetea
dalen, huu neu ko Au ae tao ndia tititi-nonosin dadi neu hatahori nusak ta
hoho'ak esa."
19 Basa boe ma Manetualain tao nambaloa matan, de mete-nita oe matak
esa numa naa. Boe ma neu nadai oe neni boto naa neu, de neu fee kanak
naa ninu.
20-21 Basa boe ma Ismael no inan leo numa moo sarakaek Paran. Ana
namo'o mamais a, boe ma ana dadi neu mana kou malelak. Basa boe ma
inan feen sao nala ana fe'o Masir esa. Basa iar dadi, nahuu Manetualain
sama-sama no Ismael.

Abraham no Abimelek mole-dame numa Beer Syeba

22 Lelek naa, manek Abimelek no ndia malangga musun, nade Fikol, mai
ratonggo ro Abraham. Manek kokolak nae, "Abraham! Ai bubuluk ena
mae, Manetualain sama-sama no o. Huu naa de o tao hata a mesan, basa-
basan dadi.
23 De hatematak ia au oke o so'uk sumba-sook nai Manetualain matan
mae, o ta pepeko-leleko au ua umbu-anang nggara. Sama leo au atudu
au dale susueng neu o ena, de o muste matudu o dale susuem neu au ma
nusak ia boe."
24 Boe ma Abraham naselu nae, "Hou! Au sumba-soo."
25 Tehuu basa boe ma Abraham kalaak manek nae, "Papa manek
hatahorin nara le'a rala au oe matang esa."
26 Manek namanene nala naa, boe ma naselu nae, "Awii! Au bei fo
amanene dede'ak ia. Tao hata de papa ta kalaak numa fai bakahulun mai?
Au ta bubuluk see ndia tao."
27-28 Basa boe ma Abraham no Abimelek ndara fangga hehelu-bartaak.
Boe ma Abraham le'a sapi ma bibi lombo fo fee manek. Basa de ana tada
fe'e bibi lombo tenak hitu bali.
29 Boe ma manek natanen nae, "Tao hata de o tao talo naa?"
30 Abraham nafada nae, "Papa manek simbo mala bibi lombo tena
kahituk kara iar fo dadi neu tanda rae, papa manek manaku, au ndia kali
oe matak ia."
31 Huu dua sara so'uk sumba-sook numa naa ena, de ara foi mamanak
naa nade *Beer Syeba*. Sosoa-ndandaan nae, 'Oe mata Sumba-sook'.†
32 Ara sumba-soo basa, boe ma manek Abimelek no ndia malangga
musun fali reni sira nusan Filistin reu.
33 Basa boe ma Abraham sele ai huu tamariska‡ esa numa Beer Syeba.
Mulai numa lelek naa neu, ai huuk naa fee nesenenedak neu Abraham,
fo numa naa ana nakaluku-nakatele neu MANETUALAIN mana Masodak
Losa Doon Naa Neu.
34 Basa boe ma Abraham leo taak nala dook ka numa hatahori Filistin
nara nusan.

22

Manetualain nadenu Abraham tao Isak dadi neu tunu-hotuk (Mateos 3:17; 17:5; Markus 1:11; 9:7; Lukas 3:22; 9:35; 2 Petrus 1:17)

1 Ta dook ka boe ma Manetualain fora sudik Abraham dalen, fo nau nita
ana namanene neu Manetualain, do taa. Boe ma Manetualain nanggoun
nae, "Abraham!"
De naselu nae, "Ia, Manetualain."

---

† **21:31** Nai dede'a Ibrani dale, Beer Syeba sosoa-ndandaan bisa mata-matak. Ndia 'oe mata mole-damek', 'oe mata ua-nale neulauk', 'oe mata hituk', do 'oe mata sumba-sook'. ‡ **21:33** Ai huuk tamariska ta hambu sana nai Timor ia. Ai huuk naa mori nai dae madak, ma doon mbena nasamusa nakandoo. Okan nandoro seku neni dae dale neu. Bibi hiek kara ra'a doon.

2 Basa boe ma Manetualain nadenun nae, “Nenene matalolole! Ha'i mala
o ana kise mu'en fo o sue malan seli naa. Munin neni dae Moria neu,
fo o taon dadi neu tunu-hotuk soa-neu Au. Losa naa, dei fo Au atudu o
mamanan nai letek esa.”
3 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Abraham tati ai nena'ak. Ana fufutu
sara, de ana fua sara reu keledei lain. Boe ma ana no Isak, ma atan dua,
la'o reni mamanak fo Manetualain nafada elak naa reu.
4 Ara la'o-la'o, de neu bei-nesan, Abraham mete-nita mamanak naa numa
dook ka mai.
5 Boe ma nafada ata kaduak kara raa nae, “Ei dua ngga mahani taak
mai ia, mia keledei ia, ee! Au ua au anang mae meni lai naa miu, fo nau
makaluku-makatele neu Manetualain. Basa dei fo ai fali meni ia mai bali.”
6 Basa boe ma Abraham ha'i nala ai nena'ak kara soa-neu tunu-hotuk
naa, de ana ndae sara neu Isak arun. Ma ndia mesa kana neni dombe ma
ai su'u ka'a'ik. Neu dua sara la'ok sama-sama,
7 boe ma Isak nanggou aman nae, “Papa!”
De Abraham naselu nae, “Tao hata Isak?”
Isak natane nae, “Papa. Ita tae tao tunu-hotuk. Ai nena'ak no a'in nai ia
ena. Tehuu bibi lombo ana fo ita taon dadi neu tunu-hotuk nai bee?”
8 Boe ma Abraham naselu nae, “Ana nggee! Neu ko Manetualain mesa
kana ndia fee Ndia bibi lombo anan fo paken dadi neu tunu-hotuk.”
Basa boe ma dua sara nda'e rakandoo.
9 Neu ara losa mamanak, fo Manetualain nafada elak naa, boe ma
Abraham totodo batur fo tao mei mamana tunu-hotuk. De ana naduru
ai nena'ak kara reu mei batu naa lain. Boe ma ana bonggobudi anan, de
feen sunggu nalelengga neu ai nena'ak kara lain.
10 Basa boe ma Ana ha'i nala dombe, de nau hala anan.
11 Tehuu medak neu ma, MANETUALAIN atan nanggou numa lalai mai
nae, “Wee! Abraham! Mahani dei!”
Boe ma ana naselu nae, “Tao hata, Manetualain?”
12 Harak naa nae, “O boso hala kanak naa! Boso tao hata esa neun boe
na! Hatematak ia Au bubuluk ena ae, o tebe-tebe tungga Manetualain
hihii-nanaun, nahuu o sadia memak ena fee o ana kise mu'en naa neu
Manetualain, fo dadi neu tunu-hotuk.”
13 Basa boe ma Abraham mete-nita bibi lombo mane esa, susuran kado
nai ai huu anak ndanan nara. Boe ma Abraham neu ha'i nala bibi
lombo naa, de ana tunun dadi neu banda tunu-hotuk soa-neu Manetualain,
ngganti neu ndia anan.
14 Dadi Abraham foi mamanak naa nade, ‘Neu ko MANETUALAIN sadia
hata fo parluu.’* Huu naa de losa hatematak ia oo hatahorir kokolak boe
rae, “Nai MANETUALAIN leten naa lain, neu ko Ana sadia hata fo parluu.”
15 Basa boe ma Manetualain atan eki numa lalai mai bali nae,
16 “MANETUALAIN mesa kana nae, ‘Au sumba-soo pake Au nade heli-
heling, talo ia: o sadia memak fee Au o ana mane kise mu'em fo dadi neu
tunu-hotuk. Huu naa de
17 neu ko Au fee baba'e-babatik no'un seli neu o, ma o tititi-nonosim.
Neu ko ara ramano'u losa hatahorir ta bisa reke rala sara, sama leo nduuk
kara rai lalai, ma sarakaek nai tasi tatain. O umbu-anam mara neu ko ara
tao rasenggi basa sira musun nara.
18 Numa o tititi-nonosim mai, neu ko basa hatahori nusa-nusak kara
marai dae-bafok hambu baba'e-babatik, nahuu o tungga Au parendang
ena.’ ”

* **22:14** Dede'a Ibrani nae *Yahova Yire*, fo sosoa ndandaan ‘Neu ko Manetualain sadia hata fo parluu’

19 Basa boe ma Abraham no Isak konda fali reni ata kaduan nara reu, fo
ara fali sama-sama reni Beer Syeba reu. Abraham asa leo nai naa.

Nahor tititi-nonosin

20 La'e esa, Abraham namanene nala nae, ndia fadin Nahor saon Milka,
bonggi nala anak kara ena.
21 Ana uluk, nade Us. Fadin nade Bus. Basa naa, Kemuel (fo dadi Aram
aman).
22 Boe ma Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, ma Betuel.
23 Betuel naa, Ribka aman.
24 Tehuu Nahor oo hambu tamba seluk anak kara ruma sao tian mai,
nade Reuma. Ana bonggi nala Teba, Gaham, Tahas, ma Maaka.

23

Sara mate, de Abraham natoin

1-2 Neu Sara mate, teun nara 127 ena. Neu ana mate naa, Abraham
asa leo numa Kiryat-Arba (ndia Hebron) nai dae Kana'an. Abraham bu'i
nakarereu, ma ana be'e-falufii saon fo mana matek naa ena.
3 Basa boe ma Abraham neu natonggo no hatahori Het asa. Ana nafada
nae,
4 "Au ia, kada leo taak nai ei taladam. Au dae oeng taa fo atoi au saong.
De mete ma ei nau, na, au hasa ala ei daem bibiak faa, mita fo au atoin
neu naa."
5 Boe ma ara raselu rae,
6 "Talo ia, Papa! Doo basa ia, ai tao papa sama leo lasik esa ena, fo ai fee
hada-horomatak tebe-tebe neun. De papa here leo, dae bee ndia neulaun
lenak fo nandaa papa hihiin. Ai simbo a mesan."
7 Boe ma Abraham nambariik, de kaur langgan fo fee hada-horomatak
neu tenu daek, hatahori Het asa.
8 De ana nae, "Mete ma ei simbok au kokolang bebeik kara ia, na, au oke
tulun ei fo kokolak mia tou lasi Sohar ana toun, Efron.
9 Moken, mete ma bisa, na, ana se'o ndia luan, nade Makpela, mana nai
osin boboan naa, neu au. Ana noke belin ba'u hata a mesan, au bae. Au
nau bae ketu belin nai ei basa ngga matam, mita fo dae naa dadi neu au
enang. Au nau taon dadi neu ai mamana ratem mara."
10 Faik naa, Efron oo nanggatuuk sama-sama no hatahori Het asa boe.
De ana oo namanene Abraham kokolan naa boe. Boe ma ana nambariik,
de naselu Abraham numa basa hatahori lasin nara matan nae,
11 "Boso talo naa, papa! Talo ia dei. Au fee osi naa no luan Makpela
neu papa. Papa matoi papa saon neu naa leo. Au loo lima dae naa neu
papa nai au hatahoring nggara matan, mita fo basa sara dadi reu mana
sakasiir!"
12 Boe ma Abraham kaur seluk langgan neu hatahori Het asa.
13 De ana kokolak no Efron nae, "Naa oo malole boe, tehuu ei basa ngga
nenene au dei. Au nau hasa ketu dae naa, mita fo au atoi au hatahoring
nggara reu naa."
14-15 Efron naselu nae, "Dae naa belin kada doi fulak 400! Tao hata de
ita dua ngga kada tahule aok neu-mai la'e-neu doik ba'u anak naa? Papa
muu fo matoi papa saom neu naa leo."
16 Abraham nakaheik dae naa belin, tungga Efron kokolan. De numa
basa hatahori Het asa matan fo mana dadi sakasiir maruma naa, Abraham
reke doi fulak 400, de ana bae neu Efron.
17-19 De no dalak naa, Abraham la'e Efron daen, dadi neu ndia enan.
Ndia dae fo manai Makpela naa, deka no Mamre (ndia Hebron). Ana hasa

ketu dae naa no osin, luan, ma basa ai huuk manai dae lain. Basa hatahori Het lasin nara dadi reu sakasiir rae, dae naa no basa isin lala'en dadi reu Abraham enan.
Basa boe ma Abraham neu natoi Sara neni luak naa dale neu, nai dae Kana'an.
20 No dalak naa, osi naa no luan fo makasososan hatahori Het asa daen, hatematak ia dadi neu Abraham enan ena, de ana taon dadi neu mamana rates sara.

24

Ara sangga fee Isak inak

1 Abraham teun naruk ka losa ana nambalasi nalan seli. Ma MANETUALAIN nanea natalololen, boe ma Ana feen leo-la'o no mole-damek.
2-3 Abraham naena hatahori nemeherek esa, mana koladu basa ndia hata-heton lala'en. La'e esa, Abraham nanggou nalan, de nae, "Nenene matalolole! Au oke o sumba-soo mates,* pake MANETUALAIN naden. Fo ndia Manetualain mana makadadadik lalai no dae-inak. Mae, o ta bole ha'i mala inak numa hatahori Kana'an nara ia mai, fo feen sao nala au anang Isak.
4 Tehuu o muste muni au nusa huung muu, nai au nufanelung nggara. O sangga mala ana fe'ok esa nai naa fo feen sao nala au anang."
5 Basa boe ma ata naa natane Abraham nae, "Malole, Papa! Tehuu mete ma ana fe'ok naa ta nau ia mai, na, talo bee? Mete ma talo naa, na, au muste ua papa anan fo neu sao nai naa, do talo bee?"
6 Abraham naselu nae, "O masaneda matalolole! Leo mae talo bee oo, o ta bole mua au anang naa neu boe.
7 Masaneda te MANETUALAIN mana to'u koasa nai lalai, neni au kalua numa au nusa huung mai ena, boe ma nafuli au losa dae ia. Ana oo ndara fangga hehelu-bartaak no au ena nae, 'Neu ko Au fee basa dae ia neu o titisi-nonosim.' De o boso babati! Kada muu leo. Neu ko Manetualain nadenu Ndia atan numa nusa tetuk do inggu temak mai nasosoi dalak fee o, fo o bisa matonggo mua ana fe'ok naa, fo neu ko dadi neu au anang saon.
8 Tehuu mete ma ana fe'ok naa ta nau tungga o muni ia mai, na, o makambo'ik numa sumba-sook ia neu. Leo mae talo bee oo, o boso mua au anang neni naa neu boe."
9 Boe ma ata naa so'uk sumba-sook no Abraham nae, neu ko ndia tao tungga basa Abraham hihii-nanaun.
10 Basa boe ma ata naa here nala banda onta salahunu. De ana fua bua-ba'u neulauk mata-matak kara reu ontar raa lain. Boe ma ana la'o neni Nahor kotan neu, nai Mesopotamia.†
11 Mate'en, ata naa losa kota naa. Boe ma ana no ontan nara hahae aok numa kota tatain, deka oe matak esa. Faik naa bobok ena, ndaa no ana fe'ok kara reu ndui oe numa oe matak naa.
12 Boe ma ata naa hule-haradoi nae, "MANETUALAIN, au malanggang, Abraham Manetualain. Tulun buka dalak, mita fo au mamaing ia neni ua-nale neulauk. Matudu Manetualain dale susuen neu au malanggang ma masaneda ndia hehelu-bartaan neu au. De naa fo au atonggo ua inak fo ae taon dadi neu Isak saon.
13 Manetualain, au ambariik nai oe matak ia tatain. Ma ana fe'ok kara ruma kota mai ndui oe nai ia.

---

* **24:2-3** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, "Ndae o limam neu au lela daleng," sosoa-ndandaan nae, sumba-soo mates. † **24:10** Tungga dede'a Ibrani, mamanak naa naden Aram-Naharaim. Hatematak ia mamanak naa nai Siria boboan kii.

14 De au hule talo ia: Mete ma au kokolak ua ana fe'ok esa ae, ‘Ana fe'ok,
ee! Tulun makonda o ure oem fo fee au inu oe faa dei.’ Mete ma ana
naselu nae, ‘Papa minu leo! Ma dei fo au fee papa ontan nara oo rinu oe
boe.’ Naa dadi tanda nae, ana fe'ok naa ndia Manetualain here nalan dadi
neu Isak saon ena! No tanda talo naa, au bisa bubuluk ae, Manetualain
natudu Ndia dale susuen neu au malanggang Abraham ena.”

Abraham atan notonggo no ana fe'ok Ribka

15-16 Ana bei ta hule-haradoi nate'e, te ana fe'ok esa mai. Naden Ribka.
Ndia naa, Abraham fadin Nahor no saon Milka umbun. Ribka aman, nade
Betuel. Ribka naa, mana'a hiek sudi selik kana ma bei ao tema. Ana konda
neni oe matak naa dale neu, boe ma ana nadai oe neni ure oen neu, basa
boe ma ana hene fali.
17 Neu Ribka losa lain, boe ma Abraham atan nalaik neu natonggo noon.
De ana noke nae, “Ana fe'ok. Tulun fee au inu oe faa dei.”
18 Ana fe'ok naa naselu nae, “Minu leo, to'o!” Boe ma nakonda ure oen
lai-laik, de ana fee ata naa ninu.
19 Ana ninu basa, boe ma ana fe'ok naa nae, “Naa fo au ndui oe fee to'o
ontan nara, fo rinu losa rakabete.”
20 Boe ma ana neu sali oe lenan neni bandar ha'on nara reu. De ana
nalaik konda-hene neu ndui oe numa oe matak naa mai, fo fee basa ontar
raa rinu losa rakabete.
21 Abraham atan nambariik matu-matu, fo ana mete naherek ana fe'ok
naa ue-tataon. Ana dudu'a nae, “Ana fe'ok ia ndia MANETUALAIN here
nalan, do?”
22 Ontar raa rinu losa rakabete. Boe ma ata naa ha'i nala ndeli iduk lilo
mbilas ma kale lilo mbilas pasan esa, de ana olu sara reu ana fe'ok naa
liman dua sara.‡
23 Basa boe ma ata naa natane nae, “Ana fe'ok papan, nade see? Mete
ma bisa, na, au sunggu taak nai ana fe'ok papan uman.”
24 Boe ma ana fe'ok naa naselu nae, “Au papang, nade Betuel. Au ba'ing,
ndia Nahor. Ma au being, ndia Milka.
25 Nai ai uman hambu mamana susungguk dai to'o sara. Ma hambu na'u
no'uk ka soa-neu to'o bandan nara.”
26 Basa boe ma ata naa nate'e langgan, de ana nakaluku-nakatele neu
MANETUALAIN.
27 De ana kokolak nae, “Koa-kio MANETUALAIN! MANETUALAIN soi
dalak fee au ena, losa au atonggo matang ua papa Abraham nufanelun nai
ia. No dalak naa, MANETUALAIN natudu dale susuen neu au malanggang
Abraham, no tao natetu ndia hehelu-bartaan neu au.”
28 Basa boe ma ana fe'ok naa nalai fali lai-laik, de ana tui basa uma isin
nara, hata fo dadi ena.
29-30 Ribka naan, nade Laban. Ana mete-nita bua lilo mbilas sara raa,
ma namanene Ribka tutuin, boe ma Laban nalai dea neu lai-laik, de neu
natonggo no ata naa fo bei nambariik no ontan nara deka oe matak naa.
31 Boe ma Laban kokolak nae, “To'o! MANETUALAIN nakalala'ok to'o
losa ia no sodak. De boso mambariik muu dea ia! Mai teni ai uman teu. Ai
sadia memak kama ena. Nana'ak soa-neu to'o ontan nara oo mana hetak
boe.”

Abraham atan neu natane Ribka

32 Basa boe ma Abraham atan tungga no Laban, de maso reni Betuel
uman reu. Boe ma Laban asa sou rakonda fufuak ruma ontar lain mai.

‡ **24:22** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, ‘ndeli idu lilo mbilas beran syekel seserik esa (nggeram 6)’. Boe ma kale lilo mbilas kaduak kara raa beran ‘syekel 10 (sama leo nggeram 114)’.

Ara fee ontar ra'a na'u. Ma ara oo reni oe fee ata naa no hatahorin nara, de ara safe ein nara boe.
33 Neu ara mbeda nana'a-nininuk kara reu mei lain, boe ma ata naa nae,
“Ai mae mi'a-minu, tehuu au oke parmisi fo afada dale hihiik esa dei.”
Boe ma Laban naselu nae, “To'o kokolak leo.”
34 Ata naa nae, “Au ia, ei ba'im Abraham atan.
35 MANETUALAIN fee baba'e-babatik no'uk ka neu au malanggang ena,
losa ana namasu'i nalan seli. MANETUALAIN feen lilo mbilas, lilo fulak,
ata tou ma inak, ma banda no'un seli, sira: sapi, onta, keledei, bibi hiek
ma bibi lombo ena.
36 Neu au malanggang touk no inak lasik kara ena, boe ma mama Sara
bonggi fee au malanggang Abraham, ana touk esa. Neu ko kanak naa ndia
simbo basa au malanggang Abraham pusakan lala'en.
37 La'e esa, au malanggang Abraham fee au sumba-soo ae, ‘O ta bole ha'i
ana fe'ok Kana'an, fo feen sao nala au anang Isak.
38 Tehuu o muste ha'i ana fe'ok numa au nufanelu heli-heling nggara
mai, dadi neu ndia saon.’
39 Boe ma au atane au malanggang ae, ‘Mete ma ana fe'ok naa ta nau
tungga au, na, talo bee?’
40 Ana naselu nae, ‘MANETUALAIN fo au soa tungga kada Ndia hihii-
nanaun, neu ko Ana nadenu atan numa nusa tetuk do inggu temak mai
soi dalak fee o, mita fo o bisa hambu ana fe'ok esa numa au nufanelu
heli-heling nggara mai, fo dadi neu au anang saon.
41 Tehuu mete ma au nufanelung nggara ta simbok fo ta nau fee ana
fe'ok naa neni ia mai, na, o makambo'ik numa sumba-sook naa mai.’
42 De neu bebeik kara ia losa oe matak, boe ma au hule-haradoi nai au
daleng ae, ‘MANETUALAIN, au malanggang Abraham Manetualain. Tulun
soi dalak, mita fo au mamaing ia neni ua-nale neulauk. Naa fo au atonggo
ua inak fo ae taon dadi neu Isak saon.
43 Manetualain, au ambariik nai oe matak ia tatain. Ma ana fe'ok kara
ruma kota mai ndui oe nai ia. De au hule talo ia: mete ma au kokolak ua
ana fe'ok esa ae, “Ana fe'ok, ee! Tulun makonda o ure oem fo fee au inu
oe faa dei.”
44 Mete ma ana naselu nae, “Papa minu leo! Ma dei fo au fee papa ontan
nara oo rinu boe.” Naa dadi neu tanda nae, ana fe'ok naa ndia Manetualain
here nalan dadi neu au malangga anang saon ena!’
45 Au bei ta hule-haradoi basa, te ana fe'ok Ribka mai ena neni ndia ure
oen, fo ndui oe nai oe matak. Neu ana hene nalak ka lain, boe ma au oke
ae, ‘Ana fe'ok, ee! Fee au inu oe faa dei.’
46 Boe ma ana nakonda ure oen lai-laik, de nae, ‘To'o minu leo! Ma dei fo
au fee to'o ontan nara oo rinu boe.’ Boe ma au inu, ma au ontang nggara
oo rinu boe.
47 Boe ma au atane ae, ‘Ana fe'ok papan, nade see?’
Ana naselu nae, ‘Au papang, nade Betuel. Au ba'ing, ndia Nahor ma au
being ndia Milka.’ De au kado ndeli neu idun, ma olu kaler lilo mbilas
pasan esa neu liman nara.
48 Boe ma au ate'e au langgang fo akaluku-akatele neu Manetulaian ae,
‘Koa-kio Manetualain! Manetualain soi dalak fee au ena, losa au atonggo
aong ua au malanggang Abraham nufanelun nai ia. Ma au atonggo aong
ua inak fo ae taon dadi neu malangga anak Isak saon.’
49 Dadi hatematak ia, mete ma papa sara nau matudu susuem neu au
malanggang Abraham, na, mafada au no ledo-ledo. Mete ma taa oo,
mafada no ledo-ledo boe, mita fo au bubuluk au muste tao hata.”

Ribka nufanelun nara simbok ndunak

50 Ata naa kokolak basa, boe ma Laban no Betuel raselu rae, “Mete ma
MANETUALAIN ndia nanaen talo naa ena, na, ai nau talo bee bali.
51 Ana fe'ok Ribka nai ia. Moke malan fo mian naa neu leo. Mita fo
ana dadi neu ba'i Abraham feto-feun, tungga hata fo MANETUALAIN naen
ena.”
52 Abraham atan namanene nala naa, boe ma ana nate'e langgan losa
daer, de noke makasi neu MANETUALAIN.
53 Boe ma ana kalua heni bua lilo mbilas, lilo fulak, ma bua-lo'a neulauk
kara, de feen neu Ribka. Ana oo fee Ribka naan ma inan, hadia bua mabelir
boe.
54 Basa boe ma Abraham atan no ndia hatahorin nara ranggatuuk ra'a-
rinu. Boe ma ara sunggu ruma naa. Neu be'e-mai huhua anan ara be'e,
boe ma ata naa nafada tenu umak nae, “Au oke luas fo mete ma bisa, na,
hatematak ia ai nau fali meni au malanggang miu.”
55 Tehuu Ribka ka'an no inan rae, “Ei nau hailai la'o tao hata? Elan fo
Ribka leo no ai faik salahunu talo naa dei. Basa, na, mian la'o leo.”
56 Tehuu ata naa naselu nae, “Awii! Boso ka'i au! Huu MANETUALAIN
tulu-fali nala au ena, losa au atonggo ua malangga anak saon ena. De
mama sara makambo'ik ai, fo ai fali miu tui au malanggang dei.”
57 Boe ma ara raselu rae, “Talo ia! Mai fo ita tatane aon neu kada Ribka.
Ndia hihiin talo bee?”
58 Basa boe ma ara roken, de ratanen rae, “Ribka! Hatematak ia numa
kada o mai. O nau tungga memak mua hatahori ia leo, do talo bee?”
Boe ma ana naselu nae, “Au nau tungga.”

Dode ina — Isak no Ribka rauma-loo

59-60 De ara mbo'ik Ribka, no ata inan fo mana malalaun numa kadi'in
mai, fo reu ro Abraham atan nara. Boe ma ara kokolak fee baba'e-babatik
neu Ribka rae, “Ribka! Ai mamahena Manetualain fee o bonggi no'uk ka,
fo o tititi-nonosim neu ko dadi neu rifu-rifuk kara. Ma ai oo mamahena o
tititi-nonosim tao rasenggi musun nara boe!”
61 Basa boe ma Ribka no ata inan nara rafafa'u bua-lo'an nara, boe ma
ara sa'e onta, de ara la'o leo, tungga Abraham atan nara.
62 Isak leo numa dae Negeb. Faik naa, Ana bei fo fali numa oe matak
manai Beer Lahai Roi mai.
63 Ledo bobok esa, ana kalua numa laak mai, fo neu la'o-la'o ha'i anin.
Ana botik matan, boe ma mete-nita ontar mai.
64 Neu Ribka mete-nita Isak, boe ma ana konda lai-laik numa ontan mai.
65 Ana natane Abraham atan nae, “To'o! Tou mana la'ok mai naa, see?”
Ata naa naselu nae, “Ndia naa, au malangga anang.” Boe ma Ribka ha'i
nala tema popoi langgan, de ana lalaa nafuni matan.
66 Boe ma ata naa tui basa-basan neu Isak.
67 De Isak noke no Ribka neni inan laan dale neu, boe ma dua sara rauma-
loo leo. Isak sue nala Ribka sudi selik kana, huu naa de ana ta susa-sona
bali no inan mamaten.

25

Abraham sao seluk

1 Abraham sao seluk inak esa, nade Ketura.
2 Ketura bonggi feen anak kara, sira: Simran, Yoksan, Medan, Midian,
Isbak ma Sua.
3 Yoksan anan nara, sira: Seba no Dedan. Dedan tititi-nonosin nara, sira:
hatahori Asyur, hatahori Etus, ma hatahori Leum.

4 Midian anan nara, sira: Efa, Efer, Henok, Abida ma Eldaa. Sira basa
sara raa, Ketura tititi-nonosin.
5-6 Neu Abraham bei masodak, ana ba'e fee Hagar ma Ketura anan nara
ena, esa-esak no ndia hata-heton. Basa boe ma ana nadenu sara, fo reu
leo nai dae Kana'an boboan dulu, mita fo rakadodook ro ndia anan Isak.
Tehuu basa ndia pusakan lala'en, ana loo lima basa sara reu Isak.

Mate Abraham

7-8 Neu Abraham teun nara 175, boe ma maten.
9-10 Basa boe ma anan Isak no Ismael ratoin numa lua Makpela mana
deka no Mamre. Fai bakahulun Abraham hasa dae naa numa hatahori
Het esa nade Efron, ndia Sohar anan. Fai bakahulun ara oo ratoi Sara
numa luak naa ena boe.
11 Mate heni Abraham, boe ma Manetualain fee Isak baba'e-babatik, losa
ana leo-la'o no mole-damek. Lelek naa, Isak leo deka oe matak, manade
Beer Lahai Roi.

Ismael tititi-nonosin nara

12 Ismael tutuin talo ia: Ndia naa, Abraham no sao murin Hagar anan.
Hagar naa, Sara atan numa Masir mai.
13-16 Ismael ana toun salahunu dua. Naden nara tungga-tungga numa
uluk losa muri anak, sira: Nebayot, Kedar, Adbeel, Mibsam, Misma, Duma,
Masa, Hadad, Tema, Yetur, Nafis, ma Kedma. Kakanak kara raa, dadi reu
bei-ba'ik ruma hatahori nusa-nusak salahunu dua mai, esa-esak no ndia
nusa heli-helin. Ara foi nusak kara raa naden nara, esa-esak tungga sira
ba'in nara naden.
17 Neu Ismael teun nara 137, boe ma maten.
18 Tehuu tititi-nonosin nara esa musu no esa. De ara leo sasarak, mulai
numa Hawila mai losa Syur, fo mana natoo no nusa Masir, nakandoo losa
Asyur.✡

Esau no Yakob

19 Abraham anan Isak tutuin, talo ia.
20 Neu Isak sao nala Ribka, Isak teun nara 40. Ribka aman, Betuel. Ma
naan, Laban. Sira raa, hatahori Aram numa Padan Aram mai.*
21 Ribka ta bonggi nala anak. Huu naa de Isak hule-haradoi neu
MANETUALAIN fo noke-hule Ana buka Ribka ana manan. MANETUALAIN
namanene ndia huhule-haradoin, boe ma Ribka nairu.
22 Naa te ana nairu anak dua. Tehuu kakanak kara raa kada rakosi-
rasakak nai Ribka po'on dale. De Ribka natane nai dalen dale nae, “Tao
hata de kakana kaduak kara iar, talo ia?” Basa boe ma ana natane
MANETUALAIN.
23 Boe ma MANETUALAIN naselu nae,
“Nai o po'om dale hambu hatahori nusak dua, neu ko ara ramusuk taa-taa.
Neu ko muri anak barakain lena uluk.
Ma ka'ak naue-osa fee fadin.”
24 Neu bula fain nara losa ena, boe ma Ribka bonggi ana duak, tou anak
mesan.
25 Ana ka'ak mbilas, ma basa ao-inan kabuluk. Huu naa de ara foin
nade, *Esau* (fo dede'a de'ek naa liin sangga sama no dede'a de'ek laen, fo
sosoa-ndandaan ‘kabuluk’).
26 Basa dei de fadin kalua. Tehuu ana to'u ka'an ei tinggan. Huu naa de
ara foin nade, *Yakob* (fo dede'a de'ek naa liin sangga sama no dede'a de'ek
laen, fo sosoa-ndandaan ‘ei tinggak’). Neu bonggi dua sara, Isak teun nara
60 ena.

✡ **25:18** Tutui Makasososak 16:12 * **25:20** Padan Aram naa, ndia Mesopotamia, nai Siria boboan kii naa.

Yakob panake nala Esau haak ana uluk

27 Neu kakana kaduak kara raa ramo'o mamais, Esau dadi neu mana
sombu ta hoho'ak. Ana hii leo nai lasi dale. Tehuu Yakob naa mana neneek,
ma ana hii nahani nai kada uma.
28 Isak hii na'a mbaa banda fui. Huu naa de ana sue nakalena Esau.
Tehuu Ribka sue nakalena Yakob.
29 La'e esa, neu Yakob nasu kua fufue, Esau bei fo sombu fali. Ana
bengge-manggu ma ndoe nalan seli.
30 Boe ma ana nafada Yakob nae, “Fadi, ee! Au ndoe alan seli! De fee au,
o kua mbilas manai urek naa faa dei, fo au isi neu au po'ong.” (Huu naa
de ara roken rae, *Edom*, fo dede'a de'ek naa liin sangga sama no dede'a
de'ek laen, fo sosoa-ndandaan ‘mbilas’.)
31 Boe ma Yakob naselu nae, “Malole ka'a. Tehuu fee ka'a haak ana uluk
neu au dei!”†
32 De Esau naselu nae, “Sokolaa heni haak ana uluk naa! O soan leo! Au
ndoe alan seli ia ena. O sode lai-laik kua naa, fo munin mai leo, te au nau
u'a ia ena.”
33 Tehuu Yakob kokolak seluk bali nae, “Ka'a mahani dei! Ka'a sumba-
soo dei mae, ka'a fee haak naa neu au ena.” Boe ma Esau so'uk sumba-sook
tungga naa.
34 Basa boe ma Yakob sode feen kua fufue naa no roti. Esau na'a-ninu
basa, boe ma ana la'o.
No dalak naa, Esau fee mudak ndia haak ana ulun.

26

Isak kedi nala manek Abimelek

1 La'e esa, hambu ndoe-la'as ta hoho'ak numa nusak naa, sama leo ndoe-
la'as neu lelek Abraham bei masodak. De Isak neu noke luas Abimelek,
hatahori Filistin nara manen, fo ana bisa leo nai Gerar.
2 Ana tao talo naa, nahuu MANETUALAIN natudu aon neun ena nae, “O
boso muni Masir muu. Neu ko au dudu mamanak laen fee o.
3-4 Mete ma o leo taak muu mamanak naa, na, neu ko Au sama-sama
ua o, ma Au fee o baba'e-babatik mata-matak. Neu ko Au tao o tititi-
nonosim mara ramano'u, sama leo nduuk kara marai lalai. Ma Au fee
o ma o tititi-nonosim mara nusak ia no basa nggoro-tadun nara. Numa o
tititi-nonosim mai, neu ko basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-bafok
hambu baba'e-babatik. No dalak naa, Au tao atetu Au hehelu-bartaang neu
o amam Abraham.✡
5 Au tao basa iar, nahuu o amam tungga Au hihii-nanaung, Au parendang,
ma Au hohoro-lalaneng ena.”
6 Dadi Isak leo taak numa Gerar.
7 Ribka naa, mana'a hiek sudi selik kana, de hatahorir marai naar mete-
ritan, boe ma ratatane aok la'e-neun. Tehuu Isak naselu nae, “Ribka naa
au fading.” Ana namata'u, mete ma ana manaku nae ndia saon, na, neu
ko hatahorir raa hala risa ndia fo le'a reni Ribka.
8 Isak leo doo-doo numa naa ena, de la'e esa manek titino tungga dinela,
ma mete-nita Isak no Ribka raholuk ma raiduk.
9 Boe ma ana nadenu hatahorir reu roke ro Isak mai, de ana ndindian
nae, “Isak! Au bubuluk tebe-tebe ena, inak naa memak o saom! Tehuu tao
hata de o mae, ndia naa, o fadim?”
Boe ma Isak naselu nae, “Talo ia, papa! Au amata'u, mete ma ae au
saong, na, boso losak hatahorir hala risa au.”

---

† **25:31** Tungga sira dala-hadan, ana tou uluk nggati ndia aman, ma ana hambu pusaka no'un lena heni numa fadin nara mai. ✡ **26:3-4** Nedenuk kara Tutuin 3:25; Galatia 3:8

10 Manek naselu nae, “Tao hata de o tao talo naa neu ai? Mete ma hambu
hatahorir rai ia sunggu-soro ro o saom, neu ko o fee salak neu ai, hetu?”
11 Basa boe ma Abimelek ndindia nahere neu rau-inggun nara nae, “Ei
basa ngga masaneda matalolole! Ei see nambarani tao manggarauk neu
hatahori ia, do saon, na, neu ko au fee hukun mates neun.”

Ara rareresi la'e-neu oe matak

12 Lelek naa oo, Isak sele-tande numa nusak naa boe. De ana hambu falik
buna-boak lipa la'e 100, nahuu MANETUALAIN fee baba'e-babatik neun.
13 Hata-heton tamba nakandoo, losa ana namasu'i nalan seli.
14 Ndia sapin, bibi hien ma bibi lombon nara tamba ramano'u. Ndia atan
nara oo no'uk ka boe. Losa hatahori Filistin dalen nara mbiri neun.
15 Fai bakahulun Isak aman Abraham asa kali oe matak no'uk ka ena.
Tehuu hatematak ia hatahori Filistin nara reu rakadodofu basa oe matak
kara raa renik dae.
16 Basa boe ma manek Abimelek kokolak no Isak nae, “Isak! Malole
lenak, o hu'a la'o ela nusak ia leo. Huu o koasam lena heni ai ena.”
17 Basa boe ma Isak nakadedeak numa naa neu, de fali neu leo numa
Gerar doken.
18 Boe ma ana neu suu falik oe matak kara raa, fo ara rakadodofu henik
kara ena. Ma ana foi oe matak kara raa, tungga nadek kara fo aman foi
nala sara ena.
19 Neu Isak atan nara kali oe matak numa Gerar doken, boe ma ara kali
la'e oe matan, de nasapura kalua.
20 Tehuu mana lolor marai Gerar rareresi ro Isak mana lolon nara, nahuu
oe naa. Mana lolor marai Gerar rae, “Oe ia, ai oem!” Huu naa de Isak foi
oe matak naa, nade *Esek*, sosoa-ndandaan nae, ‘rareresi’.
21 Basa boe ma Isak hatahorin nara kali oe matak esa bali. Tehuu ara oo
rareresi bali, nahuu oe matak naa boe. Huu naa de Isak foi oe matak naa,
nade *Sitna*, fo sosoa-ndandaan ‘rahuur-ratofa’.
22 Basa boe ma ana la'o ela mamanak naa, de ana kali oe matak esa bali.
Oek ia, ara ta rareresi. Huu naa de Isak foi oe matak naa, nade *Rehobot*,
fo sosoa-ndandaan ‘mamana loak’. Ma ana kokolak nae, “Hatematak
ia, Manetualain fee ita leo nai dae loak ena. De nai ia, dei fo ita bisa
tamano'u.”
23 Numa naa neu, Isak asa la'o bali fo rae reu leo nai Beer Syeba.
24 Le'odaen naa, boe ma MANETUALAIN natudu matan neun, ma kokolak
nae, “Isak! Au ia, o amam Abraham Manetualain. De o boso mamata'u,
huu Au anea o. Neu ko Au fee baba'e-babatik neu o. Ma o tititi-nonosim
mara neu ko ara tamba ramano'u. Au tao talo ia, nahuu Au hehelu-
bartaang neu o amam.”
25 Basa boe ma Isak totodo batur fo nambaririik mei tunu-hotuk numa
naa. De ana noke makasi neu MANETUALAIN numa mamanak naa. Ana
leo numa naa, ma hatahorin nara mulai kali oe matak bali.

Manek Abimelek no Isak mole-dame

26 Faik naa, manek Abimelek numa Gerar mai. Ana sama-sama no
nonoon Ahusat, ma ndia malangga musun, Fikol, mai ratonggo ro Isak.
27 Boe ma Isak natane nae, “Papa manek! Fai bakahulun ei husi heni ai
ena. De hatematak ia ei nau mai tao hata bali?”
28 Boe ma ara raselu rae, “Talo ia! Hatematak ia ai bubuluk mae,
Manetualain nanea o. Huu naa de ai dudu'a mae, malole lenak ita dua
ngga tao hehelu-bartaak talo ia: O sumba-soo mae,
29 neu ko ei ta tao manggarauk neu ai, sama leo ai oo ta tao manggarauk
neu ei boe. Memak ai dalen nara neulauk neu ei. Huu naa de fai maneuk
kara, ei kalua no mole-damek numa ai daen mai. Ai bubuluk tebe ena,
MANETUALAIN ndia fee baba'e-babatik neu ei.”

30 Boe ma Isak tao feta fee sara, de basa sara ra'a-rinu rame-rame.
31 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma ara so'uk sumba-sook. De Isak
nakambo'ik kasa, fo ara la'o no mole-damek.
32 Faik naa, Isak hatahori mana tao ue-osan nara mai tui la'e-neu oe
matak fo ara kalik rae, “Papa! Ai hambu oe ena.”
33 Boe ma Isak foi oe matak naa, nade *Syeba*, fo sosoa-ndandaan ‘sumba-
sook’. De ara foi kota naa nade Beer Syeba, losa hatematak ia.*

Esau sao nala inak dua numa leo laen mai

34 Neu Esau teun nara 40, boe ma ana sao nala ana fe'ok dua ruma leo
Het mai. Esa, Beeri anan, nade Yudit. Ma esa bali, Elon anan, nade Basmat.
35 Ina kaduak kara raa, tao rala Isak no Ribka dalen nara susa-sona.

27

Ribka kedi-ira Isak fo fee baba'e-babatik neu Yakob

1 Neu Isak nambalasi ena, matan nita sambu-sambuk ka ena, boe ma
noke ana ulun fo ana sue nalan seli naa nae, “Sau! O mai ia dei!”
Esau naselu nae, “Tao hata papa?”
2 Isak nafada nae, “Talo ia! Au lasik ena. Au ta bubuluk faik hida au
mate.
3 De muu ha'i o tee-kokoum mara, fo muu sombu fee au banda fui esa
dei.
4 Basa naa, tunu-nasu malan malada tungga au hihiing, fo munin mai
au. Au u'a basa, dei fo au fee memak baba'e-babatik neu o. Mete ma au
fee baba'e-babatik basa neu o ena, na, leo mae au mate oo malole boe.”
5 Basa boe ma Esau la'o neu sombu. Tehuu Ribka oo namanene Isak
kokolan naa boe.
6 Boe ma Ribka neu nafada Yakob nae, “Ako, ee! Nenene matalolole!
Bebeik kara ia au bei fo amanene amam kokolak no Esau nae talo ia:
7 ‘O muu sombu mala banda fui esa, fo tunu-nasu malan malada fee
au. Mete ma au u'a basa ena, na, dei fo au fee baba'e-babatik neu o nai
MANETUALAIN matan.’
8 Dadi nenene matalolole! Tao matetu au parendang ia.
9 Hatematak ia o muni ita bibi hiek ma bibi lombon mamanan muu, fo
here mala bibi hiek maao tenak dua. Basa boe ma tunu-hala sara fo ha'i
mbaan nara, ma muni sara fee au. Dei fo au tunu-nasu tungga o amam
hihiin.
10 Mete ma au tunu-nasu basa ena, na, munin neni o amam neu fo na'a.
Boe ma neu ko ana fee baba'e-babatik neu o dei, dei fo ana mate. No dalak
naa, o ndia hambu baba'e-babatik naa. Ta o ka'am.”
11 Tehuu Yakob kokolak no inan nae, “Mama! Masalan talo ia. Ka'a Sau
ao-inan kabuluk, tehuu au ao-inang bulu taak.
12 Boso losak papa nafaroe la'e au ao-inang, na, ana bubuluk memak au
kedi-ira ndia. De ana nakatoo au.”
13 Inan naselu nae, “Ako, ee! O boso babati. Dei fo mama ndia
koladu! Mete ma o amam nakatoo o, na, elan fo mama ndia lemba-nasaan!
Hatematak ia o muu humu mala bibi hiek naa leo.”
14 Boe ma Yakob neu humu bibi hiek kara raa, de ana tunu-hala sara fo
neni feen neu inan. Basa boe ma Ribka tunu-nasu tungga Isak hihiin.
15 Basa de Ribka neu ha'i nala Esau bua-lo'a neulaun nara, de ana fee
Yakob pake.
16 Ana oo mbambalu Yakob liman, ma boliin pake bibi hiek naa bulun.
17 De ana fee Yakob nana'a malada naa, no roti fo ana tao nalak ena.

---

* **26:33** Nai dede'a Ibrani, *Syeba* sosoa-ndandaan bisa ‘sumba-sook’, do ‘hitu’, do ‘ua-nale neulauk’.
Nai dede'a Ibrani, *Beer* sosoa-ndandaan nae ‘oe matak’.

18 Basa boe ma Yakob neni nana'ak naa fee aman. Ana kokolak nae,
“Papa! Au mai ndia ia ena.”
Boe ma Isak naselu nae, “Weeh? Te o ia see?”
19 De Yakob naselu nae, “Au ia, papa ana ulun, Esau! Au tao tungga hata
fo papa nadenuk bebeik kara ia ena. Mambadeik fo mu'a leo. Au tunu-
nasu ala mbaa fo au sombu alak numa lasi dale naa ena. Mu'a, fo basa,
na, papa fee baba'e-babatik neu au leo!”
20 Basa boe ma Isak kokolak nae, “O ia ta hoho'ak, ee! Te o bisa hambu
banda lai-laik talo naa!”
De Yakob naselu nae, “Au hambu ia, nahuu MANETUALAIN fo papa
nakaluku-nakatele neuk naa, Ana tulu-fali au.”
21 Boe ma Isak noke Yakob nae, “O deka-deka ia mai, fo au afaroe sudik
o! O ia Esau tebe, do?”
22 Basa boe ma Yakob deka neni aman matan neu, de tou lasik mulai
nafaroen. Boe ma ana kokolak nae, “Harak ia, leo Yakob haran! Tehuu
limak ia, Esau liman.”
23 Tehuu Isak ta nalela Yakob, nahuu liman kabuluk sama leo Esau. Neu
ana nae fee baba'e-babatik neu Yakob,
24 ana natane seluk bali nae, “O ia tebe-tebe Esau, do?”
Yakob naselu nae, “Tebe, papa!”
25 Basa boe ma Isak kokolak nae, “O soro mbaa naa mai fo au u'a. Basa,
dei fo au fee baba'e-babatik neu o.” Boe ma Yakob soro mbaa naa neu
aman, ma ana feen anggor fo ninu.
26 Basa boe ma aman kokolak nae, “Ana, nggee! Deka-deka ia mai, fo idu
au dei.”
27 Neu Yakob deka-deka mata neu fo idun, boe ma Isak hae hambu Esau
bua-lo'an nara boon. De ana kokolak fee baba'e-babatik neu Yakob nae,
“Au anang boon, sama leo na'u mook boon fo MANETUALAIN fee baba'e-
babatik neun ena.
28 Elan fo Manetualain nakonda dinis numa lalai mai,
fo tao nala o osi-lutum mara raisi-mina!
Elan fo Ana fee o hade heta-pepede,
ma anggor boan nara sofe ta ela lu'a-lembaneu.
29 Hatahori nusa-nusak kara dadi neu o atam,
ma leo-leor holu ei ma fee hada-horomatak neu o.
Elan fo o parenda basa o toranoom mara,
ma ara sendek luu-langgan nara reu o matam.
See ndia fee neketook neu o, na, ara oo hambu neketook boe.
Ma see ndia fee baba'e-babatik neu o, na, ara oo hambu baba'e-babatik
boe.”

Esau fali, de noke Isak fee baba'e-babatik neu ndia boe

30 Neu Isak fee baba'e-babatik basa, ma Yakob bei fo kalua la'o ela aman,
ka'an Esau fali neni banda fui fo ana sombu nalak.
31 De neu tunu-nasu, basa boe ma neni fee aman. Ana kokolak nae,
“Papa! Mambadeik fo mu'a leo. Au tunu-nasu ala mbaa fo au sombu alak
naa ena. Mu'a basa, na, papa fee baba'e-babatik neu au leo.”
32 Boe ma Isak pangganaa, de natane nae, “Weeh! Te o ia, see bali?”
Boe ma Esau naselu nae, “Au ia Sau! Papa ana ulun.”
33 Boe ma Isak aon mulai nakabebe. De tou lasik natane nae, “Mete
ma talo naa, na, bebeik kara ia see ndia neni fee au mbaa naa, de au u'a
ena? Basa boe ma au feen baba'e-babatik ena. De ta bisa le'a falik baba'e-
babatik naa bali.”

34 Esau namanene aman kokolak talo naa, boe ma dalen hedis, de bu'i
nakarereu ma ana kokolak nahere nae, “Awii! Papa, ee! Fee baba'e-
babatik neu au boe, papa!”
35 Tehuu Isak nae, “O fadim mai kedi-ira nala au ena, de namana'o neni
o baba'e-babatim.”
36 Boe ma Esau kokolak nae, “Ana kedi nala au la'e dua ena. Maka-
sososan, ana kedi nala au haak ana uluk. Hatematak ia ana kedi nala au
baba'e-babating bali. Nandaa ndia naden, ‘Yakob’. Tehuu papa bei naena
baba'e-babatik laen fee au bali, do?” (Nade Yakob sosoa-ndandaan ‘to'u
neu ei tinggak’. Tehuu sosoa-ndandaan laen ‘mana kedi-irak.’)
37 Basa boe ma Isak naselu nae, “Au so'uk alan dadi neu o malanggam
ena. Ma basa toranoon nara dadi reu ndia atan ena. Au ba'e feen hade
heta-pepede, ma anggor sofe ta ela lu'a-lembaneu ena. De ana, nggee!
Hatematak ia bei ela baba'e-babatik hata bali fo au bisa feen neu o?”
38 Esau namanene nala naa, boe ma ana honi nakandoo neu aman nae,
“Papa baba'e-babatim kada esak ka, do? Neu ko papa bei bisa sangga
baba'e-babatik laen fee au. Leo mae baba'e-babatik ba'u anak oo malole
boe!” Boe ma ana mulai bu'i bali.
39 Basa boe ma Isak naselu mbalin nae,
“O masodam neu ko dook ka numa osi-lutu maisi-minak mai,
huu ta hambu dinis konda numa lalai mai fo tao makoe o daem.
40 O tafam ndia neu ko fee o masoda.
Tehuu leo mae talo bee oo, o dadi ata neu o fadim boe.
Kada mete ma o bisa laban neun, na, dei fo o bisa makambo'ik
numa liman mai.”

Ribka nadenu Yakob nalai

41 Esau mburuk nalan seli neu Yakob, nahuu fadin le'a nala ndia baba'e-
babatin ena. Tehuu ana dudu'a nae, “Ta dook ka bali papa mate. De nahani
a leo. Mete ma be'e-falufii basa, au hala isan!”
42-43 Neu Ribka namanene nala Esau nanaen, boe ma ana noke nala
Yakob, de nae, “O nenene matalolole! O ka'am sangga nae bala ndia dale
hedin, fo nae nakanisa o. De o malai lai-laik muni o to'om Laban muu nai
Haran.
44 Muu fo leo doo-doo faa nai naa, losa o ka'am ta namanasa o ena bali.
45 Mete ma ana lilii heni hata fo o tao neun, dei fo au adenu hatahorir
reu rala falik o. Huu au ta nau au anang dua sara, mopo sara rai faik esa
dalen.”
46 Basa boe ma Ribka kokolak no Isak nae, “Au doak ua Esau saon,
hatahori Het asa! Mete ma Yakob sao nala ana fe'ok Het boe, na, malole
lenak au mate leo.”

28

1 Boe ma Isak noke Yakob, de ana feen baba'e-babatik ma ana nanori-
nafadan nae, “Nenene matalolole! O boso sao ana fe'ok Kana'an.*
2 Tehuu o muni Padan Aram muu, nai ba'i Betuel uman. O muu sao mala
to'om Laban, ana inan esa.†
3 Elan fo Manetualain mana Koasa Mate'en fee baba'e-babatik neu o, fo
o umbu-anam mara ramano'u, ma o tititi-nonosim mara dadi neu hatahori
nusa ta hoho'ak no'uk ka.
4 Elan fo Manetualain hehelu-bartaan neu Abraham, ana konda neu o,
ma o tititi-nonosim mara. Elan fo o soa dae ia, fo Manetualain helu-bartaa
nae feen neu Abraham ena.”✡

---

* **28:1** Hatahori Het asa leo rai nusa Kana'an boe. † **28:2** Padan Aram naa, ndia Mesopotamia, nai nusak Siria boboan kii, deka-deka no Irak. Haran naa, kota nai Padan Aram. ✡ **28:4** Nedenuk kara Tutuin 3:25; Galatia 3:8

5 Isak kokolak basa talo naa, boe ma ana mbo'i Yakob neni Padan Aram
neu, fo neni to'on Laban ma ba'in Betuel uman neu.

Esau sao nala Ismael ana inan

6 Esau namanene nala nae, Isak fee baba'e-babatik neu Yakob ena, ma
ka'in fo boso sao no ana fe'ok Kana'an. Ana oo namanene nala boe nae,
ndia aman nadenu ndia fadin ena, fo neu sao nala to'on ana fe'on esa nai
Padan Aram.
7 Boe ma Yakob namanene nala inan no aman parendan, de ana la'o
neni Padan Aram neu.
8 Ana oo bubuluk boe nae, ndia aman ta hii ndia saon, hatahori Kana'an
nara.
9 De ana neni ama ina-huun Ismael neu, boe ma ana sao nala Ismael
anan bali, nade Mahalat. Mahalat naa, Nebayot fadi inan.

Yakob nala me'i numa Betel

10 Basa boe ma Yakob la'o ela Beer Syeba, de nae neni Haran neu.
11 Neu ledo tesa, ana losa mamanak esa, boe ma ana sunggu neu naa.
Neu ana nau sunggu, ana ha'i nala batu esa fo taon dadi neu kailunu.
12 Le'odaen naa ana nala me'i, Ana mete-nita hedahuuk esa nambariik
neu daer ma su'un losa lalai. Boe ma Manetualain atan nara ruma nusa
tetuk do inggu temak mai, ara konda-hene hedahuuk naa.
13 Nai me'is na dale, Yakob mete-nita MANETUALAIN nambariik nai ndia
boboan, de kokolak nae, “Au ia, MANETUALAIN, o ba'im Abraham ma
amam Isak Manetualain. Neu ko Au fee dae ia neu o ma o tititi-nonosim.
14 Neu ko o tititi-nonosim no'un nara, sama leo afu. Ma neu ko ara
ratanggela sudi bee reu, nai basa mamanak kara. Numa o tititi-nonosim
mai, neu ko basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-bafok hambu baba'e-
babatik.✡
15 Masaneda matalolole! O muni bee muu a mesan, Au sama-sama ma
anea o. Neu ko Au ua falik o muni nusak ia mai. Au ta mbo'i o mesa ngga.
Ma neu ko Au tao atetu basa hehelu-bartaak kara fo Au feen neu o.”
16 Neu Yakob be'e, boe ma ana nae, “Au bei fo bubuluk ae, MANETU-
ALAIN oo nai ia boe!”
17 Ana namata'u, boe ma ana dudu'a nae, “Awii! Mamanak ia tao nala
au aong mumuru. Manetualain uman nai ia! Fama te ia lelesu mana neni
nusa tetuk do inggu temak neu.”✡
18 Neu huhua anan, Yakob nambadeik, boe ma ana ha'i nala batu fo ana
taon neu kailunu naa, de nambaririik kana dadi tanda. Boe ma ana mbo'a
mina neu batu naa lain, fo ana nakaluku-nakatele neu Manetualain.
19 Ana foi mamanak naa, nade, *Betel*, fo sosoa-ndandaan ‘Manetualain
uman’. (Fai bakahulun mamanak naa, nade Luus.)
20 Basa boe ma Yakob so'uk sumba-sook nae, “Mete ma Manetualain
sama-sama no au, Ana nanea au nai au dala-lala'ong ia, ma fee au nana'a-
nininuk ma bua-lo'a,
21 losa au fali no sodak, na, neu ko MANETUALAIN dadi neu au
Manetualain.
22 Batu fo au ambaririi alak ia, dadi neu mamana nekeluku-neketelek
neu Manetualain. Ma basa hata fo Manetualain fee neu au, neu ko au fee
falik baba'ek esa numa baba'ek salahunu mai.”

29

Yakob losa to'on Laban uman

1 Basa boe ma Yakob la'ok nakandooo neni dulu neu.

✡ **28:14** Nedenuk kara Tutuin 3:25; Galatia 3:8 ✡ **28:17** Yohanis 1:51

2 Faik esa, ana mete-nita oe matak esa deka no nggorok esa. Bibi lombo
bubuak telu, deka-deka numa naa, rahani fo rae rinu oe numa naa. Tehuu
hambu batu mo'ok esa tatana nala oe matak naa.
3 Sira si'en, mete ma basa bibi hiek ma bibi lombor rakabubua ena, na,
dei fo mana lolo keko heni batu naa, fo ndui oe fee bandar raa rinu. Rinu
basa, ara tatana falik oe matak naa bali.
4 Boe ma Yakob neu natane mana lolor raa nae, “Wee! Ei numa bee
mai?”
Ara raselu rae, “Air ia, numa nggorok Haran ia mai.”
5 Boe ma Yakob natane seluk bali nae, “Ei malela au to'ong Laban, do?
Laban naa, Nahor anan.”
Ara raselu rae, “Ai malelan.”
6 Boe ma Yakob natane nakandoo bali nae, “Ana bei sodak, do?”
Ara raselu rae, “Tou lasik bei sodak. Hena mete. Naa, ana inan, nade
Rahel, ana foo neni bibi hien ma bibi lombon nara mai rinu oe nai ia. O
mahani leo.”
7 Basa boe ma Yakob kokolak seluk bali nae, “Hatematak ia ledo bei nai
lain. De malole lenak bandar bee fo rakubua nai ia ena, na, ei fee sara
rinu leo. Basa dei fo ei foo meni sara reni mook reu, fo ra'a na'u bali.”
8 Tehuu ara rasabara rae, “Awii, ta bisa talo naa! Ita muste tahani basa
mana lolor reni basa bandan nara fo rakabua nai ia dei, dei fo ita keko
heok batu naa, fo fee bandar rinu.”
9 Yakob bei kola-kola no hatahorir raa, te Rahel losa no aman bibi hien
ma bibi lombon nara. Ana ndia nasi'e foo bandar raa.
10 Neu Yakob mete-nita Rahel no bibi hien ma bibi lombon nara, boe ma
neu keko heok oe matak naa tatanan. De ana hani to'on bandan nara.
11 Basa boe ma neu holu nala Rahel, de ana idun ma ana bu'i.
12 Ana tui Rahel nae, “Fadi! Au ia, o papam fadin Ribka anan.” Boe ma
Rahel nalaik fali neu ngga, fo neu nafada aman.
13 Neu Laban namanene Rahel tutuin la'e-neu Yakob, ndia fadin Ribka
anan, boe ma ana nalaik neu sorun. Neu natonggon, Laban holu nalan
de idun, basa boe ma noo Yakob neni ndia uman neu. Boe ma Yakob tui
basa-basan neu Laban.
14a De Laban kokolak nae, “Memak tebe! Ita dua ngga nufaneluk kara!”

Yakob sao nala Lea ma Rahel

14b Neu Yakob leo no sara bulak esa ena,
15 Laban kokolak noon nae, “Talo ia, Ako! Au ta nau o maue-osa mudak
fee au, nahuu ita dua ngga nufaneluk. O moke seseba-babaek ba'u hata?”
16 Laban naa, naena ana inak dua. Ka'ak nade Lea. Fadik nade Rahel.
17 Lea matan mana mamalek.* Tehuu Rahel matan mana'a hiek sudi
selik kana, ma ao-inan neulauk.
18 Yakob sue Rahel. De ana naselu Laban nae, “Au aue-osa fee to'o teuk
hitu, sadi to'o fee au sao ala Rahel.”
19 Boe ma Laban naselu nae, “Au akaheik! Malole lenak au fee Rahel sao
no o, fo au nufanelu heli-heling! Ana hae sao no hatahori laen. De talo
kada ia fo maue-osa fee au leo.”
20 Boe ma Yakob naue-osa teuk hitu, mita fo ana hambu Rahel. Tehuu
ana sue nalan seli neu Rahel. Dadi teuk hitu naa, ana namedan sama leo
kada faik hida a.
21 Seli teuk kahituk kara raa, boe ma Yakob fee nesenedak neu Laban
nae, “To'o! Au aue-osa fee to'o teuk hitu ia ena, de hatematak ia fee au sao
ua Rahel leo.”
22 Boe ma Laban tao feta kabin, de noke basa hatahorir marai nusak naa.

* **29:17** Dede'a Ibrani nai ia, ta manggaledok

23-27 Le'odaen naa, Laban ta fee Rahel, tehuu ana nadenu Lea maso neni
Yakob laan neu. De Yakob sunggu-soro noon. Neu be'e-main, dei de Yakob
bubuluk nae, ndia sunggu-soro no Lea. Boe ma Yakob neu nasabara no
Laban nae, “Tao hata de to'o tao kekedik neu au? Au aue-osa fafandek
lima-eing teuk hitu dalen fo hambu Rahel. Tehuu tao hata de to'o nggati
no Lea?”
Boe ma Laban naselu nae, “O boso mamanasa talo naa! Tungga ai dala-
hadan nai ia, fadik ta bole sao nakahuluk ka'ak. De malole lenak talo kada
ia! O mahani losa feta kabin fai hitu ia basa dei. Dei fo o hambu Rahel,
sadi o maue-osa fee au teuk hitu bali.” Boe ma Laban fee ndia ata inan,
nade Silpa fo dadi neu Lea atan.
28 Yakob nakaheik. Huu naa de neu feta faik hitu naa basa, boe ma Laban
fee Rahel sao nala Yakob.
29 Basa de Laban fee ndia ata inan esa bali, nade Bilha, fo dadi neu Rahel
atan.
30 Basa boe ma Yakob sunggu-soro no Rahel. Ana sue Rahel lena heni
Lea. De ana naue-osa tamba teuk hitu bali fee ari-aman.

Yakob anan nara

31 Tehuu MANETUALAIN bubuluk Yakob sue Rahel lena heni Lea. Boe
ma Ana fee luas fo Lea hambu anak, tehuu Rahel beik.
32 De Lea nairu, boe ma ana bonggi ana touk esa. Ana foi kanak naa,
nade *Ruben* (fo sosoa-ndandaan ‘mete neu, hambu anak’),† nahuu ana
nae, “MANETUALAIN memak mete-nita au sususang ena. Huu naa de
hatematak ia, au saong oo nau mete au boe.”
33 Basa boe ma Lea nairu bali, de ana hambu ana touk esa. Ana foi
kanak naa nade *Simeon* (fo sosoa-ndandaan fama te ‘hatahori namanene
ena’), nahuu ana nae, “MANETUALAIN namanene ena nae, au saong ta tao
matak neu au. Huu naa de Ana fee tamba anak esa bali neu au.”
34 Basa de, Lea nairu bali, boe ma ana bonggi ana touk esa bali. Ana foi
kanak naa nade *Lewi*,‡ nahuu ana nae, “No anak ia au dede'ang basan ena.
Neu ko au saong ta bila no au, nahuu au bonggi feen ana touk telu ena.”
35 Basa boe ma Lea nairu bali, de ana hambu ana touk esa. Ana foi kanak
naa, nade *Yahuda* (fo sosoa-ndandaan fama te ‘kokoa-kikiok’), nahuu ana
nae, “Oek ia, au nau koa-kio MANETUALAIN!” Basa de Lea ta bonggi leo.

30

1 Tehuu Rahel bei ta hambu anak. De ana mbiri neu ka'an. Boe ma ana
kokolak no saon nae, “Ka'a! Fee au anak dei. Mete ma taa, na, malole
lenak au mate leo.”
2 Boe ma Yakob nasaparak kana nae, “O du'a mae au ia Manetualain, de
bisa fee o anak!?”
3 Basa boe ma Rahel kokolak nae, “Talo ia! Malole lenak papa ha'i nala
au atang Bilha. Muu sunggu-soro muan fo ana bonggi fee au anak.”
4 Boe ma ana fee Bilha neu ndia saon. De Yakob sunggu-soro noon.
5 Boe ma Bilha nairu, de bonggi ana touk esa.
6 Basa boe ma Rahel kokolak nae, “Manetualain namanene au huhule-
haradoing ena. Huu naa de Ana fee au ana touk esa ena. Manetualain
naketu-naladi au dede'ang ena no ta mbeu seserik.” Boe ma ana foi kanak
naa nade, *Dan* (fo sosoa-ndandaan ‘neketu-neladi dede'ak’).
7 Basa boe ma Bilha nairu bali, de bonggi ana touk esa.

---

† **29:32** Nai dede'a Ibrani, *Ruben* sosoa-ndandaan ‘mete neu, hambu anak’. Ma dede'a de'ek naa liin sangga sama leo dede'a de'ek esa sosoa-ndandaan nae ‘ana mete-nita au sususang ena’. ‡ **29:34** ‘Lewi’ sosoa-ndandaan fama te ‘neni pa'ak’, do ‘holu deka-deka’.

8 Boe ma Rahel kokolak nae, “Au akasese'uk ua au ka'ang ena, de au
senggi.” Huu naa de ana foi kanak naa nade *Naftali* (fo sosoa-ndandaan
‘nekesese'uk’, do ‘nekeheheek’).
9 Neu Lea nameda ndia ta hambu anak seluk ena, boe ma ana fee atan
Silpa neu saon, fo ana sao nalan.
10 Basa boe ma Silpa bonggi nala ana touk esa.
11 Boe ma Lea kokolak nae, “Au ua-naleng neulauk ena.” De ana foi
kanak naa, nade *Gad* (fo sosoa-ndandaan ‘ua-nale neulauk’).
12 Basa boe ma Silpa bonggi seluk ana touk esa bali.
13 Boe ma Lea kokolak nae, “Wee! Hatematak ia, bei fo au amahoko!
Mete te neu ko basa inak kara kokolak rae, au aua alan seli ena.” Huu naa
de ana foi kanak naa, nade *Aser* (fo sosoa-ndandaan ‘nemehokok’).
14 La'e esa, ndaa no fai koru hader, Ruben neni lasi dale neu, boe ma ana
natonggo no sele-tandek modo-aidoo esa fo bisa tao nairu hatahori. Boe
ma nenin fee neu inan Lea. Rahel mete-nita naa, boe ma noke Lea nae,
“Ka'a, ee! Fee au modo-aidoo fo Ruben nenik naa faa dei.”
15 Tehuu Lea naselu nae, “Wee! O ia sudi selik kana! O le'a mala au
saong ena. Hatematak ia o nau le'a mala modo-aidoo naa numa au anang
mai bali? O ia ta mae malela!”
Tehuu Rahel kokolak nae, “Talo ia ka'a. Mete ma au hambu modo-aidoo
naa, na, le'odaen ia o bole sunggu-soro mua Yakob.” Boe ma Lea nakaheik.
16 Neu ledo bobon, Yakob fali numa osi mai. Boe ma Lea neu natonggo
noon, de kokolak nae, “Ako, ee! O muste sunggu-soro mua au le'odaek ia!
Huu au bae memak o ena, unik au anang modo-aidoon.” Boe ma le'odaen
naa oo, Yakob sunggu-soro no Lea boe.
17 Manetualain namanene Lea huhule-haradoin. Huu naa de ana nairu,
de ana bonggi nala ana touk kaliman.
18 Boe ma Lea foi kanak naa nade *Isaskar*, (fo sosoa-ndandaan
‘bae sosota-mamangguk’), nahuu ana nae, “Manetualain bae au sosota-
mamanggung ena, huu au fee Silpa sao no au saong ena.”
19 Basa boe ma Lea nairu bali, de ana bonggi nala ana touk kaneen.
20 Ana kokolak nae, “Manetualain fee au hadia neulauk ena. De
hatematak ia au saong muste fee hada-horomatak neu au, nahuu au bonggi
feen ana touk nee ena.” Huu naa de ana foi kanak naa, nade *Sebulon* (fo
sosoa-ndandaan ‘fee hada-horomatak’).
21 Basa boe ma Lea bonggi nala ana inak esa, de ana foin nade *Dina*.
22 Boe ma Manetualain nasaneda Rahel, de Ana namanene huhule-
haradoin. Huu naa de Ana buka ana manan.
23 Basa boe ma Rahel nairu, de ana bonggi nala ana touk esa. Ana nae,
“Manetualain si'u-sapu heni au dale mamaeng ena.”
24 Boe ma ana foi kanak naa, nade *Yusuf* (fo sosoa-ndandaan fama te ‘naa
fo ana fee tamba’), nahuu ana nae, “Au hule fo Manetualain fee tamba au,
ana touk esa bali.”

Yakob sangga dalak fo bibi hien ma bibi lombon nara tamba ramano'u

25 Neu Rahel bonggi basa Yusuf ena, Yakob kokolak no Laban nae, “Papa!
Mete ma bisa, na, au ae fali uni au nusang uu dei.
26 Elan fo au fali uu ngga ua au saong ma anang nggara. Papa bubuluk
ena, au tao ue-osa fafandek lima-eing fee Papa ena, de au bae ketu sara
ena. Huu naa de hatematak ia sira raa, au ndia haak.”
27 Boe ma ari-aman naselu nae, “Ana, nggee! O nenene dei. Au losi-lale
basa ena, de bubuluk ae, Manetualain fee baba'e-babatik neu au, nahuu o.
28 De hatematak ia, o nau moke ba'u hata a mesan, na, au bae! Sadi o
leo nai ia, ma maue-osa makandoo fee au.”

29 Boe ma Yakob naselu nae, “Papa mesa kana mete-nita, au aue-
osa ahere ena. Huu naa de papa banda-manun nara tamba ramano'u
rakandooo.
30 Neu au bei ta mai naa, papa hata-heton bei ta no'uk ka. Tehuu
hatematak ia, papa namasu'i ena. Manetualain fee baba'e-babatik neu
papa ena, nahuu au ue-osang. Hatematak ia fain losa ena, fo au aue-osa
soa-neu au sao-anang nggara bali.”
31 Basa boe ma Laban natane nae, “Dadi au muste bae talo bee neu o?”
Boe ma Yakob naselu nae, “Papa hae fee au hata-hata. Neu ko au lopo-
linu akandoo papa banda-manun nara, sadi au bisa tao matak esa.
32 Fee luas neu au, fo faik ia oo, au uni papa banda-manun nara uu boe,
fo tada ala bibi hiek ma bibi lombok. Bee fo ta kokotok ma ta keketak kara,
na, naa dadi neu papa enan. Tehuu bee fo kokotok ma keketak kara, na,
naa fo au la'e sara. Ma au oo ha'i ala basa bibi lombo nggeok kara boe.
Basa naar, dadi neu seseba-babaek soa-neu au sosota-mamanggung.*
33 Neu fai bakadean, dei fo papa bisa bubuluk, au ia ndoos do taa. Sudi
neu faik bee a mesan, papa bisa mai parisa au bandang nggara. Mete ma
papa mete-nita bibi hiek bee fo ta kokotok do keketak, do bibi lombo mutik,
na, papa bubuluk memak mae, au ndia amana'o ala papa bandan nara.”
34 Boe ma Laban nakaheik nae, “Malole! Talo kada naa leo!”
35 Tehuu faik naa oo, Laban tada fe'e basa banda kokotok ma keketak
kara, ro bibi lombo nggeok kara boe. Basa boe ma ana nadenu ndia anan
nara fo lopo-linu banda-manur raa.
36 Boe ma ara ro bandar raa reni mamanak esa reu, doon fai telu la'o
eik numa Yakob mai. Yakob bei nakaboi ari-aman bibi hien ma bibi lombo
lenan nara.
37 Basa boe ma Yakob tati nala ai huuk matak telu ndanan nara, de ana
fina tatada roun nara tao sara leo kokoto-keketak kara.
38 Ana mbeda ai ndana neni fina tatada rouk kokoto-keketak kara raa
reni bandar ha'on dale reu. Bandar hii rahoa rai mamana nininuk naa.
39 De neu bandar rahoa rai ai ndana neni fina tatada rouk kokoto-keketak
kara raa matan, neu ko ara bonggi te anan nara bulun oo, kokotok ma
hambu keketak boe.
40 Neu Laban bandan nara rae rahoa, Yakob fee sara rasare reni banda
bulu kokotok ma keketak reu. De anan nara oo kokotok ma keketak kara
boe. No dalak naa, ndia banda heli-helin nara tamba ramano'u. Basa boe
ma ana tada fe'e sara ruma Laban bandan nara mai.
41 Neu banda barakaik kara rahoa, na, Yakob tao ai kokoto-keketak kara
raa deka matan nara, neu ha'on nara dale.
42 Tehuu mete ma ana mete-nita banda kamanauk kara ndia rahoa, na,
ana ta tao air raa reu. De Laban hambu basa banda kamanauk kara. Tehuu
Yakob hambu basa banda barakaik kara.
43 No dalak naa, Yakob namasu'i nalan seli. Ndia bibi hien, bibi lombon,
ontan, keledein, ma ata-daton nara no'un seli.

31

Yakob nalai la'o ela Laban

1 La'e esa, Yakob namanene Laban anan nara kola-kola rae, “Yakob
namasu'i nalan seli ena, nahuu ana kakao nala basa ita aman hata-heton
ena.”
2 Yakob oo mete-nita ndia ari-aman Laban matan ta nalengga ena, ma
ana ta malole no ndia boe, sama leo fai bakahulun bali.

* **30:32** Lele uluk hatahorir du'a rae, bibi lombo mutik naa ndia neulauk. Naar ndia no'uk ka. Ma bibi lombo nggeok naa, ta neulauk. De bibi lombo nggeok kada hidak ka. Bibi hiek ma bibi lombo kokotok ma keketak kada hidak ka.

3 Basa boe ma MANETUALAIN kokolak no Yakob nae, “Hatematak ia fain
losa ena. De o muste fali muni o ina-amam mara muu. Dei fo Au sama-
sama ua o.”
4 Basa de Yakob fee reu roke Rahel no Lea, fo mai ratonggo ro ndia nai
bandar mamanan nai mook.
5 Boe ma ana nafada sara nae, “Nai fai bakadean ia, au mete-ita ei amam
matan ta nalengga no au ena. Ana oo ta malole no au boe, sama leo fai
bakahulun ena bali. Tehuu Manetualain fo au amang nakaluku-nakatele
neuk naa, Ana sama-sama no au.
6 Ei dua ngga bubuluk, doo basa ia, au aue-osa fafandek lima-eing sudi
selik kana soa-neu ei amam!
7 Leo mae talo naa oo, tehuu ana kedi-ira nakamiminak au la'i-la'ik ka
boe. Ana nggati au seseba-babaeng, la'e salahunu. Leo mae talo naa, tehuu
Manetualain nanea naherek au.
8 Neu ei amam kokolak nae, ‘Banda-manu kokotok kara raa dadi reu
o seseba-babaem’, boe ma banda-manur raa bonggi basa ana kokotok
lala'en. Faik laen, ana kokolak bali nae, ‘Hatematak ia banda-manu fo
keketak kara, dadi reu o seseba-babaem,’ boe ma banda-manur raa bonggi
basa ana keketak lala'en.
9 Manetualain tao talo naa, mita fo Ana ha'i nala ei amam banda-manun
nara, fo fee sara reu au.
10 La'e esa, neu banda-manur fai nehoan nara, au mete-ita nai me'is dale
nae, basa banda-manu mane kahoak kara raa, hambu ketuk bulun tatadak,
kokotok ma hambu ketuk keketak.
11 Boe ma Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai
nanggou au nai me'is dale nae, ‘Wee! Yakob!’
Boe ma au aselu ae, ‘Tao hata, Manetualain?’
12 Boe ma ana nafada nae, ‘Mete dei! Basa banda-manu mane kahoak
kara hambu kada bulu tatadak, kokotok ma keketak. Au ndia koladu basa
naar, nahuu Au mete-ita ena hata fo Laban tao neu o ena.
13 Au ia, Manetualain, fo atudu aong neu o numa Betel. O mambaririik
batu esa numa naa, basa boe ma mbo'a mina neu lain, de makaluku-
makatele neu Au. Basa boe ma o ndara fangga hehelu-bartaak mua Au
numa naa. Hatematak ia o muste la'o ela nusak ia, fo fali muni o ina-
amam mara nusan naa muu.’ ”
14 Boe ma Rahel no Lea raselu rae, “Neu! Ai tungga a mesan! Ai ta maena
pusaka hata-hata bali numa ai aman Laban mai.
15 Doo basa ia, tou lasik tao ai leo kada hatahori deak kara ena. Ana se'o
heni ai ena. Boe ma ana na'a heni ai beli-mbaan nara ena.
16 Basa hata-heto fo Manetualain ha'in numa papa Laban mai naa,
hatematak ia dadi neu ai ma ai anan nara pusakan. Dadi mete ma
Manetualain nae talo bee, na, tungga a leo!”
17-18 Basa boe ma Yakob mulai nafafa'u bua-lo'an nara. Boe ma ana fua
basa sao-anan nara reu onta lain, ma foo neni basa banda-manun nara,
ma basa bua-ba'u fo ana hambu sara ruma Padan Aram, de ara fali reni
dae Kana'an reu.
19 Faik naa, Laban neu nggute bibi lombon nara bulun. Boe ma Rahel
loi neni aman patong sosonggon nara.
20 Yakob asa la'o no kada neneek, ma ta rafada ndia ari-aman.
21 Ana ba'u neni basa ndia hata-heton nara, de ara la'o lai-laik ladi lee
Efrat, boe ma rasare reni letek Gilead reu.

Laban neu husi tungga Yakob

22 Seli fai telu, boe ma Laban hambu harak rae, Yakob asa ralai ena.

23 Boe ma Laban nakabubua ndia hatahorin nara, fo reu husi tungga
ndia mane-feun. Ara husi losa faik hitu, dei de hambu sara ruma Gilead
leten nara.
24 Neu le'odaen, boe ma Manetualain natudu aon neu Laban numa
me'is dale. Ana nae, “Laban! Mete ma o kokolak mua Yakob, na, manea
matalolole o bafa-maam.”
25 Le'odaen naa, Yakob nambaririik laak numa letek Gilead ena. Boe ma
Laban asa oo rambaririik sira laan boe, ta dook ka numa naa neu.
26 Basa boe ma Laban mai natonggo no Yakob. Boe ma ana kokolak nae,
“Weeh, Yakob! Tao hata de o malai muni au ana inang nggara no neneek
talo ia? Sama leo hatahori fo o humu malak nai netatik dale.
27 Talo bee de o malai no neneek, ta pake mate'a au bali! Mete ma o
mafada au no malole dei, na, neu ko au tao feta rame-rame, fo afuli ei
pake bua kaliik* dei fo mbo'i ei la'o.
28 O salam esa bali, ndia o ta fee au idu au umbu-anang nggara, dei fo
mbo'i sara la'o. O tataom ia nggoa bebek sudi selik kana!
29 Au bisa tao akasususak o no muda hiek. Tehuu le'odaek ka,
Manetualain fo o amam nakaluku-nakatele neuk naa ka'i-ore au nae, mete
ma au kokolak ua o, na, au muste anea atalolole au bafa-maang.
30 Memak au bubuluk ae, o la'o nahuu o dalem hii nalan seli mae fali
ena. Tehuu tao hata de o bei mamana'o muni au patong sosonggong nggara
bali?”
31 Basa boe ma Yakob naselu nae, “To'o boso mamanasa au! Au la'o no
neneek naa, nahuu au amata'u, boso losak to'o namanggenggee kakanak
kara iar, na, talo bee?”
32 Tehuu Yakob ta bubuluk nae, ndia saon Rahel ndia loi neni patong
sosonggok kara raa. De ana nae, “To'o! La'e-neu patong raa, sangga leo!
Mete ma hambu sara rai see, na, hukun makanisan. Parisa basa sara!
Mete ma hambu to'o bua pusaka laen, na, ha'i mala falik kasa. Elan fo
basa hatahori iar, dadi reu sakasii.”
33 Boe ma Laban neu parisa esa-esak laan. Nakahuluk Yakob laan. Basa
boe ma neni Lea laan neu. De neni ata ina kaduak kara laan neu. Tehuu
ana ta hambu patong raa. Mate'en, ana maso neni Rahel laan neu.
34 Tehuu Rahel nafuni patong raa rai onta bebelan ndandaan dae. De
nanggatuuk neu bebelak naa lain. Laban parisa no lutuk Rahel laan, tehuu
ta hambu sara.
35 Boe ma Rahel kokolak no aman nae, “Papa boso mamanasa. Au ta
bisa ambariik, huu au hambu bulak.” De Laban sangga seluk bali, tehuu
ana ta hambu patong raa.
36 Boe ma Yakob namanasa, de ana mboka nasaparak Laban nae, “Au tao
manggarauk hata neu to'o? Losa to'o husi tungga au, nok bali au hatahori
manggarauk!
37 To'o parisa basa au bua-ba'ung nggara ena. De to'o hambu hata? Soba
taon neu mata ia fo ita basa ngga mete-tita! Naa fo hatahorir ia raketu rae,
bua-ba'ur raa see enan.
38 Teuk 20 ena, au dadi kuli neu to'o. Neu au kiu-lolo to'o banda-manun
nara, esa boe na ta kalaheni. Au ta u'a heni esa boe na!
39 Mete ma banda kakiki-kakaak tao nisa to'o bandan esa, na, au ta afada
to'o, tehuu au nggatin. Mete ma hatahorir ramana'o reni to'o bandan esa,
to'o nadenu au nggati, leo mae au ta ndia sala.
40 Leledok, au se'i ledo. Le'odaek au marini dere faku-faku. Au be'e losa
ta sunggu, nahuu kiu-lolo to'o bandan nara.

* **31:27** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, ‘soda-helo pake labu anak, ma bua kaliik mana pake tali loa.’

41 Memak teuk 20 naa, tebe! Au aue-osa teuk 14, fo hambu to'o ana
inan nara. Basa de au aue-osa tamba seluk teuk 6 bali, fo bisa hambu
au bandang nggara. Au dadi kuli doo basa naa, tehuu to'o soa nggati au
seseba-babaeng la'e salahunu.
42 Endik de hambu Manetualain fo ba'i Abraham ma papa Isak rakaluku-
rakatele neuk. Mete ma Ana ta nanea au, na, neu ko to'o nadenu ara husi
falik au ua lima rouk ena. Tehuu Manetualain ta napopoke matan neu au
susa-sonang, ma ana susuri-memete basa au ue-osang lala'en. Huu naa de
le'odaek ka, Ana mai ndindia to'o."

Yakob no Laban ndara fangga hehelu-bartaak

43 Laban namanene Yakob kokolan talo naa, boe ma ana naselu nae,
"Talo ia! Ina kaduak kara raa, au anang nggara. Kakanak kara fo ara
bonggi ralak kara raa, basa sara au umbung nggara. Basa bandar ia, au
enang nggara. Basa hata fo o mete-mitak kara iar, memak au enang nggara.
Tehuu au ae tao hata? Au ta bisa kena-ka'i sara.
44 De malole lenak, ita dua ngga ndara fangga hehelu-bartaak. Ma ita
muste leo-la'o tungga hehelu-bartaak naa."

45 Basa boe ma Yakob ha'i nala batu mo'ok esa, de nambaririik kana
numa naa, dadi neu tanda nesenedak.
46 Boe ma Yakob nadenu hatahorin nara reu raduduru batur fo fua totodo
neun. Boe ma basa sara ranggatuuk ra'a-rinu deka batur raa.
47 Basa boe ma Laban foi batu netotodok naa nade, *Yegar Sahaduta*.
Tehuu Yakob foin nade, *Galeed*.†
48 Basa boe ma Laban nae, "Batu netotodok ia, dadi sakasii soa-neu ita
dua ngga." Huu naa de mamanak naa nade Galeed.
49 Laban oo foi mamanak naa nade *Mispa* boe (fo dede'a de'ek naa liin
sangga sama leo dede'a de'ek laen, fo sosoa-ndandaan 'mamana neneak
demak'), nahuu ana kokolak nae, "Neu ko MANETUALAIN mesa kana ndia
nanea ita dua ngga, fo leo mae ita takadodook oo, ita ta lena-langga hehelu-
bartaak ia boe.
50 Mete ma o tao manggarauk neu au anang nggara iar, do sao ina laen
nara, neu ko au ta bubuluk. Tehuu masanedak! Manetualain ndia dadi
sakasii neu o, ma au.
51-52 Soba mete neu batu mana mambariik ia, ma batu netotodok.
Masaneda huu batur ia oo dadi neu too-lane boe. O ta bole seli batur ia fo
tao manggarauk neu au. Ma au oo ta bole seli batur ia fo tao manggarauk
neu o boe.
53 Ita dua ngga ndara fangga hehelu-bartaak ia pake ita bei-ba'in nara
Manetualain naden. Fo ndia o ba'im Abraham, ma au ba'ing Nahor
Manetualain. Dei fo Ndia mesa kana ndia dadi mana maketu-maladi
dede'ak fo naketu-naladi ita dede'an."

Yakob namanene nala naa, boe ma ana so'uk sumba-sook mates pake
Manetualain naden fo ndia aman Isak nakaluku-nakatele neuk.
54 Basa boe ma Yakob tunu-hala banda-manu, de ana nenin dadi tunu-
hotuk fee Manetualain numa letek naa lain. Boe ma ana noke basa
hatahorir, de ra'a-rinu rame-rame ma ara be'e losa be'e-mai huhua anan
numa naa.
55 Neu be'e-mai huhua anan, Laban neu idu-holu basa umbu-anan nara.
Basa de ana kokolak fee baba'e-babatik neu sara, boe ma ana fali neni
nusan neu.

---

† **31:47** Nai dede'a Aram, *Yegar Sahaduta* sosoa-ndandaan 'batu sakasii'. Nai dede'a Ibrani, *Galeed*
oo sosoa-ndandaan 'batu sakasii' boe.

32

Yakob namata'u natonggo no ka'an Esau

1 Basa de Yakob asa la'ok rakandooo. Boe ma Manetualain atan nara
ruma nusa tetuk do inggu temak mai ratonggo roon.
2 Neu ana mete-nita sara, boe ma ana kokolak nae, “Fama te Manetualain
soldadun nara mamana hahaen nai ia!” Huu naa de ana foi mamanak naa
nade *Mahanaim* (fo sosoa-ndandaan ‘mamana hahaek dua’).
3 Basa boe ma Yakob nadenu ana nunin hida la'ok rakahuluk reni nusa
Edom reu (ndia Seir), fo rafada ndia ka'an Esau rae, ndia nae mai.
4 Yakob nafada ana nunin nara nae, “Ei miu mafada au ka'ang Esau talo
ia: ‘Papa Esau! Papa atam, fadim Yakob, haitua hara masodak no'uk ka
neu papa. Numa au la'o ndia fai bakahulun losa hatematak ia mai, papa
atan leo nai to'o Laban uman.
5 Hatematak ia papa atan ia naena sapi, keledei, bibi hiek, bibi lombo,
ata touk ma ata inak ena. Au adenu hatahorir ia rakahuluk, fo reni harak
fee papa la'e-neu au mamaing. Au amahena papa nau simbok ai no lima
makambelak.’ ” Boe ma hatahorir raa reu.
6 Neu ara lenggu fali Yakob mai, boe ma ara tui rae, “Ai miu matonggo
mia papa ka'an Esau ena. Hatematak ia ana mai no touk 400, fo nae
natonggo no papa.”
7 Yakob namanene nala naa, boe ma tenden nduka-nduka ma namata'u
nalan seli. Boe ma ana ba'e basa bandan nara ma hatahorin nara neu
bubuak dua.
8 Ana du'a nae, “Mete ma Esau mai, fo ana nggafu fee bubuak kaesan,
na, bubuak kaduan bisa ralai sangga sodak.”
9 Basa boe ma Yakob hule-haradoi nae, “Manetualain, ee! Manetualain
fo au ba'ing Abraham ma au amang Isak rakaluku-rakatele neuk. Nenene
neu au dei. Fai maneuk kara, Manetualain ndia nadenu au fo fali uni au
nufanelung nggara mai, nai nusak ia. Manetualain ndia helu-bartaa nae,
neu ko Manetualain koladu tao natetu basa-basan.
10 Au ta andaa simbok Manetualain susue-lalain, ma Manetualain dale
mahanin. Fai bakahulun neu au ladi lee Yarden, au uni kada tete'e ai.
Tehuu hatematak ia au fali ia mai ngga, uni hatahorir ma banda-manur
bubuak dua.
11 Au amata'u, boso losak ka'a Esau mai nggafu tao nisa ai basa ngga.
De au hule fo Manetualain tao nasoi-nasoda au ua basa sao-anang nggara
numa ka'a Esau mai.
12 Manetualain ndia helu-bartaa nae, Manetualain fee baba'e-babatik
no'uk ka neu au, ma tao au tititi-nonosing nggara tamba ramano'u, sama
leo sarakaek nai tasi tatain fo hatahorir ta bisa reke rala sara.”
13 Basa boe ma Yakob sunggu numa mamanak naa. Neu be'e-main, boe
ma ana here nala banda fo nae fee hadia neu ka'an.
14 Ana here nala bibi hie ina 200, bibi hie mane 20, bibi lombo ina 200,
bibi lombo mane 20,
15 0nta ina 30 ro ana kalasusun nara, sapi ina 40, sapi mane 10, keledei
ina 20, ma keledei mane 10.
16 Basa boe ma ana ba'e banda-manur raa, matak esa-esak no ndia
fofoon. Boe ma ana fee fofook esa-esak nonook mana lolon. Ana nafada
sara nae, “Ei la'ok makahuluk. Dei fo au tungga dea. Tehuu ei muste mete
fo fofook esa naomba dook ka faa numa fofook laen mai.”
17 Boe ma Yakob parenda mana lolo numa fofook kaesan mai nae, “Mete
ma au ka'ang Esau natonggo no o, ma ana natane nae, ‘O mae bee muu?
O ia, see atan? Banda-manur ia, see enan?’
18 Ei muste maselu mae, ‘Banda-manur ia, papa atan Yakob enan. Ana
haitua fee ka'an, papa Esau. Tehuu ndia mesa kana bei tungga dea.’ ”

19-20 Ana oo fee parenda talo naa neu basa mana lolo numa fofook laen
nara mai boe nae, “Mete ma matonggo mia ka'a Esau ena, ei hadia banda-
manur raa neun. Ma ei mafadan mae, au bei tungga dea.” Yakob dudu'a
nae, mete ma ana fee basa banda-manur raa reu Esau, na, neu ko Esau
dalen banggana'u neu ndia.
21 De ana haitua banda-manur raa rakahuluk. Tehuu le'odaen naa, ana
bei nahani numa naa.

Yakob naule no Manetualain

22 Le'odaen naa, Yakob nambadeik, de fee sao kaduan nara, sao tia
kaduan nara, ma ana kasalahunu esan nara, fo ladi reni lee Yabok boboan
seri reu.
23 Neu basa sara losak a seri, boe ma ana haitua basa hata-heton nara
reni naa reu.
24 Tehuu Yakob mesa kana bei nahani numa naa. Basa boe ma touk esa
mai, de naule noon losa lole manggaledo.
25 Neu touk naa nameda Yakob sangga nae senggi ndia ena, boe ma ana
femba Yakob sakabukun, de dui bu'un kosir la'o ela mamanan.
26 Boe ma touk naa nae, “Makambo'ik au, huu doo-doo faa te ledo nae
toda ena.”
Tehuu Yakob naselu nae, “O fee baba'e-babatik neu au dei, dei fo au
akambo'ik o!”
27 Boe ma touk naa natane nae, “O nade see?”
Ana naselu nae, “Yakob.”
28 Basa boe ma touk naa kokolak nae, “O ta nade Yakob ena. Tehuu
mulai hatematak ia neu, hatahorir roke o rae, *Isra'el*, nahuu o maule laban
hatahori dae-bafok ma Manetualain ena, losa o masenggin.” (Nade Isra'el
sosoa-ndandaan ‘mana maulek no Manetualain’.)
29 Boe ma Yakob natane nae, “O nade see?”
Tehuu touk naa nae, “O nau matane au nadeng tao hata?” Basa boe ma
ana fee baba'e-babatik neu Yakob numa naa.
30 Basa de Yakob kokolak nae, “Au mete-ita Manetualain matak no matak
ena, tehuu au bei masodak.” Huu naa de ana foi mamanak naa nade *Peniel*,
fo sosoa-ndandaan nae, ‘Manetualain matan’.
31 Yakob la'o ela mamanak naa, neu ledo nai lain ena. Tehuu ana la'ok
doka-doka, nahuu sakabuku duin nalai sala.
32 Huu naa de losa hatematak ia, hatahori Isra'el asa ta ra'a mbaa banda
sakabukun, nahuu Manetualain femba sira ba'in Yakob sakabukun, de
duin nalai sala.

33

Yakob natonggo no ka'an Esau

1 Faik naa oo, Yakob mete-nita Esau mai no ndia nononggon hatahori
400 boe. Boe ma ana baba'e anan nara reni inan nara esa-esak reu.
2 Ana fee sao tia kaduak kara raa ro ana nara la'ok resi mata. Basa de
Lea no anan nara, dei de Rahel no anan Yusuf resi seku dea.
3 Tehuu Yakob la'ok seku nesi mata numa basa sara mai. Neu ana sangga
deka-deka no ka'an ena, ana sendek luu-langgan ma nate'e langgan losa
daer, la'e hitu.
4 Tehuu neu Esau mete-nita fadin, boe ma nalaik neu soru Yakob, de ana
holu nalan ma idun. Boe ma dua sara bu'i.
5 Neu Esau mete-nita inak kara ro anan nara raa, boe ma ana natane
nae, “Basa hatahorir ia, seer?”
Boe ma Yakob naselu nae, “Hatahorir raa Manetualain fee sara reu au
ena, fo ka'a atan.”

6 Basa boe ma sao tian nara, ma ana nara mai kaur langgan nara mbali
Esau.
7 Basa de Lea no anan nara mai kaur langgan nara mbali Esau. Mana
tungga dea mate'en, Yusuf no inan Rahel mai kaur langgan nara mbali
Esau.
8 Basa boe ma Esau natane nae, “Banda-manu fofook kara fo o haituak
bebeik kara raa, sosoan hata?”
Boe ma Yakob naselu nae, “Talo ia ka'a! Au hadia basa banda-manur
raa fee ka'a, mita fo ka'a simbok au no dale loak.”
9 Tehuu Esau bala nae, “Fadi Yakob! Au hata-hetong oo no'uk ka boe. De
o hae fee au hata-hata.”
10 Boe ma Yakob naselu nae, “Ka'a boso talo naa! Ka'a muste simbok fo
dadi neu tanda nae, ka'a simbok au no lima makambelak. Neu au mete-ita
ka'a huhumen bebeik kara ia, nok bali au ita Manetualain huhumen.
11 De au hule no hada-horomatak, mita fo ka'a simbo mala au hadiang ta
kandaak ia. No Manetualain neulaun sudi selik kana no au ena, huu naa
de Ana fee basa hata fo au to'ak ena.” Yakob kokoe nakandooon, losa nau
ta nau, Esau simbo hadiar raa.
12 Basa boe ma Esau kokolak nae, “Mete ma talo naa, na, ei mahehere fo
ita la'o leo! Dei fo au afuli ei.”
13 Tehuu Yakob naselu nae, “Bosok ka'a! Ka'a mete aom. Kanak kara
bei kadi'i anak kara, de ara ta bisa la'o lai-laik. Banda-manu mana bonggi
beuk kara oo no'uk ka boe. Mete ma ita takasetik kasa la'ok lai-lai, na, neu
ko nai kada faik esa dalen, banda-manur ia bisa mate basa sara.
14 De malole lenak ka'a sara la'ok makahuluk leo. Dei fo ai basa ngga
la'ok koe-koe tungga dea. Dei fo ai neti tiro ka'a nai Seir.”
15 Basa boe ma Esau kokolak bali nae, “Mete ma talo naa, na, au ela au
ana nunin ruma ro o, fo ara ratudu dalak neu ei.”
Tehuu Yakob nae, “Ka'a hae tao mbutes neu ka'a aon. Sadi au bubuluk
ae, ka'a simbok nala au no malole ena.”
16 Esau namanene nala naa, boe ma ana la'o ela sara de fali neni Seir
neu.
17 Tehuu numa mamanak naa neu, Yakob neni Sukot neu. Numa naa,
ana nambaririik uma ma tao lalae fee basa banda-manun nara. Huu naa
de mamanak naa, ara foin nade *Sukot* (fo sosoa-ndandaan ‘uma leo taak’).
18 Mate'en, Yakob asa losa no sodak ruma Padan Aram mai reni nggoro
Sikem reu, nai nusa Kana'an. Boe ma ara rambaririik laak, de leo deka-
deka nggorok naa.
19 Dae fo Yakob nambaririik laak neuk naa, ana hasa ketun numa Hemor,
fo Sikem aman mai. Ana bae nenik doi fulak 100.
20 Numa naa, ana totodo batur fo tao mei tunu-hotuk. Basa boe ma ana
foi mamanak naa nade *El-Elohe-Isra'el* fo sosoa-ndandaan ‘Manetualain
naa, Israel Manetualain.’

34

Sikem bode Yakob ana inan Dina

1 La'e esa, Yakob no Lea ana inan, Dina, neu tiro-dangga ana fe'ok kara
marai nusak naa.
2 Nusak naa manen, nade Hemor, numa leo Hewi mai. Ana toun nade
Sikem. La'e esa, Sikem mete-nita Dina, boe ma le'a nenin, de ana boden.
3 Sikem dalen tuda neu Dina, ma ana sue nalan seli. De ana kokolak
nalolole no Dina, mita fo Dina oo bala ndia susuen boe.
4 Boe ma Sikem nafada aman nae, “Papa! Tulun muu matane Dina fo au
bisa sao alan.”

5 Yakob namanene hambu hatahori bode ndia ana inan ena, tehuu ana
kada nenee, ma ta nakaundak hata-hata. Huu faik naa, ana toun nara
ranea bandar rai mook. De ana nahani losa basa sara fali.
6 Faik naa, Sikem aman Hemor, neni Yakob neu, fo nae natane Dina.
7 Ndaa no dua sara bei kola-kola, Yakob anan nara fali numa mook mai.
Neu ara ramanene rae, Sikem bode sira fadi inan, boe ma dalen nara
hedis, ma ramanasa ralan seli. Basa boe ma ara rae, “Dede'ak matak talo
ia, ta nandaa mori-dadi nai Isra'el. De ita ta bole simbok hatahori tao
manggarauk talo naa.”

8 Boe ma Hemor kokoe Yakob asa nae, “Toranoo Yakob! Au anang Sikem
dalen tuda tebe-tebe neu toranoo ana inan ena. De au hule fo fee luas au
anang sao nalan.
9 Mete ma bisa, na, ita anan nara esa la'e esa. Ei ana toum mara sao ro
ai ana inan nara. Ma ai ana toun nara sao ro ei ana inam mara.
10 Elan fo ei leo mabali mia ai nai ia. Ei bisa leo sudi nai bee. Basa naa
masembo-danggak, fo hambu hata-heto nai ia.”

11-12 Basa naa, Sikem kokolak no Dina aman, ma ka'an nara nae, “Ei nau
moke hata a mesan au tungga. Ei nau moke doi tatana mamaek, ma beli-
mban ba'u hata a mesan, au bae. Sadi ei nau fee luas fo au soa ei fadi
inam.”
13 Tehuu Yakob anan nara bubuluk ena rae, Sikem bode sira fadin Dina
ena. De ara raselu kekedik Sikem no aman Hemor.
14 Boe ma ara raselu rae, “Ai ta bisa fee ai fadin sao no hatahori fo ta bei
neni sunat! Naa, neni mamaek soa-neu ai!
15 Tehuu dala sasain, talo ia: basa ei touk kara lala'en, mo'o-kadi'ik,
muste sunat sama leo ai.
16 Mete ma ei tao talo naa, dei fo ita bisa esa sao esa. Ma ai oo bisa leo
sama-sama mia ei nai ia boe, fo ita bisa dadi teu hatahori nusak esa.
17 Tehuu mete ma ei ta nau tungga ai hihiin, ma ta nau sunat, na, neu
ko ai ha'i falik ai fadin, fo ai hu'a la'o ela ia.”

18 Hemor no Sikem simbok kokolan nara no neulauk.
19 Tehuu Sikem ta nakataka nala dalen ena, nahuu ana sue nalan seli
neu Dina. Ma basa hatahorir marai nusak naa ara fee hada-horomatak
neu Sikem.
20 De Hemor no Sikem reni mamana neole dede'ak nai nggorok lelesu
mason reu, boe ma rakokola aok ro basa hatahorir marai nusak naa. Ara
kokolak rae,
21 “Basa toranoo nggara ein! Hatahori Isra'el asa iar hii leo-la'o mole-
dame ro ita. De ela sara leo sama-sama ro ita nai nusak ia. Nusak ia loan
dai soa-neu ita basa ngga. Ita bisa sao tala sira ana fe'on nara. Sira oo bisa
sao rala ita ana fe'on nara.
22 Ara roke kada dede'a kadi'i anak esa numa ita mai. Ndia, basa ita touk
kara muste sunat sama leo sira.
23 Mete ma ita leo-la'o teu esa ena, na, dei fo sira banda-manun nara
ma hata-heton nara oo dadi neu ita pusakan boe, hetu? De malole lenak
ita simbok sira hihii-nanaun. Mai fo ita basa ngga sunat sama-sama.
Makaheik, do?”

24 Boe ma basa hatahorir fo mana rakabua ruma naa, rakaheik ro Hemor
no Sikem kokolan. De basa tour marai nusak naa sunat rame-rame.

25 Neu fai katelun, neu basa mana sunat ara, bisun nara bei rambeta, boe
ma Dina ka'an Simeon no Lewi, lesu rala dombe-tafan nara de ara maso
no neneek reni nggorok dale reu. Boe ma ara hala risa basa touk kara raa.
26 Ara oo hala risa Hemor no Sikem boe. Boe ma ara le'a ro Dina kalua
numa Sikem uman mai, de ara fali.

27 Basa boe ma Yakob anan laen nara maso reni nusak naa dale reu, de
ara fo'ai reni nusak naa isi-oen. Ara ramanasa, nahuu hatahori bode sira
fadi inan numa naa ena.
28 Ara fo'ai reni basa hatahorir uman nara isi-oen, ma foo reni basa
hatahorir banda-manun nara numa mook mai.
29 Ara le'a reni basa inak kara ro anan nara, ma fo'ai reni basa nusak
naa bua-ba'u mabelin nara.
30 Neu Yakob bubuluk anan nara tatao-nono'in naa, boe ma ana kokolak
no Simeon ma Lewi nae, “Ei tao ue-tatao nggoa bebek hata ia ena? Kada
tao makasususak au! Neu ko hatahori Kana'an, hatahori Peris, ma basa
hatahori marai nusak ia, ara mburuk ralan seli ro ita. Sira hatahorin nara
no'uk ka. Tehuu ita hatahorin nara kada hidak ka. Mete ma ara mai nggafu
fee ita, na, neu ko etobo'a memak nala ita leo maa.”
31 Tehuu ara raselu ro nasak rae, “Papa! Fama te papa du'a nae ai mbo'i
sara tao ai fadim dadi neu ina petak, do?”

35

Yakob asa ralai reni Betel reu

1 Basa boe ma Manetualain kokolak no Yakob nae, “Au ia, Manetualain,
fo mana natudu aong neu o ena, neu faik fo o malai numa o ka'am Esau
mai. Hatematak ia o lali muni Betel muu leo. Losa naa, o totodo batur tao
mei tunu-hotuk fo makaluku-makatele neu Au. Basa naa o leo muu naa
leo.”
2-3 Boe ma Yakob kokolak no basa ndia uma isin nara nae, “Hatematak
ia, ita basa ngga tae la'ok teni Betel teu. Bakahulun neu au bei numa
susa-sonak dale, Manetualain tulun nala au numa naa. Au nau ambaririik
mei tunu-hotuk neu naa. Dadi hatematak ia, ei nggari heni basa ei bua
sosonggom mara lala'en. Tao malalao ei ao-inam mara, ma nggati ei bua-
lo'am mara, huu ita nau takaluku-takatele neu Manetualain.”
4 Boe ma ara loo lima sira bua sosonggon nara ro basa sira falon* nara.
Basa boe ma Yakob nakadodofu basa buas sara raa reu ai huu mo'ok esa
taen, deka nggorok Sikem.
5 Neu Yakob no ndia nononggon nara la'ok ruma Sikem mai, Manetualain
fee nemeda nemeta'uk neu hatahorir rai nusak matia-aok kara, losa ara ta
rambarani tao manggarauk neu Yakob asa.
6 Boe ma Yakob no basa ndia nononggon nara, losa Betel (fo fai
bakahulun nade Luus) no sodak, nai dae Kana'an.
7 Numa naa, Yakob nambaririik mei tunu-hotuk numa batu mai. Basa
boe ma ana foi mamanak naa nade *El Betel*, (fo sosoa-ndandaan ‘Betel
Manetualain’), nahuu fai bakahulun Manetualain natudu aon neu Yakob
numa naa, neu faik fo ana nalai numa ndia ka'an mai.
8 Deka no nggorok Betel, hambu ai huu mo'ok esa, hatahorir foin nade,
Alon Bakut. Sosoa-ndandaan ‘ai huu makarereuk’. Ana hambu nadek naa,
nahuu neu Debora fo Ribka ina mana ko'on maten, ara ratoin neu ai huuk
naa taen.
9 Neu Yakob fali numa Padan Aram mai, Manetualain natudu aon bali,
ma Ana feen baba'e-babatik.
10 Manetualain kokolak nae, “Mulai hatematak ia neu, o nadem ta Yakob
bali. Tehuu Au fee o nade beuk, ndia *Isra'el*.†
11 Au ia, Manetualain mana Koasa Mate'en. De o bonggi maumbu-ana
no'un seli leo! Neu ko hatahori nusak kara mori-dadi numa o tititi-nonosim
mara mai. Ma neu ko o bonggi mala mane-manek kara.

---

* **35:4** Lele uluk, nai sira falon nara ruma hambu neni dokik sira bua sosonggon rupan. † **35:10** Isra'el sosoa-ndandaan ‘ana naulek no Manetualain.’

12 Nusak fo Au feen neu o ba'im Abraham ma amam Isak naa ena,
hatematak ia Au feen neu o mua basa o tititi-nonosim mara."
13-14 Manetualain kokolak basa talo naa, boe ma Yakob nambaririik dii
batu esa neu naa, mita fo dadi tanda nesenedak neu Manetualain hehelu-
bartaan. Boe ma ana mbo'a oe anggor no mina neu batu naa lain, de
nakaluku-nakatele neu Manetualain.
15 Mamanak naa, ana foin nade*Betel*.

Yakob saon Rahel bonggi lenggu

16 Basa boe ma Yakob asa la'o ela Betel. Neu ara bei dook ka faa numa
Efrata mai (ndia Betlehem), Rahel fain fo nae bonggi losa ena. Tehuu ana
bonggi nakareo.
17 Neu ana bei nakananasa sota-mate, boe ma hatahori mana mak-
abobonggik nafada neun nae, "Mama Rahel! Tao matetea dalem, huu
hambu ana touk bali!"
18 Neu Rahel sangga nae ketu ani hahaen, boe ma ana foi kanak naa,
nade, *Ben-Oni*, (fo sosoa-ndandaan 'kanak numa au doidosong mai'). Basa
boe ma maten. Tehuu Yakob foi kanak naa nade *Benyamin*, (fo sosoa-
ndandaan 'kanak lima konak.')
19 Basa boe ma ratoi Rahel neu dalak mana neni Efrata neu tatain (fo
hatematak ia, nade Betlehem).
20 Boe ma Yakob nambaririik batu rates esa neu naa. Losa faik ia oo,
Rahel batu raten naa bei nai naa boe.

Yakob anan nara

21 Basa boe ma Yakob‡ lali-lali nakandoo. La'e esa, ana tao laak numa
manara Eder boboan.
22 Neu ara bei ruma naa, Ruben sunggu-soro no ndia aman sao tian,
Bilha. Yakob bubuluk anan tatao-nonoin naa.
Yakob ana toun salahunu dua.
23 Lea anan nara, sira: Ruben (fo Yakob ana ulun), Simeon, Lewi, Yahuda,
Isaskar, ma Sebulon.
24 Rahel anan nara, sira: Yusuf no Benyamin.
25 Rahel atan Bilha anan nara, sira: Dan no Naftali.
26 Boe ma Lea atan Silpa anan nara, sira: Gad no Aser.
Bonggi kakanak kara raa ruma Padan Aram.

Yakob aman Isak mate

27 Basa boe ma Yakob neu tiro aman Isak numa Mamre, deka no nggorok
Kiriat-Arba (fo hatematak ia ndia Hebron). Fai bakahulun, ba'in Abraham
oo leo numa naa boe.
28-29 Isak nasoda losa teun nara 180, dei de maten. Boe ma anan nara
Esau no Yakob ratoin.

36

Esau tititi-nonosin nara

1 Ia Esau tititi-nonosin nara. Naden laen ndia Edom.
2 Esau sao ana fe'ok Kana'an dua, esa hatahori Het, ndia Elon ana inan,
nade Ada. Sao kaduan, hatahori Hewi, nade Oholibama. Aman nade Anah,
ma ba'in nade Sibeon.
3 Esau oo sao nala Ismael ana inan, nade Basmat. Basmat ka'a toun, nade
Nebayot.
4 Esau sao ulun, Ada, bonggi Elifas. Basmat bonggi Rehuel.
5 Boe ma Oholibama bonggi Yeus, Yalam, ma Kora. Bonggi basa Esau
anan nara ruma nusa Kana'an.

‡ **35:21** Susura dede'a Ibrani nai lalanek ia surak nae, 'Isra'el'. Isra'el ma Yakob naa, nadek dua soa-neu hatahori esa.

6 La'e esa, Esau lali neni nusak laen esa neu dook ka numa Yakob mai.
Ana nuni noo sao-anan nara, hatahori mana maue-osan, banda-manun ma
ndia hata-heton nara lala'en.
7 Esau nabingga-ba'ek no Yakob, nahuu sira banda-manun ma hata-heton
nara no'un seli. Dadi ara leo-la'o rakasese'e nai nusak naa.
8 Boe ma Esau (ndia Edom), neu leo nusa mbuku-letek nai Seir.
9 Ia, Esau tititi-nonosin fo ara rae, ‘hatahori Edom’. Ara leo numa nusa
mbuku-letek nai Seir.
10-13 Esau saon Ada, bonggi nala anak touk esa, nade Elifas. Elifas ana toun
nara lima. Sira: Teman, Omar, Sefo, Gatam, ma Kenas. Elifas sao tian, nade
Timna. Ana bonggi nala ana touk esa, nade Amalek.
Esau saon mana nade Basmat, bonggi nala ana touk esa, nade Rehuel.
Rehuel bonggi nala ana touk haa, sira: Nahat, Sera, Syama, ma Misa.
14 Esau saon Oholibama, fo ndia Anah anan, fo Sibeon umbun naa, bonggi
nala ana touk telu, sira: Yeus, Yalam, ma Kora.
15-16 Esau umbu-anan nara ratanggela dadi reu leo no'uk ka. Esa-esak no
sira mane leon. Esau ana ulun Elifas anan nara, dadi reu mane leo Teman,
mane leo Omar, mane leo Sefo, mane leo Kenas, mane leo Kora, mane leo
Gatam, ma mane leo Amalek. Sira basa sara raa, Esau no saon Ada tititi-
nonosin.
17 Esau anan Rehuel anan nara, dadi mane leo Nahat, mane leo Sero, mane
leo Syama, ma mane leo Misa. Sira basa sara raa, Esau no saon Basmat
tititi-nonosin.
18 Esau no saon Oholibama anan nara, dadi mane leo Yeus, mane leo Yalam,
ma mane leo Kora.
19 Basa leor raa lala'en, Esau tititi-nonosin.

Seir tititi-nonosin nara

20-21 Numa mamanak naa oo hambu hatahori Hori esa boe, nade Seir.
Anan nara ratanggela dadi leo no'uk ka. Esa-esak no sira mane leon. De
ndia anan nara dadi mane leo Lotan, mane leo Sobal, mane leo Sibeon,
mane leo Anah, mane leo Dison, mane leo Eser, ma mane leo Disan.
22 Lotan anan, sira: Hori ma Heman (Lotan feton, Timna).
23 Sobal anan nara, sira: Alwan, Manahat, Ebal, Sefo ma Onam.
24 Sibeon anan nara, sira: Aya no Anah. Anah naa, ndia natonggo oe mata
katobik numa mamana nees, neu ana lolo aman keledein nara.
25-26 Anah ana inan ndia Oholibama, ma ana toun ndia, Dison. Dison anan
nara, sira: Hemdan, Esban, Yitran, ma Keran.
27 Eser anan nara, sira: Bilhan, Sa'awan, ma Akan.
28 Disan anan nara, sira: Us ma Aran.
29-30 Dadi mane leor hatahori Horir raa, sira: Lotan, Sobal, Sibeon, Anah,
Dison, Eser, ma Disan. Sira basa sara leo numa nusa Seir.

Edom mane-manen nara

31 Neu nusa Isra'el bei ta hambu manek, nai dae Edom hambu manek
kara ena. Sira naden nara tungga-tungga, sira:
32 Ara so'u Beor anan, nade Bela, dadi manek numa kota Dinhaba.
33 Neu Bela maten, boe ma Yobab hene dadi manek nggatin. Ndia aman,
nade Sera numa nggorok Bosra mai.
34 Neu Yobab maten, boe ma Husam hene dadi manek nggatin. Husam
naa, numa hatahori Teman nara nusan mai.
35 Neu Husam maten, boe ma Hadad hene dadi manek nggatin. Ndia aman,
nade Bedad numa nggorok Awit mai. (Ana ndia nasenggi hatahori Midian
neu lelek fo ara ratati numa Moab.)
36 Neu Hadad maten, boe ma Samla hene dadi manek nggatin. Samla naa,
numa nggorok Masreka mai.

37 Neu Samla maten, boe ma Saul hene dadi manek nggatin. Saul naa,
numa nggorok Rehobot nai lee tatain mai.
38 Neu Saul maten, boe ma Ba'al-Hanan hene dadi manek nggatin. Ndia
aman, nade Akbor.
39 Neu Ba'al-Hanan maten, boe ma Hadar hene dadi manek nggatin. Hadar
naa, numa nggorok Pau mai. Saon nade Mehetabel. Mehetabel aman, nade
Matret. Ma ndia ba'in, nade Mesahab.
40-43 Dadi mane leor mana konda numa Esau sara mai, sira: Timna, Alwa,
Yetet, Oholibama, Ela, Pinon, Kenas, Teman, Mibsar, Magdiel, ma Iram. Sira
esa-esak foi sira nusan nara tungga sira nade heli-helin.
Dadi basa naar, tutuik la'e-neu Esau tititi-nonosin, ndia hatahori Edom
mara.

37

Yakob fali neni dae Kana'an neu

1-2a Ia Yakob asa tutuin. Fai maneuk kara, Yakob neu leo seluk bali numa
dae Kana'an. Naa, ndia aman Isak mamana leleon numa fai bakahulun
mai.

Yusuf noo ka'an nara

2b Lelek naa, Yakob anan esa numa saon Rahel mai, nade Yusuf. Neu
teun nara 17, ana no ka'an nara rasi'e reu ranea sira bibi hien ma bibi
lombon nara sama-sama. Ka'an nara sira Yakob no saon Bilha ma Silpa
anan nara. Tehuu Yusuf ia, mana bafa lafok fee aman la'e-neu ndia ka'an
nara tatao-nono'in.
3 Neu bonggi Yusuf, Yakob lasik ena. Huu naa de ana sue nala Yusuf
lena heni anan laen nara. La'e esa, Yakob tao badu naruk esa lolen seli*
fee Yusuf.
4 Neu ka'an nara mete-rita sira aman sue nakalena neu Yusuf, boe ma
ara mburuk ralan seli roon, losa ara ta nau kokolak malole roon bali.
5-7 Le'odaek esa, boe ma Yusuf nala me'i. Basa boe ma ana nafada
me'is naa neu ka'an nara nae, “Wee! Ei nenene dei! Au ala me'i ae, ita
basa ngga futu-pa'a ita hade-nggandum nara ruma osi dale. Boe ma au
hadeng nambariik ndoo fido-fidok. Tehuu ei hadem mara rambariik eko-
feo rala au enang, de ara kaur langgan nara mbali au enang.” Ka'an nara
ramanene rala naa, boe ma ara tamba rasakele neun bali.
8 Basa boe ma ara ndindia Yusuf rae, “Woi! O du'a mae, o nau dadi neu
malanggan fo parenda ai, do?” Ara rasakele ralan seli neun ena, nahuu
ana nafada ndia me'in naa.
9 Basa boe ma Yusuf nala me'i seluk bali. Boe ma ana nafada ka'an nara
nae, “Wee! Au ala me'i bali. Au mete-ita ledo, bulan, ma nduuk salahunu
esa. Basa sara kaur langgan nara no malole mbali au.”
10 Yusuf tui basa me'is naa neu ndia aman ma ka'an nara ena, boe ma
aman nahara nahere neun nae, “Me'is matak bee naa! O du'a mae, au ma
o inam, ma o ka'a-fadim mara mai fo ai idu o eim? O neulauk naa ena
maa!”
11 De Yusuf ka'an nara mbiri ralan seli roon. Tehuu ndia aman du'a ta
basa-basa no me'is naa.

Ara se'o heni Yusuf neni Masir neu fo dadi ata-dato nai naa

12 Faik esa, Yusuf ka'an nara foo reni sira aman bibi hien ma bibi lombon
nara losa deka nggorok Sikem.

---

* **37:3** Susura Malalaok dede'a Ibrani dede'a de'en, bisa sosoa-ndandaan nae, ‘badu naruk no dula malole mata-matak’ do, ‘badu naruk malole’, ndia badu naruk kalima naruk.

13 Ta dook ka boe ma aman nae, “Usu, ee! O ka'am mara lolo bibi hiek
ma bibi lombo deka-deka nai Sikem. De mahehere fo muu tiro sara dei.”
Boe ma Yusuf naselu nae, “Malole, papa.”
14 De aman nae, “O muu dei, fo tiro sudi o ka'am mara ma au bibi hieng
ma bibi lombong nggara. Ara talo bee, na, o fali mai fo tui au.”
Boe ma Yusuf la'o ela dae Hebron moon, de nakandooo neu losa Sikem.
15 Losak ka boe ma ana sangga sara ndule mook. Basa boe ma ana
natonggo no hatahori esa, de hatahori naa natanen nae, “O sangga hata?”
16 Yusuf naselu nae, “To'o, au sangga au ka'ang nggara. Ara foo bibi hiek
ma bibi lombo sangga na'u deka-deka nai ia. To'o mete-nita sara boe, do?”
17 Boe ma hatahori naa nafada nae, “Ara ta rai ia ena. Tehuu ara rae
sira sangga reni deka-deka nggorok Dotan reu.”
Basa boe ma Yusuf neu tungga neni ka'an nara reu, losa ana mete-nita
sara numa Dotan.
18 Tehuu neu Yusuf bei numa dook ka, te ara mete-ritan ena. Boe ma ara
rala harak fo rae tao risan.
19 De esa nafada esa nae, “Ei mete dei. Malangga me'is mai ena!
20 Mai fo ita tao tisan leo. Basa naa ita nggari henin neni oe mata mates
esa dale neu. Dei fo ita tafada papa tae, banda fuir ra'a henin ena. Dei fo
ita mete sudik ndia me'in nara raa dadi talo bee!”
21 Ka'an Ruben namanene nala naa, boe ma ana sangga dalak fo nae fee
Yusuf nasoda. De ana ka'i-ore fadin nara nae, “Wee! Ita boso tao tisan!
22 Malole lenak ita nggarin neni kada oe mata mates ia dale neu. Nai
ia mamana nees, de ta hambu hatahori esa boe na bubuluk. Sadi boso
feen nadaa.” Ana kokolak talo naa, nahuu ana nau nakambo'ik Yusuf, fo
nadenun fali neu ngga.
23 Neu Yusuf losa ka'an nara, boe ma ara to'u ralan de ara ru'i heni badu
malolen naa.
24 Boe ma ara le'a rorosok kana, de ara timban maso neni oe matak dale
neu.
25 Basa boe ma ara fali reu ra'a-rinu. Ara bei ra'a-rinu, medak neu
ma ara mete-rita hatahori nononggok esa mai. Hatahori nononggok
naa, ontan nara fua reni bua-ba'u nesese'ok kara, ndia leo ai daa kaboo
menik, bumbu-fanir, ma modo-aidoo mata-matak kara. Naa te hatahori
nononggok Ismael hatahorin nara raa, ara ruma nggorok Gilead mai, rae
reni doon seli reu, nai nusa Masir.
26 Basa boe ma Yahuda nafada ka'a-fadin nara nae, “Wee! Malole lenak
talo kada ia. Ita boso tao tisan. Nanalan hata? Leo mae talo bee oo, ita ta
bisa tafuni tala ndia daan boe.
27 Malole lenak ita teu se'on neu hatahori Ismael asa raa. Leo mae
ita taon talo bee oo, ndia bei ita fadi bonggin boe. Huu naa de ita boso
takahehedik kana!” Boe ma basa sara rala harak tungga ndia kokolan.
28 Ndaa no hatahori mana danggan nara raa† la'ok tungga naa, boe ma
Yusuf ka'an nara le'an numa oe matak naa dale mai. De ara se'o henin
neu hatahori Ismael asa raa, no belin doi fulak‡ dua hulu. Basa boe ma
ara roo Yusuf neni Masir neu.
29 Neu ara se'o heni Yusuf naa, Ruben ta bubuluk. Huu naa de neu ana
fali neni oe matak naa neu, ana nggengger nalan seli, nahuu Yusuf ta sana

† **37:28** a: Susura dede'a Ibrani no'uk ka surak rae, ‘hatahori numa dae Midian mai’. Hambu hatahori malelak ketuk rae, hatahori Midian ma hatahori Ismael naa, nadek dua, tehuu hatahori nusak esak ka. Sira raa, dadi ruma Ismael tititi-nonosin mai, ma ara leo nai dae Midian. (Mete *Mana Maketu-maladi Dede'ak kara* 8:22-24). Hambu hatahori malelak ketuk bali rae, hatahori Midian ma hatahori Ismael naa, dadi numa hatahori nusak dua mai, tehuu sira hatahori mana danggan mesan. ‡ **37:28** b: Hatahori malelak kara rafada rae, lelek naa, ara rasi'e rase'o-rahasak ata-dato bei muri-soruk kara no belin doi fulak 20.

ena. De ana sisii nasida bualo'a-papaken manai ao-inan, nahuu dalen susa
nalan seli.
30 Boe ma ana fali neni fadin nara neu, de nae, “Awii! Kanak naa ta sana
ena. Hatematak ia au muste tao hata bali?”
31 Basa boe ma ara hala bibi hiek esa, de ha'i rala Yusuf badu malolen
naa, ara boron neni daak naa neu.
32 Boe ma ara ha'i rala badu mana lelemu daak naa, de renin fee neu
sira aman, ma rafada rae, “Papa! Ai here mala badu ia! Papa mete sudik
kana. Fama ko ia fadi Usu badun.”
33 Yakob namumula basak ka badu naa, boe ma nalelan tutik ka. De ana
naselu nae, “Awii! Ia memak au anang badun. Mitak mae banda fuir sii
rakalulutun numa bee. Awii! Au anang maten ena!”
34 Basa boe ma Yakob sii nakalulutu badun, de ana pake bua-lo'a soka
akinaak, nahuu ana susa nalan seli.§ Boe ma ana bu'i nakarereu anan ta
pake hahae.
35 Basa ndia ana toun ma ana inan lala'en mai kokoen, tehuu ta rala
sana. Ana nae, “Taa! Au bisa susa losa mate, huu au ta bisa lilii kakanak
esa ia.” Boe ma Yakob dalen susa nakandoo, nahuu ana nasaneda neu
anan Yusuf mana matek naa ena.
36 Neu Yakob bei susa-sona talo naa, tehuu hatahori danggan nara raa,*
losa Masir ena. Boe ma reu se'o Yusuf neu hatahori ina-huuk esa, nade
Potifar. Ndia ia, komedan numa basa soldadu mana manea manek Masir
uma manen mai.

38

Yahuda no feto-feun Tamar

1 Basa boe ma Yahuda la'o ela ka'a-fadin nara, fo neu leo no nonoon Hira
numa nggorok Adulam.
2 Numa naa, hambu amak esa, hatahori Kana'an, nade Sua. Yahuda
nahiik no Sua ana fe'on esa, boe ma dua sara rauma-loo. Basa naa, ana
bonggi nala ana touk hida ratutungga.
3 Ana nomer kaesan, ara foin nade Er.
4 Boe ma nomer kaduan, ara foin nade Onan.
5 Ma nomer katelun, nade Sela. Neu ara bonggi Sela, boe ma ara lali reni
nggorok laen reu, nade Kesib.
6 Neu ana nomer kaesan, Er, namo'o mamais ena, boe ma Yahuda neu
natane feen ana fe'ok esa, nade Tamar. De dua sara rauma-loo.
7 Tehuu Er naa manggarau ndoos. Huu naa de Manetualain hukun
nakamaten. De Er mate ta la'o ela anak.
8 Basa boe ma Yahuda nadenu ana nomer kaduan nae, “Onan! O ka'am
maten ena, tehuu anan taa. De hatematak ia, tungga hatahori lasik kara
si'en, na, o muste lenggu-bara sinik neu o ka'am saon, mita fo o bonggi fee
o ka'am tititi-nonosik.”
9 Onan bubuluk hadak naa ena. Tehuu ana ta nau fee tititi-nonosik neu
ka'an Er. De tungga-tungga ana sunggu-soro no Tamar, na, ana nggari heni
ndia bibi-nggeen, mita fo Tamar hae bonggi nala.
10 Onan tatao-nono'in naa, tao nala Manetualain namanasa nalan seli.
Huu naa de Manetualain hukun nakamaten boe.
11 Neu Yahuda mete-nita ana kaduan nara, mana sao Tamar mate sara
ena, boe ma ana namata'u. Ana du'a nae, boso losak ana muri anan Sela
sao nala Tamar bali, na, neu ko maten boe. Huu naa de ana neu nafada

§ **37:34** Yakob sisii badun, boe ma ana pake nggati sidin numa soka akinaak mai, sama leo hatahori Ibranir rasi'e pake neu faik fo sira hatahorin mate. * **37:36** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, hatahori danggan nara raa, ‘hatahori Midian’.

feto-feun Tamar nae, “Ana nggee! Malole lenak o fali muni o ina-amam muu leo. Naa fo au anang Sela namo'o ena dei, dei fo o fali mai ngga fo sao malan.” Boe ma Tamar fali neu ngga.
12 Seli doo-doo boe ma mate Yahuda saon. De ana susa losa fai susa-
sonak basa.* Boe ma ana noke nonoon Hira, fo dua sara reni nggorok
Timna reu. Numa naa, hatahorir rame-rame nggute bibi lombo bulun fo
se'o.
13 Boe ma hatahorir rafada Tamar rae, “O ari-amam neni Timna neu, fo
koladu hatahorir fo nggute ndia bibi lombon nara bulun.”
14 Lelek naa, Yahuda ana muri anan Sela mo'ok ena. Tehuu Tamar
bubuluk ena nae, ndia ari-aman ta nau ndia sao nala Sela. Boe ma Tamar
sangga dalak fo noke ndia haak. Boe ma ana olu heni ndia bua-lo'a ina
falun, de nggati pake bua-lo'a malole. Ana pake tema popoi langgak fo
lalaa nafuni langgan ma matan. Basa boe ma ana neu nanggatuuk neu
nggorok Enaim lelesu mason, ndaa tetar no dalak mana neni Timna neu.
15 Neu Yahuda la'ok nesik lelesu maso nggorok naa, ana mete-nita inak
esa. Ana nae hetuk ko inak naa ina petak, nahuu Tamar namasosoak no
bua-lo'an nara, ma ana lalaa nafuni matan bali.
16 Yahuda ta du'a nae inak naa, ndia feto-feun. De ana deka-deka neni
inak naa neu, boe ma natane nae, “Wee! Mete ma au ua o, na, o moke ba'u
hata?”
Tehuu Tamar naselu nae, “Neu! Numa kada papa hihiin mai.”
17 Yahuda noke naloe belin nae, “Mete ma au fee o bibi hiek esa, na, talo
bee?”
Boe ma Tamar bala nae, “Malole papa. Sadi papa fee au to'u tanda
nemeheherek esa dei. Sudi losa faik hida, dei fo papa haitua bibi hiek naa
mai.”
18-19 Boe ma Yahuda natane bali nae, “Au fee o hata dadi neu tanda
nemeheherek?”
Tamar naselu nae, “Papa la'o ela cap fo papa bokoliik naa no talin. Ma
la'o ela tete'e ai boe.” Yahuda namanene nala naa, boe ma ana la'o ela
basa buas sara raa neun.
De dua sara reu sunggu-soro rakabua leo. Basa boe ma Tamar fali neu
ngga. Ana buka heni ndia bualo'a-papake malolen ma tema popoi langgak
naa, de ana pake falik ndia bua-lo'a ina falun. Ta bubuluk te Tamar nairu
ena.
20 Ta dook ka boe ma Yahuda noke tulun ndia nonoon Hira nae, “O muni
bibi hiek ia feen neni ina petak manai Enaim naa neu, fo ha'i muni falik
au bua-ba'ung fo ana to'uk.” Hira losa naa, de natane neu-mai, tehuu ta
natonggo no inak naa.
21 Boe ma ana natane hatahorir marai naa nae, “Wee! Ei mete-mita ina
petak fo mana nasi'e nanggatuuk nai lelesu mason ia, do? Ana nai bee,
ee?”
Tehuu ara raselu rae, “Papa, nai ia ta hambu ina petak.”
22 Dadi Hira fali neni Yahuda neu. Ana nafada nae, “Au ta atonggo ua
inak naa. Au sangga-sangga, tehuu hatahorir marai naa rafada rae, nai
mamanak naa ta hambu ina petak.”
23 Yahuda naselu nae, “Ela bua-ba'ur raa ruma naa, fo ana soa sara
leo. Sadi hatahorir ta rakamamaek ita. Huu au nau bae ena, tehuu ita
ta tatonggo sana.”
24 Seli bulak telu, boe ma hatahorir reu rafada Yahuda rae, “O feto-feun
Tamar naa, ana tao aon, leo ina petak ia. Hatematak ia kairuk ena.”

* **38:12** Tungga sira hadan, mete ma hatahori sao inan maten, ara ta bee reu esa boe na, ma ara pake bua-lo'a sususak. Losa bulak hida dalen, dei fo basa.

Yahuda namanene nala naa, boe ma namanasa nalan seli. De ana fee
parenda neu hatahorir raa nae, “Miu le'a muni inak naa ia mai, fo hotu
malaok kana!”
25 Boe ma ara reu le'a Tamar, tehuu ana kalua heni cap ma tete'e ai naa.
Boe ma ana nadenu sara reu rafada ndia ari-aman nae, “Papa, parisa sudik
bua-ba'ur ia dei. Cap ma tete'e ai ia lamatuan ndia tao nairu au.”
26 Yahuda mete-nita bua-ba'ur raa, boe ma ana nalela memak kasa, huu
naa ndia enan. De ana nafada nae, “Memak! Inak naa ta sala. Au ndia
sala. Ndia ndaa. Tungga hadak, na, au muste feen sao nala au anang Sela.
Tehuu au ndia ta nau. Makambo'ik kana leo!” Basa boe ma Yahuda ta
sunggu-soro nakabua no Tamar bali.
27 Tamar fain fo nae bonggi losa ena, boe ma ana bonggi ana duak.
28 Neu ana bonggi, kanak esa soro kalua liman. Boe ma ina mana
makabobonggik pa'a aba mbilas neu limak naa. Ana nae, “Ia ndia nomer
kaesan.”
29 Tehuu kanak naa le'a falik liman dale neu. Boe ma toranoon ndia
kalua nakahuluk. Ina mana makabobonggik kokolak mbali kanak naa nae,
“Wee! O ia memak barakaik! Huu naa de o maseti makahuluk!” Boe ma
ana foi kanak naa nade Peres (sosoa-ndandaan nae, ‘naseti kalua’).
30 Basa dei de fadin neni pa'a aba mbilas naa kalua. Ara foin nade Sera
(sosoa-ndandaan nae, ‘mbila kara-karak’).

39

Yusuf no malangga Potifar saon

1-2 Fai maneuk kara, hatahori Ismael asa raa roo Yusuf neni Masir neu.
Numa naa, hambu hatahori ina-huuk esa, nade Potifar. Ndia naa, komedan
numa basa soldadu mana manea manek Masir uma manen mai. Basa boe
ma Potifar hasa nala Yusuf numa hatahori mana danggan nara mai, fo
dadi neu ndia ata-daton nai ndia uman. Numa naa, MANETUALAIN tulun
Yusuf, de ana tao natetu basa ue-osan no neulauk.
3 Yusuf malanggan mete-nita Yusuf ue-osan neulauk talo naa, boe ma
ana bubuluk tebe nae, MANETUALAIN tulun neu Yusuf.
4 Huu naa de malanggan naa hii Yusuf, ma namahere neun. Boe ma ana
so'uk kana dadi mandor nai ndia uman. Ana oo fee Yusuf koladu ndia
uman ma ndia pusakan nara lala'en boe.
5 Mulai numa Yusuf dadi mandor numa naa, Manetualain oo fee baba'e-
babatik neu ndia malanggan, hatahori Masir naa boe. Ndia uma isin, ndia
pusakan, ndia osi-lutun, ma ndia ue-osan basa-basan dadi no malole.
6 Neu Potifar mete-nita Yusuf koladu basa ue-osar no malole, huu naa de
ana ta dudu'a hata-hata bali, nalela kada na'a-ninu a mesan.
Lelek naa, Yusuf mata-aon lolen seli.
7 Ana leo numa naa bei ta dook ka, tehuu Potifar saon dalen tuda neun
ena. Boe ma ana kokoe Yusuf fo sunggu-soro sama-sama noon.
8 Tehuu Yusuf ta nau. Boe ma ana naselu nae, “Boso talo naa, mama!
Huu au malanggang Potifar fee au koasa ena fo koladu basa ndia ue-osan
lala'en.
9 Nai uma ia, ta hambu hatahori laen ena fo to'u koasa lena heni au.
Huu malanggan fee au koladu basa-basa sara ena. Kada Mama mesa kana
ndia au ta aena haak fo koladu. Talo bee de au bisa tao manggarauk talo
naa. Naa oo laban Manetualain hihii-nanaun ena boe!”
10 Leo mae talo naa, tehuu tungga faik malanggan naa saon, kada kokoen
nakandooo. Tehuu Yusuf ta tao matak neun.
11 La'e esa, Yusuf maso neni uma dale neu, fo nae mete ndia ue-osan.
Faik naa, ta hambu hatahori laen nai uma dale.

12 Boe ma ndia malanggan saon mai, de to'u neu Yusuf badun, boe ma
ana le'a nala Yusuf, de nae, “Mai leo! Hatematak ia ela kada ita dua ngga
ena. Mai leo fo dua ngga teu sunggu-soro.”
Tehuu Yusuf ta nau. Boe ma ana nalele'ak, losa mbo'i heni badun numa
aon mai. De nalai dea neu. Tehuu inak naa bei to'u naherek badu naa.
13 Neu Potifar saon mete-nita Yusuf nalai dea neu la'o ela badun ena,
14-15 boe ma ana nanggou hatahori mana maue-osar, de nafada nae,
“Wee! Ei mai mete-mita ia dei! Bebeik kara ia, tou Ibrani naa, maso neni
au kamang dale mai. Ana nau tao manggarauk neu au, tehuu au bolu
ahere. Ia, ana la'o ela badun, de nalai dea neu. Au saong ia, ana neni
hatahori sesesu taak ia, fo tao kada nekemamaek neu ita!”
16 Boe ma Potifar saon to'u naherek badu naa losa Potifar fali.
17 Ndaa no saon fali, boe ma ana tui nae, “Ka'a, ee! Hatahori Ibrani fo
ka'a nenin ia mai naa, bebeik kara ana maso neni au kamang dale neu
ena, fo nau bode au!
18 Tehuu au bolu ahere fo anggou hatahorir. Boe ma ana kou nalai, la'o
ela badun ia.”
19 Potifar namanene saon tui talo naa, boe ma ana namanasa nalan seli.
20 De ana nadenu hatahorir reu humu Yusuf. Boe ma ara teen neni
manek buin dale neu.
21 Tehuu MANETUALAIN ta lilii neu Yusuf. Huu naa de MANETUALAIN
tulun nakandoo neun, losa malangga bui naa oo hii nalan seli neu Yusuf
boe.
22 Boe ma ana namahere Yusuf. Huu naa de ana feen koasa fo koladu
basa hatahori buir lala'en, ma koladu basa ue-osar marai naa.
23 De malanggan langgan ta nareo koladu hata-hata nai bui naa dale
bali ena. MANETUALAIN tulun nakandoo Yusuf, huu naa de basa ue-osar
marai bui naa dadi malole.

40

Yusuf selu hatahori bui dua me'in nara sosoa-ndandaan

1-3 Nai bui naa dale, hambu hatahori dua dadi rita neu malangga mana
maono-lalau nai manek Masir uma manen. Esa soa naono-lalau manek
nininun. Esa bali soa naono-lalau manek rotin. Dua sara tao rasala manek.
Huu naa de manek namanasa, losa ana tee sara reni bui dale reu. Dua sara
rakabua rai mamanak esa ro Yusuf.
4 Boe ma malangga bui naa fee parenda neu Yusuf, fo naono-lalau
penggawe kaduak kara raa. Ara leo ruma naa losa teuk esa do dua.
5 Le'odaek esa, penggawe kaduak kara raa rala me'i. Esa-esak no me'in.
Ma me'is sara raa oo esa-esak no sosoa-ndandaan boe.
6 Neu be'e-main, Yusuf mai, ma mete-nita dua sara matan nara, mana
masaloek kara.
7 Boe ma ana natane sara nae, “Tao hata de faik ia, ei dua ngga matam
mara mana nggari henik kara talo naa?”
8 Boe ma ara raselu rae, “Le'odaek ka ai mala me'i, tehuu ai ta bubuluk
sosoa-ndandaan.”
Basa boe ma Yusuf kokolak nae, “Ta hambu hatahori dae-bafok esa boe
na fo bubuluk me'is sosoa-ndandaan, kada Manetualain mesa kana. Soba
ei tui dei. Dei fo au sangga sudi sosoa-ndandaan nara numa Manetualain
mai.”
9 Basa boe ma hatahori mana maono-lalau manek nininun tui nae, “Talo
ia. Nai au me'ing dale, au mete-ita ai anggur huuk esa,
10 ndanan telu. Ai huuk naa nadoo, nabuna, ma naboa ngginggingnuk kara,
losa rambalatu neuk ka.

11 Basa boe ma au mete-ita, au to'u manek nggalaa nininun. Boe ma au
ha'i ala anggor naa boan, de ke'e oen neni manek nggalaan dale neu. Basa
naa, au loon neu manek fo ninu."
12 Yusuf namanene nala naa, boe ma nafada nae, "Papa. Me'is naa sosoa-
ndandaan talo ia: Ndanak kateluk kara raa sosoa-ndandaan ndia faik telu.
13 Nai faik telu ia dalen, neu ko manek kalua heni papa numa bui dale
mai. Boe ma ana so'u falik papa, fo naono-lalau seluk ndia nininun sama
leo fai bakahulun.
14 Mete ma papa ua-nalen talo naa ena, na, boso lilii au, ee! Mete ma
papa sue au, na, tulun mafada manek, fo ana oo kalua heni au numa ia
mai boe.
15 Te mete ma tungga ndoon, na, ara ha'i reni au no nekesetik numa
hatahori Ibrani nggoron mai. Nai ia, au ta tao manggarauk hata-hata.
Tehuu ta bubuluk te, ara tee au uni bui ia dale mai, sama leo au ia, hatahori
manggarauk a mesan."
16 Hatahori mana maono-lalau roti naa namanene nala me'is naa sosoa-
ndandaan neulauk talo naa, boe ma ana tui Yusuf nae, "Fadi, ee. Au oo
ala me'i talo ia boe: Au suu lembaneu neketotodok telu nai au langgan.
17 Nai lembaneu manai seku lain, ara mbeda manek koki-baroon mata-
matak kara. Tehuu mbuik kara mai, de bido heni basa koki-barook kara
raa ruma au langgang lain mai."
18 Yusuf namanene nala naa, boe ma naselu nae, "Papa me'in sosoa-
ndandaan talo ia: Lembaneu kateluk kara raa sosoa-ndandaan oo faik telu
boe.
19 Nai faik telu ia dalen, mete te manek nadenu hatahorir mai tete heni
papa langgan. Basa naa ara londa papa nenetun neu dii. Boe ma mbuik
kara mai bido heni basa papa ao-mbaan."
20 Seli faik telu, ndaa no manek fai bobonggin, boe ma ana tao feta
mo'ok fee basa ndia penggawen nara. Ana fee parenda fo reu kalua heni
penggawe kaduak kara raa ruma bui dale mai.
21 Basa boe ma ana so'u falik penggawe mana maono-lalau manek
nininun naa, neu falik panggan bakahulun, fo ana naono-lalau seluk
manek nininun.
22 Tehuu penggawe mana maono-lalau manek rotin naa, ara londa risan,
ndaa tetar no Yusuf kokolan ena.
23 Tehuu penggawe mana maono-lalau nininuk naa, ta nasaneda Yusuf
bali. Ana lilii heni Yusuf ena.

41

Yusuf selu manek Masir me'in sosoa-ndandaan

1 Seli heni teuk dua, boe ma manek Masir nala me'i. Ana nala me'i
nambariik numa lee Nil tatain.
2 Medak neu ma, ana mete-nita sapi maao hitu. Roun nara manggadila
moi-moik kara. Ara kalua numa lee naa mai, de ra'a na'u numa naa.
3 Basa boe ma hambu sapi laen hitu bali kalua numa lee naa mai. Aon
nara nggofa-siik kara. Ara rambariik deka-deka ro sapi maaor raa.
4 De sapi nggofa-siik kahituk kara raa, kodo heni sapi maao kahituk kara
raa. Boe ma manek afe kaiboik.
5 Ta dook ka boe ma ana sunggu seli bali. De ana nala me'i seluk. Ana
mete-nita hade mbule neuk hitu, kalua numa hade huu neulauk esa mai.
6 Basa de ana mete-nita bali, hade mbule langgak hitu mana malek kara
la'e ani katobik ena.

7 Boe ma basa hade mbule langgak kara raa, kodo heni hade mbule neuk
kahituk kara raa. Basa boe ma manek afe. Dei de ana bubuluk, ndia nala
me'i seluk ena bali.
8 Neu huhua anan, boe ma manek dudu'an ta namaneu. De ana fee
parenda neu hatahorir fo reu tungga basa hatahori mana losi-laler ma
hatahori malelak kara marai Masir. Basa de ana tui ndia me'in neu sara,
tehuu ta hambu esa boe na bisa selu nala me'is naa sosoa-ndandaan.
9 Basa boe ma penggawe mana maono-lalau manek nininun naa, bei fo
nasaneda nala Yusuf. De ana neu nafada manek nae, “Papa manek, au
muste manaku au salang.
10 Fai bakahulun neu papa namanasa au ua au nonoong, de tee ai meni
bui dale miu,
11 le'odaek esa, ai dua ngga mala me'i. Esa-esak no me'in, ma esa-esak
no ndia sosoa-ndandaan.
12 Numa bui naa dale oo, hambu hatahori Ibrani bei muri-soruk esa
boe. Malangga bui so'u nalan dadi neu malangga mana maono-lalau numa
bui dale. Ai tui ai me'in neun. Boe ma ana nafada me'is sara raa sosoa-
ndandaan.
13 Huu naa de papa manek so'u falik au. Tehuu au nonoong naa hambu
hukun mates. Dadi basa naar, ndaa tetar sama leo hatahori Ibrani naa
kokolan.”
14 Manek namanene nala naa, boe ma ana nadenu hatahori lai-laik neu
nala Yusuf numa bui. Basa boe ma Yusuf nafafa'u nalolole aon, ma nggati
bualo'a-papaken fo neu nasare manek.
15 Ana losa, boe ma manek kokolak nae, “Ta'ek, ee! Au ala me'i, tehuu ta
hambu hatahori esa boe na fo bisa selu me'is naa sosoa-ndandaan. Tehuu
hambu hatahori nafada au nae, o bisa.”
16 Boe ma Yusuf naselu nae, “Papa manek. Au oo ta ala hata-hata boe.
Kada Manetualain mesa kana ndia bisa selu no tetuk me'is naa sosoa-
ndandaan. Neu ko Ana nae nafada hata fo malole neu papa manek.”
17 Basa boe ma manek tui nae, “Nai au me'ing naa dale, au ambariik
numa lee Nil tatain.
18 Boe ma hambu sapi maao hitu, roun nara manggadila moi-moik kara.
Ara kalua numa lee mai, de reu ra'a na'u numa lee tatain.
19 Basa boe ma sapi laen hitu mai bali. Tehuu sapir raa nggofa-siik kara.
Nai dae Masir ia, au bei ta ita sapi nggofa-siik matak leo naak!
20 Tehuu au heran la'e esak kana! Huu medak neu ma, sapi nggofa-siik
kahituk kara raa, kodo heni sapi maao kahituk kara raa.
21 Ara kodo heni sara, tehuu sapir raa nggofa-siik rakandoo. Basa boe
ma au afe kaiboik.
22 Basa de au sunggu seli bali, boe ma au ala me'i seluk. Au mete-ita
hade mbule neuk hitu, kalua numa hade huu neulauk esa mai.
23 Basa naa, au mete-ita seluk bali, hade mbule langgak hitu, mana malek
kara la'e ani katobik ena.
24 Boe ma basa hade mbule langgak kara raa, kodo heni hade mbule
neuk kahituk kara raa. Basa naa au afe. Boe ma au tui me'is naa neu
hatahori malelak kara. Tehuu ta hambu hatahori esa boe na fo bisa selu
nala sosoa-ndandaan.”
25 Boe ma Yusuf selu nae, “Papa manek. Me'is kaduak kara raa sosoa-
ndandaan kada esak ka. Manetualain nafada memak papa manek hata fo
Ana nae taon.
26 Me'is naa sosoa-ndandaan talo ia: sapi maao kahituk kara raa, ma
hade mbule neuk kahituk kara raa, ndia fai betes teuk hitu. Me'is sara raa
sosoa-ndandaan esak ka.

27 Boe ma sapi nggofa-siik kahituk kara raa, ma hade langgak mbule
kahituk kara raa, ndia fai ndoe-la'as teuk hitu.
28 De Manetualain nafada memak ena hata fo Ana nae taon. Naa, sama
leo hata fo bebeik kara ia au afadak ena.
29 Neu ko ita hambu fai betes losa teuk hitu nai basa mamanak kara
marai nusa Masir ia.
30-31 Basa naa, dei fo ita hambu fai ndoe-la'as losa teuk hitu. Neu ko fai
ndoe-la'as naa, ta hoho'ak sudi selik kana! Losa ta hambu nana'ak nai
nusak ia bali. Basa hatahorir ndoe-la'a ralan seli, losa ara ta bisa rasaneda
fai betes naa ena.
32 Papa manek nala me'i la'e dua naa sosoa-ndandaan nae, Manetualain
henggenee memak ena. Ta dook ka bali, hata fo Ana henggeneek naa,
mulai dadi ena.
33 Huu naa de au fee au hahambung talo ia: Malole lenak papa manek
sangga hatahori malelak esa, fo bisa nakaneni no malole. Basa naa so'u
malan fo ana koladu natalolole nusak ia.
34 Neu fai betes teuk hitu naa, malole lenak papa manek oo so'u hatahori
laen bali boe, fo ara raduduru nana'a lenan nara. Nana'a lenan nara raa,
ara ba'e sara reu lima fo mbeda baba'ek esa.
35 Ara muste tungga papa manek parendan, fo ara ha'i hader numa basa
nggorok kara marai Masir mai. Basa naa ara muste mbeda hader raa reu
soka-poler fo ranea ratalolole sara.
36 Fo neu ko fai ndoe-la'as teuk kahituk kara raa losa, na, ita bei taena
nana'ak. No dalak naa, ta hambu hatahori mate nahuu ndoes."

Manek so'u Yusuf dadi neu ndia lima konan nai dae Masir

37 Manek namanene Yusuf kokolak talo naa, boe ma manek no ndia
penggawe mo'on nara rakaheik tungga Yusuf hahambun naa.
38 Boe ma manek kokolak nae, "Manetualain Dula-dalen koasan hambu
memak nai Yusuf ena. Huu naa de ta bisa dadi, ai hambu hatahori laen
bali fo lena heni ndia."
39 Boe ma manek kokolak no Yusuf nae, "Manetualain nafada basa
dede'ak kara iar reu o ena. Hatematak ia, dei de ai bubuluk mae o ia
malelak. Ma o malelan lena heni basa hatahorir.
40 Huu naa de hatematak ia au so'uk o dadi neu au lima konang, fo
o dadi malanggan nai au uma manen. Ma neu ko basa au rau-inggung
nggara tungga o parendan. Kada au mesa ngga ndia lena heni o."
41-42 Basa boe ma manek olu heni ndia ndeli cap, de ana olun neni Yusuf
lima kukun neu. De ana kokolak nae, "No dalak ia, au so'uk o dadi neu
au lima konang nai basa nusa Masir ia." Basa de ana olu badu naru tema
banggana'uk esa neu Yusuf, ma ana bokolii rante lilo mbilas neu boliin.
43 Basa boe ma ana fee ndia kareta ndara nomer kaduan neu Yusuf fo
ana sa'e. Hambu hatahori nalaik nakahuluk nesik mata fo nanggou taa-taa
nae, "Wee! Soi dalak! Fee hada-horomatak!* Hambu hatahori ina-huuk
nae nesik ia!" No dalak naa, manek so'uk Yusuf dadi neu ndia lima konan
nai dae Masir ena.
44 Basa boe ma manek kokolak no Yusuf nae, "Talo ia. O bubuluk memak
ena, au ia manek. Au afada basa hatahorir marai Masir ena ae, mete ma
o ta fee luas, na, ara ta bisa tao hata-hata."
45 Basa boe ma manek foi Yusuf nade *Safnat Panea*, tungga hatahori
Masir naden. Ana oo fee Yusuf sao nala inak esa boe, nade Asnat. Yusuf
ari-aman nade Potifera. Ana ndia koladu anggama nai kota On.† No dalak
naa, Yusuf dadi neu hatahori ina-huuk nai dae Masir.

---

* **41:43** Dede'a de'e huuk Ibrani sosoa-ndandaan bisa nae, 'kaur langgak', do, 'nete'e langgak'.
† **41:45** Kota On naden laen nai dede'a Yunani nae, 'Heliopolis'.

46 Neu ara so'uk Yusuf naa, teun nara 30. Basa boe ma ana la'o neu
memete ndule basa mamanak kara marai dae Masir.
47 Nai fai betes teuk hitu naa dalen, basa osi-lutur nana'an nara dadi
ralan seli.
48 Boe ma Yusuf naduduru nana'a lenak kara raa, fo ana mbeda sara.
Hambu hader ruma mamanak kara deka no kota bee, na, ana mbeda sara
neu kota naa soka-polen.
49 Losa hader buna-boan fo ana naduduru nalak kara raa no'un seli,
sama leo sarakaek manai tasi tataik, losa ta hambu hatahori bisa uku-sudi
nala sara ena.
50 Neu fai ndoe-la'as bei ta losa, Yusuf saon Asnat bonggi nala ana touk
dua ena.
51 Boe ma Yusuf kokolak nae, “Manetualain tao nala au lilii heni au
doidosong, neu au kalua numa au amang uman mai.” Huu naa de ana
foi ana ulun nade *Manase* (fo dede'a de'ek naa liin sangga sama no dede'a
de'ek laen, fo sosoa-ndandaan nae, ‘lilii’).
52 Neu ana hambu ana kaduan, boe ma ana kokolak bali nae, “Au hambu
doidosok no'uk ka numa mamanak ia ena. Tehuu Manetualain fee baba'e-
babatik, ma au hambu anak numa ia ena.” Boe ma ana foi kanak naa
nade, *Efraim*.‡
53 Basa boe ma fai betes teu kahituk kara raa basa.
54 Boe ma fai ndoe-la'as teuk hitu mulai mai, ndaa no hata fo fai
bakahulun Yusuf nafada memak ena. Nai mamanak laen hatahorir ndoe-
la'a ena. Tehuu nai basa mamanak kara marai Masir, hambu nana'ak.
55 Doo-doo boe ma hatahori Masir asa mulai ndoe-la'a. De ara reu roke
nana'ak numa manek. Boe ma manek nadenu sara reni Yusuf reu, fo
tungga Yusuf parendan.
56 Tehuu fai ndoe-la'as naa tamba ta hoho'ak bali, losa basa mamanak
kara marai Masir oo ndoe-la'a boe. Boe ma Yusuf mulai sai heni basa
soka-poler fo se'o hader reu hatahori Masir asa.
57 Basa boe ma hatahorir sudi ruma bee mai reu hasa nana'ak numa
Masir, nahuu fai ndoe-la'as naa nemeta'uk ndoos.

42

Yusuf ka'an nara reni Masir reu fo hasa nana'ak

1 Lelek naa, papa Yakob namanene hatahorir rae hambu hade nai Masir,
boe ma ana kokolak no anan nara nae, “Ana nggara ein, ee! Tao hata de
ei nggua-nggua mamananauk kana talo kada naa!
2 Au amanene ena rae, nai Masir hambu nana'ak. Malole lenak ei miu
hasa nai naa dei, mita fo ita boso mate nahuu ndoes.”
3 Basa boe ma Yusuf ka'a kasalahunun nara rahehere fo rae reu hasa
nana'ak nai Masir.
4 Tehuu Yakob ta nau mbo'i Yusuf fadi muri anan Benyamin fo neu sama-
sama no sara. Ana du'a nae, “Boso losak kanak naa hambu sosoek bali!”
5 Huu hatahorir sudi rai bee ramanene ena hambu nana'ak nai Masir, de
hatahori no'uk ka reu hasa nai naa. Fai ndoe-la'as naa oo losa dae Kana'an
boe. De Yakob anan nara* oo tungga reu hasa nai naa boe.
6 Lelek naa, Yusuf dadi neu manek lima konan nai Masir ena. Mete ma
hatahorir ruma sudi bee mai fo rae hasa hade, na, Yusuf ndia se'o neu
sara. Huu naa de neu ka'an nara losa, ara reu sendek luu-langgan nara
fee hada-horomatak neun, losa idu-matan nara la'e daer.

---

‡ **41:52** Nai dede'a Ibrani, Efraim sosoa-ndandaan bisa boe ‘hambu anak’, do, ‘dae kaisik’, do, ‘tamba nemeno'u’. * **42:5** Dede'a Ibrani susuran nae, ‘Isra'el anan nara’. Tehuu Isra'el ma Yakob naa, hatahori esa naden.

7-8 Neu ana mete-nita sara, boe ma ana nalela memak kasa. Tehuu Yusuf
tao aon sama leo hatahori Masir, huu naa de ara ta ralela sana. Boe ma
ana natane sara no hara berak nae, “Eir ia, numa bee mai?”
Boe ma raselu rae, “Air ia numa Kana'an mai. Ai mai fo mae hasa
nana'ak nai papa.”
9 Boe ma Yusuf nasaneda ndia me'in fai bakahulun naa. De ana
nakatata'uk kasa nae, “Au ta amahere! Ei basa ngga ia mana mama'ur. Ei
mai fo sangga bubuluk dae Masir nemeninon, fo basa naa fali mai nggafu
fee ai, hetu!”
10 Tehuu ara raselu rae, “Taa, papa! Air ia kada papa hatahori neondan.
Tebe-tebe ai mai kada mae hasa nana'ak.
11 Ai basa ngga ia amak esa. Ai ta mana mama'ur, papa! Ai hatahori
neulauk kara.”
12 Tehuu Yusuf kokolak tamba nahere haran bali nae, “Weeh! Kokola
bafa rouk! Boso pepeko-leleko au! Memak tebe eir ia mana mama'ur. Ei
mai fo mae sangga bubuluk nusak ia nemeninon nara!”
13 Boe ma ara rasabara rae, “Taa, papa! Air ia kada papa hatahori
neondan! Ai numa dae Kana'an mai. Ai ka'a-fadik hatahori salahunu dua.
Ai basa ngga amak esa. Ai fadi muri anan nahani no papa. Ma ai fadim
esa ta sana ena.”
14 Boe ma Yusuf naselu nasafali nae, “Taa! Hata fo au afadak bebeik
kara ia tebe naa ena! Eir ia memak mana mama'ur.
15 De ei muste fee bukti dei, fo au bubuluk ei kokolam bebeik kara ia,
memak tebe do taa. Au sumba-soo! Mete ma ei fadi muri anam naa ta
neni ia mai, na, ei ta bisa la'o ela nusak ia!
16 De ei here mala hatahori esa fo neu nala fadi muri anak naa ia mai.
Laen nara, au oka sara. Au nau mete-ita ei kokolak tebe do taa. Mete ma
taa, na, memak tebe ei mana mama'ur.”
17 Basa boe ma Yusuf nadenu oka sara ruma bui dale faik telu.
18 Neu fai katelun, boe ma Yusuf neu kokolak no sara ruma bui nae, “Au
ia, hatahori esa fo mana namata'u Manetualain. Ma au soa tungga Ndia
hihii-nanaun. Au nau akambo'ik ei, mita fo ei bisa masoda. Tehuu ei muste
tao matetu dede'ak esa.
19 Mete ma ei kokolak tungga ndoon, na, ei muste matudu bukti neu au.
Dalan talo ia: au oka hatahori esa neu bui dale. Ei laen nara fali fo meni
nana'ak fee ei nufanelum. Huu ara rahani ei fali meni nana'ak.
20 Basa naa ei mia ei fadim naa mai, fo dadi neu bukti nae ei hatahori
ndoos sara. Mita fo au boso hukun mates neu ei.”
Ara ramanene rala naa, boe ma rakaheik.
21 Basa boe ma esa kokolak no esa nae, “Hatematak ia ita hambu babalak
numa ita sala-singgon ndia fai maneuk kara, fo ita taon neu ita fadin ena.
Ita mete-tita ana doidoso nalan seli ena, losa ana noke tutulu-fafalik, tehuu
ita ta tao matak neun. Huu naa de hatematak ia ita doidoso talo ia.”
22 Boe ma Ruben fee nesenedak neu sara nae, “Fadi nggara ein! Fai
bakahulun au ka'i ei ena, fo boso tao hata esa boe na neu kanak naa, hetu!
Tehuu ei ta nau nenene au kokolang. Huu naa de hatematak ia ita lemba-
tasaa tala Yusuf daan ena maa.”
23 Sira esa kola-kola mbali esa talo naa, tehuu ara ta bubuluk rae Yusuf
oo nalela sira dede'an boe. Huu neu Yusuf kokolak no sara, ana pote pake
dede'a Masir, dei fo mana kokolak salin neni dede'a Ibrani neu.
24 Yusuf namanene sira esa kola-kola no esa talo naa, boe ma ana
nambadeik la'o ela sara, de neu bu'i mesa kana numa mamana laen. Neu
ana bu'i basa ena, boe ma ana fali neni toranoon nara neu. De ana nadenu
hatahori pa'a Simeon numa toranoon nara matan.

Yusuf ka'an nara fali reni Kana'an reu

25 Basa boe ma Yusuf fee parenda neu ndia hatahorin nara, fo radai
hader reni ka'an nara karon dale reu. Ma mbeda falik esa-esak doin neu
sira karon bafon. Ana oo nadenu hatahorir raa fee sara lepa-nggees boe.
De hatahorir raa tao tungga Yusuf parendan.
26 Basa boe ma Yusuf ka'an nara fua basa karon hader raa reni sira
keledein reu. De ara la'o fali reu sara.
27 Neu ara hahae taak numa dalak, boe ma esa numa sira mai sefi ndia
karon talin, fo nae fee keledein na'a. Tehuu ana mete-nita ndia doin numa
hader bafon.
28 Ana nggengger nalan seli! Boe ma ana nanggou ka'an nara nae, “Awii!
Ei mai mete sudik ia dei! Ara fee falik au doing nai au karong dale. De ita
soe ia ena maa!”
Ara mete-rita talo naa, boe ma tendak heni samanen nara, de ramata'u
ralan seli. Boe ma ara kokolak rae, “Manetualain tao ita talo bee ia ena
bali?”
29 Basa boe ma ara la'o rakandoo losa Kana'an, de ara tui sira aman basa
hata fo dadi ena.
30 Ara rafada rae, “Papa, ee! Manek Masir lima konan naa, ana sudi selik
kana. Ndia kokolan barakai ndoos. Ana nakasasa'ek salak neu ai nae, ai
miu mama'u ndia nusan.
31 Tehuu ai maselu mae, ‘Taa! Ai kokolak tungga kada ndoon. Air ia ta
mana mama'uk kara.
32 Ai hatahori neulauk kara. Ai basa ngga toranook salahunu dua. Ai
ama bonggik esa. Tehuu esa ta sana ena, ma muri anak nahani no papa
nai Kana'an.’
33 Boe ma papa naa nae, ‘Au ae soba, eir ia ndoos sara do taa! Ei esa
muste nahani nai ia. Ei laen fali, meni hader fee ei nufanelum mara, mita
fo ara boso mate nahuu ndoes.
34 Ei muste mia ei fadim mai dei. No dalak naa, dei fo au bubuluk ei
ta mana mama'ur, tehuu memak ei hatahori ndoos sara. Dei fo au bisa
akambo'ik ei toranoom fo au oka elak naa ena. Boe ma au fee luas fo ei
bole sudi bee miu, nai nusak ia.’ ”
35 Ara tui rate'e, boe ma ara mulai sai sira karon nara isin. Medak neu
ma, ara mete-rita esa-esak doin bei nai sira karon dale. Yakob mete-nita
talo naa, boe ma ana no basa anan nara ramata'u ralan seli.
36 Basa boe ma Yakob kokolak no sara nae, “Eir ia tao mamopo au anang
nggara ena. Yusuf ta sana ena. Simeon oo leo naak boe. Hatematak ia oo
ei mae mia Benyamin bali boe? Eir ia tebe-tebe kada mae tao doidoso au!”
37 Boe ma Ruben kokolak mbali aman nae, “Papa, ee! Loo lima Benyamin
neu au leo. Au ndia ataa. Au helu-bartaa, neu ko au ua falik kana neu
papa. Tehuu mete ma taa, na, elan fo papa hala heni au ana tou kaduang
nggara.”
38 Tehuu Yakob naselu falik kana nae, “Ta bisa! Ei ta bole mia Benyamin.
Huu ka'an Yusuf maten ena. Hatematak ia ela kada mesa kana. Mete ma
ana oo hambu sosoek nai dalak boe, na, ei tao susa-sonak tamba nai au
langgang losa au konda uni rates uu.”†

43

Yusuf ka'an nara fali reni Masir reu, roo sira fadin Benyamin

1 Lelek naa, fai ndoe-la'as numa Kana'an tamba sudi selik kana bali.
2 Yakob nufanelun nara ra'a rabasa nana'ak kara fo fai maneuk kara
ndia anan nara reni numa Masir mai. Boe ma ana nafada sara nae, “Ana

† **42:38** Susura Malalao dede'a Ibrani surak nae, “losa au konda uni Sheol uu (ndia: hatahori mates sara mamanan)”.

nggara ein! Malole lenak ei fali meni Masir miu, fo hasa seluk fee ita hade bali dei.”
3 Tehuu Yahuda naselu nae, “Papa! Fai maneuk kara, manek Masir lima konan naa fee nesenedak nahere neu ai ena nae, ai ta bole matudu matan nara reu ndia, mete ma ai ta mia papa ana muri anan Benyamin!
4 De papa muste fee luas neu fadi Benyamin, fo tungga no ai dei. Dei fo ai nau miu hasa nana'ak fee papa.
5 Tehuu mete ma papa ta nau fee Benyamin neu, na, ai oo ta miu boe. Te hatahori Masir naa kokolak talo naa ena na!”
6 Boe ma Yakob ndindia sara nae, “Tao hata de ei mafada hatahori naa ena mae, ei fadim bei ela esa bali! Ei sangga-sangga salak fo kada makasususak au!”
7 Boe ma ara kokoe rae, “Papa, ee! Hatahori naa kada natane nakandook kana, fo nae sangga bubuluk ita ma basa ita nufanelun nara lala'en. Ana natane nae, ‘Talo bee? Ei amam bei masodak, do? Ei bei ela fadi touk laen bali, do?’ De ai mae talo bee bali? Nau ta nau, ai kokolak tungga kada ndoon leo. Te see bubuluk nae, ana nau nadenu ai mia ai fadin naa neu?”
8-9 Boe ma Yahuda kokolak tamba bali nae, “Papa! Fee luas kakanak ia neu no ai leo. Au helu-bartaa, mete ma dadi hata esa neun, na, dei fo au ataa nggatin. Mete ma au ta ua falik kana no sodak neu papa, na, dei fo papa ndae salak naa neu au losa mate. De Papa fee luas kakanak ia leo, huu ai nau la'o ia ena. Malole lenak ai miu lai-laik fo ketuk boso mate nahuu ndoes.
10 Soba mete ma ai ta mahani doo basa ia, na, ai miu-maik la'e dua ena.”
11 Basa boe ma sira aman nae, “Mete ma talo naa, na, ei tao talo ia leo. Miu ha'i mala ita daen isi-minan neulaun lenak. Ndia: fani oe, bumbu-fanir, ai daa kaboo menik, modo salaf, kanari* ma fufue laen bali. Basa naa meni fee manek Masir lima konan naa, fo mae ia ita fefeen.
12 Ei oo meni doik ba'u lena la'e dua boe, nahuu ei muste fee falik doik fo ei hambun numa ei karom dale, ndia fai maneuk kara raa. Fama te hatahorir raa ndia tao sala.
13 Ei oo mia ei fadim boe, basa naa fali lai-lai naa miu, ee!
14 Au hule-haradoi fo Manetualain mana Koasa Mate'en, o'ofe-fafae manek Masir lima konan naa, fo nameda kasian neu ei. Losa ana nau fee falik Benyamin no Simeon neu ei, fo ei basa ngga fali sama-sama. Tehuu mete ma au anang nggara muste mopo, elan fo au lemba-asaa susa-sonak naa nakandoo leo.”
15 Basa boe ma ara reu rakabubua rala sira fefeen ma doik kara raa, fo reni sara Masir reu. Ara oo roo Benyamin boe. Ara losa naa, boe ma reu rasare Yusuf.
16 Neu Yusuf mete-nita Benyamin no ka'an nara, boe ma ana nadenu ndia malangga mana maono-lalaun nae, “Mia hatahorir ia reni au umang reu! Basa naa miu tati sapi esa fo dode-nasu malada-malada. Huu neu ko ara ra'a nai ledo tetuk ia ro au.”
17 Boe ma malangga mana maono-lalaun naa, tao tungga Yusuf parendan. De ana noo sara reni Yusuf uman reu.
18 Neu ara la'o reni Yusuf uman reu, ka'an nara ramata'u ralan seli. Neu ara bei la'ok numa dalak, esa kokolak no esa nae, “Tao hata de ana nadenu ro ita ia mai? Fama te ana nae nakasususak ita, nahuu doik fo ara fee falik kasa numa ita karon nara dale ndia fai maneuk naa. Ara kedi rae ro ita ia mai, fo medak neu ma ara humu rala ita, fo tao ita dadi neu ndia ata-daton. Basa boe ma ara le'a rala basa ita keledein nara.”

* **43:11** Susura Malalaok dede'a Ibrani nae, *‘shaqed’*. Isin sama leo kanari.

19 Huu naa de neu ara sangga deka-deka Yusuf uman ena, boe ma ara
kokolak ro malangga mana maono-lalaun naa rae,
20 “Papa! Ai moke ambon, huu fai maneuk kara ai mai hasa mita nana'ak
numa ia ena.
21-22 De neu ai fali meni ai nggoron miu, ai hahae numa dalak fo mae
sunggu. Boe ma ai buka ai karon nara fo mae fee bandar ra'a. Ta bubuluk
te ai hambu falik ai esa-esak doi hasa haden nara ruma karon dale. Ai ta
bubuluk see ndia tao sara reu naa! Tehuu hatematak ia ai meni falik basa
doik kara raa ena. De papa boso mamanasa, ee! Mita fo papa bubuluk,
hatematak ia ai oo meni doik laen bali, fo mae hasa nana'a beuk.”
23 Boe ma malangga mana maono-lalau naa naselu nae, “Ei matu-matu
a leo! Hae mamata'u! Fama te ei Lamatuam ndia fee baba'e-babatik neu
ei nai ei karom mara naa dale. Fai maneuk naa, au simbo ala basa ei doim
mara ena. Ei ta mahuta ena.” Basa boe ma ana mbo'i falik Simeon neni
sira neu.
24 Boe ma basa sara maso reni Yusuf uman dale reu. De malangga mana
maono-lalau naa fee sara oe fo ara safe ralao ein nara. Ana oo fee sira
keledein nara ra'a boe.
25 Basa boe ma ana nafada nae, “Dei fo ei mi'a ledo tetuk sama-sama
mia malanggan.” Neu ara bei rahani Yusuf mamain, ara raole memak sira
fefeen.
26 Neu Yusuf losa, boe ma basa sara sendek luu-langgan nara reu matan.
De loo sira fefeen nara neun.
27 Boe ma Yusuf natane sara nae, “Talo bee? Ei basa ngga sodak kara,
do? Ei amam fo lasik naa ena talo bee? Ana oo sodak boe, do?”
28 Ara raselu rae, “Papa ata lasin, fo ai ama bonggin naa bei sodak.” Boe
ma ara kaur langgan nara fo fee hada-horomatak neun bali.
29 Basa boe ma Yusuf leleuk ndule sara, losa ana mete-nita ndia fadin
Benyamin. Sira dua sara ina esa ma ama esa. Boe ma ana nae, “Ooo! Ndia
ena, ei fadi muri anam fo ei tuik fai maneuk kara raa ena, do?”
Boe ma ana kokolak no Benyamin nae, “Ana, nggee! Au hule-haradoi fo
Manetualain fee baba'e-babatik no'uk ka neu o.”
30 Yusuf mete-nita Benyamin naa, boe ma dalen hii nalan seli fo
nahindan doo basa ia naa nae mbo'a dea mai ena. Te ana sue nalan seli
neu fadin na. Ana ta bisa nakataka nala dalen ena. Boe ma ana lai-laik la'o
ela sara, fo maso neni kaman dale neu. De ana bu'i nasakekedun numa
naa.
31 Ana bu'i nate'e, boe ma neu narou oe. Ana tao natetea dalen, de dea
neu natonggo no sara. Boe ma ana nadenu mana mafafa'u uman nara reu
rambembeda mei nana'ak.
32 Ara fee Yusuf mesa kana na'a fe'e neu mei esa. Ndia ka'a-fadin nara
ra'a reu mei laen. Ndia penggawe hatahori Masir asa oo ra'a fe'e reu mei
laen boe, nahuu ara nunute mete ma ra'a rakabua ro hatahori Ibranir.†
33 Malangga mana maono-lalau naa tao talo naa ena, fo fee ka'a-fadin
nara ranggatuuk rasasare aok ro Yusuf. Ana fee sara esa-esak ranggatuuk
tungga sira teun nara, mulai numa ka'a uluk losa fadik mate'en. Neu ara
mete-rita sira nenggetuun nara talo naa, boe ma ara heran.
34 Basa de Yusuf koladu fo ndia mana mafafa'u uman nara ha'i fee ka'a-
fadin nara nana'ak numa ndia mein mai. Basa sara simbo koko baba'uk.
Tehuu ara tao Benyamin enan, ba'u lena la'e lima numa ndia ka'an nara
mai. Boe ma basa sara ra'a-rinu losa po'on nara rakabete ralan seli.

† **43:32** Hatahori Masir nunute hatahori Isra'el, nahuu hatahori Isra'el, mana lolo bibi hiek ma bibi lombo.

44

Yusuf moo lilo fulan mopon

1 Ara ra'a-rinu basa, boe ma Yusuf kutu-kutu no ndia malangga mana
maono-lalaun nae, “O muu madai hader reni hatahorir ia esa-esak karon
dale reu, losa sofe sara. Basa naa o tao seluk doin nara reni sira esa-esak
karon dale reu.
2 Boe ma o ha'i mala au moo lilo fulang, fo taon neni kana muri anak
karon dale neu.” De neu tao tungga Yusuf parendan.
3 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Yusuf mbo'i sara fo fali reni nana'ak
kara ro sira keledein.
4 Ara la'o bei ta dook ka numa kota mai, boe ma Yusuf nafada ndia
malangga mana maono-lalaun nae, “O malaik muu husi tungga hatahorir
raa lai-laik. Mete ma husi hambu sara ena, na, o mafada talo ia, ‘Tao
hata de ei pepeko tou lasik? De ei bala ndia neulaun no tatao-nono'i
manggarauk talo ia!
5 Tao hata de ei dalem mara malak mamana'o meni tou lasik moo lilo
fulan? Ei ta bubuluk, do? Naa, ta kada tou lasik moo nininun! Ana oo
pake mook naa fo tiro hatahori ua-nalen boe. Te mook naa neni malelak
na! Ei tatao-nono'im mara ia memak manggarauk sudi selik kana!’ ”
6 Basa boe ma malangga mana maono-lalau naa husi neu losa hambu
sara. Boe ma nafada sara tungga Yusuf kokolan bebeik kara.
7 Boe ma ara rasabara rae, “Papa dudu'an talo bee ia? Ai sumba-soo. Ta
bisa dadi ai tao manggarauk talo naa!
8 Papa mesa kana bubuluk ena, hetu? Doik kara raa maruma ai karon
nara dale ndia fai maneuk naa, ai fee falik kasa reu papa ena, hetu? Dadi
talo bee de ai bei malak mamana'o malanggan lilo fulan do lilo mbilan
numa uman mai! Ta bisa dadi!
9 Papa parisa leo! Hambu buas naa nai see karon dale, na, hukun mates
neun leo! Ma elan fo ai laen nara iar, dadi neu papa ata-daton leo.”
10 Basa de malangga mana maono-lalau naa nae, “Taa! Talo kada ia leo.
Mete ma hambu mook naa nai see, na, ana dadi neu au kuling. Laen nara
bole fali.”
11 Boe ma ara rakonda lai-laik karon nara raa. De ara buka memak kasa.
12 Malangga mana maono-lalau naa parisa no lutuk karon nara raa esa-
esak, mulai numa ka'a uluk karon mai, losa fadi murik enan. Boe ma ana
mete-nita moo lilo fulak naa numa Benyamin karon dale.
13 Benyamin ka'an nara mete-rita talo naa, boe ma dalen nara rakalulutu
ralan seli. Ara fua falik karon nara raa reni keledei lain reu, de ara lenggu
fali reni kota reu.
14 Neu ara fali losa Yusuf uman, ana bei numa naa. Boe ma ara sendek
luu-langgan nara reu matan.
15 De Yusuf mboka nasaparak kasa nae, “Weeh! Tao hata de ei tao au
talo ia! Ei ta bubuluk mae hatahori ina-huuk leo au ia, bisa pake malelak
fo sangga bubuluk hatahori nemeninon?”
16 Boe ma Yahuda naselu nae, “Awii! Manetualain lufa nakaholak ai
sala-singgon nara ena, de ai mae kokolak hata bali, papa? Ai mae masala'e
ai aon nara talo bee bali. Mete ma papa nae ka'i ela ai fadi muri anan ia,
na, malole lenak papa ka'i ela ai basa ngga. Ha'i mala ai basa ngga, dadi
neu papa ata-daton leo.”
17 Tehuu Yusuf naselu nae, “Taa! Hambu mook naa nai see, na, ana ndia
dadi neu au kuling! Ei laen nara akambo'ik kasa. Fali meni ei amam miu
leo!”

Yahuda noke fo ndia nggati Benyamin

18 Basa boe ma Yahuda neu deka-deka no Yusuf, de ana kokolak nae,
“Papa! Au bubuluk papa koasan sama leo manek ia. Huu naa de boso
mamanasa au dei. Au oke luas fo kokolak faa ua papa.
19 Afik ka papa natane ai ena mae, ‘Ei amam ma fadim esa bei elan, do?’
20 De ai maselu mae, ‘Ai aman lasik ena. Ma hambu ai fadi muri anan
boe. Neu bonggin, ai aman lasik ena. Fadi muri anak naa, hambu ka'a
tora ndunun esa, tehuu maten ena. Sira dua sara inan oo maten ena boe.
De hatematak ia, ela kada fadi muri anak mesa kana. Huu naa de ai aman
sue nalan seli neun.’
21 Boe ma papa nadenu ai meni ai fadin naa neni ia mai, fo papa bisa
mete-nitan.
22 De ai maselu mae, kanak naa ta bisa la'o ela aman. Mete ma ana la'o
elan, na, ai aman maten naa ena.
23 Boe ma papa naselu nae, ‘Mete ma ei ta meni ei fadi muri anam naa,
na, ei ta bisa mete-mita au matang ena.’
24 Basa boe ma ai fali. Losa ai aman, boe ma ai mafada basa papa kokolan
nara naa lala'en.
25 Doo-doo boe ma ai nana'an nara basa ena. De ai aman nadenu ai fali
meni Masir mai, fo hasa nana'ak bali.
26 Tehuu ai maselu mae, ‘Papa, ee! Ai ta bisa naa miu ena. Huu manek
lima konan naa nafada ena nae, mete ma ai ta mia ai fadi muri anan, na,
ai ta bisa mete-mita ndia matan. De ai fadi muri anan muste tungga neu
dei, dei fo ai miu.’
27 Basa naa ai aman kokolak bali nae, ‘Ei bubuluk ena, hetu? Au saong
Rahel naa, anan kada duak ka.
28 Ana uluk ta sana ena. Mete te banda fuir ra'a henin ena. Huu naa de
losa hatematak ia, au ta mete-ita sana ena.
29 Mete ma ei ha'i meni kana muri anak ia numa au mai bali, boe ma
ana hambu sosoek, na, ei tao tamba makasususak au, fo lasik ia ena, de au
mate leo.’
30-31 Talo ia, papa. Mete ma au fali uni au amang uu, ma ta ua falik fadi
muri anak ia, neu ko ai aman maten naa ena. Te ndia samanen nakaesa
no kanak ia na. Ana nambalasi nalan seli ena, de mete ma ai tao tamba
makasususak kana, neu ko maten.
32 Lenak bali au helu-bartaa ua au amang ena ae, au ndia ataa kanak ia.
Au helu-bartaa ua au amang mete ma au ta ua fali kanak ia neu ndia, na,
dei fo au ataa salak naa losa mate.
33 De au oke talo ia, papa: Elan fo au mesa ngga ndia ahani ia nggatin,
dadi neu papa ata-daton. Elan fo ana fali no ka'an nara.
34 Mete ma kanak ia ta tungga, na, au oo ta bisa fali boe. Au ta akatataka
ala mete-ita ai aman doidoso losa mate.”

45

Yusuf nakalelelak aon, ma noke aman no ka'a-fadin nara lali reni Masir reu

1 Yusuf namanene nala naa, boe ma dalen noe losa ta bisa nakataka nala
nai ndia penggawe nara matan bali. Huu naa de ana nadenu sara dea reu,
fo ela kada ndia mesa kana no ndia ka'a-fadin nara. No dalak naa, ana
bisa manaku aon nae, ndia naa, see.
2 De basa penggawer raa dea reu, boe ma ana bu'i nakarereu nahere,
losa basa hatahori Masir asa marai kama naa dea ramanene. Ma hatahorir
marai manek uman oo ramanene boe.
3 Basa boe ma Yusuf nafada no ledo-ledo neu ndia toranoon nara nae,
“Ka'a-fadi nggara ein, ee! Au ia Yusuf, ei toranoom! Memak papa bei
sodak, hetu?”

Ka'a-fadin nara ramanene rala naa, boe ma ramata'u ralan seli, losa ara unggu ta kukudu ena.

4 Boe ma Yusuf nggaper asa nae, “Basa ngga deka-deka mai mata ia dei.”

De ara reu deka ro Yusuf. Boe ma ana kokolak seluk nae, “Au ia Yusuf, fo fai bakahulun ei se'o henin neni Masir neu.
5 Memak ei se'o heni au ena. Tehuu boso mamata'u, ma boso mareresi fo esa ndae salak neu esa bali. Naa te Manetualain mesa kana ndia no au ia mai, akahuluk numa ei mai. No dalak naa, Ana pake au fo tao asoi-asoda hatahori no'uk ka, mita fo ara boso mate nahuu ndoes.

6 Hatematak ia, fai ndoe-la'as bei fo dadi teuk dua. Bei ela teuk lima bali. Lelek naa, hatahori ta mbombo'a-kakali dae, ta sele-tande, ma ta hambu dae isi-minan hata-hata.
7 No dalak fo ita ta bubuluk sosoa-ndandaan ia, Manetualain neni au akahuluk numa ei mai. Mita fo ketuk numa ei mai, ma ei umbu-anam mara ndia rasoda.
8 Dadi ndondoon ndia, ta huu no ei tataom mara de au losa ia, tehuu ia Manetualain nanaen. Ana ndia naen de au dadi uu manek lima konan nai Masir. Boe ma au dadi malangga mana maono-lalau nai manek uma manen. Ta hambu hatahori laen mo'on lena heni au.
9 De hatematak ia, ei fali lai-laik leo, fo meni au harang neu papa mae leo ia, ‘Papa anan Yusuf naa, bei masodak! Ana dadi neu hatahori ina-huuk nai Masir ena. Ana oo noke papa neni Masir neu lai-laik boe.
10 Dei fo papa bole leo nai nusa Gosen deka no ndia. Mamanak naa neulauk ma loak, de papa bisa nakaboi basa papa bibi hien, bibi lombon, ma sapin nara lala'en. Boe ma ana oo noke fo papa neu no umbu-anan, uma isin, ma basa pusakan nara lala'en fo leo rakandoo nai naa boe.
11 Mete ma papa nai Gosen, na, ana bisa nanea papa nai naa. Huu fai ndoe-la'as bei ela teuk lima bali. De dei fo ana koladu fo papa, nufaneluk kara, ma basa papa banda-manun nara lala'en ta to'a kuran hata esa boe na.’ ”
12 Yusuf nafada basa, boe ma ana kokolak bali nae, “Hatematak ia, ei mete-mita no ei matam ena, hetu? Ma o Benyamin. Au ia, memak Yusuf.
13 De mafada ita aman mae, au koasang nai Masir ia mo'on seli. Ma tui papa basa hata fo ei mete-mitan ena boe. Basa naa ei mia papa lai-laik neni ia mai leo!”
14 Boe ma ana holu nala fadin Benyamin, de dua sara bu'i.
15 Ana oo holu nala ka'an nara boe, de ana idu esa-esak. Basa naa, dei de ara mulai kokolak roon.

Mane Masir simbo nala Yusuf ka'a-fadin nara.

16 Basa naa, neu manek no ndia penggawen nara ramanene Yusuf ka'a-fadin nara mai, boe ma basa sara ramahoko.
17 Basa boe ma manek kokolak noon nae, “Yusuf, ee! Mafada o ka'a-fadim mara, fo ara fua rala hader reu sira keledein nara lain, fo reni sara Kana'an reu.
18 Basa naa madenu sara ro o amam no basa nufanelum mara lala'en, fo ara lali reni ia mai leo. Dei fo au fee sara dae fo neulaun lenak nai Masir, fo ara bisa leo-la'o neu naa, ma ara ra'a numa dae naa isi-minan mai.
19 Boe ma mafada sara, fo ara reni memak kareta hida numa ia neu, fo ara fua kakana anar ma o amam.
20 Boso dudu'a pusaka fo ara ta bisa ko'o-ba'u reni sara raa, huu basa hata fo neulauk lenak nai Masir ia, dei fo ara soa sara.”

21 Yusuf namanene nala naa, boe ma ana fee sara kareta hida, ma lepa-nggees nai dalak, tungga manek parendan. Ma ndia ka'a-fadin nara oo* raole fo fali reu sara tungga manek parendan boe.
22 Yusuf oo fee sara esa-esak bua-lo'a beuk pasan esa boe. Tehuu ana fee Benyamin doi fulak 300, no bua-lo'a beuk pasan lima.
23 Ana oo haitua fee aman bua-ba'u malole mate'en numa Masir mai boe, de ara fua sara reu keledei mane salahunu. Ana fee tamba seluk hade, roti, ma nana'ak mata-matak kara, reu keledei ina salahunu lain, fo dadi reu sira lepa-nggeen, neu ara fali reni Masir mai.
24 Basa boe ma ana fee sara fali, ma ana fee nesenedak nae, "Ei boso mareresi nai dalak, ee!"

Yakob namanene Yusuf bei masodak

25 Basa boe ma ara fali reni sira aman nai Kana'an reu.
26 Ara losa naa, boe ma rafada sira aman rae, "Papa, ee! Papa anan Yusuf bei masodak. Ana dadi hatahori ina-huuk ena, de ana parenda nai Masir!"
Neu Yakob namanene nala naa, boe ma ana namananauk kana, ma ana ta namahere sira tutuin.
27 Tehuu neu ara rafada basa Yusuf kokolan, ma ana mete-nita karetar fo Yusuf haituak kara fo sangga fua reni ndia neni Masir neu, dei de ana mulai namahere.
28 Boe ma ana kokolak nae, "Awii! Au anang bei masodak, ee! Talo naa dei fo au amahoko! Au muste uu tiron dei, dei fo au bisa mate no lino-lendek."

46

Yakob no nufanelun nara rahehere fo rae reni Masir reu

1 Basa boe ma Yakob* asa rafafa'u bua-ba'un nara, de ara la'o ela Kana'an. Losa nggorok Barseba, boe ma ana tunu-hala banda fo tao tunu-hotuk fee Manetualain, fo ndia aman Isak nakaluku-nakatele neun numa fai bakahulun mai.
2 Le'odaek esa boe ma ana nala me'i. Nai me'is dale, ana namanene Manetualain nanggoun nae, "Yakob! O mambadeik dei, fo nenene!"
Boe ma ana naselu nae, "Tao hata, Manetualain!"
3 Boe ma Manetualain nae, "Au ia Manetualain fo o amam nakaluku-nakatele neun numa fai bakahulun mai ena. O boso mamata'u muni Masir muu, huu neu ko Au tao o tititi-nonosim dadi neu hatahori nusa mo'ok nai naa.
4 Neu ko Au uni Masir uu sama-sama ua o. Ma neu ko Au oo ua falik o tititi-nonosim mara reni dae Kana'an mai boe. Neu ko neu faik fo o mate, o anam Yusuf hambu o ani hahaem."
5 Basa boe ma Yakob no anan nara† la'o ela nggoro Barseba. Ara fua Yakob no sao-anan nara reu karetar fo manek Masir haituak ena.
6-7 Boe ma ara ha'i reni basa sira pusakan nara, ma basa banda-manun nara fo sira ue rala numa dae Kana'an ena. Yakob no ndia ana toun, ana inan, ma basa umbu-usin nara lala'en la'o reni Masir reu.

Yakob nufanelun fo mana tungga reni Masir reu

8 Yakob nufanelun nara fo mana tungga lali reni Masir reu, sira:‡
Ruben, ana uluk.
9 Anan nara sira: Henok, Palu, Hesron, ma Karmi.

---

* **45:21** Susura Ibrani huuk surak nae, "Isra'el anan nara tungga manek parendan." Isra'el naa, Yakob naden laen. * **46:1** Susura Malalaok dede'a Ibrani nae, "Isra'el nafafa'u, boe ma la'o."
† **46:5** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, "Isra'el anan nara la'o ro sira aman, Yakob."
‡ **46:8** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae "Isra'el nufanelun".

10 Simeon, no anan nara, sira: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, ma Sohar. Ma
Saul, ndia anan numa saon, ina Kana'an mai.
11 Lewi no anan nara, sira: Gerson, Kehat, ma Merari.
12 Yahuda no anan nara, sira: Sela, Peres, ma Sera. Yahuda anan laen Er,
ma Onan, mate sara ruma Kana'an ena. Ana oo neni Peres anan
nara boe, sira: Hesron ma Hamul.
13 Isaskar no anan nara, sira: Tola, Pua, Ayub, ma Simron.
14 Sebulon no anan nara, sira: Sered, Elon, ma Yahleel.
15 Sira basa sara raa, Yakob no saon Lea ana bonggin nara, neu ara leo
numa Mesopotamia. Hambu sira ana inan esa bali, nade Dina. De Yakob
no Lea tititi-nonosin nara basa sara, sira hatahori 33.
16 Boe ma hambu anan nara ruma saon laen mai, sira: Gad, no anan nara:
Siflon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi ma Areli.
17 Aser no anan nara, sira: Yimna, Yiswa, Yiswi, Beria, ma sira feton, nade
Sera.
Hambu Beria anan nara boe: Heber no Malkiel.
18 Sira basa sara, hatahori 16, fo Yakob no ndia saon Silpa umbu-anan
nara. Silpa naa, ina mana malalau uma-loo fo Laban feen neu ana inan
Lea, Yakob sao ulun.
19 Boe ma hambu Yakob saon laen bali, nade Rahel. Ana bonggi nala anak
dua, sira: Yusuf no Benyamin.
20 Lelek naa, Yusuf sao nala Asnat numa Masir ena. Ndia ari-aman naa,
malangga anggama numa Kota On. Ndia naden Potifera. Yusuf no Asnat
anan nara, sira: Efraim ma Manase.
21 Benyamin oo tungga Masir neu no anan nara boe, sira: Bela, Beker,
Asibel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, ma Ared.
22 De Yakob no saon Rahel tititi-nonosin naa, hambu hatahori 14.
23 Basa naa, bei hambu Yakob saon esa bali, nade Bilha. Dua sara anan
nara, sira: Dan no Naftali.
Dan anan, nade Husim.
24 Naftali no anan nara, sira: Yasel, Guni, Yeser, ma Silem.
25 Yakob no saon Bilha tititi-nonosin naa, hambu hatahori 7. Bilha naa,
Rahel ina mana malalau uma-loon fo ana hambun numa ndia papan Laban
mai.
26 De basa Yakob tititi-nonosin nara mana reni Masir reu, hambu
hatahori 66. Bei ta reke no ndia mane-feun ma feto-feun nara.
27 Tamba no Yusuf anan nara fo bonggi sara ruma Masir, sira dua. De
Yakob no nufanelun nara fo mana leo numa Masir, basa sara hatahori 70.

Yakob natonggo falik no anan Yusuf

28 Neu ara sangga deka Masir ena, Yakob nadenu anan Yahuda la'ok
nakahuluk, fo neu noke Yusuf mai natonggo noon nai Gosen. Neu ara losa
Gosen ena,
29 boe ma Yusuf sa'e karetan, fo neu natonggo no aman numa naa. Neu
ara ratonggo, boe ma Yusuf holu nala aman, de ana bu'i nala doon seli.
30 De Yakob kokolak nae, “Anang Yusuf, ee! Hatematak ia au mesa ngga
mete-ita o ena. Ma au bubuluk ena o bei masodak. Huu naa de leo mae
au mate hatematak ia oo malole boe.”
31 Basa boe ma Yusuf nafada basa ndia ka'a-fadin nara nae, “Au muste
uu afada manek ae, au nufanelung nggara ruma Kana'an mai ena.
32 Dei fo au afada ae, eir ia hatahori mana makaboi bibi lombo ma sapi.
Huu naa de ei oo meni ei banda-manum ma pusakam mara ruma Kana'an
mai boe.
33 Mete ma manek noke ei, ma ana natane nae ei masi'e tao ue-osa hata,

34 na, ei maselu neun mae, ei basa ngga ia, mana makaboi banda-manu
numa kadi'i anam mai, sama leo ei bei-ba'im mara. No dalak naa, neu ko
ana nadenu ei leo miu dae Gosen." Yusuf nafada talo naa, nahuu hatahori
Masir asa nunute, mete ma ara leo rakabua ro mana lolo bandar.

47

Manek fee Yusuf nufanelun nara dae oer

1-2 Basa boe ma Yusuf no ndia toranoon lima reu rasare manek. Yusuf
nakalelelak kasa reu manek nae, "Papa manek! Au amang ma au ka'a-
fading nggara ruma Kana'an mai ena. Ara mai ro basa sira bibi hien, bibi
lombon, sapin, ma sira bua-ba'un nara lala'en. Hatematak ia basa sara rai
dae Gosen ena."
3 Boe ma manek natane nae, "Ei ue-osam hata?"
De ara raselu neu manek rae, "Air ia mana lolor sama leo ai bei-ba'in
nara.
4 Hatematak ia, nai dae Kana'an hambu teu ina ta hoho'ak losa ta hambu
nana'ak ma na'u ai-ana ena. Huu naa de ai meni nusak ia mai fo leo taak.
Ai oo meni ai banda-manun nara boe. De hatematak ia, ai moke luas neu
papa manek fo ai leo miu dae Gosen, fo makaboi ai banda-manun nara
reu naa."
5 Basa boe ma manek nafada ndia hihiin neu Yusuf nae, "Hatematak ia
o amam no o ka'a-fadim mara rai ia ena.
6 De ara bole tao nusak ia, sama leo sira nusa heli-helin. Au bubuluk, dae
Gosen naa, dae neulauk mate'en nai nusak ia. Dadi malole lenak ara leo
reu kada naa leo. Mete ma ketuk ruma sira mai to'u lima banda-manur ro
malole, na, naa fo ara oo to'u lima au enang nggara reu naa boe."
7 Basa boe ma Yusuf nakalelelak aman neu manek. Boe ma Yakob hule-
haradoi neu Manetualain fo Ana fee baba'e-babatik neu manek naa.
8 Boe ma manek natane Yakob nae, "Papa teun nara hida ena?"
9 Yakob naselu nae, "Au asoda teuk 130 ena, tehuu au ta leo ahuu uu
mamanak esa boe na. Au bei-ba'ing nggara oo talo naa boe. Mete ma
akasasamak ua sara, na, memak au teung nggara keke'un lena, tehuu sofek
no manggata'ak."
10 De Yakob noke Manetualain fee seluk baba'e-babatik neu manek, basa
boe ma ana nate'a.
11 Boe ma Yusuf tao tungga manek kokolan, de ana dudu fee sara
mamanak nai dae Gosen. Mamanak naa, lolen seli. (Neu ko ara foi
mamanak naa nade 'Rameses'). Basa boe ma Yusuf aman no ka'a-fadin
nara leo rakandooo reu naa.
12 Yusuf oo sadia nana'ak boe fo fee ndia aman, ka'a-fadin nara, ma
basa sao-anan nara lala'en, mulai numa mo'ok mate'en mai, losa kadi'i
anak mate'en.

Fai ndoe-la'as numa dae Masir

13 Lelek naa, fai ndoe-la'as sudi selik kana, losa sudi nai bee ta hambu
nana'ak ena. Numa Masir mai losa Kana'an, basa hatahori mana ndole-
na'uk kara ena. Ara ta bisa tao hata-hata ena, nahuu mana farakuk kara
ena.
14 Boe ma hatahorir ruma basa mamanak kara marai Masir ma basa
mamanak kara marai Kana'an mai, mai fo hasa nana'ak nai Yusuf. De ana
naduduru basa doik kara raa, fo neu mbeda sara reu manek uman.
15 Lelek naa, hatahori Masir ma hatahori Kana'an nara ketu doin nara
ena. Huu naa de ara ta bisa hasa nana'ak bali. Boe ma ara mai rasare
Yusuf, de roke rae, "Papa, ee! Fee ai nana'ak dei, mita fo ai boso mate
nahuu ndoes. Te ketu ai doin nara ena na."

16 Boe ma Yusuf naselu nae, “Mete ma memak ei doi taak kara ena,
na, taon talo ia: fee kada ei banda-manum mara mai, fo au sai-selun no
nana'ak.”
17 Boe ma ara fee sira banda-manun nara reu Yusuf, fo sai-selun no
nana'ak. Ndia sira ndaran, bibi lombon, bibi hien, sapin, ma keledein
nara, nahuu teuk naa Yusuf helu-bartaa talo naa ena.
18 Manafali boe ma ara reni Yusuf mai bali, de rae, “Papa, ee! Ai kokolak
tungga ndoon leo. Ai doin ma ai banda-manun papa sai-selu nala basa
sara ena. Hatematak ia ai ta ela hata-hata ena. Ela kada ai aon ma ai dae
oen.
19 Boso ela ai mate. Mete ma ai mate, na, see ndia nakaneni dae oer
raa? Malole lenak papa ha'i mala ai dadi neu papa ata-daton. Ma papa
oo ha'i mala ai dae oen nara boe, fo dadi neu papa enan. Basa naa papa
fee bini-nggees fo ai sele-tande fee papa. Ai sosota-mamanggum ma ai dae
oen naa, papa nggatin no kada nana'ak. Sadi ai boso mate.”
20 No fai ndoe-la'as boe namatua, huu naa de basa hatahori Masir se'o
heni sira dae oen. De Yusuf hasa nala basa dae oer marai Masir fo dadi
neu manek pusakan.
21 No dalak naa, de basa rau-inggu Masir dadi neu manek ata-daton.*
22 Tehuu Yusuf ta hasa malangga anggamar dae oen, nahuu manek fee
sara nana'ak taa-taa. Huu naa de ara ta parluu se'o sira dae oen.
23 Lelek naa oo Yusuf kokolak no rau-inggur boe nae, “Hatematak ia ei
dadi miu manek ata-daton ena. Basa ei dae oem lala'en oo, au hasa ala sara
ena soa-neu manek boe. Dadi ei ha'i mala bini-nggees ia, fo miu sele-tande
neu dae oer raa leo.
24 Basa naa neu fai ketu-koruk, na, ei ba'en neu baba'ek lima. Baba'ek
esa menin fee manek. Ela baba'ek haa, ei paken dadi bini-ngges, ma ketuk
ei mi'a mia ei nufanelum mara.”
25 Boe ma ara raselu rae, “Papa fali mala ai sodam ena, huu naa de ai
moke makasi. Ai nau dadi miu papa manek ata-daton leo.”
26 Basa boe ma Yusuf tao hohoro-lalanek naa dadi neu dala-hadak nai
nusa Masir. Huu naa de numa basa hader fo rau-inggur ketu-koru ralak
kara, ara ba'en neu lima. Baba'ek esa, ara feen neu manek. Baba'ek haa,
sira mesa kasa pake. Kada malangga anggamar dae oen, manek ta hasa
sara. Dala-hadak naa, ara bei pake rakandoon.

Yusuf helu-bartaa fo natoi Yakob nai sira bei-ba'in mamana raten

27 Mulai numa lelek naa mai, boe ma hatahori Isra'el asa leo rahuu reu
Masir rai dae Gosen. Ara dadi reu hatahori kamasu'ik, ma tititi-nonosin
nara oo tamba ramano'u boe.
28 Numa Masir, Yakob bei nasoda teuk 17 bali, losa basa teun nara dadi
teuk 147.
29 Neu fai mamaten sangga deka ena, boe ma ana noke nala Yusuf, de
nafadan nae, “Anang Usu, ee! Au ameda ta dook ka bali, te Manetualain
noke falik au ena. Dadi au oke, mete ma o sue au, na, o sumba-soo fo boso
matoi au nai dae Masir ia.
30 O muste muni falik au ao-mbaa mamateng, neni ita bei-ba'in nara
mamana raten neu, fo matoi au neu naa. Naa, papa hihiin.”
Boe ma Yusuf naselu nae, “Malole, papa! Mete ma papa nau talo naa
ena, na, au tungga a leo.”
31 De Yakob kokolak nae, “Mete ma talo naa, na, hatematak ia o sumba-
soo dei, fo mae o tungga papa hihiin.”

---

* **47:21** Hambu susura dede'a Ibrani ketuk surak rae, “Yusuf lali heni basa hatahorir reni kotar dale reu.”

Basa boe ma Yusuf sumba-soo tungga Yakob kokolan. Boe ma Yakob sendek luu-langgan neu koi lain, fo hule-haradoi noke makasi neu Manetualain.

48

Yakob noke baba'e-babatik soa-neu Yusuf anan, Efraim no Manase

1 Ta dook ka boe ma hatahorir mai rafada Yusuf rae ndia aman namahedi
no'uk ka ena. De ana no anan dua sara, sira Manase ma Efraim, fo reu
tiro sira ba'in Yakob.
2 Neu Yakob namanene Yusuf asa mai ena, boe ma ana nakatatakak aon
fo nanggatuuk neu koi.
3 Boe ma ana nafada Yusuf nae, “Anang Usu, ee! Fai maneuk kara
Manetualain mana Koasa Mate'en natudu aon neu au ena numa nggorok
Luus nai dae Kana'an. Numa naa, Ana helu-bartaa neu au.
4 Ana kokolak nae, ‘Neu ko Au fee o umbu-anam mara ramahefu, fo o
tititi-nonosim dadi neu hatahori nusa mo'ok. Neu ko Au oo fee nusak ia
neu o tititi-nonosim mara boe, fo dadi neu sira pusakan losa dae-bafok fai
mate'en.’
5 Hatematak ia o anam Efraim no Manase naa, sira haak talo ia: au uni
Masir mai, tehuu dua sara rai ia ena. Leo mae talo naa oo, hatematak ia au
tao dua sara leo au ana heli-heling ena, sama leo Ruben ma Simeon boe.
6 Tehuu mete ma o hambu anak bali, na, naar o anam mara. Au ta tao
sara reu au anang nggara. Dadi dei fo ara simbo sira pusakan numa kada
sira ka'an Efraim ma Manase mai.
7 Au tao talo naa, fo asaneda neu o inam Rahel. Neu ita fali numa
Mesopotamia mai fo teni Kana'an teu, boe ma o inam bonggi lenggu numa
dalak deka no nggorok Efrata nai dae Kana'an. Faik naa, au dalen susa
nalan seli! Boe ma au atoin numa dalak mana neni nggorok Efrata neu
tatain.” (Nggorok naa hatematak ia, ara foin nade *Betlehem*.)
8 Yakob* kokolak basa, boe ma ana botik matan, de mete-nita Yusuf anan
nara ruma naa. Boe ma ana natane Yusuf nae, “See anan nara iar?”
9 Yusuf naselu nae, “Sira iar, kanak kara fo Manetualain ba'e fee au numa
Masir.”
Basa boe ma Yakob kokolak nae, “Mete ma talo naa, na, o mua sara
deka-deka au, fo au hule-haradoi oke Manetualain fee baba'e-babatik neu
sara.”
10 Yakob lasik ena, de matan sambu-sambuk ka ena. Huu naa de ana
ta bisa mete-nita no malole ena. Boe ma Yusuf noo anan dua sara reu
deka-deka Yakob, de ana holu ma idu sara.
11 Basa boe ma ana kokolak no Yusuf nae, “Doo basa ia au du'a ae, ta
bisa dadi au atonggo ua o bali. Tehuu hatematak ia Manetualain tao lenak
bali, losa au oo bei bisa mete-ita o anam mara boe.”
12 Basa boe ma Yusuf fee anan nara rakaheok numa Yakob mai,† de ana
sendek luu-langgan no matan losa daer neu aman matan.
13 Boe ma Yusuf nambadeik. De le'a nala anan nara, fo fee sara rambariik
deka-deka ro ndia aman. Ana tao ana kaesan, Manase, neu Yakob boboa
konan, ma ana kaduan Efraim, neu boboa kiin.
14 Tehuu neu Yakob nae ndae liman neu sara, fo noke baba'e-babatik fee
dua sara, ana lali lima konan neni Efraim langgan neu, ma ana ndae lima
kiin neu Manase langgan.
15 Boe ma ana hule-haradoi neu Manetualain fo fee baba'e-babatik neu
Yusuf nae,

---

* **48:8** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, “Isra'el”. † **48:12** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, “Yusuf fee anan nara rakaheok numa Yakob luu-langgan lelan mai.”

“O ba'im Isak aman Abraham,
no o ba'im Isak naa,
dua sara tungga Manetualain hihii-nanaun taa-taa.
Manetualain oo nakaboi au numa muri-sorung mai losa hatematak ia boe.
16 Ana nakambo'ik au ena numa basa sosoek mata-matak kara mai.‡
De au oo oke-hule fo Ana fee baba'e-babatik neu kakanak kara iar
ro tititi-nonosin nara boe.
Mete ma ara hule-haradoi neu Manetualain,
na, ara boso lilii raseseik ba'i Abraham, ba'i Isak, ma au nadeng.
Mita fo sira tititi-nonosin nara tamba ramahefu,
fo dadi hatahori nusa mo'ok nai dae-bafok ia.”
17 Tehuu neu Yusuf mete-nita ndia aman ndae lima konan neu fadik Efraim langgan, boe ma ana to'u nala aman liman naa, de ana lalin neni ka'ak Manase langgan neu.
18 Ana nafada aman nae, “Papa, ee! Boso tao talo naa. Huu ndia naa, fadik. Ana uluk ta ndia sana. Papa muste ndae papa lima konan neu ka'ak langgan. Te naa ka'ak haak na!”
19 Tehuu aman Yakob ta nau. Boe ma ana nae, “Ana, nggee! Memak au bubuluk. Neu ko Manase dadi hatahori ta hoho'ak ma tititi-nonosin tamba ramahefu, losa dadi neu hatahori nusa mo'ok. Tehuu ndia fadin Efraim naa, neu ko ana ta hoho'ak lena henin bali. Ma ndia tititi-nonosin nara, neu ko no'un seli losa ara dadi reu hatahori nusak ta hoho'ak no'uk ka.”
20 Basa boe ma ana nafada kakana kaduak kara raa nae, “Mete ma hatahori Isra'el roke-hule Manetualain fee baba'e-babatik neu hatahorir, na, neu ko ara oo raseseik ei dua ngga nadem boe. Neu ko ara roke-hule rae, ‘Ela leo bee na Manetualain fee baba'e-babatik neu o, sama leo Ana fee baba'e-babatik neu Efraim ma Manase.’ ”
No dalak naa, Yakob oo naseseik Efraim naden nakahuluk numa ndia ka'an Manase naden mai boe.
21 Basa boe ma Yakob nafada Yusuf nae, “Ana, nggee! Ta dook ka bali te au mate ena. Tehuu neu ko Manetualain tulu-fali ei, boe ma Ana no falik ei meni ei bei-ba'im mara nusan miu.
22 De hatematak ia, au fee o lena heni au fee o ka'a-fadim mara. Ma au fee tamba o letek manai dae Kana'an, fo fai bakahulun au ha'i alan numa hatahori Amorir mai, neu au atati ua sara.”

49

Yakob nafada ndia anan nara esa-esak no hihiru-heheon ma baba'e-babatin nara

1 Basa boe ma Yakob nadenu roke basa anan nara. Ara mai, boe ma nafada sara nae, “Ana nggara ein, ee! Mai fo ei makabubua deka-deka mia au nai ia dei. Au nau afada ei esa-esak leleo-lala'om nai fai bakadean.”
2 Boe ma Yakob mulai nafada memak anan nara nae,
“Talo ia! Yakob anan nara ein, ee! Mai ei mambariik eko-feo au.
Nenene ei amam Isra'el ia nae kokolak:
3 *Ruben!* O ia, au anang ka'ak mate'en! O ia, au tete'e aing, ma au lima
konang. Hatahorir fee hada-horomatak mete'en neu o.
4 Tehuu o dalem ta nakise, ta bubuluk o hihiim ndia bee, sama leo rii nai tasi no kaiboik ana ia mai, ma neni naa neu. Medak neu ma, o muu

‡ **48:16** Susura Malalaok dede'a Ibrani surak nae, “Au oke-hule fo Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, nakambo'ik au numa basa sosoek kara mai.” Tehuu hambu hatahori malelak kara rae, ia Manetualain natudu aon neu Ana pake atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo nakambo'ik Yakob numa sosoek mata-matak kara mai. Mete boe nai Tutui Makasososak 16:7; 21:17; 22:11, 15.

sunggu-soro mua au saong Bilha ena, de tao manggenggeo o amam koin.
Huu naa de o panggak ka'am tuda henin memak!
5 *Simeon* ma *Lewi!* Ei dua ngga leo esak kara! Ei dua ngga soa lesu tafar
no muda hiek, fo tao mala hatahorir doidoso.
6 Ei hihiim ndia kada tati ketu sapir ei mbimbiin nara, losa ara sesendok
reu kada mamanan nara. Ma ei manggaraum mara bali, ndia ei henggu
nisim mara, dei fo tao misa hatahorir. Huu naa de au ta nau tao matak
neu ei kokolam mara. Au oo ta nau sorodododo ua ei dede'am mara boe.
7 De hatematak ia, au akatoo ei mana bobotom mara raa, te sudi selik kana
na! Ma ei nasa-odadedeim fo ta mana maena dale kasian faa boe na. Neu
ko ei mesa ngga lemba-masaa ei manggaraum. Neu ko Manetualain husi
kii-konak ei tititi-nonosim mara. Boe ma ara leo sasarak sudi nai bee, nai
dae Isra'el.
8 *Yahuda!* O nadem sosoa-ndandaan nae, ‘koa-kio’. O ka'a-fadim mara neu
ko ara koa-kio o, ma ara rate'e langgan nara fee hada-horomatak neu
o. O musum mara oo, o nde'i sara, losa ara ta bisa botik langgan nara
boe.
9 O ia sama leo singa tena ta hoho'ak, fo mesa kana bisa sangga nana'an.
O sama leo singa mane narere'a ao-inan fo nae neu sunggu-lu'u boe; ta
hambu esa boe na nambarani neti nggunggue o. O sama leo singa ina
fo mana nanea anan boe; ta hambu hatahori esa boe na nambarani neu
rambara'u o. Leo naak oo no o boe, huu hatahorir ramahia o, ma ara ta
rambarani tao mata-matak.
10 Neu ko o ndia to'u parenda. O tititi-nonosim mara oo, to'u parenda
tungga-tungga boe, losa neu ko hambu esa naena haak lena heni basa
sara fo nanggatuuk to'u parenda naa. Ma basa hatahori nusak kara kaur
langgan ma ramanene neu Ndia.✡
11 Neu ko o leo-la'o no nemehokok. O hii hata a mesan, hambun! O mae
tao hata a mesan, dadi! Boe ma o banda-manum mara, ma osi-lutur buna-
boan nara tamba ramano'u, losa neni pipiru-ngganggari henik kara.
12 O nana'a-nininum mara malada-malada mesan, losa ta basa-basa.
13 *Sebulon!* O dae pusakam loan seli, ma deka no tasi, losa natoo no kota
Sidon. Ofak kara sudi ruma bee mai fo nggari naka no linok neu o
tasim tatain.
14-15 *Isaskar!* O ia, sama leo keledei barakaik, tehuu o langga batun mata
bali. Mete ma o sunggu nai dalak ena, na,* see ndia bisa nakasetik o
mambadeik fo la'ok makandoo. Tehuu mete ma o mete-mita nggoro
neulauk naa nai serik naa ena, na, ta nedenu oo, o lemba mala o
fufuam mara ena fo muu boe. De o naa, talo naa leo!
16 *Dan!* O nadem sosoa-ndandaan nae, ‘mana maketu-maladi dede'ak’.
Boe ma o ia, ma o tititi-nonosim mara, neu ko raketu-raladi o leom
dede'an nara no ta mbeu seserik. Huu o leom naa, esa numa
hatahori nusa Israel asa mai.
17 O ia oo kadudin seli sama leo mengge karasok mana lu'u nai dalak tatain
boe. Mete ma hatahori sa'e ndara nesik naa, na, nggengger neu te o kiki
ndara ei dean, losa hatahorin tuda nalenggu pikok.
18 Oo, MANETUALAIN! Au hule-haradoi fo O fee masoi-masodak neu ai
basa ngga.
19 *Gad!* O nadem liin sangga leo ‘nggafu feen’. Neu ko na'o manu-meo
bubuak kara nggafu fee o, tehuu o nggafu masafali masenggi sara.

✡ **49:10** Mateos 1:3 * **49:14-15** Dede'a Ibrani bisa pake sosoa-ndandaak dua: “sunggu nai mamanak dua taladan” ma “sunggu nai karon neni fuak dua taladan”.

20 *Aser!* Neu ko o osi-lutum buna-boan neulauk mate'en, losa o bisa tao
koki-baroo maladar, fo mane-manek kara mai banda-hasa nai o.
21 *Naftali!* O ia, sama leo rusa ina fui, de ta hambu hatahori esa boe na
bisa koladu nala o. O bonggi mala o anam mara kada neulauk kara
boe.
22 *Yusuf!* O sama leo ai kalonggek mana mori deka nai oe matak. O ndanam
mara ralongge reni tembo demak kara reu.†
23 Hambu hatahorir oo tao sundak o, huu dalen nara hedis sara, sama leo
musu mana kou o.
24 Tehuu Manetualain fo au akaluku-akatele neuk naa, tulu-fali o. Huu naa
de neu ko Ana fee lima boa mapaherek neu o, losa o bisa kou masafali sara,
leo mae numa dook ka mai. O bisa masenggi sara, nahuu Manetualain
mana tulu-fali o naa, memak koasan ta neni babanggak tetebes. Huu naa
de au asarai neun. Huu Ana ndia nanea au.
25 Neu ko Ana oo nanea o boe. Ma Ana fee baba'e-babatik neu o, baba'e-
babatik numa lalai mai, baba'e-babatik numa dae-inak mai, ma baba'e-
babatik bonggi mala anak manahetak fo sodak.
26 Letek kara ta mopo heni sara. Ma au baba'e-babating soa-neu o ia, no'un
lena heni basa letek kara lala'en! Ela leo bee na basa baba'e-babatik kara
iar mbo'a reni o reu, nahuu o ndia lena mate'en numa basa o ka'a-fadim
mara lala'en mai.
27 *Benyamin!* O paranim sama leo busa fui mana lakamarak. Bei huhua
anak, te ana neu sombu ena fo humu nala ndia nana'an. Mete ma
le'odae, na, ana neu baba'e nana'a lenan nara fee anan nara. O
tititi-nonosim oo ta hoho'ak talo naa boe!”
28 Ba'u kada naa leo, Yakob nafada memak ndia anan nara leleo-lala'on
nai fai bakadean, esa-esak no tititi-nonosin. Sira basa sara raa, ndia
rakonda leo Isra'el kasalahunu duak kara.

Yakob mamaten

29-30 Basa boe ma Yakob noke anan nara helu-bartaa, de ana nae, “Ta
dook ka bali, te au mate ia ena. Mete ma au mate, na, ei muste miu matoi
au uu ba'i Abraham raten. Rates naa nai luak, deka no nggorok Makpela
ma Mamre nai dae Kana'an. Fai bakahulun ba'i Abraham tifa nala luak
naa osin, fo taon neu ndia mamana raten. Ana tifa ketun numa leo Het
hatahorin esa mai, nade Efron.
31 Nai naa ara ratoi ita ba'in Abraham no ita bein Sara, ma au amang
Isak no au inang Ribka. De ei oo muste matoi au uu naa boe, neu au saong
Lea boboan.
32 Ei boso lilii matoi au neu luak, fo ba'i Abraham tifa nalak naa ena.”
33 Yakob kokolak basa talo naa, boe ma ana sunggu fali neu koi lain, de
maten leo.

50

1 Basa boe ma Yusuf holu nala aman, de ana bu'i nakarereu. Ma ana idu
nasakukukun.
2 Basa de Yusuf fee parenda neu mana makaneni ao-mbaa mamates sara,
fo ara tao modo-aidoo neu Yakob ao-mbaa mamaten, fo ta nakalulutu.
3 Boe ma mana makanenir rakaneni ao-mbaa mamates naa, losa faik 40
dalen, tungga sira si'en. Basa hatahori Masir asa oo bu'i ramatani Yakob
mamaten boe. Ara tao talo naa losa faik 70 dalen, taon sama leo sira
hatahori ina-huun mate.

† **49:22** Dede'a Ibrani nai lalanek ia, ta manggaledok. Hambu hatahori malelak kara rae sosoa-ndandaan ‘ai kalonggek’, ketuk rae ‘keledei’.

4 Basa faik kahitu hulun nara, boe ma Yusuf nafada ndia penggawen
nara nae, “Nenene! Au oke fo ei meni au hara liing ia, miu mafada manek
mae talo ia:
5 ‘Neu au amang nae mate, ana noke au helu-bartaa fo au uu atoi ndia
ao-mbaa mamaten nai dae Kana'an. De au hule manek fee luas fo au uu
atoi au amang. Basa naa, dei fo au fali ia mai.’ ”
6 Manek namanene nala naa, boe ma ana naselu nae, “Mete ma o helu-
bartaa neu o amam talo naa ena, na, muu fo matoin neu naa leo.”
7 Boe ma Yusuf neu natoi aman. Hatahori no'uk ka oo tungga roon boe.
Ndia basa manek penggawen nara, ma basa hatahori ina-huuk maruma
Masir mai.
8 Yusuf ka'a-fadin, ma basa sira hatahori mana maue-osan nara oo
tungga reu ratoi Yakob boe. Elak kara maruma Gosen kada sira sao inan
no ana di'i-doen, ma banda-manun nara.
9 Soldadu no'uk ka oo tungga boe. Ketuk sa'e kareta, ma ketuk sa'e ndara.
No mana tunggak kara raa no'un seli, huu naa de nononggok mana la'ok
tungga mamates naa narun seli.
10 Boe ma basa sara la'ok losa ara ladi lee Yarden numa mamanak esa
nade Atad. Hatahorir rasi'e mai fo fefemba hade nai naa. Numa mamanak
naa, Yusuf asa bu'i ramatani ndia aman mamaten. Boe ma ara be'e-falufii
le'odaek hitu bali.
11 Neu hatahori Kana'an marai naa mete-rita sususak talo naa, boe ma
ara kokolak rae, “Awii! Ei mete dei! Hatahori Masir asa hada bebe'e-
falufiin sususan sudi selik kana talo naa! Ara bu'i ramatani losa dadi
talo naa.” Huu naa de ara foi mamanak naa nade, *Abel-Misraim*. Sosoa-
ndandaan nae, ‘hatahori Masir sususan.’
12 Basa boe ma Yakob anan nara tao tungga sira hehelu-bartaan.
13 Boe ma ara ko'o reni Yakob ao-mbaa mamaten, de reu ratoin neu luak
deka nggoro Makpela ma Mamre. Abraham tifa nala mamanak naa ena
numa leo Het hatahorin esa mai, nade Efron, fo taon dadi neu sira mamana
raten.

Yusuf tao nalende ka'an nara dalen

14 Yusuf natoi basa aman, boe ma ana no ka'a-fadin nara lenggu fali reni
Masir reu. Leo naak oo, basa hatahori laen mana tungga ro sara reu ratoi
mamates boe.
15 Neu ara losa nai Masir, boe ma Yusuf ka'an nara mulai ramata'u,
nahuu sira aman ta sana ena. De ara rakokola aok rae, “Awii! Ei dudu'a
dei! Leo Yusuf bei nambeda dalek neu ita, fo ana bala ita tatao-nono'i
manggaraun neun, na, talo bee?”
16 Boe ma ara rala harak esa fo haitua hara liik neu Yusuf rae talo ia:
“Papa! Ai bei masaneda neu ita aman bei numa lain naa, ana nadenu ai
17 fo mafada papa mae, ‘Usu muste lilii heni ka'an nara salan, nahuu
fai bakahulun ara tao manggarauk neun ena.’ Ai oo masaneda ita aman
nakaluku-nakatele neu Manetualain numa lele uluk mai boe. Ai oo dadi
neu Manetualain atan nara boe. Huu naa de hatematak ia ai mai moke
ambon, nahuu ai basa ngga tao masala papa ena.”
Yusuf namanene nala naa, boe ma ana bu'i.
18 Basa boe ma ndia ka'an nara mai aon, de ara sendek luu-langgan nara
reu ndia matan, ma ara kokolak rae, “Elan fo papa tao ai dadi miu papa
ata-daton leo.”
19 Tehuu Yusuf nafada sara nae, “Ka'a nggara ein, ee! Ei hae mamata'u
bali! Kada Manetualain mesa kana ndia naena haak fee hukun neu
hatahori. Tehuu au ia, taa.
20 Fai bakahulun naa, ei memak mala harak esa ena, fo mae tao mang-
garauk neu au. Tehuu Manetualain tao nasafali ei nanae manggaraum,

fo Ana taon dadi neu malole. Huu naa de Ana so'u au dadi neu hatahori
ina-huuk, fo hatahori no'uk ka bisa hambu sodak.
21 Dadi hatematak ia, au afada ei fo boso mamata'u bali. Huu au helu-
bartaa neu ko au loti-mete ei, ma basa ei anam mara lala'en."
No kokolak neulauk talo naa, Yusuf tao nalende ka'an nara dalen.

Yusuf mamaten

22 Basa boe ma Yusuf no ka'a-fadin nara leo rahuu reu Masir. Ana nasoda
losa teuk 110.
23 Ana bei hambu Efraim umbu-anan nara. Ma ndia mesa kana oo
nakaboi Manase umbun boe, ndia Makir anan nara.
24 Yusuf nafada ka'an nara nae, "Ka'a nggara ein, ee! Nai au
nememedang, na, au fai mamaten deka-deka ena. Tehuu au amahere neu
ko Manetualain nakaboi ei. Ana ndia neu ko nakalala'ok ei kalua numa
nusak ia mai. Ana oo ndia nangganuni ei fali meni nusak fo Ana sumba-soo
ena fo nae feen neu ba'i Abraham, ba'i Isak, ma papa Yakob."
25 Boe ma Yusuf noke toranoon nara so'uk sumba-sook nae, "Ei muste
helu-bartaa neu au. Mete ma losa fain Manetualain no falik ei meni nusak
naa miu, na, ei oo muste ha'i meni au dui-roung nggara boe."
26 Basa boe ma Yusuf maten numa Masir, neu teun nara 110. Boe ma ara
tao modo-aidoo neu ao-mbaa mamaten. De ara taon neni kopan dale neu.

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tungga
Mateos

Lamatuak Yesus bei-ba'in nara tungga susura tititi-nonosin (Lukas 3:23-38)

1-2 Ia, buku tutuik la'e-neu Yesus Karistus, Hatahori naa ndia Manetu-alain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai ena, fo nae nadenun mai. Ndia ia, mane Dauk ma ba'i Abraham tititi-nonosin.

Mulai numa ba'i Abraham losa mane Dauk hambu dombe salahunu haa. Ndia bei-ba'in nara tungga susura tititi-nonosin, leo iak:
Abraham bonggi nala Isak,
Isak bonggi nala Yakob,
Yakob bonggi nala Yahuda no ka'a-fadin nara,
3 Yahuda bonggi nala Peres no Sera (sira inan, nade Tamar),
Peres bonggi nala Herson,
Herson bonggi nala Ram,
4 Ram bonggi nala Aminadab,
Aminadab bonggi nala Nahason,
Nahason bonggi nala Salmoon,
5 Salmoon bonggi nala Bo'as (ndia inan, nade Rahab),
Bo'as bonggi nala Obet (ndia inan, nade Rut),
Obet bonggi nala Isai,
6-11 Isai bonggi nala Dauk.

Numa Dauk mai losa lelek naa, fo hatahori Isra'el asa neni nggari henik kara reni Babel reu, hambu dombe salahunu haa bali, sira:
Dauk bonggi nala Soleman (Soleman inan ndia, bakahulun Uria saon).
Soleman bonggi nala Rehabeam,
Rehabeam bonggi nala Abia,
Abia bonggi nala Asaf,*
Asaf bonggi nala Yosafat,
Yosafat bonggi nala Yoram,
Yoram bonggi nala Usia,
Usia bonggi nala Yotam,
Yotam bonggi nala Ahas,
Ahas bonggi nala Heskia,
Heskia bonggi nala Manase,
Manase bonggi nala Amos,†
Amos bonggi nala Yosias,
Yosias bonggi nala Yekonya no fadin nara, neu lelek fo neni nggari henik kara reni Babel reu.✡

12-16 Neu ara neni nggari henik kara reni Babel reu losa Yesus, hambu dombe salahunu haa bali, sira:
Yekonya bonggi nala Saltiel,
Saltiel bonggi nala Serubabel,

---

* **1:6-11** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak surak nae, *Asaf*. Hambu susurak ketuk bali surak rae, *Asa*. Nadek *ia*, sama leo nadek mana todak nai *1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 3:10*. † **1:6-11** Susura dede'a Yunani ketuk surak rae, *Amos*, ma ketuk bali surak rae, *Amon*. ✡ **1:6-11** 2 Mane-manek kara 24:14-15; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 36:10; Yermia 27:20

Serubabel bonggi nala Abihut,
Abihut bonggi nala Elyakim,
Elyakim bonggi nala Asor,
Asor bonggi nala Sadok,
Sadok bonggi nala Akim,
Akim bonggi nala Eliut,
Eliut bonggi nala Eliasar,
Eliasar bonggi nala Matan,
Matan bonggi nala Yakob,
boe ma Yakob bonggi nala Yusuf. Yusuf naa, sao nala Maria. Maria naa,
ndia bonggi nala Yesus Karistus.
17 Dadi mulai numa Abraham mai losa Dauk, hambu dombe salahunu
haa; numa Dauk mai losa ara neni nggari henik kara reni Babel reu, hambu
dombe salahunu haa; ma numa Babel mai losa bonggi Karistus, hambu
dombe salahunu haa.

Maria bonggi nala Lamatuak Yesus (Lukas 2:1-7)

18 Maria bonggi nala Yesus naa, tutuin talo ia:
Maria ia, Yusuf fufudin ena. Dua sara bei ta sunggu-soro rakabua
sama leo sao holu-ndaek, naa te medak neu ma, Maria ta'in naisi numa
Manetualain Dula-dale Malalaon mai ena.✡
19 Neu Yusuf bubuluk talo naa, boe ma ana nae tao naketu sira dua sara
nefufudi aon naa. Tehuu ana ta nau nakamamaek Maria nai hatahori
no'uk kara matan, nahuu ndia dalen neulauk. Huu naa de ana nae tao
naketun no kada neneek.
20 De neu ana bei du'a-du'a neu-mai, boe ma le'odaek esa ana nala me'i.
Numa me'is naa, ana mete-nita Manetualain atan numa nusa tetuk do
inggu temak mai nafadan nae, “Yusuf! O ia, mane Dauk tititi-nonosin. O
boso babati sao mala Maria. Te kakanak manai ta'in dale naa, Manetualain
Dula-dalen ndia tao naa.
21 Neu ko Maria bonggi nala ana tou anak esa. Boe ma o muste foin nade
Yesus, nahuu neu ko Ana ndia tao nasoi-nasoda Manetualain hatahorin
nara ruma sira sala-singgon nara mai.”‡ ✡
22 Dede'ak ia dadi talo naa, nahuu Manetualain nafada memak kana
numa lele uluk mai ena. Ana pake nita Ndia mana to'u dede'an Yesaya fo
surak nae,
23 “Ei nenene, ee! Neu ko hambu ana fe'ok esa bei ao tema,
ta bubuluk te ta'in na'isi ena.
Boe ma ana bonggi nala Ana tou anak esa.
Ara oo foin nade *Imanuel* boe.”
(Nai dede'a Ibrani, ‘Imanuel’ sosoa-ndandaan:
Manetualain sama-sama no ita.)✡
24 Yusuf nala me'i basa, boe ma nambadeik. De ana tungga memak
Manetualain hara hehelun naa. Ana simbo nala Maria dadi neu ndia saon,
25 tehuu Yusuf ta sunggu-soro nakabua noon sama leo sao holu-ndaek,
losa Maria bonggi basa Kakanak naa ena. Bonggi basan, boe ma Yusuf foi
Kakanak naa, nade *Yesus*.✡

2

Hatahori mana malela mete nduuk mai tiro Yesus

✡ **1:18** Lukas 1:27 ‡ **1:21** Nadek *Yesus* sosoa-ndandaan nae, “Manetualain tao nasoi-nasoda hatahori”. ✡ **1:21** Lukas 1:31 ✡ **1:23** Yesaya 7:14 ✡ **1:25** Lukas 2:21

1 Neu bonggi Yesus numa nggorok Betlehem nai profensi Yudea, manek
Herodes to'u parenda. Faik naa, hambu hatahori hida ruma mamana dook
nai mamanak ledo toda, reni kota Yerusalem mai. Sira iar, hatahori mana
malela mete nduuk.
2 Neu ara losa Yerusalem, ara ratane reu-mai rae, “Hatahori Yahudir
manen fo bei fo neni bonggik naa, nai mamanak bee? Ai mete-mita nduuk
esa nai mamanak ledo toda natudu tanda nae, Ana neni bonggik ena. Huu
naa de ai mai fo mae makaluku-makatele neun.”
3 Neu manek Herodes namanene nala kokolan nara talo naa, boe ma
dalen nameda ta neulauk. Huu naa de, basa hatahorir marai Yerusalem
oo rameda leo naak boe.
4 Basa boe ma manek Herodes nakabua nala malangga anggama Yahudi
malanggan nara ma meser anggamar lala'en, de natane sara nae, “Soba
ei mafada au dei! Karistus naa, fo Manetualain helu-bartaa memak kana
ena naa, bonggin nai bee?”
5 Boe ma ara raselu rae, “Nai nggorok Betlehem, profensi Yudea, papa
manek. Sama leo Manetualain mana to'u dede'an Mika surak memak kana
ena numa lele uluk mai, leo iak:
6 ‘Woi, ei hatahori Betlehem marai profensi Yudea naa.
Ei boso du'a mae, ei nggorom naa,
kada nggoro kadi'ik esa fo sosoan taa.
Huu neu ko hambu hatahori mo'o-inahuuk esa numa naa mai.
Neu ko Ana dadi mana lolo soa-neu Au hatahoring Isra'el asa.’ ”✡
7 Manek Herodes namanene nala naa, boe ma ana nanggou nala hatahori
mana malela mete nduuk kara no neneek. De ana natane sara nae, “Faik
bee ei mete-mita nduuk naa toda nai lalai?” Boe ma ara rafadan.
8 De ana nadenu sara reni Betlehem reu ma nafada nae, “Ei miu sangga
Kakanak naa ndule basa mamanak manai naa. Mete ma ei matonggo mian
ena, na, fali mai ngga fo mafada au. Au oo ae uu akaluku-akatele neun
boe.”
9 Ara ramanene rala manek kokolan, boe ma ara reu. Ta bubuluk te, ara
mete-rita seluk nduuk naa, fo fai bakahulun mete ritan numa mamanak
ledo toda naa ena. Nduuk naa toda neu matan nara, boe ma ana la'ok
nakandoo de nambariik tetar Kakanak naa mamana leleon lain.
10 Ara mete-rita talo naa, boe ma ramahoko ralan seli.
11 De ara maso uma dale reu, boe ma mete-rita Kakanak naa no inan,
Maria. De ara sendek luu-langgan nara fo rakaluku-rakatele neun. Boe
ma ara buka sira hadia buas mabelir mbombotin, fo fee neu Kakanak naa.
Ara fee lilo mbilas, rani, ma ai kaboo menik daan.
12 Ta dook ka boe ma ara hambu me'is numa Manetualain mai nae, “Ei
boso bei fali meni manek Herodes miu bali.” Huu naa de ara fali reni sira
nusan reu, tungga dalak laen.

Yusuf asa ralai reni nusa Masir reu

13 Neu hatahori mana malela mete nduuk kara raa fali reu ngga, boe ma
Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai nafada Yusuf
nai me'is dale nae, “Yusuf! Mambadeik lai-lai leo! Malai mua Kakanak
naa no inan meni nusa Masir miu. Leo makandoo miu naa, losa Au afada
faik bee fo ei bisa fali, te manek Herodes sangga Kakanak naa, fo nae tao
nisan!”
14 Boe ma Yusuf nambadeik. Ana nuni nala saon no Kakanak naa, de
le'odaek naa oo ara ralai reni nusa Masir reu boe.

✡ **2:6** Mika 5:1; 2 Semuel 5:2

15 Ara leo numa naa losa Herodes mate. No dalak naa, Manetualain
kokolan dadi, sama leo Ndia mana to'u dede'an Hosea nafada memak
numa lele uluk mai ena nae,
“Au anggou falik Au Anang, fo kalua numa Masir mai.”✡

Manek Herodes nakanisa kakana anar marai Betlehem

16 Neu manek Herodes bubuluk ena nae, hatahori mana malela mete
nduuk kara raa lelekok kana ena, boe ma ana namanasa nalan seli. Ana
parenda soldadun nara nae, “Meni nggorok Betlehem ma nggorok kara
mana deka rai naa. Makanisa basa kakana ana touk kara lala'en, fo
teun nara dua dae reu.” Herodes parenda talo naa, nahuu ana nasaneda
hatahori malelak kara raa tutuin. Ana reke mulai numa makasososan mai
mete-rita nduuk naa toda numa lalai.
17 Basa hata mandadik kara iar dadi tungga hata fo Manetualain mana
to'u dede'an Yeremia surak memak kana numa lele uluk mai ena nae,
18 “Hambu hatahori haran bu'i namatani nai kota Rama.*
Rahel bu'i nakarereu,
nahuu ndia anan nara mate basa sara ena.
Ana ta nau hatahorir mai kokoe-nanasi neun,
nahuu ndia anan nara taa sara ena.”✡

Yusuf asa fali numa nusa Masir mai

19 Doo-doo boe ma manek Herodes mate. Faik naa Yusuf asa bei rai
Masir. Boe ma Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai
natudu mata-aon neu Yusuf nai me'is dale.
20 Ata naa nae, “Yusuf! Mambadeik leo! Nuni mua Kakanak naa no inan,
fo fali muni Isra'el miu leo. Hatahori fo mana nae nakanisa Kakanak naa,
maten ena.”
21 Yusuf namanene nala naa, boe ma ana nambadeik. De ana nuni nala
sara fali reni nusa Isra'el reu.
22 Tehuu neu ana namanene nae, manek Herodes anan Arkalaus ndia
to'u parenda hatematak ia nai profensi Yudea, boe ma ana namata'u fali
neni naa neu. De Manetualain parendan nai me'is esa dale bali nae,
“Yusuf, o boso leo nai Yudea.” Huu naa de ana neu leo nai profensi Galilea,
23 numa nggorok esa nade Nasaret. No dalak naa, Manetualain kokolan
naa, dadi tetar ena tungga hata fo Ndia mana to'u dede'an surak memak
kana ena nae, “Neu ko hatahorir roken rae, Hatahori Nasaret.”✡

3

Yohanis Mana Saranik nanori hatahorir
(Markus 1:1-8; Lukas 3:1-18; Yohanis 1:19-28)

1 Neu Yesus namo'o mamais, boe ma Yohanis Mana Saranik mulai nanori
hatahorir numa mamana nees, nai profensi Yudea.
2 Ana nafada nae, “Toranoo susue nggara ein! Ei muste manaku ma la'o
ela ei sala-singgom mara, fo fali meni Manetualain miu leo. Hatematak ia
basa hatahorir bisa maso dadi reu Manetualain hatahorin ena.”✡
3 Lele uluk Manetualain mana to'u dede'an esa, nade Yesaya surak la'e-
neu Yohanis nae,
“Neu ko hambu hatahori eki nai mamana nees nae,
‘Basa hatahorir sadia memak tao matalolole dalak,
fo soru Lamatuak mamain!
Tao matetu dalak kara soa-neun!’ ”✡

✡ **2:15** Hosea 11:1 * **2:18** Rama naa, kota esa deka no kota Yerusalem. ✡ **2:18** Yermia 31:15
✡ **2:23** Markus 1:24; Lukas 2:39; Yohanis 1:45 ✡ **3:2** Mateos 4:17; Markus 1:15 ✡ **3:3** Yesaya 40:3

4 Yohanis ia leleo-lala'on sama leo Manetualain mana tou' dede'an lele
uluk kara. Bua-lo'an, taon numa banda onta bulun mai. Kalikeen, taon
numa banda roun mai. Nana'a-nininun, ndia lamak ma fani oe lasi.✡
5 Faik naa, hatahori no'un seli mai fo rae ratonggo ro Yohanis. Ara ruma
Yerusalem, ma ruma profensi Yudea isin lala'en mai. Ara oo ruma nggorok
kara mana dekak ro lee Yarden mai boe.
6 Ara buka dalen nara ma manaku sira sala-singgon lala'en, basa boe ma
Yohanis sarani sara ruma lee Yarden.
7 Faik naa, hatahorir maruma anggama Farisi partein ma anggama
Saduki partein oo mai fo roke Yohanis sarani sara boe. Tehuu neu ana
mete-nita sara, boe ma ana mboka nae, “Weeh! Eir ia, sama leo mengge
mana pepeko-lelekok! Neu ko Manetualain hukun ei, nahuu ei tatao-nonoi
manggaraum mara. Heeh! Boso du'a mae, ei bisa makambo'ik numa Ndia
huku-dokin mai.✡
8 Dadi malole lenak ei fali meni Manetualain miu, ma la'o ela ei sala-
singgom mara lala'en. Basa naa, tao hata fo neulauk kara, sama leo ai
huuk mana maboa neulauk.
9 Boso du'a mae, eir ia, ba'i Abraham tititi-nonosin, de ei masodam mara
nai lino-lendek dale ena. Mamahere au! Manetualain bisa adu batur ia fo
dadi reu ba'i Abraham tititi-nonosin.✡
10 Besa-besa, ee! Te hambu Hatahori to'u memak taka, nahani a fo nae
hungga heni basa ai huuk ta mana maboa neulauk lala'en. Hungga basa,
na, Ana nggari sara reni a'i dale reu.✡
11 Hatematak ia au sarani ei unik oe fo dadi tanda nae, ei masadea la'o
ela ei sala-singgom mara ena. Tehuu neu ko hambu Hatahori esa ta neni
babanggak lena heni au nae mai. Leo mae dadi uu kada Ndia hatahori
neondan oo, au ta andaa boe. Neu ko Ana nasofe ei dalem mara nenik
Manetualain Dula-dale Malalaon. Ana oo tao nala ei dadi malalaok boe,
sama leo hatahori pake a'i fo hotu heni dafuk.*
12 Ana to'u kokoko nonook hade ena fo sangga da'i heni hade langgak.
Boe ma Ana nadai hade neun nara reni soka dale reu. Tehuu hade langgak
kara, Ana mbo'a sara reni a'i mana mbila ta kala matek neu.”

Yohanis sarani Lamatuak Yesus
(Markus 1:9-11; Lukas 3:21-22)

13 Faik naa, Yesus konda numa Galilea mai neni lee Yarden neu. Ana mai
noke Yohanis saranin,
14 tehuu Yohanis ta nau. Ana nasabara nae, “Talo bee de au muste sarani
Lamatuak? Ta sala ia, do? Lamatuak ndia muste sarani au. Te naa ndia
au to'ak, na!”
15 Boe ma Yesus naselu nae, “Ta hata-hata. Tehuu hatematak ia malole
lenak ka'a ndia sarani Au. No dalak naa, ita tungga Manetualain hihii-
nanaun.”
Yohanis namanene nala naa, boe ma ana naselu nae, “Bee a mesan,
Lamatuak.” De ana sarani Yesus.
16 Sarani basa, boe ma Yesus kalua numa lee mai. Tehuu medak neu ma,
lalai natahuka. Boe ma Ana mete-nita Manetualain Dula-dalen konda mai
neni Ndia neu, dadi sama leo mbui lunda sina mai tai neun.
17 Boe ma Manetualain nahara numa lalai mai nae,
“Ndia ia, Au Ana susueng.

✡ **3:4** 2 Mane-manek kara 1:8 ✡ **3:7** Mateos 12:34; 23:33 ✡ **3:9** Yohanis 8:33 ✡ **3:10** Mateos 7:19 * **3:11** Ndia dede'a de'en dede'a Yunani huuk nae: “sarani nenik Manetualain Dula-dale Malalaon, ma a'i.” “Sarani nenik Ndia Dula-dalen” sosoa-ndandaan, ndia, “tao nasofe ei dalem mara nenik Manetualain Dula-dale Malalaon.” “Sarani... nenik a'i” sosoa-ndandaan, ndia, “tao ei dadi malalaok, sama leo hatahori pake a'i fo hotu heni dafuk.”

Ana soa tao namahoko Au.”✡

4

Nitur malanggan soba-dou Lamatuak Yesus (Lukas 4:1-13; Markus 1:12-13)

1 Basa boe ma Manetualain Dula-dalen nuni noo Yesus neni mamana
nees neu, mita fo nitur malangga ina-huun soba-doun.✡
2 Numa naa Ana puasa hatu-leledon faik haa hulu dalen, de Ana ndoe
nalan seli.
3 Neu Ana ndoe nalan seli talo naa, boe ma nitur malangga ina-huun mai
soba-doun nae, “O ia, tebe-tebe Manetualain Anan, do? Mete ma tebe, na,
parenda batur ia dadi reu nana'ak leo.”
4 Tehuu Yesus naselu nae, “Sama leo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon dale nae:
‘Hatahori dae-bafok ta rasoda numa kada nana'ak mai.
Tehuu ara oo muste nenene Manetualain Dede'a-kokolan boe,
ma tao tungga Ndia hihii-nanaun.’ ”✡
5 Boe ma nitu naa nuni noo Yesus neni kota Yerusalem neu, ndia
Lamatuak kota malalaon. De ana noo Yesus hene reni mamanak fo demak
mate'en manai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk reu.
6 Boe ma nitu naa nae, “Mete ma tebe-tebe Manetualain Anan O, na,
soba O boke dae muu leo. Sama leo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon nae,
‘Neu ko Manetualain parenda Ndia atan nara ruma nusa tetuk do inggu
temak mai,
fo ranea O.’
Nai Manetualain Susura Malalaon oo neni surak boe nae,
‘Neu ko ara ratanee rala O renik liman nara,
mita fo O ta koi la'e batu ma O ao-inam oo ta nambeta boe.’ ”✡
7 Tehuu Yesus naselu nae, “Hambu neni surak boe nai Manetualain
Susura Malalaon dale nae,
‘Manetualain naa, ndia naena haak fo parenda o.
Huu naa de o boso soba-doun.’ ”✡
8 Boe ma nitu naa nuni noo Yesus neni letek fo demak mate'en esa poin
neu. De ana natudu basa nusak kara marai dae-bafok roo basa ta hoho'an
nara.
9 Natudu basa naar lala'en, boe ma nitu naa nafada nae, “Sadi O sendek
luu-langgam fo makaluku-makatele neu au, neu ko basa iar lala'en au fee
sara reu O.”
10 Tehuu Yesus ranggan nae, “Weeh, nitu! O malai heok ia leo! Huu
Manetualain Susura Malalaon nae,
‘O muste makaluku-makatele neu Manetualain,
ma o muste maue-osa soa-neu kada Ndia mesa kana.’ ”✡
11 Nitu namanene nala naa, boe ma ana la'o ela Yesus. Boe ma
Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai fo raono-lalau
neun.

Lamatuak Yesus mulai fee nenorik numa Galilea (Markus 1:14-15; Lukas 4:14-15)

12 Lelek naa, manek Herodes sese Yohanis Mana Saranik neni bui dale
neu. Neu Yesus namanene talo naa, boe ma Ana fali neni Galilea neu.✡

✡ **3:17** Tutui Makasososak 22:2; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7; Yesaya 42:1; Mateos 12:18; 17:5; Markus 1:11; Lukas 9:35 ✡ **4:1** Ibrani 2:18; 4:15 ✡ **4:4** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 8:3 ✡ **4:6** Sosoda Kokoa-kikiok kara 91:11-12 ✡ **4:7** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:16 ✡ **4:10** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:13 ✡ **4:12** Mateos 14:3; Markus 6:17; Lukas 3:19-20

13 Ana neni Ndia nggoro-tadun Nasaret neu, basa de Ana la'o nakandoo
neu leo numa nggorok Kapernaum. Nggorok naa, nai dano Galilea tatain,
nai Sebulon no Naftali daen.✡
14 No dalak naa, Ana tao tungga hata fo Manetualain mana to'u dede'an
Yesaya surak memak kana ena nae,
15 "Nai Sebulon daen ma Naftali daen,
mana deka no dano Galilea, nai lee Yarden boboan seri,
hatahori ta Yahudir oo leo rai naa boe.
16 Ara leo-la'o nai makiu-makahatuk dale,
tehuu hatematak ia ara mete-rita Manggaledok ena.
Ma Manggaledok naa nasa'a ena
soa-neu basa hatahorir fo bei ta ralela Manetualain."✡
17 Numa lelek naa mai oo, Yesus mulai nanori hatahorir boe nae, "Ei
muste masadea la'o ela ei sala-singgom mara, fo leo-la'o no lolo-laok leo!
Hatematak ia basa hatahorir bisa maso dadi reu Manetualain hatahorin
ena."✡

Lamatuak Yesus nanggou hatahori mana pu'a-dala haa fo tunggan (Markus 1:16-20; Lukas 5:1-11)

18 Faik esa, Yesus la'ok nesik dano Galilea tatain. Ana natonggo no
hatahori dua ka'a-fadik kara. Esa nade Simon, tehuu hatahorir rasi'e roken
rae, Petrus. Ma fadin nade Anderias. Ara dala i'ak numa dano, nahuu dua
sara mana pu'a-dala.
19 Boe ma Yesus nanggou sara nae, "Woi, mai fo tungga Au leo! Ei masi'e
sangga i'ak, tehuu hatematak ia Au anori ei fo dadi miu mana sangga
samanek."
20 Dua sara ramanene rala naa, boe ma ara la'o ela sira dalan, de reu
tungga tutik ka ro Yesus.
21 Basa naa, Yesus la'ok nala faa bali, boe ma mete-nita Sabadeus anan
nara. Ka'ak nade Yakobis, ma fadik nade Yohanis. Dua sara rafafa'u ralole
pu'ak nai ofak dale sama-sama ro sira aman. Boe ma Yesus nanggou dua
sara fo tunggan.
22 Dua sara ramanene rala naa, boe ma ara la'o ela sira ofan ma aman,
fo tungga tutik ka roon.

Lamatuak Yesus nanori hatahorir, ma tao nahai hatahori kamahedik kara (Lukas 6:17-19)

23 Basa naa, Yesus asa la'ok ndule profensi Galilea, fo fee nenorik nai
hatahori Yahudi uma huhule-haradoin nara dale. Ana fee nenorik la'e-
neu Manetualain Hara Lii Malolen, ma nafada dalan talo bee fo hatahorir
bisa tungga Manetualain parendan. Ana oo, tao nahai basa hatahorir ruma
sira hedi mata-matan nara mai boe.✡
24 Ta dook ka boe ma tutuik la'e-neu Yesus tataon naa, natanggela ndule
basan losa profensi Siria. De hatahorir roo sira hatahori kamahedin nara
fo hedis mata-matak kara reni Yesus reu. Ara oo reni hatahori fo nitu sa'ek,
mulu bibik ma keko-lu'uk boe. Boe ma Ana tao nahai basa sara.
25 Faik naa, hatahori no'un seli mai, de tunggan. Ara ruma profensi
Galilea mai, ma ruma nusa kota salahunuk fo rasi'e roken rae, *Dekapolis*.
Hambu laen bali, na, ruma kota Yerusalem mai, ruma profensi Yudea mai,
ma ruma lee Yarden boboan seri mai.

5

Lamatuak Yesus nanori hatahorir numa letek lain

✡ **4:13** Yohanis 2:12 ✡ **4:16** Yesaya 9:1-2 ✡ **4:17** Mateos 3:2 ✡ **4:23** Mateos 9:35; Markus 1:39

1 Neu Yesus mete-nita hatahori no'un seli mai tungga Ndia, boe ma Ana
hene neni lete-mbuku anak esa neu, de nanggatuuk neu naa. Ndia ana
nunin nara fo neni here nalak kara raa, mai deka-deka fo nenene neun.
2 Boe ma Ana mulai nanori sara nae,

Hatahori mana maua tetebes (Lukas 6:20-23)

3 “Hatahori kasian nara fo mana parluu Manetualain raua,
nahuu Manetualain mesa kana, ndia sira Mane neulaun.
4 Hatahorir mana rameda susa-sonak raua,
nahuu Manetualain mesa kana, ndia kokoe-nanasi sara.✡
5 Hatahori kadi'ik kara raua,
nahuu neu ko ara simbo basa baba'e-babatik fo Manetualain helu-
bartaak ena.✡
6 Hatahorir fo dalen nara hii ralan seli neu Manetualain eno-dala ndoon
raua,
nahuu neu ko Ana tao nala sara rameda dai.✡
7 Hatahorir mana ratudu dale kasian raua,
nahuu neu ko Manetualain oo tuda kasian neu sara boe.
8 Hatahorir fo dalen nara lolo-laok raua,
nahuu neu ko sira mesa kasa, ndia mete-rita Manetualain.✡
9 Hatahorir mana tao mole-damek raua,
nahuu neu ko Manetualain nae, ‘Sira iar, Au anang nggara.’
10 Hatahorir mana hambu tuni-ndenik nahuu tungga Manetualain raua,
nahuu Manetualain mesa kana, ndia sira Mane neulaun.✡
11 Neu faik fo hatahori laen tao doidoso ei, nahuu tungga Au, ei oo maua
boe. Neu faik fo ara kokolak manggarauk neu ei, ma ratuik puputa-papata
tao raboboo ei nadem mara, ei oo maua boe.✡
12 Leo mae talo naa oo, ei muste tao aom mara mamahoko ma dalem
mara kada mbena sau-sau boe, nahuu Manetualain sadia bala fee ei
baba'em no'un seli nai nusa tetuk do inggu temak ena. Tehuu masaneda,
ee! Ta kada ei ndia doidoso talo naa, te bakahulun hatahorir oo tao
manggarauk talo naa soa-neu Manetualain mana to'u dede'an nara boe.”✡

Hatahori mana tungga Lamatuak Yesus sama leo masik ma manggaledok (Markus 9:50; Lukas 14:34-35)

13 “Mete ma ita tae tao nana'ak malada, na, ita tao masik neun dei. Leo
naak oo, hatahorir mana leo nai dae-bafok ia, ara to'a neu ei boe. Tehuu
mete ma masik mami ena, na, nanalan hata bali? Kada nggari henin neu
dalak fo heheta-tatabun leo.✡
14 Ei oo muste leo-la'o sama leo lambu boe, mita fo hatahori no'uk ka
mete-rita no neulauk. Ei mbilam mara muste rasa'a, nok bali kota manai
letek lain, de basa hatahorir mete-ritan.✡
15 Hatahori mana nambila lambu ti'oek, ara ta ranggunggua lambu naa
neu ure dae dale. Tehuu ara ratetende lambu naa neu mamana demak,
mita fo ana tao manggaledo uma isin lala'en.✡
16 Ei oo muste leo-la'o talo naa boe. Ei muste masa'a, mita fo hatahori
laen nara mete-rita ei leleo-lala'o neulaum mara. Neu ara mete-rita talo
naa, neu ko ara koa-kio Manetualain rae, ‘Wee! Ei Amam manai nusa tetuk
do inggu temak naa, ta neni babanggak!’ ”✡

Lamatuak Yesus mai fo tao natetu Manetualain hohoro-lalanen

✡ **5:4** Yesaya 61:2 ✡ **5:5** Sosoda Kokoa-kikiok kara 37:11 ✡ **5:6** Yesaya 55:1-2 ✡ **5:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 24:3-4 ✡ **5:10** 1 Petrus 3:14 ✡ **5:11** 1 Petrus 4:14 ✡ **5:12** 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 36:16; Nedenuk kara Tutuin 7:52 ✡ **5:13** Markus 9:50; Lukas 14:34-35 ✡ **5:14** Yohanis 8:12; 9:5 ✡ **5:15** Markus 4:21; Lukas 8:16; 11:33 ✡ **5:16** 1 Petrus 2:12

17 “Ei boso du'a mae, Au uni dae-bafok ia mai, fo koka heni Manetualain
hohoro-lalanen fo Ana feek neu ba'i Musa. Ma boso du'a mae, Au ta tao
matak neu hata fo Manetualain mana to'u dede'an nara kokolak memak
kana numa lele uluk mai ena. Huu Au mamaing ia, ae tao basan dadi tetar
sama leo basa hata fo ara kokolak memak kana ena.
18 Huu naa de nenene matalolole, ee! Lalai no dae-inak bei ta rakalulutu,
mete ma basa-basan bei ta dadi tungga Manetualain hohoro-lalanen nara.
Leo mae titik do koma esa oo, ta bisa neni koka henik boe.✡
19 Numa Manetualain hatahorin lala'en mai, mete ma hambu ketuk lena
langga Manetualain hohoro-lalanen, nahuu ana du'a nae, ‘Hee! Hohoro-
lalanek ia kadi'ik ka, ta naena sosoak hata esa boe na!’ De ana nanori neu
hatahori laen talo naa, neu ko Manetualain henggenee nalan dadi kada
hatahori kadi'ik nai nusa tetuk do inggu temak. Tehuu hatahori mana tao
tungga Manetualain hohoro-lalanen lala'en, boe ma ana nanori hatahori
laen talo naa, neu ko Manetualain henggenee nalan dadi hatahori mana
maena sosoak nai nusa tetuk do inggu temak.
20 Mamahere neu Au! Ei muste leo-la'o no ndoos lena heni meser
anggama ma hatahori partei Farisir raa. Mete ma taa, na, ei ta bisa maso
dadi miu Manetualain hatahorin.”

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo esa boso namanasa esa (Lukas 12:57-59)

21 “Ei bubuluk ba'i Musa hohoro-lalanen fo nafada memak kana neu ita
bei-ba'in nara ena nae, ‘Boso makanisa hatahori, te see nakanisa hatahori,
neu ko ana hambu hukun.’✡
22 Tehuu Au ae afada talo ia: esa boso namanasa esa, te see namanasa
ndia toranoon, neu ko ana hambu hukun. Hatahori mana nahuur mbali
toranoon nae, ‘O uten leo kea!’ neu ko hatahori naa, muste neu nasare nai
lasi anggamar matan. Ma hatahori mana mboka babalik ndia toranoon
nae, ‘Nggoa bebek, ee!’, neu ko ana hambu hukun nai a'i mbila ta kala
matek dale.
23 Dadi mete ma o muni fefeek soa-neu Manetualain, tehuu o masaneda
mae, hambu o toranoom bei namanasa o,
24 na, boso mbeda o fefeem naa neu dei. Muu fo mole-dame mua o
toranoom dei, basa naa dei fo o muu mbeda o fefeem soa-neu Manetualain.
25 Mete ma hambu hatahori rae radede'a ro o, na, malole lenak o muu
maote lai-laik fo mole-dame muan dei. Mete ma taa, na, neu ko hatahori
naa le'a no o, fo muu masare mbali mana maketu-maladi dede'ak. Boe ma
mana maketu-maladi dede'ak loo lima o muni pulisi muu, de ara sese o
muni bui dale muu.
26 Au kokolak tetebes ia! Neu ko o leo makandoo muu bui dale, losa bae
maketu basa o hutam lala'en.”

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo boso hohongge

27 “Ei bubuluk ba'i Musa hohoro-lalanen mana nae, ‘Boso hohongge.’✡
28 Tehuu Au ae afada talo ia: hatahori mana botik matan fo mete-nita
inak esa, boe ma dalen hii nalan seli nae sunggu-soro nakabua noon, na,
touk naa hohongge no inak naa nai dalen dale ena.
29 Mete ma o tao salak munik o mata konam, na, do'i henin leo. Malole
lenak o maso muni nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada o matam
esak ka lena heni ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, mua o
mata de'em dua sara.✡

✡ **5:18** Lukas 16:17 ✡ **5:21** Kalua numa Masir mai 20:13; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:17
✡ **5:27** Kalua numa Masir mai 20:14; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:18 ✡ **5:29** Mateos 18:9;
Markus 9:47

30 Ma mete ma o tao salak munik o lima konam, na, tete heni limak naa
leo. Malole lenak o maso muni nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada
o limam esak ka lena heni ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu,
mua o limam dua sara."✡

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo boso ramaketu
(Mateos 19:9; Markus 10:11-12; Lukas 16:18)

31 "Ei bubuluk ba'i Musa hohoro-lalanen ena nae, 'Hatahori mana
namaketu no sao inan, na, ana muste fee inak naa susura nemeketuk.'✡
32 Tehuu Au afada talo ia: mete ma hambu hatahori namaketu no sao
inan, naa te sao inan bei ta la'ok sala nita no touk laen, boe ma inak naa sao
seluk, na, naa sama leo sao touk makasososan, ndia tao inak naa hohongge-
lelena. Mete ma hambu touk sao nala inak esa fo saon elan ena, na, dua
sara oo hohongge-lelena naa ena boe."✡

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu so'uk hehelu-bartaak

33 "Ei bubuluk ba'i Musa hohoro-lalanen ena fo ana nafada neu ita bei-
ba'in nara nae, 'Mete ma o so'uk hehelu-bartaak pake sumba-sook no
Manetualain naden, na, o makaesa mua hehelu-bartaak naa ena.'✡
34 Tehuu Au afada talo ia: mete ma o so'uk hehelu-bartaak, na, boso
pake sumba-sook. Boso sumba-soo pake nusa tetuk do inggu temak naden,
nahuu nusa tetuk do inggu temak naa, Manetualain mamana leleon.✡
35 Boso sumba-soo pake dae-inak naden, nahuu dae-inak naa Manet-
ualain ei tatabun. Ma boso sumba-soo pake Yerusalem naden, nahuu
Yerusalem naa, Mane Ina-huuk kotan.✡
36 Boso sumba-soo pake ei langgam. Te ei ta maena koasa fo parenda ei
langga bulu doom esa fo bisa dadi nggeok do mutik.
37 Dadi mete ma ei mae so'uk hehelu-bartaak mae, 'hou', na, mafada
mae, 'hou' a leo. Tehuu mete ma 'taa', na, mae, 'taa' a leo. Mete ma ei
kokolak lenak numa naa mai, na, naa naoka nai nitu dale ena."

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo boso bala manggarauk no mangga-
rauk, tehuu muste maono-lalau no neulauk lenak bali
(Lukas 6:29-30)

38 "Ei bubuluk ba'i Musa hohoro-lalanen ena nae, 'Mete ma hatahori tao
nakalutu o matam, na, balan tao makalutu matan boe. Mete ma hambu
hatahori tao namo'u heni o nisim, na, balan tao mamo'u heni nisin boe.'✡
39 Tehuu Au afada talo ia: boso bala manggarauk no manggarauk. Mete
ma hatahori famba o nasum seri, na, elan numa naa fo ana famba o nasum
seri bali.
40 Mete ma hambu hatahori nae nadede'a no o, fo nae ha'i nala o badum,
na, fee o jeket neun bali.
41 Mete ma soldadu esa nakasetik o fo lu'a-lemba ndia bua-ba'un la'ok
kilo esa, na, lemba malan makandoo losa kilo dua.
42 Mete ma hambu hatahori noke o buam hata a mesan, na, feen neu leo.
Ma mete ma hatahori nae pindan o buam hata a mesan, na, feen neu leo."

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo sue-lai hatahori mana mburuk neu
ita
(Lukas 6:27-28, 32-36)

✡ **5:30** Mateos 18:8; Markus 9:43 ✡ **5:31** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:1-4; Mateos 19:7; Markus 10:4 ✡ **5:32** Mateos 19:9; Markus 10:11-12; Lukas 16:18; 1 Korentus 7:10-11 ✡ **5:33** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:12; Susura Rerekek 30:2; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:21 ✡ **5:34** Yakobis 5:12; Yesaya 66:1; Mateos 23:22 ✡ **5:35** Yesaya 66:1; Sosoda Kokoa-kikiok kara 48:3 ✡ **5:38** Kalua numa Masir mai 21:24; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:20; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 19:21

43 “Ei mamanene hatahorir rae, ‘Sue-lai neu o toranoom, ma mburuk
neu hatahori mana mburuk neu o.’✡
44 Tehuu Au afada talo ia: o muste sue-lai neu hatahori mana mburuk
neu o. Ma moke-hule fo Manetualain fee baba'e-babatik soa-neu hatahori
mana tao doidosok neu o.
45 Mete ma o tao talo naa, na, o matudu mae, o ia, Amak manai nusa
tetuk do inggu temak anan. Huu Ana tao ledo nasa'a soa-neu hatahori
neulauk, ma Ana oo tao ledo nasa'a soa-neu hatahori manggarauk boe.
Ana oo nakonda udan soa-neu hatahori mana tao tungga Ndia parendan,
sama-sama ro hatahori mana laban Ndia parendan boe.
46 Dadi mete ma o sue neu kada hatahori mana sue o, na, o du'a mae,
Manetualain muste balan no fee o baba'e-babatik, do? Taa! Te hatahori
manggarauk oo sue sira nonoon mana sue neu sara boe.
47 Mete ma o kada kokolak soda-molek neu o nonoom, na, lenan hata?
Te hatahori ta kamaherek neu Manetualain oo tao talo naa boe.
48 Dadi masaneda, ee! O Amam manai nusa tetuk do inggu temak sue-lai
neu basa hatahorir. Huu naa de o muste tao tungga talo naa boe!”✡

6

Lamatuak Yesus fee nenorik fo tulu-fali neu hatahori mana susa-sonak kara

1 Yesus fee nenorik nakandoo nae, “Masaneda, ee! Boso tungga do'o-
do'o mia anggama hohoro-lalanen, fo kada nau sangga hatahorir koa ei.
Te mete ma ei tao talo naa, na, ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak,
ta fee ei seseba-babaek hata esa boe na.✡
2 Mete ma ei nau tulu-fali hatahori kasian nara, na, boso miu tui leli-belak
kana nai bee a mesan. Te mete ma ei tao talo naa, na, ei sama leo hatahori
mana kokolak laen, tao laen ena. Ara soa reu la'o-la'o nai uma huhule-
haradoik, mita fo hatahorir koa sara rae, ‘Awii, hatahori ia, ta hoho'ak!’
Au kokolang ia ndia tetebes! Huu no hambu kokoak talo naa, ara simbo
rala sira seseba-babaen ena.
3 Dadi mete ma ei mae tulu-fali hatahori kasian nara, na, boso mafada
see a mesan, ee!
4 No dalak naa, hatahori manai dae-bafok ia ta bubuluk. Tehuu ei Amam
manai nusa tetuk do inggu temak ndia bubuluk hata fo ei taon no neneek
naa. Neu ko Ana bala ei menik baba'e-babatik no'un seli.”

Lamatuak Yesus nanori hatahorir hule-haradoi (Lukas 11:2-4)

5 “Neu ei hule-haradoi, na, boso tao aom mara sama leo hatahori mana
kokolak laen, tao laen. Ara soa reu la'o-la'o nai dala rame, ma rambariik
rai uma huhule-haradoik, mita fo hatahori no'uk kara mete-rita ma koa
sara rae, ‘Awii! Sira iar, hatahori malalaok!’ Tehuu nenene, ee! Huu no
hambu kokoak talo naa, de ara simbo rala sira seseba-babaen ena.✡
6 Tehuu ei ta bole talo naa. Mete ma ei hule-haradoi, na, maso meni
kama dale miu dei. Basa naa, nggoe lelesu, dei fo ei hule-haradoi mbali
ei Amam no neneek. Leo mae hatahori laen ta mete-rita, tehuu ei Amam
mete-nita. Neu ko Ana bala ei no baba'e-babatik no'un seli.
7 Mete ma ei hule-haradoi, na, boso kokolak maputak miu-mai. Hatahori
ta mana malela Manetualain oo bisa hule-haradoi talo naa boe. Ara du'a
rae, Manetualain hii nenene huhule-haradoin nara fo mana lololа naruk
naa.

✡ **5:43** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18 ✡ **5:48** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:2; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:13 ✡ **6:1** Mateos 23:5 ✡ **6:5** Lukas 18:10-14

8 Boso tao tungga sama leo sira, ee! Te mae ei bei ta moke hata-hata neu
Amak manai nusa tetuk do inggu temak, tehuu Ana bubuluk memak hata
fo ei to'ak ena.
9 Dadi mete ma hule-haradoi, na, pake netuduk talo ia:
‘Amak manai nusa tetuk do inggu temak! Amak naden malalaok mate'en.
Naa fo basa hatahorir rakadedemak Amak naden ta neni babanggak.
10 Naa fo Amak dadi Manek soa-neu basa hatahorir!
Naa fo basa hatahorir tao tungga Amak parendan nai dae-bafok ia,
sama leo Amak atan nara tao tungga Amak parendan nai nusa
tetuk do inggu temak.
11 Amak tulun fee ai nana'ak mana daik tungga faik.
12 Ai moke-hule Amak koka heni ai sala-singgon nara,
sama leo ai oo lilii heni basa hatahorir salan fo ara tao neu ai boe.
13 Amak, manea fo ai ta tao manggarauk.
Ma tao masoi-masoda ai numa nitu koasan mai.
[Huu Amak ndia, Manek mana maena koasa mate'en ma ta neni
babanggak.
Amak mana to'u parenda seku neu.
Ai huhule-haradoin talo kada naa, Amak. Amin.]’*
14 Tehuu masaneda, ee! Mete ma ei lilii heni hatahori salan neu ei, neu
ko ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak oo koka heni ei sala-singgom
mara boe.
15 Tehuu mete ma ei ta nau lilii heni hatahorir salan neu ei, neu ko ei
Amam oo ta koka heni ei sala-singgom mara boe.”✡

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu puasa

16 “Mete ma ei hule-haradoi ma puasa, na, boso tao idu-matam mara
mana sunda-lukak sama leo hatahori mana kokolak laen, tao laen. Ara tao
talo naa, mita fo hatahorir koa sara rae, ‘Awii! Sira iar, hatahori malalaok!’
Tehuu nenene, ee! Huu no hambu kokoak talo naa, de ara simbo rala sira
seseba-babaen ena.
17 Mete ma ei puasa, na, marou idu-matam mara lao-laok, ma sau malole
langga bulum mara!
18 Dadi, neu ko hatahorir mete-rita ei, ara ta bubuluk rae, ei puasa. Tehuu
ei Amam ndia bubuluk. Neu ko Ana bala fee ei baba'e-babatik no'un seli.”

Lamatuak Yesus nanori hatahorir la'e-neu neduduru hata-heto nai nusa tetuk do inggu temak
(Lukas 12:33-34)

19 “Boso maue-osa fafandek lima-eim mara fo maduduru hata-heto no'un
seli nai dae-bafok ia. Te fufuk no rutu ra'a heni sara. Ma na'o manu-meo
oo mai ofe uma fo ba'u neni sara boe.✡
20 Tehuu malole lenak maue-osa fafandek lima-eim mara fo maduduru
hata-heto no'un seli nai nusa tetuk do inggu temak. Te nai naa fufuk no
rutu ta bisa rakalulutu sara. Ma na'o manu-meo oo ta bisa mai ofe uma fo
ba'u neni sara boe.
21 Ei mbeda hata-hetom nai bee, neu ko ei dalem mara oo rakadite nai
naa boe.”

Lamatuak Yesus nanori hatahorir la'e-neu leo-la'o nai manggaledok dale
(Lukas 11:34-36)

22 “Hatahori matan, sama leo lambu tao nanggaledo ndia dalen. Mete
ma matan manggaledok, na, ana tungga eno-dala masoda malole, sama
leo hatahori la'ok nai manggaledok dale.

---

* **6:13** Susurak dede'a Yunani lasin lenak ta surak tamba baba'ek bakahitok ia. ✡ **6:15** Markus 11:25-26 ✡ **6:19** Yakobis 5:2-3

23 Tehuu mete ma ndia matan kiu-habu, na, ana ta tungga eno-dala
malole, sama leo hatahori la'ok nafaroroe a nai makiuk dale. Dadi mete
ma manggaledok manai ei dalem naa dadi makiuk ena, na, ei oo leo-la'o
nai makiuk dale boe."

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo boso dudu'a leleo-lala'on nara talo bee
(Lukas 16:13; 12:22-31)

24 "Hatahori ta bisa naue-osa tebe-tebe soa-neu malanggan dua, nahuu
neu ko ana hii malanggan esa, lena heni malanggan laen. Boe ma ana bisa
tungga malanggan esa, tehuu ana ta tao matak neu malanggan laen. Huu
naa de o ta bisa kokolak mae, 'Lamatuak naa, ndia naena haak fo parenda
au,' mete ma o tao doik dadi neu o malanggam ena.
25 Huu naa de Au afada talo ia: boso masambute mia dudu'ak, au ae
asoda talo bee, au ae u'a hata, inu hata, pake hata? Ei du'a mae, masodak
naa, kada ndia na'a-ninuk mesa kana, do? Ma ao-inak naa, kada soa-neu
pake bua-lo'as mesa kana, do? Ta talo naa.
26 Mete sudik mbuik mana lambuk kara rai lalai naa. Ara ta rasambute
sele-tande do ketu-koru fo rahinda nana'ak nai soka-pole. Tehuu ei Amam
manai nusa tetuk do inggu temak nakaboi-nasamao sara rakandoo. Neu
ko Ana bisa nakaboi-nasamao ei lena heni basa mbuik kara raa. Dadi du'a
matalolole dei. Ana timba-tai ei lena heni mbuik kara raa.
27 Mete ma hatahori nambariik nai titiro matan, boe ma ana nasambute
no ao heli-helin, ana bisa tao nadema ao-inan, do? Ta bisa!
28 Mete ma taa, na, tao hata de ei masambute fo dudu'a la'e-neu bua-lo'as
bali? Miu mete sudik bungga bakung manai mook. Ara ta lolo abas, ma ta
tenu temak.
29 Tehuu nenene matalolole, ee! Manek Soleman bua-lo'an mana
mandela-masa'a lenak oo, ta bisa laban bungga raa lolen nara boe.✡
30 Manetualain dalen susuri-memete neu bungga fo nasoda kada faik ia,
boe ma be'e-mai maten de hatahori nggarin neni a'i dale neu. Mete ma
Ana tao talo naa, neu ko Ana oo heti ei lena heni bungga raa boe. Dadi ei
muste mamahere tebe-tebe neun.
31 Huu naa de hae masambute dudu'a mae, 'Ai mae mi'a hata?' do, 'Minu
hata?' do, 'Pake hata?'
32 Hatahorir ta mana ramahere neu Manetualain, ara raue-osa fafandek
lima-ein nara fo rae soba hambu basa naar lala'en. Tehuu ei boso talo naa,
huu ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak bubuluk basa hata fo ei
to'ak kara ena.
33 Tehuu ei muste makalala'ok makahuluk Ndia uen dei, ma muste
tungga Ndia parendan dei, basa naa neu ko Ana fee tamba basa hata fo ei
to'ak.
34 Dadi boso masambute dudu'a mia hata fo ei to'ak be'e-mai. Huu be'e-
mai hambu ndia toto'an laen bali. Faik ia susa-sonan mesa kana dai ena."

7

Lamatuak Yesus fee nenorik fo boso soa makasasa'ek salak neu hatahori
(Lukas 6:37-38, 41-42)

1 "Ei boso makasasa'ek salak neu hatahori, mita fo Manetualain ta
nakasasa'ek salak neu ei.
2 Ei timba-tai hatahori talo bee, na, neu ko Manetualain oo timba-tai ei
talo naa boe. Ei uku-sudi hatahori laen salan talo bee, neu ko Manetualain
oo uku-sudi ei talo naa boe.✡

✡ **6:29** 1 Mane-manek kara 10:4-7; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 9:3-6 ✡ **7:2** Markus 4:24

3 O hii tanda hatahori sala kadi'i anan, tehuu o sala mo'om, o taon leo bali
ta maena salak. Naa, sama leo o mete-mita u'uk esa nai o nonoom matan,
naa te hambu balo mo'ok natabaa nala o matam, tehuu o ta mameda sana.
4 Talo bee de o mambarani kokolak mae, 'Tia-laik! Mai fo au nggai heni
u'uk numa o mata de'em mai dei.' Naa te o mesa ngga ta bisa mete-mita
hata-hata, huu hambu balok natabaa nala o matam, na.
5 Woi! O ia, memak hatahori mana dea-matak tebe-tebe! Tulun dei! Piru
heni balok naa numa o mata heli-helim mai, dei fo o bisa mete-mita, de
tulu-fali mala o nonoom fo nggai heni u'uk numa o nonoom naa matan
mai.
6 Boso fee nenorik dede'a malalaok la'e-neu Manetualain, fee hatahori
mana makatitiik. Te sira raa, sama leo busa kakikik fo neu ko ara fali mai
fo kiki ei. Sira oo nggoa bebek kara, sama leo bafi boe. Mete ma hatahori
feen poemata mabeli, na, ana ta mbali sana. Ana kada roroo-tatabun."

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo hule-haradoi ta mana ketuk (Lukas 11:9-13)

7 "Mete ma ei hule-haradoi,
moke makandoo neu Manetualain;
neu ko Ana fee.
Mete ma ei sangga makandoo,
neu ko Ana natudu dalak.
Mete ma ei manggou makandoo;
neu ko Ana soi lelesu.
8 Huu basa hatahorir fo mana roke rakandoo neu Manetualain,
neu ko ara simbo.
Mana sangga rakandoo,
neu ko ara hambu.
Mana ranggou rakandoo,
neu ko Ana soi lelesu.
9 Ei du'a sudik kana! Mete ma hambu kakanak fo noke roti, neu ko aman
ta feen batu, hetu?
10 Do, noke i'ak, aman ta feen mengge!
11 Ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak naa, memak neulaun seli.
Dadi mete ma hatahori dae-bafok manggarauk matak leo ei ia, hii fee hata
fo neulauk soa-neu ei anam mara, hata-bali ei Amam! Neu ko Ana fee hata
fo ei mokek.
12 Dadi hata fo o nau hatahori laen taon fee o, na, o muste tao talo naa
soa-neun boe. Huu dede'ak ia dadi neu oka-huuk numa basa hata fo ba'i
Musa no Manetualain mana to'u dede'a laen nara fee nenorik memak kasa
numa lele uluk mai ena."✡

Lamatuak Yesus nanori hatahorir la'e-neu lelesu makabi'ak (Lukas 13:24)

13 "Mete ma hatahori nae maso neni nusa tetuk do inggu temak neu, na,
ana muste maso tungga lelesu makabi'ak. Hambu dala mudak no lelesun
loak boe, fo hatahori no'uk kara hii tunggan. Tehuu besa-besa, ee! Dalak
leo naak ndia neni hatahori reni mamana a'i mbila ta kala matek reu, fo
ara rabinggak ruma Manetualain mai.
14 Hatahori mana nae maso neni nusa tetuk do inggu temak neu, muste
tungga dala manggata'ak naa, ma maso lelesu makabi'ak naa. Leo mae
kada hatahori hidak ka la'ok resik naa, tehuu dala makabi'ak leo naak,
neni hatahori reni Manetualain reu."

Lamatuak Yesus nanori hatahorir fo boso tungga mana pepeko-lelekok (Lukas 6:43-44)

✡ **7:12** Lukas 6:31

15 “Besa-besa mia mana pepeko-lelekok fo so'uk aon nara rae, sira iar
Manetualain mana to'u dede'an. Ara tao aon nara malole nok bali bibi
lombo. Naa te sira raa manggarauk, nok bali busa fuir mana mai ra'a bibi
lombo.
16 Talo bee fo ei bisa malela hatahori mana dea-matak kara raa? Mete
neu kada hata fo ara taok. Sama leo hatahori mete-rita ai boak, de ralela
ai boak naa huun. Ai boa neulauk, ta dadi numa ai huuk ta neulauk mai.
17 Ai huu neulauk naboa neulauk. Tehuu ai huu ta neulauk naboa ta
neulauk.
18 Ta hambu ai huu neulauk, naboa ta neulauk. Ma ta hambu ai huu ta
neulauk naboa neulauk.
19 Ai huu mana naboa ta neulauk, neu ko ara mai hungga henin fo
nggarin neni a'i dale neu.✡
20 Leo naak oo, no mana to'u dede'ak mana dea-matak kara raa boe. Ei
bisa malela sara numa sira tatao-nono'in nara mai.”✡

Lamatuak Yesus nafada la'e-neu hatahori mana naseseik Manetualain naden nai kada bifi doon

(Lukas 13:25-27)

21 “Neu ko hambu hatahorir ranggou Au rae, ‘Lamatuak!’, fo mana
maena haak parenda neu sara. Tehuu sira iar, raseseik nai kada bifi doon
nara. Neu ko Manetualain manai nusa tetuk do inggu temak piru-nggari
heni sara. Kada hatahori mana tungga no tebe-tebe Manetualain hihii-
nanaun, ndia Ana simbok kana dadi neu Ndia hatahorin.
22 Neu dae-bafok fai mate'en, hatahori no'uk ka manaku rae, Au ia
ndia aena haak parenda neu sara. Ara kokoe Au rae, ‘Lamatuak, ee! Ai
miu tui-bengga tao matanggela Lamatuak nenorin ena. Ai oo husi nitur
pake Lamatuak naden boe. Ma ai tao tanda heran mata-matak kara pake
Lamatuak koasan.’
23 Leo mae ara kada kokoe Au talo naa, tehuu neu ko Au aselu sara ae,
‘Eir ia, see? Au ta alela ei, ei ta leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.
Dadi malai heok la'o ela ia leo!’ ”✡

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu hatahori malelak ma hatahori nggoa bebek

(Lukas 6:47-49)

24 “Hatahori mana mai nenene Au, boe ma tao tungga Au kokolang, ndia
naa sama leo hatahori malelak, fo nambaririik uman nai batu fanderen
lain.
25 Doo-doo boe ma uda mo'ok konda losa faa lala mai. Ani makarumbuk
oo, mai fumbu babalik uma naa boe. Tehuu uma naa ta ndefa heni sana,
nahuu nambariik nai batu fanderen matea lain.
26 Hatahori mana mai nenene Au, tehuu ana ta tao tungga Au kokolang,
ndia naa sama leo hatahori nggoa bebek fo nambaririik uman nai sarakaek
lain.
27 Doo-doo boe ma uda mo'ok konda losa faa lala mai. Ani makarumbuk
oo, mai fumbu babalik uma naa boe. De uma naa ndefa henin losa
nakalulutu.”

Hatahorir heran bali-bali ramanene Lamatuak Yesus nenorin ta neni babanggak

28 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma basa hatahorir heran bali-bali
ramanene Ndia nenorin,
29 huu Ana bubuluk tebe-tebe nenorik naa isin. Ndia fefee nenorin naa,
ta sama no sira meser anggaman nara.✡

✡ **7:19** Mateos 3:10; Lukas 3:9 ✡ **7:20** Mateos 12:33 ✡ **7:23** Sosoda Kokoa-kikiok kara 6:9 ✡ **7:29** Markus 1:22; Lukas 4:32

8

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori hedi kusta esa
(Markus 1:40-45; Lukas 5:12-16)

1 Yesus konda numa letek mai, boe ma hatahori no'uk ka rame-rame reu
fo tunggan.
2 Medak neu ma, hambu hatahori hedi kusta esa mai nasare mbalin. Ana
sendek luu-langgan fo noke tulu-falik neu Yesus nae, “Lamatuak, ee! Tulu-
fali au dei! Mete ma Lamatuak nau, na, Lamatuak bisa mamopo au heding
ia, mita fo hatahori boso nunute au bali, boe ma au bisa hule-haradoi seluk
nai uma huhule-haradoik dale.”
3 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana loo liman de nafaroe neu
hatahori kusta naa, ma kokolak nae, “Au nau a mesan! O hai leo!” Medak
neu ma, hatahori naa hedin mopon tutik ka.
4 Boe ma Yesus nafadan nae, “Masaneda, ee! O hai ena, tehuu ta
bole mafada esa boe na. O muste tungga ba'i Musa hohoro-lalanen dei.
Dadi muni malangga anggama muu fo ana parisa o ao-inam, mita fo ana
bubuluk o hedim mopon tebe-tebe ena, do beik. Boe ma o muste muni o
fefeem tanda makasi fo basa hatahorir bubuluk rae, o hai tebe-tebe ena.”✡

Lamatuak Yesus tao nahai komedan soldadu Roma esa ana mana maue-
osan
(Lukas 7:1-10)

5 Basa boe ma Yesus maso neni nggorok Kapernaum neu. Nai naa,
hambu komedan soldadu Roma esa mai noke tulu-falik nae,
6 “Papa, ee! Au ana mana maue-osang esa namahedi berak nai uma.
Ana ta bisa nambadeik la'o ela mamana susunggun, de ana doidoso nalan
seli.”
7 Yesus naselu nae, “Malole! Dei fo Au uu tao ahain.”
8 Tehuu komedan naa nae, “Papa! Papa hae makamamangguk aom fo
mai bali, huu au ta andaa simbok Papa nai au umang. Sadi Papa kada
kokolak numa ia mai leo, neu ko au ana mana maue-osang naa, hai tutik
kana.
9 Au bubuluk dalak ia, nahuu au malanggang naena koasa fo parenda
au. Ma au oo aena koasa fo parenda au soldadung nggara boe. Mete ma
au parenda au ana nuning ae, ‘Muni naa muu!’ Neu ko ana neu. Mete
ma au ae, ‘Ia mai!’ Neu ko ana mai boe. Mete ma adenu au hatahori
mana maue-osang ae, ‘Tao ia!’ Neu ko ana tao talo naa. De sadi Papa kada
kokolak, neu ko au ana mana maue-osang naa, hai tutik kana.”
10 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana heran. Ana kokolak neu
hatahori no'uk kara mana tunggan nae, “Heran, ee! Doo basa ia, Au bei ta
atonggo ita hatahori Yahudi esa boe na, fo nemeheheren matea sama leo
hatahori Roma ia!
11 Nenene, ee! Neu ko hambu hatahori fe'ek no'uk ka sama leo hatahori
Roma ia ruma dulu mai, ma ruma muri mai. Ara mai fo ranggatuuk ra'a
feta sama-sama ro ba'i Abraham, ba'i Isak ma ba'i Yakob nai Manetualain
uman nai nusa tetuk do inggu temak.✡
12 Leo mae Manetualain here nala hatahori Yahudir fo dadi reu Ndia
hatahorin, tehuu hambu no'uk ka ta tao matak neu sana. Neu ko Ana
timba heni sara reni mamana makiu-makahatuk dale reu. Nai naa, ara
bu'i rakarereu ma doidoso ralan seli.”✡
13 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma nafada komedan naa nae, “Ama
fali leo. Huu ama ana mana maue-osan naa hai ena, sama leo ama
nemeheheren.” Ndaa no hatematak naa, kanak naa hai tutik kana.

✡ **8:4** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 14:1-32 ✡ **8:11** Lukas 13:29 ✡ **8:12** Mateos 22:13; 25:30; Lukas 13:28

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori hedis no'un seli (Markus 1:29-34; Lukas 4:38-41)

14 La'e esa, Yesus neni Petrus uman neu. Ana mete-nita Petrus ari-inan
sunggu nai mamana susungguk lain, huu ana sumai.
15 Yesus to'u nala liman, boe ma ina lasik sumain mopon tutik ka. De
ana nambadeik neu nalalau Yesus asa.
16 Neu ledo sangga tesa, boe ma hatahorir mai reni sira hatahorin fo nitu
sa'ek kara. De Yesus parenda nitur raa nae, “Weeh, nitu! Malai heok la'o
ela hatahorir ia leo!” Boe ma nitur raa ralai tutik ka. Ana oo tao nahai
basa hatahori hedis sara boe.
17 Ana tao basa iar, tungga hata fo Manetualain mana to'u dede'an Yesaya
surak memak kana nae,
“Ana tao nahai ita hedin nara.
Ma Ana nasaa nala ita doidoson.”✡

Hatahori mana nau tungga Lamatuak Yesus muste tungga no tebe-tebe (Lukas 9:57-62)

18 Basa naa, Yesus mete-nita hatahori no'uk ka mai eko ralan. Boe ma
Ana nadenu ana nunin nara nae, “Mai fo ita sa'e ofak teni dano boboan
seri teu.”
19 Boe ma hambu meser anggama esa mai kokolak nae, “Papa Meser!
Papa neni bee neu a mesan, na, au ae tungga akandoo ua Papa!”
20 Tehuu Yesus naselu nae, “Malole, boe! Tehuu masaneda talo ia. Basa
hatahorir ma banda-manur kamamana leleo-lulu'uk mesan. Busa fui fali
neni ndia bolo lulu'un neu. Mbuik fali neni ndia ndunun neu. Tehuu Au,
Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, ta aena uma heli-heling fo fali uni naa uu.
Mamana ndae langgak neu oo, ta hambu boe.”
21 Boe ma hatahori laen esa bali, fo mana tungga-tungga no Yesus mai
noke nae, “Lamatuak! Au nau tungga Lamatuak, tehuu elan fo au fali fo
faduli ina-amang nggara dei. Mete ma au amang maten ena, na, dei fo au
tungga.”
22 Boe ma Yesus kokolak nae, “Talo ia! Elan numa naa fo hatahorir ta
mana ramahere neu Manetualain, ara rafafa'u sira hatahori mana maten.
Tehuu mete ma o mae tungga Au, na, o muste tungga no tebe-tebe!”

Lamatuak Yesus tao nalende ani makarumbuk (Markus 4:35-41; Lukas 8:22-25)

23 Basa boe ma Yesus hene neni ofak lain neu sama-sama no Ndia ana
nunin nara.
24 Neu ara sa'e ofak reni dano boboan seri reu, boe ma Yesus sunggu. Ta
dook ka boe ma ani makarumbuk mai. Rii tufa reu-mai, de oe lala neni
ofak dale neu.
25 Yesus ana nunin nara mete-rita naa, boe ma ara fafaen rae, “Lamat-
uak! Lamatuak, ee! Mambadeik fo fali mala ai dei! Te ita sangga molo
mate ia ena!”
26 Boe ma Yesus naselu nae, “Heeh, tao hata de ei mamata'u!? Ei ta
mamahere Au, do?” Boe ma Ana nambadeik. De Ana ka'i anin ma rii naa
nae, “Hahae leo!” Boe ma rii no anin lende tutik kana leo.
27 Yesus ana nunin nara heran. Ara kokolak rae, “Awii! Ndia ia see, ee?
Talo bee de Ana bisa parenda anin no rii fo tungga Ndia hihii-nanaun?”

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori fo nitu sa'ek dua (Markus 5:1-20; Lukas 8:26-39)

✡ **8:17** Yesaya 53:4

28 Ta dook ka boe ma, ara losa dano tatain seri nai hatahori Gadara*
nusan. Numa naa, hambu hatahori fo nitu sa'ek dua, ara leo rai lua batu
mamana hatahori mates. Sira raa, manggaraun nara seli, de ta hambu
hatahori esa boe na nambarani la'ok nesik naa. Ara mete-rita Yesus mai,
29 boe ma ara eki rae, “Wooi, Manetualain Anan! Tao hata de O mai pode-
ura babalik ai? Leo mae fain fo sangga huku-doki ai bei ta losa, tehuu O
mae tuni-ndeni ai ena.”
30 Deka-deka no mamanak naa, hambu bafi no'uk ka sosoka dae sangga
nana'ak.
31 Boe ma nitur raa roke-hule neu Yesus rae, “Mete ma O nau husi ai, na,
madenu ai maso meni kada bafir raa dale miu!”
32 De Yesus parenda sara nae, “Miu leo!” Basa naa, nitur raa kalua la'o
ela hatahori kaduak kara raa, de maso reni bafir raa dale reu. Bafir raa
ralaik ralenggu-pikok, boe ma ara tuda tungga mbiak tatain reni dano dale
reu. De basa sara mate rasamele.
33 Mana manea bafir mete-rita mandadik naa, boe ma ara ralaik fali reni
nggorok reu, de ara tui basa-basan.
34 Hatahori no'uk kara ramanene rala tutuik naa, boe ma ara kalua reni
mamanak naa reu. Ara ratonggo ro Yesus, de ara kokoen nakandoo fo Ana
la'o ela sira mamanan.

9

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori keko-lu'uk esa (Markus 2:1-12; Lukas 5:17-26)

1 Basa naa, Yesus asa sa'e falik ofak fo reni dano boboan seri reu, de ara
losa kota Kapernaum, Ndia mamana leleon.
2 Numa naa, hambu hatahorir ndoro reni sira nonoon keko-lu'uk neni
Yesus neu. Yesus mete-nita naa, boe ma Ana bubuluk ara ramahere reu
Ndia rae, Ndia bisa tao nahai sira nonoon naa. Huu naa de Ana kokolak
neu hatahori keko-lu'uk naa nae, “Ana nggee! Matetea o dalem dei! Au
koka heni o sala-singgom mara ena.”
3 Tehuu hambu meser anggama Yahudir hida ruma naa, ara ramanene
Yesus kokolan naa. Boe ma dalen nara rakasuka tutik kana. De ara
rakokola aok rae, “Hatahori ia nambarani nalan seli kokolak talo naa!
Kada Manetualain mesa kana bisa fee ambon hatahori sala-singgon. Tehuu
hatahori ia kokolan naa, tao aon sama leo ndia ia, Manetualain. Ana
nakadadaek naa ena!”
4 Tehuu Yesus bubuluk dale kuru-eron nara. De Ana kokolak nae, “Tao
hata de ei du'a mae, Au ia kokolak akadadaek?
5 Bee ndia mudan lenak? Mete ma Au afada hatahori keko-lu'uk ia ae, ‘O
sala-singgom hambu ambon ena,’ do, Au ae, ‘Mambadeik leo, fo fali muu
ngga.’
6 Mete ma ana nambadeik tutik kana, dei fo ei mete-mita bukti mae, Au
ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au aena haak fo fee ambon neu hatahori
sala-singgon.”
Boe ma Yesus parenda hatahori keko-lu'uk naa nae, “Mambadeik leo!
Lu'a mala o lalanggam fo la'ok fali muu ngga leo!”
7 Boe ma hatahori keko-lu'uk naa nambadeik, de ana la'ok fali neu ngga.
8 Neu basa hatahorir mete-rita naa, boe ma ara heran. De ara rakadede-
mak Manetualain naden rae, “Manetualain naa, ta neni babanggak! Ana
fee koasa mo'ok talo ia neu hatahori dae-bafok ena.”

---

* **8:28** Susura dede'a Yunani neulaun lenak nai buku Mateos surak nae, *Gadara.* Hambu susurak ketuk bali surak rae, *Gergesa,* ma ketuk laen bali surak rae, *Gerasa.*

Lamatuak Yesus noke Mateos fo tungga Ndia (Markus 2:13-17; Lukas 5:27-32)

9 Basa naa, Yesus la'o numa naa mai, boe ma Ana mete-nita hatahori
mana susu bea esa, tao ues nai uma sususu bea. Naden Mateos. De Yesus
noke nalan nae, “Mai fo tungga Au!” Mateos namanene nala naa, boe ma
ana nambadeik fo tunggan tutik kana.
10 Basa de Mateos noke Yesus fo mai na'a nai ndia uman. Ana oo noke
ndia nonoo mana susu bean nara, ma fuik laen nara boe, fo mai ra'a sama-
sama roo sara.
11 Tehuu hambu hatahori hida ruma partei Farisi mai unggu-remu reu
Yesus ana nunin nara rae, “Tao hata de ei mesem nanggatuuk na'a sama-
sama no hatahori papake taak kara, sama leo mana susu bear raa, ma sira
nonoo manggaraun nara?”✡
12 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Hatahori kamahedik memak parluu
doter. Tehuu hatahori bee fo sodak ena, ta parluu.
13 Malole lenak ei fali miu ngga fo parisa matalolole Manetualain Dedea-
kokolan, fo lele uluk Ana nadenu Ndia mana to'u dede'an Hosea surak
nae,
‘Au hihii-nanaung ndia,
Au hatahoring nggara rasue-laik ma ratudu dale kasian esa no esa.
Mete ma ara ta tao talo naa, na,
sira tunu-hotun banda fo ara renin fee Au naa,
nanalan ta faa boe na.’
Naa, ndia Manetualain nafada ena. Huu naa de Au ta mai fo faduli
hatahori mana tao aon neulauk ena, tehuu Au mai fo faduli hatahori ta
kambareek kara.”✡

Hatahori ratane, tao hata de Lamatuak Yesus ana nunin nara ta puasa (Markus 2:18-22; Lukas 5:33-39)

14 Basa naa, Yohanis Mana Saranik ana nunin nara reni Yesus reu. Ara
ratane rae, “Ai mana tungga Yohanis naa, masi'e puasa. Hatahori Farisir
oo puasa boe. Tehuu tao hata de Papa ana nunin nara ra'a-rinu rakandoo?
Sira raa, ta ralela puasa, do?”
15 Tehuu Yesus naselu sara pake lololek nae, “Talo ia: mete ma hambu
feta kabin, fuik kara ta puasa, tehuu ara ra'a losa rakabete. Mete ma baroit
touk bei nai naa, neu ko basa sara ra'a rame-rame. Tehuu neu la'e esa,
mete ma hatahori laen humu reni baroit touk, boe ma ndia nonoon nara
rameda susa, dei fo lelek naa ara puasa.
16 Hatahori ta ha'i rala tema beuk bibiak faa fo tandan neu badu raak
mana sidak ena. Te mete ma safe badu naa, tema neni tanda beuk naa,
neu ko ana kukundu. No dalak naa, badu raak naa sidan boe tamba.
17 Leo naak oo hatahori ta radai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou
raak dale neu boe, te neu ko kadin ma ana sii sasarak, de oe anggor beuk
naa mbo'a henin. Dadi oe anggor beuk muste nadain neni bobo'ik banda
rou beuk neu, fo dua sara rakatataka no neulauk.” [No lololek naa, Yesus
nanori sara nae Ndia nenorin naa, beuk. Dadi boso feen nabali no nenori
raak.]

Lamatuak Yesus tao nahai inak esa fo namahedi mbo'a daak, ma nasoda falik ana fetok esa numa mamaten mai (Markus 5:21-43; Lukas 8:40-56)

18 Neu Yesus bei kokolak no Yohanis ana nunin nara, boe ma hambu
malangga uma huhule-haradoik esa mai natonggo no Yesus. Hatahori naa
sendek luu-langgan neu Yesus matan, de noke-hule nae, “Papa, ee! Tulun

✡ **9:11** Lukas 15:1-2 ✡ **9:13** Mateos 12:7; Hosea 6:6

dei! Te au ana fetong dei fo maten. Papa tulun mai ndae limam neun dei,
fo ana bisa nasoda fali numa mamaten mai."
19 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana no ana nunin nara tungga
memak ro hatahori naa.
20-21 Neu ara bei la'ok numa dalak, hambu inak esa la'o tungga sara. Ana
hambu bulak ta tungga ndoon losa teuk salahunu dua ena. Ana dudu'a nai
dalen dale nae, "Sadi au bisa afaroe kada Yesus badun, neu ko au hai." Huu
naa de ana neu nafaroe Yesus badun su'un.
22 Yesus nameda, boe ma Ana hekor aon de mete neu inak naa. Boe ma
Ana kokolak nae, "Ana nggee! Matetea o dalem. Huu o mamahere tebe-
tebe neu Au, de o hai ena." Hatematak naa oo inak naa hai tutik kana
boe.
23 Basa de Yesus asa la'ok rakandoo reni malangga uma huhule-haradoik
naa uman reu. Losa naa, boe ma Ana maso de mete-nita manahelo bini
susa-sonak, ma hatahori no'uk ka bu'i rakarereu.
24 Boe ma Yesus nafada sara nae, "Hahae bubu'ik, fali miu ngga leo! Huu
kakanak ia ta mate. Ana kada sunggu a." Tehuu ara hika korombi'e bafan
nara mbali Yesus.
25 Boe ma hatahorir raa, basa sara kalua. De Yesus maso neni kakanak
naa kaman dale neu, ma to'u nala liman. Boe ma kakanak naa nasoda fali
numa mamaten mai tutik kana.
26 Hatahori mete-rita naa, boe ma ara mulai ratuik ndule sira nusan,
la'e-neu hata fo Yesus taok naa ena.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek dua

27 Basa boe ma Yesus la'ok nakandoo. Neu bei la'ok numa dalak, hambu
hatahori pokek dua tungga-tungga roon. Ara eki rae, "Mane Dauk tititi-
nonosin, ee! Kasian neu ai dei!"
28 Yesus maso neni uma dale neu, boe ma hatahori pokek kaduak kara
raa reni Yesus reu. De Ana natane sara nae, "Ei mamahere tebe-tebe mae,
Au aena koasa fo tao ei bisa mete-mita?"
Boe ma ara raselu rae, "Awii! Papa boso matane bali, te ai mamahere
Papa tebe-tebe ena."
29 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana nafaroe matan nara, de kokolak
nae, "Mete ma talo naa, na, ana dadi leo tungga ei nemeheherem naa!"
30 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma ara mete-rita tutik ka. Tehuu
Yesus fee nesenedak maherek neu sara nae, "Masaneda, ee! Boso mafada
hatahori esa boe na, hata fo mandadik ia ena!"
31 Tehuu ara ta bisa rakataka rala aon nara. De ara la'ok ndule nusak
naa, fo tui ratanggela hata fo Yesus taok naa.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori nggoak fo ta bisa kokolak

32 Hatahori pokek kaduak kara raa kalua, boe ma hatahorir nuni roo
hatahori laen esa neni Yesus neu. Hatahori naa, ta bisa kokolak, nahuu
nitu sa'en.
33 Yesus mete-nita naa, boe ma Ana parenda nitu naa kalua la'o ela
hatahori naa. Nitu naa kalua, boe ma hatahori naa kokolak tutik kana.
De hatahori no'uk kara marai naa, heran bali-bali. Ara rae, "Awii! Ita
hatahori Yahudir bei ta mete tita mandadik leo iak ia!"
34 Tehuu hatahori Farisir ta ramahoko. Ara kokolak rae, "Weeh! Nitur
malanggan ndia feen koasa fo Ana bisa husi kalua nitur."✡

Lamatuak Yesus tuda kasian mete-nita hatahori no'uk kara

35 Basa de Yesus la'ok ndule kota ma nggorok no'uk ka, fo fee nenorik
nai uma huhule-haradoik kara. Ana nanori hatahorir la'e-neu Manetualain

✡ **9:34** Mateos 10:25; 12:24; Markus 3:22; Lukas 11:15

Hara Lii Malolen, ma tao talo bee fo bisa maso dadi Ndia hatahorin. Ana
oo, tao nahai hedis mata-matak kara, ma basa hatahorir fo ao-mbaan nara
mana male-ma'ak kara boe.✡
36 Yesus mete-nita hatahori no'uk kara raa, boe ma Ana tuda kasian neu
sara, nahuu ara ta bubuluk tao talo bee. Basa sara, sama leo bibi lombo fo
mana lolo taak.✡
37 De Yesus kokolak no Ndia ana nunin nara nae, “Hatahori no'uk kara
ia, sama leo osi-lutu buna-boan. Leo mae buna-boan no'uk, tehuu hatahori
mana maue-osa ta dai fo ketu-koru rala buna-boan nara raa, fo rambeda
sara rai soka-poler dale.
38 Huu naa de ei muste moke Tenu osik fo Ana nadenu hatahori mana
maue-osar, mita fo ara reu rakabubua rala Ndia osin buna-boan nara.”✡

10

Lamatuak Yesus here ana nuni kasalahunu duan nara
(Markus 3:13-19; Lukas 6:12-16)

1 Basa naa, Yesus nanggou nala Ndia ana nunin nara fo mai rakabua.
Boe ma Ana fee sara koasa fo husi nitu ma tao rahai hatahori ruma sira
hedi-raun mata-matak kara mai.
2 Ana nuni kasalahunu duak kara fo Ana nadenu sara raa naden nara,
sira:
Kaesan, nade Simon (ara rasi'e roken rae, ‘Petrus’),
ma fadin, nade Anderias,
boe ma Yakobis,
ma fadin, nade Yohanis (dua sara, Sabadeus anan).
3 Hambu Felipus boe,
ma Bartolomeos.
Tomas,
ma Mateos (mana susu bea).
Boe ma Yakobis (Alpius anan),
ma Tadius.
4 Boe ma Simon (mana tungga Selot partei politin),*
ma Yudas Iskariot (fo neu ko ana ndia se'o heni Yesus).

Lamatuak Yesus nadenu Ndia ana nunin nara
(Markus 6:7-13; Lukas 9:1-6)

5-6 Basa naa, Yesus nadenu Ndia ana nuni kasalahunu duan nara, ma
Ana fee parenda nae, “Au adenu ei meni ita hatahori Yahudin nara miu,
nahuu hambu no'uk ka ruma ita hatahorin nara mai, fo ta mana tungga
tebe-tebe neu Manetualain eno-dalan. Sira raa, sama leo bibi lombo mana
matarak. Huu naa de ei hae meni hatahori ta Yahudir miu, ndia leo
hatahori Samariar.
7 Miu mafada ita hatahori Isra'el asa mae, ‘Fain losa ena fo basa
hatahorir bisa maso dadi reu Manetualain hatahorin.’
8 Miu mahai hatahori kamahedik, tao masoda falik hatahori mates,
mahai hatahori hedi kusta ma husi kalua heni nitu. Manetualain fee ei
mana hetak ena, tehuu Ana ta noke falik hata esa boe na. Dadi hatematak
ia, ei oo muste miu fo fee soa-neu hatahori laen boe no ei dale kateman
ma hae moke falik hata esa boe na numa sira mai.
9 Miu meni kada lima roum mara, ee. Hae meni doik,
10 lepa-nggees, bua-lo'a ngganggatik, tabu eis, do tete'e ai. Hatahori
muste fee hatahori mana maue-osa, hata ndia mandaak fo ara bisa rasoda.✡

✡ **9:35** Mateos 4:23; Markus 1:39; Lukas 4:44 ✡ **9:36** Susura Rerekek 27:17; 1 Mane-manek kara 22:17; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 18:16; Yeskiel 34:5; Sakaria 10:2; Markus 6:34 ✡ **9:38** Lukas 10:2 * **10:4** Partei Selot ia, sangga dalak fo ara rakambo'ik numa Roma parenda-koasan mai. Ara oo foi partei ia nade, ‘Patriot’ boe. ✡ **10:10** 1 Korentus 9:14; 1 Timotius 5:18

11 Mete ma ei maso meni kota esa dale miu, do nggorok esa, na, sangga
hatahori mana nau simbok ei. Basa, na, leo miu naa, losa ei la'o ela
mamanak naa.
12 Mete ma ei maso meni hatahori uman miu, na, kokolak mae, 'Soda-
molek! Manetualain fee baba'e-babatik neu ei.'
13 Mete ma hatahori manai uma naa simbok nala ei no malole, na, moke-
hule fo Manetualain fee baba'e-babatik neu sara. Tehuu mete ma ara ta
simbok ei, Manetualain oo ta fee baba'e-babatik neu sara boe.
14 Mete ma hatahori ta nau ramanene ei, na, kalua la'o ela uma naa, do
kota naa, ma ngganggafu heni afu numa ei eim mara mai, fo dadi neu tanda
nae, ara ta nau ramanene, na, sira mesa kasa lemba-rasaa sira neselu-
netaan.✡
15 Tehuu masaneda, ee! Mate'en, neu faik Manetualain naketu hukun
soa-neu hatahori marai dae-bafok ia, neu ko Ana naketu hukun soa-neu
hatahorir fo ta nau simbok ei nai kota naa beran lena heni hatahori Sodom
ma Gomora, fo bakahulun manggaraun sudi selik kana!"✡

Lamatuak Yesus nafada ana nunin nara nae, neu ko ara hambu doidosok (Markus 13:9-13; Lukas 21:12-17)

16 "Masanenedak, ee! Huu Au adenu eir ia, sama leo Au haitua bibi
lombo neni busa fui manggarauk taladan nara neu. Huu naa de, ei muste
pake ute-dodolem sama leo mengge malelak fo tao neulauk. Ma ei dalem
mara oo, muste ndoos sama leo mbui lunda sina fo ta mana sangga mbutes
boe.✡
17 Tehuu besa-besa, ee! Huu neu ko hatahori tuni-ndeni ei sama leo busa
manggarauk kiki nakanisa bibi lombo. Neu ko ara le'a reni ei maso meni
mamana parisa dede'a anggama miu. Ma neu ko ara poko-femba ei nai
sira uma huhule-haradoin nara.
18 Neu ko ara le'a roo ei miu masare nggubenor ma manek, nahuu ei
tungga Au. Tehuu ei muste pake fai lelak naa, fo tui-bengga Au Hara Lii
Maloleng neu sara. No dalak naa, hatahori ta mana nalela Lamatuak oo
namanene la'e-neu Au boe.
19 Tehuu mete ma ara le'a roo ei talo naa, na, ei hae mamata'u mae, 'neu
ko au kokolak ae, hata?' Do, 'neu ko au aselu ae, leo bee?' Haen no dudu'a
talo naa, huu losa fain, neu ko ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak
nafada la'e-neu hata fo ei muste kokolak.
20 Faik naa, hata fo ei kokolak, ta naoka numa ei mesa ngga dalem mai,
huu Manetualain Dula-dale Malalaon, ndia fee nenorik fo ei kokolak hata.✡
21 Ei mete leo, huu neu ko nai uma esa dale, mete ma hambu hatahori
namahere neu Au, mete te ndia toranoo heli-helin sangga dalak fo
nakanisan. Mete ma kanak ndia namahere, neu ko aman ndia nakanisan.
Mete ma aman no inan ndia ramahere, neu ko ana heli-helin nara ndia
nakanisa sara.✡
22 Neu ko mate'en basa hatahorir mburuk ralan seli roo ei, nahuu ei
tungga ma mamahere Au. Tehuu hatahori mana nakatataka losa babasan,
Manetualain neu ko tao masoi-masodak soa-neun.✡
23 Mete ma hatahorir tuni-ndeni ei nai kota esa, na, malai meni kota laen
miu. Tebe, naa! Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Neu ko ei bei ta la'ok
ndule basa kotar marai Isra'el, tehuu Au fali mai ena.
24 Hatahorir rasi'e fee hada-horomatak neu meser esa, lena heni ndia
ana nunin nara. Ma hatahori fee hada-horomatak neu malanggan esa,
lena heni ndia ana maue-osan nara.✡

✡ **10:14** Nedenuk kara Tutuin 13:51 ✡ **10:15** Lukas 10:4-12; Mateos 11:24; Tutui Makasososak 19:24-28 ✡ **10:16** Lukas 10:3 ✡ **10:20** Markus 13:9-11; Lukas 12:11-12; 21:12-15 ✡ **10:21** Markus 13:12; Lukas 21:16 ✡ **10:22** Mateos 24:9; 13; Markus 13:13; Lukas 21:17 ✡ **10:24** Lukas 6:40; Yohanis 13:16; 15:20

25 Mete ma ana nunik nanori fo malelan sama no ndia mesen ena, ana
nameda dai ena. Ma mete ma ana maue-osa nanori fo malelan sama no
ndia malanggan ena, na, ana oo nameda dai boe.
Dadi masaneda, ee! Mete ma hatahori roke tenu uma rae, ‘O ia, Balsebul,
ndia nitur malanggan!’ na, neu ko ndia uma isin oo, hambu nade pake taak
lenak bali boe.”✡

Boso mamata'u neu hatahori dae-bafok, nahuu Manetualain nanea ei (Lukas 12:2-7)

26 “Dadi ei hae mamata'u mia hatahori mana laban ei. Huu hata fo
hatahori taon no nefufunik, neu ko basa hatahorir mete-ritan.✡
27 Hata fo Au anori neu ei mesa ngga ena, neu ko ei muste miu mafada
basa hatahorir. Ma hata fo Au afada ei no neneek, neu ko ei muste miu
mafada ndule basa mamanak kara.
28 Hae mamata'u hatahori dae-bafok, huu ara rala kada tao risa hatahori
ao-inan, tehuu ta bisa rakalulutu hatahori samanen. Huu naa de, ei muste
mamata'u neu Manetualain, huu Ana ndia naena koasa fo piru-nggari heni
hatahori ao-inan ma samanen, neni tasi a'i mana mbila seku neu.
29 Dadi tao matea ei dalem mara. Hatahori se'o mbui litik nai pasar, belin
kada ba'u anan seli. Tehuu ta hambu esa boe na tuda neni daer neu fo
maten, mete ma ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak ta nakaheik
kana.
30 Ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak oo, tao matak neu ei losa
hata fo kadi'i anan seli boe. Ei langga bulu doom no'un hida nai ei langgam
oo, Ana bubuluk ena boe.
31 Dadi ei boso mamata'u! Manetualain timba-tai ei belin lena heni basa
mbui litik kara raa lala'en.”

Boso mae manaku Lamatuak Yesus (Lukas 12:8-9)

32 Basa de Yesus kokolak bali nae, “Hatahori mana nambarani manaku
nalela Au nai hatahori no'uk matan nai dae-bafok ia, neu ko Au oo manaku
alelan nai Au Amang matan nai nusa tetuk do inggu temak boe ae, ‘Ndia
ia, Au hatahoring.’
33 Tehuu hatahori fo mana laka nai hatahori no'uk matan nae, ndia ta
nalela Au, neu ko Au oo afada Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak
ae, ‘Au ta alela hatahori ia boe.’ ”✡

Lamatuak Yesus mai ta neni mole-damek, te tao hatahorir esa laban esa (Lukas 12:51-53; 14:26-27)

34 “Ei boso du'a mae, Au mai uni mole-damek nai dae-bafok ia. Au mai
fo tao hatahori dae-bafok esa laban esa.
35 Au uni dae-bafok ia mai, tungga hata fo Manetualain mana to'u
dede'an surak memak kana ena nae,
‘Neu ko ana touk laban ndia aman,
ana inak laban ndia inan,
ma feto-feuk laban ari-inan,
36 te uma isin nara mesa kasa, esa namusuk no esa.’✡
37 Dadi hatahori mana nau tungga Au tebe-tebe, ana muste sue-lai neu
Au *lena* heni basa-basan; lena heni ina-aman, ma lena heni anan nara.
Mete ma taa, na, hatahori naa ta nandaa dadi neu Au hatahoring.
38 Hatahori mana nau tungga Au, tehuu ta nau lemba-nasaa doidosok,
ana ta nandaa dadi neu Au hatahoring.✡

✡ **10:25** Mateos 9:34; 12:24; Markus 3:22; Lukas 11:15 ✡ **10:26** Markus 4:22; Lukas 8:17 ✡ **10:33** 2 Timotius 2:12 ✡ **10:36** Mika 7:6 ✡ **10:38** Mateos 16:24; Markus 8:34; Lukas 9:23

39 Hatahori mana sadia mate nahuu tungga Au, neu ko ana hambu
masodak nakandoo no Manetualain. Tehuu hatahori mana nau nasoda
soa-neu kada ndia ao heli-helin, neu ko masodan naa, mopon neuk kana
leo!”✡

Manetualain neu ko bala hata fo hatahori taok
(Markus 9:41)

40 “Hatahori mana simbok ei no neulauk, ana oo simbok Au boe. Ma
hatahori mana simbok Au, ana oo simbok Manetualain mana madenu Au
boe.✡
41 Hatahori mana simbok Manetualain mana to'u dede'an, nahuu mana
to'u dede'ak naa kokolak la'e-neu Lamatuak, neu ko Lamatuak balan sama
leo Lamatuak bala mana to'u dede'ak esa. Ma hatahori mana simbok
hatahori dale ndoos esa, nahuu hatahori naa tungga tebe-tebe Lamatuak
hihii-nanaun, neu ko Lamatuak balan sama leo Lamatuak bala hatahori
dale ndoos esa.
42 Hatahori mana simbok hatahori esa kadi'in seli, nahuu ana tungga Au,
neu ko Lamatuak balan. Leo mae hatahori fee kada oe mutik nggalas esa
oo, neu ko Manetualain ta lilii heni sana boe.”

11

Yohanis Mana Saranik fee nedenuk neni Lamatuak Yesus neu
(Lukas 7:18-35)

1 Neu Yesus helu basa Ndia ana nuni kasalahunu duan nara raa, boe
ma Ana la'ok ndule nggorok kara marai nusak naa, fo nanori hatahori ma
tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen.
2 Lelek naa, Yohanis nai bui dale ena. Neu ana namanene basa hata fo
Yesus taok ena, boe ma ana nadenu ana nunin nara reu ratane Yesus rae,
3 “Manetualain helu-bartaa memak numa lele uluk mai ena nae, Ana
nau nadenu Karistus mai fo tao masoi-masodak neu ita hatahori Yahudir.
Papa ia, ndia Karistus, do? Do, ai muste mahani neu hatahori laen bali?”
De ara reu ratane Yesus.
4 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana naselu nae, “Ei mesa ngga
mamanene ena ma mete-mita ena. De fali miu ngga fo tui ka'a Yohanis
mae, basa-basan dadi ena tungga hata fo Manetualain mana to'u dede'an
Yesaya surak memak kana ena nae:

5 Hatahori pokek, mete-nita.
Hatahori ei kekok, nambadeik la'o-la'o.
Hatahori hedi kusta, dadi nambalao.
Hatahori mbakek, namanene.
Hatahori mates, nasoda fali numa mamates mai.
Hatahori kasian, namanene Hara Lii Malole.✡

6 Dadi talo ia: miu mafada ka'a Yohanis, neu ko ana naua mete ma
namahere nakandoo neu Au. Neu ko Manetualain fee baba'e-babatik neu
hatahori fo nemeheheren neu Au ta nanggenggo!”
7 Neu Yohanis ana nunin nara fali reu ngga, boe ma Yesus kokolak no
hatahori no'uk kara la'e-neu Yohanis nae, “Neu faik ei miu sangga Yohanis
numa mamana nees naa, ei du'a mae ei matonggo mia hatahori dae-bafok
rupak leo beek? Ta bisa dadi ei miu matonggo hatahori mana noe-na'uk,
nok bali milak mana mbeu neu-mai tungga kada anin!
8 Ma ta bisa dadi ei miu fo mete-mita hatahori mana pake bua-lo'a
mabeli, huu hatahori rupa leo naak, leo nai kada uma manek!

✡ **10:39** Mateos 16:25; Markus 8:35; Lukas 9:24; 17:33; Yohanis 12:25 ✡ **10:40** Markus 9:37; Lukas 9:48; 10:16; Yohanis 13:20 ✡ **11:5** Yesaya 35:5-6; 61:1

9 Dadi ei miu mete-mita hatahori rupa leo beek nai naa? Ei du'a mae, ei
miu sangga Manetualain mana to'u dede'an? Tebe! Tehuu ndia ia, mana
to'u dede'ak ta hoho'an lenak.
10 Sama leo Manetualain Susura Malalaon surak memak la'e-neu Yohanis
nae,
‘Nenene! Au adenu Au hatahoring,
fo neu nasosoi dalak fee O.’✡
11 Nenene matalolole, ee! Nai dae-bafok ia, ta hambu hatahori esa boe
na, ta hoho'an lena heni Yohanis. Tehuu numa basa hatahori dae-bafok
mana manaku nita Manetualain dadi neu sira Manen, hatahori bakahitok
mate'en oo, ta hoho'an lena heni Yohanis ena boe.
12 Mulai numa Yohanis nakalala'ok ue-tataon losa hatematak ia, hatahori
no'uk ka maso dadi reu Manetualain enan ena. Tehuu hambu ketuk du'a
sala rae, ara muste ratati fo rakasetik hatahorir maso dadi reu Manetualain
hatahorin. Ma hambu ketuk oo mana ratati laban Manetualain hatahorin
boe.
13 Losa faik Yohanis Mana Saranik mamain, ita hatahori Yahudir tasi'e
leo-la'o tungga ba'i Musa ma Manetualain mana to'u dede'an nara hohoro-
lalanen.✡
14 Dadi mamahere neu kada Au leo! Yohanis naa, ndia Elia fo
Manetualain mana to'u dede'an nara rafada memak ndia mamain ena.✡
15 Dadi mana hii bubuluk muste mamanene matalolole, ee!
16 Au ae fee lololek fo ei bisa bubuluk, hatahori hatematak ia, hatahori
dae-bafok rupak bee. Sira raa, sama leo kana anar mana nggua-nggua rai
pasar. Ara kada eki ro nonoon nara rae,
17 ‘Woi! Ai fuu sulik rame-rame,
tehuu ei ta foti-lendo setelele.
Boe ma ai soda sososda susa-sonak,
tehuu ei ta bu'i mamatani.’
18 Eir ia, sama leo kana kadi'i anak kara fo ta mana rameda dai ndoos.
Neu Yohanis mai, ana hii puasa, ma ta ninu anggor. De hatahorir
henggenee ralan rae, ‘Ndia nitu sa'ek!’
19 Tehuu hatematak ia Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik mai ena. Au ta
puasa, ma Au inu anggor. Boe ma hatahorir henggenee rala Au rae, ‘Ndia
ia, hatahori bare-na'o huun! Mana mafu kamberak bali! Ana neu natia-
laik no mana susu bear! Partei esa no hatahori ta papake taak kara! Ta
nalela aon bali!’ Tehuu ei tanda Au kokolang leo, ee! Manetualain malelan
neni nitak nai Ndia hatahorin leleo-lala'on.”

Hatahori ta mana nau simbok Lamatuak Yesus (Lukas 10:13-15)

20 Basa naa, Lamatuak Yesus mulai nahara berak neu hatahorir mana leo
rai nggorok hida. Ana tao tanda heran no'un lenak numa naa ena, tehuu
ara ta nau la'o ela sira sala-singgon nara, fo tungga Manetualain eno-dala
ndoon.
21 Yesus nahara berak nae, “Ei hatahori Korasin ma hatahori Betsaida
rein, ee! Besa-besa, ee! Neu ko ei hambu sosoek! Au tao tanda heran
mata-matak kara numa ei matam mara, tehuu ei ta nau mamahere neu
Manetualain. Naa te, eir ia hatahori Yahudir fo mana manaku malela
Manetualain. Tehuu mete ma tanda heran nara raa fo Au taok kara numa
ei nggorom, ara dadi rakahuluk nai kota Tirus ma kota Sidon ena, na, doo
basa ia hatahorir marai naar sale dalen do tuke tein nara memak, ma la'o
ela sira sala-singgon nara ena, fo tungga Manetualain. Ma sira oo pake bua-
lo'a sususak boe, ma tao afu neu langgan nara fo dadi tanda rae, ara fale

✡ **11:10** Maleaki 3:1 ✡ **11:13** Lukas 16:16 ✡ **11:14** Maleaki 4:5; Mateos 17:10-13; Markus 9:11-13

dalen nara neu sira sala-singgon nara. Naa te, hatahori Tirus ma hatahori Sidon iar, ta hatahori Yahudir fo mana manaku ralela Manetualain.✡
22 Tebe! Neu ko ei mete a leo! Mete ma Manetualain naketu basa
hatahorir dede'an nara, ei huku-dokim mara beran lena heni hatahori
Tirus ma hatahori Sidon huku-dokin nara.
23 Ei hatahori Kapernaum! Besa-besa, ee! Ei boso du'a mae, neu ko
Manetualain so'u botik ei maso meni nusa tetuk do inggu temak miu. Taa!
Neu ko Manetualain nggari ei meni a'i mbila ta kala matek miu! Mete ma
tanda heran nara raa fo Au taok numa ei nggorom, dadi nakahuluk numa
kota Sodom, na, Manetualain ta parluu nakalulutu kota manggarauk naa.
Mete ma hatahori Sodom mara mete-rita tanda heran nara raa, na, ara la'o
ela sira manggaraun nara ena.✡
24 Tebe! Neu ko ei mete a leo! Neu faik fo Manetualain naketu-naladi
basa hatahorir dede'an nara, ei huku-dokim mara beran lena heni hatahori
Sodom huku-dokin nara!”✡

Lamatuak Yesus noke hatahorir fo tungga Ndia, mita fo ara dadi barakai fali

(Lukas 10:21-22)

25 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana hule-haradoi nae, “Papa!
Papa ndia to'u haak parenda basa-basan nai lalai no dae-inak. Au oke
makasi no'un seli, nahuu Papa tatana mala huku-dokik naa numa hatahori
mana tao aon malelak kara, ma mana makadedema aok kara mai. Tehuu
Papa buka basa dede'ak kara raa neu hatahori kadi'ik kara, ma hatahori
mana makaloloe aok kara.
26 Tebe, Papa! Naa ndia tao nala Papa dalen namahoko!”
27 Yesus hule-haradoi basa talo naa, boe ma Ana nafada hatahorir marai
naar nae, “Nenene matalolole, ee! Au Amang manai nusa tetuk do inggu
temak fee basa koasa neu Au ena. Mana nalela Au no neulauk naa, kada
Amak mesa kana. Ma mana nalela Amak no neulauk, ndia kada Amak
Anan mesa kana, ndia Au ia. Ma Au here ala hatahori laen nara fo afada
sara, mita fo sira oo ralela Ndia no neulauk boe. ✡
28 Basa ei mana bengge-manggu tao ue-osa berak, mai tungga Au! Basa
ei mana lemba-masaa dede'a manggata'ak, meni Au mai!
29 Mete ma ei simbok Au nenoring, fo la'ok sama-sama mia Au, na, ita
iar nok bali sapi luku dua fo le'a sama-sama luku esa. Au ia, dale malole,
ma Au ia, dale mana makaloloe aok. Mete ma ei tungga Au, na, ei dadi
barakai fali.✡
30 Huu Au nenoring naa, ta susa. Ma Au parendang naa, ta berak.”

12

Hatahori ratane kisubalik Lamatuak Yesus la'e-neu fai hahae tao ue-osa
(Markus 2:23-28; Lukas 6:1-5)

1 La'e esa, ndaa no hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan, Yesus ma ana
nunin nara la'ok resik hatahori osin. Ndia ana nunin nara ndoe, huu naa
de ara koru rala hade-nggandum mbulen, boe ma ra'a la'o-la'o.✡
2 Numa naa, hambu hatahori hida ruma partei anggama Farisir mai, fo
mana to'u rahere hatahori Yahudi dala-hadan. Neu ara mete-rita Yesus
ana nunin nara tao talo naa, boe ma ara rahara berak neun rae, “O ana
nunim mara koru hade-nggandum la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa! Ta bole
talo naa! Naa, lena-langga ita hohoro-lalanen ena.”

✡ **11:21** Yesaya 23:1-18; Yeskiel 26:1—28:26; Yoel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sakaria 9:2-4 ✡ **11:23** Yesaya 14:13-15; Tutui Makasososak 19:24-28 ✡ **11:24** Mateos 10:15; Lukas 10:12 ✡ **11:27** Yohanis 3:35; 1:18; 10:15 ✡ **11:29** Yermia 6:16 ✡ **12:1** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:25

3-4 Tehuu Yesus naselu nae, “Talo bee, ou? Ei ta masaneda ba'i Dauk
tutuin, do? Ba'i Dauk no hatahorin nara ta'in nara kada kikiok, nahuu ndoe
ralan seli ena. Boe ma ara maso reni Manetualain Laa Huhule-haradoin
dale reu, de ha'i rala roti fo malangga anggama fee neu Manetualain ena,
de ara ra'a. Naa te kada malangga anggamar mesa kasa ndia bole ra'a roti
naa. Hatahori laen ta bole. Boe ma ba'i Dauk asa ra'a, tehuu ta hambu
hatahori fee salak neu sara. Ei nok bali ta lees mita Manetualain Susura
Malalaon ia!✡
5 Nai naa, neni surak la'e-neu malangga anggama mana maono-lalau nai
uma huhule-haradoik, ndaa no fai hahae tao ue-osa. Tehuu ara ta hambu
salak hata esa boe na.✡
6 Nenene, ee! Lele uluk uma huhule-haradoik ndia nenenin lenak, tehuu
hatematak ia hambu esa nenenin lenak seli bali. Ndia Au, Hatahori Dae-
bafo Isi-isik ia.
7 Nai Manetualain Susura Malalaon dale, Manetualain nae, ‘Au hihii-
nanaung talo ia: Au hatahoring nggara muste ratudu dale kasian esa mbali
esa. Mete ma ara ta tao talo naa, na, sira tunu-hotun banda fo ara renin
fee Au naa, nanalan ta faa boe na.’ Dadi mete ma ei bubuluk no neulauk
Manetualain kokolan naa, neu ko ei ta makasasa'ek salak neu Au ana
nuning nggara. Te ara ta tao salak hata-hata na!✡
8 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au ndia aena haak fo aketu ae,
hatahori bole tao hata ndaa no fai hahae tao ue-osa.”

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa (Markus 3:1-6; Lukas 6:6-11)

9 Basa boe ma Yesus la'o ela mamanak naa, fo neni sira uma huhule-
haradoin neu.
10 Numa naa, hambu touk esa fo liman seri mates. Hatahori Farisir
raa sangga-sangga dalak fo fee salak neu Yesus, mete ma Ana tao nahai
hatahori fo lima mate seserik naa la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa. De
ara ratanen rae, “Tungga ita anggaman hohoro-lalanen, hatahori bole tao
nahai hatahori la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa, do taa?”
11 Boe ma Yesus naselu nae, “Mete ma hatahori bibi lombon esa tuda
neni bolok dale neu la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa, neu ko tenu bibik naa
neu le'a falik bibi lombo naa, hetu?✡
12 Leo naak oo, Manetualain sue-lai hatahori dae-bafok lena heni tenu
bibik naa sue ndia bibi lombon boe. Huu naa de hatahori bole tao hata
neulauk la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa.”
13 Boe ma Ana kokolak no hatahori fo lima mate seserik naa nae, “Ka'a,
ee! Loo o limam mai!” Boe ma ana loo liman seri fo matek naa neu, de
liman naa hai tutik ka, sama leo ndia liman seri boe.
14 Hatahori Farisir raa mete-rita naa, boe ma ara luri. De ara rambadeik
la'o ela uma huhule-haradoik naa, boe ma reu rala harak rae, “Ita muste
sangga dalak fo tao tisan!”

Manetualain ndia here nala Yesus fo naue-osa fee Ndia

15 Tehuu Yesus bubuluk sira nanae manggaraun nara raa, huu naa de
Ana la'o neni mamana laen neu. Hatahori no'uk ka tunggan, boe ma Ana
tao nahai basa hatahori kamahedik kara.
16 Tehuu Ana ka'i sara nae, “Ei boso mafada hatahori laen la'e-neu Au.”
17 Ana tao talo naa, tungga hata fo Manetualain nafada neu Ndia mana
to'u dede'an Yesaya ena nae,
18 “Mete sudik kana! Ndia ia, Au Hatahori neondang fo Au here alan ena.
Au sue-lai neun,

✡ **12:3-4** 1 Semuel 21:1-6; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:9 ✡ **12:5** Susura Rerekek 28:9-10
✡ **12:7** Mateos 9:13; Hosea 6:6 ✡ **12:11** Lukas 14:5

ma Au daleng namahoko nakandoo ua Ndia.
Neu ko Au fee Au Dula-daleng neun,
fo Ana neu fee nenorik nai basa hatahori nusak kara
la'e-neu Au eno-dala ndoon.
19 Ana ta nalela fefemba tenden.
Ana ta nalela nakadedemak aon.
20 Ndia dalen malole.
Ana ta nakasususak hatahori.
Ai mana nae ti'uk, Ana ta fae nati'u sana.
Lambu ti'oek mana nae matek, Ana ta fuu nakamate sana.
Ana nanori hatahorir nakandoo, losa doo-doo te basa hatahori nusak kara
ralela tungga Manetualain eno-dala ndoon.
21 Neu ko basa hatahori nusak kara ramahere neun, nahuu ara bubuluk
rae Ndia naa, see.”✡

Meser anggamar rakasasa'ek salak neu Lamatuak Yesus rae, nitur malanggan ndia feen koasa
(Markus 3:20-30; Lukas 11:14-23)

22 La'e esa, hatahorir reni Yesus reu roo hatahori nitu sa'ek esa. Hatahori ia nitu sa'en losa ana poke ma ta bisa kokolak. Boe ma Yesus husi kalua heni nitu naa fo tao nahain. De hatahori naa bisa mete-nita ma kokolak tutik ka.
23 Basa hatahorir mete-rita naa, boe ma ara heran bali-bali. Ara rakokola aok rae, “Fama te Ndia ia, Dauk tititi-nonosin fo Manetualain mana to'u dede'an nara surak memak kana numa lele uluk mai ena. Ndia ia, ndia Hatahori fo ita tahani a neun naa ena!”
24 Tehuu neu hatahori Farisir ramanene rala talo naa, boe ma ara ta simbok. De ara rakokola aok rae, “Weeh! Hatahori ia bisa husi kalua heni nitu, nahuu nitur malanggan Balsebul, ndia feen koasa.”✡
25 Tehuu Yesus bubuluk hatahori Farisir kokolan naa. Boe ma Ana nafada sara nae, “Ei kokolam naa, ta maso nai dudu'a-a'afi neulauk! Mete ma nai nusak esa dale, rau-inggun nara rahuu-ratofak, talo bee de nusak naa bei bisa nakatataka! Leo naak oo, mete ma hatahorir marai kota esa, do uma esa, raru'i-ra'uk esa no esa boe, na, sira iar rabingga-ba'ek losa rakalulutu!
26 Dadi mete ma nitur kada ramusuk ma kada rahusi-mbuuk esa mbali esa, na, sira malanggan ta bisa to'u parenda nala dook ka bali!
27 Masaneda, ee! Ei hatahorim mara oo ralela husi nitu boe. Ara pake koasa numa nitu mai, do? Taa! Dadi ei boso kokolak sadi ndaa mae, Au pake nitu koasan fo husi nitu. Neu ko ei hatahori heli-helim mara ndia raketu rae, hata fo ei makasasa'ek salak naa, sala.
28 Tehuu mete ma Au tebe-tebe husi nitu pake koasa numa Manetualain Dula-dalen mai, naa natudu nae, Manetualain naa, memak Manek mana to'u parenda fo nai ei idu-matam mara ena.
29 Mete ma na'o manu-meo nae mai fo'ai bua-ba'u nai hatahori barakaik esa uman, na, ana muste humu nala hatahori naa, boe ma futu-pa'an dei. Basa dei fo ana bisa fo'ai uma naa bua-ba'un nara.*
30 Masaneda matalolole! Hatahori ta mana mabua-aok esa no Au, ndia naa mana musuk no Au. Ma hatahori ta mana tulun Au ue-osang, hatahori naa kada nakalulutu Au ue-osang.✡
31 Dadi nenene matalolole Au kokolang ia! Manetualain sadia koka heni hatahori sala-singgon nara. Mete ma hatahori kokolak ta neulauk neu hatahori laen, Manetualain bei sadia fee ambon neun. Tehuu mete ma

---

✡ **12:21** Yesaya 42:1-4 ✡ **12:24** Mateos 9:34; 10:25 * **12:29** No dalak naa, Yesus nafada nae, Ndia barakain lena heni nitur malanggan, fo ara rasi'e roken rae, ‘Balsebul’. ✡ **12:30** Markus 9:40

hambu hatahori nambarani kokolak ta neulauk neu Manetualain Dula-dale Malalaon, Manetualain ta koka heni ndia salan naa.
32 Mete ma hatahori kokolak manggarauk neu Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, Manetualain sadia fee ambon neun. Tehuu mete ma hatahori kokolak rakadadaek laban Manetualain Dula-dale Malalaon, na, Manetualain ta koka heni ndia salan naa, numa hatematak ia losa doon naa neu!”✡

Ai huuk no boan (Lukas 6:43-45)

33 Basa de Yesus kokolak nakandoo mbali hatahori Farisir raa nae, “Du'a matalolole! Ai huu neulauk naboa neulauk. Tehuu ai huu ta neulauk naboa ta neulauk. Numa ai huuk boan naa mai, hatahori bisa bubuluk nae, ai huuk naa, neulauk do taa.✡
34 Eir ia, nok bali mengge mana puta-paik! Ei ta bisa kokolak hata fo neulauk kara. Huu hata fo neni nehindak nai hatahori dalen dale, naa ndia kalua numa bafan mai.✡
35 Hatahori neulauk, neu ko kokolak neulauk, nahuu hambu hata fo neulauk kara neni nehindak nai dalen dale. Tehuu hatahori manggarauk, neu ko kokolak manggarauk, nahuu hambu hata fo manggarauk kara neni nehindak nai ndia dalen dale.
36 Mamahere neu Au! Neu ko dae-bafok fai mate'en losa, Manetualain parisa basa hatahorir dede'an nara. Faik naa, hatahori esa-esak muste naselu-nataa ndia dede'a-kokolan fo sosoan taak.
37 De besa-besa, ee! Neu ko Manetualain timba-tai ei dede'a-kokolam, de naketu nae, ei hambu huku-dokik, do taa.”

Hatahorir roke Lamatuak Yesus natudu bukti (Markus 8:11-12; Lukas 11:29-32)

38 Meser anggama ketuk ma hatahori Farisir ramanene Yesus kokolan talo naa, boe ma roken rae, “Papa Meser! Ai hii mete-mita Papa tao tanda heran fo dadi bukti nae, Papa koasan naa tebe-tebe numa Manetualain mai.”✡
39 Tehuu Yesus mbokak kasa nae, “Wiih! Ei hatahori hatematak ia, ta nau nenene neu Manetualain! Ei kada malela tao manggarauk mesa kana! Leo mae ei moke tanda heran, tehuu Au ta fee. Lele uluk, Manetualain fee tanda heran pake Ndia mana to'u dede'an Yunus ena. Naa, dai ena!✡
40 Yunus leo hatu-leledok fai telu numa i'a mo'ok po'on dale. Leo naak oo, Au Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia boe. Neu ko Au leo hatu-leledok fai telu nai batu bolok mamana hatahori mates dale.✡
41 Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, mete ma Manetualain dadi mana maketu-maladi dede'ak, hatahori Niniwer rambariik dadi sakasii fo rakasasa'ek salak neu ei rae, ‘Ei basa ngga iar, nggoa bebek kara!’ Lele uluk, hatahori Niniwe raa ramanene neu Manetualain mana to'u dede'an Yunus, de ara sale dalen do tuke tein nara ma la'o ela sala-singgon nara. Tehuu ei taa. Naa te, hatematak ia hambu Hatahori nai ei taladam mara ta neni babanggak lena heni Yunus, ndia Au ia. Tehuu ei ta nau tao matak faa boe na neu Au.✡
42 Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, mete ma Manetualain dadi mana maketu-maladi dede'ak, mane inak Seba numa kona mai, ana oo nambariik dadi sakasii boe. Ana dedeu liman fo nakasasa'ek salak neu ei basa ngga mana masodak hatematak ia nae, ‘Ei basa ngga iar, nggoa bebek kara, ee!’ Lele uluk, mane inak naa numa dook ka mai fo mete-nita no mata heli-helin manek Soleman malelan. Naa te, hatematak ia

✡ **12:32** Lukas 12:10 ✡ **12:33** Mateos 7:20; Lukas 6:44 ✡ **12:34** Mateos 3:7; 23:33; 15:18; Lukas 3:7; 6:45 ✡ **12:38** Mateos 16:1; Markus 8:11; Lukas 11:16 ✡ **12:39** Mateos 16:4; Markus 8:12 ✡ **12:40** Yunus 1:17 ✡ **12:41** Yunus 3:5

hambu Hatahori nai ei taladam mara ta neni babanggak lena heni Manek Soleman, ndia Au ia. Tehuu ei ta nau tao matak faa boe na neu Au."✡

Nitu fali neni hatahori fo bakahulun ana leo nitak
(Lukas 11:24-26)

43 "Mete ma nitu neni husi henik numa hatahori esa mai, nitu naa
neni mamana nees neu sangga mamana hahae aok. Tehuu ana ta hambu
mamana mandaak.
44 Boe ma ana du'a nae, 'Awe'! Ta hambu mamanak talo ia, de malole
lenak au fali uu leo nai hatahori bakahuluk naa.' Basa de ana fali, boe ma
mete-nita mamanak naa, laok ma neni nefafa'u neulauk ena.
45 Boe ma nitu naa neu noke ndia nonoon hitu, fo manggaraun nara
lenak bali numa ndia mai. Basa sara reu leo rai hatahori naa, de ara
nggafu feen rame-rame. Dadi hatematak ia, hatahori naa masodan hambu
sosoek lenak bali. Leo naak oo, hatahori tembo-tanak hatematak ia boe."†

Lamatuak Yesus nufanelu tebe-teben nara
(Markus 3:31-35; Lukas 8:19-21)

46 Faik naa, Yesus bei kokolak no hatahori no'uk kara. Boe ma Ndia inan
ma fadin nara mai fo rae ratonggo roon. Ara rambariik reu kada uma dea,
de radenu hatahori neu noken.
47 Boe ma hatahori mai nafadan nae, "Papa, ee! Papa mamam ma fadim
mara rai dea naa. Ara rae ratonggo ro Papa."‡
48 Boe ma Yesus naselu nae, "Au mama tebe-tebeng naa, ndia see? Ma
Au toranoo tebe-tebeng nggara raa, sira seer?"
49 De Ana dudu neu hatahorir mana tungga Ndia, ma kokolak nae, "Mete,
te sira iar, Au mamang ma Au toranoong nggara.
50 Hatahori mana tao tungga Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak
hihii-nanaun, sira raa Au nufanelu tebe-tebeng."

13

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori nggari bini-nggees nai dae mata-matak kara
(Markus 4:1-9; Lukas 8:4-8)

1 Faik naa oo Yesus kalua numa uma naa mai boe, de neu nanggatuuk
numa dano Galilea tatain.
2 Boe ma hatahori no'un seli mai rakarumbu ralan. De Ana hene neu
nanggatuuk numa ofa mana seek esa lain numa naa, boe ma Ana fee
nenorik. Basa hatahorir marai mada lai nenene nenorin.✡
3 De Ana fee nenorik no'uk ka neu sara pake lololek. Ana so'uk tutuik
nae, "Hambu hatahori mana ue daek esa neu nggari bini-nggees nai ndia
osin.
4 Neu ana nggari bini-nggees raa, hambu ketuk tuda nai dalak. Boe ma
mbuik kara mai, de bido rabasa bini-nggees raa lala'en.
5 Ma hambu bini-nggees ketuk tuda ndaa dae batuk. Bini-nggees raa
ranumbu lai-lai, tehuu dae isik naa ni'is,
6 de neu ledo hene mai lain de nahaa, boe ma numbun nara male de
mate ramatuu. Te okan nara ta tora losa dae dale, na.
7 Bini-nggees ketuk bali tuda nai dila-nggauk taladan. Boe ma dila-
nggauk seti rakamate numbun nara.

✡ **12:42** 1 Mane-manek kara 10:1-10; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 9:1-12 † **12:45** Fai uluk ara rahani a neu Mesias mamain, te ara bei tao manggarauk rakandoo. Hatematak ia ara ratonggo ro Mesias ena, tehuu ara timba henin. Dadi hatematak ia ara rakalulutu lenak bali. ‡ **12:47** Hambu susura dede'a Yunani ketuk ta surak lanek ka-47 ia. ✡ **13:2** Lukas 5:1-3

8 Ma bini-nggees ketuk bali tuda ndaa dae isik. Bini-nggees raa ranumbu,
basa de ramo'o losa raboa. Ketuk fee falik buna-boak lipa la'e telu hulu,
ketuk lipa la'e nee hulu, ma hambu ketuk bali losa lipa la'e natun esa.
9 See ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole, ee!”

Lamatuak Yesus nafada nae, tao hata de Ndia hii fee nenorik pake lololek (Markus 4:10-12; Lukas 8:9-10)

10 Basa boe ma Yesus ana nunin nara mai, de ratanen rae, “Tao hata de
Papa nanori hatahori no'uk kara raa pake lololek?”
11 Boe ma Yesus naselu nae, “Huu ei nau bubuluk tebe-tebe Manetualain
parendan, de Au afada memak lololek naa sosoa-ndandaan. Tehuu mete
ma hatahori laen, na, Au fee nenorik no kada lololek.
12 Te hatahori mana nau sangga tebe-tebe Manetualain hihii-nanaun,
neu ko Manetualain feen tamba nalela bali. Tehuu hatahori ta mana
tao matak neu Manetualain hihii-nanaun, neu ko Manetualain taon
namanggonggoak.✡
13 Au anori sara pake kada lololek, nahuu:
‘Ara mete-rita ena,
tehuu ta nau ralela.
Ara ramanene ena,
tehuu ta nau bubuluk.’
14 Sira iar sama leo hatahorir fo Manetualain mana to'u dede'an Yesaya
surak kana ena nae,
‘Neu ko ei mamanene,
tehuu ei ta nau bubuluk.
Neu ko ei mete-mita,
tehuu ei ta nau malela hata fo mandadik ena.
15 Hatahori iar tao rambake ndi'i doon nara,
ma ara tao rapoke matan nara,
nahuu dalen nara matea.
De elan numa naa fo ndi'i doon nara mbake talo naa leo,
ma elan numa naa fo matan nara poke talo naa leo.
Naa fo Au hae tao neulau sara,
nahuu ara ta nau tao matak neu Au.’✡
16 Tehuu eir ia maua! Huu ei mete-mita no mata heli-helim mara ena,
ma ei mamanene no ndi'i doo heli-helim mara ena.
17 Mamahere neu Au! Lele uluk Manetualain mana to'u dede'an ma
hatahori dale ndoos sara hihiik ka mete-rita hata fo ei mete-mitak ena,
tehuu ara ta bisa. Ara oo hihiik ka ramanene hata fo ei mamanenek ena,
tehuu ara ta bisa boe.”✡

Lamatuak Yesus nafada lololek bini-nggees naa sosoa-ndandaan (Markus 4:13-20; Lukas 8:11-15)

18 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana nafada sara nae, “Dadi
hatematak ia, ei nenene lololek naa sosoa-ndandaan.
19 Bini-nggees fo mana tuda nai dalak naa, ndia hatahori fo mana
namanene Dede'a-kokolak la'e-neu Manetualain parenda-koasan, tehuu
ana ta nalela tebe-tebe. Basa boe ma nitur malanggan mai, de ha'i neni
Dede'a-kokolak naa numa hatahori naa dalen mai.
20 Bini-nggees fo mana tuda nai dae batuk naa, ndia hatahori fo mana
namanene nala Manetualain Dede'a-kokolan, boe ma ana simbon no
nemehokok.
21 Tehuu Dede'a-kokolak naa ta nahuu-naoka. Huu naa de ta nakai nala
dook ka nai hatahori naa dalen. Neu hatahori laen nakasususak kana
nahuu ana simbo Dede'a-kokolak naa, boe ma ana nggari henin tutik kana.

✡ **13:12** Mateos 25:29; Markus 4:25; Lukas 8:18; 19:26 ✡ **13:15** Yesaya 6:9-10 ✡ **13:17** Lukas 10:23-24

22 Ma bini-nggees fo mana tuda nai dila-nggauk taladan, sama leo
hatahori fo mana namanene nala Dede'a-kokolak naa ena. Tehuu ana
nasambute nalan seli no ue-osa mata-matak kara fo leo-la'o tungga dae-
bafok lole-ladan. De basa nesembuten nara raa seti heni Dede'a-kokolak
naa numa dalen mai losa ta hambu buna-boak.
23 Tehuu bini-nggees fo mana tuda ndaa dae isik, sama leo hatahori
fo mana pasa ndi'i doon fo simbo nala Dede'a-kokolak naa, ma tungga
Manetualain hihii-nanaun. Basa de ana tao kada hata fo neulauk kara,
sama leo bini-nggees mana maboak naa. Hambu ketuk raboa lipa la'e telu
hulu, ketuk oo nee hulu, ma ketuk losa lipa la'e natun esa boe."

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu na'u nai osi dale

24 Yesus nafada seluk lololek esa bali nae, "Manetualain parenda-koasan
naa, sama leo hatahori esa neu nggari bini-nggees neulauk nai ndia osin.
25 Neu fai le'odaen, basa hatahori mana sunggu selik kara, boe ma
hatahori manggarauk mai, de neu nggari bini-nggees na'u fuir neu osi
naa.
26 Neu osi naa mulai fee buna-boan, boe ma ndia hatahori mana maue-
osan nara mete-rita na'u fuir mori sama-sama ro hade-nggandum numa
naa.
27 Basa boe ma ara reu rafada tenu osik naa rae, 'Papa, ee! Fai maneuk
kara ita sele bini-nggees neulauk numa papa osin, hetu? Tao hata de
hatematak ia hambu na'u no'un seli?'
28 Tenu osik naa naselu nae, 'Naa, hatahori manggarauk ue-tataon naa.'
Boe ma ndia hatahori mana maue-osan nara fee hahambuk rae, 'Papa,
ai miu fe'a heni na'u naa, do?'
29 Tehuu ana naselu nae, 'Bosok! Neu ei fe'a na'u naa, neu ko ita sesele-
tande neulaun nara oo, neni fe'a henik kara boe.
30 Ela sara ruma naa fo ara mori sama-sama losa fai ketu-koruk. Neu ko
neu faik naa, dei fo au afada hatahori mana maue-osar ae, "Ei maduduru
makahuluk na'u fuir raa dei. Boe ma futu bubuak esa-esak, fo hotu heni
sara. Basa dei fo maduduru buna-boak neulaun nara, fo mbeda sara reni
soka-poler reu."' "

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ai de'e kadi'i anak (Markus 4:30-32; Lukas 13:18-19)

31 Basa naa Yesus kokolak bali nae, "Au fee tamba lololek esa bali, fo ei
bisa malela talo bee de Manetualain dadi Manek soa-neu hatahori no'uk
ka. Ndia hatahorin nara, mulai sama leo ai de'e kadi'i anak fo hatahori
sele-tanden nai ndia osin dale.
32 Leo mae ai de'ek naa kadi'i anan seli, tehuu mete ma ana mori mai
ena, na, ana dadi neu ai huuk mo'on lenak nai osi dale. Losa mbuik kara
mai randunu rai ndanan nara."

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu laru ta'ik (Lukas 13:20-21)

33 Yesus tamba seluk lololek esa bali nae, "Manetualain hatahorin naa
oo, sama leo laru ta'ik boe fo inak esa ha'i nalan de rumun no tarigu saak
esa.* Boe ma roti naa kaifuu losa namo'o, nahuu laru ta'ik fo ba'u anak
naa."

Lamatuak Yesus pake lololek fo fee nenorik dede'a beuk kara fo hatahori bei ta ramanene ritan (Markus 4:33-34)

---

* **13:33** Susura dede'a Yunani nae, "tarigu *sata* telu". *Sata* esa naa, nai rarain liter salahunu dua. *Sata* telu naa, nai rarain liter telu hulu nee, do, saak esa.

34 Yesus nanori hatahori no'uk no pake tutuik no'uk ka leo naak. Ndia
kokolan basa sara pake kada lololek.
35 Ana fee nenorik talo naa, tungga hata fo Manetualain mana to'u
dede'an surak memak kana ena nae,
“Neu ko Au fee nenorik pake lololek.
Neu ko Au afada hata fo hatahorir bei ta ramanene ritan,
mulai numa Manetualain nakadadadik dae-bafok losa hatematak
ia.”✡

Lamatuak Yesus nafada lololek la'e-neu na'u fuir nai osi dale sosoa-ndandaan

36 De Yesus la'o ela hatahori no'uk kara raa, fo fali uma neu. Boe ma ana
nunin nara mai, fo roke tulun neun rae, “Papa! Tulun mafada ai, lololek
na'u fuir naa sosoa-ndandaan dei!”
37 Boe ma Yesus naselu nae, “Hatahori mana nggari bini-nggees neulauk
naa, ndia Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia.
38 Ma osi naa, ndia dae-bafok ia. Bini-nggees neulauk naa, ndia hatahorir
mana maso dadi reu Manetualain nufanelun nara. Ma na'u fuir raa, ndia
nitur malanggan hatahorin nara.
39 Boe ma hatahori manggarauk naa, fo mana mai nggari bini-nggees
na'u de'ek naa, ndia nitur malangga ina-huun mesa kana. Ma fai ketu-
koruk naa, ndia dae-bafok fai mate'en. Hatahori mana maue-osar fo mana
ha'i buna-boak naa, ndia Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu
temak mai.
40 Neu dae-bafok fai mate'en, ara raduduru rala na'ur raa fo hotu heni
sara.
41 Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, neu ko adenu atar ruma nusa tetuk
do inggu temak mai. Neu ko ara reu rakabubua basa hatahorir ta mana
tungga Manetualain parendan. Ma ara oo, rakabubua basa hatahorir mana
dudunggu-mbambau hatahori laen boe, fo ara boso tungga Manetualain
parendan.
42 Neu ko ara nggari heni basa hatahori manggarauk kara raa, reni a'i
mbila ta kala matek reu, sama leo na'u fo neni hotuk naa. Nai naa, dei fo
ara rameda doidosok ralan seli, ma bu'i rakarereu ta hahae.
43 Tehuu hatahori mana leo-la'o no ndoos tungga Manetualain hihii-
nanaun, neu ko ara leo rakandoo ro sira Ama Manen nai nusa tetuk do
inggu temak. Nai naa, ara rasa'a sama leo ledo. Hatahori mana nau nalela
Au, pasa ndi'i doom matalolole, ee!”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu buas fo mabelin seli

44 Yesus tamba lololek esa bali nae, “Hatahori mana nau nalela
Manetualain parenda-koasan, sama leo hatahori mana hii hambu buas
fo mabelin seli, fo hatahori nafuni nitan numa dae dale. Hatahori mana
hii hambu buas naa mai kalin, boe ma natonggo buas naa numa naa, de
namahoko nalan seli. Boe ma ana natoi falik buas naa. Basa de ana fali
lai-laik, fo neu se'o heni basa ndia hata-heton lala'en. De neu hasa nala
dae naa, mita fo ana bisa hambu memak buas mabeli naa.”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu poemata mabeli

45 Yesus tamba bali nae, “Hatahori mana nau nalela Manetualain
parenda-koasan naa oo, sama leo hatahori mana danggan esa boe, mana
hii hambu poemata fo mabelin seli. Boe ma ana sangga poemata fo nae
hasa.

✡ **13:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 78:2

46 Neu ana natonggo no poemata esa lolen seli, boe ma ana fali lai-laik,
fo neu se'o heni basa ndia hata-heton lala'en. Basa de ana neu hasa nala
poemata naa, mita fo ana bisa hambu memak kana."

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ra'isi i'ak numa pu'ak mai

47 Yesus tamba bali nae, "Manetualain parenda-koasan naa, sama leo
pu'ak esa fo mana pu'a-dalak kara reu mbo'in nai dano. De pu'ak naa
nala i'ak mata-matak kara.
48 Neu pu'ak naa sofek no i'ak ena, boe ma mana pu'a-dalak kara mai
le'an fo renin dano tatain neu. Boe ma ara ranggatuuk fo ra'isi i'ak kara
ruma pu'ak mai. I'a neulauk kara, ara mbeda sara reni lu'a tasik neu.
Tehuu i'ak ta neulauk, ara nggari heni sara.
49 Leo naak oo, no dae-bafok fai mate'en boe. Neu ko Manetualain
atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai, fo reu tada ba'e hatahori
manggarauk kara ruma hatahori dale ndoos mai.
50 Neu ko ara nggari heni basa hatahori manggarauk kara reni a'i mbila
ta kala matek reu. Nai naa, dei fo ara rameda doidosok ralan seli, ma bu'i
rakarereu ta hahae."

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu nenori raak ma nenori beuk

51 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana natane sara nae, "Ei malela
basa hata fo Au kokolak bebeik kara ia, do?"
Ara raselu rae, "Malela, Papa!"
52 Basa boe ma Yesus naselu falik nae, "Malole! Te meser anggama esa-
esak ndia nanori tebe-tebe Manetualain Dede'a-kokolan ena, fo neni surak
memak numa fai uluk mai, ma ana oo to'u nahere Au nenoring hatematak
ia boe, na, ana sama leo tenu uma esa, hii soi ndia nggudang fo natudu
ndia hata-heto raan, sama-sama no ndia hata-heto beun."

Hatahori Nasaret asa timba heni Lamatuak Yesus
(Markus 6:1-6; Lukas 4:16-30)

53 Neu Yesus nanori basa hatahori no'uk kara pake lololek ena, boe ma
Ana la'o ela mamanak naa,
54 fo fali neni Ndia nggoro-tadun neu. Numa naa Ana maso neni uma
huhule-haradoik neu fo nanori hatahorir. Basa hatahori mana ramanene
neun, heran ralan seli. Ara rakokola aok rae, "Awii! Hatahori ia malelan
mata ia, ma! Ana hambu nenorik numa bee mai? Talo bee de Ana bisa tao
tanda heran raa?
55 Naa te Ndia ia, kada tukan ai Anan. Ita talela inan no malole, ndia
Maria; ma fadin nara, sira Yakobis, Yusuf, Yudas ma Simon.
56 Ita oo talela Ndia fadi inan nara boe, huu ita basa ngga leo nggorok
esa, na! Dadi Ana hambu Ndia malelan naa, numa bee mai bali? Ma Ana
hambu Ndia koasan ta neni babanggak naa, numa see mai bali?"
57 Huu naa de ara mbiri ma rasakele, de ara ta nau ramanene neu sana
bali.
Tehuu Yesus nafada nae, "Memak tetebes! Nai mamanak laen, hatahorir
hii fee hada-horomatak neu Manetualain mana to'u dede'an. Tehuu nai
ndia nggoro-tadu heli-helin ma uma isin nara, hatahori ta nau fee hada-
horomatak neun."✡
58 Huu dalen nara ratea, losa ara ta nau ramahere neu Yesus, de Ana ta
tao tanda heran no'uk ka numa naa.

14

Ara tao risa Yohanis Mana Saranik
(Markus 6:14-29; Lukas 9:7-9)

✡ **13:57** Yohanis 4:44

1 Faik naa, manek Herodes to'u parenda numa profensi Galilea. Ana oo
namanene tutuik mata-matak kara la'e-neu Yesus boe.
2 Ana nafada ndia penggawen nara nae, “Yesus ia, fama te Yohanis Mana
Saranik fo fai maneuk kara au adenu tete heni langgan. Hatematak ia ana
nasoda fali numa mamaten mai ena! Huu naa de ana naena koasa fo tao
tanda heran nara raa.”
3 Manek Herodes kokolak talo naa, huu fai bakahulun ana nadede'a no
Yohanis losa ana humu nalan, de teen neni bui dale neu. Dede'ak naa
tutuin talo ia: manek Herodes sao nala fadin Felipus saon, nade Herodias.
Naa te Felipus no Herodias bei ta ramaketu.
4 Huu naa de Yohanis ka'i-oren la'i-la'ik kana nae, “Papa manek ta bole
sao mala papa fadim saon. Naa nalena-langga ita hatahori Yahudi dala-
hadan ena!”✡
5 Tehuu Herodes ta nau tao matak neun, de ana sao nala Herodias leo.
Tungga ndoon naa, Herodes hihiin nau tao nisa Yohanis Mana Saranik.
Tehuu ana namahia hatahori no'uk kara, nahuu ara ramahere rae, Yohanis
naa, Manetualain mana to'u dede'an. Huu naa de ana nadenu ndia
hatahorin fo sese Yohanis neni bui dale neu.
6 Doo-doo boe ma Herodes tao feta fai bobonggik. Faik naa, Herodias
ana feton neu lendo mbali fuik kara. Lelendon naa lolen seli, losa tao nala
Herodes dalen namahoko nalan seli.
7 Ana fetok naa lendo basa, boe ma Herodes nanggou nalan, de nae, “O
mae moke hata numa au mai, na, mafada leo! Neu ko au fee. Au to'u tebe-
tebe au hehelu-bartaang ia. Ma au sumba-soo pake Manetualain naden.”
8 Ana namanene nala manek kokolan talo naa, boe ma ana fetok naa
inan tusu-hain. Huu naa de ana neu noke nae, “Papa! Au oke Yohanis
Mana Saranik langgan. Taon neu dulang dale, fo menin fee au.”
9 Manek Herodes namanene nala ana fetok naa nonoken talo naa, boe ma
tendak heni ta'i dalen tutik kana. Tehuu ana ta bisa le'a falik ndia sumba-
soon, huu basa fuik kara ramanene ena, na. Huu naa de ana tungga kada
ana fetok naa hihiin leo.
10 Boe ma ana parenda hatahori fo reu tete Yohanis langgan nai bui dale.
11 Ara tete rala Yohanis langgan, boe ma ara taon neu dulang dale, fo
renin fee ana fetok naa. Ana simbo nala dulang naa, boe ma ko'o nenin
fee inan.
12 Neu Yohanis ana nunin nara ramanene rae, ara tete heni Yohanis
langgan ena, boe ma ara mai ha'i rala nenetun, de reu ratoin. Basa de
ara reu rafada dede'ak naa neu Yesus.

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun lima lenak (Markus 6:30-44; Lukas 9:10-17; Yohanis 6:1-14)

13 Neu Yesus namanene tutuik la'e-neu Yohanis naa, boe ma Ana no ana
nunin nara rae rakaheok numa mamanak naa mai. De ara sa'e ofak fo rae
reni mamana nees reu fo bisa hahae aon nara. Tehuu hatahori no'uk kara
mete-rita Yesus asa ofan loro-loro dano tatain. Boe ma ara kalua numa
nggorok kara mai, de la'ok lai-laik tungga dala mada laik. Huu naa de ara
losa mamana seseek rakahuluk numa Yesus asa mai.
14 Neu Ana konda numa ofak lain mai, boe ma Ana mete-nita hatahori
no'uk kara raa rahanin. De Yesus tuda kasian neu sara. Boe ma Ana tao
nahai sira hatahori kamahedin nara.
15 Neu ledo bobok ena, boe ma Ndia ana nunin nara mai rafadan rae,
“Papa, ee! Malole lenak Papa madenu hatahorir ia, basa sara reu hasa
nana'ak nai nggoro matia-taik marai iar. Huu ledo bobok ena! Nai ia, ta
hambu nana'ak hata esa boe na.”

✡ **14:4** Lukas 3:19-20; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 18:16; 20:21

16 Tehuu Yesus naselu nae, “Bosok! Ei ndia mahao sara leo.”
17 Boe ma ara raselu rae, “Awii, Papa, ee! Ai ta hambu hata esa boe na
fo mahao hatahori no'un seli ia. Ai mae tao talo bee? Huu hambu kada
roti lima, ma i'ak duak ka, ma!”
18 Tehuu Yesus kokolak nae, “Hou! Malole naa ena. Meni sara mai leo!”
19 Boe ma Ana nadenu hatahori raa ranggatuuk rakabubua reu na'u lain.
De Yesus ha'i nala roti kalimak kara ma i'a kaduak kara raa. Boe ma Ana
nasare mbali lalai neu fo noke makasi neu Manetualain. Basa naa, Ana
fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu Ndia ana nunin nara fo reu baba'e neu
hatahori raa lala'en.
20 Boe ma basa sara ra'a losa rakabete. Ra'a basa, boe ma ara reu
raduduru rala nana'a lenan nara, losa sofe lembaneu salahunu dua.
21 Basa hatahori mana ra'ak kara raa, nai rarain hambu touk rifun lima.
Bei ta reke tamba inak kara ma kakanak kara bali.

Lamatuak Yesus la'ok nesik oe lain (Markus 6:45-52; Yohanis 6:16-21)

22 Hatahorir raa ra'a basa, boe ma Yesus nadenu ana nunin nara reu
sa'e ofak, fo rakahuluk reni dano boboan seri reu. Tehuu Ana bei nahani
numa naa, fo nadenu hatahori no'uk kara raa fali reu sara.
23 Neu basa sara fali, boe ma Yesus hene neni letek esa lain neu, fo hule-
haradoi. Ndia mesa kana bei numa naa, losa le'odae.
24 Faik naa, ana nunin nara ofan losa dook ka ena nai dano taladan. Ara
sefe rangginggio, nahuu ani soru, ma rii mo'ok tufa sara.
25 Lole manggaledo, boe ma Yesus neu la'o tungga sara. Tehuu Ana la'ok
nesik oe lain.
26 Ana nunin nara mete-rita naa, boe ma ara nggengger ralan seli. Ara
kokolak no nemeta'uk rae, “He'e! Hambu maro ndia naa!”
27 Tehuu Yesus kokolak tutik kana noo sara nae, “Weeh! Ei boso
mamata'u, ee! Te Au ia, Yesus! Tao malende ei dalem mara leo!”
28 Petrus namanene nala naa, boe ma naselu nae, “Mete ma memak
Lamatuak ndia O, na, madenu au la'ok usik oe lain fo au uni naa neti.”
29 De Yesus naselu nae, “Neu! Ia mai leo!” Boe ma Petrus kalua numa
ofak mai, fo neni Yesus neu la'ok nesik oe lain.
30 Tehuu neu Petrus nameda ani berak fumbuun, boe ma ana namata'u
nalan seli. Ana mulai nasamele, de ana bolu nae, “Awii, Lamatuak, ee!
Fali mala au dei!”
31 Yesus loo liman tutik ka no lai-laik, de to'u nala Petrus liman. Ana
kokolak nae, “Ayii, Pe'u, ee! Tao hata de o dalem naba'ek? O ta mamahere
tebe-tebe neu Au, do?”
32 Basa naa, dua sara maso reni ofak dale reu. Boe ma anin lende tutik
kana.
33 Yesus ana nunin nara mete-rita naa, boe ma ara so'uk koa-kiok soa-
neun rae, “Awii! Papa ia, memak tebe-tebe Manetualain Anan!”

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori kamahedik kara ruma Genesaret (Markus 6:53-56)

34 Neu ara losa dano tatain seri, boe ma ara konda numa nggorok
Genesaret namo seseen.
35 Neu ara konda, hatahori no'uk kara ralela tutik kasa. Boe ma ara
mulai bolu rae, “Wee! Yesus mai ena!” Ara ralaik reu rafada ndule basan,
boe ma hatahorir mai roo basa hatahori kamahedik kara.
36 Ara roke fo ara bisa rafaroe la'e Yesus badun. Huu ara du'a rae, “Sadi
hatahori kamahedik nafaroe la'e kada Yesus badun su'un, neu ko ana hai
tutik kana.” De basa hatahori kamahedik kara fo mana nafaroe la'e Yesus
badun naa, hai tutik ka.

15

Hatahori dae-bafok tao sira hohoro-lalanen nggati heni Manetualain parendan
(Markus 7:1-13)

1 Faik esa, hambu hatahori Farisir ma meser anggamar bubuak esa ruma
Yerusalem mai fo ratonggo ro Yesus.
2 Hatahori Farisir to'u rahere sira Yahudir dala-hadan. Neu ara
ramanene rae, Yesus ana nunin nara ra'a ta safe liman nara tungga dala-
hadak hihii-nanaun, de ara rasakele. Boe ma ara mai fo fee salak neu Yesus
rae, “Tao hata de O ana nunim mara ra'a, tehuu ta safe liman nara dei?
Naa, laban ita bei-ba'in nara dala-hadan naa ena!”
3 Tehuu Yesus naselu nae, “Eir ia, memak hatahori mana kokolak laen,
tao laen! Ei malela laban Manetualain parendan fo tungga kada ei bei-
ba'im mara dala-hadan mesa kana.
4 Manetualain parenda ena nae, ‘Fee hada-horomatak neu ei ina-amam.’
Ma tamba bali nae, ‘Mete ma hatahori esa o'ole-a'ali ndia inan do aman,
muste hukun mates neun.’✡
5-6 Manetualain fee nenorik talo naa, tehuu ei fee nenorik laen bali. Ei
mae, ‘Mete ma hatahori esa helu-bartaa basa nae fee ndia bua-ba'un neu
Manetualain ena, na, ana ta parluu pake buas naa fo tulu-fali ndia ina-
aman, leo mae ara doidoso ralan seli.’ Tehuu no ei fee nenorik talo naa,
ei nggari heni Manetualain parendan ena, fo nggatin no ei hohoro-lalane
heli-helim.
7 Huu naa de bebeik kara ia Au kokolak ena ae, eir ia, hatahori mana
kokolak laen, tao laen! Naa, ndaa no hata fo Manetualain mana to'u
dede'an Yesaya surak memak la'e-neu ei numa lele uluk mai ena! Ana
surak nae,
8 ‘Hambu hatahori koa-kio Au,
no kada bafan, tehuu ta no dalen.
9 Leo mae ara tao talo naa oo, naa kada hie-hie a mesan boe.
Ara ta tao matak neu Au,
ara tao matak neu kada hatahori dae-bafok hohoro-lalanen mesa
kana.’ ”✡

Dede'a manggarauk kalua numa hatahori dalen mai
(Markus 7:14-23)

10 Basa boe ma Yesus nanggou nala hatahori laen nara maruma naa, fo
nanori sara nae, “Pasa ndi'i doom mara matalolole, fo ei bisa malela!
11 Hata fo maso neni hatahori bafan neu, naa ta tao nanggenggeo
hatahori. Tehuu hata fo kalua numa hatahori bafan mai, naa ndia tao
nanggenggeon.”
12 Basa naa Yesus ana nunin nara mai, de rafadan rae, “Papa bubuluk,
do? Hatahori Farisir raa dalen nara hedis neu ramanene Papa kokolan.”
13 Tehuu Yesus naselu nae, “Au Amang nai nusa tetuk do inggu temak,
neu ko fe'a heni hatahori ta mana nau nanori hatahori tungga Amak hihii-
nanaun. Naa, sama leo hatahori fe'a heni basa sele-tandek fo ana ta sele
sana.
14 Dadi boso tao matak mia hatahori Farisir raa! Sira raa, sama leo
hatahori pokek fo natudu dalak soa-neu hatahori pokek. Neu ko ara tuda
maso randaa reni bolok dale reu.”✡
15 Basa boe ma Petrus kokolak nae, “Papa, tulun mafada ai lololek bebeik
kara naa sosoa-ndandaan dei!”

✡ **15:4** Kalua numa Masir mai 20:12; 21:17; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 20:9; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16 ✡ **15:9** Yesaya 29:13 ✡ **15:14** Lukas 6:39

16 Yesus naselu nae, “Dadi ei oo bei ta malela boe, do?
17 Talo ia: hata fo ita ta'an, maso nai bafak, boe ma nakandoo neni po'ok
dale neu, basa naa kalua henin neni kakus neu.
18 Tehuu hata fo kalua numa bafak mai, naa ndia tao nanggenggeo
hatahori losa Manetualain oo nununten, ma ta nau simbok kana boe.✡
19 Huu dede'a manggarauk no'uk ka kalua numa hatahori dalen mai!
Ha'i netuduk leo: dudu'a-a'afi manggarauk, nekenisa hatahori, hohongge-
lelena, la'ok sala no hatahori sao holu-ndaen, nemena'o, sakasii pepeko-
leleko ma kokolak tao naboboo hatahori naden.
20 Basa manggarauk leo naak kara raa, ndia tao rala hatahori
nanggenggeo. Tehuu mete ma kada hatahori na'a ma ta safe liman tungga
dala-hadak hihii-nanaun, na, naa dede'an taa.”

Lamatuak Yesus tulu-fali inak esa fo ta hatahori Yahudi (Markus 7:24-30)

21 Basa boe ma Yesus la'o ela mamanak naa, fo neni nusak esa natia-taik
no kota Tirus ma kota Sidon.
22 Numa naa, hambu inak esa numa nusak naa mai. Ndia ta hatahori
Yahudi. Neu ana namanene Yesus nai naa ena, boe ma ana mai noke-hule
tebe-tebe nae, “Mane Dauk tititi-nonosin, ee! Kasian neu au dei! Au ana
fetong nitu sa'en. Awii, kasian, ee! Ana doidoso ena.”
23 Tehuu Yesus tutundindiik, ma ta naselu hata esa boe na. Boe ma ana
nunin nara mai rafadan rae, “Papa, inak ia kada kii-bolu tao namuek.
Malole lenak Papa madenun nalai heok numa ia mai leo!”
24 Boe ma Yesus naselu nae, “Manetualain nadenu Au mai fo tulu-fali
ita hatahori Yahudin, nahuu ara la'ok sala ena, sama leo bibi lombo mana
matarak. Ana ta nadenu Au uu tulu-fali hatahori laen.”
25 Tehuu inak naa mai deka-deka no Yesus bali. Ana sendek luu-langgan
ma noke tutulu-fafalik nae, “Lamatuak, ee! Tulun au dei.”
26 Tehuu Yesus tee mbolek nae, “Ta nandaa ha'i tala kakanak kara
nana'an, fo nggari sara fee busa.” [Ma sosoan bei nefunik nae, Yesus muste
tulu-fali nakahuluk Ndia hatahori Yahudin, dei fo bisa tulu-fali hatahori
laen.]
27 Tehuu inak naa naselu nae, “Tebe, Papa, ee! Tehuu busar rahani a nai
mei fengga dalen. Ara oo ra'a hata fo tuda numa kakanak kara pinggan
dale mai boe.” [Ma sosoan nae, neu kakanak kara ra'a, busa oo hambu
na'a boe. Leo mae Yesus tulu-fali Ndia hatahorin, tehuu Ana oo muste
susuri-memete hatahori laen boe.]
28 Yesus namanene nala naa, boe ma nafada nae, “Awii! Mama
mamahere tebe-tebe neu Au! Dadi mama fali muu ngga leo, huu hata
fo mama nokek naa, dadi memak ena!” Basa boe ma ana fali neu ngga, de
ana mete-nita anan hai memak ena.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori no'uk ka

29 Basa naa, Yesus no ana nunin nara la'o ela mamanak naa, boe ma ara
la'ok loro-loro tungga dano Galilea tatain. Ara hene letek esa, de Yesus
nanggatuuk nanori sara.
30 Boe ma hatahori no'un seli reni Yesus mai. Ara roo hatahori dokak,
hatahori pokek, hatahori keko-lu'uk, hatahori ta bisa kokolak, ma hatahori
hedis laen boe. Ara ranggatutuuk hatahori kamahedik kara raa deka-deka
ro Yesus ein. Boe ma Ana tao nahai sara.
31 Hatahori no'uk kara raa, mete-rita naa, boe ma ara heran. Ara
rakokola aok rae, “Awii! Ta neni babanggak sudi selik kana! Hatahori

✡ **15:18** Mateos 12:34

dokak, bisa la'ok natetu. Hatahori pokek, bisa mete-nita. Hatahori kekolu'uk, bisa la'ok. Ma hatahori ta bisa kokolak, bisa kokolak ena! Ia, Manetualain ndia taon. Ndia naa, ndia Manetualain fo ita bei-ba'in nara rakaluku-rakatelen numa lele uluk mai."

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun haa
(Markus 8:1-10)

32 Basa faik hida boe ma Yesus nanggou nala Ndia ana nunin nara, de
nae, "Au ameda kasian neu hatahori no'uk kara iar ena. Hambu ketuk
numa dook ka mai, ma ara rakabubua faik telu ena, losa ta ela nana'ak
ena. Malole lenak ara boso fali reu sara ro po'o rouk dei. Boso losak, ara
ndi'a nai dalak."
33 Tehuu Yesus ana nunin nara raselu rae, "Papa! Mamanak ia nees, ma
dook ka numa nggorok mai. Ta bisa dadi ita tahao hatahori no'uk ka talo
ia."
34 Tehuu Yesus natane sara nae, "Ei rotim mara hida de?"
Ara raselu rae, "Kada hituk ka! Ma i'ak faa!"
35 Boe ma Yesus nadenu basa hatahori raa fo ranggatuuk reu daer.
36 Ana ha'i nala roti kahituk kara ro i'ak, de noke makasi neu
Manetualain. Basa boe ma Ana fifi'i ba'e sara, de Ana fee sara reu ana
nunin nara fo reu baba'e neu basa hatahorir raa.
37 De basa sara ra'a losa rameda dai ena. Basa naa ara raduduru rala
basa nana'a lenan nara, losa sofe lembaneu hitu.
38 Basa hatahori mana ra'ak kara raa, nai rarain hambu touk rifun haa.
Bei ta reke tamba inak kara ma kakanak kara.
39 Basa naa Yesus nadenu hatahori no'uk kara fali reu ngga. Boe ma Ana
sa'e ofak fo ara reni nusa Magadan reu.*

16

Hatahori Farisi ma hatahori Saduki rae ike rakatutudak Lamatuak Yesus
(Markus 8:11-13; Lukas 12:54-56)

1 La'e esa, hambu hatahori Farisir ma hatahori Sadukir hida reni Yesus
mai. Ara rae rakaseseluk dede'ak ro Yesus fo rae ike rakatutudak kana.
Huu naa de ara roken rae, "Papa! Tulun matudu tanda heran dei, fo dadi
bukti ae, Papa hambu koasa numa Manetualain mai ena."✡
2 Tehuu Yesus naselu nae, "Neu ledo tesa ma lalai nasaraa mbila, ei tanda
mae, 'Be'e-mai udan taa.'
3 Ma neu ledo toda ma lalai nasoso'a nggeo, ei tanda mae, 'Bekin ia, udan
nae mai.' Dadi mete ma ei bisa tadu-tanda mala fai hanas ma fai oe faak
lalalin talo naa, tao hata de ei ta bisa tadu-tanda mala tembo-lelek lalalin?
4 Wuuh! Ei hatahori tanak ia, bisa tao kada manggarauk mesa kana! Ei
ta tao matak neu Manetualain! Leo mae ei moke tanda heran, tehuu Au ta
fee. Huu fai uluk Manetualain fee tanda heran ena, pake Ndia mana to'u
dede'an Yunus. Dadi, naa dai ena!" Yesus kokolak basa talo naa, boe ma
Ana la'o ela sara.✡

Lamatuak Yesus fee nenorik nae, besa-besa mia hatahori Farisi ma hatahori Saduki lele'a-nonoren
(Markus 8:14-21)

5 Neu Yesus asa sa'e ofak fo reni dano boboan seri reu, dei de ana nunin
nara rasaneda rae, ara lilii reni roti soa-neu sira lepa-nggeen.

---

* **15:39** Mamanak ia, ta bubuluk ana no tetuk nai bee. Hambu susura dede'a Yunani laen surak nae, 'Magdala'. Hambu laen bali surak nae, 'Magdalan'. ✡ **16:1** Mateos 12:38; Lukas 11:16 ✡ **16:4** Mateos 12:39; Lukas 11:29

6 Yesus namanene nala ara kokolak talo naa, boe ma Ana nafada nae,
“Masanenedak, ee! Ei muste besa-besa mia hatahori Farisir ma hatahori
Sadukir laru ta'in.”✡
7 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ara pangganananaa.
Ara rakokola aok rae, “Tou lasik kokolak hata naa? Fama te Ana kokolak
talo naa, nahuu ita ta teni roti, do?”
8 Tehuu Yesus bubuluk sira dudu'an. De Ana kokolak nae, “Woi! Eir ia,
sudi selik kana ena! Tao hata de ei kokolak la'e-neu roti? Ei ta mamahere
tebe-tebe neu Au, do?
9 Ei bei ta malela Au koasang, do? Neu faik naa, fo Au fifi'i ba'e roti
kalimak kara raa fo ahao hatahori rifun lima naa, nana'a lenan nara ei
maduduru mala lembaneu hida!?✡
10 Basa de, talo bee bali no roti kahituk kara fo Au baba'e fee hatahori
rifun haa naa? Nana'a lenan nara ei maduduru mala lembaneu hida!?✡
11 Tao hata de ei ta malela Au kokolang bebeik kara naa? Au ta kokolak
la'e-neu roti. Tehuu Au ae fee nesenenedak neu ei, mita fo ei besa-besa
mia hatahori Farisir ma hatahori Sadukir nenorin. Huu sira nenorin nara
raa bisa le'a-nore nala hatahori no'uk a, sama leo laru ta'ik tao kaifuu roti
dadi namo'o.”
12 Yesus kokolak talo naa, dei de ara ralela rae, Ana ta kokolak la'e-neu
roti. Tehuu Ana kokolak la'e-neu hatahori Farisir ma hatahori Sadukir
nenorin fo mana laban Lamatuak hihii-nanaun.

Petrus manaku nae, Lamatuak Yesus naa, Karistus (Markus 8:27-30; Lukas 9:18-21)

13 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'ok reni nusak mana matia-taik
ro kota Kaisarea Felipi reu. Neu ara bei la'ok numa dalak, Ana natane ana
nunin nara nae, “Tungga hatahori kokolan, ara rae, Au, Hatahori Dae-bafo
Isi-isik ia see?”
14 Ara raselu rae, “Hambu ketuk rae, Papa ia, Yohanis Mana Saranik
fo nasoda fali numa mamaten mai ena. Laen rae, fama te Papa ia, ba'i
Elia. Laen bali rae, ba'i Yeremia. Mete ma taa, na, Manetualain mana to'u
dede'an laen numa lele uluk mai.”✡
15 Boe ma Yesus natane sara bali nae, “Mete ma tungga ei mesa ngga, na,
Au ia see?”
16 Basa boe ma Simon Petrus naselu nae, “Papa ia, Karistus, ndia
Hatahori naa, fo lele uluk Manetualain helu-bartaa ena nae nadenun mai!
Ma Papa ia, Manetualain mana masodak seku neu Anan!”✡
17 De Yesus nae, “Simon, Yunus anan, ee! O ia, maua! Huu hatahori
dae-bafok ta ndia nafada dede'ak ia neu o. Tehuu Au Amang manai nusa
tetuk do inggu temak ndia nafada neu o.
18 Nenene, ee! Hatematak ia Au ae foi nadek ‘Petrus’ neu o. Nadek
naa sosoa-ndandaan, ndia batu.* Neu ko o dadi muu fanderen soa-neu
Au hatahori kamahereng nggara, nahuu o nemeheherem tean leo batu
ena. Leo mae ara hambu malendu-mata'ak losa mate oo, ara rakatataka
rakandoo boe.
19 Neu ko Au fee haak neu o, fo koladu Au hatahoring nggara, sama leo o
to'u nusa tetuk do inggu temak nggoen. No dalak naa, hata fo o ka'i-oren
nai dae-bafok ia, naa oo Manetualain ka'i-oren nai nusa tetuk do inggu
temak boe. Ma hata fo o fee luas nai dae-bafok ia, naa oo Manetualain fee
luas nai nusa tetuk do inggu temak boe.”✡

✡ **16:6** Lukas 12:1 ✡ **16:9** Mateos 14:17-21 ✡ **16:10** Mateos 15:34-38 ✡ **16:14** Mateos 14:1-2; Markus 6:14-15; Lukas 9:7-8 ✡ **16:16** Yohanis 6:68-69 * **16:18** Yesus saiselu dede'a de'ek nai ia. Huu dede'a Yunani nae, *Petros*, ndia hatahori naden, ma *petra*, ndia batu. ✡ **16:19** Mateos 18:18; Yohanis 20:23

20 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana ndindia sara fo boso rafada
hatahori esa boe na rae, Ndia naa, Karistus.

Lamatuak Yesus nafada memak la'e-neu Ndia mamaten ma nesoda falin numa mamaten mai
(Markus 8:31—9:1; Lukas 9:22-27)

21 Mulai numa faik naa mai, Yesus nafada Ndia ana nunin nara nae,
“Au muste uni kota Yerusalem uu. Tehuu neu ko nai naa, Au hambu
doidosok no'un seli numa lasi-lasi hadak kara, malangga anggama Yahudi
malanggan nara, ma basa meser anggamar mai. Neu ko ara rakanisa Au,
tehuu neu bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai.”†
22 Yesus nafada talo naa, boe ma Petrus le'a nalan neni tataik neu fo ela
kada dua sara mesa kasa, de Petrus ka'in nae, “Papa boso kokolak talo naa!
Ta bisa dadi Manetualain elan dadi talo naa!”
23 Tehuu Petrus kokolan naa, ta tungga Manetualain hihii-nanaun. Huu
naa de Yesus hekor, de nahara berak mbalin nae, “Hei! Malai heok ia!
Naa, nitu malanggan ndia kokolak! O boso dadi mana kai-baak soa-neu
Au! O dudu'a tungga kada hatahori dae-bafok hihii-nanaun mesa kana, te
ta tungga Manetualain hihii-nanaun!”
24 Basa boe ma Yesus nanori ana nunin nara nae, “Hatahori mana nau
tungga Au, ana muste nakatataka nakandoo tungga-tungga faik! Ana
muste lilii heni ndia hihii-nanau heli-helin fo tungga kada Manetualain
hihii-nanaun mesa kana. Leo mae hatahori rae tao risan, ana muste tungga
nakandoo a mesan, sama leo ana lemba-nasaa ndia ai ngganggen fo neu
mate.✡
25 Hatahori mana sadia mate nahuu ana tungga Au, neu ko ana hambu
masodak nakandoo no Manetualain. Tehuu hatahori mana nau nasoda
soa-neu kada ndia ao heli-helin, neu ko masodan naa, sambu do lalo talo
kada naa leo!✡
26 Nenene, ee! Mete ma o hambu basa dae-bafok oe-isin, tehuu
Manetualain timba heni o, na, nanalan hata? Leo mae o lemba muni basa
dae-bafok oe-isin oo, o ta bisa saiseluk kana neu o samanem boe!
27 Au afada neu ei dede'ak kara ia lala'en, nahuu Au ia, Hatahori Dae-bafo
Isi-isik. Neu ko Au konda fali mai ua Au Amang koasan ta neni babanggak,
sama-sama ua Ndia atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai. Faik
naa, neu ko Au bala hatahori esa-esak tungga hata fo ana taok.✡
28 Masaneda matalolole, ee! Numa eir ia mai, neu ko hambu hatahori
ketuk bei ta mate, losa faik bee fo mete-rita Au, ndia Hatahori Dae-bafo
Isi-isik dadi neu Manek mana to'u parenda.”

17

Manetualain natudu Lamatuak Yesus ta neni babanggan
(Markus 9:2-13; Lukas 9:28-36)

1 Seli faik nee numa Yesus nafada la'e-neu mamaten ma nesoda falin
numa mamaten mai, boe ma Yesus nanggou nala Petrus, Yakobis ma fadin
Yohanis, fo ara sama-sama hene reni lete demak esa reu, fo mesa kasa reu
naa.

---

† **16:21** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, *τῃ τρίτῃ ἡμέρᾳ (tē tritē hēmera)* “nai fai katelun” sosoa-ndandaan nai dede'a Tii, ndia “bei-nesan”. Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai. ✡ **16:24** Mateos 10:38; Lukas 14:27 ✡ **16:25** Mateos 10:39; Lukas 17:33; Yohanis 12:25 ✡ **16:27** Mateos 25:31; Sosoda Kokoa-kikiok kara 62:12; Roma 2:6

2 Losa lain, boe ma ara mete-rita Yesus mata-aon nasafali ena. Matan
nasa'a leo ledo, ma bualo'a-papaken dadi muti manggahadok.
3 Medak neu ma, ara mete-rita Ana kola-kola no ba'i Musa ma ba'i Elia.
4 Boe ma Petrus pangganaa, losa ana kokolak sadi ndaa nae, “Papa!
Ai mameda malole nai ia ena! Dadi malole lenak ai mambaririik laak telu.
Esa soa-neu Papa, esa soa-neu ba'i Musa, ma esa bali soa-neu ba'i Elia.”
5 Neu Petrus bei kokolak talo naa, medak neu ma soso'ak konda mai de
tatana nala sara. Boe ma ara heran bali-bali ramanene harak esa kalua
numa soso'ak naa mai nae, “Nenene, ee! Yesus ia, Au Ana susueng. Ana
soa tao namahoko Au daleng. Nenene matalolole neun, ee!”✡
6 Ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ramata'u ralan seli, losa
ara tuda ratono reu daer.
7 Tehuu Yesus mai de kai neu sara, boe ma nae, “Wee! Mambadeik leo.
Boso mamata'u!”
8 De ara botik matan nara, tehuu ara ta mete-rita hatahori laen esa boe
na numa naa, kada Yesus mesa kana.
9 Neu ara mulai konda numa letek naa mai, boe ma Yesus ndindia sara
nae, “Hata ndia ei bei fo mete-mitan bebeik kara ia, boso mafada hatahori
esa boe na, ee! Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia muste mate dei. Neu ko
mete ma Au asoda fali numa mamates mai ena, na, dei fo ei bole mafada
hatahori.”
10 Boe ma ara ratanen rae, “Papa ia, memak Karistus, tehuu ba'i Elia
nai bee? Huu meser anggamar raa fee nenorik rae, ba'i Elia muste mai
nakahuluk, dei fo Karistus mai. Tehuu tungga Papa, na, talo bee?”✡
11 Yesus naselu nae, “Memak tebe. Ba'i Elia muste mai nakahuluk, fo
nasosoi dalak soa-neu Karistus.
12 Nenene matalolole, ee! Ba'i Elia mai ena, tehuu hatahorir ta ralela
sana. Ara rakasususak kana, tungga sira hihiin. Neu ko ara oo tao leo
naak boe soa-neu Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia.”✡
13 Ara ramanene basa talo naa, dei de ara bubuluk rae, ba'i Elia fo Yesus
kokolak naa, ndia Yohanis Mana Saranik.

Lamatuak Yesus tao nahai kakana nitu sa'ek esa (Markus 9:14-29; Lukas 9:37-43)

14 Neu Yesus asa fali ena, boe ma ara ratonggo ro hatahori no'uk ka
fo rahani sara. Boe ma hambu papa esa mai sendek luu-langgan fo hule
tutulu-fafalik neu Yesus
15 nae, “Lamatuak! Kasian neu au anang dei! Huu ana namahedi mulu
bibik, de ana doidoso nalan seli. Mete ma hedis naa sou mai, na, la'i-la'ik
ka ana tuda neni oe neu, do neni a'i neu. Tulun dei, Lamatuak, ee!
16 Au unin neni Lamatuak ana nunin nara uu ena, tehuu ara ta bisa rahai
sana.”
17 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana mboka ana nunin nara nae,
“Weeh! Eir ia sudi selik kana ena! Au anori ei la'i-la'ik kana ena, tehuu
ei ta malela no malole. Ma ei ta mamahere tebe-tebe neu Au! Au muste
ahani ua ei losa faik hida bali? Mai fo mia kakanak naa ia mai!”
18 Ara reni kakanak naa neu, boe ma Ana husi kalua heni nitu numa
kakanak naa mai. De nitu kalua la'o ela kakanak naa, boe ma ana hai
tutik kana.
19 Basa naa, neu Yesus mesa kana sama-sama no ana nunin nara, ara
ratanen rae, “Papa! Tao hata de bebeik kara ia, ai ta bisa husi kalua heni
nitu naa?”

✡ **17:5** 2 Petrus 1:17-18; Tutui Makasososak 22:2; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7; Yesaya 42:1; Mateos 3:17; 12:18; Markus 1:11; Lukas 3:22; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:15 ✡ **17:10** Maleaki 4:5
✡ **17:12** Mateos 11:14

20 Yesus naselu nasafali nae, “Ei ta bisa husi nitu naa, nahuu ei ta
mamahere tebe-tebe, na. Masaneda, ee! Mete ma ei mamahere tebe-tebe
neu Au, leo mae kada ba'u anan seli oo, sama leo ai de'e kadi'i anak esa
boe,* na, ei bisa parenda letek esa mae, ‘Heeh, letek! Lali naa muu!’ Neu
ko ana lali leo. Dadi ei bisa tao hata a mesan, sadi ei mamahere tebe-tebe
neu Lamatuak.✡
21 [Ma nenene, ee! Nitu mata leo iak kara memak manggaraun seli. Mete
ma ei ta hule-haradoi ma puasa fo hule tutulu-fafalik neu Lamatuak, na,
ei ta bisa husi nitu matak leo naak.”]†

Lamatuak Yesus kokolak la'e kaduan la'e-neu Ndia mamaten (Markus 9:30-32; Lukas 9:43-45)

22 La'e esa, Yesus no ana nunin nara rakabua numa profensi Galilea. Ana
nafada sara nae, “Ta dook ka te ara rae se'o heni Au uni hatahori laen uu.
23 De ara tao risa Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia. Memak Au mate,
tehuu neu ko bei-nesan Au asoda fali numa mamates mai.”
Ana nunin nara ramanene Ana kokolak talo naa, boe ma dalen nara susa
ralan seli.

Lamatuak Yesus kokolak la'e-neu uma huhule-haradoik bean

24 Neu Yesus no ana nunin nara mai nai nggorok Kapernaum, boe ma
mana susu bear mai ratane Petrus rae, “Ei Mesem bae Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk bean, do taa?”✡
25 Petrus naselu nae, “Bae, ee!”
Neu Petrus maso uma dale neu, boe ma Yesus nafada tutik kana
nakahuluk nae, “Simon! Soba o du'a sudik kana. Manek kara marai
dae-bafok ia, ha'i bea numa see mai? Numa sira ana heli-helin nara, do,
hatahori laen mai?”
26 Petrus naselu nae, “Numa hatahori laen mai!”
Yesus tuti bali nae, “Mete ma leo naak, manek anan hae bae, hetu?
27 Leo naak oo, no Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bean boe. Tehuu ita
hae tao mana susu bear ramanasa. Dadi malole lenak, o muu dolu i'ak nai
dano a leo. O mala i'ak makasososak, na, buka bafan. Neu ko o hambu doi
lilo fulak esa nai naa. De pake doik naa, fo muu bae ita dua ngga bean.
Naa, dai ena fo bae ita dua ngga bean.”‡

18

Lamatuak Yesus ana nunin nara ratatane aok rae, see ndia mo'on lenak (Markus 9:33-37; Lukas 9:46-48)

1 Faik naa, Yesus ana nunin nara reni Yesus reu fo ratanen rae, “Papa!
See ndia mo'on lenak numa basa Manetualain hatahorin mai?”✡
2 Boe ma Yesus nanggou nala kakana ana esa, de nambaririik kana neu
sira taladan.

---

* **17:20** Lamatuak Yesus nakasasamak hatahori nemeheheren no ai de'e kadi'i anak esa. Nai ia, nenenin lenak ndia ai de'ek naa mo'on, ta ndia rupan. Susura Malalaok dede'a Indonesia nai ia nae, ‘uta sawi de'en’, tehuu bei hambu dede'ak hida la'e-neu nekendandaak naa. ✡ **17:20** Mateos 21:21; Markus 11:23; 1 Korentus 13:2 † **17:21** Susura dede'a Yunani neulaun lenak ma lasin lenak ta surak lanek ka-21 ia. ✡ **17:24** Kalua numa Masir mai 30:13; 38:26 ‡ **17:27** Tungga-tungga teuk, tou Yahudir fo teun nara 20 lain neu, ara muste bae bea matak esa fo faduli neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk (lees nai *Kalua numa Masir mai* 30:12-16). Neu lelek Lamatuak Yesus leo nai dae-bafok ia, ara reke bea no doik *didrakma. Didrakma* esa, belin sama leo *dinari* dua. *Dinari* esa naa, sama leo tukan esa nggadin faik esa. Nai ia, Yesus nafada Petrus nae, neu ko ana hambu doi *stater* esa nai i'ak naa bafan. *Stater* esa belin, *didrakma* dua, do, *dinari* haa — naa, dai ena fo bae bea soa-neu Yesus no Petrus. ✡ **18:1** Lukas 22:24

3 De Ana nae, “Nenene matalolole! Hatahori mana nae maso dadi neu
Manetualain hatahorin, ana muste nggati dala dudu'an fo dadi sama leo
kakana ana fo ta nalela nekededema aok.✡
4 Huu hatahori fo dale nekeloloen sama leo kakana ana ia, ana ndia dadi
neu hatahori mo'o-inahuuk lenak nai Manetualain matan.
5 Ma hatahori mana simbok nala hatahori kadi'ik sama leo kakanak ia,
nahuu ana namahere neu Au, na, hatahori naa simbok nala Au ena.”

Lamatuak Yesus fee nesenedak la'e-neu hatahori mana edo-podek fo hatahori laen tao salak
(Markus 9:42-48; Lukas 17:1-2)

6 Basa boe ma Yesus nafada neu sara bali nae, “Mete ma hambu hatahori
tao nala kakana ana esa tungga eno-dala kasalak, losa ana ta namahere Au
bali, na, besa-besa, ee! Malole lenak fuli batu mo'ok esa,* neu hatahori naa
boliin fo feen tena neni tasi demak dale neu.
7 Dae-bafok ia, memak mamana sosoek, nahuu hambu matak no'uk ka
bisa tao nala hatahori tuda neni kilu-salak dale neu. Tehuu hatahori mana
hambu sosoek lenak naa, ndia hatahori mana edo-podek fo hatahori laen
tao salak.
8 Mete ma o tao salak munik o limam, do, o eim, na, tete henin leo! Malole
lenak o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada lima seserik, do
ei seserik lena heni ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni
o limam ma eim dua sara.✡
9 Mete ma o tao salak munik o matam, na, edo henin leo! Malole lenak o
maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada mata seserik lena heni
ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o matam dua sara.”✡

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu bibi lombo kala mopok esa
(Lukas 15:3-7)

10 Yesus kokolak bali nae, “Besa-besa, ee! Boso losak ei makadadaek
kakana ana talo ia. Huu Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu
temak mai, ndia ranea sara. Ma atar raa bisa maso faik bee a mesan, fo
reu rafada Manetualain la'e-neu hatahorir ia dede'an nara.
11-13 Ei du'a matalolole, te Au ae fee lololek talo ia: hambu hatahori esa
naena bibi lombo natun esa. Faik esa boe ma hambu bibi lombo esa la'ok
sala dalan. Tungga ei dudu'am, mana lolo naa muste tao hata? Neu ko ana
la'o ela ndia bibi lombo kasio hulu sion nara reu letek lain, fo neu sangga
bibi lombo kisek kala mopok naa.✡
Mete ma ana hambu falik kana, neu ko ana namahoko nalan seli mete-
nita bibi lombo kisek naa, lena heni ana mete-nita ndia bibi lombon kasio
hulu sio ta kala mopok. [Leo naak oo Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, mai
fo tao asoi-asoda hatahori mana la'ok sala numa eno-dala ndoos mai boe.]†
14 Leo mae kada kakana ana esa ndia mopon oo, Au Amang manai nusa
tetuk do inggu temak ta namahoko boe.”

Lamatuak Yesus nafada dalan talo bee fo ita malole tasafali to hatahori mana nasala neu ita

15 Yesus kokolak bali nae, “Mete ma o toranoo kamaherem nasala no
o, na, muste muu matonggo muan. Mete ma kada ei dua ngga, dei fo
mafada ndia salan. Mete ma ana nenene o kokolam, na, ei dua ngga malole
masafali naa ena.✡

✡ **18:3** Markus 10:15; Lukas 18:17 * **18:6** Susura dede'a Yunani surak nae, ‘batu lelenduk’ fo ara pake mol hade-nggandum. ✡ **18:8** Mateos 5:30 ✡ **18:9** Mateos 5:29 ✡ **18:11-13** Lukas 19:10 † **18:11-13** Susura dede'a Yunani neulaun lenak ma lasin lenak, ta surak dede'ak manai kurun dale ia. ✡ **18:15** Lukas 17:3

16 Tehuu mete ma ana ta nau nenene o, na, muu moke mala o nonoom
hatahori esa do dua fo reu sama-sama ro o. Basa de ei miu matonggo mia
hatahori naa, fo kokolak seluk mian bali. Huu nai Manetualain Susura
Malalaon neni surak nae, ‘Nai dede'ak esa dale, muste hambu sakasii dua
do telu kokolan nara sama, dei fo bisa simbok sira kokolan nara raa.’✡
17 Tehuu mete ma ana bei ta nau nenene ei, na, miu mafada saranik
kara. Ma mete ma ana ta nau simbok no malole saranik kara kokolan, na,
taon ndia sama leo hatahori ta mana nalela Manetualain. Mete ma taa, na,
taon leo hatahori manggarauk sama leo mana susu bear.
18 Masaneda matalolole Au kokolang, ee! Hata fo ei ka'i-oren nai dae-
bafok ia, naa Manetualain ka'i-oren nai nusa tetuk do inggu temak ena.
Ma hata fo ei makaheik kana nai dae-bafok ia, naa Manetualain nakaheik
kana nai nusa tetuk do inggu temak ena.✡
19 Ma Au afada seluk ae, mete ma hambu hatahori dua ruma ei mai,
hule-haradoi no dalek esa, neu ko Au Amang manai nusa tetuk do inggu
temak, ba'e fee hata fo ara rokek.
20 Mete ma hambu hatahori dua do telu rakabua fo hule-haradoi sama-
sama, nahuu sira iar, Au hatahoring, na, Au oo nai sira taladan boe.”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu penggawe ta mana fee ambon neu ndia nonoon

21 Basa boe ma Petrus mai natane Yesus nae, “Papa, au ae atane faa dei.
Mete ma au toranoo kamahereng nasala la'i-la'ik kana mbali au, na, au
muste fee ambon mbalin la'e hida? Losa la'e hitu, do?”
22 Boe ma Yesus naselu nae, “Taa! O muste fee ambon neun losa la'e 7
la'e 70,‡ losa o ta bisa reke mala sara bali.✡
23 Ei muste tao tungga talo naa, nahuu Manetualain naa sama leo manek
esa fo reke no lutuk ndia penggawen nara hutan.
24 Neu ana mulai reke, boe ma ana nadenu ndia hatahorin fo neu noke
nala penggawe esa mana nahuta doik neun, losa rifu-natuk kara.§
25 Tehuu penggawe naa, ta bisa bae ndia hutan nara raa. Dadi manek
parenda nae, ‘Miu se'o heni hatahori ia no basa sao-anan nara, fo ara dadi
reu ata-dator. Ma se'o heni hata-heton lala'en fo bae neu ndia hutan nara.’
26 Penggawe naa namanene nala naa, boe ma ana sendek luu-langgan
neu manek matan fo kokoen nae, ‘Awii! Papa, ee! Papa manek tulun fee
au fai lelak faa dei! Neu ko au bae falik au hutang nggara lala'en.’
27 Manek namanene nala naa, boe ma dalen tuda kasian neun. De ana
koka heni memak penggawe naa hutan lala'en. Boe ma ana nakambo'ik
penggawe naa.
28 Tehuu neu penggawe naa la'o dea neu, ana natonggo no nonoon esa,
mana nahuta doik ba'u anak ka mbalin.* Boe ma ana humu nala nonoon,
de hese neu boliin ma mbokan nae, ‘Heeh! Bae o hutam hatematak ia boe!’
29 Nonoon namanene nala naa, boe ma ana sendek luu-langgan fo
kokoen nae, ‘Awii! Tia-lai, ee! Tulun fee au fai lelak faa dei! Neu ko
au bae falik au hutang nggara neu o.’

✡ **18:16** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 19:15 ✡ **18:18** Mateos 16:19; Yohanis 20:23 ‡ **18:22** Dede'a Yunani nai ia, sosoa-ndandaan bisa nae, “la'e 7 la'e 70”. Bisa, “la'e 77”. ✡ **18:22** Lukas 17:3-4 § **18:24** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “τάλαντον *(talanton)* 10.000”. *Talanton* esa belin, ndia hatahori mana maue-osa esa nggadin teuk 15 losa 20. Susura Malalaok dede'a Indonesia nai ia nae, ‘talenta’. * **18:28** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “δηνάριον *(dēnarion)* 100”. Dēnarion esa belin, ndia, hatahori mana maue-osa esa nggadin faik esak ka. Dadi mete ma takasasamak kana to τάλαντον *(talanton)* 10.000 nai lain (lanek ka-24), na, hutak ia kadi'i anan seli.

30 Tehuu penggawe naa nae, ‘Ta bisa! Nau ta nau, o muste bae hatematak
ia!’ Boe ma ana sese nonoon neni bui neu, losa ana bae nabasa hutan nara
raa.
31 Neu manek penggawen laen nara mete-rita hata mandadik naa ena,
boe ma dalen nara sona. De reu tui manek.
32 Manek namanene nala naa, boe ma noke penggawe ta kalela hadak
naa. Ana dedeun nae, ‘Weeh, hatahori manggarauk! Au koka heni o hutam
mara lala'en, nahuu o moke au kasian neu o.
33 Tehuu tao hata de o ta maena dale kasian soa-neu o nonoom, sama
leo au kasian neu o naa?’
34 Manek naa namanasa nalan seli losa nadenu sese hatahori naa neni
bui neu, mita fo ara tuni-ndenin, losa ana bae nabasa hutan nara lala'en.”
35 Yesus nate'e Ndia tutuin, boe ma kokolak nae, “Au Amang manai nusa
tetuk do inggu temak oo reke no lutuk talo naa boe. Neu ko Ana hukun
ei, mete ma ei ta lilii heni tebe-tebe neu ei toranoo hatahori kamaherem
mara sala-singgon nara.”

19

Hatahori Farisi sangga dalak fo ike Lamatuak Yesus la'e-neu sasaok-nemeketuk
(Markus 10:1-12)

1 Yesus fee basa nenorik kara raa, boe ma Ana la'o ela Galilea fo neni
profensi Yudea manai lee Yarden boboan seri naa neu.
2 Hatahori no'uk ka tunggan, boe ma Ana tao nahai hatahori hedis numa
naa.
3 Hambu hatahori Farisir ketuk oo mai boe, fo rae ike rakatudak Yesus.
Ara ratane rae, “Papa! Tungga ita anggaman hohoro-lalanen, mete ma
touk sao ena, na, ana bole namaketu no saon pake dalak bee a mesan, do
talo bee?”
4 Tehuu Ana naselu nae, “Eir ia, hatahori mana malela anggama. Tehuu
tao hata de ei ta bubuluk Manetualain Susura Malalaon isin? Masaneda,
nai tutui makasososak neni surak nae, ‘Manetualain adu hatahori dae-
bafok, touk ma inak.’✡
5 Ma neni surak bali nae,
‘Huu naa de touk muste la'o ela ndia inan ma aman,
fo neu leo-la'o dalek esa no saon,
huu dua sara dadi reu esa ena.’✡
6 Dadi mete ma Manetualain mesa kana ndia adu nala dua sara dadi reu
esa ena, na, hatahori dae-bafok boso mabingga-ba'e sara bali!”
7 Hatahori Farisir ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ratane
bali rae, “Mete ma talo naa, na, tao hata de ba'i Musa nae, hatahori bole
namaketu, sadi ana fee susura nemeketuk soa-neu sao inan dei?”✡
8 Boe ma Yesus naselu bali nae, “Ba'i Musa fee lelak ei bei-ba'im mara
ramaketu ro sira sao inan nara, nahuu sira raa, langga batuk kara sama
leo ei! Tehuu neu Manetualain nakadadadik dae-bafok ia, Ndia nanaen ta
talo naa.
9 Huu naa de Au afada, ee! Mete ma sao inak la'ok sala nakahuluk, na,
touk bole namaketu noon. Mete ma sao inak ta la'ok sala, tehuu touk ndia
namaketu noon, de ana sao seluk no inak laen, na, ana hohongge-lelena
naa ena!”✡
10 Yesus ana nunin nara ramanene rala Ana kokolak talo naa, boe ma
ara kokolak rae, “Mete ma talo naa, na, malole lenak boso sao leo.”

✡ **19:4** Tutui Makasososak 1:27; 5:2 ✡ **19:5** Tutui Makasososak 2:24 ✡ **19:7** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:1-4; Mateos 5:31 ✡ **19:9** Mateos 5:32; 1 Korentus 7:10-11

11 Boe ma Yesus naselu nae, “Ta basa hatahori bisa simbok rala Au
kokolang la'e-neu hatahori ta mana saok. Kada hatahori fo Manetualain
henggenee memak kana leo.
12 Hambu hatahori ta sao, nahuu numa inan bonggin mai leo naak ena.
Hambu ketuk oo ta sao boe, nahuu hatahori tao sara talo naa. Ma hambu
boe, ana here aon fo ta sao, nahuu ana nau nakalala'ok kada Manetualain
ue-osan. Hatahori fo mana bisa nalela nenorik ia, elan numa naa fo ana
simbo a mesan leo.”

Lamatuak Yesus kokolak fee baba'e-babatik neu kakana anar (Markus 10:13-16; Lukas 18:15-17)

13 Faik naa, hatahorir ko'o roo sira anan nara reni Yesus reu, mita fo Ana
ndae liman ma kokolak fee baba'e-babatik neu sara. Tehuu ana nunin nara
rahara berak reu hatahorir raa.
14 Boe ma Ana namanasa ana nunin nara nae, “Ela kakana anar raa reni
Au mai! Boso mamanggenggee sara! Huu hatahori mana sama leo sira iar,
ndia Manetualain hatahorin.”
15 Boe ma Ana ndae liman neu kakana anar raa ma noke-hule fo
Manetualain fee baba'e-babatik neu sara. Basa boe ma Ana la'o ela
mamanak naa.

Hatahori kamasu'ik sangga dalak fo nasoda nakandoo no Manetualain (Markus 10:17-31; Lukas 18:18-30)

16 La'e esa, hambu hatahori mai natane Yesus nae, “Papa Meser! Au
muste tao hata malole talo bee, mita fo au bubuluk no tetuk ae, au
bisa maso nusa tetuk do inggu temak? Huu au ae asoda akandoo ua
Manetualain.”
17 Boe ma Yesus naselu nae, “Tao hata de o matane Au la'e-neu hata fo
malole? Kada Manetualain ndia malole. Mete ma o mae masoda muan,
na, leo-la'o tungga Ndia parendan.”
18 Hatahori naa natane bali nae, “Parenda bee naa?”
Boe ma Yesus naselu nae,
“Boso makanisa hatahori;
boso la'ok sala mua ta o saom;
boso mamana'o;
boso dadi sakasii pepeko-lelekok;✡
19 fee hada-horomatak neu o inam ma o amam;
ma sue neu o toranoom sama leo o sue o ao heli-helim.”✡
20 Hatahori naa naselu nae, “Basa parenda raa, au tao tungga sara ena.
Bei kuran hata bali?”
21 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana nae, “Mete ma o mae tungga
Manetualain hihii-nanaun lala'en, na, fali muu ngga fo se'o heni basa o
hata-hetom lala'en. Basa naa, muu baba'e doin nara fee hatahori mana
to'a taak kara. Basa dei fo o mai tungga Au. Huu neu ko Manetualain bala
fee o hata-heto manahetak nai nusa tetuk do inggu temak.”
22 Hatahori naa namanene nala naa, boe ma ana fali neu ngga no dalen
sona, huu su'in no'un seli.
23 Basa boe ma Yesus kokolak no ana nunin nara nae, “Mamahere Au,
hatahori kamasu'ik susa la'e esak kana maso nusa tetuk do inggu temak.
24 Ndia sususan naa, nok bali banda onta mo'ok esa maso neni lalaen
neu nesik ndandauk bolon.”

✡ **19:18** Kalua numa Masir mai 20:13-16; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:17-20 ✡ **19:19** Kalua numa Masir mai 20:12; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18

25 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ara heran bali-bali.
De ara raselu rae, “Mete ma talo naa, na, see ndia bisa maso nusa tetuk do
inggu temak?”
26 Yesus mete natalolole sara, boe ma Ana kokolak nae, “Mete ma
hatahori dae-bafok ndia tao, memak ta bisa dadi. Tehuu mete ma
Manetualain ndia tao, basan bisa dadi!”
27 Boe ma Petrus fee nesenedak nae, “Papa! Ai la'o ela basa ai hata-heton
lala'en ena, fo tungga Papa. Tehuu ai hambu hata?”
28 Yesus naselu nae, “Mamahere neu Au! Mete ma Manetualain
nakadadadik basan dadi beuk ena, neu ko Au Hatahori Dae-bafo Isi-
isik ia, anggatuuk nai kadera man-parenda mo'o-inahuuk. Faik naa, ei
mana tungga Au oo manggatuuk tungga boe nai kadera man-parenda
salahunu dua dadi miu mana maketu-maladi dede'ak soa-neu ita leon
Isra'el kasalahunu duak kara!✡
29 Hatahori mana la'o ela ndia uman, ka'a-fadin, ina-aman, anan nara ma
ndia osi-lutun fo tungga Au, neu ko ana simbo falik losa lipa la'e natun esa.
Ma neu dae-bafok fai mate'en, ana oo nasoda nakandoo no Manetualain
boe.
30 Dadi masaneda, ee! Tungga Manetualain dudu'an, hatahori no'uk
mana so'uk aon leo hatahori mo'o-inahuuk, sira raa, ndia hatahori kadi'in
lenak. Tehuu hatahori mana tao aon leo hatahori kadi'ik, sira raa, ndia
hatahori mo'o-inahuuk, tungga Manetualain dudu'an.”✡

20

Lololek la'e-neu mana maue osi anggor

1 Basa naa Yesus fee nenorik nae, “Manetualain toto'u parendan naa,
sama leo lololek ia: hambu tenu osik esa kalua bei li'u nee huhua anan,
neu sangga hatahorir fo raue nai ndia osi anggor.
2 Ana hambu hatahori mana maue-osar, boe ma rala harak fo raue-osa
faik esa, babaen doi lilo fulak esa, tungga belin fo rateme ralak.* Raketu
basa, boe ma ana nadenu sara reu raue nai ndia osin.
3 Li'u sio huhuan, boe ma ana kalua bali neni pasar neu. Numa naa, ana
mete-nita hatahori ketuk ranggatuuk nado nggoa-nggoak ka.
4 Boe ma ana nafada sara nae, ‘Wee, ka'a nggara ein, ee! Ei nau tao ues
nai au osing, do? Neu ko au bae ei no mandaak.’ Ara ramanene talo naa,
boe ma rakahu'u a, de reu raue-osa.
5 Li'u salahunu dua ledo tetun, ma li'u telu ledo bobon, tenu osik kalua
numa uman mai, fo neu sangga hatahori mana maue-osa bali.
6 Ledo bobok ena, fama te li'u lima, boe ma tenu osik naa kalua bali. Ana
mete neu-mai te bei hambu hatahori kada rambarii hiek. Boe ma natane
sara nae, ‘Tao hata de ei kada mambariik ta tao hata esa boe na numa
huhuak ka losa ledo bobok ia?’
7 Hatahorir raa raselu rae, ‘Papa, ee! Ta hambu hatahori fee ai ues.’
Boe ma tenu osik naa nae, ‘Mete ma talo naa, na, ei miu tao ues nai au
osing leo!’
8 Losa li'u fo hahae tao ues, boe ma tenu osik naa nanggou nala ndia
mandor, de nae, ‘Manggou hatahori mana maue-osar raa fo bae sira
esa-esak doi ue-osan. Mulai numa hatahori mana maso bakahitok losa
hatahori mana maso makasososak naa.’✡

✡ **19:28** Mateos 25:31; Lukas 22:30 ✡ **19:30** Mateos 20:16; Lukas 13:30 * **20:2** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “doi *dinari* esa”. *Dinari* esa belin, ndia hatahori mana maue-osa esa nggadin fai katemak esa. ✡ **20:8** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:13; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:15

9 Boe ma mandor naa nanggou hatahorir raa mulai numa mana tao ues
li'u lima ledo bobon. Ana fee sara esa-esak simbo doi lilo fulak esa.
10 Basa de mandor naa nanggou hatahori mana maue-osa laen nara, losa
mana maue-osa ndia li'u nee huhua anan. Mana tao ues numa huhuan mai
du'a rae, neu ko sira simbo no'un lena heni hatahori fo mana tao ues numa
li'u lima ledo bobon mai. Naa te sira oo, simbo doi lilo fulak esa boe.
11 Ara simbo rala talo naa, boe ma unggu-remu neu tenu osik naa rae,
12 'Awe'! Ta bisa talo ia, papa! Sira mana maik bakadean seli, tao ues
kada li'u esak ka. Tehuu ai mana maik numa huhua anan mai, maue-osa
fafandek lima-ein losa ai mbusen nara faa! Tehuu talo bee de papa bae ai
sama leo sira raa?'
13 Boe ma tenu osik naselu neu sira esa nae, 'Ka'a, ee! Au ta panake ka'a,
nahuu ka'a mesa kana ndia nakaheik tao ues faik esa, na, babaen doi lilo
fulak esa. Tebe, hetu? Dadi au bae tungga ita nekeketun, hetu?
14 Malole lenak ka'a simbo nala ka'a doin fo fali muu ngga leo. Mete ma
au ae fee hatahori fo mana tao ues bakahitok numa ka'a mai, no'un sama
no au feek neu ka'a, na, au haak naa.
15 Au ae pake au doing talo bee a mesan tungga kada au hihiing. Talo
bee de ka'a nasakele nahuu au dale maloleng?'
16 Leo naak oo, neu Manetualain dadi neu manek soa-neu hatahorir
boe, Ana bala hatahorin nara tungga Ndia hihiin. Dadi hatahori mana
mai bakahitok, neu ko ana simbo baba'en sama leo hatahori mana mai
makasososak. Ma hatahori mana mai makasososak, neu ko ana simbo
ndia baba'en sama leo hatahori mana mai bakahitok."✡

Lamatuak Yesus nafada memak la'e katelun la'e-neu Ndia mamaten (Markus 10:32-34; Lukas 18:31-34)

17 Basa boe ma Yesus asa la'o reni Yerusalem reu. Neu ara bei la'ok numa
dalak, Ana nanggou nala ana nunin nara fo rakabua mesa kasa roon. Boe
ma Ana nafada seluk bali nae,
18 "Ei nenene, ee! Hatematak ia ita tae teni Yerusalem teu. Tehuu nai
naa ara se'o heni Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia uni malangga anggama
Yahudi malanggan nara, ma meser anggamar uu. Boe ma ara raketu hukun
mates neu Au.
19 De ara loo lima Au uni hatahori fe'ek ta mana nalela Manetualain uu.
Boe ma ara kokolak rakamamaek Au. Ma ara poko-femba rakalulutu Au
ao-mbaang. Basa dei fo ara tao risa Au nai ai ngganggek lain. Memak Au
mate tetebes. Tehuu neu bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai."

Yakobis no Yohanis inan noke fo so'uk anan nara dadi reu hatahori mo'o-inahuuk (Markus 10:35-45)

20 Basa boe ma Sabadeus saon neni Yesus neu, sama-sama no anan
Yakobis ma Yohanis. Boe ma ana sendek luu-langgan ma fee hada-
horomatak fo kokoe nakandoo Yesus.
21 De Yesus natanen nae, "Mama parluu hata?"
Boe ma inak naa nafada nae, "Talo ia, Papa! Au hule mete ma Papa
nanggatuuk to'u parenda ena, na, Papa so'uk nala au anang dua ia, fo
ara oo tungga to'u parenda sama-sama ro Papa boe. Au hule fo Papa
nanggatutuuk esa neu Papa boboa konan, ma esa neu Papa boboa kiin."
22 Yesus namanene nala inak naa nonoken, boe ma Ana kokolak no
Yakobis ma Yohanis nae, "Ei ta bubuluk hata fo ei mokek. Neu ko Au
hambu doidosok no'uk ka. Dadi talo bee? Ei du'a mae, ei oo mabe'i lemba-
masaa doidosok naa sama-sama mia Au boe, do?"

✡ **20:16** Mateos 19:30; Markus 10:31; Lukas 13:30

Dua sara raselu leli-belak kana rae, “Bisa malan seli Papa, ee!”
23 Boe ma Yesus naselu bali nae, “Memak, neu ko ei oo lemba-masaa
doidosok naa, sama leo Au boe. Tehuu neu ko see ndia nanggatuuk nai Au
boboa konan do boboa kiin, naa Au ta ndia aketu. Manetualain ndia naena
haak fo naketun. Ana naketu memak kana ena, see ndia nanggatuuk nai
mamanak naa.”
24 Neu ana nuni laen kasalahunuk kara ramanene rala dua sara nonoken
talo naa, boe ma ara rasakele.
25 Tehuu Yesus nanggou nala basa sara, boe ma Ana nae, “Talo ia! Ei
bubuluk ena, hetu? Hatahori mo'o-inahuuk kara mana to'u parenda rasi'e
tuni-ndeni sira rau-inggun, losa ara ta bisa rakaundak. Ma malangga nusak
kara fo ta mana malela Manetualain, ara fee parenda lena-lenak, losa sira
rau-inggun nara ta bisa botik rala langgan nara.
26 Tehuu ei ta bole tao talo naa! See numa ei mai nau dadi neu hatahori
mo'o-inahuuk, ana muste dadi neu ata-dato fo naono-lalau hatahori laen.✡
27 Ma see ndia nau dadi neu malanggan, ana muste tao aon sama leo
ata-dato.✡
28 Nenene, ee! Au oo leo naak boe. Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, mai
fo aono-lalau hatahori. Au ta mai fo hatahori naono-lalau Au. Tehuu Au
mai fo fee Au sodang katematuan, fo tefa-soi hatahori no'uk ka numa sira
sala-singgon nara mai.”

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek (Markus 10:46-52; Lukas 18:35-43)

29 Basa naa, Yesus asa la'ok rakandoo. Neu ara kalua numa kota Yeriko
mai, hambu hatahori no'uk ka la'ok tungga sara.
30 Numa naa, hambu hatahori pokek dua ranggatuuk numa dalak tatain.
Neu dua sara ramanene rae, mana la'ok nesik naa, ndia Yesus numa
Nasaret mai, boe ma ara bolu rahere rae, “Lamatuak! Dauk tititi-nonosin,
ee! Ai mahani a doon seli ia neu Lamatuak ena! Kasian neu ai dei!”
31 Hatahorir ramanene rala dua sara bolu talo naa, boe ma ara ka'i sara
rae, “Weeh! Ei dua ngga boso mamue!”
Tehuu dua sara kii-bolu rahere bali rae, “Lamatuak, ee! Dauk tititi-
nonosin, ee! Kasian neu ai dei!”
32 Neu Ana namanene talo naa, boe ma Ana nambarii taak, de natane
sara nae, “Ei nau Au tao hata fee ei?”
33 Ara raselu rae, “Lamatuak, ee! Tulun fo ai bisa mete-mita dei!”
34 Yesus namanene nala kokolan nara talo naa, boe ma dalen tuda kasian
neu sara. De Ana nafaroe matan nara, boe ma ara mete-rita tutik kana.
Basa boe ma ara la'ok tungga Yesus.

21

Lamatuak Yesus maso kota Yerusalem sama leo Manek (Markus 11:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanis 12:12-19)

1 Basa naa, Yesus asa la'ok rakandoo losa nggorok esa nade Betfage, nai
letek Setun tatain.* Nggorok naa deka-deka no kota Yerusalem ena. Ara
hahae taak numa naa. Boe ma Ana nadenu ana nunin dua rakahuluk.
2 Ana parenda sara nae, “Ei dua ngga meni nggorok naa miu. Mete ma ei
maso, neu ko ei mete-mita banda keledei ina no ana tenan esa, neni pa'ak
kara rai naa. Ei miu sefi heni talin nara, fo le'a meni sara ia mai fee Au.

✡ **20:26** Lukas 22:25-26 ✡ **20:27** Mateos 23:11; Markus 9:35; Lukas 22:26 * **21:1** Ara foi nadek ‘Setun’ neu letek naa, nahuu nai naa hambu osi ai huu setun no'un seli. Ara rasi'e rumu ai huu setun boan fo hambu minan. Letek Setun naa doon numa kota Yerusalem mai, fama te kilo esa.

3 Tehuu mete ma hambu hatahori natane ei nae, ‘Tao hata de ei le'a meni
hatahori keledein?’ Na, ei maselun mae, ‘Lamatuak nae paken. Mete ma
pake basa ena, neu ko Ana haitua fali memak kana.’
4 Basa iar muste dadi, tungga hata fo Manetualain mana to'u dede'an
surak memak kana ena nae,
5 ‘Hee, ei hatahori Yerusalem mara ein![†]
Mai fo mete ia dei!
Te ei Manem mai ena.
Ana mai no dale nekeloloen.
Ana mai no sa'e banda keledei tenak.’ ”[✡]
6 Basa boe ma ana nunin nara reu, ma tao tungga basa-basan, ndaa no
Yesus helu neu sara ena.
7 Ara le'a roo keledei ina no ana tenan reni Yesus reu. Boe ma ara bela
lafan nara neu reredon, de Ana sa'e neu lain fo nae maso neni kota neu.
8 Neu ara rae maso reni kota dale reu, boe ma hatahori no'uk kara ha'i
rala lafan nara ma ndae arun nara, fo bela sara reu dalak. Hambu ketuk
reu tati rala mbua sina doon nara,[‡] fo ara nggenggela sara reu dalak.
No dalak naa, ara tao tanda rae, ara soru Yesus sama leo hatahori mo'o-
inahuuk.
9 Boe ma hatahori ketuk la'ok rakahuluk resik Yesus matan, ma ketuk
tungga dean. Ara eki rame-rame rae,
“*Hosana!* Ai koa-kio Manetualain![§]
Huu Dauk tititi-nonosin mai ena!
Hosana! Ai koa-kio Manetualain!
Huu Lamatuak nadenu Hatahori ia mai ena.
Hosana! Ai koa-kio Manetualain!
Huu Lamatuak nanggatuuk to'u parenda memak nai lalai fo demak
mate'en!”[✡]
10 Neu Yesus maso Yerusalem no rame-rame talo naa, boe ma kota isin
lala'en kalua, de ratane rae, “Awii! See ndia mai ia?”
11 Hatahori no'uk kara raselu rae, “Ndia ia, Manetualain mana to'u
dede'an. Naden Yesus, hatahori Nasaret, numa profensi Galilea mai.”

Lamatuak Yesus maso neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu, de ofe heni pasar numa naa
(Markus 11:15-19; Lukas 19:45-48; Yohanis 2:13-22)

12 Basa boe ma Yesus asa la'ok rakandoo, de maso reni Manetualain Uma
Huhule-haradoi Ina-huun reu. Numa Uma Huhule-haradoik naa bebelan,
hatahori taon dadi neu pasar ena, fo ara rasese'o mbui lunda sinar, ndia
hatahori paken dadi tunu-hotuk soa-neu huhule-haradoik. Yesus mete-nita
talo naa, boe ma Ana neu husi-mbuu kalua heni sara. Ana fae nggari heni
basa meir fo ara pake tuka doik, ma fae nalengga heni basa banggur fo
ara pake rasese'o mbuik kara.
13 Boe ma Ana nafada sara nae, “Manetualain mana to'u dede'an surak
ena nae,
‘Au ambadedeik Uma ia,
mita fo hatahorir bisa mai hule-haradoi nai ia.’
Manetualain nanaun talo naa, tehuu ei tao Uma ia dadi neu na'o manu-
meor mamana nekebuan!”[✡]

[†] **21:5** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “Sion ana inan”. Sion naa, ndia Yerusalem naden laen. Dadi nai ia Sakaria pake dede'a bini fo bolu neu kota Yerusalem hatahorin nara. [✡] **21:5** Sakaria 9:9 [‡] **21:8** Mateos susura huun nae ‘ai ndana anan nara’. Tehuu ita bubuluk numa susura Yohanis 12:13 nae mbua sina doon nara. [§] **21:9** Sira dede'a Aram nae *‘Hosana’*. Lele uluk sosoan-ndandaan nae, ‘ana tao nasoi-nasoda hatahori’. Neu faik Lamatuak Yesus bei leo-la'o nai dae-bafok ia, dede'a de'ek *‘Hosana’*, ara rasi'e paken fo koa-kio Manetualain. [✡] **21:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26 [✡] **21:13** Yesaya 56:7; Yermia 7:11

14 Basa boe ma hatahori pokek ma hatahori keko-lu'uk kara reni Yesus
mai numa Manetualain Uma Huhule-haradoin naa. De Ana tao nahai basa
sara.
15 Numa naa oo hambu malangga anggama Yahudi malanggan nara ma
meser anggamar boe. Neu ara mete-rita Yesus tao tanda heran talo naa,
boe ma ara rasakele. Lena-lenak bali, neu ara ramanene kakanak kara
bolu rame-rame numa Uma Huhule-haradoik rae,
"*Hosana*! Ai koa-kio Manetualain!
Huu mane Dauk tititi-nonosin mai ia ena!"
16 Basa de malanggan nara raa kokolak reu Yesus rae, "Heeh! O
mamanene kakanak kara raa kokolan? Naa, ta ndaa naa!"
Tehuu Yesus naselu sara nae, "Hou, Au amanene. Te hata de? Ei bei ta
lees mita nai Manetualain Susura Malalaon la'e-neu kakanak kara fo mana
koa-kio Manetualain, do? Nai naa neni surak nae,
'Manetualain sadia memak kakana mbimbila anak ma kakana kadi'i anak,
fo ara koa-kio neu Ndia.' "✡
17 Basa boe ma Yesus asa kalua la'o ela kota naa, fo reu sunggu nai
nggorok Betania.

Lamatuak Yesus parenda ai huuk esa fo boso naboa bali (Markus 11:12-14, 20-24)

18 Neu be'e-mai huhua anan, Yesus asa la'ok bali fo maso fali reni kota
Yerusalem reu. Tehuu neu ara bei la'ok numa dalak, Ana nameda ndoe
ena.
19 Ana mete-nita ai huuk esa numa dalak tatain fo hatahorir rasi'e ra'a
boan.* De Ana neu deka-deka no ai huuk naa, fo nae mete sudik kaboak
do taa. Neu Ana losa ai huuk naa, Ana ta mete-nita boak esa boe na, tehuu
mete-nita kada ai huuk naa doon. Boe ma Ana kokolak mbali ai huuk naa
nae, "Huu o ta fee o boam soa-neu Au, de o ta bisa maboa ena!" Ana
kokolak basa, boe ma ai huuk naa namatuu tutik kana.
20 Ana nunin nara mete-rita talo naa, boe ma ara nggengger. Ara ratane
rae, "Tao hata de medak neu ma ai huuk ia namatuu tutik kana?"
21 Boe ma Ana naselu nae, "Nenene matalolole, ee! Mete ma ei
mamahere tebe-tebe neu Manetualain, ma ta madale duak faa boe na,
ei bisa tao sama leo Au taok naa ena. Ei oo bisa tao lena heni naa boe.
Ha'i netuduk leo: ei bisa parenda letek esa fo lali neni tasi neu. Neu ko
Manetualain lali heni memak letek naa, sadi ei mamahere tebe-tebe neu
Ndia!✡
22 Basa hata fo ei moke neu Manetualain, neu ko ei simbon, sadi ei
mamahere tebe-tebe neu Ndia."

Malanggan nara rakaseseluk dede'ak ro Lamatuak Yesus la'e-neu Ndia haak (Markus 11:27-33; Lukas 20:1-8)

23 Basa boe ma Yesus asa la'ok rakandoo. Losa Yerusalem, ara maso
fali reni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan reu bali. Neu Ana
nanori hatahorir la'e-neu Manetualain eno-dala ndoon, boe ma malangga
anggama Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi hadak kara mai rakaseseluk
dede'ak roon rae, "See ndia nadenu o mai tao nemuek numa ia ndia afik
ka? See ndia fee o haak naa?"

✡ **21:16** Sosoda Kokoa-kikiok kara 8:3 * **21:19** Dede'a Indonesia pake dede'a de'ek 'ai huu kaak' numa dede'a de'ek Yunani mai *συκῆ (sukē)*. Tehuu Manetualain Susura Malalaon natudu ai huuk esa nai naa, fo hatahorir rasi'e selen ma ra'a boan. Nai Indonesia dulu, hatahorir ta ra'a 'ai huu kaak' boan. Dadi 'ai huu kaak' manai Manetualain Susura Malalaon, ta sama no ita ai huu kaan manai ia. ✡ **21:21** Mateos 17:20; 1 Korentus 13:2

24 Tehuu Ana bubuluk ara sangga dalak fo rae rakatutudak Ndia. Boe
ma Ana bala nae, “Au oo ae atane ei boe. Ei maselu Au dei, dei fo Au aselu
ei.
25 Au ae atane talo ia: ei basa ngga malela Yohanis Mana Saranik naa,
hetu? See ndia feen haak fo ana sarani hatahorir? Manetualain, do
hatahori dae-bafok?”
Boe ma ara dudu'a reu-mai, ma rakokola aok rae, “Awii! Ikek nala ita ia
ena, ma! Huu mete ma ita taselu tae, ‘Manetualain ndia feen haak’, neu
ko Ana bala nae, ‘Mete ma talo naa, tao hata de ei ta mamahere Yohanis?’
26 Tehuu ita oo ta bisa tae, ‘Hatahori dae-bafok ndia feen haak’ boe, neu
ko basa hatahorir ramue mbali ita, nahuu ara ramahere rae, Yohanis naa,
Manetualain mana to'u dede'an.”
27 Huu naa de ara raselu mbali Yesus rae, “Ai ta bubuluk.”
Boe ma Yesus bala nae, “Dadi mete ma talo naa, Au oo ta parluu afada
see ndia fee haak neu Au boe.”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu amak esa no ana toun dua

28 Yesus kokolak nakandoo no malanggan nara raa nae, “Ei du'a talo bee
la'e-neu lololek ia? Hambu amak esa no ana toun dua. Ana parenda ana
ulun nae, ‘Anang gee! O muu maue-osa nai osi dale faik ia dei.’
29 Tehuu kanak naa naselu nae, ‘Eeh! Au ta uu.’ Tehuu ta dook ka boe
ma ana fale dalen de ana neu.†
30 Basa boe ma amak naa nadenu ana kaduan nae, ‘Anang gee! O muu
maue-osa nai osi dale faik ia dei.’
Boe ma kanak naa naselu nae, ‘Malole papa. Dei fo au uu.’ Naa te ana
ta neu.”
31 Yesus tui basa talo naa, boe ma natane sara nae, “Au ae atane talo ia:
numa kakana kaduak kara raa mai, see ndia tao tungga aman parendan
naa?”
Boe ma ara raselu rae, “Ndia makasososak naa!”
Basa de Ana kokolak nae, “Hou. Nenene matalolole, huu Au kokolang
ndia ndaa. Hatahori fo ei henggenee malan ta kambareek kara, sama leo
mana susu bea ia ma ina petak, neu ko ara maso dadi reu Manetualain
hatahorin rakahuluk ruma ei mai. Huu ei kada mataa hie-hie mbali
Manetualain, tehuu ei ta tao tungga Ndia hihii-nanaun.
32 Fai bakahulun, Yohanis Mana Saranik nanori ei ena, dalak talo bee fo
ei bisa leo-la'o no ndoos. Tehuu ei ta nau mamahere neu sana. Naa te neu
faik hatahori ta kambareek kara ramanene Yohanis, ara la'o ela basa sira
sala-singgon nara fo tungga ndia nenorin naa. Ei oo bubuluk mala basa
naar ena boe. Tehuu ei ta nau hahae numa ei sala-singgom mara mai, fo
tungga Manetualain hihii-nanaun.”✡

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori manggarauk mana maue osi anggor

(Markus 12:1-12; Lukas 20:9-19)

33 Basa naa, Yesus tui lololek esa bali nae, “Hambu tenu daek esa neu
nasosoi nambalao osi beuk fo nae sele ai anggor neu ndia daen lunggun.
Basa de ana mba'a eko-feon. Ma ana tao baak fo nae rumu-ke'e anggor
oen. Boe ma ana nambaririik mamana nenea demak. Basa de ana fee osi
naa neu mana maue osir fo ara raue ma raba'e buna-boan nara roon. Boe
ma ana la'o neni nusa fe'ek neu.✡
34 Losa fai ketu anggor boan, boe ma tenu osik naa nadenu ndia hatahori
mana maue-osan neni mana maue osir neu, fo noke ndia baba'en.

---

† **21:29** Susura Malalaok dede'a Indonesia TB1 surak sala numa susurak dede'a Yunani lasin lenak ma lolen lenak mai nai ia. ✡ **21:32** Lukas 3:12; 7:29-30 ✡ **21:33** Yesaya 5:1-2

35 Tehuu mana maue osir ta hosek ndia hatahori mana maue-osan naa.
Ketuk hambu fefembak, ketuk rakanisa sara, ma ketuk neni tokok renik
batu.
36 Tehuu tenu osik naa nadenu seluk ndia hatahori mana maue-osan
nara bubuak esa mo'on lena makasososak naa. Tehuu mana maue osir
raa oo, tao manggarauk talo naa neu basa sara boe.
37 Doo-doo boe ma, tenu osik naa nadenu ndia ana heli-helin. Huu ana
du'a nae, ‘Mete ma au adenu au ana heli-heling, neu ko ara simbok no
malole, ma ramanene neun.’
38 Tehuu neu mana maue osir raa mete-rita kanak naa, boe ma ara
rakokola aok rae, ‘Heeh, ei mete dei! Tou lasik nadenu ndia ana heli-helin
mai ena. Neu ko ana ndia simbo nala tou lasik pusakan lala'en. Dadi mai
fo ita tao tisan leo, mita fo ita ndia la'e tala osi ia.’
39 Boe ma ara humu rala kanak naa, de ara nggarin neni osi deak neu fo
tao risan.”
40 Yesus tui basa, boe ma natane sara nae, “Au ae atane talo ia: mete ma
tenu osik naa fali mai ngga, nai rarain ana tao mana maue osir raa talo
bee?”
41 Boe ma hatahori Yahudi malanggan nara raselu rae, “Neu ko ana
nakanisa basa hatahori manggarauk kara raa. Basa naa, ana fee hatahori
laen seba osi naa, fo neu ko ba'e buna-boan ndaa no fain.”
42 Boe ma Yesus kokolak no sara nae, “Fama te ei bei ta lees mita hata fo
neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
‘Hambu batu esa, tukan batur nggari henin,
tehuu hatematak ia batu naa dadi neu uma batu netehuun ena!
Manetualain mesa kana ndia here nalan, boe ma nanggatutuuk batu naa.
Huu naa de ita mete-titan lolen seli!’ ”✡
43 Boe ma Yesus tuti kokolan nae, “Dadi ei dudu'a matalolole, ee. Fai
bakahulun Manetualain here nala ita hatahori Yahudir ia, fo dadi teu Ndia
hatahorin. Tehuu ei ta nau tao matak mbali Au, de neu ko Manetualain
here hatahori laen. Kada hatahori mana leo-la'o tungga Manetualain hihii-
nanaun, ndia bisa maso dadi neu Manetualain hatahorin.
44 [Au afada no kada ndoo-tetun. Au ia, ndia batu netehuuk naa.
Hatahori mana tuda la'e-ndaa batu ia, neu ko nakalulutu. Ma mete ma batu
naa tuda la'e hatahori, neu ko hatahori naa dadi makararafuk memak.]”‡
45 Neu malangga anggama Yahudi malanggan nara, ma hatahori Farisir
ramanene rala Yesus tutuin, boe ma ara bubuluk rae, lololek naa ndee la'e
sira. Sira tetuk sama leo mana maue osir raa, ma tukan batu mana nggari
heni batu netehuuk naa.
46 De ara ramanasa ralan seli. Boe ma ara dudu'a de rala harak fo rae
humu Yesus. Tehuu ara ramahia hatahori no'uk kara fo mana tao leo Yesus
naa, Manetualain mana to'u dede'an. Huu naa de ara oo ta bisa tao hata-
hata mbalin boe.

22

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori ta mana nau neni feta kabin neu
(Lukas 14:15-24)

1 Basa de Yesus kokolak seluk no sara pake lololek nae,
2 “Manetualain parenda-koasan naa, sama leo manek esa tao feta kabin
soa-neu ana toun.
3 Neu raole rala feta ena, boe ma ana nadenu atan fo neu nafada basa
hatahorir neni nokek kara nae, ‘Mai leo, te feta nae mulai ia ena.’ Tehuu
hatahorir raa ta nau mai.

✡ **21:42** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22-23 ‡ **21:44** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak lanek ka-44 ia.

4 Boe ma atar raa lenggu fali de rafada manek. Manek namanene nala
naa, boe ma nadenu ata laen nara nae, ‘Ei miu mafada basa hatahorir fo
mai leo, huu sadia ala feta ena. Au tati sapi ena, ma dode-nasu malada-
malada ena. Madenu sara mai ra'a feta leo, huu basan neni sadiak ia ena.’
5 Atar raa reu rafada talo naa. Tehuu hatahori neni nokek kara raa ta
nau tao matak. Ketuk reni osi reu, ketuk reni mamana ue-osan reu,
6 ma ketuk humu rala manek atan nara fo tuni-ndeni sara losa mate.
7 Manek namanene nala naa, boe ma namanasa nalan seli. De Ana
nadenu soldadun nara reu rakanisa basa hatahorir mana rakanisa ndia
atan nara. Basa de soldadur raa hotu heni kota naa losa natetu no daer.
8 Boe ma manek naa nanggou ndia ata laen nara ma nafada nae, ‘Feta
kabin neni sadiak ena, tehuu hatahorir fo au okek kara ena, ta randaa
tungga au fetang.
9 Hatematak ia ei kalua meni dala ramer miu moke see a mesan, fo ei
matonggo mia sara rai naa.’
10 Boe ma atar raa reni dala ramer reu. Ara roo hatahori no'uk ka fo
ratonggo sara ruma naa, de reni feta kabin reu. Hambu hatahori neulauk
kara, ma hambu hatahori manggarauk mana mai tao rasofe mamana feta
naa.
11 Basa de manek naa maso neni mamana feta neu, de mete ndule ndia
fuin nara. Boe ma ana mete-nita fuik esa ta pake bua-lo'a feta.*
12 De manek natanen nae, ‘Tia-lai, ee! Tao hata de o maso ia mai ta pake
bua-lo'a feta?’ Tehuu hatahori naa pangganana namanggonggoak kana.
13 Boe ma manek parenda atan nara nae, ‘Futu hatahori ia lima-ein
nara fo pirun neni dea naa neu, mita fo ana bu'i ma doidoso nai mamana
makiuk naa.’✡
14 Leo naak oo, Manetualain noke hatahori no'uk ka boe, tehuu Ana here
nala kada hidak ka fo dadi neu Ndia hatahorin.”

Lamatuak Yesus kokolak la'e-neu bae bea fee man-parenda (Markus 12:13-17; Lukas 20:20-26)

15 Hatahori Farisir ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara
rala harak fo rae ike ma rakasasa'ek salak neu Yesus.
16 De ara radenu sira ana nunin nara sama-sama ro hatahori numa
Herodes partei politik mai, fo reu rakaseseluk dede'ak ro Yesus. Ara
rakadedemak kana rae, “Papa Meser! Ai bubuluk Papa dalen ndoos. Papa
ta mana pepeko-lelekok ma ta mete matak. Papa soa fee nenorik la'e-neu
Manetualain Dede'a-kokolan no tetuk.
17 Hatematak ia ai nau matane dede'ak esa. Tungga ita anggama Yahudi
hohoro-lalanen, ndondoon naa ita muste bae bea fee man-parenda Roma
mane ina-huun, do taa?”
18 Tehuu Yesus bubuluk nae, ara rae ike Ndia naa ena fo Ndia kokolak
laban man-parenda Roma. Boe ma Ana naselu nae, “Memak, ei hatahori
mana dea-matak! Tao hata de ei mae ike Au menik dede'ak naa?
19 Matudu sudik doi lilo fulak esa fo hatahorir paken bae bea mai Au
dei!” De ara ratudu doi lilo fulak esa neun.
20 Boe ma Ana natane sara nae, “Ia, see nggambar ia? Ma ia, see naden
ia?”
21 Ara raselu rae, “Naa keser, man-parenda Roma mane ina-huun naa.”
Boe ma Yesus nafada sara nae, “Dadi mete ma talo naa, ei miu fee
man-parenda hata fo man-parenda haak. Ma fee Manetualain hata fo
Manetualain haak.”

---

* **22:11** Hatahori malelak ketuk rae, manek ia sadia nala bua-lo'a feta ena, fee hatahorir sudi ruma bee a mai. Tehuu hatahori kisek ia, ta nau pake bua-lo'a naa. No dalak naa, ana nakadadaek manek naa no anan. ✡ **22:13** Mateos 8:12; 25:30; Lukas 13:28

22 Ara ramanene rala Ana naselu talo naa, boe ma basa sara heran bali-
bali, huu Ana kokolak ndaa, na. Huu naa de ara ta bisa ike sana. Boe ma
ara la'o elan leo.

*Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu hatahori mates nasoda fali numa
mamaten mai; ma bei hambu dede'a sasaok soa-neu hatahori nai nusa tetuk
do inggu temak, do taa?*
(Markus 12:18-27; Lukas 20:27-40)
23 Numa naa oo, hambu hatahorir ruma partei Saduki mai boe.
Hatahorir maruma partei Saduki mai ia fee nenorik rae, hatahori mates ta
nasoda fali numa mamaten mai. Faik naa ara oo, sangga dalak fo rae ike
Yesus boe. Huu naa de ara mai rakaseseluk dede'ak roon rae,✡
24 "Papa Meser! Ba'i Musa surak ela fee ita dala-hadak ia ena nae, mete
ma touk esa mate la'o ela saon, tehuu anak taa, na, touk naa fadin muste
sao nala ina falu naa, mita fo ana fee tititi-nonosik soa-neu ka'an mana
matek naa ena.✡
25 Memak lele uluk ba'i Musa fee nenorik talo naa, tehuu hatematak ia,
ai nau matane talo ia: hambu touk hitu ka'a-fadik kara. Uluk sao, tehuu
maten ma ta la'o ela anak. Boe ma fadin mana tunggan, sao nasafali ina
falu naa.
26 Ta dook ka, ana oo mate boe, ma anak taa. Leo naak oo no fadik
katelun boe; ana sao nala ina falu naa, tehuu ana oo mate boe, ma ta la'o
ela anak. Talo naa nakandoo losa fadi muri anak oo, maten boe.
27 Basa boe ma ina falu naa maten.
28 Dadi hatematak ia, ai nau matane talo ia: inak naa sao nita no touk
hitu ena. Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, Manetualain nasoda falik
hatahori mates sara, inak naa dadi neu see saon, ou?"
29 Boe ma Yesus naselu nae, "Mete ma ei matane talo naa, na, ei sala
mo'ok ia ena! Ei ta malela Manetualain Susuran isin. Ma ei oo ta bubuluk
Ndia koasan ta neni babanggak boe!
30 Ndoon talo ia. Neu Manetualain nasoda falik hatahori mates sara, ta
hambu dede'a sasaok soa-neu sara ena, sama leo Ndia atan nara marai
nusa tetuk do inggu temak.
31 Ma Au oo nau kokolak la'e-neu hatahori mates bisa nasoda fali numa
mamaten mai, do taa boe. Nai ba'i Musa susuran hambu tutuik na'u ai
ana neni hotuk, tehuu ta kade sana. Numa tutuik naa mai, ita bubuluk
tae, hatahori mates bisa nasoda fali numa mamaten mai. Numa naa
Manetualain nafada ba'i Musa nae,
32 'Au ia, Manetualain numa o ba'im mara mai,
sira ba'i Abraham, ba'i Isak, ma ba'i Yakob.
Basa sara rakaluku-rakatele rakandoo neu Au, losa hatematak ia.'
Ita bubuluk tae, neu Manetualain kokolak talo naa, ba'ir raa mate dook
ka ena. Tehuu Manetualain nafada nakandoo nae, Ndia bei dadi neu sira
Lamatuan. Huu naa de ita bubuluk tae, sira samanen nara bei rasoda
rakandoo, leo mae ara mate dook ka ena. Dadi leo mae hatahori mate,
tehuu ana nasoda fali numa mamaten mai. Kada hatahori masodak ndia
mana nakaluku-nakatele neu Manetualain, ta hatahori mates, hetu?!"✡
33 Hatahori Sadukir raa ramanene rala Yesus fee nenorik talo naa, boe
ma ara ta bisa bala hata-hata bali. Tehuu hatahori no'uk kara raa heran
bali-bali, de kokolak rae, "Awii! Hatahori ia nenorin ta neni babanggak,
ee!"

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu parenda fo nenenin lenak
(Markus 12:28-34; Lukas 10:25-28)

✡ **22:23** Nedenuk kara Tutuin 23:8 ✡ **22:24** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:5 ✡ **22:32** Kalua numa Masir mai 3:6

34 Neu hatahori Farisir ramanene rala rae, Yesus bala nala hatahori
Saduki raa ena, boe ma ara rakabua rame-rame fo rae rakaseseluk dede'ak
roon.
35 Sira mana malela anggaman esa nae ike sudik Yesus nae,
36 "Papa Meser! Au nau atane talo ia: ita hohoro-lalanen, ma anggama
parendan, no'un seli. Numa basa parendar fo maruma ba'i Musa mai naa,
bee ndia nenenin lenak?"
37 Boe ma Yesus naselu nae, "Parenda fo nenenin lenak nai Manetualain
Susura Malalaon naa nae talo ia:
'Manetualain naa, ei Lamatuam.
Dadi ei muste sue-lai neu Ndia *lena* heni basa-basan.
Huu naa de ei muste hii malan seli neun,
malela Ndia,
ma maue-osa fafandek lima-eim mara fo tungga Ndia hihii-
nanaun.'✡
38 Parenda naa, nenenin lena basan, ma ta neni babanggak!
39 Ma hambu parenda kaduan nae leo ia:
'O muste sue hatahori laen nara, sama leo o sue o ao heli-helim.'✡
40 Parenda kaduak kara ia, ndia huuk numa ba'i Musa hohoro-lalanen
ma Manetualain mana to'u dede'an nara nenorin lala'en. Ta bisa dadi,
hatahori tungga parenda laen nara, mete ma ana ta tungga nakahuluk
parenda mo'o kaduak kara iar."✡

Karistus naa, memak mane Dauk tititi-nonosin, tehuu Ndia oo dadi neu mane Dauk Lamatuan boe
(Markus 12:35-37; Lukas 20:41-44)

41 Faik naa, hatahori Farisir bei rakabua numa naa, boe ma Yesus natane
nasafali sara nae,
42 "Manetualain helu-bartaa numa lele uluk mai ena nae nadenu
Karistus mai fo tao nasoi-nasoda Ndia hatahorin nara. Tungga ei dudu'am,
Karistus naa, see tititi-nonosin?"
Boe ma ara raselu rae, "Ndia naa, mane Dauk tititi-nonosin."
43 Yesus kokolak seluk nae, "Mete ma talo naa, na, hata de Manetualain
Dula-dale Malalaon nafada mane Dauk fo noke Karistus naa, 'Lamatuak'?
Sama leo Dauk surak ena nae,
44 'Manetualain nafada au lamatuang ena nae,
"Mai fo manggatuuk muu Au boboa konang nai mamana hada-
horomatak mate'en ia.
Neu ko Au tao ala o musum mara, losa ara do'or mbali O.' "✡
45 Numa susurak naa mai, ita bisa bubuluk tae, mane Dauk mesa kana
noke Karistus naa, 'Lamatuak'. Dadi mete ma hatahori rae Karistus naa,
kada mane Dauk tititi-nonosin, naa bei ta dai! Ndia oo dadi neu mane
Dauk Lamatuan boe!"
46 Ara ramanene rala Yesus kokolan talo naa, boe ma hatahori Farisir raa
kada ramanggonggoak kana, ma ta hambu hatahori esa bisa naselu Yesus
boe na. Huu naa de mulai numa faik naa mai oo, ara ramata'u ratatane
boe, ma ta rambarani rae ike sudik Yesus bali.

23

Lamatuak Yesus fee nesenedak fo besa-besa ro meser anggamar ma hatahori Farisir
(Markus 12:38-39; Lukas 11:43, 46; 20:45-46)

✡ **22:37** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:5 ✡ **22:39** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18
✡ **22:40** Lukas 10:25-28 ✡ **22:44** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

1 Basa boe ma Yesus nanori ana nunin nara sama-sama roo hatahori
no'uk kara fo mana tungga sara.
2 Ana nafada nae, “Meser anggamar ma hatahori Farisir raa to'u haak
fo fee nenorik la'e-neu ba'i Musa hohoro-lalanen nara.
3 Huu naa de ei muste nenene sara ma tungga nenorin nara. Tehuu boso
tungga hata fo ara taok, nahuu ara ta tao tungga sira nenori heli-helin.
4 Ara rakasetik hatahorir fo lemba-rasaa sira anggaman hohoro-lalane
kamaberan nara. Tehuu sira mesa kasa ta nau tulu-fali hatahorir fo tao
tungga hohoro-lalanek naa.
5 Basa hata fo ara taok, ara taon mita fo hatahori koa sara. Ha'i netuduk
leo: hambu buas esa isin Manetualain Dede'a-kokolan fo ara pa'an neu
langgan nara ma liman nara. Tehuu ara tao ramo'o sira enan, mita fo
hatahori so'uk kasa rae, ‘Wee! Sira iar, hatahori malalaok!’✡
6 Mete ma ara maso reni uma huhule-haradoik reu, do tungga feta, ara
soa sangga mamana nenggetuuk neulaun lenak, fo hatahori no'uk mete-
rita sara.
7 Mete ma reni pasar reu, ara oo hihii kada hatahori fee sara hada-
horomatak boe. Ara sangga fo hatahori do'or neu sara rae, ‘Soda-molek,
papa meser mana hambu hada-horomatak.’
8 Tehuu ei boso tungga sira hihiru-heheon naa! Hatahori ta bole roke
ei rae, ‘papa meser’, nahuu ei Mesem kada esak ka. Ma ei basa ngga ia,
toranook kara.
9 Boso makadedemak hatahori nai dae-bafok ia mae, ‘papa’, nahuu ei
Amam nai nusa tetuk do inggu temak kada esak ka.
10 Hatahorir oo ta bole roke ei rae, ‘lamatuak’ boe, nahuu ei Lamatuam
kada esak ka, ndia Au ia fo Manetualain helu-bartaa nadenun numa lele
uluk mai ena.
11 Huu naa de Au afada fo ei ta bole so'uk aom mara, sama leo hatahori
mana hii kada hambu hada-horomatak kara raa. See numa ei mai nau dadi
miu hatahori mo'o-inahuuk, ana muste dadi sama leo ata-dato fo naono-
lalau hatahori laen.✡
12 Hatahori mana nakadedemak aon nara, neu ko Manetualain
nakaloloek kana. Tehuu hatahori mana tao aon sama leo hatahori kadi'ik,
neu ko Manetualain nakadedemak kana.”✡

Lamatuak Yesus nahara berak neu malangga anggamar, nahuu sira kokolak laen, tao laen
(Markus 12:40; Lukas 11:39-42, 44, 47-52; 20:47)

13 Basa naa, Yesus tuti kokolan nae, “Weeh, ei meser anggamar ma
hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-heheom huun mai, eir ia, hatahori
mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu sosoek, nahuu ei ta nau
mamahere neu Au, ndia Hatahori fo Manetualain helu-bartaa ena nae
nadenun mai ia. Ma manggaraun lenak bali, ei mamanggee mala hatahorir
mana nau mai maso nai Manetualain parenda-koasan dale fo ara boso
ramahere neu Au.
14 [Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-
heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu
sosoek, nahuu ei kada pepeko-leleko ina falur, basa de ei fonda mala uman
nara. Tehuu nai hatahori no'uk kara matan, ei mafuni ei manggaraum
mara naa, ma mambariik hule-haradoi mala dook ka fo hatahorir rae, ei
dalem mara lolo-laok. Tehuu neu ko Manetualain fee huku-dokik beran
seli neu ei.]*

✡ **23:5** Mateos 6:1; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:8; Susura Rerekek 15:38 ✡ **23:11** Mateos 20:26-27; Markus 9:35; 10:43-44; Lukas 22:26 ✡ **23:12** Lukas 14:11; 18:14 * **23:14** Lanek ia, ta hambu sana nai susurak dede'a Yunani lasin lenak.

15 Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-
heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu
sosoek, nahuu ei sa'e ofak meni bee miu a mesan, ma konda-hene letek,
nau sangga kada hatahori esak ka, fo maso neni ei anggamam neu. Tehuu
mete ma ana maso ena, na, ei tao mala masodan manggaraun lenak bali,
losa ana hambu huku-dokik nai a'i mbila ta kala matek, beran lena ei la'e
dua.
16 Weeh! Ei dadi hatahori pokek nai dalem mara ena, tehuu hata de ei bei
nau matudu dalak fee hatahori laen bali? Neu ko ei hambu sosoek, nahuu
ei fee nenorik leli-belak kana mae, ‘Mete ma hatahori so'uk hehelu-bartaak
pake sumba-sook ma seseik Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, na, hatahori
naa ta nakaesa no ndia hehelu-bartaan naa. Tehuu mete ma ana so'uk
hehelu-bartaak pake sumba-sook ma seseik bua lilo mbilas manai Uma
Huhule-haradoik naa, na, dei fo ana nakaesa no ndia hehelu-bartaan naa.’
17 Eir ia, hatahori nggoak kamangganggak ta bubuluk hata esa boe na!
Ei rarain mae, Manetualain du'a nae bua lilo mbilas nenenin lena heni
Ndia Uma Huhule-haradoin, do? Taa! Uma naa ndia tao buas naa dadi
malalaok!
18 Ei oo fee nenorik leli-belak kana mae, ‘Mete ma hatahori so'uk hehelu-
bartaak pake sumba-sook ma seseik mei tunu-hotuk manai Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk, na, hatahori naa ta nakaesa no ndia hehelu-bartaan
naa. Tehuu mete ma ana so'uk hehelu-bartaak pake sumba-sook ma seseik
tunu-hotuk manai mei lain, na, dei fo ana nakaesa no hehelu-bartaan naa.’
19 Eir ia, memak poke tetebes sara ena. Neu ko mei tunu-hotuk naa
nenenin lena heni tunu-hotuk manai mei naa lain. Mei naa ndia taon, de
sira tunu-hotun nara dadi malalaok fee Manetualain.
20 Huu naa de mete ma hatahori sumba-soo ma seseik mei tunu-hotuk,
na, malole lenak seseik mei naa, no basa hata manai mei naa lain boe.
21 Mete ma hatahorir sumba-soo ma seseik Uma Huhule-haradoi Ina-
huuk, na, malole lenak seseik Uma Huhule-haradoik sama-sama no
Manetualain naden. Huu Ana ndia leo nai naa.
22 Mete ma hatahori sumba-soo ma seseik nusa tetuk do inggu temak, na,
naa sama leo ana seseik Manetualain kadera man-parendan sama-sama no
naden, huu Ana ndia nanggatuuk to'u parenda nai naa.✡
23 Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-
heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu
sosoek, nahuu ei malelam mara seli fo reke fee Manetualain baba'ek esa
numa salahunu mai. Ei soa reke makandoo basa-basan, losa ei bumbu-
fanim mara ruma osi mai oo, ei reke no lutuk boe. Ha'i netuduk leo,
ei reke lutuk ei daradaim, adas makeek, ma jintan. Naa te ei lilii heni
Manetualain hohoro-lalanen nara fo nenenin lenak mate'en! Ei ta leo-la'o
no ndoos. Ei ta sue hatahori kasian nara. Ma ei ta leo-la'o makandoo
tungga Manetualain hihii-nanaun. Malole lenak, ei tao tungga basa naar,
dei fo miu reke ei bumbu-fanim mara fo ei nau fee Manetualain.✡
24 Ei dalem mara makatemak kara ena, tehuu hata de ei bei nau matudu
dalak fee hatahori laen bali? Ei tao hohoro-lalanek no lutu-lelon losa ei
madenu hatahori laen nara tungga, tehuu Manetualain hohoro-lalanen fo
nenenin lenak mate'en naa, ei mesa ngga ta tungga. Sama leo, ei parisa no
lutuk ma se'e heni mumuu numa ei oe nininum mai. Tehuu banda mo'ok
sama leo kamba, ei kodo katemak kana!
25 Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-
heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu
sosoek, nahuu ei safe mala ei pingga-manggom mara losa ranggadilak,

✡ **23:22** Yesaya 66:1; Mateos 5:34 ✡ **23:23** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 27:30

tehuu naa nai kada dean. Naa te dalen nara nggeon ndoos sofek no ei tatao-nono'i manggaraum ndia leo na'o manu-meo ma bare-na'o.

26 Weeh! Hatahori Farisir pokek kara ein! Safe makahuluk ei pingga-manggom dalen nara dei! No dalak naa, dean nara oo, dadi laok boe!

27 Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu sosoek, nahuu eir ia nok bali rates neni dama mutik. Hatahorir mete-rita kada dean naa, lolen seli. Tehuu dalen naa, sofek no hatahori mates duin nara, ma basa mana kaboo mburuk.✡

28 Ei oo sama boe! Ei soa tao aom mara nok bali hatahori lolo-laok. Hatahori mete-rita ei numa dea mai, sama leo hatahori dale ndoos. Naa te ei dalem mara sofek no dede'a manggarauk ena. Ei kokolak laen, tao laen, ma lilii heni Manetualain parendan nara.

29 Weeh, ei meser anggamar ma hatahori Farisir ein! Numa ei hihiru-heheom huun mai, eir ia, hatahori mana dea-matak kara! Neu ko ei hambu sosoek! Ei tao rates mo'ok kara soa-neu Manetualain mana to'u dede'an nara, ma heti mala hatahori dale maloler raten nara neulau ndoos.

30 Tehuu ei mae, ‘Mete ma ita leo tanak esa to ita bei-ba'in nara, neu ko ita ta tungga a mesan takanisa Manetualain mana to'u dede'an nara.’

31 No dalak naa, ei mesa ngga ndia matudu mae, ei oo manggarauk sama leo ei bei-ba'im mara boe.

32 Dadi malole lenak, ei tao manggarauk talo naa losa basan, tungga ei bei-ba'im sala-singgon nara!

33 Eir ia, tebe-tebe manggarauk nok bali mengge karasok. Ei du'a mae, Manetualain ta fee huku-dokik neu ei! Boso mamahena! Neu ko Ana piru ei meni a'i mbila ta kala matek miu!

34 Nenene, ee! Neu ko Au nadenu fee ei Au nedenung nggara, fo ara fee nenorik ma ratudu ei Manetualain eno-dala ndoon. Tehuu neu ko ei hala misa ketuk, ma paku makanisa ketuk nai ai ngganggek. Hambu ketuk oo, ei poko-femba sara rai uma huhule-haradoik kara dale boe, ma ketuk ei tuni-ndeni sara losa ralai ruma kota esa reni kota laen reu.

35 Lele uluk ei bei-ba'im hala nisa Habel. Naa te ndia ia, hatahori dale ndoos. Ei bei-ba'im mara soa rakanisa hatahori ndoos sara, numa dombe esa neni dombe laen neu. Neu losa Sakaria, fo Barakia anan. Ara rakanisan numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan, deka no mei tunu-hotuk. Ei muste lemba-masaa mala hatahori dale ndoos sara raa, daan lala'en, nahuu ei tungga bei-ba'im mara manggaraun.

36 Memak tebe! Ei marai hatematak ia, neu ko hambu huku-dokik, nahuu basa dede'a manggarauk kara iar fo ei bei-ba'im mara taok ena, ndia fai uluk naa.”

Lamatuak Yesus dalen tuda kasian neu hatahori Yerusalem mara (Lukas 13:34-35)

37 “Heeh, hatahori Yerusalem mara ein! Ei ndia soa makanisa Manet-ualain mana to'u dede'an nara, ma toko makamate nedenuk fo nae mai tulu-fali ei. Au kokoe ei la'i-la'ik kana fo meni Au mai, nok bali manu ina nau nakarombo nala anan nara nai ndia lidan. Tehuu ei ta nau.

38 Huu naa de Manetualain ta nau tao matak no ei umam bali. Neu ko mbila-beinesak, te rouk ena.

39 Nenene matalolole, ee! Neu ko ei ta mete-mita Au bali losa fain ei manaku mae, ‘Ita toke fo Manetualain fee baba'e-babatik neu Hatahori ia, nahuu Manetualain ndia nadenun mai.’ Ei manaku talo naa, dei fo ei mete-mita Au bali.”

✡ **23:27** Nedenuk kara Tutuin 23:3

24

Lamatuak Yesus nafada memak la'e-neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ndendefan
(Markus 13:1-2; Lukas 21:5-6)

1 Basa naa, Yesus kalua la'o ela Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa. Neu
Ana kalua, ana nunin nara mai ratudu Uma huhule-haradoik naa lolen.
2 Tehuu Ana naselu nae, “Uma ia, memak malole! Tehuu nenene, ee! Ta
dook ka bali te ara randefa heni basa batur ia lala'en.”

Lamatuak Yesus nafada nae, neu ko Ndia ana nunin nara hambu doidosok
(Markus 13:3-13; Lukas 21:7-19)

3 Yesus la'o neu nanggatuuk numa letek Setun. Boe ma ana nunin nara
mai fo ara kokolak rasare matak roon rae, “Papa! Hena Papa mafada seluk
Papa kokolan bebeik kara ia dei. Ndondoon naa Papa fai mamain dadi nai
faik bee, ee? Ma tandan nara ndondoon naa leo beek? Talo bee bali no
dae-bafok fai mate'en?”
4 Boe ma Yesus naselu nae, “Manea aom mara matalolole, ee! Fo ei boso
hambu kedi-irak.
5 Neu ko hambu hatahori mata-matak kara mai fo femba tenden nara
rae, ‘Au ia, Karistus, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa ena numa lele
uluk mai.’ No dalak naa, ara kedi-ira rala hatahori no'uk ka.
6 Mete ma ei mete-mita hatahorir ratati, do ei mamanene harak nae,
hambu netatik nai bee a mesan, na, ei hae mamata'u. Dede'ak leo naak
naa muste dadi. Tehuu dae-bafok fai mate'en bei ta losa.
7 Neu ko leo esa natati laban leo laen. Nusak esa natati laban nusak laen.
Hambu dae nanggenggo nai bee a mesan. Ma fai ndoe-la'as oo, ta hoho'ak
sudi selik kana boe!
8 Tehuu basa naar, bei fo tanda kaesan fo nafada nae, dae-bafok fai
mate'en deka-deka mai ena. Naa, sama leo inak bei fo mulai nameda hedis,
nahuu faik nae bonggi deka-deka mai ena.
9 Dadi ei muste manea aom mara matalolole, ee! Neu ko ara tuni-ndeni
ma tao risa ei. Ma neu ko basa hatahori nusak kara mburuk ralan seli ro
ei, nahuu ei tungga Au.✡
10 Faik naa, hatahori no'uk ka rasadea ma ta nau ramahere neu Au bali.
Sira, esa mburuk mbali esa, ma esa se'o esa.
11 Neu ko hambu mana kedi-irak kara rae, sira raa, Manetualain mana
to'u dede'an. Ma hatahori no'uk ka ramahere neu sara.
12 Neu ko hatahori manggaraun nara doo-doo boe ma ramano'u, losa
hatahorir ta rasue-laik esa no esa bali ena.
13 Tehuu hatahori mana makatataka nakandoo losa mate, neu ko
Manetualain tao masoi-masodak neun.✡
14 Hatahorir muste tao ratanggela Manetualain Hara Lii Malolen, losa
dae-bafok bu'un nara, mita fo basa hatahorir bisa bubuluk Manetualain
eno-dala ndoon. Basa naa, dei fo dae-bafok fai mate'en mai.”

Lamatuak Yesus nafada nae, neu ko hatahori manggarauk mana tao nekelulutuk esa mai
(Markus 13:14-23; Lukas 21:20-24)

15 Yesus kokolak nakandoo nae, “Manetualain mana to'u dede'an Daniel
surak la'e-neu hatahori esa fo manggaraun sudi selik kana ena. Neu ko
ana maso nambariik neu mamana nelulik nai Manetualain Uma Huhule-
haradoi Ina-huun. No dalak naa, ana tao nunute mamanak naa. Huu naa
de Manetualain nasadea la'o ela mamanak naa. Mete ma ei mete-mita
talo naa ena, na, besa-besa, ee! (See ndia lees susurak ia, muste nalela no
malole!)✡

✡ **24:9** Mateos 10:22 ✡ **24:13** Mateos 10:22 ✡ **24:15** Daniel 9:27; 11:31; 12:11

16 Naa dadi tanda nae, fai susa-sonak kara nai lelesu bafan ena.
Hatahorir marai profensi Yudea malai meni letek miu leo, mete ma mete-
mita talo naa ena.
17 Mete ma hambu ketuk kalua numa uma mai ena, na, boso fali miu
ha'i bua-ba'um bali. Malaik lai-lai leo, mita fo boso hambu sosoek.
18 Hatahori manai osi dale, boso fali miu ha'i lafa nelusek bali. Malai
makandoo leo!✡
19 Mana kasian lenak ndia ina kairuk, ma inak kara mana rasususu ana
mbimbila anan. Ara ta bisa ralai nggafak, na.
20 Dadi malole lenak ei hule-haradoi fo moke sosoek naa, boso tuda la'e-
ndaa fai udan, do la'e-ndaa fai hahae tao ue-osa.
21 Faik naa, susa la'e esak kana! Mulai numa Manetualain nakadadadik
dae-bafok losa hatematak ia, hatahorir bei ta mete-rita susa-sonak mo'ok
matak leo naak. Ma neu ko hatahorir ta mete-rita seluk susa-sonak matak
leo naak bali.✡
22 Tehuu ei maua malan seli, nahuu Manetualain tao keke'u faik naa.
Mete ma taa, na, ta hambu hatahori esa boe na bisa nakatataka nasoda.
Manetualain tao keke'u fai susa-sonak kara raa, nahuu Ana sue-lai Ndia
hatahorin fo Ana here nalak ena.
23 Mete ma faik naa losa ena, neu ko ei mamanene hatahorir rae, ‘Mete
dei! Karistus nai ia!’ Ma hatahori laen nae, ‘Karistus nai naa!’ Tehuu ei
boso mamahere, ee!
24 Neu ko hambu hatahori kalua mai fo fefemba tenden nae, ‘Au ia,
Karistus!’ Ma laen bali nae, ‘Au ia, Manetualain mana to'u dede'an.’ Mete
te ara tao tanda heran mata-matak kara renik koasa makiuk fo pepeko-
leleko hatahori. Ara oo soba-soba fo Manetualain hatahorin nara hambu
kedi-irak boe!
25 De ei muste manea aom mara matalolole, ee! Fai susa-sonak kara raa
bei ta losa, tehuu Au fee nesenedak memak neu ei, ee!
26 Mete ma hatahorir rafada ei rae, ‘Karistus nai dae mook naa ena!’ na,
ei boso naa miu. Ma mete ma hambu ketuk rae, ‘Karistus nai uma ia ena!’,
na, ei boso mamahere sira pepeko-lelekon naa.
27 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Mete ma Au fali uni dae-bafok ia mai,
neu ko basa hatahorir mete-rita Au, sama leo hatahorir mete-rita ndelas
nanggahadok numa mamana ledo toda neni mamana ledo tesa neu.✡
28 Mete ma Au fali mai, neu ko ei bubuluk Au nai bee. Sama leo hatahorir
bubuluk rae, mete ma hambu mbui mana na'a nenetuk kara rakabua nai
mamanak esa, na, neu ko nai naa hambu nenetuk.”✡

Lamatuak Yesus nafada Ndia fai mamain (Markus 13:24-27; Lukas 21:25-28)

29 Boe ma Yesus tuti seluk bali, fo nafada ana nunin nara nae, “Mete ma
fai susa-sonak kara raa basan ena,
‘Neu ko ledo dadi makiuk,
bulan oo ta nasa'a bali ena boe.
Nduuk kara bese tuda ruma lalai mai,
ma basa koasa marai lalai rapiru-padok.’✡
30 Boe ma basa hatahorir mete-rita tanda nai lalai rae, Hatahori Dae-bafo
Isi-isik nae fali mai. Mete-rita talo naa boe ma, basa hatahori nusak kara
rai dae-bafok ia ramata'u losa ara bu'i rakarereu. Neu ko Au konda mai
pake soso'ak, dei fo ara mete-rita Au koasang ma Au manula-manapung
lala'en.✡

✡ **24:18** Lukas 17:31 ✡ **24:21** Daniel 12:1; Dae-bafo Beuk 7:14 ✡ **24:27** Lukas 17:23-24 ✡ **24:28** Lukas 17:37 ✡ **24:29** Yesaya 13:10; 34:4; Yeskiel 32:7; Yoel 2:10, 31; 3:15; Dae-bafo Beuk 6:12-13 ✡ **24:30** Daniel 7:13; Sakaria 12:10-14; Dae-bafo Beuk 1:7

31 Boe ma Au pake to'ik lii mo'ok fo parenda Manetualain atan nara
marai nusa tetuk do inggu temak reu rakabubua basa hatahorir fo Au
here alak kara ruma dae-bafok bu'un haa sara mai, numa ledo toda mai
losa ledo tesa; numa kii mai losa kona."

Fai susa-sonak dadi tanda neu Lamatuak Yesus fai mamain
(Markus 13:28-31; Lukas 21:29-33)

32 "Au ha'i netuduk leo ai huuk. Mete ma doon mulai uni, naa tanda nae,
fai hanas deka-deka mai ena.
33 Leo naak oo, mete ma ei mete-mita fai susa-sonak kara raa ena, sama
leo Au afada bebeik kara ia ena, naa tanda nae, Au deka-deka mai ena boe.
34 Hatematak ia, nenene matalolole! Numa basa hatahorir fo masodak
hatematak ia, neu ko hambu ketuk bei ta mate, tehuu fai susa-sonak kara
raa mai ena.
35 Leo mae lalai no dae-inak sambu do lalo ena, tehuu Au Dede'a-
kokolang ia mahanik seku neu."

Lamatuak Yesus nafada nae, Ndia fai mamain naa, nemeninok
(Markus 13:32-37; Lukas 17:26-30, 34-36)

36 "Ta hambu hatahori fo bubuluk faik bee Au fali mai. Manetualain
atan nara marai nusa tetuk do inggu temak oo, ta bubuluk boe. Au mesa
ngga oo ta bubuluk boe. Kada Au Amang mesa kana ndia bubuluk.
37 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik, neu faik fo Au fali mai, neu ko naa
sama leo lele uluk fo Noh bei masodak.✡
38 Faa mo'ok naa bei ta mai, te hatahorir ra'a-rinu malada-malada, esa
sao esa rame-rame sama leo biasa. Ara tao talo naa rakandoo, losa Noh
maso neni ofa mo'ok dale neu.
39 Tehuu neu faa mai, de lala neni basa sara, dei de matan nara mete-rita
fo ara bubuluk hata mandadik ena naa. Leo naak oo no Au fai mamaing
boe.✡
40 Faik naa, mete ma hatahori dua raue-osa nai osi dale, medak neu te
Manetualain so'uk neni esa, ma Ana la'o ela esa.
41 Mete ma inak dua mbau hade, medak neu te Manetualain so'uk neni
esa, ma Ana la'o ela esa.
42 Huu naa de, ei oo muste manea hatu-leledon boe, te ei ta bubuluk faik
bee ei Lamatuam fali mai.
43 Dudu'a matalolole, ee! Mete ma tenu uma bubuluk le'odae na'o manu-
meo nae mai, neu ko ana nanea nakandoo ena, mita fo na'o manu-meo
boso maso neni uman dale neu.
44 Huu naa de, ei oo muste mahani a boe. Te Au fai mamaing naa no
kada nggengger neuk ka!"✡

Lamatuak Yesus fee nenorik nae, hatahori neondak muste tungga nakandoo malanggan hihii-nanaun
(Lukas 12:41-48)

45 Boe ma Yesus kokolak tamba nae, "Ei muste sama leo hatahori
neondak mana tungga nakandoo ndia malanggan hihii-nanaun. Mete ma
malanggan nae la'ok neni mamana dook neu, ana so'uk hatahori neondak
leo naak, fo nakaneni ndia uma isin nana'a-nininun nara.
46 Mete ma malanggan fali ma mete-nita ndia hatahori neondan naue-osa
neulauk, neu ko dalen namahoko no hatahori naa.
47 Dadi mamahere neu Au leo, te neu ko malanggan naa fee hatahori
neondak naa koasa fo to'u lima ndia hata-heton lala'en.
48 Tehuu mete ma hatahori neondak naa manggarauk, neu ko ana
kokolak nai dalen nae,

✡ **24:37** Tutui Makasososak 6:5-8 ✡ **24:39** Tutui Makasososak 7:6-24 ✡ **24:44** Lukas 12:39-40

49 ‘Malole ena! Malanggan la'o talo ia, see bubuluk faik bee fo ana fali
mai ngga!’ Du'a talo naa, boe ma ana mulai poko-femba ndia nonoon
hatahori mana maue-osa laen nara. Ma ana nanggatuuk na'a-ninu malada-
malada sama-sama no mana mafuk kara.
50 Tehuu neu ana ta meda nala sana, nggengger neuk ka, ndia malanggan
fali.
51 Boe ma malanggan naa tuni-ndeni nalan beran seli, basa de pirun
dea neu, fo ana leo sama-sama no hatahori mana dea-matak kara. Nai
mamanak naa, basa sara bu'i rakarereu, nahuu ara doidoso ralan seli.”

25

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ana fe'ok kara mana rahani fo soru baroit touk

1 Boe ma Yesus tuti kokolan la'e-neu Manetualain parenda-koasan nae,
“Ei muste mahani a fo soru Au fafaling, sama leo lololek ia. Talo ia: la'e
esa, hambu ana fe'ok salahunu kalua le'odaek ma reni sira lambu ti'oen
nara fo reu soru baroit touk nai sira nonoon uman.✡
2 Tehuu numa ana fe'ok kasalahunuk kara raa mai, hambu lima nggoa
bebek kara, ma lima malelak kara.
3 Nggoa bebe kalimak kara raa lilii reni mina lenak.
4 Tehuu malela kalimak kara reni lenak memak ena.
5 Losa uma naa, te baroit touk naa oo bei ta mai boe. Doo-doo boe ma
ana fe'ok kara raa tekaur, de ara sunggu seli.
6 Naa te neu fatilada, boe ma ara ramanene hatahorir eki rae, ‘Wee!
Baroit mai ena! Mai fo ita teu sorun leo!’
7 Ara ramanene rala naa, boe ma ana fe'ok kara raa rambadeik rame-
rame. De reu raole sira lambu ti'oen nara.
8 Tehuu ana fe'o nggoa bebek kara raa kokolak ro sira nonoon nara rae,
‘Wee, tia-lair, ee! Tulun ba'e fee ai mina faa dei, huu ai lambun nara sangga
mate ia ena!’
9 Tehuu ana fe'o malelak kara raa raselu rae, ‘Awee! Boso mamanasa, te
ta bisa, ou. Ai minan ia, ta dai soa-neu ita basa ngga! Malole lenak ei miu
hasa nai kios leo.’
10 Boe ma ara la'o reu hasa mina. Tehuu neu ara kalua, baroit naa losa
ena. De ana fe'o malelak kara raa maso tungga reni mamana feta reu
sama-sama ro baroit ma basa fuik kara. Basa sara maso rala uma dale,
boe ma hatahorir kena lelesu.
11 Basa de ana fe'o nggoa bebek kara raa oo mai boe. Ara eki roke talu-
talu rae, ‘Lamatuak! Lamatuak, ee! Tulun soi lelesu dei!’
12 Tehuu ana naselu nae, ‘Heeh, ta bisa! Au ta alela ei!’✡
13 Huu naa de ei oo muste mahani a ma manea makandoo boe, te ei oo
ta bubuluk Au mamaing la'e-ndaa faik bee, do li'u bee boe.”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori neondak fo mana koladu malanggan doin
(Lukas 19:11-27)

14 Basa de Yesus tuti seluk lololek esa bali nae, “Mete ma Au la'o ela ei
ena, na, ei muste maue-osa matalolole soa-neu Au, sama leo lololek ia. Talo
ia: hambu malanggak esa nae neni mamana dook neu. Neu faik ana naole
nae la'o ena, nanggou ndia hatahori neondan nara, boe ma ana parenda
sara nae, ‘Ei pake doik ia dadi neu poko. Mete ma au fali mai ngga, neu
ko ei muste tui au, ei hambu bunak ba'u hata.’

✡ **25:1** Lukas 12:35 ✡ **25:12** Lukas 13:25

15 Boe ma ana fee hatahori neondak kaesan, doi lilo mbilas saku lima,*
fo ana nakabubunak kasa. Basa de ana fee hatahori neondak kaduan doik
saku dua, ma hatahori neondak katelun doik saku esa, tungga esa-esak
bebe'in. Basa boe ma ana la'o neni dook neu.
16 Hatahori neondak kaesan simbo nala doik kara raa, boe ma ana kalua
memak fo neu danggan. Ta dook ka te ana hambu nala bunak doik saku
lima ena bali.
17 Leo naak oo, no hatahori neondak kaduan, ana hambu nala bunak
doik saku dua bali boe.
18 Tehuu hatahori neondak katelun fo mana simbo doik saku esa naa,
neu kali bolok nai dae, de nafuni ndia malanggan doin naa.
19 Dook ka boe ma, dei de malanggan naa mai. De ana nakabubua nala
ndia hatahori neondan nara fo mulai parisa ndia doin fo ara koladuk naa
ena.
20 Hatahori neondak kaesan naa maso, de loo lima doik saku salahunu,
ma nae, ‘Papa! Papa doin ndia ia. Fai maneuk kara papa fee au doik saku
lima ena. Tehuu hatematak ia, au hambu bunak saku lima bali.’
21 Malanggan namanene nala naa, boe ma ana namahoko. Ana kokolak
nae, ‘Malole! O ia, hatahori neonda neulauk. O maue-osa no manggatek
ena, ma tungga makandoo au parendang ena, mae au ta ngga nai ia. Neu
ko au so'uk o fo koladu dede'ak mo'on lenak bali, nahuu o bisa koladu
mala dede'a kadi'ik leo iak. Neu ko au tao feta fo ita basa ngga tamahoko
rame-rame.’
22 Basa de hatahori neondak kaduan naa, mai loo lima neu ndia
malanggan doin saku haa, ma nae, ‘Papa! Fai bakahulun, papa loo lima
au doik saku dua. Mete dei, au hambu bunak doik saku dua bali.’
23 Boe ma malanggan naa namahoko. Ana kokolak nae, ‘Malole! O ia oo,
hatahori neonda neulauk boe. O maue-osa no manggatek ena, ma o tungga
makandoo au parendang ena, mae au ta ngga nai ia. Neu ko au so'uk o fo
koladu dede'ak mo'on lenak bali, nahuu o bisa koladu mala dede'a kadi'ik
leo iak. Neu ko au tao feta fo ita basa ngga tamahoko rame-rame.’
24 Basa de hatahori neondak katelun mai. Boe ma ana nafada nae, ‘Papa!
Au bubuluk papa ia hatahori dale batuk. Papa ha'i nala hata fo hatahori
laen taok, ma ketu-koru nala hata fo hatahori laen sele-tandek.
25 Au amata'u, boso losak doi kara iar mopo sara, boe ma papa hukun
au. Huu naa de au afuni atalololen. Ndia ia, papa! Simbo mala falik kana
leo, huu papa doin saku esa ia, bei tema-tema!’
26 Malanggan naa namanene nala naa, boe ma ana mbokan nae, ‘O
ia, hatahori neonda manggarauk ma mbera-barek mate'en! Mete ma o
bubuluk ena mae, au ha'i hata fo hatahori laen taok, ma ketu-koru ala
hata fo hatahori laen sele-tanden,
27 tao hata de o ta muu mbeda au doing nai kada bank? Mita fo au fali,
na, au bisa hambu bunan, mae ba'u anak ka oo malole boe!’
28 De malanggan naa nadenu ndia hatahori neondan laen nae, ‘Ha'i mala
doik naa numa ndia mai, fo loo liman neu hatahori neondak mana hambu
bunak doik saku lima naa.
29 Hatahori fo mana koladu nalole hata fo ana to'un ena, neu ko ana
hambu tamba no'uk ka bali. Tehuu hatahori fo ta mana koladu hata fo
ana to'uk naa ena, neu ko ara ha'i rala basa-basan numa ndia mai.✡

---

* **25:15** Dede'a Yunani nai ia surak nae, *τάλαντον (talanton)* lima. *Talanton* esa naa, sama leo tukan esa nggadin teuk 15. Dadi *talanton* lima naa, ndia nggadi teuk 75. ✡ **25:29** Mateos 13:12; Markus 4:25; Lukas 8:18

30 Humu mala hatahori neondak fo nanalan taak ia. Le'a roroson fo
nggari henin neni dea naa neu. Elan numa naa fo ana bu'i nakarereu ma
doidoso neu mamana makiuk naa!’ ”✡

Lamatuak Yesus nafada la'e-neu dae-bafok fai mate'en, neu Ana nae naketu basa hatahorir dede'an

31 Basa boe ma Yesus kokolak nakandoo nae, “Au, Hatahori Dae-bafo Isi-
isik ia, neu ko konda fali pake Au Amang koasan ta neni babanggak, sama-
sama ua Ndia atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai. Boe ma Au
anggatuuk uu Au kadera man-parenda ta neni babanggang, fo parisa basa
hatahorir leleo-lala'on.✡
32 Neu ko basa hatahorir fo mana leo nita nai dae-bafok ia, mai rasare
Au. Boe ma Au bingga sara, sama leo mana lolo bingga heni bibi lombo
numa bibi hiek mai, fo dadi reu bubuak dua.
33 Hatahorir mana leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun, Au tao sara
reu Au boboa konang. Tehuu laen nara tao sara reu Au boboa kiing.
34 Lelek naa, Au to'u parenda sama leo Manek. Neu ko Au afada
hatahorir marai Au boboa konang ae, ‘Eir ia, ndia simbo baba'e-babatik
numa Au Amang mai. Mai fo maso meni Ndia uman fo Ana sadia memak
kana ena, numa makasososan mai soa-neu ei.
35 Au oke ei, nahuu fai bakahulun neu Au ndoe, ei fee Au u'a. Neu Au
dale mada, ei fee Au inu. Au mai, sama leo hatahori deak, tehuu ei simbok
mala Au nai ei umam.
36 Au bua-lo'a taak, tehuu ei fee Au bua-lo'a. Au amahedi, tehuu ei mai
malalau Au. Au nai bui dale, tehuu ei mai tiro-dangga Au.’
37 Hatahori dale ndoos marai Au boboa konang naa ramanene talo naa,
neu ko ara raselu rasafali rae, ‘Lamatuak, talo bee ia? Lamatuak nae,
Lamatuak ndoe, boe ma ai fee O mu'a. Lamatuak dale mada, boe ma ai
fee O minu.
38 Lamatuak sama leo hatahori deak, boe ma ai simbok maso nai ai
uman. Lamatuak bua-lo'a taak, boe ma ai fee.
39 Lamatuak namahedi, boe ma ai miu malalau. Lamatuak nai bui, boe
ma ai miu tulu-fali. Tehuu neu faik bee ai tao basa matak kara leo naak?’
40 Neu ko Au aselu sara ae, ‘Mamahere neu Au! Huu neu ei tao basa
matak kara raa soa-neu Au hatahoring nggara, mae tao soa-neu hatahori
ta kambareek kara oo, na, ei tao naa soa-neu Au ena boe!’
41 Boe ma Au afada hatahorir marai Au boboa kiing raa ae, ‘Weeh,
hatahori manggarauk kara ein! Manetualain nakatoo ei ena. Malai heok
numa ia mai! Neu ko Au adenu hatahorir piru ei meni a'i mbila ta kala
matek miu. Huu Manetualain sadia memak mamana doidosok naa ena,
fee nitur ma sira malangga mo'on.
42 Au husi heni ei, nahuu neu Au ndoe, ei ta fee Au u'a. Neu Au dale
mada, ei ta fee Au inu.
43 Au mai sama leo hatahori deak, tehuu ei ta simbo Au nai ei umam.
Au bua-lo'a taak, tehuu ei ta fee Au bua-lo'a. Au amahedi, tehuu ei ta mai
malalau Au. Au nai bui, tehuu ei ta mai tulu-fali Au.’
44 Hatahori manggarauk kara raa ramanene rala naa, neu ko ara raselu
rae, ‘Lamatuak, talo bee ia ena? Lamatuak nae, Lamatuak ndoe, tehuu ai ta
fee O mu'a. Lamatuak dale mada, tehuu ai ta fee O minu. Lamatuak sama
leo hatahori deak, tehuu ai ta simbok maso nai ai uman dale. Lamatuak
bua-lo'an taa, tehuu ai ta fee. Lamatuak namahedi, tehuu ai ta miu
malalau. Lamatuak nai bui, tehuu ai ta miu tulu-fali. Tehuu neu faik
bee ai tao Lamatuak talo naa?’

✡ **25:30** Lukas 19:11-27; Mateos 8:12; 22:13; Lukas 13:28 ✡ **25:31** Mateos 16:27; 19:28

45 Neu ko Au aselu sara ae, ‘Mamahere neu Au! Huu neu ei ta tulu-fali
hatahori ta kambareek kara, na, naa sama leo ei ta tulu-fali Au.’
46 Boe ma hatahori manggarauk kara raa, hambu doidosok rakandoo losa
doon naa neu. Tehuu hatahori dale ndoos sara, hambu masoi-masodak
rakandoo ro Manetualain losa doon naa neu.”✡

26

Hatahori Yahudi malanggan nara sangga dalak fo rae tao risa Lamatuak Yesus
(Markus 14:1-2; Lukas 22:1-2; Yohanis 11:45-53)

1 Neu Yesus fee nenorik basa dede'ak kara raa neu sara ena, boe ma Ana
nafada Ndia ana nunin nara nae,
2 “Ei bubuluk ena, neu ko faik dua bali te ita fai malolen, ndia Feta Paska.
Neu ko neu faik naa, hambu hatahori se'o heni Au, Hatahori Dae-bafo Isi-
isik ia. Boe ma ara paku risa Au nai ai ngganggek lain.”✡
3 Faik naa, malangga anggama Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi hadak
kara rakabua numa Kayafas uman. Kayafas naa, ndia malangga anggama
Yahudi malangga ina-huun.
4 Ara sangga dalak fo rae humu Yesus no neneek, fo tao risan.
5 Tehuu ara dudu'a fo rala harak rae, “Makatataak dei! Ita boso humu
Yesus lai-laik, nahuu fai maloler deka-deka ena. Boso losak hatahori no'uk
kara mana hii Yesus, ara ramue.”

Inak esa mbo'a mina kaboo menik mabeli neu Lamatuak Yesus
(Markus 14:3-9; Yohanis 12:1-8)

6 Nai nggorok Betania, hambu hatahori esa, nade Simon. Fai bakahulun
hatahorir nununten, nahuu ana hambu hedi kusta. Tehuu hatematak ia ana
hai ena. Faik naa, fai maloler bei ta losa, boe ma Yesus asa reu ra'a numa
Simon uman.
7 Neu ara ra'a, boe ma inak esa mai natonggo no Yesus. Ana to'u boto
esa, neni taok numa batu mabeli mai.* Boto naa isin, mina kaboo menik
fo belin seli. De inak naa femba tepa boto naa leusain. Boe ma ana mbo'a
nakafafaak koe-koe mina naa neu Yesus langgan, fo dadi tanda ana fee
hada-horomatak neu Yesus.
8 Tehuu neu Yesus ana nunin nara mete-rita inak naa tao talo naa, boe
ma ramanasa, de ara rakokola aok rae, “Weeh! Tao hata de ana nggari
heni hiek mina kaboo menik fo mabelin seli naa!
9 Malole lenak ana se'o mina naa! Mita fo doin, baba'en neu hatahori
mana tofa-tarak kara!”
10 Tehuu Yesus bubuluk sira dudu'an naa, boe ma Ana kokolak nae, “Ei
hae makasususak inak ia! Elan numa naa leo! Au amahoko, nahuu ana
mbo'a mina kaboo menik neu Au ao-mbaang ena.
11 Hatahori mana tofa-tarak kara soa rai ei taladam mara. Tehuu ta dook
ka bali, te Au ia, ta sama-sama ua ei ena.✡
12 Ma inak ia mbo'a mina ia, ana sadia Au ao-mbaang ena, sama leo ana
fee rambe memak Au ao-mbaang mamaten. Huu Au sodang ta dook ka
ena bali.
13 Masaneda matalolole, ee! Nai bee a mesan, Manetualain Tutui Malolen
natanggela nai dae-bafok ia, neu ko ara oo tui inak ia malolen boe, mita fo
basa hatahorir rasanedan.”

✡ **25:46** Daniel 12:2 ✡ **26:2** Kalua numa Masir mai 12:1-27 * **26:7** Boto naa, ara taon numa batu mabeli, fo hatahorir bisa to'in. Susura Malalaok dede'a Yunani nae boto naa ara taon numa batu fo nadenἀλάβαστρος (‘alabastros’). Mete nai Lukas 7:37-38 ✡ **26:11** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 15:11

Yudas nala harak no anggama Yahudi malanggan nara fo loo lima Lamatuak Yesus neu sara
(Markus 14:10-11; Lukas 22:3-6)

14 Hambu hatahori esa numa Yesus ana nuni kasalahunu duan nara mai,
nade Yudas Iskariot. Faik naa oo, ana kalua neu sangga malangga anggama
Yahudi malanggan nara boe fo nae loo lima Yesus neu sara.
15 Losa matan nara, boe ma ana natane nae, “Papa sara ein, ee! Mete
ma au tulun humu Yesus naa, na, ei fee au hata?”
Boe ma ara raselu rae, “Mete ma o nau se'on neu ai, na, ai bae.” Basa
boe ma, ara reke rala doi lilo fulak telu hulu, de loo lima sara reu Yudas.✡
16 Basa naa, Yudas la'o dea neu, de ana mulai sangga dalak fo nae loo
lima Yesus neu sara.

Lamatuak Yesus na'a feta Paska no ana nunin nara
(Markus 14:12-21; Lukas 22:7-14, 21-23; Yohanis 13:21-30)

17 Tungga teuk, hatahori Yahudir raena fai maloler doon faik hitu. Ara
seseik fai maloler raa rae, ‘Feta Roti Ta Pake Laru Ta'ik’.† Faik naa, feta
sangga mulai ena, boe ma Yesus ana nunin nara mai ratanen rae, “Papa!
Le'odaen ia, ita muste buka ita fai malolen nara. Dadi Papa nau fo ai miu
hala bibi lombo, ma sadia mamana feta Paska nai bee?”
18 Boe ma Ana naselu nae, “Ei maso meni kota miu, neu ko ei matonggo
mia touk esa. Mafadan mae talo ia, ‘Ka'a, ee! Papa Meser nameda nae ta
dook ka te Ana mate ena. De Ana noke mamanak nai ka'a uman, fo Ana
paken tao feta Paska sama-sama no ana nunin nara.’ ”
19 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ara reu tao tungga
Ndia kokolan naa. De ara sadia feta Paska neu naa.
20 Neu fai le'odae ena, boe ma Yesus no ana nuni kasalahunu duan nara
ranggatuuk ra'a feta.
21 Neu ara ra'a, boe ma Ana kokolak nae, “Ei nenene, ee! Hambu esa
numa ei mai, ndia neu ko se'o heni Au uni hatahori laen nara uu.”
22 Ara ramanene rala naa, boe ma dalen nara rameda ta malole. De ara
esa-esak ratane neu Yesus rae, “Hatahori fo Papa kokolak naa, ta ndia au,
hetu?”
23 Boe ma Ana naselu nae, “Hatahori mana boro rotin nai manggo ia
sama-sama no Au, ana ndia neu ko se'o heni Au.✡
24 Masaneda, ee! Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, muste mate sama leo
ara surak memak kana nai Manetualain Susura Malalaon. Tehuu besa-
besa! Hatahori mana nae se'o heni Au naa, neu ko ana lemba-nasaa nala
ndia sosoen! Malole lenak mete ma inan ta bonggi sana!”
25 Basa naa, Yudas oo tungga natane boe nae, “Neu ko hatahori fo Papa
kokolak naa, ta ndia au, hetu?”
Tehuu Yesus naselu nae, “Memak o mesa ngga ndia mae leo naa ena. Te
see bali?”

Lamatuak Yesus nafada nae, roti no oe anggor naa dadi tanda fo tasaneda neu Ndia
(Markus 14:22-26; Lukas 22:14-20; 1 Korentus 11:23-25)

26 Neu ara bei ra'a, boe ma Yesus so'u botik roti balok esa, de noke makasi
neu Manetualain. Boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu ana
nunin nara, ma nafada nae, “Roti ia, Au ao-mbaang. Ei ha'i malan fo mi'a
leo!”

✡ **26:15** Sakaria 11:12 † **26:17** Feta naa, nasaneda neu faik fo hatahori Yahudir bei-ba'in nara ralai la'o ela dae Masir. Lelek naa, ara la'o no lai-laik. Huu naa de, ta raena fai no'uk fo rumu kaifuu sira roti lepa-nggeen pake laru ta'ik. Lees *Kalua numa Masir mai* 12:6, 15. ✡ **26:23** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:10

27 Basa naa, Ana ha'i nala nggalas esa sofek no oe anggor, de noke makasi
neu Manetualain. Basa boe ma, Ana oo loon neu ana nunin nara boe, ma
nafada nae, “Ei basa ngga ha'i malan fo minu.
28 Oe anggor ia, Au daang. Neu ko Au mate, Au daang titi henin fo tao
nasoi-nasoda neu hatahori no'uk kara ruma sala-singgon nara mai. Daak
ia, dadi bukti fo fee nesenedak nae, hata fo Manetualain helu-bartaan naa
ena, memak hatematak ia ana dadi ena. De, ha'i malan fo minu leo!✡
29 Tehuu nenene matalolole! Numa le'odaen ia neu, Au ta inu oe anggor
ena bali. Neu ko mete ma Au ua Au Amang manggatuuk to'u parenda nai
nusa tetuk do inggu temak ena, dei fo Au inu bali ua ei.”
30 Basa boe ma ara soda sosodak esa fo koa-kio Manetualain. Le'odaen
naa oo, ara kalua reni letek Setun reu boe.

Lamatuak Yesus nafada memak nae, neu ko Petrus laka ta nalela Ndia (Markus 14:27-31; Lukas 22:31-34; Yohanis 13:36-38)

31 Neu ara bei la'ok naa, Yesus nafada memak ana nunin nara nae, “Neu
ko le'odaen ia, ei basa ngga malai la'o ela Au. Sama leo ara surak memak
kana nai Manetualain Susura Malalaon nae,
‘Neu ko Manetualain tao nisa mana lolo,
de bibi lombon nara ralai sasarak.’✡
32 Memak Au mate. Tehuu mete ma Au asoda fali numa mamates mai
ena, neu ko Au ahani ei nai profensi Galilea naa.”✡
33 Tehuu Petrus nasabara nae, “Papa! Leo mae basa hatahori laen nara
ralai la'o ela Papa, tehuu Au ta alai!”
34 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo naa Pe'u, do? Mamahere Au! Le'odaen
ia, manu bei ta kokoa, tehuu o laka la'e telu ena mae, o ta malela Au!”
35 Tehuu Petrus natetea nae, “Taa, Papa! Mete ma Papa mate, au oo mate
tungga sama-sama boe. Au ta alai la'o ela Papa!” Petrus nonoon laen nara
oo, esa-esak nae leo naa boe.

Lamatuak Yesus hule-haradoi numa osi Getsemani (Markus 14:32-42; Lukas 22:39-46)

36 Basa de, Yesus asa la'ok rakandoo reni letek Setun reu, losa osi
esa, nade *Getsemani*.‡ Numa naa, Ana nafada ana nunin nara nae, “Ei
manggatuu taak mai ia dei, huu Au ae uu hule-haradoi nai naa.”
37 Tehuu Ana noke no Petrus, Yakobis, ma Yohanis, fo telu sara reu sama-
sama roon. Mulai numa naa neu, Ndia dalen sona ma ta natetu faa boe
na.
38 Ara bei fo la'ok doo-doo faa, te Ana nafada sara nae, “Au daleng susa
nalan seli! Au ameda nok bali ae mate a ena. Ei manggatuuk be'e manea
mia Au nai ia dei.”
39 Boe ma Ana hodok mata neu faa, de sendek luu-langgan fo hule-
haradoi nae, “Papa! Mete ma Papa nau, na, Au hae lemba-asaa doidosok
ia. Tehuu boso tungga Au hihii-nanaung; naa fo tungga kada Papa hihii-
nanaun.”
40 Ana hule-haradoi basa, boe ma fali neni Ndia ana nuni katelun nara
neu. Tehuu ara sunggu seli. Ana fafae sara, boe ma Ana kokolak no Petrus
nae, “Heeh, Pe'u! Tao hata de ei sunggu? Au uu losak ka numa naa, tehuu
ei ta bisa be'e manea faa boe na!
41 Kukuku maneu ei matam mara dei, fo mambadeik manea mia Au! Ei
dalem mara memak nau tao neulauk, tehuu ei ao-inam mara barakai taak.
Dadi malole lenak ei hule-haradoi, fo mete ma hambu soba-douk, na, ei
bisa makatataka mala.”

✡ **26:28** Kalua numa Masir mai 24:8; Yermia 31:31-34 ✡ **26:31** Sakaria 13:7 ✡ **26:32** Mateos 28:16
‡ **26:36** Nai dede'a Ibrani, ‘Getsemani’ sosoa-ndandaan nae, ‘buas fo paken kabi mina numa setun boan mai’.

42 Basa de, Ana la'o neu hule-haradoi bali nae, “Papa! Mete ma Au muste
lemba-asaa doidosok ia, na, naa fo tungga kada Papa hihii-nanaun leo.”
43 Ana hule-haradoi basa, boe ma fali neni ana nuni katelun nara neu.
Tehuu ara sunggu seluk ena bali, nahuu matan nara ramabera ralan seli.
44 Boe ma Ana la'o ela sara, fo neu hule-haradoi la'e esa bali. Ana noke
seluk neu Amak fo boso la'o ela Ndia lemba-nasaa doidosok naa, tehuu
naa fo tungga kada Amak hihii-nanaun leo.
45 Ana hule-haradoi basa, boe ma fali neu fafae nambadedeik ana nunin
nara nae, “Ei bei sunggu makandoo ia, do? Mambadeik leo! Hatahori fo
mana nae se'o heni Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, deka ena. Hatematak
ia ara rae humu Au, fo loo liman neni hatahori manggarauk liman nara
reu.
46 Heeh! Mambadeik leo! Buka ei matam mara fo mete sudi neni naa
neu dei! Hatahori fo mana nae se'o heni Au naa, mai ena.”

Hatahori mo'o-inahuuk kara radenu hatahorir fo reu humu Yesus (Markus 14:43-50; Lukas 22:47-53; Yohanis 18:3-12)

47 Neu Yesus bei kola-kola talo naa, Yudas mai ena no hatahori no'un
seli. Ara mai reni tafa mukuk ma tongga fo rae humu Yesus. Ara tao talo
naa, tungga parenda numa malangga anggama Yahudi malanggan nara
ma lasi-lasi hadak kara mai.
48 Yudas fee tanda memak kasa nae, “Ei mete matalolole, ee! Hatahori
bee fo au iduk naa, humu malan leo! Ndia naa, ndia hatahori naa fo ei
sanggak!”
49 Neu ara losa Yesus, boe ma Yudas neni Yesus matan neu tutik kana,
de nae, “Soda-molek, Papa Meser!” Boe ma Yudas holu nalan ma idun.
50 Boe ma Yesus natanen nae, “Heeh, Yudas! O mamaim ia, o mae tao
hata, na, taon leo!” Boe ma hatahori no'uk kara raa mata reu, fo rae humu
Yesus.
51 Medak neu te Yesus hatahorin esa lesu nala felan, de sambi naketu
hatahori esa ndi'i doon. (Hatahori mana makahinak naa, ndia malangga
anggama Yahudi malangga ina-huun hatahori neondan.)
52 Yesus mete-nita naa, boe ma nafadan nae, “Mbeda falik fela neni
manan neu. Hatahori mana leo-la'o no tafa, neu ko ana mate oo, no tafa
boe.
53 O ta bubuluk, do? Au bisa oke Au Amang fo nadenu Ndia atan nara
rifu-rifuk kara§ ruma nusa tetuk do inggu temak mai, fo tulu-fali Au.
54 Tehuu haen leo. Ela sara ruma naa fo hatahori iar humu rala Au.
Te basan neni surak memak kana nai Manetualain Susura Malalaon dale
la'e-neu Au naa, muste dadi.”
55 Boe ma Yesus kokolak no hatahori no'uk kara mana mai humun naa
nae, “Heeh! Ei du'a mae, Au ia, hatahori manggarauk, do? Tao hata de ei
mai humu Au menik tafa mukuk ma tongga? Naa te tungga faik Au anori
ei nai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun dale, tehuu ta hambu
hatahori esa boe na tao hata-hata mbali Au.✡
56 Tehuu elan numa naa leo! Mai, humu mala Au leo! Basa iar neni
surak memak kana numa lele uluk mai nai Manetualain Susura Malalaon
dale ena.”
Yesus ana nunin nara mete-rita talo naa, boe ma ara ramata'u ralan seli.
De ara ralai la'o elan.

Ara roo Lamatuak Yesus neni hatahori mana maketu-maladi dede'a anggamar neu (Markus 14:53-65; Lukas 22:54-55, 63-71; Yohanis 18:13-14, 19-24)

---

§ **26:53** Susura Malalaok dede'a Yunani nae, *legion* salahunu dua. Soldadu Roma legion esa, fama te hatahori rifun nee. ✡ **26:55** Lukas 19:47; 21:37

57 Basa boe ma hatahorir mana humu Yesus raa, roo Yesus neni malangga
anggama Yahudi malangga ina-huun Kayafas uman neu, nahuu hatahori
mo'o-inahuuk kara rakabua rai naa ena. Sira ndia malangga anggama
Yahudi malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak kara.
58 Neu ara to'u roon neu naa, Petrus oo la'o bambi-bambi tungga dea,
losa malangga ina-huuk naa uman boe. Petrus oo maso neni uma bebelan
neu boe, fo nanggatuuk sama-sama no hatahorir marai naar. Huu ana nau
bubuluk hata ndia neu ko ana dadi.
59 Numa uma naa dale, malangga anggama Yahudi malanggan nara
rakokola aok roo basa hatahorir mana maketu-maladi dede'a anggama.
Basa sara sangga bukti fo nau sangga dala neketuk hukun mates neu Yesus.
60 Tehuu leo mae ara fee sakasii pepekok no'un seli oo, ara ta hambu
bukti hata esa boe na, fo ara bisa pake boe. Neu mate'en, ara hambu
hatahori sakasii dua.
61 Sakasii kaduak kara raa rae, “Ai mamanene mita Hatahori ia kokolak
nae, ‘Neu ko Au andefa heni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Tehuu nai
faik telu dalen oo, Au ambaririik falik kana boe.’ ”✡
62 Boe ma malangga anggama Yahudi malangga ina-huun naa nambariik
neu basa hatahorir mana manggatuuk rai naa matan. De ana natane Yesus
nae, “O mamanene hatahori no'uk ka rakasasa'ek salak neu O ena. Tao
hata de O kada tutundindiik?”
63 Tehuu Yesus ta naselu hata esa boe na. Boe ma malangga ina-huuk
naa natanen bali nae, “Au ae atane ia! Tehuu O muste maselu tebe-tebe
sama leo O maselu mbali Manetualain mana masodak nai nusa tetuk do
inggu temak. Hambu hatahori nae, O ia, Karistus, Manetualain Anan fo
Ana helu-bartaan ena numa lele uluk mai naa. Tebe naa, do?”
64 Boe ma Yesus naselu nae, “Memak tebe, sama leo papa kokolan naa.
Tehuu masaneda, ee! Neu ko ei basa ngga mete-mita Au, Hatahori Dae-
bafo Isi-isik ia. Neu ko Au anggatuuk nai nusa tetuk do inggu temak
nai Manetualain boboa konan fo to'u parenda sama-sama ua Ndia, mana
maena koasa mate'en. Basa naa, neu ko Au kond fali mai pake soso'ak.”✡
65 Malangga ina-huuk naa namanene nala naa, boe ma ana namanasa
nalan seli, losa ana sii nasida badu narun. Boe ma ana bolu nafada basa
hatahorir mana manggatuuk ruma naa nae, “Wuuh! Ita ta parluu sakasii
bali! Ei mamanene no ei ndi'i doo heli-helim ena, Ndia kokolan naa, hetu!
Ana so'uk aon dadi neu Manetualain Anan. Ia, nakadadaek Manetualain ia
ena! Ei basa ngga bubuluk ena mae, tungga ita anggama hohoro-lalanen,
mete ma hambu hatahori tao aon sama leo Manetualain, na, hatahori naa
muste maten!
66 Dadi hatematak ia, ei mae maketu hata?”
Boe ma basa sara bolu rae, “Hatahori ia memak sala tetebes! Dadi muste
hambu hukun mates!”✡
67 Ma hambu hatahori hida mata reu pura ambe neu Yesus. Boe ma ara
popoko rakamiminak kana ma famban.✡
68 Basa boe ma ara rakatitiik kana rae, “Heeh! O ia, Karistus, hetu? Hena
O selu sudik kana! See ndia tutu O?”

Petrus kokolak la'e telu nae, ndia ta nalela Lamatuak Yesus (Markus 14:66-72; Lukas 22:56-62; Yohanis 18:15-18, 25-27)

69 Faik naa, Petrus bei nanggatuuk numa uma bebelan. Boe ma ata inak
esa mai kokolak noon nae, “Bebeik kara ia, o tungga sama-sama mua Yesus,
hatahori Nasaret naa boe, hetu?”

✡ **26:61** Yohanis 2:19 ✡ **26:64** Daniel 7:13 ✡ **26:66** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:16
✡ **26:67** Yesaya 50:6

70 Tehuu ana laka neu hatahori no'uk kara raa matan nae, “Taa! Tao
hata de o matane talo naa! Au ta alela sana, ma.”
71 Basa boe ma Petrus la'o dea neu nambariik neu mba'a lelesu matan.
Boe ma hambu inak laen mete-nitan numa naa. De ana nafada hatahorir
marai naa nae, “Wee, bebeik kara au mete-ita hatahori ia, sama-sama no
Yesus, hatahori Nasaret naa.”
72 Boe ma Petrus nasabara nae, “Fama te, o kamuluk! Au ta alela
Hatahori naa, ma! Au sumba-soo!”
73 Ta dook ka bali, hatahori laen nara maruma naa, kokolak roon bali
rae, “Weeh! O boso pepeko-leleko bali mae, o ta sama-sama mua hatahori
naa! Ai mamanene o kokola-dadasin naa, sama tetar no hatahori Galilea!”
74 Tehuu ana mulai o'ole-a'ali, boe ma ana laban nae, “Heeh! Au sumba-
soo pake Manetualain naden! Au ta alela Hatahori naa!” Ndaa no ana
kokolak talo naa, boe ma manu kokoa.
75 Petrus namanene nala manu kokoan naa, boe ma nasaneda Yesus
kokolan bebeik kara nae, “Manu bei ta kokoa, tehuu o laka la'e telu ena
mae, o ta malela Au.” Petrus nasaneda nala naa, boe ma ana nalai dea neu
de bu'i nasakekedu.

27

Hatahorir le'a roo Yesus neni nggubenor Pilatus neu (Markus 15:1; Lukas 23:1-2; Yohanis 18:28-32)

1 Bei huhua anan seli, basa hatahorir mana parisa dede'a anggama raa,
rala harak fo rae tao risa Yesus.
2 Huu naa de ara futu-pa'a roo Yesus neu nasare nggubenor Pilatus. Ara
nau fo nggubenor fee hukun mates neun.*

Yudas londa aon, de maten (Nedenuk kara Tutuin 1:18-19)

3 Neu Yudas bubuluk nae, Yesus hambu hukun mates, boe ma ana fale
dalen, nahuu ana se'o heni Yesus. De ana fali neni malangga anggama
Yahudi malanggan nara, ma lasi-lasi hadak kara neu fo fee falik doi lilo
fulak telu hulu naa.
4 Ana nafada nae, “Au akilu-asala ena, nahuu au loo lima Hatahori ta
naena salak hata esa boe na.”
Tehuu ara raselu rae, “Weeh! Ai ta nau tao matak mia o bali! O mesa
ngga ndia lemba-masaa kilu-salak naa.”
5 Boe ma Yudas toko falik doik kara raa reni Uma Huhule-haradoi Ina-
huuk reu. De ana kalua neu londa aon losa maten.
6 Boe ma malangga anggama Yahudi malanggan nara raduduru rala doik
kara fo Yudas nggari henik kara ena naa. Ara rakokola aok rae, “Ita
ta bole tao falik doik kara iar reni peti doik neu, nahuu doik kara iar
manggenggeok.
7 Dadi malole lenak ita teu hasa tala dae faa numa mana tao ure dae
mai. Mete ma hambu hatahori fe'ek mate, ma ta hambu hatahorir ralelan,
na, ita bisa tatoin neu naa.”
8 Basa boe ma ara pake doik naa fo reu hasa dae naa. Huu naa de losa
hatematak ia, hatahorir seseik dae naa rae, ‘Dae Daak’.✡
9 No dalak naa, ara tungga hata fo Manetualain mana to'u dede'an
Yeremia kokolak memak kana ena nae,
“Ara pake doi lilo fulak telu hulu fo hasa dae.

---

* **27:2** Lelek naa, hatahori Yahudir ta raena haak fo hukun mates hatahori. Huu naa de ara le'a roo Lamatuak Yesus neni man-parenda Roma neu. ✡ **27:8** Nedenuk kara Tutuin 1:18-19

Ara pake doik naa, nahuu doik desi naa, ara rasi'e paken fo bae neu
hatahori esa belin,
tungga hata fo hatahori Isra'el asa raketu memak.
10 Dae naa, ara hasan numa mana tao ure dae mai,
tungga Manetualain parendan neu au."✡

Lamatuak Yesus nasare nggubenor Pilatus
(Markus 15:2-5; Lukas 23:3-5; Yohanis 18:33-38)

11 Neu hatahorir le'a roo Yesus losa nggubenor, boe ma ana natane Yesus nae, "Talo bee? O ia, tebe-tebe hatahori Yahudir Manen, do?"
Yesus naselu nae, "Tebe. Papa kokolak ndaa naa ena."
12 Neu malangga anggama Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi hadak kara rakasasa'ek salak matak no'uk ka neu Yesus, tehuu Ana ta naselu hata esa boe na.
13 De nggubenor natanen nae, "O ta mamanene sira kokolan naa? Ara fee salak neu O no'un seli ena. Tehuu tao hata de O ta bala sara boe?!"
14 Tehuu Ana ta naselu faa boe na, losa nggubenor naa heran bali-bali.

Nggubenor Pilatus naketu hukun mates neu Lamatuak Yesus
(Markus 15:6-15; Lukas 23:13-25; Yohanis 18:39—19:16)

15 Tungga teuk, mete ma hatahori Yahudir tao feta Paska, hatahori no'uk kara rasi'e here rala hatahori bui esa fo nggubenor nakambo'ik kana.
16 Faik naa, hambu hatahori bui esa, nade Barabas.† Basa hatahorir bubuluk ndia naa see, nahuu manggaraun sudi selik kana.
17 Faik naa oo hatahori no'uk kara reni nggubenor Pilatus reu boe, fo roke ana nakambo'ik hatahori bui esa, tungga sira si'en. Boe ma Pilatus natane sara nae, "Malole! Tehuu au akambo'ik see? Nai ia oo, hambu Barabas ma hambu Yesus fo hatahorir raseseik kana rae, Karistus boe. Au akambo'ik see? Ei here leo."
18 (Nggubenor kokolak talo naa, huu ana bubuluk malangga anggama Yahudi malanggan nara le'a roo Yesus neni ndia neu, nahuu ara mbiri rala Yesus seli.)
19 Neu nggubenor bei parisa dede'ak naa, boe te saon haitua harak feen nae, "Papa, ee! Besa-besa, ou, huu Yesus ia Hatahori ta naena salak hata-hata. Huu Ndia ia, de le'odaek ka au ala me'i ta malole. Losa hatematak ia oo, au bei ameda ta neulauk boe."
20 Tehuu malangga anggamar ma lasi-lasi hadak kara raa dudunggu hatahori no'uk kara raa, fo ara roke nggubenor nakambo'ik Barabas, ma hukun mates Yesus.
21 De ana natane seluk bali neu sara nae, "Numa hatahori kaduak kara iar, au akambo'ik see?"
Boe ma basa sara raselu rame-rame rae, "Barabas! Makambo'ik kada Barabas leo!"
22 Boe ma ana natane sara nae, "Mete ma talo naa, na, au tao hata neu Yesus ia, fo hatahorir raseseik kana rae, Karistus?"
Boe ma basa sara eki rame-rame rae, "Paku tao misan nai ai ngganggek leo!"
23 De nggubenor natane seluk nae, "Ndia salan hata? Au parisan ena, tehuu au ta hambu salak hata esa boe na!"
Tehuu basa sara boe eki rahere bali rae, "Tao misan! Pakun neu ai ngganggek leo!"
24 Doo-doo boe ma Pilatus bubuluk nae, ndia ta bisa tao hata-hata bali, huu hatahori no'uk kara raa rae ramue-anggik ena. Huu naa de ana ha'i

✡ **27:10** Sakaria 11:12-13; Yermia 18:2-4; 19:1-11; 32:6-15 † **27:16** Susura dede'a Yunani ketuk surak rae, 'Yesus Barabas', ma ketuk bali surak rae, kada 'Barabas'.

nala oe fo safe liman neu hatahorir raa matan nara, ma nafada nae, “Au ta lemba-asaa Hatahori ia mamaten! Naa fo ei ndia lemba-masaa malan!”✡
25 De hatahori no'uk kara raa eki raselu rae, “Hou, neu leo! Naa fo ai mia ai umbu-anan nara ndia lemba-masaa mala Ndia daan naa!”
26 Pilatus namanene nala naa, boe ma ana nae, “Neu leo.” De ana nakambo'ik Barabas tungga sira hihiin. Basa boe ma ana parenda mana manear, fo poko-femba Yesus pake fifiuk.‡ Poko-femba basan, boe ma soldadur le'a roo Yesus fo rae reu paku tao risan nai ai ngganggek lain.

Soldadur rakatitiik rakamiminak Lamatuak Yesus (Markus 15:16-20; Yohanis 19:2-3)

27 Basa naa, soldadur le'a roo Yesus neni sira kota batun bebela loan neu. Numa naa, ara roke rala sira nonoon nara batalion esa.§
28 Boe ma ara rabua Yesus badu naru mbila kara-karak esa.*
29 Ma ara ha'i rala ai kanggouk ndanan fo nanen dadi solangga. Boe ma ara nde'i solangga kanggouk naa neu Yesus langgan, fo rakamiminak kana, sama leo ara rae so'uk mane beuk pake solangga manek. De ara rakatoto'uk ai esa neu lima konan, nok bali tete'e ai man-parenda. Boe ma ara sendek luu-langgan nara mbalin, ma rakatitiik kana rae, “Hada-horomatak neu hatahori Yahudir Manen.”
30 Boe ma ara pura ambe neu Yesus, ma ha'i rala tete'e ai naa numa liman mai, de delu rakamiminak langgan.
31 Ara rakatitiik rakamiminak basa Yesus, boe ma ara buka heni badu naruk naa. De ara feen pake falik bua-lo'an nara. Basa boe ma ara le'a roon neni kota Yerusalem dean neu, fo rae reu pakun nai ai ngganggek lain losa maten.

Ara paku Lamatuak Yesus neu ai ngganggek (Markus 15:21-32; Lukas 23:26-43; Yohanis 19:17-27)

32 Neu ara bei la'ok fo le'a roo Yesus, ara ratonggo ro hatahori kota Kirene esa, bei fo nae maso neni kota Yerusalem neu. Ndia naden, Simon. Ara rakasetik kana fo lemba-nasaa nala ai ngganggek naa nggati Yesus.
33 Boe ma ara losa mamanak esa, nade *Golgotaa*. (Nai dede'a Aram, sosoa-ndandaan nae, “Mamana langga duik.”)
34 Numa naa, ara rae fee Yesus ninu anggor neni babalik no modo malik, mita fo Ana nakatataka nala hedis. Yesus ninu nala kada faa, boe ma ana timba henin.✡
35 Basa boe ma ara paku Yesus neu ai ngganggek lain. Ma soldadur le'a lot fo sangga bubuluk see ndia hambu Yesus bua-lo'an.✡
36 Boe ma ara ranggatuuk ranea Yesus numa naa.
37 Ara oo surak neu papak esa boe nae,

“IA YESUS, HATAHORI YAHUDIR MANEN”

De ara paku papak naa neu Yesus langgan ndandaan lain fo rafada huun hata de sira fee hukun mates neun.
38 Numa naa oo ara paku rakanisa hatahori na'o manu-meo dua boe. Esa neu Yesus boboa konan; esa neu boboa kiin.

✡ **27:24** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 21:6-9 ‡ **27:26** Soldadu Romar pake fifiuk fo neni i'ik numa tali banda rouk, taruk hida. Boe ma ara pa'a dui tandek, do engge tandek neu tali su'un nara. Mete ma poko-femba la'i-la'ik kana pake fifiuk naa, lofa heni rouk kara. § **27:27** Soldadur mamanan naa, nai dede'a Latin, roken rae, *praetorium*. Soldadur raa mamana heli-helin nara rai uma dines eko-feon. Susura Malalaok dede'a Yunani nae, ara roke sira nonoon, *speira* esa. Speira esa naa, sama leo soldadu natun nee. * **27:28** Mateos surak nae, badu naruk ia, ‘mbila kara-karak’. Markus surak nae, ‘mbila maranggeok’. ✡ **27:34** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22 ✡ **27:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:19

39 Basa hatahorir mana la'ok resik naa, mete-rita Yesus. Boe ma ara
korombi'e bafan nara, de rakatitiik kana.† ✡
40 Ara eki mbalin rae, “Hoi! O mae O bisa mandefa heni Manetualain
Uma Huhule-haradoi Ina-huun, basa de mambadedeik falik kana nai faik
telu dalen, hetu? Mete ma O tebe-tebe Manetualain Anan, na, soba O
makambo'ik aom, fo konda numa ai ngganggek naa mai leo.”✡
41 Leo naak oo malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser
anggamar ma lasi-lasi hadak kara tungga rakatitiik Yesus boe rae,
42 “Ana tao nasoi-nasoda hatahori laen ena, tehuu Ana ta bisa tao nasoi-
nasoda Ndia ao heli-helin! Ana nae, Ndia ia hatahori Isra'el Manen! Mete
ma talo naa, na, malole lenak Ana konda memak numa ai ngganggek naa
mai. Mete ma ita mete-tita talo naa, dei fo ita tamahere neun.
43 Mete ma tebe-tebe Ndia Manetualain Anan, naa fo
‘Ana namahena neu Manetualain.
De mete ma Manetualain nau Ndia, na,
mita fo Manetualain tao nasoi-nasodan.’ ”✡
44 Na'o manu-meo kaduak kara raa oo, tungga rakatitiik kana talo naa
boe.

Lamatuak Yesus mamaten
(Markus 15:33-41; Lukas 23:44-49; Yohanis 19:28-30)

45 Basa naa, makiu-makahatuk tatana nala mamanak naa, numa ledo
namatetu losa li'u telu ledo bobon.
46 Ndaa no li'u telu ledo bobon, boe ma Yesus eki pake dede'a Aram nae,
“Eli! Eli! Lema sabaktani?” (Sosoa-ndandaan nae, “Au Lamatuang! Au
Manetualaing, ee! Tao hata de Amak nasadea la'o ela Au talo ia?”)✡
47 Hambu hatahori hida deka-deka ruma naa ramanene Yesus haran naa.
Boe ma rae, “Hoi! Ei mamanene dei. Ana nanggou Elia, Manetualain mana
to'u dede'an lele uluk naa!”
48 Boe ma hatahori esa nalai neu ha'i lombu fo boron neni anggor makeis
neu. De ana nato lombu naa neu tete'e ai su'un, boe ma soron neni Yesus
bifi doon neu, fo Ana musi.✡
49 Tehuu hambu hatahori laen bali kokolak nae, “Tahani dei, fo ita mete
sudik kana, Elia nae mai tao nasoi-nasodan, do taa?”
50 Boe ma Yesus eki seluk bali no hara berak, de maten.
51 Nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk dale, hambu tema ririndi loak esa
neni londak fo babata Manetualain Kama Malalao Mate'en. Ndaa no Yesus
ketu ani hahaen, boe ma tema ririndik naa sii ba'en neu dua, numa lain
mai losa dae. Boe ma dae nanggenggo, losa batu mo'ok kara fanggi ba'es
sara.✡
52 Rates sara oo ratahuka boe. Ma Manetualain hatahorin mana matek
kara ena, Ana tao nasoda falik ketuk ruma mamates mai.
53 Neu Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena, boe ma ara kalua ruma
rates mai, de maso reni Yerusalem reu. Hatahori no'uk ka mete-rita sara
ruma naa.
54 Numa Golgotaa, hambu komedan no soldadun nara mana ranea Yesus
ai ngganggen. Neu ara mete-rita dae-inak nanggenggo, ma basa hata fo
mandadik naa ena, boe ma ara ramata'u ralan seli. Ara rakokola aok rae,
“Awii! Hatahori ia, memak tebe-tebe Manetualain Anan!”
55 Numa naa oo, hambu inak hida fo ara tungga mete Yesus mamaten
numa dook ka mai boe. Ara tunggan numa Galilea mai ena, huu ara ndia
raono-lalaun numa bakahulun mai.

---

† **27:39** Hatahori Yahudir si'en, ndia kakale langgan nara fo dadi tanda nae, sira rakatitiik hatahori. ✡ **27:39** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:8; 109:25 ✡ **27:40** Mateos 26:61; Yohanis 2:19 ✡ **27:43** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:9 ✡ **27:46** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:2 ✡ **27:48** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22 ✡ **27:51** Kalua numa Masir mai 26:31-33

56 Numa inak kara raa mai, hambu Maria numa nggoro Magdala mai,
Maria esa bali (ndia Yakobis ma Yusuf inan), ma Sabadeus saon (ndia
Yakobis no Yohanis inan).✡

Ara ratoi Lamatuak Yesus
(Markus 15:42-47; Lukas 23:50-56; Yohanis 19:38-42)

57 Numa naa, hambu hatahori kamasu'ik esa numa nggorok Arimatea
mai, nade Yusuf. Ana tungga Yesus nenorin dook ka ena. Yesus mamaten
naa, tuda la'e-ndaa fai kaliman. Be'e-mai tuda la'e-ndaa hatahori Yahudir
fai huhule-haradoin. Huu naa de, neu ledo sangga tesa, boe ma Yusuf
sangga dalak fo nae nakonda memak Yesus ao-mbaa mamaten numa ai
ngganggek lain mai.
58 De ana neni nggubenor Pilatus neu, fo noke Yesus ao-mbaa mamaten.
Boe ma nggubenor parenda fo ara loo lima mamates naa neu Yusuf.
59 Boe ma Yusuf neni Golgotaa neu. De ana nakonda Yesus ao-mbaa
mamaten numa ai ngganggek naa mai. Boe ma ana mbomboti natalolole
ao-mbaa mamates naa, no tema beuk mabeli.
60 Faik naa, hatahorir bei fo to'i basa bolok esa numa lete batu fo sadia
memak rates fee Yusuf no nufanelun nara, mete ma ara mate. De Yusuf asa
ko'o roo Yesus ao-mbaa mamaten fo reu taon neni bolok naa neu. Boe ma
ara loli rala batu mo'ok esa, de tatana ratalololen neu bolok naa lelesun.
Basa naa, Yusuf asa fali reu sara leo.
61 Faik naa, Maria numa Magdala mai ma Maria laen naa oo tungga losa
mamanak naa boe. Ara nggua-nggua mbali bolok naa.

Nggubenor nadenu hatahorir fo ranea mamanak ratoi Lamatuak Yesus ao-mbaa mamaten

62 Neu be'e-mai, ndaa no hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan. Boe
ma malangga anggama Yahudi malanggan nara ma hatahori Farisir reu
rasare nggubenor.
63 Ara rafada rae, “Papa nggubenor, ai masaneda neu mana kedi-irak bei
masodak, ana kokolak nita nae talo ia: ‘Memak Au mate, tehuu seli faik
telu boe ma Au asoda fali numa mamates mai.’✡
64 Huu naa de papa tulun madenu soldadur fo ranea ratalolole rates naa,
losa fai katelun. No dalak naa, Ndia ana nunin nara ta bisa loi rala ao-mbaa
mamaten, fo kedi-ira hatahorir rae, Ana nasoda fali numa mamaten mai
ena. Mete ma ara kedi-ira talo naa, naa manggaraun lena ara kedi-ira fai
bakahulun naa, neu ara rae Ndia ia, ndia Karistus.”
65 Nggubenor namanene nala naa, boe ma naselu nae, “Malole boe!
Tehuu ei kahatahori mana manear. Malole lenak pake kada sira leo, fo
reu ranea ratalolole mamanak naa.”
66 Boe ma ara reni mamanak naa reu, ma roo sira hatahori mana manean
nara. Losa naa, ara segel rakamate batu manai rates lelesu bafan.‡ De ara
radenu hatahorir raa ranea rakandoo mamanak naa, mita fo hatahori laen
boso mai ha'i reni mamates naa.

28

Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai!
(Markus 16:1-10; Lukas 24:1-12; Yohanis 20:1-10)

1 Neu fai Menggu huhua anan, boe ma Maria numa Magdala mai ma
Maria laen naa, reu dangga rates naa.

✡ **27:56** Lukas 8:2-3 ✡ **27:63** Mateos 16:21; 17:23; 20:19; Markus 8:31; 9:31; 10:33-34; Lukas 9:22; 18:31-33 ‡ **27:66** Hatahori malelak rae, ara segel no dalak tao abas dook esa neu batu ma bolok rindin pake lak ndule batu.

2 Medak neu ma, dae-inak nanggenggo ta hoho'ak. Manetualain atan esa
numa nusa tetuk do inggu temak konda mai, de neu loli heni batu mo'ok
naa, fo mana tatana bolok naa. Boe ma ana nanggatuuk neu batu naa lain.
3 Ata naa matan nasa'a sama leo ndelas, ma bua-lo'an muti lao ndoos.
4 Hatahori mana manear raa ramata'u ralan seli, losa dere faku-faku, ma
ara ta bisa rakaundak nok bali hatahori mates.
5 Boe ma ata numa nusa tetuk do inggu temak mai naa, nafada inak kara
raa nae, “Ei boso mamata'u! Au bubuluk ei mai sangga Yesus, Hatahori fo
ara paku risak numa ai ngganggek naa.
6 Tehuu Ana ta nai ia ena. Ana nasoda fali numa mamaten mai ena,
sama leo Ana kokolak memak kana ena. Mai maso dale miu fo mete no
ei mata heli-helim, mamanak naa fo ara rallololi Ndia ao-mbaa mamaten.
Mamanak naa rouk ena!
7 Hatematak ia, ei fali lai-laik leo! Miu mafada ana nunin nara mae, Yesus
nasoda fali numa mamaten mai ena. Ana la'ok nakahuluk neni Galilea neu
ena. Ara muste reu ratonggo roon nai naa, sama leo fai bakahulun Ana
helu-bartaa memak neu sara ena. Mamahere leo. Fali leo fo mafada hata
fo au kokolak ia ena!”
8 Boe ma inak kara raa ralai kalua la'o ela mamanak naa. Ara ramata'u,
tehuu ara oo rameda nemehokok boe. Ara fali lai-laik fo tui basa dede'ak
kara raa reu Ndia ana nunin nara.
9 Tehuu neu ara bei la'ok numa dalak, medak neu ma Yesus mai natonggo
no sara. Ana kokolak nae, “Soda-molek!” Ara mete-rita naa, boe ma reu
deka-deka de holu rala ein, ma rakaluku-rakatele neun.
10 Boe ma Ana kokolak nae, “Boso mamata'u, ee! Miu mafada Au ana
nuning nggara, fo reu rahani Au nai Galilea.”

Hatahori mana manear reu tui la'e-neu hata mandadik nai mamanak ratoi Lamatuak Yesus ao-mbaa mamaten ena

11 Neu inak kara raa bei la'ok numa dalak, boe ma hatahori mana
manear raa fali reni kota reu. Ara reu tui malangga anggama Yahudi
malanggan nara basa mandadik kara raa ena.
12 Boe ma malanggak kara raa sangga dalak ro lasi-lasi hadak kara, fo
fee hatahori mana manear raa doik no'un seli fo tatana bafan nara.
13 Malanggak kara raa rafada rae, “Talo ia. Mete ma hatahori ratane, na,
ei muste maselu mae, neu fai le'odaek ei sunggu seli. Ta bubuluk te Ndia
ana nunin nara mai, de ramana'o reni ao-mbaa mamaten.
14 Mete ma papa nggubenor namanene dede'ak naa, na, ei boso
mamata'u, te neu ko ai ndia mataa mbali tou lasik.”
15 Boe ma hatahori mana manear raa ha'i rala doik naa. Ara tao tungga
malanggak kara raa hihiin. Huu naa de losa hatematak ia, hatahori
Yahudir bei ramahere tutui pepeko-lelekok naa.

Lamatuak Yesus neu natonggo no Ndia ana nunin nara

(Markus 16:14-18; Lukas 24:36-49; Yohanis 20:19-23; Nedenuk kara Tutuin 1:6-8)

16 Yesus ana nuni kasalahunu esan nara raa ramanene basa inak kara
raa tutuin, boe ma ara la'o reni profensi Galilea reu fo reu ratonggo roon
nai letek esa, tungga Ndia hehelu-bartaan.✡
17 Neu ara mete-ritan numa naa, boe ma rakaluku-rakatele neun. Leo
mae talo naa, tehuu bei hambu ketuk dalen nara bei raba'e.
18 Boe ma Ana mai deka-deka no sara, de kokolak nae, “Manetualain fee
Au koasa ena, fo Au parenda basa hata manai nusa tetuk do inggu temak,
ma basa hata manai dae-bafok.

✡ **28:16** Mateos 26:32; Markus 14:28

19 Dadi ei meni bee miu a mesan, na, muste tui-bengga neu basa hatahori
nusa-nusak kara, Au Tutui Maloleng. Ei muste fee nenorik matalolole neu
sara, mita fo ara dadi reu Au ana nuning. Ma ei muste sarani sara, fo dadi
tanda nae, sira rakaesa ro Amak, Ndia Anan, ma Ndia Dula-dale Malalaon
ena.✡
20 Ma manori sara tao tungga basa parendar fo Au afada neu ei ena.
Masaneda, ee! Au ua ei taa-taa nai ei taladam mara, losa dae-bafok fai
mate'en.”

✡ **28:19** Nedenuk kara Tutuin 1:8

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tungga
Markus

Yohanis Mana Sarani buka dalak fee Lamatuak Yesus (Mateos 3:1-12; Lukas 3:1-18; Yohanis 1:19-28)

1 Ia tutui malole, fo Manetualain Anan* tutuin. Ndia naden Yesus Karistus. Manetualain dudu elan numa lele uluk mai ena. Ndia tutuin mulai talo ia:
2 Yesus bei ta mulai Ndia ue-osan, te Manetualain nadenu hatahori esa, nade Yohanis, fo nakahuluk buka dalak soa-neu Yesus mamain. Lele uluk Manetualain pake Ndia mana to'u dede'an esa ena, nade ba'i Yesaya. Ana surak memak kana ena nae:
"Nenene, ee! Au adenu Au hatahoring esa fo neu buka dalak fee O.✡
3 Hatahori naa neu ko neni mamana nees neu, de ana bolu nae,
'Basa hatahorir lala'en tao malole dalak kara, fo simbok Lamatuak mamain!
Ma fua matetu dokek kara fo simbok kana.' "✡
4-6 Hatahorir roke rateme Yohanis rae Mana Saranik. Ana leo nai mamana nees. Bualo'a-papaken, ara taon numa banda onta bulun mai. Kalekeen numa banda roun mai. Nana'a-nininun ndia lamak ma fani oe. [Yohanis leleo-lala'on ia, sama leo ba'i Elia lele uluk.]✡
Lelek naa, hatahorir ruma kota Yerusalem ma profensi Yudea isin nara mai ratonggo ro Yohanis numa ndia mamanan naa. Ara mai fo rae rita Yohanis ma sangga ramanene Yohanis nenorin. Yohanis nafada sara nae, "Ei muste manaku ma la'o ela basa ei sala-singgom mara lala'en, fo ela Manetualain koka heni ei sala-singgom mara. Boe ma ei muste sarani dei, fo dadi neu tanda nae ei malole fali mia Manetualain ena."
Ramanene talo naa, boe ma ara manaku sala-singgon nara, de ana sarani sara numa lee Yarden.
7 Ana nafada nae, "Neu ko Hatahori mo'o-inahuuk esa lena heni au bali nae mai. Leo mae dadi uu kada ndia ana neondan oo, au ta andaa boe.†
8 Au sarani ei pake kada oe, tehuu neu ko Ana tao lena heni au, ma Ana tao nasofe ei dalem mara no Manetualain Dula-dale Malalaon."

Yohanis sarani Lamatuak Yesus (Mateos 3:13-17; Lukas 3:21-22)

9 Neu faik naa, Yesus numa nggoro Nasaret manai profensi Galilea mai, mai natonggo no Yohanis. Boe ma Yohanis sarani Yesus numa lee Yarden.
10 Yesus bei fo kalua numa oe dale mai, medak neu ma nita lalai natahuka, boe ma Manetualain Dula-dalen sama leo mbui lunda sina konda neni Yesus neu.
11 Boe ma Manetualain nahara numa lalai mai nae,
"O ia, Au Ana susueng.
O soa tao mamahoko Au."✡

Nitur malanggan soba-dou Lamatuak Yesus numa mamana nees (Mateos 4:1-11; Lukas 4:1-13)

---

* **1:1** Nai susura makasososan ketuk kara ta surak rae, "Manetualain Anan". ✡ **1:2** Maleaki 3:1 ✡ **1:3** Yesaya 40:3 ✡ **1:4-6** 2 Mane-manek kara 1:8 † **1:7** Dede'a Yunani huuk nae, "Aloe au aong fo sefi kada tali sopatun oo, au ta andaa boe." Sosoa-ndandaan nae, Yohanis kada hatahori kadi'ik, de mae dadi neu Lamatuak Yesus hatahori neondan oo, ndia ta nandaa boe. ✡ **1:11** Tutui Makasososak 22:2; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7; Yesaya 42:1; Mateos 3:17; 12:18; Markus 9:7; Lukas 3:22

12 Basa boe ma Manetualain Dula-dalen nuni Yesus neni mamana nees
esa neu.
13 Nai mamanak naa, hambu kada banda fuir. Yesus leo numa naa doon
faik haa hulu. Numa mamanak naa, nitur malanggan neu soba-dou Yesus
fo tunggan, tehuu ta nala sana. Basa boe ma Manetualain atan nara ruma
nusa tetuk do inggu temak mai fo reu ralalaun.

Lamatuak Yesus neni Galilea neu fo tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen
(Mateos 4:12-17; Lukas 4:14-15)

14 Faik naa fo ara tao Yohanis neni bui dale neu, boe ma Yesus neni
profensi Galilea neu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen nai naa.
15 Ana nafada nae,
“Nenene, ee! Hatematak ia Manetualain fain losa ena!
Hatematak ia basa hatahori bei fo bubuluk rae, Manetualain to'u
parenda.
Huu naa de ei muste hahae numa ei pepeko-lelekom mai leo,
fo tungga falik Manetualain,
ma mamahere neu Ndia Hara Lii Malolen ia leo.”✡

Lamatuak Yesus nanggou mana pu'a-dala fo tunggan
(Mateos 4:18-22; Lukas 5:1-11)

16 Faik esa, Yesus la'ok tungga dano Galilea tatain. Ana nita hatahori esa,
nade Simon no fadin nade Anderias. Dua sara dala i'ak. Naa sira ue-osan
tungga-tungga faik.
17 Yesus nanggou sara nae, “Woi! Mai fo tungga au leo! Ei masi'e sangga
i'ak, tehuu hatematak ia Au tao ei dadi miu mana sangga samanek.”
18 Dua sara ramanene rala naa, boe ma ara la'o ela dala naa, fo reu
tungga Yesus tutik ka.
19 Basa de Yesus la'ok nala faa bali, boe ma nita Sabadius anan nara.
Ka'ak nade Yakobis no fadin nade Yohanis. Dua sara rafafa'u ralole pu'ak
nai ofak lain.
20 Yesus nanggou dua sara nae, “Wee! Mai fo tungga Au!” Boe ma dua
sara la'o ela sira aman ma hatahori mana'a nggadin nara rai ofak lain. De
ara reu tungga Yesus.

Lamatuak Yesus husi kalua heni nitu numa hatahori esa mai numa kota Kapernaum
(Lukas 4:31-37)

21 Basa boe ma Yesus no hatahori kahaak kara fo mana tungga Ndia
naa, losa kota Kapernaum. Faik naa ndaa no hatahori Yahudir fai huhule-
haradoin,‡ boe ma Yesus maso neni uma huhule-haradoik dale neu, de fee
nenorik numa naa.
22 Basa hatahori heran bali-bali neu ramanene Ndia kokolan, huu Ana
bubuluk no tetuk nenorik naa isin. Naa, ta sama no hatahori Yahudi meser
anggaman nara.✡
23 Faik naa, hambu hatahori fo nitu sa'ek esa. Ana oo neni uma huhule-
haradoik dale neu, boe ma nitu manai hatahori naa dale bolu
24 nae, “Weeh! Yesus hatahori Nasaret! O mai tao hata mua ai nai ia! O
mai sangga makalulutu ai, hetu? Ai malela O. O ia, Hatahori Malalaok fo
lele uluk Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai.”
25 Yesus mbokan nae, “Makatema o bafam! Kalua la'o ela hatahori naa!”
26 Boe ma nitu naa tao nala hatahori naa ao-inan le'a kede-kede. De ana
kalua numa hatahori naa neu, ma nakau nahere.

✡ **1:15** Mateos 3:2 ‡ **1:21** Hatahori Yahudi fai huhule-haradoin, fai hahae aok, do, fai hahae tao ue-osa, ara rae, ‘Fai Sabat.’ ✡ **1:22** Mateos 7:28-29

27 Boe ma basa hatahori manai uma huhule-haradoik naa dale bafan
nara bese mboo, de rakokola aok rae, “Awii! Ia hata ia? Ana parenda nitur,
de ara kalua tungga Ndia hihiin. Ia nenori beuk, do? Tou lasik kokolan ta
neni babanggak!”
28 Boe ma hatahorir mulai tui-bengga mandadik naa ndule nggorok kara
marai profensi Galilea.

Lamatuak Yesus tao nahai Petrus ari-inan no hatahori no'uk kara (Mateos 8:14-17; Lukas 4:38-41)

29 Ara kalua numa uma huhule-haradoik naa dale mai, boe ma Yesus
neni Simon no Anderias uman neu. Yakobis no Yohanis tungga sara boe.
30 Simon ari-inan sumai, de ana sunggu nai mamana susungguk lain.
Neu Yesus no ana nunin nara bei fo maso reni uma naa reu, te hatahori
mai rafadan rae, “Ina lasik hambu sumaik.”
31 Basa boe ma Yesus neu tiro ina lasik, de Ana to'u nala liman fo
nadedein. Ina lasik hedin mopon tutik kana. Boe ma ana nambadeik,
de neu nalalau sara.
32 Neu ledo dei fo nae tesa, hatahorir reni sira hatahori kamahedin nara
ma sira hatahorin fo nitu sa'ek kara mai, fo hule Yesus tulu-fali sara.
33 Losa basa hatahori kota esa isin nara rakarumbu reu de sofe uma naa
bebelan.
34 Hatahorir raa hedin nara mata-matak kara, tehuu Yesus tao nahai
basa-basa sara. Ma Ana oo husi kalua heni nitu no'uk ka boe. Ana ta fee
lelak nitur raa kokolak, te ara oo ralelan boe, na.

Lamatuak Yesus la'ok ndule nggorok laen nara fo neu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen (Lukas 4:42-44)

35 Neu be'e-mai dulu silu fo bei makiuk, Yesus be'e ena de la'o numa uma
naa neu. Ana neni mamana nees esa neu fo Ana hule-haradoi, kola-kola
no Manetualain.
36 Neu Simon asa be'e, ta mete-rita Yesus de reu sanggan.
37 Ara ratonggo ro Yesus, de rafadan rae, “Papa, hatahori no'uk ka mai
sangga Papa.”
38 Boe ma Ana naselu nae, “Naa oo malole boe. Tehuu malole lenak ita
teni nggorok laen mana deka nai ia teu dei. Au oo nau tui-bengga Hara Lii
Malole neu sara boe. Te naa Au ue-osan, na.”
39 Basa boe ma Ana la'o ndule basa profensi Galilea fo tui-bengga
Manetualain Hara Lii Malolen nai sira uma huhule-haradoin nara dale.
Ma Ana oo husi heni basa nitur numa hatahorir mai boe.✡

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori hedi kusta esa (Mateos 8:1-4; Lukas 5:12-16)

40 Faik naa, hambu hatahori hedi kusta esa neni Yesus neu. Boe ma ana
sendek luu-langgan de noke tulu-falik neu Yesus nae, “Papa, ee! Tulu-fali
au dei! Au bubuluk Papa bisa tao mamopo au heding ia, mita fo hatahori
boso nunute au bali. Sadi Papa nau.”
41 Basa boe ma Yesus dalen tuda kasian neu hatahori naa, de Ana loo
liman fo nafaroe neun, ma nae, “Memak Au nau! O hai leo!”
42 Medak neu ma, hatahori naa hedin mopon tutik ka. De ana hai leo.
43 Boe ma Yesus nadenu hatahori naa fali neu ngga, ma Ana fee
nesenedak neun
44 nae, “Masaneda matalolole, o hai ena, tehuu ta bole tui esa boe na!
Ma o muste tungga ba'i Musa parendan dei. De muni malangga anggama
muu dei, fo ana parisa o ao-inam, fo mete-nita o hedin mopon tebe ena, do

✡ **1:39** Mateos 4:23; 9:35

beik. Boe ma muste muni o fefeem tanda makasi, mita fo basa hatahori
bubuluk rae, o hai tebe-tebe ena."✡
45 Tehuu hatahori naa kalua, boe ma ana tui ndule sudi nai bee. De
hatahori no'uk ka sangga fo rae ratonggo ro Yesus, losa-losak Ana ta bisa
natudu matan nai nggorok dale. Ana leo nai mamana nees nai kada
nggorok dea. Tehuu hatahorir sudi lua ruma bee mai fo sangga ratonggo
roon.

2

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori keko-lu'uk
(Mateos 9:1-8; Lukas 5:17-26)

1 Tada faik hida boe ma Yesus neni Kapernaum neu seluk bali. Boe ma
hatahorir ramanene rae Yesus nai uma ena.
2 De hatahorir sudi ruma bee mai. Ara rakarumbu reu de rakasese'e
uma dale, ara sasi losa lelesu dea. Boe ma Yesus nafada sara Manetualain
hihii-nanaun.
3 Yesus bei kola-kola, te hatahori haa ndoro reni hatahori keko-lu'uk esa
neni Yesus neu.
4 Tehuu hatahori sofen se'e-se'e, huu naa de ta bisa reni hatahori naa
losa Yesus matan. Boe ma ara hene reni uma lain reu, de ara ofe heni uma
sinin nai Yesus ndandaan lain. Ara ofe heni uma sinin, boe ma rakonda
hatahori keko-lu'uk naa no nene'in dae neu.*
5 Neu Yesus mete-nita sara, Ana bubuluk ara ramahere tebe-tebe neu
Ndia. Boe ma nafada hatahori keko-lu'uk naa nae, "Ana nggee! Au fee
ambon neu o sala-singgom mara ena!"
6 Hambu meser anggama Yahudi hida ranggatuuk ruma naa. Neu ara
ramanene Yesus kokolan naa, boe ma rameda ta malole nai dalen nara.
7 De rakokola aok rae, "Hatahori ia nambarani sudi selik kana kokolak
nae leo naa, ee! Kada Manetualain mesa kana bisa fee ambon neu
hatahori sala-singgon. Hatahori ia kokolan naa, nakasasamak aon sama
leo Manetualain. Ana nakadadaek Manetualain naa ena, ma!"
8 Tehuu Yesus bubuluk memak dalen nara ena. De Ana nafada sara nae,
"Ei boso du'a talo naa!
9-10 Tungga ei hahambum, na, bee ndia dakuk? Mete ma Au afada
hatahori keko-lu'uk ia ae, 'O sala-singgom hambu ambon ena,' na, neu
ko ei ta bubuluk ana dadi tebe talo naa, do taa. Tehuu mete ma Au ae,
'Mambadeik leo! Lulu mala o nene'im fo fali muu ngga leo'. Mete ma ana
nambadeik tutik kana, naa ei bei fo mete-mita no ei matam mara mae, Au
ia Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au aena koasa ma haak fo fee ambon neu
hatahori sala-singgon."
Basa boe ma Yesus nafada hatahori keko-lu'uk naa nae,
11 "O nenene, ee! Hatematak ia o hai ena! De mambadeik, lulu mala o
nene'im fo fali muu ngga leo, ee."
12 Ana namanene nala talo naa, boe ma nambadeik tutik kana. De ana
lulu nala nene'in, boe ma ana kalua la'o. Basa hatahorir ruma naa mete-
rita ro mata de'en. Boe ma basa sara bafa bese mboo, de rae, "Awii! Ita
bei fo mete tita dede'a leo iak! Manetualain memak ta neni babanggak!"

Lamatuak Yesus noke Lewi fo tungga Ndia
(Mateos 9:9-13; Lukas 5:27-32)

13 Basa boe ma Yesus fali neni dano Galilea tatain neu bali. Hatahori
no'uk ka mai ratonggo roon, boe ma Ana nafada sara Manetualain hihii-
nanaun.

✡ **1:44** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 14:1-32 * **2:4** Ara nane sira nene'in numa hata matea mai.

14 Numa naa, hambu hatahori esa nade Lewi, Alpius anan. Ana dadi neu
man-parenda Roma mana susu bean. Yesus la'ok nesik naa boe ma Ana
mete-nita Lewi, de nae, “Wee! Mai fo tungga Au!”
Lewi namanene nala Yesus nae leo naa, boe ma ana nambadeik fo
tunggan tutik kana leo.
15 Basa boe ma Yesus asa ra'a numa Lewi uman, sama-sama ro Lewi
nonoo mana susu bean nara. Hambu hatahorir laen oo fo hatahori Yahudir
henggenee sara rae, hatahori ta neulauk kara, tungga ra'a ro sara numa
naa boe. Numa hatahori mana ranggatuuk ra'a naa mai, no'uk ka hii
ramanene Yesus.
16 Faik naa, hambu meser anggama hida ruma partei Farisi mai, mete-
rita Yesus nanggatuuk na'a no mana susu bear ma hatahori ta neulauk
kara. Boe ma ratane ana nunin nara rae, “Tao hata de ei mesem
nanggatuuk na'a no hatahori mana susu bear ma hatahori ta neulauk kara
raa?”
17 Tehuu Yesus namanene ara ratatane aok talo naa, boe ma Ana naselu
nae, “Hatahori kamahedik memak parluu doter, tehuu hatahori bee fo
sodak ena ta parluu. Au mai fo alalau hatahori ta neulauk kara. Tehuu Au
ta mai fo alalau hatahori fo mana nameda aon hatahori ndoos ena.”

Lamatuak Yesus nenori beun ta sama no hatahori Farisir nenorin (Mateos 9:14-17; Lukas 5:33-39)

18 La'e esa, partei anggama Farisi hatahorin nara puasa tungga anggama
hohoro-lalanen. Ara mete-rita Yohanis Mana Saranik ana nunin nara oo
puasa boe. Tehuu ta mete-rita Yesus ana nunin nara puasa leo sira. Boe
ma sira hatahorin nara mai ratonggo ro Yesus, de ratanen rae, “Papa. Ai
puasa. Yohanis hatahorin nara oo puasa boe. Tehuu tao hata de Papa ana
nunin nara ta puasa?”
19 Boe ma Yesus naselu nae, “Memak ei bubuluk ena, mete ma tao feta
kabin, na, fuik kara ta puasa, tehuu ra'a-rinu losa rakabete. Mete ma baroit
touk bei nai naa, na, neu ko basa sara ra'a-rinu rame-rame.
20 Tehuu neu faik esa mete ma hatahorir humu reni baroit touk, na,
nonoon nara rameda susa, dei fo ara puasa.”
21 Boe ma Yesus tamba lololek esa nae, “Hatahori ta tanda tema beuk
neu badu raak. Te mete ma safen, na, tema beuk naa kukundu de ana tao
nasida tamba seluk badu raak naa.
22 Leo naak oo hatahori ta radai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou
raak dale neu boe, te neu ko kadin ma ana sii sasarak, de oe anggor beuk
naa mbo'a henin. Dadi oe anggor beuk muste nadain neni bobo'ik banda
rou beuk neu.”† [No lololek naa, Yesus nanori sara nae Ndia nenori beun
boso babalik kana no hatahori Farisir nenori raan.]

Lamatuak Yesus ana nunin nara ketu rala hade-nggandum ndaa no fai hahae tao ue-osa (Mateos 12:1-8; Lukas 6:1-5)

23 La'e esa, ndaa no hatahori Yahudir fai huhule-haradoin, Yesus asa la'ok
resik osi esa dale. Boe ma Ndia ana nunin nara ketu rala hade-nggandum,
de ra'a.✡
24 Tehuu hatahori Farisir mete-rita, de ratane Yesus rae, “Tao hata de
O ana nunim mara lena-langga ita anggaman hohoro-lalanen? Ara ketu
hade-nggandum ndaa no fai hahae tao ue-osa. Ei boso tao talo naa!”
25-26 Ana naselu nae, “Talo bee, ou? Ei ta masaneda ba'i Dauk tutuin,
do? Lelek naa Abiatar dadi neu malangga anggama Yahudir malangga

† **2:22** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “boso madai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou raak dale neu, fo boso losak ana fanggi do sidan.” ✡ **2:23** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:25

ina-huun. Ba'i Dauk no ana nunin nara ta'in nara kada kikiok, nahuu ndoe ralan seli ena. De ara maso reni Manetualain Laa Huhule-haradoin dale reu, boe ma ha'i rala roti fo malangga anggamar fee basan neu Manetualain ena, de ara ra'a. Naa te kada malangga anggamar ndia ra'a roti naa, tehuu hatahori laen ta bole. De ba'i Dauk asa ra'a, tehuu ta hambu hatahori esa boe na fee salak neu sara."✡
27 Boe ma Yesus nafada seluk bali nae, "Ei boso lilii-ndondou, huu Manetualain tao fai hahae tao ue-osa dadi neu baba'e-babatik fo tulu-fali ita hatahori dae-bafok. Ana ta tao ita hatahori dae-bafok fo kada tungga fai hahae tao ue-osa hohoro-lalanen.
28 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. De Au ndia aena haak fo afada hatahori dae-bafok ae bole, do ta bole tao sudi hata ndaa no fai hahae tao ue-osa."

3

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori ndaa no fai hahae tao ue-osa (Mateos 12:9-14; Lukas 6:6-11)

1 Basa boe ma Yesus fali seluk neni uma huhule-haradoik neu. Numa naa, Ana mete-nita hatahori esa fo liman seri mates.
2 Numa naa oo, hambu hatahori ruma ara sangga-sangga dalak fo fee salak neu Yesus boe. De ara mete mamakun fo sangga bubuluk Ana tao nahai hatahori naa ndaa no fai hahae tao ue-osa, do taa.
3 Boe ma Yesus nanggou hatahori fo lima mate seserik naa nae, "Mai fo mambariik muu mata ia."
4 Boe ma Ana natane basa hatahorir raa nae, "Mete ma tungga ita anggaman hohoro-lalanen, ita bole tao kada hata ndaa no fai hahae tao ue-osa? Ita tao malole, do taa? Ita tao tahai hatahori, do tao tisan?" Tehuu basa sara bengge nee.
5 De Yesus dalen susa nalan seli, nahuu ara hii kada tao matak neu anggama hohoro-lalanen, tehuu ta mbali neu hatahori fo lima mate seserik naa. Boe ma Ana namanasa de nakabubulak matan mbali sara. Basa de Ana nafada hatahori naa nae, "Loo o limam mai leo!" Hatahori naa loo liman neu, boe ma medak neu te liman hai tutik ka.
6 Basa boe ma hatahori Farisir raa la'o ela uma huhule-haradoik naa. De ara reu rala harak esa ro Herodes partei politin hatahorin nara fo ara sangga dalak rae tao risa Yesus.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori no'uk ka numa dano tatain

7-8 La'e esa, Yesus no ana nunin nara rakadedeak reni dano Galilea tatain reu. Tehuu hatahori no'uk ka ramanene basa hata fo Ana taon ena, huu naa de ara ruma basa nggorok kara mai fo tunggan. Ara ruma profensi Galilea, profensi Yudea ma profensi Idumea mai. Hambu ketuk ruma kota Yerusalem, kota Sidon ma kota Tirus mai. Ketuk bali ruma lee Yarden boboan dulu mai. Basa sara sangga Yesus fo rae ratonggo roon.
9 Huu hatahori no'un seli de Yesus nadenu ana nunin nara sadia feen ofak esa. Yesus hii kokolak numa ofak lain mai, mita fo basa sara ramanene ma mete-ritan no malole.
10 Fai bakahulun Ana tao nahai nita hatahori hedis no'uk ka. Huu naa de hatematak ia basa hatahori kamahedik kara rakaseseti fo nau rafaroe Yesus.✡
11 Neu hatahori fo nitu sa'ek kara mete-rita Yesus, boe ma lenggu heni sara ma rakaluku neu Yesus losa matan nara la'e daer. De ara bolu rahere rae, "O ia, memak Manetualain Anan!"

✡ **2:25-26** 1 Semuel 21:1-6; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:9 ✡ **3:10** Markus 4:1; Lukas 5:1-3

12 Tehuu Ana ka'i nahere sara nae, “Boso mafada hatahori esa boe na
mae, Au ia see!”

Lamatuak Yesus here hatahori salahunu dua dadi neu Ndia ana nunin nara
(Mateos 10:1-4; Lukas 6:12-16)

13 Basa boe ma Yesus hene neni letek esa lain neu. Ana nanggou nala
hatahori ruma fo ndaa no Ndia dalen. De ara reu ratonggo roon.
14 Boe ma Ana here nala hatahori salahunu dua. De Ana nafada sara
nae, “Au here ei fo tungga Au seku neu, fo dadi miu Au nedenung. Au fee
ei miu tui-bengga Manetualain hara hehelun neu basa hatahori lala'en.
15 Ma Au ae ba'e fee ei koasa, fo ei bisa husi heni nitur ruma hatahorir
mai.”
16-19 Hatahori kasalahunu duak kara raa naden, sira:
Simon (Yesus foin nade Petrus boe),
Yakobis,
Yohanis (Yakobis no fadin Yohanis ia, dua sara, Sabadius anan. Yesus
foi dua sara nade ‘Boanerges’, sosoa-ndandaan nae ‘sama leo lalai
nakaruu’.)*
Anderias,
Felipus,
Bartolomeos,
Mateos,
Tomas,
Yakobis (Alpius anan),
Tadius,
Simon (mana tungga partei politik Selot),†
ma Yudas Iskariot (ana ia ndia neu ko se'o heni Yesus).

Meser anggamar fee salak neu Lamatuak Yesus rae, nitur malanggan ndia feen koasa
(Mateos 12:22-32; Lukas 11:14-23; 12:10)

20 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara konda fali numa letek lain mai.
De ara maso reni uma dale reu. Tehuu hatahori no'uk ka mai rakarumbu
rala Yesus bali, losa ara ta hambu lelak fo ra'a-rinu.
21 Hatahori mete-rita talo naa, boe ma rae, “Hena mete neu Yesus dei.
Ana lilii faduli ao-inan ena.” Nufanelun nara ramanene hatahori kokolak
talo naa, boe ma ara mai rae nuni roon la'o.
22 Faik naa, meser anggamar ruma Yerusalem mai fo rafada hatahori
marai naa rae, “Weeh! Ei boso tungga do'o-do'o mia Yesus naa. Te Ana
bisa husi nitu talo naa, nahuu Ana hambu koasa numa nitur malanggan
mai, fo hatahori rasi'e roken rae, Balsebul.”✡
23 Yesus namanene nala naa, boe ma ana noke nala basa sara, de nafada
nae, “Ta dadi leo naak! Nitur malanggan ta bisa husi nasafali aon.
24 Mete ma nai nusak esa dale rau-inggun nara rahuur-ratofa, na, neu
ko nusak naa ta bisa nakataka nala dook.
25 Mete ma uma-loo esa isin nara kada rara'u ao, na, neu ko uma-loo naa
tetu-teman taa.
26 Leo naak oo mete ma nitur esa musu no esa boe, na, ndara ba'e sara.
No dalak naa, ara sida rakalulutu.

---

* **3:16-19** a: Susura dede'a Yunani nae, ‘mana masaparak anan’, sosoa-ndandaan nae, ‘nok bali lalai nasaparak ia’ Hatahori malelak ketuk du'a rae, Yakobis no Yohanis haran nara rakaruu te ara hii rasaparak sama leo lalai nakaruu ia. † **3:16-19** b: Partei Selot ia, ara sangga dalak fo rakambo'ik numa Roma parenda-koasan mai. Ara oo foi partei ia nade, ‘Patriot’ boe. ✡ **3:22** Mateos 9:34; 10:25

27 Mete ma na'o manu-meo nae mai fo'ai bua-ba'u nai hatahori barakaik
esa uman, na, ana muste humu nala hatahori naa, boe ma futu-pa'an dei.
Basa dei fo ana bisa fo'ai uma naa bua-ba'un.‡
28 Dadi Au afada memak ei: Manetualain sadia koka heni hatahori
sala-singgon. Mete ma hatahori kokolak nakadadaek hatahori laen, na,
Manetualain bei sadia fee ambon neun.
29 Tehuu mete ma hatahori nambarani kokolak nakadadaek Manetualain
Dula-dale Malalaon, na, Manetualain ta fee ambon neun, losa dae-bafok fai
mate'en boe!”✡
30 Yesus kokolak talo naa, nahuu ara henggeneen rae, “Hatahori naa,
nitu sa'en ena!”

Hatahori mana tungga Manetualain hihii-nanaun, sira ndia Lamatuak Yesus nufanelun tebe-teben
(Mateos 12:46-50; Lukas 8:19-21)

31 Basa boe ma Yesus inan ma fadin nara reni uma naa reu, fo sangga
ratonggo roon. Ara losa boe ma rambariik kada dea, de ara fee hatahori
neu noken.
32 Faik naa, Yesus nanggatuuk kola-kola no hatahori no'uk ka. Boe ma
hatahori mai nafadan nae, “Papa, ee! Papa mamam ma fadim mara rai
dea. Ara sangga ratonggo ro Papa.”
33 Tehuu Yesus naselu nae, “Au mamang ma toranoong tebe-teben, sira
seer?”
34 Boe ma Ana mete basa hatahori mana manggatuu eko-feon. De Ana
nae, “Basa ei lala'en ia ndia Au mamang ma toranoong tebe-teben.
35 See ndia tungga Manetualain hihii-nanaun, na, ana ndia Au nufanelu
tebe-tebeng.”

4

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu hatahori nggari bini-nggees nai dae mata-matak kara
(Mateos 13:1-9; Lukas 8:4-8)

1 La'e esa, Yesus neni dano Galilea neu bali. Boe ma hatahori no'uk ka
mai rakarumbu ralan. De Ana hene neu nanggatuuk numa ofa mana seek
esa numa naa lain, boe ma Ana fee nenorik. Basa hatahori marai mada lai
nenene nenorin.✡
2 De Ana fee nenorik no'uk ka neu sara pake lololek nae,
3 “Ei nenene matalolole, ee! Hambu hatahori esa neu nggari bini-nggees
nai ndia osin dale.
4 Neu ana nggari bini-nggees sara raa, hambu ketuk tuda nai dalak. Boe
ma mbuik kara mai, de bido rabasa sara.
5 Ma bini-nggees ketuk tuda ndaa dae batuk. Bini-nggees sara raa
ranumbu lai-lai, tehuu dae ni'is,
6 de neu ledo hene mai lain de nahaa, boe ma numbun nara male de
mate ramatuu. Te okan nara ta tora losa dae dale na.
7 Bini-nggees ketuk bali tuda nai dila-nggauk taladan. Boe ma dila-
nggauk seti rakamate numbun nara, de ta bisa raboa.
8 Ma bini-nggees ketuk bali tuda ndaa dae isik. Bini-nggees sara raa
ranumbu, basa de ramo'o losa raboa. Ketuk fee falik buna-boak lipa la'e
telu hulu, ketuk lipa la'e nee hulu, ma hambu ketuk bali losa lipa la'e natun
esa.
9 Dadi ei see ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole, ee!”

---

‡ **3:27** No dalak naa, Yesus nafada nae, Ndia koasan lena heni nitur malanggan, fo rasi'e roken rae, ‘Balsebul’. ✡ **3:29** Lukas 12:10 ✡ **4:1** Lukas 5:1-3

Tao hata de Lamatuak Yesus kokolak pake lololek (Mateos 13:10-17; Lukas 8:9-10)

10 Boe ma neu Yesus mesa kana, Ndia ana nuni kasalahunu duan nara
ma hatahori laen ruma fo mana ramanene rita Ndia nenorin naa, ara mai
ratonggo roon. Ara roken nafada lololek naa sosoa-ndandaan.
11 Boe ma Yesus naselu nae, “Huu ei nau bubuluk tebe-tebe Manetualain
parendan, de Au afada memak lololek naa sosoa-ndandaan. Tehuu mete
ma hatahori laen, na, Au anori no kada lololek.
12 Hatahori laen nara sama leo hata fo Manetualain mana to'u dede'an
surak memak kana ena nae,
‘Ara mete-rita ena, tehuu ta nau ralela.
Ara ramanene ena, tehuu ta nau bubuluk.
Naa fo ara hae ramahere neu Manetualain,
fo Manetualain ta parluu fee ambon neu sara bali.’ ”✡

Lamatuak Yesus nafada lololek bini-nggees naa sosoa-ndandaan (Mateos 13:18-23; Lukas 8:11-15)

13 Basa boe ma Yesus nafada sara lololek naa sosoa-ndandaan nae, “Mete
ma ei bei ta pa'a-nato mala lololek ia sosoa-ndandaan, na, talo bee fo ei
bisa pa'a-nato mala lololek laen sosoa-ndandaan bali?
14 Dadi sosoa-ndandaan talo ia: hatahori mana nggari bini-nggees naa,
sama leo hatahori mana tui-bengga Manetualain Dede'a-kokolan.
15 Ma bini-nggees fo mana tuda nai dalak de mbuik kara bido ra'a heni
sara, naa sama leo hatahori mana namanene nala Manetualain Dede'a-
kokolan. Tehuu ta dook ka boe ma nitur malanggan mai, de ha'i neni
Dede'a-kokolak naa numa hatahori naa dalen mai.
16 Bini-nggees fo mana tuda ndaa dae batuk naa, sama leo hatahori fo
namanene ma simbok nala Manetualain Dede'a-kokolan no nemehokok.
17 Tehuu Dede'a-kokolak naa ta nahuu-naoka. Huu naa de ana ta nakai
nala dook ka nai hatahori naa dalen. Neu hatahori laen nakasususak kana
nahuu ana simbo Dede'a-kokolak naa, boe ma ana nggari henin tutik kana.
18 Ma bini-nggees fo mana tuda nai dila-nggauk taladan naa, sama leo
hatahori fo namanene nala Dede'a-kokolak naa ena.
19 Tehuu ana nasambute nalan seli no ue-osa mata-matak kara fo leo-
la'o tungga dae-bafok lole-ladan. De basa nesembutek kara raa seti heni
Dede'a-kokolak naa numa dalen mai losa ta hambu buna-boak hata esa
boe na.
20 Ma bini-nggees fo mana tuda ndaa dae isik, sama leo hatahori fo mana
pasa ndi'i doon fo ana simbok nala Dede'a-kokolak naa, ma ana tungga
Manetualain hihii-nanaun. Basa de ana tao kada hata fo neulauk kara,
sama leo bini-nggees mana mabuna-boak naa. Hambu ketuk rabuna-boa
lipa la'e telu hulu, ketuk lipa la'e nee hulu, ma ketuk bali losa lipa la'e
natun esa.”

Boso tatana lambu ti'oek menik lembaneu (Lukas 8:16-18)

21 Yesus kokolak nakandoo numa ofak naa lain mai. Ana fee tamba
lololek esa bali nae, “Talo bee! Ei mete mita ena do beik. Hatahori dede
lambu ti'oek, de ana tatanan nenik lembaneu, do ana natetenden neni
mamana susungguk fengga dalen neu. Taa hetu? Mete ma taon talo naa,
na, ana ta manggaledo ena. Hatahori muste natetende lambu naa neu
mamana demak mita fo hambu manggaledon.✡
22 De hata fo neni nefunik hatematak ia, neu ko mete-titan. Ma hata fo
hatahori ta bubuluk kana hatematak ia, neu ko bubuluk kana.✡

✡ **4:12** Yesaya 6:9-10 ✡ **4:21** Mateos 5:15; Lukas 11:33 ✡ **4:22** Mateos 10:26; Lukas 12:2

23 Dadi see ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole.
24 De, dudu'a matalolole! Mete ma ei uku-sudi hatahori laen tatao-
nono'in, na, hatahori oo uku-sudi ei leo naak boe. Manetualain oo uku-sudi
nasafali ei leo naak boe. Tehuu Ndia uku-sudin beran lena bali.✡
25 Dadi mete ma hatahori nau sangga bubuluk tebe-tebe Manetualain
hihii-nanaun, na, ana boe nalela. Tehuu mete ma hatahori ta tao matak
neu Manetualain hihii-nanaun, na, ana boe namanggoa."✡

Lamatuak Yesus fee lololek bini-nggees mana mori aok

26 Basa boe ma Yesus kokolak tamba nae, "Manetualain mamana
parenda-koasan boe namo'o, sama leo bini-nggees fo hatahori nggarin nai
osin dale.
27 Hatahori naa fali, leo mae ana sunggu do be'e, ta nasaneda bini-nggees
naa bali, tehuu bini-nggees naa nanumbu ma ana boe namo'o nakandoo.
28 Bini-nggees naa mori aon nai dae, boe ma nasarangga kahada, nabuna,
naboa, losa naisi.
29 Mete ma hade namatasa ena, na, tenu osik nalela kada neu ketu-koru
leo. Manetualain mamana parenda-koasan oo leo naak boe. Basa naar,
Manetualain ndia naue-osan."✡

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ai de'e kadi'i anan seli (Mateos 13:31-32, 34; Lukas 13:18-19)

30 Basa naa Yesus tuti kokolan bali nae, "Au fee tamba lololek esa bali,
talo ia: ei bisa makasasamak sudik Manetualain hatahorin nara. Mulai
makasososan kada hidak ka, tehuu bakadean boe ma ara tamba ramano'u.
31 Naa, nok bali ai de'e kadi'i anan seli.
32 Tehuu mete ma ita sele-tande tala ai de'ek naa ena, na, ana mori dadi
neu ai huu mana mo'on lenak. Boe ma mbuik kara mai hae sa'ok ma
randunu rai naa."
33 Yesus nasi'e nanori sara tungga sira malelan.
34 Ana nasi'e pake lololek, neu nanori hatahorir. Tehuu mete ma no Ndia
ana nunin nara, na, Ana nafada lololek naa sosoa-ndandaan lala'en.

Lamatuak Yesus tao nalende ani makarumbuk (Mateos 8:23-27; Lukas 8:22-25)

35 Ledo bobon naa, Yesus bei nai ofak lain. Boe ma Ana nadenu ana
nunin nara nae, "Mai ita sa'e ofak teni serik teu."
36 Boe ma ara sa'e ofak sama-sama ro Yesus. De ara la'o ela hatahori
no'uk kara raa ruma naa. Tehuu hambu ketuk sa'e tungga ofak laen.
37-38 Faik naa Yesus ndae langgan neu kailunu, de Ana sunggu seli numa
ofak ikon. Ta dook ka boe ma, ani makarumbuk mai. Rii tufa oe maso neni
Yesus asa ofan dale neu, losa sangga sofen. De ana nunin nara ramata'u
rae mate. Boe ma ara mai fafae Yesus rae, "Papa! Mambadeik dei! Ita
sangga tae molo ia ena! Tehuu Papa ta tao matak neu ai!"
39 Yesus namanene nala naa, boe ma nambadeik de Ana ka'i anin nae,
"Nenee!" Ma Ana parenda neu dano nae, "Lende leo!" No hatematak naa
anin hahae ma dano dadi neu lino-lendek leo.
40 Boe ma Yesus nahara berak ana nunin nara nae, "Tao hata de ei basa
ngga mamata'u talo ia? Ei ta mamahere Au, do?"
41 Basa sara ramata'u ma heran, de rakokola aok rae, "Ndia ia see, ee?
Losa rii ma anin oo ramanene neun boe, ee!"

✡ **4:24** Mateos 7:2; Lukas 6:38 ✡ **4:25** Mateos 13:12; 25:29; Lukas 19:26 ✡ **4:29** Yoel 3:13

5

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori fo nitu no'uk ka sa'en (Mateos 8:28-34; Lukas 8:26-39)

1 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara losa dano Galilea boboan seri
numa mamanak esa nade Gerasa.
2-6 Numa mamanak naa, hambu touk esa nitu sa'en de namulu. Ana leo
nai rates sara. Hatu-leledon ana nadaba oek ndule basa mbumbukuk kara
marai naa no hola-hola, ma ana kii-bolu nakandoo. Ana tutu nakahina
ao-inan pake batu. Barakain sudi selik kana. Ta hambu hatahori esa boe
na bisa futu-pa'an, leo mae pake rante besi boe. La'i-la'ik ka hatahorir
pa'a lima-ein renik rante besi ena, tehuu ana tao ketu rante besi naa ma
tao natepa heni besi numa ein mai. Ndia barakain sudi selik kana, de ta
hambu hatahori esa boe na bisa nakatataka nalan.
Neu Yesus asa konda numa ofak mai, de heta ein reu mada lai boe ma
hatahori kamuluk naa mete-nita sara numa dook ka mai. De ana kalua
numa rates ara mai, boe ma nalaik neu sendek luu-langgan neu Yesus
matan.
7-8 Yesus mete-nita hatahori naa talo naa, boe ma Ana kokolak nae,
"Heeh, nitu! O kalua numa hatahori ia neu leo!"
Boe ma hatahori naa kii-bolu nahere nae, "Weeh! O mae tao hata neu
au! Au bubuluk O ia, memak Yesus, Manetualain mana koasa mate'en
Anan. Au hule fo O boso tuni-ndeni au!"
9 Boe ma Yesus natanen nae, "O nadem see?"
Hatahori naa naselu nae, "Au nadeng *Legion*, huu ai no'un seli, nok bali
soldadur batalion no'uk ka."
10 Basa de nitur pake hatahori naa fo noke Yesus boso nadenu sara kalua
numa mamanak naa mai.
11 Hatahorir ranea bafi lalae esa deka-deka no mamanak naa. Bafir raa,
basa sara fama te rifun dua. Ara sangga nana'ak rai letek tatain.
12 Boe ma nitur raa roke-hule Yesus rae, "Madenu ai maso mini bafir raa
miu."
13 Yesus namanene nala nonoken nara raa, boe ma nakaheik. De nitur
raa kalua numa hatahori naa neu, boe ma ara maso reni bafir raa reu.
Bafi rifun kaduak kara raa ralaik ralenggu-pikok, boe ma ara tuda tungga
mbiak tatain reni dano dale reu, de basa sara mate rasamele reu naa.
14 Hatahori mana manea bafir raa mete-rita mandadik naa, boe ma basa
sara ramata'u ralan seli. De ara ralaik reu rafada hatahori ndule nggorok
kara marai naa. Boe ma hatahori no'uk ka kalua mai fo rae mete hata
mandadik ena.
15 Ara mai ratonggo ro Yesus, boe ma ara mete-rita hatahori fo nitu sa'ek
naa nanggatuuk numa naa. Dudu'an namaneu ena, de ana pake bua-lo'a
ena. Hatahorir raa mete-rita naa, boe ma ramata'u, nahuu ara bubuluk
rae, see ndia bisa husi kalua heni nitu no'uk kara numa hatahori naa neu,
na, ndia memak hatahori ta hoho'ak tebe-tebe.
16 Boe ma basa sara bengga ndule nggorok rae, sira mete-rita no sira
mata de'e heli-helin hatahori kamuluk naa hai ena, ma bafir raa fo mate
rasamele ena.
17 Boe ma hatahori nggorok marai naa, ara mai roke-hule Yesus fo la'o
ela sira mamanan.
18 Neu Yesus nae hene ofak dale neu, boe ma hatahori fo bebeik kara
nitu sa'ek naa mai noke-hule Yesus fo ndia oo nau tungga boe.
19 Tehuu Yesus ta nau. De nafadan nae, "Malole lenak o fali muu ngga
fo mafada o nufanelum lala'en, hata fo Manetualain taon fee o ena. Ma
mafada mae, Manetualain sue nalan seli neu o."

20 Basa boe ma hatahori naa fali neu ngga, de ana la'o ndule nusa kota
salahunuk fo rasi'e roken rae, ‘Dekapolis’. Ana tui hata fo Yesus tao neu
ndia ena. Basa hatahori mana ramanene tutuin naa, ara heran ralan seli,
de rae, “Memak tetebes!”

Lamatuak Yesus tao nasoda falik Yairus anan numa mamaten mai. Ma ina mana mbo'a daak fo mana nafaroe Lamatuak Yesus badun
(Mateos 9:18-26; Lukas 8:40-56)

21 Basa boe ma Yesus asa sa'e ofak fali reni dano tatain seri reu. Neu ara
konda numa ofak lain mai, te hatahori no'un seli mai rakarumbu ralan.
22 Numa naa oo hambu hatahori esa boe nade Yairus. Ndia naa,
malanggan uma huhule-haradoik nai kota naa. Neu ana mete-nita Yesus,
boe ma ana sendek luu-langgan neu Yesus matan,
23 de ana kokoen nae, “Papa, ee! Au ana fe'ong bei fo teuk salahunu dua,
ana namahedi ela kada faa maten. Papa tulun mai fo tao mahain dei.”*
24 Boe ma Yesus tungga Yairus neni uman neu.
Neu ara mulai la'ok, boe ma hatahori no'uk ka tunggan de raseseti numa
boboa kii-konan mai.
25 Nai hatahori no'uk kara raa taladan, hambu inak esa hambu bulak ta
tungga doon teuk salahunu dua ena.
26 Ana nabasa tali-doin ma hata-heton nara fo bae neu doter asa. Tehuu
ta hambu esa bisa tao nahain boe na. Hedin naa, kada mai-maik nakandoo.
27-29 Inak naa namanene no'uk ka la'e-neu Yesus ena. De ana naseseti nai
hatahori no'uk kara raa taladan fo nau deka-deka neu Yesus numa dean
mai. Ana dudu'a nai dalen dale nae, “Sadi au bisa afaroe la'e kada Yesus
badun, neu ko au hai!”
Neu ana nafaroe la'e Yesus badun, medak neu te ndia daa mana mbo'ak
naa hahae tutik kana. Ana nameda ana hai tebe-tebe ena.
30 Hatematak naa oo Yesus nameda hambu barakaik kalua numa ao-inan
mai. Boe ma Ana mbali dea, de mete neu hatahori no'uk kara raa. De Ana
natane nae, “Ei see ndia nafaroe la'e Au badung, ee?”
31 Ana nunin nara raselu rae, “Papa mesa kana mete leo. Hatahori no'uk
kara iar esa naseseti no esa na. Naa te Papa natane nae, ‘See ndia nafaroe
la'e Au badung?’ ”
32 Tehuu Yesus leleuk ndule basan, fo sangga bubuluk bebeik kara ia see
ndia nafaroe Ndia.
33 Inak naa namanene nala Yesus natane talo naa, boe ma namata'u
nalan seli. De ana sendek luu-langgan neu Yesus matan fo ana mbo'a nae,
“Papa! Au ndia afaroe la'e Papa badun.”
34 Boe ma Yesus naselu neun nae, “Huu mama namahere tebe-tebe neu
Au, de mama hai ena. Hatematak ia mama fali uma muu no dale lino-
lendek leo, huu mama susa-sonan basan ena.”
35 Yesus bei kola-kola talo naa, boe ma hatahori esa numa Yairus
uman mai, de nafada nae, “Kasian ee, ana fe'ok maten ena. Dadi boso
makasosotak Papa Meser bali. Ana hae neu bali.”
36 Tehuu Yesus ta tao matak hatahori naa kokolan. De Ana nafada Yairus
nae, “O hae mamata'u, ee! Mamahere neu kada Manetualain.”
37 Boe ma Yesus la'o ela ana nunin laen nara. Tehuu Ana nuni no Petrus,
Yakobis ma fadin Yohanis, de ara la'o rakandoo.
38 Neu ara losa Yairus uman, ara mete-rita hatahori no'uk ka ramue-
anggik, ma ramanene ara bu'i rakarereu.

---

* **5:23** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Papa tulun mai fo ndae limam neun, mita fo ana hai fali, ma nasoda.” Nai naa, “roke ndae limak” sosoa-ndandaan nae, “Tulu-fali tao mahain.” Ana fetok naa teun, dede'a Yunani surak nai lalane ka-42.

39 Yesus maso uma dale neu, de natane sara nae, “Tao hata de ei mamue-anggik ma bu'i makarereu talo ia? Kakanak ia ta mate. Ana kada sunggu a.”
40 Ara ramanene Yesus kokolak talo naa, boe ma basa sara hika rakatitiik kana.
Boe ma Ana nadenu basa sara dea reu. Ana noke nala kakanak naa aman no inan ma Ndia ana nunin telu sara, de basa sara maso reni kakanak naa kaman dale reu.
41 Boe ma Yesus to'u nala kakanak naa liman, de Ana kokolak neu kakanak naa pake sira dede'a Aram nae, *“Talita kum!”* (Sosoa-ndandaan nae, “Ana fe'ok! Mambadeik leo!”)
42-43 Medak neu ma, ana fetok naa nambadeik, de ana mulai la'ok. Boe ma Yesus nadenu inan nae, “Fee kakanak ia na'a leo!”
Basa hatahorir fo mana mete-rita hata fo mandadik naa, heran bali-bali. Tehuu Yesus ka'i nahere sara nae, “Ei boso mafada esa boe na mae, Au asoda falik kana numa mamaten mai ena!”

6

Hatahori Nasaret asa timba heni Lamatuak Yesus (Mateos 13:53-58; Lukas 4:16-30)

1 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara fali reni Ndia nggoron Nasaret reu.
2 Ndaa no hatahori Yahudi fai huhule-haradoin, Yesus maso neni uma huhule-haradoik dale neu de Ana fee nenorik. Faik naa, hambu hatahori no'uk ka reu hule-haradoi. Neu ara ramanene Yesus nenorin, ara heran bali-bali, de rae, “Hatahori ia malelan mata ia, ma! Ana oo naena koasa boe! Talo bee de Ana bisa leo naak?
3 Naa te Ndia kada tukan ai. Ita talela inan, ndia Maria; no fadin nara, sira Yakobis, Yoses, Yudas ma Simon. Ndia oo naena fadi inak hida boe. Ita basa ngga leo nai nggorok esa, ma!” Huu naa de ara mbiri ma rasakele, de ara ta nau ramanene neu sana bali.
4 Boe ma Yesus nafada nae, “Memak tetebes! Hatahori hihiin lenak fee hada-horomatak neu Manetualain mana to'u dede'an numa mamanak laen mai. Tehuu nai ndia nggoro-tadun, hatahori ta fee hada-horomatak neun.”✡
5-6a Tehuu hatahorir raa dalen nara matea ndoos, de ara ta nau ramahere neu Yesus. Huu naa de Ana heran, de Ana ta nau pake koasan nai naa bali. Ana tao nahai kada hatahori kamahedik esa do dua.

Lamatuak Yesus nadenu Ndia ana nuni kasalahunu duan nara (Mateos 10:5-15; Lukas 9:1-6)

6b Basa boe ma Yesus la'o ndule basa nggoro matia-taik kara, de nanori hatahorir Manetualain hihii-nanaun.
7 Ana noke nala ana nuni kasalahunu duan nara, de Ana nadenu sara la'ok dua-duak reu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen. Ana oo fee koasa neu sara boe fo ara bisa husi nitu.
8-9 Ana parenda neu sara nae, “Ei hae meni hata no'uk ka nai dalak. Neu ko Manetualain ndia koladun. Hae meni lepa-nggees, tali-doik ma tas. Tehuu meni kada tete'e ai, tabu eis ma badu esak ka.
10 Mete ma hambu hatahori simbok ei nai uman nara, na, ei muste leo nai naa losa ei la'o seluk bali.
11 Tehuu mete ma losa mamanak esa, ma hatahori marai naa ta nau simbok ma ta nau ramanene neu ei, na, nggani la'o ela naa. Ma mafada

✡ **6:4** Yohanis 4:44

sara mae, ‘Ei ta nau mamanene, na. De ela numa naa fo ei mesa ngga lemba-masaa neselu-netaam!’ ”*
12 Basa boe ma ara la'o reu tui-bengga Hara Lii Malole naa. Ara rafada basa hatahori fo muste hahae leo numa sira sala-singgon nara mai, de fali fo leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.
13 Ara oo husi kalua heni nitur boe. Basa naa ara tao mina neu hatahori hedis langgan nara, fo hule-haradoi tao rahai sara. De ara hai tutik kana.✡

Ara tao risa Yohanis Mana Saranik (Mateos 14:1-12; Lukas 9:7-9)

14 Faik naa, hatahori nai mamanak bee a mesan ralela Yesus ena. Tutuik la'e-neu Ndia koasan naa, losa Manek Herodes ndi'i doon ena boe. Hambu hatahori rae, “Yohanis Mana Saranik naa nasoda fali nai Yesus aon dale. Huu naa de Ana bisa tao nala tanda heran nara raa lala'en.”
15 Tehuu hambu hatahori laen rae, “Taa! Ia Elia ndia mana nasoda falik nai Ndia aon.” Hambu laen bali rae, “Ndia naa, Manetualain mana to'u dede'an laen numa lele uluk mai.”✡
16 Neu manek Herodes namanene ara kokolak la'e-neu Yesus talo naa, boe ma ana naselu nae, “Ia mete te ndia Yohanis Mana Saranik fo fai maneuk kara au adenu tete rala langgan. Hatematak ia ana nasoda fali numa mamaten mai ena!”
17-18 Manek Herodes nadenu fo tete heni Yohanis Mana Saranik langgan talo naa, nahuu ana naena dede'a mo'ok no Yohanis. Tutuin talo ia: manek Herodes sao nala fadin Felipus saon, nade Herodias. Naa te Felipus no Herodias ta bei raelak. Huu naa de Yohanis ka'i-ore la'i-la'ik ka nae, “Papa manek ta bole sao mala papa fadim saon. Naa nalena-langga ita hatahori Yahudir dala-hadan ena!” Leo mae talo naa, tehuu Herodes sao nala inak naa boe. Basa boe ma ana nadenu hatahorir reu humu Yohanis fo mason neni bui dale neu.✡
19 Huu no Yohanis ka'i-ore la'i-la'ik ka ena talo naa, de inak naa nambeda dalek fo nae tao nisan. Tehuu ta bei dadi, te Herodes kena nala Yohanis nai bui dale ena.
20 Boe ma ana nadenu soldadur fo ranea ratalololen.
Herodes memak namahia Yohanis. Ana bubuluk nae, Yohanis naa, Manetualain ndia nadenun. Ma Yohanis naa oo hatahori neulauk boe. Herodes memak namahoko namanene Yohanis kokolan. Tehuu la'e-la'e esa dalen nameda ta neulauk, neu ana namanene Yohanis kokolan boe.
21 Basa boe ma faik esa, Herodias hambu dalak fo bala ndia dalen fo mana nameda hedis. Faik naa, ara tao manek Herodes fai bobonggin. Ara roke hatahori mo'o-inahuuk kara fo mai ra'a feta fai bobonggik. Mana maik kara raa, hatahori mana parendar, malangga soldadur ma lasi-lasi hada Galilear.
22 Neu feta bei la'ok, boe ma Herodias ana feton maso neu lendo. Lelendon lolen seli, de tao namahoko Herodes no fuin nara. Boe ma Herodes noke nalan, de natanen nae, “O mae moke hata numa au mai, na, mafada leo! Neu ko au fee.
23 Leo mae o moke au nusang ba'e duan oo au fee boe. Au sumba-soo pake Manetualain naden!”
24 Boe ma ana fetok naa neu natane inan nae, “Mama! Tungga mama, na, au oke hata ndia neulaun seli numa papa mai?”

---

* **6:11** Nai Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “ngganggafu heni afu numa sira ein mai”. Lelek naa nai naa hatahori rasi'e ngganggafu heni afu numa sira ein mai fo dadi neu tanda nae, hatahori fo ta nau namanene, na, mesa kana lemba-nasaa neselu-netaan. Mete boe nai*Lukas 10:4-11; Nedenuk kara Tutuin 13:51*. ✡ **6:13** Yakobis 5:14 ✡ **6:15** Mateos 16:14; Markus 8:28; Lukas 9:19 ✡ **6:17-18** Lukas 3:19-20

Boe ma inan naselu nae, “Naaa! Muu fo moke mala Yohanis naa
langgan.”
25 Basa boe ma ana fetok naa lai-laik neni Herodes neu, de nae, “Papa!
Au oke fo meni fee au Yohanis langgan, taon neu dulang dale. Hatematak
ia leo!”
26 Herodes namanene nala naa, boe ma tendak heni ta'i dalen tutik
kana. Tehuu ana ta bisa le'a falik sumba-soon ena, nahuu basa hatahori
ramanene ena, na.
27 Basa boe ma ana parenda malangga soldadu esa fo neu tete Yohanis
langgan nai bui dale.
28 Boe ma ara tete rala Yohanis langgan, de taon neu dulang dale, fo
renin fee ana fetok naa. Ana simbo nala dulang naa, boe ma ko'o nenin
fee inan.
29 Neu Yohanis ana nunin nara ramanene rae, ara ha'i reni Yohanis
langgan ena, boe ma ara mai ha'i rala Yohanis nenetun, de reu ratoin.
Yohanis mamaten tutuin ba'u kada naa.

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun lima lenak (Mateos 14:13-21; Lukas 9:10-17; Yohanis 6:1-14)

30 Faik esa, Yesus ana nunin nara fo Ana nadenu sara ena reu tui-bengga
Manetualain Hara Lii Malolen naa, ara fali de rakabua seluk ro Yesus. Ara
rafada basa hata fo ara taok, ma hata fo ranori neu hatahorir ena.
31 Tehuu faik naa, hatahori no'uk ka la'ok reu-mai fo sangga Yesus. Losa-
losak ka Ndia no ana nunin nara ta bisa ra'a-rinu rala ena. Boe ma Yesus
nafada ana nunin nara nae, “Mai fo ita teu sangga mamana nees fo ita bisa
hahae tala faa dei ma.”
32 De basa sara hene reni ofak dale reu fo reu sangga mamana nees fo
dook ka numa nggorok mai.
33 Tehuu hatahori no'uk kara raa mete-rita Yesus asa ofan la'ok loro-loro
dano tatain. Boe ma ara kalua numa nggorok reu tungga dala mada laik,
de ara losa rakahuluk numa Yesus asa mai.
34 Neu Yesus konda numa ofak lain mai, boe ma Ana mete-nita hatahori
no'uk ka rahanin ena. Basa boe ma dalen tuda kasian neu sara, nahuu
basa sara ta bubuluk nau tao hata, sama leo bibi lombo mana lolo taak.
Boe ma Yesus nanori sara Manetualain hihii-nanaun✡
35-36 losa ledo bobok. Boe ma ana nunin nara rafadan rae, “Papa! Malole
lenak Papa madenu hatahori iar basa sara reu hasa nana'ak nai nggorok
matia-taik kara marai iar. Huu ledo bobok ia ena, ma ta hambu nana'ak
nai ia.”
37 Tehuu Yesus naselu nae, “Bosok! Ei ndia mahao sara leo.”
Tehuu ara ratane rasafali rae, “Awii! Mete ma ai mahao hatahori no'uk
kara iar, na, ai muste kalua doik no'un seli. Desi leo tukan esa nggadin
teuk esa!† Ta bisa dadi ai hambu doik desi naa!”
38 Boe ma Yesus naselu nae, “Ei miu matane sudi sara dei, hambu see
ndia neni lepa-nggees.”
Ara reu ratane basa boe ma ara fali mai, de rafada rae, “Hambu kada
roti lima ma i'ak dua.”
39 Boe ma Yesus nadenu basa hatahori raa fo ranggatuuk rakabubua reu
na'u lain.
40 De ara reu ranggatuuk rakabubua. Hambu bubuak ruma beke natun
esak, ma ruma beke lima huluk.

✡ **6:34** Susura Rerekek 27:17; 1 Mane-manek kara 22:17; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 18:16; Yeskiel 34:5; Sakaria 10:2; Mateos 9:36 † **6:37** Susura Malalaok dede'a Yunani huuk nae, “Doi fulak *denari* natun dua.” Lelek naa doi fulak *denari* esa desi leo tukan esa nggadin faik esa.

41 Basa boe ma Yesus ha'i nala roti kalimak kara ma i'a kaduak kara raa.
De Ana nasare mbali lalai neu fo noke makasi neu Manetualain. Boe ma
Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu ana nunin nara fo reu baba'e fee
basa hatahori raa. Ana oo baba'e i'a kaduak kara raa fee sara boe.
42 Basa sara ra'a losa rakabete.
43 Ara ra'a basa boe ma ana nunik kara raa reu raduduru rala nana'a
lenan nara, sofe lembaneu salahunu dua.
44 Hatahori mana ra'ak kara raa nai rarain desi rifun lima. Naa bei kada
touk kara. Ta bei reke tamba inak kara ma kakanak kara.

Lamatuak Yesus la'ok nesik oe lain
(Mateos 14:22-33; Yohanis 6:16-21)

45 Basa boe ma Yesus nadenu ana nunin nara reu sa'e ofak fo rakahuluk
reni nggoro Betsaida nai dano boboan seri naa reu. Tehuu Ana bei nahani
nai naa fo nadenu hatahori no'uk kara raa fali reu sara.
46 Neu basa sara fali boe ma Ana hene neni letek esa lain neu fo hule-
haradoi.
47-50 Neu fai le'odae ena, boe ma Yesus konda fali. Ana mete-nita ana
nunin nara ofan ena losa nai dano taladan. Tehuu ara sefe rangginggiok,
nahuu ani soru. Neu lole manggaledo, boe ma Yesus neu la'o tungga sara.
Tehuu Ana la'ok nesik oe lain. Neu Ana nae la'o seli ofak naa ena, boe
ma ara mete-ritan. Ara nggengger ralan seli. Boe ma esa natane esa nae,
“Weeh! Hata ia? Maro, do hata?”
Tehuu Yesus nahara tutik ka nae, “Wei! Ei boso mamata'u, ee! Te Au
ndia ena.”
51 Neu Yesus hene neni ofak dale neu, boe ma anin lende tutik kana.
Ndia ana nunin nara lala'en heran ta basa-basa.
52 Ara bei fo mete-rita Yesus pake koasan fo nahao hatahori rifun lima
lenak. Tehuu ara bei ta ralela tebe-tebe Yesus koasan, nahuu sira dalen
nara bei matea ndoos.

Hatahori hedis sara marai Ganesaret rame-rame reni Yesus reu
(Mateos 14:34-36)

53 Neu ara losa dano tatain seri, boe ma ara see numa kota Genesaret
namo seseen.
54 Neu ara konda numa ofak lain mai, hatahori no'uk ka mete-rita sara
ena. De ara bolu rae, “Wei! Yesus mai ena!”
55-56 Basa sara ralaik reu rafada ndule hatahorir, de ara ko'o-lu'a reni
hatahori hedis sara mai.
Sadi ara ramanene rae, Yesus nai mamanak esa, na, ara rame-rame ko'o-
lu'a reni hatahori hedis sara fo ralololi sara reu dae moo-loak. Ara dudu'a
rae, “Sadi hatahori hedis sara raa rafaroe la'e kada Yesus badun su'un oo,
ara hai tutik kana boe.” Ara rafaroe la'en talo naa, boe ma ara hai tutik
kana.

7

Hatahori dae-bafok hohoro-lalanen boso nggati heni Manetualain paren-
dan
(Mateos 15:1-9)

1 Hambu hatahori Farisi bubuak esa ro meser anggama hida ruma
Yerusalem mai fo ratonggo ro Yesus.
2-5 Hatahori Farisir raa to'u rahere sira Yahudir dala-hadan. Ndia leo,
mete ma hatahori rae ra'a-rinu, na, muste safe liman tungga sira dala-
hadan hihiin. Leo naak oo mete ma fali numa pasar mai boe, ara muste
radiu oe dei. Losa-losak sira bua-ba'un manai dapur, ndia leo urek,
pinggak, nggalaas ma cerek, muste safe basa sara tungga sira dala-hadan
hihiin, dei fo bole ra'a-rinu pake sara.

Mete ma hambu hatahori Yahudi laen fo ta tao tungga dala-hadak naa,
na, hatahori Farisir ramanasa.
Neu ara mete-rita Yesus ana nunin nara ra'a ta safe liman tungga dala-
hadak hihiin, de ara ramanasa. Boe ma ara mai fo fee salak neu Yesus rae,
“Tao hata de O ana nunim mara ra'a, tehuu ta safe limak dei? Naa, ara
laban ita dala-hadan numa bei-ba'ir mai!”
6-7 Tehuu Yesus naselu nae, “Eir ia, memak hatahori mana kokolak laen,
tao laen. Numa lele uluk mai ba'i Yesaya surak Manetualain hara hehelun
ena nae,
‘Hatahorir ia koa-kio Au,
no kada bafan nara, tehuu ta no dalen nara.
Ara tao talo naa oo, naa kada hie-hie a mesan boe.
Ara ta tao matak Au hihii-nanaun,
tehuu ara tungga kada hatahori dae-bafok hihii-nanaun.’✡
Ei oo sama leo naak boe.
8-9 Ei la'o ela Manetualain hihii-nanaun ena, fo tungga kada hatahori
dae-bafok dala-hadan. Memak tungga naa, na, ei malelan seli!
10 Lele uluk ba'i Musa nafada Manetualain parendan ena nae, ‘Fee hada-
horomatak neu ei ina-amam.’ Ma tamba bali nae, ‘Mete ma hatahori esa
o'ole-a'ali inan do aman, na, muste hukun mates neun.’✡
11-12 Manetualain fee nenorik talo naa, tehuu ei fee nenorik laen bali.
Ei mae, ‘Mete ma hatahori helu-bartaa nae fee ndia bua-ba'un esa neu
Manetualain, na, ta bole pake buas naa fo tulu-fali ina-aman, leo mae
ara doidoso ralan seli, huu ana helu-bartaa ena, nae neu ko ana feen neu
Manetualain.’
13 Huu naa de bebeik kara ia Au kokolak ena ae, ei nggari heni
Manetualain hihii-nanaun ena, de ei nggatin no hohoro-lalane beuk.
Hambu hohoro-lalanek no'uk ka, ei nggati sara ena talo naa.”

Dede'a manggarauk fo mana kalua numa hatahori dalen mai (Mateos 15:10-20)

14 Basa boe ma Yesus nanggou nala hatahori laen numa naa, de nae,
“Pasa ndi'i doom mara dei, fo ei malela.
15 Hata fo maso neni po'ok dale neu, naa ta tao nanggenggeo hatahori.
Tehuu hata fo kalua, naa ndia tao nanggenggeon.
16 [See ndia kandi'i dook, na, nenene matalolole, ee!]”*
17 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela hatahorir raa, de maso
reni uma esa dale reu. Boe ma ana nunin nara ratane lololek naa sosoa-
ndandaan.
18-19 Yesus naselu nae, “Ei oo ta malela boe, do? Talo ia: hata fo hatahori
na'an, na, naa malole. Tehuu hata fo ana kalua, naa ndia ta malole. Hata fo
ita ta'an, maso neni po'ok dale neu, basa naa kalua henin bali. (Lamatuak
Yesus lololen naa sosoan nae, hatahori sudi ra'a hata a mesan, ta kena-ka'i.)
20 Tehuu hata fo kalua numa hatahori dalen mai, naa ndia tao
nanggenggeon losa Manetualain nunuten, de ta nau nakabua noon.
21 Huu dede'a manggarauk no'uk ka kalua numa hatahori dalen mai!
Sama leo: dudu'a manggarauk, la'ok sala no hatahori fo ta ndia sao toun
do ndia sao inan, nemena'o, nekenisa hatahori,
22 bare-na'o, hohongge-lelena, tatao manggarauk, pepeko-leleko, tungga
kada ao-mbaak hihiin, dale mana mbirik, kokolak tao naboboo hatahori
naden, koa ao, ta malela hadak, ma langga batuk.

✡ **7:6-7** Yesaya 29:13 ✡ **7:10** Kalua numa Masir mai 20:12; 21:17; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 20:9; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16 * **7:16** Susura dede'a Yunani huuk ta surak lalane ka 16 ia.

23 Dadi basa manggarau leo naak kara raa kalua numa hatahori dalen
mai. Naa ndia tao nanggenggeon. Losa Manetualain oo nunuten boe."

Lamatuak Yesus tulu-fali inak esa fo ta hatahori Yahudi (Mateos 15:21-28)

24 Basa boe ma Yesus asa la'o ela mamanak naa, de reni kota esa reu nade
Tirus. Losa naa boe ma ara maso reni uma esa dale reu, nahuu Yesus ta
nau hatahorir bubuluk Ndia nai naa. Tehuu Ana ta bisa nafuni nala aon.
25-26 Numa naa hambu inak esa fo ta hatahori Yahudi. Ndia neni bonggin
numa nusa Fenisia nai profensi Siria. Neu ana namanene Yesus mai, de
ana neu noke-hule Yesus fo husi heni nitu numa ana feton neu.
27 Tehuu Yesus tee mbolek nae, "Kakanak kara muste ra'a rakahuluk, dei
fo nggari nana'a lenan fee busa." [Ma sosoan bei nefunik nae, Yesus muste
tulu-fali Ndia hatahori Yahudin nakahuluk, dei fo bisa tulu-fali hatahori
laen.]
28 Tehuu inak naa naselu nae, "Tebe, Papa! Tehuu busa naa nai mei
fengga dalen. Ana oo na'a hata fo tuda numa kakanak naa pinggan dale
mai boe." [Ma sosoan nae, kakanak kara ra'a, na, busa oo hambu na'a
boe. Leo mae Yesus tulu-fali Ndia hatahorin oo, tehuu Ana muste susuri-
memete hatahori laen boe].
29 Yesus namanene nala naa, boe ma nafada nae, "Awii! Mama kokolak
ndaa tebe! Dadi mama fali muu ngga leo, te nitu naa kalua numa mama
anan mai ena."
30 Basa boe ma inak naa fali neu ngga. Ana losa uma, te anan mana
sunggu selik. Memak nitu naa kalua tebe ena.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori nggoak ma mbakek esa

31 Basa boe ma Yesus asa kalua la'o ela kota Tirus, la'ok tungga tasi tatain
resik kota Sidon. Numa naa mai ara la'o rakandoo losa dano Galilea. Boe
ma ara la'o reni nusa kota salahunuk fo rasi'e roken rae, 'Dekapolis'.
32 Nai mamanak naa hambu hatahori esa nggoak ma mbakek. Ndia
nonoon nara roon neni Yesus neu. Ara roke-hule Yesus ndae liman neu
hatahori naa, fo tao nahain.
33 Boe ma Yesus la'o ela hatahori no'uk kara raa, de Ana fiti fe'e no kada
hatahori naa. Yesus tao lima kukun neni hatahori naa ndi'i doon dua sara
dale neu. Basa boe ma Ana tao ambe neu lima kukun de nafaroe hatahori
naa maan.
34 Yesus nasare mbali lalai neu, de le'a hahaen, boe ma ana parenda pake
sira dede'an nae, *"Efata!"* (Sosoa-ndandaan nae, "Buka leo!")
35 Ana kokolak talo kada naa, boe ma hatahori naa ndi'i doon namanene
tutik kana. Hatahori naa maan fo mana barakaik naa, banggana'u tutik
ka, de ana mulai kokolak no malole.
36 Basa boe ma dua sara fali reni hatahori no'uk kara reu. Yesus ndindia
sara nae, "Nenene, ee! Ei boso mafada hatahori mae, Au tao ahai hatahori
ia ena." Leo mae Yesus ndindia nahere sara, tehuu ara tui-bengga sudi nai
bee.
37 Hatahori fo mana ramanene tutuik naa, ara heran ralan seli. Ara bese
kola rae, "Ta neni babanggak! Hatahori ia tao basan dadi neu malole.
Hatahori mbakek bisa namanene. Hatahori nggoak bisa kokolak."

8

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun haa (Mateos 15:32-39)

1-3 La'e esa boe ma hatahori no'uk ka mai rakabubua fo ramanene neu
Yesus kokolan. Ara tungga Yesus fai telu ena, huu naa de ta ela nana'ak

ena bali. Boe ma Yesus nanggou nala ana nunin nara, de nae, “Au ameda kasian neu hatahori no'uk kara iar. Hambu ketuk numa dae dook mai, ma ara rakabubua faik telu ena, losa ta ela nana'ak ena. Malole lenak kara boso fali reu sara ro po'o rouk dei. Boso losak, ara ndi'a nai dalak.”
4 Yesus ana nunin nara raselu rae, “Papa! Mamanak ia nees, ma dook ka numa nggorok mai. Ta bisa dadi ita tahao hatahori no'uk ka talo ia!”
5 Tehuu Yesus natane sara nae, “Ei rotim mara hida de?”
Ara raselu rae, “Papa. Ai mambeda kada roti hitu a.”
6 De Yesus nadenu basa hatahori raa fo ranggatuuk reu daer. Boe ma Ana ha'i nala roti kahituk kara raa, de noke makasi neu Manetulain. Basa boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa nenik liman, de fee sara neu ana nunin nara. Boe ma ara reu baba'e fee basa hatahorir raa.
7 Ara oo raena i'ak hida boe. De Yesus noke seluk makasi neu Manetualain soa-neu i'ak kara raa. Boe ma Ana nadenu ana nunin nara reu baba'e fee hatahorir raa bali.
8-9 Basa sara nai rarain hambu hatahori rifun haa. Ara ra'a losa rakabete. Ra'a basa boe ma Yesus ana nunin nara reu raduduru nana'a lenan nara, sofe lembaneu hitu. Basa boe ma Yesus nadenu basa sara fali reu sara.
10 Neu ara fali reu sara, boe ma Yesus no ana nunin nara hene reni ofak dale reu, fo reni mamanak esa reu, nade Dalmanuta.

Hatahori Farisi rae tao rakatutudak Lamatuak Yesus (Mateos 16:1-4)

11 Neu Yesus asa losa Dalmanuta, boe ma hambu hatahori hida numa partei anggama Farisi mai ratonggo ro Yesus. Ara rakaseseluk dede'ak ro Yesus fo rae ike rakatutudak kana. Ara roke Yesus rae, “Papa! Matudu tanda heran esa fo dadi neu bukti ae, Papa memak hambu koasa numa Manetualain mai.”✡
12 Yesus le'a hahaen, de nae, “Mete ma Au amanene ei kokolak talo naa, na, Au fale daleng! Tao hata de ei moke tanda heran? Boso talo naa! Memak hambu tanda heran, tehuu Au ta tao fee ei.”✡
13 Basa boe ma Yesus la'o ela sara, de neu fo no ana nunin nara hene fali ofak dale reu. Boe ma ara la'o reni dano boboan seri reu.

Lamatuak Yesus fee nenorik nae, besa-besa mia hatahori Farisir lele'a-nonoren (Mateos 16:5-12)

14 Neu Yesus asa losa dano taladan, dei de ana nunin nara rasaneda sira lilii reni lepa-nggees. Ara reni kada roti esa.
15 Yesus namanene nala ara kokolak la'e-neu roti, boe ma Ana nae, “Ei muste besa-besa! Boso tungga manek Herodes no hatahori Farisir lele'a-nonore manggaraun. Sira lele'a-nonore manggaraun naa, sama leo laru ta'ik fo hatahori paken tao kaifuu roti dadi namo'o.”✡
16 Ana nunin nara ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara pangganana. Boe ma ara rakokola aok rae, “Tou lasik kokolak hata naa? Fama te Ana kokolak talo naa, nahuu ita ta teni roti, do?”
17 Tehuu Yesus bubuluk dudu'an nara. De Ana nafada nae, “Tao hata de ei kokolak la'e-neu kada roti! Ei ta malela Au kokolan sosoa-ndandaan, do? Memak ei utem mara ta rakaminak, na!
18 Ei mete-mita no ei mata de'e heli-helim mara ena, tehuu ei ta bubuluk sosoa-ndandaan! Nok bali ei pokek kara. Ei mamanene mala no ei ndi'i doo heli-helim mara, tehuu ta malela hata esa boe na. Nok bali ei mbakek kara. Ei lilii heni✡

✡ **8:11** Mateos 12:38; Lukas 11:16 ✡ **8:12** Mateos 12:39; Lukas 11:29 ✡ **8:15** Lukas 12:1 ✡ **8:18** Yermia 5:21; Yeskiel 12:2; Markus 4:12

19 roti kalimak kara fo Au fifi'i ba'e sara, de ahao hatahori rifun kalimak
kara raa ena, do? Faik naa ei maduduru mala roti lenan nara lembaneu
hida?"
Ara raselu rae, "Lembaneu salahunu dua, Papa."
20 Yesus natane seluk bali nae, "Ei bei masaneda faik naa, Au fifi'i ba'e
roti kahituk fo ahao hatahori rifun kahaak kara raa, do? Ei maduduru
mala lenan nara lembaneu hida?"
Ara raselu rae, "Hitu, Papa!"
21 Boe ma Yesus nae, "Memak tebe! Ei mete-mita no ei mata ao heli-helim
ena, tehuu hata de ei bei ta malela Au koasang numa bee mai?"

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek numa Betsaida

22 Basa boe ma Yesus asa laok losa nggorok Betsaida. Numa naa
hatahorir ralala'o ro hatahori pokek esa neni Yesus neu. Ara roke-hule
neu Yesus fo nafaroe tao nahai hatahori pokek naa.
23 Boe ma Yesus to'u nala hatahori naa liman, de noon la'o neni nggorok
dea neu. De Ana pura ambe neu hatahori naa matan, basa boe ma Ana
nafaroe matan. Ana natane nae, "Talo bee? O bisa mete-mita ena, do?"
24 Hatahori naa botik matan fo mete kii-konan, boe ma naselu nae, "Hou!
Au mete-ita hatahori la'o-la'o. Tehuu nok bali au mete-ita ai huuk la'o-la'o
ia!"
25 De Yesus tao seluk liman neu hatahori naa matan bali. Boe ma
hatahori naa soba mete seluk, medak neu te matan hai tebe-tebe ena.
Hatematak ia ana mete-nita no manggaledok ena.
26 Boe ma Yesus nadenu hatahori naa fali neu ngga, ma Ana fee
nesenedak neun nae, "O fali muu ngga leo, tehuu tungga dalak laen. Boso
fali muni Betsaida muu bali."

Petrus nafada nae, Yesus naa, Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai
(Mateos 16:13-20; Lukas 9:18-21)

27 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'ok ndule nggorok kara marai
Kaisarea Felipi. Yesus natane sara numa dalak nae, "Mete ma tungga
hatahori tutuin, na, ara rae, Au ia see?"
28 Ara raselu rae, "Hambu ketuk rae, 'Yohanis Mana Saranik'. Hambu
ketuk bali rae, 'ba'i Elia', fo Manetualain mana to'u dede'an lele uluk naa.
Laen bali rae, Papa ia, Hatahori esa numa Manetualain mana to'u dede'a
laen nara numa lele uluk mai."✡
29 Boe ma Yesus natane bali nae, "Tehuu ei mesa ngga mae, Au ia see?"
Petrus naselu nae, "Papa ia, Karistus! Ndia Manetualain henggenee
memak kana numa lele uluk mai ena."✡
30 Tehuu Yesus ndindia sara nae, "Ei boso mafada esa boe na, ee!"

Lamatuak Yesus nafada memak Ndia doidoson ma mamaten
(Mateos 16:21-28; Lukas 9:22-27)

31 Basa boe ma Yesus mulai nafada ana nunin nara nae, "Au ia, Hatahori
Dae-bafo Isi-isik. Neu ko Au hambu doidosok no'uk ka, nahuu lasi-lasi
hadak kara, malangga anggama malanggan nara, ma meser anggamar

✡ **8:28** Markus 6:14-15; Lukas 9:7-8 ✡ **8:29** Yohanis 6:68-69

timba heni Au. Neu ko ara tao risa Au, tehuu ndaa no bei-nesan,* Au asoda fali numa mamates mai."
32 Yesus nafada no manggaledon talo naa, boe ma Petrus le'a nala Yesus
neni tataik neu, de ana ka'i Yesus nae, "Papa boso kokolak talo naa! Au ta
mbo'i sira liman dai Papa."
33 Tehuu Petrus kokolak talo naa, ta tungga Manetualain hihii-nanaun.
Boe ma Yesus hekor fo mete neni ana nunin laen nara neu. De Ana nahara
berak neu Petrus nae, "Hei! Naa, nitur malanggan kokolan naa! Malai
heok ia! O dudu'a tungga kada hatahori dae-bafok hihii-nanaun, te ta
tungga Manetualain hihii-nanaun!"
34 Basa boe ma Yesus nanggou nala hatahori laen nara fo mai rakabua
ro ana nunin nara. De ana nanori sara nae, "See ndia nau tungga Au, ana
muste nakatataka nakandoo tungga-tungga faik. Ana muste lilii heni ndia
hihii-nanaun heli-helin fo tungga kada Manetualain hihii-nanaun mesa
kana. Leo mae hatahori rae tao risan, ana muste tungga nakandoo a
mesan, sama leo hatahori lemba-nasaa ai ngganggen fo neu mate.✡
35 Hatahori mana nau nasoda soa-neu kada ndia ao heli-helin, neu ko
masodan naa, sambu do lalo talo kada naa leo! Tehuu hatahori mana sadia
mate nahuu ana tungga Au ma tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen,
neu ko ana hambu masodak nakandoo no Manetualain.✡
36 Nenene ee! Mete ma o hambu basa dae-bafok oe-isin, tehuu
Manetualain timba heni o, na, nanalan hata?
37 Leo mae o lemba muni basa dae-bafok oe-isin oo, o ta bisa saiseluk
kana neu o samanem boe!
38 Masanenedak, ee! Hatahori manai dae-bafok tanak ia tatao-nono'i
manggaraun nara mata-matak kara. Ara ta tao matak neu Manetualain.
De see ndia mae tungga Au, do mae to'u Au nenoring, neu ko Au oo mae
manakun nai Manetualain matan boe. Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia,
neu ko Au fali mai numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ma Manetualain
atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai oo, konda sama-sama ro
Au boe. Ai konda numa nusa tetuk do inggu temak mai no Amak koasan
ta neni babanggak, dei fo hatahori bubuluk Au ia see.

9

1 Ei boso lilii-ndondou Au kokolan ia. Hambu ketuk numa ei marai iar,
bei ta mate, losa neu ko mete-rita Manetualain to'u parenda no koasa ina-
huuk."

Lamatuak Yesus mata-aon nasafali ma bualo'a-papaken nanggahadok numa letek lain
(Mateos 17:1-13; Lukas 9:28-36)

2 Seli faik nee numa Yesus nafada la'e-neu mamaten ma nesoda falin
numa mamates mai, boe ma Yesus noke no Petrus, Yakobis ma Yohanis,
fo ara sama-sama reu hene lete demak esa fo ta hambu hatahori nai naa.
Neu ara losa lain, de ara mete-rita Yesus mata-aon nasafali.
3 Ma Ndia bualo'a-papaken dadi neu muti manggahadok. Nai dae-bafok
ia, ta hambu hata esa muti manggahadon lena heni Yesus bualo'a-papaken
naa.

---

* **8:31** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, *μετὰ τρεῖς ἡμέρας (meta treis hēmeras)* "nai fai katelun" sosoan nai dede'a Tii, ndia "bei-nesan". Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai. ✡ **8:34** Mateos 10:38; Lukas 9:23; 14:27 ✡ **8:35** Mateos 10:39; Lukas 17:33; Yohanis 12:25

4 Medak neu ma, ara mete-rita Yesus kola-kola no ba'i Elia ma ba'i Musa.
5-6 Petrus asa ramata'u ralan seli. Boe ma Petrus pangganaa, losa ana
kokolak sadi ndaa. De ana nafada Yesus nae, “Papa! Ai mameda malole
nai ia! Dadi malole lenak ai mambaririik laak telu. Esa soa-neu Papa, esa
soa-neu ba'i Musa, ma esa bali soa-neu ba'i Elia.”
7 Basa boe ma soso'ak konda mai de tatana nala sara. Boe ma ara
ramanene harak esa numa soso'ak naa mai nae, “Nenene, ee! Yesus ia,
Au Ana susueng. Ei nenene matalolole neun leo!”✡
8 Neu Petrus asa ramanene rala harak naa, boe ma ara leleuk ndule
basan, tehuu medak neu ma ara ta mete-rita hatahori laen bali. Kada
Yesus mesa kana.
9 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara konda numa letek naa mai. Yesus
helu sara nae, “Hata fo ei mete-mitan bebeik kara ia, ei boso mafadan neu
hatahori esa boe na. Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au muste mate dei.
Neu ko mete ma Au asoda fali numa mamates mai ena, na, dei fo ei bole
mafada hatahori.”
10 Ara to'u ratalolole Yesus hara hehelun naa, de ara ta rafada hatahori
esa boe na. Tehuu telu sara mulai ratatane aok rae, “Ana kokolak nae,
‘Ana nasoda fali numa mamaten mai’, sosoan hata, ee? Talo bee, ee?”
11 Boe ma ara ratane Yesus rae, “Meser anggamar raa rae, ‘Ba'i Elia muste
mai nakahuluk, dei fo Karistus mai.’ Tehuu tungga Papa, na, talo bee?”✡
12 Yesus naselu nae, “Memak tebe! Ba'i Elia muste mai nakahuluk, fo
nasosoi dalak soa-neu Karistus, Hatahori naa ndia Manetualain henggenee
memak kana numa lele uluk mai ena. De talo bee? Ei bei ta malela hata
fo ara surak kana ena nai Manetualain Susura Malalaon soa-neu Hatahori
Dae-bafo Isi-isik naa, do? Ara surak memak kana ena rae, neu ko mete ma
Ana mai ena, na, hatahori rakasususak kana, losa ara nau tao risan.
13 De ei muste pasa ei ndi'i doom mara matalolole, ee! Ba'i Elia naa
memak mai ena. Tehuu hatahori rakasususak kana tungga sira hihiin.
Naa oo, ndaa no hata fo ba'ir surak memak kana numa lele uluk mai ena
boe.”

Lamatuak Yesus tao nahai kakana nitu sa'ek (Mateos 17:14-21; Lukas 9:37-43)

14 Neu Yesus no ana nunin kateluk kara raa ratonggo fali ro ana nunin
laen, ara mete-rita hatahori no'uk ka rakabua. Hatahori no'uk kara raa
mai, de ara mete-rita Yesus ana nunin laen rareresi ro meser anggamar.
15 Neu hatahori no'uk kara raa mete-rita Yesus, ara nggengger nahuu ara
du'a rae, Ana bei nai letek lain. Boe ma ara ralaik reu ratonggo ro Yesus.
16 Boe ma Yesus natane sara nae, “Ei mareresi hata nai ia?”
17 Hambu hatahori esa mai, de nae, “Papa, nenene dei! Au uni au ana
toung mai, fo Papa tao mahain dei. Nggoak, ta bisa kokolak nala, huu nitu
sa'en.
18 Mete ma nitu naa masok ena, na, ana fae nggari kakana ia ao-inan
neu daer. Boe ma bafan lua fufudek kara, ma ana henggu nisin. Ao-inan
barakai ndoos leo ai tuuk ia. Au oke Papa ana nunin nara fo ara husi heni
nitu naa. Tehuu ara ta bisa tao hata esa boe na.”
19 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana mboka sara nae, “Weeh! Eir
ia, sudi selik kana ena! Au anori ei la'i-la'ik ka ena, tehuu ei ta malela Au
nenoring no malole. Ma ei ta mamahere tebe-tebe neu Au! Au ahani ua ei
losa faik hida bali? Mai fo mia kakanak naa ia mai!”
20 Boe ma ara ko'o roo kakanak naa neni Yesus neu. Tehuu neu nitu
mete-nita Yesus, boe ma ana fae nggari kakanak naa losa tuda loli-loli neu
daer, ma bafan lua fufudek kara.

✡ **9:7** 2 Petrus 1:17-18; Mateos 3:17; Markus 1:11; Lukas 3:22 ✡ **9:11** Maleaki 4:5; Mateos 11:14

21 Basa boe ma Yesus natane kakanak naa aman nae, “O anan dadi talo
ia, ndia bee ena?”
Kakanak aman naselu nae, “Numa kadi'i anan mai.
22 Nitu naa nau tao nisa kakanak ia dook ka ena. Ana tumbu piru au
anang la'i-la'ik ka neni a'i dale neu, ma ana nggarin neni oe dale neu losa
nasamele. Dadi Papa tulun dei! Mete ma bisa, na, Papa kasian neu ai fo
tao mahai kakanak ia dei.”
23 Yesus naselu nae, “Tao hata de o mae, ‘mete ma bisa’? Memak Au bisa
tao hata a mesan, sadi hatahori ramahere dei!”
24 Basa boe ma tou lasik naselu leo bali nae bu'i ia, ma nae, “Papa!
Memak au amahere ena. Tehuu tulun fo au nemehehereng boe natea bali!”
25 Faik naa, Yesus mete-nita hatahori no'uk ka mulai rakarumbu mai
ruma naa. De Ana parenda nitu naa nae, “Weeh, nitu! O kalua numa
kakanak ia mai leo, fo ana bisa namanene ma kokolak nala. O boso maso
fali muni ndia neu bali!”
26 Nitu namanene Yesus kokolak talo naa, boe ma ana kii-bolu nahere.
Ana fae nggari kakanak naa neu daer, de le'a kede-kede, basa dei de ana
kalua la'o elan. Boe ma kakanak naa ndi'a nok bali sangga mate ia ena.
De hatahorir marai naa rae, “Naa! Maten ena!”
27 Tehuu Yesus to'u nala kakanak naa liman de nambadedeik kana. Boe
ma ana nambadeik tutik kana.
28 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela mamanak naa, fo ara
maso reni uma esa dale reu. Numa naa, ana nunin nara ratane Yesus rae,
“Papa! Tao hata de bebeik kara ia, ai ta bisa husi nitu naa?”
29 Boe ma Yesus nafada nae, “Nenene matalolole! Nitur memak
manggarauk. Dadi mete ma ei ta hule-haradoi moke tutulu-fafalik numa
Manetualain mai, na, ei ta bisa mabe'i husi nitur matak leo naak.”

Lamatuak Yesus nafada seluk bali Ndia mamaten (Mateos 17:22-23; Lukas 9:43-45)

30 Basa boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela mamanak naa, fo ara
maso reni nusa Galilea reu. Faik naa, Yesus ta nau hatahorir bubuluk Ndia
nai naa,
31 huu Ana nau nanori kada Ndia ana nunin nara. Ana nafada sara nae,
“Ta dook ka te ara rae se'o heni Au uni hatahori laen nara uu. Boe ma ara
tao risa Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia. Memak Au mate, tehuu neu ko
bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai.”*
32 Yesus nafada talo naa, tehuu ana nunin nara pangganana. Te ara ta
rambarani ratane seluk Yesus kokolan naa sosoa-ndandaan hata.

Lamatuak Yesus ana nunin nara rareresi rae, see ndia mo'on lenak (Mateos 18:1-5; Lukas 9:46-48)

33 Basa boe ma Yesus asa la'ok losa Kapernaum. Neu ara maso reni uma
dale reu, boe ma Yesus natane ana nunin nara nae, “Bebeik kara ia ei
mareresi hata numa dalak naa?”
34 Tehuu ta hambu esa nambarani naselu, nahuu neu ara bei la'ok numa
dalak, ara rareresi rae, see ndia mo'on lenak numa sira basa sara mai.✡

---

* **9:31** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, μετὰ τρεῖς ἡμέρας (meta treis hēmeras) ‘nai fai katelun’ sosoan nai dede'a Tii, ndia ‘bei-nesan’. Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai. ✡ **9:34** Lukas 22:24

35 Boe ma Yesus nanggatuuk fo nanori sara nae, “See ndia nau dadi
hatahori mo'o-inahuuk, na, leleo-lala'on muste dadi tebe-tebe sama leo
hatahori kadi'ik fo naono-lalau basa hatahorir.”✡
36 Boe ma Yesus ko'o nala kakana ana esa numa naa, de ana fali neni
ana nunin nara taladan neu. De Ana kokolak nae,
37 “See nau tungga Au fo ana naono-lalau hatahori kadi'ik sama leo
kakanak ia, na, sosoa-ndandaan nae, hatahori naa naono-lalau Au boe.
Ma ana oo naono-lalau Au Amang fo mana madenu Au uni dae-bafok ia
mai.”✡

See ndia dadi neu ita hatahorin?
(Lukas 9:49-50)

38 Basa boe ma Yesus ana nunin Yohanis kalaak nae, “Papa! La'e esa
ai mete-mita hatahori esa pake Papa naden fo ana husi nitu. De ai ka'in,
nahuu ndia naa, ta ita hatahorin.”
39 Tehuu Yesus naselu nae, “Weeh! Ei boso ka'in. Huu see ndia pake Au
nadeng fo tao tanda heran, na, ana ta kokolak tao naboboo Au nadeng.
40 Mete ma ana ta lena-laba ita, sosoa-ndandaan nae, ndia naa oo ita
hatahorin boe.✡
41 Masaneda matalolole! Mete ma hambu hatahori bubuluk nae, ei
tungga Karistus, boe ma ana tulu-fali ei, na, neu ko Manetualain ta lilii
heni hatahori naa sosota-mamanggun. Leo mae ana fee ei minu kada oe
hiek nggalaas esa oo, Manetualain ta lilii hatahori naa boe.”✡

Boso makamiminak mia kilu-salak
(Mateos 18:6-9; Lukas 17:1-2)

42 Basa boe ma Yesus nafada sara bali nae, “Mete ma hambu hatahori tao
kakana ana esa leo-la'o tao salak, losa kakanak naa ta namehere neu Au
bali, na, besa-besa, ee! Malole lenak ha'i batu mo'ok esa,† fuli neu hatahori
naa boliin, fo feen tena neni tasi demak dale neu.
43 Mete ma o tao salak munik o limam, na, tete henin leo! Malole lenak
o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada lima seserik lena heni
ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o limam dua sara.✡
44 [A'i mbila ta kala matek naa, memak mamana doidosok. Ulek kara
marai naa ta hahae tao kaboo mburuk.]‡
45 Mete ma o tao salak munik o eim, na, tete henin leo! Malole lenak o
maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada ei seserik lena heni ara
nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o eim dua sara.
46 [A'i mbila ta kala matek naa, memak mamana doidosok. Ulek kara
marai naa ta hahae tao kaboo mburuk.]§
47 Mete ma o tao salak munik o matam, na, edo henin leo! Malole lenak
o maso nusa tetuk do inggu temak muu, muni kada mata seserik lena heni
ara nggari o muni a'i mbila ta kala matek muu, muni o matam dua sara.✡
48 ‘A'i mbila ta kala matek naa,
memak mamana doidosok.
Ulek kara marai naa ta hahae tao kaboo mburuk.’✡
49 Au nenoring ia, memak berak ka. De see ndia nau tungga Au, na, ana
muste nakatataka tungga nakandoo, sama leo mbaa fo hatahori mamasin,
ma ara se'in neu a'i, mita fo mbaa naa nakai nala dook ka.

✡ **9:35** Mateos 20:26-27; 23:11; Markus 10:43-44; Lukas 22:26 ✡ **9:37** Mateos 10:40; Lukas 10:16; Yohanis 13:20 ✡ **9:40** Mateos 12:30; Lukas 11:23 ✡ **9:41** Mateos 10:42 † **9:42** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, ‘batu lelenduk’ fo pake mol hade-nggandum. ✡ **9:43** Mateos 5:30 ‡ **9:44** Susura dede'a Yunani huuk ma lasin lenak ta surak lalanek ka-44 ia. § **9:46** Susura dede'a Yunani huuk ma lasin lenak ta surak lalane ka-46 ia. ✡ **9:47** Mateos 5:29 ✡ **9:48** Yesaya 66:24

50 Masik naa, malole. Ita paken fo tao nalada nana'ak kara. Tehuu mete
ma masik naa mami ena, na, nenenin hata bali? Ita nggari henin leo. Ei oo
muste dadi sama leo masik boe, fo leo-la'o no masue-laik mia basa hatahori
lala'en.✡
De ei hahae mareresi bali mae, see ndia hatahori mo'o-inahuuk, do see
ndia kadi'ik!”

10

Hatahori Farisi sangga dalak fo ike Lamatuak Yesus la'e-neu sasaok-nemeketuk
(Mateos 19:1-12; Lukas 16:18)

1 Basa boe ma Yesus asa reni profensi Yudea reu, ma mamanak laen
manai lee Yarden boboan dulu. Yesus nai mamanak bee a mesan, hatahori
no'uk kara mai rakarumbu ralan. De Yesus nanori sara sama leo nasi'en.
2 Hambu hatahori Farisi hida mai fo rae tao rakatudak kana. Ara ratanen
rae, “Tungga ita anggaman hohoro-lalanen, mete ma touk esa sao ena, na,
ana bole namaketu no saon, do taa?”
3 Yesus naselu nae, “Masaneda dei! Hohoro-lalanek la'e-neu sao holu-
ndaek fo ba'i Musa tao elan fee ita nae leo bee?”
4 Ara raselu rae, “Ba'i Musa hohoro-lalanen nae, hatahorir bole ra-
maketu, sadi fee susura nemeketuk neu sao inan dei.”✡
5 Yesus bala nae, “Weeh! Nenene, ee! Huu ei langga batum mara dei, de
ba'i Musa surak talo naa!
6 Boso lilii-ndondou tutui makasososak, neu lelek Manetulain adu lalai
no dae-inak! Neni surak nae,
‘Manetualain adu hatahori dae-bafok, touk no inak.✡
7 Huu naa de touk muste la'o ela ndia inan ma aman,
fo neu leo-la'o dalek esa no saon
8 huu dua sara dadi reu esa ena.’✡
9 Mete ma Manetualain mesa kana ndia adu nala dua sara dadi reu esa
ena, na, hatahori dae-bafok boso mabingga-ba'e sara bali!”
10 Basa boe ma Yesus no kada ana nunin nara maso reni uma esa dale
reu. Numa naa, ara ratane Yesus nenorin bebeik kara ia.
11 Yesus naselu nae, “See ndia namaketu no sao inan, de ana sao seluk,
na, ana hohongge-lelena naa ena!
12 Sao inak oo leo naak boe! Mete ma ana namaketu no saon, de ana sao
seluk, na, ana oo hohongge-lelena naa boe!”✡

Lamatuak Yesus kokolak fee baba'e-babatik neu kakana anar
(Mateos 19:13-15; Lukas 18:15-17)

13 Faik esa, hambu hatahorir roo sira anan nara reni Yesus reu, fo roke-
hule Ana ndae liman ma kokolak fee baba'e-babatik neu sara. Tehuu Yesus
ana nunin nara rahara berak reu hatahorir raa.
14 Yesus mete-nita talo naa, boe ma Ana namanasa ana nunin nara
nae, “Ela kakana anar raa reni Au mai! Boso mamanggengge sara! Huu
hatahori mana sama leo kakana anar iar, ndia Manetualain hatahorin.
15 Ei masaneda matalolole! See ndia nau mai nasare Manetualain, na,
muste dalen hii nalan seli neun, sama leo kakana anar dalen nara hii ralan
seli neu sira inan ma aman. Mete ma ta leo naak, na, ara ta randaa dadi
reu Manetualain hatahorin.”✡
16 Basa boe ma Yesus holu nala kakana anar raa, ma Ana ndae liman
neu esa-esak langgan, de Ana fee baba'e-babatik neu sara.

✡ **9:50** Mateos 5:13; Lukas 14:34-35 ✡ **10:4** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:1-4; Mateos 5:31 ✡ **10:6** Tutui Makasososak 1:27; 5:2 ✡ **10:8** Tutui Makasososak 2:24 ✡ **10:12** Mateos 5:32; 1 Korentus 7:10-11 ✡ **10:15** Mateos 18:3

Hatahori kamasu'ik sangga dalak fo nasoda nakandoo no Manetualain (Mateos 19:16-30; Lukas 18:18-30)

17 Neu Yesus asa sangga la'o, boe ma hatahori kamasu'ik esa nalaik mai
fo nae natonggo no Yesus. Ana sendek luu-langgan nai Yesus matan, de
natane nae, “Papa Meser mana hambu hada-horomatak. Au ae atane ba'u
anak. Talo ia Papa. Au muste tao talo bee fo au bubuluk no tetuk ae, au bisa
maso nusa tetuk do inggu temak fo au asoda akandoo ua Manetualain?”
18 Yesus naselu nae, “Tao hata de o moke Au mae ‘mana hambu
hada-horomatak’? Ta hambu hatahori esa boe na mana hambu hada-
horomatak, kada Manetualain mesa kana.
19 O bubuluk Manetualain parendan numa lele uluk mai ena nae,
‘Boso makanisa hatahori;
Boso hohongge-lelena;
Boso mamana'o;
Boso dadi sakasii pepeko-lelekok;
Boso pakana'e mala hatahori hatan;
Ma fee hada-horomatak neu o inam ma o amam.’ ”✡
20 Hatahori naa naselu nae, “Tebe, Papa Meser! Mulai numa muri-sorung
mai, au tungga basa parenda raa ena.”
21 Yesus dalen kasian neu hatahori naa. Boe ma Ana nae, “Tebe! Tehuu
bei ela matak esa bali. Hatematak ia o fali muu ngga leo fo se'o heni basa o
hata-hetom lala'en. Doin nara, o muu baba'e fee neu hatahori mana susak
kara. Basa naa, o fali mai fo tungga Au leo. Dei fo Manetualain bala fee o
hata-heto manahetak nai nusa tetuk do inggu temak.”
22 Hatahori naa namanene nala Yesus kokolan talo naa, boe ma dalen
nakalulutu. De ana fali neu ngga no dalen susa nalan seli, nahuu su'in
no'un seli.
23 Boe ma Yesus mete neu-mai, de kokolak neu ana nunin nara nae,
“Nenene, ee! Hatahori kamasu'ik memak susa la'e esak kana maso nusa
tetuk do inggu temak!”
24 Ana nunin nara ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara
pangganananaa. Boe ma Yesus kokolak seluk bali nae, “Nenene matalolole!
Memak manggata'an seli, mete ma nau dadi neu Manetualain hatahorin.
Boso dudu'a mae, muda hiek.
25 Hatahori kamasu'ik maso nusa tetuk do inggu temak fo dadi neu
Manetualain hatahorin, naa manggata'an sama leo banda onta mo'ok esa
maso neni lalaen neu nesik ndandauk bolon.”
26 Yesus kokolan naa, tao nala basa sara boe pangganananaa. Boe ma ara
ratatane aok rae, “Mete ma tebe leo naak, na, see ndia bisa hambu nala
masoi-masodak, ee?”
27 Yesus mete sara esa-esak, boe ma Ana nae, “Soa-neu hatahori dae-
bafok memak ta bisa dadi. Tehuu boso lilii-ndondou: soa-neu Manetualain
basan bisa dadi!”
28 Basa boe ma Petrus so'uk kokolak nae, “Papa. Ai la'o ela basa ai hata-
heton lala'en, fo tungga Papa. Tehuu ai hambu hata?”
29-30 Yesus nae, “Au nau afada ei ae leo ia: hatahori mana tungga Au,
fo la'o ela ndia ina-aman, ka'a-fadin, anan nara, osi-lutun, ue-osan, ma
basa uma oe-isin lala'en, fo neu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen
sudi nai bee, neu ko ana simbo falik losa lipa la'e natun esa. Basa hata
fo ana la'o elak kara raa, neu ko ana simbo falik manahetak. Ma neu ko
ana oo hambu tuni-ndenik, nahuu ana tungga Au. Tehuu neu dae-bafok

✡ **10:19** Kalua numa Masir mai 20:12-16; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16-20

fai mate'en, neu ko ana nasoda nakandoo no Manetualain. Naa, babalan ndian ena.
31 Masaneda, ee! Hatahori fo mana tao aon leo hatahori mo'o-inahuuk,
tungga Manetualain dudu'an, neu ko ana dadi neu hatahori kadi'in lenak.
Tehuu hatahori fo mana tao aon leo hatahori kadi'ik, tungga Manetualain
dudu'an, neu ko ana dadi neu hatahori mo'o-inahuuk."✡

Lamatuak Yesus nafada la'e katelun ena la'e-neu Ndia mamaten (Mateos 20:17-19; Lukas 18:31-34)

32 Faik naa, Yesus asa la'o reni Yerusalem reu, Ana nesik mata. Ndia ana
nuni kasalahunu duan nara ro hatahori laen nara la'ok tunggan. Ara bei
rasaneda Ndia kokolan fai maneuk kara nae, hatahori nae tao nisan nai
Yerusalem. De ara pangganaa ma ramata'u. Yesus namanene nala naa,
boe ma Ana nanggou nala ana nunin nara mesa kasa, de nafada seluk bali
hata fo hatahori nae tao neun nai Yerusalem.
33 Ana nafada nae, "Ei nenene, ee! Hatematak ia ita teni Yerusalem teu.
Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Tehuu nai naa ara se'o heni Au, neu
malangga anggama malanggan nara ma meser anggamar. Basa de ara
raketu hukun mates neu Au. Boe ma ara fee heni Au uni hatahori laen fo
ta mana malela Manetualain uu.
34 Boe ma ara rakamamaek Au. Ara pura ambe neu Au. Ara poko-femba
rakalulutu Au ao-mbaang. Basa dei fo ara tao risa Au. Memak Au mate
tetebes. Tehuu neu bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai."*

Yakobis no Yohanis roke dadi neu hatahori mo'o-inahuuk (Mateos 20:20-28)

35 Basa boe ma, Yakobis ma Yohanis, ndia Sabadeus anan nara reni Yesus
reu. Ara rafada rae, "Papa Meser! Ai parluu Papa."
36 Yesus natane sara nae, "Ei parluu hata?"
37 Ara raselu rae, "Talo ia, Papa! Neu ko mete ma Papa nangggatuuk
to'u parenda ena, na, ai moke-hule Papa fo fee ai kadera nenggetuuk, esa
neu Papa boboa konan, ma esa neu Papa boboa kiin, fo ai oo to'u parenda
boe."
38 Yesus naselu nae, "Ei dua ngga ia ta bubuluk hata fo ei mokek. Au
ia, neu ko hambu doidosok no'uk ka. De talo bee? Ei du'a mae, ei oo bisa
mabe'i lemba-masaa doidosok naa sama-sama mia Au losa mate boe, do?"✡
39 Ara raselu rae, "Ai bisa, Papa!"
Yesus bala sara bali nae, "Memak, neu ko ei oo lemba-masaa doidosok
naa sama leo Au boe.
40 Tehuu see ndia nanggatuuk nai Au boboa kiin do Au boboa konan, Au
ta ndia aketu naa. Manetualain ndia naena haak fo naketu. Ana naketu
memak ena, see ndia nanggatuuk nai mamanak naa."
41 Neu ana nuni laen nara ramanene rala Yakobis no Yohanis roke talo
naa, boe ma ara ramanasa.
42 Basa boe ma Yesus nanggou nala basa sara, de Ana nae, "Talo ia! Ei
bubuluk ena, hetu? Hatahori mo'o-inahuuk fo mana to'u parenda nasi'e
tuni-ndeni rau-inggun nara, losa ara ta bisa rakaundak rala. Ma malangga

---

✡ **10:31** Mateos 20:16; Lukas 13:30 * **10:34** Nai dede'a Yunani, ara mulai reke numa: faik ia (= esa), be'e-mai (= dua), bei-nesak (= telu), fai kahaan (= haa). Dadi nai dede'a Yunani, μετὰ τρεῖς ἡμέρας *(meta treis hēmeras)* "nai fai katelun" sosoan nai dede'a Tii, ndia "bei-nesan". Masaneda, nahuu Lamatuak Yesus maten nai fai limak (reken esa). Be'e-mai ndia fai neek (reken dua), Lamatuak Yesus nai rates dale. Bei-nesan, ndia fai menggu (reken telu), Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai. Dadi tungga ita rereke fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali numa mamaten mai. ✡ **10:38** Lukas 12:50

nusak kara fo ta mana malela Manetualain, ara fee parenda lena-lenak, losa rau-inggun nara ta bisa botik rala langgan nara.
43 Tehuu ei ta bole tao talo naa! See numa ei mai nau dadi neu hatahori mo'o-inahuuk, na, ana muste dadi sama leo hatahori neondak fo naono-lalau hatahori laen.✡
44 Ma see ndia nau dadi neu malanggan, na, ana muste tao aon leo ata-dato.✡
45 Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia ta mai fo hatahorir raono-lalau Au. Tehuu Au mai fo aono-lalau hatahori no'uk ka. Au mai fo fee Au sodang katematuan, fo tefa-soi ala hatahori no'uk ruma sala-singgon nara mai."

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek
(Mateos 20:29-34; Lukas 18:35-43)

46 Yesus no ana nunin nara ma hatahori no'un seli losa kota Yeriko. Neu ara rae la'o rakandoo, te hatahori pokek esa nanggatuuk fo hule-hule numa dalak tatain. Naden Bartimeos, ndia papa Timeos anan.
47 Neu ana namanene nae, mana la'ok nesik naa, ndia Yesus numa Nasaret mai, boe ma ana bolu nahere nae, "Yesus, Dauk tititi-nonosin, ee! Ai mahani a neu Papa dook ka ena. Kasian neu au dei!"
48 Hatahorir ramanene ana bolu talo naa, boe ma ara ka'in rae, "Weeh! Nenee!"
Tehuu ana boe kii-bolu nahere nae, "Yesus! Dauk tititi-nonosin, ee! Kasian neu au dei!"
49 Boe ma Yesus nambarii taak, de nae, "Mian mai dei!"
Boe ma ara reu, de rafadan rae, "O nenee leo! Papa Meser noke o. Mai leo!"
50 Bartimeos namanene talo naa, boe ma ana piru heni lafan, de nambadeik lai-laik neu natonggo no Yesus.
51 Yesus natane nae, "O hii hata?"
Hatahori pokek naa naselu nae, "Papa, ee! Au oke-hule fo au bisa mete-ita."
52 Yesus nafada seluk kana bali nae, "Huu o mamahere mae, Au bisa tao ahai o, de hatematak ia o hai ena. Muu leo!"
Boe ma Bartimeos matan mete-nita tutik kana leo. Basa boe ma ana la'o tungga neu nafuli Yesus.

11

Lamatuak Yesus asa maso reni Yerusalem reu, ma basa hatahori koa-kion sama leo hatahori mo'o-inahuuk
(Mateos 21:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanis 12:12-19)

1 Neu ara sangga deka kota Yerusalem, boe ma ara losa nggorok dua, ndia Betfage ma Betania, rai letek Setun tatain.* Numa naa, Yesus asa hahae taak. Boe ma Ana nadenu ana nunin dua la'o rakahuluk.
2 Ana helu sara nae, "Ei dua ngga makahuluk, meni nggorok naa miu. Mete ma ei maso, neu ko ei mete-mita banda keledei esa anan neni pa'ak nai naa. Hatahorir bei ta sa'e ritan. Miu sefi heni talin fo le'a menin ia mai.
3 Tehuu mete ma hambu hatahori natane ei nae, 'Tao hata de ei sefi meni keledei naa?' Na, ei maselun mae, 'Ai Lamatuan nae paken. Mete ma Ana pake basa, neu ko Ana haitua fali memak kana.'"

✡ **10:43** Lukas 22:25-26 ✡ **10:44** Mateos 23:11; Markus 9:35; Lukas 22:26 * **11:1** Letek naa ara foin nade 'Setun', nahuu nai naa hambu osi ai huuk setun no'uk ka, fo ara rumu rala minan numa boan mai. Letek Setun naa nai rarain doon kilo esa numa Yerusalem mai.

4 Boe ma hatahori kaduak kara raa reu, de mete-rita keledei naa anan
neni pa'ak nai uma esa bebelan, nai dalak tatain. Boe ma ara sefi heni
talin, de le'a renin.
5 Tehuu hatahorir fo mana rambariik ruma naa ratane rae, “Weeh! Tao
hata de ei sefi meni hatahori keledein?”
6 Boe ma ara raselu rae, “Ai Lamatuan nae paken. Mete ma Ana pake
basa, neu ko ai meni fali memak kana!” Boe ma hatahorir raa ela sara le'a
reni keledei naa.
7 Ara le'a renin neni Yesus neu. Boe ma ara bela lafan nara neu keledei
naa lain, de Yesus sa'en.
8 Neu ara sangga maso kota dale reu, boe ma hambu hatahori no'uk ka
ha'i rala lafan nara ma ndae arun nara, de ara tao sara reu dalak lain.
Hambu ketuk reu tati rala mbua sina doon nara† numa dalak tatain fo
ara nggenggela sara reu dalak taladan. No dalak naa, ara tao tanda rae,
sira soru Lamatuak Yesus no hada-horomatak. Sama leo ara rasi'e soru
hatahori mo'o-inahuuk kara.
9 Boe ma hambu hatahori ketuk la'ok rakahuluk resik Yesus matan, ma
ketuk la'ok tungga dean. Ara mulai eki rae,
“*Hosana!* Ita koa-kio Manetualain!‡
Manetualain fee baba'e-babatik neu hatahori fo ana mai pake Manet-
ualain naden,
huu Manetualain nadenun mai ena!✡
10 *Hosana!* Ita koa-kio Manetualain!
Huu Manetualain nae nambadedeik falik mane Dauk parendan!
Hosana! Ita koa-kio Manetualain!
Huu Manetualain nanggatuuk to'u parenda ena nai lalai fo demak
mate'en!”
11 Yesus asa losa kota dale, boe ma ara maso reni Manetualain Uma
Huhule-haradoi Ina-huun bebelan reu. Boe ma Yesus mete natalolole ndule
basa uma naa nanalan. Tehuu sangga makiuk ena, de ara fali reni nggoro
Betania reu.

Lamatuak Yesus parenda ai huuk esa fo ana ta bisa naboa ena (Mateos 21:18-19)

12 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma ara kalua numa Betania mai, de ara
maso fali reni kota Yerusalem reu. Tehuu neu ara bei la'ok numa dalak,
boe ma Yesus nameda ndoe.
13 Ana mete-nita ai huuk esa numa dalak tatain. Hatahorir rasi'e ra'a
boan.§ De Yesus la'ok deka-deka neni ai huuk naa neu fo nae mete sudik
kaboak, do taa. Neu Ana losa ai huuk naa, Ana ta mete-nita boak esa boe
na, Ana mete-nita kada ai huuk naa doon. Huu memak fai neboan bei ta
losa.
14 Boe ma Yesus parenda ai huuk naa nae, “Huu o ta bisa fee o boan mai
Au, de mulai numa hatematak ia neu o ta bisa fee o boan neu hatahori
laen ena!”
Ana nunin nara ramanene, Ana nahara berak talo naa.

Lamatuak Yesus maso neni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun neu, de ofe heni pasar numa naa (Mateos 21:12-17; Lukas 19:45-48; Yohanis 2:13-22)

---

† **11:8** Markus susuran huun surak nae ‘ndanan nara’. Tehuu ita bubuluk nai Yohanis 12:13 nae, naar sira mbua sina doon nara. ‡ **11:9** Sira dede'a Aram nae, *‘Hosana’*. Lele uluk sosoa-ndandaan nae, ‘ana tao nasoi-nasoda’. Tehuu nai Lamatuak Yesus tembo-lelen, ara rasi'e pake dede'a de'ek naa, fo koa-kio Manetualain. ✡ **11:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26 § **11:13** Dede'a Indonesia pake dede'a de'ek nae ‘Ai huu kaak’, numa dede'a Yunani *sukē*mai. Tehuu Susura Malalaok natudu ai huu kaak fo hatahorir rasi'e selen ma ra'a boan nai Isra'el. Nai Indonesia dulu, hatahorir ta selen ma ta ra'a ai naa boan. De ‘ai huu kaak’ nai Susura Malalaok dale ta sama no ita ai huu kaak manai ia.

15 Basa boe ma ara la'ok rakandoo losa Yerusalem, de Yesus maso
seluk neni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun neu. Numa Uma
Huhule-haradoi Ina-huuk naa bebelan, hatahori taon dadi neu pasar, fo
ara rasese'o mbui lunda sinar, ndia hatahori paken dadi neu tunu-hotuk
soa-neu hule-haradoik. Yesus mete-nita talo naa, boe ma Ana neu husi-
mbuu kalua heni sara. Ana fae nggari heni basa meir fo ara pake tuka
doik, ma fae nalengga heni basa banggur fo ara pake rasese'o mbuik kara.
16 Boe ma Ana ka'i-ore basa hatohori fo ta bole reni bua-ba'un nara fo
la'ok tepa tungga Uma naa bebelan bali.
17 Boe ma Ana nanori sara nae, “Ei bubuluk memak ena hata fo
Manetualain mana to'u dede'an nara surak ena rae, ‘Au ambadedeik Au
Umang ia fo basa hatahori nusa-nusak kara mai hule-haradoi nai ia.’
Tehuu ei tao Uma ia dadi neu na'o manu-meor mamana nekebuan!”✡
18 Neu malangga anggama Yahudir malanggan nara ma meser anggamar
ramanene Yesus tao talo naa ena, boe ma ara rasakele neun. De ara mulai
sangga dalak fo rae tao risan. Tehuu ara oo ramahia boe, nahuu hatahori
no'uk ka hii ralan seli neu Ndia nenorin.
19 Neu ledo mulai tesa ena, boe ma Yesus asa kalua numa kota Yerusalem
mai, fo fali reu sunggu nai nggorok Betania.

Mete ma ita tamahere tebe-tebe neu Manetualain, na, neu ko Ana fee hata fo ita tokek
(Mateos 21:20-22)

20-21 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma ara fali reni Yerusalem reu bali.
Neu ara bei la'ok numa dalak, ara resik ai huuk naa, fo afik ka Yesus
kokolak neun. Ana nunin nara heran bali-bali, nahuu ai huuk naa mate
namatuu losa okan nara ena. Boe ma Petrus nasaneda Yesus kokolan afik
ka naa. Basa boe ma ana nafada nae, “Papa! Mete sudik! Ai huuk naa fo
afik ka Papa nakatoon naa, maten ena!”
22 Boe ma Yesus naselu nae, “Memak tetebes! Sadi ei oo mamahere tebe-
tebe neu Manetualain leo naak boe.
23 Mete ma ei mamahere tebe-tebe, na, ei bisa madenu letek esa fo lali
neni tasi neu. Dei fo Manetualain lali heni letek naa, sadi ei nemeheherem
boso bibiak! Ei muste mamahere tebe-tebe neu Manetualain.✡
24 Boso lilii-ndondou, ee! Sadi ei mamahere tebe-tebe mae, Manetualain
bisa nabe'i fee hata fo ei mokek, neu ko Ana taon fee ei!
25 Tehuu mete ma hambu hatahori esa hule-haradoi, naa te dalen ta
neulauk no hatahori laen, na, ana muste malole fali no hatahori naa dei.
Talo naa dei fo ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak, koka heni ei
sala-singgom.
26 [Mete ma hambu numa ei mai bei nambeda dalek, ma ta nau fee
ambon neu hatahori, neu ko ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak
oo ta nau lilii heni ei sala-singgom mara boe.”]* ✡

Ara rakaseseluk dede'ak ro Lamatuak Yesus la'e-neu Ndia haak
(Mateos 21:23-27; Lukas 20:1-8)

27 Basa boe ma ara la'o rakandoo. Losa Yerusalem, boe ma ara maso reni
Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun reu bali. Neu ara maso losa
Uma bebelan, boe ma malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser
anggamar, ma lasi-lasi hadak Yahudir mai,
28 fo ratane Yesus rae, “See ndia nadenu O mai tao nemuek numa ia ndia
afik ka? See ndia fee O haak?”

✡ **11:17** Yesaya 56:7; Yermia 7:11 ✡ **11:23** Mateos 17:20; 1 Korentus 13:2 * **11:26** Susura dede'a Yunani huuk fo lasin lenak ta surak lalanek ka-26 ia. ✡ **11:26** Mateos 6:14-15

29 Tehuu Yesus bubuluk ara sangga dalak fo rae rakatutudak Ndia. Boe
ma Ana bala nae, “Au oo ae atane ei boe. Ei maselu Au dei, dei fo Au aselu
ei.
30 Au ae atane talo ia: ei basa ngga malela Yohanis, Mana Saranik naa,
hetu? See ndia feen haak fo ana sarani hatahorir? Manetualain, do
hatahori dae-bafok?”
31 Boe ma ara dudu'a reu-mai, ma rakokola aok rae, “Awii! Ikek nala ita
ia ena, ma! Huu mete ma ita taselu tae, ‘Manetualain ndia feen haak’, neu
ko Ana bala nae, ‘Mete ma talo naa, tao hata de ei ta mamahere Yohanis?’
32 Ma ita oo ta bisa tae, ‘Hatahori dae-bafok ndia nadenun.’ Neu ko basa
hatahori ramue, nahuu ara ramahere rae, Yohanis naa, Manetualain mana
to'u dede'an.”
33 De ara raselu rae, “Ai ta bubuluk!”
Boe ma Yesus naselu seluk bali nae, “Mete ma talo naa, na, Au oo ta nau
afada boe ae, see ndia nadenu Au.”

12

Lamatuak Yesus tui lololek la'e-neu hatahori mana maue osi anggor (Mateos 21:33-46; Lukas 20:9-19)

1 Basa boe ma Yesus nafada seluk bali neu malangga anggama Yahudi
malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak Yahudir. Ana pake
lololek nae, “Hatahori esa neu tao osi neu daen faa, fo sangga sele ai anggor.
Basa de ana mba'a eko-feon. Ma ana tao baak fo nae natanee anggor oen.
Ana oo nambaririik mamana nenea demak esa boe. Basa de ana fee osi
naa neu hatahori laen fo ara raue ma raba'e buna-boan nara roon. Boe
ma ana la'o neni nusa fe'ek neu.✡
2 Losa fai ketu anggor boan, boe ma tenu daek naa nadenu ndia hatahori
mana maue-osan esa neni hatahori mana maue osir raa neu, fo noke ndia
baba'en.
3 Tehuu neu ana losa, mana maue osir raa humu ralan, de ara popokon.
Boe ma ara radenun fali no lima rouk.
4 Basa boe ma tenu daek nadenu ndia hatahori mana maue-osan esa bali.
Tehuu mana maue osir raa popoko hatahori naa langgan losa hinak kara.
Boe ma ara rakamamaek kana ma ara husi henin.
5 Boe ma tenu daek naa nadenu seluk ndia hatahori mana maue-osan
laen bali. Tehuu ara hala risan. Leo mae ara tao talo bee oo, tenu daek naa
kada nadenu ndia hatahori mana maue-osan neu nakandoo boe. Tehuu
mana maue osir raa popoko ketuk, ma hala risa ketuk.
6 Hatematak ia ela kada hatahori esa, ndia tenu daek ana tou kisen, fo
ana susuen mate'en. Huu ana ta hambu dalak seluk ena, de nadenu kada
kanak naa neu. Ana du'a nae, ‘Mete ma au adenu au ana heli-heling ndia
neu, neu ko ara simbon no malole, ma ara ramanene neun.’
7 De ana nadenu anan neu. Tehuu mana maue osir raa mete-rita kanak
naa mai, boe ma ara rakokola aok rae, ‘Woi! Ei mete dei! Tou lasik nadenu
ana heli-helin mai ena! Mete ma tou lasik maten, na, kanak ia ndia simbo
nala basa pusakar raa lala'en. Mai fo ita hala tisan, mita fo ita la'e tala
ndia pusakan ia.’
8 Boe ma ara rame-rame humu ralan, de ara hala risan. Basa naa ara
ko'o rala ao-mbaa mamaten, de ara nggarin neni osi dea neu. Lololek ia
losa kada naa.”
9 Basa boe ma Yesus natane hatahori mo'o-inahuuk kara nae, “Tungga ei
hahambum mara, na, tenu daek tao mana maue osir raa talo bee? Tungga
Au, na, neu ko tenu daek mai fo hala nisa basa mana maue osir raa. Basa
naa, ana fee osi naa neu hatahori laen fo naue ma raba'e buna-boan.

✡ **12:1** Yesaya 5:1-2

10 Ita basa ngga lees tita Manetualain Susura Malalaon ena nae,
‘Hambu batu esa tukan nara nggari henin ena.
Tehuu hatematak ia, batu naa dadi neu batu netehuuk ena.
11 Manetualain mesa kana ndia here nalan, de nanggatutuuk batu naa.
Huu naa de ita mete-titan lolen seli!’ ”✡
12 Hatahori mo'o-inahuuk kara raa ralela ralak kana rae, Yesus pake lololek naa ndee la'e sira. Ara tetuk sama leo mana maue osir bebeik kara raa. Basa boe ma ara mulai sangga dalak fo rae humu Yesus. Tehuu ara ramahia hatahori no'uk kara fo mana hii Yesus nenorin. De ara la'o ela Yesus leo.

Hatahori rae ike Lamatuak Yesus pake dalak bae bea (Mateos 22:15-22; Lukas 20:20-26)

13 Basa boe ma hatahori Yahudir mo'o-inahuun nara radenu hatahori Farisi hida ro Herodes partein hatahorin hida bali reu rakaseseluk dede'ak ro Yesus fo ara rae iken.
14 Ara mai de rakaseseluk dede'ak ro Yesus rae, “Papa Meser! Ai basa ngga bubuluk Papa dalen ndoos, ma ta mana nalela pepeke-lelekok. Papa kada mete hatahori dalen. Papa oo nafada Manetualain hihii-nanaun no manggaledok boe, nahuu Papa ta mana mete matak. De hatematak ia, ai nau matane dede'ak esa. Tungga ita anggama Yahudi hohoro-lalanen, ndondoon naa ita bae bea neu man-parenda Roma mane ina-huun,* do taa?”
15 Tehuu Yesus bubuluk nae, ara rae ike Ndia naa ena fo Ndia kokolak laban man-parenda Roma. Boe ma Yesus naselu no nahere haran nae, “Tao hata de ei nau ike Au no dede'ak naa! Matudu sudik Au doi fulak esa dei!”
16 Boe ma ara loo fee Yesus doi fulak esa. Yesus ha'i nalan, de ana namumulan. Basa boe ma Ana natane sara nae, “Nggambar ia, see matan? Ma ia see naden?”
Boe ma ara raselu rae, “Naa, man-parenda Roma mane ina-huun!”
17 Boe ma Yesus nae, “Mete ma leo naa, na, ei miu fee man-parenda hata fo man-parenda haak. Ma fee Manetualain hata fo Manetualain haak.”
Ara ramanene rala Yesus naselu talo naa, boe ma basa sara heran bali-bali, huu Ana nafada ndaa, na. Huu naa de ara ta bisa ike rala sana.

Nenorik la'e-neu hatahori mates nasoda fali numa mamaten mai, ma bei hambu dede'a sasaok soa-neu hatahori nai nusa tetuk do inggu temak, do taa? (Mateos 22:23-33; Lukas 20:27-40)

18 Hambu partei anggama laen esa, fo hatahorir roken rae, partei Saduki. Ara fee nenorik rae, hatahori mates ta bisa nasoda fali numa mamaten mai. La'e esa, hambu hatahori Saduki hida oo, mai fo rae ike Yesus boe. Ara kokolak ro Yesus rae,✡
19 “Papa Meser! Ba'i Musa surak ela fee ita dala-hadak ia nae: Mete ma touk esa mate la'o ela saon, ma anak taa, na, touk naa fadin muste sao nala ina falu naa, mita fo ana fee tititi-nonosik soa-neu ka'an mana matek naa ena.✡
20 Memak Musa fee nenorik talo naa. Tehuu ai nau matane talo ia: hambu touk hitu ka'a-fadik kara. Uluk sao nakahuluk, boe ma maten, tehuu anak taa.
21 Boe ma fadik mana tunggan, sao nasafali ina falu naa. Ta dook ka, ana oo mate boe, ma anak taa. Leo naak oo no fadik katelun boe. Ana sao nala ina falu naa, tehuu ana mate, ma anak taa.

✡ **12:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22-23 ‘Keser’. * **12:14** Hatahori Roma mane ina-huun, roken rae ✡ **12:18** Nedenuk kara Tutuin 23:8 ✡ **12:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:5

22 Talo naa nakandoo losa fadi muri anak oo, maten boe. Basa boe ma
ina falu naa maten.
23 Dadi hatematak ia, ai nau matane talo ia: inak naa sao nita no touk
hitu ena. Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, Manetualain nasoda falik
hatahori mates sara, inak naa dadi neu see saon numa touk kahituk kara
mai, ou?”
24 Boe ma Yesus naselu nae, “Mete ma ei matane talo naa, sosoan-
ndandaan nae, ei ta malela tebe-tebe Manetualain Susura Malalaon isin.
Ma ei oo ta malela Manetualain koasan boe. Dadi eir ia sala tebe-tebe ena!
25 Nenene, ee! Talo ia: ta hambu dede'a sasaok nai nusa tetuk do inggu
temak. Basa hatahori mates lala'en fo Manetualain tao nasoda falik kasa,
ta hambu esa sao bali. Leo naak oo, Manetualain atan nara marai nusa
tetuk do inggu temak ta sao boe.
26 Ma Au oo nau kokolak la'e-neu hatahori mates bisa nasoda fali numa
mamaten mai, do taa boe. Ba'i Musa surak la'e-neu ai huu anak fo a'i
na'an, tehuu ta kade sana. Ei masaneda tutuik naa, do taa? Neu a'i mbila
numa ai huuk naa, Manetualain nafada ba'i Musa nae, ‘Au ia, Manetualain
numa o ba'im mara mai, sira ba'i Abraham, ba'i Isak, ma ba'i Yakob. Basa
sara rakaluku-rakatele rakandoo reu Au losa hatematak ia.’✡
27 De ita bubuluk tae, ita ba'in nara raa mates sara dook ka ena. Tehuu
Manetualain nafada ena nae, Ndia bei dadi neu sira Lamatuan, huu naa
de ita bubuluk tae, ara rasoda fali ena. Dadi leo mae hatahorir mate ena
oo, ara rasoda fali numa mamates mai boe. Memak hatahori masodak
ndia rakaluku-rakatele neu Manetualain, ta hatahori mates, hetu? Dadi
mete ma ei to'u makandoo nenorik naa mae, hatahori mates ta nasoda fali
numa mamaten mai, memak ei sala malan seli naa ena!”

Sue-lai neu Manetualain ma sue-lai neu hatahori (Mateos 22:34-40; Lukas 10:25-28)

28 Faik naa, neu Yesus nanggatuuk kola-kola no partei Saduki hatahorin
nara, hambu meser anggama esa tungga namanenen. Meser anggama naa
du'a nae, Yesus naselu hatahori Sadukir netanen nara no malole ena. Boe
ma ana natane Yesus nae, “Papa! Au nau atane talo ia: ita dala-hadan
hohoro-lalanen, ma anggama parendan, no'un seli. Numa basa parendar
fo maruma ba'i Musa mai naa, bee ndia nenenin lenak mate'en?”
29 Yesus naselu nae, “Parenda fo nenenin lenak mate'en nai Manetualain
Susura Malalaon dale naa nae talo ia:
‘Basa hatahorir marai Israel! Ei nenene matalolole!
Manetualain naa, memak ita Lamatuan,
ma ita Mana Parenda Mana Koasan.
Ta hambu seluk laen, kada Ndia mesa kana ena.
30 De ei muste sue-lai neun *lena* heni basa-basan.
Huu naa de ei muste hii malan seli neun,
malela Ndia,
ma maue-osa fafandek lima-eim mara fo tungga Ndia hihii-nanaun.’✡
31 Ma parenda kaduan nae talo ia:
‘O muste sue hatahori laen nara, sama leo o sue o ao heli-helim.’
Parenda kaduak kara ia nenenin lenak mate'en. Ta hambu parenda laen
bali fo nenenin lena heni parenda kaduak kara ia.”✡
32 Basa boe ma meser anggama naa kokolak seluk no Yesus nae, “Memak
Papa kokolan naa, tetebes. Manetualain dadi neu ita Malangga Ina-huun,
ma ta hambu Lamatuak laen ena.✡

✡ **12:26** Kalua numa Masir mai 3:6 ✡ **12:30** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:4-5 ✡ **12:31** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18 ✡ **12:32** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:35

33 Ita muste sue-lai Manetualain lena heni basa-basan, losa ita hii talan
seli neun, ma ita talela Ndia, ma taue-osa fafandek ita lima-ein nara fo
tungga Ndia hihii-nanaun. Ma ita muste sue basa hatahorir sama leo ita
sue ita ao-ina heli-helin. Ita tao talo naa, na, Manetualain namahoko nalan
seli lena heni ita tungga kada anggama hohoro-lalanen. Naa, lolen lena
numa kada ita tao banda tunu-hotuk, do fee bua-ba'uk laen neu Ndia.”✡
34 Yesus namanene nala ana naselu talo naa, boe ma Ana du'a nae, meser
anggama naa nalela no malole ena. Boe ma Yesus nae, “O sangga mae dadi
muu Manetualain hatahorin ena.”
Basa boe ma ta hambu seluk hatahori laen bali nambarani nakaseseluk
dede'ak no Yesus, te ta hambu hatahori esa senggi Yesus boe na.✡

Karistus naa memak mane Dauk tititi-nonosin, ma Ndia oo dadi neu mane Dauk Lamatuan boe
(Mateos 22:41-46; Lukas 20:41-44)

35 Yesus bei nanori hatahorir raa nai Manetualain Uma Huhule-haradoi
Ina-huun. Boe ma Yesus natane sara nae, “Tungga ei hahambum, na, talo
bee? Meser anggamar fee nenorik rae, Karistus naa, ndia Manetualain
here memak kana numa lele uluk mai ena. Tungga sira, na, Ndia kada
mane Dauk tititi-nonosin. Tehuu naa, ta ndaa.
36 Lele uluk Manetulain Dula-dale Malalaon pake mane Dauk fo ana
surak ena nae,
‘Manetualain nafada au lamatuang ena nae,
“Mai fo manggatuuk muu mamana hada-horomatak mate'en ia nai Au
boboa konang.
Neu ko Au tao ala o musum mara losa ara do'or mbali O.’ ”✡
37a Numa naa mai, ita bubuluk tae, mane Dauk mesa kana noke Karistus
naa nae, ‘Lamatuak’. Sosoa-ndandaan nae, mete ma hatahorir kokolak
rae, Karistus naa, kada mane Dauk tititi-nonosin, na, naa ta bei dai. Ana
oo dadi neu mane Dauk Lamatuan boe!”

Lamatuak Yesus nae, besa-besa mia meser anggamar pepeko-lelekon
(Mateos 23:1-36; Lukas 20:45-47)

37b Neu Yesus kokolak talo naa, boe ma hatahori no'uk ka hii ralan seli
nenene neun.
38 Basa boe ma Yesus nafada neu sara bali nae, “Ei muste besa-besa mia
meser anggamar. Ara rasi'e la'o-la'o pake badu naruk roroso losa daer, reu
ratonggo ro hatahori no'uk kara, mita fo hatahorir mete-rita sara, na, rae,
‘Wee! Sira iar, hatahori mo'o-inahuuk!’
39 Mete ma ara maso reni uma huhule-haradoik dale reu, do reu ra'a feta,
na, ara soa sangga mamana nenggetuuk neulaun lenak, mita fo hatahori
no'uk kara mete-rita sara.
40 Tehuu besa-besa! Ara soa pepeko-leleko ina falur fo fonda rala
uman nara lala'en. Tehuu nai hatahori no'uk kara matan, ara rafuni sira
manggaraun ma rambariik hule-haradoi dook ka. Ara nau fo hatahori rae,
sira iar, hatahori lolo-laok. Tehuu neu ko Manetualain fee hukun beran
lenak neu sara.”

Ina falu hata taak esa mbeda doi kolete mo'on lenak
(Lukas 21:1-4)

41 Basa boe ma Yesus neu nanggatuuk nasare neni mamana kolete
manai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun naa neu. Ana mete-
nita hatahorir mai mbeda sira doi koleten nara reni mamanan dale neu.
Yesus mete-nita hatahori kamasu'ik kara oo mai mbeda sira doin no'un
seli numa naa boe.

✡ **12:33** Hosea 6:6 ✡ **12:34** Lukas 10:25-28 ✡ **12:36** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

42 Boe ma ina falu hata taak esa oo mai tungga hule-haradoi boe. Ana
mbeda doik seen dua neni mamanak naa neu. Doik naa belin kadi'i anan
seli.
43 Boe ma Yesus nggape ana nunin nara, de nae, “Ei mete matalolole ina
falu hata taak naa dei. Ana mbeda kada doik seen dua, tehuu ana fee ba'u
lena heni basa hatahorir lala'en ena.
44 Basa hatahori laen nara raa fee kolete numa doi sisan nara mai. Tehuu
ina falu ia fee basa ndia doin neu Manetualain.”

13

Lamatuak Yesus nafada memak la'e-neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ndendefan
(Mateos 24:1-2; Lukas 21:5-6)

1 Basa naa, Yesus no ana nunin nara rae la'o ela Uma Huhule-haradoi Ina-
huuk. Neu ara kalua, boe ma ana nunin esa dudu Uma Huhule-haradoik
naa, ma nae, “Papa, ee! Hena Papa mete sudik ia dei. Uma ia lolen seli!
Ara tia-totodo rala batu mo'on nara neulaun seli!”
2 Boe ma Yesus naselu nae, “Uma ia memak malole! Tehuu ta dook ka
bali te ara randefa heni basa batun nara lala'en.”

Dae-bafok fai mate'en tandan nara
(Mateos 24:3-14; Lukas 21:7-19)

3 Basa boe ma Yesus asa reni letek Setun reu fo ranggatuuk ruma
mamana mana mbali neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa neu. Boe
ma ana nunin haa mai, de mesa kasa kokolak ro Yesus. Ana nuni kahaak
kara raa sira Petrus, Yakobis, Yohanis ma Anderias.
4 Ara ratane rae, “Papa! Hena Papa mafada seluk Papa kokolan bebeik
kara ia dei! Neu faik bee fo fain losa? Boe ma tandan nara leo beek?”
5 Boe ma Yesus naselu nae, “Sadi ei manea matalolole! Fo ei boso hambu
kedi-irak.
6 Neu ko hambu hatahori mata-matak kara mai fo femba tenden nara
rae, ‘Au ia ndia Karistus, fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa
lele uluk mai.’ Boe ma ara oo kedi-ira rala hatahori no'uk ka boe.
7 Mete ma ei mete-mita hatahori ratati, do ei mamanene dede'a anik rae,
hambu netatik sudi nai bee, na, hae mamata'u. Matak leo naak kara muste
dadi rakahuluk, tehuu dae-bafok fai mate'en bei ta losa.
8 Neu ko leo esa natati laban leo laen. Nusak esa natati laban nusak
laen. Hambu dae nanggenggo nai bee a mesan. Ma fai ndoe-la'as oo, ta
hoho'ak sudi selik kana boe! Basa iar dadi reu tanda, sama leo ina kairuk
fo nameda hedis sangga nae bonggi.
9 De ei muste manea matalolole! Neu ko ara mai humu rala ei fo le'a
roo ei meni malangga anggamar uma neketu-neladi dede'an miu. Ma ara
popoko ei nai uma huhule-haradoik kara dale. Ma ara pa'a reni ei, meni
hatahori mana to'u koasa miu, nahuu ei tungga Au. Tehuu naa oo, ei
hambu lelak fo dadi sakasii soa-neu Au.
10 Manetualain hatahorin muste neu nafada nakahuluk Au Tutui Mal-
oleng neu basa leo nai dae-bafok ia, dei fo dae-bafok fai mate'en losa.
11 Masaneda, ee! Mete ma ara pa'a reni ei meni mamana neketu-neladi
dede'ak miu, na, ei hae mamata'u mae, ‘Neu ko au kokolak ae leo bee? Do,
Au aselu ae leo bee?’ Mete ma faik naa losa ena, na, ei kokolak leo tungga
kada hata fo Manetualain Dula-dale Malalaon nafada neu ei.✡
12 Nai uma-loo esa dale, mete ma hambu uma isi ruma ramahere neu
Au, neu ko ndia toranoo bonggin sangga dalak fo ana tao nisan. Boe ma
mete ma anan ndia namahere, na, ama bonggin tao nisan. Mete ma aman
no inan sira ramahere neu Au, neu ko sira ana bonggin ndia tao nisa sara.

✡ **13:11** Mateos 10:17-20; Lukas 12:11-12

13 De neu ko hatahorir dalen nara mburuk roo ei, nahuu ei mamahere
Au. Tehuu see ndia nakatataka losa babasan, neu ko Manetualain tao
nasoi-nasodan.”✡

Manea besa-besa te dae-bafok fai mate'en sangga deka ena!
(Mateos 24:15-28; Lukas 21:20-24)

14 Yesus kokolak nakandoo nae, “Hatahori esa fo manggaraun nalan
seli nae mai. Ana maso neu nambariik nai mamana nelulik manai
Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun, naa te ana ta nandaa neu
naa, losa ana tao nunute mamanak naa. Huu naa de Manetualain nasadea
ela mamanak naa. Mete ma ei mete-mita talo naa ena, na, besa-besa, ee!
(See ndia lees ia, na, ana oo muste besa-besa boe). Naa dadi neu tanda
nae, fai susa-sonak losa nai lelesu bafan ena. Mete ma mete-mita leo naak
ena, na, hatahori manai nusa Yudea malai meni letek miu leo.✡
15 Ma muste malai lai-lai, mita fo boso hambu susa-sonak. Mete ma ketuk
kalua la'o ela uma ena, na, boso fali miu ha'i bua-ba'um bali.
16 Boe ma see ndia nai osi dale, boso fali neu ha'i lafa nelusek bali, tehuu
malai makandoo leo!✡
17 Mana kasian lenak ndia ina kairuk, ma inak kara mana rasususu ana
mbimbila anan. Ara ta bisa ralai nggafak, na.
18 Dadi malole lenak ei hule-haradoi fo moke dede'a manggarauk naa,
boso tuda la'e-ndaa fai udan.
19 Faik naa, susa nalan seli! Mulai numa Manetualain nakadadadik dae-
bafok losa hatematak ia, hatahorir bei ta mete-rita susa-sonak mo'ok matak
leo naak. Ma neu ko hatahorir ta mete-rita seluk susa-sonak matak leo
naak bali.✡
20 Mete ma Manetualain ta tao keke'u faik naa, neu ko ta hambu hatahori
esa boe na bisa nakatataka nasoda. Manetualain tao keke'u fai susa-sonak
kara raa, nahuu Ana sue-lai Ndia hatahorin fo Ana here nalak ena.
21 Mete ma faik naa losa ena, ei mamanene hatahorir rae, ‘Mete dei!
Karistus nai ia!’ Ma hatahori laen bali nae, ‘Karistus nai naa!’ Tehuu ei
boso mamanene sara, ee!
22 Neu ko hambu hatahori kalua fo femba tenden nae, ‘Au ia, Karistus!’
Laen bali nae, ‘Au ia, Manetualain mana to'u dede'an.’ Neu ko ara tao
tanda heran mata-matak kara pake nitu koasan fo pepeko-leleko hatahori.
Ara oo soba-soba fo Manetualain hatahorin nara hambu kedi-irak boe.
23 Tehuu Ei muste manea matalolole, ee! Fai susa-sonak kara raa ta bei
losa, tehuu Au fee nesenedak memak neu ei, ee!”

Hatahori Dae-bafo Isi-isik fai mamain
(Mateos 24:29-31; Lukas 21:25-28)

24 Boe ma Yesus tuti seluk bali, fo nafada ana nunin nara nae, “Mete ma
fai susa-sonak kara raa basan ena,

‘Neu ko ledo dadi makiuk,
bulan oo ta nasa'a bali ena boe.✡
25 Nduuk kara bese tuda ruma lalai mai,
ma basa koasa marai lalai rapiru-padok.’✡

26 Basa naa dei fo basa hatahorir mete-rita Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik
ia. Neu ko Au mai nai soso'ak numa lalai mai. Ma basa hatahorir mete-rita
Au koasang, Au manula-manapung lala'en!✡

✡ **13:13** Mateos 10:22 ✡ **13:14** Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ✡ **13:16** Lukas 17:31 ✡ **13:19** Daniel 12:1; Dae-bafo Beuk 7:14 ✡ **13:24** Yesaya 13:10; Yeskiel 32:7; Yoel 2:10, 31; 3:15; Dae-bafo Beuk 6:12 ✡ **13:25** Yesaya 34:4; Yoel 2:10; Dae-bafo Beuk 6:13 ✡ **13:26** Daniel 7:13; Dae-bafo Beuk 1:7

27 Boe ma Au parenda Manetualain atan nara manai nusa tetuk do inggu
temak fo reu rakabubua basa hatahorir fo Au here alak kara ruma dae-
bafok bu'un haa sara mai, numa ledo toda mai losa ledo tesa; numa kii
mai losa kona."

Fai susa-sonak dadi tanda neu Lamatuak Yesus fai mamain
(Mateos 24:32-35; Lukas 21:29-33)

28 Yesus tuti Ndia kokolan nae, "Au ha'i lololek numa ai huuk mai. Mete
ma doon mulai uni, naa tanda nae, fai hanas deka-deka mai ena.
29 Leo naak oo, mete ma ei mete-mita fai susa-sonak kara mai ena, sama
leo Au afada bebeik kara ia ena, naa tanda nae, Au deka-deka mai ena boe.
30 Hatematak ia, nenene matalolole! Numa basa hatahorir mana
masodak hatematak ia mai, neu ko hambu ketuk bei ta mate, tehuu fai
susa-sonak kara raa mai ena.
31 Leo mae lalai no dae-inak sambu do lalo ena, tehuu Au Dede'a-
kokolang ia mahanik seku neu."

Lamatuak Yesus fai mamain naa, nemeninok
(Mateos 24:36-44)

32 Yesus kokolak seluk nae, "Ta hambu hatahori esa boe na bubuluk faik
bee do li'u hida Au fali mai. Manetualain atan nara marai nusa tetuk do
inggu temak oo, ta bubuluk boe. Au mesa ngga oo ta bubuluk boe. Kada
Au Amang mesa kana ndia bubuluk.✡
33 Huu naa de ei muste manea matalolole, nahuu ei ta bubuluk neu faik
bee ndia fain losa.
34 Ta dook ka ena te Au la'o ela ei, tehuu Au fali mai. Sama leo tenu
uma la'o ela ndia uman fo neni mamana dook neu. Ana nadenu ndia ana
mana maue-osan nara fo rafafa'u ralolole uma naa. Ma ana ba'e esa-esak
no uen. Ana parenda neu mana manea lelesu fo nanea no malole, losa
ndia fali mai ngga.✡
35 Ei oo muste manea hatu-leledon boe, nahuu ei ta bubuluk faik bee fo
tenu uma fali mai ngga. Fali mai ngga nai ledo bobok do fai ba'e duak, do
leledok, do huhuak, do ledo kamatetuk. Ei ta bubuluk faik bee.
36 Boso losak Ana mai no kaiboik boe ma ana hambu nala ei mana sunggu
masanggorok kara.
37 De hata fo Au afada ei ia, Au oo afada basa hatahori laen nara ena boe
ae, 'Ei muste manea matalolole fo soru Au mamaing.'"
[Lamatuak Yesus kola-kola no ana nunin nara numa letek Setun losa
kada naa.]

14

Hatahori mo'o-inahuuk kara sangga dalak fo rae humu Lamatuak Yesus no neneek
(Mateos 26:1-5; Lukas 22:1-2; Yohanis 11:45-53)

1-2 Basa boe ma malangga anggama Yahudir malanggan nara bei sangga
dalak fo rae humu Yesus no neneek, fo rae tao risan. Ma ara dudu'a fo
rala harak rae, "Makatataak dei! Ita boso humu Ndia lai-laik, nahuu fai
maloler deka-deka ena. Boso losak hatahori no'uk kara ramue."
Ara kokolak talo naa, nahuu bei ela faik dua bali, hatahori Yahudir fai
malolen nara fo ara raseseik rae, 'Fai Paska', ma 'Fai Feta Roti Ta Pake
Laru Ta'ik'. No fai maloler raa, ara rasaneda lele uluk, neu bei-ba'in nara
kalua numa nusa Masir mai.✡

Inak mbo'a mina kaboo menik mabeli neu Lamatuak Yesus
(Mateos 26:6-13; Yohanis 12:1-8)

✡ **13:32** Mateos 24:36 ✡ **13:34** Lukas 12:36-38 ✡ **14:1-2** Kalua numa Masir mai 12:1-27

3 Nai nggoro Betania, hambu hatahori esa nade Simon. Bakahulun
hatahorir nunuten, nahuu ana hambu hedi kusta. Tehuu hatematak ia
ana hai ena.
Faik naa, fai maloler bei ta losa, Yesus asa reu ra'a-rinu numa Simon
uman. Neu ara bei ra'a-rinu, boe ma inak esa mai natonggo no Yesus. Ana
to'u boto esa, ara taon numa batu mai. Boto naa isin mina kaboo menik
fo belin seli.* Inak naa femba tepa boto naa leusain. Boe ma ana mbo'a
nakafafaak koe-koe mina naa neu Yesus langgan, fo dadi tanda ana fee
hada-horomatak neu Yesus.
4 Tehuu hambu hatahori laen hida fo tungga ra'a numa naa boe. Neu
ara mete-rita inak naa tao talo naa, boe ma ara ramanasa, de ara rakokola
koa aok rae, “Huuh! Ina hata ia, fo ana neu nggari heni hiek mina kaboo
menik mabelin seli naa!
5 Malole lenak ana se'o mina naa! Fo neu baba'e doi no'un nara fee
hatahori mana tofa-tarak kara! Mina kaboo menik naa belin, sama leo
hatahori esa nggadin teuk esa.” De ara rahara berak neun.
6 Tehuu Yesus bala nae, “Ei hae tao makasususak inak ia. Elan numa
naa leo! Au amahoko, nahuu ana mbo'a mina kaboo menik ia neu Au
ao-mbaang.
7 Hatahori mana tofa-tarak kara soa roo ei. De ei bisa tulu-fali sara sudi
neu faik bee. Tehuu Au, na, ta dook ka te Au ta akabua ua ei ena.✡
8 Au masodang ta dook ka ena. Ma ina mana mbo'a mina bebeik kara ia
sadia nakahuluk Au ao-mbaang, sama leo ana fee rambe memak neu Au
ao-mbaang mamaten.
9 Masaneda matalolole, ee! Nai bee a mesan, Manetualain Tutui Malolen
natanggela nai dae-bafok ia, neu ko ara oo tui inak ia malolen boe, mita fo
basa hatahorir rasanedan.”

Yudas nala harak fo nae se'o Lamatuak Yesus
(Mateos 26:14-16; Lukas 22:3-6)

10 Basa boe ma Yesus ana nuni kasalahunu duan nara, esa nade Yudas
Iskariot. Ana kalua neu sangga malangga anggama Yahudir malanggan
nara fo nae se'o heni Yesus neu sara. Ana losa neu sara, boe ma nafada
ndia dale ikon.
11 Malangga anggamar ramanene Yudas nae talo naa, boe ma ara
ramahoko ralan seli. De ara helun rae, “Mete ma o nau se'o Yesus neu
ai, na, ai bae.” Boe ma Yudas kalua dea neu, de ana sangga dalak fo nae
fee Yesus neu sara.

Lamatuak Yesus na'a feta Paska no ana nunin nara
(Mateos 26:17-25; Lukas 22:7-14, 21-23; Yohanis 13:21-30)

12 Basa boe ma Yesus ana nunin nara mai ratanen rae, “Papa! Faik ia ita
Fai Paska ena. De Papa nau ai miu sadia mamana feta Paska nai bee?” Te
faik naa hatahori Yahudir fai malole makasososan. Nai faik naa ara rasi'e
tunu roti ta pake laru ta'ik, ma ara oo hala bibi lombo boe.
13 Boe ma Yesus nadenu ana nunin dua nae, “Ei dua ngga makahuluk
meni kota miu. Nai naa ei matonggo mia touk esa nasaa oe nai nggusi
anak esa dale. Ei miu la'o tunggan leo.

---

* **14:3** Mina kaboo menik naa belin, sama leo hatahori esa nggadin teuk esa. Susura Malalaok Dede'a Yunani surak nae, mina naa belin *‘denari’* 300, ma mina naa naden *‘nardos’*, fo lele uluk hatahori taon numa ai oka kaboo menik mai. Susura Malalaok Dede'a Indonesia nae ‘narwastu’. Ma boto naa, ara taon numa batu neni to'ik mai. Boto naa oo mabeli boe. Susura Malalaok Dede'a Yunani surak nae, boto naa ara taon numa batu esa nade *‘alabastros’*. Susura Malalaok Dede'a Indonesia nae, batu naa naden ‘batu pualam’. Mete nai Lukas 7:37-38. ✡ **14:7** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 15:11

14 Mete ma ana maso neni uma bee neu, na, ei tungga naa miu. Basa
naa, ei mafada tenu uma naa mae, ‘Papa! Ai Papa Mesen noke mamanak
esa, fo nae paken neu mamana feta Paska no ana nunin nara.’
15 Neu ko tenu uma naa dudu fee ei kama loak esa nai uma tadak lain.
Ana sadia nala kama naa no matetuk ena. Ela kada ei dua ngga miu sadia
nana'ak nai naa leo.”
16 De dua sara la'o reni kota reu. Numa naa ara ratonggo ro basa hata
fo Yesus nafada memak neu sara naa ena. Boe ma ara sadia basa-basan
fo Yesus asa ra'a feta Paska nai naa. Basa boe ma dua sara reu roke Yesus
asa.
17 Neu ledo mulai tesa ena, boe ma Yesus no ana nuni kasalahunu duan
nara reni naa reu.
18 Boe ma basa sara ranggatuuk, de ra'a-rinu sama-sama. Neu ara ra'a-
rinu, boe ma Yesus kokolak nae, “Ei nenene ee! Hambu hatahori esa numa
ei taladam mara mai, neu ko ana se'o heni Au neni hatahori laen nara
neu.”✡
19 Ara ramanene rala naa, boe ma dalen nara rameda ta malole. De
ara esa-esak ratane Yesus rae, “Hatahori fo Papa nafadak naa, ta ndia au,
hetu?”
20 Yesus naselu nae, “Hatahori fo mana sama-sama no Au boro roti neni
manggo ia dale neu naa ndia neu ko nae se'o heni Au.
21 Masaneda, ee! Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia muste mate sama leo
neni surak memak nai Manetualain Susura Malalaon dale. Tehuu besa-
besa! Hatahori fo mana nae se'o heni Au naa, ana ndia lemba-nasaa nala
ndia sosoen. Malolen lenak mete ma inan ta bonggi sana!”

Lamatuak Yesus nafada nae, roti no oe anggor naa dadi neu tanda fo ita tasaneda neu Ndia

(Mateos 26:26-30; Lukas 22:14-20; 1 Korentus 11:23-25)

22 Neu ara bei ra'a, boe ma Yesus so'u botik roti balok esa, fo noke makasi
neu Manetualain. Boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu ana
nunin nara, ma nafada nae, “Roti ia, Au ao-mbaang. Ha'i malan fo mi'a
leo!”
23 Basa naa, Ana ha'i nala nggalaas neni isi oe anggor. Ana oo noke
makasi neu Manetualain boe. Basa boe ma Ana loo nggalaas naa neu ana
nunin nara fo basa sara rinu.
24 Boe ma Ana nae, “Anggor ia, Au daang. Neu ko titi henin fo tao nasoi-
nasoda hatahori no'uk ka. Daak ia, dadi bukti fo tasaneda tae, hata fo
Manetualain helu-bartaak ena, memak hatematak ia ana dadi ena. Ha'i
malan fo minu leo.✡
25 Nenene matalolole dei! Mulai numa le'odaen ia neu, Au ta inu oe
anggor ena. Losa Au anggatuuk parenda sama-sama ua Au Amang manai
nusa tetuk do inggu temak, dei fo Au inu bali.”
26 Basa boe ma ara soda sosodak esa fo koa-kio neu Manetualain. Boe
ma ara kalua le'odaek naa fo reni letek Setun reu.

Lamatuak Yesus nafada nakahuluk nae, neu ko Petrus laka nae, ta nalela Ndia

(Mateos 26:31-35; Lukas 22:31-34; Yohanis 13:36-38)

27 Neu ara bei la'ok naa, Yesus nafada memak nae, “Neu ko le'odaen
ia, ei basa ngga malai la'o ela Au. Naa sama leo ara surak memak nai
Manetualain Susura Malalaon dale nae,
‘Neu ko Manetualain tao nisa mana lolo,
de bibi lombon nara ralai sasarak.’✡

✡ **14:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:10 ✡ **14:24** Kalua numa Masir mai 24:8; Yermia 31:31-34
✡ **14:27** Sakaria 13:7

28 Memak Au mate. Ma neu ko mete ma Au asoda fali numa mamates
mai ena, na, Au la'o akahuluk ei uni profensi Galilea uu."✡
29 Boe ma Petrus nasabara nae, "Papa! Leo mae basa hatahori laen nara
ralai la'o ela Papa oo, au ta alai boe!"
30 Yesus naselu nae, "Pe'u! Masaneda, ee! Le'odaen ia, manu bei ta kokoa
la'e dua, tehuu o kokolak la'e telu ena mae, o ta malela Au!"
31 Tehuu Petrus naselu nahere nae, "Taa, Papa! Mete ma Papa mate, na,
au oo mate sama-sama ua Papa boe. Au ta alai la'o ela Papa, ma au ta laka
ae, ta alela Papa!"
Petrus nonoon laen nara oo, esa-esak nae leo naa boe.

Lamatuak Yesus hule-haradoi numa osi Getsemani (Mateos 26:36-46; Lukas 22:39-46)

32 Basa naa, Yesus asa la'ok rakandoo losa osi esa nai letek Setun nade
'Getsemani'. Boe ma Yesus nafada sara nae, "Ei manggatuuk mahani ia,
ee. Au nau uu hule-haradoi nai naa."
33 Tehuu Yesus noke no Petrus, Yakobis ma Yohanis fo ara la'ok ro Ndia.
Mulai numa naa neu, Yesus dalen sona ma ta natetu faa boe na.
34 Yesus nafada sara nae, "Au daleng susa nalan seli! Au ameda nok bali
ae mate a ena. Ei manggatuuk manea mai ia dei."
35-36 Boe ma Yesus la'o nakadodook aon faa, de Ana sendek luu-langgan
neu daer fo Ana hule-haradoi nae, "Papa. Mete ma Papa nau, na, Au hae
lemba-asaa doidosok naa losa mate leo iak. Au bubuluk memak ena ae, ta
hambu hata esa boe na fo Papa ta bisa tao nalan. De mete ma Papa nau,
na, nggari makadodook doidosok ia numa Au mai. Tehuu boso tungga Au
hihii-nanaung, naa fo tungga kada Papa hihii-nanaun."
37 Basa boe ma Ana fali neni ana nuni katelun nara neu, tehuu ara
sunggu seli. Boe ma Yesus fafae sara, de kokolak no Petrus nae, "Heeh,
Pe'u!† O sunggu, do? Au numa naa ta doo anak ka, tehuu ei ta bisa be'e
manea faa boe na.
38 Kukuku maneu o matam dei. Boe ma mambadeik fo manea mua Au.
Ei dalem mara memak nau tao neulauk, tehuu ei ao-inam barakai taak. De
malole lenak ei hule-haradoi fo mete ma hambu soba-douk, na, ta senggi
ei."✡
39 Basa boe ma Yesus neu hule-haradoi seluk la'e esa bali. Ana hule seluk
neu Manetualain fo boso fee Ndia lemba-nasaa doidosok naa.
40 Boe ma Ana fali neni ana nuni katelun nara neu. Tehuu ara sunggu
seluk bali, nahuu matan nara ramabera ralan seli. Boe ma Ana fafae seluk
kasa bali, tehuu ara ta bubuluk fo raselu rae leo bee neu Yesus.
41 Basa boe ma Yesus la'o ela sara bali fo neu hule-haradoi seluk la'e
katelun. Boe ma Yesus fali, de Ana fafae sara. Ana nae, "Ei bei sunggu
bali, do? Dai ena! Mambadeik! Hatahori fo nae se'o heni Au, Hatahori
Dae-bafo Isi-isik ia, deka ena. Hatematak ia ara rae humu Au, fo ara fee
Au uni hatahori manggarauk kara liman uu.
42 Mambadeik leo! Buka ei matam mara fo mete sudi neni naa neu dei!
Hatahori fo nae se'o heni Au naa, ana mai ena. Mai fo ita teu tatonggo too
sara!"

Humu rala Lamatuak Yesus (Mateos 26:47-56; Lukas 22:47-53; Yohanis 18:3-12)

43 Neu Yesus bei kola-kola talo naa, te nggengger neuk ka, Yudas mai
ena no hatahori no'un seli. Ara mai reni tafa mukuk ma tongga fo rae
humu Yesus. Ara tao talo naa, tungga parenda numa malangga Yahudir

---

✡ **14:28** Mateos 28:16 † **14:37** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nai ia nae, 'Simon'. Simon naa, Petrus naden laen. ✡ **14:38** 1 Korentus 10:13

malanggan nara mai. Sira raa, ndia malangga anggama malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak kara.
44 Yudas fee tanda memak kasa ena nae, “Ei mete matalolole, ee! Au idu see, na, ei humu malan leo! Ndia naa, ndia hatahori fo ei sanggak!”
45 Dadi, neu Yudas asa losa naa, boe ma Yudas nasare matan no Yesus. De ana nahara nae, “Papa Meser!” Boe ma ana holu ma idu Yesus.
46 Basa boe ma hatahori no'uk kara mata reu fo humu Yesus.
47 Tehuu Yesus hatahorin esa lesu nala fela mukun, de ana sambi naketu hatahori esa ndi'i doon. Hatahori mana makahinak naa, ndia malangga anggama Yahudi malangga ina-huun hatahori neondan.
48 Boe ma Yesus kokolak no hatahorir fo mana mai humu Ndia naa nae, “Talo bee? Ei du'a mae, Au ia hatahori manggarauk, do? De ei mai humu Au meni tafa ma tongga?
49 Tungga faik Au anori ei nai Manetualain Uma Huhule-haradoik Ina-huun dale, ma ta hambu esa boe na mai humu Au. Mai, humu mala Au leo! Te ia neni surak memak kana numa lele uluk mai nai Manetualain Susura Malalaon dale ena.”✡
50 Yesus ana nunin nara ramata'u ralan seli. Boe ma ara ralai la'o ela kada Yesus mesa kana.
51 Numa naa oo, hambu tou muri anak esa tungga Yesus dean boe. Ana naluse ao-inan nenik kada sidi anak esa. Hatahorir raa rae humun boe.
52 Tehuu ara ndaso rala kada sidin, de mbo'i henin. Boe ma ana nalai fali neu ngga no kada makaholak, nahuu namata'u nalan seli ena.

Ara roo Lamatuak Yesus neni mamana neketu-neladi dede'a anggama neu
(Mateos 26:57-68; Lukas 22:54-55, 63-71; Yohanis 18:13-14, 19-24)

53 Basa boe ma ara to'u roo Yesus neni anggama Yahudi malangga ina-huun uman neu. Numa naa, hatahori mo'o-inahuuk kara rakabua ena. Sira ndia malangga anggamar malanggan nara, meser anggamar, ma lasi-lasi hadak kara.
54 Neu ara humu reni Yesus, Petrus la'o bambi-bambi tungga dea losa nai anggama Yahudi malangga ina-huun uman. Ana oo maso neni uma bebelan neu, de nanggatuuk dara a'i sama-sama no hatahori manear marai naa.
55 Numa uma naa dale, malangga anggamar malanggan nara kola-kola ro hatahorir mana maketu-maladi dede'a nai mamana neketu-neladi dede'a anggama. Basa sara sangga bukti fo nau fee salak neu Yesus nahuu ara rae hukun mates neun. Tehuu ara ta hambu bukti hata esa boe na.
56 Boe ma ara roke sakasii no'uk ka fo sangga rakatutudak Yesus. Tehuu kokolan nara esa ta nandaa no esa.
57 Boe ma hambu sakasii hida bali rambariik fo kokolak pepeko-lelekok rae,
58 “Ai mamanene hatahori ia kokolak nae, ‘Neu ko Au ndefa heni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk fo hatahori dae-bafok rambadedeik kana no liman nara. Basa faik telu bali, na, neu ko Au ambaririik falik Uma naa, tehuu ta pake hatahori dae-bafok liman.’ ”✡
59 Tehuu sira kokolan naa, esa ta nandaa no esa.
60 Basa boe ma malangga ina-huuk naa, nambariik neu basa hatahori mana maketu-maladi dede'a matan nai mamana neketu-neladi dede'a anggama naa. Boe ma ana natane Yesus nae, “Hatahori no'uk ka kalaak O. Tao hata de O ta mahara?”

✡ **14:49** Lukas 19:47; 21:37 ✡ **14:58** Yohanis 2:19

61 Tehuu Yesus ta nahara faa boe na. Basa boe ma malangga ina-huuk
naa natane seluk kana bali nae, “Hena O mafada dei! Memak O ia tebe-
tebe ndia Karistus, Manetualain Anan fo Ana helu-bartaan numa lele uluk
mai naa ena, do?”
62 Yesus naselu nae, “Memak tebe! Karistus naa, ndia Au ia. Neu ko ei
basa ngga mete-mita Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia anggatuuk nai nusa
tetuk do inggu temak nai Manetualain boboa konan. Ndia koasan ta neni
babanggak! Neu ko Au ua Ndia to'u parenda sama-sama! Basa naa, neu
ko Au konda numa nusa tetuk do inggu temak mai ua soso'ak.”✡
63 Malangga ina-huuk naa namanene Yesus kokolak talo naa, boe ma ana
namanasa nalan seli, losa ana sii nasida badu narun. Boe ma ana bolu
nafada neu basa hatahori mana nggero-furak kara nai mamana neketu-
neladi dede'a anggama naa nae, “Ita ta parluu sakasii ena!
64 Ei mamanene no ei ndi'i doo heli-helim mara ena, Ndia mesa kana
kokolak talo naa, hetu? Ana so'uk aon dadi neu Manetualain Anan. Ia
nakadadaek nalan seli Manetualain ia! Tungga anggama hohoro-lalanen,
mete ma hambu hatahori esa so'uk aon sama leo Manetualain, na, hatahori
naa muste tao maten! De hatematak ia, ei nau maketu-maladi taon talo
bee?”
Boe ma basa sara raketu rae, “Hatahori ia memak tebe-tebe sala! Dadi
Ana muste hambu hukun mates!”✡
65 Boe ma hatahori hida mata reu, de ara pura ambe neu Yesus. Ara
mboti ketu matan, boe ma ara popokon. Basa boe ma ara radenun rae,
“Mete ma O Manetualain mana to'u dede'an, na, selu sudik see ndia tutu
O?” Basa boe ma ara fee parenda neu hatahorir mana manea Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk fo mai reni Yesus. Ara roon neu, boe ma ara famba
rakamiminak kana.

Petrus kokolak la'e telu nae, ndia ta nalela Lamatuak Yesus (Mateos 26:69-75; Lukas 22:56-62; Yohanis 18:15-18, 25-27)

66-67 Faik naa, Petrus bei nanggatuuk sama-sama numa uma bebelan.
Boe ma anggama Yahudi malangga ina-huun ata inan esa mai meten dara
a'i. Ana namumula Petrus matan, boe ma ana kokolak nae, “Bebeik kara
ia o tungga sama-sama mua Yesus, hatahori Nasaret naa boe, hetu? Tebe,
hetu?”
68 Tehuu Petrus naselu nae, “Taa! Tao hata de o matane talo naa! Au
ta alela sana.” Boe ma Petrus kalua fo neu nambariik neu mba'a lelesu
matan. [Hatematak naa oo manu kokoa boe.]‡
69 Boe ma ata inak naa mete-nita seluk Petrus bali. De nafada basa
hatahorir marai naar nae, “Ndia ia, esa numa hatahorir raa mai!”
70 Boe ma Petrus nasabara nae, “Fama te, o kamuluk! Au ta alela
Hatahori naa, ma!”
Doo-doo faa boe ma hatahori laen esa numa naa kokolak seluk bali neu
Petrus nae, “Wee! O bei nau masapepeko bali mae, o ta sama-sama mua
hatahorir raa! Heeh! Ei basa ngga, hatahori Galilea, hetu?”
71 Tehuu Petrus nareresi bali nae, “Heeh! Au sumba-soo! Au ta alela
Hatahori naa!”
72 Ndaa no ana kokolak talo naa, boe ma manu kokoa la'e kaduan. Boe
ma Petrus nasaneda Yesus kokolan bebeik kara nae, “Manu bei ta kokoa
la'e dua, tehuu o laka la'e telu ena mae, o ta malela Au.”
Petrus nasaneda Yesus kokolan naa, boe ma ana bu'i nakarereu.

✡ **14:62** Daniel 7:13 ✡ **14:64** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:16 ‡ **14:68** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak dede'a de'ek kara nai kurun dale ia

15

Ara le'a roo Lamatuak Yesus neu nasare nggubenor Pilatus (Mateos 27:1-2, 11-14; Lukas 23:1-5; Yohanis 18:28-38)

1 Bei huhua anan seli, basa hatahorir marai mamana neketu-neladi
dede'ak naa, rala harak fo rae tao risa Yesus. De ara futu-pa'a roon neu
nasare nggubenor Pilatus.
2 Neu ara losa nggubenor Pilatus, boe ma ana natane Yesus nae, “Talo
bee? Tebe-tebe O ia, hatahori Yahudir Manen, do?”
Yesus naselu nae, “Tebe. Papa nggubenor kokolak ndaa naa ena.”
3 Boe ma malangga anggamar malanggan nara kokolak ro nggubenor
rae, “Hatahori ia tao salak no'un seli ena!” De ara hingga salan esa-esak.
4 Boe ma nggubenor natane seluk Yesus bali nae, “O ta mamanene sira
kokolan nara de? Ara fee salak no'un seli neu O ena. Soba O bala dei!”
5 Tehuu Yesus ta naselu hata esa boe na, losa nggubenor heran bali-bali.

Nggubenor Pilatus naketu hukun mates neu Lamatuak Yesus (Mateos 27:15-26; Lukas 23:13-25; Yohanis 18:39—19:16)

6 Tungga teuk, mete ma hatahori Yahudir tao feta Paska, hatahori no'uk
kara rasi'e here rala hatahori bui esa fo nggubenor nakambo'ik kana.
7 Faik naa hatahori bui esa, nade Barabas. Fai maneuk kara ara humu
ralan no nonoon nara, nahuu ana laban man-parenda Roma, ma ana oo
nakanisa hatahori boe.
8 Huu feta Paska sangga deka ena, de hatahori no'uk ka reni nggubenor
Pilatus reu, de ara eki rae, “Papa nggubenor! Fai Paska mai ena. Mete ma
bisa, na, Papa nggubenor tulun fo makambo'ik hatahori bui esa tungga ai
si'en!”
9 Boe ma nggubenor naselu nae, “Au ae akambo'ik see? Talo bee, leo au
akambo'ik ei hatahori Yahudi Manen ia? Ei makaheik, do?”
10 Nggubenor kokolak talo naa, naa te ana bubuluk ena malangga
anggamar malanggan nara le'a roo Yesus neni ndia neu, nahuu ara
mburuk ralan seli neu Yesus.
11 Tehuu malangga anggamar malanggan nara dudunggu hatahori no'uk
kara raa, de basa sara roke nggubenor rae, “Ai ta nau sana! Makambo'ik
kada Barabas dei!”
12 Boe ma nggubenor natane seluk nae, “Mete ma talo naa, na, Au tao
Yesus talo bee, fo roken rae, ‘Mane hatahori Yahudi’ ia?”
13 Boe ma basa sara eki rame-rame rae, “Tao misa kada Yesus! Pakun
neu ai ngganggek!”
14 Boe ma nggubenor natane nae, “Ana sala hata? Au parisan ena, te au
ta hambu Ana sala hata esa boe na!”
Tehuu basa sara boe eki rahere bali rae, “Tao misan! Pakun neu ai
ngganggek leo!”
15 Huu nggubenor sangga tao namahoko hatahori no'uk kara dalen nara,
de ana mbo'i Barabas, tungga sira hihiin. Boe ma ana parenda mana
manear fo reu poko-femba Yesus pake fifiuk.* Ara poko-femba basan, boe
ma soldadur le'a renin leo fo rae reu paku tao risan neu ai ngganggek.

Soldadur poko-femba rakamiminak Lamatuak Yesus (Mateos 27:27-31; Yohanis 19:2-3)

---

* **15:15** Soldadu Romar pake fifiuk fo neni i'ik numa tali banda rouk, taruk hida. Boe ma ara pa'a dui tandek, do engge tandek neu tali su'un nara. Mete ma poko-femba la'i-la'ik kana pake fifiuk naa, lofa heni rouk kara.

16 Basa boe ma soldadur le'a roo Yesus neni sira uma bebela loan neu.† Numa mamanak naa, roke rala sira nonoon nara batalion esa.
17 De ara fee Yesus pake badu naru mbila maranggeok esa, sama leo manek kara bualo'a-papaken nara. Boe ma ara ha'i ai dila-nggauk longgen, de ara nanen dadi neu solangga. Boe ma ara nde'i solangga kanggouk naa neu Yesus langgan, fo rakamiminak kana sama leo rae so'u mane beuk fo feen pake solangga manek.
18 Boe ma basa sara fee hada-horomatak rakamiminak kana, ma rae, “Sodak Papa Manek Yahudi!”
19 Boe ma ara kaur rakekeik langgan nara mbali Yesus. Basa boe ma ara pupura ambe neu matan, ma ara dedelu la'i-la'ik ka neun pake ai.
20 Ara rakamiminak basan, boe ma ara buka heni badu naruk naa. De ara feen pake falik bua-lo'an nara. Basa boe ma ara roon la'o ela kota Yerusalem fo reu paku londan neu ai ngganggek lain losa maten.

Ara paku Lamatuak Yesus nai ai ngganggek lain (Mateos 27:32-44; Lukas 23:26-43; Yohanis 19:17-27)

21 Neu ara bei la'ok kalua numa Yerusalem mai, boe ma ara ratonggo ro hatahori esa numa kota Kirene mai. Hatahori naa, nade Simon. Ndia ia, Aleksander ma Rufus aman. Ana dei fo nae maso neni Yerusalem neu, tehuu soldadur to'u ralan, de rakasetik kana lemba-nasaa nala Yesus ai ngganggen.✡
22 Ara le'a roo Yesus neni mamanak esa neu nade Golgotaa. (Ndia sosoa-ndandaan nae, ‘mamana langga duik’.)
23 Numa naa, ara fee Yesus ninu anggor makeis neni seseok no modo-aidoo, mita fo Ana bisa nakataka hedis. Tehuu Yesus ta nau ninu.
24-25 Basa boe ma ara paku ralelengga Yesus neu ai ngganggek lain. De ara rambaririik ai ngganggek naa, fama te neu li'u sio huhuan. Boe ma soldadu le'a lot fo sangga bubuluk see ndia hambu Yesus bua-lo'an nara.✡
26 Basa boe ma ara surak neu papak esa, de ara pakun neu Yesus langgan dandaan lain nae,

“Ia, hatahori Yahudir Manen.”

Ara pake naa dadi neu huun fo hukun Yesus.
27 Numa naa oo, ara paku tao risa hatahori na'o manu-meo dua boe. Esa nai Yesus boboa konan, ma esa nai boboa kiin.
28 [No dalak naa, ara tungga hata fo neni surak memak nai Manetualain Susuran nae, “Ara taon sama leo hatahori manggarauk.”]‡ ✡
29 Basa hatahorir fo mana la'o tungga naa, mete-rita Yesus neni londak nai ai ngganggek lain. Boe ma ara kakale langgan nara ma rakatitiik-rakamamaek Yesus rae, “Weeh! O mae O bisa tao mandefa heni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun fo mambadedeik falik kana doon kada faik telu, hetu?✡
30 Soba O konda numa ai ngganggek naa lain mai, fo makambo'ik O aom leo! Mete ma dadi talo naa, na, dei fo ai mamahere memak mae, O ia Manetualain Anan.”
31 Malangga anggama Yahudir malanggan nara ma meser anggamar oo rakatitiik Yesus boe, ma ara kokolak rae, “Ana tao nasoi-nasoda hatahori laen, tehuu ana ta bisa tao nasoi-nasoda Ndia ao heli-helin!

---

† **15:16** Soldadu mamanan naa roke tungga dede'a Latin rae, *praetorium*. Soldadur raa mamana heli-helin nara rai uma dines eko-feon. ✡ **15:21** Roma 16:13 ✡ **15:24-25** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:19 ‡ **15:28** Susura dede'a Yunani lasin lenak kara, ta surak lanek ka-28 ia. ✡ **15:28** Yesaya 53:12 ✡ **15:29** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:8; 109:25; Markus 14:58; Yohanis 2:19

32 Ana nae, Ndia naa, ‘Karistus’, fo Manetualain helu-bartaa memak
kana numa lele uluk mai. Hatahori laen rae, Ndia ia hatahori Israel
Manen. Mete ma tebe leo naak, na, elan numa naa fo Ana konda numa ai
ngganggek lain mai, fo ita mete-tita dei. Mete ma tebe leo naak, dei fo ita
bisa tamahere neun.”
Hatahori kaduak kara raa fo neni londak sama-sama ro Yesus numa ai
ngganggek naa oo tungga rakatitiik Yesus boe.

Lamatuak Yesus mate
(Mateos 27:45-56; Lukas 23:44-49; Yohanis 19:28-30)

33 Basa naa, makiu makahatuk tatana nala mamanak naa numa ledo
namatetu losa li'u telu ledo bobon.
34 Ndaa no li'u telu ledo bobon, boe ma Yesus eki pake dede'a Aram nae,
“Eloi! Eloi! Lema sabaktani?” (Sosoa-ndandaan nae, “Au Lamatuang! Au
Manetualaing, ee! Tao hata de Amak masadea la'o ela Au talo ia?”)✡
35 Hambu hatahori hida deka-deka ruma naa, ramanene Yesus haran
naa. Boe ma rae, “Hoi! Ei mamanene dei. Ana nanggou Elia, Manetualain
mana to'u dede'an lele uluk naa!”
36 Boe ma hatahori esa nalaik neu ha'i lombu, de ana boron neni anggor
makeis dale neu. Boe ma ana nato lombu naa neu tete'e ai su'un, de soron
neni Yesus bifi doon neu, fo Ana musi. Boe ma hatahori naa kokolak nae,
“Tahani fo ita mete sudik kana. Fama te Elia mai fo nakondan numa ai
ngganggek lain mai.”✡
37 De Yesus eki seluk bali, boe ma maten.
38 Nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk dale, hambu tema loak esa neni
londak fo babata neu Manetualain Kama Malalaon Mate'en. Ndaa no Yesus
ketu ani hahaen, boe ma temak naa sii ba'en neu dua, numa lain mai losa
dae.✡
39 Numa Golgotaa, hambu komedan mana manea esa, nambariik deka
no Yesus ai ngganggen. Neu ana mete-nita Yesus mamaten, ana nggengger.
Boe ma ana nae, “Awii! Hatahori ia, memak tebe-tebe Manetualain Anan,
ee!”
40-41 Ma hambu inak hida fo ara tungga mete Yesus mamaten numa dook
ka mai. Inak kara raa, ndia bakahulun raono-lalau Yesus asa numa Galilea.
Sira raa, ndia Salomi, Maria numa nusak Magdala mai ma Maria esa bali
(fo Yakobis anak no Yoses§ inan), ma inak laen no'uk ka bali mana sama-
sama ro Yesus reni Yerusalem mai.✡

Ara ratoi Lamatuak Yesus
(Mateos 27:57-61; Lukas 23:50-56; Yohanis 19:38-42)

42-43 Basa boe ma hatahori esa sangga dalak fo nakonda Yesus ao-mbaa
mamaten numa ai ngganggek naa lain mai. Hatahori naa, nade Yusuf
numa kota Arimatea mai, ma hatahori ia oo hatahori esa numa mana
maketu-maladi dede'ak anggama Yahudi mai boe. Ndia dalen malole. Ma
ana nahani taa-taa Manetualain parenda-koasan mai.
Yesus fai mamaten naa, ndaa no fai limak. Be'e-mai la'e-ndaa no
hatahori Yahudir fai huhule-haradoin. Huu naa de fai limak naa, Yusuf
nau nakonda nakahuluk Yesus ao-mbaa mamaten. De ana tao nambarani
dalen fo neu noke Yesus ao-mbaa mamaten nai nggubenor Pilatus.
44 Neu nggubenor namanene Yusuf noke talo naa, boe ma ana heran. De
ana nae, “Awii! Hatahori naa mate lai-laik neuk ka. Au du'a ae, ta bisa
dadi talo naa, oo!”

✡ **15:34** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:2 ✡ **15:36** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22 ✡ **15:38** Kalua numa Masir mai 26:31-33 § **15:40-41** Hambu susura dede'a Yunani ketuk rae ‘Yoses inan’, ma ketuk rae ‘Yosef inan’. ✡ **15:40-41** Lukas 8:2-3

Boe ma nggubenor nadenu hatahorir fo reu roke komedan soldadu naa
mai, de natane nae, “Talo bee? Yesus naa, maten ena, do beik?”
45 Komedan soldadu naa naselu nae, “Memak Ana mate numa bebeik
kara ia mai ena, Papa.” Nggubenor namanene nala naa, boe ma ana
nakaheik Yusuf neu ha'i nala Yesus ao-mbaa mamaten.
46 De Yusuf neu hasa tema naruk mabeli. Boe ma ana neni Golgotaa neu.
Ana nakonda Yesus ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek lain mai. Ana
oo mboti nalololen nenik tema beuk naa. Faik naa, ara bei fo to'i basa rates
esa nai lete batu dale. Boe ma ara ko'o rala Yesus ao-mbaa mamaten, de
ralololin neni bolok naa dale neu. Basa de ara loli rala batu bebela mo'ok
esa fo ara tatana ralololen neu rates naa lelesun. Boe ma Yusuf asa fali
reu sara leo.
47 Faik naa, Maria numa Magdala mai, ma Maria laen (ndia Yoses inan)
oo, tungga losa naa boe. Dua sara mete fo rasaneda ratalolole mamanak
naa, fo ara tao Yesus ao-mbaa mamaten naa neu.

16

Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai!
(Mateos 28:1-8; Lukas 24:1-12; Yohanis 20:1-10)

1 Be'e-mai fo fai neek, ndia hatahori Yahudir fai huhule-haradoin. Neu
ledo tesa ena, Maria numa nusak Magdala mai, Maria esa bali (Yakobis
inan) ma Salomi, reu hasa mina kaboo menik fo rae reu bibiru neu Yesus
ao-mbaa mamaten, tungga hatahori Yahudir dala-hadan.
2 Neu fai Menggu huhua anan, telu sara reni rates naa reu.
3-4 Neu ara bei la'ok numa dalak, boe ma rakokola aok rae, “Naa! See
ndia bisa tulun ita fo keko heni batu mo'ok naa numa rates lelesun mai?
Neu ko ita telu ngga ta tabe'i sana, te batu naa mo'on seli na!”
Tehuu neu ara losak ka naa, ara mete-rita batu naa neni loli henik ena.
5 Boe ma ara maso reni rates naa dale reu. Ara nggengger ralan seli,
nahuu mete-rita hatahori muri anak esa nanggatuuk nai sira boboa konan,
ana pake bua-lo'a muti manggadilak.
6 Boe ma hatahori muri anak naa nafada sara nae, “Ei hae mamata'u!
Au bubuluk ei mai sangga Yesus numa Nasaret mai, fo ara rakanisan numa
ai ngganggek naa lain. Ana ta nai ia ena, Ana nasoda fali numa mamaten
mai ena. Mai fo mete-mita no ei mata heli-helim mara mamanak fo ara
tao Yesus ao-mbaa mamaten neuk naa rouk ena.
7 Ei fali lai-lai leo! Miu mafada Petrus asa mae, Yesus nasoda fali numa
mamaten mai ena. Ana la'o nakahuluk neni Galilea neu ena. Dei fo ara
ratonggo ro Yesus nai naa, sama leo nafada ela sara ndia fai bakahulun.
De fali miu ngga leo!”✡
8 Neu inak kara raa mete-rita mamanak naa rouk, boe ma ara nggengger.
De ara ralai dea reu. Basa boe ma ara fali lai-laik. Ara ta rafada esa boe
na, neu ara bei numa dalak, nahuu ara ramata'u ralan seli.

[Lamatuak Yesus natonggo no Maria numa Magdala mai
(Mateos 28:9-10; Yohanis 20:11-18)

9 Fai Menggu huhua anan naa, Yesus neu natudu matan nakahuluk neu
Maria numa Magdala mai, fo fai bakahulun Yesus husi nita nitu hitu numa
aon mai.*

✡ **16:7** Mateos 26:32; Markus 14:28 * **16:9** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak nate'e losa kada lanek ka-8. Markus tutuin nate'en tungga dalak dua: esa naruk ka (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk ka (Markus 16:9-10). Tungga hatahori malelak kara, fo ara bubuluk no malole Markus tutuin ia, tutui mate'en kaduak kara iar, ara surak kasa rakahitok. Dua sara tui Yesus nasoda fali numa mamaten mai, ma hatahori fo mana namahere Yesus uen nara.

10 Ana mete-nita basa Yesus, boe ma ana fali de nafada basa hatahorir
fo fai maneuk kara ara tungga Yesus. Ara bei bua-bua no dale sonak, ma
luu-oen nara bei ta mada, rasaneda Yesus mamaten naa.
11 Boe ma Maria nafada sara nae, “Tao hata de ei bei susa? Hae susa
bali, te Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena! Bebeik kara ia au dei
fo atonggo uan!”
Tehuu basa sara raselu rae, “Weeh! O kada kokolak lelik!”

Lamatuak Yesus natudu matan neu hatahori dua bali
(Lukas 24:13-35)

12 Basa boe ma Yesus ana nunin dua la'ok reni nggorok esa reu. Neu ara
bei la'ok numa dalak, boe ma Yesus neu natudu matan neu sara. Yesus
mata-aon nasafali ena, tehuu ta dook ka, boe ma ara ralelan.
13 Basa boe ma dua sara fali reu rafada nonoon nara rae, “Ei nenene dei!
Bebeik kara ia, ai bei fo matonggo mia Yesus numa dalak!”
Tehuu nonoon nara basa sara raselu rae, “Heeh! Ei boso kada kokolak
lelik talo naa!”

Lamatuak Yesus natudu matan neu basa ana nunin nara
(Mateos 28:16-20; Lukas 24:36-49; Yohanis 20:19-23; Nedenuk kara Tutuin 1:6-8)

14 Basa boe ma Yesus natonggo no ana nuni kasalahunu esan nara, neu
ara ranggatuuk ra'a-rinu. Ana nahara neu sara nae, “Weeh! Ei langga
batum mara seli! Hatahori rafada ei ena rae, ara mete-rita Au no mata
de'e heli-helin nara ena, tehuu ei ta nau mamahere! Ei mae, basa sara
kada kokolak lelik! Naa! Hatematak ia Au mesa ngga mai ena. Memak Au
mate ena, tehuu hatematak ia Au asoda fali numa mamates mai ena! Ei
mesa ngga mete no ei matam mara leo.
15 De hatematak ia ei muste la'o ndule basa dae-bafok ia, fo miu mafada
basa hatahorir la'e-neu Au Tutui Maloleng ia.✡
16 Hatahori fo mana namahere neu Au, ma ana hambu saranik, neu ko
Manetualain tao nasoi-nasodan, fo ana leo seku neu no Manetualain nai
nusa tetuk do inggu temak. Tehuu hatahori fo mana ta namahere, neu
ko ana hambu hukun, ma Manetualain ta simbok kana nai nusa tetuk do
inggu temak, de ana leo kada dea seku neu.
17 Ma hatahorir fo mana ramahere neu Au, ara bisa tao tanda heran
mata-matak kara, fo basa hatahorir bubuluk rae, sira koasan naa memak
numa Manetualain mai. Ha'i netuduk, neu ko ara bisa husi nitur pake Au
nadeng. Neu ko Manetualain fee sara bisa kokolak pake dede'ak laen, leo
mae ara ta bei ralela dede'ak naa.
18 Ma leo mae ara to'u mengge karasok, do, ara rinu hambu raso, ara ta
hambu sosoek. Boe ma mete ma ara ndae liman nara reu hatahori hedis
sara langgan, neu ko ara hai.”

Lamatuak Yesus hene neni nusa tetuk do inggu temak neu
(Lukas 24:50-53; Nedenuk kara Tutuin 1:9-11)

19 Yesus kokolak basa no ana nunin nara, boe ma Manetualain so'u botik
kana hene neni nusa tetuk do inggu temak neu. Nai naa, Yesus dadi
neu Manetualain lima konan, fo Dua Sara ranggatuuk to'u parenda sama-
sama.✡
20 Basa boe ma ana nunin nara tungga Ndia parendan. De ara sudi bee
reu fo tui-bengga neu basa hatahorir la'e-neu Yesus Tutui Malolen. Boe
ma Manetualain fee sara koasa fo ara tao basa tanda heran nara fo Yesus
nafada elak kara raa. De hatahori no'uk ka ramahere neu Yesus, te ara
bubuluk ena rae, Tutui Malole naa, memak tebe.]

✡ **16:15** Nedenuk kara Tutuin 1:8 ✡ **16:19** Nedenuk kara Tutuin 1:9-11

[MARKUS NATE'E TUTUIN TUNGGA SUSURA LELE ULUK LAEN NARA

(9) Neu ina kateluk kara raa losa Petrus asa ena, boe ma ara rafada basa-basan la'e-neu hatahori muri anak naa, fo mana kokolak numa rates ndia bebeik kara raa.† (10) Basa boe ma Yesus parenda ana nunin nara fo reu tui-bengga la'e-neu Ndia Tutui Malolen ia nai basa mamanak kara losa dae-bafok bu'un nara. Tutui Malole ia natudu dalak fo Manetualain tao nasoi-nasoda hatahorir numa sala-singgon nara mai fo rasoda seku neu ro Ndia.

Tutui Malole ia, memak tetebe ndoos. Huu naa de ana nakatataka nakandoo losa ta namaketu.]

† **16:9** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak nate'e losa kada lanek ka-8. Markus tutuin nate'en tungga dalak dua: esa naruk ka (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk ka (Markus 16:9-10). Tungga hatahori malelak kara, fo ara bubuluk no malole Markus tutuin ia, tutui mate'en kaduak kara iar, ara surak kasa rakahitok. Dua sara tui Yesus nasoda fali numa mamaten mai, ma hatahori fo mana namahere Yesus uen nara.

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tungga Lukas

Tao hata de Lukas surak tutuik ia

1-3 Ama Teofilus* fo mana hambu hada-horomatak.
Soda-molek.
Hatahori no'uk ka soba surak tutuik la'e-neu hata fo ara mori-dadi nai ai taladan nara ena. Ara surak tutuik kara raa, pake tutuik mana koko mafeo-falik numa ai fali neni ai mai seluk, numa fai uluk mai, fo ai bubuluk numa Lamatuak Yesus hatahori uma dalen nara ma numa hatahori laen mai boe fo ara mete-rita ro mata heli-helin nara. Basa tutuik kara raa, tungga tetu-tetu no Manetualain hehelu-bartaan numa lele uluk mai.
Dadi au parisa no lutuk basa matak kara raa lala'en mulai numa tutuik oka-huun mai ena. Boe ma au aketu fo surak basa sara ro malole tungga tututin. No dalak naa, papa bisa bubuluk no tetuk hata fo mori-dadi ena.
4 Ma papa oo bisa namahere mae, hata fo hatahorir tuik kara raa ena, ta tutui pepeko-lelekok boe. Basa naar, hambu sara tetebes!

Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai nafada memak Yohanis Mana Saranik dadadin

5 Tutuik ia oka-huun talo ia: neu manek Herodes to'u parenda numa profensi Yudea, hambu hatahori esa, nade Sakaria. Hatahori ia, malangga anggama Yahudi esa. Ma ndia oo bua-aok esa no ba'i Abia malangga anggaman nara boe. Sakaria saon, nade Elisabet. Ndia oo tititi-nonosik numa malangga anggamar mai boe, huu ndia ia, ba'i Musa ka'an Harun tititi-nonosin.✡
6 Dua sara leo-la'o no ndoos tungga Manetualain parendan ma hohoro-lalanen lala'en. Hatahorir oo fee hada-horomatak neu sara boe.
7 Dua sara oo lasik kara ena boe, tehuu ana taak kara, huu Elisabet ana manan makatemak.
8 La'e esa, Sakaria no ndia bua-aon Abia sara hambu baba'ek tao ues numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk nai Yerusalem.
9 Tungga sira si'en, malangga anggama raa le'a lot fo sangga bubuluk see ndia hambu baba'ek maso neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk Kama Malalaon Mate'en dale neu. Nai naa, hatahori naa muste hotu ai kaboo menik, nai Manetualain matan. Faik naa, lot tuda la'e-ndaa Sakaria.
10 Boe ma ana maso dale neu. Neu ana hotu ai kaboo menik numa Kama naa, hatahori no'un seli hule-haradoi numa uma bebelan naa.
11 Medak neu ma, Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, nambariik numa mamana hotu ai kaboo menik boboan kona.
12 Sakaria mete-nita naa, boe ma namata'u nalan seli, losa ana ta bubuluk nae tao hata ena.
13 Tehuu ata naa kokolak nae, “Sakaria! Boso mamata'u, ee! Manetualain namanene nala o huhule-haradoim ena. Dadi neu ko o saom bonggi nala ana touk esa fee o. O muste foin, nade Yohanis.
14 Neu ko hatahori no'uk ka oo ramahoko sama-sama ro ei boe, nahuu ei hambu anak ena. Kakanak ia, neu ko tao nala o dalem mbena sau-sau.

---

* **1:1-3** Nadek *Teofilus* nai dede'a Yunani sosoa-ndandaan nae, ‘hatahori fo mana sue-lai neu Lamatuak’. Ia Lukas buku kaesan, fo ana surak kana fee Teofilus. Kaduan, ndia *Nedenuk kara Tutuin.* ✡ **1:5** 1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 24:10; Kalua numa Masir mai 7:7

15 Manetualain Dula-dalen koasan sama-sama noon, mulai numa inan
bei fo nairun mai. Ana muste naluli basa laru-ara. Neu ana namo'o
mamais a, Manetualain paken dadi neu hatahori mana nesi mata.✡
16 Neu ko ana kokoe-nanasi hatahori Isra'el no'uk ka fo tungga falik sira
Manetualain, fo mana naena haak parenda sara.
17 Ndia hihiru-heheon ma koasan, neu ko sama tetar leo ba'i Elia fo
Manetualain mana to'u dede'an numa lele uluk mai. Ana mai nakahuluk
numa ita Lamatuan mai. Ana tao nala ina-amar dalen sue-lai rasafali anan
nara. Ma hatahori mana masadea Manetualain oo, ana tao nasafali sara
fo ara bisa tungga Manetualain hihii-nanaun boe. No dalak naa, ana tao
nala hatahorir sadia dalen nara fo simbok Lamatuak mamain."✡
18 Tehuu Sakaria naselu nasafali mbali ata naa nae, "Ta bisa dadi?! Au
ua au saong lasik talo ia ena! Talo bee de au bisa bubuluk ae, basa iar bisa
mori-dadi?"
19 Boe ma ata naa naselu nae, "Talo ia! Au ia, Nggabarial, Manetualain
neondan. Ana ndia nadenu au mai fo afada hara lii malole ia neu o.✡
20 Tehuu o ta nau mamahere au kokolang. Dadi tandan fo o mokek talo
ia! O maam nakadite ma o ta bisa kokolak mala numa hatematak ia neu,
losa ei hambu mala kakanak naa. Dei fo o tadu aom leo. Te hata fo au
afadak ia, neu ko ana mori-dadi ndaa no fain."
21 Hatahori no'uk kara fo mana hule-haradoi ruma dea, ara tutundindiik,
nahuu Sakaria ta kalua-kalua.
22 Neu ana dea mai, ana ta bisa kokolak nala hata ena. Boe ma ana
dududu a mbali sara nenik liman, de ara bubuluk rae, Manetualain natudu
feen tanda heran esa ena, numa Kama Malalaok Mate'en naa dale.
23 Basa sira ue baba'en, boe ma Sakaria fali neni uman neu.
24-25 Ta dook ka boe ma Elisabet ta'in naisi. Boe ma ana kama aon losa
bulak lima. Ana kokolak nae, "Koa-kio Manetualain! Mate'en boe ma
Manetualain natudu Ndia dale susuen neu au. Mete ma au hambu tititi-
nonosik ena, na, hatahorir ta rakamamaek au ena bali."

Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai natonggo no Maria

26 Neu Elisabet ta'in la'ok bula nee ena, boe ma Manetualain nadenu atan
numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo neni nggorok esa nai profensi
Galilea neu, nade Nasaret. Ata naa, nade Nggabarial.
27 Nai Nasaret hambu ana fe'ok esa, nade Maria. Maria ia, ta mesa kana,
huu touk esa, nade Yusuf fufudin ena. Yusuf naa, mane Dauk tititi-nonosin.
Nggabarial neu natonggo no ana fe'ok Maria.✡
28 Ana natudu aon neu ana fe'ok naa, boe ma nae, "Soda-molek
ina! Manetualain here nala o ena, fo nae tao hata neulauk esa neu o.
Manetualain sama-sama no o, Maria."
29 Maria namanene nala naa, boe ma ana pangganaa doak ata naa
kokolan. Ana ta nalela ata naa kokolan.
30 Boe ma ata naa tutin bali nae,
"Maria! O hae mamata'u.
Huu Manetualain nae natudu Ndia dale susuen neu o.
31 Ta dook ka bali te o ta'im naisi ena,
de neu ko o bonggi mala ana touk esa.
O muste foin, nade *Yesus*.†
32 Neu ko Ana dadi neu Hatahori mo'o-inahuuk.
Neu ko Manetualain seseik kana nae, 'Ndia ia, Au Ana heli-heling.'
Fo ndia ia, Manetualain mana Demak Mate'en Anan.

✡ **1:15** Susura Rerekek 6:3 ✡ **1:17** Maleaki 4:5-6 ✡ **1:19** Daniel 8:16; 9:21 ✡ **1:27** Mateos 1:18
† **1:31** Nai dede'a Ibrani, *Yeshua* sosoa-ndandaan nae, 'Manetualain tao nasoi-nasoda hatahori'.
'Yeshua' naa, ndia *Yesus* tungga dede'a Yunani. Mete nai Mateos 1:21.

Neu ko Manetualain so'u nalan fo to'u parenda,
sama leo Ndia ba'in mane Dauk.
33 Neu ko Ana ndia to'u parenda seku neu soa-neu hatahori Isra'el asa.‡
Huu Ndia parendan ta mana basak."✡
34 Tehuu Maria natane Nggabarial nae, "Au ia, bei ta sunggu-soro ita ua
touk esa boe na! De talo bee fo au ta'ing bisa naisi?"
35 Boe ma Nggabarial naselu nae, "Talo ia! Neu ko Manetualain Dula-
dale Malalaon neni o neti. Ma Manetualain mana Demak Mate'en koasan,
neu ko ana nasa'o nala o. No dalak naa, neu ko Kakanak fo o bonggi malak
naa, malalao ndoos. Huu Kakanak naa, Manetualain Anan.
36 Boso heran! O bobonggim esa, nade Elisabet, ta'in naisi ena boe.
Hatahorir rae, ana ta bisa bonggi nala ena, nahuu lasik ena. Hatematak ia
ta'in kaisik ma la'ok bulak nee ena.
37 Huu soa-neu Manetualain, basa hata a mesan bisa dadi!"✡
38 Boe ma Maria naselu nae, "Malole. Au ia Manetualain atan. Naa
fo basa sara dadi tungga papa kokolam naa. Au sadia tungga kada
Manetualain hihii-nanaun."
Basa boe ma, ata numa nusa tetuk do inggu temak mai naa la'o ela Maria.

Maria neu tiro-dangga Elisabet

39-40 Seli fai hida, boe ma Maria lai-lai hiek numa Nasaret mai, neni
Sakaria nggoron manai profensi Yudea mbuku leten neu. Losa naa, boe
ma ana dudi tutik kana neni Sakaria uman dale neu. De ana lole haran
neu Elisabet.
41 Neu Elisabet namanene Maria haran naa, boe ma kakanak manai
Elisabet ta'in dale naa, natingga-nasaka. Ma Manetualain Dula-dale
Malalaon maso neni Elisabet neu.
42 Boe ma ana nanggou, de nafada nae, "Maria! Neu ko hatahorir so'u
botik o nadem lena heni basa inak kara marai dae-bafok ia! Neu ko
hatahorir oo so'u botik Kakanak manai o ta'im dale naa boe!
43 Au oo neni so'u botik boe, nahuu au Lamatuang inan mai tiro-dangga
au.
44 Neu o mai, de lole haram neu au, boe ma kakanak manai au ta'ing oo
natingga-nasaka, huu namahoko boe.
45 Manetualain natudu dale susuen neu o ena, nahuu o mamahere mae,
Ana nau tao tungga Ndia hehelu-bartaan."

Maria koa-kio Manetualain

46 Maria so'uk haran nae,
"Numa au dale kuru-erong mai,
au akadedemak Lamatuak!
47 Au daleng mbena sau-sau,
nahuu Manetualain tao nasoi-nasoda au!
48 Ana loti-mete natalolole au ena,
Ndia hatahori neondan fo sosoan taak ia.
Numa hatematak ia neu, basa hatahorir tao au ia leo,
ina mana mauak nalan seli,✡
49 nahuu Manetualain tao dede'a heran nara neu au.
Ndia naa, mana Koasa Mate'en ma Malalao Ndoos.
50 Manetualain soa natudu dale kasian neu basa hatahorir mana fee hada-
horomatak ma rakaluku-rakatele neun,
numa tanak esa neni tanak esa neu.
51 Ana pake koasan,

---

‡ **1:33** Dede'a Yunani surak nae, 'Ana parenda Yakob uman'. Do sama leo ara surak boe rae, 'Ana parenda hatahori Isra'el asa'. ✡ **1:33** 2 Semuel 7:12; 13; 16; Yesaya 9:7 ✡ **1:37** Tutui Makasososak 18:14 ✡ **1:48** 1 Semuel 1:11

fo tao nala hatahori mana koa aok kara ramue-anggik.
52 Ana hai heni hatahori mana to'u koasar,
nahuu sira nekededema aon nara.
Tehuu Ana so'u botik hatahori mana makaloloe aok kara.✡
53 Ana hao-hani hatahori mana ndoe-la'ak kara losa rakabete,
tehuu Ana husi heni hatahori kamasu'ik kara
fo ara la'o ro lima roun nara.
54 Ana tulu-fali Ndia hatahori Isra'el asa,
ma soa natudu Ndia dale kasian neu sara.
55 Lele uluk, Ana ndara fangga hehelu-bartaak no ita bei-ba'in nara,
fo ndia, ba'i Abraham no basa ndia tititi-nonosin lala'en.
Hatematak ia hehelu-bartaak bei neni ndara fanggak seku neu."✡
56 Boe ma Maria leo no Elisabet losa bulak telu. Basa de ana fali neni ndia uman nai Nasaret neu.

Elisabet bonggi nala Yohanis

57 Fain losak ka, boe ma Elisabet bonggi nala ana touk esa.
58 Hara liik naa natanggela neni ndia nufanelun ma nggoro isin nara rae, Manetualain natudu dale susuen, de fee anak esa neu Elisabet ena. Boe ma basa sara ramahoko.
59 Neu kakanak naa bei fo faik falu, boe ma ara sunat ana, tungga hatahori Yahudi hohoro-lalanen. Ara rae foi kakanak naa, nade Sakaria, tungga aman naden.✡
60 Tehuu inan nareresi nae, "Ta bisa talo naa! Muste nade Yohanis!"
61 Tehuu ara bala rae, "Tao hata de here nadek Yohanis? Ta hambu hatahori esa boe na nai ei nufanelum ndia pake nadek naa!"
62 Boe ma ara dududuk Sakaria fo sangga bubuluk ana nau foi kakanak naa nade see.
63 Sakaria dududu fo noke batu lei. Ara feen, boe ma ana surak nae, "Ndia naden Yohanis!" Boe ma basa hatahorir heran bali-bali.
64 Medak neu ma, Sakaria maan mana barakaik naa, banggana'u tutik kana. Boe ma ana so'uk koa-kiok neu Manetualain.
65 Basa hatahorir fo mana leo deka-deka rai naa, ramata'u ma heran. Boe ma tutuik naa natanggela numa bafak mai neni bafak neu, losa hatahorir marai profensi Yudea leten nara oo bubuluk boe.
66 Hatahorir fo mana ramanene tutuik naa dudu'a rae, "Manggaledok ena, Manetualain koasan sama-sama no kakanak naa. Neu ko namo'o mamais a, ana dadi neu hatahori dae-bafok rupak leo beek, ou?"

Sakaria koa-kio Manetualain

67 Basa boe ma Manetualain Dula-dale Malalaon maso neni Sakaria neu. Huu naa de ana kokolak nae,
68 "Koa-kio Lamatuak, hatahori Isra'el Manetualain!
Ana mai ena fo tefa-soi nala Ndia hatahorin nara,
mita fo ara boso sama leo ata-dator bali.
69 Manetualain so'u nala Hatahori esa ena fo Ndia koasan ta neni babanggak,
fo neu ko Ana tao nasoi-nasoda ita.
Ndia ia, numa ba'i Dauk tititi-nonosin mai.
70 Manetualain helu-bartaa memak basa iar ruma lele uluk mai ena,
pake Ndia mana to'u dede'an fo dalen mahanik kara.
71 Hatematak ia Ana nau nakambo'ik ita
numa ita musun nara mai,
ma numa hatahorir fo dalen nara mburuk neu ita mai.
72-73 Ana natudu Ndia dale susuen neu ita bei-ba'in nara,

✡ **1:52** Ayub 5:11; 12:19 ✡ **1:55** Tutui Makasososak 17:7; 1 Semuel 2:1-10 ✡ **1:59** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:3

nahuu Ana nasaneda taa-taa neu Ndia hehelu-bartaan neu sara,
fo Ana ndara fangga no ba'i Abraham.
74 Ana nakambo'ik ita numa ita musun nara mai ena,
fo ita bisa takaluku-takatele neun,
ma ta parluu tamata'u bali.
75 Ana nakambo'ik ita ena,
mita fo ita bisa leo-la'o nai matan no lolo-laok ma ndoos seku neu.
76 Anis! O ia, Au anang.
Neu ko hatahorir ralela o rae, o ia, Manetualain mana Demak Mate'en mana to'u dede'an.
Neu ko o muu mafada hatahorir,
fo ara simbok Lamatuak mamain no dale malenggak.✡
77 Neu ko o muu matudu dalak neu Manetualain hatahorin nara,
fo ara bubuluk rae, ara hambu masoi-masodak,
nahuu Manetualain koka heni sala-singgon nara.
78-79 Huu Manetualain dalen banggana'u ma tuda kasian neu ita,
de Ana fee lelak beuk neu ita,
sama leo fai beuk neni manggaledo beuk.
Ita mana leo-la'o nai makiuk dale,
ma ita mana tamata'u mamates,
nahuu bei ta malole to Manetualain,
neu ko hambu manggaledok fo nakalala'ok ita teni dala mole-dame teu."✡
80 Basa boe ma Yohanis tamba faik boe namo'o. Ma Manetualain Dula-dalen tao natetean. Ana namo'o mamais a, boe ma neu leo numa mamana nees, losa ana mulai tao uen soa-neu hatahori Isra'el asa.

2

Maria bonggi nala Lamatuak Yesus (Mateos 1:18-25)

1-2 La'e esa, neu Kirenius dadi neu nggubenor numa Siria, boe ma mane ina-huuk, nade Agustus fee kalua parenda esa nae, "Basa hatahorir marai man-parenda Roma koasan, muste fali nggoro-tadun nara reu, fo tungga sensus!" Naa, ndia makasososan fo man-parenda Roma reke rau-inggun nara.
3 De basa hatahorir fali nggoro-tadun nara reu fo tungga sensus.
4-5 Faik naa, Yusuf leo numa nggoro Nasaret nai profensi Galilea. Ana fufudi ana fe'ok esa ena, nade Maria, fo ta'in kaisik. Yusuf naa, mane Dauk tititi-nonosin, de ana muste fali neni Dauk kotan Betlehem neu nai profensi Yudea, fo tungga sensus.
Huu naa de dua sara la'o reni kota Betlehem reu.
6 Neu ara ruma naa, Maria fain fo sangga nae bonggi losa ena.
7 Tehuu numa naa ara ta hambu kama sesebak nai uma leo taak ena. Huu naa de ara dudi reni lalae esa dale reu. De ana bonggi Ana makasososan, Ana tou anak. Boe ma ara ralusen renik tema nelusek, fo rasusunggun neu ha'o dale.

Manetualain nafada mana lolor

8 Le'odaen naa, hambu mana lolo hida be'e ranea sira bibihie-bibilombon numa mook nai kota deak.
9 Medak neu ma, ara mete-rita Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai. Boe ma Lamatuak sa'an nasa'a ndule basa sara, de ramata'u ralan seli.
10 Tehuu ata naa nafada nae,

✡ **1:76** Maleaki 3:1 ✡ **1:78-79** Yesaya 9:2

“Ei boso mamata'u dei! Nenene matalolole, ee! Au mai fo nau afada ei hara
lii malole esa. Basa mana namanene hara liik ia, neu ko ramahoko.
11 Hara lii malole ia liin talo ia:
Faik ia inak esa bonggi nala Karistus ena nai Betlehem, nai mane Dauk
kotan.
Karistus naa, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa memak kana
numa lele uluk mai.
Manetualain nadenun mai fo Ana tao nasoi-nasoda hatahori numa
sala-singgon nara mai!
Ndia ia, neu ko hatahorir roken rae, ‘Lamatuak’, te Ana ndia naena
haak parenda basa-basan!
12 Dei fo ei malelan no dalak talo ia: ei matonggo mia Kana mbimbila
anak esa neni nelusek no tema nelusek. Ana sunggu nai ha'o bandar
dale.”
13 Ata naa kokolak basa boe ma, medak neu ma Manetualain atan no'un
seli numa nusa tetuk do inggu temak mai fo rakabubua roon. Boe ma ara
koa-kio Manetualain ma soda rae,
14 “Ai makadedemak Manetualain naden!
Ndia mana to'u parenda nai lalai fo demak mate'en.
Manetualain nau fee mole-dame soa-neu hatahorir marai dae-inak,
fo mana tao ramahoko Ndia dalen!”
15 Basa boe ma Manetualain atan nara fali reni nusa tetuk do inggu temak
reu. Boe ma mana lolor raa kokolak rae, “Wee! Mai ita teni Betlehem teu,
fo teu mete-tita Kakanak naa dei! Te Lamatuak haitua harak naa neu ita
ena.”
16 Boe ma ara la'o lai-lai hiek reni Betlehem reu. De ratonggo ro Maria
ma Yusuf. Ma ara oo mete-rita Kana mbimbila anak naa, sunggu nai ha'o
dale boe.
17 Neu ara mete-rita Kakanak naa, boe ma ara tui rae, “Bebeik kara ia,
Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai rafada la'e-
neu Kakanak ia neu ai ena!” Boe ma ara tui no lutuk losa basan.
18 Basa hatahorir heran bali-bali, ramanene mana lolor raa tutuin.
19 Tehuu Maria mbedan neu dalen, basa mandadik kara raa. Ana dudu'a
no neneek fo nae sangga bubuluk sosoa-ndandaan hata.
20 Basa de mana lolor fali reni sira bibihie-bibilombon nara reu. Boe ma
ara rakadedemak Manetualain naden. Ara roke makasi neun, huu hata
fo ramanenek ma mete-ritak naa, sama tetar no hata fo Manetualain atan
nafadak naa ena.

Kana mbimbila anak naa, ara foin nade Yesus

21 Bonggi basa fai falu, boe ma ara sunat Kana mbimbila anak naa tungga
ba'i Musa hohoro-lalanen. Ina-aman foin, nade ‘Yesus’. Nadek naa, ndia
nadek fo ata numa nusa tetuk do inggu temak mai nafada sara ena, neu
inan bei ta nairun.✡

Yusuf no Maria roo Kana mbimbila anak Yesus neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu

22 Hambu hohoro-lalanek esa numa ba'i Musa mai nae, ina mana bonggi
basak fai haa hulu ena muste neu tao tungga dala-hadak nelao aok nai
Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. No dalak naa, ara bisa maso uma huhule-
haradoik leo biasa. Huu naa de Yusuf no Maria reni Yerusalem reu fo tao
tungga dala-hadak naa. De ara roo sira Ana mbimbila anan naa neni Uma
Huhule-haradoi Ina-huuk dale neu, fo loo liman dadi neu Lamatuak enan.✡

✡ **2:21** Lukas 1:31; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:3 ✡ **2:22** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:1-8

23 Ara tungga Lamatuak hohoro-lalanen fo rae, “Inak esa-esak fo mana
bonggi ana makasososak, mete ma tou anak, na, ana muste loo lima
kakanak naa dadi neu Lamatuak enan.”✡
24 Tungga Lamatuak hohoro-lalanen, mete ma loo lima kakanak neu
Lamatuak, na, ina-aman muste fee mbui teu pasan esa do mbui lunda
sina tenak dua. Huu naa de Yusuf no Maria oo tao tungga hohoro-lalanek
naa boe.✡

Ba'i Simeon nae, Kana mbimbila anak Yesus naa, ndia Karistus fo Manetualain helu-bartaak ena

25-26 Faik naa, hambu ba'i esa, nade Simeon, leo numa kota Yerusalem.
Hatahori ia, dalen ndoos ma dalen hii nalan seli neu Manetualain.
Manetualain Dula-dale Malalaon nafadan ena nae, ana mete-nita Karistus
dei fo ana mate. Karistus naa, ndia neu ko tao masoi-masodak neu hatahori
Isra'el asa.
27 Faik naa, Manetualain Dula-dalen nuni no Simeon neni Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk neu. Naa, nandaa no Yesus ina-aman roon neni naa neu,
fo loo liman dadi neu Lamatuak enan.
28 Ba'i Simeon mete-nita Kakanak naa, de ana ko'o nalan, boe ma ana
koa-kio Manetualain nae,
29 “Koa-kio Manetualain!
Manetualain tao tungga Ndia hehelu-bartaan neu au ena.
Dadi hatematak ia Manetualain bisa nakambo'ik au,
mita fo au bisa mate no mole-damek,
30 huu au mete-ita Hatahori fo Manetualain nadenun mai ena,
fo tao nasoi-nasoda ai numa ai sala-singgon nara mai!
31 Manetualain nae pake Kakanak ia
fo tao nasoi-nasoda basa hatahori nusa-nusak kara.
32 Neu ko Ana sama leo sa'ak,
fo neni hada-horomatak soa-neu Manetualain hatahorin Isra'el asa.
Ana oo sama leo manggaledok boe,
fo natudu Manetualain eno-dalan
soa-neu basa hatahori nusa-nusak laen nara.”✡
33 Yusuf no Maria ramanene rala naa, boe ma ara heran bali-bali neu
hata fo ba'i Simeon kokolak la'e-neu sira Anan.
34 Basa naa Simeon fee baba'e-babatik neu sara. Boe ma nafada Maria
nae, “Yesus inan, ee! Neu ko hatahori no'uk ka rai Isra'el timba-ndundu
heni ina Anan ia. Tehuu sira tatao-nono'in neun naa, neu ko natuda falik
kasa. Ina Anan ia oo tao nala hatahori no'uk ka dalen mbena sau-sau boe.
35 No dalak naa, neu ko Manetualain buka nakambela hatahorir dalen.
Tehuu Maria, neu ko o hambu susa-sona mo'ok, nok bali mbau dombe
tafak neu o tende boam.”

Be'a Hanaa noke makasi neu Manetualain, nahuu Yesus

36-37 Numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk oo hambu ina lasik esa boe,
nade Hanaa. Teun nara falu hulu haa. Aman, nade Fanuel, numa leo Aser
mai. Ana nauma-loo teuk hitu, boe ma saon mate la'o elan. Be'a Hanaa
ia, Manetualain mana to'u dede'an. Ue-tataon soa hule-haradoi ma puasa
nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, fo nakaluku-nakatele neu Manetualain
hatu-leledon.
38 Neu Simeon kola-kola no Yusuf ma Maria, ina lasik naa mai deka-deka.
De ana namanene sara, boe ma ana koa-kio Manetualain. De ana kokolak
la'e-neu Yesus soa-neu basa hatahori mana rahani Manek fo Manetualain
helu-bartaa ena nae, nau nadenun mai fo nakambo'ik hatahori Isra'el asa.

Kakanak naa no ina-aman fali reni nggorok Nasaret reu

✡ **2:23** Kalua numa Masir mai 13:2, 12 ✡ **2:24** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:6-8 ✡ **2:32** Yesaya 42:6; 49:6; 52:10

39 Neu Yusuf no Maria tao tungga basa ba'i Musa hohoro-lalanen lala'en
numa kota Yerusalem ena, boe ma ara fali reni profensi Galilea reu, nai
sira nggoron Nasaret.✡
40 Yesus oo namo'o mamais a boe, Ana tamba nakadere, tamba nalela
ma Ana bubuluk dalak no'uk ka. Manetualain oo natudu dale susuen neun
boe.

Tou anak Yesus numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk

41 Tungga teuk, Yusuf no Maria reni kota Yerusalem reu, fo ra'a feta
Paska numa naa.✡
42 La'e esa, neu Yesus teun nara salahunu dua, ara oo la'ok sama-sama
reni Yerusalem reu fo tungga feta naa leo biasa boe.
43-44 Fai Paska nate'e, boe ma Yusuf no Maria la'ok fali reni Nasaret reu
rambalololok ro hatahori no'uk ka, fo fali reni Galilea reu. Tehuu ara
ta bubuluk la'o ela Yesus numa Yerusalem. Ara du'a rae, fama te Yesus
nambalololok no nonoon nara. Tehuu losa bobok, ara ta mete-rita sana.
Boe ma ara mulai sangga reu-mai, ndule basa bobonggin nara ma nonoon
nara.
45 Huu ara ta ratonggo roon, de ara lenggu fali reni Yerusalem reu, fo
rae sanggan nai naa.

46 Losa naa, ara sanggan losa faik telu dalen, dei de ratonggo roon numa
Uma Huhule-haradoi Ina-huuk dale. Ana nanggatuuk nakaseseluk dede'ak
no meser anggama Yahudir.
47 Basa hatahori mana mamanenek kara heran bali-bali, nahuu Ana
bubuluk tebe-tebe Manetualain Susuran isin ma Ana bisa naselu nala sira
netatanen nara no neulauk.
48 Ina-aman mete-rita talo naa, boe ma ara heran. De inan nae, “Yesus!
Tao hata de O tao mala ai sota talo ia? O amam ma au pangganaa doak
ma maputa-piok miu-mai sangga O!”

49 Tehuu Yesus naselu nae, “Tao hata de mama no papa sota ma susa
sangga Au? Bubuluk ena, hetu? Au aena ues nai Au Amang Uman.”
50 Tehuu ara ta bubuluk no tetuk hata fo Ana kokolak naa.

51 Boe ma basa sara fali reni Nasaret reu. Yesus tao tungga Ndia inan no
aman parendan. Boe ma inan mbeda basa mandadik kara raa neu dalen.
52 Leo naak ena Yesus oo namo'o mamais losa Ana dadi ta'e ana, tamba
nalela leo-la'o neulauk boe. Manetualain ma hatahorir oo sue-lai neun
boe.✡

3

Yohanis Mana Saranik mulai tao uen
(Mateos 3:1-12; Markus 1:1-8; Yohanis 1:19-28)

1-2 Faik naa, Tiberius dadi neu mane ina-huuk mana to'u parenda numa
Roma teuk salahunu lima ena. Pontius Pilatus dadi neu nggubenor numa
profensi Yudea. Herodes dadi neu nggubenor numa profensi Galilea.
Herodes ka'an Felipus dadi neu nggubenor numa profensi Iturea ma

✡ **2:39** Mateos 2:23 ✡ **2:41** Kalua numa Masir mai 12:1-27; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 16:1-8
✡ **2:52** 1 Semuel 2:26; Dede'a Lasik 3:4

profensi Trakonitis. Ma Lisanias dadi neu nggubenor numa profensi Abilene.*

Faik naa oo Hanas ma Kayafas dadi reu malangga anggama Yahudi malangga ina-huun nai kota Yerusalem boe.

Faik naa, Yohanis fo Sakaria anan naa, leo numa mamana nees dook ka numa nggorok mai. Numa naa Manetualain feen hara heheluk.

3 Yohanis namanene basa, boe ma ana la'ok neni basa nggoro mana
deka-deka lee Yarden fo nafada hatahorir nae, “Ei muste manaku ma la'o
ela basa sala-singgom mara fo Manetualain koka heni basa sala-singgok
kara raa. Basa naa ei muste sarani dei, fo dadi tanda nae, ei malole mia
Manetualain ena.”
4 Lele uluk Manetualain mana to'u dede'an ba'i Yesaya surak la'e-neu
Yohanis ia nae,
“Hambu hatahori nai mamana nees eki nae,
‘Basa hatahorir mahehere tao malole dalak fo simbok Lamatuak
mamain!
Tao matetetu dalak fo simbok kana.
5 Fua matetu dokek kara.
Fera matetu letek kara.
Tao mandoo dala peko-pakik kara,
tao manggatusi dala mana duku-le'uk kara.
6 Mita fo basa hatahori nusa-nusak kara
bisa bubuluk rae, Manetualain nau tao nasoi-nasoda hatahori
numa sira sala-singgon mai.’ ”✡

7 Hatahori no'uk ka sudi ruma bee mai, fo roke Yohanis sarani sara.
Tehuu ana mboka sara nae, “Heeh! Ei mana pepeko-lelekok! Ei sama leo
mengge karasok! Boso du'a mae ei bisa makambo'ik numa Manetualain
huku-dokin mai, no ei kekedik mae ei sale dalem do tuke teim mara! Taa!
Ta dook ka ena, te Manetualain huku-doki basa hatahorir ta mana sale
dalen do tuke tein nara no tebe-tebe.✡

8 Ei boso du'a mae, ‘Au ta hambu huku-dokik, nahuu au ia, ba'i Abraham
tititi-nonosin.’ Hambu nai bee dadi talo naa? Naa, ta bisa tulu-fali ei,
nahuu ta tao nala ei dadi miu hatahori lolo-laok. Manetualain bisa tao
nala batur ia dadi reu ba'i Abraham tititi-nonosin. Au afada, ee! Matudun
tungga ei leleo-lala'om mara mae, ei masadea la'o ela ei sala-singgom mara
ena, ma tungga falik Manetualain ena.✡

9 Ei muste tao hata fo neulauk. Mete ma taa, na, Manetualain huku-doki
beran tuda la'e ei, sama leo hatahori pake taka fo hungga heni ai huuk
numa okan mai. Leo naak ena! Ai huuk sosoan ta ena, mete ma buna-
boan ta neulauk. Dadi malole lenak hungga henin, fo pirun neni a'i dale
neu.”✡

10 Basa de hatahori no'uk kara raa ratane Yohanis rae, “De ai muste tao
hata?”

11 Boe ma ana naselu nae, “Mete ma o badum dua, na, fee esa neu
hatahori badu taak. Mete ma o kanana'ak, na, ba'e fee hatahori nana'a
taak kara.”

---

* **3:1-2** Man-parenda Roma pake hatahori Yahudi esa, nade *Yosefus*, fo surak Isra'el tutuin nai tembo-lelek ia. Ana oo surak la'e-neu hatahori mana to'u parenda ma sira nufanelun boe. Huu naa de ita bubuluk tae, Herodes nai ia, naden laen, ndia *Herodes Antipas*. Aman, ndia *Herodes Ina-huuk*. (Mateos 2:1-22; Lukas 1:*5). Felipus* nai ia, ndia Herodes Antipas ka'an. Felipus aman, ndia Herodes Ina-huuk; inan nade Kleopatra numa Yerusalem mai. Ana sao nala Salome, ndia Herodias anan. Nai baba'ek 3:19 nai dae, hambu *Felipus* laen. Hatahori ia, Herodes Antipas fadin. Aman, ndia Herodes Ina-huuk boe; ma inan, nade Mariamne. Ana sao nala Herodias. Sira dua sara ana inan, nade Salome. Tehuu ndia ka'an Herodes Antipas le'a nala saon. (Mateos 14:3; Markus 6:17; Lukas 3:19). ✡ **3:6** Yesaya 40:3-5 ✡ **3:7** Mateos 12:34; 23:33 ✡ **3:8** Yohanis 8:33 ✡ **3:9** Mateos 7:19

12 Boe ma mana susu bear mai fo roke Yohanis sarani sara. Ara ratane
rae, “Papa Meser! Ai muste tao talo bee?”✡
13 Ana naselu nae, “Ei soa puputa-papata. Tehuu hatematak ia, ei muste
maue-osa no ndoos. Boso puku bea lenak numa man-parenda hohoro-
lalanen mai. Mita fo rau-inggu bae bea ndaa no hohoro-lalanen.”
14 Hambu soldadu hida ruma naa boe. Ara ratane Yohanis rae, “Mete
ma ai, na, talo bee? Ai muste tao hata?”
Boe ma ana naselu nae, “Boso pakana'e mala hatahorir doin tungga ei
hihiim. Ma boso makasasa'ek salak neu hatahori no bolo-dalan taa. Ei
muste moke makasi ma mameda dai no simbo katemak ei nggadim.”
15 Basa hatahorir ramanene rala kokolan naa, boe ma esa kei esa ma
kutu-nu'u rae, “Awii! Fama te Yohanis ia, Karistus fo Manetualain helu-
bartaa nae nadenun mai numa lele uluk mai ena!”
16 Tehuu Yohanis nafada sara nae, “Nenene matalolole! Neu ko hambu
Hatahori esa ta neni babanggak lena heni au nae mai. Leo mae dadi uu
kada Ndia nedenun oo, au ta andaa boe.† Au bisa sarani ei pake kada oe,
tehuu neu ko Ana tao lena heni au bali, ndia Ana tao nasofe ei dalem mara
no Manetualain Dula-dale Malalaon. Neu ko Ana tao nalalao ei, sama leo
hatahorir hotu dafu dae pake a'i.
17 Ana hukun hatahori mana tao salak kara, sama leo mana ue dae
kukuru anin fo bingga fe'e hade neuk numa hade langgak kara mai. Boe
ma ana mbeda hade neuk neni soka dale neu ma hotu heni hade langgak
kara. Leo naak oo Karistus hukun hatahori kasalak kara, ma piru sara reni
a'i mbila ta kala matek dale reu boe.”
18 No dalak naa, Yohanis fee nesenedak neu hatahori la'e-neu dede'ak
mata-matak kara, ma nafada sara Manetualain Hara Lii Malolen.
19-20 Faik naa, Yohanis oo mulai kokolak no manggaledon la'e-neu
Herodes tatao-nono'in boe. Dede'ak naa talo ia: Herodes ia, nggubenor
nai profensi Galilea. Salan malunu ndoos. Ha'i netuduk leo, ana le'a neni
fadin saon, nade Herodias. Naa te fadin bei masodak, ma bei ta namaketu
no Herodias. Herodes leleo-lala'o ta neulaun naa, tao nala Yohanis ka'in no
ledo-ledo, losa Herodes doak neun. Boe ma Herodes humu nala Yohanis,
de ana teen neni bui dale neu.‡

Yohanis sarani Lamatuak Yesus
(Mateos 3:13-17; Markus 1:9-11)

21 Fai bakahulun, neu ara bei ta humu rala Yohanis, ana sarani hatahori
no'uk ka. Ma ana oo sarani Yesus boe. Basa naa Yesus hule-haradoi, boe
ma lalai natahuka.
22 De Manetualain Dula-dale Malalaon konda neni Yesus neu. Dula-dalek
naa mata aon dadi sama leo mbui lunda sina. Basa de hambu harak numa
lalai mai nae,
“O ia, Au Ana susueng.
O soa tao mamahoko Au.”✡

Lamatuak Yesus bei-ba'in nara, tungga aman Yusuf
(Mateos 1:1-17)

23 Neu Yesus mulai tui-bengga hatahorir la'e-neu Manetualain eno-dala
sodan, Ndia teun nara, fama te teuk telu hulu. Hatahorir bubuluk rae,
Yesus ia, Yusuf anan. Yusuf bei-ba'in nara, sira:
Yusuf aman, Eli.

✡ **3:12** Lukas 7:29 † **3:16** Susura dede'a Yunani huuk nae, ‘sangga sefi kada tali sopatun oo, au ta andaa boe.’ Sosoa-ndandaan nae, Yohanis kada hatahori kadi'ik, mae dadi neu Lamatuak Yesus nedenun oo, ana nameda ta nandaa boe. ‡ **3:19-20** Lees neni surak nai dae, nai Lukas 3:1-2. Mete nai Mateos 14:3-4; Markus 6:17-18 boe. ✡ **3:22** Tutui Makasososak 22:2; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7; Yesaya 42:1; Mateos 3:17; Markus 1:11; Lukas 9:35

24 Eli aman, Matat.
Matat aman, Lewi.
Lewi aman, Melki.
Melki aman, Yanai.
Yanai aman, Yusuf.
25 Yusuf aman, Matatias.
Matatias aman, Amos.
Amos aman, Nahum.
Nahum aman, Hesli.
Hesli aman, Nagai.
26 Nagai aman, Maat.
Maat aman, Matatias.
Matatias aman, Semein.
Semein aman, Yosek.
Yosek aman, Yoda.
27 Yoda aman, Yohanan.
Yohanan aman, Resa.
Resa aman, Serubabel.
Serubabel aman, Sealtiel.
Sealtiel aman, Neri.
28 Neri aman, Melki.
Melki aman, Adi.
Adi aman, Kosam.
Kosam aman, Elmadam.
Elmadam aman, Er.
29 Er aman, Yosua.
Yosua aman, Elieser.
Elieser aman, Yorim.
Yorim aman, Matat.
Matat aman, Lewi.
30 Lewi aman, Simeon.
Simeon aman, Yahuda.
Yahuda aman, Yusuf.
Yusuf aman, Yonam.
Yonam aman, Elyakim.
31 Elyakim aman, Melea.
Melea aman, Mena.
Mena aman, Matata.
Matata aman, Natan.
Natan aman, Dauk.
32 Dauk aman, Isai.
Isai aman, Obet.
Obet aman, Boas.
Boas aman, Salmon.
Salmon aman, Nahason.
33 Nahason aman, Aminadab.
Aminadab aman, Admin.
Admin aman, Arni.
Arni aman, Hesron.
Hesron aman, Peres.
Peres aman, Yahuda.
34 Yahuda aman, Yakob.
Yakob aman, Isak.
Isak aman, Abraham.
Abraham aman, Tera.
Tera aman, Nahor.

35 Nahor aman, Seruk.
Seruk aman, Rehu.
Rehu aman, Pelek.
Pelek aman, Eber.
Eber aman, Sela.
36 Sela aman, Kenan.
Kenan aman, Arpaksad.
Arpaksad aman, Sem.
Sem aman, Noh.
Noh aman, Lamek.
37 Lamek aman, Metusalak.
Metusalak aman, Henok.
Henok aman, Yared.
Yared aman, Mahalalel.
Mahalalel aman, Kenan.
38 Kenan aman, Enos.
Enos aman, Set.
Set aman, Adam.
Adam ia, Manetualain ana nekedadadin.

4

Nitur malanggan soba-dou Lamatuak Yesus
(Mateos 4:1-11; Markus 1:12-13)

1 Yohanis sarani basa Yesus, boe ma Yesus la'o ela lee Yarden. Manetualain Dula-dale Malalaon sama-sama noon. Boe ma Dula-dalek naa nuni no Yesus neni mamana nees neu.
2 Yesus leo numa naa losa faik haa hulu. Faik naa Yesus ta na'a hata esa boe na, de Ana ndoe nalan seli. Boe ma nitur malanggan mai soba-doun fo sangga nae iken.
3 Ana kokolak mbali Yesus nae, “Mete ma tebe-tebe Manetualain Anan O, na, O maena koasa. De madenu batur ia dadi roti fo O mu'a sara leo.”
4 Tehuu Yesus naselu nae, “O nanaum talo bee, ia! Ta bubuluk, do? Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
‘Hatahori dae-bafok ta nasoda numa kada nana'ak mai, hetu!’ ”✡
5-6 Basa boe ma nitur malanggan nuni no Yesus neni mamana demak esa neu, de natudun basa man-parenda manai dae-inak no basa nula-napun lala'en. Boe ma ana kokoe Yesus nae, “Basa man-parendar ro sira koasan lala'en naa, au enang basa naar. Leo naak oo, no basa ndia nula-napun boe! De au aena haak fee neu see, fo au nau.
7 Au nau fee basa sara reu O. Tehuu O tao matak esa dei, dei fo au fee. Muda hiek! O makaluku-makatele neu kada au. Kada naa!”
8 Tehuu Yesus naselu mbalin nae, “Hambu nai bee talo naa? Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
‘O muste makaluku-makatele neu kada Manetualain.
Ma o muste maono-lalau neu kada Ndia.’ ”✡
9 Basa boe ma nitur malanggan nuni no Yesus neni kota Yerusalem neu. Numa naa, ana nuni no Yesus hene reni mamana demak mate'en manai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk reu. Boe ma ana nae, “Mete ma tebe-tebe Manetualain Anan O, na, boke dae muu leo!
10 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
‘Dei fo Manetualain nadenu Ndia atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai,
fo ranea O.

✡ **4:4** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 8:3; Mateos 4:4 ✡ **4:8** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:13

11 Neu ko ara mai ratanee rala O,
mita fo O eim ta koi la'e batu faa boe na.' "✡
12 Tehuu Yesus naselu nae, "Boso papata Au. Sama leo neni surak nai
Manetualain Susura Malalaon dale nae,
'Boso soba-dou Manetualain!' "✡
13 Nitur malanggan soba-dou Yesus no dalak mata-matak kara, tehuu ana
ta nala sana. Boe ma ana la'o ela Yesus, fo nahani fai neulauk dei.

Lamatuak Yesus neni Galilea neu fo mulai nafada hatahori la'e-neu Manetualain Hara Lii Malolen
(Mateos 4:12-17; Markus 1:14-15)

14 Basa boe ma Yesus fali neni profensi Galilea neu, ma Manetualain
Dula-dale Malalaon fee koasa neun. Ta dook ka boe ma hatahorir marai
nusak naa, mulai ralela Ndia naden.
15 Ana fee nenorik numa hatahori Yahudi uma huhule-haradoin nai bee
a mesan. Boe ma hatahorir koa-kion rae, "Yesus naa, Hatahori ta neni
babanggak, ee!"

Hatahorir ta simbok Lamatuak Yesus numa Nasaret
(Mateos 13:53-58; Markus 6:1-6)

16 La'e esa, Yesus neni ndia nggoron Nasaret neu. Ndaa no hatahori
Yahudir fai huhule-haradoin, ndia 'fai Sabat', Ana maso neni uma huhule-
haradoik neu, tungga Ndia si'en. De Ana nambadeik fo nae lees numa
Manetualain Susura Malalaon mai.
17 Boe ma ara loo feen ba'i Yesaya susuran. Ana buka susurak naa de
sangga lalanek, ma lees nae,
18 "Manetualain Dula-dalen koasan nai Au.
Huu naa de Ana henggenee memak Au,
fo tui-bengga Lamatuak Hara Lii Malolen neu hatahori kasian
nara.
Ana nadenu Au ena,
fo afada ae,
mana nai buir, neu ko hambu nekembo'ik;
pokek kara, neu ko bisa mete-rita rasafali;
mana hambu tuni-ndenik kara, neu ko leo-la'o no nekembo'ik.
19 Hatematak ia Lamatuak fain losa ena,
fo tao nasoi-nasoda Ndia hatahorin nara."* ✡
20 Lees basa susurak naa, boe ma Yesus lulu falik kana de loon neu mana
koladu uma huhule-haradoik, basa de Ana nanggatuuk. Basa hatahorir
maruma uma huhule-haradoik naa, mete raherek kana.
21 Boe ma Ana nafada sara nae, "Hata fo ei mamanenen numa
Manetualain Susura Malalaon mai naa, hatematak ia dadi ena!"
22 Boe ma basa hatahorir maruma naa mulai koa Yesus rae, "Awii! Hata
fo Ana kokolak bebeik kara ia, neulau ndoos. Tehuu Ndia ia, Usu Anan,
hetu? Talo bee de ana bisa talo ia?"
23 Boe ma Yesus nafada sara nae, "Ei basa ngga bubuluk ena hambu
dede'ak nae, 'Heeh, doter! Puli mala o ao heli-helim dei!' Ei mae pake
dede'ak naa, fo ndee masafali neu Au mae, 'Tao hata de O ta tao tanda
heran esa boe na soa-neu ai marai ia, fo sama leo O taok numa kota
Kapernaum naa?'
24 Ndoon talo ia: hatahori ta nau simbok Manetualain mana to'u dede'an
nai ndia nggoro-tadu heli-helin.✡

✡ **4:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 91:11-12 ✡ **4:12** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:16 * **4:19** Lalane kaduak kara ia, tungga tetar ana no susura dede'a Yunani huuk. Susura Malalaok dede'a Indonesia (TB) tao lalanek ka-19 ia, ta ndaa no mamanan. ✡ **4:19** Yesaya 61:1-2 ✡ **4:24** Markus 6:4; Yohanis 4:44

25-26 Ha'i netuduk numa Manetualain mana to'u dede'an ba'i Elia mai.
La'e esa, udan ta konda teuk telu seserik ena. Lelek naa, hambu ina falu
no'uk ka ruma Isra'el. Tehuu Manetualain ta nadenu Elia fo tulu-fali sara.
Manetualain nadenun neni kada ina falu esa numa nggorok Sarfat neu
deka no kota Sidon. Naa te ina lasik naa, ta hatahori Yahudi. Tehuu ana
namahere Manetualain koasan.✡
27 Ha'i netuduk laen numa Manetualain mana to'u dede'an Elisa mai.
Lelek naa, hatahori Yahudi no'uk ka hambu hedi kusta ruma Isra'el. Tehuu
Manetualain ta fee hahaik neu sara. Manetualain nadenu Elisa fo tao nahai
kada hatahori kusta esa, nade Naaman. Naa te ndia naa, hatahori Siria, ta
hatahori Yahudi. Tehuu ana namahere Manetualain koasan."✡
28 Neu ara ramanene rala Yesus kokolan naa, boe ma basa sara lurin.
29 Boe ma basa sara rambadeik randaa, de ara husi heni Yesus numa
uma huhule-haradoik naa mai. Boe ma ara le'a roon neni nggorok tatain
neu, fo rae timba nggarin neni mbiak manai naa dale neu.
30 Tehuu Ana la'o dea neu nesi kada hatahori no'uk kara talada heon, de
la'o ela sara ruma naa.

Lamatuak Yesus husi heni nitu numa hatahori esa mai (Markus 1:21-28)

31 Basa boe ma Yesus konda neni Kapernaum neu nai dano Galilea tatain.
Tungga-tungga fai huhule-haradoik, Ana nanori hatahorir rai uma huhule-
haradoik dale.
32 Hatahorir heran bali-bali nenene Ndia kokolan, huu Ana bubuluk no
tetuk nenorik kara raa isin.✡
33 La'e esa, neu Yesus fee nenorik numa uma huhule-haradoik naa,
hambu hatahori fo nitu sa'ek esa mulai bolu tingga-tingga nae,
34 "Hoi! Yesus Hatahori Nasaret, ee! O mai tao hata mua ai nai ia! O
mai fo mae makalulutu ai, do? Ai malela O. O ia, Hatahori Malalaok fo lele
uluk Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai."
35 Tehuu Yesus mbokan nae, "Makatema o bafam! Kalua numa hatahori
naa mai!" Medak neu ma, nitu naa fae nggari hatahori naa neu daer numa
hatahorir taladan mai. Basa boe ma nitu naa kalua la'o ela hatahori naa,
ma ana ta tao nahedi sana.
36 Basa hatahori bafan nara bese mboo, de rae, "Heran, ee! Hatahori
ia kokolan naena koasa ta neni babanggak! Losa neu nitu oo tungga
parendan boe, de kalua numa hatahori mai!"
37 Boe ma tutuik la'e-neu Yesus mulai natanggela nai basa mamanak kara
marai nusak naa.

Lamatuak Yesus tao nahai Simon ari-inan ma hatahori no'uk ka bali (Mateos 8:14-17; Markus 1:29-34)

38 Ara kalua numa uma huhule-haradoik naa mai, boe ma Yesus neni
hatahori esa uman neu. Hatahori naa nade Simon.† Simon ari-inan hambu
hedi sumaik, de ao-inan natobi roo-roo. Boe ma ara roke-hule Yesus rae,
"Papa! tulun tao mahai ina lasik dei!"
39 Yesus neu nambariik deka neu mamana susungguk tatain, boe ma Ana
husi kalua heni hedi sumaik numa ina lasik mai. Hatematak naa oo hedi
sumain mopon tutik ka boe. Boe ma nambadeik tutik ka, de neu sadia
nana'ak fee sara.
40 Bobon naa, neu ledo sangga nae tesa ena, hatahorir roo basa hatahori
hedis sara reni Yesus reu. Hedin nara mata-matak kara. Boe ma Ana
nafaroe hatahori hedis sara raa, de tao nahai basa sara.
41 Numa hatahori hedis sara raa mai oo, hambu hida nitu sa'ek kara boe.
De Yesus parenda nitur raa, fo kalua numa hatahorir raa mai. Ara kalua

✡ **4:25-26** 1 Mane-manek kara 17:1, 8-16 ✡ **4:27** 2 Mane-manek kara 5:1-14 ✡ **4:32** Mateos 7:28-29 † **4:38** Simon naa, ndia Petrus naden laen.

ma bolu rae, “O ia, Manetualain Anan!” Nitur raa bubuluk rae, Ndia ia, Karistus fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai ena fo nae nadenun mai. De Yesus ka'i sara fo boso kokolak dede'a de'ek esa boe na la'e-neu Ndia aon.

Lamatuak Yesus neu tui-bengga Hara Lii Malole numa uma huhule-haradoik kara
(Markus 1:35-39)

42 Neu be'e-mai lole manggaledo, boe ma Yesus be'e fo neni mamana nees
esa neu, nai kota dea. Hatahorir sanggan sudi nai bee. Neu ratonggon, boe
ma ara kokoen rae, “Papa leo mua ai leo! Hae muni mamanak laen muu!”
43 Tehuu Ana naselu nae, “Au oo muste uni nggorok laen uu boe,
fo uu tui-bengga Hara Lii Malole la'e-neu Manetualain parenda-koasan.
Manetualain nadenu Au ena fo akalala'ok ues naa.”
44 Boe ma Ana la'ok numa nggorok esa mai neni nggorok esa neu, fo fee
nenorik nai uma huhule-haradoik kara marai profensi Yudea.

5

Ara pu'a rala i'ak no'un seli
(Mateos 4:18-22; Markus 1:16-20)

1 La'e esa, Yesus nanori hatahorir ruma dano Galilea tatain.* Hatahori
no'uk ka mai fo rae nenene Manetualain Dede'a-kokolan. Losa neu ara
raseseti rakarumbu rala Yesus.
2 Deka naa, hambu mana pu'a-dalak kara raole ralao pu'an nara ruma
mada lai. Boe ma Yesus mete-nita ofa lambu rouk dua nafu ruma naa.
3 Ofa kaduak kara raa, Simon enan esa. Yesus hene neni Simon ofan lain
neu, boe ma noken fo ana tonda ofak neni oe demak faa neu dei. De Ana
nanggatuuk nanori hatahori no'uk kara raa.✡
4 Ana fee nenorik basa, boe ma kokolak no Simon nae, “Simon! Tonda
ofak muni tasi demak faa muu fo nggari pu'ak neu naa. Neu ko ei mala
i'ak no'uk ka.”
5 Tehuu Simon naselu nae, “Awii, Lamatuak boe oo! Ai pu'a fafandek ai
lima-ein nara hatu katemak esa ena, tehuu ta mala i'ak esa boe na! Tehuu
Papa nae leo naa ena, na, neu ta hata-hata! Au nggari sobak kana.”✡
6 Boe ma ara nggari pu'ak neu. Neu rae le'a falik pu'ak, naa te pu'ak
sofek no i'ak no'un seli, losa pu'ak mulai sida ena.✡
7 Boe ma Simon bolu nonoon nara marai ofak laen fo mai tulun. De ara
ra'u i'ak kara reni ofak reu, losa ofa kaduak kara raa sofen tetu-tetu no
i'ak, de ela ba'uk ka ara molo.
8-10 Simon nonoo mana pu'a-dalan, Yakobis no Yohanis fo Sabadeus anan
nara oo ruma naa boe. Ara oo heran ralan seli boe, nahuu ara rala i'ak
no'un seli talo naa. Neu Simon mete-nita mandadik kara raa, boe ma ana
sendek luu-langgan neu Yesus matan, de nae, “Au ia, hatahori esa mana
tao salak no'un seli ena. Dadi malole lenak Lamatuak boso deka-deka au
bali.”†
Tehuu Yesus naselu nae, “Mon! Boso dudu'a no'uk ka neu dede'ak naa,
huu Au sangga ae pake ei. Eir ia, masi'e sangga i'ak. Tehuu hatematak ia
Au anori ei sangga hatahorir fo tungga Au.”
11 Basa boe ma ara tonda sira ofan tutik ka fo nafun neni mada lai neu.
Boe ma ara la'o ela sira bebeain, fo tungga Yesus.

---

* **5:1** Susura Malalaok dede'a Yunani nae, ‘numa dano Genesaret tatain’. Dano Genesaret naden laen, ndia dano Galilea. ✡ **5:3** Mateos 13:1-2; Markus 3:9-10; 4:1 ✡ **5:5** Yohanis 21:3 ✡ **5:6** Yohanis 21:6 † **5:8-10** Simon, do Petrus, do Simon Petrus, naa hatahori esa naden.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori hedi kusta esa (Mateos 8:1-4; Markus 1:40-45)

12 Numa nggorok esa, Yesus natonggo no hatahori esa hedi kusta ndule
basa ao-inan ena. Neu ana mete-nita Yesus, boe ma neu sendek luu-
langgan ma nate'e matan losa daer. Boe ma ana nae, “Papa, ee! Tulu-fali
au dei! Au bubuluk, Papa bisa tao mamopo au heding ia, mita fo hatahori
boso nunute au bali. Sadi Papa nau.”
13 Boe ma Yesus loo liman fo nafaroen. Ana kokolak nae, “Au nau a
mesan! O hai leo!” Kokolak basak ka boe, ma hatahori naa hedi kustan
mopon tutik ka.
14 Boe ma Yesus fee nesenedak neun nae, “Masaneda matalolole! O hai
ena, tehuu boso mafada esa boe na, ee! Ma o muste tungga ba'i Musa
parendan lele uluk. Dadi muni malangga anggama muu, fo ana parisa o
ao-inam, mita fo ana bubuluk o hedim mopon tebe ena, do beik. Boe ma
o muste muni o fefeem tanda makasi fo basa hatahori bubuluk rae, o hai
tebe-tebe ena.”✡
15 Leo mae Yesus ka'i-ore, tehuu tutuik la'e-neu Ndia koasan naa
natanggela numa bafak mai neni bafak neu sudi nai bee. De hatahorir lua
mai, fo rae ramanene Ndia nenorin. Basa boe ma Ana tao nahai hatahori
hedin nara mata-matak kara.
16 Tehuu Yesus oo hii nakaheok numa hatahori no'uk kara mai boe, fo
neu hule-haradoi nai mamana nees.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori keko-lu'uk esa (Mateos 9:1-8; Markus 2:1-12)

17 La'e esa, Yesus nanori hatahorir numa uma esa dale. Faik naa,
hatahorir ruma partei anggama Farisir ma meser anggama hida mai fo
tungga nenene Yesus nenorin. Ara ruma nggorok kara marai profensi
Galilea, profensi Yudea, ma kota Yerusalem mai. Manetualain fee koasa
neu Yesus fo tao nahai hatahori hedis sara.
18-19 Faik naa, hatahori hida ndoro reni hatahori keko-lu'uk esa nai
lalanggak lain. Ara raote tebe-tebe reni hatahori keko-lu'uk naa fo Yesus
tao nahain. Tehuu uma naa, sofek se'e-se'e no hatahorir, losa rae rakaseseti
dale reu oo, ta bisa boe. Huu naa de ara ndoro roo hatahori keko-lu'uk naa
neni uma lain neu. Boe ma ara ofe uma naa, soi bolok fo rakonda hatahori
keko-lu'uk naa nonook lalanggan. Ara rakondan neu hatahori no'uk kara
taladan, ndaa tetar neu Yesus matan.
20 Yesus mete-nita naa, boe ma Ana bubuluk nae, ara ramahere Ndia bisa
tao nahai sira nonoon naa. Boe ma Ana kokolak no hatahori keko-lu'uk
naa nae, “Ana nggee! Au koka heni o sala-singgom mara ena.”
21 Hatahori Farisir ma meser anggamar ramanene Yesus kokolak talo
naa, boe ma ara mulai ratatane aok rae, “Na dei! Kada Manetualain mesa
kana ndia naena haak fo koka heni hatahori sala-singgon nara. Te ndia ia
see, de tao aon leo Manetualain! Ia, nekedadaek ta hoho'a ndoos ia!”
22 Tehuu Yesus bubuluk dale kuru-eron nara. Boe ma Ana kokolak nae,
“Tao hata de ei du'a mae, Au ia kokolak dede'a nekedadaek?
23-24 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Ma Au aena haak fo fee ambon
neu hatahori sala-singgon nara. Mete ma Au kada afada neu hatahori
keko-lu'uk ia ae, ‘Au fee ambon neu o salam mara ena,’ ei ta mete-mita
Au koasan nai dae-bafok ia. Tehuu mete ma Au ae, ‘Mambadeik leo! Lu'a
mala o lalanggam fo fali muu ngga leo.’ Mete ma ana nambadeik tutik ka,
na, dei fo ei mete-mita Au koasang. Huu naa de Au nau tao ahai hatahori
keko-lu'uk ia, mita fo ei oo bubuluk Au aena haak boe, fo fee ambon neu
hatahori sala-singgon nara.”

✡ **5:14** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 14:1-32

Boe ma Ana mbali hatahori keko-lu'uk naa, de kokolak nae, “Mambadeik leo! Lu'a mala o lalanggam, fo fali muu ngga leo!”
25 Medak neu ma, hatahori naa nambadeik de nambariik neu hatahori no'uk kara matan, boe ma lu'a nala lalanggan. De ana fali neu ngga, ma koa-kio Manetualain.
26 Neu basa hatahori mete-rita naa, boe ma ara heran. De ara rakadedemak Manetualain naden rae, “Manetualain ta neni babanggak, ee! Faik ia, ita mete-tita mandadi ta hoho'ak to ita mata heli-helin nara!”

Lamatuak Yesus noke Lewi fo tungga Ndia (Mateos 9:9-13; Markus 2:13-17)

27 Ta dook ka boe ma Yesus kalua numa uma naa mai, de mete-nita hatahori mana susu bea esa, nanggatuuk numa ndia mamana sususu bean. Hatahori naa, nade Lewi.‡ Boe ma Yesus noken nae, “Mai tungga Au!”
28 Lewi namanene nala naa, boe ma ana nambadeik tutik ka, de ana la'o ela basa bebeain marai naa, fo tungga Yesus.
29 Basa boe ma Lewi tao feta mo'ok fo noke Yesus neni ndia uman neu. Ana oo noke ndia nonoo mana susu bean nara ma fuik laen nara bali, fo mai ra'a feta boe.
30 Tehuu hambu hatahori partei Farisi hida ma meser anggamar, ara unggu-remu numa Yesus ana nunin nara matan rae, “Tao hata de ei manggatuuk mi'a-minu sama-sama mia hatahori papake taak kara, ndia leo mana susu bear ma hatahori ta neulauk kara? Hatahori neulauk kara boso rakabua ro hatahori matak leo naak kara!”✡
31 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Hatahori hedis memak parluu doter. Tehuu hatahori sodak ena, ta parluu.
32 Au mai fo tao matak neu hatahori ta neulauk kara. Tehuu ta mai fo tao matak neu hatahori fo mana nameda aon ndoos.”

Meser anggamar rareresi ro Lamatuak Yesus la'e-neu puasa (Mateos 9:14-17; Markus 2:18-22)

33 Basa de, hatahori maruma partei anggama Farisi ma meser anggamar raa oo unggu-remu reu Yesus boe rae, “Talo ia, Papa! Yohanis Mana Saranik ana nunin nara puasa ma hule-haradoi la'i-la'ik ka. Hatahori Farisir ana nunin nara oo tao talo naa boe. Tehuu tao hata de Papa ana nunin nara kada ra'a-rinu rakandook kana? Ara ta puasa ralela, do?”
34 Tehuu Yesus bala sara pake lololek nae, “Memak ei bubuluk ena, mete ma tao feta kabin, na, fuik kara ta puasa, tehuu ara ra'a-rinu losa rakabete. Mete ma baroit touk bei nai naa, neu ko ara ra'a-rinu sama-sama.
35 Tehuu mete ma neu la'e esa, hatahori laen humu reni baroit touk naa, na, neu ko nonoon nara rameda susa, dei fo ara puasa.”
36 Basa boe ma Yesus fee lololek esa bali nae, “Ta hambu hatahori ha'i nala tema beuk faa fo tandan neu badu raak mana sidak. Te mete ma safe badu naa, neu ko tema bibia beuk naa kukundu, de badu raak naa boe sidan.
37-38 Leo naak oo hatahori ta radai oe anggor beuk neni bobo'ik banda rou raak dale neu boe, te neu ko kadin ma ana sii sasarak, de oe anggor beuk naa mbo'a henin. Dadi oe anggor beuk muste nadain neni bobo'ik banda rou beuk neu. [No lololek naa, Yesus nanori sara nae Ndia nenori beun boso babalik kana no hatahori Farisir nenori raan.]
39 Hatahori fo mana ninu nita oe anggor raak, ta hii ninu oe anggor beuk. Huu ana bubuluk nae, ‘Anggor neni nehinda dook naa, ndia ladan seli, na!’ ”

‡ **5:27** Lewi naden laen, Mateos. ✡ **5:30** Lukas 15:1-2

6

Hatahori ratane kisubalik Lamatuak Yesus asa la'e-neu fai hahae tao ue-osa
(Mateos 12:1-8; Markus 2:23-28)

1 La'e esa, Yesus no ana nunin nara la'ok resik hatahori osin dale, ndaa
no hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan. Boe ma ana nunin nara koru
rala hade-nggandum mbulen maruma sira matan. Ara raisin, de ra'a.✡
2 Numa naa, hambu partei anggama Farisi hatahorin hida fo mana to'u
rahere sira Yahudi dala-hadan. Ara mete-rita Yesus ana nunin nara tao talo
naa, boe ma ara rahara berak neu Yesus rae, “Tao hata de O ana nunim
mara lena-langga ita anggaman hohoro-lalanen? Ara tao ues la'e-ndaa fai
hahae tao ue-osa! Mete ndia naa! Ara koru hade-nggandum. Boso talo
naa!”
3-4 Tehuu Yesus bala nae, “Talo bee, ou? Ei ta masaneda ba'i Dauk tutuin,
do? Ba'i Dauk no ndia ana nunin nara ta'in nara kada kikiok, nahuu ndoe
ralan seli ena. Boe ma ara maso reni Manetualain Laa Huhule-haradoin
reu, de ha'i roti fo malangga anggamar fee basan neu Manetualain, fo ara
ra'a. Naa te kada malangga anggamar ndia bole ra'a roti naa. Hatahori
laen ta bole. Boe ma ba'i Dauk asa ra'a, tehuu ta hambu hatahori fee salak
neu sara. Ei nok bali ta bei lees mita Manetualain Susura Malalaon!✡
5 Pasa ndi'i doom mara fo nenene matalolole! Au ia, Hatahori Dae-bafo
Isi-isik. Au ndia aena haak fo aketu ae, hatahori bole tao hata-hata ndaa
no fai hahae tao ue-osa.”

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori fo lima mate seserik esa
(Mateos 12:9-14; Markus 3:1-6)

6 La'e esa, ndaa no fai hahae tao ue-osa esa bali, Yesus neu fee nenorik
numa uma huhule-haradoik. Numa naa, hambu touk esa fo liman seri
mates.
7 Numa naa oo, hambu meser anggama hida ma hatahorir ruma partei
anggama Farisi mai, ara sangga lelak fo rae rakatutudak Yesus. De ara
rahani a fo mete sudik, fama te Ana nae tao nahai hatahori fo lima
mate seserik naa, ndaa no fai hahae tao ue-osa. No dalak naa, ara bisa
rakasasa'ek salak neun nai hatahori no'uk matan.
8 Tehuu Yesus bubuluk no tetuk sira dudu'an. Huu naa de Ana nanggou
hatahori fo lima mate seserik naa nae, “Ka'a, ee! Mai mambariik muu
talada ia dei!” Boe ma neu nambariik tutik kana.
9 De Yesus natane hatahorir raa nae, “Hena Au atane ei dei. Tungga ita
anggaman hohoro-lalanen, na, kada hata ndia ita taon fo ndaa no fai hahae
tao ue-osa? Ita tao malole do, manggarauk? Ita tao tasoi-tasoda hatahori
do, takalulutu ndia masodan?”
10 Boe ma Yesus mete ndule basa sara, de Ana kokolak no hatahori fo
lima mate seserik naa nae, “Loo o limam mai!” Boe ma ana loo liman neu,
de liman hai tutik ka.
11 Yesus musun nara mete-rita talo naa, boe ma ara luri. De ara
mulai dudu'a fo rala harak rae, “Ai muste sangga dalak laen bali fo mae
makatutudak kana!”

Lamatuak Yesus here ana nuni kasalahunu duan nara
(Mateos 10:1-4; Markus 3:13-19)

12 Ta dook ka bali, boe ma Yesus neni letek esa neu fo hule-haradoi. De
Ana hule-haradoi numa naa, le'odae katemak esa.

✡ **6:1** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:25 ✡ **6:3-4** 1 Semuel 21:1-6; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:9

13 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Ana nanggou nala Ndia ana nunin
nara. Numa sira lala'en mai, Ana here nala salahunu dua fo dadi neu Ndia
nedenun nara. Hatahori fo Ana here nalak kara raa, sira:
14 Simon (Yesus nasi'e noken nae, ‘Petrus’),
Anderias (Simon fadin),
Yakobis,
Yohanis (Yakobis fadin),
Felipus,
Bartolomeos,
15 Mateos,
Tomas,
Yakobis (Alpius anan),
Simon (mana tungga partei politik Selot),*
16 Yudas (Yakobis anan), ma
Yudas Iskariot (fo neu ko ana ndia se'o heni Yesus).

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori no'uk ka (Mateos 4:23-25)

17 Neu Yesus no ana nunin nara konda numa letek naa mai, boe ma ara
rambariik ruma dae matetuk. Numa naa oo, hatahori no'uk kara rakabua
boe. Hatahorir raa, ruma profensi Yudea, kota Yerusalem, Tirus ma Sidon
mai, fo kota dua rai tasi tatain.
18 Ara mai fo rae nenene Yesus, ma ketuk rae hule Yesus tao nahai
hatahori hedis sara. Boe ma Ana tao nahai sara. Ana oo tao nahai hatahori
fo nitu sa'ek, ma husi heni nitur kalua numa hatahorir raa mai boe.
19 Basa hatahorir nau koi la'e Yesus, te mete ma ara koi la'en, na, hambu
koasa kalua numa Yesus mai fo tao nahai sara.

Hatahori mana mauak ma hatahori mana hambu sosoek (Mateos 5:1-12)

20 Boe ma Yesus nasare mbali ana nunin nara, de fee nenorik nae,
“Hatahori kasian nara ein!
Ei maua,
nahuu Manetualain mesa kana, ei Mane neulaun.
21 Hatahori mana ndoe-la'ak kara ein!
Ei maua,
nahuu Manetualain neu ko fee ei makabete.
Hatahori mana bu'i mamatanik kara ma mana susa-sonak kara ein!
Ei maua,
nahuu neu ko ei dalem mara ramahoko ma hika setelele.
22-23 Hatahori mana hambu susa-sonak, nahuu ana tungga Au, Hatahori
Dae-bafo Isi-isik ia!
Ei maua,
nahuu neu ko Manetualain bala ei nai nusa tetuk do inggu temak.
Leo mae hatahori mburuk ro ei,
do, rakalulutu ei nade malolem,
do, momolo-tatabu ei,
do, husi-mbuu lulukur ei nok bali hatahori manggarauk,
ei maua,
nahuu Manetualain neu ko nasaneda ei nai nusa tetuk do inggu
temak.✡
Dadi mete ma hatahorir rakasususak ei talo naa, na, tao ei dalem mara
kada mbena sau-sau leo! Ma makaboboku mamahoko! Hae heran, nahuu
hatahori mana makasususak ei hatematak ia, sira bei-ba'in nara ndia tao
rakasususak Manetualain mana to'u dedean nara ndia lele uluk.

---

* **6:15** Partei Selot ia, ara sangga dalak fo rakambo'ik numa Roma parenda-koasan mai. Ara oo foi partei ia nade, ‘Patriot’ boe. ✡ **6:22-23** 1 Petrus 4:14

De, mete ma ei hambu susa-sonak matak leo naak,
tao ei dalem mara kada mbena sau-sau leo,
nahuu Manetualain neu ko bala ei manahetak nai nusa tetuk do inggu temak![✡]
24 Tehuu hatahori kamasu'ik kara ein!
Ei hambu sosoek,
nahuu ei masoda setelelem mara, losa kada ia leo.
25 Hatahori mana makabetek kara ein!
Ei hambu sosoek,
nahuu fai ndoe-la'as ta hoho'ak daka nala ei.
Hatahori mana hika sadi ndaak kara ein!
Ei hambu sosoek,
nahuu manggata'ak mai tao nala ei bu'i makarereu.
26 Hatahori ta'e koak kara ein!
Ei hambu sosoek,
nahuu bakahulun ei bei-ba'im mara oo
koa-kio mana to'u dede'a pepeko-lelekok kara boe!”

Ei muste sue ei musum mara (Mateos 5:38-48; 7:12)

27 Boe ma Yesus tuti nae, “Pasa ndi'i doom fo nenene matalolole! O muste sue o musum mara, ma tao hata fo malole neu hatahori mana mburuk no o.
28 Hule-haradoi neu Manetualain fo Ana tao hata fo malole neu hatahori mana nakatoo o. Ma moke fo Ana tao hata fo malole neu hatahori mana soa tao manggarauk neu o.
29 Mete ma hatahori famba o nasum seri, na, mbo'in fo ana famba tamba o nasum seri bali. Mete ma ketuk le'a nala o jeket, na, fee tamba seluk o badum neun bali.
30 Mete ma hatahori roke o hatan esa, na, feen neu leo. Mete ma ketuk ba'u reni o hatam esa, na, elan numa naa fo ana soan leo. Boso muu moke falik kana bali!
31 O muste tao hatahori laen nara oo, sama tetar no hata fo o hii hatahorir taon soa-neu o boe.[✡]
32 O hii matudu susuem neu kada o hatahori heli-helim mara. Naa malole. Tehuu lenan, hata? Hatahori manggarauk kara oo sue sira hatahori heli-helin nara boe!
33 Mete ma o tao neulauk neu kada hatahori mana tao neulauk neu o, na, lenan nai bee? Te hatahori manggarauk kara oo tao neulauk esa mbali esa talo naa boe.
34 Mete ma o fee pindan doik neu kada hatahori see fo ana bisa fee falik kana, na, lenan hata? Te hatahori manggarauk kara oo bisa fee pindan doik neu hatahori laen boe, sadi mbila-beinesak ara simbo falik kasa tema-tema.
35 Tehuu mana lenak naa, ndia talo ia: sue o musum mara! Ma tao hata fo malole neu sara. Ara to'a hata, na, fee pindan neu sara. Hae du'a mae, ara bisa fee falik kasa, do taa. No dalak naa, neu ko Manetualain bala o. Ma o dadi muu Manetualain mana Demak Mate'en anan. Huu o leo-la'o sama leo o Amam fo hii tao hata fo malole soa-neu hatahori manggarauk. Ana oo tao hata fo malole soa-neu hatahori ta mana malela noke makasi boe.
36 Dadi o muste matudu dale kasian neu hatahori, sama leo o Amam manai nusa tetuk do inggu temak natudu dale kasian neu o.”

Boso kada maselu kisubalik sadi ndaa (Mateos 7:1-5)

✡ **6:22-23** 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 36:16; Nedenuk kara Tutuin 7:52 ✡ **6:31** Mateos 7:12

37 Yesus fee nenorik nakandoo nae, “Boso timba-tai hatahori, mita fo
hatahori boso timba-tai rasafali o. Boso maselu kisubalik hatahori, te neu
ko hatahorir oo raselu kisubalik o boe. Lilii heni hatahori sala-singgon,
mita fo hatahori oo lilii heni o sala-singgom boe.
38 Mete ma o fee hata fo hatahori to'a, na, neu ko o simbo masafalik kana.
Neu ko Manetualain koladu fo o simbo falik sasi kao-kao. Naa, sama leo
hatahorir radai fufue no'un seli neu balee u'ukuk, boe ma ara ndondokon,
nde'in, basa de radai seluk bali losa ana sasi kao-kao. O simbo malak kara
raa, sama leo naak. Mete ma o fee ba'uk, na, o simbo falik oo ba'uk boe.
Tehuu mete ma o fee no'uk, na, o simbo falik oo manahetak boe.”
39 Yesus oo fee nenorik pake lololek boe. Ana tui nae, “Ta hambu
hatahori pokek natudu dalak fee hatahori pokek laen. Neu ko dua sara
tuda reni bolok dale reu!✡
40 Kakana sakola ta bisa lena heni ndia mesen! Tehuu mete ma ana
tungga natalolole ndia mesen nenorin, na, ana bisa dadi sama leo ndia
mesen.✡
41 O hii kada tanda matalolole hatahori sala kadi'i anan. Tehuu o sala
mo'om, o taon leo bali ta ia. Naa, sama leo o mete-mita u'uk nai hatahori
matan, naa te hambu balo mo'ok natabaa nala o matam, tehuu o ta
mameda sana!
42 Talo bee de o mambarani kokolak mae, ‘Tia-laik! Mai fo au nggai heni
u'uk numa o matam mai dei.’ Naa te o ao heli-helim ta bisa mete-nita hata-
hata, nahuu balok natabaa nala o matam, na! Woi! O ia, memak hatahori
mana dea-matak tebe-tebe! Tulun dei! Piru heni balok naa, numa o mata
heli-helim mai dei. Dei fo o bisa mete-mita fo nggai heni u'uk numa o
nonoom naa matan mai.”

Hatahori isi-isin neni nitak numa ndia tatao-nono'in mai (Mateos 7:16-20; 12:33-35)

43 Yesus tamba seluk lololek esa bali nae, “Ta bisa dadi ai huu neulauk
naboa ai boa ta neulauk. Ma ta bisa dadi ai huu ta neulauk naboa ai boa
neulauk.
44 Hatahori bisa tanda rala, ai huuk esa neulauk do taa, numa ai huuk
naa boan mai. Basa hatahorir bubuluk rae, ta bisa dadi hatahori seu ufa
boan, do anggor boan numa ai kanggouk mai.† ✡
45 Leo naak oo, hatahori dale lolo-laok bisa tao hata fo neulauk kara boe.
Tehuu hatahori dale manggenggeok tao hata manggarauk kara. Te numa
hatahori kokolan mai, natudu ndia isi-isin.”✡

Hatahori malelak ma hatahori nggoa bebek rambaririik uma (Mateos 7:24-27)

46 Yesus tuti seluk kana bali nae, “Ei soa kada moke Au taa-taa mae,
‘Lamatuak’. Tehuu tao hata de ei ta nau tungga Au kokolang?
47 Hatahori mana mai nenene Au, boe ma ana tao tungga Au kokolang,
ana sama leo
48 hatahori mana nae nambaririik uma matea. Ana kali natalolole
fanderen bolon nai dae isik dei, losa hambu batu isik. Basa naa, ana tao
fanderen tetar neu batu naa lain, dei fo nambaririik uma. Mete ma faa lua
mai, na, uma naa ta natanggenggo, nahuu fanderen matea ena.
49 Tehuu hatahori mana nenene no kada dale bibiak ma ta tungga Au
kokolang, ana sama leo hatahori mana nae nambaririik uma, te sadi ana
dadi. Ana ta tao fanderen, tehuu ana kada netetende uma naa neu dae

---

✡ **6:39** Mateos 15:14 ✡ **6:40** Mateos 10:24-25; Yohanis 13:16; 15:20 † **6:44** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, hatahori ta ketu rala *σῦκον (sukon)* boan numa*ἀκανθα (akantha)* mai. Sira oo, ta hambu*σταφυλή (stafulē)* boan numa*βάτος (batos)* mai boe. Sosoa-ndandaan nae, numa ai huuk esa mai, ita hambu boan tungga ndia huun. ✡ **6:44** Mateos 12:33 ✡ **6:45** Mateos 12:34

isik nai lee tatain. De neu faa lua mai, boe ma ana sapu nakalulutu heni uma naa!”

7

Lamatuak Yesus tao nahai soldadu Roma ana mana maue-osan (Mateos 8:5-13)

1 Yesus fee nenorik basa talo naa, boe ma Ana fali neni kota Kapernaum neu.
2 Nai naa, hambu komedan soldadu Roma esa. Ana naena ana mana maue-osa esa, dadi neu ndia ana nemeheren. Hatahori mana maue-osa naa tuda hedis, de ela ba'uk ka maten.
3 Neu komedan naa namanene la'e-neu Yesus, boe ma ana nadenu lasi Yahudir hida fo reu roke Yesus mai tao nahai ana mana maue-osa naa.
4 Ara kokoe Yesus, fo mete ma bisa, na, Ana mai no sara fo tao nahai hatahori naa. Ara kokoen rae, “Papa! Hatahori Roma ia, hatahori neulauk! Ana nandaa, Papa tulu-falin.
5 Ana nambaririik nala uma huhule-haradoik esa fee ita, te ana sue ita hatahori Yahudi na.”
6 Boe ma Yesus tungga no sara.

Ara bei ta losa uma, tehuu komedan naa, fee nonoon neu fo nafada Yesus ena nae, “Lamatuak hae makamangguk aom fo mai bali, huu au ta andaa simbok Lamatuak nai au umang.
7-8 Ma au oo, ta andaa neti asare matak ua Lamatuak boe. Memak manggaledok ena, Lamatuak naena koasa. De, sadi Lamatuak kada kokolak numa naa mai, neu ko au ana mana maue-osang hai neuk ka. Au bubuluk matak ia, nahuu au malanggang nggara raena koasa fo parenda au. Ma au oo, aena koasa fo parenda au soldadung nggara boe. Mete ma au fee parenda neu au ana nuning ae, ‘Muni naa muu!’ neu ko ana neu. Mete ma au ae, ‘Ia mai!’ neu ko ana mai. Mete ma au adenu au hatahori mana maue-osang ae, ‘Tao ia!’ neu ko ana tao talo naa. De, sadi Lamatuak kada kokolak, neu ko au ana mana maue-osang ia, hai neuk ka.”
9 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana heran. Ana hekor aon fo nasare hatahori no'uk kara mana tungga Ndia. Boe ma Ana nae, “Heran, ee! Doo basa ia, Au bei ta atonggo ita hatahori Yahudi esa boe na, nemeheheren matea leo hatahori Roma ia!”
10 De, Yesus la'ok losa kada naa. Basa boe ma komedan nonoon nara lenggu fali. Losa komedan uman, boe ma mete-rita ana mana maue-osa naa, mana haik ena.

Lamatuak Yesus nasoda falik ina falu esa anan numa mamaten mai

11 Neu be'e-mai, boe ma Yesus no Ndia ana nunin nara la'o reni nggorok esa reu, nade Nain. Hatahori no'uk ka rambalolok ro sara.
12 Ara sangga deka nggorok naa lelesun, boe ma hatahori bubuak esa rae kalua reu ratoi mamates. Mana matek naa, ina falu esa ana tou kise-mu'en.
13 Neu Yesus mete-nita ina falu naa, boe ma dalen tuda kasian. De Ana kokolak no inak naa nae, “Mama! Na leo, hae bu'i!”
14 Yesus deka mata neu, de Ana koi lalangga mamates naa. Boe ma hatahori mana ndoro lalanggak naa, hahae taak. Basa boe ma Yesus kokolak neu hatahori mates naa nae, “Ta'ek! Mambadeik leo!”
15 Boe ma kanak naa nasoda fali numa mamaten mai, de nanggatuuk tutik ka. Ana mulai kokolak no hatahori mana rambariik eko-feon. Boe ma Yesus nafada inak naa nae, “Mama! Ia mama anan.”
16 Basa hatahorir maruma naa, ramata'u ralan seli! Boe ma ara koa-kio Manetualain rae, “Manetualain nadenu Ndia mana to'u dede'an ta neni

babanggak esa soa-neu ita!” Hambu laen bali rae, “Manetualain mai nai ita talada heon ena, fo natudu Ndia dale susuen!”
17 Boe ma tutuik naa oo, natanggela sudi bee neu numa profensi Yudea, losa nai basa mamanak laen nai nusak naa boe.

Yohanis Mana Saranik fee ana nedenun neni Lamatuak Yesus neu (Mateos 11:2-19)

18-20 Yohanis Mana Saranik ana nunin nara ramanene rala basa hata fo Yesus taon ena. De ara reu tui Yohanis numa bui dale. Boe ma ana nadenu hatahori dua reni Yesus reu fo ratanen rae, “Papa ia, tebe-tebe Karistus fo ai mahanik naa, do? Do, ai muste mahani hatahori laen bali?”
Ara ratonggo roo Yesus, boe ma ratanen talo naa.
21 Neu nedenuk kara raa bei ruma naa, Yesus tao nahai hatahori no'uk ka hedin nara mata-matak kara. Ana husi heni nitur ruma hatahori fo nitu sa'ek kara mai. Ma tao nahai hatahori pokek kara, de ara bisa mete-rita.
22 Basa boe ma, Yesus nafada Yohanis ana nunin nara nae, “Ei fali miu mafada ka'a Yohanis, basa hata fo ei mamanene malan ma mete-mitan no mata heli-helim ena, sama leo Manetualain mana to'u dede'an Yesaya surak nae,

‘Hatahori pokek, mete-nita.
Hatahori ei kekok, nambadeik la'o-la'o.
Hatahori hedi kusta, dadi nambalao.
Hatahori mbakek, namanene.
Hatahori mates, nasoda fali numa mamates mai.
Hatahori kasian namanene Hara Lii Malole.’✡

23 Fali miu mafada ka'a Yohanis mae, ‘hatahori fo ta mana mae simbok Au, neu ko raua ralan seli.’ ”
24 Yohanis ana nunin nara fali ena, boe ma Yesus kokolak no hatahori no'uk kara raa la'e-neu Yohanis nae, “Neu ei miu sangga Yohanis numa mamana nees naa, ei du'a mae matonggo mia hatahori rupa leo beek? Ta bisa dadi ei naa miu fo matonggo mia hatahori mana noe-na'uk, sama leo milak mbeu neu mai, tungga kada anin!
25 Ta bisa dadi ei miu fo mete-mita hatahori mana pake bua-lo'a mabeli, te hatahori matak leo naak, ana leo nai kada uma manek!
26 Dadi ei miu mete-mita see numa naa? Ei du'a mae, ei miu sangga Manetualain mana to'u dede'an? Tebe! Tehuu ndia naa, mana to'u dede'ak ta hoho'an lenak.
27 Sama leo Susura Malalaok surak ela la'e-neu Yohanis nae,

‘Nenene! Au adenu Au hatahoring,
fo neu nasosoi dalak fee O.’✡

28 Nai dae-bafok ia, ta hambu hatahori esa boe na, fo ta hoho'ak lena heni Yohanis. Tehuu nai Manetualain mamana parenda-koasan, hatahori mana nesik dea mate'en oo, ta hoho'an lena heni Yohanis boe.”
29 Hatahori mana mamanene Yesus dede'a-kokolan naa, ara bubuluk ena rae, Manetualain eno-dalan naa, eno-dala masodak tetebes. Mana susu bear oo bubuluk boe, nahuu bakahulun Yohanis sarani ma nanori sara ena.
30 Tehuu hatahorir ruma partei anggama Farisi ma mana malela hukun Yahudir, ara ta nau tungga Manetualain hihii-nanaun ena. Huu naa de, ara ta roke Yohanis sarani sara.✡
31 Boe ma Yesus natane nae, “Au ae akasasamak hatahorir hatematak ia ro hata? Sira iar, hatahori rupak bee?
32 Sira iar, sama leo kana anar mana nggua-nggua rai pasar. Ara kii-ouk ma unggu-remu rae,

---

✡ **7:22** Yesaya 35:5-6; 61:1 ✡ **7:27** Maleaki 3:1 ✡ **7:30** Mateos 21:32; Lukas 3:12

‘Ai fuu sulik rame-rame,
tehuu ei ta foti-lendo setelele.
Boe ma ai soda-helo sosoda be'e mamates,
tehuu ei ta bu'i mamatani.’
33 Huu Yohanis Mana Saranik ta ninu anggor ma ta hii puasa, de ei
henggenee malan mae, ‘Ndia nitu sa'ek!’
34 Tehuu hatematak ia Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, inu anggor ma
u'a roti sama leo biasa. Boe ma ei henggenee mala Au mae, ‘Ndia ia,
hatahori bare-na'o huun! Mana mafu kamaberak bali! Neu natia-laik no
mana susu bear! Partei esa no hatahori papake taak kara! Ana ta nalela
aon bali!’
35 Tehuu ei tanda leo, neu Au kokolang, ee! Hatahori mana bubuluk no
tetuk, ara tungga Manetualain hihii-nanaun.”

Lamatuak Yesus na'a feta numa Simon uman

36 Numa kota naa, hambu hatahori Farisi esa, nade Simon. La'e esa, ana
noke Yesus asa mai ra'a numa ndia uman. Yesus asa simbo rala nonokek
naa, boe ma reu fo rae ranggatuuk ra'a-rinu.
37 Faik naa, ina petak esa namanene nae, Yesus nae na'a nai naa. Boe
ma ana dudi mai, ma to'u neni boto mina kaboo meni mabeli esa.
38 Ana deka neni Yesus neu, nesi Yesus dean. Boe ma sendek luu-langgan
neu Yesus ein. Ana bu'i nakarereu losa luun tuda la'e Yesus ein. De ana
seka Yesus ein nenik ndia langga bulun, ma idu nasakukuku Yesus ein.
Basa boe ma ana mbo'a mina kaboo menik naa neu Yesus ein.✡
39 Simon naa, bubuluk inak naa leleo-lala'on. Huu naa de ana du'a
nai dalen nae, “Ia dadi neu bukti ena, Yesus ia, ta Manetualain mana
to'u dede'an! Mete ma tebe-tebe Manetualain ndia nadenun mai, na,
neu ko Yesus bubuluk ena nae, inak mana koi la'e Ndia naa, ina petak.
Manetualain mana to'u dede'an ta sama leo Ndia ia, huu hatahori malalaok
ta bole deka-deka no hatahori manggenggeok kara!”
40 Tehuu Yesus bubuluk no tetuk hata fo nai Simon dudu'an. Boe ma Ana
nae, “Ka'a Simon! Talo ia, ka'a. Au sangga afada ka'a matak esa.”
Boe ma Simon naselu nae, “Neu! Papa Meser kokolak neu leo.”
41 Boe ma Yesus tui lololek non nae, “Hatahori esa nasi'e fee pindan doin
nara neu hatahori laen. Ana fee pindan nita doin neu hatahori dua. Esa,
ana feen doi lilo fulak natun lima, esa bali, ana feen kada lima hulu.
42 Tehuu neu fain fo fee falik doik kara raa, dua sara ta rabe'i. Boe ma
mana fee pindan doik naa, dalen tuda neu dua sara. Huu naa de ana
nakambo'ik kasa ruma dua sara hutan mai. Dadi mete ma tungga ka'a
Simon dudu'an, numa hatahori kaduak kara mana pindan doik naa, see
ndia susuen lenak neu mana fee pindan doik naa?”
43 Simon nggado laik kana nae, “Neu ko ndia mana nahutak no'un lenak,
ee!”
Yesus naselu nae, “Tebe, ka'a!”
44 Ana nasare mbali inak naa, boe ma kokolak no Simon nae, “Hena ka'a
Simon mete neu inak ia. Neu Au dudi uni ka'a uman dale mai, ka'a ta
sadia oe fo safe Au eing, tungga ita hadan. Tehuu inak ia nakoe Au eing
nenik ndia luu-oen, boe ma ana seka nalaon nenik ndia langga bulun.
45 Ma bebeik kara ia, neu ka'a mai soru Au uni uma dale mai, ka'a Simon
ta idu Au, tungga ita hadan. Tehuu mulai numa Au dudi uni uma ia dale
mai, inak ia ta hahae idu Au eing.

✡ **7:38** Mateos 26:7; Markus 14:3; Yohanis 12:3

46 Ka'a Simon oo, lilii heni hadak mbo'a mina neu fuik kara langgan boe,
neu Au dudi mai bebeik kara ia. Tehuu inak ia, mbo'a mina kaboo menik
mabelin seli neu Au eing.
47 Ka'a Simon nenene matalolole dei! Inak ia memak salan no'uk ka.
Tehuu Manetualain koka heni sara ena, nahuu ana natudu susuen ma dale
makasin no'uk ka neu Au. Tehuu hatahori fo mana nameda ndia aon ta
tao salak no'uk ka, ana oo nameda ta parluu hambu ambon no'uk ka boe.
Huu naa de ana ta sue nalela ma ta noke makasi mbali Manetualain."
48 Basa boe ma Yesus nafada inak naa nae, "Au koka heni o salam mara
ena!"
49 Hatahorir mana ranggatuuk ra'a sama-sama mulai bese kutu rae,
"Wou! Ana du'a nae Ndia ia, see?! Ana nambarani fee ambon neu hatahori
salan, ee! Naa te kada Manetualain mesa kana ndia naena haak fo koka
heni hatahori salan! Cih!"
50 Tehuu Yesus nafada inak naa nae, "O mamahere neu Au ena, huu
naa de Manetualain tao nasoi-nasoda o ena. Fali muu ngga leo no mole-
damek!"

8

Inak kara mana tungga Lamatuak Yesus

1 Ta dook ka boe ma Yesus no ana nuni kasalahunu duan nara, la'o ndule
kota ma nggorok kara marai naar. Ana la'o neu nafada hatahorir la'e-neu
Manetualain parenda-koasan. Naa dadi neu hara lii malole soa-neu sara.
2 Numa hatahori bubuak naa dale, hambu inak hida tungga boe. Inak
kara iar, ketuk hambu rita hedis mata-matak kara ma ketuk nitu sa'e nita
sara. Tehuu Yesus tao nahai basa sara. Ndia leo, Maria numa nggoro
Magdala mai. Fai bakahulun, Yesus husi nita nitu hitu numa Maria mai.
3 Susana no mama Yohana oo, ruma hatahori bubuak naa dale boe.
Mama Yohana ia, papa Kusa saon. Kusa naa, malangga mana maono-
lalau nai manek Herodes uma manen. Ma bei hambu inak laen no'uk
ka rambalololok ro Yesus asa. Inak kara iar pake sira doi heli-helin fo
tanggon rala Yesus asa doi dalan.✡

Lololek la'e-neu hatahori mana sele-tande bini-nggees, numa dae mata-matak kara
(Mateos 13:1-9; Markus 4:1-9)

4 La'e esa, hatahori numa nggorok no'uk ka mai fo sangga Yesus.
Hatahori no'uk kara raa rakabua, boe ma Ana tui sara pake lololek esa
nae,
5 "Hatahori mana tao ue daek esa neu nggari bini-nggees numa osin.
Bini-nggees ketuk tuda ndaa dalak. Neu hatahorir la'ok resik naa, boe ma
ara heta la'e bini-nggees raa. Basa boe ma mbuik kara mai, de bido ralao
sara.
6 Bini-nggees ketuk bali tuda ndaa dae batuk. Bini-nggees raa mulai
ranumbu, tehuu male heni sara, nahuu oe ba'uk ka.
7 Bini-nggees laen tuda ndaa mamana dila-nggauk. Neu bini-nggees raa
mulai ranumbu, dila-nggauk kara seti rakamate sara.
8 Ma bini-nggees laen tuda ndaa dae isi neulauk. Ara ranumbu, boe ma
mori losa raboa. Bini-nggees raa fee falik buna-boak lipa la'e natun esa."
Yesus tui basa talo naa, boe ma Ana nate'e lololek naa, ma kokolak
nahere haran nae, "Ei kandi'i dook kara, na, du'a malan matalolole!"

Lamatuak Yesus nafada nae, tao hata de Ndia hii pake lololek
(Mateos 13:10-17; Markus 4:10-12)

✡ **8:3** Mateos 27:55-56; Markus 15:40-41; Lukas 23:49

9 Basa boe ma Yesus ana nunin ara ratane lololek naa sosoa-ndandaan.
10 Ana naselu nae, “Talo ia! Huu ei tungga tebe-tebe ena Manetualain
hihii-nanaun, de Au buka no manggaledon fo ei bubuluk talo bee
Manetualain nae parenda Ndia hatahorin nara. Tehuu hatahori laen nara
ta nau tao matak Manetualain hihii-nanaun. Huu naa de Au anori sara
pake kada lololek. Sama leo Manetualain mana to'u dede'an surak memak
la'e-neu hatahorir ia ena nae,
‘Ara mete-rita ena,
tehuu ta nau ralela.
Ara ramanene ena,
tehuu ta nau bubuluk.’ ”✡

Lamatuak Yesus nafada lololek la'e-neu bini-nggees naa sosoa-ndandaan (Mateos 13:18-23; Markus 4:13-20)

11 Boe ma Lamatuak Yesus nafada lololek naa sosoa-ndandaan nae, “Bini-
nggees naa, ndia Manetualain Dede'a-kokolan.
12 Bini-nggees fo mana tuda ndaa dalak naa, ndia hatahorir fo mana
ramanene rala Manetualain Dede'a-kokolan, tehuu basa boe ma nitur
malanggan mai de le'a neni Dede'a-kokolak naa, numa dalen nara mai. No
dalak naa, ara ta ramahere neu Manetualain, de ta hambu masoi-masodak.
13 Bini-nggees fo mana tuda ndaa dae batuk naa, ndia hatahorir fo mana
ramanene rala Manetualain Dede'a-kokolan no nemehokok. Tehuu okan
nara ta tora rala demak ka. Ara mulai ramahere, tehuu mete ma susa-
sonak daka nala sara, na, ara tuda no muda hiek.
14 Bini-nggees fo mana tuda ndaa mamana dila-nggauk naa, ndia
hatahorir fo mana ramanene ma simbok rala Manetualain Dede'a-kokolan.
Tehuu ta dook ka boe ma ara lilii heni Dede'a-kokolak naa, huu ara
rasambute ralan seli no ue-osa heli-helin nara, sira hata-heton mata-matak
kara, ma ara hii leo-la'o no kada setelelek. Huu naa de sira nemeheheren
naa, nenenin taa.
15 Tehuu bini-nggees fo mana tuda ndaa dae isi neulauk, ndia hatahorir
dale malole ma dale ndoos. Neu ara ramanene rala Manetualain Dede'a-
kokolan, boe ma rahinda ratalololen neu dalen nara. No dalak naa, ara
ramahere taa-taa, ma tao hata fo neulauk no'uk ka.”

Lololek la'e-neu tatana lambu tenik ure dae (Markus 4:21-25)

16 Boe ma Yesus kokolak bali nae, “Ta bisa dadi hatahori dede lambu
ti'oek, basa naa tatanan pake ure dae. Ma ta hambu hatahori natetende
lambu neni koi fengga dalen neu. Mete ma taon talo naa, na, hatahori
ta bisa mete-nita manggaledon bali. Lambu fo kanenenik, ndia neni
netetendek nai mamana demak, mita fo sa'an tao manggaledo hatahori
mana dudi mai.✡
17 Basa hata fo neni nefunik hatematak ia, neu ko neni mete-nitak. Ma
basa hata fo hatahori ta bubuluk kana hatematak ia, neu ko hatahori
bubuluk kana.✡
18 Dadi ei muste dudu'a matalolole dede'ak kara iar. Hatahori mana
nau sangga bubuluk tebe-tebe Manetualain hihii-nanaun, ana boe nalela.
Tehuu hatahori ta mana tao matak neu Manetualain hihii-nanaun, ana boe
namanggoa.”✡

Lamatuak Yesus nufanelun tebe-teben nara (Mateos 12:46-50; Markus 3:31-35)

✡ **8:10** Yesaya 6:9-10 ✡ **8:16** Mateos 5:15; Lukas 11:33 ✡ **8:17** Mateos 10:26; Lukas 12:2 ✡ **8:18** Mateos 25:29; Markus 4:25; Lukas 19:26

19 La'e esa, Yesus mbute-mue no hatahori no'uk kara. Boe ma Ndia inan
ma fadin nara mai fo rae ratonggo roon. Tehuu ara ta bisa deka-deka roon,
nahuu hatahori no'un seli.
20 Boe ma hatahori neu nafada Yesus nae, “Papa! Papa mamam ma fadim
mara rai dea naa. Ara rae ratonggo ro Papa.”
21 Boe ma Ana naselu nae, “Hou! Tehuu talo ia, Au inang ma toranoong
tebe-teben nara ndia, hatahori fo mana namanene Manetualain Dede'a-
kokolan, de tao tunggan.”

Lamatuak Yesus tao nalende ani makarumbuk (Mateos 8:23-27; Markus 4:35-41)

22 La'e esa Yesus noke nala ana nunin nara, de nae, “Mai ita sa'e ofak fo
teni dano boboan seri teu.” Boe ma ara sa'e ofak esa, de ara mulai la'o.
23 Neu ofak la'ok, boe ma Yesus sunggu. Ta dook ka boe ma ani
makarumbuk mai. Rii tufa, de oe lala neni ofak dale neu. De ara sangga
hambu sosoek ena.
24 Ana nunin nara mete-rita naa, boe ma ara fafae Yesus rae, “Lamatuak!
Lamatuak, ee! Mambadeik fo tulun dei! Ita sangga molo mate ia ena!”
Boe ma Yesus nambadeik. De Ana ka'i anin ma rii naa nae, “Hahae leo!”
Boe ma rii ma anin lende tutik kana.
25 Boe ma Ana nahara berak neu ana nunin nara nae, “Tao hata de ei
bei ta mamahere neu Au boe?”
Ara ramata'u ma heran. Boe ma esa natane esa nae, “Awii! Yesus ia
see? Talo bee de Ana bisa parenda anin ma rii, de ara tungga Ndia hihii-
nanaun?”

Lamatuak Yesus husi heni nitu numa hatahori kamuluk mai (Mateos 8:28-34; Markus 5:1-20)

26 Ta dook ka boe ma, ara losa nusa Gerasa nai dano Galilea boboan
seri.*
27-29 Numa naa, hambu hatahori esa fo nitu sa'en dook ka ena. Hatahori
ia uma taak, de ana leo nai kada rates sara. Tungga faik ana la'o neu-mai
no hola-hola, nahuu nitur parendan taa-taa. Hatahori futu-pa'an la'e-la'ek
kana pake rante ma langge besi ena, tehuu ana kada tao ketu sara. Boe
ma nitur kada rakasetik kana fo nalai neni mamana nees neu.
Neu Yesus asa konda numa ofak lain mai, hatahori kamuluk naa neni
Yesus mai. Hatahori naa kii-bolu ma ana lenggu-bara aon neu Yesus ein.
Boe ma Yesus parenda nae, “Heeh, nitu! Kalua numa hatahori ia mai!”
Boe ma hatahori kamuluk naa kii-bolu nae, “Wooi! Boso pode-ura
babalik au! Au bubuluk O ia Yesus, Manetualain mana Demak Mate'en
Anan! O boso tuni-ndeni au!”
30 Yesus natanen nae, “O nadem see?”
Boe ma nitu naa naselu nae, *“Legion*, huu ai no'uk ka, nok bali soldadu
rifu-rifuk kara.” Ana kokolak talo naa, nahuu hambu nitu no'uk ka maso
leo nai aon dale.
31 Nitur raa kada roke-hule taa-taa neu Yesus fo boso nadenu sira reni
Bolo Doidosok reu, fo ndia mamana kekenak soa-neu koasa manggarauk
kara.
32 Tehuu deka-deka naa, hambu bafi bubua mo'ok esa, ara sosoka dae fo
sangga nana'ak ruma letek tatain. Boe ma nitur raa roke-hule neu Yesus
rae, “Madenu ai maso meni kada bafir raa dale miu leo!” Boe ma Yesus
nakaheik.
33 De nitur raa kalua la'o ela touk naa, boe ma ara maso reni bafir raa
dale reu. Basa bafir raa ramulu, boe ma ralaik ramananauk kana tuda

* **8:26** Susura dede'a Yunani neulaun lenak surak nae, ‘Gerasa’. Susurak ketuk surak rae, ‘Gadara’.
Ma hambu ketuk bali surak rae, ‘Gergesa’.

ruma letek naa mai, de mbesi reni dano dale reu. Boe ma basa sara mate rasamele.
34 Mana manea bafir mete-rita naa, boe ma ralai ndule nggorok matia-taik marai naar, de ara tui basa-basan.
35 Hatahori no'uk kara raa ramanene rala tutuik talo naa, boe ma ara kalua reni mamanak naa reu. Ara nau mete-rita ro mata heli-helin nara hata fo mandadik ena. Losa naa, boe ma ara mete-rita hatahori fo nitu sa'ek naa, nanggatuuk matu-matu deka Yesus ein. Ana pake bua-lo'a ena, ma ta namulu ena. Basa sara mete-rita naa, boe ma ramata'u.
36 De hatahorir fo bebeik kara mete-rita mandadik naa, ara tui hatahori mana bei fo maik kara, talo bee de hatahori kamuluk naa hai ena.
37 Boe ma basa hatahori Garasa fo mana leo numa nusak kara raa roke-hule neu Yesus fo la'o ela sara, nahuu basa sara ramata'u ralan seli.
Boe ma Yesus asa hene reni ofak dale reu, fo rae fali reni dano Galilea boboan seri reu.
38 Tehuu hatahori fo bebeik kara nitu sa'ek naa, kokoe nakandoo Yesus nae, “Papa! Naa fo au oo tungga ua Papa boe!”
Tehuu Yesus naselun nae,
39 “Talo kada ia! Malole lenak o fali muni o nufanelum mara muu, fo tui sara la'e-neu Manetualain susuen fo Ana taon fee o ena.”
Boe ma hatahori naa la'ok ndule kota naa, de ana tui neu basa hatahorir la'e-neu Yesus tao nahai ndia.

Lamatuak Yesus nasoda falik Yairus ana feton numa mamaten mai, ma tao nahai inak fo namahedi mbo'a daak
(Mateos 9:18-26; Markus 5:21-43)

40 Basa boe ma Yesus asa sa'e ofak fali reni dano Galilea tatain seri reu. Neu ara konda numa ofak lain mai, hatahori no'uk ka rahani a ena. Ara rakarumbu mai fo rae reu sorun.
41-42 Numa naa oo hambu hatahori esa nade Yairus boe. Hatahori ia, malangga uma huhule-haradoik nai kota naa. Anan, kada kisek; ina anak, teun salahunu dua. Hatematak ia ana fetok naa namahedi nalan seli ela kada faa maten. Neu Yairus mete-nita Yesus mai, boe ma ana neu sendek luu-langgan neu Yesus matan. Ana noke-hule Yesus neni ndia uman neu, fo tulu-fali ndia ana feton.
Neu Yesus nakahu'un, boe ma ara la'o reni Yairus uman reu. Tehuu hatahori no'uk kara oo ta rala neun fo rae tungga boe. Huu naa de ara la'ok raseseti.
43 Hambu inak esa oo la'ok tungga no sara boe. Ana hambu bulak ta tungga ndoon teuk salahunu dua ena. Ana nabasa tali-doin ma hata-heton ena fo bae neu doter asa. Tehuu ta hambu esa bisa tao nahain boe na. Hedin naa, kada mai-maik nakandoo.†
44 Boe ma ana mai deka-deka neu Yesus numa dean mai. De ana nafaroe Yesus badun su'un. Neu ana nafaroe basa, boe ma ndia daan mana mbo'a-mbo'ak hahae tutik kana.
45 No kaiboik Yesus nambariik, boe ma Ana natane nae, “See ndia nafaroe Au ia?”
Tehuu ta hambu hatahori esa manaku boe na. Boe ma Petrus nae, “Lamatuak boe oo! Hatahori no'uk ka raseseti talo ia! Sira ena, ndia ratumbu ruma dea mai.”
46 Tehuu Yesus nafadan nae, “Taa! Bebeik kara ia Au ameda hambu koasa kalua numa Au mai. Dadi Au bubuluk hambu hatahori esa nafaroe Au.”
47 Neu inak naa nameda neu ko ndia ta bisa nafuni nala aon, boe ma namata'u nalan seli. Ana dere bebe-bebe, de sendek luu-langgan neu Yesus

† **8:43** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak “Ana nabasa tali-doin nara ma hata-heton nara, fo bae neu doter asa.”

matan. De ana tui ndia dede'an huu-su'un neu basa hatahorir matan. Basa de ana nafada nae, ndaa neu ndia nafaroe Yesus, boe ma ndia hai tutik kana.
48 Boe ma Yesus kokolak neun nae, “Ka'a inak! O hai ena, nahuu o mamahehere neu Au. Fali uma muu ngga leo no mole-damek!”
49 Neu Yesus bei kola-kola no inak naa, te Yairus hatahorin esa mai nafadan nae, “Awii, Papa, ee! Papa anan ta sana ena! Ana mate ena, de hae bei makasosotak Papa Meser bali.”
50 Tehuu neu Yesus namanene hatahori naa nefadan, boe ma Ana nafada Yairus nae, “Ka'a! Malende o dalem! Boso babati! Mamahere neu kada Manetualain. Ana ndia tao nasoi-nasoda ka'a anan.”
51-53 Neu ara losa Yairus uman, hatahorir sofe naa ena. Ara bu'i rakarereu. Boe ma Yesus ka'i sara nae, “Ei hahae bu'i leo! Kakanak ia ta mate. Ana kada sunggu a!”
Tehuu hatahorir kada hika korombi'e bafan nara mbali Yesus, huu mesa kasa ndia mete-rita kakanak naa ketu hahaen ena. Boe ma Yesus noke nala ana fetok naa ina-aman, Petrus, Yohanis ma Yakobis, maso dale reu sama-sama ro Ndia. Sira laen nara, Ana nadenu sara rahani kada dea.
54 Ara maso, boe ma Yesus to'u nala kakanak naa liman, de nanggou nae, “Ana fe'ok! Mambadeik leo!”
55 Medak neu ma, kakanak naa nasoda fali numa mamaten mai, de nambadeik tutik kana. Boe ma Yesus nadenu ana fetok naa inan nae, “Fee kakanak ia na'a dei!”
56 Ana fetok naa inan no aman heran ralan seli. Tehuu Yesus fee nesenedak neu sara, fo boso fee dede'ak naa natanggela neni hatahorir reu.

9

Lamatuak Yesus nadenu Ndia ana nuni kasalahunu duan nara (Mateos 10:5-15; Markus 6:7-13)

1 La'e esa, Yesus nakabubua nala Ndia ana nuni kasalahunu duan nara. Boe ma Ana fee sara koasa fo bisa husi nitu, ma bisa tao rahai hatahori ruma sira hedin mata-matak kara mai.
2 Ana nadenu sara fo la'ok reu rafada hatahorir la'e-neu Manetualain parenda-koasan. Ana oo nadenu sara fo tao rahai hatahori hedis sara sudi rai bee boe.
3 Ma Ana nafada sara nae, “Masaneda matalolole! Ei hae meni hata-hata nai dalak. Meni kada badu manai ei ao-inam. Hae meni tete'e ai, do tas, do lepa-nggees, do tali-doik. Badu ngganggatik oo hae meni boe!
4 Mete ma ei maso meni nggorok esa miu, ma hambu hatahorir rae simbok ei, na, miu fo leo nai kada sira uman nara. Boso dodoki uma. Leo miu naa makandoo, losa ei la'o ela nggorok naa.
5 Mete ma ei maso meni nggorok esa miu, basa de hatahorir marai naa ta nau simbok ma ta nau ramanene neu ei, na, nggani la'o ela sara leo. Mete ma ei kalua numa mamanak naa mai, tao tungga dala-hadak fo ngganggafu heni afu numa ei eim mara mai. Ma mafada sara mae, ‘Ei ta nau mamanene na. De ela numa naa fo ei mesa ngga lemba-masaa neselu-netaam!’ ”✡
6 Basa boe ma ana nunik kara raa la'ok numa nggorok esa mai reni nggorok esa reu. Ara tui-bengga hatahorir la'e-neu Manetualain Hara Lii Malolen. Boe ma ara oo tao rahai hatahori kamahedik kara boe.

Manek Herodes pangganaa la'e-neu Yesus (Mateos 14:1-12; Markus 6:14-29)

✡ **9:5** Lukas 10:4-11; Nedenuk kara Tutuin 13:51

7 Faik naa, tutuik mata-matak kara la'e-neu Yesus losa manek Herodes
Antipas* ndi'i doon ena. Ana namanene tutuik kara raa, boe ma ana
pangganaanaa, nahuu hambu hatahori ketuk rae, “Yesus naa, ndia Yohanis
Mana Saranik fo mana nasoda fali numa mamaten mai ena.”
8 Hambu ketuk bali rae, “Ndia naa, ba'i Elia fo mana nasoda fali numa
mamaten mai ena.”
Hambu laen bali rae, “Ndia naa, esa numa Manetualain mana to'u
dede'an lele uluk laen nara mai.”✡
9 Tehuu Herodes nasaneda nae, “Fai maneuk kara au adenu tete heni
Yohanis langgan ena. Ana nasoda fali numa mamaten mai ena, do hata?
De esa ia, see bali?” Boe ma ana sangga dalak fo nae natonggo no Yesus.

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun lima (Mateos 14:13-21; Markus 6:30-44; Yohanis 6:1-14)

10 Faik esa, ana nunik kara fo Yesus nadenu sara reu tui-bengga
Manetualain Hara Lii Malolen naa ena, ara fali de rakabua seluk ro Yesus.
Ara rafadan basa hata fo ara taok ena. Boe ma Yesus asa la'o neneek reni
mamanak esa reu deka no nggoro Betsaida fo reu hahae aon numa naa.
11 Tehuu hatahori no'uk kara hae hambu Yesus asa rae bee reu, boe ma
ara tungga do'o-do'o roon. De Yesus simbok kasa no malole, boe ma Ana
tao nahai basa hatahori hedis sara, ma Ana tui sara la'e-neu Manetualain
parenda-koasan.
12 Neu ledo bobok ena, boe ma ana nuni kasalahunu duan nara fee
hahambuk neu Yesus rae, “Malole lenak Papa madenu hatahorir ia reni
nggorok matia-taik marai ia reu, fo ara bisa sangga aon nana'an nara. Ma
naa fo ara reu sangga mamanak fo ara sunggu taak. Mamana nees talo ia,
na, talo bee fo ara bisa hambu nana'ak?”
13-14 Tehuu Yesus naselu nae, “Talo ia! Naa fo ei ndia mahao sara leo!”
Tehuu ara rareresi rae, “Awii, Papa dei! Hata de bisa talo naa? Hatahorir
ia, rifun lima lenak! Naa, bei kada touk kara, bei ta reke inak kara ma
kakana anak kara bali! Naa te ita rotin kada lima, ma i'ak duak ka. Mete
ma Papa nau ai mahao basa hatahori no'uk kara iar, na, talo bee fo ai bisa
hasa nana'ak no'un seli fee sara?!”✡
Boe ma Yesus nadenu sara nae, “Koladu hatahori iar fo ranggatuuk
rakabubua beke lima huluk.”
15 De ara reu tao tungga talo naa.
16 Neu ara ranggatuuk rala, boe ma Yesus ha'i nala roti kalimak kara
ma i'a kaduak kara. De Ana nasare mbali lalai neu fo hule-haradoi noke
makasi. Basa boe ma Ana fifi'i ba'e roti ma i'ak kara raa, de Ana loo sara
reu ana nunin nara fo reu baba'e fee hatahorir raa.
17 Basa sara ra'a losa rakabete. Basa boe ma rakabubua rala nana'a lenan
nara raa, losa sofe lembaneu salahunu dua.

Petrus mulai nameda nai dalen nae, Lamatuak Yesus naa, Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai (Mateos 16:13-19; Markus 8:27-29)

18 La'e esa, Yesus mesa kana hule-haradoi numa mamanak esa. Ana
nunin nara oo rakabua deka-deka roon numa naa boe. Ana hule-haradoi
basa, boe ma natane sara nae, “Ei mamanene hatahorir kola-kola rae, Au
ia see?”
19 Ara raselu rae, “Hambu ketuk rae, Papa ia, Yohanis Mana Saranik.
Laen bali rae, fama te Papa ia, ba'i Elia. Mete ma taa, na, Hatahori esa

---

* **9:7** Herodes Antipas naa, Herodes Ina-huuk anan. Herodes Ina-huuk naa, ndia parenda hala risa kakana anar ruma Betlehem ndaa no Lamatuak Yesus bobonggin. Mete nai Mateos 2: 16-18.
✡ **9:8** Mateos 16:14; Markus 8:28; Lukas 9:19 ✡ **9:13-14** Mateos 14:21

numa Manetualain mana to'u dede'an lele uluk fo mana nasoda fali numa mamates mai ena.”✡
20 Boe ma Yesus natane seluk kasa nae, “Mete ma tungga ei mesa ngga, na, ei du'a mae, Au ia see?”
Boe ma Petrus naselu nae, “Papa ia, Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena!”✡
21 Basa de Yesus ndindia sara fo boso rafada esa boe na rae, Ndia naa, Karistus.

Lamatuak Yesus kokolak la'e-neu Ndia mamaten ma Ndia nesoda falin numa mamaten mai
(Mateos 16:21-28; Markus 8:31—9:1)

22 Basa boe ma Yesus kokolak seluk nae, “Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au muste lemba-asaa doidoso berak mata-matak kara. Neu ko hatahori Yahudi lasi-lasi hadan nara, malangga anggama malanggan nara, ma meser anggamar ta nau simbok rae, Au ia, Karistus. Basa te neu ko ara tao risa Au. Memak Au mate, tehuu neu bei-nesan, Au asoda fali numa mamates mai!”†
23 Basa boe ma Ana nafada hatahori no'uk kara nae, “Hatahori fo mana nau tungga Au, ana muste nakatataka nakandoo tungga-tungga faik. Ana muste solaa heni basa ndia hihii-nanau heli-helin. Ana muste tungga nakandoo, mae hatahori rae tao risan, sama leo hatahori lemba-nasaa ai ngganggen fo neni ndia mamana mamaten neu.✡
24 Hatahori fo mana sadia mate, nahuu ana tungga Au, neu ko nasoda nakandoo no Manetualain. Tehuu hatahori fo mana nau nasoda soa-neu kada ndia ao heli-helin, neu ko ana natalenggo fe'e numa Manetualain mai.✡
25 Mete ma hatahori hambu basa dae-bafok oe-isin, tehuu Manetualain timba henin, na, ana hambu nanalak hata?
26 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Dadi hatahori see fo ana mae tungga Au, ma mae to'u Au nenoring, neu ko Au oo mae manakun nai Manetualain matan boe, neu Au fali numa nusa tetuk do inggu temak mai. Neu ko Au konda mai ua Amak koasan ta neni babanggak, sama-sama ua Ndia atan numa nusa tetuk do inggu temak mai.
27 Au afada tebe-tebe neu ei. Hambu ketuk numa ei marai iar, neu ko mete-rita ro mata heli-helin nara Manetualain parenda-koasan, dei fo ara bisa mate.”

Lamatuak Yesus mata-aon nasafali numa letek lain
(Mateos 17:1-8; Markus 9:2-8)

28 Seli fai kafalun numa Yesus nafada la'e-neu mamaten ma nesoda falin numa mamates mai, boe ma Ana no Petrus, Yohanis ma Yakobis hene reni letek esa reu fo rae hule-haradoi.
29 Neu Yesus hule-haradoi, boe ma mata-aon nasafali ma bualo'a-papaken dadi neu muti manggahadok.
30 Medak neu ma, hatahori dua toda mai. Hatahori kaduak kara raa, ba'i Musa ma ba'i Elia siran ena. Boe ma ara kola-kola ro Yesus.
31 Mete sara oo ta hoho'a ndoos sudi selik kana boe. Telu sara kola-kola la'e-neu Yesus neu ko maten nai Yerusalem.

✡ **9:19** Mateos 14:1-2; Markus 6:14-15; Lukas 9:7-8 ✡ **9:20** Yohanis 6:68-69 † **9:22** Dede'a Yunani rereke fain, ndia: faik ia = fai kaesan; be'e-mai = fai kaduan; bei-nesak = fai katelun. De Lamatuak Yesus mamaten reke fai kaesan (Soda Lima Ina-huuk), ma Ana nasoda fali numa mamaten mai reke fai katelun, ndia bei-nesak (Menggu Paska). ✡ **9:23** Mateos 10:38; Lukas 14:27 ✡ **9:24** Mateos 10:39; Lukas 17:33; Yohanis 12:25

32 Faik naa, Petrus no nonoon kaduan nara tekaur ralan seli, losa ara
sunggu seli. Ara rambadeik, boe ma mete-rita Yesus nambariik no hatahori
dua. Ara oo mete-rita Yesus nandela-nasa'a boe.
33 Neu ba'i Musa no ba'i Elia rae la'o ela Yesus ena, boe ma Petrus
namananauk kana, ta bubuluk ana nae tao hata. Boe ma ana baro lelik nae,
“Lamatuak! Ai mameda malole nai ia, ee! De malole lenak ai mambaririik
laak telu. Esa soa-neu Lamatuak, esa soa-neu ba'i Musa, ma esa bali soa-
neu ba'i Elia.”
34 Tehuu neu ana bei kola-kola talo naa, soso'a bubuak esa konda mai de
tatana nala sara. De Petrus asa ramata'u.
35 Boe ma ara ramanene harak numa soso'ak naa dale mai nae,
“Ia, Au Anang fo Au here memak kana ena!
Ana kokolak, na, nenene matalolole neun!”✡
36 Harak naa hahae, boe ma Petrus asa mete-rita kada Yesus mesa kana.
Telu sara rakatema bafan nara fo ta tui neu esa boe na, hata fo ara mete-
ritak naa. Doo-doo dei de ara buka bafan nara fo tui neu hatahori laen.

Lamatuak Yesus tao nahai kakanak fo nitu sa'ek
(Mateos 17:14-18; Markus 9:14-27)

37 Neu be'e-mai fo Yesus no Petrus asa konda numa letek naa mai,
hatahori no'uk ka mai ratonggo ro Yesus.
38 Boe ma hambu hatahori esa bolu neun nae, “Papa Meser, ee! Tulun
mete neu au ana tou kise-mu'eng dei!
39 Huu nitu kada to'u naherek kana, de tao nalan kii-bolu kaiboik, ma
ndondokon losa fufudek kara kalua numa bafan mai. Nitu naa oo popoko-
paparun boe, ma ana tao babalik kana taa-taa.
40 Au hule tutulu-fafalik neu Papa ana nunin nara ena fo husi kalua heni
nitu naa, tehuu ara ta rasenggi sana!”
41 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana mboka basa sara nae, “Weeh!
Ei ta mamahere mae, Manetualain bisa tao nahai hatahori, do? Eir ia,
memak hatahori ta mana leo-la'o tungga eno-dala ndoos! Au muste sama-
sama ua ei doon losa bee bali, ma ahani ua ei losa faik hida bali, dei fo ei
mamahere neu Au?”
Boe ma Ana kokolak nasafali no papa naa nae, “Muni o anam neni ia
mai leo!”
42 Neu ara roo kakanak naa neni Yesus neu, boe ma nitu naa fae nggari
kakanak naa neu daer, ma ndondoko nakamiminak kana. Tehuu Yesus
parenda nitu naa, fo kalua la'o ela kakanak naa, boe ma ana hai tutik ka.
De Yesus loo lima kakanak naa neu aman.
43a Hatahori mana mete-rita Manetualain koasan ta neni babanggak naa,
basa sara heran bali-bali.

Lamatuak Yesus kokolak seluk bali la'e-neu Ndia mamaten
(Mateos 17:22-23; Markus 9:30-32)

43b Neu basa hatahori bei bese kola la'e-neu tanda heran nara fo Yesus
taok, Ana nafada Ndia ana nunin nara nae,
44 “Ei tadu matalolole Au kokolang ia! Ta dook ka bali te ara rae se'o heni
Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia. Boe ma ara loo lima Au uni hatahori deak
kara uu.”
45 Tehuu ana nunin nara pangganaa. Ara ta ralela Ndia kokolan naa.
Ara oo ramata'u ratane sosoa-ndandaan hata boe.

See ndia dadi neu hatahori nomer kaesan
(Mateos 18:1-5; Markus 9:33-37)

✡ **9:35** 2 Petrus 1:17-18; Yesaya 42:1; Mateos 3:17; 12:18; Markus 1:11; Lukas 3:22

46 La'e esa, Yesus ana nunin nara mulai rareresi la'e-neu see ndia dadi
neu hatahori nomer kaesan numa sira mai.✡
47 Tehuu Yesus bubuluk ara rareresi huu hata. Boe ma Ana nanggou nala
kakana ana esa, de Ana nambaririik kana neu Ndia boboan.
48 Boe ma Ana nafada sara nae, “Nenene matalolole! Hatahori mana
tungga Au fo naono-lalau hatahori kadi'ik sama leo kakanak ia, sosoa-
ndandaan nae, hatahori naa oo naono-lalau Au boe. Ma ana oo naono-
lalau Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak boe, fo mana madenu
Au uni dae-bafok ia mai. Hambu hatahori no'uk ka hii rakadadaek
hatahori kasian, hatahori mana susa-sonak, hatahori ta neulauk, hatahori
ua kadorok, ma hatahori kadi'ik. Tehuu hatahori fo mana naono-lalau
hatahori matak leo naak kara, na, Manetualain taon leo hatahori ta hoho'a
ndoos.”✡

Hatahori ta mana lena-labak, ndia naa ita nonoon (Markus 9:38-40)

49 Basa de Yohanis nafada Yesus nae, “Lamatuak! La'e esa, ai mete-mita
hatahori esa husi kalua heni nitu pake Papa naden. De ai ka'in fo boso
naseseik Papa naden, nahuu hatahori naa, ta ita hatahorin.”
50 Tehuu Yesus naselu nae, “Elan numa naa! Huu hatahori ta mana lena-
laba ita, sosoa-ndandaan nae, ndia naa, ita nonoo heli-helin.”

Hatahori marai nggorok esa nai Samaria ta nau simbok Lamatuak Yesus

51 Yesus bubuluk nae, Ndia fai hehenen neni nusa tetuk do inggu temak
neu ta dook ka ena. Boe ma Ana nakise basa ena fo neni kota Yerusalem
neu.
52 Ana nadenu hatahorir fo la'ok rakahuluk ruma sira mai, mita fo ara
bisa sadia nana'a-nininuk. Boe ma ara maso reni nggorok esa nai profensi
Samaria reu, fo rae sangga mamana lu'u-leok.
53 Tehuu hatahori Samariar ta nau simbok Yesus asa, nahuu Ana nae la'o
neu nakaluku-nakatele neu Manetualain nai kota Yerusalem.‡
54 Neu Yakobis no Yohanis ramanene hatahori Samariar tatao-nono'in,
boe ma ara kokoe Yesus rae, “Lamatuak! Talo bee leo ita toke Manetualain
nakonda a'i numa lalai mai fo na'a heni basa sara?”✡
55 Tehuu Yesus nasare mbali dua sara, boe ma nahara berak mbali sara
nae, “Hae du'a talo naa.”
56 Boe ma ara la'ok rakandoo reni nggorok laen reu.

Dudu-furak fo bisa tungga Lamatuak Yesus (Mateos 8:19-22)

57 Neu ara bei la'o-la'o numa dalak, hatahori esa kokolak no Yesus nae,
“Papa! Papa neni bee neu a mesan, na, au nau tungga akandoo ua Papa!”
58 Yesus naselu nae, “Malole, boe! Tehuu masaneda talo ia. Basa
hatahorir ma banda-manur kamamana leleo-lulu'uk mesan. Busa fui fali
neni ndia bolo lulu'un neu. Mbuik fali neni ndia ndunun neu. Tehuu Au,
Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, ta aena uma heli-heling fo fali uni naa uu.
Mamana ndae langgak neu oo, ta hambu boe.”
59 La'e esa, Yesus nanggou hatahori laen esa nae, “Mai tungga Au, fo dadi
muu Au hatahoring.”
Hatahori naa naselu nae, “Neu! Tehuu talo ia, Lamatuak. Elan fo au fali
fo afafa'u ina-amang nggara dei. Mete ma au amang maten ena, na, dei fo
au tungga.”

✡ **9:46** Lukas 22:24 ✡ **9:48** Mateos 10:40; Lukas 10:16; Yohanis 13:20 ‡ **9:53** Hatahori Samariar mamana nekeluku-neketelen neu Manetualain nai letek Gerisim, nai sira nusan. Sira mana musuk kara ro hatahori Yahudi fo mana nakaluku-nakatele neu Manetualain nai kota Yerusalem. ✡ **9:54** 2 Mane-manek kara 1:9-16

60 Tehuu Yesus nafadan nae, “Talo ia! Elan numa naa fo hatahorir
ta mana ramahere neu Manetualain, rafafa'u sira hatahori mana maten.
Tehuu ei mana mamahere neu Manetualain, ei uem miu tui-bengga la'e-
neu Manetualain parenda-koasan.”
61 Hatahori esa bali nae, “Malole boe, Lamatuak! Au nau tungga
Lamatuak akandoo. Tehuu mbo'i au uu idu ate'a au nufanelung nggara,
dei fo au fali mai tungga Lamatuak.”✡
62 Tehuu Yesus nafadan nae, “Talo ia! Mete ma hatahori mulai dodo'i-
kakali dae, tehuu ana nasambute no ues laen losa ana lilii sele-tande,
na, osin ta dadi. Leo naak oo, soa-neu hatahori mana naketu nala nae
tungga Au boe, tehuu nasaneda taa-taa neu ndia leleo-lala'on fai uluk.
Hatahori rupa leo naak sosoan taa, dadi neu hatahori mana maue-osa nai
Manetualain parenda-koasan.”

10

Lamatuak Yesus nadenu ana nunik hatahori hitu hulu dua

1 Basa boe ma Yesus here nala ana nunik laen, hatahori hitu hulu dua.*
Boe ma Ana ba'e sara dua-duak, fo rakahuluk reni mamanak kara fo Yesus
nae naa neu.
2 Ana nadenu sara nae, “Hambu hatahori no'uk ka sama leo hade nae
namatasa. Nahani kada tenu osik nadenu ndia hatahori mana maue-osan
nara fo reu ketu-koru. Dadi ei muste hule-haradoi moke Manetualain
nadenu tamba Ndia hatahori mana maue-osan nara fo rakabubua rala
hatahori mana nau tungga Au. Memak hatahori mana nau tungga Au naa
no'uk ka. Tehuu hatahori mana maue-osa kada hidak ka.✡
3 Hatematak ia ei miu leo! Au adenu ei fo meni hatahori no'uk ka miu.
Tehuu masaneda talo ia. Ei sama leo bibi lombo ana dale malole, fo mana
neni busa fui kakikik kara talada heon miu.✡
4 Ei hae meni tali-doik, do tas bua-lo'a, do tatabu ei lenak nai dalak.
Boso nggari heni ledo-fai no muda hiek neu kada ei lole haram mara mia
hatahorir rai dalak.
5-8 Mete ma ei maso meni nggorok esa miu, ei boso lali-lali numa uma
esa mai meni uma laen miu. Mete ma hatahori simbok ei no neulauk nai
uma esa, na, leo miu kada naa leo, losa ei la'o ela nggorok naa. Mete
ma ei maso meni uma esa miu, na, ei muste moke-hule fo Manetualain
fee baba'e-babatik neu uma naa isin nara. Mete ma tenu uma simbok ei
no neulauk, neu ko Manetualain natudu Ndia dale susuen neu uma naa
isin nara. Tehuu mete ma ara ta nau simbok ei, na, naa fo Manetualain
natudu dale susuen neu kada ei mesa ngga. Mete ma ei maso meni uma
esa do nggorok esa miu, ara fee hata a mesan, na, mi'a-minu leo. Simbok
no nemehokok, huu neu sesesun mete ma ara fee ei talo naa fo nggati ei
mbuse titim.✡
9 Tao mahai sira hatahori hedin nara. Ma mafada sara mae, ‘Manetu-
alain parenda-koasan deka-deka nai mata-iduk kara ena!’
10 Tehuu nggorok ketuk hatahori nara oo, ta nau simbok ei boe. Mete
ma ara tao talo naa neu ei, na, miu mambariik miu nggorok naa dalan fo
kokolak mae,
11 ‘Nenene matalolole! Ai mai meni Manetualain Dede'a-kokolan soa-
neu ei ena, tehuu ei ta hosek faa boe na. Dadi hatematak ia ai nggafu
heni nggorok ia afun numa ai ein nara mai, fo dadi neu tanda mae, neu

---

✡ **9:61** 1 Mane-manek kara 19:20 * **10:1** Susura dede'a Yunani ketuk surak rae, ‘ana nunik hatahori 72’. Ketuk bali rae, ‘ana nunik hatahori 70’. Mana salin beuk kara, no'uk ka here rala ‘72’. ✡ **10:2** Mateos 9:37-38 ✡ **10:3** Mateos 10:16 ✡ **10:5-8** 1 Korentus 9:14; 1 Timotius 5:18

ko ei la'e aom mala nenenin! Tehuu masaneda matalolole! Manetualain parenda-koasan deka-deka nai mata-iduk kara ena!'✡
12 Ei bubuluk kota Sodom manggaraun, hetu? Au afada, ee! Neu ko ndaa no dae-bafok fai mate'en, te Manetualain fee hukun neu hatahori fo mana timba heni ei naa, beran lena heni hatahori Sodom mara!"✡

Hatahori fo ta mana nau simbok Lamatuak Yesus (Mateos 11:20-24)

13 Yesus kokolak tamba bali nae, "Besa-besa neu ei marai nggorok Korasin† ma nggorok Betsaida! Sosoek daka nala ei! Au tao tanda heran mata-matak kara numa ei matam mara ena, tehuu ei ta nau mamahere neu Manetualain. Naa te eir ia, hatahori Yahudi fo manaku mae ei malela Ndia. Tehuu mete ma tanda heran nara raa fo Au taok kara numa ei nggorom mara, leo dadi numa kota Tirus ma kota Sidon dei, na, neu ko doo basa ia, hatahori marai naa, ara sale dalen do tuke tein nara memak kana, ma ara la'o ela sira sala-singgon nara fo fali mai tungga Manetualain ena. Ma neu ko ara pake bua-lo'a sususak, ma tao afu neu langgan nara fo dadi neu tanda nae, ara fale dalen nara huu sira sala-singgon nara. Naa te hatahori Tirus ma Sidon nara iar, ta hatahori Yahudi fo mana manaku rae sira ralela Manetualain.✡
14 Tebe! Ei mete leo! Neu ko mete ma Manetualain naketu basa hatahorir dede'an nara, na, hatahori Tirus ma hatahori Sidon hambu huku-dokik bei dakun lena heni ei huku-dokim.
15 Besa-besa, ei hatahori nggorok Kapernaum! Ei boso du'a mae, neu ko Manetualain so'u botik ei maso meni nusa tetuk do inggu temak miu. Taa! Neu ko Manetualain nggari ei meni a'i mbila ta kala matek miu!✡
16 Masaneda matalolole! Hatahori fo mana nenene ei, sama leo ana nenene Au. Ma hatahori fo ta mana nau nenene ei, sama leo ana ta nau nenene Au. Lenak bali, hatahori fo ta mana nau nenene Au naa, sama leo ana ta nau nenene Manetualain, mana nadenu Au uni dae-bafok ia mai."✡

Hatahori nedenu kahitu hulu duak kara lenggu fali

17 Neu hatahori nedenu kahitu hulu duak kara lenggu fali,‡ dalen nara mbena sau-sau. Boe ma ara tui Yesus rae, "Awii! Ta hoho'a ndoos! Neu ai husi nitur pake Lamatuak naden, nitur raa nenene ai, basa boe ma ara kalua tutik ka! Sudi selik kana!"
18 Boe ma Yesus naselu nae, "Tebe! Neu ei tao talo naa, Au ita Manetualain nggari heni nitur ro sira malanggan numa lalai mai, nok bali ndelas te kii-konak kana numa lalai mai!
19 Masaneda, ee! Nitur malanggan naa, ita musun. Ma ana oo naena koasa boe! Tehuu Au fee ei koasa ena fo tao masenggi ndia koasan. Mete ma ei heta la'e mengge karasok, do kurak, na, ei ta hata-hata. Ta hambu esa tao sosoek neu ei boe na.✡
20 Ei dalem mara mbena sau-sau, nahuu nitur nenene neu ei. Malole boe, tehuu naa kada dede'a kadi'i anak! Malole lenak ei dalem mara mbena sau-sau, nahuu Manetualain surak nala ei nadem mara fo dadi miu Ndia rau-inggun fo mana maso nusa tetuk do inggu temak."

✡ **10:11** Mateos 10:7-14; Markus 6:8-11; Lukas 9:3-5; Nedenuk kara Tutuin 13:51 ✡ **10:12** Tutui Makasososak 19:24-28; Mateos 10:15; 11:24 † **10:13** Dede'a Indonesia surak 'Khorazim'. Dede'a huuk, numa dede'a Yunani surak Χοραζίν 'Choradzin'. ✡ **10:13** Yesaya 23:1-18; Yeskiel 26:1—28:26; Yoel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sakaria 9:2-4 ✡ **10:15** Yesaya 14:13-15 ✡ **10:16** Mateos 10:40; Markus 9:37; Lukas 9:48; Yohanis 13:20 ‡ **10:17** Susura dede'a Yunani ketuk surak rae, 'ana nunik hatahori 72'. Ketuk rae, 'ana nunik hatahori 70'. Mana salin beuk kara, no'uk ka here rala '72'. ✡ **10:19** Sosoda Kokoa-kikiok kara 91:13

Lamatuak Yesus dalen mbena sau-sau (Mateos 11:25-27; 13:16-17)

21 Faik naa, Manetualain Dula-dale Malalaon tao nala Yesus dalen mbena
sau-sau. Boe ma Ana koa-kio Manetualain nae, “Papa! Papa ndia to'u haak
parenda basa-basan nai lalai ma dae-inak. Au oke makasi no'un seli, nahuu
Papa tatana mala dede'ak kara iar neu hatahori fo mana tao aon malelak
kara ma mana makadedema aok kara. Tehuu Papa buka basa dede'ak kara
iar neu kakana kadi'i anak kara, ma hatahori fo mana makaloloe aok kara.
Tebe, Papa! Naa ndia tao nala Papa dalen namahoko!”
22 Boe ma Yesus nafada hatahori no'uk kara nae, “Nenene, ee! Au Amang
manai nusa tetuk do inggu temak fee basa koasa lala'en neu Au ena. Mana
bubuluk no tetuk nae, Au ia see, kada Amak. Ma mana bubuluk no tetuk
nae, Amak naa see, kada Amak Anan fo ndia Au ia. Ma Au here ala hatahori
laen fo afada sara, mita fo ara oo ralela Amak boe.”✡
23 Boe ma Yesus nasare mbali ana nunin nara, de nafada kada mesa kasa
nae, “Mauak tetebes neu ei, nahuu ei mete-mita Manetualain koasan ena.
24 Manek kara ma mana to'u dede'a lele uluk kara hihiik ka mete-rita
hata fo ei mete-mitan ena, tehuu ara ta bisa. Ara oo hihiik ka ramanene
hata fo ei mamanenek ena, tehuu ara ta bisa boe.”

Hatahori Samaria dale lilok

25 La'e esa, hambu hatahori mana malela hukun Yahudi esa nambariik
fo nae ike Yesus. Ana natane nae, “Papa Meser! Tulun mafada dei! Au
muste tao hata, mita fo au bubuluk au bisa asoda akandoo sama-sama ua
Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak?”
26 Yesus naselu nae, “Ba'i Musa surak hata la'e-neu dede'ak ia? Nai o
hahambum talo bee neun?”
27 Hatahori naa nafada nae, “Ana surak nae:
‘O muste sue-lai Manetualain*lena* heni basa-basan, te Ana ndia naena haak
parenda o.
Huu naa de o muste hii malan seli neun,
maue-osa fafandek lima-eim mara fo tungga Ndia hihii-nanaun,
ma malela Ndia.’
Ma neni surak boe nae, ‘O muste sue o toranoom sama leo o sue o ao
heli-helim.’ ”✡
28 Yesus bala nae, “Tebe! Mete ma o tao tungga talo naa, o masoda mua
Manetualain seku neu.”✡
29 Tehuu hatahori naa, tao aon leo hatahori mana matu-matuk ia. Boe
ma ana natane Yesus nae, “Tehuu au ‘toranoong’ naa, ndia see?”
30 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo ia! Au nau fee lololek esa. Dei fo o
ndia mafada mae, see ndia o ‘toranoom’ tebe-tebe. Tutuin talo ia: Hatahori
Yahudi esa la'ok numa Yerusalem mai, konda neni Yeriko neu. Tehuu
medak neu ma, hambu na'o manu-meor mai de ara fo'ain. Ara popokon,
basa boe ma ara le'a rala basa tali-doin nara ma bua-lo'an nara. Boe ma
ara nggarin neni dalak tatain neu, de ara la'o elan. Hatahori naa, ela ba'uk
ka maten ena.
31 Medak neu ma hambu malangga anggama Yahudi esa oo la'ok nesik
dalak naa boe. Ana mete-nita hatahori makahinak mana malenggak numa
dalak tatain, tehuu ana ta hahae fo tulu-fali sana. Ana sio nesik dalak tatain
seri, de la'o nakandoo.
32 Ta dook ka boe ma, hambu hatahori laen esa bali nesik naa. Hatahori
naa, numa leo Lewi mai, fo ara rasi'e doi-sou neono-lalauk nai Manetualain
Uma Huhule-haradoi Ina-huun. Neu ana mete-nita hatahori naa mana

✡ **10:22** Yohanis 3:35; 10:15 ✡ **10:27** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:5 ✡ **10:28** Mateos 22:35-40; Markus 12:28-34; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 18:5

lenggu-barak numa dalak tatain, ana deka-deka mata neu meten, tehuu ana ta tulu-fali sana. Boe ma ana sio nesik dalak tatain seri de la'o nakandoo.
33-34 Ta dook ka bali boe ma, hambu hatahori esa numa nusa Samaria mai, nesik naa no ndia keledein. Ita basa ngga bubuluk tae, hatahori Yahudir rasi'e mete hatahori Samariar, na, ara pui a. Neu hatahori Samaria ia mete-nita hatahori neni fo'aik naa, boe ma dalen tuda kasian neun. Ana deka-deka mata neu fo nau tulu-fali hatahori naa. Ana tao nalao hinan nara nenik anggor, boe ma ana rose mina neu sara. De ana mbambalu nalololen, ma ana fuan neni ndia keledein lain neu. Boe ma ana noon neni kota neu. De ana feen leo taak numa uma sesebak, ma nafafa'u nalololen.✡
35 Neu be'e-mai, hatahori Samaria naa, neu bae nakahuluk doi lilo fulak dua§ neu tenu uma sesebak, ma nafada nae, ‘Pake doik ia, fo mafafa'u malolole hatahori hedis naa losa ana hai. Mete ma ta dai, na, pake taak papa doin dei. Neu au lenggu fali, dei fo au nggati falik basa papa doin nara.’ ”
36 Yesus lololen hondak kada naa. Boe ma Ana natane hatahori mana malela hukun naa nae, “Tungga o, na, see ndia ‘toranook’ tebe-tebe soa-neu hatahori neni fo'aik bebeik kara naa?”
37 Hatahori naa naselu nae, “Neu ko ndia hatahori fo dalen tuda kasian neun naa.”
Yesus nae, “Tebe, ka'a! Muu leo fo tao tungga.”

Lamatuak Yesus, Martaa ma Maria

38-40 Basa naa, Yesus no ana nunin nara la'o rakandoo reni Yerusalem reu. Boe ma ara tuli numa nggorok esa. Numa naa, hambu ka'a-fadik dua, nade Martaa ma Maria. Martaa noke Yesus asa fo sunggu taak nai ndia uman. De ara leo taak numa naa.
Neu Yesus nanggatuuk, fo nanori hatahorir, boe ma Martaa mbute-mue no nafafa'u nana'a-nininuk nai mamana dode-nasuk. Tehuu fadin Maria, nanggatuuk deka Yesus ein, fo nenene kokolan. Doo-doo faa, boe ma Martaa maso neu de unggu-remu mbali Yesus nae, “Papa, ee! Talo bee! Au mbute-mue alan seli afafa'u nana'a-nininuk, naa te au fading kada nanggatuuk pasi-pasi nai ia. Tulun dei! Madenun fo ana sou au faa dei nai mamana dode-nasuk!”✡
41 Tehuu Lamatuak Yesus naselun nae, “Ma'a, Ma'a, ee! O ia, mbute-mue dudu'a kada mata-matak kara.
42 Malole, tehuu hatematak ia hambu matak esa belin lenak bali. No Maria nanggatuuk nenene Au Dede'a-kokolang, ana tengga nala hata fo neulauk mate'en ena. Hatahori ta bisa le'a rala Dede'a-kokolak naa numa ndia mai.”

11

“Manori ai hule-haradoi”
(Mateos 6:9-13; 7:7-11)

1 La'e esa, Yesus neu hule-haradoi. Hule-haradoi basa, boe ma Yesus ana nunin esa mai, de noke nae, “Papa! Yohanis Mana Saranik nanori ana nunin nara ena, de ara hule-haradoi ralela. Ai moke fo Papa oo manori ai hule-haradoi boe dei!”
2 Boe ma Yesus nae, “Malole boe! Hule-haradoi pake netuduk leo iak:
Amak! Amak nadem malalao ndoos.
Naa fo basa hatahorir rakadedemak Amak nadem fo ta neni babanggak naa.
Naa fo Amak dadi Manek soa-neu basa hatahorir.

✡ **10:33-34** 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 28:15 § **10:35** Dede'a Yunani surak nae, “denari dua”. ✡ **10:38-40** Yohanis 11:1

3 Amak tulun fee ai nana'ak mana daik tungga faik.
4 Ai moke-hule fo Amak lilii heni ai sala-singgon nara,
sama leo ai oo lilii heni hatahori salan fo ara taok neu ai boe.
Amak manea fo ai ta tao manggarauk."
5-6 Boe ma Yesus fee nenorik tamba neu sara la'e-neu huhule-haradoik. Ana pake lololek nae, "Taon neu leo fati ladak, hambu tia-laik numa dae dook mai, fo ana sunggu taak nai o umam. Tehuu o ta hambu hata esa boe na, fo feen na'a-ninu. Boe ma o muni o nonoom laen esa uman muu, fo hule nasi-nasi numa dea mai mae, 'Ka'a, ee! Fee taak au roti balok telu dei. Huu au hambu fuik nai uma, tehuu ai ta ra'u ndaa hata esa boe na ia! Ka'a, tulun dei! Kada balok telu a boe! Dei fo au nggati!'
7 Mete te o nonoom naa naselu nae, 'Ka'a boe oo! Hatahori sunggu seli ena, tehuu ka'a mai fafae bali! Lelesur neni nggoe nisak kara ena, ma! Kakanak kara sunggu seli ena. Boso mamanasa, ee! La'e esa bali dei ka'a!'
8 Leo mae talo naa oo, tehuu masaneda matalolole boe. Leo mae hatahori naa ta nambadeik fo fee o, nahuu o, ndia nonoon, de mete ma o kada moke makandoo, neu ko ana nambadeik fo fee o.
9 Leo naak oo soa-neu hule-haradoik boe.
Moke-hule makandoo neu Manetualain;
neu ko Ana fee.
Sangga makandoo;
neu ko Ana natudu dalak.
Manggou makandoo;
neu ko Ana soi lelesu.
10 Basa hatahori mana noke nakandoo neu Manetualain, neu ko simbo. Mana sangga nakandoo, neu ko hambu. Mana nanggou nakandoo, neu ko Ana soi lelesu.
11 Hena ei du'a sudik kana! Hambu nai bee amak esa, mete ma anan noke i'ak, na, ana feen mengge?
12 Do, anan noke manu tolo, na, ana feen kurak? Ta bisa leo naak, hetu?
13 Hatahori dae-bafok, memak numa netehuun mai manggarauk. Tehuu ei Amam manai nusa tetuk do inggu temak naa, netehuun neulau ndoos. Dadi mete ma hatahori dae-bafok manggarauk matak leo kada ei ia, hii fee hata fo neulauk neu ei anam mara, hata-bali Amak! Ana ta fee kada hata fo ei to'a, tehuu lenak bali, Ana fee Ndia Dula-dale Malalaon neu hatahorir fo mana noke-hule neun."

Lamatuak Yesus ta pake nitur malanggan koasan (Mateos 12:22-30; Markus 3:20-27)

14 La'e esa, Yesus husi kalua heni nitu numa hatahori nggoak esa mai. Boe ma hatahori naa mulai kokolak nala nasafali. Hatahorir maruma naa, heran bali-bali.
15 Tehuu hambu ketuk rae, "Memak, Ana bisa husi heni nitu! Te Ana hambu koasa numa nitur malanggan mai fo ndia Balsebul na."✡
16 Hatahori laen nara rae sangga soba Yesus. Boe ma ara roken fo Ana tao tanda heran esa bali natudu neu sira nae, memak Ndia koasan numa Manetualain mai.✡
17 Tehuu Yesus bubuluk memak sira ute manggaraun nara. De Ana kokolak nae, "Mete ma nai nusak esa, rau-inggun nara rahuur-ratofak, neu ko nusak naa nakalulutu. Leo naak oo, mete ma nai uma esa dale, uma isin nara leo-la'o ro kada rareresi esa no esa, na, neu ko uma-loo naa, tetu-teman ta ena boe!

✡ **11:15** Mateos 9:34; 10:25 ✡ **11:16** Mateos 12:38; 16:1; Markus 8:11

18 De mete ma nitur hii kada rahuur, ma esa husi esa, na, sira malanggan
ta bisa to'u parenda nala dook ka ena bali! Dadi ta maso nai dudu'ak, mete
ma ei mae, Au pake nitur koasan fo husi nitu bali!
19 Masaneda, ee! Ei hatahorim mara oo, ralela husi nitu boe. Ara pake
nitu koasan, do? Taa, hetu! Dadi ei boso kokolak sadi ndaa mae, Au pake
nitu koasan fo husi-mbuu nitu. Dei fo ei hatahori heli-helim mara ndia
raketu rae, hata fo ei makasasa'ek salak naa, sala.
20 Tehuu mete ma tebe-tebe Au husi-mbuu nitu pake Manetualain
koasan, na, natudu nae, Manetualain parenda-koasan nai ei idu-matam
ena. Nai ia ena, tehuu nok bali ei ta bubuluk.
21 Mete ma hatahori kalakak esa pake tee-tande kii-konak fo nanea
natalolole ndia uman, neu ko basa ndia hata-heton, lino-lendek.
22 Tehuu neu ko hambu esa barakain lena heni ndia mai nasenggin, ma
ndondo neni hatahori naa tee-tanden nara. Basa boe ma ana huru neni
hatahori naa hata-heton nara fo ana baba'e neu ndia ana nunin nara. Doo
basa ia ena, hatahori kalakak naa namahena neu ndia tee-tanden. Tehuu
hatematak ia ana ta namahena neu tee-tandek kara ena bali.*
23 Masaneda matalolole! Hatahori fo ta mana mabua-aok esa no Au, ndia
naa, Au musung. Ma hatahori fo ta mana tulun Au ue-osang, na, ndia naa,
kada nakalulutu bua-aok."✡

Nitu nae fali neni ndia mamana raan neu (Mateos 12:43-45)

24 Yesus kokolak tamba bali nae, "Neu ita husi nitu kalua numa hatahori
esa mai, na, ana neni mamana nees neu fo sangga mamana hahae aok.
Huu ana ta hambu mamana mandaak, boe ma ana du'a nae, 'Awe'! Ta
hambu mamanak talo ia, de malole lenak au fali uu leo nai hatahori
bakahuluk naa.'
25 Boe ma ana fali, de natonggo no mamanak naa, neni sapu-saa laok ma
nefafa'u neulauk ena.
26 De nitu naa neu noke ndia nonoon hitu, manggaraun lena ndia bali.
Boe ma basa sara reu leo rai hatahori naa, de ara nggafu feen. Dadi
hatematak ia, hatahori naa masodan hambu sosoek lenak bali."

See ndia mauan lenak

27 Neu Yesus bei kola-kola no hatahori no'uk kara raa, inak esa numa
naa eki nae, "O inam mauan seli, nahuu ana ndia bonggi nala O, ma ana
nasusu O!"
28 Yesus naselu nae, "Tebe, mama! Tehuu mana mauan lenak bali, ndia
hatahori mana pasa ndi'i doon fo nenene Manetualain Dede'a-kokolan ma
tao tunggan!"

Hatahorir roke Lamatuak Yesus natudu bukti dei! (Mateos 12:38-42)

29 Neu Yesus bei kola-kola, rea rakarumbu reu eko-feo rala Yesus. Boe
ma Ana mulai kokolak nae, "Hatahori tembo-tanak ia, soa tao kada
manggarauk. Ara kada roke taa-taa fo Au tao tanda heran fee sara, fo ara
bubuluk Au ia, tebe-tebe Lamatuak hatahorin. Naa te, lele uluk Lamatuak
fee tanda heran neu sara tungga Ndia mana to'u dede'an Yunus. Naa, dai
ena.
30 Lele uluk Yunus nafada hatahorir marai kota Niniwe nae, ara muste
sale dalen do tuke tein nara dei. Hata fo dadi neu Yunus ndia lele uluk,
dadi tanda soa-neu sara nae, Manetualain ndia nadenun. Leo naak oo,
soa-neu Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik boe. Au mai afada ei, fo ei muste

---

* **11:22** Tungga hatahori malelak la'e-neu Susura Malalaok, "hatahori kalakak" nai ia, ndia nitur malanggan. Ma "mana barakain lena heni numa ndia mai", ndia Lamatuak Yesus. ✡ **11:23** Markus 9:40

sale dalem do tuke teim mara dei. Ma hata fo dadi nai Au, neu ko dadi neu tanda soa-neu hatahori tembo-tanak ia nae, memak Manetualain ndia nadenu Au.✡
31 Neu ko neu dae-bafok fai mate'en, Lamatuak nambariik dadi neu Mana Maketu-maladi Dede'ak, mete te mane inak numa kona mai, nasoda fali fo dadi neu sakasii. Ana dedeu liman fo nakasasa'ek salak neu ei basa ngga mana masodak hatematak ia nae, 'Ei basa ngga iar, nggoa bebek kara!' Huu lele uluk mane inak naa numa dook ka mai, fo mete-nita no mata heli-helin manek Soleman malelan. Naa te hatematak ia, hambu Hatahori nai ei talada heom, ta neni babanggak lena heni manek Soleman. Tehuu ei ta nau tao matak neun faa boe na!✡
32 Ma ta kada ndia mesa kana! Mete te hatahori ruma Niniwe mai, ara oo rambariik fo dedeu ei mana masodak hatematak ia boe rae, 'Ei basa ngga, nggoa bebek kara!' Ara kokolak talo naa, huu fai bakahulun neu Yunus neu nafada Manetualain hihii-nanaun neu sara, boe ma ara sale dalen do tuke tein nara memak kana. Naa te hatematak ia, Hatahori ta neni babanggak lena heni Yunus nai ei talada heom, tehuu ei ta nau sale dalem do tuke teim mara faa boe na!"✡

Masoda manggaledok
(Mateos 5:15; 6:22-23)

33 Yesus tuti kokolan bali nae, "Hatahori dede lambu ti'oek, boe ma ana mbedan neu mamana demak, mita fo ana tao manggaledo kama naa, soa-neu basa hatahori mana maso reni naa reu. Ta hambu hatahori dede lambu, boe ma tatanan pake ure dae fo nafuni nisan.† Naa, sosoan taa!✡
34 Ei matam oo sama leo lambu boe. Ana tao manggaledo ei dalem. Mete ma matak kiu-habu, na, hatahori mete hata a mesan no dale manggarauk. Tehuu mete ma matak manggaledo, na, hatahori mete hata a mesan no dale malole.
35 Tao tetebe fo manggaledok manai ei dalem naa, sa'an lenak bali, sama leo ledo sa'an. Manggaledok manai ei dalem naa, boso sama leo bulan sa'an fo fee mete-tita kada sa'on.
36 Mete ma ei dalem manggaledok, losa ta hambu makiuk nai bu'uk faa boe na, neu ko ei masodam oo basa-basan manggaledok boe, nok bali hambu lambu mo'ok tao manggaledo ei masodam boe."

Lamatuak Yesus nahara berak neu hatahori Yahudi malangga anggaman nara
(Mateos 23:1-36; Markus 12:38-40)

37 Yesus kokolak basa, boe ma hatahori esa numa partei anggama Farisi mai, noken fo neu na'a nai ndia uman. Losa naa, boe ma Yesus maso uma dale neu, de nanggatuuk neu mei nana'ak.
38 Tehuu tenu uma heran mete-nita Yesus na'a, ma ta nafui oe nakahuluk, tungga hatahori Farisi hohoro-lalanen.
39 Boe ma Yesus nafadan nae, "Ei hatahori Farisir, ta hoho'ak kara! Ei to'u mahere ei anggaman hohoro-lalanen! Ei masaneda tao malalao pinggak ma nggalas dean losa nanggadilak, tehuu ei ta masaneda tao malalao ei dale manggenggeom naa, fo manggarauk ma bare-na'om seli!
40 Nggoa bebek kara ein, ee! Boso lilii-ndondou. Manetualain ndia adu manai dea. Ana oo, ndia adu manai dale boe.
41 Tehuu malole lenak ei fee hatahori kasian nara numa hata fo ei maenam, mita fo ei bisa dadi miu lolo-laok nai Manetualain matan.

✡ **11:30** Mateos 16:4; Markus 8:12; Yunus 3:4 ✡ **11:31** 1 Mane-manek kara 10:1-10; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 9:1-12 ✡ **11:32** Yunus 3:5 † **11:33** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak, rae, "basa de tatanan no lembaneu". ✡ **11:33** Mateos 5:15; Markus 4:21; Lukas 8:16

42 Hatahori Farisir ein, ee! Neu ko ei hambu sosoek! La'e-neu fee
Manetualain baba'ek esa numa salahunu mai, ei soa kada reke basa-basan,
mo'o-kadi'ik. Losa ei bumbu-fani kadi'i anan numa osi mai oo, ei reke
no lutuk boe! Tehuu ei ta hosek matak bee fo nenenin lenak. La'e-neu
dede'a susuek neu Manetualain, ma dede'a ta mbeu seserik, ei lilii heni
sara! Memak ita muste fee takandoo Manetualain baba'en, tehuu boso
lilii-ndondou hata fo manenenin lenak kara.✡
43 Neu ko ei hambu sosoek! Ei soa sangga mamanak bee fo neulaun
lenak nai uma huhule-haradoik dale, ma soa sangga hada-horomatak nai
rea mamanan nara.
44 Neu ko ei hambu sosoek! Ei nok bali rates fo daen natetu ena.
Hatahorir la'ok resik naa, tehuu ara ta bubuluk rae, nai naa hambu rates,
nahuu rates bafon laok, naa te nai dale kabook. Tehuu tungga ita dala-
hadan, na, hatahori mana tabu la'e rates tao nanggenggeo ndia ao heli-
helin, de ta nandaa neni uma huhule-haradoik neu. Ei hatahori Farisir
sama leo rates naa! Mete numa dea mai, na, nok bali ei lao ndoos sara ia.
Tehuu nai ei dalem dale sofek no kaboo mburuk kara."
45 Hambu hatahori malela dede'a hukun Yahudi esa numa naa, nggado
laik Yesus kokolan nae, "Papa Meser! Papa kokolan bebeik kara ia, ndee
la'e ai boe!"
46 Boe ma Yesus balan nae, "Tebe! Ei mana malela dede'a hukun
Yahudir, naa fo ei oo, hambu sosoek boe! Ei ta tulu-fali hatahori ma ta tao
mambadaku sira leleo-lala'on nara, tehuu boe kada tao makasususak kasa
no ei anggamam hohoro-lalanen kamaberan. Ma ei fee hatahori lemba-
rasaa ei hohoro-lalanem mata-matak kara. Tehuu ei oo ta soba lemba sou
mala berak naa no kada lima kukuk esa boe!
47 Neu ko ei hambu sosoek! Ei mbute-mue mia lutu tutuus fee
Manetualain mana to'u de'an nara lele uluk fo fee hada-haromatak neu
sara. Naa te ei bei-ba'im mara mesa kasa ndia rakanisa mana to'u dede'ak
kara raa!
48 Ei oo, eik esa mia ei bei-ba'im mara raa boe. Ara timba heni
Manetualain mana to'u dede'an nara ma rakanisa sara. Basa de, ei lutu
tutuus fee mana to'u dede'ak kara raa, fo dadi tanda mae, ei oo mbeu
tungga ei bei-ba'im mara boe.
49 Huu naa de Manetualain fo mana bubuluk basa-basan, kokolak nita
nae, 'Neu ko adenu Au mana to'u dede'ang ma nedenuk laen nara, fo
reni hatahori Isra'el asa reu. Basa boe ma hatahorir raa tuni-ndeni
rakamiminak ketuk ma rakanisa ketuk.'
50-51 Hatahori mana masodak hatematak ia, muste lemba-nasaa nala
neselu-netaan, numa hatahori fo mana makanisa Manetualain mana
to'u dede'an nara mai ena. Naa, reken numa Manetualain adu dae-
bafok ia mai, mulai numa Habel mamaten mai losa bakadeak mate'en,
Sakaria. Ndia naa, ndia hambu nekenisak numa mei tunu-hotuk, ma Kama
Malalaok taladan nai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun. Ei oo,
lemba-masaa mala sira huku-dokin naa boe!✡
52 Ei mana malela dede'a hukun Yahudir ein, ee! Neu ko ei hambu
sosoek! Ei to'u nggoek fo bisa soi lelesu fo hatahorir ralela no malole
Manetualain hihii-nanaun. Tehuu ei ta maso naa miu. Manggaraun lenak
bali, ei mamanggenggee hatahorir fo boso maso naa reu!"
53-54 Neu Yesus kokolak nate'e, boe ma meser anggama ro hatahori Farisir
lurin. Mulai numa faik naa neu, ara soa ratane mata-matak kara fo rae
ike ratutudak kana. Ara dudu'a taa-taa sangga dalak de rala harak fo tao
dede'ak roon.

✡ **11:42** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 27:30 ✡ **11:50-51** Tutui Makasososak 4:8; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 24:20-21

12

Manea aom mara fo boso tungga hatahori Farisir dea-matan (Mateos 10:26-27)

1 Faik naa, hambu hatahori rifun hida naa, ara mai rae nenene Yesus.
Ara la'ok raseseti ma rakarumbu rala Yesus. Boe ma Ana kokolak
nakahuluk no ana nunin nara nae, “Manea aom mara fo boso tungga
hatahori Farisir dea-matan. Te ara soa kokolak laen, tao laen.✡
2 Ara tao nok bali sira neulauk, tehuu sira dea-matan naa, neu ko neni
nitak. Basa hata fo nefunik hatematak ia, neu ko neni nitak.✡
3 Hata fo ei kokolak no nefufunik hatematak ia, neu ko hatahorir
ramanene sara ledo-ledo. Hata fo ei kutu-nu'u nai kama dale, neu ko
hatahorir kokolak kasa rahere nai hatahori no'uk ka matan.”

Hatahori dae-bafok belin nai Manetualain matan (Mateos 10:28-31)

4 Yesus kokolak tamba nae, “Ana nggara ein! Boso bii-mamata'u mete
ma hatahorir rae tao risa ei. Ara bisa tao risa kada ei ao-mbaam, tehuu ta
bisa tao hata-hata neu ei samanem.
5 Au sangga afada ae, ei muste mamata'u neu see. Ei muste mamata'u
neu Manetualain. Ana ndia bisa tao nisa, ma piru heni ei meni a'i mbila
ta kala matek dale miu. De Ndia ia, ndia ei muste mamata'un tebe-tebe.
6 Ei du'a sudik kana, mbui litik belin ba'u hata? Belin ba'u anak ka,
hetu?! Mbuik lima belin seen dua, hetu ma! Leo mae talo naa, tehuu
Manetualain ta lilii heni esa boe na.
7 Leo naak oo, Manetualain tao matak neu ei boe. Ana bubuluk no tetuk,
ei langga bulun dook hida nai ei langgam mara. Dadi ei hae mamata'u,
nahuu Manetualain timba-tai nala ei belim lena heni basa mbui litik no'uk
kara raa.”

Boso mae manaku Lamatuak Yesus (Mateos 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Basa de Yesus kokolak bali no Ndia ana nunin nara nae, “Pasa ndi'i
doom mara matalolole! Mete ma hambu hatahori ta mae manaku Au nai
hatahori no'uk ka matan nai dae-bafok ia, neu ko Au oo, ta mae manaku
sana nai Manetualain atan nara matan nai nusa tetuk do inggu temak boe
ae, ndia ia Au hatahoring.
9 Tehuu mete ma hambu hatahori kokolak nai hatahori dae-bafok matan
nae, ndia ta nalela Au, neu ko Au oo, kokolak nai Manetualain atan nara
matan nai nusa tetuk do inggu temak boe ae, Au ta alela sana.
10 Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Mete ma hambu hatahori kokolak
nakabobook Au nade maloleng, na, Manetualain bei sadia lilii heni ndia
salan naa. Tehuu mete ma ana kokolak nakabobook Manetualain Dula-
dale Malalaon nade malolen, Manetualain ta lilii ndia salan naa.✡
11 Neu hatahorir le'a reni ei meni mamana parisa dede'a anggamar miu,
do meni hatahorir mana parendar miu, nahuu ei mamahere neu Au, ei
hae mamata'u masala'e aom mara talo bee.
12 Neu ko faik naa oo, Manetualain Dula-dale Malalaon nanori ei dede'a
de'ek fo nandaa no maselu mbali sara boe.”✡

Tutuik hatahori kamasu'ik fo nggoa bebek

13 Basa boe ma hatahori esa numa hatahori no'uk kara raa mai natane
Yesus nae, “Papa Meser! Tulun madenu au ka'ang fo ba'e ai aman pusakan
no au dei.”

✡ **12:1** Mateos 16:6; Markus 8:15 ✡ **12:2** Markus 4:22; Lukas 8:17 ✡ **12:10** Mateos 12:32; Markus 3:29 ✡ **12:12** Mateos 10:19-20; Markus 13:11; Lukas 21:14-15

14 Tehuu Yesus naselun nae, “Heeh! See ndia so'uk Au dadi Mana
Maketu-maladi Dede'ak fo aketu ei dua ngga dede'am matak leo naak naa?”
15 Boe ma Yesus kokolak no basa hatahori no'uk kara raa nae, “Ei muste
besa-besa fo boso mi'a mata lenak. Huu hata-heto no'uk ka oo, ta neni fee
masoda lino-lendek boe.”
16 Basa boe ma Ana tui lololek esa nae, “Hambu hatahori kamasu'ik esa,
osin buna-boan no'un seli.
17 Losa basa nggudang mamana mbembedak sofen se'e-se'e ena, de ana
ta bubuluk tao talo bee bali.
18 Boe ma ana naketu nae, ‘Au nau tao talo kada ia! Au ofe heni nggudang
raak kara iar, fo ambaririik seluk mo'on lenak bali, dei fo au ahinda osi
isin ma basa su'i-betes laen nara reu naa.
19 Mete ma talo naa ena, na, dei fo au kokolak ua au aong ae, “Wee!
Nggudang sofek ena! Nana'ak dai ena fo mu'a losa teu-teuk kara. De
mu'a-minu malada-malada, ma ndae betok eim fo setelele leo!’ ”
20 Tehuu Manetualain nafada neun nae, ‘Woi! Nggoa bebek, ee! Le'odaen
ia oo, o mate boe. De see ndia soa basa o nggudang naa isin lala'en, ee?’
21 Dadi talo ia! Hatahori bisa naduduru hata-heto no'un seli nai dae-
bafok ia soa-neu ndia ao heli-helin, tehuu nai Manetualain dudu'an, ndia
ia hata taak, nahuu ana ta malole no Manetualain.”

Mamahere neu kada Manetualain (Mateos 6:25-34)

22 Basa de Yesus nanori tamba neu Ndia ana nunin nara nae, “Ei hae
masambute mia masodam mara tungga faik la'e-neu mae mi'a hata, do,
pake hata.
23 Huu ita masodan ia, neulaun lena heni hata fo ita ta'a, ma hata fo ita
pake.
24 Mete sudik mbui kaa nggeok kara! Ara ta sele-tande, ta ketu-koru,
ta raena soka-pole fo rahinda nana'ak, tehuu Manetualain nakaboi sara.
Mete ma talo naa, neu ko Ana oo bisa nakaboi ei boe, nahuu Ana timba-tai
nala ei belim mara lena heni mbuik kara raa.
25 Mete ma hatahori nambariik nasare titiro, boe ma ana kada nasam-
bute no ao heli-helin, nai rarain ana bisa tao nambanaru ndia teu-fain, do
taa? Ta bisa!
26 Dadi mete ma ei masambute mia kada dede'a kadi'i anak leo naak,
ta neni nanalak hata esa boe na, talo bee de ei bei mae masambute mia
dede'a mo'ok kara bali? Nanalan hata?
27 Mete sudik bungga fuir. Ara ta raue osi-lutur, ma ta tenu-lolo. Tehuu
manek Soleman bua-lo'an neulaun lenak oo ta bisa lena heni bungga fuir
naa lolen boe.✡
28 Huu Manetualain nakaboi na'u kadi'i anak fo sosoan taa, fo mana
nasoda kada faik ia, boe ma be'e-mai maten, fo hatahori nggarin neni a'i
dale neu. Mete ma leo naak, Ana oo bisa nakaboi-nasamao ei fo belim
mara lena heni na'u naa boe. Dadi tao hata de ei ta tai-mamahena neu
Manetualain tebe-tebe?
29 Leo naak oo ei hae masambute la'e-neu nana'a-nininuk boe. Huu neu
ko Manetualain ndia koladu.
30 Hatahorir fo ta mana tai-ramahena neu Manetualain, ara raue-osa
fafandek lima-ein nara fo koladu basa matak kara raa. Tehuu eir ia, boso
talo naa, nahuu Amam manai nusa tetuk do inggu temak bubuluk basa
hata fo ei to'a.
31 Mete ma ei makalala'ok makahuluk Manetualain ue-osan, neu ko Ana
koladu basa matak kara iar fee ei.”

✡ **12:27** 1 Mane-manek kara 10:4-7; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 9:3-6

Mahinda hata-heto nai nusa tetuk do inggu temak (Mateos 6:19-21)

32 Basa de Yesus tuti seluk kokolan nae, “Ei sama leo bibi lombo bubua
anak esa, fo ta raena barakaik faa boe na. Tehuu hae mamata'u! Ei Amam
manai nusa tetuk do inggu temak naa, Mane Ina-huuk. Hata fo Ndia enan,
Ana feen neu Ndia ana susuen nara no nemehokok.
33 Dadi miu se'o heni basa ei bua-ba'um mara, basa, na, doin nara miu
baba'e fee hatahori hata taak kara. No dalak naa, ei mahinda hata-heto
nai nusa tetuk do inggu temak, mamana lino-lendek ma matea ndoos. Na'o
manu-meo ta bisa maso neu namana'o nala sara. Lafo-i'inggir oo ta bisa
ra'a rakalulutu sara boe.
34 Masaneda matalolole! Ei hata-hetom nai bee, na, ei dalem oo nai naa
boe.”

Hatahori neondak fo mana nahani a naono-lalau hatu-leledon

35-36 Yesus kokolak bali nae, “Hatu-leledon ei muste mahani a fo maono-
lalau neu Manetualain. Sama leo hatahori neondak be'e nahani tenu uma
fali numa feta kabin mai. Mete ma tenu uma dedelu lelesu, na, ana bisa
soin no lai-laik.✡
37 Neu tenu uma fali ma mete-nita hatahori mana maue-osar rahani a
talo naa, neu ko ara raua. Neu ko tenu uma natudu dale susuen neu sara.
Ana pake hatahori mana maue-osar bua-lo'an nara, boe ma neu naono-
lalau hatahori mana maue-osar raa no nana'a malada-malada.
38 Hatahori mana maue-osar raa memak raua, nahuu ara raono-lalau
tenu uma no malole. Leo mae tenu uma mai li'u hida a mesan, fati ladak
do, lole mbilak, ara rahani a taa-taa.
39 Du'a matalolole! Mete ma tenu uma bubuluk no tetuk li'u hida na'o
manu-meo nae mai, neu ko ana ta fee lelak fo na'o manu-meo fo'ai ndia
uman.
40 Dadi ei muste mahani a taa-taa, te ta hambu hatahori esa boe na
bubuluk no tetuk faik bee, Hatahori Dae-bafo Isi-isik nae fali mai.”✡

Ana nunik dale mahanik, ma ana nunik dale ta mahanik (Mateos 24:45-51)

41 Boe ma Petrus natane Yesus nae, “Papa Meser! Papa lololen bebeik
kara ia, la'e kada ai mesa ngga do la'e basa hatahorir?”
42-44 Yesus naselu nae, “Lololek naa la'e-neu basa hatahorir fo mana
tao sama leo malanggan mana koladu, fo mana malela koladu no dalen
mahanik soa-neu ndia malanggan. Neu ko ndia malanggan so'uk kana
fo dadi mana ba'e nana'ak fee hatahori mana maue-osa laen nara. Mete
ma ana manggate tao tungga ndia uen talo naa, mae malanggan mai neu
faik bee a mesan, tehuu ana soa tao hata no tetuk. Boe ma ana hambu
nanalak, nahuu ndia malanggan neu ko so'uk kana fo koladu basa hata-
heton lala'en.
45 Tehuu sosoek mete ma malanggan mana koladuk naa, mulai du'a nae,
‘Mete te tou lasik dook ka dei fo ana fali.’ De ana mulai poko-femba
hatahori mana maue-osa laen nara, touk ma inak. Boe ma ana nanggatuuk
na'a-ninu no nemehokok losa mafu.
46 Tehuu faik esa, neu malangga mana koladuk naa ta meda nala sana,
nggengger neuk ka, ndia malanggan fali. Neu malanggan bubuluk dede'a
matak naa, boe ma ana poko-femban tutik kana. De ana husi henin, fo ana
simbo nala baba'en nai deak sama-sama no hatahori fo dalen ta mahanik
tungga ndia malanggan hihiin.
47 Hatahori mana maue-osa fo bubuluk ndia malanggan hihiin, tehuu ta
sadia tao tungga, do ta nau tao tungga, neu ko hambu hukun berak.

✡ **12:35-36** Mateos 25:1-13; Markus 13:34-36 ✡ **12:40** Mateos 24:43-44

48 Tehuu hatahori mana maue-osa fo naue sala, nahuu ana ta bubuluk
ndia malanggan hihiin, neu ko ana hambu hukun ta berak. Hatahori fo
mana simbo no'uk, ndia babalan oo no'uk boe. Hatahori fo mana simbo
ue-osa mo'ok, ndia neselu-netaan oo mo'ok boe."

Lamatuak Yesus nenorin bisa tao nala hatahorir esa laban esa
(Mateos 10:34-36)

49 Yesus tuti seluk kokolan nae, "Au mai fo tada fe'e Au hatahoring numa
hatahori laen mai nai dae-bafok ia. Naa, sama leo hatahori pake a'i fo hotu
heni dafuk. Au hihiing naa, mete fo a'i naa mulai mbila nai basa mamanak
ena.
50 Tehuu Au muste lemba-asaa ala doidoso berak akahuluk. Neu ko Au
doidoso tebe-tebe losa Au uen basan ena dei.✡
51 Ei du'a mae, Au mai uni mole-damek nai dae-bafok ia, do? Taa! Au
mai fo tao ala hatahorir rahuur rasimbo bafak, ma tao hatahorir rabingga-
ba'ek, nahuu Au nenoring.
52 Numa hatematak ia neu, hatahori ratoranook kara rabingga-ba'ek. Nai
nufaneluk esa dale, telu laban dua, dua laban telu.
53 Ama bonggik laban ana bonggin;
ana bonggik laban ama bonggin.
Ina bonggik laban ana bonggin;
ana bonggik laban ina bonggin.
Ari-inak laban feto-feun;
feto-feuk laban ari-inan."✡

Tadu-tanda matalolole fai susa-sonak tanda-tandan nara
(Mateos 16:2-3)

54 Boe ma Yesus kokolak no hatahori no'uk kara raa nae, "Mete ma ei
mete-mita soso'ak katek ka nai bu'un muri, ei mae, 'Ia tanda nae, udan
sangga mai ena.' Memak tebe leo naak.
55 Mete ma ani konak fuu mai, na, ei mae, 'Ia tanda nae, faik ia katobi
ndoos!' Memak tebe leo naak.
56 Woi! Ei hatahori dae-bafok mana dea-matak fo kokolak laen, tao laen!
Ei tadu-tanda malela dae-inak ia tungga fai hanas ma fai oe faak lalalin
hihiin. Tehuu tao hata de ei ta nau malela Manetualain hihii-nanaun nai
hatematak ia?"

Mole-dame mia ei musum mara
(Mateos 5:25-26)

57-58 Yesus kokolak tamba nae, "Mete ma ei madede'a, na, tao hata de ta
bisa maketu aom bee ndia ndaa! Malole lenak koladu fo mole-dame dei!
Boso losak ei miu nai mana maketu-maladi dede'ak matan ena, boe ma
ana naketu fo fee ei maso bui.
59 Mete ma talo naa, neu ko ei ta bisa kalua, losa bae maketu basa ei
hutam mara fo mana maketu-maladi dede'ak naketu basak naa."

13

La'o ela leleo-lala'o manggarauk, fo tungga falik Manetualain hihii-
nanaun

1 Faik naa, hambu hatahori nafada Yesus nae, nggubenor Pilatus
nakanisa hatahori Yahudi hida maruma Galilea mai, neu ara reni tunu-
hotuk numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk nai Yerusalem.
2 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana natane nae, "Ndondoon naa
tungga ei dudu'am, na, hatahori neni nekenisak kara raa salan nara mo'on
lena heni basa hatahori Galilear laen? Huu naa de ara hambu hukun
mates, do?

✡ **12:50** Markus 10:38 ✡ **12:53** Mika 7:6

3 Taa! Tehuu mete ma ei ta la'o ela ei leleo-lala'o manggaraum mara, fo
tungga falik Manetualain hihii-nanaun, neu ko ei oo hambu nekelulutuk
sama leo sira boe.
4 Boe ma talo bee bali no hatahori kasalahunu faluk fo mana matek kara,
huu manara manai Siloam ndefa henin de tuni nala sara, ndia fai maneuk
kara naa? Salan nara mo'on lena heni basa hatahorir marai Yerusalem,
do?
5 Taa! Tehuu mete ma ei ta la'o ela ei leleo-lala'o mana puta-paik
fo tungga falik Manetualain eno-dalan ndoon, neu ko ei oo hambu
nekelulutuk leo sira boe."

Ai huuk ta mana maboak, sama leo Manetualain hatahorin fo ta naena buna-boak

6 Basa boe ma Yesus fee lololek esa nae, "Hambu hatahori esa naena ai
huuk esa* nai osin dale. Ana mai taa-taa fo sangga mete sudik ai huuk naa
naboa do, beik. Tehuu ai huuk naa, bei ta naboa.
7 Basa boe ma ana nadenu ndia mana maue osin nae, 'Basa teuk telu ia
ena, au mai afalik fo sangga ai huuk ia boan, te ta hambu hata esa boe na.
Dadi hungga henin leo, te ai huuk ia kada nanala mamana a.'
8 Tehuu mana maue osi naselu nae, 'Papa boso mamanasa. Fee tembo
neu ai huuk ia teuk esa bali. Mita fo au dodo'i ndule huun, ma fua dae
maminak neun, fo doo ain neulau.
9 Mete ma teu mana maik ia, ai huuk ia naboa, na, malole. Tehuu mete
ma taa, na, neu hungga henin leo.'"

Lamatuak Yesus tao nahai ina nggoti mbukuk la'e-ndaa fai huhule-haradoik

10 La'e esa, ndaa no hatahori Yahudi fai huhule-haradoin, Yesus neu fee
nenorik numa uma huhule-haradoik.
11 Numa naa, hambu inak esa nggotin mbukuk teuk salahunu falu ena,
huu nitu tatao-nono'in. Ana ta bisa nambariik no matetuk.
12 Yesus mete-nita inak naa, boe ma Ana nanggou nalan, de nafada nae,
"Ina, ee! Hatematak ia ina hai ena."
13 Boe ma Yesus ndae liman neu inak naa nggotin. Medak neu ma, nggoti
mbukun naa natetu tutik kana. Boe ma ana noke makasi no'uk ka ma koa-
kio Manetualain.
14 Tehuu malangga uma huhule-haradoik naa namanasa, nahuu Yesus
tao nahai hatahori la'e-ndaa fai huhule-haradoik. Boe ma nafada hatahori
no'uk kara raa nae, "Nai menggu esa dalen hambu fai ue-osa nee. De
malole lenak hatahori kamahedik kara mai nai kada fai ue-osar raa, fo
sangga hatahori tao nahai sara. Boso mai nai fai huhule-haradoik!"✡
15 Tehuu Yesus naselu neun nae, "Weeh! Hatahori mana dea-matak. Nai
fai huhule-haradoik oo ei maue-osa boe, hetu? Ei miu mbo'i sapir ma
keledeir, fo fee sara rinu oe, hetu?
16 Inak ia oo Abraham tititi-nonosin sama leo ita boe. Nitur malanggan
futu-pa'a nalan, doon teuk salahunu falu ena. Mete ma Au akambo'ik kana
la'e-ndaa fai huhule-haradoik, na, sala, do?"
17 Yesus musun nara ramanene rala naa, boe ma ara mae. Tehuu
hatahori no'uk kara raa ramahoko ro Ndia ue-tatao neulaun nara.

---

* **13:6** Dede'a Indonesia dede'a de'ek 'ai kaak' numa dede'a de'ek Yunani mai, *sukē.* Tehuu Susura Malalaok natudu ai huuk esa nai naa, hatahorir rasi'e ra'a boan. Nai Indonesia dulu, hatahorir ta ra'a 'ai kaak' boan. De 'ai kaak' manai Susura Malalaok dede'a Indonesia, ta sama no ita ai kaan manai ia. ✡ **13:14** Kalua numa Masir mai 20:9-10; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:13-14

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu ai de'ek fo kadi'i anan seli (Mateos 13:31-32; Markus 4:30-32)

18 Boe ma Yesus tuti kokolan bali nae, “Ndondoon naa Au akasasamak
Manetualain hatahorin nara sama leo hata, ee?
19 Makasososan bei kada hidak ka, tehuu doo-doo boe ma tamba
ramano'u. Sira iar, mulai sama leo kada ai de'e kadi'i anak. Hatahori
sele-tanden nai osi dale. Basa boe ma ana mori, de dadi neu ai huu mo'ok.
De mbuik kara mai randunu nai ndanan nara.”

Lamatuak Yesus fee lololek la'e-neu laru ta'ik (Mateos 13:33)

20 Boe ma Yesus kokolak seluk nae, “Ndondoon naa Au akasasamak
Lamatuak hatahorin nara, sama leo hata bali, ee?
21 Ana sama leo laru ta'ik, fo inak kara ha'i ralan de rumun no tarigu
saak dua,† fo tao roti no'uk ka. Boe ma tarigu naa basa sara kaifuu losa
dadi mo'ok, nahuu laru ta'ik ba'u anak naa. Lamatuak hatahorin nara
lele'a-nonoren nara oo tamba rambaloa leo naak boe.”

Nusa tetuk do inggu temak lelesun makabi'an seli (Mateos 7:13-14, 21-23)

22 Basa naa, Yesus asa mulai la'o reni kota Yerusalem reu. Tungga-tungga
dalak, Ana tuli ndule kota ma nggorok fo nanori hatahorir.
23 Numa mamanak esa, hambu hatahori esa natanen nae, “Papa Meser!
Fama te kada hatahori rumak ka ndia bisa hambu masoi-masodak, do?”
24 Ana naselu nae, “Nusa tetuk do inggu temak lelesun dale neu,
makabi'ak. De maote tebe-tebe fo ei bisa maso tungga naa miu. Hambu
hatahori no'uk ka rae soba maso, tehuu ta bisa.
25 Mete ma tenu uma nggoe lelesu ena, neu ko ei mambariik miu dea fo
dedelu lelesu, ma eki moke tulu-falik mae, ‘Lamatuak! Soi lelesu dei!’
Tehuu neu ko ana naselu nae, ‘Eir ia, see? Au ta alela ei!’
26 Boe ma ei mae, ‘Talo bee de lamatuak ta nalela ai? Ai masi'e
manggatuuk mi'a-minu mia lamatuak. Lamatuak oo nasi'e fee nenorik
nai ai okofoon nara boe.’
27 Ma neu ko Ana naselu nae, ‘Au afada bebeik kara ena, au ta alela ei!
Eir ia, hatahori fo mana tao kada manggarauk. Malai heok numa ia miu!’✡
28 Mete ma Manetualain naketu-naladi basa hatahorir dede'an nara, neu
ko ei kada bu'i makarereu ma henggu nisim mara. Ei mete-mita ba'i
Abraham, ba'i Isak, ba'i Yakob ma Manetualain mana to'u dede'an nara,
basa sara maso ranggatuuk rai nusa tetuk do inggu temak dale ena. Tehuu
ei neni husi henik kara rai kada dea.✡
29 Neu ko hatahori dae-bafok manuma dae-bafok ia bu'un nara mai,
numa ledo toda mai losa ledo tesa; numa kii mai losa kona, ranggatuuk
ra'a-rinu sama-sama rai Manetualain uma mane ina-huun.✡
30 Tanda matalolole matak kara iar: neu Manetualain naketu-naladi basa
hatahorir dede'an, neu ko hatahori see fo bakahulun tungga hatahori
memeten rae, hatahori kadi'i anak, tehuu ana hambu hada-horomata
mo'ok. Ma see fo bakahulun rae, ndia hatahori mo'o-inahuuk, naa te
Manetualain taon ndia leo kada hatahori kadi'i anak.”✡

Lamatuak Yesus tuda kasian neu kota Yerusalem isi-oen nara (Mateos 23:37-39)

---

† **13:21** Dede'a Yunani nae tarigu *sata* telu. Sata esa, fama te liter salahunu dua. De sata telu, tarigu liter telu hulu nee. ✡ **13:27** Sosoda Kokoa-kikiok kara 6:9 ✡ **13:28** Mateos 22:13; 25:30 ✡ **13:29** Mateos 8:11-12 ✡ **13:30** Mateos 19:30; 20:16; Markus 10:31

31 Faik naa, hambu hatahori Farisi hida mai rasare Yesus de rafada
rae, “Malole lenak Papa Meser makaheok muni mamanak laen muu, huu
manek Herodes sangga nae tao nisa Papa.”
32-33 Boe ma Yesus naselu nae, “Weeh! Tou lasik naa, sama leo kue
mana puta-paik. Miu mafadan mae, ‘Au husi nitur ma tao ahai hatahori
kamahedik kara faik ia ma be'e-mai. Neu bei-nesak, dei fo Au ue-osang
basan ena.’ Leo mae talo bee oo, Au bei nau tao ues ba'u anak bali nai
Au lala'ong uni Yerusalem uu boe. Huu hatahori Yerusalem mara fo mana
soa rakanisa Manetualain mana to'u dede'an nara.
34 Awii, hatahori Yerusalem mara, ee! Eir ia, kada makanisa taa-taa
Manetualain mana to'u dede'an nara, ma toko makamate nedenuk bee
fo nae mai natudu Manetualain eno-dalan soa-neu ei. La'i-la'ik ka ena Au
nau aduduru anea fo lopo-linu ei numa manggarauk mai, nok bali manu
ina nau nakarorombo nala anan nara nai lidan dale. Tehuu ei ta nau.
35 Hatematak ia Manetualain ta nau tao matak neu ei uma huhule-
haradoin bali. Mbila-beinesak te rouk ena. Neu ko ei ta mete-mita Au,
losa ei manaku mae,
‘Manetualain fee baba'e-babatik neu hatahori mana mai neni Manetualain
naden,
nahuu Manetualain nadenu Ndia ena!’ ”✡

14

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori la'e-ndaa fai huhule-haradoik

1 Faik esa, ndaa no fai huhule-haradoik, hatahori partei anggama Farisir
malanggan esa noke Yesus fo mai na'a nai ndia uman. Ana nanggatuuk
na'a, tehuu hambu hatahorir makun fo sangga mete Ana tao hata la'e-ndaa
fai huhule-haradoik.
2 Faik naa, hatahori esa hambu hedi mbae aok, nanggatuuk numa naa.
3 Boe ma Yesus natane neu mana malela hukun Yahudi ma hatahori
Farisir mana ranggatuuk ra'a sama-sama numa naa nae, “Tungga ba'i
Musa hohoro-lalanen, na, bole tao ahai hatahori kamahedik la'e-ndaa fai
huhule-haradoik, do taa?”
4 Tehuu ta hambu hatahori esa boe na fo buka bafan. Boe ma Yesus
nafaroe hatahori kamahedik naa, de ana hai tutik kana. Basa de Yesus
nadenu falik kana.
5 Boe ma Yesus natane seluk kasa bali nae, “Mete ma hambu kakanak
esa, tuda neni oe matak dale neu la'e-ndaa fai huhule-haradoik, ei miu
le'an dea mai, do taa? Mete ma sapi ndia tuda, ei elan numa naa, do ei
le'an dea mai? Neu ko ei le'an dea mai. Naa sosoa-ndandaan nae, ei tao
ue-osa naa ena, hetu!”✡
6 Ara ramanene Yesus kokolak talo naa, tehuu ta hambu esa boe na fo
bisa naselu mbalin.

Boso sangga-sangga matak

7 Faik naa, Yesus memete hatahorir fo mana mai ra'a feta numa uma naa.
Hambu hatahori no'uk ka here mamanak nai mata fo reu ranggatuuk reu
naa. Yesus mete-nita naa, boe ma Ana kokolak nae,
8 “Besa-besa, ee! Neu hatahorir roke ei fo miu mi'a feta kabin, na,
boso miu sangga mamana nenggetuuk nai hatahori mo'o-inahuuk kara
mamanan. Boso losak tenu fetak noke fuir fo neulaun lenak.
9 Mete ma talo naa, neu ko tenu fetak mai kokolak no o nae, ‘Boso
mamanasa, ee! Ama lali muni dea muu dei, te au sadia kadera ia fee
hatahori mo'o-inahuuk ia.’ Boe ma o mambadeik la'o ela kadera naa no
mamaek fo lali muu manggatuuk nai kadera fo manai dea mate'en.

✡ **13:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26 ✡ **14:5** Mateos 12:11

10 Dadi neu o hambu nonokek, na, manggatuuk muu kadera fo manai dea
mate'en. Dei fo tenu fetak mete-nita o, boe ma ana mai nae, ‘Papa, ee! Mai
fo manggatuuk muu mata ia dei.’ No dalak naa, o hambu hada-horomatak
nai basa hatahori fuir matan nara.✡
11 Hatahori fo mana nakadedemak aon, neu ko Manetualain nakaloloek
kana. Tehuu hatahori fo mana tao aon sama leo hatahori kadi'i anak, neu
ko Manetualain nakadedemak kana.”✡
12 Basa naa Yesus kokolak no tenu uma nae, “La'e esa bali, mete ma ama
tao feta, na, boso moke kada ama nufanelum ma nonoo kamasu'im mara!
Huu ara bisa bala ama nonokem.
13 Neu ama tao feta, na, moke hatahori hata taak, hatahori dokak,
hatahori kekok fo ta bisa la'ok, ma hatahori pokek kara.
14 Neu ko ara ta bisa bala ama nonokem. Tehuu neu ama noke sara,
Manetualain ndia bala. Mete ma Ana nasoda falik hatahori kamaherek
mana matek kara ena, neu ko Ana ta lilii ama dale susuen.”

Lololek la'e-neu feta mo'ok (Mateos 22:1-10)

15 Hatahori fo mana nanggatuuk no Yesus mei esa, namanene talo naa,
boe ma ana kokolak nae, “Mauan seli soa-neu hatahori fo mana na'a sama-
sama nai Manetualain uma mane ina-huun!”
16 Yesus naselu mbalin nae, “Au tui talo ia: hambu hatahori esa tao feta
mo'ok. Boe ma ana noke hatahori no'un seli.
17 Neu ara sadia rala feta ena, ana nadenu ndia hatahori neondan fo neu
nanggou basa hatahori neni nokek kara nae, ‘Mai, te feta sangga mulai
ena.’
18 Tehuu basa sara tui sira kai-baan mata-matak kara, mita fo ara hae
mai. Esa nafada ndia kai-baan nae, ‘Awii! Au bei fo hasa ala osi esa, de
muste uu mete sudik kana dei. Boso mamanasa, ee! Au ta bisa neti.’
19 Hambu esa bali fee ndia kai-baan nae, ‘Au bei fo hasa ala sapi luku
pasan lima. Au ae uu soba sudik kasa, de oke ambon, ee!’
20 Laen bali nae, ‘Au bei fo kabin, de ta bisa.’
21 Boe ma hatahori neondak naa fali, de nafada ndia malanggan.
Malanggan namanene nala naa, boe ma ana namanasa nalan seli. De ana
parenda ndia hatahori neondan naa nae, ‘Mete ma talo naa, o kalua lai-
laik leo! Muni basa okofook ma dala kabik lala'en nai kota ia fo moke mua
hatahori kasian, hatahori dokak, hatahori pokek, ma hatahori kekok kara.’
22 Hatahori neondak naa namanene talo naa, boe ma neu noke basa
hatahorir raa. Ana fali de nafada nae, ‘Papa! Basa sara mai ena, tehuu
mamana rouk bei no'uk ka.’
23 Boe ma malanggan naa nae, ‘Mete ma talo naa, na, muu seluk bali
muni basa nggorok marai kota deak, losa basa osir lala'en. Kokoe neu see
a mesan fo mia sara mai, sadi tao masofe mamana feta ia.
24 Nenene, ee! Hatahorir fo mana timba heni au nonokeng ia, ara ta
rameda rita feta ia lole-ladan faa boe na!’ ”

Timba-tai matalolole dei, dei fo tungga Lamatuak Yesus (Mateos 10:37-38)

25 Basa naa, Yesus asa la'o rakandoo reni Yerusalem reu. Hatahori no'uk
ka tunggan. Boe ma Ana nasare sara, de kokolak nae,
26 “Hatahori mana nau tungga Au tebe-tebe, ana muste sue-lai Au *lena*
heni basa-basan: lena heni ina-aman, lena heni sao-anan, lena heni ka'a-
fadin, lenak bali lena heni ao heli-helin. Mete ma taa, na, hatahori naa ta
nandaa dadi neu Au ana nuning.✡

✡ **14:10** Dede'a Lasik 25:6-7 ✡ **14:11** Mateos 23:12; Lukas 18:14 ✡ **14:26** Mateos 10:37

27 Hatahori fo ta mana nau lemba-nasaa doidosok nahuu ana tungga Au,
ana ta nandaa dadi neu Au hatahoring. Hatahori fo mana nau dadi neu
Au hatahoring, leo mae hatahorir tao risan oo, tehuu ana lemba-nasaa
nakandoo ndia doidoson boe.✡
28 Dadi mete ma nau tungga Au, na, timba-tai matalolole dei. Ha'i
netuduk leo hatahori fo mana nae nambaririik uma katatadak. Ana muste
reke natalolole doik dedesin no lutuk. Boso losak doik ta dai.
29 Mete ma ta reke no lutuk, fama te ana dei fo tao uma fanderen, te
basa doik ena. Boe ma hatahorir hika rakamamaek kana
30 rae, 'Ei mete sudik hatahori naa dei! Ana bei fo tao fanderen, tehuu
bei ta hata-hata, te basa doik ena.'
31 Ha'i netuduk laen ndia dede'a netatik. Manek fo mana nae natati
muste nanggatuuk fo timba-tai nakahuluk no ndia nonoon nara dei. Mete
ma soldadun nara kada hatahori rifun salahunu, na, ana bisa laban musu
hatahori rifun dua hulu, do taa?
32 Mete ma timba-tai basa ena, tehuu mate'en ma ana ta senggi netatik,
na, malole lenak neu musu bei nai dook, ana nadenu memak nedenuk, fo
raote kada mole-dame leo.
33 Leo naak oo, neu hatahori mana nae tungga Au boe. Ana muste timba-
tai neu-mai nae, ana nahani a memak ena fo la'o ela basa-basan, do taa?
Mete ma taa, na, hatahori naa ta nandaa dadi neu Au ana nuning."

Hatahori ta mana nandaa tungga Lamatuak Yesus, sama leo masik fo sosoan ta ena bali
(Mateos 5:13; Markus 9:50)

34-35 Yesus tuti kokolan no netuduk laen bali nae, "Masik naa, neulauk.
Ita paken fo tao nalada nana'ak. Tehuu mete ma masin ta ena, na, sosoan
hata bali? Ta bisa paken fo tao malada nana'ak kara bali. Paken fo fufu'a
neu sele-tandek kara oo, ta bisa boe. Ita nggari henin leo. Dadi ei oo muste
sama leo masik boe, fo leo-la'o no susue-lalaik mia basa hatahorir. See ka
ndi'i dook, na, nenene matalolole, ee!"

15

Bibi lombo kala mopok
(Mateos 18:12-14)

1 Faik naa, hatahori mana susu bea ma hatahori papake taak laen nara
reni Yesus reu taa-taa fo rae nenenen. Tehuu hatahori Yahudi tao sara leo,
hatahori ta neulauk kara.
2 Hatahori Farisir ma meser anggama Yahudir mete-rita naa, boe ma
ara unggu-remu rae, "Ciih! Hatahori ia, nakabua no hatahori papake taak
kara. Lenak bali Ana nanggatuuk na'a-ninu no sara!"✡
3 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana tui sara lololek ia nae,
4 "Leo numa ei mai hambu hatahori esa naena bibi lombo natun esa.
Boe ma mopo esa. Hatematak ia ana muste tao hata? Neu ko ana la'o ela
bibi lombo kasio hulu siok kara neu mamana linok, boe ma neu sangga
bibi lombo kala mopok naa losa hambu falik kana.
5 Mete ma ana hambu falik bibi lombo naa ena, na, ana lu'a neni falik
kana no nemehokok.
6 Losa uma, ana noke nonoon nara, de nafada nae, 'Ei mai fo mamahoko
mia au dei! Huu au hambu falik au bibi lombong kala mopok naa ena.'
7 Nai nusa tetuk do inggu temak oo leo naak boe. Mete ma hambu
hatahori masala-singgok esa sale dalen do tuke tein, boe ma fali neni
Manetualain neu, basa nusa tetuk do inggu temak isin ramahoko. Ara

✡ **14:27** Mateos 10:38; 16:24; Markus 8:34; Lukas 9:23 ✡ **15:2** Lukas 5:29-30

ramahoko lenak bali, nahuu hatahori kisek ia fali neni Manetualain neu, lena heni nemehokok huu hatahori sio hulu sio leo-la'on nara ndoos ma ta la'o sala dalan nara.”

Doi lilo fulak kala mopok

8 Boe ma Yesus tui lololek laen bali nae, “Hambu inak esa naena doi lilo
fulak salahunu.* Naa te, mopo esa. Hatematak ia ana nae tao hata? Neu
ko ana dede lambu, de neu loti nai basa mamanak, ma sasapu uma naa
losa bu'un nara fo sangga natalolole doik naa.
9 Neu ana mete-nita falik doik naa, boe ma nanggou hatahori marai uma
kotia-tain nara, de nafada nae, ‘Wee! Mai fo mamahoko sama-sama mia
au dei! Huu au hambu falik doik kala mopok naa ena!’
10 Nai nusa tetuk do inggu temak oo leo naak boe. Mete ma hambu
hatahori kasala-singgok esa sale dalen do tuke tein, boe ma fali neni
Manetualain neu, neu ko basa ata marai nusa tetuk do inggu temak
ramahoko ralan seli.”

Kakanak kala mopok

11 Basa de Yesus tuti seluk ndia tutuin no lololek laen bali nae, “Hambu
amak esa no ana toun dua.
12 La'e esa, kana muri anak nafada aman nae, ‘Papa! Fee au baba'e
pusakang hatematak ia leo!’ Boe ma aman ba'e hata-hetor raa neu anan
dua sara.
13 Ta dook ka boe ma, kana muri anak se'o heni ndia baba'en. Boe ma
ana mbomboti nala bua-lo'an nara, de la'o neni nusa dook ka neu. Numa
naa, ana ngganggari heni tali-doin nara no setelelek.
14 Neu faik fo basa doin nara, boe ma ndoe-la'as ta hoho'ak daka nala
nusak naa, losa ana oo to'a taa nalan seli boe.
15 Boe ma ana neu sangga ue-osa. Hambu hatahori esa numa nusak naa
simbok kana, de nadenun hani bafir.
16 Huu ana ta nakatataka nala po'o ndoen ena, de ana hihiik ka na'a
bafir nana'an. Tehuu ta hambu hatahori esa boe na fo nau feen na'a-ninu.
17 Doo-doo boe ma ana mulai du'a neu-mai nae, ‘Nai au amang uman,
basa hatahori mana maue-osar hambu nana'a-nininuk losa rakabete. Naa
te au nai ia ae mate, huu ndoes ena.
18 Malole lenak au fali uni au amang uu. Boe ma au afadan ae, “Papa!
Au tao sala mo'ok mbali Manetualain ma papa ena.
19 Au ta andaa dadi uu papa anan bali ena. Leo mae papa simbok au
dadi kada ata-dato nai papa uman oo malole boe!’ ”
20 Ana du'a basa talo naa, boe ma nambadeik de fali neni aman uman
neu. Bei nai dook ka te tou lasik mete-nitan ena, boe ma dalen tuda kasian
neun. Ana konda numa uman mai, de nalaik neu soru anan mana falik
naa ena. Boe ma tou lasik holu nalan, de idun.
21 Kanak naa kokolak no aman nae, ‘Papa! Au tao sala mo'ok mbali
Manetualain ma papa ena. Au ta andaa dadi uu papa anan bali ena.’
22 Tehuu aman parenda tutik ka hatahori mana maue-osan nara nae,
‘Woi! Lai-lai, ee! Miu ha'i mala badu fo lolen lenak fo feen pake. Olu ndeli
neu lima kukun ma sopatu neu ein.
23 Miu le'a mala sapi ma'ao naa fo halan, te ita tae tao feta nemehokok.
24 Huu au anang ia, nok bali maten ena, tehuu hatematak ia ana nasoda
fali ena. Mopon, tehuu hatematak ia au hambu falik kana ena.’ Kokolak
basa talo naa, boe ma ara mulai feta ramahoko.

---

* **15:8** Dede'a Yunani surak nae, *drakma* 10. Drakma esa, ndia mana maue-osa nggadin faik esa.

25 Faik naa, ana uluk ta nai uma, te naue-osa nai osi dale. Neu ana fali,
bei nai dook ka te namanene hatahorir rakaminak bua kaliik ma mete-nita
ara foti-lendo.
26 Boe ma nanggou nala hatahori mana maue-osa esa, de natanen nae,
‘Woi! Tao setelelek hata ia?’
27 Hatahori mana maue-osa naa naselu nae, ‘Malanggan fadin fali mai
ngga ena. De papa nadenu hala sapi fo tao feta mo'ok, huu anan fali no
sodak ena.’
28 Ana uluk namanene talo naa, boe ma ana namanasa. Ana ta nau maso
uma dale neu ena. Boe ma aman mai kokoen fo maso dale neu.
29 Tehuu ana luri nae, ‘Papa! Du'a sudik kana dei! Doo-doo basa ia, au
aue-osa fafandek lima-eing nggara nok bali ata-dato ia fee papa. Au ta
lena-langga papa hihii-nanaun. Leo mae talo naa oo bei ta la'e esa boe na,
papa fee nita bibi hie ana esa fo au tao feta nemehokok sama-sama ua au
nonoong nggara boe.
30 Naa te papa anan fo mana ngganggari doik ia, neu nakaminak inak
kara tao nabasa papa doin. Hatematak ia ana fali mai ngga, boe ma papa
tati sapi neulaun lenak fo tao feta-dote mo'ok soa-neun.’
31 Tehuu aman naselu nae, ‘Au ana susueng, nggee! Nenene besa-besa
dei! Doo basa ia, o leo mua papa. Basa hata fo papa enan basa naar lala'en,
o enam boe.
32 Tehuu hatematak ia ita muste feta no nemehokok, nahuu o fadim kisek
ia. Fai bakahulun sama leo maten ena, tehuu hatematak ia ana nasoda fali
ena. Mopon, tehuu hatematak ia hambu falik kana ena.’”

16

Malangga mana koladu kokoli'un seli

1 Boe ma Yesus tui seluk lololek esa bali soa-neu ana nunin nara
nae, “Hambu hatahori kamasu'ik esa, so'uk nala hatahori esa dadi neu
malangga mana koladu. Tehuu doo-doo ma hatahori kamasu'ik naa
namanene dede'a anik nae, malanggan mana koladuk naa, mulai panake
tao narunggin.
2 De ana noke nala malangga mana koladuk naa fo nafadan nae, ‘O talo
bee ia? Au amanene o panake au hata-hetong nggara. Hatematak ia o
surak ue-osam mbembeda-ngganggaon fo au parisan dei. Huu basa naa,
au ae fee o hahae leo.’
3 Malangga mana koladuk naa namanene nala naa, boe ma ana du'a neu-
mai nae, ‘Au soe ia ena, ma! Hatematak ia au ae tao hata? Do'i-dada'u dae
oo au ta abe'i boe. Dadi mana hule-kaik oo au mae boe.
4 Mete ma au ta bisa aue-osa nai ia ena, na, au muste sangga dalak, mita
fo hatahori laen nara bei nau tulun simbok au.’
5 Huu naa de ana noke nala basa hatahorir fo mana rahuta mbali ndia
malanggan fo hatahori kamasu'ik naa. Ana natane hatahori kaesan nae,
‘Wee! O mahuta ba'u hata neu au malanggang?’
6 Hatahori naa naselu nae, ‘Au ahuta mina setun liter 4.000.’*
Boe ma malangga mana koladuk naa nae, ‘Tebe. O susura hutam, ndia
ia. Hatematak ia sii henin leo, basa naa manggatuuk fo surak susura beuk
mae, o hutam kada liter 2.000.’
7 Boe ma ana neu natane hatahori kaduan nae, ‘O bali, na, mahuta ba'u
hata?’
Ana naselu nae, ‘Au ahuta hade karon 1.000.’†

* **16:6** Susura dede'a Yunani nae *‘batos* 100’. Batos esa, ndia liter 35 losa 40. † **16:7** Susura dede'a Yunani nae *‘koros* 100’. Koros esa, ndia liter 390.

Malangga mana koladuk naa nafada nae, ‘Sii heni o susura huta raam naa, basa, na, surak beuk mae, kada karon 800.’
8 Ana tao talo naa, losa hatahori kamasu'ik naa bubuluk nala dudu'a-a'afi mana kokoli'un. De hatahori kamasu'ik naa muste manaku nae, malangga mana koladu manggarauk naa, memak kokoli'un seli.
Au afada lololek ia fo ei bubuluk mae, mete ma nekesasamak kana no hatahori kamaherek, na, hatahori ta kamaherek kara memak leo-la'o ro kokoli'un lenak rai rau-inggur taladan hatematak ia.
9 Dadi ei du'a sudik kana dei. Leo mae hatahori dae-bafok soa tao manggenggeok pake sira hata-heton, tehuu malole lenak ei pake hata-heto dae-bafok fo tulu-fali hatahorir. No dalak naa, ei oo hambu nonook no'uk ka boe. Leo mae hata-hetor raa basa sara, tehuu neu ko Manetualain sadia mamanak fee ei nai nusa tetuk do inggu temak.
10 Mete ma hatahori nadale ndoos no dede'a kadi'i anak kara, neu ko nadale ndoos no dede'a mo'ok kara boe. Tehuu mete ma hatahori panake no dede'a kadi'i anak kara, neu ko ana oo panake no dede'a mo'ok kara boe.
11 Mete ma hatahori ta bisa namahere ei fo koladu hata-heto biasa no dede'a kadi'i anak kara nai dae-bafok ia, talo bee fo Manetualain namahere ei soa-neu dede'a mo'ok kara?
12 Mete ma ei ta bisa koladu hatahori laen hata-heton, na, see nambarani fee hata-heton neu ei?
13 Hatahori neondak esa ta bisa nenene malanggan dua. Neu ko dalen mburuk mbali esa ma ana sue esa. Do, dalen mahanik neu esa, ma ana ta tao matak neu esa. Leo naak oo soa-neu ei boe, nahuu hatahori ta bisa sue-lai Manetualain sama-sama no tali-doik.”✡

Lamatuak Yesus kokolak la'e-neu doik, Manetualain Hara Lii Malolen, ma sasaok no nemeketuk
(Mateos 11:12-13; 5:31-32; Markus 10:11-12)

14 Faik naa, hambu hatahori Farisir ketuk tungga ramanene Yesus kokolan bebeik kara ia. Boe ma ara rakamamaek kana, nahuu ara dale hedi doik.
15 Tehuu Yesus naselu sara nae, “Heeh! Leo mae ei tao malao aom mara rai hatahori matan, tehuu Manetualain bubuluk ei dalem mara raa, manggarauk. Hambu matak no'uk ka fo hatahori dae-bafok rakadedemak kasa, naa te Manetualain taon neu dede'a manggarauk, ma Ana nunute sara.
16 Losa Yohanis Mana Saranik mamain, ita hatahori Yahudir leo-la'o tungga ba'i Musa ma Manetualain mana to'u dede'an nara hohoro-lalanen. Tehuu hatematak ia, Manetualain Hara Lii Malolen natanggela losa bee a mesan ena. Hatahori no'uk ka raote tebe-tebe, mita fo ara bisa leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.✡
17 Leo mae lalai no dae-inak sambu do lalo, tehuu Manetualain hohoro-lalanen ba'u anak oo ta mopo sana boe! Titik esa oo ta mopo sana boe!✡
18 Hatahori fo mana namaketu no sao inan, de ana sao seluk no inak laen, na, ana hohongge-lelena naa. Ma hatahori fo mana sao nala inak bee fo saon elan ena, na, ana oo hohongge-lelena boe.”✡

Tutuik la'e-neu hatahori kamasu'ik no Lasarus

19 Yesus tui tamba nae, “Hambu hatahori kamasu'ik esa. Ana soa pake bua-lo'a neulauk kara, fo tao sara numa tema banggana'uk mabelir mai. Hatu-leledon nanggatuuk na'a-ninu malada-malada ma soa setelelek.

✡ **16:13** Mateos 6:24 ✡ **16:16** Mateos 11:12-13 ✡ **16:17** Mateos 5:18 ✡ **16:18** Mateos 5:32; 1 Korentus 7:10-11

20 Numa naa oo, hambu hatahori hata taak mana ndoe-la'ak esa boe.
Naden Lasarus. Ao-inan sofek no bisu mburuk. Tungga faik, nonoon nara
roon fo taon neu hatahori kamasu'ik naa uma lelesu bafan.
21 Ana hihiik ka hambu nana'ak numa hatahori kamasu'ik naa nana'a
sisan nara mai, tehuu ana ta hambu hata-hata. Kada busar mai lalambe
ndia bisu nanan.
22 Basa boe ma Lasarus maten. Boe ma Manetualain atan nara ruma
nusa tetuk do inggu temak mai ko'o roon, de reu ranggatutuuk kana neu
ba'i Abraham boboan.
Ta dook ka boe ma hatahori kamasu'ik naa oo maten boe, de hatahorir
ratoin.
23 Tehuu ana ta maso nusa tetuk do inggu temak. Ana maso neni a'i
mbila ta kala matek neu, sama-sama no hatahori mates no'uk ka. Nai
naa, ana hambu malendu-mata'ak ma doidosok nakandoo. La'e esa, ana
botik matan boe ma mete-nita Lasarus nanggatuuk no nemehokok nai ba'i
Abraham boboan.
24 Boe ma ana eki nae, ‘Ba'i Abraham, ee! Kasian neu au dei! Madenu
Lasarus, boro lima kukun neu oe, fo mai deta makoe kada au maang su'un
oo malole boe. Huu au doidoso ae mate nai a'i mbila ta kala matek ia!’
25 Boe ma Abraham naselu nae, ‘Ana nggee! Masaneda matalolole, dei!
Fai maneuk kara fo bei nai dae-bafok, o hambu mala basa neulauk lala'en.
Tehuu Lasarus hambu kada susa-sonak. Dadi hatematak ia Manetualain
kokoe-nanasin nai ia, ma o doidoso.
26 Lenak bali, numa o mua ai mai, Manetualain tao nala mbia demak.
De hatahori manai ia ta bisa naa neti, ma hatahori manai naa, ta bisa ia
mai.’
27 Tehuu hatahori kamasu'ik naa noke nae, ‘Mete ma talo naa, na, ba'i
tulun madenu Lasarus neni au amang uman neu dei.
28 Huu au bei aena fadi touk lima rai naa. Madenu Lasarus fee nesenedak
neu sara, fo fali reni Manetualain reu leo. Mita fo ara mate, na, ta maso
reni mamana doidosok ia mai.’
29 Tehuu Abraham naselu nae, ‘Manetualain fee sara ba'i Musa no mana
to'u dede'ak kara susuran ena. O fadim mara bisa lees la'i-la'ik kana, fo
ara bubuluk Manetualain hihii-nanaun.’
30 Tehuu hatahori kamasu'ik naa nareresi nae, ‘Ba'i Abraham, ee! Naa,
bei ta dai. Ara ta nau tao matak mbali Manetualain Dede'a-kokolan! Muste
hambu hatahori mates kalua numa rates mai fo neu nafada sara, dei fo ara
sale dalen do tuke tein, boe ma nau ramanene.’
31 Tehuu Abraham naselu nae, ‘Mete ma ara ta nau nenene ba'i Musa no
Manetualain mana to'u dede'an nara dede'a-kokolan, na, leo mae hatahori
mates kalua numa rates mai fo neu kokolak no sara oo, neu ko ara ta nau
nenene boe.’ ”

17

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu hatahori mana tuda neni salak dale neu, ma mana noke ambon
(Mateos 18:6-7, 21-22; Markus 9:42)

1 Yesus nafada ana nunin nara nae, “La'e no'uk ka hambu hatahori tuda
neni salak dale neu, nahuu hatahori laen edo-poden. Tehuu hatahori mana
edo-podek naa, ndia mana hambu sosoek lenak.
2 Mete ma hatahori edo-pode losa hambu kakana ana esa ta namahere
neu Au, neu ko Manetualain fee hukun berak neun. Malole lenak fuli batu
mo'ok esa neu hatahori naa boliin, fo nggarin neni tasi demak dale neu.
3 Dadi manea aom mara matalolole fo ei oo boso makatutudak hatahori
neni salak dale neu boe! Mete ma o toranoom tao salak, na, ka'i-ore neun.

Mete ma ana sale dalen do tuke tein, de ana mai noke ambon, na, lilii heni ndia salan naa leo.✡
4 Mete ma o toranoom tao salak la'e hitu nai faik esa dale, boe ma ana
sale dalen do tuke tein, de ana mai la'e hitu noke ambon, na, o muste lilii
heni salan la'e hitu boe."

Hatahori muste namahere Manetualain koasan

5 Faik esa, Yesus ana nunin nara* mai rasaren, de roke rae, "Papa Meser!
Ai nemeheheren ta matea. Tulun tao tamba matea ai nemeheheren dei."
6 Boe ma Yesus naselu nae, "Mete ma ei mamahere neu Manetualain
koasan, leo mae kada kadi'i anak ka oo, ei bisa parenda ai huu mo'ok boe
mae, 'Neni fe'ak leo, fo lali neni tasi dale neu!' Neu ko ai huuk naa tungga
memak ei parendam."

Hatahori mana maue-osa neulauk, tungga ndia malanggan hihiin

7 Basa de Yesus kokolak bali nae, "Ha'i netuduk. Hambu ata-dato dada'u
dae nai osi, do nanea bibi lombo nai mook. Ata-dato naa tao basa ue-osan
boe ma fali uma neu. Neu ko ta bisa dadi malanggan kokolak noon nae,
'Mai fo ita dua ngga tanggatuuk ta'a sama-sama leo!'
8 Taa! Tungga netemek naa ndia malanggan parendan nae, 'Muu sadia
mei fee au dei. Basa dei fo o muu mu'a-minu nai seku dea naa.'
9 Mete ma ata-dato naa tao tungga ndia malanggan hihiin ena, ei du'a
mae, ana noke makasi neun, do? Taa!
10 Ei oo leo naak boe. Mete ma ei maue-osa basa hata fo Manetualain
parendak ena, na, ei kokolak mae, 'Ai kada hatahori neondak, fo ta nandaa
simbo hata-hata. Ai ta sangga kokoak. Ai kada makalala'ok ues a mesan.' "

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori hedi kusta salahunu

11 Neu Yesus asa la'ok reni Yerusalem reu, ara losa profensi Galilea ma
profensi Samaria dae toon.
12 Neu ara rae maso reni nggorok esa numa naa reu, hambu hatahori
hedi kusta salahunu mai, fo rae ratonggo ro Yesus. Ara rambariik rai dook
ka.
13 Boe ma ara eki randaa rae, "Yesus! Lamatuak! Kasian neu ai dei!"
14 Neu Yesus mete-nita sara, boe ma Ana nadenu nae, "Ei miu matudu
ao-inam mara neu malangga anggamar dei, mita fo ara parisa rae, ei hedi
kustam mopon ena, do beik." Ara ramanene rala naa, boe ma reu. Tehuu
neu ara bei la'ok numa dalak, medak neu ma basa sara hai memak.✡
15 Ara la'ok rakandoo no nemehokok. Tehuu hambu esa fali neni Yesus
neu. Ana eki nae, "Koa-kio Manetualain! Au hai ena!"
16 Boe ma ana sendek luu-langgan, de noke makasi no'un seli neu Yesus.
(Naa te ndia ia, ta hatahori Yahudi. Ndia hatahori Samaria fo mana
radede'a rakandoo ro hatahori Yahudir.)
17 Boe ma Yesus natane hatahorir fo mana tunggan nae, "Talo bee ia?
Bebeik kara Au tao ahai hatahori salahunu, hetu? Kasiok kara rai bee?
18 Tao hata de kada hatahori fe'ek ia fali mai noke makasi neu
Manetualain, ma so'uk koa-kiok neun?"
19 Boe ma Ana nafada hatahori naa nae, "O hai ena, nahuu o mamahere
tebe-tebe neu Au. Dadi mambadeik fo fali muu ngga no sodak leo!"

Lamatuak Yesus tui la'e-neu dae-bafok fai mate'en, ma Ndia fafalin (Mateos 24:23-28, 37-41)

✡ **17:3** Mateos 18:15 * **17:5** Susurak dede'a Yunani nai ia surak nae, "nedenuk". Lukas hii surak "nedenuk" soa-neu Lamatuak Yesus ana nuni kasalahunu duan nara. ✡ **17:14** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 14:1-32

20-21 Faik esa, hambu hatahori Farisir ketuk mai ratane Yesus rae, “Papa
Meser! Mafada sudik dei! Faik bee Manetualain mulai nakalala'ok Ndia
parenda-koasan?”
Boe ma Yesus naselu nae, “Talo ia! Boso du'a mae Manetualain
nakalala'ok parenda-koasan nai dae-bafok ia, no tanda mata-matak kara
fo hatahorir bisa parisa ro mata de'en nara. Hatahorir ta hambu bukti rae,
‘Mete sudik nai ia! Te Manetualain nakalala'ok parenda-koasan nai ia!’, do
‘Nai naa!’ Taa! Huu Ana nakalala'ok parenda-koasan nai ei taladam ma
nai hatahorir dalen.”
22 Basa de Yesus nafada ana nunin nara nae, “Ta dook ka te Au Hatahori
Dae-bafo Isi-isik ia, ta sama-sama ua ei ena. Neu ko nai fai susa-sonak
kara, ei dalem mara hii mete-mita Au fafaling. Tehuu Au bei ta fali.
23 Mete ma hatahorir mai rafada rae, ‘Karistus nai ia!’ do, ‘Karistus nai
naa!’ na, ei boso mamue-osak sangga miu-mai, huu sira kokolan nara raa,
pepeko-lelekok.
24 Huu mete ma tebe-tebe Hatahori Dae-bafo Isi-isik fali mai, neu ko
tandan nara manggaledo ndoos, sama leo ndelas nanggahadok tao nala
lalai dadi manggaledok numa su'un seri mai losa su'un seri.
25 Tehuu Ana oo muste lemba-nasaa doidoso mata-matak kara dei boe.
Ma hatahori dae-bafok tanak ia, ta nau nenenen ma rae timba henin.
26 Neu Ana nae fali mai, neu ko hatahori leo-la'o no kada manggarauk
leo biasa, sama leo numa Noh tembo-lelen.✡
27 Faik naa, ara ra'a-rinu, tao feta kabin, losa faik fo Noh maso neni ofak
dale neu. Tehuu hatahorir raa oo ta nau nenene boe. Medak neu ma faa
mo'ok mai, de nakalulutu basa sara.✡
28 Naa oo, sama leo hatahorir fo mana leo-la'o no manggarauk numa Lot
tembo-lelen boe. Faik naa, ara ra'a-rinu, rase'o banda hasa, tao osi-lutur,
rambaririik uma, ma leo-la'o biasa no kada manggarauk.
29 Tehuu hatahorir raa oo ta nau nenene boe. Basa de huhuan naa, neu
Lot nalai la'o ela kota Sodom, medak neu ma uda a'ik no balerang tuda
numa lalai mai, de na'a heni basa sara.✡
30 Dadi ei besa-besa, ee! Boso losak, mete ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik
nae fali mai, hatahorir leo-la'o no kada biasa-biasa a mesan. Tehuu medak
neu ma Ana toda mai.
31 Faik naa, hatahori see fo nai uma pandopon, na, boso bei maso uma
dale neu nafafa'u bali. Hatahori mana maue-osa nai osi dale, boso fali uma
neu ha'i bua-lo'a bali.✡
32 Masaneda mandadik hata neu Lot saon lele uluk. Ana mate, nahuu
nasaneda hata-heto marai uma.✡
33 Hatahori fo ta mana nau tungga Au, nahuu ana sue ao-ina heli-helin,
neu ko masodan sosoan taa. Tehuu hatahori fo mana nau tungga Au, losa
ana loo lima masodan, nahuu sue-lai Au, neu ko hambu masoi-masodak,
ma leo-la'o nakandoo no Manetualain.✡
34 Au afada memak! Neu Hatahori Dae-bafo Isi-isik fali mai, mete ma
hambu hatahori dua sunggu nai mamana susungguk esa, medak neu ma
Lamatuak so'uk nala esa, ma ela esa.
35 Mete ma hambu inak dua mbau hade sama-sama, neu ko Lamatuak
so'uk nala esa, ma la'o ela laen.
36 [Mete ma hambu hatahori dua raue-osa sama-sama numa osi dale,
neu ko Lamatuak so'uk nala esa, ma la'o ela laen.]”†

✡ **17:26** Tutui Makasososak 6:5-8 ✡ **17:27** Tutui Makasososak 7:6-24 ✡ **17:29** Tutui Makasososak 18:20—19:25 ✡ **17:31** Mateos 24:17-18; Markus 13:15-16 ✡ **17:32** Tutui Makasososak 19:26 ✡ **17:33** Mateos 10:39; 16:25; Markus 8:35; Lukas 9:24; Yohanis 12:25 † **17:36** Lalanek ka-36 ta hambu sana nai susura dede'a Yunani fo neulaun lenak kara.

37 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ratanen rae, “Papa
Meser! Mete te basa naar dadi nai bee?”
Boe ma Yesus tee dede'ak nae, “Talo ia. Mete ma ei mete-mita mbui
mana'a nenetuk lambu rakabua rai bee, na, ei bubuluk ena, naa dadi tanda
rae, neu ko ara ra'a nenetuk nai mamanak naa.” [No sosoa-ndandaan
nefunik nae, mete ma Karistus fali mai, neu ko tandan manggaledo ndoos,
soa-neu hatahori mana bisa lees.]

18

Tutuik la'e-neu ina falu esa no mana maketu-maladi dede'ak ta neulauk

1 La'e esa, Yesus nanori ana nunin nara pake lololek fo ara hule-haradoi
ta ramaketu, ma ta monda-ma'a. Ara muste ramahere rakandoo neu
Manetualain.
2 Tutuin talo ia: “Numa kota esa, hambu mana maketu-maladi dede'ak
esa fo ta mana tao matak neu Manetualain. Ana ta hosek hatahori esa boe
na.
3 Numa naa oo, hambu ina falu esa boe, ana mai taa-taa neni mana
maketu-maladi dede'ak naa neu fo noke nae, ‘Papa mana maketu-maladi
dede'ak! Maketu au dede'ang no ndoos dei, ee!’
4 Sososan, mana maketu-maladi dede'ak naa ta hosek neu ina falu naa.
Tehuu doo-doo boe ma ana mbera nenene neun. De ana dudu'a nae,
‘Memak au ia ta tao matak neu Manetualain, hata-bali neu hatahori dae-
bafok.
5 Tehuu ina falu ia tao nala au langgan nabako. Huu naa de malole lenak
au aketu dede'an tungga dalan dei. Mete ma taa, na, neu ko ana kada mai
taa-taa tao nakamamangguk au.’
6 Ei du'a sudik mana maketu-maladi dede'ak manggarauk naa kokolan.
7 Tehuu doo-doo boe ma ana tulu-fali ina falu naa ena, na, neu ko
Manetualain oo nau tulu-fali Ndia hatahorin mana hule-haradoi hatu-
leledon boe, fo roke tutulu-fafalik neun. Tehuu Manetualain ta mana keko-
lali fai.
8 Ana koladu sira dede'an no lai-laik. Au ae atane talo ia: neu Au
Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia, fali mai ena, na, Au bei atonggo ua hatahori
kamaherek kara rai dae-inak ia, do taa?”

Hatahori Farisi esa no mana susu bea esa reu hule-haradoi

9 Yesus tui tamba lololek esa la'e-neu hatahori mana makadedema aok,
ma mana hii nakadadaek hatahori laen. Ana tui nae,
10 “Hambu touk dua reu hule-haradoi numa Uma Huhule-haradoi Ina-
huuk. Hatahori esa numa partei anggama Farisi mai, ma esa bali, mana
susu bea. [Hatahori Yahudir tao hatahori Farisir raa, nok bali hatahori
malalaok. Tehuu ara tao hatahori mana susu bear raa, nok bali hatahori
ta neulauk.]
11 Losa uma huhule-haradoik, boe ma hatahori Farisi naa nambariik
mesa kana de hule-haradoi nae, ‘Makasi Manetualain, huu au ia hatahori
neulauk. Au ta manggarauk leo hatahori laen nara. Au ta mana amana'o.
Au ta mana bare-na'o. Au ta mana laok sala ua hatahori saon. Makasi
Manetualain, huu au ta manggarauk sama leo mana susu bea ia.
12 Au manggate puasa, nai menggu esa la'e dua. Ma au soa fee baba'ek
esa numa salahunu mai numa basa hata fo au hambuk.’ Hatahori Farisi
naa, hule-haradoi talo naa.
13 Tehuu mana susu bea naa, nambariik neu dook ka nai seku dea, Ana
ta nambarani botik matan mbali lalai neu. Ana hule-haradoi no kada
nate'e langgan ma dalen makalulutuk nae, ‘Manetualain, ee! Sue-lai neu
au, hatahori makilu-masalak ia! Fee ambon neu au!’

14 Neu hatahori kaduak kara raa fali reni uman nara reu, nai rarain
see ndia malole no Manetualain? Hatahori Farisi mana koa aok naa, do,
mana susu bea naa? Neu ko Ana simbok no malole hatahori mana susu
bea dale nekeloloe aok naa. Tehuu Ana ta hosek hatahori Farisi naa. Huu
Manetualain nakatutudak hatahori mana koa aok, tehuu Ana so'u botik
hatahori mana nakaloloe aok."✡

Lamatuak Yesus kokolak fee baba'e-babatik neu kakana anar (Mateos 19:13-15; Markus 10:13-16)

15 La'e esa, hatahori ko'o roo sira anan nara reni Yesus reu, mita fo Ana
ndae liman ma kokolak fee baba'e-babatik neu sara. Yesus ana nunin nara
mete-rita naa, boe ma ara rahara berak reu hatahorir raa.
16-17 Tehuu Yesus simbok nala kakana ana mana maik kara raa. Boe
ma Ana nahara berak ana nunin nara nae, "Ela kakana anar raa reni Au
mai. Boso mamanggenggee sara. Masaneda matalolole! Huu hatahori fo
mana nau dadi neu Manetualain hatahorin, ana muste tai-namahena neu
Manetualain, sama leo kakana anar tai-ramahena reu sira inan ma aman."

Hatahori kamasu'ik mana hihiik ka maso nusa tetuk do inggu temak (Mateos 19:16-30; Markus 10:17-31)

18 La'e esa, hambu hatahori Yahudi hatahori mo'o-inahuun esa mai
natane Yesus nae, "Papa Meser mana hambu hada-horomatak! Au muste
tao talo bee, mita fo au bubuluk no tetuk ae, au bisa maso nusa tetuk do
inggu temak fo asoda akandoo ua Manetualain?"
19 Boe ma Yesus naselu nae, "Tao hata de o moke Au mae, 'mana hambu
hada-horomatak?' Kada esak ka fo mana hambu hada-horomatak, ndia
Manetualain mesa kana.
20 O bubuluk ena, hetu, Manetualain hohoro-lalanen numa lele uluk mai
nae:

Boso hohongge-lelena;
Boso makanisa hatahori;
Boso mamana'o;
Boso sakasii pepeko-leleko;
ma fee hada-horomatak neu o inam ma o amam."✡

21 Hatahori naa naselu nae, "Tebe, Papa! Au tungga hohoro-lalanek kara
raa mulai numa au bei kadi'ik ka mai."
22 Yesus namanene nala naa, boe ma Ana nae, "Malole! Tehuu o bei
kuran matak esa. Huu naa de hatematak ia fali muu ngga fo se'o heni basa
o hata-hetom lala'en. Basa naa, muu baba'e doin nara fee hatahori mana
to'a taak kara. Basa dei fo fali mai fo tungga Au. Huu neu ko Manetualain
bala fee o hata-heto nai nusa tetuk do inggu temak."
23 Hatahori naa namanene nala naa, boe ma dalen sona, nahuu su'in
no'un seli.
24 Yesus mete-nita ana la'ok no dale makalulutun, boe ma Ana nafada
ana nunin nara nae, "Hatahori kamasu'ik memak susa la'e esak kana maso
neni nusa tetuk do inggu temak neu.
25 Ita takasasamak kana no matak laen. Memak banda onta mo'ok ta bisa
maso lalaen neu nesik ndandauk bolon. Leo naak oo soa-neu hatahori
fo mana namahena neu kada ndia hata-heton, tehuu ta namahena neu
Manetualain, ta bisa dadi ana maso nusa tetuk do inggu temak boe."
26 Hatahorir mana ramanene Yesus kokolan talo naa, ratanen rae, "Mete
ma memak susa leo naak soa-neu hatahori kamasu'ik, na, hatahori matak
bee ndia bisa hambu masoi-masodak?"
27 Yesus naselu nae, "Memak soa-neu hatahori dae-bafok, matak no'uk
ka ta bisa dadi. Tehuu soa-neu Manetualain, basa-basan bisa dadi."

✡ **18:14** Mateos 23:12; Lukas 14:11 ✡ **18:20** Kalua numa Masir mai 20:12-16; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16-20

28 Boe ma Petrus tuti kokolan nae, “Papa! Ai la'o ela basa ai hata-heton
lala'en ena, fo tungga Papa. Tehuu neu ko ai hambu hata?”
29 Yesus naselu nae, “Pe'u! Nenene matalolole, ee! Hatahori fo mana
la'o ela uman, sao inan, ka'a-fadin, ina-aman, do anan nara, nahuu ana
nakalala'ok ues numa Manetualain mai,
30 neu ko ana simbo falik lenak no'uk ka nai dae-bafok ia. Ma neu dae-
bafok fai mate'en, ana oo nasoda nakandoo no Manetualain boe.”

Lamatuak Yesus kokolak la'e telu ena la'e-neu Ndia mamaten (Mateos 20:17-19; Markus 10:32-34)

31 Yesus nuni noo ana nuni kasalahunu duan nara fo neu kokolak no
mesa kasa nae, “Ei basa ngga bubuluk ena mae, hatematak ia ita la'o teni
kota Yerusalem teu. Losa naa, basa hata fo Manetualain mana to'u dede'an
nara surak kana ndia lele uluk la'e-neu Hatahori Dae-bafo Isi-isik naa ena,
neu ko dadi no tetuk sama leo hata fo ara surak kasa.
32 Neu ko ara loo lima Au uni hatahori fe'ek kara fo ta mana ramahere
reu Manetualain uu. Boe ma ara rakamamaek Au, rakadadaek mata-matak
kara neu Au, pura ambe neu Au,
33 poko-femba Au, basa te tao risa Au. Tehuu neu bei-nesan, Au asoda
fali numa mamates mai.”
34 Ara ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ana nunin nara
pangganananaa, nahuu ara bei ta ralela dede'a-kokolak kara raa sosoa-
ndandaan.

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek esa (Mateos 20:29-34; Markus 10:46-52)

35 Neu Yesus asa rae maso kota Yeriko, hambu hatahori pokek esa
nanggatuuk hule-hule numa dalak tatain.
36 Neu ana namanene hatahori no'uk ka la'ok resik naa, boe ma natane
nae, “Woi! Hata ia?”
37 Boe ma hatahorir rafadan rae, “Yesus, Hatahori Nasaret naa, la'ok
nesik ia.”
38 Hatahori pokek naa namanene nala naa, boe ma ana bolu nahere nae,
“Yesus! Mane Dauk tititi-nonosin, ee! Kasian neu au dei!”*
39 Hatahori mana la'ok nesi Yesus matan, ka'i-oren fo nenee. Tehuu ana
boe kii-bolu nahere bali nae, “Mane Dauk tititi-nonosin, ee! Kasian neu au
dei!”
40 Neu Yesus namanene talo naa, boe ma Ana nambarii taak. De Ana
nadenu hatahorir reu le'a roo hatahori pokek naa mai. Losa Yesus matan,
boe ma Ana natanen nae,
41 “O nau Au tao hata fee o?”
Ana naselu nae, “Papa! Au oke-hule fo au bisa mete-ita.”
42 Yesus naselu mbalin nae, “Malole. Huu o mamahere mae, Au bisa tao
ahai o, de hatematak ia o bisa mete-mita.”
43 Medak neu ma, hatahori naa mata poken hai tutik kana leo. Boe ma
ana tungga Yesus ma koa-kio Manetualain. Basa hatahori mana mete-rita
talo naa oo so'uk koa-kiok neu Manetualain boe.

19

Lamatuak Yesus natonggo mana susu bea esa, nade Sakeos

1 Boe ma Yesus asa maso resi kota Yeriko, fo rae la'ok rakandoo.

---

* **18:38** Hambu nade nesekook no'uk ka mana natudu la'e-neu Mesias, do Karistus. Netuduk leo: Hatahori Dae-bafo Isi-isik, Manetualain Anan ma laen nara bali. ‘Mane Dauk tititi-nonosin’ naa oo nade nesekook esa soa-neu ‘Karistus’ boe. No dalak naa, hatahori pokek ia manaku nae, Yesus naa, Karistus.

2 Numa naa, hambu malangga mana susu bea esa fee man-parenda
Roma. Naden Sakeos, ma ndia hatahori kamasu'ik.
3 Neu ana namanene Yesus nae nesik naa, boe ma ana hihiik ka mete-
nita Yesus. Tehuu ana ta bisa mete-nita no malole, nahuu hatahori no'un
seli rakarumbu rala Yesus, ma ndia ao-inan boboku anak ka.
4 Huu naa de ana nalaik nakahuluk, fo hene neni ai huuk esa numa dalak
tatain fo Yesus nae nesik naa.*
5 Losa ai huuk naa taen, boe ma Yesus mete lain neu. De nanggou Sakeos
nae, “Sakeos! Mai, konda leo! Lai-lai, bekin ia Au nau leo taak nai o
umam.”
6 Sakeos heran bali-bali. Boe ma ana konda lai-laik, de no Yesus neni
uman neu. Dalen namahoko nalan seli.
7 Tehuu hatahori no'uk kara unggu-remu rae, “Ciih! Sakeos ia, hatahori
ta neulauk! Tao hata de Yesus maso neu leo taak nai uman?! Basa
hatahorir bubuluk ena!”
8 Losa uma, boe ma Sakeos nambariik neu Yesus matan, de kokolak nae,
“Papa Meser! Numa faik ia neu au ba'e dua au hata-hetong lala'en, fo fee
baba'ek esa neu hatahori mana to'a taak kara. Mete ma au susu ita bea
lena-lenak, au bae falik kasa lipa la'e haa.”
9 Yesus naselu nae, “Malole. Faik ia Manetualain tao nasoi-nasoda o
mua basa o nufanelum mara, nahuu o mamahere neu Manetualain sama
leo ba'i Abraham.
10 Manetualain nadenu Au dadi uu Hatahori Dae-bafo Isi-isik nai dae-
bafok ia. Au mai fo sangga hatahori mana la'ok sala numa Manetualain
eno-dalan mai, fo tao asoi-asoda sara.”✡

Tutuik la'e-neu ata fo mana koladu natalolole ndia malanggan doin (Mateos 25:14-30)

11 Faik naa, hatahori no'uk ka tungga nenene Yesus. Ara deka-deka ro
kota Yerusalem ena. Ara oo du'a rae, Ana nau nakalala'ok Manetualain
parenda-koasan nai naa, nok bali manek esa boe. Boe ma Yesus tui sara
lololek esa bali
12 nae, “Hambu hatahori mo'o-inahuuk esa. Ana nae neni nusa fe'ek
neu, fo ara so'uk kana dadi manek. Basa naa, dei fo ana nau fali neu dadi
manek nai ndia nusa-namo heli-helin.
13 Neu ana naole fo nae la'o ena, nanggou ndia hatahori mana maue-
osan salahunu, de ana fee sara hatahori esa na, doi lilo mbilas esa.† Ana
parenda sara nae, ‘Ei pake doik ia dadi neu poko. Mete ma au fali, neu ko
ei tui ei hambu bunak hida ena.’ Boe ma ana la'o.
14 Tehuu ndia rau-inggun nara mburuk roon. De ara radenu nedenuk
neu nafada nai naa nae, ‘Ai ta nau hatahori ia to'u parenda soa-neu ai.’
15 Leo mae talo naa oo, tehuu ara so'uk kana nai naa boe. Basa boe ma
ana fali. Losa uman, boe ma ana nanggou nala hatahori mana maue-osa
kasalahunuk kara raa, de natane sara nae, ‘Ei hambu bunak hida numa
doi lilo mbilas fo au fee ei naa ena?’
16 Hatahori mana maue-osa kaesan nafada nae, ‘Papa manek! Au hambu
bunak lipa la'e salahunu numa poko fo au simbok naa mai!’
17 Boe ma manek nafadan nae, ‘Malole! O ia, hatahori mana maue-osa
neulauk. Huu au bisa amahere o nai dede'a kadi'i anak, de hatematak ia
au so'uk o fo parenda kota salahunu.’
18 Boe ma hatahori mana maue-osa kaduan nafada nae, ‘Papa manek!
Au hambu bunak doi lilo mbilas lima numa poko fo au simbok mai.’

---

* **19:4** Susura dede'a Yunani nae ai huuk ia *sukomorea*. Ai huuk matak naa, ta hambu sana nai Indonesia dulu. ✡ **19:10** Mateos 18:11 † **19:13** Susura dede'a Yunani nae ana fee sara, *‘mina* salahunu’. *Mina* esa, ndia *denari* natun esa, fo tukan esa nggadin fai ue-osa natun esa.

19 Boe ma manek naa koan nae, ‘Malole! Mete ma talo naa, au so'uk o
fo parenda kota lima.’
20 Tehuu hatahori mana maue-osa katelun neni falik ndia doi lilo mbilan.
De nafada nae, ‘Papa manek doin ndia! Au mbotin, basa de afunin no
malole fo boso mopon.
21 Au tao talo naa, nahuu au amata'u. Au bubuluk papa ia, hatahori
kalakak. Huu papa soa ha'i nala hata fo ta papa enan, ma ketu-koru hata
fo papa ta sele-tanden.’
22 Manek namanene nala naa, boe ma ana mbokan nae, ‘O ia, hatahori
sesesu taak! O kokolam fee hukun neu o ao heli-helim ena. O du'a mae au
ia, hatahori kalakak fo ha'i ala hata fo ta au enang, ma ketu-koru hata fo
au ta sele-tanden.
23 Mete ma talo naa, na, tao hata de o ta muu mbeda doik naa nai bank?
Mita fo neu au fali, na, bisa hambu bunan. Leo mae ba'u anak ka oo malole
boe.’
24 Boe ma manek naa nadenu hatahori laen marai naar nae, ‘Ha'i mala
doin naa, fo loo liman neu hatahori mana maue-osa bebeik kara fo mana
hambu bunak salahunu.’
25 Tehuu ara ta rakaheik rae, ‘Papa! Hatahori naa, hambu dai ena. Tao
hata de sangga ha'i numa hatahori fo enan ba'uk ka, fo tamban neu ndia
bali?’
26 Boe ma manek naa naselu nae, ‘Du'a matalolole! Hatahori fo mana
nalela koladu hata fo hatahori fee nemeheherek neun ena, neu ko ana
hambu tamba bali. Tehuu hatahori fo mana mbera koladu, neu ko ara ha'i
rabasa hata fo ndia enan.✡
27 Hatematak ia ei miu humu mala au musung nggara fo ta mana hii au
dadi manek nai ia. Mia sara ia mai, boe ma hala misa sara rai au matang.
Miu leo!’ ”✡

Lamatuak Yesus maso neni kota Yerusalem neu
(Mateos 21:1-11; Markus 11:1-11; Yohanis 12:12-19)

28 Yesus tui basa, boe ma ara la'ok rakandoo reni Yerusalem reu. Yesus
la'ok nesik mata.
29 Ara deka-deka ro nggorok dua, ndia Betfage ma Betania marai letek
Setun tatain, boe ma Ana nadenu ana nunin dua la'ok rakahuluk.
30 Ana nadenu sara nae, “Ei dua ngga meni nggorok manai mata naa
miu. Neu ko ei mete-mita banda keledei tenak esa neni pa'ak nai naa.
Hatahorir bei ta sa'e ritan. Ei sefi keledei naa talin fo le'a menin ia mai.
31 Tehuu mete ma hambu hatahori natane nae, ‘Tao hata de ei sefi keledei
naa talin?’ Na, ei mafadan mae, ‘Ai Lamatuan nae paken.’ ”
32 Dua sara reu, de ratonggo ro keledei tenak naa, ndaa no Yesus kokolan.
33 Neu ara sefi heni keledei naa talin, boe ma tenu enan natane sara nae,
“Tao hata de ei sefi banda ia talin?”
34 Boe ma ara raselu rae, “Ai Lamatuan nae paken.”
35 Keledei naa tenu enan simbok no malole, de dua sara le'a reni keledei
tenak naa neni Yesus neu. Ara bela lafan nara reu keledei tenak naa
reredon. Boe ma ara rakasasa'ek Yesus neu lain.‡
36 Hatahori no'uk kara oo ha'i rala lafan nara ma ndae arun nara, de
rakambembela sara reu dalak fo reu soru Yesus, sama leo simbok hatahori
mo'o-inahuuk.

✡ **19:26** Mateos 13:12; Markus 4:25; Lukas 8:18 ✡ **19:27** Mateos 25:14-30 ‡ **19:35** Nai Isra'el, hatahori mo'o-inahuuk kara sa'e ndara, tehuu hatahori kadi'ik sa'e keledei. Lamatuak Yesus sa'e keledei naa, dadi tanda Ndia nekeloloe aon. Nai *Sakaria* 9:9 oo hambu hehelu-bartaak esa boe nae, hatahori Isra'el manen neu ko ana mai no sa'e keledei.

37 Neu Ana mulai konda numa letek Setun mai, boe ma hatahori
no'uk kara raa, ma Ndia ana nunin nara mulai eki-randu koa-kio neu
Manetualain, nahuu basa koasa tandan nara fo ara mete-ritak kara ena.
38 Ara eki rae,
“Ndia ia, Manek fo Manetualain nadenun mai!
Manetualain fee baba'e-babatik neun!
Hatematak ia hatahori dae-bafok bisa mole-dame no Lamatuak
nai nusa tetuk do inggu temak.
Koa-kio neu Lamatuak mana nanggatuuk parenda nai lalai fo demak
mate'en.”✡
39 Tehuu hambu hatahori Farisir rai hatahori no'uk kara raa taladan.
Ara kokolak neu Yesus rae, “Papa Meser! Ka'i sara fo boso eki talo naa,
huu ia sudi selik kana ia ena!”
40 Tehuu Yesus naselu nae, “Weeh! Au afada memak! Mete ma hatahori
iar rakatema bafan nara, neu ko batur ndia koa-kio Lamatuak!”

Lamatuak Yesus bu'i soa-neu Yerusalem

41 Neu ara deka-deka maso Yerusalem, Yesus mete-nita kota naa, boe ma
Ana bu'i
42 nae, “Awii, hatahorir Yerusalem, ee! Au nau fo faik ia ei simbok
mala mole-damek fo Au unik. Huu ei ta tao matak neu Manetualain, de
hatematak ia fain babanggo ena. Mole-damek naa, dook ka numa ei mai
ena.
43 Neu ko ei musum mara fua dae ndule kota tembon, boe ma ara maso
nggafu fee ei.
44 Ara randefa heni ei kotan natetu no daer, boe ma rakanisa ei ma
ei anam mara lala'en. Ara ta ela batu esa nambariik boe na, nahuu
Manetualain mai ena fo nau tao nasoi-nasoda ei, tehuu ei ta malela sana!”

Lamatuak Yesus maso neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu (Mateos 21:12-17; Markus 11:15-19; Yohanis 2:13-22)

45 Basa boe ma Yesus maso neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu.
Numa uma naa bebelan, hatahori taon dadi neu pasar fo rase'o banda
tunu-hotuk. Yesus mete-nita naa, boe ma Ana husi-mbuu heni sara numa
naa mai.
46 Ana mboka sara nae, “Manetualain mana to'u dede'an surak memak
kana nae,
‘Au ambadedeik Uma ia,
fo basa hatahorir bisa mai hule-haradoi nai ia.’✡
Tehuu ei taon dadi neu na'o manu-meor mamana nekebubuan ena.”
47 Basa naa, tungga faik Yesus neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu
fo fee nenorik nai naa. Tehuu malangga anggama Yahudi malanggan nara,
meser anggamar ma lasi-lasi hadak Yahudir sangga dalak fo tao risa Yesus.✡
48 Tehuu ara ta hambu dalak, nahuu hatahori no'uk kara raa bei
ramanene Yesus kokolan no nemehokok.

20

Ara rakaseseluk dede'ak ro Lamatuak Yesus la'e-neu Ndia haak ma koasan (Mateos 21:23-27; Markus 11:27-33)

1 Faik esa, Yesus neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk neu, de fee nenorik
la'e-neu Manetualain Hara Lii Malolen numa Uma bebelan. Boe ma
malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser anggamar ma lasi-lasi
hadak kara mai rakaseseluk dede'ak roon.

✡ **19:38** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26 ✡ **19:46** Yesaya 56:7; Yermia 7:11 ✡ **19:47** Lukas 21:37

2 Ara ratanen rae, “See fee haak neu O fo husi-mbuu hatahori mana
mase'o banda hasak numa ia ndia afik ka? Mafada sudik kana dei!”
3 Boe ma Yesus naselu nae, “Au oo ae atane dede'ak esa boe, basa dei fo
Au aselu ei.
4 Talo ia: ei malela Yohanis Mana Saranik, hetu? See ndia feen koasa fo
sarani hatahorir? Manetualain do, hatahori dae-bafok?”
5 Boe ma ara rakokola aok reu-mai, ma rae, “Awii! La'e-ndaa ita ia ena,
ma. Mete ma ita tae, ‘Manetualain ndia nadenu’, neu ko Ana bala nae,
‘Mete ma talo naa, tao hata de ei ta mamahere neu Yohanis?’
6 Tehuu ita oo ta bisa tae, ‘hatahori dae-bafok ndia nadenu’ boe, neu ko
hatahori iar ha'i batu fo pesi risa ita. Huu ara ramahere rae, Yohanis naa,
Manetualain mana to'u dede'an.”
7 De ara raselu neu Yesus rae, “Ai ta bubuluk.”
8 Boe ma Yesus bala sara nae, “Mete ma talo naa, Au oo ta nau afada see
ndia nadenu Au boe.”

Tutuik mana maue osi anggor
(Mateos 21:33-46; Markus 12:1-12)

9 Basa boe ma Yesus tui hatahori no'uk kara raa, lololek esa bali nae,
“Hambu hatahori esa sele anggor nai osin. Ana fee osi naa neu mana
maue osir fo raba'e buna-boan nara. Boe ma ana lali neni nusa fe'ek neu,
de leo dook ka numa naa.✡
10 Losa fai ketu anggor boan, boe ma tenu osik nadenu ndia hatahori
mana maue-osan esa neu simbo ndia baba'en numa mana maue osir raa
mai. Tehuu mana maue osir raa popoko hatahori mana maue-osa naa,
basa de ara husi henin fali neu ngga no lima rouk.
11 Boe ma tenu osik naa nadenu ndia hatahori mana maue-osan esa neu
bali. Tehuu mana maue osir raa popokon ma rakamamaek kana. Basa de
ara husi falik kana no lima rouk.
12 Boe ma tenu osik nadenu seluk ndia hatahori mana maue-osan katelun
neu, tehuu ara popoko rakahinan, basa de ara pirun dea neu.
13 Tenu osik naa nanggatuuk dudu'a nae, ‘Au muste tao talo bee bali?
Malole lenak au adenu kada au ana susueng. Neu ko ara fee hada-
horomatak ma simbok ralan no malole.’ De ana nadenu ana bonggin neni
naa neu.
14 Tehuu neu mana maue osir raa mete-ritan, boe ma ara kokolak rae,
‘Heeh! Ei mete dei! Tou lasik nadenu ndia ana heli-helin mai ena. Neu ko
ana ndia simbo basa tou lasik pusakan lala'en. Dadi mai fo ita hala tisan
leo! Naa fo ita ndia soa osi ia.’
15 Neu tenu osik anan naa losa, boe ma ara le'a roroson neni osi dea neu,
basa de ara hala risan.
De Au ae atane talo ia: ei du'a mae tenu osik tao mana maue osir raa
talo bee?
16 Tungga Au, neu ko ana mai fo tao nisa basa sara, boe ma ana fee osi
naa neu hatahori laen fo naue ma raba'e buna-boan.”
Neu hatahori raa ramanene rala Yesus kokolak talo naa, boe ma ara
raselu rae, “Mete ma bisa, na, Manetualain boso fee hukun neu ai talo
naa!”
17 Boe ma Yesus mete nakateteek kasa, de natane nae, “Mete ma ta dadi
fee hukun talo naa, na, tao hata de Manetualain mana to'u dede'an surak
ena nae,
‘Hambu batu esa tukan nara nggari henin ena,
tehuu hatematak ia dadi neu dii inak batu netehuun.’✡
18 Hatahori see fo nakatunu la'e batu naa, neu ko nakalulutu, nahuu
huku-dokik la'en ena. Mete ma batu naa tuda la'e-ndaa hatahori, na, ana
oo nakalulutu rafu-rafu, nahuu huku-dokik la'en ena boe.”

✡ **20:9** Yesaya 5:1 ✡ **20:17** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22

19 Neu meser anggama ma malangga anggamar malanggan nara ra-
manene rala tutuik naa, ara bubuluk rae, Yesus pake lololek naa, fo ndee
sira. Sira tetar sama leo mana maue osir raa. De ara ramanasa ralan seli.
Boe ma ara sangga dalak fo rae humu Yesus. Tehuu ara ramahia hatahori
no'uk kara mana hii Yesus nenorin. De ara la'o elan leo.

"Fee Manetualain hata fo Manetualain haak"
(Mateos 22:15-22; Markus 12:13-17)

20 Basa naa, Yesus musun nara makun. Ara sangga mana makur, mana
bisa tao aon leo hatahori mana matu-matuk fo ike sudik Yesus. Ara
ramahena Yesus bisa kokolak laban man-parenda Roma, boe ma ara rae
reu tui nggubenor, mita fo ara radenu hatahorir reu humu Yesus.
21 Boe ma ara radenu mana maku naa neu nakaseseluk dede'ak no
Yesus nae, "Papa Meser! Ai bubuluk Papa dalen ndoos. Papa ta mana
pepeko-lelekok, ma ta mana mete matak. Papa soa fee nenorik la'e-neu
Manetualain Dede'a-kokolan no tetuk.
22 Hatematak ia ai mae matane dede'ak esa: tungga ita anggama Yahudi
hohoro-lalanen, ndondoon naa ita bole bae bea fee man-parenda Roma
mane ina-huun, do taa?"
23 Tehuu Yesus bubuluk sira nanaen manggarauk fo sangga ike Ndia. Boe
ma Ana naselu nae,
24 "Matudu sudik doi lilo fulak esa mai Au dei." Boe ma ara ratudun doik
naa. De Ana natane nae, "Ia, see nggambar ia? Ma ia, see naden ia?"
Ara raselu rae, "Naa mane ina-huuk, keser."
25 Boe ma Yesus nae, "Mete ma talo naa, na, fee man-parenda hata fo
man-parenda haak. Ma fee Manetualain hata fo Manetualain haak."
26 Ara ramanene rala naa, boe ma ara heran bali-bali, nahuu ara ta bisa
ike sana nai hatahori no'uk kara matan. Boe ma ara koko'o bafan nara
leo.

Lamatuak Yesus fee nenorik la'e-neu nesoda falik numa mamates mai
(Mateos 22:23-33; Markus 12:18-27)

27 Basa naa, hambu hatahori hida ruma anggama Saduki partein mai fo
rae ike Yesus. Hatahori Sadukir fee nenorik rae, hatahori mates ta nasoda
fali numa mamaten mai, nai dae-bafok fai mate'en. Ara mai rakaseseluk
dede'ak ro Yesus rae,✡
28 "Papa Meser! Ba'i Musa surak ela fee ita hohoro-lalanek nae: mete
ma touk esa mate, tehuu ta la'o ela anak, na, hatahori naa fadin muste sao
nala ina falu naa, mita fo bisa fee tititi-nonosik soa-neu ka'an mana matek
naa ena.✡
29 Memak lele uluk, ba'i Musa fee nenorik talo naa. Tehuu hatematak ia,
ai nau matane talo ia: hambu ka'a-fadik touk hitu. Ka'ak sao, tehuu maten
ta ela anak.
30 Basa de fadik mana tunggan sao nala ina falu naa. Ta dook ka boe ma
maten, tehuu ta ela anak.
31 Leo naak oo, no fadin katelun boe. Ana sao nala ina falu naa, tehuu
ana oo mate, ma ta ela anak boe. Talo naa nakandoo losa fadi muri anak
oo, maten boe.
32 Boe ma ina falu naa oo maten boe.
33 De hatematak ia, ai nau matane talo ia: inak naa sao nita no tou
hitu ena. Mete ma dae-bafok fai mate'en, neu Manetualain nasoda falik
hatahori mates sara, na, inak naa dadi neu see saon, ou?"
34 Boe ma Yesus naselu nae, "Dede'a sasaok hambun soa-neu kada
hatahori dae-bafok nai dae-bafok ia.

✡ **20:27** Nedenuk kara Tutuin 23:8 ✡ **20:28** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:5

35-36 Tehuu neu ko nai nusa tetuk do inggu temak, ta hambu dede'a
sasaok soa-neu hatahori ena bali. Ma nai naa ara ta mate ena bali. Ara
dadi sama leo Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak.
Neu Manetualain nasoda falik hatahori mates sara, Ana here nala sara
dadi reu Ndia anan nara.
37 Nai ba'i Musa susuran hambu tutuik la'e-neu a'i na'a na'u ai anar,
tehuu ta kade sara. Numa ba'i Musa tutuin naa mai ita bubuluk
tae, hatahori mates bisa nasoda fali numa mamaten mai. Numa naa,
Manetualain nafada ba'i Musa nae, ‘Au ia, Manetualain numa o ba'im
mara mai, sira ba'i Abraham, ba'i Isak, ma ba'i Yakob. Basa sara rakaluku-
rakatele rakandoo neu Au losa hatematak ia.’✡
38 Naa te ba'ir raa mate sara ndia lele uluk ena. Tehuu Manetualin
nafada nae Ndia bei dadi neu sira Lamatuan, de ita bubuluk tae, ara
rasoda. Dadi leo mae hatahori mate ena oo, ara rasoda fali boe. Huu kada
hatahori masodak ndia rakaluku-rakatele neu Manetualain, ta hatahori
mates, hetu?!”
39 Ara ramanene rala Yesus naselu talo naa, boe ma hambu meser
anggama kokolak nae, “Papa Meser neselun naa, ndaa la'e esak kana.”
40 Numa faik naa mai oo, ta hambu hatahori esa nambarani natane Yesus
bali, ma ta hambu esa bisa ike nala sana boe.

Karistus naa, memak mane Dauk tititi-nonosin, ma ndia Lamatuan boe (Mateos 22:41-46; Markus 12:35-37)

41 Basa naa, Yesus bei nanori hatahorir raa numa Uma Huhule-haradoi
Ina-huuk. Boe ma Ana natane nasafali sara nae, “Tungga ei dudu'am, na,
talo bee? Meser anggamar fee nenorik rae, Karistus naa, ndia Hatahori fo
Manetualain here memak kana numa lele uluk mai ena. Tungga sira, na,
Ndia dadi neu kada mane Dauk tititi-nonosin. Tehuu naa bei ta dai.
42 Mane Dauk ndia surak memak nai buku Sosodak Kokoa-kikiok kara
nae,
‘Manetualain nafada au lamatuang ena nae,
“Mai fo manggatuuk muu mamana hada-horomatak mate'en nai Au
boboa konang ia.
43 Neu ko Au tao ala O musum mara,
losa ara do'or mbali O.’ ”✡
44 Numa susurak naa mai, ita bubuluk tae, mane Dauk noke Karistus
naa nae, ‘Lamatuak’. Naa sosoa-ndandaan nae, mete ma hatahorir rae
Karistus naa, kada mane Dauk tititi-nonosin, na, bei ta dai! Te Ana oo dadi
neu mane Dauk Lamatuan boe na!”

Besa-besa mia meser anggamar mana rafuni sira salan nara (Mateos 23:1-36; Markus 12:38-40)

45 Neu basa hatahorir pasa ndi'i doon nara fo nenene Yesus, boe ma Ana
kokolak no ana nunin nara nae,
46 “Ei muste besa-besa mia meser anggamar. Ara rasi'e la'o-la'o pake
badu naruk roroso losa daer, reu ratonggo ro hatahori no'uk kara, mita fo
hatahorir mete-rita sara, na, rae, ‘Awii! Sira iar, hatahori mo'o-inahuuk!’
Ara soa sangga mamana hada-horomatak mate'en nai basa uma huhule-
haradoik kara, mamana feta, ma mamanak fo hatahori no'uk kara soa
rakabua.
47 Tehuu besa-besa! Ara soa pepeko-leleko ina falur fo fonda rala uman
nara. Tehuu nai hatahori no'uk kara matan, ara rafuni sira manggaraun
ma rambariik hule-haradoi dook ka. Ara nau fo hatahori rae sira iar,
hatahori mana matu-matuk. Tehuu Manetualain bubuluk sira sala-singgon
nara, de neu ko Ana fee huku-dokik neu sara beran lenak.”

✡ **20:37** Kalua numa Masir mai 3:6 ✡ **20:43** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

21

Ina falu hata taak fee kolete mo'on seli
(Markus 12:41-44)

1 Neu Yesus fee nenorik numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, Ana mete-
nita hatahori kamasu'ik kara mai mbeda kolete neni mamana kolete neu.
2 Ana oo, mete-nita ina falu hata taak esa mai tungga hule-haradoi boe.
Inak naa mbeda doik seen dua neni mamanak naa neu. Doik naa belin
kadi'i anan seli.
3 Boe ma Yesus kokolak no Ndia ana nunin nara nae, “Nenene matalolole!
Ina falu hata taak ia mbeda kada doik seen dua, tehuu ana fee ba'u lena
basa hatahorir lala'en ena.
4 Hatahori laen nara mbeda kolete numa sira doi sisan nara mai. Tehuu
ina falu ia, ana fee basa ndia doin lala'en. Naa te, naa ndia doin fo pake
neu ndia sodan.”

*Lamatuak Yesus nafada la'e-neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ndende-
fan*
(Mateos 24:1-2; Markus 13:1-2)

5 Faik naa, Yesus ana nunin nara koa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk rae,
“Papa! Mete neu Uma ia dei, lolen seli! Ara taon pake batu neni sambik
mo'on seli, de ara tia-totodo sara no neulauk. Ma hambu hatahorir fee
bua-ba'u mabelir ena fo heti Manetualain Uman ia!”
Boe ma Yesus naselu nae,
6 “Uma ia, memak malole, tehuu ta dook ka bali te hatahorir randefa
heni basa batu iar lala'en, losa ratetu ro daer.”

Fai susa-sonak ma doidosok
(Mateos 24:3-14; Markus 13:3-13)

7 Boe ma Yesus ana nunin nara ratane rae, “Papa Meser! Hata fo Papa
kokolak bebeik kara naa, ndondoon naa neu ko fai hida ana dadi? Mete
ma fain deka-deka ena, na, neu ko tandan talo bee?”
8 Boe ma Yesus naselu nae, “Sadi ei manea matalolole fo boso hambu
kedi-irak. Neu ko hambu hatahori mata-matak kara mai fo femba tenden
nara rae, ‘Au ia, Karistus.’ Ketuk oo rae, ‘Dae-bafok fai mate'en deka-deka
mai ena boe!’ Tehuu boso mamahere!
9 Mete ma ei mamanene harak rae, hatahorir tao nemuek ma netatik nai
bee a mesan, na, hae mamata'u. Memak, basa naar muste dadi rakahuluk
dei. Tehuu dae-bafok fai mate'en bei ta losa.
10 Neu ko leo esa natati laban leo laen. Nusak esa natati laban nusak
laen.
11 Neu ko hambu dae nanggenggo mo'on seli. Nai bee a mesan, hambu
fai ndoe-la'as ta hoho'ak, ma hedi-raus ndule basan. Neu ko hatahorir oo,
mete-rita mandadik tao rala aon nara mumuru, ma tanda ta hoho'ak kara
rai lalai boe.
12 Basa dede'ak kara iar bei ta dadi basa, tehuu neu ko hatahorir humu
rala ei ma tuni-ndeni ei, nahuu ei mamahere neu Au. Boe ma ara loo
lima ei miu fo hatahori parisa ei dede'am nai uma huhule-haradoik kara,
ma reu kena ei nai bui dale. Ara oo, radenu ei fo miu mataa manek ma
man-parenda laen nara boe. Basa iar dadi, nahuu ei tungga Au.
13 Tehuu ei muste pake fai lelak naa fo tui sara Au Hara Lii Maloleng.
14 Dadi ei hae dudu'a makahuluk mae, ei masala'e aom mara talo bee.
15 Neu ko Au fee dede'a-kokolak ndaa no ei mae masala'e aom mara. No
dalak naa, ei musum mara ta bubuluk rae leo bee bali.✡

✡ **21:15** Lukas 12:11-12

16-17 Neu ko hatahori no'uk ka mburuk ralan seli ro ei, nahuu ei tungga
Au. Hambu ketuk numa ei nufanelu heli-helim mara mai, netuduk leo ina-
ama, ka'a-fadik, toranook kara, ma nonook kara. Neu ko hambu sira ketuk
sangga dalak fo se'o heni ei, losa ei ketuk hambu nekenisak.
18 Tehuu ei boso mamata'u, neu ko Manetualain ta lilii ei. Langga bulu
dook esa oo, ta mo'u heni sana numa ei langgam mara mai, mete ma ta no
Ndia hihii-nanaun boe.
19 Mete ma ei makatataka makandoo, neu ko Manetualain tao nasoi-
nasoda ei."

Yerusalem ndendefan
(Mateos 24:15-21; Markus 13:14-19)

20 Yesus kokolak seluk nae, "Neu ei mete-mita soldadu musur mai eko-feo
rala kota Yerusalem, ei bubuluk mae, ana nae ndefa naa ena.
21 Mete-rita talo naa, na, hatahori marai profensi Yudea ralai reni letek
reu leo. Hatahori marai kota oo, malai leo boe. Ma hatahori marai nggorok,
hae bei kota reu bali.
22 Manetualain haitua fai susa-sonak kara fo huku-doki hatahorir ta
mana nenene neu Ndia. Basa iar dadi, ndaa no hata fo Manetualain mana
to'u dede'an surak memak kana numa lele uluk mai.✡
23 Faik naa, hatahori mana kasian nalan seli, ndia ina kairuk, ma
inak kara mana rasususu ana mbimbila anan. Faik naa, basa nusak
katematuan hambu susa-sonak, ma basa hatahori Yahudir hambu doidoso
berak, nahuu Manetualain namanasa sara.
24 Neu ko musu tao nisa ketuk ma le'a reni ketuk fo dadi reu ata-dator
nai bee a mesan nai dae-bafok ia. Boe ma hatahori fe'ek ta mana malela
Manetualain, mai roroo-tatabu tao ranggenggeo nai kota Yerusalem, ma
koasa rala kota isi-oen, losa sira koasan naa, fain basa."

Hatahori Dae-bafo Isi-isik fai mamain
(Mateos 24:29-31; Markus 13:24-27)

25 Boe ma Yesus nafada la'e-neu Ndia fai mamain nae, "Neu Hatahori
Dae-bafo Isi-isik nae fali mai ena, neu ko hambu tandar kalua ruma ledo,
bulan, ma nduuk kara mai. Nai dae-inak oo hambu tanda boe, ndia leo
tasi namue, ani berak nakarumbu ma rii mo'ok rambombonu mai. Basa
iar tao rala hatahori dae-bafok kara ramata'u ma pangganaa, losa ara ta
bubuluk nau tao hata bali.✡
26 Basa koasar marai lalai ranggongga sadi ndaa. Hatahorir mete-rita
talo naa, boe ma ara ramata'u ralan seli, nahuu dae-inak sangga noe ena!
27 Basa naa, dei fo hatahorir mete-rita Au, 'Hatahori Dae-bafo Isi-isik
konda mai pake soso'ak'. Au konda ua koasa, ma Au manula-manapung
lala'en.✡
28 Mete ma basa tandar ia mulai dadi ena, na, botik ei langgam mara leo,
te Manetualain fain losa ena fo tao nasoi-nasoda ei."

Lololek numa ai huuk mai
(Mateos 24:32-35; Markus 13:28-31)

29 Basa naa Yesus so'uk lololek esa nae, "Ei tadu matalolole neu ai huuk
kara.
30 Mete ma doon nara mulai uni, naa dadi tanda nae, fai hanas deka-deka
mai ena.
31 Leo naak oo no fai susa-sonak kara raa boe. Neu ara toda mai ena,
naa dadi tanda nae, Manetualain parenda-koasan deka-deka mai ena.

✡ **21:22** Hosea 9:7 ✡ **21:25** Yesaya 13:10; Yeskiel 32:7; Yoel 2:31; Dae-bafo Beuk 6:12-13 ✡ **21:27** Daniel 7:13; Dae-bafo Beuk 1:7

32 Au afada memak! Numa basa hatahorir mana masodak hatematak ia
mai, neu ko hambu ketuk bei ta mate, te fai susa-sonak kara raa toda mai
ena.
33 Leo mae lalai no dae-inak sambu do lalo ena, tehuu Au Dede'a-
kokolang mahanik seku neu."

Tanea taa-taa neu Lamatuak mamain
34 Boe ma Yesus tuti kokolan nae, "Manea matalolole, te medak neu ma
Au toda mai ena! Boso losak ei ta du'a mala no tebe-tebe ena bali, boe ma ei
leo-la'o mia kada minu mafuk, ma mbute-mue sangga kada masodak lole-
ladan. Boso losak ei ta tadu tandan, nahuu ei mamue mia kada koladu
matak laen.
35 Boso du'a mae ta la'e ei. Medak neu te Au mai. Ma neu Au fali mai, ta
hambu hatahori esa boe na bisa nafuni nala aon numa Au matang mai.
36 Huu naa de manea taa-taa. Hule-haradoi ta mana ketuk, mita fo ei
bisa makatataka nai basa susa-sonak kara raa dale. No dalak naa, neu Au
fali mai ena, ei ta mameda mae mambariik nai Hatahori Dae-bafo Isi-isik
matan."
37 Tungga faik Yesus neu fee nenorik nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk.
Tehuu mete ma le'odae ena, na, Ana kalua numa Yerusalem mai fo neu
sunggu nai nggorok manai letek Setun naa.✡
38 Bei huhua anak, hatahori no'uk ka mai rakabua ena, fo nau nenene
Ana fee nenorik nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk.

22

Malangga anggama Yahudi malanggan nara sangga dalak fo rae tao risa Lamatuak Yesus
(Mateos 26:1-5; Markus 14:1-2; Yohanis 11:45-53)
1 Faik naa, deka no hatahori Yahudir fai malolen, ndia feta Roti Ta Pake
Laru Ta'ik. Numa fai malole naa, ara oo hala bibi lombo fo tao feta Paska
boe. Ara tao talo naa fo rasaneda fai bakahulun, neu sira bei-ba'in nara
kalua numa Masir mai.✡
2 Faik naa, malangga anggama Yahudi malanggan nara, ma meser
anggamar sangga dalak fo rae tao risa Yesus. Tehuu ara ramata'u hatahori
no'uk kara raa tao nemuek, nahuu ara hii nenene Yesus.

Yudas se'o heni Lamatuak Yesus
(Mateos 26:14-16; Markus 14:10-11)
3 Numa Yesus ana nuni kasalahunu duan nara raa mai, esa nade Yudas
Iskariot. Neu malangga anggama Yahudi malanggan nara sangga dalak fo
rae tao risa Yesus, nitur malanggan maso neni Yudas dalen neu.
4 Boe ma ana kalua neu sangga malangga anggamar malanggan nara ma
malangga mana manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Ana nae neu nala
harak fo se'o heni Yesus neu sara.
5 Faik naa, malanggan nara ramanene rala Yudas kokolan talo naa, boe
ma ara ramahoko ralan seli. Ara helun rae, "Malole! Mete ma o nau se'o
Yesus mai ai, neu ko ai bae."
6 Yudas nakaheik. Boe ma ana mulai sangga lelak fo se'o heni Yesus no
neneek neu sara, mita fo hatahori no'uk kara raa ta bubuluk.

Lamatuak Yesus ana nunin nara sadia feta Paska
(Mateos 26:17-25; Markus 14:12-21; Yohanis 13:21-30)
7 Hatahori Yahudi fai malolen naa losa ena, de ara rae hala bibi lombo
ana fo tao feta Paska.

✡ **21:37** Lukas 19:47 ✡ **22:1** Kalua numa Masir mai 12:1-27

8 Boe ma Yesus nadenu Petrus ma Yohanis nae, “Ei dua ngga makahuluk
fo sadia fee ita ta'a feta Paska sama-sama.”
9 Boe ma dua sara ratane rae, “Papa! Ai muste miu sadia mei nai bee?”
10 Ana naselu nae, “Neu ei maso meni kota Yerusalem dale miu, neu ko
ei matonggo mia touk esa nasaa nggusi oe. Tungga mian losa uma.
11 Mafada tenu uma naa mae, ‘Ai Papa Mesen noke kama fo nae paken
tao feta Paska no Ndia ana nunin nara. Hambu, do?’
12 Neu ko tenu uma naa dudu fee ei kama loak esa nai uma tadak lain.
Ana sadia nala kama naa no matetuk ena. Ela kada ei dua ngga miu sadia
nana'ak nai naa leo.”
13 De dua sara reu. Boe ma ara ratonggo ro basa hata fo Yesus nafada
memak kasa. De ara sadia nana'a Paska neu naa leo.

Feta Paska
(Mateos 26:26-30; Markus 14:22-26; 1 Korentus 11:23-25)

14 Neu basa-basan neni sadia nalak, Yesus asa mai. Ana ha'i mamana
nenggetuuk nai mei, ma Ndia ana nunin nara oo, ranggatuuk ra'a feta
boe.
15 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Au daleng hii nalan seli anggatuuk u'a
feta Paska ia ua ei ena, nakahuluk numa Au bei ta hambu doidosok mai.
16 Tanda mala ia, matalolole. Basa ia, Au ta anggatuuk u'a seluk feta
Paska ena ua ei bali. Neu ko hatahorir bubuluk no ledo-ledo rae, Amak
to'u parenda-koasa, dei fo Au u'a seluk feta bali.”
17 Boe ma Ana so'u nala nggalas neni isik oe anggor. De Ana noke makasi
neu Manetualain, boe ma Ana loo nggalas naa neu sara. Basa boe ma Ana
kokolak nae, “Simbo mala nggalas ia fo ei esa-esak minu.
18 Masaneda, ee! Mulai numa le'odaen ia neu, Au ta inu oe anggor ena
bali. Neu ko hatahorir bubuluk no ledo-ledo rae, Amak to'u parenda-koasa,
dei fo Au inu bali.”
19 Basa naa, Ana ha'i nala roti balok esa, de Ana noke makasi neu
Manetualain. Basa boe ma Ana fifi'i ba'e roti naa, de Ana loon neu sara.
Ana nae, “Roti ia, Au ao-mbaang fo Au loo liman neu ei basa ngga. Tungga-
tungga ei mi'a roti ia, ei muste masaneda neu Au.”
20 Neu ara ra'a basa ena, boe ma Ana so'u nala nggalas neni isi oe anggor.
De Ana kokolak seluk bali nae, “Anggor ia, Au daang fo neni mbo'ak fo tao
nasoi-nasoda ei. Manetualain pake daak ia fo ndara fangga hehelu-bartaa
beuk no ei.✡
21 Tehuu besa-besa! Hambu hatahori fo hatematak ia nanggatuuk na'a
sama-sama nai mei ia, neu ko ana se'o heni Au.✡
22 Memak Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik muste mate tungga Manetualain
hihii-nanaun. Tehuu hatahori mana se'o Au naa, besa-besa! Neu ko ana
lemba-nasaa ndia sosoen!”
23 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma ara mulai ratatane
aok rae, “Ndondoon na, see ndia nae tao manggarauk mbalin talo naa?”

Lamatuak Yesus ana nunin nara rareresi la'e-neu see ndia mo'o-inahuun lenak mate'en

24 Boe ma Yesus ana nunin nara mulai rareresi la'e-neu see ndia mo'o-
inahuun lenak mate'en numa sira mai.✡
25 Tehuu Yesus nahara berak neu sara nae, “Nai hatahori nusa-nusak
ta mana malela Manetualain, manek kara tuni-ndeni rau-inggun nara ro
parenda lena-lenak. Naa te ara nau rau-inggur roke sara rae, ‘Amak mana
tulu-fali rau-inggun’.

✡ **22:20** Yermia 31:31-34 ✡ **22:21** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:10 ✡ **22:24** Mateos 18:1; Markus 9:34; Lukas 9:46

26 Tehuu ei ta bole talo naa. See nau dadi neu hatahori mo'o-inahuuk,
ndia leleo-lala'on muste tebe-tebe dadi sama leo hatahori kadi'ik fo naono-
lalau basa hatahorir. See nau dadi neu malanggan muste naono-lalau sama
leo hatahori neondak.✡
27 Ei du'a sudik kana, hatahori mo'o-inahuuk naa ndia see? Hatahori
mana manggatuuk nai mei, do, mana maono-lalau mei? Neu ko ndia
hatahori mana manggatuuk naa ena, ndia hatahori mo'o-inahuuk naa,
hetu? Naa te, Au ta tao Au aong leo naak. Au mai fo aono-lalau ei.✡
28 Eir ia, ndia soa sama-sama mia Au, neu Au hambu doidosok.
29 Au Amang so'uk Au fo to'u parenda nai Ndia mamana parenda-koasan.
Dadi hatematak ia Au oo so'uk ei boe,
30 mita fo mate'en ei manggatuuk mi'a mei esa mia Au nai nusa tetuk
do inggu temak. Au oo fee koasa fo ei parenda leo kasalahunu duak kara
marai Isra'el boe.”✡

Lamatuak Yesus nafada nae, neu ko Petrus laka ta nalela Ndia (Mateos 26:31-35; Markus 14:27-31; Yohanis 13:36-38)

31 Boe ma Yesus nafada Petrus nae, “Pe'u, ee. Nitur malanggan nae soba
tao nabinggak ei numa Au mai, sama leo hatahori da'i isik fo here heni
hade taak numa isik mai.*
32 Tehuu Au hule-haradoi fee o, Pe'u, mita fo o mamahere makandoo
neu Au. Mete ma o fali muni Au mai ena, na, neu ko o muste matetea o
toranoom mara dalen.”
33 Boe ma Petrus naselu nae, “Taa, Papa! Au ta la'o ela Papa. Au sadia
maso bui sama-sama ua Papa. Leo mae mate sama-sama ua Papa oo,
malole boe.”
34 Tehuu Yesus naselu nae, “Pe'u! Nenene matalolole. Le'odaen ia, manu
bei ta kokoa, tehuu o laka la'e telu ena mae, o ta malela Au.”

Lamatuak Yesus hatahorin nara muste sadia hambu susa-sonak

35 Basa boe ma Yesus kokolak no sara nae, “Fai bakahulun, neu Au adenu
ei fo miu tui-bengga Au Hara Lii Malolen nai bee a mesan, Au afada ei fo
boso meni doik, tas ma tabu eis. Faik naa, ei to'a kuran hata?”
Boe ma ara raselu randaa rae, “Fai bakahulun, ai ta to'a kuran hata esa
boe na!”✡
36 Boe ma Ana kokolak tamba nae, “Tehuu hatematak ia laen ena. Mete
ma ei kadoik, na, to'u menin. Mete ma ei ka tas, na, menin boe. Mete ma
ta maena tafa, na, se'o heni ei badum esa fo hasa.
37 Huu hatahori Yahudir tao Au, leo hatahori manggarauk. Doo-doo faa
bali te ara mai humu Au. Sama leo hata fo ba'i Yesaya surak memak kana
ena nae:
‘Ara taon sama leo hatahori manggarauk!’ ”✡
38 Ara rafada rae, “Papa! Ai meni fela dua.”
Boe ma Yesus naselu nae, “Dai ena. Hae kokolak naa bali!”

Lamatuak Yesus neu hule-haradoi numa letek Setun (Mateos 26:36-46; Markus 14:32-42)

39 Yesus no ana nunin nara ra'a basa Paska, boe ma ara kalua reni letek
Setun reu, leo sira si'en.
40 Losa naa boe ma Ana nafada sara nae, “Ei muste hule-haradoi mita fo
soba-douk ta la'e ei.”
41 Basa de Ana heok ela sara faa. Ana la'ok ta losa dook, boe ma Ana
sendek luu-langgan fo hule-haradoi nae,

✡ **22:26** Mateos 20:25-27; 23:11; Markus 9:35; 10:42-44 ✡ **22:27** Yohanis 13:12-15 ✡ **22:30** Mateos 19:28 * **22:31** Nai susura dede'a Yunani, ara roke Petrus naden laen, ndia Simon. ✡ **22:35** Mateos 10:9-10; Markus 6:8-9; Lukas 9:3; 10:4 ✡ **22:37** Yesaya 53:12

42 “Papa! Mete ma Papa nau, na, piru heni doidosok ia dook ka numa
Au mai. Tehuu boso tungga Au hihii-nanaung; naa fo tungga kada Papa
hihii-nanaun mesa kana.”
43 [Boe ma Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai
fo natetea Ndia dalen.
44 Ana doidoso nalan seli ena, losa mbusen titi sama leo daak.]†
45 Ana hule-haradoi basa, boe ma Ana nambadeik neu natonggo no ana
nunin nara. Tehuu mana sungguk kara, nahuu ara manggu ralan seli ma
dalen nara sona.
46 Boe ma Yesus nafada nae, “Tao hata de ei sunggu?! Malole lenak ei
hule-haradoi mita fo neu ei hambu soba-douk, na, ei ta tuda.”

Ara humu rala Lamatuak Yesus (Mateos 26:47-56; Markus 14:43-50; Yohanis 18:3-11)

47 Yesus bei kokolak talo naa, boe ma Yudas (ana nuni kasalahunu duak
kara esa), mai no hatahori no'uk ka. Ana mai deka-deka Yesus fo nae holu
ma idun.
48 Tehuu Yesus nahara berak neun nae, “Weeh, Yudas! O mae se'o heni
Hatahori Dae-bafo Isi-isik pake i'iduk, do?”
49 Neu Yesus ana nunin laen nara bubuluk Yudas dudu'a manggaraun
talo naa, boe ma ara ratane Yesus rae, “Papa! Ai laban asa, do? Ai meni
fela nai ia.”
50 Boe ma esa numa sira mai lesu ndia felan, de tati naketu hatahori esa
ndi'i doo konan. Hatahori neni tati ketu ndi'i dook naa, malangga anggama
Yahudi malangga ina-huun hatahori neondan.
51 Tehuu Yesus naselu nae, “Hahae leo! Boso laban asa!” Boe ma Ana
nafaroe hatahori naa ndi'i doon, de tao nahain.
52 Hatahorir fo mana mai humu Yesus naa, sira: malangga anggama
Yahudi malanggan nara, lasi-lasi hadak kara ma mana manea Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk, ma hatahori laen bali. Yesus natane sara nae, “Talo bee?
Ei du'a mae, Au ia, hatahori manggarauk, losa ei mai humu Au pake tafa
ma tongga, do?
53 Tungga faik, Au anori ei nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, tehuu ta
hambu esa boe na mai humu Au. Tehuu elan numa naa leo! Ia, ei faim
ena. Hatematak ia, nitur malanggan koasan ia!”✡

Petrus laka ta nalela Lamatuak Yesus (Mateos 26:57-58, 69-75; Markus 14:53-54, 66-72; Yohanis 18:12-18, 25-27)

54 Basa boe ma ara humu rala Yesus, de le'a roon neni malangga anggama
Yahudi malangga ina-huun uman neu. Petrus oo la'o bambi-bambi tungga
dea boe.
55 Numa uma naa bebelan, hatahorir tao a'i mata mo'ok. Petrus oo neu
nanggatuuk dara a'i numa naa boe.
56 Hambu ata inak esa mete-nita Petrus nanggatuuk deka a'i. Ana mete
namumula Petrus matan, boe ma neu tui hatahori laen manuma naa nae,
“Wee! hatahori ia oo tungga Yesus boe!”
57 Tehuu Petrus laka nae, “Taa! Au ta alela Hatahori naa, ma. O bubuluk
hata?”
58 Ta dook ka boe ma hatahori esa leuk matan de mete-nita Petrus, boe
ma kokolak nae, “Memak, o ia, esa numa Yesus hatahorin nara mai, hetu?”
Tehuu Petrus nasabara nae, “Taa! O kada kokolak lelik!”

---

† **22:44** Susura dede'a Yunani lasin lenak ma lolen lenak ta surak lanek ka-43-44 ia. ✡ **22:53** Lukas 19:47; 21:37

59 Nai rarain fama te li'u esa, boe ma hambu hatahori laen esa bali
kokolak nae, “Wou! Au bubuluk, hatahori ia, Yesus ana nunin esa, huu
ndia oo hatahori Galilea boe.”
60 Tehuu Petrus laka nahere nae, “O baro lelik naa!” Ndaa no Petrus
kokolak talo naa, boe ma manu kokoa.
61 Yesus leuk, de mete neun. Boe ma Petrus nasaneda Yesus kokolan
bebeik kara naa nae, “Le'odaen ia, manu bei ta kokoa, tehuu o laka la'e
telu ena mae, o ta malela Au.”
62 Petrus nasaneda nala naa, boe ma ana kalua la'o ela uma bebelan naa,
ma bu'i nakarereu.

Ara popoko ma rakadadaek Lamatuak Yesus
(Mateos 26:67-68; Markus 14:65)

63 Boe ma hatahorir mana manea Yesus naa, mulai rakamamaek ma
pokopo rakamiminak kana.
64 Boe ma ara mboti Yesus matan pake temak, de ratanen rae, “Heeh!
Mete ma o Manetualain mana to'u dede'an, na, o selu sudik kana! See
ndia tutu o, ia?”
65 Basa boe ma ara o'ole-a'ali ralan seli.

Lamatuak Yesus nai mamana neketu-neladi dede'a anggama
(Mateos 26:59-66; Markus 14:55-64; Yohanis 18:19-24)

66 Bei huhua anak, te malangga anggama Yahudi malanggan nara, meser
anggamar, ma lasi-lasi hadak kara rakabua ena fo parisa Yesus dede'an.
Boe ma ara radenu hatahorir fo reu le'a reni Yesus neni mamana neketu-
neladi dede'a anggama neu.
67 Neu Ana maso nala dale ena, boe ma ara ratanen rae, “Soba o mafada
sudik kana dei! O ia, memak tebe-tebe ndia Karistus, do?”
Tehuu Ana naselu nae, “Leo mae Au aselu ae tebe oo, ei ta mamahere
boe.
68 Boe ma mete ma Au atane asafali ei dede'ak esa, neu ko ei ta maselu.
69 Ta dook ka te, Manetualain pake koasan ta neni babanggak naa, fo
so'u botik Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia. Basa boe ma Au anggatuuk uu
Ndia boboa konan fo parenda sama-sama uan.”✡
70 Basa sara ramanene rala naa, boe ma ara ratane rae, “Mete ma talo
naa, o du'a mae, o ia, Manetualain Anan, do?”
Boe ma Yesus naselu nae, “Memak, ei kokolan naa, tebe.”
71 Basa boe ma hatahorir mana parisa dede'ak kara raa rame-rame
kokolak rae, “Ita basa ngga tamanene talan ena, hetu? Ana so'uk aon
dadi neu Manetualain Anan. Ia, nakadadaek Manetualain ia! Tungga
ita anggama hohoro-lalanen, mete ma hambu hatahori tao aon sama leo
Manetualain, na, hatahori naa muste maten. Dadi talo bee? Ita ta parluu
sakasii bali. Hukun mates neun leo!”

23

Hatahorir le'a roo Yesus neni nggubenor Pilatus neu
(Mateos 27:1-2, 11-14; Markus 15:1-5; Yohanis 18:28-38)

1 Tehuu mana parisa dede'a anggama Yahudir raa, ta raena haak fo
hukun mates hatahori. Huu naa de ara le'a roo Yesus neu nasare
nggubenor numa man-parenda Roma manai naa, ndia Pilatus. Ara nau
fo nggubenor hukun Yesus.
2 De losa nggubenor matan, boe ma ara tui Yesus salan nara rae,
“Hatahori ia, tukan laban man-parenda Roma. Ana fee nenorik nae,

✡ **22:69** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

hatahorir boso bae bea fee man-parenda. Ana oo so'uk aon nae, ndia ia, Karistus fo hatahori Yahudi manen boe."
3 Nggubenor namanene nala naa, boe ma ana natane Yesus nae, "Tebe, do? O ia, hatahori Yahudi manen, do?"
Boe ma Yesus naselu nae, "Tebe. Sama leo papa kokolan naa."
4 Parisa basa, boe ma nggubenor nasare mbali malangga anggama malanggan nara ma hatahori no'uk kara raa. De nae, "Talo ia. Au ta hambu hatahori ia salan ba'u anak faa boe na."
5 Tehuu ara ratitingga rahere rae, "Taa, papa nggubenor. Hatahori ia neu fee nenorik nai bee a mesan, dunggu-mbau rau-inggur fo tao nehuuk. Ana tao nemuek mulai numa profensi Galilea mai, losa kota Yerusalem ia."

Nggubenor nadenu hatahorir fo roo Lamatuak Yesus neni manek Herodes neu

6 Nggubenor namanene nala naa, boe ma natane sara nae, "Mete ma talo naa, hatahori ia, hatahori Galilea, do?"
Boe ma ara raselu rae, "Tebe, Papa. Ana numa Galilea mai!"
7 Nggubenor bubuluk talo naa, boe ma ana nadenu sara roo Yesus neu nasare manek Herodes, mana parenda profensi Galilea. Faik naa, ana numa kota Yerusalem.
8 Manek Herodes namanene tutuik no'uk ka la'e-neu Yesus ena, ma ana hiik ka mete-nita Yesus numa fai bakahulun mai ena. Ana namahena fo bisa mete-nita Yesus natudu tanda heran esa-dua. Huu naa de neu ara roo Yesus neun, dalen namahoko nalan seli.
9 Boe ma ana natane mata-matak kara neu Yesus, tehuu Ana ta naselu hata esa boe na.
10 Herodes bei kola-kola no Yesus, tehuu malangga anggama malanggan nara ma meser anggamar mulai rafada seluk Yesus salan mata-matak kara bali neu manek.
11 Boe ma manek Herodes no soldadun nara mulai rakatitiik ma rakamamaek kana fo tao rakadadaek Yesus. Basa de ara feen pake badu neulauk esa sama leo manek kara rasi'e pake, boe ma ara rakatitiik kana rakandoo. De ara fee falik kana neni nggubenor Pilatus neu.
12 Fai bakahulun, nggubenor naa no manek Herodes mana musuk kara. Tehuu mulai numa faik naa mai dua sara ratia-laik.

Nggubenor naketu hukun mates neu Lamatuak Yesus (Mateos 27:15-26; Markus 15:6-15; Yohanis 18:39—19:16)

13 Basa boe ma Nggubenor Pilatus noke nala malangga anggama Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi hadak laen nara, sama-sama ro hatahori no'uk kara raa mai rakabubua fo ramanene ndia neketu-neladin.
14 Ana kokolak nae, "Ei mia Yesus neni au mai, ma makasasa'ek salak neun mae, Ana soa dudunggu rau-inggur fo laban man-parenda Roma. Au parisa alan no lutuk, numa ei matam mara, tehuu au ta hambu salak hata esa boe na.
15 Manek Herodes parisan ena boe, tehuu ta hambu salak hata esa boe na. Huu naa de ana fee falik Hatahori ia neni au mai. Hatahori ia ta naena salak hata-hata, de au ta bisa feen hukun mates.
16 Dadi au ae aketu talo ia: au adenu poko-femban, basa naa au akambo'ik kana."
17-18 Ara ramanene rala naa, boe ma mulai eki rame-rame rae, "Ta bisa! Tao misan. Makambo'ik kada Barabas."
[Ara eki talo naa, nahuu tungga teuk mete ma hatahori Yahudir tao feta Paska, nggubenor nasi'e nakambo'ik hatahori bui esa tungga ndia hihiin.]*

* **23:17-18** Lalanek manai kurun ia, ta hambu sana nai susura dede'a Yunani lasin lenak kara.

19 (Barabas ia, maso bui nahuu ana dadi mana nggenggefu, tao nehuuk
laban man-parenda Roma manai kota Yerusalem, ma ana oo nakanisa
hatahori boe.)
20 Tehuu nggubenor nau nakambo'ik Yesus. Dadi ana natane seluk
hatahori no'uk kara nae, “Mete ma au akambo'ik Yesus ia, na, talo bee?”
21 Tehuu basa sara eki rame-rame rae, “Taa! Paku tao misan nai ai
ngganggek lain leo! Paku tao misan nai ai ngganggek lain!”
22 Tehuu nggubenor nameda naa ta ndaa, boe ma natane seluk la'e ka
telun nae, “Tao hata de au muste paku tao isan talo naa? Ndia salan hata?
Au parisan ena, tehuu au ta hambu huun hata esa boe na, fo ae hukun
mates sana. De malole lenak au adenu kada poko-fembak kana, basa naa
mbo'ik kana.”
23 Tehuu basa hatahorir raa boe eki rahere bali fo rakasetik nau paku
tao risan neu ai ngganggek. Mate'en, nggubenor ta nakataka nala,
24 boe ma ana naketu tungga kada sira hihiin.
25 De ana nakambo'ik Barabas, mana laban ma mana makanisa hatahori
naa. Tehuu ana loo lima Yesus neu sira liman nara, mita fo ara tao Yesus
tungga sira hihiin nara.

Ara paku londa Lamatuak Yesus nai ai ngganggek lain (Mateos 27:32-44; Markus 15:21-32; Yohanis 19:17-27)

26 Basa naa, soldadu Romar le'a roo Yesus kalua numa kota Yerusalem
mai. Numa dalak, ara ratonggo ro hatahori esa numa kota Kirene mai,
nade Simon. Ana bei fo fali numa kota deak mai. Ara rakasetik kana
fo lemba-nasaa nala ai ngganggek naa nggati Yesus, boe ma la'ok tungga
Yesus dean.
27 Faik naa, hatahori no'uk ka mai tungga fo ranilu Yesus. Hambu inak
kara oo, bu'i rakarereu mbalin boe.
28 Yesus namanene ara bu'i talo naa, boe ma Ana nasare sara, de kokolak
nae, “Ina Yerusalem mara ein, ee! Hae bu'i soa-neu Au. Malole lenak bu'i
soa-neu ei ao heli-helim, ma ei anam mara.
29 Neu ko mbila-beinesak susa-sona mo'ok nae mai, losa hatahorir
kokolak rae, ‘Inak mana maua lenak, ndia inak bei ta bonggi nita, ma
bei ta nasusu nita ana mbimbila anak.’
30 Neu fai susa-sonak naa losa, hatahorir doidoso ralan seli, losa ara roke
rae, ‘Malole lenak letek kara ndefa mai fo tuni mala ai leo!’ Ara oo kokolak
boe rae, ‘No doidosok talo ia, malole lenak dae mbukuk kara tatana mala
ai leo!’✡
31 Mete ma hatahorir bisa tao susa-sonak talo ia soa-neu hatahori sala
taak kara, hata-bali neu hatahori manggarauk kara?”†
32 Neu soldadu le'a roo Yesus naa, ara oo le'a roo hatahori manggarauk
dua boe fo rae hukun tao risa sara sama-sama ro Yesus.
33 Ara losa mamanak esa nade, ‘Lete Langga Duik’. Boe ma ara
paku Yesus no hatahori manggarau kaduak kara raa reu sira esa-esak ai
ngganggen. Basa de ara rambaririik ai ngganggek kara raa. Ara londa
hatahori manggarauk esa neu Yesus boboa konan, ma esa bali neu boboa
kiin.
34 [Faik naa, Yesus hule-haradoi nae, “Papa! Lilii heni hatahori iar salan
nara, huu ara ta bubuluk hata fo ara taok.”]‡ Basa boe ma soldadur le'a
lot fo sangga bubuluk see ndia hambu Yesus bua-lo'an.✡

✡ **23:30** Hosea 10:8; Dae-bafo Beuk 6:16 † **23:31** Susura dede'a Yunani huuk nae, “Mete ma hatahorir bisa tao leo ia soa-neu ai huu bei horis, hata-bali soa-neu ai huu kamatuuk ena.” ‡ **23:34** a: Dede'a de'ek manai kurun ia, ta hambu sana nai susura dede'a Yunani no'uk ka fo lasin lenak ma lolen lenak. ✡ **23:34** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:19

35 Hatahori no'uk ka mai ranilu numa mamanak naa. Hatahori Yahudi
malanggan nara rakatitiik Yesus rae, “Ana tao nasoi-nasoda hatahori laen
ena, tehuu ta bisa tao nasoi-nasoda Ndia ao heli-helin. Mete ma Ndia ia,
tebe-tebe Karistus, fo Manetualain here memak kana ena, na, elan numa
naa fo Ana konda aon numa ai ngganggek naa mai leo.”✡
36 Soldadur raa oo rakatitiik kana boe. Ara feen ninu oe anggor makeis,✡
37 ma ara eki rakatitiik kana rae, “Mete ma o ia tebe-tebe hatahori Yahudi
manen, na, tao masoi-masoda o aom leo!”
38 Ara surak neu papak esa nae,
“Ia, hatahori Yahudi manen.”
Boe ma ara paku papak naa neu Yesus langgan ndandaan lain, fo rafada
huun hata de sira fee hukun neun.
39 Hatahori manggarauk esa fo neni londak nai Yesus boboan oo,
nakatitiik kana boe nae, “O tebe-tebe Karistus, do? Mete ma leo naak,
na, tao masoi-masoda ita basa ngga leo!”
40 Tehuu hatahori manggarauk esak naa ka'in nae, “Heeh! O ia, ta
mamata'u Manetualain, do? O hambu hukun mates sama leo Ndia boe.
41 Ita dua ngga hambu hukun ndaa no ita manggaraun. Tehuu hatahori
ia ta tao manggarauk hata-hata.”
42 Boe ma ana kokolak seluk nae, “Yesus, ee! Mete ma Papa to'u parenda
nai Papa mamana parenda-koasan ena, na, masaneda neu au, ee.”
43 Yesus naselu nae, “Au afada memak! Faik ia oo, o maso muni nusa
tetuk do inggu temak muu sama-sama mua Au boe.”

Lamatuak Yesus mate
(Mateos 27:45-56; Markus 15:33-41; Yohanis 19:28-30)

44-45 Faik naa, ledo namatetu ena. Tehuu ledo ta nasa'a, de makiu-
makahatuk tatana nala mamanak naa, losa li'u telu ledo bobon. Numa
Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, hambu tema ririndi loak neni londak
fo babata Manetualain Kama Malalaon Mate'en. Medak neu ma, tema
ririndik naa sii ba'en neu dua.✡
46 Numa mamanak ‘Langga Duik’ naa, Yesus oo eki boe nae, “Papa!
Hatematak ia, Au loo lima Au samaneng neu Papa liman.” Ana kokolak
basa talo naa, boe ma ketu ani hahaen memak.✡
47 Hambu komedan soldadu Roma esa, nambariik deka no Yesus ai
ngganggen. Neu ana mete-nita Yesus mamaten naa, boe ma ana koa-kio
Manetualain nae, “Waa! Hatahori ia tebe-tebe Hatahori dale ndoos, ee!”§
48 Neu hatahori no'uk kara mana rakabua numa naa mete-rita Yesus
mamaten naa, boe ma ara fale dalen nara, ma ara fali ro dale mana sonak
kara.
49 Tehuu Yesus hatahorin nara rambariik numa dook ka mai fo mete
Yesus mamaten. Inak kara mana tunggan numa Galilea mai losa Yerusalem
oo ruma naa boe.✡

Ara ratoi Lamatuak Yesus
(Mateos 27:57-61; Markus 15:42-47; Yohanis 19:38-42)

50-51 Neu Yesus maten ena, boe ma hambu hatahori esa sangga dalak fo
nae nakonda Yesus ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek mai. Hatahori
naa, naden Yusuf, numa kota Arimatea mai. Ndia naa, dalen ndoos,
tao hata fo neulauk no'uk ka. Ana nahani taa-taa Manetualain natudu
parenda-koasan. Ndia oo hatahori esa numa mana parisa dede'a anggama

---

✡ **23:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:8 ✡ **23:36** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22 ✡ **23:44-45** Kalua numa Masir mai 26:31-33 ✡ **23:46** Sosoda Kokoa-kikiok kara 31:5 § **23:47** Dede'a de'ek dede'a Yunani nai ia, sosoa-ndandaan oo bisa nae, “Hatahori ia ta naena salak hata-hata” boe. ✡ **23:49** Lukas 8:2-3

Yahudi mai boe, tehuu ana ta nakaheik no sira neketun fo hukun mates Yesus.
52 Huu ana nae nakonda Yesus ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek
lain mai, de ana neu nasare aok mbali nggubenor Pilatus fo nae noke
nafafa'u mamates naa.
53 Pilatus nakaheik kana, boe ma ana neu nakondan. Basa de ana
mbomboti mamates naa no tema banggana'uk. Boe ma ana neu nalololi
mamates naa neu batu bolok esa, hatahorir bei fo to'i ralan dadi rates.
Rates naa, bei ta ralololi rita mamates esa nai naa boe na.
54 Yesus mamaten naa, la'e-ndaa fai kaliman. Neu Yusuf asa ratoi basa
naa, ledo bobok ena. Mete ma ledo tesa ena, na, hatahori Yahudi fai
huhule-haradoin mulai ena.
55 Inak kara raa fo mana sama-sama ro Yesus numa Galilea mai, ara oo
reu tungga Yusuf boe fo sangga bubuluk rae, ana nambeda mamates naa
nai rates bee.
56 Mete ratalolole rala rates naa mamanan, boe ma inak kara raa fali
reu sadia rambe no mina kaboo menik. Ledo tesa boe ma, ara hahae tao
ue-osa tungga hatahori Yahudi fai huhule-haradoin hohoro-lalanen. Ara
rahani fai huhule-haradoik la'o seli, dei fo ara rae reu ngganggari rambe
neu Yesus ao-mbaa mamaten.✡

24

Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai!
(Mateos 28:1-10; Markus 16:1-8; Yohanis 20:1-10)

1 Neu fai Menggu lole manggaledon, inak kara raa reni mina kaboo
menik ma rambe fo reni Yesus raten reu.
2 Ara losa naa, boe ma mete-rita batu mo'ok fo ara paken tatana rates
naa lelesun, loli neni tataik neu ena.
3 De ara dudi reni rates dale reu, tehuu ta mete-rita Yesus ao-mbaa
mamaten nai naa ena.
4 De ara ramananauk kana. Medak neu ma, hambu hatahori dua pake
bua-lo'a manggadilak, rambariik reu inak kara raa boboan.
5 Inak kara raa ramata'u ralan seli, de rate'e langgan nara losa daer.
Boe ma hatahori kaduak kara raa ratane rae, “Tao hata de ei mai sangga
hatahori masodak nai hatahori mates mamanan?
6 Yesus ta sana ia ena! Ana nasoda fali numa mamaten mai ena. Fama
te ei lilii heni hata fo nafada nitan neu Ana bei numa Galilea, do?
7 Te Ana nafada memak nae, neu ko ara se'o heni Hatahori Dae-bafo Isi-
isik neni hatahori manggarauk liman neu. Boe ma ara paku rakanisan neu
ai ngganggek. Tehuu bei-nesan boe ma Ana nasoda fali numa mamaten
mai.”✡
8 Ara ramanene rala naa, dei de rasaneda Yesus kokolan fai bakahulun
naa.
9 Boe ma ara fali lai-laik fo rafada Yesus ana nuni kasalahunu esan nara,
ma hatahori laen mana tungga Ndia.
10 (Inak kara mana reni rates reu naa, sira Yakobis inan Maria, ma Maria
numa nggorok Magdala mai. Boe ma Yohana ma inak laen ruma bali. Inak
kara iar ndia reu tui basa iar reu Yesus nedenun nara.)
11 Tehuu neu ana nunin nara ramanene tutuik naa, ara du'a rae, inak
kara raa kada kokolak lelik.

✡ **23:56** Kalua numa Masir mai 20:10; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:14 ✡ **24:7** Mateos 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Markus 8:31; 9:31; 10:33-34; Lukas 9:22; 18:31-33

12 Tehuu Petrus nambadeik, de nalaik neni rates neu. Losa naa, boe
ma ana mete neni rates dale neu, tehuu mete-nita kada tema mbomboti
mamates. Boe ma ana fali ma dudu'a nae, “Ia talo bee ia ena, ee?”*

Lamatuak Yesus ana nunin dua ratonggo roon numa dalak mana neni Emaus neu
(Markus 16:12-13)

13 Faik naa, Yesus ana nunin dua reni nggorok esa reu, nade Emaus.
Doon numa kota Yerusalem mai, fama te kilo salahunu esa.†
14 Neu ara bei la'ok naa, ara kola-kola la'e-neu Yesus mamaten.
15 Medak neu ma, Yesus mesa kana deka-deka no dua sara, de la'ok sama-
sama no sara.
16 Tehuu ara ta ralela rae, Ndia naa, Yesus, nahuu Lamatuak tao sara fo
boso ralela.
17 Boe ma Yesus natane sara nae, “Ei dua ngga kola-kola hata ia, de?”
Dua sara ramanene rala naa, boe ma ara rambariik. Matan nara nok
bali ara susa ralan seli.
18 Boe ma mana nade Kleopas, natanen nae, “Papa ia, nok bali hatahori
beuk fo ta bubuluk hata mandadi bei lai-laik ia numa Yerusalem, do?”
19 Boe ma Yesus natane nae, “Hata naa de?”
Ara raselu rae, “Yesus numa Nasaret mai naa! Hatahori naa, tebe-tebe
Manetualain mana to'u dede'an. Ma Manetualain fee koasa neun fo tao
tanda heran mata-matak kara. Ana oo malelan seli nanori hatahorir boe.
Basa hatahorir hii ralan seli neun. Ma Manetualain oo hii nalan seli neun
boe.
20 Naa te, ai malangga anggama Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi
hadak kara humu ralan. De ara loo liman neni nggubenor neu fo hukun
mates sana. Basa de ara paku rakanisan numa ai ngganggek.
21 Makasososan ai basa ngga mamahena mae, Ndia ia, Karistus fo mai
nakambo'ik ai nusan numa man-parenda Roma mana tuni-ndeni ai mai.
Tehuu fai Limak bei lai-laik ia, ara rakanisan ena.
22 Hatematak ia, ai tamba pangganaa. Te bebeik kara ia, ai inam mara
mai tui rae, huhuak ka sira reni rates reu.
23 Boe ma ara tui rae, Yesus ao-mbaa mamaten, mopon ena. Boe ma ara
mete-rita Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai nafada
sara nae, Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena!
24 Ai nonoon hida ramanene rala naa, boe ma ralaik reni rates reu. De
ara oo mete-rita sama leo inak kara raa nefadan nara boe. Ara oo ta mete-
rita Yesus ao-mbaa mamaten boe.”
25 Dua sara tui basa talo naa, boe ma Yesus nahara neu sara nae,
“Ei nggoa bebem mara seli! Tao hata de ei ta nau mamahere hata fo
Manetualain mana to'u dede'an nara rafada memak kana numa lele uluk
mai ena!
26 Ara surak ena rae, Karistus naa, muste hambu doidosok talo naa, dei
fo Ana simbo hada-horomatak ma koasa ta neni babanggak.”
27 Boe ma Yesus nanori sara, basa hata fo Manetualain mana to'u dede'an
nara surak la'e-neu Karistus ena. Mulai numa ba'i Musa susuran mai, losa
mana to'u dede'ak laen nara enan.
28 Neu ara sangga losa Emaus, boe ma Yesus tao leo bali Ndia nae la'o
nakandoo.
29 Tehuu dua sara roke rae, “Papa! Leo taak mua ai le'odaen ia, te ledo
sangga tesa ena.” Boe ma Yesus maso sama-sama no dua sara uma dale
reu.

---

* **24:12** Hambu susura dede'a Yunani ketuk ta surak lanek ka-12 ia. † **24:13** Susura dede'a Yunani surak nae, *“stadia* 60 numa Yerusalem mai”. *Stadia* 60 naa, sama leo kilo 11,1.

30 Neu ara ranggatuuk fo rae ra'a, boe ma Yesus ha'i nala roti balok esa.
De Ana hule-haradoi noke makasi neu Manetualain, boe ma Ana fifi'i ba'e
roti naa. Neu Ana soro fee dua sara roti naa,
31 dei de dua sara ralelan rae, naa, Yesus. Tehuu medak neu ma, mopok
kana numa matan nara mai.
32 Boe ma dua sara rakokola aok rae, “Awii! Neu tamanene tala Ana
kokolak tao manggaledo mana to'u dede'ak kara susuran, ita tameda nok
bali ita dalen nara rombe-rombe.”
33 Faik naa oo, dua sara rambadeik de fali tutik ka reni Yerusalem reu
boe. Ara ratonggo ro Yesus ana nuni kasalahunu esan nara, ma hatahori
laen mana makabua numa naa.
34 Boe ma ana nunik kara raa rafada dua sara rae, “Memak tebe
Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena. Bebeik kara natudu
aon neu ka'a Pe'u.”‡
35 Boe ma hatahori kaduak kara raa oo, tui hata mandadi numa dalak
boe, losa dua sara bisa ralela Yesus, neu Ana fifi'i ba'e roti.

Lamatuak Yesus natudu matan neu ana nunin nara (Mateos 28:16-20; Markus 16:14-18; Yohanis 20:19-23; Nedenuk kara Tutuin 1:6-8)

36 Neu ana nunin nara bei tui-tui la'e-neu dede'ak naa, medak neu ma,
Yesus mesa kana nambariik neu taladan nara. Ana lole haran neu sara
nae, “Soda-molek!”
37 Tehuu ara nggengger ma ramata'u, nahuu rae hetuk ka maro.
38 Tehuu Yesus kokolak nae, “Tao hata de ei mamata'u ma ei dalem mara
babati talo ia? Ei ta mamahere mae, Au ia ndia asoda fali numa mamates
mai ena, do?
39 Hena mete Au limang ma eing nggara. Ia Au. Loo limam mara mai, fo
ei mesa ngga mafaroe leo! Naa fo ei mamahere mae, ia Au, ta maro. Maro
ao-mbaa taak, ma ei basa ngga bisa mete-mita Au ao-mbaang, hetu?!”
40 Yesus bei kola-kola talo naa, boe ma Ana natudu sara foa manai liman
ma ein.
41 Ara ramahoko ralan seli, nahuu Yesus nasoda fali numa mamaten mai
ena. Ara pangganaa, nahuu ara ta bisa bubuluk, talo bee de bisa dadi talo
naa. Boe ma Yesus natane sara nae, “Ei mi'a hata nai ia, ee?”
42 Boe ma ara loo fee Yesus i'a neni tunuk bibiak esa.
43 Yesus simbo nala i'ak naa, de Ana na'an numa matan nara.
44 Boe ma Ana kokolak nae, “Talo bee? Ei bei masaneda Au sama-sama
ua ei ndia fai bakahulun? Au afada ei neu faik naa ae, basa hata fo
Manetualain mana to'u dede'an nara surak la'e-neu Au naa, ana muste
mori-dadi. Fo ndia numa ba'i Musa mai, ma mana to'u dede'ak laen nara,
ma numa buku Sosoda Kokoa-kikiok mai.”
45 Basa boe ma Ana tao namaneu dudu'an nara fo ara bubuluk no tetuk
Manetualain Susura Malalaon sosoa-ndandaan.
46 Ana kokolak seluk nae, “Manetualain mana to'u dede'an nara surak
ela rae, Karistus fo Manetualain nadenun mai naa, muste hambu doidoso
mata-matak kara, basa boe ma maten. Tehuu neu bei-nesan Ana nasoda
fali numa mamaten mai. Te ara surak basa-basa sara ena, na!
47 Hatematak ia Au fee koasa fo ei meni Hara Lii Malole ia neni basa
hatahori nusa-nusak kara miu, mulai numa Yerusalem ia neu. Mafada
sara mae, hatahori mana manaku sala-singgon ma fali neni Manetualain
neu, neu ko Manetualain koka heni basa sala-singgon nara.
48 Ei muste dadi miu sakasii fo tui-bengga mae, Au hambu doidosok, boe
ma mate, basa de asoda fali numa mamates mai.

---

‡ **24:34** Susura dede'a Yunani nae ‘Simon’ nai ia. Simon naa, ndia Petrus naden laen.

49 Neu ko Au adenu Dula-dale Malalaok fo Au Amang helu-bartaan ena.
Tehuu ei muste mahani nai kota Yerusalem ia, losa simbo koasa numa nusa
tetuk do inggu temak mai.”✡

Lamatuak Yesus hene neni nusa tetuk do inggu temak neu
(Markus 16:19-20; Nedenuk kara Tutuin 1:9-11)

50 Faik esa, Yesus noo sara reni kota deak reu. Neu ara deka ro nggoro
Betania, boe ma Ana botik liman, de kokolak fee sara baba'e-babatik.✡
51 Ana bei kola-kola fee baba'e-babatik talo naa, boe ma Ana hene neni
nusa tetuk do inggu temak neu.
52 Basa sara mete-rita naa, boe ma ara sendek luu-langgan nara fo
rakaluku-rakatele neun. Basa de ara fali reni Yerusalem reu ro dalen nara
ramahoko ralan seli.
53 Tungga faik, ara rakabua nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk fo so'uk
kokoa-kikiok neu Manetualain.

Papa Teofilus! Au tutuing losa ia dei.

Soda-molek,
Lukas

✡ **24:49** Yoel 2:28-29; Yohanis 14:16-17; Nedenuk kara Tutuin 1:4 ✡ **24:50** Nedenuk kara Tutuin 1:9-11

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tungga Yohanis

Yesus naa, see?

1 Makasososan, Manetualain Dede'a-kokolan hambun ena.
Manetualain Dede'a-kokolan naa, ndia Hatahori esa.
Hatahori naa, sama-sama no Manetualain.
Ma Ndia oo, ndia Manetualain boe.
2 Neu lalai no dae-inak bei ta dadi,
Hatahori naa hambu memak kana ena, sama-sama no Manetualain.
3 Manetualain nakadadadik basa-basan, pake Ndia Dede'a-kokolan naa.
Ta hambu buas esa dadi boe na, mete ma Hatahori naa ta adu sana.
4 Ndia naa, masodak oka-huun.
Dadi hatahori mana hambu masodak tetebes,
ara rasoda numa Ndia mai.
Ana oo sama leo Manggaledok mana masa'ak boe,
fo hatahori mana leo-la'o nai Manggaledok naa,
bisa mete-nita ma nalela.
5 Manggaledok naa, sa'an tora maso neni makiuk neu;
ma makiuk ta bisa nakatataka nala Manggaledok naa.
Huu Manggaledok naa, nasa'a nakandoo.
6 Hambu hatahori laen esa, nade Yohanis. Manetualain oo nadenun boe,✡
7 fo dadi sakasii fo mana nafada hatahorir la'e-neu Manggaledok naa, mita fo basa hatahorir bisa ramahere neu Manetualain nahuu Yohanis kokolan naa.
8 Yohanis ia, ta ndia Manggaledok naa. Tehuu Manetualain nadenun fo nafada hatahori la'e-neu Manggaledok naa.
9 Hatahori fo mana dadi Manggaledok tetebes naa nae neni dae-bafok ia mai. Manggaledok naa, tao nala basa hatahorir mete-rita basa hata fo tetebes sara.
10 Leo mae Ana nakadadadik basa-basan manai dae-bafok ia ena, tehuu hatahorir marai dae-bafok ia ta ralela sana, neu Ana mai leo nai ia.
11 Leo mae Ana mai leo no Ndia hatahori heli-helin nara, tehuu ara ta nau simbok kana.
12 Leo mae talo naa, tehuu basa hatahorir mana simbok ma ramahere neun, Ana fee sara haak fo dadi reu Manetualain anan nara.
13 Naa, sama leo sira neni bonggi seluk kara ena. Tehuu sira neni bonggi beun nara raa, ta sama leo hatahori bonggi kakana ana. Ma ta numa touk esa hihiin mai, fo hambu tititi-nonosik. Te ara dadi reu Manetualain anan nara, nahuu Manetualain ndia fee sara masoda beuk naa.
14 De *'Manetualain Dede'a-kokolan'* naa oo,
neni bonggik dadi neu hatahori dae-bafok boe.
Ana nasoda nai ita taladan.
Ita mete-tita Ndia ta neni babanggan.
Ndia ta neni babanggak talo naa, nahuu Ndia naa, Manetualain Ana kise mu'en.
Ana hii natudu Ndia dale susuen neu ita,
nahuu Ndia hada-tataon memak leo naak.
Ma basa hata fo Ana kokolak la'e-neu Manetualain, memak tetebes.

✡ **1:6** Mateos 3:1; Markus 1:4; Lukas 3:1-2

15 Yohanis naa, nafada la'e-neu Hatahori ia. Ana eki nae, “Nenene, ee!
Ndia ia, ndia au tuik ena ae, ‘Neu ko Hatahori esa nae mai. Ndia naa, ta
neni babanggak lena heni au. Au bei ta neni bonggik, te Ana nakahuluk
ena na!’ ”
16 Yohanis kokolak talo naa, nahuu Hatahori naa hii nalan seli natudu
Ndia dale susuen. Ma Ana tao la'i-la'ik kana talo naa nakandoo fee ita basa
ngga.
17 Lele uluk, ba'i Musa ndia nakonda Manetualain Hohoro-lalanen neu
ita bei-ba'in nara. Tehuu hatematak ia Hatahori naa, ndia Yesus Karistus,
ndia natudu Manetualain dale susuen neu ita. Ma basa hata fo Ana kokolak
la'e-neu Manetualain, memak tetebes.
18 Ta hambu tita hatahori esa boe na, mete-nita tetebes Manetualain.
Tehuu Ndia Ana kise mu'en fo Ana suek naa, ndia natudu ita Manetualain
dalen ena. Kanak naa, hambun nai Ndia Aman boboan. Huu Ndia oo ndia
Manetualain boe.

Yohanis Mana Saranik natudu Lamatuak Yesus (Mateos 3:1-12; Markus 1:1-8; Lukas 3:1-18)

19 La'e esa, hatahori Yahudi malanggan nara marai Yerusalem radenu
malangga anggama hida, ma hatahori hida ruma leo Lewi fo mana rasi'e
raono-lalau nai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun mai. Ara reni
lee Yarden boboan seri reu,* fo ratane Yohanis Mana Saranik rae, “O ia,
Karistus fo Manetualain helu-bartaa ena nae nadenun mai, do?”
Boe ma ana nafada sara nae, ndia naa, see.
20 Ana manaku no ledo-ledo nae, “Taa. Karistus ta ndia au.”
21 Boe ma ara ratane seluk bali rae, “Mete ma talo naa, o ia, see? Ba'i
Elia, do?”
Ana naselu nae, “Taa boe.”
Ara ratane rakandoo bali rae, “Boso losak o ia, Manetualain mana to'u
dede'an laen, do?”
Ana naselu nae, “Taa boe.”✡
22 Basa boe ma ara ratane bali rae, “Mete ma talo naa, o ia, see? Mafada
dei! Huu ai muste fali miu mafada malanggan nara mana madenu ai.
Tulun, dei!”
23 Boe ma ana kokolak tungga hata fo ba'i Yesaya surak nita nae,

“Au ia, ndia hatahori mana bolu nai mamana nees nae,
‘Basa hatahorir sadia tao neulau dalak kara,
fo simbok Lamatuak mamain!
Tao matetu dalak kara fo soru Ndia.’ ”✡
24 Nai hatahorir maruma Yerusalem mai taladan nara raa, hambu
hatahori hida oo ruma partei anggama Farisi mai boe.
25 De ara ratane Yohanis rae, “Talo ia. Mete ma o ta ndia Karistus, ta
ba'i Elia, ma ta Manetualain mana to'u dede'an naa, tao hata de o sarani
hatahorir? O hambu haak numa bee mai?”
26 Boe ma Yohanis naselu nae, “Au ia sarani hatahorir pake kada oe mesa
kana. Tehuu hambu Hatahori esa nai ei taladam mara ena, te ei ta malela
sana.
27 Ndia naa, ta neni babanggak lena heni au, leo mae au ndia mulai anori
akahuluk hatahorir. Leo mae dadi kada Ndia hatahori neondan oo au ta
andaa boe.”†

---

* **1:19** Yohanis mamanan sarani hatahorir, hambun nai lanek ka-28. ✡ **1:21** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:15; 18; Maleaki 4:5 ✡ **1:23** Yesaya 40:3 † **1:27** Susura dede'a Yunani huuk nae, “sefi kada ndia sopatun talin oo au ta andaa boe.” Sosoan nae, Yohanis kada hatahori kadi'ik. Leo mae dadi kada Lamatuak Yesus hatahori neondan oo ndia ta nandaa boe.

28 Basa dede'ak bebeik kara iar dadi numa Betania, numa lee Yarden
boboan seri. Yohanis no ana nunin nara sarani hatahorir ruma naa.‡

Lamatuak Yesus naa, sama leo Manetualain Bibi lombo Anan

29 Neu be'e-mai, boe ma Yohanis mete-nita Yesus la'ok neni ndia
mai. De ana kokolak nae, “Mete neu Hatahori manai naa dei! Ndia
naa, Manetualain Bibi lombo Anan mana dadi tunu-hotuk fo koka heni
hatahorir marai dae-bafok ia sala-singgon nara.
30 Hatahori ia, ndia au afada neu ei afik ka ae, ‘Neu ko hambu Hatahori
esa sou mai. Ndia naa, ta neni babanggak lena heni au, nahuu Ana mai
nakahuluk numa au mai ena.’
31 Fai uluk au ta bubuluk, mete ma Ndia naa, Karistus. Leo mae talo naa,
tehuu au bubuluk ena, au muste akalelelak kana neu hatahori Isra'el asa.
Huu naa de au mai fo sarani hatahorir pake oe.
32-33 Manetualain nadenu au fo sarani hatahorir pake oe. Ana oo nafada
au boe nae, ‘Neu ko Hatahori esa nae neni o neti. Boe ma Au Dula-daleng
konda neu leo nai Ndia. Hatahori naa, neu ko ndia neni Au Dula-dale
Malalaong, fo fee koasa neu Au hatahoring nggara.’ Neu Hatahori naa
mai, au bei ta bubuluk ae, Ndia naa ndia Manetulain nafada memak neu
au. Tehuu neu au mete-ita Manetualain Dula-dalen konda numa lalai mai
sama leo mbui lunda sina tee neu Ndia lain, dei de au bubuluk ae, ‘Ndia
ia, ndia Hatahori naa!’
34 Au mete-ita dede'ak kara raa unik au mata de'e heli-heling. De au
afada ei ae, ‘Hatahori mana maik naa, ndia Manetualain Anan!’ ”

Lamatuak Yesus here Ndia ana nuni makasososan nara

35 Neu be'e-mai, Yohanis nambariik no ndia ana nunin dua.
36 Neu Yohanis mete-nita Yesus la'ok nesik naa, ana nafada nae, “Mete
dei! Ndia naa, Manetualain Bibi lombo Anan fo neu ko dadi neu tunu-
hotuk!”
37 Basa boe ma Yohanis ana nuni kaduan nara fo mana nenene kokolan
naa la'o elan, de la'ok tungga Yesus.
38 Boe ma Yesus leuk dea, de mete-nita sara tungga Ndia. De Ana natane
sara nae, “Talo bee? Parluu, do?”
Ara ratane rasafalin rae, “*Rabi* leo nai bee?” (Nai sira dede'a Aram, *‘Rabi’*
naa sosoa-ndandaan nae, ‘Papa Meser’.)
39 Yesus naselu nae, “Mai fo mete-mita no ei mata heli-helim leo.” Boe
ma ara tunggan, de mete-rita Ndia mamana leleon. Neu ara losa, nai rarain
li'u haa ledo bobon. De ara leo ro Yesus losa ledo tesa.
40 Numa hatahori kaduak kara raa mai fo mana nenene Yohanis kokolan,
de la'ok tungga Yesus naa, esa nade, Anderias. Ndia ia, Simon Petrus fadin.
41 Anderias fali losak ka boe ma neu sangga ka'an Simon, de nae,
“Ka'a, ee! Ai matonggo mia *Mesias* ena!” (Nai sira dede'an, *‘Mesias’*
sosoa-ndandaan nae, ‘Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain helu-bartaa
memak kana numa lele uluk mai ena, fo nae nadenun mai.’)
42 Basa de ana nuni no ka'an neni Yesus neu.
Yesus mete-nita Simon, boe ma Ana nafada nae, “O ia, Simon. O amam
ndia, Yohanis. Mulai numa hatematak ia neu, hatahorir roke o, *‘Kefas’* ”
(Sosoa-ndandaan sama no ‘Petrus’, ndia ‘batu’.)§

---

‡ **1:28** ‘Betania’ ia, laen numa nggoro Betania mana deka-deka no kota Yerusalem mai. Tehuu mamanan ta bubuluk kana no tetuk. Hatahori malelak kara dudu'a rae, fama te ia sama leo nusa Basan manai dano Galilea boboan dulu, huu Yosefus oo surak mamanak naa naden ‘Batanea’ boe. Yosefus naa, hatahori Yahudi esa, mana surak Isra'el tutuin fee man-parenda Roma. § **1:42** Nadek *Kefas* naa, numa dede'a Aram *mai, kefa*. Sosoa-ndandaan nae ‘batu’. Nadek *Petrus* naa, numa dede'a Yunani mai, *petra*. Sosoa-ndandaan oo ‘batu’ boe.

Lamatuak Yesus noke Felipus no Natanel

43-44 Numa naa oo hambu hatahori laen esa boe, nade Felipus. Ndia nggoro-tadu huun, ndia Betseda. Petrus no Anderias oo ruma naa mai boe.

Neu be'e-mai, boe ma Yesus naketu nae neni profensi Galilea neu. Ana neu natonggo no Felipus, de Ana noken nae, “Mai, tungga Au fo dadi muu Au hatahoring!”

45 Basa de Felipus neu sangga Natanel, boe ma nafadan nae, “Ka'a, ee! Ai matonggo mia Hatahori naa, fo ba'i Musa surak kana nai Manetualain Hohoro-lalanen dale ena. Manetualain mana to'u dede'an nara lele uluk oo, surak la'e-neu Hatahori ia boe. Naden Yesus numa nggoro Nasaret mai. Aman, nade Yusuf.”

46 Tehuu Natanel naselu nae, “Hatahori Nasaret!? Awii! Ta hambu hata esa boe na fo neulauk kalua numa naa mai!”

Boe ma Felipus nae, “Weeh! Boso talo naa. Mai fo o mesa ngga mete-mita leo!”

47 Neu Natanel la'ok mai, Yesus mete-nita memak kana ena, boe ma nae, “Ndia ia, hatahori ndoos! Huu nai dalen dale, ta hambu puputa-papatak. Ndia ia, hatahori Isra'el isi-isik!”*

48 Natanel natane nae, “Talo bee de Lamatuak nalela au?”

Yesus naselu nae, “Talo ia. Au mete-ita o ena, neu o bei numa ai huuk naa taen.† Neu oras Felipus bei ta neti nanggou o.”

49 Boe ma Natanel manaku nae, “Papa Meser ia, tebe-tebe Manetualain Anan! Ma Papa oo ai hatahori Isra'el Manen boe!”

50 Yesus natanen nae, “Ndondoon naa o ia, mamahere neu Au nahuu bebeik kara ia Au ae, ‘Au mete-ita o, neu o bei numa ai huuk naa taen,’ do? Masaneda, te neu ko o mete-mita dede'ak ta neni babanggak kara bali!

51 Tetebes! Au afada memak. Neu ko ei mete-mita lalai natahuka. Boe ma Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak konda-hene dae-lain nai Au matang. Te Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik.”‡

2

Feta kabin numa nggoro Kana

1 Neu bei-nesan, hambu feta kabin numa nggoro Kana, nai profensi Galilea. Yesus inan tungga.

2 Yesus no ana nunin nara oo hambu nonokek boe. De ara oo reu boe.

3 Tehuu doo-doo boe ma oe anggor manai mamana feta mulai basan. De Yesus inan nafadan nae, “Tulun, dei! Te sira oe anggor basan ia ena.”

4 Tehuu Yesus naselu nae, “Mama. Tao hata de mama nau Au ndia koladu? Au fain bei ta nandaa ia.”

5 Tehuu inan nafada neu hatahori mana maue-osar marai naa nae, “Nenene, ee! Ana nadenu ei tao hata, na, kada tao tungga leo.”

6 Numa naa, hambu nggusi nee, fo hatahorir tao sara numa batu mai. Nggusi esa naa natandee oe fama te liter 75-115. Hatahori Yahudir rasi'e

---

* **1:47** Yesus nakaminak dede'a de'ek nai ia. Lelek fo Manetualain bei ta fee nadek ‘Isra'el’ neu ba'i Yakob, nadek Yakob sosoa-ndandaan, ‘mana kedi-irak’. (Mete nai *Tutui Makasososak* 27:1-40, 32:22-32.) Yesus hahambun nai ia nae, Natanel ia, hatahori Isra'el fo mata-aok laen numa ba'i Yakob mai. Huu Natanel ia, hatahori dale ndoos. † **1:48** Dede'ak Indonesia pake dede'a de'ek ‘ai kaak’ numa dede'a de'ek Yunani *συκῆ (sukē)*. Tehuu Susura Malalaok natudu ai huuk esa nai naa, hatahorir rasi'e ra'a boan. Nai Indonesia dulu, hatahorir ta ra'a ‘ai kaak’ boan. Dadi ‘ai kaak’ manai Susura Malalaok dede'a Indonesia, ta sama no ita ai kaan manai ia. ‡ **1:51** Nai *Tutui Makasososak* 28:10-17, Yakob nala me'i numa Betel. Numa me'in dale, ana mete-nita Manetualain atan nara konda-hene nai heda-huuk esa, fo Yakob seseik kana “lelesu mana neni nusa tetuk do inggu temak neu”.

pake oe numa nggusi leo naak mai, fo tao ralao aok tungga sira anggaman hohoro-lalanen.
7 Boe ma Yesus nafada hatahori mana maue-osar raa nae, “Miu ha'i oe
fo madai neu nggusir raa.” De ara radai losa sofe sara tetu-tetu.
8 Boe ma Ana nafada sara nae, “Ndui mala faa, fo menin neni malangga
feta neu.” De ara tao tungga.
9 Losa naa, malangga feta naa soba sudik oe naa. Ta bubuluk te oe
naa dadi anggor ena! Ana pangganananaa, huu ana ta bubuluk ara hambu
anggor naa numa bee mai. (Tehuu hatahori mana maue-osar raa bubuluk.)
Boe ma ana nanggou nala baroit touk.
10 De ana nae, “Talo ia. Ita si'en, tenu umak ba'e oe anggor neulaun
lenak nakahuluk. Mete ma hatahorir rinu no'uk ka ena, dei fo ana kalua
anggor nomer kaduan. Tehuu o tao masafalin. O kalua anggor nomor
kaduan nakahuluk, basa dei de anggor neulaun lenak nakahitok!”
11 Dede'ak naa dadi numa nggoro Kana, manai profensi Galilea. Naa,
makasososan fo Yesus tao tanda heran fo hatahorir mete-ritan. Ana natudu
Ndia ta neni babanggan talo naa, boe ma ana nunin nara ramahere neun.
12 Basa boe ma Yesus, Ndia inan, Ndia fadin nara, ma Ndia ana nunin
nara konda reni kota Kapernaum reu. Tehuu ara leo numa naa kada faik
hidak ka.✡

Lamatuak Yesus husi-mbuu heni hatahorir ruma Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun mai
(Mateos 21:12-13; Markus 11:15-17; Lukas 19:45-46)
13 Neu hatahori Yahudir fai malolen Paska deka-deka mai ena, Yesus
hene neni kota Yerusalem neu.✡
14 Numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan, Yesus mete-nita hata-
horir rase'o sapi, bibi lombo, ma mbui lunda sina fo hatahorir hasa,
fo paken dadi neu tunu-hotuk. Numa naa oo hambu mei fo hatahorir
paken soa-neu Manetualain nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa, tehuu
hatahorir pake mei naa dadi neu mamana tuka doik boe.
15 Boe ma Ana ha'i nala tali fifiik hida, de Ana i'in dadi neu fifiuk. Basa
de Ana husi-mbuu heni basa sara ruma uma bebelan naa mai. Ana oo foo
heni basa sapir ma bibi lombor lala'en boe. Ana fae nalengga-natono meir,
ma mbo'a sasarak heni doik kara raa.
16 Boe ma Ana naonda hatahori mana se'o mbui lunda sinar nae, “Ba'u
kalua heni basa buas sara iar ruma ia mai! Mamanak ia, ta pasar! Boso
tao Au Amang Uman dadi neu mamana danggan!”
17 Boe ma ana nunin nara rasaneda Manetualain Susura Malalaon surak
nae,
“Au sue-lai alan seli neu Manetualain Uman.
Huu naa de au daleng dere-dere hiek fo anea ndia nade malolen.”✡
18 Basa de hatahori Yahudi malanggan nara radenu Yesus rae, “Mete ma
O memak maena haak husi-mbuu hatahorir talo naa, na, matudu tanda
heran esa neu ai fo dadi bukti!”
19 Yesus naselu nae, “Mete ma ei makalulutu mamana malalaok ia, neu
ko bei-nesan, Au ambadedeik falik kana.”✡
20 Tehuu ara rasabara rae, “Hambu nai bee? Te hatahorir rambadedeik
Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ia doon teuk haa hulu nee. Tao hata de O
du'a mae, O parluu kada faik telu a fo mambadedeik falik kana?!”
21 Tehuu ara ta ralela, mete ma Yesus kokolak la'e-neu Ndia ao-inan, fo
sama leo mamana malalaok esa.

✡ **2:12** Mateos 4:13 ✡ **2:13** Kalua numa Masir mai 12:1-27 ✡ **2:17** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:9 ✡ **2:19** Mateos 26:61; 27:40; Markus 14:58; 15:29

22 Dadi mai fai bakadean, neu Yesus mate ena, basa de nasoda fali numa
mamaten mai, dei de ana nunin nara rasaneda hata fo Ana nafada memak
neu sara ena. Boe ma ara ramahere neu hata fo Manetualain Susura
Malalaon surak numa lele uluk mai, ma hata fo Yesus nafada memak neu
sara ena.

Lamatuak Yesus bubuluk basa hatahorir dale kuru-eron

23 Yesus leo taak numa kota Yerusalem, fo tungga fai malole Paska numa
naa. Boe ma hatahori no'uk ka mete-rita tanda heran nara fo Ana taok, de
ara ramahere neun.
24-25 Tehuu Yesus ta namahere sara, nahuu Ana bubuluk basa hatahorir
dale kuru-eron nara ena. Ana ta parluu hatahorir rafadan, nahuu Ndia
mesa kana bubuluk memak hatahori dae-bafok nenggetuu-nemberiin ena.

3

Lamatuak Yesus kokolak no Nikodemus

1 Hambu hatahori esa numa partei anggama Farisi mai, nade Nikodemus.
Ndia ia, hatahori Yahudi meser ina-huun esa.
2 La'e esa, ana mai neu le'odaek fo natonggo no Yesus. Boe ma ana nae,
“Papa Meser! Ai bubuluk mae, Manetualain ndia nadenu Papa fo manori
ai. Tanda heran nara fo Papa taok kara raa ratudu bukti rae, Manetualain
ndia fee koasa neu Papa. Mete ma ta talo naa, na, neu ko tanda heran nara
raa ta bisa dadi.”
3 Yesus naselu nae, “Tebe! Ma Au oo, ae afada talo ia boe: mete
ma hatahori ta neni bonggi falik, na, ana ta bisa dadi neu Manetualain
hatahorin.”
4 Boe ma Nikodemus natane nae, “Tehuu talo bee de hatahori bisa neni
bonggi falik talo naa, mete ma ana namo'o mamais ena!? Ana ta bisa maso
fali neni inan ta'in dale neu la'e kaduan, basa fo inan bonggi seluk kana.
Ta bisa dadi, hetu!?”
5 Yesus naselu nae, “Tebe! Tehuu Au afada talo ia: hatahori muste
bonggin nenik oe fo dadi lolo-laok, ma bonggin nenik dula-dalek fo dadi
hatahori beuk. No dalak naa, dei fo ana bisa maso dadi neu Manetualain
hatahorin.
6 Hatahori dae-bafok bonggin numa hatahori dae-bafok mai, tehuu
hatahori dula-dalen bonggi beuk kana numa Manetualain Dula-dalen mai.
7 Boso heran, mete ma Au afada ae, ‘Ei muste neni bonggi beuk, fo hambu
masoda beuk’.
8 Ita takasasamak kana no anin. Anin fumbu tungga ndia hihiin. Ita
bisa tamanene liin, tehuu ta bubuluk ana numa bee mai, ma nae bee neu.
Basa hatahorir fo neni bonggi beuk numa Manetualain Dula-dalen mai oo
leo naak boe. Ita bisa mete-tita Manetualain Dula-dalen tao hatahorir dadi
beuk ena, mae ita ta talela talo bee de dede'ak naa bisa dadi.”
9 Boe ma Nikodemus natane nae, “Talo bee de bisa dadi talo naa?”
10 Yesus naselu nae, “Wee, ka'a. Ka'a dadi neu hatahori Isra'el meser
ina-huun ena. Tao hata de ka'a ta nalela dede'ak bebeik kara iar?
11 Au afada hata fo tetebes. Au ma Au hatahoring nggara, malela dede'ak
bebeik kara iar. Huu ai dadi sakasii la'e-neu dede'ak kara fo ai mete-mita
no ai mata heli-helin nara ena. Tehuu ei ta simbok no malole ai kokolan.
12 Neu Au afada la'e-neu hata mandadik kara rai dae-inak, ei ta nau
mamahere. Hata-bali mete ma Au afada la'e-neu hata mandadik kara rai
lalai. Neu ko lena-lenak bali ei ta mamahere!
13 Ta hambu hatahori esa boe na hene neu nasare mbali Manetualain
nai lalai. Kada Au mesa ngga, ndia Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia fo mana
konda numa Ndia mai.

14 Lele uluk numa mamana nees, ba'i Musa londa mengge riti esa neu ai
lain, fo basa hatahorir mete-ritan, boe ma ara hambu sodak. Dede'ak leo
naak oo muste dadi soa-neu Au, Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia boe. Neu ko
ara rae londa Au neu ai lain,✡
15 fo basa hatahorir mana ramahere neu Au, hambu masodak tetebes ta
mana ketuk.
16 Huu Manetualain sue nalan seli neu basa hatahorir marai dae-bafok
ia, de Ana nadenu Au, Ndia Ana kise mu'en ia, mita fo basa hatahorir mana
ramahere neu Au, ta lenggo fe'e numa Manetualain mai. No dalak naa, ara
hambu masodak tetebes ta mana ketuk.
17 Manetualain ta nadenu Au, Ndia Anan neni dae-bafok ia mai, fo huku-
doki hatahorir. Tehuu Ana nadenu Au fo tao asoi-asoda hatahorir numa
sala-singgon nara huku-dokin mai.
18 Manetualain ta hukun hatahori mana namahere neu Au. Tehuu Ana
naketu memak huku-dokik soa-neu hatahori ta mana namahere neu Au,
nahuu hatahori naa ta namahere neu Au, ndia Manetualain Ana kise mu'en
ia.
19 Talo ia: Manetualain haitua manggaledok mai ena fo nasa'a nai dae-
bafok ia. Tehuu hatahori hihiin lenak leo-la'o nai makiu-makahatuk. Ara
ta nau leo-la'o nai manggaledok, nahuu sira tatao-nono'in, ta neulauk. Huu
naa de Manetualain nae hukun asa.
20 Huu basa hatahorir mana tao ta neulauk kara, mburuk ro manggale-
dok naa. Ara ta hii manggaledok naa nasa'a neu sara, mita fo manggaledok
naa boso lufa nakaholak manggaraun nara.
21 Tehuu hatahorir mana tao tungga hata fo ndoos, ara mai, mita fo
manggaledok naa nasa'a neu sara. Huu manggaledok naa natudu nae,
sira tao tungga Manetualain hihii-nanaun.”

Lamatuak Yesus ma Yohanis Mana Saranik

22 Basa naa, Yesus no Ndia ana nunin nara kalua numa kota Yerusalem
mai, de ara leo taak numa dae Yudea. Numa naa, ara sarani hatahorir.
23-24 Faik naa, Herodes asa bei ta sese Yohanis Mana Saranik neni bui
dale neu. De Yohanis oo sarani hatahori numa nggoro Ainon, deka nai
nggorok Salim boe, nahuu hambu oe no'uk ka nai naa. Boe ma hatahorir
reni Yohanis reu rakandoo fo ana sarani sara.✡
25 Hatahori anggama Yahudir raena hadak esa fo tao ralao aok, dei fo
ara bole hule-haradoi. Numa naa, hambu hatahori Yahudi esa, nadede'a
no Yohanis ana nunin nara la'e-neu dala-hadak naa.
26 De ara reni Yohanis mai fo rafada rae, “Papa Meser! Masaneda do taa,
neu Hatahori fo mana sangga papa numa lee Yarden boboan seri naa, fo
papa nafadak nae, Ndia naa, ndia Karistus? Ana oo sarani hatahorir boe!
De ta hambu reni ai mai bali! Huu basa hatahorir reni kada Ndia reu!”
27 Yohanis naselu nae, “Talo ia! Hatahorir ta bisa tao hata-hata, mete ma
Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak, ta nasosoi dalak feen.
28 Ei mesa ngga mamanene ena, au afada no ledo-ledo ae, ‘Au ia, ta
ndia Karistus naa, fo ita tahani a neun. Tehuu Manetualain nadenu au
akahuluk, fo asosoi dalak soa-neu Karistus. Talo kada naa leo!’✡
29 Lololek, baroit touk naena baroit inak. Tehuu baroit touk sakasiin, fo
mana nambariik no ndia, dalen namahoko mete ma ana bubuluk baroit
touk namahoko. Yesus naa, sama leo baroit touk esa. Ma au ia, sama leo
Ndia sakasiin. Huu naa de hatematak ia, au daleng namahoko nalan seli.
30 Nenenin lenak ndia, Ana muste tamba nakandoo dadi neu hatahori
mo'o-inahuuk, ma elan fo au boe kuran akandoo dadi hatahori kadi'i
anak.”

✡ **3:14** Susura Rerekek 21:4-9 ✡ **3:23-24** Mateos 14:3; Markus 6:17; Lukas 3:19-20 ✡ **3:28** Yohanis 1:20

Hatahori mana konda numa nusa tetuk do inggu temak mai

31 Yohanis tuti kokolan bali nae, “Ana konda numa Manetualain manai
lalai mai, huu naa de Ndia mo'on lena heni basa-basan. Tehuu au numa
kada dae-bafok ia mai, huu naa de au sama leo basa hatahorir marai dae-
bafok ia. Au kokolak la'e-neu basa hata mandadik tungga faik rai dae-
bafok ia. Tehuu mana konda numa Manetualain manai lalai mai naa, neu
ko Ndia ta neni babanggan lena heni basa-basan.
32 Ana nafada la'e-neu hata fo Ndia mesa kana mete-nita ma namanenen
ena. Tehuu hatahorir ta simbok no malole hata fo Ana nafadak ena.
33 Mete ma hatahori simbok no malole hata fo Hatahori manuma lain mai
naa nafadan ena, naa oo natudu bukti boe nae, ana namahere Manetualain
kokolan naa, tetebes.
34 Hatahori fo Manetualain nadenun mai naa, nafada Manetualain hara
hehelun. Huu Manetualain fee Ndia Dula-dalen fo koasan ta kala basak
neun.
35 Huu Amak manai nusa tetuk do inggu temak, sue nalan seli neu Anan.
Ma Ana loo lima basa-basan neu Kanak naa liman.✡
36 De hatahori fo mana namahere neu Kanak naa, ara hambu masodak
tetebes ta mana ketuk. Tehuu hatahori fo ta mana namahere neun,
ma ta tao tungga Ndia hara hehelun, ara ta hambu masodak naa, huu
Manetualain natudu nakandoo Ndia nasan fo huku-doki sara.”

4

Lamatuak Yesus kokolak no inak esa numa Samaria

1-2 Mete ma takasasamak Yohanis no Yesus, na, Yesus ana nunin nara
mulai sarani hatahori mana tungga Ndia no'un lenak. Yesus mesa kana
ta sarani hatahori, kada Ndia ana nunin nara ndia sarani hatahorir. Neu
Yesus bubuluk nae, hatahori numa partei anggama Farisi mai ramanene
Yesus asa sarani hatahorir no'un lenak ena,
3 boe ma Yesus no ana nunin nara la'o ela dae Yudea, fo fali reni profensi
Galilea reu.
4 Tehuu ara muste la'ok resik profensi Samaria fo tora losa Galilea.
5 Ara la'ok, boe ma ara losa kota esa nai Samaria, nade Sikar, deka-deka
nai dae fo ba'i Yakob feen neu ndia anan Yusuf.✡
6-8 Nai naa, hambu oe matak esa, nade ‘Yakob oe matan’. Ledo namatetu,
boe ma Yesus asa losa mamanak naa. Ana nameda manggu numa sira
lala'on mai, de Ana nanggatuuk hahae aon numa oe matak naa. Basa de
Ndia ana nunin nara la'o ela mesa kana neu naa, de ara maso reni kota
reu hasa nana'ak.

Boe ma inak esa numa kota naa mai, fo neu nala oe nai oe matak naa.
Yesus noken nae, “Ka'a inak. Au bisa oke oe nininuk faa dei do?”
9 Tehuu inak naa nggengger, nahuu hatahori Yahudi ta nasi'e nakabubua
no hatahori Samaria. De ana natane nasafali mbali Yesus nae, “Wee! To'o
hatahori Yahudi. Au ia, hatahori Samaria. Ta sala ia, do? To'o noke ninu
numa au mai?”✡
10 Yesus nafada nae, “Talo ia. Mete ma ka'a inak bubuluk hata fo
Manetualain nae fee neu basa hatahorir, ma bubuluk Au mana noke
nininuk ia, See, neu ko ka'a inak noke nasafali oe numa Au mai. Boe
ma Au fee oe mana neni masodak.”✡
11 Inak naa nae, “To'o ndundui le'a oen taa. Ma oe matak ia oo demak
ka boe. Numa bee mai, To'o nae hambu oe mana neni masodak naa? Do,
oe naa nai bee bali?

✡ **3:35** Mateos 11:27; Lukas 10:22 ✡ **4:5** Tutui Makasososak 33:19; Yosua 24:32 ✡ **4:9** Esra 4:1-5; Nehemia 4:1-2 ✡ **4:10** Yermia 2:13; Sakaria 14:8; Yeskiel 47:9

12 Bisa dadi talo bee fo To'o ta neni babanggan lena heni ai ba'in Yakob!
Ana ndia la'o ela oe matak ia soa-neu ai. Ma ndia mesa kana oo ninu numa
oe matak ia mai boe. Ndia anan nara ma bandan nara oo leo naak boe."
13 Yesus naselu nae, "Masaneda, ee! Hatahori mana rasi'e rinu numa oe
matak ia mai, neu ko ara dale mada seluk bali.
14 Tehuu hatahori mana ninu oe fo Au feek naa, neu ko ana ta dale mada
seluk bali. Huu oe fo Au feek naa, sama leo oe matak esa fo nasapura dea
mai. Oe naa, neni masodak tetebes ta mana ketuk."
15 Inak naa nae, "Mete ma talo naa, na, To'o fee au oe naa leo, mita fo
au ta dale mada bali! No dalak naa, au hae mai ndui oe la'i-la'ik kana nai
ia bali."
16 Boe ma Yesus nadenun nae, "Talo ia. Ka'a inak fali muu ngga dei.
Manggou ka'a inak saon, basa naa fali ia mai."
17-18 Ana naselu nae, "Tehuu au sao taak."
Boe ma Yesus nae, "Tebe. O kokolak ndoos. Huu o sao mita touk lima.
Ma hambuk hatematak ia oo, ta o saom boe."
19 Boe ma inak naa nae, "Awii! Hatematak ia au bubuluk ena, To'o ia,
Manetualain mana to'u dede'an esa.
20 Dadi au ae atane. Ai hatahori Samaria bei-ba'in nara rakaluku-
rakatele neu Manetualain nai letek Gerisim.* Tehuu ei hatahori Yahudir
mae, mete ma nau makaluku-makatele neu Manetualain, na, basa
hatahorir muste reni Yerusalem reu. Tungga To'o, mana ndaak naa, ndia
bee?"
21 Yesus naselu nae, "Ka'a inak mamahere neu Au kokolang ia, huu ia
tetebes. Mae makaluku-makatele neu Amak Manetualain nai letek ia do,
nai Yerusalem do, neu ko losa fain, dua sara nanalan ta bali.
22 Ei hatahori Samariar ta bubuluk no'uk ka la'e-neu ei makaluku-
makatele neu see. Tehuu ai hatahori Yahudir bubuluk no'uk ka la'e-neu
Manetualain fo ai makaluku-makatele neun. Huu Ana nau pake ai fo
sosoi dalak, mita fo hatahorir bisa hambu masoi-masodak numa sira sala-
singgon nara mai.
23 Neu ko losa fain, ndia mulai numa hatematak ia mai ena, hatahorir
mana makaluku-makatele no ndoos neu ita Aman manai nusa tetuk do
inggu temak, na, ara rakaluku-rakatele neu Ndia, tungga Ndia Dula-dalen
ma tungga hata fo ndoos. Amak manai nusa tetuk do inggu temak, hii
hatahori matak leo naak fo mana nakaluku-nakatele neu Ndia.
24 Manetualain naa, dula-dalek. Dadi hatahori fo mana nakaluku-
nakatele neun naa, muste nakaluku-nakatele tungga Ndia Dula-dalen, ma
tungga hata fo ndoos."
25 Inak naa nafada nae, "Au bubuluk ena, Mesias naa nae mai, ndia
hatahorir seseik rae, 'Karistus', fo Manetualain helu-bartaa memak kana
fo nae nadenun mai. Mete ma Ana mai ena, na, neu ko Ana nafada basa-
basan neu ita."
26 Yesus naselu nae, "Ndia Au ia ena, fo mana kokolak hatematak ia."
27 Neu Ndia ana nunin nara fali numa kota mai, boe ma ara heran, nahuu
mete-rita Yesus kokolak no ina Samaria esa. Tehuu ta hambu esa boe na,
natane inak naa nae, "O nau hata?" Ma ta hambu esa boe na natane Yesus
nae, "Tao hata de Lamatuak kokolak no inak ia?"
28 Boe ma inak naa la'o ela nggusin neu naa, fo fali neni kota dale neu.
Boe ma ana tui hatahorir marai naa nae,
29 "Mai fo mete sudik Hatahori ia dei! Huu Ana buka nakambela basa-
basan fo au tao itak. Boso losak Ndia ia, Karistus, fo Manetualain helu-
bartaa ena fo nae nadenun mai!"

* **4:20** Letek Gerisim naa, deka no nggorok Sikem nai profensi Samaria. Nai susurak dede'a Yunani kada surak nae, "nai letek ia". Tehuu hatahori malelak kara basa sara rae, letek naa naden, ndia "Gerisim".

30 Boe ma hatahorir kalua numa kota naa mai, de reu ratonggo roon.
31 Ndaa no inak naa bei fo fali neni kota neu, Yesus ana nunin nara
fufudin rae, “Papa Meser! Mai mu'a dei!”
32 Tehuu Ana naselu nae, “Au aena nana'ak ena fo ei ta bubuluk kana.”
33 Ndia ana nunin nara ratatane aok esa mbali esa rae, “Talo bee ia? See
ndia mai ena fo neni feen nana'ak?”
34 Tehuu Yesus nafada nae, “Talo ia. Manetualain nadenu Au fo tao
tungga Ndia hihii-nanaun, ma akalala'ok Ndia ue-osan losa basan. Naa,
sama leo nana'ak soa-neu Au.
35 Ei masi'e suri-memete nai tine-osir, boe ma makandandaak mae, ‘Bei
ela bulak haa bali, dei fo bisa ketu-koru.’ Nenene, ee! Au afada, mete ma ei
suri-memete matalolole, tine-osir hatematak ia rahani a ena fo ketu-koru.
Tine-osir raa, sama leo hatahori no'uk kara marai naa, fo reni ita mai. Huu
hatahorir raa rahani a ena fo ramahere neu Au.
36 Ta kada naa mesa kana, tehuu mana ketu-koruk kara fo mana
raduduru sira buna-boan nai nggudan dale, ara mulai simbo rala sira
nggadin ena. Sira raa, sama leo mana roo hatahorir fo ramahere neu
Manetualain, boe ma hambu masodak tetebes ta mana ketuk. No dalak
naa, hatahori fo mana sele-tande bini-nggees, ma hatahori fo mana ketu-
koru buna-boan bisa ramahoko sama-sama.
37 Hatahorir rae, ‘Hatahori esa sele-tande bini-nggees; hatahori laen
nakabubua ndia buna-boan.’ Naa, ndaa naa.
38 Au adenu ei ena fo miu maduduru buna-boak numa hatahori laen
ue-osan mai. Memak ei ta ndia maue-osa, tehuu ei ndia hambu nanalak
numa sira sota-benggen mai.”
39 Faik naa, hambu hatahori Samaria no'uk ka marai kota naa ramahere
neu Yesus, nahuu inak naa kokolan nae, “Ana buka nakambela basa-basan
fo au tao itak ena.”
40 De neu faik fo ara reni Yesus reu, ara roke-hule mbalin rae, “Papa, mai
leo mua ai dei!” Boe ma Ana leo taak fai dua numa naa.
41 Ma hatahori laen no'uk ka oo ramahere neun boe, nahuu Ndia
kokolan.
42 Ara oo rafada inak naa boe rae, “Afik ka naa, ai mamanene kada
o kokolam mesa kana. Tehuu hatematak ia, ai mamahere neun, nahuu ai
mamanene no ai ndi'i doo heli-helin numa Ndia mai. Ai bubuluk tebe-tebe
mae, Hatahori ia, ndia bisa tao nasoi-nasoda ita basa ngga marai dae-bafok
ia numa ita sala-singgon nara mai.”

Lamatuak Yesus tao nahai penggawe esa anan

43 Yesus asa leo basa numa naa, boe ma ara la'o rakandoo reni profensi
Galilea reu.
44 (La'e esa Yesus kokolak nita nae, “Hatahorir ta hii fee hada-horomatak
neu Manetualain mana to'u dede'an nai ndia nggoro-tadu heli-helin.”)✡
45 Fai bakahulun, neu bei ta feta Paska, hatahori Galilear no'uk ka reni
kota Yerusalem reu ena, fo tao fai malole nai naa. De ara hambu lelak
mete-rita basa hata fo Yesus taok numa Yerusalem. Huu naa de neu Ana
fali neni Galilea neu, ara simbok kana no malole.✡
46 Basa de Yesus asa la'o rakandoo bali reni nggorok Kana manai profensi
Galilea reu. Ana tao nita oe dadi anggor numa naa.

Neu faik naa, hambu penggawe esa numa kota Kapernaum mai. Ana
toun namahedi.✡
47 Neu faik fo penggawe naa namanene nae, Yesus fali neni Galilea neu
numa profensi Yudea mai, boe ma ana la'ok nda'e neni Kana neu sangga

✡ **4:44** Mateos 13:57; Markus 6:4; Lukas 4:24 ✡ **4:45** Yohanis 2:23 ✡ **4:46** Yohanis 2:1-11

Yesus. Natonggo noon, boe ma ana kokoe nasi-nasi fo Yesus konda neu tao nahai ndia anan. Huu kanak naa nae mate ena.
48 Yesus nafada penggawe naa nae, “Mete ma ei ta mete-mita Au tao
tanda heran mata-matak, na, ei ta nau mamahere neu Au!”
49 Penggawe naa naselu nae, “Lamatuak, tulun mai dei. Te mete ma taa,
na, au anang maten ia ena.”
50 Boe ma Yesus nafadan nae, “Fali muu ngga leo. Te o anan naa, sodak.”
Boe ma ana hekor nasafali de fali memak, nahuu ana namahere Yesus
kokolan naa.
51 Neu ana fali, ndia hatahori mana maue-osan nara mai ratonggo roon
numa dalak rae, “Papa boso susa bali, huu papa anan sodak ena.”
52 Boe ma natane sara nae, “Ana mulai hai ndia li'u hida?”
Ara raselu rae, “Ndia afik ka ledo namatetu li'u esa, katobin konda
memak.”
53 Boe ma penggawe naa nasaneda memak nae, ndia anan dadi hai ena,
mulai numa Yesus nafada nae, “Papa anan naa, sodak.” De ana no basa
ndia uma isin ramahere neu Yesus.
54 Mandadik ia, ndia tanda heran kaduan fo Yesus taok, neu Ana kalua
numa Yudea mai, fo neni Galilea neu.

5

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori kekok esa numa lifu Batesda

1 Basa naa, hambu anggama Yahudi fai malolen esa. Huu naa de Yesus
asa la'ok reni kota Yerusalem reu.
2 Numa naa, hambu lifu esa naena pandopo lima deka no lelesu esa,
nade Lelesu Bibi lombo. Nai sira dede'a Aram, lifu naa naden *‘Batesda’*.*
3 Hambu hatahori kamahedik no'uk ka rasi'e rahani rai pandopor raa.
Ha'i netuduk leo: hatahori pokek, hatahori kekok, ma hatahori ta mana
bisa nakaundak. [Ara rahani a, faik bee fo oe naa mulai nadombo.
4 Huu la'e-la'e esa, Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak
mai maso neni oe naa dale neu, fo dombo nakababalik oe. Basa naa, see
ndia maso nakahuluk neni oe naa dale neu, na, ana ndia hai numa hedin
mai.]†
5 Numa naa, hambu hatahori esa namahedi teuk telu hulu falu ena.
6 Boe ma Yesus mete-nita hatahori naa sunggu numa naa. Ana bubuluk
hatahori naa namahedi dook ka ena, de Ana natane nae, “Ka'a, ee! Nau
hai, do?”
7 Ana naselu nae, “Nau a mesan, Papa. Tehuu mana dadi kai-baak, ndia:
mete ma oe mulai nadombo ena, ta hambu hatahori fo ko'o au uni oe dale
uu. Mete ma au soba aong, na, hambu hatahori laen maso nakahuluk
numa au mai ena.”
8 Boe ma Yesus nadenun nae, “Mambariik leo! Lulu mala o nene'im, fo
fali muu ngga leo.”
9 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma hatahori naa hai memak. De ana
nambadeik, ha'i nala nene'in, boe ma ana mulai la'ok fali neu ngga.
Mandadik naa la'e-ndaa hatahori Yahudi fai huhule-haradoin.
10 Dadi hatahori Yahudir malanggan nara rafada hatahori bei fo hai naa
rae, “Woi! O bubuluk, do taa? Faik ia, fai hahae tao ue-osa. Tungga ita

* **5:2** Hambu susura dede'a Yunani ketuk surak ‘Betesda’, ketuk surak ‘Betsata’, ma ketuk bali surak ‘Betsaida’. Lelesu Bibi lombo oo, hambun nai *Nehemia* 3:1, 32; 12:39 boe. Kota Yerusalem naena lelesu no'uk ka maso neni kota neu. Lelesur raa esa-esak no nenenin. Lele uluk ara rasi'e pake Lelesu Bibi lombo ia, fo bibi lombor maso resik naa. † **5:4** Dede'a de'ek neni surak manai kurun ia, ta hambu sana nai susurak dede'a Yunani fo lolen lenak ma lasin lenak kara.

anggama hohoro-lalanen, ta bole hambu hatahori esa boe na tao ue-osa, sama leo o ko'o muni o nene'im!”✡
11 Ana naselu nae, “Awii, papa nggara ein, ee! Papa sara boso mamanasa.
Te Hatahori fo mana tao nahai au naa, ndia parenda au nae, ‘Lulu mala o
nene'im, fo fali muu ngga leo.’ ”
12 Boe ma ara ratanen rae, “Weeh! Mana nadenu o ko'o nene'im naa,
see?”
13 Tehuu hatahori bei fo hai naa, ta nalela Yesus naa, see. Yesus kalua
no neneek ena, nahuu hambu hatahori no'uk ka ruma naa.
14 Doo-doo boe ma Yesus natonggo no hatahori naa numa Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk bebelan. Boe ma Yesus nafadan nae, “Nenene, ee!
Hatematak ia o hai ena. Boso tao salak bali, mita fo o boso hambu mala
hata fo manggata'an lenak bali.”
15 Boe ma hatahori naa neu sangga hatahori Yahudir malanggan nara,
de nafada nae, “Mana tao nahai au naa, nade Yesus.”
16 Huu naa de ara mulai tao doidoso Yesus, nahuu Ana tao nahai hatahori
la'e-ndaa fai huhule-haradoik.
17 Tehuu Yesus nafada sara nae, “Talo ia. Au Amang ta nalela hahae tao
ue-osa. Dadi Au oo aue-osa akandoo boe.”

Lamatuak Yesus nakaheik aon nae, Ndia naa, Manetualain Anan

18 Hatahori Yahudir malanggan nara henggenee rala Yesus rae, Ana
nalena langga sira hohoro-lalanen la'e-neu fai hahae tao ue-osa, huu naa
de ara sangga dalak barakain lenak bali fo rae tao risan. Lena-lenak bali,
Ana oo nafada boe nae, Manetualain naa, Ndia Aman. No Ana kokolak talo
naa, Ana so'uk aon sama leo Manetualain.
19 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Tebe! Au afada memak ae, Au ta bisa
tao hata-hata numa Au ao heli-heling mai. Au ia, Manetualain Anan. Huu
naa de Au bisa tao tungga kada hata fo Au mete-ita Amak taon. Au mete-ita
Au Amang tao hata, na, Au oo tao tungga talo naa boe.
20 Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak sue-lai nalan seli neu Au,
fo Ndia Anan. Ana oo natudu Au basa-basan fo Ana taok boe. Neu ko Ana
nau natudu Au basa hata fo ta neni babanggak bali, mita fo ei mete-mitan,
de heran bali-bali!
21 Au Amang tao nasoda falik hatahori mates. Leo naak oo, neu ko Au
fee masodak tetebes tungga Au hihiin soa-neu see a mesan boe.
22 Teteben, talo ia: Amak mesa kana ta naketu-naladi huku-dokik soa-
neu hatahorir. Tehuu Ana loo lima basa-basan neu Au, huu Au ia, Ndia
Anan. Dadi Au ndia aketu-aladi ae, hatahori tatao-nono'in ndoos do taa.
23 Au Amang hii fo basa hatahorir fee hada-horomatak neu Au, sama
leo ara oo fee hada-horomatak neu Ndia boe. De mete ma hatahori ta
mana fee hada-horomatak neu Au, fo Ndia Anan ia, na, ana oo ta fee hada-
horomatak neu Amak mana nadenu Au ena boe.
24 Tebe! Au afada memak. Hatahori fo mana namanene Au kokolang,
ma namahere neu Manetualain mana nadenu Au, na, ana hambu nala
masodak tetebes ta mana ketuk ena. Manetualain ta huku-doki sana bali.
Hukun mates ta tuda la'e hatahori naa bali, tehuu ana maso dadi neu
hatahori mana masodak nakandoo no Manetualain ena.
25 Tebe! Au afada memak. Ndia fain deka-deka mai ena, ndia mulai
hatematak ia ena, fo hatahori mates namanene harak numa Au mai, ndia
Manetualain Anan. Huu hatahori fo mana namanene ma simbok no malole
Au kokolang, neu ko ana hambu masodak tetebes.
26 Basa masodak kara raoka nai Au Amang. Ana oo fee Au koasa fo ba'e
masodak tetebes neu hatahorir boe. Te Au ia, Ndia Anan na.

✡ **5:10** Nehemia 13:19; Yermia 17:21

27 Au Amang oo fee haak ma koasa neu Au boe, fo aketu-aladi basa
hatahorir huku-dokin, nahuu Au ia, ndia Hatahori Dae-bafo Isi-isik.
28 Ei boso heran neu hata fo Au kokolak ia, te ta dook ka bali, neu ko
basa hatahori mates sara ramanene Au harang.
29 Basa naa, neu ko ara rasoda fali ruma mamaten nara mai. De ara kalua
numa rates mai. Hatahori fo bakahulun tao neulauk, hambu masodak
tetebes ta mana ketuk. Tehuu hatahori fo bakahulun tao manggarauk,
hambu huku-dokik nakandoo.”✡

Hambu sakasii no'uk ka mana rafada la'e-neu Lamatuak Yesus

30 Yesus kokolak tamba nae, “Au ta bisa tao hata-hata, mete ma Au bei ta
amanene numa Au Amang mai. Mete ma Au amanene basa ena, dei fo Au
aketu-aladi hatahori dede'an. Huu naa de hata fo Au aketuk naa tetebes.
Au ta soba tungga Au hihii-nanau heli-heling mesa kana, tehuu tungga Au
Amang hihii-nanaun. Te Ana ndia nadenu Au na!
31 Mete ma kada Au mesa ngga ndia afada la'e-neu Au aong, na, Au
kokolang naa bisa ta nemeherek.
32 Tehuu hambu hatahori laen dadi sakasii la'e-neu Au. Ma Au bubuluk
ara kokolak tetebes la'e-neu Au.
33 Ei madenu mita hatahori fo neu natane Yohanis Mana Saranik. Boe
ma ana kokolak tetebes la'e-neu Au.✡
34 Naa te Au ta parluu hatahori dae-bafok nekehein. Tehuu Au fee
nesenedak dede'ak bebeik kara iar, fo ei bisa hambu masoi-masodak numa
ei sala-singgom mara mai.
35 Yohanis kokolan naa, sama leo lambu esa mana mbila manggaledok.
Neu manggaledon bei mbila nasa'a, ei dalem namahoko.
36 Naa te hambu Hatahori esa mana kokolak tetebes la'e-neu Au, ta neni
babanggak lena heni Yohanis. Hatahori naa, ndia Au Amang manai nusa
tetuk do inggu temak, mana loo lima ues no'uk ka neu Au, fo Au akalala'ok
kasa losa basan. Ues sara iar, ndia ratudu bukti rae, Amak ndia nadenu
Au.
37 Ma Ndia mana nadenu Au oo, kokolak tetebes la'e-neu Au boe. Ei mesa
ngga bei ta mamanene mita Ndia haran pake ei ndi'i doo heli-helim, do,
mete-mita no masasare matak Ndia mata-aon.✡
38 Manetualain Dede'a-kokolan ta leo nai ei dalem, nahuu ei ta mama-
here neu Au, fo Ana nedenuk.
39 Ei hii parisa no lutu-lelon Manetualain Susura Malalaon, nahuu ei
dudu'a neu ko nai naa, ei matonggo dalak fo hambu masodak tetebes ta
mana ketuk. Naa te Susurak kara raa surak la'e-neu Au.
40 Tehuu ei ta nau meni Au mai, boe ma maso dadi miu Au hatahoring,
mita fo ei bisa hambu mala masodak tetebes ta mana ketuk naa.
41 Au ta parluu fo hatahori so'uk Au.
42 Tehuu Au bubuluk no tetar ei dale kuru-erom. Huu naa de Au bubuluk
ae, ei ta maena susue-lalaik neu Manetualain.
43 Au uni dae-bafok ia mai, nahuu Au Amang mana to'u koasa ndia
nadenu Au mai. Tehuu ei ta simbo Au. Naa te mete ma hambu hatahori
laen mai pake ndia koasa heli-helin, ei simbok kana no malole.
44 Ei esa no esa hii hambu kokoak. Tehuu ei hihiim leo naak naa
natudu ei ta tao matak mae, Manetualain koa ei, do taa. Naa te Ndia naa,
Manetualain! Ta hambu laen bali. Dadi mete ma ei ta tao matak neu Ndia,
talo bee de ei bisa mamahere neun?
45 Boso du'a mae, Au ndia ndae salak neu ei nai Au Amang matan. Taa.
Mana ndae salak neu ei naa, ndia ba'i Musa. Naa te ei mamahena neun,
nahuu ana ndia fee ei Manetualain Hohoro-lalanen.

✡ **5:29** Daniel 12:2 ✡ **5:33** Yohanis 1:19-27; 3:27-30 ✡ **5:37** Mateos 3:17; Markus 1:11; Lukas 3:22

46 Mete ma ei mamahere tebe-tebe neu Musa, neu ko ei oo mamahere
neu Au boe. Huu ana surak la'e-neu Au.
47 Tehuu ei ta mamahere tebe-tebe neu hata fo ana surak, talo bee fo ei
mamahere hata fo Au kokolak? Ta bisa dadi, hetu!”

6

Lamatuak Yesus nahao hatahori rifun lima lenak (Mateos 14:13-21; Markus 6:30-44; Lukas 9:10-17)

1-4 Basa naa, hatahori Yahudir fai malolen ‘Paska’ deka-deka ena. Boe
ma Yesus asa reni dano Galilea boboan seri reu. (Dano naa naden laen,
ndia, ‘dano Tiberias’.) Hatahori no'uk ka tunggan reni naa reu, nahuu
ara mete-rita tanda heran nara, fo Ana taok neu Ana tao nahai hatahori
kamahedik kara. Losa dano boboan seri, boe ma Yesus no ana nunin nara
hene reni lete mbumbukuk esa reu. De ara ranggatuuk reu naa.
5 Neu Yesus mete-nita hatahori no'uk ka mai rakabubua, boe ma Ana
natane ana nunin esa, nade Felipus nae, “Ita bisa hasa nana'ak nai bee, fo
tahao hatahorir ia?”
6 Memak Yesus bubuluk, Ndia nae tao talo bee ena. Tehuu Ana kokolak
talo naa, fo nae fora Felipus.
7 Boe ma Felipus naselu nae, “Awii! Leo mae tukan esa tao ue-osa faik
natun dua oo, tehuu nggadin bei ta dai fo hasa roti fee basa sara boe! Leo
mae hatahori esa hambu roti ba'u anak oo naa bei ta dai boe!”
8 Basa de Yesus ana nunin esa bali, nade Anderias, ndia Simon Petrus
fadin, nafada Yesus nae,
9 “Papa! Hambu kakanak esa nai ia neni roti lima, ma i'ak dua. Tehuu
ta bisa dadi, naa dai fo tahao hatahori no'un seli talo ia!”*
10 Numa naa hambu na'u no'uk ka. De Yesus nadenu Ndia ana nunin
nara nae, “Koladu sara fo basa sara ranggatuuk.” De ara ranggatuuk. Faik
naa, hatahori no'un seli. Kada touk kara, nai rarain hambu hatahori rifun
lima.
11 Boe ma Yesus ha'i nala rotir raa, de noke makasi neu Manetualain. Boe
ma Ana ba'en neu Ndia ana nunin nara. De ara reu baba'en neu hatahori
no'uk kara raa. Ana oo tao sama talo naa, neu i'ak naa boe. Basa sara ra'a
losa rakabete.
12 Neu ara ra'a losa rakabete ena, boe ma Yesus nadenu ana nunin
nara nae, “Maduduru mala nana'a lenan nara raa, fo boso hambu neni
ngganggarik no muda hiek.”
13 De ara rakabubua rala nana'a lenan nara ruma roti kalimak kara raa
mai, losa sofe lembaneu salahunu dua.
14 Neu hatahori no'uk kara mete-rita tanda heran fo Yesus taok naa ena,
ara rae, “Awii! Ndia ia, neu ko Mana To'u Dede'ak fo Manetualain helu-
bartaa memak kana ena fo nae nadenun mai.”
15 Yesus bubuluk nae, hatahori no'uk kara raa rae rakasetik kana fo dadi
neu manek. Boe ma nambadeik la'o, de Ana nda'e namadoo bali neni lete
mbumbukuk esa neu, mita fo Ana bisa mesa kana neu naa.

Lamatuak Yesus la'ok nesik oe lain (Mateos 14:22-33; Markus 6:45-52)

16 Neu ledo bei fo tesa, Yesus ana nunin nara la'ok konda reni dano reu.
17 Basa de ara sa'e ofak esa, boe ma ara sefe reni kota Kapernaum reu,
nai dano boboan seri. Tehuu Yesus bei ta mai nakabua no sara. Neu ara
mulai sefe naa, fai makiuk ka ena.

---

* **6:9** Susura dede'a Yunani huuk surak nae, ara tao roti ia numa *krithinos* mai. Susura Malalaok dede'a Indonesia surak nae, ‘jelai’. De'en sangga sama no mbela hiek.

18 Boe ma dano oen mulai narii tufa neu-mai, nahuu ani sanggu
nakarumbuu nalan seli.
19 Neu Yesus ana nunin nara sefe fama te kilo lima, boe ma ara mete-rita
Ana la'ok nesik oe lain. Ana mai deka-deka no sira ofan, boe ma ramata'u
ralan seli.
20 Tehuu Yesus nafada nae, “Woi! Boso mamata'u! Te Au ndia ena.”
21 Huu naa de ara ta ramata'u ena bali. Boe ma ara nau-nauk ka fo Ana
sa'e ofak sama-sama no sira. Medak neu te ofak naa losa nai sira mamana
seseen ena.

Hatahorir sangga Lamatuak Yesus

22-24 Neu be'e-mai, hatahori no'uk kara raa bei rai dano boboan seri.
Ara deka-deka ro mamanak fo Yesus noke makasi neu Manetualain, de fee
sara ra'a. Ara oo bubuluk boe rae, afik ka hambu kada ofak esa numa naa.
Tehuu Yesus ana nunin nara sa'e ofak naa ena, fo la'o ela mamanak naa.
Ma Yesus mesa kana ta sa'e ofak naa, fo la'o sama-sama no Ndia ana nunin
nara.
Tehuu hambu ofak laen hida ruma kota Tiberias reu-mai nai mamanak
naa. Neu hatahori no'uk kara raa bubuluk rae, Yesus no ana nunin nara
ta rai naa ena bali, boe ma ara sa'e ofak laen nara, fo reu sangga Yesus nai
Kapernaum, manai dano boboan seri naa.

Lamatuak Yesus sama leo Roti fo neni masodak

25 Boe ma ara ratonggo ro Yesus numa dano boboan seri. De ara ratanen
rae, “Papa Meser! Papa losa ia, ndia bee?”
26 Yesus naselu nae, “Teteben, talo ia: ei ta sangga Au, nahuu ei malela
no tebe-tebe tanda heran nara fo ei mete-mitak kara sosoa-ndandaan ena.
Tehuu ei sangga Au, nahuu Au ahao ei, losa ei makabete.
27 Nenene matalolole! Boso kada maue-osa fo hambu nana'ak fo neu ko
naboo heni hiek kana. Malole lenak tao ue-osa fo hambu nana'ak mana
nakatataka nakandoo, mana neni masodak tetebes ta mana ketuk. Au ia,
ndia Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Au ndia bisa fee masodak soa-neu ei. Te
Amak manai nusa tetuk do inggu temak loo lima haak naa neu Au ena na.”
28 Boe ma ara ratane rae, “Mete ma talo naa, na, ai muste tao talo bee,
mita fo ai bisa makalala'ok Manetualain ue-osan?”
29 Yesus nafada nae, “Manetualain ue-osan naa, talo ia: ei muste
mamahere neu Au. Huu Manetualain naa, ndia nadenu Au.”
30 Boe ma ara ratane bali rae, “Papa nau matudu tanda heran do, tao
talo bee soa-neu ai bali fo ai bisa mete-mitan ma mamahere neu Papa?
31 Ha'i netuduk leo, ita bei-ba'in nara ra'a roti *manna* numa mamana
nees. Naa, dadi sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon
nae, ‘Ana fee sara roti fo mana konda numa lalai mai, fo ara ra'a.’ ”✡
32 Yesus nae, “Au afada ndoon, talo ia: lele uluk ba'i Musa ta ndia
nakonda roti naa numa lalai mai soa-neu ei bei-ba'im mara. Tehuu mana
makondak naa, Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak. Hatematak
ia Ana oo sadia nala soa-neu ei roti numa lalai mai boe. Roti ia, Roti tetebes
mana nakatataka nakandoo.
33 Huu Roti ia numa Manetualain mai, ndia Mana konda numa nusa
tetuk do inggu temak mai, fo neni masodak fee hatahorir marai dae-bafok
ia.”
34 Boe ma ara roke rae, “Papa, fee roti naa neu ai nakandoo dei!”
35 De Yesus nafada sara nae, “Au ia, ndia Roti naa. Huu Au ndia uni
masodak tetebes. Dadi hatahori fo mana maso dadi neu Au hatahoring, ta
ndoe bali! Ma hatahori fo mana namahere neu Au, ta dale mada bali!

✡ **6:31** Kalua numa Masir mai 16:4; 15; Sosoda Kokoa-kikiok kara 78:24

36 Tehuu Au afada ita neu ei ae, leo mae ei mete-mita Au ena, tehuu ei
oo bei ta mamahere Au boe.
37 Naa te basa hatahorir fo Au Amang here nala sara dadi neu Au
hatahoring ena, neu ko ara reni Au mai. Mete ma hatahori neni Au mai,
ta bisa dadi Au ae husi henin!
38 Au konda numa lalai mai. Au mai fo tao tungga Au Amang hihii-
nanaun, te Ana ndia nadenu Au na. Au ta nau tao tungga kada Au hihii-
nanaung mesa kana.
39 Ndia hihii-nanaun, talo ia: numa basa hatahorir fo Ana here nalak
kara ena fo dadi neu Au hatahoring, Ana nau fo Au ta bole akambo'ik esa
boe na fo mopon. Tehuu neu dae-bafok fai mate'en, neu ko Au muste tao
asoda falik basa sara ruma mamaten nara mai.
40 Sama leo Au afada bebeik kara ia, Au Amang nau fo basa hatahorir
fo mana ralela ma ramahere neu Au, fo Ndia Anan ia, na, ara bisa hambu
masodak tetebes ta mana ketuk. Neu ko nai dae-bafok fai mate'en, Au tao
asoda falik kasa ruma mamaten nara mai."
41 Hatahori Yahudi malanggan nara mulai unggu-remun, nahuu Ana nae,
"Roti manuma Manetualain mai naa, ndia Au, fo mana konda numa nusa
tetuk do inggu temak mai."
42 Ara rakokola aok rae, "Talo bee ia ena? Hatahori ia, ndia Yesus, papa
Yusuf anan, hetu? Ai malela Ndia ina-aman. Dadi talo bee de hatematak
ia Ana nae, 'Au konda numa nusa tetuk do inggu temak mai'? Hambun
numa bee mai?"
43 Yesus ka'i sara nae, "Weeh! Hahaen no unggu-remu miu naa, ee!
44 Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak ndia nadenu Au ia mai.
Ta hambu hatahori bisa neni Au mai, mete ma Au Amang ta nuni noon
mai. Neu dae-bafok fai mate'en, Au tao asoda falik kasa ruma mamaten
nara mai.
45 Manetualain mana to'u dede'an lele uluk kara surak rita rae, 'Manet-
ualain nau nanori basa hatahorir.' Basa hatahorir fo mana ramanene neu
Amak manai nusa tetuk do inggu temak, ma ranori numa Ndia mai, ara
reni Au mai fo dadi reu Au hatahoring.✡
46 Au ia, ndia konda numa Manetualain mai. Dadi kada Au mesa ngga
ndia mete-itan. Ta hambu hatahori laen esa boe na mete-nita nasare aok
no Amak nai nusa tetuk do inggu temak.
47 Tebe! Au oo afada memak neu ei boe! Hatahori fo mana namahere
neu Au, neu ko hambu masodak tetebes ta mana ketuk.
48 Huu Au ia, ndia Roti mana neni masodak naa.
49 Lele uluk, ei bei-ba'im mara ra'a roti *manna* neu ara la'ok eo reu-mai
ndule mamana nees. Leo mae ara ra'a roti naa, tehuu doo-doo boe ma ara
oo mate boe.
50 Tehuu roti fo mana konda numa nusa tetuk do inggu temak mai
hatematak ia, laen. Basa hatahorir bole ra'an. Sosoa-ndandaan nae, basa
hatahorir fo mana ramahere neu Au naa, ara ta bisa lenggo fe'e numa
Manetualain mai bali.
51 Huu Au ia, ndia Roti mana neni masodak, fo mana konda numa nusa
tetuk do inggu temak mai. Neu Au mate, Au loo lima Au ao-inang ena fo
basa hatahorir marai dae-bafok ia bisa rasoda. Boe ma hatahorir fo mana
ra'a numa Roti naa mai, sira raa hambu masodak tetebes ta mana ketuk."
52 Hatahori Yahudi malanggan nara ramanene talo naa, boe ma ara mulai
rareresi esa mbali esa rae, "Awii! Ana kokolak hata naa? Talo bee de
Hatahori ia, bisa fee Ndia ao-mbaan fo ita ta'a?"
53 Boe ma Yesus nafada sara nae, "Au kokolak tetebes. Au afada talo ia:
Au ia, Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Hatahori mana nau nasoda tetebes, musti

✡ **6:45** Yesaya 54:13

nakaesa no Au. Dadi mete ma ei ta mi'a Au ao-mbaang, ma ta minu Au
daang, na, ei ta bisa hambu masodak tetebes ta mana ketuk.†
54 Hatahori fo mana na'a Au ao-mbaang, ma ninu Au daang, hambu nala
masodak tetebes ta mana ketuk ena. Neu dae-bafok fai mate'en, neu ko
Au oo tao asoda falik kana numa mamaten mai boe.
55 Huu nana'ak tetebes, ndia Au ao-mbaang. Ma nininuk tetebes, ndia
Au daang.
56 Dadi hatahori fo mana na'a Au ao-mbaang, ma mana ninu Au daang
naa, nasoda nakaesa no Au. Ma Au oo akaesa uan boe.
57 Amak manai nusa tetuk do inggu temak mana nadenu Au naa, Ana
nasoda tetebes. Ma Au oo asoda tetebes huu Ndia boe. Huu naa de hatahori
fo mana na'a Au ao-mbaang, neu ko ana oo hambu masodak tetebes ta
mana ketuk numa Au mai boe.
58 Lele uluk, ei bei-ba'im mara ra'a roti *manna* naa, fo mana konda numa
lalai mai. Leo mae ara ra'a roti naa, tehuu doo-doo te ara oo mate boe.
Tehuu Roti fo mana konda numa nusa tetuk do inggu temak mai hatematak
ia, laen. Hatahori fo mana na'a Roti ia, neu ko hambu masodak tetebes."
59 Yesus fee nenorik la'e-neu dede'ak kara iar numa hatahori Yahudi uma
huhule-haradoin esa nai kota Kapernaum.

Hatahori no'uk ka rakaheok numa Lamatuak Yesus mai

60 Hambu hatahori no'uk ka tungga Yesus. Neu ara ramanene Ana fee
nenorik talo naa, boe ma hambu ketuk kokolak rae, "Ndia nenorin naa,
berak, ee! Ta hambu hatahori esa boe na bisa simbo nala nenorik naa."
61 Tehuu Yesus bubuluk ara unggu-remu talo naa, boe ma Ana natane
nae, "Nenorik ia tao nala ei susa, do?
62 Talo bee bali mete ma ei neu ko mete-mita Au, Hatahori Dae-bafo Isi-
isik ia, hene fali uni Au mamana bakahulun naa uu?
63 Manetualain Dula-dalen ndia neni masodak tetebes. Ta hatahori ao-
mbaan ndia bisa neni masodak tetebes naa. Tehuu Au Dede'a-kokolang
naoka numa Manetualain Dula-dalen mai. Dadi Dede'a-kokolak naa oo
neni masodak tetebes soa-neu hatahorir boe.
64 Tehuu hambu ei no'uk ka ta mamahere neu Au."
Yesus kokolak talo naa, nahuu Ana bubuluk numa makasososan mai see
ndia ta namahere, ma see ndia neu ko se'o heni Ndia.
65 Boe ma Ana kokolak tamba nae, "Huu naa de Au afada ei ena ae, Au
Amang manai nusa tetuk do inggu temak muste nasosoi nakahuluk dalak
fee hatahori, dei fo hatahori naa bisa maso dadi neu Au hatahoring."
66 Mulai numa faik naa mai oo, hambu no'uk ka numa Ndia ana nunin
nara mai boe, rakaheok la'o numa Ndia mai, huu ara ta nau tungga sana
bali.
67 Boe ma Yesus natane Ndia ana nuni kasalahunu duan nara raa nae,
"Ei talo bee? Nau makaheok numa Au mai boe, do?"
68 Tehuu Simon Petrus naselu nae, "Lamatuak! Ai mae meni see miu
bali? Ta hambu hatahori laen bali fo bisa nafada ai, talo bee fo ai bisa
hambu mala masodak tetebes ta mana ketuk naa. Kada Lamatuak mesa
kana!
69 Ma ai mamahere neu Lamatuak. Huu ai bubuluk ena mae, Lamatuak
ia, ndia Manetualain Hatahori Malalaon naa."✡
70 Yesus nafada sara nae, "Au here ala ei hatahori salahunu dua ena.
Tehuu masaneda, ee! Hambu esa numa ei mai ndia leo nitu!"

---

† **6:53** Neu Yesus kokolak la'e-neu ta'a Ndia ao-mbaan, ma tinu Ndia daan, na, Ana nau nafada nae, hatahori muste namahere neu Ndia, ma leo-la'o nakaesa no Ndia seku neu. Makasasamak kana no *Yohanis* 6:40 ✡ **6:69** Mateos 16:16; Markus 8:29; Lukas 9:20

71 Ndia kokolan naa nafada nae, ndia Yudas fo Simon Iskariot anan.
Yudas naa, hatahori esa numa Ndia ana nuni kasalahunu duan nara mai.
Ana ndia neu ko se'o heni Yesus.

7

Lamatuak Yesus no Ndia fadin nara

1 Basa boe ma Yesus asa la'ok ndule profensi Galilea. Ana ta nau la'ok
ndule profensi Yudea, nahuu hambu hatahori Yahudi malanggan nara
marai naa rae tao risan.
2 Faik naa, hatahori Yahudir feta ketu-korun fo ara raseseik rae, “Feta
Laak”, deka-deka ena.*
3 Boe ma Yesus fadin nara radenun rae, “Malole lenak Ka'a la'o ela
mamanak ia, fo muni Yudea muu. Mita fo hatahori mana tungga Ka'a
marai naa oo, bisa mete-rita dede'ak matak bee fo Ka'a taok boe.
4 Mete ma hatahori esa nau fo hatahori no'uk ka mete-rita ndia ta
hoho'an, na, ana boso taon no nefunik. Ka'a tao nala tanda heran mata-
matak kara ena, de malole lenak bali, mete ma basa hatahorir mete-rita
hata fo Ka'a taok naa!”
5 Fadin nara kokolak talo naa, nahuu sira mesa kasa ta ramahere ralan
seli neun.
6 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo ia. Hatematak ia Au faing bei ta losa.
Tehuu mete ma ei mae miu, na, fai hida a mesan oo bisa boe.
7 Hatahorir marai dae-bafok ia, ta radale mburuk ro ei. Tehuu ara
mburuk ralan seli neu Au, nahuu Au buka akambela basa sira tatao-
nono'in nara. Huu sira dalen nara manggarauk.
8 Ita fai malole anggaman fo feta laak naa, deka-deka mai ena. Naa fo ei
mesa ngga ndia nda'e makahuluk meni Yerusalem miu. Au bei ta nau uu,
huu fain bei ta nandaa.”
9 Ana kokolak basa talo naa, boe ma Ana leo numa kada profensi Galilea
leo.

Lamatuak Yesus tungga fai malole anggama Yahudi

10 Tehuu neu fadin nara la'o fo reu tungga hatahori Yahudir fai malolen
nai Yerusalem ena, Yesus oo tungga neu boe. Tehuu Ana neu no nefunik,
mita fo hatahorir ta bubuluk.
11 Numa Yerusalem, neu fai malole, hatahori Yahudi malanggan nara
sanggan. Ara ratatanek rae, “Hatahori naa, nai bee, ee?”
12 Hatahori no'uk ka rakukutuk la'e-neu Yesus. Ketuk rae, “Ndia naa,
hatahori malole.”
Ketuk bali rae, “Taa! Ndia naa, mana pepeko-lelekok, mana hii kedi-ira
hatahori no'uk kara.”
13 Tehuu ta hambu mana nambarani kokolak ledo-ledo la'e-neu Yesus,
nahuu ramata'u malanggan nara raa.
14 Ndaa no ba'e dua fai malole naa, boe ma Yesus maso neni Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk bebelan neu. Boe ma Ana mulai fee nenorik numa naa.
15 De hatahori Yahudir malanggan nara heran rae, “Hatahori ia, ta nanori
nita no'uk ka sama leo ita. Tehuu tao hata de Ana bubuluk nenorik no'uk
ka talo ia?”

---

* **7:2** ‘Feta Laak’ naa, la'ok faik falu dalen. Feta naa rame sudi selik kana. Neu feta ketu-koruk naa, hatahori Isra'el leo taak nai laak fo ara radedein nai sira uman nara. Laak naa fee nesenedak neu sara nae, lele uluk sira bei-ba'in nara oo leo numa laak dale boe, neu ara la'ok eo ndule mamana nees. Laak naa sama leo laak fo hatahorir radedein nai osin dale neu fai ketu-koruk. Lees nai *Kalua numa Masir mai* 23:16; *Malangga Anggamar Hohoro-lalanen* 23:33-36; *Tui Seluk la'e-neu Eno-dala Masodak* 16:13-15; *Sakaria* 14:16-19.

16 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Nenene, ee. Basa hata fo Au fee
nenorik lala'en, ta numa Au mesa ngga mai, tehuu numa Ndia mana
madenu Au mai.
17 Hatahori fo mana nau tao tungga tebe-tebe Manetualain hihii-nanaun,
neu ko ana bubuluk, Au nenoring naa, tetebes numa Manetualain mai, do
numa kada Au mesa ngga mai.
18 Hatahori fo mana kokolak pake kada ndia koasan, ana nau sangga
kada hada-horomatak soa-neu ndia ao heli-helin. Tehuu hatahori fo
mana nau fee hada-horomatak neu hatahori mana madenu ndia naa nade
malolen, neu ko ana kokolak ndoos, ma ta naena puputa-papatak.
19 Ba'i Musa fee Manetualain Hohoro-lalanen neu ei ena. Tehuu ei ta tao
tungga, tao hata de ei sangga dalak fo mae tao misa Au?”
20 Basa boe ma hatahori no'uk kara ratane rae, “O kokolak hata ia? Fama
te nitu sa'e o, do? See ndia sangga dalak fo nae tao nisa o de?”
21 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo ia. Au bei fo tao kada tanda heran esa
nai fai huhule-haradoik, tehuu ndee neu ei basa ngga boto liin ena.
22 Tehuu la'e-la'e esa, ei oo maue-osa nai fai huhule-haradoik boe, sama
leo talo ia: ba'i Musa nakonda sunat hohoro-lalanen nae, mete ma hatahori
bonggi nala ana touk, na, neu fai kafalun, ei muste sunat kakanak naa.
Leo mae faik naa, la'e-ndaa fai huhule-haradoik, ei muste sunat ana.
(Tehuu tungga ndoon naa, hohoro-lalanek naa lasin lena ba'i Musa. Huu
Manetualain fee hohoro-lalanek naa nakahuluk neu ba'i Abraham ena.)✡
23 Dadi mete ma sunat kakanak esa la'e-ndaa fai huhule-haradoik, naa ta
lena langga Musa hohoro-lalanen, na, tao hata de ei mamanasa Au nahuu
Au ahai hatahori keko-lu'uk ndaa no fai huhule-haradoik? Ta maso nai
dudu'a-a'afi neulauk, hetu!?✡
24 Boso timba-tai hatahori tungga kada hata fo ei mete-mita no matam
mara. Dudu'a naruk fo timba-tai basa-basan no neulauk dei, basa dei fo ei
maketu no tetebes.”

Lamatuak Yesus naa, ndia Karistus, do?

25 Basa naa, hambu hatahori hida numa kota Yerusalem ratatanek rae,
“Hatahori ia, ndia ara sanggan fo rae tao risan, do?
26 Wee, ta neni babanggak, ee! Ana kokolak ledo-ledo nai hatahori no'uk
kara matan. Tehuu ta hambu esa nafadan fo Ana koko'o bafan. Tungga
ei, talo bee? Nai rarain naa, mana to'u koasar bubuluk ena do taa rae,
Hatahori ia, ndia Karistus fo Manetualain helu-bartaa memak kana ena fo
nae nadenun mai, do?
27 Tehuu talo ia: mete ma Manetualain nadenu Karistus mai, neu ko
ta hambu hatahori bubuluk Ana numa bee mai. Tehuu ai bubuluk ena
Hatahori ia numa bee mai.”
28 Faik naa, Yesus bei nanori hatahorir numa Uma Huhule-haradoi Ina-
huuk bebelan. Neu Ana namanene hatahorir kokolak talo naa, boe ma Ana
natane sara no hara berak nae, “Ei du'a mae, ei malela Au, ma bubuluk no
tetuk Au numa bee mai, do? Au ia, ta uni ia mai tungga Au hihiing mesa
kana. Huu mana nadenu Au naa, hambun tebe-tebe. Ma ei ta malela sana.
29 Tehuu Au alelan, te Au numa Ndia mai, ma Ana ndia nadenu Au.”
30 Basa boe ma ara soba humun. Tehuu ta hambu esa bisa humu nalan,
huu Ndia fain bei ta losa.
31 Numa hatahori no'uk kara marai naa, hambu no'uk ka oo ramahere
neun boe. Ara rakokola aok rae, “Hatahori ia tao tanda heran no'uk ka ena.
De mete ma Karistus mai, neu ko ta bisa dadi Ana tao lena heni Hatahori
ia, hetu?”

✡ **7:22** Tutui Makasososak 17:10; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:3 ✡ **7:23** Yohanis 5:9

Ara radenu hatahorir reu humu Lamatuak Yesus

32 Nai hatahori no'uk kara taladan oo, hambu hatahori hida ruma partei
anggama Farisi mai boe. Ara ramanene hatahori no'uk ka rakukutuk
dede'ak kara raa la'e-neu Yesus. De ara ro malangga anggama Yahudi
malanggan nara radenu mana manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk hida,
fo reu humu Yesus.
33 Boe ma Yesus nafada nae, “Au fain fo sama-sama ua ei, ela kada faak
ka ena. Ta dook ka bali, Au fali uni Ndia mana nadenu Au uu.
34 Basa, neu ko ei mae sangga Au, tehuu ei ta matonggo Au. Huu Au ae
uni mamanak esa uu, fo ei ta bisa tungga.”
35 Basa boe ma hatahori Yahudi malanggan nara ratatane aok esa mbali
esa rae, “Ndondoon naa Hatahori ia, nae bee neu? Ana neni mamanak bee
neu, fo ita ta bisa tatonggo toon? Ana nae neu keke nai hatahori Yahudir
fo mana leo ratanggela nai nusa deak, do? Ana nae neu nanori hatahorir
pake dede'a Yunani nai naa, do? Do, talo bee?
36 Ana nau nafada hata, de Ana kokolak nae, ‘Ei mae sangga Au, tehuu
ei ta matonggo.’ Ma ‘Au ae uni mamanak esa uu, fo ei ta bisa tungga’?”

Oe fo neni masodak

37 Ndaa no feta fai mate'en, fo mana dadi fai ina-huun lenak naa, boe ma
Yesus nambariik, de eki nae, “Nenene, ee! See dale mada, na, elan neni Au
mai fo ninu!✡
38 Mete ma hambu see namahere neu Au, na, mai minu leo! Sama
leo Manetualain Susura Malalaon surak nae, ‘Oe fo neni masodak neu ko
nasapura kalua numa hatahori kamaherek kara dalen mai.’ Fo ara hambu
masodak tetebes. No dalak naa, ara oo tulu-fali hatahori laen fo hambu
masodak tetebes naa boe.”✡
39 Yesus kokolak la'e-neu Manetualain Dula-dalen, nahuu basa hatahorir
fo mana ramahere neu Yesus, neu ko simbo Dula-dalek naa. Tehuu
neu Yesus kokolak talo naa, ara bei ta simbok Dula-dalek naa, nahuu
Manetualain ta bei fee. Manetualain memak ta bei fee, nahuu Ana bei
ta nakadedemak Yesus.

Hatahorir mulai rasida-lida nahuu Lamatuak Yesus

40 Hatahori no'uk marai naa ramanene Yesus kokolak talo naa. Boe
ma hambu ketuk rakokola aok rae, “Neni henggeneek Hatahori ia,
Manetualain Mana To'u dede'an, fo Ana helu-bartaa memak kana numa
lele uluk mai ena!”✡
41 Hambu ketuk bali rae, “Taa! Ndia ia, ndia Karistus fo Manetualain
dudu memak kana numa lele uluk mai ena!”
Tehuu ketuk bali rasabara rae, “Ta bisa! Karistus naa, ta hatahori Galilea.
Tebe, hetu?
42 Huu Manetualain Susura Malalaon surak nae, Karistus naa, mane
Dauk tititi-nonosin. Nai mamanak laen oo neni surak boe, nae Hatahori
naa, hatahori Betlehem, ndia mane Dauk nggoro-tadun. Talo naa, hetu?”✡
43 Dadi hatahorir mulai rasida-lida nahuu Yesus.
44 Hambu hatahori hida oo rae humu Yesus boe. Tehuu ta hambu esa
boe na humu nala sana.

Hatahori Yahudi malanggan nara ta ramahere neu Lamatuak Yesus

45 Basa boe ma hatahorir mana manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk fo
mai rae humu Yesus, fali reni malangga anggama Yahudi malanggan nara
ma hatahori Farisir reu. De hatahori mo'o-inahuuk kara raa ratane rae,
“Heeh! Tao hata de ei ta mia sana mai?”

✡ **7:37** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 23:36 ✡ **7:38** Yeskiel 47:1-12; Sakaria 14:8; Nehemia 9:15, 19-20 ✡ **7:40** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:18-19 ✡ **7:42** 2 Semuel 7:12; Mika 5:2

46 Ara raselu rae, “Awii! Ta hambu hatahori kokolak nita sama leo Ndia!”
47 Hatahori Farisir raa ratane rae, “Weeh! Ei oo hambu kedi-irak ena
boe, do?
48 Masaneda, ee! Ta hambu esa boe na numa ai hatahori Farisir, do,
numa ai malanggan nara mai fo ramahere neu Ndia. Ndaa, hetu? Mete
ma hatahori mo'o-inahuuk ta ramahere, na, tao hata de ei nau mamahere
neu Ndia?
49 Hatahori no'uk kara iar fo nau ramahere neu Ndia, ta bubuluk
Manetualain Hohoro-lalanen. Neu ko Manetualain hukun berak neu sara!”
50 Tehuu numa naa oo, hambu hatahori Farisi esa boe, nade Nikodemus.
Ndia naa, ndia mana mai nita neu fai le'odaen, fo kokolak no Yesus. De
ana natane sara nae,✡
51 “Talo bee? Tungga ita anggama hohoro-lalanen, ita taketu-taladi
memak takahuluk hatahori dede'an? Do, ita muste tamanene ndia dei,
fo sangga bubuluk ana tao hata, dei fo bisa taketu-taladi ndia dede'an?”
52 Boe ma ara mbokan rae, “Heeh! O ia, hatahori Galilea sama leo
Ndia, do? Soba parisa no lutuk Manetualain Susura Malalaon dei! Lees
matalololen, fo o bubuluk mae, ta hambu Manetualain mana to'u dede'an
esa boe na numa Galilea mai!”

Inak mana hohonggek esa

53 [Boe ma ara rasida, de basa sara fali.†

8

1 Tehuu Yesus neni letek Setun neu.
2 Neu be'e-mai huhua anan, boe ma Ana maso neni Uma Huhule-haradoi
Ina-huuk bebelan neu. Hatahori no'uk ka mai rakabubua roon. Basa boe
ma Ana nanggatuuk, de mulai nanori sara.
3 Faik naa, hambu inak esa humu ralan bei nai tatao hohonggek dale.
Boe ma meser anggama hida ma hatahori Farisi hida le'a roon neni Yesus
neu. De ara rakasetik inak naa fo nambariik neu sira basa sara matan.
4 Boe ma rafada Yesus rae, “Papa Meser. Inak ia, humu ralan bei nai ndia
tatao hohonggen dale.
5 Tungga ba'i Musa Hohoro-lalanen nara, hambu parenda nae, ‘Hatahori
mana hohonggek muste hambu huku-dokik tokon pake batu losa maten.’
Tungga Lamatuak, talo bee?”✡
6 Ara rae soba iken. No dalak naa, ara bisa ndae salak neun fo sangga
rakatutudak kana.
Yesus ta naselu tutik kana, tehuu Ana nanggatuuk nakaluku de surak
neu dae, pake Ndia lima kukun.
7 Ara ratatanen rakandoo. Boe ma Ana nambariik, de nafada sara nae,
“Talo ia. Mete ma numa ei mai hambu see ta tao nita salak, na, ana ndia
toko batu nakahuluk fo hukun inak ia.”
8 Boe ma Ana nanggatuuk nakaluku seluk bali, de surak tamba neu daer.
9 Neu ara ramanene Yesus kokolan naa, ara dadi mae. Huu nai dale
kuru-eron nara, ara bubuluk rae, sira oo tao rita salak boe. Boe ma ara
rasida esa-esak, mulai numa lasin losa muri anak. Doo-doo boe ma, ela
kada Yesus no inak naa mesa kana numa naa.
10 Yesus nambariik bali, de natane nae, “Wee? Ara rai bee? Ta hambu
hatahori laen nai ia fo nau fee salak do hukun o, do?”
11 Boe ma ana naselu nae, “Taa Papa.”

✡ **7:50** Yohanis 3:1-2 † **7:53** Susura Malalaok dede'a Yunani lasin lenak ma lolen lenak kara, ta surak tutuik ia. Abad kasalahunun, dei de tutuik ia mulai toda nai susura dede'a Yunani. ✡ **8:5** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 20:10; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 22:22-24

Basa boe ma Yesus nafadan nae, “Au oo, ta nau hukun o boe. Fali muu
ngga leo. Tehuu masanenedak. Boso tao salak bali!”]*

Lamatuak Yesus sama leo manggaledok soa-neu hatahorir marai dae-bafok ia

12 Basa de Yesus kokolak seluk bali no hatahori no'uk kara nae, “Au ia
sama leo manggaledok soa-neu hatahorir marai dae-bafok ia. Hatahori fo
mana tungga Au ta leo-la'o nai makiu-makahatuk dale, tehuu ana leo nai
manggaledok mana neni masodak tetebes.”✡
13 Hambu hatahori Farisi hida rasabara rae, “Heeh! O mae dadi sakasii
la'e-neu O ao heli-helim, do? Ta bisa! Tungga ita hohoro-lalanen, na, muste
hambu hatahori laen ndia dadi sakasii soa-neu hatahori esa, ta hatahori
naa mesa kana. Dadi ai ta nau simbo ma ta nau mamahere.”✡
14 Yesus naselu nae, “Talo ia. Leo mae Au dadi sakasii soa-neu Au ao heli-
heling, tehuu Au kokolang naa, tetebes. Huu Au mesa ngga ndia bubuluk
no tetuk Au numa bee mai, ma ae bee uu. Ei ta bubuluk Au numa bee mai,
ma neu ko ei oo ta bubuluk Au ae bee uu boe.
15 Ei timba-tai hatahori pake hatahori dae-bafok uku-sudin. Tehuu Au ta
pake hatahori dae-bafok uku-sudin fo timba-tai hatahori esa boe na.
16 Mete ma Au timba-tai hatahori, Au u'ukun naa, tetebes. Huu Au ta
mesa ngga timba-tai, tehuu Au tao basa-basan sama-sama ua Au Amang
mana nadenu Au.
17 Boso lilii-ndondou neu hata fo neni surak nai ei anggaman Hohoro-
lalanen nae, ‘Mete ma hambu sakasii hatahori dua kokolak dede'ak sama,
na, naa ndaa nai mana maketu-maladi dede'ak matan.’
18 De ta kada Au mesa ngga ndia dadi sakasii la'e-neu Au aong. Au Amang
mana nadenu Au oo, dadi sakasii fo mana kokolak la'e-neu Au boe.”
19 Ara ratanen rae, “O Amam naa, nai bee?”
Boe ma Yesus naselu nae, “Ei ta malela Au no tetebes. Ei oo ta malela
Au Amang boe. Mete ma ei malela tetebes neu Au, na, ei oo malela Ndia
boe.”
20 Yesus nafada basa iar lala'en, neu Ana fee nenorik numa Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk, deka-deka no mamanak fo ara pake raduduru doi kolete.
Ta hambu esa boe na humun, nahuu fain bei ta losa.

“Neu ko Au uni mamanak esa uu fo ei ta bisa tungga”

21 Yesus kokolak tamba neu sara nae, “Neu ko Au la'o ela ei, fo uni
mamanak laen uu. Neu ko ei sangga-sangga Au, tehuu ta matonggo, huu
ei ta maena haak meni mamanak naa miu. De mete ma ei mate, neu ko ei
bei lemba-masaa ei sala-singgom.”
22 Boe ma hatahori Yahudi malanggan nara ratatane aok esa mbali esa
rae, “Ana kokolak hata ia? Ana nae hala aon, do? Huu Ana nae, ‘Ei ta bisa
meni mamanak naa miu.’ ”
23 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Ei numa dae-inak nai dae mai. Tehuu
Au numa lalai nai lain mai. Ei hatahori numa dae-bafok ia mai. Tehuu Au
ta hatahori numa dae-bafok ia mai.
24 Huu naa de bebeik kara ia, Au afada ae, neu ei mate, neu ko ei bei
lemba-masaa ei sala-singgom. Mete ma ei ta mamahere mae, Au ia, ndia
Karistus, fo Manetualain nadenun mai ena, na, neu ei mate, neu ko ei bei
lemba-masaa ei sala-singgom.”
25 Boe ma ara ratanen rae, “Weeh! O ia, see?”

---

* **8:11** Susura Malalaok dede'a Yunani lasin lenak ma lolen lenak kara, ta surak tutuik ia. Abad kasalahunun, dei de tutuik ia mulai toda nai susura dede'a Yunani. ✡ **8:12** Mateos 5:14; Yohanis 9:5 ✡ **8:13** Yohanis 5:31

Yesus naselu nae, “Au afada memak numa makasososan mai ena.†
26 Bei hambu dede'ak no'uk ka fo Au bisa afada la'e-neu ei. Ei sala-
singgom oo no'uk ka boe. Tehuu Au ta atudu basa dede'ak kara raa. Mana
nadenu Au uni ia mai naa, mete ma Ana kokolak, Ana bubuluk kokolak
kada tetebes a mesan. Ma Au afada kada hatahori marai dae-bafok ia,
basa hata fo Au amanene numa Ndia mai.”
27 (Yesus kokolan nai ia la'e-neu Ndia Aman manai nusa tetuk do inggu
temak. Tehuu ara ta simbo rala kokolan.)
28 Boe ma Yesus kokolak tamba nae, “Neu ko mete ma ei londa Au,
Hatahori Dae-bafo Isi-isik ia nai ai ngganggek lain ena, dei fo ei malela
mae, Au ia, ndia Karistus. Ma Au ta tao hata-hata numa Au ao heli-heling
mai, tehuu Au fee nenorik la'e-neu kada hata fo Amak manai nusa tetuk
do inggu temak nanori Au ena.
29 Mana nadenu Au oo sama-sama no Au seku neu boe. Ana ta
nakambo'ik nita Au mesa ngga, nahuu Au soa tao tungga Ndia hihii-
nanaun.”
30 Neu Yesus nafada dede'ak bebeik kara iar, boe ma hambu hatahori
no'uk ka ramahere neun.

“Eir ia, ndia ba'i Abraham tititi-nonosin nara”

31 Basa boe ma Yesus nafada hatahori Yahudir raa fo mana ramahere neu
Ndia nae, “Mete ma ei leo-la'o makaesa mia Au Dede'a-kokolang nggara,
ma ei manori makandoo numa Au mai, na, ei dadi miu Au ana nuning
tetebes.
32 Boe ma ei bisa bubuluk mala basa hata fo ndoos. Ma basa hata fo
ndoos sara raa, sira rakambo'ik ei, fo hae bei dadi ata-dato bali.”
33 Boe ma ara rasabara rae, “Heeh! Air ia, ta hatahori ata-daton! Air ia,
ba'i Abraham tititi-nonosin! Dadi tao hata de O kokolak mae, neu ko ai
dadi nekembo'ik?”✡
34 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Hata fo Au kokolak naa, tetebes. Basa
hatahori fo mana leo-la'o tao sala-singgok kara, dadi sama leo ata-dato esa
ena fo tungga kada sala-singgok hihii-nanaun mesa kana.
35 Tehuu ndia si'en talo ia: ata-dator raa ta bisa leo rakandoo nai uma
esa dale. Te kada malanggan anan ndia leo nakandoo nai naa.
36 Dadi mete ma Au, ndia Manetualai Anan, koka heni ei sala-singgom
mara, na, ei hambu nekembo'ik ena, ma ta dadi miu sala-singgok ata-daton
ena bali. No dalak naa, ei hambu nekembo'ik tetebes, ma hae tungga sala-
singgok hihii-nanaun bali!
37 Au bubuluk eir ia ena, ndia ba'i Abraham tititi-nonosin. Leo mae talo
naa, tehuu ei kada sangga-sangga dalak fo mae tao misa Au, nahuu ei ta
nau simbo Au nenoring. Nai ei dalem, ta hambu mamanak ena bali, fo
mahinda Au Dede'a-kokolang.
38 Au afada basa hata fo Au mete-ita sara ena, fo Au Amang natudu neu
Au ena. Ma ei tao tungga basa hata fo ei mamanene numa ei amam mara
mai ena.”

“Ei amam naa, ndia nitur malanggan”

39 Ara raselu rae, “Air ia, ba'i Abraham tititi-nonosin!”
Boe ma Yesus nafada nae, “Mete ma ei dadi miu ba'i Abraham tititi-
nonosin tetebes, ei muste ha'i netuduk numa ndia mai.
40 Tehuu ba'i Abraham ta tao nita manggarauk sama leo ei taok naa! Ei
kada sangga-sangga dalak fo mae tao misa Au. Naa te Au ia, ndia mana
mafada ei hata fo ndoos, fo Au amanene numa Manetualain mai.

---

† **8:25** Dede'a Yunani nai ia bisa hambu sosoa-ndandaak dua. Esa ndia: ‘Au afada memak kana numa makasososan mai ena.’ Esa bali, ndia: ‘Tao hata de Au nau kokolak ua ei?’ ✡ **8:33** Mateos 3:9; Lukas 3:8

41 Ei tatao-nono'im, memak ta nalai dook ka numa ei amam mai."
Tehuu ara rasabara rae, "Heeh! Air ia, ana bonggik tetebes! Boso
mae, air ia, kakana iko-langga taak! Te ai Aman, kada esak ka, ndia
Manetualain!"
42 Boe ma Yesus nafada sara nae, "Tehuu mete ma Manetualain tebe-tebe
dadi neu ei Amam, na, neu ko ei sue-lai Au. Huu Au numa Ndia mai, ma
Au nai ia. Au ta mai tungga Au hihii-nanaung mesa kana. Tehuu Au mai,
nahuu Ana ndia nadenu Au.
43 Tao hata de ei ta malela Au kokolang? Fama te ei ta nau nenene na!
44 Eir ia, rupak esa mia nitur malanggan. Huu ei hii tao tungga ndia
hihiin! Numa makasososan mai, ana ndia mana makanisa hatahori. Ana
laban hata fo ndoos, te ana tola heni basa sara ena na. Mete ma ana
pepeko-leleko, naa memak ndia si'en naa. Huu ndia ia, mana pepeko-
lelekok, ma mana kokolak bafa rouk ba'in!
45 Au ia, ndia afada hata fo ndoos. Tehuu ei ta mamahere neu Au.
46 Soba! See numa ei mai ndia bisa natudu bukti nae, Au tao salak ena?
Heran, ee! Mete ma Au kokolak hata fo ndoos, na, tao hata de ei ta nau
mamahere neu Au?
47 Hatahori manuma Manetualain mai nenene neu Ndia Dede'a-kokolan.
Tehuu eir ia, ta numa Manetualain mai, de ei ta hii nenene Au."

"Ba'i Abraham bei ta hambun nai dae-bafok ia, tehuu Au akahuluk ena"

48 Hatahori Yahudi malanggan nara raselu rae, "Heeh! Ai kokolak ndaa
naa ena. Ai mafada ena mae, O ia, ta hatahori Yahudi isi-isik, tehuu O
hatahori Samaria. O nitu sa'ek ena boe!"
49 Boe ma Yesus naselu nae, "Au ta nitu sa'ek. Au fee hada-horomatak
neu Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak, tehuu ei ta fee hada-
horomatak neu Au.
50 Au ta so'uk ao heli-heling fo atudu Au ta neni babanggan mesa kana.
Tehuu hambu Esa ndia nau natudu Au ta neni babanggan. Elan numa naa
fo Ana ndia naketu Au kokolang ndaa, do taa.
51 Au Dede'a-kokolang, memak tetebes! De hatahori fo mana nenene ma
tao tungga Au Dede'a-kokolang nggara, ta mate."
52 Hatahori Yahudi malanggan nara ramanene talo naa, boe ma rafadan
rae, "Hatematak ia, ai bubuluk ena O kokolam kamuluk, nahuu nitu sa'e
O ena. Te ba'i Abraham mesa kana mate. Manetualain mana to'u dede'an
nara lele uluk oo mate boe. Tehuu O mae, 'hatahori fo mana nenene ma
tao tungga O Dede'a-kokolam mara, ta mate.' Memak O mamulu ena!
53 Do O du'a, O ta neni babanggak lena heni Abraham mana matek?
Do, O ta neni babanggak lena heni Manetualain mana to'u dede'an mana
matek kara ena? O du'a mae, O ia, see?"
54 Boe ma Yesus naselu nae, "Mete ma Au ndia so'uk aong, hatahori ta
nau simbok. Naa te Au ta ndia so'uk aong, tehuu Au Amang ndia so'uk Au.
Ndia naa, ndia ei manaku mae, Ana dadi neu ei Manetualain.
55 Tehuu ei ta malela sana. Au alelan no malole. Mete ma Au ae Au ta
alela sana, Au mana kokolak bafa rouk, sama leo ei. Tehuu Au alelan no
malole, ma Au oo tao tungga Ndia Dede'a-kokolan boe.
56 Ei ba'im Abraham dalen namahoko nalan seli, neu ana nahani a nae
mete-nita Au mamaing. Memak ana mete-nita ena, de ana nameda dai."
57 Hatahori Yahudi malanggan nara rafada rae, "O teum oo bei ta losa
teuk 50 boe! Tehuu O mae, O mete-mita ba'i Abraham ena. Tebe, do?"
58 Boe ma Yesus naselu nae, "Tebe! Neu ba'i Abraham bei ta hambun
nai dae-bafok ia, tehuu Au akahuluk ena."

59 De hatahorir raa ha'i batur fo rae tokon, nahuu Ana so'uk aon sama
leo Manetualain. Tehuu Ana la'ok no nefunik fo kalua numa Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk bebelan mai.✡

9

Lamatuak Yesus tao nahai hatahori pokek esa

1 La'e esa, Yesus asa bei la'ok numa dalak. Boe ma Ana mete-nita
hatahori pokek esa, fo poken memak numa inan bonggin mai ena.
2 De Yesus ana nunin nara ratane rae, “Papa Meser! See ndia tao salak,
losa hatahori ia dadi pokek talo ia? Ndia mesa kana pode-uren do, huu
ndia ina-aman?”
3 Yesus naselu nae, “Hatahori pokek ia ta tao salak. Ma ndia ina-aman
oo ta tao salak fo ana dadi poke boe. Ana neni bonggik talo naa, mita fo
basa hatahorir bisa mete-rita Manetualain tatao neulaun nai ndia.
4 Manetualain ndia nadenu Au. Dadi ita muste taote tebe-tebe fo
takalala'ok Ndia ue-osan neu bei hambu fai manggaledok. Neu ko makiuk
mai ena, de hatahori ta bisa raue-osa bali.
5 Neu Au bei nai dae-bafok ia, Au sama leo manggaledok mana nasa'a
soa-neu basa hatahorir.”✡
6 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana pura ambe neu daer. De Ana
nanggatuuk nakaluku, fo babalik kana dadi tane. Boe ma Ana rose tane
naa neu hatahori pokek naa matan.
7 Basa boe ma Ana helu nae, “Muni lifu Siloam muu, fo marou o matam
nai naa.” (Nai dede'a Ibrani, *Siloam* sosoa-ndandaan nae, ‘denun mai’.)
Boe ma hatahori pokek naa neni naa neu, de ana narou matan. Neu ana
fali mai ngga, ana bisa mete-nita ena!✡
8 Basa boe ma hatahori naa kotia-tain nara, fo mana mete rita ana hule-
kai, mulai ratatanek rae, “Wee! Ndia ia, hatahori pokek fo bakahulun
nasi'e nanggatuuk hule-kai, hetu?”
9 Hatahori ketuk rae, “Hou! Ndian ena!”
Hatahori ketuk laen rae, “Taa! Ndia ia, kada homben sama leo esak
naa!”
Tehuu hatahori naa mesa kana nafada sara nae, “Taa! Au ndian ena! Fo
fai bakahulun pokek naa!”
10 Boe ma ara ratanen rae, “Talo bee de losa o bisa mete-mita ia?”
11 Boe ma Ana naselu nae, “Talo ia! Hatahori mana nade Yesus naa,
babalik tane, de Ana rosen neu au matang. De Ana nadenu au nae, ‘Muni
lifu Siloam muu, fo marou o matam nai naa.’ Boe ma au tao tunggan. Huu
naa de hatematak ia, au bisa mete-ita ena!”
12 Basa de ara ratanen bali rae, “Hatahori naa nai bee?”
Ana naselu nae, “Te sii, au ta bubuluk!”

Hatahori Farisir parisa hatahori fo mana poke nitak naa

13-14 Faik naa, neu Yesus babalik tane, de tao nala hatahori pokek bisa
mete-nita naa, la'e-ndaa hatahori Yahudi fai hahae tao ue-osan. Boe ma
ara nuni roo hatahori mana poke nitak naa, fo reu rasare mbali partei
anggama Farisi hatahorin nara.
15 Basa de hatahori Farisir raa ratanen rae, “Soba o mafada dei! Tao hata
de hatematak ia o bisa mete-mita ena?”
Ana naselu nae, “Talo ia. Hatahori naa rose tane neu au matang. De au
uu arou oe. Hatematak ia au bisa mete-ita ena.”

✡ **8:59** Yohanis 5:18 ✡ **9:5** Mateos 5:14; Yohanis 8:12 ✡ **9:7** Tutui Makasososak 49:10; 2
Mane-manek kara 20:20; Yesaya 8:6

16 Hambu hatahori Farisi ketuk rae, “Hatahori fo mana tao nahai o naa,
ta numa Manetualain mai. Ai bubuluk, nahuu Ana nalena-langga hohoro-
lalanek la'e-neu fai hahae tao ue-osa ena.”
Hambu ketuk bali rae, “Talo bee de losa hatahori fo mana tao salak bisa
adu tanda heran talo naa?” Boe ma basa sara rareresi losa rasida-lida.
17 Dadi ara ratane seluk hatahori fo bakahulun pokek naa rae, “Tungga o,
na, Hatahori mana tao nahai o matam naa, hatahori mata-aon leo beek?”
Ana naselu nae, “Tungga au, na, Ndia naa, Manetualain mana to'u
dede'an esa.”
18 Tehuu hatahori Yahudi malanggan nara ta ramahere rae, hatahori naa,
poke nita, de hatematak ia bisa mete-nita ena. Boe ma ara radenu reu
ranggou ina-aman fo mai rataa.
19 Neu ara mai, malanggan nara raa ratane rae, “Hatahori ia, ei anam,
do? Tebe do taa, ana poke memak numa bonggin mai ena? Boe ma talo
bee de hatematak ia ana bisa mete-nita ena?”
20 Hatahori naa ina-aman raselu rae, “Ndia ia, memak ai anan. Ma ana
poke memak numa bonggin mai ena.
21 Tehuu ai ta bubuluk, ana pake hata de hatematak ia, ana bisa mete-
nita ena. See ndia tao nahai matan oo ai ta bubuluk boe. Ndia naa, mo'ok
ka ena. Matane neuk kana leo, te mesa kana bisa tui!”
22 Ara kokolak talo naa, nahuu ara ramata'u hatahori Yahudi malanggan
nara. Ara bubuluk rae, malanggan nara raa rala harak ena rae, “Mete ma
hambu hatahori manaku rae, Yesus naa, ndia Karistus, na, ai muste husi
heni hatahori fo mana manaku talo naa, numa ita hatahori Yahudi uma
huhule-haradoin mai.”
23 Huu naa de hatahori naa ina-aman raselu rae, “Ndia mo'ok ka ena.
Matane neuk kana leo.”
24 Basa de ranggou seluk hatahori fo bakahulun pokek naa. Boe ma rae,
“Talo ia! O muste kokolak no ndoos nai Manetualain matan fo manea Ndia
nade malolen. Huu ai bubuluk no tetuk, Yesus naa, hatahori manggarauk.”
25 Hatahori fo mana poke nitak naa naselu nae, “Papa sara boso
mamanasa ee! Au ta bubuluk mete ma Ndia naa, hatahori manggarauk
do taa. Au bubuluk no tetuk, fai bakahulun au pokek; tehuu hatematak ia
au bisa mete-ita ena.”
26 Ara ratanen rae, “Te Ana tao hata neu o? Ana buka o matam talo bee?”
27 Boe ma ana naselu nae, “Weeh! Bebeik kara ia au tui ena, tehuu ei ta
nau mamanene. Tao hata de ei nau au tui seluk bali? Fama te papa sara
oo nau dadi miu Ndia ana nunin nara boe, do?”
28 Boe ma ara a'alin, de rae, “Naa fo kada o mesa ngga ndia dadi neu
Ndia ana nunin! Air ia, ba'i Musa ana nunin nara.
29 Ai bubuluk Manetualain kokolak no Musa. Tehuu ai ta bubuluk
Hatahori naa numa bolok bee mai.”
30 Hatahori fo bakahulun pokek naa naselu nae, “Heran, ee! Ei ta
bubuluk Ana numa bee mai. Naa te Ana ndia tao nahai au matang, de
hatematak ia au bisa mete-ita.
31 Ita basa ngga bubuluk tae, Manetualain ta nenene hatahori mang-
garauk, hetu? Tehuu Manetualain nenene hatahori dale ndoos, fo mana
leo-la'o tao tungga Ndia hihii-nanaun.✡
32 Mulai numa Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak losa hatem-
atak ia, bei ta hambu tutuik esa boe na, la'e-neu hatahori mana tao nahai
hatahori pokek numa ara bonggin mai, fo ana bisa mete-nita.
33 Dadi mete ma Yesus ta numa Manetualain mai, na, Ana ta bisa tao
hata esa boe na, hetu?”

✡ **9:31** Sosoda Kokoa-kikiok kara 66:18, 19

34 Boe ma ara raselu rae, “Heeh! O ia, hatahori manggarauk numa o
inam bonggi nala o! Talo bee de losa o du'a mae, o bisa manori falik ai?”
Basa boe ma ara husi henin numa sira uma huhule-haradoin mai.

Hatahori fo dalen makiuk

35 Neu Yesus namanene ara husi heni hatahori fo mana poke nitak naa
numa uma huhule-haradoik mai, boe ma Ana neu sangga hatahori naa,
losa natonggo noon. De Ana nae, “Talo bee! O mamahere neu Hatahori
Dae-bafo Isi-isik, do?”
36 Hatahori fo mana poke nitak naa natane nasafali nae, “Ndia naa, ndia
see, Papa? Tulun mafada dei, mita fo au bisa amahere neun.”
37 Boe ma Yesus nafada nae, “O matonggo muan ena. Ndia naa, ndia Au
ia, fo hatematak ia Ana kokolak no o.”
38 De hatahori naa nae, “Papa, au amahere!” Boe ma ana sendek luu-
langgan fo nakaluku-nakatele neu Yesus.
39 Basa boe ma Yesus nafadan nae, “Au uni dae-bafok ia mai fo atudu
hatahori sala-singgon nara, mita fo hatahori pokek bisa mete-nita, ma
hatahori mana bisa mete-nita dadi pokek.”
40 Numa naa, hambu hatahori Farisi hida fo ramanene Yesus kokolan
naa. Boe ma ara ratane rae, “Talo bee, ia? Manggaledok ena, ita ta pokek,
hetu?”
41 Yesus naselu nae, “Talo ia. Mete ma ei memak pokek, na, ta hambu
hatahori fo fee salak neu ei. Tehuu ei mae, eir ia, hatahori fo mana bisa
mete-nitak. Huu naa de ei bei lemba-masaa ei sala-singgom.”

10

Lololek la'e-neu mana lolo no bibi lombon nara

1 Yesus kokolak pake lololek esa nae, “Hata fo Au afada neu ei ia, tetebes.
Bibi lombo naena lalae. Mete ma hambu hatahori ta maso nesik lelesu,
tehuu hene maso tungga mba'a, na, manggaledok ena, ndia naa, na'o
manu-meo.
2 Tehuu mana maso nesik lelesu naa, ndia bibi lombo mana lolon fo
mana nakaboi-nasamao sara.
3 Mana manea lelesu nalela mana lolo naa, de soi lelesu soa-neun. Bibi
lombor oo ralela mana lolo naa haran boe. De mete ma ana nanggou sara
esa-esak naden, ara tunggan dea reu.
4 Neu ana lolo sara dea reu, ana la'ok nesi mata. Bibi lombor tunggan
resik dea, nahuu ara ralela ndia haran.
5 Mete ma hambu hatahori fo bibi lombo ta ralela sana, na, ara ta tungga
sana. Tehuu ara ralai tetebe, nahuu ara ta ralela hatahori fe'ek haran.”
6 Leo mae Yesus tui lololek naa fee sara, tehuu ara oo ta bubuluk Ndia
kokolan sosoa-ndandaan boe.

Lamatuak Yesus sama leo mana lolo malole

7 Boe ma Yesus nafada tamba neu sara nae, “Hata fo Au afada neu ei ia,
tetebes. Au sama leo lelesu nai bibi lombo lalaen.
8 Basa hatahorir fo mana mai rakahuluk numa Au mai, ara sama leo
na'o manu-meo. Leo mae ara kada ranggou rakandoo, tehuu bibi lombor
ta ramanene hatahorir raa.
9 Boe ma Au sama leo lelesu naa. Mete ma hambu mana nau maso nesik
Au, na, Manetualain nau tao nasoi-nasodan numa ndia sala-singgon nara
mai. Naa, sama leo ana maso neni Manetualain mamanan neu, nesik Au
fo mana dadi ndia lelesun. Ma hatahori mana maso nesik Au, ana la'ok no
nekembo'ik neni bee neu a mesan, ma hambu nana'a-nininu tetebes.✡

✡ **10:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:20

10 Na'o manu-meor kada tao mue-anggik a mesan, huu ara mai fo
ramana'o, rakanisa, ma rakalulutu heni hatahorir masodan. Tehuu Au
uni masodak lolen lenak, huu Au mai, mita fo hatahorir bisa leo-la'o no
lino-lendek, ma raena masodak tetebes.
11 Au oo sama leo mana lolo malole esa boe. Mana lolo malole sadia ena
fo loo lima aon losa maten, mita fo ndia bibi lombon nara bisa rasoda.
12 Tehuu mana lolo neni sebak, mete ma ana mete-nita hambu busa fui
esa mai, ana nalai tetebe, de la'o ela bibi lombor raa reu naa. Basa de busa
fui kiki nala bibi lombo, boe ma bibi lombo laen nara ralai ratanggela.
13 Mana lolo neni sebak naa nalai, nahuu ndia kada naue sangga doik
mesa kana. Ana ta tao matak fo nanea natalolole bibi lombor raa.
14 Tebe! Au sama leo mana lolo malole. Au alela Au bibi lombong nggara.
Ma ara oo ralela Au boe.
15 Naa, sama leo Amak manai nusa tetuk do inggu temak nalela Au, ma
Au oo alela Ndia boe. Au oo sadia loo lima Au ao-inang ena boe losa mate,
mita fo Au bibi lombong nggara bisa rasoda.✡
16 Hambu Au bibi lombong laen, fo bei ta rakabua ro Au bibi lombong
nggara marai iar. Au muste uu akabubua ala sara boe. Neu ko mete ma
ara ramanene Au harang ena, ara ralela memak kana. Basa boe ma ara
mai rakabua fo dadi reu bua-aok esa fo raena mana lolo esa.
17 Huu naa de Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak sue-lai Au.
Au sadia loo lima Au ao-inang ena losa mate, fo Au bisa asoda asafali numa
mamates mai.
18 Ta hambu hatahori nakasetik Au fo mate, tehuu Au mesa ngga ndia
sadia loo lima Au ao-inang losa mate. Au aena haak fo loo lima Au ao-
inang. Au oo, aena haak fo ha'i falik kana boe. Parenda ia, Au simbon
numa Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak mai ena."
19 Hatahori Yahudir rasimbo bafak seluk bali, nahuu ramanene Yesus
kokolan naa.
20 Hambu no'uk ka numa sira mai rae, "Heeh! Hatahori ia, kamuluk!
Nitu sa'en ena! Tao hata de ei bei nau nenene neun?"
21 Tehuu hambu ketuk bali rae, "Ia ta hatahori kamuluk kokolan, hetu?
Dede'a-kokolak leo naak naa, ta kalua nita numa nitu bafan mai! Ma nitu
oo ta tao nala hatahori pokek bisa mete-nita boe, hetu?"

Hatahori Yahudi malanggan nara ta nau simbok Lamatuak Yesus

22 Faik naa, hatahori Yahudir sangga tao sira anggaman fai malolen esa.
Fai malole naa, la'e-ndaa fai makasufuk. Numa feta naa, hatahori Yahudir
rasaneda faik fo hatahori laen tao ranggenggeo Manetualain Uma huhule-
haradoi Ina-huun nai kota Yerusalem, de ara tao ralalaon ma tabis seluk
kana.*
23 Yesus la'ok ndule Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa bebelan, nai
mamanak fo ara seseik kana rae, 'Manek Soleman Uma Loos'.
24 Boe ma hatahori Yahudi malanggan nara mai rakarumbu ralan, de
rae, "Ai muste mahani losa faik bee bali, dei fo ai bisa bubuluk? Mete ma
Papa ia, ndia Karistus, na, tulun mafada no ledo-ledo dei."

✡ **10:15** Mateos 11:27; Lukas 10:22 * **10:22** Hatematak ia, hatahori Yahudi seseik fai malole naa rae, *Hanuka*, fo tuda deka-deka no fai Natal. Ndia tutuin talo ia: neu teuk ka-167 SM, hambu jenderal esa hatahori Siria, nade Antiokus Epifanes, ndia nakalulutu kota Yerusalem. Ana oo tao nanggenggeo Uma Huhule-haradoi Ina-huuk boe, nahuu ana fae heni mei tunu-hotuk, basa de ana namabaririik ndia bua sosonggon neu naa. Huu naa de hatahori Yahudir ramue-anggik. Basa de fai ka-25, bulak *Kislef*, teuk ka-164 SM, ara tao ralalao falik Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, boe ma ara tao feta esa fo tabis seluk kana.

25 Yesus naselu nae, “Au afada memak ena, tehuu ei ta nau mamahere.
Naa te basa hata fo Au taok, basan tungga kada Au Amang parendan mesa
kana. Basa naar ndia ratudu rae, Au ia see.
26 Tehuu ei ta mamahere neu Au, nahuu ei ta Au bibi lombong nggara.
27 Au bibi lombo tetebeng nggara ralela Au harang. Ara oo tungga Au
boe. Au oo alela sara boe.
28 Au fee sara masodak tetebes ta mana ketuk, ma sira oo ta lenggo fe'e
numa Manetualain mai boe. Ta hambu hatahori esa boe na bisa fonda
nala sara numa Au mai.
29 Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak ndia loo lima sara neu
Au. Ndia ta neni babanggak lena heni basa-basan. Huu naa de ta hambu
esa boe na bisa fonda nala sara numa Ndia liman mai.
30 Ai manea sara, nahuu Au Amang no Au ia, esa.”
31 Hatahori Yahudi malanggan nara ramanene rala naa, boe ma ara ha'i
batu la'e esa bali, fo nau toko risa Yesus.
32 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Heeh! Au atudu hata fo neulauk no'uk
ka numa Au Amang mai ena. Ei pake hata fo neulauk bee, de ei mae toko
misa Au?”
33 Ara raselu rae, “Ai ta toko o, nahuu o tao hata fo neulauk. Tehuu ai
hukun toko o, nahuu o makadadaek berak kana ena! O kada hatahori dae-
bafok, tehuu o so'uk aom sama leo Manetualain! Sudi selik kana ena!”✡
34 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo bee? Nai Anggama Hohoro-lalanen
fo ei to'uk naa neni surak nae, ‘Au afada memak kana ae, ei malanggam
mara iar, lamatuak’.✡
35 Ita bubuluk ena tae, basa hata fo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon naa, tetebes, ma ta bisa neni koka henik. Manetualain mesa kana
seseik hatahorir raa nae, sira raa, ‘lamatuak’.
36 Dadi talo bee de losa ei bisa kokolak mae Au akadadaek, nahuu Au ae,
Au ia, Manetualain Anan? Ta maso nai dudu'a-a'afi neulauk! Amak manai
nusa tetuk do inggu temak ndia henggenee memak Au, ma Ana nadenu Au
uni dae-bafok ia mai.
37 Talo ia. Mete ma Au ta akalala'ok Au Amang ue-osan, na, ei hae
mamahere Au.
38 Tehuu Au akalala'ok Ndia ue-osan nakandoo. Dadi leo mae ei ta nau
mamahere Au, tehuu kada ba'u anak ka faa oo, ei muste simbok tanda
heran fo Au taok boe. No dalak naa, ei oo bisa malela boe mae, Au Amang
nakaesa no Au. Ma Au oo akaesa ua Ndia boe.”
39 Basa de ara soba seluk rae humu Yesus, tehuu ta rala sana.
40 Boe ma Yesus fali seluk neni lee Yarden boboan seri neu, numa
mamana makasososak naa, fo fai bakahulun Yohanis sarani hatahori. De
Ana leo taak neu naa.✡
41 Hatahori no'uk ka mai sanggan. Boe ma ara rakokola aok rae, “Yohanis
ta tao tanda heran esa boe na. Tehuu basa hata fo ana kokolak la'e-neu
Yesus ia, tetebes, ee!”
42 Boe ma hatahori no'uk ka ramahere neu Ndia numa naa.

11

Lasarus mamaten

1-2 Hambu hatahori esa, nade Lasarus. Ana leo nai nggorok Betania,
sama-sama no ka'a inan dua, Maria ma Martaa. (Maria ia, ndia mana
mbo'a mina kaboo menik neu Lamatuak Yesus ein, de ana sekan pake
ndia langga bulu heli-helin.) La'e esa Lasarus namahedi berak.✡

✡ **10:33** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 24:16 ✡ **10:34** Sosoda Kokoa-kikiok kara 82:1, 2, 6
✡ **10:40** Yohanis 1:28 ✡ **11:1-2** Lukas 10:38-39; Yohanis 12:3

3 Boe ma ka'a inan nara haitua harak neu Yesus rae, “Papa nonoon,
Lasarus, namahedi berak.”
4 Neu Yesus namanene hara heheluk naa, boe ma Ana kokolak nae,
“Hedis ia, ta tao nala sana mate. Manetualain nae pake dede'ak ia, fo
natudu Ndia ta neni babanggan. Mita fo hatahorir rakadedemak Au, ndia
Manetualain Anan.”
5 Yesus sue-lai Martaa no fadin Maria ma sira dua sara fadin Lasarus.
6 Neu Ana namanene rae, Lasarus namahedi, Ana bei leo faik dua bali
numa lee Yarden boboan seri.
7 Basa naa, Ana nafada Ndia ana nunin nara nae, “Mai, ita teu seluk bali
teni profensi Yudea, fo Lasarus mamanan.”
8 Tehuu Ndia ana nunin nara rasabara rae, “Papa Meser. Bei lai-laik
ia, hatahori Yahudi malanggan nara rae toko risa Papa numa naa. Tehuu
hatematak ia, Papa nae fali neni naa neu bali, do?”
9 Boe ma Yesus naselu nae, “Boso mamata'u, ee! Tungga faik, ledo nasa'a
numa huhuak losa ledo bobon. Naa, hambu li'u salahunu dua, hetu? Mete
ma la'ok nai manggaledok, hatahori ta nakatunu. Manggaledok nasa'a nai
dae-bafok ia, de hatahori bisa mete-nita.
10 Tehuu mete ma hatahori la'ok nai makiuk, ana nakatunu la'i-la'ik
kana, huu ana ta naena manggaledok.”*
11 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana nafada nae, “Ita nonoon
Lasarus sunggu ena. Tehuu neu ko Au ambadedeik kana.”
12 Boe ma ana nunin nara rae, “Papa. Mete ma ana kada sunggu, sosoa-
ndandaan, neu ko ana hai fali, hetu?”
13 Ara kokolak talo naa, nahuu ara du'a, Yesus kokolak la'e-neu susunggu
biasa. Naa te Ana kokolak la'e-neu Lasarus mamaten.
14 Boe ma Yesus nafada no ledo-ledo nae, “Talo ia. Lasarus maten ena.
15 Au amahoko Au ta nai naa, neu ana bei ta mate, mita fo ei dalem boso
sona. Huu hata fo nau dadi hatematak ia, tao nala ei bisa mamahere neu
Au. Mai fo ita teni naa teu leo!”
16 Basa boe ma Tomas, fo ara seseik rae, “ana duak,” nafada ana nunik
laen nara nae, “Mai leo! Malole lenak ita basa ngga tungga teu, mita fo ita
mate sama-sama to Ndia.”

Lamatuak Yesus neni Betania neu, de kokoe-nanasi Martaa

17-19 Boe ma Yesus asa la'ok reni nggorok Betania reu.
Nggorok naa doon kada kilo telu numa kota Yerusalem mai. De hatahori
Yahudi no'uk ka ruma naa mai, fo be'e-falufii ma kokoe-nanasi Martaa no
Maria.
Neu Yesus asa losa naa, boe ma ara bei fo bubuluk rae, hatahorir ratoi
heni Lasarus faik haa ena.
20 Neu Martaa namanene nae, Yesus mai ena, boe ma ana kalua fo neu
natonggo no Yesus. Tehuu Maria nahani nai kada uma dale.
21 Boe ma Martaa nafada Yesus nae, “Awii, Papa, ee! Mete ma Papa nai
ia, na, au fading neu ko ta mate sana.
22 Tehuu au amahere tebe-tebe, Papa noke hata neu Manetualain, na,
neu ko Papa hambun.”
23 Boe ma Yesus nafadan nae, “Ma'a! Neu ko o fadin nasoda fali numa
mamaten mai.”
24 Martaa nakaheik nae, “Au alela, neu ko nai dae-bafok fai mate'en, neu
Lamatuak tao nala basa hatahori mates sara rasoda fali, Ana oo tao nasoda
falik au fading boe.”

---

* **11:10** Yesus kokolan nai ia nae, “Au ia sama leo manggaledok. Dadi neu faik bee fo Au bei sama-sama ua ei, na, ei kada lino-lendek leo.”

25 Boe ma Yesus nafada nae, “Au ndia tao hatahori mates dadi nasoda
fali. Au oo ndia fee masodak tetebes boe. Dadi hatahori fo mana namahere
neu Au, neu ko hambu masodak naa, leo mae ana mate.
26 Boe ma hatahori fo mana hambu masodak tetebes naa, ma namahere
neu Au, neu ko nasoda nakandoo. Ma'a, o mamahere Au kokolang, do?”
27 Martaa naselu nae, “Ia, Papa! Au amahere ae, Papa ia, ndia Karistus,
Hatahori naa fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai
ena. Ma Papa ia, Manetualain Anan, fo Ana helu-bartaa ena nae nadenun
neni dae-bafok ia mai.”

Lamatuak Yesus bu'i namatani

28 Martaa kokolak basa talo naa, boe ma ana la'o fali neu ngga. De ana
nanggou fadin Maria, fo kada dua sara mesa kasa, boe ma nafada nae,
“Papa Meser mai ena. Ana nae natonggo no o.”
29-31 Maria namanene nala naa, boe ma nambadeik lai-lai de neu sangga
Yesus. Hatahori Yahudir fo mana be'e-falufii ro Maria numa uma dale,
mete-rita ana nambadeik lai-laik fo nalai dea neu. Boe ma ara la'ok tungga
dean. Huu ara du'a rae, ana nae neu bu'i nai rates.
Oras naa, Yesus asa bei ta maso reni nggorok dale reu. Ana bei nai
mamanak naa fo Martaa natonggo noon ena.
32 Neu Maria losa mamanak naa, boe ma ana mete-nita Yesus. De ana
sendek luu-langgan neu Yesus ein. Boe ma ana kokolak nae, “Awii! Mete
ma Papa nai ia, na, au fading neu ko ta mate sana.”
33 Neu Yesus mete-nita ana bu'i namatani, ma hatahori Yahudir fo mana
tunggan oo rakarereu boe. De dalen hedis ma nameda susa.
34 Ana natane nae, “Ei matoin nai bee?”
Ara raselu rae, “Mai, Papa! Mai fo o mesa ngga mete-mitan leo.”
35 Boe ma Yesus bu'i namatani.
36 De hatahori Yahudir rakokola aok rae, “Mete dei. Ana sue nalan seli
neu Lasarus!”
37 Tehuu ketuk bali kokolak rae, “Hatahori ia, ndia tao nahai hatahori
pokek matan, de ana bisa mete-nita. Tao hata de Ana ta bisa ka'i Lasarus
fo ana ta mate?”

Lasarus nasoda fali numa mamaten mai

38 Yesus nameda dalen hedis bali. Boe ma Ana neu deka-deka no luak
fo ara paken ratoi Lasarus. Ara tatana rala luak naa ena pake batu mo'ok
esa.
39 Boe ma Yesus nadenu hatahorir marai naa nae, “Keko heni batu ia, fo
soi heni luak ia lelesun dei!”
Tehuu Martaa, ndia mana matek naa ka'an nasabara nae, “Awii, Papa!
Maten faik haa ena ma! Au henggenee naboo ena.”
40 Boe ma Yesus fee nesenedak neun nae, “Masaneda bebeik kara ia,
hetu? Au afada memak ena ae, mete ma Ma'a tebe-tebe mamahere Au,
neu ko bisa mete-mita Manetualain ta neni babanggan.”
41 Basa boe ma hambu hatahori hida keko heni batu naa numa luak mai.
Boe ma Yesus nasare neni lalai neu, de Ana nae, “Papa! Au oke makasi,
nahuu Papa nenene Au.
42 Au bubuluk numa fai uluk mai ena ae, Papa soa namanene neu
Au. Tehuu Au kokolak talo naa hatematak ia, mita fo hatahorir fo mana
rambariik rai ia bisa bubuluk rae, Papa ndia nadenu Au.”
43 Neu Ana kokolak basa talo naa, boe ma Ana eki no hara beran nae,
“Lasarus! Dea mai leo!”
44 Boe ma hatahori mates naa kalua numa luak mai. Hambu temak
mbomboti mamates mboti nala liman ma ein. Ma hambu temak fo mboti

nala matan boe. Yesus nadenu hatahorir marai naa nae, “Lofa heni temak kara raa dei, mita fo ana la'ok nala!”

Ara dudu'a fo rala harak rae tao risa Lamatuak Yesus
(Mateos 26:1-5; Markus 14:1-2; Lukas 22:1-2)

45 Neu ara mete-rita hata fo Yesus taok naa, hatahori Yahudi no'uk ka fo
mana mai be'e-falufii ro Maria, ramahere Yesus.
46 Tehuu hambu ruma bali reu ratonggo ro hatahori partei Farisir fo
rafada sara, Yesus tataon naa.
47 Basa boe ma malangga anggama malanggan nara, ma hatahori Farisir
rakabua fo rakokola aok. Ara ratatane aok rae, “Hatahori naa tao tanda
heran mata-matak kara! Dadi ita muste tao talo bee bali?
48 Mete ma ita elan numa naa, na, neu ko basa hatahorir ramahena neun
sama leo Ana dadi neu sira manen. No dalak naa, neu ko man-parenda
Roma soldadun nara, mai rakalulutu ita Uma Huhule-haradoi Ina-huun
ma ita nusa Yahudi hatahorin.”
49 Teuk naa, Kayafas ndia dadi neu malangga anggamar malangga ina-
huun. Ana kokolak nae, “Nggoa bebek kara ein, ee! Ei ta bubuluk hata-
hata!
50 Malole lenak soa-neu ei, mete ma hambu kada hatahori esa mate soa-
neu basa hatahorir. Mete ma taa, neu ko soldadu Romar rakalulutu nusa
Yahudi hatahorin katematuan!”
51 Kayafas ta kokolak tungga ndia hihiin mesa kana. Te Lamatuak pake
ndia bafan, nahuu teuk naa, ana dadi malangga anggamar malangga ina-
huun. Huu naa de Kayafas nafada memak nae, neu ko Yesus mate soa-neu
basa hatahori Yahudir.
52 Naa te, Ana ta mate soa-neu kada nusa Yahudi hatahorin mesa kasa,
tehuu soa-neu basa Manetualain anan nara mana ratanggela nai dae-bafok
ia. Neu ko Ana tao basa sara dadi reu nusak esa hatahorin.
53 De mulai numa faik fo Kayafas kokolak naa mai, hatahori Yahudi
malanggan nara dudu'a fo rala harak rae tao risa Yesus.
54 Dadi Yesus ta la'ok ledo-ledo bali, nai hatahori Yahudi malanggan nara
taladan. Ana no Ndia ana nunin nara rakaheok reni kota esa reu, nade
Efraim, mana deka-deka no mamana nees. De ara leo taak reu naa.✡
55 Faik naa, anggama Yahudir fai malole Paska deka-deka ena. Netete-
mek nai naa, hatahori no'uk ka ruma deak mai rakabubua nai kota
Yerusalem fo tungga feta Paska nai naa. Ara losa rakahuluk, fo tao
rambalao aon nara tungga anggama hohoro-lalanen.
56 Hatahori no'uk ka mana reni Yerusalem reu, sangga Yesus nai naa.
Neu ara rambariik numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan, ara
ratatane aok rae, “Tungga ei, talo bee? Ei du'a mae, Yesus nau mai tungga
feta anggama ia, do taa?”
57 Tehuu malangga anggama malanggan nara, ma hatahori Farisir
parenda ena rae, “Mete ma hambu hatahori bubuluk Yesus nai bee, na,
mafada ai dei!” Naa te ara raena nanaek fo rae humu Yesus.

12

Maria mbo'a mina kaboo menik neu Lamatuak Yesus ein
(Mateos 26:6-13; Markus 14:3-9)

1 Neu bei ela faik nee dei fo fai Paska, Yesus asa reni nggoro Betania mai.
Lasarus asa leo rai naa. Lasarus naa, ndia hatahori fo Yesus nasoda falik
kana numa mamaten mai.
2 Boe ma ara dode-nasu fo Yesus na'a le'odaek no sara. Martaa ndia
naono-lalau mei. Lasarus nanggatuuk nai mei sama-sama no Yesus.

✡ **11:54** Susura Rerekek 9:10

3 Boe ma Maria ha'i nala mina kaboo menik isik mabeli esa. De ana
mbo'an neu Yesus ein. Ma ana pake langga bulun fo seka Yesus ein. Boe
ma uma naa katematuan naboo meni.* ✡
4 Tehuu Yesus ana nunin esa, nade Yudas Iskariot, fo neu ko ana se'o
heni Yesus, nasabara nae,
5 "Weeh! Hata de ana ta se'o mina kaboo menik ia leo? Mina ia belin
sama leo hatahori esa nggadin teuk esa. Malole lenak se'on leo, fo doin
feen neu hatahori mana tofa-tarak kara!"†
6 Naa te Yudas kokolak talo naa, nahuu ndia ia, na'ok, ta huu ana sue
hatahori mana tofa-tarak kara. Ana dadi Yesus asa mana to'u doin, tehuu
ana nasi'e loi doik numa mamana doik mai.
7 Tehuu Yesus naselu nae, "Ela inak ia numa naa leo. Ana nambeda mina
kaboo menik ia ena, fo nafafa'u Au ao-mbaang mamaten fo ara ratoi Au.
8 Hatahori mana matofa-tarak kara soa rai ei taladam mara. Tehuu neu
ko Au ta sama-sama ua ei akandoo."✡

Malangga anggamar malanggan nara sangga dalak fo rae tao risa Lasarus

9 Basa de hatahori Yahudi no'uk ka bubuluk rae, Yesus nai nggorok
Betania. De ara mai fo nau mete-ritan. Ara oo mai fo sangga mete-rita
Lasarus boe. Huu ara ramanene ena rae, Yesus tao nasoda falik Lasarus
numa mamaten mai ena.
10 Tehuu malangga anggamar malanggan nara oo, rakokola aok fo sangga
dalak rae tao risa Lasarus boe.
11 Huu hatahori Yahudi no'uk ka ramanene la'e-neu Lasarus tutuin ena,
de ara ramahere neu Yesus. Ara ta nau nenene neu hatahori Yahudi
malanggan nara ena bali.

Lamatuak Yesus maso neni kota Yerusalem neu sama leo hatahori mo'o-inahuuk
(Mateos 21:1-11; Markus 11:1-11; Lukas 19:28-40)

12 Neu be'e-mai, hatahori no'uk kara raa fo mana mai tungga feta Paska
nai kota Yerusalem naa, ramanene rala rae, Yesus oo sangga neni naa neu
boe.
13 Boe ma ara reu tati rala mbua sina doon fo pake reu soru Yesus
mamain, sama leo Ndia naa, hatahori mo'o-inahuuk. Boe ma ara eki rame-
rame rae,
"Hosana! Ita koa-kio Manetualain!
Huu Lamatuak natudu Ndia dale susuen neu Isra'el Manen,
mana maik no Lamatuak naden!"✡
14 Boe ma Yesus hambu banda keledei tenak esa, de Yesus sa'e neu lain.
Naa, sama leo neni surak ena nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
15 "Ei hatahori kota Yerusalem mara, boso mamata'u, ee!
Ei hatahori kota 'Sion' ia, mete neni naa neu dei!‡
Huu ei Manem mai!
Ana mai sa'e nai banda keledei tenak esa lain."✡
16 Faik naa, Yesus ana nunin nara ta ralela dede'ak ia sosoa-ndandaan.
Tehuu neu ko, neu Ana nasoda fali numa mamaten mai ena, ma
Manetualain nakadedemak kana, dei fo ara rasaneda dede'ak kara fo

---

* **12:3** Susura Malalaok Dede'a Yunani nae, mina naa nade, *'nardos'*, fo bakahulun hatahorir taon numa ai okak kaboo menik mai. Susura Malalaok Dede'a Indonesia nae, 'narwastu'. Susura Dede'a Yunani oo nae, boto naa mo'on, *'litra'* esa, ndia gram natun telu dua hulu lima, fo fama te liter seserik esa boe. ✡ **12:3** Lukas 7:37-38 † **12:5** Susura Malalaok Dede'a Yunani nae, mina naa belin *'denari'* natun telu. *Denari* esa naa, sama leo tukan nggadin faik esa. ✡ **12:8** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 15:11 ✡ **12:13** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:26 ‡ **12:15** Kota Sion naa, ndia kota Yerusalem naden laen. ✡ **12:15** Sakaria 9:9

Manetualain Susura Malalaon surak la'e-neu Ndia. Ara oo rasaneda
hatahori no'uk kara iar tataon soa-neu Yesus boe.
17 Neu Yesus nasoda falik Lasarus numa mamaten mai, boe ma nanggoun
kalua numa rates mai naa, hambu hatahori no'uk ka sama-sama ro Yesus.
Dadi hatematak ia, ara ratuik kii-konak la'e-neu hata fo fai bakahulun sira
mesa kasa mete-ritan.
18 Huu naa de hatahori no'uk ka mai soru Yesus deka-deka no Yerusalem,
nahuu ara ramanene rala ena rae, Ana tao tanda heran naa ena.
19 Boe ma hatahori Farisir rakokola aok rae, “Ciih! Mete dei! Basa
hatahori marai dae-bafok ia ramue-osek fo rae tungga Ndia! Neu ko neu
mate'en, ita ndia susa! Mete ma talo naa, na, ita tae tao talo bee bali?”

Hambu hatahori Yunani hida fo rae ratonggo ro Lamatuak Yesus

20 Hambu hatahori Yunani hida reni kota Yerusalem mai sama-sama ro
hatahori laen nara, fo rae tungga feta Paska nai naa. Ara oo nau rakaluku-
rakatele neu Manetualain nai naa boe.
21 Boe ma ara mai ratonggo ro Felipus, manuma nggoro Betseda manai
profensi Galilea mai. Ara roke rae, “Ka'a! Ai nau matonggo mia Yesus.”
22 Boe ma Felipus neu nafada Anderias. De dua sara reu kokolak ro
Yesus.
23-24 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Au faing mai ena. Dadi Au muste
mate dei, dei fo Manetualain nau nakadedemak Au. Tebe naa! Ita
takasasamak kana no bini-nggees esa. Mete ma ita sele hade binin esa,
na, ana muste nakalulutu nai dae dale dei, dei fo ana mori, fo ana kalua
nala buna-boak no'un seli. Mete ma ta talo naa, ana bei kada hade de'ek
esa ka leo.
25 Hatahori fo ta mana tao matak neu Manetualain hihii-nanaun, nahuu
ana sue nalan seli neu ndia masodan nai dae-bafok ia, neu ko masodan
naa nakalulutu henin. Tehuu hatahori fo mana sadia loo lima heni ndia
masodan nai dae-bafok ia, neu ko hambu masodak tetebes ta mana ketuk.✡
26 Hatahori fo mana nau naono-lalau Au, ana muste tungga nakandoo Au.
Huu naa de Au nai bee, na, Au hatahori neondang nggara oo rai naa boe.
Mete ma hambu hatahori naono-lalau Au, na, neu ko Au Amang manai
nusa tetuk do inggu temak ba'e feen hada-horomatak.”

Lamatuak Yesus nafada memak la'e-neu Ndia mamaten

27 Yesus kokolak tamba nae, “Au daleng nameda susa. Tehuu Au ae talo
bee bali? Au muste oke ae, ‘Papa! Makambo'ik Au, mita fo Au hae mate
hatematak ia,’ do? Taa! Au ta oke talo naa, nahuu Ana nadenu Au mai, fo
Au mate.
28 Dadi Au okek ndia, talo ia: ‘Papa. Naa fo Au tungga kada Papa hihii-
nanaun mesa kana, mita fo basa hatahorir rakadedemak Papa naden.’ ”
Boe ma hambu harak esa numa lalai mai nae, “Au akadedemak Au
nadeng ena. Ma Au oo nau akadedemak kana seluk bali boe.”
29 Basa boe ma hatahori no'uk kara fo mana rambariik rai naa ramanene
harak naa, de rae, “Hei! Hambu makaruuk!”
Hambu hatahori ketuk bali kokolak rae, “Taa! Manetualain atan esa
numa nusa tetuk do inggu temak mai kokolak noon.”
30 Tehuu Yesus nafada nae, “Harak bebeik kara naa soa-neu ei, ta soa Au.
31 Hatematak ia hatahori marai dae-bafok ia muste rasare mbali
Manetualain fo Ana naketu sira dede'an. Ana oo nae husi heni Mana Tao
Manggarauk mana to'u parenda nai dae-bafok ia boe.
32 Mete ma hatahorir londa Au nai ai ngganggek lain, neu ko Au le'a basa
hatahorir fo ara ramahere neu Au.”

✡ **12:25** Mateos 10:39; 16:25; Markus 8:35; Lukas 9:24; 17:33

33 (Ana kokolak talo naa, fo natudu neu ko Ndia mamaten no dalak talo
bee.)
34 Boe ma hatahorir marai naa ratane rae, “Ai mamanene mita numa
Manetualain Hohoro-lalanen mai nae, neu ko Karistus nasoda nakandoo.
Karistus no Hatahori Dae-bafo Isi-isik naa, sama, do? Dadi tao hata de
Papa nae, ‘Neu ko ara rae londa Hatahori Dae-bafo Isi-isik nai ai ngganggek
lain?’ Hatahori Dae-bafo Isi-isik naa, see?”✡
35 Boe ma Yesus naselu nae, “Ta dook ka te Au manggaledon ta nasa'a
nai ei ena bali. Dadi neu Au bei nai ia, ei muste leo-la'o ndoos, mita fo
manggarauk boso tatana nala manggaledok manai ei dalem. Hatahori fo
mana la'ok nai makiuk, ana ta bubuluk nae bee neu.
36 Neu Au manggaledon bei hambun, ei muste mamahere neu Au, mita
fo ei dadi miu hatahori mana leo-la'o nai manggaledok dale, de ei bubuluk
mae bee miu.”
Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana nakaheok numa hatahori no'uk
kara raa mai, mita fo Ndia bisa mesa kana.

Hatahori Yahudir ta ramahere neu Lamatuak Yesus

37 Leo mae Yesus tao nala tanda heran no'un seli nai hatahori no'uk kara
matan ena, tehuu ara ta nau ramahere neun.
38 Naa, sama leo Manetualain mana to'u dede'an Yesaya nafada nita
memak kana nae,
“Lamatuak, ee! Ta hambu hatahori mana namahere neu ai kokolan!
Leo mae Lamatuak natudu Lamatuak koasan ena,
tehuu hatahorir tao leo bali ta mete-rita hata-hata na!”✡
39 Huu naa de hatahori Yahudi ketuk ta bisa ramahere Lamatuak
hatematak ia, sama leo Yesaya surak nai mamanak laen nae,
40 “Manetualain tao napoke dalen nara ena,
mita fo ara ta bisa mete-rita bali.
Ana ela dalen nara ratea,
fo ara hae ralela tebe-tebe.
Ela sara talo naa,
fo ara hae fali sangga Au,
ma Au hae tao ahai sara.”✡
41 Yesaya kokolak talo naa, nahuu ana mete-nita Yesus ta neni babanggan
ena, de ana tui memak la'e-neu Yesus.
42 Leo mae talo naa, tehuu hatahori no'uk ka ramahere neu Yesus. Ta
kada hatahori biasa a mesan, tehuu hambu hatahori Yahudi malanggan
ketuk oo ramahere neu Ndia boe. Tehuu ara ta manaku Yesus no ledo-ledo
nai hatahori no'uk kara matan, nahuu ara ramata'u hatahori Farisir fo neu
ko husi heni sara ruma uma huhule-haradoik mai.
43 Malanggan nara raa ta nau hambu kokoak numa Lamatuak mai,
nahuu hihiin nara lenak fo hambu kokoak numa hatahori dae-bafok mai.

Lamatuak Yesus Dede'a-kokolan natudu hatahori hihiru-heheon

44 Basa de Yesus kokolak no hara berak nae, “Hatahori fo mana
namahere neu Au naa, ana ta namahere kada Au mesa ngga, tehuu ana oo
namahere neu Hatahori fo mana nadenu Au boe.
45 Mete ma hatahori mete-nita Au, na, ana oo mete-nita Hatahori fo mana
nadenu Au boe.
46 Au mai fo dadi sama leo manggaledok nai dae-bafok ia. Mita fo basa
hatahorir fo mana ramahere Au, ta leo-la'o nai makiuk.
47 Mete ma hambu hatahori namanene Au Dede'a-kokolang, tehuu ta tao
tunggan, na, Au ta aketu-aladi ndia huku-dokin. Au nanaeng uni dae-bafok

---

✡ **12:34** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:4; Yesaya 9:6; Yeskiel 37:25; Daniel 7:14 ✡ **12:38** Yesaya 53:1 ✡ **12:40** Yesaya 6:10

ia mai, ta ae aketu-aladi hatahorir huku-dokin, tehuu Au nau tao asoi-asoda
hatahorir numa sira sala-singgon nara mai.
48 Basa hatahorir fo mana timba heni Au, ma ta nau simbok Au Dede'a-
kokolang, ana naena mana maketu-maladi dede'ak. Mete ma dae-bafok fai
mate'en losa, Dede'a-kokolak fo Au kokolak ita, ndia neu ko naketu-naladi
hatahori matak leo naak huku-dokin.
49 Au ta kokolak ita unik Au nade heli-heling, tehuu Au kokolak unik
kada Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak naden. Ndia naa, ndia
nadenu Au. Ma Ana ndia parenda Au fo Au muste kokolak hata.
50 Au oo bubuluk boe ae, Ndia parendan naa, neni masodak tetebes ta
mana ketuk. Huu naa de Au kokolang tungga no tetuk hata fo Au Amang
nadenu fo Au kokolak."

13

Lamatuak Yesus safe Ndia ana nunin nara ein

1 Neu fai malole Paska bei ta mulai, Yesus bubuluk ena nae, Ndia fain
losa ena, fo Ndia muste kalua la'o ela dae-bafok ia, ma fali neni Ndia
Aman manai nusa tetuk do inggu temak neu. Huu Ana sue nalan seli neu
Ndia hatahorin nara marai dae-bafok ia, losa Ana loo lima Ndia masoda
katematuan soa-neu sara.
2 Faik naa, nitur malanggan dudunggu Yudas, ndia Simon Iskariot anan
ena, fo ana se'o heni Yesus. De Yudas naketu nala ena fo nae tao talo naa,
neu Yesus asa ranggatuuk ra'a feta Paska naa.
3 Yesus bubuluk ena nae, Manetualain ndia nadenu Ndia neni dae-bafok
ia mai, ma ta dook ka bali Ndia muste fali neni Manetualain neu. Ma Ana
oo bubuluk nae, Ndia Aman manai nusa tetuk do inggu temak loo lima
basa-basan nai Ndia liman ena boe.
4 De Yesus nambadeik numa mei mai, boe ma Ana olu heni Ndia badu
dean. Ana ha'i nala handuk esa, fo pa'an neu Ndia fofo'en.
5 Boe ma Ana mbo'a oe neni bokor kadi'ik esa neu. De Ana mulai safe
Ndia ana nunin nara ein. Safe basa esa, na, Ana seka namadan pake
handuk fo Ana pa'ak nai fofo'en naa.
6 Ana safe sira esa-esak ein. Ndaa losa Simon Petrus, boe ma Petrus
natane nae, "Papa oo mae safe au eing boe, do?"
7 Yesus naselu nae, "Hatematak ia o bei ta bubuluk la'e-neu hata fo Au
taok ia. Tehuu doo-doo dei fo o malela."
8 Tehuu Petrus nasabara nae, "Boso talo naa, Papa! Au ta fee lelak fo
Papa safe au eing."

Boe ma Yesus naselu nae, "Mete ma Au ta safe alao o eim, na, o ta
makaesa mua Au."
9 Boe ma Simon Petrus naselu nae, "Mete ma talo naa, Papa boso safe
kada au eing mesa kana. Tehuu safe au limang ma langgang boe!"
10 De Yesus nafadan nae, "Hatahori fo nadiu basa oe ena, parluu kada
safe ein mesa kana. Huu ndia ao-inan basan laok ena. Memak ei dalem
mara lolo-laok ena, tehuu ta basan lolo-laok."
11 (Yesus kokolak talo naa, nahuu Ana bubuluk see ndia nae se'o heni
Ndia ena. Huu naa de Ana nafada nae, "Ta basa-basan lolo-laok.")
12 Neu Yesus safe basa ein nara, boe ma Ana pake falik badun, de Ana
neu nanggatuuk fali neu mei. Boe ma Ana natane sara nae, "Talo bee?
Neu Au safe ei eim mara, ei malela Au tataon naa, do taa?
13 Ei masi'e seseik Au mae, 'Papa Meser' ma 'Lamatuak' fo naena haak
parenda ei. Naa ndaa, nahuu Au memak ndian ena.

14 Tehuu mete ma ei Mesem ma Lamatuam ia, safe eim mara ena sama
leo hatahori neondak esa, na, talo bee neu ei? Ei oo muste maono-lalau
esa mbali esa boe; ha'i netuduk leo: ei oo esa no esa muste masafe eik boe.
15 Huu Au dadi netuduk ena soa-neu ei. Au tao talo bee, na, ei oo muste
tao tungga talo naa boe.✡
16 Tebe! Au afada ei. Hatahori neondak esa, ta hoho'an ta lena heni
ndia lamatuan. Ma nedenuk esa ta hoho'an ta lena heni hatahori fo mana
nadenu ndia.✡
17 Hatematak ia ei bubuluk dede'ak ia ena, de ei maua mete ma ei tao
tungga talo naa.
18 Au ta kokolak la'e-neu ei basa ngga. Au alela tetebes hatahori fo Au
here alak kasa ena. Leo mae talo naa, tehuu naa muste dadi, sama leo
hata fo neni surak memak kana nai Manetualain Susura Malalaon nae,
'Hatahori fo mana nanggatuuk na'a sama-sama no Au, nasadea fo la'o ela
Au ena.'✡
19 Au afada memak neu ei, fo mete ma neu ko hatahori la'o ela Au talo
naa ena, na, ei bisa mamahere mae, Au ia, ndia Karistus.
20 Tebe! Au oo afada boe ae, see ndia buka dalen fo simbok no malole
neu hatahori fo Au adenuk, na, ana oo simbok Au boe. Ma see ndia simbok
Au no malole, na, ana oo simbok Hatahori fo mana nadenu Au boe."✡

Lamatuak Yesus nafada memak nae, neu ko hambu mana se'o heni Ndia (Mateos 26:20-25; Markus 14:17-21; Lukas 22:21-23)

21 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma dalen mulai nameda ta malole.
De Ana nafada nae, "Hata fo Au kokolak ia, tetebes. Esa numa ei mai, neu
ko ana se'o heni Au."
22 Ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma esa mete esa, de ara
pangganaa. Ara ta bubuluk Ana nafadak naa ndia see.
23 Numa naa oo, hambu esa numa sira mai, fo Yesus suen boe (ndia au,
Yohanis, mana surak buku ia).* Au anggatuuk nai Yesus boboan.
24 Boe ma Simon Petrus fee tanda nenik langgan, fo au soba sangga
bubuluk Yesus nefadan naa ndia see.
25 Basa de au keko aong deka-deka no Yesus, fo atane ae, "Hatahori fo
Lamatuak nafadak naa ndia see, ee?"
26 Boe ma Yesus naselu nae, "Talo ia. Au ae ha'i ala roti bibiak esa, fo
boron neni manggo dale neu, basa de Au feen neni hatahori fo Au afadak
naa." Ana boro basa roti naa, boe ma Ana feen neu Yudas, ndia Simon
Iskariot anan.
27 Simbo nalak ka roti naa, boe ma nitu malanggan maso neni Yudas
dale neu. De Yesus nafadan nae, "Lai-lai leo! O nau tao hata, na, taon leo.
Boso mahani bali."
28 Tehuu hatahori laen mana manggatuuk nai naa, ta nalela tao hata de
Yesus kokolak talo naa.
29 Ketuk dudu'a rae Yesus kokolan bebeik kara raa, nadenu Yudas nae,
"Muu hasa hata fo ita parluu ta'a nai feta Paska." Ma hambu ketuk oo
dudu'a boe rae, Ndia kokolan naa nae, "Muu fo fee doik faa neu hatahori
mana tofa-tarak kara." Ara dudu'a talo naa, nahuu Yudas dadi neu sira
mana to'u doin.
30 Neu Yudas simbo basa roti naa, boe ma ana kalua la'o lai-laik. Neu
ana kalua la'o naa, fai le'odae ena.

Parenda beuk

✡ **13:15** Lukas 22:27 ✡ **13:16** Mateos 10:24; Lukas 6:40; Yohanis 15:20 ✡ **13:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:10 ✡ **13:20** Mateos 10:40; Markus 9:37; Lukas 9:48; 10:16 * **13:23** Tungga nggarei dala-hadan si'en ma hatahori malelak kara, 'ana nunik fo Yesus suek naa', ndia Yohanis.

31 Neu Yudas kalua la'o ena, boe ma Yesus nafada nae, “Au ia, Hatahori
Dae-bafo Isi-isik. Hatematak ia fain losa ena fo Manetualain nakadedemak
Au. Ma naa oo, neu ko tao nala hatahorir mete-rita Manetualain ta neni
babanggan boe.
32 Au akaesa ua Manetualain ma atudu Ndia ta neni babanggan, huu naa
de Ana nakadedemak Au. Ma Ana ta pake nahani bali.
33 Ana nggara ein, ee! Leo mae Au sue alan seli neu ei, tehuu ta dook ka te
Au ta sama-sama ua ei ena bali. Neu ko ei mae sangga Au, tehuu ta hambu.
Au afada ei ia, sama leo hata fo Au afada hatahori Yahudi malanggan nara
ae, ‘Au uni mamanak esa uu, fo ei ta bisa tungga.’✡
34 Au fee ei parenda beuk esa, talo ia: *ei muste masue-laik esa no esa,
sama leo Au sue-lai neu ei.* Dadi ei oo muste masue-laik esa no esa boe.✡
35 Mete ma ei masue-laik talo naa, na, basa hatahorir bisa bubuluk rae,
eir ia, Au ana nuning nggara.”

Lamatuak Yesus nafada memak nae, neu ko Petrus laka ta nalela Ndia (Mateos 26:31-35; Markus 14:27-31; Lukas 22:31-34)

36 Basa de, Simon Petrus natanen nae, “Te Lamatuak sangga nae bee
neu?”
Boe ma Yesus nafada nae, “Au uni mamanak esa uu, fo o bei ta bisa
tungga muu hatematak ia. Tehuu mate'en te o muni naa muu boe.”
37 Petrus natane nae, “Lamatuak, ee! Tao hata de au bei ta bisa tungga
uu hatematak ia? Au ahani a ena fo mate soa-neu Lamatuak!”
38 Yesus naselu nae, “Tetebes, do? O nau loo lima o sodam fo mate soa-
neu Au? Ndodoon ndia talo ia: manu bei ta kokoa, te o laka ta malela Au
la'e telu ena.”

14

Ta hambu dalak laen bali fo malole to Amak; kada nesik Yesus mesa kana

1 Yesus kokolak tamba nae, “Boso dadi dudu'ak neu ei. Mamahere neu
Manetualain. Ma mamahere neu Au boe.
2 Nai Au Amang mamana leleon, hambu kama no'un seli. Mete ma
mamanak ta dai, na, neu ko Au afada memak neu ei ena. Hatematak ia Au
ae uu sadia mamanak fee ei nai naa.
3 Mete ma Au uu ena, ma sadia ala ei mamanam mara ena, neu ko Au
fali mai, fo ei tungga sama-sama mia Au. No dalak naa, Au nai bee, na, ei
oo nai naa boe.
4 Huu ei bubuluk dalak mana neni mamanak fo Au ae uu naa ena.”
5 Tehuu Tomas natanen nae, “Lamatuak, ee! Ai ta bubuluk Lamatuak
nae neni bee neu. Dadi talo bee de ai bisa bubuluk dalak mana neni naa
neu?”
6 Boe ma Yesus nafada nae, “Ta hambu dalak laen fo no hatahori reni
Amak nai nusa tetuk do inggu temak neu. Kada nesik Au mesa ngga. Huu
Au ia, dalak mana neni Manetualain neu. Au ia, mana to'u ndoo-tetuk. Ma
Au ia, mana fee masodak tetebes. Ta hambu dalak laen bali.
7 Leo ei malela Au tetebes, na, ei oo malela Au Amang boe. Dadi mulai
numa hatematak ia mai, ei oo malela Ndia ena, ma mete-mita Ndia ena
boe.”
8 Felipus noke nae, “Lamatuak, ee! Tulun matudu Lamatuak Aman mai
ai dei! Kada naa, dai ena.”
9 Boe ma Yesus nafadan nae, “Ipu, ee. Au sama-sama ua ei doo basa ia
ena, tehuu ei bei ta malela Au no tebe-tebe, do? Hatahori mana mete-nita

✡ **13:33** Yohanis 7:34; 8:22-23 ✡ **13:34** Yohanis 15:12; 17; 1 Yohanis 3:23; 2 Yohanis 5

Au ena, sama leo ndia oo mete-nita Au Amang ena boe. Tao hata de bebeik
kara o moke mae, ‘Matudu Amak neu ai’ bali?
10 Talo bee? Neu Au ae, Au akaesa ua Amak, ma Amak oo nakaesa no Au
boe, na, o mamahere neu Au, do taa? Dede'a-kokolak fo Au kokolak neu ei
naa, ta raoka nai Au mesa ngga, tehuu ara raoka nai Au Amang. Ma Ana
pake Au fo tao akandoo Ndia ue-osan.
11 Mamahere Au, neu Au ae, Au akaesa neulauk ua Au Amang, ma Ndia
oo nakaesa neulauk no Au boe. Tehuu mete ma ei ta bisa mamahere talo
naa, na, mamahere neu Au, nahuu ei mete-mita dede'ak kara fo Au taok
kara ena.
12 Au kokolang naa, tetebes! Ia oo tetebes boe, hatahori fo mana
namahere neu Au, neu ko ana oo tao dede'ak sama leo Au taok boe. Huu
Au uni Au Amang uu, de hata fo hatahori naa taok, neu ko ta hoho'an lena
heni Au taok.
13 Ei mana makaesak mia Au, maena haak fo meni Au nadeng. Dadi
mete ma ei hule-haradoi fo moke hata a mesan, menik Au nadeng,* neu
ko Au tao fee ei. No dalak naa, Au akadedemak Au Amang, mita fo basa
hatahorir bubuluk.
14 Au afada seluk bali: ei hule-haradoi fo moke hata a mesan, menik Au
nadeng, neu ko Au taon fee ei.”

Lamatuak Yesus helu-bartaa nae nakonda Manetualain Dula-dalen mai

15 Yesus kokolak tamba nae, “Mete ma ei sue-lai Au, na, ei tao tungga Au
parendang nggara.
16-17 Au oke neu Au Amang, neu ko mete ma Au ta sama-sama ua ei bali,
na, Ana fee ei Mana Makalala'ok esa fo natudu dalak soa-neu ei. Ndia naa,
Manetualain Dula-dalen, mana manori ei hata fo ndoos. Hatahori ketuk
nai dae-bafok ia, ta nau simbok kana, nahuu ara ta bisa mete-rita Ndia,
ma ta ralelan. Ei malelan, nahuu Ana nakaesa no ei. Neu ko Ana leo nai
ei dalem. Boe ma Ana oo, neu ko sama-sama no ei nakandoo boe.
18 No dalak naa, Au ta la'o ela ei mesa ngga, sama leo kakanak fo ta
naena ina-ama. Tehuu masaneda, te neu ko Au fali mai uni ei neti.
19 Ba'u anak bali te, hatahori laen manai dae-bafok ia, ta mete-rita Au
ena bali. Neu ko ei mete-mita Au, nahuu Au asoda fali numa mamates mai.
De ei oo hambu masodak tetebes boe.
20 Ma neu faik fo Au asoda fali numa mamates mai ena, neu ko ei bubuluk
tebe-tebe mae, Au akaesa ua Au Amang; ei makaesa mia Au; ma Au oo
akaesa ua ei boe.
21 Hatahori fo mana simbok ma tao tungga Au parendang nggara, na,
hatahori naa ndia sue-lai Au. Ma Au Amang oo sue-lai hatahori fo mana
sue-lai Au naa boe. Au oo sue-lai ndia boe, ma atudu Au aong neun.”
22 Numa naa, hambu hatahori esa, nade Yudas. Ndia naa, ta Yudas
Iskariot. Neu ana namanene Yesus kokolan, boe ma natane nae,
“Lamatuak nae natudu aon neu ai. Tehuu tao hata de Lamatuak ta nau
natudu aon neu hatahori laen manai dae-bafok ia?”
23 Yesus naselu nae, “Talo ia. Hatahori fo mana sue-lai Au, neu ko ana
tao tungga Au Dede'a-kokolang. Au Amang oo suen boe. De Au ma Au
Amang leo dalek esa mian.

---

* **14:13** Hule-haradoi “menik Au nadeng” naena sosoa-ndandaan nae, ita hule-haradoi tungga Yesus hihii-nanaun. Ita taena haak fo “teni Yesus naden” mete ma ita dadi teu Ndia hatahorin, mete ma ita tasoda takaesa takandoo to Ndia, mete ma ita nenene Ndia, ma mete ma ita tamahere tae, Ana mate fo koka heni ita sala-singgon. Dadi “teni Yesus naden” naa, ta sama no kada “seseik Yesus naden” a mesan.

24 Tehuu hatahori fo ta mana sue-lai Au, Ana oo ta tao tungga Au Dede'a-
kokolang boe. Basa dede'ak kara fo ei mamanene numa Au mai ia, ta raoka
nai Au, tehuu raoka nai Au Amang mana nadenu Au.
25 Hatematak ia Au bei sama-sama ua ei. Huu naa de Au afada memak
dede'a bebek kara iar.
26 Tehuu doo-doo te Au Amang nae nakonda Mana Makalala'ok esa, ndia
Ndia Dula-dale Malalaon. Dula-dalek naa neu ko nggati Au nai dae-bafok
ia. Ndia uen naa, ndia: nanori ei la'e-neu basa dede'ak kara, ma fee
nesenedak basa dede'ak kara fo Au afada ita sara neu ei.
27 Neu faik fo Au uu ena, neu ko Au tao fo ei bisa leo-la'o no mole-damek
ma dale linok. Kada Au mesa ngga ndia bisa fee dale lino-lendek talo naa.
Basa hata fo marai dae-bafok ia ta bisa tao nala ei dalem mara linok talo
naa. De boso elan fo dadi dudu'ak ma nemeta'uk soa-neu ei.
28 Ei mamanene mita Au afada ei ae, ‘Au la'o ela ei, basa boe ma neu ko
fali mai.’ De dalem mara hae sona. Mete ma ei sue-lai Au, na, ei dalem
mara ramahoko, nahuu Au uni Au Amang uu. Au Amang naa, ta neni
babanggak lena heni Au.
29 Masaneda, te Au afada memak neu ei ena. No dalak naa, mete ma
dede'ak bebeik kara iar neu ko ara dadi, na, ei bisa mamahere neu Au.
30 Ba'u anak bali te Au ta kokolak ua ei ena. Nitur malanggan fo mana
to'u parenda nai dae-bafok ia, hatematak ia ana mai, tehuu ndia koasan
ta la'e Au.
31 Leo mae ana mai, tehuu Au la'ok akandoo fo tao tungga Au Amang
parendan. Naa, natudu neu hatahorir marai dae-bafok ia nae, Au sue alan
seli neu Au Amang.
Mai fo ita teu leo!”

15

Lamatuak Yesus sama leo ai anggor huun

1 Yesus kokolak nae, “Nenene, ee! Ei makaesa mia Au. Au sama leo ai
anggor esa huun. Tehuu Au ia, ai huu anggor tetebes!* Ma Au Amang naa,
sama leo mana tao osi.
2 Dadi mana tao osi tati heni basa ndanak bee fo ta kaboak kara sama
leo Au Amang nggari heni hatahori fo mana kada nae ndia nakaesa no Au,
tehuu ta tao hata esa boe na. Tehuu hatahori esa-esak fo mana nakaesa
tebe-tebe no Au, Amak tao nalao basa dafuk numa dalen mai, sama leo
mana tao osi nggute keke'u ndanak esa fo boan boe namano'u.
3 Au Dede'a-kokolang naa, bisa tao nalalao ei dalem mara ena, sama leo
mana tao osi tao nalalao ndia ai huun ndanan nara.
4 Ei muste makaesa makandoo mia Au, sama leo Au akaesa ua ei. Te
ndanak bee fo senggi henin numa ndia huun mai, ta bisa naboa hata esa
boe na. Ei oo leo naak boe. Ei ta bisa tao hata neulauk esa boe na, mete
ma ei ta makaesa makandoo mia Au.
5 Au ia, sama leo ai huu anggor esa. Eir ia, sama leo ndia ndanan. Dadi
hatahori fo mana nakaesa nakandoo no Au, ma Au oo akaesa uan boe,
ndia naa sama leo ndanak esa mana naboa no'uk. Tehuu mete ma ei ta
makaesa makandoo mia Au, na, ei ta bisa tao hata fo neulauk.
6 Hatahori fo ta mana nakaesa nakandoo no Au, ndia naa sama leo
ndanak esa fo sosoan taa. Ndanak matak leo naak naa, hatahori nasi'e

* **15:1** Nai Buku *Hehelu-bartaa Raak*, hatahori mana surak kara hii rakasasamak hatahori Isra'el no ai huu anggor esa, do, osi anggor esa. (Mete *Sosoda Kokoa-kikiok kara* 80:8-16; *Yesay*a 5:1-7; *Yermia* 2:21; *Yeskiel* 15:1-8, 19:10-14; *Hosea* 10;1; ma susurak laen bali boe.) Hatahori Isra'el asa sio la'o ela Manetualain eno-dala ndoon, tehuu Yesus ta sio la'o ela Manetuain eno-dala ndoon. Huu naa de nai ia Yesus seseik aon nae, Ndia naa, ndia ‘ai huu anggor tetebes’.

tati henin, fo elan namatuu. Boe ma hatahori naduduru nala ndanak kara raa, de nggari sara reni a'i dale reu, fo hotu heni sara.
7 Tehuu mete ma ei makaesa makandoo mia Au, ma Au Dede'a-kokolang oo, leo nakandoo nai ei dalem mara boe, na, ei bisa moke hata a mesan neu Manetualain, basa te neu ko Ana taon fee ei.
8 Mete ma ei tao hata neulauk makadotok, sama leo ndanak esa naboa makadoto ndoos, naa nakadedemak Manetualain. No dalak naa, ei oo matudu boe mae, eir ia, Au ana nuning nggara.
9 Sama leo Amak sue-lai Au, Au oo sue-lai ei talo naa boe. Ei muste makaesa makandoo mia Au, mita fo Au bisa atudu Au susueng neu ei.
10 Mete ma ei tao tungga Au parendang nggara, na, ei makaesa makandoo mia Au, boe ma Au bisa atudu Au susueng neu ei. Naa, sama leo Au tao tungga Au Amang parendan, de Ana natudu susuen nakandoo neu Au.
11 Au afada dede'ak bebeik kara iar neu ei numa fai bakahulun mai, mita fo ei dalem mara bisa mbena sau-sau, sama leo Au daleng mbena sau-sau. Huu Au nanaung fo ei dalem mara mbena sau-sau no'un seli!
12 Au parendang talo ia: ei muste masue-laik esa no esa, sama leo Au oo sue-lai ei ena boe.✡
13 Mete ma hatahori esa sadia mate mita fo ndia nonoon bisa nasoda, ana sue nalan seli neu nonoon. Ta hambu susuek ta hoho'ak lena heni naa.
14 Mete ma ei tao tungga makandoo Au parendang, ei dadi miu Au nonoong nggara.
15 Au ta nau seseik ei ae, Au ‘hatahori neondang’ bali. Huu hatahori neondak esa ta nalela no tetuk ndia malanggan hihii-nanaun. Tehuu Au seseik ei, ndia Au ‘nonoong nggara’, nahuu Au buka no ledo-ledo basa hata fo Au Amang nafada neu Au ena.
16 Ei ta ndia here Au. Tehuu Au ndia here ma so'u ala ei fo makalala'ok ues ia. Dadi ei muste miu tao hata fo neulauk no'uk ka fo mana nakatataka losa dook. Naa, sama leo ai huu anggor esa naboa neulauk nakandoo. Mete ma ei tao talo naa, na, ei bisa moke hata a mesan neu Au Amang, basa de Ana taon fee ei.
17 Dadi hata fo Au parenda neu eir ia, talo ia: ei muste masue-laik esa no esa.”

Hatahori marai dae-bafok ia mburuk ro Lamatuak Yesus hatahorin nara

18 Yesus kokolak tamba nae, “Mete ma hatahori marai dae-bafok ia mburuk ro ei, na, masaneda te ara mburuk ro Au rakahuluk ena.
19 Mete ma eir ia, sama leo hatahori laen marai dae-bafok ia, na, ara sue ei. Tehuu ei ta sama mia sara. Au here ala ei, fo bingga heni ei numa sira mai. Huu naa de ara mburuk ro ei.
20 Boso lilii-ndondou hata fo Au afada neu ei ena ae, ‘Hatahori neondak esa ta hoho'an ta lena heni ndia malanggan.’ Dadi mete ma ara tao doidoso Au, na, ara oo tao doidoso ei boe. Mete ma ara ramanene Au Dede'a-kokolang, na, ara oo nenene ei boe.✡
21 Neu ko ara tao doidoso ei, nahuu ei makaesa mia Au. Huu ara oo ta ralela Ndia mana nadenu Au boe.
22 Mete ma Au ta mai kokolak ita ua sara, boe ma atudu eno-dala masodak tetebes neu sara, na, ara dudu'a rakandoo rae, sira ta raena salak hata esa boe na. Tehuu Au mai ena, ma kokolak talo naa ena. Dadi hatematak ia, mete ma ara tao salak, na, ara ta raena dede'a huuk hata esa bali fo kokolak rae, ‘Wee! Air ia, ta bubuluk hata fo ai taok naa, sala.’
23 Hatahori fo mana mburuk no Au, ana oo mburuk no Au Amang boe.

✡ **15:12** Yohanis 13:34; 15:17; 1 Yohanis 3:23; 2 Yohanis 5 ✡ **15:20** Mateos 10:24; Lukas 6:40; Yohanis 13:16

24 Au tao tanda heran mata-matak kara nai matan nara ena, fo hatahori
laen ta tao nita. Mete ma Au ta tao dede'ak kara raa, ara oo ta sala, leo
mae ara ta nau simbok Au boe. Naa te ara mete-rita tanda heran raa ena,
fo Au taok kara ena. Leo mae talo naa, tehuu ara oo bei mburuk ro Au ma
Au Amang manai nusa tetuk do inggu temak boe.
25 Tehuu basa dede'ak bebeik kara iar dadi ena, fo tao tungga hata neni
surak ena nai Manetualain Hohoro-lalanen dale fo ei to'u maherek naa
nae, ‘Ara mburuk ro Au. Naa te sira dale mburun naa, ta raena huuk faa
boe na.’✡
26 Tehuu neu ko Mana Makalala'ok naa nae mai. Ndia naa, Dula-dalek
fo mana tao ei malela hata fo ndoos. Ana numa Au Amang mai. Mete ma
Au uni Au amang uu ena, na, neu ko Au akonda Ndia Dula-dalen mai fee
ei. Ana nafada ei la'e-neu Au.
27 Ei oo neu ko mafada hatahori la'e-neu Au boe, nahuu ei sama-sama
mia Au numa makasosoan mai ena.

16

1 Au afada dede'ak bebeik kara iar neu ei ena, mita fo ei ta makaheok
numa Au mai.
2 Neu ko hatahori Yahudir husi heni ei numa sira uma huhule-haradoin
mai. Ta talo kada naa, te neu ko hambu tembo-lelek esa boe, mete
ma hatahorir tao risa ei, ara du'a rae ara tao tatao neulauk soa-neu
Manetualain.
3 Ara tao talo naa soa-neu ei, nahuu ara ta ralela Au no tetebes. Ara oo
ta ralela Au Amang boe.
4 Tehuu Au afada dede'ak bebeik kara iar neu ei ena, fo mete ma dede'ak
bebeik kara iar dadi ena, na, neu ko ei bisa masaneda mae, Au afada
akahuluk memak ei ena. Au bei ta afada ndia fai bakahulun, nahuu Au
bei sama-sama ua ei.”

Manetualain Dula-dalen ue-osan

5 Yesus fee nenorik tamba nae, “Hatematak ia Au fali uni Ndia fo mana
nadenu Au uni dae-bafok ia mai. Tehuu ta hambu numa ei mai matane
Au mae, ‘Lamatuak nae bee neu?’
6 Ei dalem mara rameda hedis, nahuu Au afada dede'ak ia neu ei ena.
7 Tehuu hata fo Au afadak neu ei naa, tetebes. Mete ma Au uu, na, naa
lolen lenak soa-neu ei. Mete ma Au ta uu, na, Mana Makalala'ok naa ta
mai natudu dalak soa-neu ei. Tehuu mete ma Au uu, na, Au akondan mai
soa-neu ei.
8 Mete ma Ana mai ena, na, neu ko Ana natudu hatahorir marai dae-
bafok ia nae, sira dalen ma tatao-nono'in nara raa, sala. Ana fufudi sara
fo tungga eno-dala masodak tetebes. Ma Ana oo fee nesenedak neu sara
boe nae, neu ko Manetualain nae naketu-naladi sira dede'an nae, sira raa,
ndaa, do sala.
9 Mana Makalala'ok naa natudu salan nara, nahuu ara ta ramahere neu
Au.
10 Ana oo natudu eno-dala masodak tetebes boe. Neu ko ei ta mete-mita
Au bali, nahuu Au fali uni Au Amang uu. Huu naa de Mana Makalala'ok
naa mai fo nggati Au.
11 Ana oo natudu boe nae, Manetualain nae naketu-naladi hatahori
dede'an no tetuk, nahuu Manetualain naketu-naladi dede'ak soa-neu nitur
malanggan ena, fo mana parenda nai dae-bafok ia.
12 Bei hambu dede'ak no'uk ka fo Au bei nau afada ei, tehuu ei bei ta
bisa malela hatematak ia.
13 Tehuu mete ma Dula-dalek mana natudu hata fo ndoos mai ena, na,
Ana nakalala'ok mita fo ei bisa malela basa hata fo ndoos. Ana ta kokolak

✡ **15:25** Sosoda Kokoa-kikiok kara 35:19; 69:5

numa kada Ndia ao heli-helin mesa kana mai, tehuu Ana nafada hata fo
Ana namanenen numa Au Amang mai. Ana oo nau nafada ei boe, hata fo
doo-doo te neu ko ana dadi.
14 Ana nau nakadedemak Au, nahuu Ana nae buka basa hata fo ndoos
la'e-neu Au, ma natudun neu ei.
15 Basa hata fo mana dadi neu Au Amang enan oo dadi neu Au enang
boe. Huu naa de Au kokolak bebeik kara ia ae, Manetualain Dula-dalen
neu ko nae buka basa hata fo ndoos la'e-neu Au, ma natudun neu ei."

Ei dalem mara muste rameda susa-sona nakahuluk, basa dei fo dadi namahoko nasafali

16 Yesus nafada tamba nae, "Ta dook ka bali te ei ta mete-mita Au ena.
Tehuu ta dook ka boe te ei mete-mita falik Au bali."
17 Basa naa, Ndia ana nunin nara ketuk rakokola aok rae, "Tao hata de
Lamatuak kokolak nae, 'Ta dook ka bali ei ta mete-mita Au ena. Tehuu ta
dook ka boe te ei mete-mita falik Au bali.' Ma tao hata de Ana kokolak
nae, 'Au ae uni Au Amang uu'?"
18 Boe ma ratatane aok rae, "Tao hata de Ana kokolak nae, 'Ta dook ka
bali'? Ita ta talela."
19 Yesus bubuluk ena ara rae ratane dede'ak esa neu Ndia. Boe ma Ana
kokolak nae, "Bebeik kara Au kokolak ae, 'Ta dook ka bali, ei ta mete-mita
Au. Tehuu ta dook ka boe te ei mete-mita falik Au bali.' Ei matatanek mae
leo naa, hetu?
20 Malole boe, mete ma ei nau sangga bubuluk talo naa. Au oo ae afada
neu ei talo ia boe: neu ko ei bu'i ma dalem mara sona, tehuu hatahori laen
nara marai dae-bafok ia ramahoko. Leo mae ei dalem mara sona talo naa,
tehuu neu ko ei dalem mara dadi ramahoko rasafali.
21 Naa, sama leo inak esa nameda hedis nae bonggi. Dalen nameda hedis
dei, nahuu ndia susa-sonan mai ena. Tehuu mete ma ana bonggi basa
kakanak naa ena, ndia susa-sonan mopon tutik kana. Te ndia dalen dadi
namahoko, nahuu hambu hatahori beuk bonggin nai dae-bafok ia ena.
22 Ei oo leo naak boe. Hatematak ia ei bu'i ma dalem mara sona. Tehuu
doo-doo boe ma Au mai tiro seluk ei, basa de ei dalem mara dadi namahoko
nasafali. Mete ma dede'ak naa dadi ena, na, ta hambu hatahori esa boe
na, bisa nakatataak nala ei dalem nemehokon.
23 Mete ma Au mai seluk bali, na, ei ta matatane hata esa boe na neu Au
ena. Tebe! Au afada seluk bali neu ei ae, mete ma ei moke hata a mesan
numa Au Amang mai menik Au nadeng, na, neu ko Ana taon talo naa fee
ei.*
24 Losa hatematak ia, ei bei ta moke hata-hata menik Au nadeng. Dadi
moke leo, fo ei simbon. No dalak naa, ei dalem mara bisa ramahoko
tetebes."

Lamatuak Yesus nasenggi basa koasar marai dae-bafok ia ena

25 Yesus kokolak tamba nae, "Losa hatematak ia, Au asi'e anori ei pake
lololek kara. Tehuu neu ko hambu faik, fo Au fee nenorik ta pake lololek
bali. Huu Au nau kokolak ledo-ledo la'e-neu Au Amang.
26 Mete ma faik naa mai ena, na, ei mesa ngga ndia hule-haradoi fo moke
aom neu Au amang menik Au nadeng. Au hae hule-haradoi bali soa-neu
ei.

---

* **16:23** Hule-haradoi "menik Au nadeng" hambu sosoa-ndandaan nae, ita hule-haradoi tungga Yesus hihii-nanaun. Ita taena haak fo "teni Yesus naden" mete ma ita dadi teu Ndia hatahorin, mete ma ita leo-la'o takaesa takandoo to Ndia, mete ma ita nenene neu Ndia, ma mete ma ita tamahere tae, Ana mate fo koka heni ita sala-singgon nara. Dadi "teni Yesus naden" naa, ta sama no kada "seseik Yesus naden" leo.

27 Au Amang sue-lai ei, nahuu ei sue-lai Au. Ma ei oo mamahere tebe-tebe
boe mae, Manetualain ndia nadenu Au.
28 Fai bakahulun Au la'o ela Au Amang, fo leo taak nai dae-bafok ia.
Tehuu hatematak ia Au ae la'o ela dae-bafok ia, fo uu leo falik ua Ndia."
29 Yesus ana nunin nara ramanene rala naa, boe ma rafada rae,
"Lamatuak hatematak ia kokolak ledo-ledo ena, ma ta fee nenorik pake
lololek kara bali!
30 Ai mamahere tebe-tebe ena, Lamatuak bubuluk basa dede'ak kara.
Hatahorir ta parluu ratane hata-hata bali neu Lamatuak, nahuu Lamatuak
bubuluk nakahuluk hata fo ara rae ratanek, ma neselun leo beek. Naa,
natudu ai nae, Lamatuak memak numa Manetualain mai."
31 Boe ma Yesus natane sara nae, "Tebe, do? Hatematak ia ei mamahere
neu Au, do?
32 Talo ia. Ba'u anak bali, ndia doo faa ia, ei basa ngga malai matanggela.
Hatahori esa-esak nalai la'o ela Au, fo neu keke nai ndia mamana heli-
helin. Leo mae talo naa, tehuu Au ta mesa ngga, nahuu Au Amang sama-
sama no Au.
33 Au afada dede'ak bebeik kara iar ena neu ei, mita fo ei dalem mara
bisa linok, nahuu ei makaesa mia Au. Hatahorir marai dae-bafok ia, neu
ko rakasususak ma tao doidoso ei. Tehuu matetea ei dalem mara, te Au
tao asenggi basa koasar ena marai dae-bafok ia!"

17

Lamatuak Yesus hule-haradoi soa-neu Ndia ao heli-helin

1-2 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana nasare mbali lalai neu, de
hule-haradoi nae:
"Ama Bonggik, ee. Au faing losa ena, fo Amak nakadedemak Au. Au ia,
Amak Anan. Amak fee Au haak ena fo koladu basa hatahorir marai dae-
bafok ia. Amak fee haak naa, mita fo Au fee masodak tetebes ta mana ketuk
soa-neu basa hatahorir fo Amak loo liman ena, fo dadi reu Au hatahoring.
Dadi hatematak ia, Au oke fo Amak nakadedemak Au, mita fo hatahorir
mete-rita Amak ta neni babanggan.
3 Dalan fo hambu masodak tetebes ta mana ketuk naa, talo ia: hatahorir
muste ralela Amak no tetuk, ndia Manetualain fo tetebes. Ta hambu laen
bali. Ara oo muste ralela Au no tetuk boe, ndia Yesus Karistus, fo Amak
nadenun neni dae-bafok ia mai ena.
4 Au atudu Amak ta neni babanggan nai dae-bafok ia ena. Au tao abasa
ues naa ena, fo Amak feen neu Au ena.
5 Fai bakahulun, neu Ita bei ta takadadadik dae-bafok ia, Au sama-
sama ua Amak. Faik naa, Au ta neni babanggan oo sama leo Amak ta
neni babanggan boe. Hatematak ia Au ae fali uni Amak uu. Dadi Au
oke fo Amak nakadedemak Au, mita fo Au ta neni babanggan fali leo fai
bakahulun."

Lamatuak Yesus hule-haradoi soa-neu Ndia ana nunin nara

6 Yesus hule-haradoi tamba nae, "Amak fee hatahorir marai dae-bafok
ia ena, fo dadi reu Au hatahoring nggara. Au anori sara ena, fo ara ralela
Amak. Ara dadi reu Amak enan, de Amak oo loo lima sara fo dadi reu Au
enang boe. Ma ara tao tungga Amak Dede'a-kokolan.
7 Hatematak ia ara ralela ena rae, basa dede'ak kara fo Amak loo lima
sara neu Au naa ena, okan nai Amak.
8 Au anori sara ena, basa Dede'a-kokolak fo Amak nafada nita sara neu
Au. Ara oo simbok Dede'a-kokolak kara raa boe. Ara oo bubuluk rae, Au
numa Amak mai boe. Ma ara ramahere rae, Amak ndia nadenu Au uni
dae-bafok ia mai.

9 Au hule-haradoi fee sara. Au ta hule-haradoi fee basa hatahorir marai
dae-bafok ia. Tehuu Au hule-haradoi fee kada hatahori fo Amak loo lima
sara neu Au, huu sira raa, Amak enan nara.
10 Basa hata fo dadi neu Au enang oo dadi reu Amak enan ena boe. Ma
basa hata fo dadi reu Amak enan oo dadi reu Au enang ena boe. Ma Au
hatahoring nggara raa, ndia rakadedemak Au.
11 Au ta leo ahuu nai dae-bafok ia ena bali, nahuu ta dook ka te Au ae
fali uni Au Amang uu. Tehuu hatahori iar muste leo rahuu nai dae-bafok
ia. Amak naa, malalaok tebe-tebe. Dadi Au oke fo Amak nanea sara, pake
Amak koasan fo Amak feen neu Au ena. Au oo oke fo ara rakaesa dadi neu
esa, sama leo Au akaesa ua Amak dadi neu esa boe.
12 Neu Au bei sama-sama ua sara nai dae-bafok ia, Au lopo-linu sara,
nahuu ara dadi reu Amak enan ena. Au anea atalolole sara, mita fo ara
rakaesa rakandoo ro Amak. Ta hambu esa mopon boe. Kada Yudas mesa
kana ndia lenggo fe'e, tungga hata fo Manetuaain Susura Malalaon surak
memak kana ena numa lele uluk mai.✡
13 Hatematak ia Au sangga fali uni Amak uu. Au afada dede'ak bebeik
kara iar, neu Au bei nai dae-bafok ia. No dalak naa, Au hatahoring nggara
dalen nara bisa ramahoko rakandoo, sama leo Au daleng oo namahoko
boe.
14 Au afada Amak Dede'a-kokolan neu sara ena. Hatahori laen marai
dae-bafok ia mburuk ro Au hatahoring nggara, nahuu Au hatahoring ta
leo-la'o sama leo sira. Au oo leo naak boe, te Au ta sama ua hatahori laen
manai dae-bafok ia.
15 Neu Au hule-haradoi, Au ta oke fo Amak fe'a kalua heni sara ruma
dae-bafok ia mai. Taa! Tehuu Au oke fo Amak nanea sara, fo ara dook ka
numa manggarauk mai.
16 Ara ta sama leo hatahori laen manai dae-bafok ia, sama leo Au oo ta
sama leo hatahori laen manai dae-bafok ia boe.
17 Ama Bonggik, pake hata fo ndoos, fo tao sira dalen nara malalaok.
Huu Amak Dede'a-kokolan nara, ndoos.
18 Amak ndia nadenu Au uni dae-bafok ia mai. De Au oo adenu sara
talo naa boe, mita fo ara leo-la'o ratanggela nai hatahori dae-bafok kara
taladan.
19 Anea Au aong fo malalaok nakandoo soa-neu Amak. No dalak naa,
Au hatahoring nggara oo ranea aon nara fo malalaok rakandoo soa-neu
Amak boe. Amak Dede'a-kokolan fo ndoos, ndia tao nala sara loo lima ao
katematuan nara reu Amak.”

Lamatuak Yesus hule-haradoi soa-neu basa hatahori kamaherek kara

20 Yesus hule-haradoi tamba nae, “Au hule-haradoi ta soa-neu kada sira
marai hatematak ia. Tehuu Au oo hule-haradoi soa-neu hatahori fo neu ko
namahere neu Au boe, nahuu hatahori iar kokolan.
21 Ama Bonggik, Au oke fo sira basa sara bisa rakaesa dadi reu esa, sama
leo Ita oo takaesa dadi teu esa boe. Au oo nau fo sira rakaesa ro Ita dadi
teu esa boe, mita fo hatahori laen nara marai dae-bafok ia bisa ramahere
rae, Amak mesa kana ndia nadenu Au.
22 Amak natudu Au ta neni babanggan neu hatahorir ena. Boe ma Au
akadedemak kasa ena, sama leo Au. No dalak naa, sira rakaesa dadi reu
esa, sama leo Ita oo takaesa dadi teu esa boe.
23 Au akaesa ua sara. Amak oo nakaesa no Au boe. Ara muste rakaesa
dadi reu esa talo naa, losa ara leo-la'o dalek esa tebe-tebe. Mete ma ara
leo-la'o dalek esa talo naa, hatahori laen nara marai dae-bafok ia neu ko
bubuluk rae, Amak ndia sue-lai sara, sama leo Amak sue-lai Au. No dalak
naa, ara oo bubuluk boe rae, Amak ndia nadenu Au.

✡ **17:12** Sosoda Kokoa-kikiok kara 41:9; Yohanis 13:18

24 Ama Bonggik. Amak sue-lai memak Au ena, de makadedemak Au
numa faik Ita bei ta takadadadik dae-bafok ia mai. Hatematak ia Au daleng
hii nalan seli fo basa hatahorir fo Amak loo lima sara neu Au naa ena,
sama-sama ro Au. Mita fo ara bisa mete-rita Au ta neni babanggan.
25 Ama Bonggik dalen ndoos. Tehuu hatahorir marai dae-bafok ia ta
ralela Amak. Au ndia alela Amak. Ma Au hatahoring nggara oo bubuluk
boe rae, Amak ndia nadenu Au uni dae-bafok ia mai.
26 Au afada sara ena, Amak naa, See. Ma neu ko Au afada sara talo naa
akandoo, nahuu Au nau fo ara bisa rameda tebe-tebe Amak susuen. Au
nau susuek fo ara ramedak naa, sama leo Amak susuen fo Amak feen neu
Au. Mita fo Au akaesa akandoo ua sara."

18

Ara humu rala Lamatuak Yesus
(Mateos 26:47-56; Markus 14:43-50; Lukas 22:47-53)

1 Neu Yesus hule-haradoi nate'e talo naa ena, boe ma Ana kalua sama-
sama no Ndia ana nunin nara. Ara reni osi esa nai lee Kidron boboan seri,
de ara maso naa reu.
2-3 Faik naa, malangga anggama Yahudir malanggan nara, ma hatahorir
ruma partei anggama Farisir mai, ara loo lima soldadur ma mana manear
hida reu Yudas ena. Ana nae se'o heni Yesus. Yudas oo, bubuluk osi naa
boe, nahuu Yesus nakabua la'e no'uk ka ena numa naa no Ndia ana nunin
nara. Boe ma Yudas asa reni osi naa reu, to'u reni mbele, lantera, ma
tee-tandek.
4 Naa te Yesus bubuluk basa hata fo neu ko dadi neu Ndia ena. Boe ma
Ana mata neu, de natane sara nae, "Ei sangga see?"
5 Boe ma ara raselu rae, "Ai sangga hatahori esa, nade Yesus, numa
nggorok Nasaret mai."
Boe ma Yesus nafada nae, "Ndia, Au ia." Faik naa, Yudas nambariik
sama-sama no sara. Ndia ia, ndia mana se'o heni Yesus.
6 Neu Yesus kokolak nae, "Ndia Au," boe ma hatahorir raa rakadedeak
numa Yesus mai, de bara heni sara reu daer.
7 Boe ma Yesus natane seluk kasa nae, "Ei sangga see?"
Ara raselu rae, "Yesus hatahori Nasaret."
8 Boe ma Yesus kokolak nae, "Au afada bebeik kara ia ena ae, Hatahori
naa, ndia Au. Dadi mete ma ei sangga Au, na, boso humu hatahori laen.
Ela sara reu leo."
9 (Ana kokolak talo naa fo taon dadi hata fo Ana kokolak nita nae, "Amak.
Basa hatahorir fo Amak loo lima sara neu Au ena, ta hambu esa boe na
mopon.")
10 Faik naa, Simon Petrus to'u neni tafa mukuk esa. Boe ma ana lesu
henin, fo nae tati hatahorir. Medak neu te, ana tati ketu hatahori esa
ndi'i doo konan. (Hatahori naa, nade Malkus. Ndia naa, hatahori neondak
numa malangga anggama Yahudir malangga ina-huun mai.)
11 Boe ma Yesus nafada Petrus nae, "Pe'u! Mbeda falik tafa neni manan
neu. Au Amang nafada ena nae, Au muste hambu doidosok matak leo iak.
Dadi elan numa naa leo! Naa, sama leo Ana fee Au nggalaas esa ena, fo
isin malik. Elan numa naa fo Au inu abasan."✡

Ara roo Yesus neu nasare malangga anggamar malangga ina-huun

12 Basa boe ma komedan, soldadur ma hatahori Yahudir mana manean
nara, humu rala Yesus, de ara futun.

✡ **18:11** Mateos 26:39; Markus 14:36; Lukas 22:42

13 Boe ma ara renin nakahuluk neni Anas neu. Anas naa, ndia Kayafas
ari-aman. Teuk naa, Kayafas dadi neu malangga anggama Yahudir
malangga ina-huun.
14 Kayafas ia, ndia fee nita nenori-nefadak neu hatahori Yahudi malang-
gan nara nae, “Malole lenak soa-neu ei, mete ma hambu kada hatahori esa
ndia mate nggati basa hatahorir.”✡

Petrus laka nae, ndia ta nalela Lamatuak Yesus
(Mateos 26:69-70; Markus 14:66-68; Lukas 22:55-57)

15 Simon Petrus tungga Yesus dean, sama-sama no Yesus ana nunin esa
bali, ndia au, Yohanis. Anggama Yahudi malangga ina-huun nalela au. Huu
naa de au bisa maso uni bebelan dale uu, sama-sama ua Yesus.
16 Tehuu Petrus nambariik neu dea, deka-deka no mba'a lelesun. Boe
ma au dea uu, de kokolak ua inak esa mana nanea nai naa, mita fo au bisa
ua Petrus dale neu.
17 Boe ma inak naa natane Petrus nae, “Weeh! O ia, Hatahori naa ana
nunin esa, do?”
Tehuu Petrus naselu nae, “Taa!”
18 Faik naa, makasufuk ena. Huu naa de hatahori manear ma hatahori
neondak kara rambariik dara a'i. Boe ma Petrus neu, de dara a'i sama-
sama no sara.

Malangga anggamar malangga ina-huun parisa Lamatuak Yesus
(Mateos 26:59-66; Markus 14:55-64; Lukas 22:66-71)

19 Faik naa, anggama Yahudi malangga ina-huu lasin parisa Yesus la'e-
neu Ndia nenorin, ma Ndia ana nunin nara.
20 Boe ma Yesus nafada nae, “Au kokolak ledo-ledo fo basa hatahorir bisa
ramanene. Au soa fee nenorik nai mamanak bee fo ita hatahori Yahudir
rasi'e rakabubua, ndia ita uma huhule-haradoin nara, ma nai Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk dale. Au ta kokolak ita nai dea-deak.
21 Tao hata de o matane Au? Matane mbali kada hatahorir fo mana
ramanene Au kokolang nggara. Huu Au henggenee ara bubuluk hata fo
Au kokolak ena.”
22 Neu Ana kokolak talo naa, hatahori mana manea esa fo nambariik
numa naa famba Yesus, boe ma nae, “O boso kokolak talo naa mbali
malangga ina-huuk!”
23 Boe ma Yesus nafadan nae, “Mete ma Au kokolak sala, na, matudu
salan ndia bee. Tehuu mete ma Au kokolak ndaa, na, tao hata de o famba
Au?”
24 Basa boe ma Anas nadenu ro Yesus neni Kayafas neu, fo mana dadi
anggama Yahudi malangga ina-huun. Neu ara roon neu naa, bei neni
futuk.

Petrus laka seluk bali nae, ndia ta nalela Lamatuak Yesus
(Mateos 26:71-75; Markus 14:69-72; Lukas 22:58-62)

25 Faik naa, Simon Petrus bei nambariik fo dara a'i. Boe ma hatahori
laen nara maruma naa ratanen rae, “O ia, Ndia ana nunin esa, hetu?”
Tehuu Petrus laka nae, “Taa!”
26 Numa naa oo, hambu anggama Yahudi malangga ina-huun hatahori
neondan esa boe. Ndia naa oo, nufaneluk numa hatahori fo Petrus tati
ketu ndi'i doon boe. De ana natane nae, “Weeh! Bebeik kara ia, o numa
osi naa, hetu? Huu au mete-ita o numa naa!”
27 Tehuu Petrus laka seluk bali, boe ma manu kokoa tutik kana.

Lamatuak Yesus nasare nggubenor Pilatus
(Mateos 27:1-2, 11-14; Markus 15:1-5; Lukas 23:1-5)

✡ **18:14** Yohanis 11:49-50

28 Neu bei huhua anan, ara le'a roo Yesus numa Kayafas mai, fo
reni nggubenor uma man-parendan nai soldadu Romar kota batun reu.*
Hatahori Yahudir mesa kasa ta maso reni hatahori Roma mamanan reu,
huu naa tao nanggenggeo sara, fo ara ta bisa ra'a feta Paska.
29 Dadi nggubenor Pilatus muste dea mai fo natonggo no hatahori
Yahudir raa. De ana natane nae, “Ei ndae salak hata neu Hatahori ia?”
30 Boe ma ara raselu rae, “Talo ia, papa. Mete ma Ndia ia, ta hatahori
manggarauk, na, ai ta mai tao babalik papa. Hata-bali ai loo lima Ndia neu
papa liman dale.”
31 Boe ma nggubenor nafada sara nae, “Talo ia. Naa fo ei ndia koladu
Ndia dede'an, tungga ei hatahori Yahudir hohoro-lalanen.”
Boe ma hatahori Yahudi malanggan nara rafada rae, “Ta bisa, papa. Ai
hatahori Yahudir ta maena haak fo maketu hukun mates. Naa, kada ei
man-parenda Roma ndia maena haak talo naa.”
32 (Neu ara kokolak talo naa, hata fo Yesus kokolak nita fai uluk, dadi
ena. Ana nafada Ndia hatahorin nara ena nae, neu ko Ndia mate tungga
man-parenda Roma dalan, ndia ara paku Ndia nai ai ngganggek lain.)✡
33 Boe ma nggubenor maso fali neni soldadur kota batun dale neu. Ana
nanggou nala Yesus, de natane nae, “Talo bee? O ia, hatahori Yahudir
manen, do?”
34 Yesus natane nasafali neun nae, “Papa mesa kana ndia matane talo
naa, do, hambu hatahori laen ndia nafada papa la'e-neu Au?”
35 Boe ma nggubenor naselu nae, “Weeh! Au ia, ta hatahori Yahudi,
hetu? O hatahorim mesa kasa, ndia loo lima o ena. Hata-bali malangga
anggamar malanggan nara oo, sira le'a roo o mai boe. Te o ia, tao sala
hata? Soba o mafada dei!”
36 Boe ma Yesus nafada nae, “Au ta manek esa numa dae-bafok ia mai.
Mete ma Au dadi uu manek talo naa, neu ko Au hatahori neondang nggara
tao mue-anggik, de hatahori Yahudir ta dadi humu rala Au. Memak Au dadi
uu Manek. Tehuu ta hambu hatahori esa nai dae-bafok ia, ndia so'uk Au
talo naa.”
37 De nggubenor natane seluk nae, “Dadi o ia, Manek, do?”
Boe ma Yesus naselu nae, “Papa mesa kana ndia nae, Au dadi uu Manek.
Ndondoon naa, bonggi Au fo dadi Manek. Au oo uni dae-bafok ia mai fo
dadi Manek boe, mita fo Au afada la'e-neu hata fo ndoos. Basa hatahorir
fo mana to'u rahere hata fo ndoos, na, sira raa, nenene Au.”
38a De nggubenor natanen nae, “Ndoos naa, hata?”

Ara raketu hukun mates neu Lamatuak Yesus
(Mateos 27:15-31; Markus 15:6-20; Lukas 23:13-25)

38b Neu nggubenor Pilatus kokolak basa talo naa, boe ma ana kalua fali
neni hatahori Yahudir neu. Ana kokolak nae, “Au parisan ena, tehuu au
ta hambu Ndia salan hata esa boe na.
39 Tehuu ei si'em, tungga teuk nai feta Paska, au muste akambo'ik
hatahori bui esa fee ei. Dadi teuk ia, ei nau fo au akambo'ik hatahori
Yahudir manen, do talo bee?”
40 Basa sara eki rame-rame rae, “Boso makambo'ik Hatahori ia!
Makambo'ik kada Barabas leo!” Naa te Barabas naa, hatahori esa fo
manggaraun sudi selik kana.†

---

* **18:28** Soldadu Romar mamanan naa, roken tungga dede'a Latin rae, *praetorium.* ✡ **18:32** Yohanis 3:14; 12:32-33 † **18:40** “Hatahori fo manggaraun sudi selik kana” nai dede'a Yunani hambu sosoa-ndandaak dua, ndia: 1) na'o manu-meo mana namana'o buas no hese-lakak, ma 2) hatahori mana pake tee-tandek fo nae husi heni man-parenda Roma. *Lukas* 23:19 nae Barabas ia oo, nakanisa nita hatahori ma laban man-parenda Roma boe.

19

1 Basa boe ma nggubenor Pilatus nadenu ndia soldadun nara fo poko-
femba Yesus pake fifiuk.*
2-3 Soldadur raa oo ha'i rala ai kanggouk ndanan boe, fo nanen dadi
solangga. De ara nde'i solangga kanggouk naa neu Yesus langgan, fo
rakamiminak kana sama leo ara nau so'uk mane beuk pake solangga
manek. Ara oo olu badu naru mbila maranggeok esa neu Yesus boe, sama
leo manek kara rasi'e pake. Boe ma ara rakatitiik rakamiminak kana rae,
“Sodak, hatahori Yahudir manen!” Ara oo famba rakamiminak Yesus boe.
4 Basa boe ma nggubenor kalua la'e esa bali, fo nafada hatahori no'uk
kara nae, “Talo ia! Au kalua uni Yesus dea mai, fee ei. Ma ei muste
bubuluk, au parisan ena, tehuu au ta hambu Ndia salan hata esa boe na.”
5 Neu Yesus kalua, Ana pake solangga kanggouk ma badu naruk mbila
maranggeok naa. Boe ma nggubenor nafada hatahori no'uk kara raa nae,
“Mete neu Hatahori ia dei!”
6 Neu malangga anggamar malanggan nara ma hatahori manear mete-
rita Yesus, boe ma ara eki rame-rame rae, “Tao misan leo! Pakun neu ai
ngganggek!”
Tehuu nggubenor nafada sara nae, “Naa fo kada ei mesa ngga ndia mian
fo tao misan nai ai ngganggek. Au ta hambu Ndia salan hata esa boe na,
fo nandaa fee hukun mates neun.”
7 Hatahori Yahudir raselu rae, “Ai maena Hohoro-lalanek fo mana konda
numa Manetualain mai. Tungga Hohoro-lalanek naa, hatahori ia muste
mate, nahuu ana so'uk aon dadi neu Manetualain Anan.”
8 Neu nggubenor namanene nala sira kokolan naa, boe ma ana tamba
namata'u.
9 De ana noo falik Yesus maso neni soldadur uma kota batun dale neu,
boe ma ana natane Yesus nae, “O ia, hatahori beek?” Tehuu Yesus ta naselu
mbali sana.
10 Boe ma nggubenor mbokan nae, “Heeh! Tao hata de o ta kokolak mua
au? Au henggenee, o bubuluk ena, hetu? Au ia, ndia aena koasa fo tao isa
o, do, akambo'ik o.”
11 Boe ma Yesus naselu nae, “Talo ia, Papa. Mete ma papa naena koasa
talo naa, na, nahuu papa hambu koasa naa numa Manetualain manai nusa
tetuk do inggu temak mai. Kada Ndia mesa kana ndia fee lelak neu papa,
fo tao hata a mesan neu Au. Tehuu hatahori fo mana loo lima Au uni papa
mai, sira ndia lemba-rasaa salak beran lenak.”
12 Mulai numa naa mai, nggubenor sangga-sangga dalak fo nakambo'ik
Yesus. Tehuu hatahori Yahudir eki rame-rame rae, “Mete ma papa
nakambo'ik Hatahori ia, na, naa nafada ledo-ledo ena, papa nonoon ta
mane ina-huuk keser. Hatahori fo mana so'uk aon dadi neu manek, ana
laban keser.”
13 Dadi, neu nggubenor namanene nala sira kokolan nara naa, boe
ma ana kalua heni Yesus. De ana nanggatuuk neu mana maketu-maladi
dede'ak kaderan, nai mamanak esa fo ara foin rae, “Dae Loak numa Batu
Bebelak mai”. (Nai dede'a Aram naden, *Gabata*.)
14 Neu faik naa, Fai Sadia Feta Paska. Nai rarain, ledo namatetu, boe ma
nggubenor nafada hatahori Yahudir nae, “Mete leo! Ndia ia, ei manem!”

---

* **19:1** Soldadu Romar pake fifiuk fo neni i'ik numa tali banda rouk, taruk hida. Boe ma ara pa'a dui tandek, do engge tandek neu tali su'un nara. Mete ma poko-femba la'i-la'ik kana pake fifiuk naa, lofa heni rouk kara. Hatahori Yahudir pake popoko-fefemba hondak kada la'e haa hulu a. Tehuu soldadu Romar poko-femba ta pake uku-sudik.

15 Tehuu ara boe eki tingga-tingga rae, “Mian dea neu! Tao misan leo!
Pakun neu ai ngganggek!”
Boe ma nggubenor natane seluk kasa nae, “Dadi talo bee? Tungga ei, au
muste tao isa ei manem ia, do?” Boe ma malangga anggamar malanggan
nara raselu rae, “Ai manen kada esak ka, ndia keser! Ta hambu laen bali!”
16a Boe ma nggubenor loo lima Yesus neni soldadur neu, fo reu paku tao
risan nai ai ngganggek lain.

Ara paku londa Lamatuak Yesus nai ai ngganggek lain (Mateos 27:32-44; Markus 15:21-32; Lukas 23:26-43)

16b Basa boe ma soldadur raa simbok rala Yesus.
17 Boe ma Ana lemba-nasaa nala ai ngganggen, de kalua numa kota mai.
Ara reni mamanak esa reu fo ara seseik kana rae, “Mamana Langga Duik”.
(Nai sira dede'a Aram, mamanak naa naden, *Golgotaa.)*
18 Losa naa, boe ma ara paku Yesus neu ai ngganggek naa. Ara tao talo
naa soa-neu hatahori laen dua boe. Ara londa esa neu Yesus boboa konan,
esa bali neu boboa kiin, ma Yesus nai dua sara taladan.
19 Boe ma nggubenor nadenu ndia soldadun nara fo surak neu papak
esa, de pakun neu Yesus langgan ndandaan lain. Nai papak naa, ara surak
rae,

“Ia, Yesus, hatahori Nasaret. Ndia ia, hatahori Yahudir Manen”

20 Ara surak papak naa, pake dede'ak telu. Sira: dede'a Aram, dede'a
Yunani ma dede'a Latin. Hatahori Yahudi no'uk ka lees papak naa, nahuu
Yesus mamana mamaten naa, deka no kota Yerusalem.
21 Tehuu malangga anggama Yahudir malanggan nara ta simbok. De ara
reu rafada nggubenor rae, “Papa! Boso surak ‘hatahori Yahudir Manen’!
Malole lenak surak mae, ‘Hatahori ia nafada nae, ndia naa, hatahori
Yahudir manen.’ ”
22 Tehuu nggubenor naselu nae, “Au ndia adenu surak talo naa. Dadi
elan numa naa leo!”
23 Neu soldadur paku londa basa Yesus numa ai ngganggek lain, boe
ma ara baba'e Ndia bua-lo'an nara neu baba'ek haa. Baba'ek esa soa-neu
soldadu esa. Boe ma ara ha'i rala Ndia badu dean fo neni tenuk katemak
numa lain losa dae, ta pake sosook.
24 De ara rakokola aok rae, “Wee! Ita boso sii heni Ndia badun ia. Malole
lenak, ita le'a lot leo, fo sangga bubuluk see ndia hambun.” Naa, ndia taon
dadi, hata fo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
“Ara baba'e au bua-lo'ang,
ma ara le'a lot fo hambu au badung.”
De soldadur raa tao talo naa.✡

Lamatuak Yesus nadenu Yohanis fo nanea Ndia inan

25 Numa naa oo hambu inak hida rambariik boe. Sira raa, ndia: Yesus
inan, Yesus te'on, Klopas saon Maria, ma Maria numa nggorok Magdala
mai.
26 Yesus mete-nita inan nambariik numa naa, sama-sama no ana nunik
fo Ana suek, ndia au, Yohanis. Basa boe ma Ana nafada inan nae, “Mama,
ee. Ndia ia, mama anan.”
27 Boe ma Ana nafada au nae, “Talo ia. Hatematak ia, tao ndia dadi neu
o inam leo!” De mulai numa faik naa mai, Yesus inan leo no au.

Lamatuak Yesus mamaten (Mateos 27:45-56; Markus 15:33-41; Lukas 23:44-49)

28 Mulai numa naa mai Yesus bubuluk ena nae, Ndia tao nabasa Ndia
uen lala'en ena. Naa tao natetu basa hata fo Manetuaain Susura Malalaon

✡ **19:24** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:19

surak memak kana numa lele uluk mai ena. Boe ma Ana nae, “Au dale mada ia ena.”✡
29 Numa naa, hambu oe anggor makeis nai nggusi kadi'ik esa dale. De soldadur ha'i rala lombu fo boron neni oe anggor naa dale neu, boe ma taon neu ai keketuk esa† su'un, de soron neu Yesus bifi doon.
30 Neu Ana musi nala oe anggor naa ena, boe ma Ana kokolak nae, “Basa-basan basa ena.” Boe ma Ana nate'e langgan, de ketu ani hahaen memak.

Soldadu mbau Lamatuak Yesus numa ai ngganggek lain

31 Faik naa la'e-ndaa fai kaliman. Tungga anggama hohoro-lalanen, hatahori Yahudir muste rafafa'u nai faik naa, fo neu be'e-main simbok sira fai hule-haradoin. Huu naa de ara ta nau hatahori ao-mbaa mamaten neni londak nakandoo nai ai ngganggek lain, ndaa no fai huhule-haradoik. Hata-bali fai huhule-haradoik naa, ndaa no fai malole. Dadi hatahori Yahudi malanggan nara roke nggubenor fo nadenu hatahorir femba ti'u hatahorir marai ai ngganggek lain ei duin nara. No dalak naa, ara bisa mate lai-lai, mita fo hatahorir bisa rakonda sira ao-mbaa mamaten dai fai.
32 De soldadur reni naa reu, boe ma femba ti'u hatahori esa ei duin. Basa boe ma ara femba ti'u hatahori esa ei duin bali. Sira dua sara raa, ndia hatahorir fo ara paku londa sara sama-sama ro Yesus.
33 Tehuu neu ara losa Yesus, ara mete-rita Ana mate tebe-tebe ena. Huu naa de ara ta femba rati'u Ndia ei duin nara.
34 Tehuu soldadu esa ha'i nala ndia teen, de ana mbaun neu Yesus boboan. Boe ma hambu daak faa, ma oe oo kalua boe.
35 (Hatahori esa fo mana dadi neu sakasii matak naa, ndia au. Au mete-ita basa-basan, ma au surak no tetebes nai ia. Au bubuluk hata fo au tuik naa, tetebes, mita fo ei bisa mamahere au kokolang.)
36 Basa dede'ak bebeik kara iar dadi, nahuu Manetualain Susura Malalaon surak nae, “Ndia duin nara, ta hambu esa ti'un boe na.”✡
37 Nai Susura Malalaok naa oo hambu mamanak laen surak boe nae, “Neu ko ara mete-rita hatahori naa fo ara mbauk ena.”✡

Ara ratoi Lamatuak Yesus
(Mateos 27:57-61; Markus 15:42-47; Lukas 23:50-56)

38 Hambu hatahori esa, nade Yusuf, numa nggorok Arimatea mai. Ndia oo dadi neu Yesus ana nunin boe. Tehuu ana tungga Yesus no nefunik, nahuu ana namata'u hatahori Yahudi malanggan nara. Ana neni nggubenor Pilatus neu, de noke fo nggubenor fee lelak neu ndia, fo ha'i neni Yesus ao-mbaa mamaten. Nggubenor simbok no malole. De Yusuf neu nakonda Yesus ao-mbaa mamaten, boe ma nenin la'o.
39 Nikodemus oo neu sama-sama no Yusuf boe. Hatahori ia, ndia bakahulun fo neu natonggo no Yesus nai fai le'odaek. Ana hasa nala rambe no'un seli, nai rarain kilo telu hulu telu, fo tao neu Yesus ao-mbaa mamaten.‡

✡ **19:28** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:22; 22:16 † **19:29** Dede'a Yunani nae, ara nato lombu naa neu ai *hussopos* su'un. *Hussopos* naa, ai kaboo menik esa fo hatahori Yahudir rasi'e paken neu tao tungga Musa hohoro-lalanen. Ai naa narun fama te senti 20-40. Lees la'e-neu *hussopos* nai *Kalua numa Masir mai* 12:22; *Malangga Anggamar Hohoro-lalanen* 14:4, 6, 49-52; *Susura Rerekek* 19:2-6; *(nekesasaman no Ibrani 9:19); Sosoda Kokoa-kikiok kara* 51:7. ✡ **19:36** Kalua numa Masir mai 12:46; Susura Rerekek 9:12; Sosoda Kokoa-kikiok kara 34:21 ✡ **19:37** Sakaria 12:10; Dae-bafo Beuk 1:7 ‡ **19:39** Dede'a Yunani nae, *‘litras natun esa’*, ndia kilo 32,7. Sira ramben naa, dede'a Yunani nae, ara babalik *smurna (ndia* ai kaboo menik esa daan) ma *aloe* (ndia ai kaboo menik esa daan, fo rupan nok bali ai bei maa). Rambe naa, ndia modo-aidoo fo ara taon neu ao-mbaa mamates fo boso naboo ma nakalulutu. Lees la'e-neu Nikodemus ia, nai Yohanis 3:1-21.

40 Boe ma ara mboti-fefeo Yesus ao-mbaa mamaten pake tema banggana'uk. Tungga-tungga fefeok, ara tao rambe neun dei. Ara tao talo naa, tungga hatahori Yahudir dala-hadan ratoi mamates.
41 Ta dook ka numa Yesus mamana mamaten naa, hambu osi neulauk esa. Nai osi neulauk naa, hatahorir bei fo to'i rala rates esa. Ara bei ta rallololi rita mamates numa naa.
42 Faik naa, hatahori Yahudir fai sadian fo simbok sira fai huhule-haradoin sangga nae basan ena. Huu naa de ara mbeda Yesus ao-mbaa mamaten neni rates naa dale neu, huu mamanak naa, ta dook ka.

20

Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai (Mateos 28:1-8; Markus 16:1-8; Lukas 24:1-12)

1 Fai Menggu, ndia menggu beuk fai kaesan, Maria numa nggorok Magdala mai, bei huhua anak te neni Yesus raten neu. Losa naa, ana mete-nita batu mo'ok fo ara paken tatana rates naa, neni loli henik numa mamanan mai ena.
2 Boe ma ana nalai fali neni Simon Petrus neu, ma au, ndia Yesus ana nunin fo Ana suek naa, de nafada tutik kana nae, “Ara loi reni ita Lamatuan ao-mbaa mamaten numa Ndia raten mai ena! Ai ta bubuluk ara taon nai bee!”
3 Boe ma au ua Petrus malai meni rates miu.
4 Ai malaik sama-sama, tehuu au nggafan lenak. De au losa rates naa akahuluk.
5 Tehuu au ta dudi dale uu. Au kada titino dale neu. Numa naa, au mete-ita tema banggana'uk naa fo ara paken mboti-fefeo Yesus ao-mbaa mamaten.
6 Tehuu neu Petrus losa, boe ma ana dudi nakandoo dale neu. Ana oo mete-nita tema banggana'uk naa numa naa boe.
7 Ana oo mete-nita lesu esa boe, fo ara paken mboti Yesus langgan. Tehuu lesu naa, neni dikuk ma lenggo fe'e numa tema banggana'uk naa mai.
8 De au, fo mana losa akahuluk nai rates oo dudi dale uu boe. Neu au mete-ita basa naar, boe ma au amahere neu Yesus kokolan fai bakahulun nae, neu ko Ana nae nasoda fali numa Ndia mamaten mai.
9 Neu Ana bei ta mate, ai fo mana dadi miu Ndia ana nunin bei ta malela Manetualain Susura Malalaon fo mana surak memak kana numa lele uluk mai nae, Karistus muste nasoda fali numa Ndia mamaten mai.
10 Basa boe ma ai dua ngga fali.

Lamatuak Yesus natudu aon neu Maria numa nggorok Magdala mai (Mateos 28:9-10; Markus 16:9-11)

11 Tehuu Maria bei nambariik numa rates naa dean. Ana bu'i nakandoo. Neu ana bei bu'i, boe ma ana titino neni rates naa dale neu.
12 Ana mete-nita Manetualain atan dua numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ara pake bua-lo'a mutik. Dua sara ranggatuuk reu mamanak fo fain na hatahorir rallololi Yesus ao-mbaa mamaten neun. Esa nanggatuuk neu langgan mamanan. Esa bali nanggatuuk neu ein mamanan.
13 Ara ratanen rae, “Tao hata de ka'a inak bu'i?”
Boe ma ana naselu nae, “Au bu'i, nahuu ara ko'o reni au Lamatuang ao-mbaa mamaten ena. Tehuu au ta bubuluk ara taon neni bee neu.”
14 Ana kokolak basa talo naa, boe ma ana nasafali de leuk dea neu. Ana mete-nita hatahori esa nambariik numa naa, tehuu ana ta bubuluk, Hatahori naa, ndia Yesus.
15 Boe ma Yesus natanen nae, “Tao hata de ka'a inak bu'i? Ka'a inak sangga see?”

Maria nae hetuk ko hatahori naa, ndia kada mana tao osi. Boe ma ana
kokoen nae, “Papa. Mete ma papa ko'o neni Lamatuak ao-mbaa mamaten
ena, na, mafada dei, papa mbedan nai bee. Mita fo au unin neni mamana
laen neu fo atoin no neulauk. Tulun dei!”
16 Boe ma Yesus nanggoun nae, “Maria!”
Ana nasare mbali Yesus, de nae, *“Raboni!”* (Nai dede'a Aram, sosoa-
ndandaan nae, “Au Meseng!”)
17 Yesus nafadan nae, “Boso lai mafaroe Au dei, te Au bei ta hene uni Au
Amang nai nusa tetuk do inggu temak uu. De ka'a inak muu leo, fo mafada
Au toranoong nggara mae, ‘Au ae hene uni Au Amang uu. Ndia oo, ndia ei
Amam boe. Ndia naa, Au Manetualaing. Dadi Ndia naa oo, ei Manetualain
boe.’ ”
18 Basa boe ma Maria numa Magdala mai, neu tui Yesus ana nunin nara
nae, “Au atonggo ua ita Lamatuan, Yesus ena!” Boe ma ana nafada Yesus
hara hehelun neu sara.

Lamatuak Yesus natudu aon neu Ndia ana nunin nara (Mateos 28:16-20; Markus 16:14-18; Lukas 24:36-49)

19 Faik naa tuda ndaa fai Menggu, ndia menggu beuk fai kaesan. Ledo bei
fo tesa. Boe ma Yesus ana nunin nara rakabua. Ara nggoe risa uma lelesun
nara, nahuu ara ramata'u hatahori Yahudi malanggan nara. Medak neu
ma, Yesus mai nambariik neu taladan nara, de nae, “Soda-molek!”
20 Neu Yesus lole haran neu sara talo naa, boe ma Ana natudu hinan
nara marai Ndia liman ma boboan. Ana nunin nara ramahoko ralan seli,
neu ara mete-rita sira Lamatuan.
21 Boe ma Yesus nafada sara nae, “Naa fo ei lino-lendek. Masaneda, Au
Amang nadenu Au talo bee ena, na, Au oo adenu ei talo naa boe.”
22 Ana kokolak basa talo naa, boe ma Ana neu deka-deka no sara, de
fuu Ndia ani hahaen neu sara esa-esak. De Ana nae, “Au fee Manetualain
Dula-dale Malalaon neu ei. Simbo malan leo.
23 Dadi mete ma ei lilii heni hatahori salan, na, salak naa mopo henin,
huu Manetualain oo koka heni salak kara raa ena boe. Tehuu mete ma ei
ta nau lilii heni hatahori salan, na, Manetualain oo ta koka heni salak naa
boe.”✡

Lamatuak Yesus no Tomas

24 Hambu esa numa Yesus ana nuni kasalahunu duan mai. Ndia naden
Tomas, fo ara oo seseik kana boe rae, ‘ana duak’. Neu Yesus mai natudu
aon neu sara, Tomas ta sama-sama no ana nunik laen nara.
25 Huu naa de neu nonoon nara rae, “Ai matonggo mia ita Lamatuan
ena,” boe ma ana naselu nae, “Talo ia. Au muste mete-ita hinak numa
pakuk manai Ndia liman naa dei. Ma au muste boro au lima kukung neni
hinak manai Ndia boboan naa neu. Mete ma au bei ta tao talo naa, na, au
bei ta nau amahere ae, Ana nasoda fali numa mamaten mai ena.”
26 Basa menggu esa bali, boe ma Yesus ana nunin nara sama-sama ro
Tomas numa uma esa dale. Leo mae lelesur neni nggoek kara ena, tehuu
Yesus maso nambariik neu sira taladan. Ana lole haran mbali sara nae,
“Soda-molek!”
27 Boe ma Ana kokolak mbali Tomas nae, “Loo o lima kukum mai ia,
fo parisa Au liman dei. Basa, na, mai mafaroe hinak manai Au boboang.
Mamahere leo mae, Au asoda fali numa mamates mai ena! Nggari heni o
nememedam ta mamahere naa.”
28 Tomas naselu nae, “Awii, Papa, ee! Hatematak ia au amahere tebe-
tebe. Papa ia, ndia au Lamatuang fo mana naena haak fo parenda au, ma
au Manetualaing boe!”

✡ **20:23** Mateos 16:19; 18:18

29 Boe ma Yesus nafada neun nae, “Tomas! O mamahere Au asoda fali
numa mamates mai ena, nahuu o mete-mita Au pake o mata heli-helim.
Tehuu mana mauak lenak bali, ndia hatahori ta mana mete-nita Au, tehuu
ara ramahere.”

Tao hata de au surak buku ia?

30 Yesus oo tao tanda heran laen no'uk ka boe, fo au ta surak kasa nai
buku ia. Ndia ana nunin nara mete-rita tanda heran nara raa ro sira mata
heli-helin.
31 Tehuu hata fo au surak nai buku ia dale ena, au surak kana mita fo ei
mamahere mae,
Yesus naa, ndia Karistus fo Manetualain helu-bartaa memak kana fo nae
nadenun mai.
Yesus oo ndia Manetualain Anan boe.
Ma lelek ei mamahere neu Ndia, ei hambu masodak tetebes ta mana ketuk,
nahuu ei dadi miu Ndia hatahorin nara.

21

Lamatuak Yesus natudu aon neu Ndia ana nunin hatahori hitu

1 Basa faik hida, boe ma Yesus natudu aon seluk bali numa dano Tiberias
tatain. Ndia tutuin talo ia:
2 Faik naa, Yesus ana nunin hatahori hitu rakabua. Sira raa, ndia:
Simon Petrus,
Tomas, fo ara seseik kana rae, ‘ana duak’,
Natanel, numa nggorok Kana manai profensi Galilea mai,
Sabadeus anan dua,
ma Yesus ana nunin laen dua.
3 Simon Petrus nafada ndia nonoon nara nae, “Au ae uu nggari pu'ak.”
Boe ma ara raselu rae, “Hou! Ai oo tungga boe.” Basa boe ma ara reni
dano tatain reu. De ara sa'e ofak fo reu sangga i'ak. Tehuu le'odaen naa,
ara ta pu'a rala hata esa boe na.✡
4 Neu be'e-mai huhuan, boe ma Yesus nambariik neu dano tatain. Tehuu
ana nunin nara ta bubuluk Ndia naa, Yesus.
5 Boe ma Ana nanggou nahere fo natane sara nae, “Ka'a sara ein, ee! Ta
mala i'ak, do?”
Ara raselu rae, “Rouk, Ka'a! Ai ta mala esa boe na.”
6 Boe ma Ana nafada sara nae, “Soba nggari pu'ak naa neu ofak boboan.
Neu ko ei hambu.”
Boe ma ara tao tungga. De ara hambu i'ak. Tehuu i'ak kara raa no'un
seli, losa ara ta bisa le'a pu'ak naa fali neni ofak dale neu.✡
7 Au oo numa naa boe. Au ia, ana nunik fo Yesus suek. Boe ma au afada
Petrus ae, “Awii! Ndia naa, ita Lamatuan!”
Simon Petrus namanene au kokolang, boe ma ana olu falik ndia badun,
de nakaboku neni dano dale neu fo nae nane mada lai neu.
8 Ofak naa nai rarain kada meter natun esa numa mada lai mai. Boe ma
ndia nonoon nara sefe ofak fali neni mada lai neu, ma le'a reni pu'ak naa
fo sofek no i'ak numa ofak ikon mai.
9 Losa mada lai, boe ma mete-mita a'i kaak mana mbilak numa naa. Nai
a'i lain, hambu i'ak. Ma hambu roti boe.
10 Yesus nafada sara nae, “Meni i'ak hida numa ei bei fo pu'a malak
bebeik kara naa mai.”
11 Basa boe ma Simon Petrus hene fali neni ofak lain neu, de ana le'a
pu'ak naa neni mada lai neu. Pu'ak naa sofek no i'a mo'ok. I'ak dedesin
153. Leo mae i'ak no'uk ka talo naa, tehuu pu'ak naa ta sida sana.
12 De Yesus noke sara nae, “Mai fo mi'a dei!”

✡ **21:3** Lukas 5:5 ✡ **21:6** Lukas 5:6

Ara bubuluk ena rae, Ndia naa, sira Lamatuan. Huu naa de ara ta rambarani ratane rae, “Ka'a ia, see?”
13 Boe ma Yesus ha'i nala roti ma i'ak, de fee sara.
14 Naa, ndia la'e katelun Yesus natudu aon neu Ndia ana nunin nara, neu Ana nasoda fali numa mamaten mai ena.

Lamatuak Yesus kokolak no Petrus

15 Neu ara ra'a basa, Yesus natane Simon Petrus nae, “Wee, Simon, Yohanis anan. Talo bee? O sue Au lena heni o nonoom mara iar sue Au, do?”
Ana naselu nae, “Tebe! Lamatuak bubuluk au sue Lamatuak.”
Boe ma Yesus helun nae, “Mete ma talo naa, na, lolo matalolole Au bibi lombo anang nggara fo ara hambu ra'a.”
16 Boe ma Yesus natane seluk kana nae, “Simon, Yohanis anan. Talo bee? O sue Au, do?”
Ana naselu nae, “Tebe! Lamatuak bubuluk ena au sue Lamatuak.”
Boe ma Yesus helun nae, “Mete ma talo naa, makaboi matalolole Au bibi lombong nggara.”
17 Basa boe ma Yesus natane seluk kana bali nae, “Simon, Yohanis anan. Talo bee? O sue Au, sama leo Au ia, o nonoom, do?”
Boe ma Petrus dalen sona memak, nahuu Yesus natane la'e telu ena nae, “O sue Au, do?” De ana naselu nae, “Lamatuak ndia bubuluk basa dede'ak. Dadi Lamatuak bubuluk ena mae, au ia, Lamatuak nonoon.”
Boe ma Yesus helun nae, “Mete ma talo naa, na, lolo matalolole Au bibi lombong nggara fo ara hambu ra'a.
18 O bisa malela Au kokolang bebeik kara iar ena, do? Au oo nau afada talo ia boe: fai bakahulun neu o bei ta'e anak, na, o masi'e pake badu ma pake kalikeek, boe ma o la'ok muni bee muu a mesan, tungga o hihiim. Tehuu mete ma o mambalasi ena, na, neu ko loo o limam fo hatahori laen pa'a limam mara, nenik o kalikee heli-helim. Basa boe ma ara le'a reni o muni mamanak esa muu fo o ta nau muu.”
19 (Yesus kokolak talo naa, fo nafada Petrus la'e-neu hata fo neu ko ana dadi nai ndia aon. Neu ko Petrus mamaten naa natudu Manetualain ta neni babanggan.)*
Basa boe ma Yesus nafada Petrus nae, “Mai fo dadi muu Au hatahoring leo!”

Ana nunik fo Lamatuak Yesus suek

20 Faik naa, Petrus hekor nasafali de leuk dea. Boe ma mete-nita au tungga dua sara dean. Au ia, ndia ana nunik fo Yesus suek. Au oo ndia anggatuuk nai Yesus boboan, neu ai mi'a feta Paska boe. Au ia, ndia atanen ae, “Lamatuak, ee! See ndia neu ko ana se'o heni Lamatuak?”✡
21 Neu Petrus mete-nita au, boe ma ana natane Yesus nae, “Lamatuak, ee! Lamatuak kokolak la'e-neu au bebeik kara ia ena. Tehuu ndia ia talo bee?”
22 Yesus nafada Petrus nae, “Leo Au nau fo ana kada nahani nai ia, losa Au fali ma, na, o dede'am ta naa. Nenenin lenak ndia, o muste masaneda hata fo Au heluk neu o bebeik kara naa, ndia: mai fo dadi muu Au hatahoring leo.”

---

* **21:19** Nai rarain teuk ka-96 M, hambu malangga saranik esa, nade Klement numa kota Roma mai, ndia surak nae, hatahorir hala risa Petrus. Nai rarain teuk ka-212 M, hambu malangga sarani laen, nade Tertulian, ndia surak nae, ara paku londa Petrus nai ai ngganggek. Ma hambu nesi'ek tungga nggarei tutuin numa lele uluk mai nae, neu ara rae paku londa Petrus neu ai ngganggek, nai rarain teuk ka-64 losa ka-65 M, Petrus noke fo ara londan no langgan nai dae. Naa dadi, nahuu ana nameda ndia ta nandaa mate no langgan nai lain, sama leo Yesus. ✡ **21:20** Yohanis 13:25

23 Yesus ana nuni laen nara ramanene Yesus kokolak talo naa, huu naa
de ara mulai rakokola aok rae, “Yohanis naa, ana ta mate.” Naa te Yesus
ta kokolak talo naa. Ana kokolak naa, ndia: “Leo Au hihiing fo ana kada
nahani nai ia, losa Au fali mai, na, o dede'am ta naa.”

Yohanis nate'e ndia susuran

24 Ana nunik fo Yesus kokolak naa, ndia au, Yohanis. Au ndia tui basa
dede'ak kara iar fee ei. Au ndia mete-ita no au mata heli-heling. Basa de
au surak basa-basan. Ma ita bubuluk ena tae, hata fo au afadak neu ei
naa, tetebes.
25 Ma bei hambu dede'ak laen no'uk ka fo Yesus taok. Mete ma hatahorir
soba surak basa-basan, mulai numa Yesus nakalala'ok ue-osan losa basan,
na, au du'a ae, dae-bafok esa katematuan oo ta bisa fua nala buku raa
lala'en boe.

Ba'u kada naa leo,
Yohanis

Lamatuak Yesus nedenun nara Tutuin

Manetualain helu-bartaa nae nadenu Ndia Dula-dale Malalaon mai

1-3 Papa Teofilus* fo malole. Hara masodak numa au mai, Lukas.

Nai susurak bakahulun, au surak memak basa-basan la'e-neu Lamatuak Yesus masodan. Ndia basa hata fo Ana taon ena, ma basa hata fo Ana fee nenorik numa makasososan mai ena. Nae, Ana here nala Ndia nedenun nara. Leo mae hatahori rakasususak kana ma rakanisan ena, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Neu Ana nasoda fali numa mamaten mai ena, boe ma Ana natudu aon neu Ndia nedenun nara. Ara mete-ritan la'i-la'ik ka losa faik haa hulu dalen, de ara bubuluk memak rae, Ana nasoda fali tebe-tebe numa mamaten mai ena. Ana oo nafada sara boe nae, Manetualain naa, sama leo Manek mana to'u parenda-koasa. Ana oo nadenu sara pake Manetualain Dula-dale Malalaon koasan boe. Losa neu Lamatuak Yesus hene fali neni nusa tetuk do inggu temak neu.

Basa naar ndia au surak itan ena.

4-5 La'e esa, Yesus nakabua no Ndia nedenun nara numa letek Setun. Ana fee parenda neu sara nae,

> “Masanedak! Fai bakahulun Yohanis sarani hatahori pake kada oe, tehuu hatematak ia ei muste mahani faik hida bali, te Manetualain nae tao tatao ta hoho'ak lenak soa-neu ei, nahuu Ana nau fee Ndia Dula-dale Malalaon neu ei. Dadi ei boso la'o ela kota Yerusalem ia dei. Ei mahani nai ia losa Au Amang fee Ndia Dula-dale Malalaon neu ei, sama leo Ana helu-bartaa nitan naa ena. Ma Au oo afada ei leo naak ena boe.”✡

Lamatuak Yesus hene neni nusa tetuk do inggu temak neu

6 Neu Yesus nakabua no Ndia nedenun nara, boe ma ara ratanen rae, “Papa! Ai nau matane talo ia: Papa bei nasaneda lele uluk, neu hatahori Isra'el asa parenda aon sira nusan. Hatematak ia Papa nae nakambo'ik ita numa hatahori laen parendan mai, do, ita muste tahani fai laen bali?”

7 Boe ma Yesus naselu nae, “Ei hae sangga bubuluk ndia fain. Kada Au Amang mesa kana ndia naena haak fo Ana koladu faik naa.

8 Mete ma Manetualain Dula-dale Malalaon mai maso neni ei neu ena, na, dei fo ei hambu koasa. Basa naa ei muste miu tui-bengga neu basa hatahorir la'e-neu Au. Tui-bengga neu hatahorir marai kota Yerusalem, ma neu basa nggorok kara marai profensi Yudea ma profensi Samaria, seku losa dae-bafok bu'un nara.”✡

9 Yesus kokolak basa talo naa, boe ma Ana hene neni lalai neu numa matan nara. Ana hene losa soso'ak mboti nalan, de ara ta mete-rita sana ena bali.✡

10 Neu ara bei mete lalai neu, medak neu ma hambu hatahori dua rambariik ruma boboan nara ena, ma ara pake bua-lo'a muti ndoos.

11 Hatahori kaduak kara raa kokolak rae, “Wee! Hatahori Galilear ein, ee! Tao hata de ei bei nado bafam bese mboo mbali lalai miu? Bebeik kara ia ei mete-mita no ei mata de'e heli-helim Yesus hene neni lalai neu losa

---

* **1:1-3** Nadek *Teofilus* tungga dede'a Yunani sosoa-ndandaan ‘hatahori fo mana sue Manetualain’. Ia, susura kaduan fo Lukas surak fee neu Teofilus. Mete boe nai Lukas 1:1-4. ✡ **1:4-5** Lukas 24:49; Mateos 3:11; Markus 1:8; Lukas 3:16; Yohanis 1:33 ✡ **1:8** Mateos 28:19; Markus 16:15; Lukas 24:47-48 ✡ **1:9** Markus 16:19; Lukas 24:50-51

soso'ak mboti nalan. Ei mete-mita Ana hene lain neu talo bee, na, neu ko
Ana oo konda fali mai talo naa boe."

Ara sangga hatahori laen fo nggati Yudas

12 Basa boe ma Yesus nedenun nara konda numa letek Setun mai fo fali
reni kota Yerusalem reu. Letek naa numa kota mai nai rarain na doon kilo
esa.†
13 Losa kota, boe ma ara dudi reni uma esa dale reu fo ara leo taak. De
ara hene reni kama manai lain reu. Nedenuk kara raa naden nara sira:
Petrus,
Yohanis,
Yakobis,
Anderias,
Felipus,
Tomas,
Bartolomeos,
Mateos,
Yakobis (Alpius anan),
Simon (partei Selot hatahorin),‡
ma Yudas (Yakobis anan).✡
14 Basa sara rasi'e rakabua fo hule-haradoi no dalek esa. Ara oo hule-
haradoi sama-sama ro Yesus inan Maria, inak laen hida, ma ro Yesus fadin
nara.
15 La'e esa, ara rakabua seluk bali, nai rarain hambu hatahori 120. Boe
ma Petrus nambariik de kokolak nae,
16 "Basa ina-ama, toranoo ma ka'a-fadi nggara ein! Ei bei masaneda
neu Yudas, fo fai maneuk kara nuni noo hatahori bubuak esa reu humu
Lamatuak Yesus. Hata fo Yudas taok naa, memak ana muste mori-dadi leo
naak. Lele uluk Manetualain Dula-dalen pake mane Dauk fo surak la'e-neu
Yudas talo naa ena.
17 Ndia naa, bakahulun ita hatahorin. Ana oo tungga naue-osa no ai
boe."
18 (Tehuu neu Yudas se'o heni Lamatuak Yesus ena, boe ma ana ha'i
nala doi manggenggeok kara raa fo neu hasa nala dae faa. Boe ma dae
naa dadi neu ndia mamana mamaten, te ana tuda natono bafan numa
naa, losa ndara ba'e po'on ma ta'in loo dea mai.
19 Basa boe ma hatahorir mulai tui numa bafak esa mai neni bafak esa
neu, losa basa hatahorir fo mana leo numa kota Yerusalem ramanene la'e-
neu Yudas mamaten naa ena. Huu naa de ara foi mamanak naa tungga
sira dede'a Aram rae *'Hakeldama'*, sosoa-ndandaan 'Dae Daak'.)✡
20 Petrus kokolak nakandoo bali nae, "Lele uluk mane Dauk surak
memak talo naa nai susura Sosoda Kokoa-kikiok kara ena. Ana surak nae,
'Elan numa naa fo mamana leleon naa, dadi neu mamana nees;
ta bole hambu hatahori leo nai naa bali.'
Boe ma ana surak seluk nae,
'Ela leo bee na ndia uen naa, ara fee lalin neni hatahori laen neu leo.'✡
21-22 Dadi ita muste sangga hatahori fo nggati Yudas. Ita parluu hatahori
esa fo dook ka ena ana tungga sama-sama no ita. Ndia naa, muste hatahori

---

† **1:12** Faik naa, meser anggama Yahudir tao hohoro-lalanek rae, ndaa no fai hahae tao ue-osa, hatahori Yahudir ta bole la'ok dook reu. Ara koladu fo hatahori ta bole la'ok lena kilo dua (neu-maik). Susura dede'a Yunani nai lalanek ia surak nae, letek ia doon numa Yerusalem mai sama no "la'ok nai fai hahae tao ue-osa doon". Dadi no dalak naa ita bubuluk tae, letek naa doon numa kota mai kilo esa. ‡ **1:13** Dede'a de'ek 'Selot' no dede'a de'ek 'Patriot' sosoa-ndandaan nae, Simon ia dadi neu hatahori partei politik fo mana nau mardeka. Ara sangga husi heni man-parenda Roma numa hatahori Isra'el nusa-namon mai. ✡ **1:13** Mateos 10:2-4; Markus 3:16-19; Lukas 6:14-16 ✡ **1:19** Mateos 27:3-8 ✡ **1:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:25; 109:8

fo mana tungga taa-taa no Lamatuak Yesus neni bee neu a mesan, mulai
numa Yohanis sarani Yesus mai. Ana oo mesa kana muste mete-nita no
ndia matan boe nae, Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena,
losa Ana hene fali neni nusa tetuk do inggu temak neu."✡
23 Neu Petrus kokolak basa talo naa, boe ma hatahorir fo mana tungga
rakabua ruma naa, fee nadek dua. Esa nade Matias ma esa bali nade Yusuf
(fo ara rasi'e roken rae, Barsabas; naden esa bali, ndia Yustus).
24-25 Boe ma ara hule-haradoi rae, "Amak mana nai nusa tetuk do inggu
temak! Amak bubuluk tebe-tebe basa hatahori dalen. Yudas mate la'o
ela ndia ue-osan ena. De Amak matudu fee ai basa ngga numa hatahori
kaduak kara ia mai see ndia Amak here nggati neu Yudas; fo ai so'un dadi
neu Lamatuak Yesus nedenun."
26 De ara nggari lot pake hatahori kaduak kara raa naden. Boe ma lot naa
tuda la'e Matias. Huu naa de ara so'uk ralan dadi neu nedenuk sama-sama
no hatahori kasalahunu esak kara raa.

2

Manetualain Dula-dalen maso nai hatahorir dale

1-2 Ndaa no hatahori Yahudir fai malolen fo ara raseseik kana rae 'Fai
Pentakosta',* basa hatahori fo mana tungga Lamatuak Yesus rakabua ruma
uma esa dale.✡ Nggengger neu ma ara ramanene liik numa lalai mai leo
bali ani makarumbuk ia. Liik naa mo'on seli, losa basa hatahorir maruma
naa ta bisa ramanene hatahori laen haran bali.
3 Boe ma ara mete-rita leo bali a'i mbilak sengga nababa'e neni sira esa-
esak lain neu.
4 De Manetualain Dula-dalen maso nai basa sara dale. Basa boe ma ara
mulai kokolak pake hatahori laen nara dede'an mata-matak kara, tungga
hata fo Dula-dalek fee sara kokolak.
5 Faik naa, hambu hatahori Yahudi no'uk ka sudi ruma nusak bee mai
nai basa dae-bafok ia mai rakabua ruma Yerusalem. Dalen nara hii ralan
seli tungga Manetualain.
6 Neu ara ramanene liik naa, boe ma ara mai rakarumbu numa
mamanak naa. Sira esa-esak ramanene dede'a heli-helin nara numa
Lamatuak Yesus hatahorin nara bafan mai. Huu naa de ara heran bali-
bali.
7 Basa sara nado bafa bese mboo, boe ma ara kokolak rae, "Hatahori
mana kokolak kara iar, basa sara hatahori Galilear, hetu?
8 Tehuu talo bee de ita tamanene ara bisa kokolak pake ita esa-esak nusan
dede'an mesa kana?
9 Ita iar, numa profensi Partia, Media, Elam, Mesapotamia, Yudea,
Kapadokia, Pontus, Asia,
10-11 Farigia, Pamfilia, Masir, numa Libia deka no kota Kerene; boe ma
ita ketuk ruma kota Roma mai; ketuk bali ruma pulu Kereta, ma ruma
dae Arab mai. Ita ketuk hatahori Yahudir, ma hambu ketuk ruma hatahori
nusa-nusak laen mai, fo ara oo maso anggama Yahudi ena boe. Tehuu ita
basa ngga tamanene hatahori iar kokolak pake ita esa-esak dede'an, la'e-
neu basa hata fo ta hoho'ak, fo Manetualain taok ena. Awii! Ita heran
talan seli!"
12 Basa sara nado bafa bese mboo, de esa natane esa nae, "Talo bee de
bisa dadi talo naa, ee? Sosoa-ndandaan hata naa?"

✡ **1:21-22** Mateos 3:16; Markus 1:9; 16:19; Lukas 3:21; 24:51 * **2:1-2** Hatahori Yahudi reke fai malole Pentakosta, mulai numa fai malole Paska mai, tamba menggu hitu. No dalak naa ita bubuluk tae, Lamatuak Yesus fai mamaten naa, faik lima hulu ena. ✡ **2:1-2** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 23:15-21; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 16:9-11

13 Tehuu hambu hatahori laen nara rakatitiik kasa. Hatahorir raa rae,
“Heeh! Boso hosek kasa! Te hatahorir raa, mafu ralan seli na!”

Petrus kokolak neu hatahori no'uk kara

14 Numa naa, Petrus no Lamatuak Yesus nedenun kasalahunu esak laen
nara. Boe ma Petrus nggani mata neu, de ana kokolak neu hatahori
no'uk fo mana rakarumbu ruma naa. Ana kokolak nahere nae, “Ina-ama,
toranoo, ka'a-fadi nggara ein! Ei fo hatahori Yahudir ma ei fo mana mai
leo nai kota Yerusalem ia! Pasa ei ndi'i doom matalolole fo nenene au
kokolang ia, huu hambu dede'ak nenenin lenak fo au nau afadan neu ei
basa ngga.
15 Ei boso du'a mae, hatahori iar mafu. Ta bisa dadi talo naa! Masanedak,
te ta hambu hatahori esa ninu mafuk bei huhua anak. Hata-bali hatematak
ia bei fo li'u sio huhuan!
16 Ei basa ngga mamanene hatahori iar kokolak pake ei esa-esak
dede'am. Ndondoon talo ia: Lelek naa, Manetualain nafada memak
dede'ak ia pake Ndia mana to'u dede'an Yoel ena nae:

17 ‘Manetualain kokolak nae, “Mete ma faik kara sangga rate'e,
na, Au ae fee Au Dula-daleng, sama leo mbo'a-totoli oe neu basa
hatahorir.
Ei ana tou anam mara ma ina anam mara,
neu ko Au pake sara dadi neu Au mana to'u dede'ang.
Ei ana fe'o-ta'em mara,
neu ko mete-rita hata fo Au ae atudu neu sara.
Ma ei hatahori lasim mara,
neu ko rala me'i hata fo Au ae fee sara mete-rita.
18 Ndaa neu fair fo sangga rate'e ena naa,
Au akonda Au Dula-daleng neu Au neondang nggara.
Au fee neu touk kara,
ma Au oo fee neu inak kara boe.
Neu ko ara kokolak hata fo Au afada neu sara.
19-21 Neu ko Lamatuak Fain losa. Faik naa ta bei mai,
tehuu Au tao akahuluk tanda heran nara rai lalai lain.
Tanda heran ndia leo ledo dadi makiuk;
ma bulan oo dadi mbilas sama leo daak boe.
Au oo ae tao dede'a ta hoho'ak kara nai dae-inak dae boe.
Dede'ak kara raa, nok bali daak, a'i mbilak, ma a'i masu bubuak
kara hene lain reu.
Neu ko losa Lamatuak fai ta hoho'an nara raa, hatahori fo nanggou noke
tutulu-fafalik neu Lamatuak,
sira raa ndia hambu masoi-masodak.’ ”✡
Naa, ndia lele uluk Yoel surak kana ena.
22 Toranoo Isra'el nggara ein! Pasa ei ndi'i doom fo nenene hata fo au
nau kokolak hatematak ia. Manetualain henggenee memak Yesus, hatahori
Nasaret naa. Ita bubuluk ena tae, naa ndaa, nahuu ita mesa ngga mete-tita
Manetualain pake Yesus fo tao tanda heran nara ma hata ta hoho'ak kara.
Ei oo bubuluk dede'ak ia ena boe, nahuu Yesus tao tanda heran nara raa
numa ei taladam ena.
23 Tehuu ei makanisan, no dalak ei miu fufudi hatahori manggarauk kara
fo ara paku risan neu ai ngganggek lain. Naa te Manetualain bubuluk basa
naar numa lele uluk mai ena, fo memak ndaa no Ndia nanaen.✡
24 Memak ei tao talo naa losa Ana mate tetebes ena. Tehuu Manetualain
ta nau Yesus mate nakandoo. Huu naa de Manetualain buka nakambo'ik

✡ **2:19-21** Yoel 2:28-32 ✡ **2:23** Mateos 27:35; Markus 15:24; Lukas 23:33; Yohanis 19:18

kana numa mamates koasan mai, ma tao nasoda falik kana. Te mamates koasan ta bisa nasenggi sana na.✡
25 Lele uluk mane Dauk surak memak la'e-neu Yesus naa ena, talo ia:
‘Au bubuluk Lamatuak soa sama-sama no au.
Huu naa de ta hambu hata esa boe na bisa tao natuda au,
nahuu Lamatuak nai au boboang taa-taa.
26 Huu naa de au daleng namahoko;
de au koa-kio akandoo soa-neun,
ma au matu-matu ahani a neu Lamatuak leo.
27 Ana ta ela au samaneng leo nakandoo nai hatahori mates mamanan.
Ma Lamatuak ta ela Ndia Hatahori Malalaon naa, ao-mbaa mamaten
dadi mburu naboo nai rates dale.
28 Lamatuak natudu au eno-dala masodak tetebes ena.
Huu naa de au daleng namahoko nalan seli,
te Lamatuak sama-sama no au na.’✡
Naa ndia lele uluk mane Dauk surak kana ena.
29 Basa toranoo nggara ein! Hatematak ia fee au lelak dei, fo au kokolak ledo-ledo ua ei la'e-neu ita ba'in Dauk. Ana kokolak talo naa, tehuu ana ta dudu neu ndia ao-ina heli-helin. Huu ana mate ena, ma ratoi henin ena. Ndia raten bei hambun nai ita taladan losa faik ia.
30 Mane Dauk naa dadi neu Manetualain mana to'u dede'an esa. Ma ana bubuluk nae, Manetualain helu-bartaa pake sumba-sook nae, Dauk tititi-nonosin esa neu ko to'u parenda, ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai naa ena.✡
31 Lelek naa, Dauk mete dook mata neu. Ma ana nafada nakahuluk la'e-neu Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana naa ena. Neu ko Hatahori naa mate, tehuu Ana oo nasoda fali numa mamaten mai boe. Boe ma Dauk oo nae, Hatahori naa ta leo nakandoo nai hatahori mates sara mamanan, ma ao-mbaa mamaten ta dadi mburu naboo boe.
32 Hatahori fo Dauk seseik kana naa, ndia Yesus! Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai ena. De ita basa ngga ia mete-tita to ita mata de'e heli-helin Ana nasoda fali numa mamaten mai ena!
33 Ma hatematak ia Manetualain so'u nala Yesus fo to'u panggak demak mate'en. Ana nanggatuuk nai Manetualain boboa konan, nai mamanak fo Manetualain sadia memak kana ena. Ma Ndia Aman fee Dula-dale Malalaon naa neun ena, ndaa leo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai ena. Ana oo helu-bartaa nau fee ita Ndia Dula-dale Malalaon naa boe. Dadi Manetualain fee Ndia Dula-dalen, ndia hata fo ei mamanene ma mete-mita hatematak ia.
34 Dauk mesa kana ta hene neni nusa tetuk do inggu temak neu, tehuu ana surak nae,
‘Manetualain kokolak no au Lamatuang nae,
“Manggatuuk muu Au boboa konang nai mamanak fo Au sadia memak
kana ena,
35 losa Au tao O musum mara holu ei neu O.’ ”✡
36 Huu naa de basa hatahori Isra'el muste bubuluk tebe-tebe la'e-neu Yesus naa, fo ei paku makanisan numa ai ngganggek lain ena. Ndia naa, Karistus fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena. Ma Ndia oo, ndia naena haak parenda neu ita boe!”
37 Hatahorir raa ramanene rala naa, boe ma dalen nara neni mbambauk memak kana. De ara ratane neu Petrus ma nedenuk laen nara rae, “Ka'a nggara ein! Ai muste tao hata bali?”

✡ **2:24** Mateos 28:5-6; Markus 16:6; Lukas 24:5 ✡ **2:28** Sosoda Kokoa-kikiok kara 16:8-11 ✡ **2:30** Sosoda Kokoa-kikiok kara 132:11; 2 Semuel 7:12-13 ✡ **2:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

38 Boe ma Petrus naselu nae, “Ei esa-esak muste la'o ela basa ei kilu-
salam mara lala'en fo tungga falik Manetualain. Basa naa, ei muste moke
fo hambu sarani, fo dadi tanda nae, ei fali tungga Yesus Karistus Eno-dala
Masodan ena. Naa oo dadi tanda boe nae, Manetualain koka heni ei sala-
singgom mara ena. De ei oo hambu Manetualain Dula-dale Malalaon boe.
39 Huu Manetualain naa, ndia ita Lamatuan fo helu-bartaa memak
dede'ak naa soa-neu basa hatahorir fo mana maso dadi neu Ndia hatahorin
ena. No dalak naa, Ndia hehelu-bartaan naa, soa-neu ei ma tititi-nonosim
mara. Ana oo helu-bartaa soa-neu hatahori laen nara boe.”
40 Petrus bei kokolak no loa-naruk neu sara talo naa, fo nafada sara nae,
“Hatematak ia hatahori no'uk ka sio la'o ela eno-dala masodak tetebes ena.
Huu naa de ei muste besa-besa, fo ei boso tungga hatahori manggarauk
kara eno-dalan. Tehuu ei muste tungga Manetualain eno-dala ndoon a
mesan. No dalak naa ei hambu masoi-masodak fo masoda seku neu sama-
sama mia Ndia.”
41 Basa boe ma hatahori no'uk kara raa simbo rala Petrus kokolan soa-
neu sara. Boe ma ara tungga Yesus Eno-dala Masodan, de ara roke fo
sarani sara. Faik naa oo hambu hatahori rifun telu maso dadi bua-aok esa
ro Yesus hatahorin nara boe.
42 Ara hii rakabua sama-sama ro hatahori laen fo mana tungga Yesus. Ma
ara esa malole no esa. Tungga-tungga faik ara manggate nenene nenorik
numa Lamatuak Yesus nedenun nara mai. Ara hii hule-haradoi sama-
sama. Ma ara oo hii ra'a-rinu sama-sama boe.

Hatahori kamaherek kara leleo-lala'on

43 Faik naa, Lamatuak nedenun nara tao tanda heran no'uk ka, losa basa
hatahori heran bali-bali ma ramata'u.
44 Hatahorir raa fo mana tungga Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan naa
rakabua ma leo-la'o ro dalek esa, losa hata a mesan fo sira enan, na, ara
pake sama-sama.✡
45 Boe ma hambu ketuk fo se'o sira bua-ba'un ma hata-heton, de ara
baba'e doin nara neu basa hatahori kamaherek kara, tungga esa-esak
toto'an.
46 Tungga faik ara hii rakabua nai Manetualain Uma Huhule-haradoi
Ina-huun. Ara ra'a-rinu lali-lali numa uma esa mai reni uma esa reu no
dale nemehokok. Basa sara hii leo-la'o ratulu-falik esa no esa, ma ara ta
rambadaa.
47 Tungga faik basa sara so'uk kokoa-kikiok neu Manetualain no ta
namaketu. Basa hatahori deak kara hii ralan seli neu sara. Tungga faik
Manetualain tao nasoi-nasoda hatahorir, boe ma ara maso dadi bua-aok
esa ro Lamatuak Yesus hatahorin nara. De ara tamba ramano'u rakandoo.

3

Petrus tao nahai hatahori kekok esa

1 Faik esa, neu li'u telu ledo bobon, Petrus no Yohanis reni Manetualain
Uma Huhule-haradoi Ina-huun reu, fo ara sangga hule-haradoi ro hatahori
laen nara.
2 Ara rae maso tungga lelesu mo'ok esa, nade ‘Lelesu Malole’. Numa naa,
ara mete-rita touk esa fo ein kekok memak mulai numa inan bonggin mai.
Tungga faik hatahori lu'a roon neni mamanak naa neu, fo ana bisa hule-
kai numa sudi see a mesan mai, fo mana maso neni Uma Huhule-haradoi
Ina-huuk naa neu.
3 Neu ana mete-nita Petrus no Yohanis rae maso dale reu, boe ma ana
soro liman fo hule nae, “Papa nggara ein! Kasian au dei. Fee au hata esa
dei!”

✡ **2:44** Nedenuk kara Tutuin 4:32-35

4 Dua sara mete ratalolole neun, boe ma Petrus nae, “Ka'a! Mete ia mai
dei!”
5 Boe ma hatahori naa botik matan fo mete dua sara, de ana dudu'a nae,
“Aah! Dua sara ia rae fee hata-hata neu au ia.”
6 Tehuu Petrus nae, “Ka'a! Au ta aena doik seen esa boe na. Tehuu au nau
fee ka'a hata fo au aenang hatematak ia. Ka'a mamanene matalolole, ee!
No Yesus Karistus, hatahori Nasaret naa koasan, au adenu ka'a mambariik
fo la'ok leo!”
7 Boe ma Petrus to'u nala hatahori kekok naa lima konan, de ana tulun
le'a nambaririik kana. Hatematak naa oo ein nara hai neuk ka boe.
8 Nggengger neuk ka ana nakaboku de nambariik, boe ma ana la'ok
neu-mai, fo soba ndia ein. Basa boe ma ana maso tungga neni Uma
Huhule-haradoik dale neu sama-sama no hatahori kaduak kara. Ana la'ok
nakaboboku ma koa-kio Manetualain.
9 Basa hatahorir mete-rita ana la'o-la'o ma koa-kio Manetualain.
10 Neu ara ralelan, boe ma ara nado bafa bese mboo, de rae, “Ndia ia,
ndia hatahori kekok fo mana hule-kaik ma soa nanggatuuk nai Lelesu
Malole naa, hetu? Talo bee de ana bisa dadi talo naa, ee?”

Petrus mulai kokolak numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk

11 Boe ma hatahori naa la'ok deka-deka no Petrus ma Yohanis. Telu
sara losa uma loos esa, nade ‘Manek Soleman Uma Loos’. Boe ma basa
hatahorir mai rakarumbu rala sara ma ara heran bali-bali.
12 Neu Petrus mete-nita hatahorir raa, boe ma ana mulai kokolak nae,
“Hatahori Isra'el ein, ee! Tao hata de toranook kara heran mete-mita
matak ia? Tao hata de ei kada nado maherek ai? Ei du'a mae, hatahori ia
bisa la'ok nahuu ai pake dae-bafok koasan, do, nahuu ai manggate tungga
Manetualain? Do, talo bee?
13 Au nau afada talo ia: Ita bei-ba'in nara fo ndia ba'i Abraham, ba'i Isak
ma ba'i Yakob rakaluku-rakatele neu Manetualain. Manetualain naa, ndia
nakadedemak Ndia Hatahorin fo Ana henggenee memak naa, ndia Yesus.
Yesus naa, ndia Hatahori fo fai maneuk kara ei piru henin ma loo liman
neni nggubenor Pilatus neu. Nggubenor nau nakambo'ik kana, tehuu ei
laban hihiin, mita fo ana boso nakambo'ik Yesus.✡
14 Tehuu Yesus naa, Hatahori esa fo sala taak. Ndia dalen malole.
Nggubenor nae nakambo'ik Hatahori fo sala taak naa, tehuu ei basa ngga
laban ana. Manggaraun lenak bali, ei tusu-hain fo madenun nakambo'ik
hatahori manggarauk esa fo mana makanisa hatahori, fo fee falik kana
neu ei.✡
15 De ei ndia makanisa Yesus. Naa te Ana ndia dadi oka-huun numa basa
mana masodak mai. Memak Ana mate ena, tehuu Manetualain tao nasoda
falik kana numa mamaten mai ena. Ma Ndia ia, ndia ai mete-mita no ai
mata de'e heli-helin nara ena.
16 Ei malela hatahori kekok ia ena. Hatematak ia ana barakai ena, tehuu
ai ta ndia tao mahain. Ai ta maena koasa hata esa boe na. Koasa naa, numa
kada Yesus mai. Hatahori ia barakai nasafali ena, nahuu ana namahere
neu Lamatuak Yesus. Yesus naa, ndia tao nahain numa ei matam ena.
17 Toranoo nggara ein! Hatematak ia au bubuluk ae, ei ma malanggam
mara tao manggarauk neu Yesus ena, tehuu ei ta bubuluk tebe-tebe hata
fo ei taok ena.
18 Tehuu Manetualain nafada memak numa lele uluk mai pake Ndia
mana to'u dede'an nara nae, Karistus ndia Hatahori fo Ana henggenee
memak kana naa ena, muste lemba-nasaa doidosok. Ma hatematak ia
dede'ak naa, dadi ena.

✡ **3:13** Kalua numa Masir mai 3:15 ✡ **3:14** Mateos 27:15-23; Markus 15:6-14; Lukas 23:13-23; Yohanis 19:12-15

19 Huu naa de ei muste masadea la'o ela ei sala-singgom mara, fo fali
meni Manetualain miu, mita fo Ana koka heni sara ma Ana ta nasaneda
ei sala-singgom mara bali.
20 Manetualain neu ko tao natea ei dalem. Ma Manetualain oo nau
nadenu falik fee ei, Karistus naa, fo Ana henggenee memak kana ena. Ma
Karistus naa, ndia Yesus fo Ana nadenu nitan neu ei ena.
21 Numa lele uluk mai Manetualain kokolak pake Ndia mana to'u dede'an
nara ena nae, ‘Manetualain neu ko tao nandoo basa dede'ak kara losa ara
dadi beuk.’ Ma Yesus muste nahani nai Ndia Mamana Malalaon losa Ndia
fain losa, fo Ana tao basa dede'ak kara dadi beuk.
22 Lele uluk ba'i Musa oo kokolak nita no hatahori Isra'el boe nae,
‘Manetualain ndia ei Lamatuam, neu ko Ana nadenu Hatahori esa numa
ei mai fo dadi neu Ndia mana to'u dede'an, sama leo Ana pake au
dadi uu Ndia mana to'u dede'an. Dadi ei muste pasa ei ndi'i doom
mara fo mamanene neu basa hata fo Ana nau nafadan neu ei.✡
23 Tehuu hatahorir fo ta nau ramanene ratalolole Hatahori naa kokolan,
neu ko lenggo fe'e numa Manetualain hatahorin mai. De ara ta raena
haak sama leo Manetualain hatahorin bali.’✡
24 Ta kada ba'i Musa mesa kana kokolak nae leo naa. Manetualain oo
pake hatahori laen, fo dadi neu Ndia mana to'u dede'an boe, de ara oo
rafada rae leo naa boe. Sama leo lelek naa, Manetualain pake ba'i Semuel,
fo nafada basa hata fo hatematak ia ita mete-tita to ita mata de'e heli-helin.
25 Manetualain oo helu-bartaa neu ba'i Abraham boe nae,
‘Numa o tititi-nonosim mai, neu ko Au fee baba'e-babatik soa-neu basa
hatahori nusa-nusak lala'en marai dae-bafok ia.’✡
Hehelu-bartaak kara fo Manetualain fee neu mana to'u dede'ak lele uluk
kara raa, hatematak ia dadi nai ei ena, ndia au toranoong hatahori Isra'el
asa.
26 Manetualain nadenu Ndia Anan fo Ana henggenee memak kana naa, fo
natudu dalak, mita fo ei la'o ela ei sala-singgom. No dalak naa, Ana natudu
Ndia dale susuen neu ei. Manetualain nadenu Kanak naa nakahuluk soa-
neu ei, dei fo Ana nadenun soa-neu hatahori nusa-nusak laen nara. Naa
dadi baba'e-babatik soa-neu ita basa ngga.”

4

Anggama Yahudi malanggan nara roke Petrus no Yohanis fo mai rasare sara

1 Faik naa Petrus no Yohanis bei kola-kola ro hatahorir raa, te hatahori
mo'o-inahuuk hida mai. Sira ketuk anggama Yahudi malanggan nara
ma ketuk hatahori ruma partei anggama Saduki mai, ro malangga mana
manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Ara mai rareresi ro Petrus ma
Yohanis.
2 Hatahori mo'o-inahuuk kara raa ramanasa, nahuu dua sara soa tui-
bengga neu basa hatahorir rae, “Yesus nasoda fali numa Ndia mamaten
mai ena! No dalak naa, Ana soi dalak soa-neu hatahori mates sara fo ara
bisa rasoda fali numa mamates mai.”*
3 Basa boe ma ara parenda sira hatahorin nara fo reu humu dua sara.
Ma huu ledo nae tesa ena, de ara sese sara reni bui dale reu. Neu be'e-mai
dei fo ara raole dede'ak naa.
4 Tehuu numa hatahori fo mana hii nenene nedenuk kara raa mai,
hatahori no'uk ka manaku ena rae, hata fo ara fee nenorik kara raa,

✡ **3:22** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:15; 18 ✡ **3:23** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:19
✡ **3:25** Tutui Makasososak 22:18 * **4:2** Partei anggama Saduki hatahorin nara ta nau simbo nenorik fo rae, hatahori mates neu ko bisa nasoda fali numa mamaten mai.

memak tetebes. Huu naa de sira hatahorin nara tamba ramano'u, nai rarain losa hatahori rifun lima.
5 Neu be'e-mai boe ma hatahori Yahudir hatahori mo'o-inahuun nara
rakabua ruma kota Yerusalem. Sira ndia, malanggan nara, lasi-lasi hadak
kara ma meser anggama Yahudir.
6 Ma malangga anggama Yahudi malangga ina-huun oo numa naa boe.
Naden Hanas. Hatahori mo'o-inahuuk laen nara ndia Kayafas, Yohanis,
Aleksander ma malangga ina-huuk nufanelun laen nara oo ruma naa boe.
7 Neu basa sara maso dale reu ena boe ma ara parenda hatahorir, fo
reu le'a ro Petrus no Yohanis fo ara mai rasare matak ro malanggan nara
raa. Neu ara maso ena, boe ma ratane sara rae, “Talo bee de ei bisa tao
mahai hatahori kekok naa? Ei pake see koasan? See ndia fee luas fo ei
mambarani tao talo naa?”
8 Boe ma Manetualain Dula-dalen tao nambarani Petrus, de ana naselu
nae,
“Ama nggara ein, fo mana dadi hatahori mo'o-inahuuk ma lasi-lasi hadak
kara numa hatahori Isra'el asa mai! Boso mamanasa mete ma ai
pangganaa ba'u anak.
9 Nok bali ama sara nau radede'a mia ai, nahuu ai tulu-fali tao mahai
hatahori kekok esa ena. Boe ma ama sara nau sangga bubuluk ai pake see
koasan?
10 De au nau aselu talo ia: ama sara bei masaneda hatahori Nasaret naa, fo
naden Yesus naa. Hatahori naa, ndia Karistus fo Manetualain henggenee
memak kana numa lele uluk mai. Ei paku makanisan numa ai ngganggek
lain ena. Tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa Ndia mamaten
mai ena. Au nau fo ama sara mia basa hatahori Isra'el asa bubuluk leo, te
ai tao mahai hatahori kekok naa, pake Yesus naa koasan.
11 Yesus ia, ndia ara surak memak kana nai Manetualain Susura Malalaon
nae,
‘Hambu batu esa fo tukan nara nggari henin ena,
tehuu hatematak ia batu naa, dadi neu batu netehuuk ena.’✡
12 Nai dae-bafok ia katematuan, Manetualain ta soi dalak laen ena fo tao
nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon nara mai. Hambu kada dalak
esa, ndia Yesus. Mete ma ta Ndia, na, ta hambu hatahori laen esa
boe na, fo bisa tao nasoi-nasoda ita.”
13 Hatahorir fo mana ranggatuuk ruma naa ara bubuluk rae, Petrus no
Yohanis naa kada hatahori kadi'i anak, sama leo hatahori ta mana lees ma
surak ralela. Tehuu ara heran bali-bali neu dua sara nemberanin nara,
huu ara kokolak ta pake sili-sili do bii-bambik. Lenak bali ara bubuluk
rae, hatahori kaduak kara raa, eik esa ro Yesus.
14 Huu naa de bafan nara rakatema losa ara ta bisa kokolak no'uk ena,
hata-bali hatahori fo hai numa hedi kekon mai naa ena, ana oo nambariik
no sodak numa naa boe, tetar numa matan nara.
15 Basa boe ma radenu Yesus nedenun kaduak kara raa rae, “Ei dea miu
taak dei.” Boe ma ara rakokola aok fo sangga dalak.
16 Ara rakokola aok rae, “Toranoo nggara ein! Ita muste tao hata neu
hatahori kaduak kara ia? Te basa hatahorir maruma Yerusalem bubuluk
ena rae, dua sara ndia tao tanda heran ia. Ita tae tamanino hata bali, te
buktin hambun ndia naa ena.
17 Malole lenak ita sangga dalak, mita fo dede'ak ia boso losa natanggela
sudi bee neu bali. Ma malole lenak boe, ita takatata'uk dua sara, fo ara
boso fee nenorik la'e-neu Yesus Eno-dala Masodan bali. Mete ma ara ta
nau ramanene, na, ara ralela ralak kana leo!”

✡ **4:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22

18 Basa boe ma ranggou falik hatahori kaduak kara raa maso dale reu,
de rafada sara rae, “Besa-besa, ee! Ei ta bole manori hatahorir la'e-neu
Yesus naa bali!”
19 Tehuu Petrus no Yohanis raselu rae, “Soba papa sara du'a aom
mara leo. Bee ndia lolen lena? Tungga papa sara parendan do tungga
Manetualain parendan?
20 Ai mete-mita no ai mata de'em mara, ma ai mamanene no ai ndi'i
doom mara dede'ak no'uk ka. Talo bee de ai muste makatema ai bafam,
fo ai ta bisa mafada hatahorir bali!”
21 Boe ma hatahorir raa fo mana ranggatuuk raole dede'ak naa ka'i seluk
kasa bali. Basa de ara mbo'i hatahori kaduak kara raa reu, nahuu ara ta
bubuluk hukun nasa talo bee bali. Ma ara oo ramata'u boe, boso losak
hatahori no'uk kara marai dea ara ramue. Ara koa-kio Manetualain, nahuu
hatahori kekok naa hai ena.
22 (Hatahori naa keko lena teuk haa hulu ena, dei de ana bisa la'ok nala.)

Yesus hatahorin nara hule-haradoi, mita fo ara ta ramata'u

23 Neu ara rakambo'ik Petrus no Yohanis, boe ma dua sara fali reni sira
nonoon nara reu. Basa boe ma ara tui basa hata fo malangga anggama
Yahudi malanggan nara ma lasi-lasi hadak kara ka'i sara ena.
24 Basa nonoon nara ramanene rala naa, boe ma ara rakabua no dalek
esa de hule-haradoi rae, “Manetualain fo mana Koasa Mate'en. Amak fo
mana makadadadik lalai ma dae-inak no basa oe-isin.✡
25 Lele uluk Manetualain Dula-dale Malalaon pake ba'i Dauk dadi neu
Manetualain mana to'u dede'an ena. Ana nafada memak nae, neu ko
hatahori laban Yesus. Ana surak nae:
‘Hatahori numa nusa-nusak laen nara ramanasa ena, nahuu dede'a anik;
Ara kada tao lelik, fo adu dede'a huu-su'u taak.
26 Manek kara marai dae-bafok ia rakabua fo rae ratati laban Lamatuak;
ma malanggan nara rala harak fo reu laban Manetualain no Karistus,
ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele
uluk mai ena.’✡
27 Hata fo ba'i Dauk surak naa ena, hatematak ia dadi ena. Ma ndia sosoa-
ndandaan hatematak ia manggaledok ena. Memak nai kota ia, manek
Herodes no nggubenor Pontius Pilatus rakabua ro ai hatahori Isra'el lasi-
lasin nara, ma nusak laen malanggan nara ena. De basa sara rala harak fo
laban Yesus, Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana naa ena.✡
28 Tehuu hatematak ia, ai bubuluk basa naar ndaa tetar no Manetualain
hihii-nanaun ena, tungga hata fo Manetualain naketu memak kana numa
lele uluk mai ena.
29 Hatematak ia hena Lamatuak mete, te ara rangga rakatata'uk ai.
Dadi ai moke-hule fo Lamatuak tao mambarani ai. Fo ai la'ok miu tui-
bengga Lamatuak Tutui Malolen la'e-neu Yesus neu basa hatahorir rai bee
a mesan. Ma ai hae mamata'u hata esa boe na.
30 Ai oo moke-hule fo Lamatuak ba'e fee ai koasa, fo ai bisa tao mahai
hatahori kamahedik kara boe. Ai oo moke-hule koasa fo tao tanda heran
mata-matak kara boe fo hatahorir bubuluk rae, koasa naa, numa Hatahori
Malalaok fo Lamatuak nadenuk mai, ndia Yesus. Lamatuak ai huhule-
haradoin talo kada ia.”
31 Neu ara bei hule-haradoi, te uma fo ara rakabua numa naa, na,
nanggenggo. Boe ma Manetualain Dula-dale Malalaon maso nai basa sara
dale. De ara kalua fo la'o reu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen no
ta bii-bambik.

✡ **4:24** Kalua numa Masir mai 20:11; Nehemia 9:6; Sosoda Kokoa-kikiok kara 146:6 ✡ **4:26** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:1-2 ✡ **4:27** Mateos 27:1-2; Markus 15:1; Lukas 23:1, 7-11; Yohanis 18:28-29

Hatahori kamaherek kara leo-la'o lemba berak sama-sama ma ramahoko sama-sama

32 Boe ma basa hatahorir mana ramahere neu Yesus, ara dalek esa ma
leo-la'o rasue-laik esa no esa. Ta hambu esa boe na nambadaa, ma esa hii
baba'e fee esa sudi hata. Hatahori esa-esak no hata-heto heli-helin, ana
koladu fo ara pake sama-sama.✡
33 Boe ma Lamatuak fee koasa neu Ndia nedenun nara, fo rafada
hatahori rae, Lamatuak Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena. Te
ara mete-rita ro sira mata de'e heli-helin na. Boe ma Manetualain fee
baba'e-babatik no'un seli neu sara.
34-35 Numa sira naa mai oo, hambu hatahori se'o ndia daen, do, ndia uma
heli-helin boe. Doin nara, ana feen neu Lamatuak nedenun nara. De ara
pake sara fo koladu soa-neu hatahori no'uk fo mana to'ak kara. Huu naa
de ara ta hambu esa to'a kuran hata faa boe na.
36-37 Ha'i netuduk leo Yusuf. Ndia ia, Lewi tititi-nonosin, numa pulu
Siprus mai. (Lamatuak nedenun nara roke naden rae, ‘Barnabas’, te nadek
naa sosoa-ndandaan, ‘hatahori mana fufu'a hatahori laen dalen’.) Ana neu
se'o daen faa, de ana neni doin nara reni Lamatuak nedenun nara reu.

5

Ananias no Safira mate sara, nahuu ara soba Manetualain Dula-dalen

1 Tehuu faik naa oo hambu touk esa, nade Ananias boe. Saon, nade
Safira. Dua sara oo se'o sira daen faa boe.
2 Tehuu dua sara rala harak fo rafuni doik ketuk numa dae naa belin mai.
Ara se'o basa dae naa, boe ma Ananias neu nafada Lamatuak nedenun
nara nae, “Ai bei fo se'o heni ai daen faa. Hatematak ia ai nau fee basa
doin nara neu Manetualain.”
3 Tehuu Petrus nahara berak neun nae, “Heeh! Ananias! O sudi mala
selik kana! Talo bee de o bei malak mafuni doik numa dae o se'ok naa
mai? O dalem manggarau ndoos, nahuu o tungga nitur malanggan hihii-
nanaun. O mambarani la'e esak kana pepeko-leleko Manetualain Dula-dale
Malalaon!
4 Talo ia! O nau se'o dae naa do, ta nau se'o sana oo, naa numa kada
o mai boe. Mete ma o se'o henin ena, na, o nau fee doin katemak do taa
oo, naa numa kada o mai boe. Tehuu talo bee de o bisa tao talo naa? O
soba-soba tao manggoa ai hatahori dae-bafok ia, tehuu ta hambu hatahori
esa boe na bisa tao nanggoa Manetualain!”
5 Ananias namanene nala Petrus kokolan talo naa, nggengger neu ma
lenggu henin neu daer, de maten tutik ka. Basa hatahorir fo mana
ramanene dede'ak naa, ramata'u ralan seli.
6 Basa boe ma ta'e anak hida maso dale reu, de ara mboti-mbalu Ananias
ao-mbaa mamaten fo reu ratoin.
7 Basa de nai rarain li'u telu bali, boe ma Ananias saon maso dale mai.
Tehuu ana ta bubuluk mandadik naa.
8 Boe ma Petrus natanen nae, “Talo bee, ina? Ina sara se'o heni dae naa,
de belin ndia ena, do?”
Ana naselu nae, “Tebe, Papa. Dae belin ndian ena.”
9 Boe ma Petrus nahara berak neun nae, “Talo bee de o mua o saom mala
harak esa, fo sangga soba Lamatuak Dula-dalen? O mete leo! Hatahori
mana bei fo ndoro roo o saom reu ratoin naa, ara fali ena. Doo-doo faa
bali te ara oo ndoro reni o ao-mbaa mamaten fo reu ratoin neu o saom
boboan boe.”
10 Inak naa namanene Petrus kokolan naa, nggengger neu ma ana lenggu
neu, de maten tutik ka neu mamanan. Neu ta'e anak kara raa maso fali,

✡ **4:32** Nedenuk kara Tutuin 2:44-45

ara mete neu te inak naa oo maten ena boe. De ara ndoro reni ao-mbaa mamaten fo reu ratoin neu saon boboan.
11 Boe ma hatahorir fo mana ramahere neu Yesus naa, ara ramata'u. Ma basa hatahori laen fo mana ramanene harak la'e-neu Ananias no Safira mamaten naa oo ramata'u boe.

Petrus asa tao rahai hatahori no'uk ka

12 Faik naa, Yesus nedenun nara tao tanda heran no'un seli, de hatahorir mete-rita. Nedenuk kara raa soa maso reni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun dale reu. Ara rakabua ro dalek esa numa Manek Soleman Uma Loos.
13 Faik naa oo, hatahori no'uk ka koa Lamatuak Yesus hatahorin nara boe. Mete ma hambu hatahori fo bei ta namahere neu Yesus, na, ana ta nambarani maso neu nakabua no sara nai naa.
14 Tehuu hatahori fo mana namahere neu Yesus, ara boe tamba ramano'u. Hambu touk ma inak boe.
15 Faik naa dede'ak mata-matak kara raa dadi talo naa ena, losa hatahorir reni hatahori kamahedik kara mai, de ara raloloili sara reu nene'ik lain numa dalak tatain. Huu ara du'a rae, “Mete ma Petrus no Yohanis la'ok resik ia, na, leo mae ara la'e kada lalaon nara oo, hatahori kamahedik kara iar hai boe.”
16 Boe ma hatahorir mai ta ramaketu, ruma nggorok kara marai kota Yerusalem tatain mai. Ara ndoro reni sira hatahori kamahedin nara, de Lamatuak nedenun nara tao rahai basa sara. Ma ara oo nuni roo sira hatahorin fo nitu sa'ek kara boe, de Lamatuak nedenun nara husi heni basa nitur raa.

Lamatuak Yesus nedenun nara hambu susa-sonak

17 Huu Lamatuak Yesus nedenun nara ue-tataon de hatahori mana tungga sara tamba ramano'u, boe ma malangga anggama Yahudi malangga ina-huun no ndia tia-lain nara numa partei Saduki mai, ndee neu boto liin nara.
18 Huu naa de reu humu rala Yesus nedenun nara, fo sese sara reni bui dale reu.*
19 Tehuu le'odaen naa oo, Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, neni bui naa neu boe, de ana soi lelesun. Basa boe ma ana nuni sara dea reu. De ana kokolak nae,
20 “Hatematak ia ei la'o memak meni Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun miu. Miu mafada basa-basan neu hatahorir marai naa, fo ara tungga Lamatuak Eno-dalan fo Neni Masoda Beuk ia.”
21 Neu be'e-mai huhua anan, ara tao tungga Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai hara hehelun naa. Boe ma ara maso reni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan reu, de ara ranori hatahorir maruma naa.
Ta dook ka boe ma malangga ina-huuk naa no ndia tia-lain nara mai sama-sama ro hatahori mo'o-inahuun nara ma lasi-lasi hadak kara ruma Isra'el katematuan mai. Ara rakabua fo rae parisa dede'a anggama la'e-neu Lamatuak Yesus nedenun nara. De ara radenu hatahori mana manear reu rala Petrus asa numa bui mai, fo ara rae raole dede'ak naa.
22 Tehuu neu hatahori mana manear raa losa bui, Petrus asa ta rai naa ena. Boe ma hatahori mana manear reu rafada hatahori mo'o-inahuuk kara numa mamana neole dede'a anggama naa.
23 Ara tui rae, “Papa sara boso mamanasa. Neu ai losa bui, ai mete-mita basa lelesun nara mana nggoe nisak kara. Ma basa manear rambariik

* **5:18** Dede'a de'ek naa nai dede'a Yunani, sosoa-ndandaan nae, “sese sara reni rau-inggur buin reu.” Do, sosoa-ndandaan bisa boe nae, “sese sara reni bui reu fo tao nekemamaek kasa rai hatahori no'uk matan.”

rai naa. Tehuu neu ai madenu sara soi lelesu fo ai maso, ai ta mete-mita
hata-hata nai naa."
24 Malangga anggama Yahudir ma malangga mana manea Manetualain
Uma Huhule-haradoi Ina-huun ramanene rala naa, boe ma basa sara
pangganananaa ramanggonggoak kana, nahuu mopo dudu'a neulaun nara
ena.
25 Basa boe ma hambu hatahori esa mai nafada nae, "Papa sara
mamanene dei! Hatahorir fo ei oka sara ruma bui dale naa, sira dea ia!
Hatematak ia ara rambariik fo ranori hatahorir rai Uma Huhule-haradoi
Ina-huuk ia!"
26 Malangga mana manea Uma Huhule-haradoi Ina-huuk namanene nala
naa, boe ma nanggou ndia ana nunin nara fo reu humu seluk Petrus no
nonoon nara. Tehuu malanggan naa ana nunin nara ramata'u, nahuu
hatahori no'uk kara bei nenene Petrus kola-kola. Ara du'a rae, "Boso losak
hatahori no'uk kara ramue-anggik fo ara toko batu neu ita." Huu naa
de, neu faik fo ara humu seluk Petrus asa, ara ta rambarani ha'i sara no
nekesetik.
27 Basa boe ma ara to'u roo Petrus asa reni mamana neole dede'ak reu.
De malangga ina-huuk natane sara
28 nae, "Ai ka'i ei ena, fo boso manori hatahorir la'e-neu Hatahori fo nau
neni eno-dala masoda beuk naa, hetu? Eir ia langga batu! De ei ta nau
hosek neu ai parendan bali, te ei tao tungga kada ei hihiim! Ei miu fee
nenorik miu-mai ndule kota Yerusalem ia. Nok bali ei ndae salak neu ai
mae, air ia ndia madenu hatahori fo reu rakanisa Yesus naa."✡
29 Basa boe ma Petrus nambariik fo dadi neu basa nedenuk kara mana
to'u dede'an. De ana naselu nae,
"Ama nggara ein! Mete ma hambu hatahori dae-bafok parendan fo laban
Manetualain hihii-nanaun, na, ai ta bisa tungga. Tehuu ai muste
tungga kada Manetualain parendan!
30 Hatahori fo mana soi fee ai eno-dala masoda beun naa, ndia Yesus. Ndia
naa, ndia Hatahori fo ei paku makanisan numa ai ngganggek lain ena.
Numa lele uluk mai, ita ba'in nara hii kada hule-haradoi neu Manetualain.
Manetualain naa, ndia tao nasoda falik Yesus numa mamaten mai ena!
31 Hatematak ia Manetualain so'uk nala Yesus fo dadi neu Ndia lima konan
ena. De Yesus to'u koasa sama leo mane ina-huuk. Ana soi dalak
ena fo hatahorir hambu nekembo'ik numa sira sala-singgon nara
mai. Ana nau fee dalak neu ita hatahori Isra'el ia, fo ita hahae
numa basa ita sala-singgon nara mai, de lenggu fali fo tungga falik
Manetualain eno-dala ndoon. No dalak naa, Manetualain dalen bisa
dadi makasufu losa Ana ta tino ita hatahori Isra'el asa salan ena bali.
32 Ita iar, mete-tita to ita mata de'e heli-helin tae, memak Yesus maten ena,
tehuu Ana nasoda fali numa mamaten mai. Hatematak ia Manetualain
Dula-dale Malalaon oo nafada dede'ak ia neu hatahori, fo mana tungga
Yesus Eno-dala Masodan boe."
33 Basa hatahorir fo mana ranggatuuk ruma mamana parisa dede'ak
naa ramanene rala Petrus kokolan naa, boe ma ara luri losa rae hala risa
Lamatuak nedenun nara.
34 Tehuu numa naa oo, hambu hatahori esa nanggatuuk fo tungga parisa
dede'ak naa boe. Hatahori naa, nade Gamaliel. Hatahori no'uk ka fee
hada-horomatak neun, huu hatahori ia, meser malelak esa numa partei
anggama Farisi mai. Neu Petrus kokolak basa, boe ma ara rae hala risan.
Tehuu Gamaliel nambadeik fo nadenu hatahorir le'a roo Petrus asa dea
reu.
35 Neu ara dea reu ena, boe ma Gamaliel mulai kokolak neu basa
malanggan maruma naar nae,

✡ **5:28** Mateos 27:25

“Toranoo nggara ein! Ita muste besa-besa dei! Boso losak ita hai-lai tao manggarauk neu hatahorir ia. Ita muste pake dudu'a naruk dei.
36 Ei bei masaneda neu hatahori esa, nade Teudas. Ana mate doon seli ena, tehuu neu ana bei nasoda, ana so'uk aon nae, ndia naa, hatahori mo'o-inahuuk, losa nangganuni nai rarain hatahori natun haa. Tehuu neu hatahorir rakanisan, ana nunin nara ralai sasarak, losa hatematak ia hatahori fo mana tunggan naa, ta ita esa idu-matan boe na. Ara ralai mopo matan nara ena.
37 Boe ma ei muste masaneda tutuik esa bali. Lelek naa, ndaa no man-parendar surak hatahori dedesin nara ndule nusak katematuan. Hambu hatahori esa, nade Yudas, numa profensi Galilea mai. Hatahori no'uk ka tunggan boe. Tehuu hatahorir oo hala risan boe. De hatahorir fo mana tunggan oo ralai sasarak kii-konak kana boe, losa ita ta mete-tita sara ena.
38 Dadi hatematak ia toranoo nggara ein, au dudu'ang talo kada ia: Hae takanisa sara. Ela sara ruma naa. Te sira nenorin ma sira tatao-nono'in naa, mete ma numa hatahori dae-bafok mai, na, ta nakataka nala dook, neu ko mopo henin.
39 Tehuu mete ma nenorik ia memak numa Manetualain mai, na, neu ko ei ta bisa tao hahae sara. Huu naa de ei muste besa-besa dei. Boso losak ei mesa ngga ndia laban Manetualain.”

Basa sara ramanene rala naa, boe ma ara rakahou a leo, tungga Gamaliel nenori-nefadan.
40 Basa boe ma ara roke ro nedenuk kara raa maso dale reu, de ara radenu hatahorir fo popoko sara. Popoko basa, boe ma ara ka'i sara fo ta bole seseik Yesus naden bali. Basa de ara mbo'i sara reu.
41 Boe ma nedenuk kara raa kalua la'o ela mamana neole dede'ak naa. Ara du'a rae, leo mae sira naden nara raboo, nahuu sira tungga Yesus ena, tehuu ara oo ramahoko boe, nahuu Manetualain du'a nae, sira randaa hambu susa-sonak talo naa. Huu naa de dalen nara ramahoko ralan seli.
42 De tungga faik, ara reu ranori hatahorir rae, “Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai naa, ndia Yesus.” Boe ma ara oo tui-bengga dede'ak naa taa-taa nai hatahorir uman nara, ma nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk boe.

6

Ara here hatahori hitu fo raono-lalau hatahori kadi'ik kara

1 Faik naa, Lamatuak Yesus hatahorin nara tamba ramano'u ena. Tehuu ara pake dede'ak dua. Sira ketuk ndia hatahori Yahudi mana kokolak pake dede'a Aram. Ma ketuk bali ndia hatahori Yahudi mana kokolak pake dede'a Yunani. Doo-doo boe ma, hambu dede'ak mori-dadi nai bubuak kaduak kara iar. Bubuak mana kokolak pake dede'a Yunani dalen nara ta neulauk neu bubuak mana kokolak pake dede'a Aram. Ara kokolak rae, “Ia, ta ndaa ia! Mete ma ei banggi-ba'e nana'ak tungga faik, na, ei boso mambera seserik! Te ai ina falun nara ta hambu sira baba'en.”
2 Huu naa de Lamatuak nedenu kasalahunu duan nara raa roke rakabubua basa Lamatuak Yesus hatahorin nara. De ara kokolak rae, “Basa toranoo nggara ein! Mete ma ai hahae fo kada maono-lalau ei nana'a-nininum, na, naa oo bisa boe, tehuu naa ta nandaa! Huu air ia muste fee nenorik la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan makandoo.
3 Dadi ai dudu'am leo iak: Malole lenak ei here hatahori hitu numa ei mai. Sangga hatahori see fo naden malole, ana bisa nanonoo no see a mesan, ana nalela dalak no'uk ka, ma Manetualain Dula-dalen ndia nakalala'ok leleo-lala'on. Mete ma ei here mala hatahori leo naak ena, na, dei fo ai so'uk kasa fo ara raono-lalau nana'a-nininuk kara raa.

4 No dalak naa, ai bisa hule-haradoi no'uk lenak ma fee nenorik la'e-neu
Manetualain Dede'a-kokolan."
5 Basa boe ma ara rakaheik Petrus asa kokolan naa. De ara here rala
hatahori hitu. Ndia:
Hatahori esa nade Stefanus. Hatahori naa namahere tebe-tebe neu
Lamatuak Yesus ma Manetualain Dula-dale Malalaon paken. Ndia
nonoon laen nara, sira:
Felipus,
Prokorus,
Nikanor,
Timon,
Parmenas,
ma Nikolas numa kota Antiokia mai. Ndia ia ta hatahori Yahudi, tehuu
ana maso anggama Yahudi ena.
6 Boe ma ara roo hatahori kehituk kara fo ara here rala kara raa ena
reni Lamatuak nedenun nara reu. De nedenuk kara raa ndae liman nara
reu sara, ma hule-haradoi fo so'uk kasa dadi reu hatahori mana maono-
lalau nana'a-nininuk, fo basa hatahori kadi'ik kara hambu baba'ek koko-
baba'uk.
7 Huu naa de Manetualain Dede'a-kokolan nara natanggenggela sudi bee
neu. Ma hatahori fo mana tungga Yesus Eno-dala Masodan naa, tamba
ramano'u rakandoo nai Yerusalem. Hambu malangga anggama Yahudi
no'uk ka oo, lali reni Yesus hatahorin nara reu boe.

Ara humu rala Stefanus

8 Faik naa, Manetualain natudu Ndia dale susuen no'un seli neu Stefanus.
Ana oo fee koasa boe fo Stefanus bisa tao tanda heran ma dede'ak ta
hoho'ak kara, fo hatahori no'uk ka mete-rita ro mata de'e heli-helin nara.
9 Numa naa, hambu hatahori Yahudi hida fo maruma mamana dae dook
kara mai. Ndia kota Kerene, kota Aleksandria, profensi Kilikia ma profensi
Asia. Fai bakahulun, ara dadi reu hatahori laen ata-daton nara, tehuu
mate'en boe ma sira lamatuan nakambo'ik kasa. Hatahori iar reu rakabua
numa Yerusalem. Ara rasi'e maso reni uma huhule-haradoik esa, nade
'Nekembo'ik numa Ata-datok mai'. Boe ma la'e esa, ara ramanene Stefanus
kokolan ena, tehuu ara ta hii sana, de ara mulai rareresi roon.
10 Tehuu Stefanus naa, hatahori fo malelan seli, nahuu ana kokolak pake
Manetualain Dula-dale Malalaon koasan. De ara ta bisa tao rasenggin.
11 Huu naa de ara sangga dala manggarauk. Boe ma ara reu kosu rala
hatahori ketuk, mita fo ara reu kokolak pepeko-leleko rae, "Ai mamanene
hatahori ia kokolak ta neulauk neu Musa no Manetualain! Memak ana
nakadadaek naa!"
12 Ara dudunggu hatahorir, losa hatahori Yahudi lasi-lasi hadan nara,
ma meser anggamar oo ramanene boe. Ara ramanene talo naa, boe ma
ramanasa. Ara reu humu rala Stefanus, de ara le'a roon neni mamana
neole dede'a anggama neu.
13 Sira sakasii pepeko-lelekon nara kokolak fua ndae dede'a pepekok la'e-
neu Stefanus rae, "Hatahori ia soa kokolak manggarauk taa-taa la'e-neu
Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Ma ana oo, hii kada kokolak nakalulutu
Manetualain parendan nara, fo ba'i Musa nakonda sara fee ita ena boe.
14 Ai oo mamanene ana kokolak ena boe nae, Yesus, Hatahori Nasaret
naa nae nandefa heni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk ia. Ma Ana oo nae
nakalulutu basa ita hadan hohoro-lalanen, fo ba'i Musa nakondan fee ita
naa ena boe!"
15 Basa boe ma basa hatahorir fo mana ranggatuuk numa mamana neole
dede'a anggama naa mete ramumula Stefanus, nahuu idu-matan nasa'a

sama leo Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai idumatan ia.

7

Stefanus nasala'e aon numa mamana neole dede'a anggama

1 Basa boe ma malangga anggama Yahudi malangga Ina-huun natane
Stefanus nae, “Ara rakasasa'ek salak neu o naa, tebe do taa?”
2-3 Stefanus naselu nasafali nae, “Ama nggara ma toranoo nggara ein!
Soba ei nenene au dei. Lele uluk ita ba'in Abraham bei ta lali ela ndia
nggoro-tadu huun. Tehuu Manetualain fo ta neni babanggak natudu aon
neun ena. Manetualain parenda neun nae, ‘Muu leo, la'o ela o nusam ia
ma la'o ela o nufanelum mara. O la'o leo, muni nusak esa muu dei fo Au
atudun neu o!’ Basa boe ma ana la'ok numa dae Mesopotamia mai, fo nae
lali neni kota Haran neu.*
4 De ana la'o ela hatahori Kasdim asa nusan fo lali neni kota Haran neu.
Neu ama bonggin mate, boe ma Manetualain nuni nalan lali neni dae
Kana'an ia mai, ndia dae fo ama sara ma toranook kara leo hatematak ia.✡
5 Lelek naa Manetulain ta ba'e fee dae hangga esa boe na numa nusak
ia mai fo dadi neu ba'i Abraham dae pusakan. Tehuu Manetualain helu-
bartaa memak kana ena nae, neu ko Ana fee dae ia neun fo dadi neu
ndia tititi-nonosin nara dae pusakan. Naa te lelek naa ba'i Abraham bei ta
hambu ana bonggik esa boe na.✡
6 Tehuu Manetualain kokolak neun nae, ‘O tititi-nonosim mara neu ko
reu leo nai hatahori laen nusan. Neu ko hatahori tuni-ndeni sara, de tao
sara dadi reu ata-dator ma tao hoho'ak kasa losa teuk natun haa.
7 Tehuu basa teuk natun haa naa, na, neu ko Au fee huku-dokik neu
nusak mana tao o tititi-nonosim mara dadi reu sira ata-daton. Basa boe
ma o tititi-nonosim mara la'o ela nusak naa, fo reni mamanak ia mai fo
hule-haradoi roke makasi neu Au.’✡
8 Ana kokolak basa talo naa, boe ma Ana ndara fangga hehelu-bartaak
naa no dalak sunat, fo dadi tanda nae, ba'i Abraham no tititi-nonosin nara,
dadi reu Manetualain hatahorin ena. Basa de neu bonggi heni ndia anan
Isak faik falu, boe ma Abraham sunat ana. Basa de Isak sunat anan Yakob.
Basa de Yakob oo sunat ndia ana tou kasalahunu duan nara raa boe, neu
faik fo esa-esak bei fo bonggi henin faik falu. Basa iar, sira ita hatahori
Yahudir bei-ba'in nara.✡
9 La'e esa, ita bei-ba'in nara dalen mbiri sira fadin Yusuf, losa ara se'o
henin de ana neu dadi ata-dato numa dae Masir naa. Tehuu Manetualain
ta la'o ela nita sana.✡
10 Huu naa de Manetualain nakambo'ik kana numa basa susa-sonan
mai. Manetualain oo ba'e feen malelak boe, fo ana bisa nalela dalak no'uk
ka losa manek Masir suen, de so'uk kana dadi nggubenor neu dae Masir
katematuan. Ma ana oo to'u koasa nai uma manek dale boe.✡
11 Basa boe ma fai ndoe-la'as daka nala dae Masir ma dae Kana'an. Fai
ndoe-la'as naa, sudi selik kana, losa hatahori no'uk ka doidoso nai bee a
mesan. Huu naa de lelek naa, ita bei-ba'in nara oo ta bisa hambu nana'ak
hata esa boe na.✡

---

* **7:2-3** Dae Mesopotamia naa, hatematak ia ara roken rae, negara Irak. Ma kota Haran naa, hatematak ia dae mamanan nai negara Siria. Mete boe nai *Tutui Makasososak* 12:1. ✡ **7:4** Tutui Makasososak 11:31; 12:4 ✡ **7:5** Tutui Makasososak 12:7; 13:15; 15:18; 17:8 ✡ **7:7** Tutui Makasososak 15:13-14; Kalua numa Masir mai 3:12 ✡ **7:8** Tutui Makasososak 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18 ✡ **7:9** Tutui Makasososak 37:11; 28; 39:2; 21 ✡ **7:10** Tutui Makasososak 41:39-41 ✡ **7:11** Tutui Makasososak 42:1-2

12 Tehuu ba'i Yakob namanene harak nae, hambu nana'ak nai dae Masir.
Boe ma ana nadenu anan nara, ndia ita bei-ba'in nara iar, fo ara reni dae
Masir reu fo hasa nana'ak nai naa.
13 Ara hasa rala boe ma ara fali. Neu nana'an nara raa basa, boe ma
Yakob nadenu seluk kasa soba fali reu hasa nana'ak numa dae Masir naa
bali. Neu ara reu seluk naa, dei de Yusuf buka dalen nae, ndia ia, sira
toranoo bonggin Yusuf. Basa naa, dei de Yusuf nakalelelak nufanelun nara
raa reu manek Masir.✡
14 Basa boe ma Yusuf noke fo ndia ama bonggin no basa ndia nufanelun
lala'en lali reni dae Masir reu. Basa sira fo mana reni naa reu, hambu
hatahori hitu hulu lima.✡
15 Dadi Yakob lali neni dae Masir neu losa ana no ita bei-ba'in nara mate
numa naa.✡
16 Tehuu doon seli, boe ma ara reni falik bei-ba'ir dui-roun reni nggoro
Sikem nai dae Kana'an reu. De ara ratoi dui-rouk kara raa reu mamana
rates fo fai bakahulun ba'i Abraham hasa nalak numa Hemor tititi-nonosin
nara mai ena.”✡

Stefanus naselu la'e-neu Musa ma hatahorir fo ta nau nenene neun

17 Stefanus tuti ndia kokolan nae, “Basa iar dadi, nahuu Manetualain
helu-bartaa memak nae, neu ko Ndia fee dae pusaka neu Abraham nai
mamanak naa. Neu mulai deka faik fo Manetualain tao natetu Ndia
hehelu-bartaan naa, ita hatahori Yahudir tamba tamano'u nai dae Masir
naa ena.
18 Lelek naa, mane beuk esa mulai to'u parenda numa dae Masir. Tehuu
ana ta bubuluk la'e-neu Yusuf.✡
19 Manek naa heheta-tatabu nakamiminak ita hatahorin. Ndia ia
manggaraun seli neu ita bei-ba'in nara. Boe ma ana nakasetik kasa fo
ara nggari heni ana mbimbila anan nara, mita fo mate sara.✡
20 Lelek naa, ba'i Musa inan bonggi nalan. Kanak aon mana momote
ndoos. Ndia inan no aman ta tao tungga manek naa parendan. Ara rakaboi
rafuni kanak naa numa sira uman, losa bulak telu.✡
21 Neu ara ta bisa rafuni rala sana nai sira uman dale ena, boe ma reu
nggari henin. Tehuu manek Masir ana inan esa nita kanak naa, boe ma
here nalan de nakabibibin sama leo ndia ana bonggin ia.✡
22 Huu naa de hatahori Masir asa ranori basa sira malelan nara neu
Musa, losa mesa kana dadi neu hatahori ta hoho'ak. Ma ndia naa, malela
kokolak ma malela ue-osa.
23 Neu Musa teuk haa hulu ena, boe ma ana neu nau nalelela aok no
ndia hatahorin Isra'el mesa kasa.
24 Neu ana dea neu, boe ma ana mete-nita hatahori Isra'el esa hambu
popokok numa hatahori Masir esa mai. Ana neu tulun ndia hatahori
Isra'el, de hala nisa hatahori Masir naa.
25 Musa nae hetuk ko ndia hatahorin bubuluk nae, Manetualain nadenu
ndia ena, fo neu nakambo'ik kasa numa sira susa-sonan nara mai. Tehuu
ara bei ta ralela dede'ak naa.
26 Neu be'e-mai, Musa kalua bali fo neu tiro-dangga ndia hatahorin
Isra'el asa. Boe ma ana mete-nita hatahori dua ratutu. Ana nau fee dua
sara dame, de nae, ‘Heeh! Ei dua ngga ia ka'a-fadik kara. Tehuu talo bee
de ei dua ngga matutu talo ia?’

✡ **7:13** Tutui Makasososak 45:1; 16 ✡ **7:14** Tutui Makasososak 45:9-10, 17-18; 46:27 ✡ **7:15** Tutui Makasososak 46:1-7; 49:33 ✡ **7:16** Tutui Makasososak 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Yosua 24:32 ✡ **7:18** Kalua numa Masir mai 1:7-8 ✡ **7:19** Kalua numa Masir mai 1:10-11; 22 ✡ **7:20** Kalua numa Masir mai 2:2 ✡ **7:21** Kalua numa Masir mai 2:3-10

27 Tehuu hatahori fo mana popoko ndia nonoon naa tola heni ba'i Musa
neni tataik neu, de nae, ‘See ndia so'uk o dadi neu ai malanggan? Ma see
ndia so'uk o dadi neu ai mana maketu-maladi dede'an boe?
28 O du'a mae, o nau tao misa au, sama leo o tao misa hatahori Masir
afik ka naa, do?’
29 Musa namanene nala naa, boe ma ana hu'a nalai la'o ela Masir. De
ana neu leo numa hatahori Median asa nusan. Ana sao numa naa, boe ma
ara bonggi rala ana touk dua.✡
30 Basa teuk haa hulu, boe ma Musa neni mamana mada mbi eik esa neu
deka no letek esa fo hatahorir rae, Letek Sinai. Numa naa, Manetualain
atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, kalua numa a'i mana mbilak
dale nai ai huu kadi'ik esa naa, fo natonggo no Musa. Ai huuk naa a'i
na'an, tehuu ta kade sana.
31 Musa mete-nita naa, boe ma ana namananauk kana. De ana nggani
mata neu fo ana nau bubuluk hata naa. Tehuu nggengger neu ma ana
namanene Lamatuak kokolak numa a'i naa dale mai nae,
32 ‘Au ia, o bei-ba'im mara Manetualain; ndia ba'i Abraham, ba'i Isak, ma
ba'i Yakob Manetualain.’ Musa namanene nala naa, boe ma ana namata'u
nalan seli losa ana dere faku-faku, ma ana ta nambarani botik matan fo
mete ai huuk fo a'i na'ak naa.
33 Basa boe ma Lamatuak kokolak seluk bali nae, ‘Musa! O mambariik
nai dae malalaok. Buka heni o tatabu eim!
34 Boso du'a mae, Au lilii heni Au hatahoring Isra'el asa marai Masir naa
ena. Taa! Au bei asaneda sara. Au bubuluk sira doidoson. Au amanene
ara rakuu-rakau roke tulu-falik ena. Dadi hatematak ia Au konda fo uu
akambo'ik kasa. Mai ia dei! Au ae adenu o fo fali muni Masir naa muu.’✡
35 No dalak naa, Manetualain fo mana natudu aon numa a'i dale naa,
parenda Musa fo fali neni Masir neu. Manetualain here nalan fo neu
nakambo'ik hatahori Isra'el asa numa sira doidoson mai. Musa ia, ndia
fai bakahulun fo hatahorir ratanen rae, ‘See ndia so'uk o dadi neu ai
malanggan?’ Tehuu hatematak ia Manetualain mesa kana ndia so'uk
nalan!✡
36 Basa boe ma Musa fali neni Masir neu. Numa naa, ana tao tanda heran
ta hoho'ak kara. Basa de ana nuni noo hatahori Isra'el asa kalua la'o ela
Masir. Ana nuni noo sara ladi Tasi Mbilas, boe ma ara la'ok ndule mamana
nees losa teuk haa hulu dalen.✡
37 Musa mesa kana nafada hatahori Isra'el asa nae, ‘Neu ko Manetualain
so'u nala hatahori esa numa ei taladam mai fo Ana dadi neu Ndia mana
to'u dede'an, sama leo Ana so'uk nala au ia.’✡
38 Musa sama-sama no ita hatahorin Isra'el asa ruma mamana nees. Ana
ndia dadi neu lelete soa-neu ita bei-ba'in nara ro Manetualain atan numa
nusa tetuk do inggu temak mai. Ata naa nakonda Manetualain Dede'a-
kokolan neu Musa, fo natudu ita eno-dala masodak tetebes. Dede'a-kokolak
kara raa ndia Manetualain nakonda sara numa letek Sinai.✡
39 Leo mae talo naa oo, tehuu ita bei-ba'in nara ta nau nenene neu Musa
boe. De ara timba henin, fo ara rasuu kada fali reni Masir reu.
40 Boe ma ara reu kokoe Harun rae, ‘O fadim Musa nuni noo ita kalua
numa dae Masir naa mai ena. Tehuu hatematak ia ai ta bubuluk kana nai
bolok bee. De ai moke fo o tao fee ai bua sosonggok, mita fo ana mesa
kana ndia la'ok nuni ai.’✡
41 Basa boe ma ara tao rala patong esa dadi bua sosonggok. Buas naa
rupan sama leo sapi ana esa. De ara tati-mbau banda fee bua sosonggok

---

✡ **7:29** Kalua numa Masir mai 2:11-15; 18:3-4 ✡ **7:34** Kalua numa Masir mai 3:1-10 ✡ **7:35** Kalua numa Masir mai 2:14 ✡ **7:36** Kalua numa Masir mai 7:3; 14:21; Susura Rerekek 14:33 ✡ **7:37** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 8:15; 18 ✡ **7:38** Kalua numa Masir mai 19:1—20:17; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:1-33 ✡ **7:40** Kalua numa Masir mai 32:1

naa. Boe ma ara feta rame-rame, nahuu dalen nara rameda dai no bua sosonggok fo ara doki ralak renik sira lima heli-helin.✡
42 Manetualain mete-nita naa, de nasadea sara. Basa boe ma ara mulai
songgo-tanggu neu hata manai lalai, ndia leo ledo, bulan ma nduuk kara.
Tehuu Manetualain la'o ela sara talo naa leo. Naa, ndaa no hata fo
Manetualain mana to'u dede'an nara surak numa lele uluk mai ena rae,
'Heeh! Hatahori Isra'el ein!
Teuk haa hulu dalen ei la'ok ndule mamana nees naa,
boe ma ei tati-mbau bandar fo ei makaluku-makatele neu Au, do,
ei songgo-tanggu neu see?
43 Ei ta koa-kio neu Au!
Tungga faik ei kada songgo-tanggu neu ei patong sosonggom mara.
Ei soa maso-kalua meni nitu Molok uma sosonggon miu.
Ei oo soa songgo-tanggu neu nduuk esa nitun, nade Refan boe.
Dadi ei kada songgo-tanggu neu hata fo ei dokin menik ei lima heli-helim
ena.
Huu naa de neu ko Au piru heni ei meni dook ka miu, meni Babel
boboan naa miu.' "✡

Stefanus naselu la'e-neu Uma Huhule-haradoi Ina-huuk

44 Stefanus tuti kokolan nae, "Manetualain natudu fee ba'i Musa mamana
huhule-haradoik esa rupan. Boe ma Musa sara rambadedeik Laa Huhule-
haradoik esa† fo ara taon numa banda rouk ma temak mai tungga rupak
naa. De hatahori Isra'el asa mai hule-haradoi neu Manetualain numa naa.
Mete ma ara lali numa mamanak esa mai reni mamanak esa reu, na, ara
ofe heni Laa Huhule-haradoik naa, boe ma ara fufutun, fo ndoro renin
neni mamana beuk neu. Numa mamanak naa, ara rambadedeik seluk
Laak naa.✡
45 Mai fai bakahiton, neu lelek Yosua sara ratati laban hatahori nusa-
nusak laen nara marai dae Kana'an, Manetualain husi kalua heni hatahori
nusa laen nara raa. Basa boe ma Ana baba'e nusak naa neu ita bei-ba'in
nara. Neu lelek ara reu le'a rala nusak naa, ara oo ndoro reni Manetualain
Laa Huhule-haradoin de renin neni mamanak naa neu boe. Laak naa,
nambariik nakandoo numa naa losa mane Dauk to'u parenda.✡
46 Mane Dauk ia hule-haradoi neu Manetualain sama leo ita ba'in Yakob
asa oo hule-haradoi neun boe. Boe ma Dauk tao namahoko Manetualain
dalen, de Manetualain fee baba'e-babatik neun. Basa de ana noke-hule
neu Manetualain fo ana ndia nambadedeik Uma Huhule-haradoi Ina-huu
beuk.✡
47 Tehuu Dauk anan Soleman ndia nambadedeik Manetualain Uma
Huhule-haradoi Ina-huun.✡
48 Tehuu ita bubuluk tae, Manetualain mana Demak Mate'en ta leo nai
uma fo hatahori dae-bafok taok, nahuu lele uluk Manetualain mana to'u
dede'an esa surak memak kana ena nae,
49 'Lalai naa, Au kadera man-parendang.
Ma dae-inak naa, Au mamana tatabu eing.
Talo bee de ei bisa mambadedeik fee Au uma esa fo nandaa Au leo uu naa?
Ta bisa dadi!

✡ **7:41** Kalua numa Masir mai 32:2-6 ✡ **7:43** Amos 5:25-27 † **7:44** Manetualain doki Hohoro-lalanek Salahunu nai batu bebelak, boe ma Ana loo liman neu ba'i Musa, mita fo hatahori Isra'el tao tungga basa sara. Batu bebelak naa, ara raseseik kana rae, 'Sakasii'. Ara mbeda batu bebelak naa nai Laa Huhule-haradoik. Huu naa de ara oo seseik Laak naa rae, "Laa Sakasii". Nai lalanek ia oo hambu neni surak nae, Laa Sakasii boe. ✡ **7:44** Kalua numa Masir mai 25:9; 40 ✡ **7:45** Yosua 3:14-17 ✡ **7:46** 2 Semuel 7:1-16; 1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 17:1-14 ✡ **7:47** 1 Mane-manek kara 6:1-38; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 3:1-17

50 Te lalai ma dae-inak no basa oe-isin lala'en, Au ndia akadadadik sara
na.' "✡

Stefanus nakasasa'ek salak neu malanggan nara nae, ara ta ralela Manetualain Hatahori Malalaon

51 Basa boe ma Stefanus tuti kokolan, de ana mboka sara nae, "Ei memak
hatahori dae-bafo langga batuk kara! Ei sama leo hatahori ta mana
malela Manetualain, ma ta nau nenene neu sana. Ei hatahori mana laban
Manetualain, sama leo bei-ba'ir lele uluk kara fo rasadean. Hatematak ia
ei bei mae laban Manetualain Dula-dale Malalaon bali, do?✡
52 Ei bei-ba'im mara oo tao susa-sonak taa-taa neu Manetualain mana
to'u dede'an nara boe. Soba ei mafada: mana to'u dede'ak see ndia ara
ta tao doidosok neun? Ta hambu, hetu! Lele uluk Manetualain mana to'u
dede'an nara soa rafada memak rae, neu ko Manetualain nae nadenu Ndia
Hatahori Malalaon mai. Tehuu ei bei-ba'im mara hala risa Manetualain
mana to'u dede'an nara. Losa ei mesa ngga oo sangga dalak boe, fo pake
hatahori laen hala risa Manetualain Hatahori Malalaon naa.
53 Ma Manetualain atan nara maruma nusa tetuk do inggu temak mai
oo reni basa hadak hohoro-lalanen nara fo Manetualain nae feen neu ita
boe, tehuu ei ta nau tao matak."

Ara toko risa Stefanus

54 Neu hatahorir fo mana ranggatuuk raole dede'ak ramanene rala
Stefanus kokolan naa, ara bubuluk memak rae, ana ndae salak neu sara.
De dalen nara mana kikitok kara ma ara hehengguk nisin nara.
55 Tehuu Stefanus fo Manetualain Dula-dale Malalaon maso nai ndia
dale naa, botik matan de mete lalai neu. Numa mamanak naa, ana mete-
nita Manetualain ta neni babanggak, ma Lamatuak Yesus nambariik nai
Manetualain boboa konan, nai mamana hada-horomatak mate'en.
56 Boe ma Stefanus kokolak nae, "Talo ia ama nggara ein. Au mete-ita
lalai natahuka, ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik nambariik nai mamana hada-
horomatak mate'en nai Manetualain boboa konan."
57 Hatahori mana maole dede'ak kara raa ramanene rala naa, boe ma
ara sena ndi'i doon nara. De ara mboka radenu Stefanus nakatema bafan.
Boe ma basa sara rakaboku rame-rame fo reu ruru'i-paparun.
58 Basa de ara le'a roroso roon neni kota dea neu. Boe ma sakasiir buka
heni sira badu dean, fo ratoto'u sara reu hatahori ta'e anak esa. Hatahori
naa nade Saulus, ana dadi neu sira hatahori mana makabubusan. Basa
boe ma ara reu toko rakamiminak Stefanus pake batu.
59 Neu ara bei toko Stefanus, boe ma ana nanggou no haran nahere nae,
"Lamatuak Yesus! Au faing deka-deka ena. Simbok mala au leo!"
60 Basa boe ma ana ndole de diku neu luu-langgan, boe ma ana nanggou
no haran nahere seluk bali nae, "Amak, boso fee sara lemba-rasaa kilu-
salak ia!" Basa boe ma ketu ani hahaen, de maten.

8

1 Saulus oo numa mamanak naa boe, de ana simbok no malole ara hala
risa Stefanus.

Saulus tao doidoso Lamatuak Yesus hatahorin nara

2 Neu Stefanus maten naa, hambu hatahori hida hii ralan seli neu
Lamatuak. Ara reu ha'i rala Stefanus ao-mbaa mamaten, fo reu ratoin,
ma ara bu'i rakarereu neun.
Numa faik naa mai, hatahorir mulai tao susa-sonak neu Lamatuak Yesus
hatahorin nara marai kota Yerusalem, losa ara doidoso ralan seli. Basa boe

✡ **7:50** Yesaya 66:1-2 ✡ **7:51** Yesaya 63:10

ma ralai sasarak reni profensi Yudea ma profensi Samaria reu. Basa sara ralai, ela kada Yesus nedenun nara ruma Yerusalem.
3 Tehuu Saulus sangga dalak nakandoo fo nae nakalulutu Yesus hatahorin nara. Ana neu sangga sara sudi rai mamanak bee. Ana maso-kalua basa umar fo neu sangga sara. Leo mae touk do inak oo, ana humu neni sara, fo ana tee sara reni bui dale reu boe.✡

Felipus tui Lamatuak Yesus Tutui Malolen numa profensi Samaria

4 Leo mae hatahorir tao susa-sonak neu Yesus hatahorin nara losa ara ralai sasarak, tehuu ara ta hahae tui-bengga Lamatuak Yesus Tutui Malolen soa-neu hatahorir sudi rai bee.
5 Ha'i netuduk leo, faik esa Felipus neni kota esa nai profensi Samaria neu, fo nafada basa hatahorir raa nae, “Yesus naa, Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena.”
6 Neu hatahori no'uk kara mete-rita tanda heran nara fo ana taok, boe ma ara rakabua fo nenene ratalolole hata fo ana kokolak.
7 Ha'i netuduk leo, numa mamanak naa oo hambu hatahori fo nitu sa'ek kara boe. Nitur raa kalua la'o ela hatahori, boe ma ara eki tingga-tingga. Hambu hatahori kekok kara ma hatahori ei dokak kara oo hai memak boe.
8 Huu naa de hatahorir marai kota naa dalen nara ramahoko ralan seli.
9 Numa kota naa hambu hatahori malelak esa, nade Simon. Doon seli ena, ana pake ndia koasa makiun fo ana teka-doki hatahori Samariar. Ana koa aon nae, “Au ia, hatahori ta hoho'ak!”
10-11 Dadi numa kota naa mai, kakana anak do hatahori mo'ok, touk do inak, basa sara kola-kola hatahori naa naden rae, “Awii! Hatahori ia sudi selik kana! Hata fo ana taok naa numa Manetualain koasan mai!” Huu ndia koasa makiun, de hatahorir soa paken numa fai uluk mai.
12 Tehuu hatematak ia ara ramanene Felipus nanori sara la'e-neu Manetualain parenda-koasan. Ma ana oo natudu dalak fo ara bisa maso dadi reu Manetualain hatahorin renik Yesus naden boe. Hatahori no'uk ka ramanene rala naa, boe ma ara ramahere fo maso dadi reu Lamatuak nufanelun. Touk ma inak, basa sara oo dadi leo naak boe. Huu naa de ara hambu saranik.
13 Ta bubuluk te Simon oo namahere ma nau dadi neu Yesus hatahorin boe. De ara saranin. Basa boe ma ana tungga no Felipus neni bee a mesan neu. Neu ana mete-nita tanda heran nara fo Felipus taok naa, boe ma ana kakale langgan nae, “Awii! Mana dadi leo iak ia, sudi selik kana ena!”
14 Faik naa, Lamatuak Yesus nedenun nara marai Yerusalem ramanene rae, hatahorir marai profensi Samaria ramahere neu Manetualain Tutui Malolen ena. Basa boe ma ara radenu Petrus no Yohanis reni naa reu.
15-17 Neu dua sara losa naa, boe ma ara bubuluk rae, hatahorir marai naa bei ta simbo Manetualain Dula-dale Malalaon. Ara hambu kada saranik pake Yesus naden mesa kana. Boe ma Petrus no Yohanis ndae liman nara reu hatahorir raa, ma ara hule-haradoi fo hatahori Samariar oo hambu Manetualain Dula-dale Malalaon boe. Boe ma hatahorir raa simbo memak kana.
18 Faik naa, Simon mete-nita dua sara ndae liman nara reu hatahorir raa, de ara simbo Manetualain Dula-dalen. Boe ma Simon soro fee Petrus ma Yohanis doik, de noke nae,
19 “Ama nggara ein, ee! Ei fee koasa naa neu au boe. Fo mete ma au nau ndae limang neu see a mesan lain, na, ara oo simbok Manetualain Dula-dale Malalaon boe.”
20 Tehuu Petrus mbokan nae, “Ndua hadak neu o, ma o doim naa. O du'a mae, o bisa hasa Manetualain Dula-dale Malalaon koasan munik doik? Taa! Hatahori ta bisa hasa Manetualain Dula-dalen!

✡ **8:3** Nedenuk kara Tutuin 22:4-5; 26:9-11

21 O ta maena haak hata esa boe na neu Manetualain Dula-dalen, nahuu
o dalem ta ndoos. O kada sangga dalak a mesan.
22 O hahae numa o kilu-salam ia neu leo. Malole lenak o hule-haradoi
neu Lamatuak fo mete ma bisa, na, Ana koka heni o dudu'a-a'afi kaboo
mburum.
23 Au bubuluk ae, o dalem sofek no dale mana mbirik, ma hambu dede'a
manggarauk no'uk ka futu-pa'a o!”
24 Boe ma Simon hule dua sara nae, “Ama nggara ein! Mete ma talo naa,
na, ei tulun hule-haradoi fee au, mita fo neketook fo ei kokolak bebeik kara
ia, boso la'e au.”
25 Boe ma Petrus no Yohanis tui-bengga Lamatuak Yesus Tutui Malolen
lala'en, ma ara rafada Lamatuak Dede'a-kokolan numa kota naa. Basa de
ara fali reni Yerusalem reu. Nai sira dala lala'on naa, ara tuli nai nggorok
kara marai profensi Samaria, fo reni Lamatuak Yesus Tutui Malolen fee
hatahorir marai naa.

Felipus natonggo no penggawe ina-huuk esa numa Afrika mai

26 Boe ma Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai
nadenu Felipus nae, “Ana nggee! O la'ok tungga dalak mana kona neu.
Tungga dala raak fo numa kota Yerusalem mai tora losa nusa Gasa naa.”
27-28 Felipus namanene nala parenda naa, boe ma ana la'o tutik ka. Neu
ana bei la'ok numa dalak naa, boe ma ana mete-nita hatahori esa. Hatahori
naa, hatahori mo'o-inahuuk esa numa nusa Etiopia mai.* Ana ndia koladu
ina manek Kandake hata-heton lala'en. Ana bei fo hule-haradoi basa
numa Yerusalem, de hatematak ia ana fali neu ngga sa'e kareta. Neu
Felipus mete-nitan, ana nanggatuuk lees numa kareta naa lain. Ana lees
Manetualain mana to'u dede'an ba'i Yesaya susuran.
29 Boe ma Manetualain Dula-dalen nadenu Felipus la'ok deka-deka neni
kareta naa neu, fo natonggo no hatahori naa.
30 Neu ana sangga deka ena, boe ma namanene hatahori naa lees numa
ba'i Yesaya susuran mai. De ana natanen nae, “Papa! Papa nalela hata fo
papa lees naa, do taa?”
31 Boe ma hatahori naa naselu nae, “Taa. Muste hambu hatahori esa fo
nafada sosoa-ndandaan neu au dei, dei fo au bisa alela. Hene lain mai fo
manggatuuk mua au nai ia.”
32 Susurak fo ana lees naa, liin talo ia:
“Ara le'a reni Ndia, sama leo hatahori le'a reni bibi lombo,
fo rae halan.
Ana oo dadi sama leo bibi lombo ana boe, fo hatahori nggute bulun,
tehuu Ana ta nakuu-nakau faa boe na.
Ana ta buka bafan,
ma ana ta naselu dede'a de'ek esa boe na.
33 Basa boe ma ara rakadadaek kana.
Ara raketu Ndia dede'an ta tungga tetun.
Lelek naa, ara tao risan,
naa te Ana ta naena salak hata esa boe na.
Huu naa de ita ta bisa kokolak hata faa boe na la'e-neu Ndia tititi-
nonosin.”✡
34 Hatahori mo'o-inahuuk naa lees basa talo naa, boe ma ana natane
Felipus nae, “Talo bee? Ba'i Yesaya ia kokolak la'e-ndaa ndia aon do, ana
kokolak la'e-ndaa hatahori laen?”

---

* **8:27-28** Susurak Yunani oo nae hatahori mo'o-inahuuk ia, hatahori kalalik. Etiopia naa, nusak esa nai Afrika dulu. ✡ **8:33** Yesaya 53:7-8

35 Boe ma Felipus nanori fee amak ia, Lamatuak Yesus Tutui Malolen.
Ana mulai numa Yesaya susuran bebeik kara naa, fo natudun dalak tungga
Yesus.
36 Neu ara bei la'ok numa dalak, amak naa mete-nita oe numa lee dale.
Boe ma ana nggero Felipus kokolan, de fee hahambun nae, “Papa! Soba
mete dei, hambu oe ndia naa. Mete ma papa nau, na, mai ita konda fo
papa sarani au nai ia leo.”
37 [Basa boe ma Felipus naselu nae, “Mete ma memak papa mamahere
tebe-tebe neu Lamatuak Yesus, na neu, ta hambu kai-baak. Mai ita konda
fo au sarani papa.”
Boe ma ana manaku nae, “Au amahere tebe-tebe ae, Yesus naa, Hatahori
fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai ena. Ndia naa,
Manetualain Anan.”]†
38 Basa boe ma amak naa nadenu fee ndia karetan nambariik. De ara
konda fo maso reni oe naa dale reu. Boe ma Felipus saranin numa naa.
39 Dua sara bei fo kalua numa oe mai, boe ma Manetualain Dula-dale
Malalaon so'u noo Felipus neni mamanak laen neu. Hatahori mo'o-
inahuuk naa ta mete-nita sana ena. De amak naa la'ok nakandoo, ma
dalen namahoko nalan seli.
40 Tehuu Felipus toda numa nggorok esa, nade Asotus.‡ Numa nggorok
naa mai, ana la'ok nakandoo fo tui-bengga neu hatahorir la'e-neu
Lamatuak Yesus Tutui Malolen. Ana la'ok tuli-tuli ndule basa nggorok kara,
losa kota Kesarea.

9

Saulus maso dadi neu Yesus hatahorin
(Nedenuk kara Tutuin 22:6-16; 26:12-18)

1 Faik naa, Saulus ndindia ma tao doidosok taa-taa neu hatahorir mana
tungga Yesus. Ana oo sangga dalak fo nae tao nisa sara. Huu naa de ana
neni anggama Yahudir malangga ina-huun neu,
2 fo noke susura koasar fo ana neni fee malangga uma huhule-haradoik
kara marai kota Damsik naa. Ana noke fo mete ma ana natonggo no
hatahorir mana tungga Yesus Eno-dala Masodan, leo mae touk do inak,
na, ana humu ma futu-pa'a nala sara fo le'a noo falik kasa reni Yerusalem
reu.
3 Ana no nonoon nara simbo rala susura koasar raa, boe ma ara
reni Damsik reu. Neu ana deka no kota naa ena, nggengger neu ma
manggaledok esa nanggahadok numa lalai mai nasa'a tetar neu Saulus.
4 De lenggu henin tutik ka neu daer. Boe ma ana namanene harak esa
kokolak noon nae, “Saulus! Tao hata de o tao doidosok neu Au talo ia?”
5 Saulus natane nae, “Papa fo mana kokolak ia, see?”
Harak naa naselu nae, “Au ia, Yesus, fo o soa tuni-ndeni malan seli.
6 Hatematak ia mambadeik fo maso muni kota dale muu leo. Nai naa
dei fo Au afada o ae, o muste tao hata.”
7 Ndia nonoon nara ramanene harak naa liin, tehuu ara ta mete-rita
hatahori esa boe na. Boe ma mopo dudu'an nara losa ara ta bisa kokolak
hata-hata.
8 Basa boe ma Saulus nambadeik. Ana soba nalaak matan, tehuu ana
ta bisa mete-nita hata esa boe na ena. Boe ma ara to'u rala liman, de le'a
roon maso neni kota Damsik neu.

† **8:37** Lalanek ka-37 ia, ta hambu sana nai susurak Yunani hida fo lasin lenak. ‡ **8:40** Nai dede'a Yunani nggorok naa naden, Asotus. Lele uluk neu hatahori Felistin to'u parenda numa Isra'el, nggorok naa naden, Asdod.

9 Faik telu dalen, ana ta bisa mete-nita hata-hata. Ma ana ta na'a-ninu
hata esa boe na.
10 Hambu Lamatuak Yesus hatahorin esa numa naa, nade Ananias.
Lamatuak mai natudu matan neun nok bali nai me'i-afe dale, de nanggou
neun nae, “Ananias!”
Ananias nataa nae, “Ia, Lamatuak!”
11 Lamatuak nafada nae, “Mai dei. O muu sangga Au hatahoring esa.
La'o muni dalak esa muu, nade Dala Ndoos, nai hatahori esa uman.
Hatahori naa, nade Yudas. Nai naa, o sangga hatahori kota Tarsus esa,
nade Saulus. Hatematak ia hatahori naa bei hule-haradoi.
12 Au oo feen ninitak boe nae, neu ko hambu touk esa neni ndia mai.
Ndia o, Ananias. De o muu fo ndae limam neun, mita fo ana mete-nita
nasafali.”
13 Tehuu Ananias naselu nasafalin nae, “Talo ia, Lamatuak! Ai
mamanene hatahori tui numa kii-konak mai la'e-neu hatahori naa ena,
nahuu ana tao doidoso nalan seli neu Lamatuak hatahorin nara nai
Yerusalem. Losa ara ta bisa-bisa ena!
14 Hatematak ia ai mamanene seluk bali rae, malangga anggamar feen
koasa fo mai humu nabasa hatahorir fo mana maso tungga Lamatuak
Yesus Eno-dala Masodan.”
15 Tehuu Lamatuak kokolak bali neu Ananias nae, “Leo mae talo naa oo,
hatematak ia o kada muu boe! Huu Au here alan ena fo neu sosoi dalak,
mita fo ana neni Au Hara Lii Maloleng fee neu hatahori nusa-nusak laen
nara, manek kara ma fee hatahori Isra'el asa boe.
16 Ma neu ko Au atudun, mita fo ana bubuluk doidosok matak bee ndia
nahanin, nahuu ana tungga Au.”
17 Ananias namanene Lamatuak kokolak talo naa, boe ma ana la'o neni
uma naa neu, de ana maso dale neu. Boe ma ana ndae liman neu Saulus,
de nae, “Ka'a Saulus. Lamatuak Yesus fo ka'a mete-mitan numa dalak, neu
ka'a ia mai naa, Ana ndia nadenu au mai fo atonggo ua ka'a. Ana nadenu
au hule-haradoi ma ndae limang neu ka'a, mita fo ka'a bisa mete-mita bali.
Ma Ana nau fo ka'a simbok Ndia Dula-dale Malalaon.”
18 Neu ana kokolak basa, boe ma Saulus nameda hata esa leo bali i'ak
unen, lofa henin numa matan mai, de ana mete-nita nasafali. Boe ma ana
nambadeik, de ara saranin.
19a Basa boe ma ana na'a-ninu. De ao-inan barakai nasafali.

Saulus tui-bengga Tutui Malole numa kota Damsik

19b Saulus bei leo faik hida dalen bali no Lamatuak Yesus hatahorin nara
numa kota Damsik.
20 Ma ana neu maso nakandoo neni hatahori Yahudir uma huhule-
haradoin neu, de ana nafada sara nae, “Ei nenene matalolole! Memak
Yesus, tebe-tebe Manetualain Anan.”
21 Basa hatahorir heran ma pangganaa ramanene Saulus kokolak talo
naa. Boe ma ara rakokola aok rae, “Ndia ia ndia nakalulutu Yesus
hatahorin nara ruma Yerusalem, hetu? Basa de ana ia mai, fo nae humu
neni sara, reni malangga anggama Yahudi malanggan nara reu! Talo bee
ia ena?”
22 Tehuu Saulus soa natudu bukti nae, Yesus naa, ndia Karistus fo
Manetualain helu-bartaa numa lele uluk mai ena, fo Ana nae nadenun
mai. Saulus fee nenorik no neulaun seli talo naa, losa hatahori Yahudir
ta rasenggi sana. No dalak naa, Saulus lele'a-nonoren tamba faik, tamba
namo'o.
23 Ta dook ka boe ma hatahori Yahudir rala harak fo rae tao risa Saulus.
24 Tehuu Saulus hae nala sira dudu'a manggaraun naa. Hatahorir tepan
hatu-leledon numa kota lelesun nara, fo rae tao risan.

25 Tehuu le'odaek esa boe ma Saulus nonoon hida ha'i ralan, de ara
rakondan neu lo'ak esa dale tungga kota tembon. No dalak naa, ana bisa
nalai la'o ela kota Damsik.✡

Saulus neni Yerusalem neu

26 Basa boe ma Saulus neni Yerusalem neu. Losa naa, ana nae neu
nakabua no Lamatuak Yesus hatahorin nara. Tehuu basa sara ramata'un,
nahuu ara du'a rae, ana kada kekedik tao aon leo hatahori kamaherek fo
mana tungga Lamatuak Yesus. Tehuu dei fo ana humu nasafali sara.
27 Boe ma hambu hatahori esa, nade Barnabas. Ana ndia nalelelak
Saulus neu Lamatuak Yesus nedenun nara ruma naa. Ana tui sara la'e-
neu hata fo mandadik neu Saulus numa dalak naa ena. Ana oo nafada nae,
Saulus natonggo no Yesus ena. Ma Lamatuak oo kokolak matan noon ena
boe. Ana oo tui sara, Saulus naa nemberanin nafada hatahorir maruma
Damsik la'e-neu Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan.
28 Basa sara ramanene rala naa, boe ma ara simbok Saulus. De ana leo
sama-sama no sara numa kota Yerusalem. Ana oo nambarani tui-bengga
Lamatuak Yesus Tutui Malolen neu see a mesan, te ana ta namata'u, na.
29 Ana oo nakaseseluk dede'ak no hatahori Yahudi hida fo mana kokolak
pake dede'a Yunani. Tehuu ara ta nau simbok ndia kokolan, huu naa de
ara sangga dalak fo rae tao risan.
30 Tehuu neu Lamatuak Yesus hatahorin nara ramanene rala rae,
hatahorir sangga dudu'a-a'afi manggarauk talo naa ena, boe ma ara roo
Saulus neni kota Kesarea nai tasi tatain neu. Basa de ara radenu falik kana
neni kota Tarsus neu.
31 Boe ma Yesus hatahorin nara maruma profensi Yudea, profensi Galilea
ma profensi Samaria, leo-la'o ro mole-damek. Ara tamba ramano'u. Ara
tungga Lamatuak hihii-nanaun. Boe ma Manetualain Dula-dale Malalaon
tao natea dalen nara.

Petrus tao nahai touk esa numa Lida

32 Faik naa, Petrus soa la'o ndule sudi bee a neu fo tiro-dangga Lamatuak
hatahorin nara. Faik esa ana neu tiro-dangga sira mana leo nai nggoro
Lida.
33 Numa naa, ana natonggo no touk esa, nade Eneas. Hatahori naa ein
kekok, de ana ta bisa nambadeik numa mamana susunggun mai, teuk falu
dalen ena.
34 Petrus kokolak neun nae, “Eneas! Hatematak ia, Yesus Karistus tao
nahai o. De mambadeik leo! Mafafa'u o mamana susunggum!”
Hatahori naa namanene talo naa, boe ma ana nambadeik tutik ka.
35 Basa hatahorir maruma nggoro Lida ma nggoro Saron mete-rita Eneas
hai talo naa ena, boe ma basa sara ramahere neu Lamatuak Yesus.

Petrus tao nasoda falik ina Tabita numa mamaten mai

36 Faik naa, hambu inak esa nade Tabita, fo leo numa tasi tataik nai
kota Yope. (Inak naa naden tungga dede'a Yunani nae, ‘Dorkas’, fo sosoa-
ndandaan nae, ‘rusa’).* Ana namahere Lamatuak Yesus. Ma ana soa tao
hata fo neulauk kara neu hatahorir, ma ana soa tulu-fali neu hatahori
kasian nara.
37 Faik naa ina Tabita tuda hedis, de maten. Boe ma radiun oe, ma ara
mboti-mbalu ao-mbaa mamaten, de rallolin neu ndia kaman manai tadak
lain.
38 Neu faik naa ara ramanene rae, Petrus nai kota Lida ena, kota esa fo
nai rarain la'o eik doon fai seserik esa numa kota Yope mai. Boe ma ara

---

✡ **9:25** 2 Korentus 11:32-33 * **9:36** Inak ia naden dua, tehuu dua sara sosoa-ndandaan sama. Tungga dede'a Aram, *Tabita* naa sosoa-ndandaan nae, ‘rusa’. Ma dede'a Yunani nae, *Dorkas*, sosoa-ndandaan oo nae, ‘rusa’ boe.

radenu hatahori dua reu tungga Petrus rae, “Papa! Ai hule fo papa mai lai-lai nai Yope dei.”
39 Petrus namanene nala naa, boe ma ana nambadeik fo ana tungga
memak no sara. Losa naa, boe ma ana maso nakandoo neni ina Tabita
kaman dale neu. Kama naa sofek ena no ina falur fo mana mai bu'i
rakarereu nai naa. Ara ratudu Petrus sira badun ma bua-lo'a laen nara
fo Dorkas soo-seu fee sara ndia bei masodan.
40 Petrus nadenu basa sara kalua numa kama naa mai. Boe ma ana
sendek luu-langgan fo hule-haradoi. Basa boe ma ana nasare mbali
mamates naa neu, de ana kokolak nae, “Tabita! Mambadeik leo!”
Nggengger neu ma inak naa nalaak matan. Neu ana mete-nita Petrus, boe
ma ana nambadeik de nanggatuuk.
41 Petrus to'u nala liman fo tulun nambaririik kana. Boe ma Petrus
nanggou ina falur ma hatahori laen nara fo fee falik inak mana nasoda
falik numa mamaten mai naa neu sara.
42 Mandadik naa tutuin natanggela sudi bee neu ndule kota Yope
katematuan, losa hatahori no'uk ka ramahere neu Lamatuak Yesus.
43 Petrus leo numa naa faik hida dalen bali numa hatahori esa uman.
Hatahori naa nade Simon. Ndia ue-osan, soa tao nalao banda rouk.

10

Komedan soldadu Roma esa, nade Kornelis noke Petrus

1 Faik naa, hambu soldadu Roma esa nade Kornelis. Ana dadi komedan
neu soldadu natun esa. Ara ruma dook ka mai, ruma Italia mai. Ana leo
nai kota Kesarea.
2 Dalen hii nalan seli neu Manetualain, ma ndia uma isin nara oo leo
naak boe. Tehuu hatahori Roma laen nara ta leo naak. Ana tulu-fali
hatahori hata taak no'uk ka, ma ana soa hule-haradoi neu Manetualain.
3 Faik esa, nai rarain li'u telu ledo bobon, nok bali nala me'i ia, ana mete-
nita no manggaledo ndoos Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu
temak mai de nanggoun nae, “Kornelis!”
4 Neu Kornelis mete-nita ata manuma nusa tetuk do inggu temak mai
naa, boe ma ana namata'u nalan seli. De ana natane nae, “Hata ia, Papa?”
Ata naa naselu nae, “Lamatuak namanene o huhule-haradoim mara ena,
ma Ana nasaneda o dale malolem neu basa hatahorir. De Lamatuak loti-
mete o.
5 Dadi hatematak ia fee hatahorir reni kota Yope reu, fo reu tungga roo
hatahori esa nai naa mai, nade Simon Petrus.
6 Ana leo taak nai uma esa nai tasi tatain, no hatahori esa soa tao nalao
banda rouk. Naden oo Simon boe.”
7 Neu ata numa nusa tetuk do inggu temak mai naa la'o ela Kornelis, boe
ma ana nanggou ndia hatahori mana maue-osan dua, ma soldadun esa fo
dalen oo hii nalan seli neu Lamatuak boe.
8 Kornelis tui basa dede'ak kara raa, boe ma nadenu sara reni kota Yope
reu.

Petrus mai tiro Kornelis

9 Neu be'e-mai, nai rarain ledo namatetu, Kornelis nedenun nara sangga
deka Yope ena. Oras naa, Petrus hene neni Simon uman tadak lain neu fo
hule-haradoi.
10 Ana bei hule-haradoi, tehuu ana oo nameda ndoe boe. Ana nahani
hatahorir raole mei. Neu ana bei hule-haradoi talo naa, boe ma
Manetualain fee ninitak neun nok bali ana nala me'i.
11 Ana mete-nita leo bali lalai natahuka, boe ma tema loak esa toda,
doko-doko neu bu'un haa sara. Boe ma temak naa mulai konda mai.

12 Nai temak naa dale, ana mete-nita banda mata-matak kara, ndia banda
ei haak, banda mana manodo-manamak ma mbuik mata-matak kara.
13 Boe ma ana namanene harak esa nadenun nae, “Pe'u! Mambadeik
leo! Tunu-hala heni bandar ia fo mu'a leo!”
14 Tehuu Petrus naselu nae, “Ta bisa, Papa! Boso talo naa! Au bei ta u'a
ita banda leo naak kara! Ai hatahori Yahudir maluli basa bandar raa!”
15 Tehuu harak naa naselu nasafali nae, “Mete ma Manetualain kokolak
ena nae, hata esa malalaok, na, o boso mae hata naa manggenggeok bali!”
16 Temak naa toda talo naa losa la'e telu, boe ma ana neni so'uk fali lalai
neu.
17 Basa de Petrus bei dudu'a neu mai, fo sangga bubuluk me'is naa sosoa-
ndandaan hata. Ndaa no oras naa, Kornelis ana nunin nara losa Simon
uman. Ara rambariik numa uma lelesu bafan ena.
18 Boe ma ara ranggou rae, “Ai sangga fuik esa fo ana leo taak nai uma
ia. Naden Simon Petrus. Fama te papa malelan, do?”
19 Faik naa, Petrus bei du'a-du'a sangga bubuluk me'is naa sosoa-
ndandaan, tehuu Manetualain Dula-dale Malalaon nafadan nae, “Pe'u, ee!
Hambu hatahorir* rai dae, ara mai sangga o.
20 O konda fo tungga mua sara leo. O dalem boso babati. Leo mae
hatahorir raa ta hatahori Yahudi, tehuu o boso nunute sara ma tao sara leo
hatahori manggenggeok, tungga hatahori Yahudi dala-hadan. Au ia ndia
adenu sara mai rala o.”
21 Boe ma Petrus konda fo neu natonggo no sara, de nae, “Au ia ndia ei
sanggak. Ei parluu au hata?”
22 Boe ma ara raselu rae, “Hambu soldadu Romar komedan esa ndia
nadenu ai ia mai. Ndia naa, komedan neu soldadu natun esa. Ndia dalen
ndoos, ma hii nalan seli neu Manetualain. Hatahori Yahudi no'uk ka
bubuluk hatahori ia dale malolen ena. Bei fo ndia afik ka Manetualain
atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, nadenu ai malanggan fo noke
papa neni ndia uman mai, fo ana nau namanene papa kokolan.”
23 Petrus namanene nala naa, boe ma ana noke sara fo ara sunggu taak
le'odaen naa nai naa. Neu be'e-mai boe ma ara rambadeik, de Petrus la'o
no sara. Hambu hatahori hida ruma Lamatuak hatahorin marai Yope, reu
ranonoo ro sara.
24 Le'odaen naa ara sunggu numa dalak, de be'e-mai dei de ara losa kota
Kesarea. Ara losa Kornelis uman, te ana nahani memak kasa ena. Ana
nakabubua nala ndia nufanelun ma tia-lai eik esan nara ruma naa ena.
25 Neu Petrus nae maso uma naa dale neu, Kornelis nalaik mata neu, de
sendek luu-langgan neu Petrus ein fo nakaluku-nakatele neun.
26 Tehuu Petrus nambadedeik kana, boe ma nae, “Ka'a! Mambariik leo.
Boso makaluku-makatele neu au. Au ia, hatahori dae-bafok biasa sama leo
ka'a boe.”
27 Kornelis namanene nala naa, de ana nambariik. Boe ma dua sara
mulai kola-kola fo maso uma dale reu. Basa boe ma Petrus mete-nita
hatahori no'uk ka rakabua fo ara rahanin numa naa ena.
28 Ana mete ndule basa sara, de ana kokolak nae, “Toranoo nggara ein.
Ei bubuluk memak ai hatahori Yahudi dala-hadan ena. Tungga ai dala-
hadan, na, ai ta bole makabua-maesa mia hatahori laen nara. Hata-bali
maso meni uman nara dale miu. Tehuu Manetualain natudu au ena nae,
mete ma Ndia mesa kana kokolak ena nae, hata esa malalaok, na, au boso
ae naa manggenggeok. Dadi hatematak ia au ta bole nunute neu hatahori
laen bali. Tehuu au muste tao sara leo au nufanelu heli-heling.

* **10:19** Hambu susura dede'a Yunani hida rae, ‘hatahori telu’ fo mai. Ma hambu susurak esa nae kada ‘hatahori dua’. Tehuu hambu susurak no'uk ka fo ta surak hatahori hida mai sangga Petrus.

29 Huu naa de, neu ei mai tungga au, au la'o tutik kana. Au ta aeok,
nahuu Lamatuak nafada leo naak neu au ena. Tehuu soba ei mafada dei!
Ei parluu au hata nai ia?"
30 Boe ma Kornelis tui basa-basan nae, "Faik haa maneuk kara, neu ledo
sangga bobok ena, au hule-haradoi numa au umang ia. Nggengger neu
ma, hambu touk esa nambariik numa au matang. Bualo'a-papaken naa
nanggadilak.
31 Boe ma ana nanggou au nae, 'Kornelis! Lamatuak namanene o huhule-
haradoim ena. Ma Ana nasaneda o dale malolem neu basa hatahorir.
32 De hatematak ia, madenu hatahorir reni Yope reu, fo tungga reni
hatahori esa nai naa, nade Simon Petrus mai. Ana leo taak nai uma esa
nai tasi tataik, nai hatahori mana tao nalao banda rouk. Naden oo Simon
boe.'
33 Huu naa de au adenu memak hatahorir fo reti tungga papa. Ai moke
makasi malan seli, nahuu papa mai tutik ka. Dadi hatematak ia ai makabua
nai ia, fo nau nenene basa hata fo Manetualain nadenu papa nafada neu
ai!"

Petrus tui-bengga la'e-neu Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan neu hatahori ta Yahudir

34 Boe ma Petrus kokolak nae, "Hatematak ia, dei de au bubuluk ae,
Manetualain naa, tebe-tebe mete basa hatahorir leo esak kara. Ana ta
memete matak nae ia hatahori Yahudi, ma laen hatahori ta Yahudi.✡
35 Mete ma hambu hatahori numa nusak do leo bee a mesan mai fo dalen
ndoos, ma ana soa hule-haradoi neu Manetualain, boe ma tungga kada
Manetualain hihii-nanaun, na, hatahori naa tao namahoko Manetualain
dalen.
36 Ei bubuluk hata fo Manetualain nafada neu ai hatahori Isra'el ena
nae, Ndia nadenu Karistus naa ena, ndia Yesus. Basa de Yesus naa, mate
fo tao mole-dame hatahori dae-bafok no Lamatuak. Ana oo ndia naena
haak parenda neu basa hatahorir boe.
37 Ei oo mamanene ena hata fo ana dadi nai profensi Yudea katematuan
ena boe. Tutuik naa mulai numa Yohanis nafada hatahorir nae, ara muste
hahae numa sira sala-singgon nara mai. Ma ara muste hambu saranik fo
dadi neu tanda nae, sira malole ro Manetualain ena.
38 Basa boe ma Manetualain fee Ndia Dula-dale Malalaon neu Yesus,
hatahori Nasaret naa. Manetualain oo fee Ndia koasan neu Yesus boe.
De Yesus maso-kalua nggorok kara fo tao tatao malole fee hatahorir. Ma
Ana tulun hatahori fo nitur malangga ina-huun nakasususak kana. Ana
tao talo naa, nahuu Manetualain sama-sama no Ndia nakandoo.
39 Air ia, ndia mete-mita no ai mata de'e heli-helin, hata fo Ana taok
numa kota Yerusalem ma hatahori Yahudir nggoro-tadun katematuan.
Leo mae talo naa oo, tehuu hatahori bei paku londan neu ai ngganggek
losa maten boe.
40 Ana mate tebe-tebe, tehuu neu bei-nesan boe ma Manetualain tao
nasoda falik kana numa mamaten mai. De Ana natudu aon, fo hatahorir
bubuluk rae, tebe-tebe Ana nasoda fali numa mamaten mai ena.
41 Tehuu ta basa hatahorir mete-ritan, te kada ai mesa ngga. Neu Ana
nasoda fali numa mamaten mai naa, ai soa mi'a-minu sama-sama mian.
Manetualain oo here nala ai dadi sakasii boe fo miu tui-bengga Yesus Tutui
Malolen neu hatahori no'uk kara sudi rai bee.
42 Dadi Manetualain ndia nadenu ai fo miu mafada no manggaledon
la'e-neu Hatahori fo Ana henggenee memak kana numa lele uluk mai naa,

✡ **10:34** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:17

ndia Yesus. Ma Manetualain oo so'uk nala Yesus dadi neu Mana Maketu-maladi Dede'ak boe, fo mana naena haak nae, see ndia neu ko bisa nasoda nakandoo no Manetualain, ma see ndia taa. Yesus naa, ndia naketu-naladi dede'ak soa-neu hatahori fo mana matek ena ma hatahori fo bei masodak kara.
43 Numa lele uluk mai, Manetualain mana to'u dede'an nara basa sara oo kokolak la'e-neu Yesus ia boe rae, basa hatahorir fo mana ramahere neun, neu ko Manetualain simbok kasa, ma Manetualain neu ko koka heni sira sala-singgon nara."

Hatahori ta Yahudir simbok Manetualain Dula-dale Malalaon

44 Neu Petrus bei kola-kola talo naa, te medak neu ma Manetualain Dula-dale Malalaon konda neni basa hatahorir fo mana nenene Petrus naa neu.
45 Numa naa oo, hambu Petrus nonoon hatahori Yahudir, fo ara sama-sama roon numa kota Yope mai naa boe reni Kornelis uman nai kota Kesarea reu. Neu ara mete-rita hatahori no'uk kara raa simbok Manetualain Dula-dalen, boe ma ara heran bali-bali, nahuu ara bei fo mete-rita Manetualain fee Ndia Dula-dalen neu hatahori ta Yahudi.
46 Ara ramanene hatahorir marai Kornelis uman naa kokolak pake dede'ak mata-matak kara, ma ara koa-kio Manetualain.
Boe ma Petrus kokolak nae,
47 "Ei mesa ngga mete leo! Hatahori iar oo simbo rala Manetualain Dula-dalen ena, sama leo ita boe. Dadi hatematak ia, mai fo ita sarani sara leo. Ta hambu esa boe na bisa ka'i bali."
48 Boe ma Petrus nadenu fo ara sarani Kornelis no hatahorir fo maruma naa, fo ara maso dadi reu Lamatuak Yesus hatahorin. Basa boe ma ara roke fo Petrus leo no sara faik hida bali, dei fo ara feen fali neni Yerusalem neu.

11

Petrus nasala'e aon nahuu ana sarani hatahori ta Yahudi

1 Petrus bei ta fali, tehuu Yesus nedenun nara ma hatahori kamaherek laen nara marai Yerusalem ramanene rala ena rae, hatahori ta Yahudi simbok rala Lamatuak Tutui Malolen ena.
2 Dadi neu Petrus fali losa Yerusalem, hambu hatahori kamaherek hida ruma partei Yahudi mai* fee salak neun
3 rae, "Heeh! O tao talo bee naa ena? O bubuluk ita dala-hadan, do taa? O mambarani maso muni hatahori ta Yahudi uman muu! Mu'a-minu mua sara bali! Ta bole tao talo naa, te sira raa, bei ta tungga rita ita dala-hada sunat! Ita ta tandaa takabua to sara!"
4 Boe ma Petrus tui basa hata fo ana dadi ena nae,
5 "Faik esa, neu au bei numa kota Yope, ndaa no au uu hule-haradoi, boe ma Lamatuak fee au ninitak sama leo me'is. Au mete-ita leo bali lalai natahuka, boe ma tema loak esa toda mai, neni londak neu bu'un haa sara. Boe ma temak naa mulai konda neni au mai.
6 Neu au titino neni temak naa dale neu, boe ma au mete-ita banda mata-matak kara, ndia banda ei haak, banda mana manodo-manamak ma mbuik mata-matak kara. Basa bandar raa, ita hatahori Yahudir banda nelulin nara.
7 Boe ma au amanene harak esa nadenu nae, 'Pe'u! Mambadeik leo! Tunu-hala bandar ia fo mu'a leo!'
8 Tehuu au aselu ae, 'Ta bisa, Papa! Boso talo naa! Au bei ta u'a ita banda leo naak kara! Basa bandar raa, ita hatahori Yahudir taluli sara!'

---

* **11:2** Mete ma hambu hatahori ta Yahudi nau tungga Yesus, na, hatahori maruma partei anggama Yahudir ia rae sira raa, muste sunat tungga hatahori Yahudir dala-hadan, ma ara oo muste tungga basa anggama Yahudi hohoro-lalanen laen nara boe.

9 Tehuu harak naa naselu nasafali nae, ‘Mete ma Manetualain kokolak
ena nae, hata esa malalaok, na, o boso mae ndia manggenggeok bali!’
10 Au mete-ita temak naa toda talo naa losa la'e telu, boe ma ana neni
so'uk fali lalai neu.
11 Ndaa no faik naa, hambu hatahori telu losa uma naa. Ara ruma
Kesarea mai fo sangga au.
12 Boe ma Manetualain Dula-dale Malalaon nafada au nae, ‘O konda fo
muu la'o tungga hatahorir ia leo. O dalem boso babati. Leo mae sira raa, ta
hatahori Yahudi, tehuu o boso nunute sara, fo tao sara leo manggenggeok.’
Neu au amanene basa talo naa, ita toranoon hatahori nee ia, ara oo la'ok
tungga sama-sama ro au meni Kesarea miu boe. Numa naa, ai basa ngga
maso meni komedan soldadu Roma esa uman dale miu.
13 Komedan naa tui nae, fai hida maneuk kara ndia mete-nita Manet-
ualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai nambariik numa ndia
uman, de nae, ‘Madenu hatahorir reni Yope reu fo roke hatahori esa, nade
Simon Petrus.
14 Dei fo hatahori naa natudu o, ma mua basa o uma isim mara,
Lamatuak eno-dalan talo bee fo tao nasoi-nasoda ei, ma koka heni ei sala-
singgom mara.’
15 Huu naa de au mulai atudu Lamatuak Eno-dala Masodan neu sara.
Medak neu ma, Manetualain Dula-dale Malalaon konda neu basa hatahorir
raa, sama leo ita oo simbo talan ndia fai maneuk kara raa ena boe.
16 Au mete-ita ara oo simbo Manetualain Dula-dalen talo naa boe, ma
au asaneda Lamatuak Yesus kokolan fai bakahulun nae, ‘Yohanis sarani ei
pake kada oe, tehuu neu ko Manetualain nae tao ta hoho'an lenak neu ei,
ndia Ana fee Ndia Dula-dale Malalaon neu ei.’✡
17 Manetualain mesa kana ndia fee Ndia Dula-dalen neu hatahori laen
nara raa, tetar leo Ana fee neu ita boe. Dadi ei hihiim nau au laban
Manetualain, do talo bee? De au ae kokolak hata bali?”
18 Ara ramanene Petrus nasala'e aon talo naa, boe ma ara ta fee salak
neun ena bali. De basa sara koa-kio Manetualain rae, “Awii! Sudi selik
kana! Manetualain soi dalak ena fo hatahori laen nara oo bisa la'o ela sira
leleo-lala'o kasalan nara boe, fo Manetualain koka heni sala-singgon nara,
de ara oo hambu masodak rakandoo ro Ndia boe.”

Lamatuak Yesus hatahorin nara sasarak sudi bee reu. Sira no'uk ka rakabua numa kota Antiokia

19 Fai maneuk kara neu ara rakanisa basa Stefanus, boe ma ara mulai
tao doidosok ma rakasususak Yesus hatahorin nara. Huu naa de ara ralai
sasarak sudi bee reu. Ketuk ralai reni profensi Fenisia reu. Ketuk oo reni
pulu Siprus reu boe, ma ketuk bali ralai dook ka losa kota Antiokia nai
profensi Siria reu. Hatahori mana malaik kara iar oo tui-bengga Lamatuak
Yesus Tutui Malolen nai bee a mesan boe. Tehuu ara rafada reu kada sira
hatahori Yahudin nara. Ara ta rafada neu hatahori laen nara.✡
20 Tehuu hambu Lamatuak hatahorin nara oo ruma pulu Siprus ma kota
Kerene mai boe. Ketuk la'o rakandoo reni kota Antiokia nai profensi Siria
reu. Sira iar ndia tui-bengga Lamatuak Yesus Tutui Malolen neu hatahori
ta Yahudir marai naa.
21 Lamatuak fee Ndia koasan neu sara, losa hatahori no'un seli ramahere
Lamatuak Yesus.
22-24 Faik naa, Lamatuak Yesus hatahorin nara maruma Yerusalem
ramanene rae, hatahori laen nara rai Antiokia oo ramahere neu Yesus ena
boe. Basa boe ma ara radenu hatahori esa, nade Barnabas, fo neu tiro sara
rai naa. Barnabas ia, hatahori dalen malole, ma namahere tebe-tebe neu
Manetualain. Manetualain Dula-dalen oo nakalala'ok kana boe.

✡ **11:16** Nedenuk kara Tutuin 1:5 ✡ **11:19** Nedenuk kara Tutuin 8:1-4

Neu ana losa naa, ana mete-nita nae, memak tebe Manetualain naue-osa
nai hatahori laen leleo-lala'on nara taladan ena. Boe ma dalen namahoko.
De ana fufu'a dalen nara, mita fo ara tungga rakandoo Lamatuak Eno-dala
Masodan no tebe-tebe. No dalak naa, Lamatuak hatahorin nara tamba
faik, tamba ramano'u.
25 Basa boe ma Barnabas neni kota Tarsus neu fo nae neu sangga Saulus.
26 Neu ana natonggo noon, ana kokoe Saulus, fo ara sama-sama fali reni
Antiokia reu. De dua sara leo ruma Antiokia sama-sama ro Lamatuak
hatahorin nara, losa teuk esa. Tungga faik, dua sara fee nenorik la'e-neu
Lamatuak Yesus Eno-dalan Masodan neu hatahori no'uk kara. (Numa kota
Antiokia naa, dei de hatahori mulai roke Lamatuak Yesus hatahorin nara
rae, 'hatahori Karisten'.)†
27 Neu dua sara bei ruma Antiokia, hatahori hida ruma Yerusalem mai.
Lamatuak nasi'e pake hatahorir raa fo dadi reu Ndia mana to'u dede'an.
28 Numa mana to'u dede'ak kara raa mai, hambu hatahori esa, nade
Agabus. Manetualain Dula-dalen nafadan nae, "Neu ko hambu fai ndoe-
la'as tahoho'ak nai basa dae-bafok katematuan, losa bu'un nara." Boe ma
ana neu nafada seluk hatahorir. (Ndia kokolan naa, ana mori-dadi tebe
neu lelek Roma mane ina-huun keser, nade Kladius to'u parenda).✡
29 Lamatuak Yesus hatahorin nara maruma Antiokia ramanene Agabus
kokolan talo naa, boe ma ara rala harak fo ara tutu'u doik fee sira toranoon
nai Yesus dale marai profensi Yudea fo mana leo-la'o nai susa ma to'a taak
dale. Esa-esak fee tungga sira nebe'in.
30 Ara tutu'u basa, boe ma ara here Barnabas no Saulus, fo dua sara
reni doik kara raa, fo fee sara reu malangga saranik kara marai naa. De
malangga saranik kara raa ba'e fee neu hatahori mana susa ma to'a taak
kara.

12

Yakobis mamaten; Petrus maso bui; ma hatahori kamaherek kara huhule-haradoin

1 Faik naa oo manek Herodes* mulai tao nala Lamatuak Yesus hatahorin
ketuk doidoso ralan seli boe.
2 Ana fee parenda neu hatahorir fo reu tati risa Yakobis pake tafa.
Yakobis naa, Yohanis ka'a toun.
3 Neu Herodes mete-nita nae, Yakobis mamaten neni nemehokok soa-
neu hatahori Yahudi malanggan nara, boe ma ana boe tao lena-lenak bali.
Ndaa no fai ina-huuk fo seseik kana rae, feta Roti Ta Pake Laru Ta'ik,† boe
ma ana nadenu hatahorir reu humu rala Petrus bali.
4 Humu ralan, boe ma ara teen neni bui dale neu. De ara fee soldadu
bubuak haa fo ranea ko nggatik neu Petrus hatu-leledon. Soldadu bubuak
esa, hambu hatahori haa. Herodes nau fo naketu Petrus dede'an nai
hatahori no'uk kara matan, mete ma feta naa basan ena.✡
5 Dadi neu ara bei oka Petrus numa bui dale, Lamatuak Yesus hatahorin
nara hule-haradoi ta ramaketu, roke fo Lamatuak loti-mete Petrus.

Lamatuak kalua heni Petrus numa bui dale mai

† **11:26** Dede'a de'ek 'Karisten' naa, numa dede'a de'ek 'Karistus' mai. Sosoa-ndandaan nae, 'hatahori mana tungga Karistus'. Karistus sosoa-ndandaan nae, 'Hatahori Malalaok fo Manetualain henggenee memak kana numa lele uluk mai fo nae nadenun mai.' ✡ **11:28** Nedenuk kara Tutuin 21:10 * **12:1** Manek Herodes ia, ara oo ralelan no nadek *Herodes Agripa* boe. Ndia ba'in, ara ralelan no nadek *Herodes Mo'ok* (ndia Herodes Ina-huuk). Ana ndia nadenu fo hala risa kakana mbimbila anak kara, neu bonggi Lamatuak Yesus numa Betlehem. † **12:3** Fai malole naa deka-deka no Fai Paska. ✡ **12:4** Kalua numa Masir mai 12:1-27

6 Neu be'e-main, manek Herodes nau naketu Petrus dede'an nai rea
matan. Le'odaen naa ara pa'a Petrus pake rante besi dua neu soldadu
dua liman nara beke serik numa bui dale. Boe ma ana sunggu nai soldadu
kaduak kara taladan. Hambu soldadu laen nara fo ranea rai uma lelesu
bafan.
7 Medak neu ma, Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai
nambariik numa naa, de kama naa nasa'a manggaledo ndoos. Boe ma ata
naa fafae nabe'e Petrus nae, “Pe'u, ee! Mambadeik lai-lai!” Hatematak
naa, rante besi naa mbo'i henin numa Petrus liman mai.
8 Boe ma ata naa nadenun nae, “Olu o badum neu! Ma olu o tabu eim
neu!” Petrus papake basa, boe ma ata naa nadenu seluk kana bali nae,
“Olu o badu deam neu, fo mai tungga au leo!”
9 Petrus tungga ata naa, de ara kalua numa bui dale mai. Tehuu Petrus
nae hetu ko ndia kada nala me'i naa. Naa te memak dadi tebe leo naak.
10 Neu ara la'o seli mamana neneak kaesan ma kaduan, boe ma ara losa
lelesu besik. Lelesu naa soi aon, boe ma dua sara kalua, de ara tungga dala
mana neni kota neu. Medak neu ma, Manetualain atan naa, la'o ela Petrus
mesa kana numa naa.
11 Ata naa mopon, boe ma Petrus nameda nasafali de nae, “Memak tebe,
ee! Hatematek ia au bei fo bubuluk. Lamatuak naa, tebe-tebe Ana nadenu
atan mai ena fo nakambo'ik au numa Herodes liman mai. Lamatuak tao
talo naa, fo hatahori Yahudir dudu'a-a'afi kaboo mburun nara ta la'e au.”
12 Basa boe ma Petrus neni mama Maria uman neu. Ndia naa, Yohanis
inan. Yohanis naa naden laen, ndia Markus. Numa naa, hatahori no'uk
ka rakabua hule-haradoi, roke fo Lamatuak tulu-fali Petrus numa dede'an
mai.
13 Losa uma naa, boe ma Petrus dedelu mba'a lelesun, ma nanggou numa
lelesu naa mai, boe ma ina mana malalau uma-loo esa, nade Rode, neu
titino see ndia mana maik naa.
14 Ana namanene Petrus haran, boe ma nalelan neuk ka. Ana namahoko
nalan seli, de nalaik uma dale neu, boe ma nafada hatahorir nae, “Petrus
nambariik nai dea naa!” Tehuu ana pangganananaa, de ana lilii soi lelesu
fee Petrus.
15 Boe ma ara raselu rae, “Ta dadi leo naak! Boso makoa-kandiaok talo
naa!”
Tehuu inak naa naherek enan nae, “Taa! Naa tebe-tebe Petrus haran!
Ana nai dea naa!”
Te ara ta mbali sana, de rae, “Fama te, naa kada ata numa nusa tetuk do
inggu temak mai nanea Petrus.”
16 Ara bei ratola-helak, tehuu Petrus nanggou nakandoo, losa ara reu soi
lelesu. Ara soi heni lelesu, boe ma ara pangganananaa, nahuu Petrus ndian
ena.
17 Petrus batak liman mita fo ara nenee. Basa boe ma ana tui sara talo bee
de losa Manetualain kalua heni ndia, numa bui dale mai ena. De nadenu
sara nae, “Ei miu tui basa mandadik kara iar, neu Yakobis no nedenuk laen
nara, ee.” Basa boe ma Petrus kalua neni mamanak laen neu.
18 Be'e-mai huhua anan, neu soldadu mana manear mete neu te Petrus
ta sana ena, boe ma ara pangganaa, ma ramata'u ralan seli, nahuu ara ta
bubuluk hata dadi neu sira bali.
19 Neu Herodes bubuluk mandadik naa, boe ma ana parenda sara reu
sangga Petrus. Tehuu ara ta ratonggo sana. Boe ma Herodes fee parenda
fo parisa soldadur mana maneak kara raa. Ara parisa basa, boe ma ana
fee hala risa basa soldadu mana manear raa.
Basa boe ma Herodes la'o ela Yudea, de neu leo numa Kesarea.

Manek Herodes Agripa mamaten

20 Lelek naa, hatahorir ruma kota dua, nade Tirus ma Sidon mai, ara
rasi'e hasa nana'ak numa manek Herodes nusan mai. Tehuu numa dook
ka mai, manek naa namusuk no sara ena. Boe ma ara rala harak fo
sangga dalak reu mole-dame roon. De ara here hatahori bubuak esa fo reu
ratonggo ro Herodes. Ara losa Kesarea, ara ratia-lai ro Herodes hatahori
uma dalen esa, nade Blastus. Hatahori naa malangga mana koladu esa nai
manek uma manen. Ara rala harak ro Blastus fo ana dadi neu sira mana
kokoen fo nasosoi dalak fee sara, mita fo bisa ratonggo ro Herodes.
21 Boe ma Herodes nakaheik simbok kasa, de ara henggenee faik esa fo
ara ratonggo. Faik naa, ara tao tatao mo'ok. Herodes pake ndia bua-lo'a
manen, basa boe ma nanggatuuk neu kadera man-parendan. Boe ma ana
mulai kokolak noo sara.
22 Hatahorir ramanene haran, boe ma ara mulai koa rakadedemak kana
rae, “Nenene haran naa! Ia ta hatahori dae-bafok haran! Ia dewa haran!”
23 Medak neu ma, Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak
mai haitua fee Herodes hedis esa, nahuu ana simbo hatahori kokoa-kikion
neu ndia, ma ana seti nakaheok heni Manetualain. Boe ma sikalatik kara
ra'a heni Herodes ao-mbaan losa ana mate ndua hadak.
24 No basa dede'ak fo mandadik kara raa, boe tao tamba natanggenggela
Manetualain Hara Lii Malolen, ma hatahori fo mana tungga Lamatuak
Yesus Eno-dala Masodan oo tamba ramano'u boe.
25 Neu Barnabas no Saulus reni tutulu-fafalik numa hatahori Antiokiar
mai feen neni Yerusalem neu naa basa ena, boe ma ara fali reni Antiokia
reu. Ara roo hatahori ta'e anak esa sama-sama no sara. Ndia naden
Yohanis. Ara oo roken rae, Markus boe.

13

Hatahori Antiokiar radenu Barnabas no Saulus

1 Numa kota Antiokia, hatahori no'uk ka ramahere neu Yesus ena.
Hambu hatahori hida fo Manetualain pake sara dadi neu Ndia mana to'u
dede'an, ma hambu hida bali fo Ana pake sara fo ranori hatahorir. Sira
raa, ndia:

Barnabas,
Simeon, fo hatahorir rasi'e roken rae ‘Tou Nggeok’,*
Lukius, numa kota Kerene mai,
Menahem, fo ara rakaboin numa kadi'i anan mai sama-sama no
manek Herodes,†
ma Saulus.

2 Faik esa, ara puasa ma rakabua fo rakaluku-rakatele neu Manetualain.
Boe ma Manetualain Dula-dale Malalaon nafada sara nae, “Here mala
Barnabas no Saulus. Te Au ue-osang no'uk ka. De ara muste tao ue-osa
fo Au ae ba'e fee sara.”
3 Neu ara puasa ma hule-haradoi basa, boe ma ara ndae liman nara reu
Barnabas no Saulus fo tabis asa. Basa boe ma ara radenu dua sara reu
rakalala'ok Lamatuak ue-osan.

Barnabas ma Saulus reni pulu Siprus reu

4-5 Neu Manetualain Dula-dale Malalaon fee parenda neu Barnabas no
Saulus fo dua sara la'o ndule basa mamanak kara, makasososan ara reni

---

* **13:1** a: Susura dede'a Yunani nae, *‘Niger’*, sosoa-ndandaan nae, ‘nggeok’, do ‘makiuk’. † **13:1** b: Manek Herodes ia, ara oo ralelan no nadek *Herodes Antipas* boe. Ndia naa, ndia hala nisa Yohanis Mana Saranik. Ndia aman, ara ralelan no nadek *Herodes Mo'ok* (ndia Herodes Ina-huuk). Ana ndia nadenu fo hala risa kakana mbimbila anak kara, neu bonggi Lamatuak Yesus numa Betlehem. Manek Herodes fo mana hala nisa Yakobis, ma mana matek huu sikalatik kara ra'an naa, ara ralelan no nadek *Herodes Agripa*.

kota esa nai tasi tatain reu, nade Seleukia. Yohanis (hatahori naa ndia ara
roken oo rae, Markus boe), ana oo tungga sama-sama no sara boe. Ara losa
naa, ara sa'e ofak fo reni pulu Siprus reu, de ara konda numa kota esa, nade
Salamis. Numa naa, ara rasi'e maso reni hatahori Yahudir uma huhule-
haradoin reu fo ara fee nenorik la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan neu
hatahorir.
6-8 Boe ma ara la'o tuli-tuli numa nggorok esa mai neni nggorok esa neu,
de ara losa kota esa nai pulu naa su'un seri, nade Pafos. Nggubenor leo
nai kota naa. Ndia naden Sergius Paulus. Ndia naa, hatahori malelak. Neu
ana namanene nae, Barnabas asa mai nai ndia kotan naa ena, boe ma
ana nadenu hatahorir fo reu roke sara, te dalen hii nalan seli nau nenene
nenori-nefadak numa Lamatuak mai ena.
Tehuu numa naa oo, hambu hatahori Yahudi esa boe, nade Bar Yesus
(naden laen tungga dede'a Yunani rae, 'Elimas'). Hatahori ia, mana teka-
dokik. Ana nasi'e pepeko-leleko hatahorir nae, ndia oo Manetualain mana
to'u dede'an boe. Ana natia-laik malole no nggubenor naa. Neu Barnabas
asa mai, boe ma ana dudunggu nggubenor fo boso simbok kasa. Ana soba-
soba nakabubusak nggubenor naa fo hae namahere neu Yesus.
9 Tehuu Manetualain Dula-dale Malalaon fee koasa neu Saulus (fo ara
oo roken rae, Paulus boe), boe ma nakabubula matak fo mete nakateteek
mana teka-dokik naa. Boe ma nae,
10 "Heeh! Elimas! Nitu anan o! Mana pepeko-lelekok! Losa faik hida bali
fo o bei nau kedi-ira hatahori? O laban basa hata fo neulauk. No dalak
naa, ai bubuluk o tungga nitur malangga ina-huun. O boso bei tao talo naa
bali! O boso soba-soba kena Lamatuak dala ndoon bali!
11 Heeh! O nenene, ee! Neu ko Lamatuak huku-doki o. O matam neu ko
poke fo o ta bisa mete-mita hata esa boe na losa faik hida dalen."
Paulus kokolak basa talo naa, boe ma hatahori naa matan poke tutik ka
leo. De ana la'ok nafaroroe, fo sangga hatahorir to'u ndia liman, mita fo
rakalala'ok kana.
12 Neu nggubenor mete-nita no mata heli-helin talo naa, ma ana
namanene Barnabas asa fee nenorik la'e-neu Yesus, ana heran bali-bali,
basa boe ma ana namahere neu Yesus.

Ara reni Tutui Malole neni kota Antiokia esa neu bali nai profensi Pisidia

13 Paulus asa sa'e ofak numa kota Pafos nai pulu Siprus mai, reni kota
esa nai profensi Pamfilia, nade Perga reu. Ara konda ofak numa naa, boe
ma Yohanis Markus la'o ela sara de ana fali neni Yerusalem neu.
14 Ara la'ok tungga mada lai ruma Perga mai reni kota Antiokia nai
profensi Pisidia reu.
De ara la'ok losa kota naa. Neu hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan,
boe ma ara tungga reu hule-haradoi numa hatahori Yahudir uma huhule-
haradoin.
15 Faik naa, ara lees numa ba'i Musa susuran, ma numa Manetualain
mana to'u dede'an laen nara susuran mai. Boe ma uma huhule-haradoik
naa malanggan nara roke Paulus asa rae, "Ama nggara ein. Mete ma ei
mae helu hata neu ai, na, ai hule no hada-horomatak fo kokolak tao matea
basa ai manai iar dalen."

Paulus mulai kokolak neu hatahori Yahudir marai Antiokia

16 Boe ma Paulus nambariik neu mata. Ana botik liman fo noke sara
nenee. De ana mulai kokolak nae, "Toranoo Isra'el nggara ein. Ma basa
ina-ama lala'en fo mana maso anggama Yahudi, nahuu ei dalem mara oo
hii ralan seli neu hatahori Isra'el asa Manetualain boe. Au oke ei pasa ndi'i
doom mara fo nenene au!

17 Manetualain here nala ita hatahori Isra'el bei-ba'in nara numa lele
uluk mai ena. Neu ara reu leo numa dae Masir, fo ta sira nusa heli-helin,
Manetualain fee sara leo no mole-damek, losa tititi-nonosin nara tamba
ramano'u. Basa boe ma Manetualain pake Ndia koasa mo'on fo Ana noo
sara kalua numa Masir mai.✡
18 Basa naa, ara leo lali-lali numa mamana nees, losa teuk haa hulu dalen.
Leo mae ara langga batu rakandoo, tehuu Manetualain nakalala'ok kasa
no kada dale narun fo ta namanasa sara.✡
19 Basa boe ma Manetualain nakalulutu hatahori nusak hitu nai dae
Kana'an. De Ana baba'e daen nara neu ita bei-ba'in nara fo dadi neu sira
dae pusakan.✡
20 Ara leo-la'o talo naa losa teuk natun haa lima hulu (450).
Basa boe ma Manetualain so'uk fee sara mana maketu-maladi dede'ak
kara, fo rakalala'ok kasa, losa Manetualain so'uk nala Ndia mana to'u
dede'an esa, nade Semuel.✡
21 Neu Semuel dadi neu Manetualain mana to'u dede'an, ita bei-ba'in
nara hihiik ka hambu manek esa dei. De Manetualain so'uk nala Kis anan,
nade Saul, numa leo Benyamin mai. Saul to'u parenda losa teuk haa hulu.✡
22 Basa boe ma Manetualain hai henin. De Manetualain so'uk nala Isai
anan, nade Dauk dadi neu mane beuk nggatin. Manetualain bubuluk Dauk
dalen nae, ‘Isai anan, Dauk ia, ndaa Au daleng. Neu ko ana tao natetu basa
Au hihii-nanaung lala'en.’✡
23 Lelek naa, Manetualain helu-bartaa nae nadenu Dauk tititi-nonosin
esa, fo tao nasoi-nasoda hatahori Isra'el asa numa sala-singgon nara mai.
Au nau afada basa toranook kara ae, Dauk tititi-nonosin fo Manetualain
helu-bartaak naa, ndia Yesus.”

Paulus nae Yesus naa, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa fo nae nadenun mai

24 Paulus tuti kokolan nae, “Neu Lamatuak Yesus bei ta mulai ue-osan,
hambu hatahori esa, nade Yohanis, neu nafada hatahori Isra'el asa nae, ara
muste hahae numa sala-singgon nara mai, fo fali tungga Lamatuak. Basa
naa, ara muste sarani fo dadi neu tanda nae, sira malole ro Lamatuak ena.✡
25 Tehuu neu Yohanis ue-osan sangga basan ena, ana nafada hatahorir
nae, ‘Ei boso du'a mae, au ia, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa numa
lele uluk mai ena fo nae nadenun mai. Masaneda matalolole! Ei muste
mahani Hatahori esa fo neu ko nae mai. Ndia ta neni babanggak lena heni
au, losa au dadi uu kada ana neondan oo au ta andaa boe.’‡
26 Toranoo nggara ein! Ei fo memak ba'i Abraham tititi-nonosin, ma ei
laen nara fo dalem mara hii malan seli neu Manetualain. Nenene neu au
dei! Manetualain nafada dede'ak ia neu ita ena, fo ita bisa bubuluk tala
Ndia eno-dala masodan. Ana tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon
nara mai.
27 Numa lele uluk mai, Manetualain pake Ndia mana to'u dede'an nara fo
ara surak rafada hatahorir la'e-neu Hatahori fo Manetualain helu-bartaa
nae nadenun mai naa. Boe ma ita malangga anggaman nara, ma hatahori
laen nara marai Yerusalem, ara lees la'i-la'ik ka ena hata fo mana to'u
dede'ak kara surak ena. Tungga fai hahae tao ue-osa, ara maso reni

---

✡ **13:17** Kalua numa Masir mai 1:7; 12:51 ✡ **13:18** Susura Rerekek 14:34; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 1:31 ✡ **13:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 7:1; Yosua 14:1 ✡ **13:20** Mana Maketu-maladi Dede'ak kara 2:16; 1 Semuel 3:20 ✡ **13:21** 1 Semuel 8:5; 10:21 ✡ **13:22** 1 Semuel 13:14; 16:12; Sosoda Kokoa-kikiok kara 89:20 ✡ **13:24** Markus 1:4; Lukas 3:3 ‡ **13:25** Susura dede'a Yunani huuk surak nae, ‘akaluku fo sefi ndia tali sopatun oo au ta andaa boe.’ Sosoa-ndandaan nae, nekesasamak kana no Lamatuak Yesus, Yohanis nameda aon kada hatahori kadi'ik. Lees nai Mateos 3:11, Markus 1:7, Lukas 3:16, Yohanis 1:20, 27.

uma huhule-haradoik dale reu, fo ara lees la'e-neu Hatahori naa nai Manetualain Susura Malalaon dale.
Tehuu ara ta ralela rae, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai naa ena, ndia Yesus. Basa boe ma ara sangga dalak fo hukun mates neun. Naa te dalak ia oo ndaa no hata fo Manetualain mana to'u dede'an nara surak ena boe.
28 Ara sangga-sangga dede'ak ro Yesus fo rae ike ratudan, tehuu ara ta hambu Ndia salan hata faa boe na. Leo mae talo naa, tehuu ara reu roke nggubenor Pilatus fo tao risan.✡
29 Nggubenor naa nakaheik, boe ma ara paku londa Yesus neu ai ngganggek lain, losa Ana mate. Tehuu basa iar oo ndaa no hata fo Manetualain mana to'u dede'an nara surak ena boe. Basa boe ma ara rakonda ao-mbaa mamaten numa ai ngganggek lain mai, de ara ko'o renin reu taon neu rates dale.✡
30 Tehuu Manetualain pake Ndia koasan, fo nasoda falik Yesus numa mamaten mai.
31 Neu Yesus nasoda fali numa mamaten mai ena, Ana natudu aon la'e no'uk ka neu hatahorir. Sira raa, ndia mana sama-sama ro Yesus ruma profensi Galilea mai fo reni Yerusalem reu. Ma sira raa ndia hatematak ia dadi reu sakasii fee hatahori Isra'el asa."✡

Paulus natudu nae, Lamatuak pake Ndia mana to'u dede'an nara ena, fo rafada memak la'e-neu Yesus

32-33 Paulus tuti kokolan nae, "Talo ia! Ai dua ngga, ndia au ua Barnabas ia, numa dae dook ka mai ena fo mafada ei, mita fo ei bubuluk mae, hata fo Lamatuak helu-bartaa neu ita bei-ba'in nara ena, hatematak ia basa sara mori-dadi ena. Manetualain tao nasoda falik Yesus numa mamaten mai ena. Nai susura *Sosoda Kokoa-kikiok kara* nomer kaduan, Manetualain pake hatahori ena fo surak la'e-neu Yesus, Hatahori fo Ana helu-bartaa nae nadenun mai naa nae,
'O ia, Au Anang.
Faik ia, Au so'uk ala O fo to'u parenda.'✡
34 Numa lele uluk mai Manetualain helu-bartaa ena nae, neu ko Ana nae tao nasoda falik Hatahori fo Ana helu-bartaa nae nadenun mai naa ena, de Hatahori naa ta mate bali. Huu naa de Manetualain pake mana to'u dede'an ena fo surak nae,
'Numa lele uluk mai Au ndara fangga hehelu-bartaak ena ua mane Dauk
fo ae feen baba'e-babatik.
Dadi hatematak ia Au oo nau ndara fangga hehelu-bartaak naa bali ua
o boe, nahuu o dadi muu mane Dauk tititi-nonosin.'✡
35 Hambu *Sosoda Kokoa-kikiok kara laen* rae,
'Lamatuak ta ela O Hatahori Malalaon ao-mbaa mamaten,
fo dadi noe nakalulutu nai Ndia raten dale.'✡
36-37 Ndondoon talo ia: *Sosoda Kokoa-kikiok kara* iar ta dudu neu kada Dauk mesa kana! Ita bubuluk talo naa, nahuu mane Dauk tao hata fo neulauk no'uk ka ena soa-neu ndia hatahori nusan, basa boe ma ana mate. De ratoin, boe ma ao-mbaa mamaten noe heni basan ena. Dadi ita bubuluk tae, *Sosoda Kokoa-kikiok kara* raa ta dudu neu Dauk, tehuu dudu neu Hatahori laen. Hatahori fo Ana dudu nalak naa, neu ko mete ma Hatahori naa maten ena, na, Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Huu naa de ao-mbaa mamaten ta noe nakalulutu faa boe na.

✡ **13:28** Mateos 27:22-23; Markus 15:13-14; Lukas 23:21-23; Yohanis 19:15 ✡ **13:29** Mateos 27:57-61; Markus 15:42-47; Lukas 23:50-56; Yohanis 19:38-42 ✡ **13:31** Nedenuk kara Tutuin 1:3 ✡ **13:32-33** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7 ✡ **13:34** Yesaya 55:3 ✡ **13:35** Sosoda Kokoa-kikiok kara 16:10

38-39 Dadi toranoo nggara ein, nenene matalolole! Hatahori naa, ndia
Yesus! De mete ma ita tamahere neun, dei fo Ana nau lemba-nasaa sala-
singgok kara, fo mete ma tungga ndoon, na, ita mesa ngga ndia muste
lemba-tasaa. No dalak naa, Manetualain koka heni ita sala-singgon nara.
Tehuu ita bubuluk ena tae, leo mae ita tao tungga basa ba'i Musa hada
hohoro-lalanen lala'en oo, naa mesa kana bei ta bisa tao ita ndaa nai
Manetualain matan.
40-41 Huu naa de ei muste du'a matalolole. Boso losak, hata fo
Manetualain mana to'u dede'an lele uluk kara rafada ena, tuda la'e ei.
Ara surak ena rae,
‘Besa-besa ei hatahori mana makatitiik kara fo soa mete hatahori no kada
pui a!
Huu Au, Manetualain, tao sudi hata fo hatahorir heran bali-bali;
tehuu neu ko ei simbo mala ei baba'em, fo ei mate ndua hadak.
Au tao dalak esa neu ei bei masodak,
tehuu ei ta nau simbok.
Leo mae hatahorir rafada ena oo,
ei ta nau malela boe.
Malole lenak ei du'a matalolole dede'ak kara iar, mita fo ei oo heran boe.’✡
Dadi toranoo nggara ein. Du'a matalolole hata fo au afada bebeik kara
ena. Boso nggari heni hata fo ei mamanene malan bebeik kara ia ena,
sama leo hatahori mana makatitiik kara tatao-nono'in. Au kokolang ba'u
kada naa. Makasi no'uk ka.”
42 Paulus no Barnabas kokolak basa, boe ma ara rambariik fo rae la'o
ela uma huhule-haradoik naa. Tehuu hatahorir maruma naa roke fo ara
fali mai seluk nai menggu mana maik, fo ara kokolak no lutun lenak bali,
hata fo ara kokolak bebeik kara raa ena.
43 Neu ara kalua numa uma huhule-haradoik naa dale mai, hambu
hatahori no'uk ka ruma naa mai, reu la'o tungga Paulus no Barnabas.
Basa boe ma dua sara fee nenori-nefadak neu sara rae, “Ita bubuluk tae,
Manetualain dalen malolen seli neu ita. Huu naa de ei oo muste to'u
mahere tebe-tebe neu Ndia boe.”

Hatahori Yahudi malanggan nara timba heni Paulus asa

44 Neu menggu mana maik, ndaa no hatahori Yahudir fai hahae tao ue-
osan, ela kada ba'uk ka fo basa hatahorir marai kota naa mai fo rae nenene
Lamatuak Dede'a-kokolan.
45 Tehuu neu hatahori Yahudi malanggan nara mete-rita hatahori no'uk
ka nau mai fo nenene Paulus asa, boe ma dalen nara mana kikitok kara.
Neu Paulus bei kola-kola, ara rasimbo bafak no huu-su'un taa roon, ma
ara kokolak rakatutudak Paulus asa.
46 Tehuu Paulus asa ta rakadedeak, ma ara kokolak ta no bii-bambik
bali. Ara rae, “Memak Manetualain soi dalak nakahuluk fee ita hatahori
Yahudir, ma Ana fee Hara Lii Malolen neu ita ena. De naa memak nandaa!
Tehuu ei ta nau simbok. Dadi no ei here talo naa, ei matudu mae, ei ta
mandaa hambu masodak seku neu mia Manetualain. Dadi hatematak ia,
ai mae meni Hara Lii Malole naa neni hatahori nusa-nusak laen nara reu,
nahuu ei timba henin ena.
47 Huu Manetualain nadenu ai, sama leo Yesaya surak ena nae,
‘Au so'uk ala ei ena, fo dadi sama leo lantera fo neni manggaledok
fee hatahori nusa-nusak laen nara, fo hatahori ta Yahudir,
naa fo ei tao manggaledo dalak fo mana neni Au mai naa,
ma naa fo Au akambo'ik kasa numa sira sala-singgon nara mai.
Ei oo muste matudu dalak naa nai dae-bafok ia numa su'un seri mai
neni su'un seri neu boe.’ ”✡

✡ **13:40-41** Habakuk 1:5 ✡ **13:47** Yesaya 42:6; 49:6

48 Neu hatahori laen fo hatahori ta Yahudir ramanene talo naa, boe ma
ara ramahoko ralan seli. De ara koa-kio neu Manetualain rae, “Koa-kio
Lamatuak! Lamatuak Hara Lii Malolen naa neulaun seli!” Ma nai naa,
hambu hatahorir fo Manetualain henggenee memak kasa numa lele uluk
mai ena, fo bisa rasoda seku neu ro Ndia. Boe ma basa sara ramahere neu
Lamatuak Yesus.
49 Manetualain Dede'a-kokolan, ara tui-benggan numa bafak mai neni
bafak neu, de natanggela ndule basa nusak naa.
50 Numa kota naa, hambu hatahori mo'o-inahuuk kara, inak ma touk.
Hambu ketuk fo dalen nara hii ralan seli neu Lamatuak. Tehuu hatahori
Yahudi malanggan nara mai fo dudunggu hatahori mo'o-inahuuk kara raa,
losa ara husi kalua heni Paulus no Barnabas numa sira nusan mai.
51 Ara kalua numa kota naa mai, boe ma dua sara tao tungga hadak esa
ndia nggafu heni afu numa ein nara mai, fo dadi tanda nae, hatahorir
marai kota naa ta nau nenene neu dua sara. Basa boe ma ara la'o rasadea
ela kota naa. De ara reni kota laen esa reu, nade Ikonium.✡
52 Tehuu hatahorir fo mana ramahere neu Lamatuak Yesus nai Antiokia
ena, dalen nara ramahoko, nahuu Manetualain Dula-dale Malalaon tao
natea dalen nara.

14

Paulus no Barnabas ruma kota Ikonium

1 Paulus no Barnabas losa kota Ikonium, boe ma ara maso reni hatahori
Yahudi uma huhule-haradoin reu. Numa naa, ara kokolak no loa-narun
la'e-neu Manetualain Hara Lii Malolen, losa hatahori Yahudi no'uk ka ma
hatahori nusa-nusak laen no'uk ka oo ramahere neu Lamatuak Yesus boe.
2 Tehuu numa naa, hambu hatahori Yahudi hida nemeheheren neu
anggama Yahudi matea ndoos, de ara ta nau simbok Paulus asa kokolan.
Boe ma ara dudunggu hatahori laen nara fo ara mburuk ralan seli neu
hatahorir fo mana ramahere neu Yesus.
3 Tehuu Paulus asa ta ramata'u. Ara tui-bengga rakandoo Lamatuak
Yesus Tutui Malolen neu see a mesan. Ara rafada rae, Lamatuak Yesus
dalen neni soik soa-neu basa hatahorir. Ana oo fee koasa boe fo ara bisa
tao tanda heran mata-matak kara, mita fo hatahori no'uk ka bubuluk rae,
Lamatuak pake sara.
Lelek naa, Paulus asa leo dook ka numa kota naa.
4 Boe ma hatahorir maruma kota naa raba'e dadi reu bubuak dua.
Bubuak esa tungga hatahori fo nemeheheren neu anggama Yahudi matea
ndoos; ma esa bali na, ara tungga rahere rook Lamatuak nedenun nara.
Hatahori bubuak kaduak kara raa rareresi rakandoo.
5 Boe ma hambu hatahori Yahudi hida fo nemeheheren neu anggama
Yahudi matea ndoos rala harak ro hatahori laen nara ma sira malanggan
nara boe, fo rakasususak Lamatuak nedenun nara. Ara oo rae toko Paulus
asa renik batu boe.
6 Tehuu hambu hatahori nafada Paulus asa nae, hambu hatahori bubuak
esa rae tao manggarauk neu sara. Boe ma ara ralai reu sangga sodak numa
profensi Litonia, nai kota Listra, kota Derbe ma nggoro matia-taik kara
marai naa.
7 Numa naa ara oo tui-bengga Lamatuak Yesus Tutui Malolen boe.

Paulus asa ruma kota Listra ma Derbe

8 Paulus no Barnabas losa kota Listra, boe ma ratonggo ro touk esa. Ndia
ein dua sara kekok mulai numa inan bonggi henin mai. De ana bei ta la'ok
nita.

✡ **13:51** Mateos 10:14; Markus 6:11; Lukas 9:5; 10:11

9 Hatahori naa nanggatuuk fo nenene Paulus tutuin. Basa boe ma Paulus
mete nakateteek kana, ma du'a nae, “Hatahori ia nemeheheren bisa tao
nahai hedin!”
10 De Paulus nanggoun nae, “Ka'a! Mambariik leo!” Hatahori naa
namanene nala naa, boe ma ana fotar nambadeik memak, de ana mulai
la'o-la'o.
11 Neu hatahorir mete-rita Paulus tao talo naa, boe ma basa sara nado
bafan nara bese mboo. De ara kokolak pake sira dede'a Likonian rae, “Ei
nenene dei! Hatahori dua iar, dewar ndia konda mai nai dae-inak pake
hatahori dae-bafok ao-inan!”
12 Hatahorir raa kokolak talo naa, nahuu ara rae fama te Barnabas naa,
sama leo sira dewan esa, nade Seus. Ma Paulus fo soa kokolak, ara rae
fama te ndia naa, dewa Hermes.*
13 Nai kota lelesun dea, hambu uma sosonggok esa soa-neu sira dewa
Seus. Seus mana songgon mete-nita Paulus asa, boe ma neni bunggar ma
le'a neni sapi mane mo'ok hida mai fo nae songgo-tanggu neu sara. Boe
ma hatahori no'uk ka tungga mana songgo naa fo reu songgo-tanggu neu
Lamatuak Yesus nedenun nara.
14 Tehuu neu ara bubuluk rae, hatahorir raa nau songgo-tanggu neu sara,
boe ma Paulus no Barnabas ta rakaheik. De ara ralaik reni hatahori no'uk
kara raa matan reu, boe ma ara sii sida sira mesa kasa badun nara, fo tao
tanda rae sira ta rakaheik neu hata fo hatahorir raa sangga taok. Basa boe
ma dua sara rakau rae,
15 “Awii! Tao hata de ei tao talo ia? Ei boso du'a mae air ia dewa. Air
ia, hatahori dae-bafok biasa sama leo ei boe. Ai ia mai fo mafada ei tutui
malole esa. Ei muste masadea la'o ela ei dewam mara fo ta raena sosoak
hata-hata. Ei muste fali mai tungga Manetualain, fo mana masodak tebe-
tebe. Ana ndia nakadadadik lalai no dae-inak ia, no basa oe-isin lala'en.✡
16 Numa lele uluk mai, hatahori nusa-nusak kara leo-la'o tungga kada
sira hihii-nanau heli-helin. Manetualain oo ela sara talo naa boe.
17 Tehuu Lamatuak ta lilii tao tanda mata-matak kara, mita fo basa
hatahori nusa-nusak kara bubuluk rae, Lamatuak naa, malole. Ana ndia
nakonda udan fee ita. Ana ndia fee ita osi-lutun nara rabuna-boa no
neulauk. Ana ndia fee ita nana'a-nininuk, ma tao namahoko ita dalen
nara.”
18 Leo mae Paulus no Barnabas ka'i sara ena fo boso tao talo naa, tehuu
hatahorir raa rasuu ralan seli fo nau reni sosonggok naa fee neu sara.
19 Faik naa, hambu hatahori Yahudi hida fo ruma kota Antiokia ma kota
Ikonium mai reni kota Listra reu. Ara dudunggu hatahori no'uk kara raa
fo tungga laban Lamatuak Yesus nedenun nara. Boe ma ara toko Paulus
pake batu. Ara rae fama te maten ena, de le'a renin fo reu nggarin neni
kota deak neu.
20 Tehuu Yesus hatahori kamaheren nara rambariik eko-feo Paulus, boe
ma ana nambadeik. Basa boe ma ana maso fali neni kota dale neu. Neu
be'e-main, boe ma ana no Barnabas la'ok sama-sama reni kota laen reu,
nade Derbe.

Paulus no Barnabas fali reni saranik kara marai kota Antiokia nai profensi Siria reu

21 Numa Derbe, Paulus no Barnabas tui-bengga Lamatuak Yesus Tutui
Malolen. De hatahori no'uk ka ramahere neu Yesus. Basa boe ma dua
sara fali reni Listra reu. Numa naa mai, ara fali reni Ikonium reu. Numa
Ikonium mai, ara la'o rakandoo reni Antiokia nai profensi Pisidia reu.

---

* **14:12** Tungga sira nemeheren, Hermes naa, mana neni hara heheluk neu dewar. ✡ **14:15** Kalua numa Masir mai 20:11; Sosoda Kokoa-kikiok kara 146:6

22 Numa naa, ara kokolak ro hatahori mana tungga Yesus fo ratetea dalen
nara. Ara fee nesenedak rae, “Toranoo nggara ein! Mete ma ita maso dadi
teu Manetualain hatahorin, na, boso du'a mae ita ta hambu susa-sonak
bali. Leo mae talo bee oo, ita muste hambu susa-sonak boe. Tehuu ita
muste takatataka, fo tungga takandoo neu Yesus.” Dua sara ranori talo
naa neu Yesus hatahorin nara marai kota naa.
23 Basa boe ma Paulus no Barnabas mulai sangga hatahorir fo so'uk kasa
dadi reu malangga† nai saranik kara esa-esak. Ara hule-haradoi ma puasa
fo sangga bubuluk Lamatuak hihii-nanaun. Basa boe ma ara ndae liman
nara ma hule-haradoi, fo so'uk hatahori fo Lamatuak dudu nalak naa ena,
fo dadi neu saranik kara malanggan.
24 Basa boe ma Paulus no Barnabas la'o ela profensi Pisidia fo la'o
rakandoo reni profensi Pamfilia reu.
25 Ara losa kota esa, nade Perga. Ara tui-bengga Lamatuak Tutui Malolen
numa naa. Basa boe ma ara la'o rakandoo, de ta dook ka bali, na, ara losa
kota Atalia.
26 Numa naa, ara sa'e ofak de fali reni kota Antiokia nai profensi Siria
reu. Fai maneuk kara raa, Lamatuak Yesus hatahorin nara marai Antiokia
naa ndia radenu ma loo lima sara reu Lamatuak fo Ana nanea natalolole
sara. De hatematak ia Paulus asa rae fali fo tui saranik kara marai Antiokia
rae, sira tao rabasa sira ue-osan ena.
27 Losa Antiokia, boe ma Paulus asa rakabubua rala Lamatuak hatahorin
nara maruma naa. Boe ma ara tui no loa-narun basa hata fo Lamatuak
tao neu sara ena. Rae, Lamatuak soi dalak ena fo hatahori ta Yahudir oo
ramahere neu Yesus boe.
28 Basa boe ma Paulus no Barnabas leo dook ka ro Lamatuak Yesus
hatahori kamaheren nara ruma naa.

15

Lasi-lasi Karisten nara rakabua ruma Yerusalem

1 Faik naa, hatahori Yahudi Karisten hida ruma dae dook ka nai profensi
Yudea mai reni Antiokia reu. Losa naa, boe ma ranori Lamatuak Yesus
hatahorin nara rae, “Ei mamahere neu Lamatuak Yesus ena. Naa oo malole
boe. Tehuu naa bei ta dai. Mete ma ei nau tebe-tebe masoi-masoda, na,
ei oo muste sunat boe, tungga ai dala-hadan, fo Lamatuak mesa kana feen
nesik ba'i Musa ena.”✡
2 Tehuu Paulus no Barnabas laban tingga-tingga neu hatahorir raa
kokolan nara. Ara rareresi mate-mate. Boe ma Paulus asa rae, “Ei sala!
Hatahori nusa-nusak laen ta Yahudi, fo mana ramahere neu Yesus, ta
parluu tungga hatahori Yahudir dala-hadan sunat!” Huu ara rareresi talo
naa, de ara rala harak fo radenu Paulus no Barnabas, ma nonoon laen hida
ruma Antiokia mai, fo reni dede'ak sunat ia neni Lamatuak nedenun nara,
ma lasi-lasi Karisten laen marai Yerusalem reu.
3 Huu naa de hatahori Karisten nara marai Antiokia radenu Paulus asa
reni Yerusalem reu. Ara la'ok tungga dala madak, resik profensi Fenisia
ma profensi Samaria. Neu ara bei la'ok numa dalak naa, ara tuli-tuli
hatahori kamaherek kara uman. De ara tui no lutu-lelon rae, “Hatahori fo
ta Yahudir oo fali mai fo ramahere neu Lamatuak ena boe!” Basa hatahorir
ramanene rala naa, boe ma ramahoko.
4 Ara losa Yerusalem, basa Yesus hatahorin nara simbok kasa no malole.
Lamatuak nadenun nara ma lasi-lasi Karisten nara oo simbok kasa boe.
Basa boe ma Paulus asa tui basa hata fo Lamatuak tao neu sara ena, losa

† **14:23** Malangga saranik nai lalanek ia, nai dede'a Yunani nae, *presbuteros*. ✡ **15:1** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 12:3

hatahori laen no'uk ka oo tungga Lamatuak Yesus ena boe. Ma ara oo tui
sira nereresin la'e-neu sunat boe.
5 Hatahorir raa fo mana ramanene Paulus asa tutuin, hambu hatahori
Karisten Yahudi hida numa partei Farisi mai. Ara rambariik, de kokolak
rahere haran rae, “Nenene matalolole, ee! Mete ma hambu hatahori ta
Yahudi see a mesan, fo nae tungga Yesus, na, ara muste tungga ita dala-
hadan sunat, ma ita hadan hohoro-lalanen laen, fo Manetualain mesa kana
nakonda nesik ba'i Musa ena.”
6 Boe ma basa saranik kara rala harak fo Lamatuak nedenun nara, ma
lasi-lasi Karisten nara rakabua fo timba-tai dede'ak naa.
7 De ara ratuka dudu'ak no loa-narun. Mate'en, boe ma Petrus nambariik
de kokolak nae, “Toranoo nggara ein! Ei mesa ngga bubuluk mae,
fai bakahulun Manetualain dudu nala au numa ei taladam mara mai
ena, fo au uu tui-bengga Yesus Tutui Malolen neu hatahori ta Yahudir.
Manetualain oo nau fo ara ramahere neu Yesus boe.✡
8 Manetualain nalela ita hatahori dae-bafok esa-esak dalen. Ma Ana ndia
fee Ndia Dula-dale Malalaon neu sara, sama leo Ana fee neu ita ena. No
dalak naa, ita bubuluk tae, Manetualain oo simbok kasa boe.✡
9 Manetualain ta memete matak sira ro ita. Ana ta bibingga sira numa
ita mai. Ana tao nalalao dalen nara ena, nahuu ara oo ramahere neu Yesus
ena boe, sama leo Ana oo tao nalalao ita dalen boe.
10-11 De, talo bee? Mete ma Lamatuak simbok kasa ena, na, tao hata de
ita bei nau fua tamba bali, fo tao tamabera sara tenik dala-hadak sunat ia
bali? Naa te, mete ma ita tae kokolak tungga ndoon, na, ita to ita bei-ba'in
nara, ta lemba tabe'i basa ita anggaman hohoro-lalanen! Dadi ita boso
takasesetik kasa talo naa! Au ae atane talo ia: Lamatuak tao nasoi-nasoda
ita, nahuu ita tungga anggama hohoro-lalanen, do? Taa, hetu! Ana tao
nasoi-nasoda ita, nahuu Lamatuak Yesus sue-lai ma natudu dale susuen
neu ita. De, boso lilii-ndondou! Manetualain oo sue-lai ma natudu dale
susuen neu hatahori laen leo naak boe.”
12 Ara ramanene rala naa, boe ma ta hambu hatahori tamba seluk
dudu'ak bali.
Basa boe ma Paulus no Barnabas tui bali, tao hata de Lamatuak pake
sira ena. Ara tui tanda heran nara, ma hata ta hoho'ak, fo Manetualain
taon numa hatahori ta Yahudir taladan nara ena.
13 Ara tui basa, boe ma hatahori esa, nade Yakobis, nambariik de kokolak
nae, “Toranoo nggara ein! Ei nenene au dei!
14 Ka'a Pe'u* bei fo tui basa neu ita nae, Manetualain here nala hatahori
ta Yahudir ena, fo fee sara maso dadi reu Lamatuak Yesus nufanelun nara.
15 Naa ndaa no Manetualain mana to'u dede'an nara rafada memak kana
numa lele uluk mai ena. Ara surak ena rae:
16 ‘Ndaa no fain, Au fali mai.
Huu Au ae ambadedei falik mane Dauk parendan.
Ndia tititi-nonosin mana nakalulutuk naa ena,
Au ae ambededeik seluk kana, ma tao atean bali.
17-18 No tao talo naa, hatahori nusa-nusak laen nara oo mai sangga fo
ratonggo ro Au boe.
Au oo here ala sara ena, fo dadi neu Au hatahoring boe.
Te Manetualain kokolak talo naa numa lele uluk mai ena na!’✡
19-20 De numa au, Yakobis mai, talo ia: mete ma numa hatahori nusa-
nusak laen mai nae maso dadi Manetualain hatahorin, na, ita hatahori
Yahudir boso tao takasususak kasa. Ita boso tao tamabera sara, ma boso

---

✡ **15:7** Nedenuk kara Tutuin 10:1-43 ✡ **15:8** Nedenuk kara Tutuin 2:4; 10:44 * **15:14** Susura dede'a Yunani surak nae, ‘Simeon’. Simeon ma Simon naa, sama. Simeon/Simon naa, ndia Petrus naden laen. ✡ **15:17-18** Amos 9:11-12

tadenu sara fo tungga ita dala-hadan sunat. Dadi ita muste surak susurak esa, fo haitua fee sara tae, ara hae tungga basa ita hada Yahudi hohoro-lalanen lala'en. Ita oo fee nesenedak neu sara tae, ara boso la'ok sala ro hatahori fo ta sira sao toun do sira sao inan boe. Ara boso ra'a mbaa sosonggok. Ara ta bole ra'a banda daan. Ma ara ta bole ra'a mbaa banda mana matek neni hese nisak fo daan ta kalua heni sana.✡

21 Mete ma ita fee hohoro-lalanek talo ia, na, ia ta mata beuk. Hatahori no'uk ka bubuluk ena, ita hatahori Yahudir dala-hadan memak talo naa ena. Huu hohoro-lalanek kara ruma ba'i Musa mai naa, ita lees asa rai basa uma huhule-haradoik kara nai bee a mesan tungga-tungga fai hahae tao ue-osa. Dadi hatahori nusa-nusak laen no'uk ka bubuluk ena. Au kokolang ba'u kada naa. Makasi!”

Susurak soa-neu hatahori nusa-nusak ta Yahudi fo kamaherek kara

22 Basa boe ma Lamatuak nedenun ma lasi-lasik laen nara rala harak ro basa hatahori saranik marai Yerusalem fo rae redenu hatahori fo reu rafada sira nekeketun neu hatahori saranik nai bee a mesan. De ara sangga hatahori fo saranik kara fee hada-horomatak neun, fo mana nandaa no ues naa. Boe ma ara here rala hatahori dua. Esa nade Silas, ma esa bali nade Yudas (ara oo roken rae, Barsabas boe). Basa boe ma ara radenu dua sara reu sama-sama ro Paulus ma Barnabas.

23 Ara reni susurak fo fee hatahori nusa-nusak laen marai kota Antiokia, nai profensi Siria, losa dae dook manai profensi Kilikia. Susurak naa liin talo ia:

“Hara haitua neulauk numa ai, Lamatuak Yesus nedenun nara ma lasi-lasi Karisten laen nara marai ia, nai kota Yerusalem mai. Ai surak susurak ia fee ei, fo ai sue sama leo ai toranoo heli-helin.

24 Ai surak susurak ia, nahuu ai mamanene mae, hambu hatahori hida ruma Yerusalem ia mai fo reu ratonggo ro ei numa naa ena. Ara fee nenorik sadi ndaa, losa rakasususak ma tao pangganaa ei. Sadi ei bubuluk leo, ai ta madenu mita hatahorir raa.

25 Neu ai mamanene ena mae, hambu hatahorir fo rakasususak ei talo naa, ai makabubua nai ia fo timba-tai dede'ak naa. Ai mala harak ena, ma maketu basa dede'ak naa ena. Dadi hatematak ia ai here mala hatahorir fo reti rafada ei, ai nekeketun. Ara reti sama-sama ro Barnabas ma Paulus, fo ai suek kara.

26 Ita hatahori kaduan nara ia, ara lemba-rasaa doidosok, losa ela ba'uk ka mate sara. Ara hambu doidosok talo naa, nahuu ara tungga ita Lamatuan Yesus Karistus.

27 Dadi ai madenu Yudas no Silas, mita fo ara reti rafada ei susurak ia isin.

28 Manetualain Dula-dale Malalaon nafada ai ena, ma ai basa ngga makaheik talo naa mae, ei hae tungga basa ai dala-hada Yahudin nara, ha'i netuduk leo dala-hada sunat. Dala-hadak kara raa tao ramabera hie-hie a mesan neu ei. Tehuu hambu dede'ak esa do dua, fo memak ei muste masanedak kasa:

29 Boso la'ok sala mia hatahori fo ta o sao toum do ta o sao inam.
Boso mi'a mbaa sosonggok
Boso mi'a banda daan
Ma boso mi'a mbaa banda mates neni hese nisak, losa daan ta kalua heni sana.

Mete ma ei manea mala ei aom numa basa dede'ak kara raa mai, na, ei ta tao nunute ei toranoo Karisten Yahudir. No dalak naa, ei bisa dadi bua-aok malole esa mia sara. Ai susuram ia, ba'uk kada naa. Soda-molek.”

✡ **15:19-20** Kalua numa Masir mai 34:15-17; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 17:10-16; 18:6-23

30 Ara simbo rala susurak naa, boe ma Paulus asa rate'a, de ara la'o reni
kota Antiokia reu. Losa naa, ara rakabubua rala basa hatahori saranik
kara, de ara fee susurak naa neu sara.
31 Neu ara lees basa susurak naa isin, boe ma basa sara ramahoko, nahuu
susurak naa isin tao natea dalen nara ena.
32 Yudas no Silas oo dadi reu Lamatuak mana to'u dede'an boe. Dua
sara tui no'uk ka neu hatahori kamaherek kara maruma kota naa. Ara fee
nenori-nefadak ma ratetea hatahorir raa dalen.
33 Neu dua sara leo doo-doo numa naa ena, boe ma hatahori saranik kara
maruma Antiokia rakambo'ik kasa fali reni hatahori mana madenu sara
raa reu. Ara mbo'i dua sara fali ro sodak.
34 [Tehuu Silas nau leo nakandoo nai kada Antiokia.]†
35 Paulus no Barnabas leo doo-doo numa naa. Ara oo tulu-fali hatahori
laen fo mana fee nenorik la'e-neu Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan boe.

Paulus no Barnabas rabinggak

36 Neu Paulus no Barnabas leo doo-doo numa Antiokia, boe ma Paulus
kokolak neu Barnabas nae, “Ka'a! Mai fo ita fali teni basa mamanak kara
fo fai maneuk kara ita tuli tita sara naa teu. Ita teu tiro-dangga soba ita
hatahori kamaheren nara masodan. Ara talo bee ena, ee? Te hatahori iar
bei ta dook ka ramahere neu Lamatuak Yesus. Fai maneuk kara ita mulai
tanori sara ena. Dadi mai fo ita teu tiro-dangga sara.”
37 Barnabas namanene Paulus noke talo naa, boe ma ana nakahu'u a.
Barnabas nau fo Yohanis tungga no sara. (Ara oo roke Yohanis ia rae,
Markus boe).
38 Tehuu Paulus ta nau. Huu fai maneuk kara Markus nalai la'o ela sara
ruma profensi Pamfilia.✡
39 Paulus no Barnabas rasimbo bafak rala no'un seli talo naa, losa dua
sara rabinggak. Boe ma Barnabas noke no Markus, fo dua sara sa'e ofak
losa pulu Siprus.
40 Tehuu Paulus noke no Silas. Neu ara rae la'o, hatahori kamaherek
kara maruma Antiokia naa hule-haradoi neu Lamatuak fo nanea sara, ma
Ana oo natudu dale susuen neu sara boe. Ara hule-haradoi basa, boe ma
dua sara la'o.
41 Ara reu la'o ndule profensi Siria ma profensi Kilikia. Nai mamanak
bee a mesan ara ratetea hatahori kamaherek kara dalen.

16

Timotius neu nakabua no Paulus ma Silas

1 Basa boe ma Paulus asa la'o rakandoo fo rakahuluk reni kota Derbe reu.
Numa naa mai, ara la'o rakandoo reni kota Listra reu. Numa kota naa, ara
ratonggo ro hatahori ta'e anak esa, nade Timotius. Aman hatahori Yunani.
Tehuu inan hatahori Yahudi fo namahere neu Yesus ena. Timotius oo dadi
neu Yesus hatahorin ena boe.
2 Basa hatahori kamaherek kara marai kota Listra ma kota Ikonium
bubuluk rae, Timotius naa, hatahori neulauk.
3 Paulus nau fo Timotius tungga sara. Tehuu hambu hatahori Yahudir
ruma naa, fo bubuluk rae, Timotius aman hatahori Yunani, de ana bei
ta sunat tungga dala-hada Yahudi. Huu naa de Paulus ator fo ara sunat
Timotius.*

---

† **15:34** Susura dede'a Yunani ketuk ta surak lalanek ka-34 ia. ✡ **15:38** Nedenuk kara Tutuin 13:13

* **16:3** Paulus bubuluk nae, hatahori see bei ta sunat, na, ana ta bole maso neni hatahori Yahudir uma huhule-haradoin neu. Mete ma Timotius nau sou Paulus fo tui-bengga Yesus Tutui Malolen neu hatahori Yahudir, na, ana muste sunat dei. No dalak naa, ana bisa maso kalua no mudak neni hatahori Yahudir taladan neu.

4 Basa boe ma ara la'o numa mamanak esa mai reni mamanak esa reu
fo rafada nekeketuk naa, fo Lamatuak Yesus nedenun ma lasi-lasi Karisten
nara raketu ralan numa Yerusalem ena.
5 No dalak naa, ara tao tamba ratea hatahori kamaherek kara dalen.
Tungga faik hatahori beuk fo kamaherek kara tamba ramano'u.

Paulus hambu nonokek neni Makedonia neu

6 Basa boe ma Paulus asa la'o rakandoo reni profensi Frigia ma profensi
Galatia reu, nahuu Manetualain Dula-dale Malalaon ka'i sara fo ara boso
reu tui-bengga Lamatuak Tutui Malolen nai profensi Asia.
7 Neu ara losa nusak esa natoo no profensi Misia, boe ma ara rae soba
maso reni profensi Bitinia reu. Tehuu Yesus Dula-dalen ka'i sara, fo boso
naa reu.†
8 Basa boe ma ara la'o resik profensi Misia, de ara konda losa kota Troas
nai tasi tatain.
9 Le'odaen naa, Manetualain fee ninitak neu Paulus sama leo nai me'is
dale. Ana mete-nita hatahori esa nambariik numa tasi serik, numa
profensi esa, nade Makedonia. Hatahori naa bolu noke tutulu-fafalik nae,
“Papa! Ia mai fo tulu-fali ai dei!”
10 Paulus mete-nita talo naa, boe ma ai‡ maketu fo ai meni Makedonia
miu. Ai du'a mae, memak naa Manetualain ndia nadenu fo ai miu mafada
Ndia Eno-dala Masodan neu hatahorir marai tasi serik. Huu naa de Ana
ka'i ai fo ta bole meni mamanak laen miu.

Mama Lidia namahere neu Lamatuak Yesus numa kota Felipi

11 Basa boe ma numa kota Troas mai ai sa'e ofak meni pulu kadi'ik esa
miu, nade Samotrake. Neu be'e-main, ai sa'e ofak makandoo losa kota esa,
nade Neapolis. Boe ma ai konda numa naa.
12 Numa naa mai, ai la'o tungga mada lai meni kota mo'ok esa miu,
nade Felipi. (Felipi naa, kota kaneas nai profensi Makedonia; man-parenda
Roma oo to'u koasa nai naa boe.) Ai leo faik hida numa naa.
13 Ndaa no hatahori Yahudi fai hahae tao ue-osan, ai miu sangga hatahori
Yahudir mamana huhule-haradoin. Tungga ai nekendandaan, na, mamana
huhule-haradoik naa nai lee tatain. Dadi ai la'o kalua mala faa numa kota
mai, losa ai hambu lee esa. Numa naa, ai matonggo mia inak hida.§ De ai
manggatuuk kola-kola mia sara.
14 Numa basa inak kara raa mai, hambu esa, nade Lidia. Ana numa kota
esa dook ka nai profensi Asia mai, nade Tiatira. Inak ia nase'o tema mbila
maranggeo mabelin seli neu hatahori mo'o-inahuuk kara. Ana manggate
hule-haradoi neu Manetualain. Dadi neu ana namanene Paulus kokolan,
ana simbok memak kana.
15 Basa boe ma ai sarani memak mama Lidia no basa uma isin nara.
Sarani basa, boe ma ana noke ai nae, “Ama nggara ein. Mete ma ei du'a
mae, au ia amahere tebe-tebe neu Lamatuak Yesus ena, na, ei mai sunggu
taak nai ai uman dei.” Ana kokoe nakandoo, de losa mate'en ai tungga.

Ara sese Paulus no Silas reni bui dale reu numa kota Felipi

16 Faik esa, neu ai bei la'o meni mamana huhule-haradoik miu, boe ma
ai matonggo mia ana fetok esa numa dalak. Ndia naa, hatahori ata-daton.
Ana pake nitu koasan, losa ana bisa nafada hatahori ua-nalen. Ana oo bisa

---

† **16:7** Hatematak ia profensir fo fai bakahulun ara rae, Frigia, Galatia, Asia, Misia ma Bitinia, basa sara rai negara Turki. ‡ **16:10** Nai tutuik ia dale, mulai pake dede'a de'ek ‘ai’ nai ia, nahuu Lukas neu nakabua no Paulus asa nai ia ena. Lukas ndia surak buku ia. § **16:13** Tungga hohoro-lalanek, muste hambu hatahori touk Yahudi 10, dei fo bisa tao uma huhule-haradoik. Ara ta reke inak kara. Huu hambu inak hida hule-haradoi numa lee Gangites tatain, de ita bubuluk nai kota Felipi hatahori tou Yahudi kada ba'u anak ka.

bubuluk mandadik esa huu-su'un numa bee mai. De hatahori no'uk ka soa feen doik fo roke tulun tiro sira ua-nalen. Tehuu doik kara raa, ana fetok naa lamatuan nara ndia hambu basa sara, losa ara ramasu'i.
17 Faik naa, neu ai bei la'o numa dalak, ana fetok naa kada tungga nakandoo no ai. Boe ma ana eki nae, “Hatahori iar, Manetualain mana Demak Mate'en neondan nara. Ara mai fo nau ratudu dalak rae, tao talo bee fo hatahori bisa hambu masoi-masodak, ma rakambo'ik numa sala-singgon nara mai!”

18 Ana fetok naa tao talo naa losa faik hida dalen. Leo-leo kada naa boe ma Paulus mbera namanene ana fetok naa e'ekin. Boe ma ana hekor mbali ana fetok naa, de mete nakateteek kana, boe ma ana parenda nitu naa nae, “Heeh! O nitu manggarauk! No Lamatuak Yesus koasan, au parenda o, kalua numa ana fetok ia mai, hatematak ia boe!” Paulus kokolak basa talo naa, boe ma nitu naa kalua tutik ka.

19 Neu ana fetok naa lamatuan nara bubuluk rae, sira ata-daton mopo koasan ena, boe ma ramanasa, nahuu ara ta hambu doik bali. Boe ma ara to'u rala Paulus no Silas, de le'a ro sara reni pasar reu, nai mamanak fo ara rasi'e paken fo raole dede'ak.
20 Numa naa, ara eki rahere rae, “Hatahori iar mai fo rakalulutu ita kotan. Naa te sira ta hatahori ruma ia mai. Sira ia, hatahori Yahudir ruma dae dook mai fo soa kada tao mue-anggik nai ia!
21 Ara oo ranori hatahorir boe rae, ita boso tao matak neu man-parenda Roma hohoro-lalanen nara, fo tungga kada sira hohoro-lalanen.”

22 Hatahori no'uk ka ramanene rala naa, boe ma ara ramue-anggik, de ara reu popoko Paulus no Silas. Boe ma mana maketu-maladi dede'ak kara maruma naa radenu hatahorir reu sii heni dua sara bualo'a-papaken, basa boe ma ara filo sara.
23 Ara filo rakamiminak Paulus no Silas, basa boe ma ara tee sara reni bui dale reu. Ara radenu komedan mana manea numa naa, fo nanea natalolole hatahori kaduak kara raa. Boso losak ara ralai.
24 Komedan mana manea namanene nala naa, boe ma ana sese sara reni kama esa dale reu, nai bui naa taladan. Boe ma ana kabi ein nara pake langge ai.

25 Nai rarain neu le'odae fai ba'e dua, boe ma Paulus no Silas hule-haradoi ma soda fo koa-kio neu Manetualain. Hatahori bui laen nara maruma naar ramanene sira sosodan naa.
26 Nggengger neu ma dae nanggenggo mo'on seli, losa uma bui naa katematuan oo nanggenggo boe. Ma lelesun neni soik loak. Boe ma basa hatahori buir rante besin nara oo mbo'i heni sara boe.
27 Faik naa, komedan mana manea bui oo nggengger de nambadeik, boe ma ana mete neu bui naa lelesun basa sara neni soik loak boe. Ana mete-nita naa, boe ma nae fama te basa hatahori buir ralai ena. De ana lesu nala felan, fo nae hala aon.
28 Tehuu Paulus eki nahere haran ma ka'in nae, “Papa, ee! Boso hala aom! Ai basa ngga bei ndia ia!”

29 Komedan mana manea bui namanene harak naa, boe ma ana namata'u nalan seli, ma namananauk kana. Basa boe ma ana nadenu fo ara reni feen a'i mbele, de ana nalaik maso neni bui naa dale neu, ma ao-inan dere bebe-bebe. Ana neu de sendek luu-langgan neu Paulus ma Silas ein nara.
30 Boe ma ana noo sara kalua numa bui dale mai, de natane nae, “Ama nggara ein. Au ia, susa alan seli. Au muste tao hata fo au bisa akambo'ik numa susar ia mai?”

31 Paulus asa raselu rae, “Dalan talo ia: o mamahere neu Lamatuak
Yesus, fo neu ko Ana tao nasoi-nasoda o. Leo naak oo basa o uma isim
mara boe.”
32 Boe ma Paulus no Silas kokolak ro komedan bui naa, ma basa uma
isin nara. Ara rafada Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan neu sara.
33 Le'odae fai ba'e dua lenak, boe ma komedan bui naa noke no Paulus
ma Silas fo reu tao ralao dua sara hinan, huu ara hambu fifilok ndia afik
ka naa. Basa boe ma Paulus asa sarani komedan naa no basa uma isin
nara.
34 Basa de komedan naa noo sara reni ndia uman reu, fo fee sara
ra'a-rinu. Ana no basa nufanelun nara ramahoko ralan seli, nahuu ara
ramahere neu Manetualain ena.
35 Neu bei huhua anan, boe ma mana maketu-maladi dede'ak kara haitua
hara heheluk neni komedan bui naa neu, fo radenun nakambo'ik Paulus
asa numa bui dale mai.
36 Komedan bui namanene nala naa, boe ma ana nafada hara heheluk
naa neu Paulus nae, “Papa nggara ein. Hatahori mo'o-inahuuk kara raketu
ena fo rakambo'ik ei. Dadi papa sara fali no sodak leo.”
37 Paulus namanene nala naa, boe ma ana ta nau simbok no malole.
De ana nafada nasafali neu mana manear fo mana reni hara heheluk
bebeik kara naa nae, “Boso tao talo naa! Te air ia, hatahori Romar. De ai
moke mahere ai haak! Man-parendar muste maole ai dede'am ia, tungga
hohoro-lalanek. Tungga ndoon, na, muste nenggetuuk parisa dei, basa dei
fo hukun hatahori. Tehuu ara ta tao talo naa. Ara ta ranggatuuk parisa
dei, do, sangga bubuluk ai salan hata, tehuu ara filo rakamiminak ai numa
hatahori no'uk ka matan. Ta hambu huun hata esa boe na, tehuu ara tee
ai meni bui dale miu. Ia manggaledo ndoos ena, ara lena-langga man-
parenda Roma hohoro-lalanen. Basa boe ma hatematak ia, ara nau kalua
heni ai no neneek numa bui dale mai, mita fo hatahorir ta bubuluk rae, ai
salan hata? Ta bisa talo naa! Madenu malanggan nara raa mesa kasa mai
fo rakambo'ik ai. Talo naa dei, dei fo ai simbok.”
38 Neu mana manear raa reu tui falik Paulus kokolan naa, malanggan
nara bubuluk rala rae, dua sara hatahori Romar, de raena haak. Boe ma
ara ramata'u ralan seli.
39 De hatahori mo'o-inahuuk kara reni bui mai, fo rataa sira salan nara,
ma roke ambon neu Paulus no Silas. Basa boe ma ara kalua heni dua sara
ruma bui dale mai, de ara roke fo ara la'o ela kota naa.
40 Ara kalua numa bui dale mai, boe ma Paulus asa reni mama Lidia
uman reu. Numa naa, ara rakabua ro hatahori kamaherek kara. Ara
ranori sara ma tao ratea dalen nara seluk la'e esa bali. Basa boe ma ara
la'o ela kota naa.

17

Paulus asa reni kota Tesalonika reu

1 Basa boe ma Paulus no Silas asa la'ok rakandoo. Ara la'o resik kota
esa, nade Amfipolis. Boe ma reni kota laen reu, nade Apolonia. Numa naa
mai, ara la'o rakandoo losa kota Tesalonika. Nai kota naa, hambu uma
huhule-haradoik Yahudi esa.
2 Mete ma ara losa mamanak esa fo hambu uma huhule-haradoik nai
naa, ndaa no fai hahae tao ue-osa, na, Paulus nasi'e maso fo tungga hule-
haradoi no hatahorir. Numa Tesalonika, ana oo maso neni sira uma
huhule-haradoin neu boe. Boe ma ana natuka dudu'ak no sira marai naa,
pake Manetualain Dede'a-kokolan. Ana tungga hule-haradoi no sara talo
naa, tungga fai hahae tao ue-osa losa menggu telu tungga-tungga.
3 Ana nafada sara nae, “Mete ma ita parisa tatalole nai Manetualain
Susura Malalaon naa, na, ita bubuluk tae, ara rafada memak kana numa

lele uluk mai ena rae, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai naa ena, neu ko Ana hambu susa-sonak no'uk ka. Mate'en te Ana mate. Tehuu basa naa, Manetualain pake Ndia koasan fo tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Hatematak ia ita bubuluk ena tae, Hatahori fo Manetualain helu-bartaak naa, ndia Yesus!”

4 Ara ramanene rala naa, boe ma hambu hatahori Yahudir fo mana simbok Paulus kokolan, reu rakabua ro Paulus asa. Numa hatahorir mana simbok kara raa, hambu hatahori Yunani no'uk ka oo hii ralan seli neu Lamatuak ena, ma hambu inak hida fo lele'a-nonoren mo'ok ka rai kota naa boe.

5 Tehuu hatahori Yahudi malanggan nara maruma naa rasakele ma dalen nara mbiri. De ara dudunggu mana loro-kook kara fo ara tao mue-anggik. Neu hatahorir rakabua no'uk ka ena, boe ma ara mulai tao mue-anggik numa kota naa. Ara sangga Paulus no Silas fo rae le'a ro sara reni hatahori no'uk mana tao mue-anggik kara raa reu. Basa boe ma reu nggafu fee Yason uman, nahuu Paulus no Silas leo taak numa naa.

6-7 Tehuu ara ta hambu Paulus asa ruma naa. Basa boe ma ara le'a ro Yason ma hatahori kamaherek laen nara hida reni mamana neole dede'ak reu. Ara rakasasa'ek salak neu Yason asa rae, “Hatematak ia hambu hatahorir mai nai ita kotan ena. Hatahorir raa reni bee a reu, na, ara tao mue-anggik nai naa! Hatematak ia ara mai fo bonggar rakalulutu ita hohoro-lalanen nai ia, de ara nggatin no sira hohoro-lalanen nara! Yason ia, ana simbo nala hatahorir ia fo leo taak nai ndia uman! Basa sara laban ita hohoro-lalanen, nahuu ara ta nau manaku neu mane ina-huuk, keser. Ara kada nau manaku neu sira malangga ina-huun esa, nade Yesus.”

8 Hatahori mo'o-inahuuk kara ma hatahorir maruma naa ramanene rala naa, boe ma dudu'an nara mulai tasibu-ribu.

9 Boe ma hatahori mo'o-inahuuk kara maruma kota naa radenu Yason no hatahori kamaherek kara fo bae doik dadi tanda nemeheherek rae, sira ta tao mue-anggik bali, ma ara tao hehelu-bartaak fo sira ta bole ralai. Ara bae basa doik, boe ma hatahorir raa mbo'i Yason asa reu.

Paulus asa reni kota Berea reu

10 Le'odaen naa, hatahori kamaherek kara maruma kota Tesalonika dudu'a rae, malole lenak sira radenu Paulus no Silas reni mamanak laen reu. Boe ma ara radenu dua sara reni kota esa reu, nade Berea. Losa naa, ara maso reni hatahori Yahudi uma huhule-haradoin dale reu.

11 Tehuu hatahori Yahudir maruma Berea naa, ta sama leo hatahorir marai Tesalonika. Hatahori iar, ara hii ralan seli nenene ma ara nau simbok Paulus asa kokolan. Sira maruma Berea naa, nenene ratalolole Paulus asa ma ara ranori tebe-tebe Manetualain Susura Malalaon. Ara nau sangga bubuluk Paulus asa kokolan naa tebe do taa. De hatu-leledon ara parisa no lutu-lelon Manetualain Susura Malalaon.

12 Huu naa de hatahori Yahudi no'uk ka maruma naa ramahere neu Yesus. Leo naak oo hatahori Yunanir boe. Sira mana ramahere neu Lamatuak Yesus naa, lele'a-nonoren nara mo'ok ka. Hambu inak ma touk boe.

13 Tehuu neu hatahori Yahudir maruma Tesalonika mai, ramanene rae, Paulus asa fee nenorik la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan nai Berea, boe ma ara tungga reu, de dudunggu hatahorir fo tao mue-anggik numa naa bali.

14 Huu naa de hatahori kamaherek kara marai Berea roke lai-lai roo Paulus neni tasi tatain neu. Tehuu Timotius no Silas leo rakandoo numa Berea.

15 Hatahorir raa ro Paulus losa kota esa, nade Atena. Basa boe ma ara la'o elan numa naa, de fali reni Berea reu. Ara reni hara heheluk numa Paulus mai nae, Silas no Timotius reu lai-lai fo rakabua ro ndia.

Paulus numa kota mo'ok Atena

16 Neu Paulus nahani neu Silas no Timotius fo reni Atena mai, dalen
sona, nahuu ana mete-nita nai kota naa, hambu mamana sosonggok sudi
nai bee.
17 Tehuu numa naa, hambu hatahori Yahudi hida ma hatahori ta Yahudi
hida bali fo soa hule-haradoi neu Manetualain. Paulus maso neni sira uma
huhule-haradoin neu, fo ana natuka dudu'ak no sara. Tungga faik, ana oo
neni pasar neu boe, fo kola-kola no sudi see mana maik nai naa.
18 Boe ma ana nakaseseluk dede'ak no meser hida numa bua-aok dua
mai nai kota naa, ndia Epikorus bua-aon ma Stoa bua-aon.* Tehuu neu
ana kokolak la'e-neu Yesus nae, Ndia naa, nasoda fali numa mamaten
mai ena, boe ma hambu numa sira mai ketuk rasapura amben, ma rae,
“Phueh! Memak hatahori mana ombo koson ba'in!” Ketuk oo rakatitiik
boe rae, “Hatahori ia nae nakasesetik ai fo songgo-tanggu neu sira dewa
fe'en nara!”
19-21 Hatahori Atena, ma hatahori deak mana leo numa kota naa, mete
ma ara ramanene sadi ka hata fo beuk, ha'i netuduk leo nenori beuk, do,
dudu'a beuk, na, sira hatahori malelan nara rasi'e ranggatuuk rakabua nai
lete anak esa, nade Areopagus fo ratuka dudu'ak no loa-narun. Hambu
numa sira mai roke roo Paulus neni naa neu, boe ma ara roken rae, “Soba
mafada ai nenori beuk naa dei! Te o kokolak dede'a beuk fo tao mala ai
pangganaa faa. Dadi ai moke fo o kokolak tamba faa bali, mita fo ai bisa
malela.”
22-23 Basa boe ma Paulus nambariik de kokolak nae, “Basa hatahori Atena
rein! Au la'o ndule basa ei kotam ia ena, de au mete-ita ae, memak
ei manggate makalala'ok anggama. Au mete-ita ei mamana sosonggom
mara sudi rai bee. Tehuu au mete-ita batu sosonggok esa neni surak nae,
‘Sosonggok ia soa-neu dewa fo ita ta talela sana.’ Sosoa-ndandaan nae, ei
songgo-tanggu neu Manetualain ena, tehuu ei bei ta malela Ndia. Ndia ia,
ndia au tui-benggan neu ei.
24 Ndia ia, ndia nakadadadik lalai no dae-inak, no basa oe-isin lala'en.
Ndia oo naena haak fo parenda basa hata fo marai lalai ma dae-inak boe.
Dadi Ana ta leo nai uma sosonggok fo hatahori dae-bafok taok.
25 Ana ndia fee ani hahaek, ma fee masodak neu ita hatahori dae-bafok.
Keke'un, Ana ndia fee basa hata fo ita to'ak. Tehuu Ndia mesa kana ta to'a
hata esa boe na. Dadi hatahori dae-bafok ta bisa tulun Ndia.✡
26 Numa kada hatahori esa mai, Ana nakadadadik basa hatahori nusa-
nusak nai dae-inak katematuan. Ana ba'e fee hatahori nusa-nusak kara
esa-esak nonook dae oen. Ma Ana ndia koladu fo hatahori nusa-nusak
kara mori-dadi, ma ara rakalulutu, esa-esak no ndia fai henggeneen.
27 Ana tao talo naa, nahuu Ana nau ita hatahori dae-bafok sanggan fo
talela Ndia no neulauk. Hatahori dae-bafok memak sangga-sangga, fama
ko ara bisa ratonggo roon. Naa te Ana ta nai dook ka numa ita mai.
28 Hambu hatahori kokolak rita rae,
‘Ita hahaen, huun memak numa Ndia mai.
Ita masodan, okan memak numa Ndia mai.’
Hambu ei mana tao binim mara oo kokolak rita ena boe rae,
‘Ita tasoda, nahuu ndia.
Huu naa de ita dadi teu ndia tititi-nonosin.’

---

* **17:18** Hatahori numa Epikorus bua-aon ia mai, ara tungga meser esa, nade Epikorus. Ana fee nenorik nae, nenenin lenak mate'en ndia masodak fo malole, ndia kada nemeda nemehokok. Hae tao matak neu dede'ak laen. Ma hatahori numa Stoa bua-aon mai, ara tungga meser laen esa, nade Seno. Ana fee nenorik nae, hatahori muste bubuluk nanea natalolole ndia aon, boe ma koladu ndia dudu'an, losa ana ta bisa nameda hedis hata-hata bali. ✡ **17:25** 1 Mane-manek kara 8:27; Yesaya 42:5; Nedenuk kara Tutuin 7:49

29 Naa memak tebe. Ita basa ngga ia, Manetualain tititi-nonosin. De boso
du'a mae, Manetualain sama leo patong sosonggok fo hatahori dae-bafok
bisa dokin numa lilo mbilas, do lilo fulak, do batu mai tungga sira mesa
kasa dudu'an.
30 Lele uluk, memak hatahori dae-bafok bei ta nalela dede'ak ia. Huu
naa de Manetualain ela sara leo-la'o tungga sira nggoa beben naa. Tehuu
hatematak ia Ana ta nau ita leo-la'o talo naa bali. Huu naa de Ana parenda
nae, ita muste mbia-sokolaa heni sosonggok kara raa, boe ma teu tungga
Ndia leo.
31 Ndia oo henggenee faik esa ena, fo Ana huku-doki basa dae-bafok ia oe-
isin lala'en, nahuu sala-singgon nara. Ma Ana henggenee memak Hatahori
esa dadi neu Ndia Mana Maketu-maladi Dede'an. Neu ko Hatahori naa
naketu huku-dokik tungga ndoon. Hatematak ia manggaledok ena, Mana
Maketu-maladi Dedeak naa, ndia see. Hatahori naa, ndia Ana mate ena,
tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai ena."
32 Tehuu neu hatahorir fo mana rakabua ruma naa ramanene Paulus
nae, "hambu Hatahori nasoda fali numa mamaten mai", boe ma ara hika
rakatitiik kana. Tehuu hambu hatahori hida oo tao matak neun boe. Ara
rafada Paulus rae, "Ai bei hii nenene papa kokolak la'e-neu dede'ak naa
bali. Tehuu la'e esa bali dei."
33 Basa boe ma Paulus la'o ela mamanak naa.
34 Tehuu hambu ketuk reu rakabua roon, nahuu ara ramahere neu
Lamatuak Yesus ena. Numa sira mai, hambu esa uen soa naole dede'ak
nai Areopagus, nade Dionisius. Ma inak esa, nade Damaris. Ma hatahori
laen hida bali fo tungga sama-sama ro sara.

18

Paulus nalela aok no ka'a inak Priskila ma ka'a Akila numa kota Korentus

1-3 Lelek naa, hambu mane ina-huuk man-parenda Roma, nade Klaudius.
Ana namanasa hatahori Yahudir, de ana husi kalua heni sara ruma kota
Roma mai, nai profensi Italia. Boe ma ara sasarak sudi bee reu. Hambu
hatahori Yahudi esa, nade Akila, no saon nade Priskila. Dua sara tungga
ralai kalua numa profensi Italia mai, reni kota esa reu, nade Korentus.
Akila ia nusa huun ndia profensi Pontus. Ndia ue-osan, ndia soa tao sudi
hata numa banda rouk mai.
Faik naa, Paulus oo la'o ela kota Atena, de ana neni kota Korentus neu
boe. Numa naa, Paulus nalela aok no Akila ma Priskila, te ndia oo soa tao
sudi hata numa banda rouk mai boe. Ara leo sama-sama, ma ara raue-osa
sama-sama.
4 Mete ma losa hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan ena, na, Paulus
maso neni sira uma huhule-haradoin dale neu. Numa naa, ana soba fufudi
hatahori Yahudir, ma hatahori laen nara fo ramahere neu Lamatuak Yesus.
5 Tehuu neu Silas no Timotius ruma profensi Makedonia mai, boe ma
Paulus hahae tao ues banda rouk. Hatu-leledok ana ta nala neun nafada
hatahori Yahudir nae, "Hatahori fo ita basa ngga tahanin numa lele uluk
fo Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai naa ena, Ana mai ena. Ndia
Yesus!"
6 Tehuu hambu hatahori Yahudir fo laban rakandoo neu Paulus, ma ara
kada kokolak rakatutudak kana. Boe ma Paulus nggafu heni afu numa
bualo'a-papaken mai, fo dadi tanda nae, ndia ta nau tao matak neu sara
ena bali, nahuu ara ta nau simbok Hara Lii Malole fo ndia tui-bengga neu
sara. Boe ma ana kokolak nae, "Eir ia, sudi selik kana! Ei tao mambake
ei ndi'i doom mara! Tehuu elan numa naa leo! Neu ko ei mesa ngga ndia
lemba-masaa ei sala-singgom. Au ta aena neselu-netaak ua ei bali. Mulai

hatematak ia, au ta koladu hata-hata bali ua ei hatahori Yahudir. Au nau uu anori hatahori nusa-nusak laen nara fo hatahori ta Yahudir."
7 Hambu uma esa nai uma huhule-haradoik naa boboan. Tenu uma naa naden, Titius Yustus. Ndia hatahori ta Yahudi, tehuu ndia dalen hii nalan seli neu Manetualain. De neu Paulus nasadea la'o ela hatahori Yahudir, boe ma ana maso neni ama Titius uman dale neu.
8 Ta dook ka boe ma malangga uma huhule-haradoik naa namahere neu Lamatuak Yesus. Ndia naden Krispus. Basa ndia uma isin nara oo ramahere sama-sama ro hatahori Korentus laen nara, fo mana ramanene Paulus kokolan boe. Basa boe ma Paulus ator fo sarani basa sara.
9 Le'odaek esa, nok bali nai me'is dale, Paulus namanene Manetualain kokolak nae, "Paulus! O hae mamata'u, ma o dalem hae monda-ma'a neu ue-osa ia, te o neselu-netaam bei ta basa sana. O muste fee nenorik makandoo neu hatahori iar muni Au Tutui Maloleng.
10 Masaneda, ee! Ta kada o mesa ngga maue-osa. Huu Au sama-sama ua o. Leo mae hatahorir rae rakasususak o, tehuu Au ambariik ahere ua o. Ma Au loti-mete o hatu-leledon. Boso lilii-ndondou, nai kota ia Au hatahoring no'uk ka."
11 Paulus namanene nala naa, boe ma ana leo nala dook ka numa kota Korentus. Ana fee nenorik la'e-neu Lamatuak Eno-dala Masodan numa naa, losa teuk esa seserik.
12 Lelek naa, ara so'uk hatahori esa, fo dadi neu nggubenor numa profensi Akaya. Naden Galio.* Hambu hatahori Yahudi hida oo rala harak fo le'a roo Paulus neni nggubenor neu numa mamana neole dede'ak.
13 De ara kalaak la'e-neu Paulus rae, "Hatahori ia fufudi nala hatahori no'uk ka ena, fo ara tungga anggama beuk. Naa te man-parenda Roma ta manaku anggama naa!"
14 Tehuu neu Paulus nae buka bafan fo nasala'e aon, boe ma nggubenor nggero tutik ndia kokolan. Ana ka'i-ore memak hatahorir fo mana kalaak Paulus naa nae, "Heeh! Ei hatahori Yahudir, pasa ndi'i doom mara, ee! Mete ma ei mae meni dede'ak hatahori tao manggarauk, do, hatahori esa nakanisa esa, na, au muste nenene ei dede'am.
15 Tehuu dede'ak fo ei menik ia, ei dede'a uma dalem! Ei mareresi la'e-neu kada anggama Yahudi hohoro-lalanen, no ndia dede'a-kokolan ma ndia naden nara. Dede'ak naa, man-parenda manai ia ta koladu naa!"†
16 Basa boe ma nggubenor naa husi kalua heni sara ruma mamana neole dede'ak naa mai.
17 Boe ma hatahori Yunanir maruma naa humu rala hatahori esa, nade Sostenes. Hatahori naa, hatahori Yahudi uma huhule-haradoin malanggan. De ara le'a renin fo popokon numa nggubenor matan. Tehuu nggubenor ta mbali sara.

Numa Korentus mai, Paulus neu seluk bali neni kota Antiokia nai profensi Siria neu

18-19 Basa boe ma Paulus leo nakandoo numa kota Korentus. Tehuu doo-doo boe ma ana nate'a la'o ela hatahori kamaherek kara maruma naa. Basa de ana no Priskila ma Akila reni kota esa neu, nade Kengkrea fo rahani ofak. Numa naa, Paulus keu namboli langgan fo dadi neu tanda nae, hata fo fai bakahulun ana helu-bartaa neu Lamatuak ena, hatematak ia ana tao nabasan ena.‡ Basa boe ma ara sa'e ofak reni kota Epesus reu.

---

* **18:12** Tungga susurak nai batu esa, ara so'u rala Galio dadi neu nggubenor numa Akaya naa, neu bulak Juli, teuk ka-51. † **18:15** Hatahori Yahudir soa radede'a la'e-neu tutui tititi-nonosik. ‡ **18:18-19** Mete ma hambu hatahori Yahudi fo nau so'uk helu-bartaak no Manetualain, na, ana muste puasa. Mete ma ana tao nabasa helu-bartaak naa ena, na, ana keu namboli langgan. Mete nai *Susura Rerekek* 6:18.

Ara losa naa, de ara konda numa ofak naa mai. Boe ma Paulus la'o ela nonoo kaduan nara raa, de ana maso neni hatahori Yahudi uma huhule-haradoin dale neu. Numa naa ana natuka dudu'ak no hatahori Yahudir.
20 Ara kola-kola talo naa, boe ma hatahori Yahudir roke fo Paulus leo nala dook ka faa no sara. Tehuu ana timba heni nonoken nara no na'u-na'un.
21 Boe ma ana nate'a nae, “Toranoo susue nggara ein! Ei boso ha'i dalek, ee! Mete ma Lamatuak buka dalak, na, dei fo au fali mai tiro-dangga ei bali.” Ana kokolak basa talo naa, boe ma ana la'o ela Epesus.§
22 Ana sa'e ofak de nakandoo losa kota Kesarea. Ana konda numa naa. Boe ma ana nda'e neni Yerusalem neu, fo fee hara masodak neu hatahori kamaherek kara maruma naa. Basa de ana fali neni kota Antiokia neu.
23 Ana leo doo-doo faa numa naa, boe ma ana la'o, de neu la'o ndule basa profensi Galatia ma profensi Frigia. Numa naa, ana tao natea hatahori kamaherek kara dalen.

Apolos numa kota Epesus ma kota Korentus

24 Faik naa, hatahori Yahudi esa numa kota Aleksandria manai profensi Masir mai. Naden Apolos. Hatahori naa mana kokolak nalela dede'ak. Ana oo bubuluk losa lutu-lelon Manetulain Susuran isin boe. Ana dei fo losa nai kota Epesus.
25 Ana namanene nita tutuik la'e-neu Yesus, boe ma ana hii tui seluk kana neu hatahori laen. Ana tui no dere-dere hiek ma hata fo ana kokolak naa, memak tetebes. Tehuu ana bei ta nalela basa dede'ak kara. Ana bubuluk kada Yohanis sarani hatahorir, mete ma ara hahae numa sira sala-singgon mai ena.
26 La'e esa, ana kokolak ta pake bii-bambik numa hatahori Yahudi uma huhule-haradoin dale. Priskila no Akila oo ramanene neun numa naa boe. Ara hule-haradoi basa, boe ma Priskila no Akila roke roon neni sira uman neu. Numa naa, ara rafadan la'e-neu basa Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan lala'en, losa dede'a lutu-lutuk kara boe.
27 Basa boe ma Apolos naketu fo nae neni profensi Akaya neu. Hatahori kamaherek kara maruma Epesus basa sara dalek esa ro ndia hihiin. Basa de ara tao susurak esa fee sira toranoo hatahori kamaheren nara marai Akaya, roke fo ara simbok Apolos no malole. Ana to'u nala susurak naa, boe ma ana la'o leo. Losa Akaya, boe ma ana tulu-fali tebe-tebe hatahori kamaherek kara maruma naa.
28 Ana oo nakaseseluk dede'ak no hatahori Yahudir numa naa, nai hatahori no'uk matan, tehuu ara ta senggi sana boe. Ana soa pake Manetualain Susura Malalaon fo nanori sara nae, “Hatahori fo Manetualain helu-bartaa nae nadenun mai naa ena, fo ita tahanin do basa ia ena, ndia Yesus!”

19

Paulus fali neni kota Epesus neu

1 Neu Apolos bei numa Korentus manai profensi Akaya, Paulus la'o ndule nggorok kara marai letek. Basa boe ma ana losa kota Epesus. Numa naa, ana natonggo no hatahori hida fo ramahere neu Lamatuak Yesus ena.
2 Boe ma ana natane sara nae, “Toranoo susue nggara ein. Fai maneuk kara, neu ei mamahere Lamatuak Yesus, ei oo simbo mala Manetualain Dula-dale Malalaon boe, do taa?”
Ara raselu rae, “Taa. Ai bei ta mamanene mita mae, hambu Manetualain Dula-dalen fo leo naak.”

---

§ **18:21** Hambu hatahori malelak surak nae, tao hata de Paulus nau la'o ela sara, nahuu ana hii nalan seli tungga Paska nai Yerusalem. Mete ma ana lali fai, na, neu ko fai rii mo'ok losa, de ndia nanaen ta dadi ena.

3 Boe ma Paulus natane seluk nae, “Mete ma leo naa, na, ara sarani ei
pake saranik bee?”
Ara raselu rae, “Ara sarani ai tungga Yohanis dalan.”
4 Boe ma Paulus nafada nae, “Nenene dei! Yohanis sarani hatahorir fo
dadi neu tanda nae, ara hahae numa sala-singgon nara mai ena. Tehuu
masaneda talo ia! Tungga faik, ndia mesa kana ndia nanori hatahori
Isra'el asa nae, ara muste ramahere neu Yesus, Hatahori fo Manetualain
nae nadenun mai naa.”✡
5 Ara ramanene rala naa, boe ma ara roke fo ana sarani sara, fo ara maso
dadi reu Lamatuak Yesus nufanelun nara.
6 Neu Paulus ndae liman neu sara ma ana hule-haradoi, boe ma
Manetualain Dula-dale Malalaon konda neu sara. De ara mulai kokolak
pake dede'ak mata-matak kara fo ara bei ta bubuluk rita sara. Ma
Lamatuak pake sara fo ara bisa rafada hata fo neu ko ana mori-dadi.
7 Sira basa sara hatahori salahunu dua.

Lamatuak pake Paulus numa Epesus

8 Neu Paulus leo numa kota Epesus, ana nasi'e maso neni hatahori
Yahudir uma huhule-haradoin neu fo fee nenorik no lutu-lelon la'e-neu
Manetulain parenda-koasan. Ana oo kokolak ta no bii-bambik boe. Ana
tao talo naa, losa bulak telu.
9 Tehuu hambu hatahori fo ta nau simbok ndia nenorin, de ara laban
ana. Ara oo dudunggu hatahorir marai naa boe, fo ara boso tungga
Yesus Eno-dala Masodan. Huu naa de Paulus no hatahori kamaherek kara
rakadedeak la'o ela uma huhule-haradoik naa. De ara reu rakabua ruma
uma sakola esa. Tenu umak naa, hatahori esa, nade Tiranus.
10 Paulus nanori sara talo naa, losa teuk dua; losa hatahorir maruma
profensi Asia katematuan ramanene rala Lamatuak Yesus Tutui Malolen
ena. Mana mamanenek kara raa, hatahori Yahudi ma hatahori ta Yahudi
boe.

Sakewa anan nara

11 Lelek naa, Lamatuak fee koasa neu Paulus fo ana tao tanda heran ta
hoho'ak mata-matak kara.
12 Ha'i netuduk leo, mete ma hatahorir pindan rala Paulus tema pa'a
langgan, do, kalikeen, fo ara tao buas naa neu hatahori kamahedik, na,
hatahorir raa hedin mopon tutik ka. Losa nitu manggarauk kara oo kalua
la'o ela hatahorir boe.
13-14 Numa naa, hambu hatahori Yahudir malangga anggaman esa, no
ana toun hitu. Malangga anggama naa, nade Sakewa. Anan nara rasi'e
sudi bee reu fo husi kalua heni nitu numa hatahori mai. Ara oo soba-soba
husi nitu pake Yesus naden boe rae, “O malela Yesus fo Paulus nafadak
naa, do? Hatematak ia au parenda o, pake Yesus naden, fo kalua numa
hatahori ia mai leo!” Ma hambu hatahori Yahudi malelak laen hida oo,
soba tao talo naa boe.
15 La'e esa, neu Sakewa anan nara parenda talo naa, boe ma hambu nitu
manggarauk esa fo naselu nae, “Au alela Yesus. Au oo alela Paulus boe.
Tehuu eir ia, see?”
16 Boe ma hatahori fo nitu sa'ek naa namanasa nalan seli. De ana fifiti,
heheta-tatabu ma poko-femba sara. Ana tao nakahina sara, ma sii heni
badun nara, losa ara ralai ralenggu-pikok no makahola ndoos ruma uma
naa mai.
17 Basa boe ma dede'ak naa natanggela numa bafak mai neni bafak
neu, losa basa hatahorir marai kota Epesus bubuluk; hatahori Yahudir, ma

✡ **19:4** Mateos 3:11; Markus 1:4, 7-8; Lukas 3:4; 16; Yohanis 1:26-27

hatahori ta Yahudir oo bubuluk boe. Keke'un, see a mesan fo namanene dede'ak naa, ara dadi ramata'u ma heran. Boe ma ara koa-kio Lamatuak Yesus, nahuu Ana fee koasa mo'ok neu Paulus ena.
18 Basa de, hatahori kamahere beuk kara raa reni sira toranoon fo
kamaherek kara ena mai, fo buka dalen nara ma mbo'a sira sala-singgon.
19 Numa sira iar mai, hambu ketuk fo rasi'e pake malela makiuk kara.
Basa de ara raduduru rala sira buku malela makiun nara, fo ara hotu heni
sara. Mete ma reke bukur raa belin nara, na, ba'u leo doi fulak 50.000.*
20 Basa boe ma hatahorir tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen
tungga hatu-leledon neni sudi bee neu. De hatahori kamaherek kara tamba
ramano'u. Te Lamatuak Dede'a-kokolan naa, maso losa nai hatahorir dale
kuru-eron ma lele'a-nonoren mo'on seli.

Hatahorir tao nehuu-netofak numa kota Epesus

21 Basa boe ma, Paulus naketu fo fali neni Yerusalem neu. Tehuu ndia
dalen hii nalan seli fo nakahuluk neni profensi Makedonia ma profensi
Akaya neu, dei fo ana nau la'o nakandoo neni Yerusalem neu. Ana du'a
memak ena nae, “Malole lenak, au uu tiro-dangga hatahori kamaherek
kara marai mamanak kara ia dei. Leo mae talo bee oo au muste losa nai
kota Roma boe.”
22 Basa boe ma ana nadenu nonoo la'o ein dua, ndia Timotius ma Erastus,
fo rakahuluk reni Makedonia reu. Tehuu ndia mesa kana leo doo-doo bali
numa profensi Asia.
23 Lelek naa, hambu dede'a mo'ok esa mori-dadi numa kota Epesus la'e-
neu Yesus Eno-dala Masodan.
24 Dede'ak naa oka-huun talo ia: Numa naa, hambu tou mana tutu lilo
fulak esa, nade Demetrius. Ana nasi'e tao uma sosonggok kadi'i anak kara,
fo se'o neu hatahori Epesus fo ara songgo dewi esa, nade Artemis. Huu
ndia bua sese'on laku no'uk ka, de ana pake ana mana maue-osa no'uk ka.
Huu naa de doik maso leo oe faa ia, neni touk ia neu.
25 La'e esa, Demetrius nakabua nala ndia tukan nara ma tukan laen nara,
de ana kokolak no sara nae, “Ama nggara ma basa toranoo nggara ein! Ei
bubuluk ena mae, ita leleo-lala'on dadi neulauk talo ia, nahuu doik no'uk
ka faa leo oe numa ita bua sese'on ia mai.
26 Tehuu hatematak ia, ita mete-tita no ita mata de'e heli-helin nara, ma
tamanene no ita ndi'i doo heli-helin nara ena, naa numa Paulus kokolan
unda-poden mai. Huu ndia le'a-nore hatahori no'uk ka nae, buas sara fo
ita taok kara ia, ta raena sosoak hata-hata. Ana nae, patong fo ita dokik ia,
kada dewa-dewi kekedik ka mesan.
Ta kada hatahorir marai kota Epesus ramanene neun, tehuu hatahorir
marai profensi Asia katematuan oo ramanene ena boe.
27 De nenene matalolole, ee! Neu ko ita iar tae dadi teu hata bali, mete
ma hatahori no'uk ka kada tungga rakandoo ro Paulus asa? Hatahori ta
nau hasa hata fo ita tao talak kara iar ena. Masaneda, ee! Hatematak ia,
hatahori no'uk ka rakaluku-rakatele neu ita dewin fo mana'a hiek, Artemis.
Nai profensi Asia katematuan, losa dae-bafok bu'un nara oo, hatahorir soa
mai fo koa-kio neun nai ndia uma sosonggo ina-huun, fo nai ita kotan
Epesus ia boe. Dadi boso losak hatahori ta nau tao matak neun ena, ma
ara ta nau ia mai ena bali!”
28 Ara ramanene rala naa, boe ma ramanasa tutik ka. De ara eki rae,
“Sodak Artemis! Artemis fo mana'a hiek! Ai hatahori Epesus asa koa-kio
neu Artemis!”

---

* **19:19** Ara hotu sira bukun nara raa, fo dadi neu tanda nae, sira ta tungga bukur raa isin nara ena. Doi fulak esa, na, ba'u leo tukan nggadin faik esa. De bukur fo ara hotuk kara raa, belin seli.

29 Ara ramanene hatahorir kada e'ekik talo naa, boe ma ara mulai ralai
ruma bee a mesan mai, fo reu rakabubua numa naa, losa kota naa sofen
se'e-se'e no hatahorir. Tehuu basa sara pangganananaa. Boe ma hatahorir
basa sara mulai tao mue-anggik, tungga-tungga dalak, losa nai kota dae
moo loan.† Ara humu rala hatahori dua, de le'a reni sara naa reu. Sira
dua sara naden, Gayus ma Aristarkus. Hatahorir humu rala sara, nahuu
dua sara iar, Paulus ana nunin nara ruma Makedonia mai.
30 Paulus namanene nala naa, boe ma ana nae maso neni hatahori
mana mue-anggik kara talada heon neu, tehuu hatahori kamaherek kara
maruma naa ta rakambo'ik kana neu.
31 Hambu hatahori mo'o-inahuuk hida ruma profensi Asia mai fo ralela
Paulus no malole. Ara radenu hatahori fo neu nafadan nae, Paulus ta bole
maso neni dae moo loak naa, nai hatahori no'uk fo mana mamue-anggik
kara raa neu.
32 Boe ma numa dae moo loak naa, hatahori mulai sangga dede'ak naa
huun. Hambu ketuk fo eki pepekok rae, “Talo ia!” Ketuk laen eki rae,
“Talo naa!” Naa te sira no'uk ka oo ta bubuluk dede'ak naa nenggetuu-
nemberiin talo bee boe. Sira raa, tungga kada makaseek.
33 Numa naa oo, hambu hatahori Yahudir fo ara mulai ramata'u boe,
nahuu ara du'a rae, boso losak hatahori no'uk kara neu ko rakasasa'ek
salak neu hatahori Yahudir ndia dadi reu mana makabubusak numa
dede'ak ia mai. Huu naa de ara fee sira hatahorin esa mata neu fo dadi
neu sira mana to'u dede'an. Hatahori naa, nade Aleksander. Ara roken fo
ana nasala'e sara nae, dede'ak naa ta sira hatahori Yahudir unda-poden.
Basa boe ma Aleksander batak liman fo ara boso ramue. Boe ma ana mulai
kokolak fo nasala'e hatahori Yahudir.
34 Tehuu neu ara bubuluk rae, mete ma ndia naa, hatahori Yahudi, boe
ma ara eki tamba rahere bali rae, “Sodak Artemis! Artemis fo mana'a hiek!
Ita hatahori Epesus koa-kio neu Artemis!” Ara eki-eki talo naa, doon li'u
dua.
35-36 Basa boe ma malangga man-parenda numa kota Epesus mai
nambariik, de ana kokolak tao makasufu hatahorir raa dalen. Ana kokolak
nae, “Ka'a-fadir marai kota Epesus! Basa hatahorir bubuluk ena rae, ita
dewin Artemis mata-ao huun mo'u numa lalai mai, fo neni ita ia mai. Dadi
ita hatahori Epesus ia, ndia takaboi tatalololen. Ta hambu hatahori fo bisa
ha'i heni ita haak nenean, nahuu naa dadi tutuik numa mata mai ena, fo
basa hatahorir bubuluk memak kana ena. Dadi tao hata de ei eki talo ia?
Ela fo hatahori ombo koson tungga sira hihiin, tehuu ei hae mamue-anggik
sadi ndaa talo ia!
37 Ei le'a meni hatahori kaduak kara ia reni ia mai, nok bali ara tao
manggarauk. Naa te ara ta ramana'o hata esa boe na numa Artemis uma
sosonggo ina-huun mai. Ara oo ta kokolak rakatutudak ita dewin nade
malolen boe. De ei mae ndae salak hata neu sara?
38 Masaneda matalolole, ee! Ita taena mamana neole dede'ak. Hatahori
mana maole dede'ak oo nahani boe. De mete ma Demetrius asa nau tao
dede'ak, na, ara muste tungga ndia hohoro-lalanen, fo reni dede'ak naa
neni mamana neole dede'ak neu.
39 Mete ma hambu dede'ak laen fo rae rakalala'ok kana, naa fo ara reu
raole ro lasi-lasi hadak kara.
40 Boso losak man-parenda Roma nau ndae salak neu ita, nahuu mue-
anggik ia. Mete ma ara rae sangga bubuluk dede'ak ia nenggetuu-

† **19:29** Kota Epesus dae moo loan naa, ara paken fo 1) tao kota nekebuan, 2) rakaminak sandiwara, ma 3) rakaminak tao barakai aok. Hatahori 26.000 bisa rakabua nai dale. Mamanan nai letek Pion ein. Ana ba'uk ka sama no stadion kosi bola esa tembo lelek ia.

nemberiin, na, soba, ita taselu tae leo bee? Te dede'ak ia huu-su'un taa, na!”
41 Malanggan naa kokolak basa talo naa, boe ma nadenu fo basa
hatahorir raa rasida. De ara rasida memak.

20

Paulus asa fali reni profensi Makedonia reu

1 Neu hatahorir hahae tao mue-anggik ena bali, kota Epesus naa lende
fali leo biasa. Basa de Paulus nakabua nala hatahori kamaherek kara
maruma naa, fo natetea dalen nara. Basa naa, boe ma ana nate'a fo ana
la'o neni profensi Makedonia neu.
2 Numa naa, ana la'o ndule basa nggorok kara, fo natetea hatahori
kamaherek kara dalen. Ana tao talo naa, losa ana maso neni nusa Yunani
neu.
3 Ana leo numa naa losa bulak telu. Basa boe ma, ana nahehere fo
nae sa'e ofak neni profensi Siria neu, tehuu ana namanene nae, hatahori
Yahudir rala harak, fo rae tao risan. Ana namanene nala naa, boe ma ana
ta nau sa'e ofak nakandoo neni profensi Siria neu. Dadi ana la'o fali nesik
kada profensi Makedonia.
4 Hambu hatahori bubua anak esa tungga Paulus. Ndia Timotius;
papa Pirus anan Sopater numa kota Berea mai; hatahori dua ruma kota
Tesalonika mai, nade Aristarkus ma Sekundus; hatahori esa numa kota
Derbe mai, nade Gayus; ma hatahori dua ruma profensi Asia mai, ndia
Tikikus ma Trofimus.
5-6 Basa boe ma au (ndia Lukas fo mana surak susurak ia), atonggo ua
seluk Paulus numa kota Felipi nai profensi Makedonia. Boe ma Paulus
ana nunin nara la'o rakahuluk, fo ara reu rahani ai nai kota Troas, nai tasi
serik. Neu hatahori Yahudi fai ina-huun Paska* nara seli ena, ai dua ngga
sa'e ofak meni kota Troas miu. Faik naa, ai faik lima numa ofa lai. Neu ai
losa numa Troas, ai konda numa ofak mai. Boe ma ai matonggo seluk mia
nonoo laen nara, de ai leo numa naa doon menggu esa.

Ta'e anak Yutikus tuda numa dinela lain mai numa kota Troas

7 Faik naa, la'e-ndaa fai Menggu. Paulus naketu ena nae, “Toranoo
nggara ein. Be'e-mai au ae la'o akandoo.” De basa ai hatahori kamaherek
lala'en makabua fo mae mi'a-minu sama-sama. Huu Paulus nae la'o ena,
de ana kokolak no ai losa le'odae fai ba'e dua.
8 Ai makabua numa uma esa tadak katelun lain. Le'odaen naa ara dede
lambu no'un seli.
9 Faik naa, hambu ta'e anak esa nade Yutikus,† nanggatuuk numa dinela
lain. Ana oo tungga nenene Paulus boe. Tehuu doo-doo boe ma matan
namabera de ana sunggu seli. Nggengger neu ma ana tuda numa dinela
naa mai. De maten tutik ka.
10 Basa boe ma Paulus konda, de holu nala ta'e anak naa. Ana kokolak
nae, “Boso mamata'u. Ana ta mate.”
11-12 Ai basa ngga mamahoko, nahuu ta'e anak naa nasoda fali numa
mamaten mai. Basa boe ma ara roo falik kana neni uman neu. De ai basa
ngga hene fali meni uma tadak lain miu, boe ma manggatuuk mi'a-minu
sama-sama. Basa de Paulus tuti kokolan losa be'e-mai huhuan. Neu ledo
tiik ka, boe ma ai mate'a fo mae la'o.

Numa kota Troas mai meni kota Miletus miu

---

* **20:5-6** Susurak Yunani surak nae, ‘fair malole Roti Ta Pake Laru Ta'ik’, sosoa-ndandaan nae, ‘fair ina-huuk sadia feta Paska’. † **20:9** Tungga susura dede'a Yunani, *‘Eutikus’*, ita lees tae, ‘Yutikus’.

13 Basa boe ma ai mala harak fo ai maba'e dalak losa ai matonggo seluk
nai kota esa, nade Asos. Boe ma ai sa'e ofak fo meni Asos miu. Tehuu
Paulus kada la'o eik neni naa neu.
14 Neu ai matonggo mia Paulus numa Asos, boe ma ana hene ofak lain
mai, de ai makandoo meni kota Metilene miu.
15 Numa Metilene mai, ai sa'e ofak makandoo. Neu be'e-main, ai deka
mia pulu esa, nade Kios. Neu bei-nesan, ai matalangga ofak neni pulu
Samos neu. Neu esan, boe ma ai losa kota Miletus.
16 Tehuu Paulus hii nalan seli ena fo losa lai-lai nai Yerusalem, fo ana
bisa tungga fai ina-huuk Pentakosta nai naa. Boe ma ana ta nau nggari
heni ledo-fai fo nda'e neni kota Epesus neu, nahuu ana ta naena fai lelak
ena bali.

Paulus kola-kola no lasi-lasi Karisten nara ruma kota Epesus

17 Dadi numa Miletus, Paulus helu harak neu lasi-lasi Karisten nara marai
Epesus fo ara mai ratonggo roon.
18 Neu ara losa, boe ma Paulus nafada sara nae, “Basa toranoo nggara ein.
Ei basa ngga bubuluk au leleo-lala'on ena, mulai numa fai makasososan
au tabu eing neu profensi Asia losa hatematak ia.
19 Ei oo bubuluk au tao ue-osa fafandek lima-eing nai ei taladam mara,
tehuu au ta akadedemak ita au aong. Nai au ue-osang ia, au luu-oeng tuda
no'uk ka, boe ma lemba-asaa ala susa-sonak ta ba'u anak. Au oo hambu
doidosok no'uk ka boe, numa hatahori Yahudir nanae manggaraun mai.
20 Neu au anori ei, au kalua heni basa hata fo au bubuluk neulauk, fo au
fee sara reu ei. Au oo anori ei ta no bii-bambik boe. Au oo uni uma esa-esak
uu fo fee nesenedak neu hatahorin nara la'e-neu Lamatuak hihii-nanaun
boe.
21 Au oo afada neu hatahori Yahudir, ma hatahori ta Yahudir boe ae, ara
muste hahae numa sira sala-singgon mai, fo fali tungga Manetualain. Ma
ara oo muste ramahere neu Lamatuak Yesus, fo mana naena haak parenda
ita boe.
22 Au ae afada talo ia: hatematak ia au ae uni Yerusalem uu, nahuu
Manetualain Dula-dalen nuni neni au fo uni naa uu. Au tungga a mesan,
leo mae au ta bubuluk hata dadi neu au nai naa.
23 Tehuu numa kota esa mai neni kota esa neu, Manetualain Dula-dale
Malalaon nafada nakahuluk au ena nae, neu ko au maso bui ma lemba-
asaa ala doidosok no'un seli nai naa.
24 Au bubuluk tebe talo naa ena, nahuu Lamatuak Yesus ndia fua-ndae
ue-osa ia neu au arung lain, fo au uu tui-bengga Hara Lii Malole ae,
Manetualain sue-lai ita, ma Ana oo natudu Ndia dale susuen naa neu ita
boe. Mete ma au ta tungga Ndia hihii-nanaun fo tao abasa Ndia ue-osan
ia, na, au ameda au masodang ia ta naena sosoak hata-hata.✡
25 Hatematak ia au bubuluk ae, ei ta mete-mita au ena bali. Eir ia ndia
au fee nenorik doon seli ena la'e-neu dalan talo bee fo maso dadi miu
Lamatuak nufanelun nara.
26-28 Huu naa de nenene matalolole. Au tao akababasak au ue-osang
soa-neu ei ena. De hatematak ia ei mesa ngga ndia muste tao ue-
osa ia nakandoo. Mete ma hambu hatahori numa ei mai, fo ta maso
dadi neu Lamatuak nufanelun, na, ei ndia maselu-mataa! Au salang ta
naa. Masaneda matalolole, ee! Au afada memak basa Lamatuak hihii-
nanaun nara neu ei ena. Ta hambu hata esa boe na fo au afunin neu
ei. Dadi ei muste manea matalolole ei mesa ngga leleo-lala'om, ma lopo-
linu matalolole basa hatahorir fo Manetualain Dula-dale Malalaon nadenu
ei manea. Boso lilii-ndondou te Lamatuak Yesus maten ena fo bae ketu

✡ **20:24** 2 Timotius 4:7

hatahorir raa nenik Ndia daa heli-helin. Ana oo henggenee nala ei boe, fo ei loti-mete sara sama leo mana lolo lopo-linu ndia bibi lombon nara.
29 Dadi hatematak ia au la'o ela ei. Tehuu masanedak, ee! Neu ko hambu
hatahori mai fo ranori sadi ndaa nai ei taladam mara. Ara mai sama leo
busa kakikik kara, fo maso reni bibi lombo lalaen neu.
30 Hambu hatahori mana masapepekok leo naak numa dea mai. Tehuu
masanedak, te hambu ketuk oo toda numa ei taladam mara mai boe. Ara
fee nenori pepeko-lelekok neu ei. Ara nau fo hatahori tungga kada sira.
Huu naa de ara soba-soba le'a hatahorir fo boso tungga Yesus bali.
31 Dadi ei muste manea matalolole ei aom. Boso lilii-ndondou, te au leo
sama-sama ua ei doon teuk telu ena. Au oo fee nenori-nefadak soa-neu ei
hatu-leledon, ma ta ameda au mamanggung boe. Au luu-oeng tuda no'uk
ka ena, nahuu ei.
32 Hatematak ia ita tae tabinggak ena. Dadi au loo lima ei basa ngga
meni Manetualain neu, fo Ana lopo-linu ei. Ma ei muste to'u mahere tebe-
tebe basa hata fo au afada neu ei ena numa makasososan mai la'e-neu
Manetualain dale susuen. Manetualain naena koasa fo fee bebe'i-barakaik
neu ei. Ndia oo helu-bartaa ena fo fee baba'e-babatik neu Ndia hatahorin
nara boe. Dadi mete ma ei tungga makandoo neu Ndia no dale lolo-laok,
na, ei oo hambu Ndia baba'e-babatin boe.
33 Neu au tao ue-osang numa ei taladam mara, au ta dale hedi ha'i ei
hata-hetom esa boe na. Au ta soba oke ei bua lilo mbilam, do lilo fulak, do
bualo'a-papakek, do sudi hata a mesan.
34 Ei oo bubuluk boe, neu au leo ua ei, au tao ues fafandek lima-eing mita
fo au bisa asoda. Ta soa-neu kada au mesa ngga, tehuu au oo tao ue-osa fo
fee neu sira mana tungga au, soda-ladan nara boe.
35 Dadi no basa dalak kara iar, au atudu dalak ena fo ei oo tungga tulu-
fali neu hatahori kasian fo ta mana hambu daik kara boe. Masaneda
matalolole Lamatuak Yesus kokolan nae, ‘Malole lenak ita fee lena heni
ita simbo.’ ”
36 Paulus kokolak basa talo naa, boe ma ana sendek luu-langgan, de hule-
haradoi sama-sama no sara, ma noke-hule fo Lamatuak nanea sira basa
sara.
37-38 Boe ma basa sara dalen nara sona, nahuu Paulus kokolak ena nae,
neu ko ara ta ratonggo ro ndia ena bali. Dadi neu ara rae rabinggak ena,
boe ma ara holu rala Paulus de ara idun, ma ara bu'i rasakekedun. Basa
boe ma ara rafuli ai‡ meni ofak miu.

21

Paulus asa fali reni Yerusalem reu

1 Ai mate'a basa mia lasi-lasi Karisten nara maruma Epesus mai no dale
sonak, boe ma ai sa'e ofak, de makandoo meni pulu Kos miu. Neu be'e-
main, boe ma ai losa pulu Rodos. Numa naa mai, ai sa'e ofak makandoo
meni kota namo-seseek Patara miu.
2 Ai konda numa ofak mai numa naa. Basa boe ma ai sa'e lali ofak laen,
fo mana neni profensi Fenisia neu deka no Siria. Ai sa'e ofak naa, boe ma
le'a naka tutik ka.
3 Ta dook ka boe ma ai mete-mita pulu Siprus nai ai boboa kiin, tehuu ai
la'o selin, de makandoo losa ai toko naka neu numa kota Tirus, nai profensi
Siria. Numa naa, ara rae rakonda ofak fufuan numa ofak naa mai.
4 Huu ara bei rakonda ofak fufuan, boe ma ai konda fo miu sangga
hatahori kamaherek kara. Ai matonggo mia sara, boe ma ai leo mia

‡ **20:37-38** “Ai” nai ia naa, ndia Lukas, mana surak susurak ia, Paulus ma sira nonoon.

sara doon menggu esa. Hatahori maruma naa, ara hambu netuduk numa
Manetualain Dula-dalen mai fo ka'i Paulus rae, ana hae neni Yerusalem
neu bali.
5 Tehuu basa menggu esa boe ma ai fali meni ofak miu. Basa hatahori
kamaherek kara, inak ma touk, mo'o-kadi'ik, lasi-murik, ara rafuli ai losa
nembe. Numa naa ai basa ngga sendek ai luu-langgan fo hule-haradoi
sama-sama.
6 Basa boe ma ai mate'a, de ai hene ofak lain miu ma ara fali reu sara.
7 Ai sa'e ofak numa Tirus mai, de ai tuli mesik kota Ptolemais. Numa
naa ai konda numa ofak mai, de ai miu sangga matonggo mia hatahori
kamaherek kara. Ai matonggo mia sara, de ai leo mia sara faik esa.
8 Neu be'e-main, ai makandoo numa naa mai, de ai losa kota Kesarea.
Numa naa, ai leo taak numa Felipus uman. Ndia naa, ndia makasososan
neni Lamatuak Tutui Malolen numa naa. Ndia ia oo hatahori esa numa
hatahori kahituk kara mai boe, fo ara tengga rala sara ba'e nana'ak soa-
neu ina falur maruma Yerusalem.✡
9 Felipus ana feton haa. Manetualain pake sara dadi neu mana to'u
dede'ak fo rafada Ndia hara hehelun.
10 Neu ai leo mia sara fai hida dalen ena, boe ma hatahori esa, nade
Agabus, numa profensi Yudea mai. Lamatuak paken dadi neu mana to'u
dede'ak fo nafada Ndia hara hehelun.✡
11 Ana nakandoo neni ai mai. Boe ma ana ha'i nala Paulus kalikeen, de
ana futu ndia lima-ei heli-helin pake kalikeek naa. De ana kokolak nae,
“Manetualain Dula-dale Malalaon nae leo ia: ‘Kalikeek ia tenu enan, neu
ko hatahori Yahudir futu-pa'a rarabin leo iak nai Yerusalem. Basa, na, ara
loo liman neni hatahori ta Yahudir neu.’ ”
12 Ai mamanene hatahori naa kokolak talo naa, boe ma ai basa ngga
moke Paulus no neketakak, fo ana boso neni Yerusalem neu bali. Ai fo
ndia dadi miu ana nunin ma hatahori kamaherek kara maruma mamanak
naa mai, moke talo naa.
13 Tehuu ana naselu nae, “Taa! Tao hata de ei bu'i talo naa? Ei tao mala
au daleng dadi namabera. Talo ia! Hambu hatahori fo memak ta hii au,
nahuu au tungga Lamatuak Yesus. Tehuu leo mae ara futu-pa'a rarabi au,
do hala risa au, do tao talo bee oo, au ahani a simbok ena boe.”
14 Neu ai bubuluk mae, Paulus ta nau namanene neu ai, boe ma ai mbo'in
talo naa de mae, “Neu! Ela kada Lamatuak hihii-nanaun ndia dadi.”

Paulus asa losa Yerusalem

15 Ai leo basa faik hida dalen numa Kesarea ena, boe ma ai mafafa'u ai
bua-ba'um mara, de ai meni Yerusalem miu.
16 Hambu hatahori kamaherek hida ruma Kesarea mai oo, tungga sama-
sama ro ai boe. Ara ro ai losa uma esa, de ai sunggu taak numa naa.
Tenu umak, nade Manason. Ana numa pulu Siprus mai. Ma ana oo tungga
Lamatuak Yesus dook ka ena boe.
17 Neu ai losa Yerusalem, basa toranoo hatahori kamaherek kara soru ai
no dale nemehokok.

Paulus asa reu tiro Yakobis

18 Neu be'e-main, ai basa ngga miu matonggo mia Yakobis. Basa lasi-lasi
Karisten nara oo rakabua ruma naa boe.
19 Ai mafee hada-horomatak esa no esa, boe ma Paulus tui loa-narun
la'e-neu basa hata fo Lamatuak taon nai bee a mesan soa-neu hatahori ta
Yahudir. Nae, Lamatuak Yesus soi dalak ena fo ara ramahere neu Ndia.
Ana oo tui talo bee de Lamatuak pake ndia, ma basa ndia nonoon nai
ue-osa ia dale ena boe.

✡ **21:8** Nedenuk kara Tutuin 6:5; 8:5 ✡ **21:10** Nedenuk kara Tutuin 11:28

20 Ara ramanene rala Paulus tutuin naa, boe ma basa sara koa-kio
Manetualain.
Basa boe ma ara rafada Paulus rae, “Ka'a Pau! Sadi kada ka'a bubuluk,
hambu hatahori Yahudi rifu-rifuk kara oo ramahere neu Lamatuak Yesus
ena boe. Ara oo bei to'u rahere hohoro-lalanek kara fo ba'i Musa nakondan
fee ita.
21 Tehuu hambu hatahori fo neni dede'a anik nai ia nae, ka'a soa nanori
hatahori Yahudir nai mamanak laen nara mae, ara ta parluu tungga ba'i
Musa anggaman hohoro-lalanen nara bali. Ara oo tui boe rae, ka'a ka'i
sara ena, fo hae sunat ana toun nara tungga dala-hadak. Ma ka'a oo ka'i
fo hatahori saranik kara hae tungga ita hatahori Yahudir dala-hadan laen
nara bali boe.
22 Masaneda, ee! Hatahori Yahudir neu ko ramanene rala rae, ka'a Pau
nai ia ena. Ma hatahori mana mamanene dede'a anik kara raa ena, neu
ko ramanasa. De ita tae sangga dala sasain talo bee dei?
23 Dadi ai fee hahambuk talo ia: Hambu hatahori haa numa ai mai, fo
rahelu-bartaak ro Lamatuak ena. Hatematak ia, ara rae keu ramboli heni
langgan nara, fo tao tanda rae, sira tao rakababasak sira hehelu-bartaan
ena.
24 Mete ma bisa, na, ka'a Pau maso sama-sama mua sara meni
Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun dale miu. Ka'a oo tungga
mua sara fo tao tungga dala-hadak tao nelao aok naa boe. Ka'a oo muste
tanggon sira doi babaen, tao tungga dala-hadak naa boe. Mete ma ka'a tao
talo naa, na, neu ko hatahorir bubuluk rae, ka'a bei to'u nahere anggama
Yahudi hohoro-lalanen, fo ba'i Musa nakondan fee ita. Ma ara oo neu
ko bubuluk tutuik naa boe fo rae, ka'a ka'i hatahorir fo ara boso tungga
hatahori Yahudi dala-hadan naa, basa naar ombo koson!✡
25 Tehuu soa-neu hatahori ta Yahudi fo namahere neu Lamatuak Yesus
ena, ita haitua susurak fee sara ena. Ita tafada ita nekeketun fai maneuk
kara naa ena tae, sira ta parluu tungga basa ita hatahori Yahudi hohoro-
lalanen lala'en. Hata fo ara muste rasanedak fo tao tunggan, ndia: Boso
la'ok sala mia ta ei sao toum do ta sao inam. Boso mabali mia bua
sosonggok, ma boso mi'a hata fo tao nunute toranoo Yahudir. Ndia: boso
mi'a mbaa sosonggok; boso mi'a mbaa daa; ma boso mi'a mbaa banda neni
hese nisak fo daan ta kalua heni sana.”✡
26 Basa boe ma Paulus simbok no malole sira hahambun. De neu be'e-
main, ana no hatahori kahaak kara raa sama-sama reni Uma Huhule-
haradoi Ina-huuk reu, de ara tao ralao aon nara tungga anggama Yahudi
hohoro-lalanen. Basa naa, Paulus nafada malangga anggama manai naa
nae, bei faik hida bali, dei fo ara tao ratetu sira hehelu-bartaan. Mete ma
faik naa basan ena, na, sira esa-esak muste neni ndia fefeen neu Lamatuak.

Ara humu rala Paulus numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk dale

27-29 Neu sangga basa fai kahituk kara fo ara rahelu-bartaak tao
rakababasak dala-hadak naa, hambu hatahori Yahudi hida ruma profensi
Asia mai, mete-rita Paulus neni kota Yerusalem neu sama-sama no nonoon
esa, nade Trofimus. Trofimus ia, numa kota Epesus mai, ma ndia hatahori
ta Yahudi. De neu ara mete-rita Paulus maso neni Uma Huhule-haradoi
Ina-huuk dale neu, ara rae hetu ko, ana oo noo nonoon Trofimus neni naa
neu boe. Naa te hatahori ta Yahudi ta bole maso neni naa neu. Boe ma ara
ha'i rala ia dadi neu huun, fo tao dede'ak. De ara dudunggu hatahori numa
naa, fo humu Paulus. Ma ara eki rafada neu hatahorir maruma naa rae,
“Wee! Hatahori Isra'el asa ein, ee! Mai fo tulun ai dei. Ndia ia, hatahori
fo soa fee nenorik sudi nai bee nae, nggari heni ita dala-hada Yahudin

✡ **21:24** Susura Rerekek 6:13-21 ✡ **21:25** Nedenuk kara Tutuin 15:29

leo. Ana oo kokolak ta neulauk la'e-neu Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun ia boe. Hatematak ia bali, ana maso fo nae tao nanggenggeo Lamatuak mamana malalaon ia!”✡

30 Ara ramanene talo naa, boe ma kota Yerusalem esa isin nara ramanasa ralan seli. Boe ma hatahori no'uk ka ralai rakarumbu reni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk reu. De ara humu rala Paulus, boe ma ara le'a rorosok kana kalua numa Uma Huhule-haradoik naa dale mai. Basa boe ma ara kena risa basa lelesur.*

31 Neu ara ramue fo rae hala risan, boe ma soldadu Roma komedan numa naa, nenene nemue-anggik naa.

32 Boe ma ana nanggou memak ndia soldadun ma komedan nara fo ara maso reni hatahori no'uk ka fo mana ramue-anggik kara reu. Neu ara mete-rita soldadu no komedan ina-huuk mai, boe ma ara raloe popoko Paulus.

33 Basa boe ma komedan naa humu nala Paulus, ma nadenu sara fo futun pake rante besi dua. Ara futu basan, boe ma ana natane hatahorir raa nae, “Hatahori ia, see? Ana tao sala hata?”

34 Tehuu ara ta raselu tungga kada hara esak ka. Hambu ketuk rae, “Ana tao talo ia ena.” Tehuu ketuk rae, “Ana tao talo naa ena.” De komedan naa langgan nabako. Ana ta bubuluk dede'ak naa huu-su'un, nahuu hatahori no'uk kara eki rame-rame. Huu naa de ana nadenu fo ara roo Paulus neni kota batu dale neu.

35-36 Soldadur le'a reni Paulus, tehuu hatahorir raa tungga sama-sama, ma ara tamba ramanasa de ara tao lelik bali. Neu ara rae hene heda-huuk, hatahorir raa nggefu mata reu. Losa soldadur muste ndoro reni Paulus, mita fo hatahorir raa boso ru'i rakalulutun. Boe ma ara eki tingga-tingga rae, “Tao misan! Tao misan!”

Paulus nasala'e aon numa hatahori no'uk ka matan

37 Neu ara rae maso reni kota batu naa dale reu, boe ma Paulus noke komedan naa pake dede'a Yunani nae, “Papa! Au bisa kokolak faa dei, do?”

Komedan namanene Paulus kokolak talo naa, boe ma ana nggengger, de natane nae, “O mala dede'a Yunani boe de? Talo bee de o bisa kokolak dede'a Yunani?

38 Mete ma talo naa, na, au akandandaa sala ena. Au du'a ae, o ia, ndia hatahori Masir fo fai maneuk kara ana dudunggu hatahorir fo ara tao nehuuk naa. Boe ma ana noo hatahori rifun haa mana to'u tandek fo reni mamana nees reu. Tehuu o ia, ta ndia hatahori naa, hetu?”

39 Boe ma Paulus naselu nae, “Taa, Papa! Au ia, hatahori Yahudi. Au inang bonggi au numa kota Tarsus, nai profensi Kilikia. Au hule papa fee au lelak, fo au bisa kokolak ua hatahori no'uk kara iar.”

40 Komedan naa nakaheik. Boe ma Paulus nambariik neu heda-huuk lain, de ana batak liman, hule fo ara nenee, fo ana nae kokolak. Basa boe ma ana mulai kokolak pake sira dede'a Aram. (Te numa naa, hatahori Ibranir kokolak pake dede'a Aram).†

✡ **21:27-29** Nedenuk kara Tutuin 20:4 * **21:30** Hambu hatahori malelak kara surak rae, ta bole nekenisa hatahori nai Manetualain Uma Huhule-haradoi Ina-huun dale. Mete ma hambu hatahori see a mesan ndia maso neni dale neu fo ana to'u neu mei tunu-hotuk susura ain, tungga anggama Yahudi hohoro-lalanen, na, hatahori ta bole tao hata-hata neun. Huu naa de hatahori Yahudir ta nau Paulus maso fali neni Uma Huhule-haradoi Ina-huuk bebelan neu. Dadi ara kena uma mba'an lelesun nara. † **21:40** Dede'a de'ek ‘hatahori Ibrani’ ma ‘Hatahori Yahudi’ naa, nadek dua fee hatahori nusak esa.

22

Paulus nasala'e aon

1 Boe ma Paulus mulai kokolak nae, “Papa sara ma basa toranoo nggara
ein! Au hule ei nenene au, te au ae asala'e au aong.”
2 Faik naa, hatahori no'uk kara ramanene Paulus kokolak pake sira
dede'a heli-helin. Boe ma ara benggenee neuk ka, fo rae ramanene
ratalolole Paulus kokolan naa. Boe ma ana tutin nae,
3 “Sadi ei basa ngga bubuluk mae, au ia hatahori Yahudi. Au inang
bonggi au numa kota Tarsus, nai profensi Kilikia. Tehuu au amo'o numa
Yerusalem ia. Mana manori au, ndia meser ina-huuk manai ia, nade
Gamaliel. Ana nanori au basa ba'i Musa hohoro-lalanen, losa lutu-lelon.
Au oo manggate tungga Manetualain, sama leo ei basa ngga ia boe.✡
4 Fai maneuk kara au ta hahae uu husi fo humu ma akasususak hatahorir
raa fo mana tungga Yesus Eno-dala Masodan. Au le'a uni sara, touk ma
inak, reni Yerusalem ia mai, boe ma tee sara reni bui dale reu. Faik naa
oo hambu ketuk mate sara boe.
5 Ita malangga anggama malangga ina-huun, no malangga laen mana
maole dede'a anggama basa sara bubuluk rae, hata fo au kokolak ia memak
tebe talo naa! Au ta ombo koson. Te sira ndia fee au susura koasa, fo uu
humu ala hatahorir fo mana tungga Yesus losa kota Damsik. Numa naa,
au ae humu sara, de ae le'a uni sara reni Yerusalem mai. Au nanaeng, na,
mita fo hatahori mana maketu-maladi dede'a anggama, ndia neu ko fee
huku-dokik neu sara.”✡

Paulus tui hata fo ana mete-nitan ma natonggo noon
(Nedenuk kara Tutuin 9:1-19; 26:12-18)

6 Basa boe ma Paulus tuti kokolan nae, “De au la'o uni Damsik uu, fo ae
sangga sara rai naa. Fama te ledo namatetu, ai sangga mae losa kota ena.
Medak neu ma, manggaledok esa nanggadilak numa lalai mai, sa'an tetar
au.
7 De au lenggu uu daer, boe ma au amanene harak esa kokolak nae, ‘Hee,
Saulus! Tao hata de o tao doidoso Au talo ia, ee?’
8 Memak au amanene harak naa, tehuu au ta mete-ita hatahori. Boe ma
au atane ae, ‘Papa fo mana kokolak ia, see?’
Basa boe ma harak naa naselu nae, ‘Au ia Yesus, hatahori Nasaret, fo o
tao Au doidoso!’
9 Hatahorir fo mana la'o sama-sama ro au, mete-rita manggaledok naa,
tehuu ta ramanene harak naa.
10 Boe ma au aselu ae, ‘Mete ma talo naa, na, hatematak ia au muste tao
hata?’
Harak naa nafada nae, ‘Mambadeik leo, fo maso muni kota dale muu.
Nai naa, dei fo Au afada basa hata fo o muste taok.’
11 Au amanene basa talo naa, boe ma ambadeik. Tehuu au ta mete-
ita hata esa boe na ena, nahuu manggaledok naa sa'an na'anda. De au
nonoong nggara to'u rala au fo ara roo au maso uni kota Damsik uu.
12 Numa naa, hambu hatahori esa, nade Ananias. Hatahori ia dale ndoos,
ma ana to'u nahere ba'i Musa hohoro-lalanen nara. Basa hatahori Yahudir
fo mana leo ruma kota naa hiin, ma ara oo fee hada-horomatak neun boe.
13 Ana mai sangga au, boe ma ana kokolak nae, ‘Ka'a Saulus! Malaak o
matam fo mete-mita leo. Ka'a matan hai ena.’ Ana kokolak basa talo naa,
boe ma au botik au matang, de au bisa mete-itan.
14 Basa boe ma ana nafada au nae, ‘Manetualain, fo ita bei-ba'in nara
hule-haradoi neuk naa, hatematak ia Ana here nala ka'a ena. Ka'a uen,

✡ **22:3** Nedenuk kara Tutuin 5:34-39 ✡ **22:5** Nedenuk kara Tutuin 8:3; 26:9-11

ndia bubuluk no neulauk Ndia hihii-nanaun. Ma malela neu Yesus fo numa
fai bakahulun mai, ita seseik kana tae, “Hatahori Malalaok”. Hatematak
ia Lamatuak soi dalak ena fo ka'a mamanene aom numa Yesus mai.
15 Ndia mesa kana ndia here nala ka'a ena, fo la'o muu tui-bengga Ndia
Tutui Malolen neu hatahorir sudi nai bee. Ka'a muste mafada basa hata fo
ka'a mete-mita no mata heli-helim, ma basa hata fo ka'a mamanene numa
Ndia mai.
16 Ka'a hae mahani doo-doo bali. Muu fo moke sara sarani ka'a leo!
Fo dadi neu tanda nae, ka'a noke fo Lamatuak Yesus koka heni basa ka'a
sala-singgom ena.’ ”

Manetualain nadenu Paulus neni Hara Lii Malole fee hatahori nusa-nusak ta Yahudi

17 Basa de Paulus tuti kokolan nae, “Basa boe ma au fali uni Yerusalem
uu. Faik esa, au uu hule-haradoi numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk.
Neu au mulai hule-haradoi, Lamatuak fee ninitak neu au, nok bali me'is.
18 Au mete-ita Yesus. Boe ma Ana parenda au nae, ‘Hatematak ia o muste
la'o ela kota Yerusalem ia leo! Hatahorir marai iar, ta nau simbok hata fo
o fee nenorik la'e-neu Au.’
19 Tehuu au ta simbok parenda naa, nahuu fai bakahulun, malangga
anggamar memak hii au. De au aselu ae, ‘Talo ia, Lamatuak! Sira basa sara
bubuluk rae, fai maneuk kara, au ndia maso-kalua uma huhule-haradoik
sudi nai bee, fo humu ma popoko basa hatahorir fo mana ramahere neu
Lamatuak.
20 Ara oo bubuluk boe, neu ara toko risa Lamatuak nedenun, Stefanus,
au numa naa, ma au oo akaheik boe. Neu ara raduduru batur fo toko neun,
au ndia ator asa, ma anea sira badun.’✡
21 Leo mae au fee nesenedak talo naa, tehuu Yesus parenda seluk
bali nae, ‘Boso bei maeok mata-matak kara bali! O la'o ela Yerusalem
hatematak ia fo muu leo! Au ae adenu o muni dook ka muu, fo manori
hatahori ta Yahudir.’ ”
22 Neu hatahori no'uk kara raa ramanene Paulus kokolak nae, Lamatuak
nadenu ndia neni hatahori nusa-nusak laen neu ena, boe ma ara ta nau
ramanene neu sana bali. Basa sara ramanasa, de ara eki rame-rame rae,
“Boso mamanene hatahori ia bali! Hala misan leo! Ana ta nandaa nasoda
ena.”

Soldadur ro Paulus neni kota batu dale neu

23 Ara eki talo naa, boe ma ara olu heni badun nara, ma ara ra'u afu, de
sonun lain neu, nahuu ramanasa ralan seli ena.
24 Neu komedan soldadu mete-nita nae, hatahorir raa tao nemuek talo
naa ena bali, boe ma ana nadenu ndia soldadun nara fo le'a reni Paulus
maso neni kota batu dale neu. Basa boe ma komedan nadenu sara filon,
mita fo ana mbo'a nae, ndia tao sala hata, de hatahori Yahudir rae hala
risan.
25 Neu ara futu-pa'a Paulus fo rae filon, boe ma ana natane nasafali
soldadu naa nae, “Tungga man-parenda Roma hohoro-lalanen, bee ndia
ndaa? Mete ma hatahori esa naena haak rau-inggu Roma, boe ma ana
hambu dede'ak, na, ei muste taon talo bee? Ei popoko makahuluk kana,
do, ei parisa makahuluk kana?”
26 Soldadu naa namanene nala naa, boe ma ana lai-laik neu sangga ndia
komedan. De ana nafadan nae, “Papa! Hatahori ia, naena haak rau-inggu
Roma. Dadi papa nae tao hata neun?”
27 Komedan namanene nala naa, boe ma mesa kana neu natane Paulus
nae, “Rae, o maena haak rau-inggu Roma? Tebe, do?”

✡ **22:20** Nedenuk kara Tutuin 7:58

Boe ma Paulus naselu nae, “Memak tebe! Au to'u haak naa.”
28 Basa boe ma komedan naa nae, “Au oo leo naak boe. Au bae ta ba'u
anak, dei de au hambu haak naa.”
Tehuu Paulus naselu nae, “Soa-neu au, na, au ta bae hata-hata. Mulai
numa inang bonggi au mai, au to'u haak naa ena. Au amang oo to'u haak
naa boe.”
29 Neu ara ramanene rae, Paulus to'u haak rau-inggu Roma, boe ma
soldadur raa rakadedeak, ma ara ta rambarani filon ma parisan ena.
Komedan naa dadi namata'u, nahuu ana futu-pa'a Paulus ena, ma ana
bubuluk nae, ndia nggani seli hohoro-lalanek ena.

Paulus numa mamana neole dede'a anggama Yahudi

30 Neu be'e-main, komedan naa bei nau sangga bubuluk no tetuk dede'ak
naa oka-huun talo bee. De ana nadenu ndia soldadun nara fo reu
roke malangga anggama Yahudi malanggan nara ro basa hatahori mo'o-
inahuuk fo mana rasi'e raole dede'a anggama Yahudi fo ara rakabua. Boe
ma ana nadenu fo ara reu buka heni Paulus rante besin, fo roon neu nasare
basa hatahorir raa.

23

1 Losa naa, de ara radenu Paulus fo nasala'e aon. Boe ma ana mete
namumula basa hatahorir raa, de mulai kokolak nae, “Toranoo nggara
ein! Au ambariik nai ia no dale ndoos. Manetualain bubuluk nae, mulai
numa au kadi'i anang mai losa faik ia, au daleng lolo-laok.”
2 Ananias* fo malangga anggama Yahudir malangga ina-huun namanene
Paulus kokolak talo naa, boe ma ana namanasa nalan seli. De ana
fee parenda neu hatahorir fo mana rambariik deka Paulus nae, “Famba
bafan!”
3 Boe ma Paulus bala Ananias nae, “Neu ko Manetualain famba balas o.
Memak o hatahori dae-bafok rupak leo dii bei fo dama basa dean, tehuu
ana dae edo nabolo dalen ena. O manggatuuk mai ia fo tao aom nok bali
malalaok ia. Basa boe ma o mae huku-doki au tungga ita dala-hada hohoro-
lalanen. Tehuu o mesa ngga ndia lena-langga hohoro-lalanek naa neu o
madenu hatahorir raa famba au.”✡
4 Hatahori maruma naa ramanene Paulus kokolak talo naa, boe ma ara
ka'i-oren rae, “Weeh! O ta mandaa kokolak talo naa, neu ita malangga
anggaman nara malangga ina-huun ia!”
5 Boe ma Paulus naselu nae, “Tebe, do? Mete ma talo naa, na, au
oke ambon, te au ta bubuluk ae, ndia naa, ita malangga anggaman nara
malangga ina-huun. Memak Manetualain pake hatahori ena, fo surak nae,
‘Ei ta bole kokolak manggararauk neu ei malanggam mara.’ ”✡
6-8 Neu Paulus mete-nita hatahori mana maole dede'a anggama naa, ana
bubuluk nae, sira numa partei dua mai. Ketuk tungga partei Saduki, fo
ara ramahere rae, hatahori mates ta bisa nasoda fali numa mamaten mai
bali. Ara oo ramahere rae, ta hambu Manetualain atan nai nusa tetuk do
inggu temak boe. Ma dula-dalek oo ta boe. Ketuk bali tungga partei Farisi,
fo ramahere rae, neu ko Manetualain bisa tao nasoda falik hatahori mates
sara. Ara oo ramahere boe rae, hambu dula-dalek ma hambu Manetualain
atan nara nai nusa tetuk do inggu temak.
Boe ma Paulus kokolak no nahere haran nae, “Toranoo nggara ein! Sadi
ei basa ngga bubuluk mae, au ia, hatahori Farisi. Au amang ma au ba'ing

---

* **23:2** Ananias ia, ndia oo malangga anggama Yahudir malangga ina-huun boe, tehuu ta ndia Ananias fo fai bakahulun ana huku-doki Lamatuak Yesus. Dua sara naden sama. ✡ **23:3** Mateos 23:27-28 ✡ **23:5** Kalua numa Masir mai 22:28

nggara oo hatahori Farisir boe. Hatematak ia ei mae huku-doki au, nahuu au amahere ae, Manetualain bisa tao nasoda falik hatahori mates.”✡

Neu Paulus kokolak talo naa, boe ma hatahori Farisir ro hatahori Sadukir raa mulai rareresi, losa dalen nara esa ta nato'u no esa ena. De hea ba'e sara reu dua.

9 Hatahorir raa rareresi losa dadi mue-anggik. Basa boe ma meser hida ruma partei Farisi mai rambariik fo rasala'e Paulus rae, “Hatahori ia ta sala! See bubuluk, fama te hambu dula-dalek, do, Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai kokolak noon!”

10 Meser raa kokolak talo naa ena, tehuu sira nereresin tamba namo'o bali, losa komedan naa mulai namata'u. Ana du'a nae, boso losak ara poko-femba rame-rame rakamate Paulus. De ana nadenu soldadun nara konda fo le'a reni Paulus maso neni kota batu dale neu.

11 Neu le'odae, boe ma Lamatuak Yesus mai natudu aon neu Paulus. Ana tao natea Paulus dalen nae, “Pau! O boso mamata'u, ee! Hatematak ia o kokolak la'e-neu Au nai Yerusalem ia ena. Masaneda matalolole! O muste kokolak talo naa nai Roma boe.”

Hatahorir rala harak fo rae tao risa Paulus

12-13 Neu be'e-mai huhuan, hambu hatahori Yahudi haa hulu lenak rala harak fo rae tao risa Paulus. Ara sumba-soo rae, “Ai ta nau mi'a-minu, mete ma ai bei ta hala misa Paulus.”

14 Ara sumba-soo basa, boe ma ara reu rafada malangga anggama Yahudi malanggan nara ro lasi-lasi hadak Yahudir rae, “Papa nggara ein! Ai sumba-soo ena mae, ai ta nau mi'a-minu, mete ma ai bei ta hala misa Paulus.

15 Ai hihiin talo ia: papa sara muste miu masare komedan, fo hulen ana no Paulus neni mamana neole dede'a anggama neu. Tao nok bali papa sara rae parisa seluk ndia dede'an. Dei fo ai tepa sara rai dalak, fo hala misa Paulus.”

16 Tehuu Paulus dadi toun esa namanene ara rala harak talo naa, boe ma ana nalaik neni kota batu dale neu fo nafada Paulus.

17 Paulus namanene basa dadin naa tutuin, boe ma ana noke nala soldadu pangga mo'ok esa, de nae, “Ia, au anang. O muan lai-laik neni o komedan neu. Fo ana nau nafada dede'ak esa.”

18 Boe ma soldadu pangga mo'ok naa no kanak naa neni ndia komedan neu. Ana tui nae, “Papa! Paulus fo ita okak naa, noke au fo au ua kanak ia neni papa mai. Ana nau nafada dede'ak esa fo nenenin seli.”

19 Basa boe ma komedan le'a neni kanak naa neni mamanak esa neu, de kada dua sara mesa kasa. De ana natane nae, “O nau mafada hata neu au?”

20 Boe ma kanak naa nafada nae, “Hambu hatahori hida rala harak ena fo rae hala risa to'o Pau. Ara rae mai roke papa, fo be'e-mai, na, papa no to'o Pau neni mamana neole dede'a anggama neu. Ara tao nok bali ara nau parisa no lutu-lelon au to'ong dede'an.

21 Tehuu papa boso tungga sira hihiin. Te neu ko hambu hatahori haa hulu lenak rae tepa papa sara nai dalak, fo rae hala risa to'o Pau. Huu basa sara sumba-soo basa ena rae, ara ta nau ra'a-rinu, mete ma ara bei ta hala risa to'o Pau. Hatematak ia basa sara maherek kara ena. Ara rahani kada papa nahara nae leo bee.”

22 Komedan naa namanene kanak naa tutuin, boe ma ana nafada neun nae, “O boso mafada esa boe na mae, o mai mafada au dede'ak ia.” Ana kokolak basa, boe ma nadenu kanak naa fali leo.

✡ **23:6-8** Nedenuk kara Tutuin 26:5; Felipi 3:5; Mateos 22:23; Markus 12:18; Lukas 20:27

Ara roo Paulus neni nggubenor Feliks nai kota Kesarea neu

23 Basa boe ma komedan naa noke soldadu pangga mo'ok dua. Ana fee
parenda neu sara nae, “Sadia mala soldadu anak natun dua; ma soldadu
mana sa'e ndara hitu hulu; ma soldadu mana to'u tee natun dua. Ei la'o
memak li'u sio le'odaen ia, meni kota Kesarea miu.
24 Ei oo sadia ndara esa fee Paulus boe. Ei muste mian no matalolole
losa nggubenor Feliks.”
25 Basa boe ma ana surak susurak fee nggubenor Feliks nae:
26 “Papa nggubenor Feliks, fo au fee hada-horomatak. Hara masodak
numa au mai, Klaudius Lisias.
27 Hatahori fo au haituan neti hatematak ia, nade Paulus. Hatahori
Yahudir to'u ralan, de ela ba'uk ka ara hala risan ena. Faik naa, au
soldadun nara le'a kalua henin numa hatahori Yahudir liman mai.
Basa boe ma au bubuluk ae, ana to'u haak rau-inggu Roma.
28 Au nau bubuluk, tao hata de hatahori Yahudir rae hala risan. Huu
naa de au uan neni hatahori Yahudir mamana neole dede'a anggaman neu.
29 Tehuu ara ta hambu ana sala hata-hata. Memak ana ta tao
manggarauk hata esa boe na. De hatahori ia ta bisa maso bui, ma ana oo
ta nandaa hambu hukun mates boe. Naa te hatahorir maruma mamana
neole dede'a anggama naa rahuur, nahuu sira anggaman nenorin esa ta
nato'u no esa. De au ua falik hatahori ia neni kota batu dale neu.
30 Tehuu neu be'e-main, au amanene ae, hambu hatahori Yahudir rala
harak ena fo rae hala henin. Dadi au ndia fee parenda tutik ka fo roo
hatahori ia neni papa neti. Au oo afada hatahori Yahudir fo mana radede'a
laban hatahori ia boe, fo ara mai rasare neu papa. Naa fo papa mesa kana
ndia namanene ara nau rakasasa'ek salak hata neun.
Au susurang ba'u kada naa. Makasi!”
31 Basa boe ma basa soldadur raa rahehere fo rakalala'ok sira komedan
parendan leo. Le'odaen naa oo, ara roo Paulus losa kota esa, nade
Antipatris boe.
32 Neu be'e-main, soldadu mana sa'e ndarar roo Paulus losa kota Kesarea.
Tehuu soldadu laen nara fali reni Yerusalem reu.
33 Neu ara losa Kesarea, boe ma ara reni susurak naa neni nggubenor
neu. Ma ara loo lima Paulus neu nggubenor.
34 Nggubenor lees basa susurak naa, boe ma natane Paulus nae, “O ia,
hatahori beek?”
Boe ma Paulus naselu nae, “Au ia, hatahori numa profensi Kilikia mai,
papa.”
35 Nggubenor namanene Paulus kokolak talo naa, boe ma ana bubuluk
nae, Paulus memak to'u haak rau-inggu Roma. De ana kokolak nae, “Au
ndia to'u parenda nai ia. Dadi au mesa ngga ndia neu ko aole o dede'am.
Tehuu ita muste tahani hatahorir fo mana rae radede'a roo o naa, mai
losa ia, dei fo au parisa o dede'am.” Basa boe ma ana nadenu soldadur
oka Paulus nai sira mamanan, nai uma bubua mana eko-feo nggubenor
uma manen, fo bakahulun manek Herodes nambaririik kana.

24

Hatahori Yahudir mai radede'a sara Paulus numa Kesarea

1 Basa faik lima boe ma hatahori Yahudir fo mana rae radede'a ro Paulus
mai losa kota Kesarea. Nai hatahori mana mai kara raa hambu Ananias,
ndia malangga anggama Yahudi malangga ina-huun. Malanggan laen nara
oo tungga boe. Ara oo mai ro hatahori laen esa boe, nade Tertulus. Ndia
naa, mana kokolak nalela dede'ak. Huu naa de ara paken fo ana dadi neu
sira mana mambarii dede'an, fo sara Paulus.

2-3 Neu basa hatahorir rakabua numa uma neole dede'ak ena, boe ma
nggubenor nadenu roo Paulus maso neni dale neu. Boe ma Tertulus
nambariik, fo nae kokolak nakatutudak Paulus. Ana fee hada-horomatak
neu nggubenor, basa boe ma ana mulai kokolak nae,
"Papa nggubenor fo au fee hada-horomatak! Doo basa ia, mulai numa
papa to'u parenda nai ia, papa bubuluk nakahuluk ena hata fo neulauk fee
ai. Ma papa oo tao neulauk matak no'uk ka ena, losa ai hatahori Yahudir
bisa leo-la'o no mole-damek, nemehokok ma lino-lendek. Dadi ai nau pake
fai lelak ia fo moke makasi no'un seli neu papa nggubenor. Te see bali ndia
bisa tao neulauk basa naar sudi nai bee sama leo papa.
4 Au hae amanaru au kokolang, au kokolak tungga isi keke'un leo. De au
hule papa mamanene matalolole basa hata fo au nau afada la'e-neu Paulus
ia.
5 Talo ia, papa. Soa-neu ai hatahori Yahudir, Paulus ia, nok bali hedis
esa fo la'o ela mamanak esa lali neni mamanak esa neu. Ana hii laba ai
anggaman, ma ana soa nakalulutu ai dala-hadan nai bee a mesan. Nai bee
a mesan ana neu, na, ana tao hatahori Yahudir radede'a esa no esa. Ndia
ia, malanggan esa mana soa natanggela harak numa partei anggama fo
mana tungga hatahori esa numa Nasaret mai, fo ai makaseseik kana mae,
'partei Nasrani.' Tehuu hata fo ara fee nenorik kara raa, nasala mo'ok no
ai anggaman nenorin.
6 Hatahori ia soba nae tao nanggenggeo ai Uma Huhule-haradoi Ina-huu
Malalaon ena, no dalak ana nuni hatahori dinitiur reni dale reu. Huu
naa de ai humu malan. [Tungga ai hihiim, ai nau huku-dokin tungga ai
hohoro-lalane heli-helin.
7 Tehuu komedan Lisias mai le'a nalan numa ai liman mai.
8 Basa boe ma ana parenda nae, mete ma see nae nadede'a sara Paulus,
na, ana muste mai nasare neu papa nai Kesarea. Ana kokolak talo naa,
mita fo nggubenor ndia naole matan dede'ak ia].* Dadi hatematak ia ai
meni ia mai, fo papa parisa dede'ak ia. Dei fo papa mesa kana bubuluk
mae, basa hata fo ai kokolak ia, memak tebe.
Ba'u kada naa. Makasi, papa."
9 Tertulus kokolak basa talo naa, boe ma hatahori Yahudi laen nara
rakaheik tungga ndia kokolan rae, "Tebe, papa! Memak talo naa."

Paulus nasala'e aon numa Feliks matan

10 Basa boe ma nggubenor dudu liman neu Paulus, de ana mulai kokolak
nae, "Hatematak ia au fee lelak neu o fo masala'e aom."
Boe ma Paulus nambariik, de ana mulai kokolak nae, "Papa nggubenor!
Papa parenda nai ai profensin doo basa ia ena. Dadi papa bubuluk no
tebe ai hatahori Yahudi nenggetuu-nemberiin nai ia ena. Huu naa de au
ta amata'u asala'e au aong nai papa matan.
11 Nai rarain fai salahunu dua maneuk kara ia, au uni Yerusalem uu fo
hule-haradoi nai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk. Papa bisa matane a leo
neu hatahorir fo mana tungga hule-haradoi faik naa.
12 Numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk naa, au ta asimbo bafak ua
hatahori esa boe na. Ma numa uma huhule-haradoik laen nara, au ta
akabubua hatahorir fo fee sara tao mue-anggik. Leo naak oo numa
Yerusalem boe, au ta tao nemuek hata esa boe na.
13 Tehuu hatematak ia hatahori iar rae rakatutudak au. Hata fo ara
kokolak bebeik kara ia oo, ta naena bukti hata-hata boe.

---

* **24:8** Dede'a de'ek manai kurun dale ia, ta neni surak nai Susura Malalaok dede'a Yunani lasin lenak kara.

14 Talo ia, papa nggubenor. Au muste manaku neu papa dede'ak esa.
Au tungga partei beuk esa fo hatahorir seseik naden rae, ‘Lamatuak Yesus
Eno-dala Masodan’. Au hule-haradoi neu Manetualain, sama leo au bei-
ba'ing nggara hule-haradoi neun. Au oo tungga basa ba'i Musa hohoro-
lalanen nara boe, ma amahere tebe-tebe neu hata fo Manetualain mana
to'u dede'an lele uluk kara surak ela fee ai ena.
15 Au oo amahena neu Manetulain sama leo hatahori iar boe, fo
hatematak ia rambariik rai ia fo ara sara au. Ai mamahere mae, neu ko
Manetualain tao nasoda falik hatahori mates: leo mae hatahori neulauk,
do hatahori manggarauk oo, sama a mesan boe.
16 Huu naa de au soa aote tebe-tebe, mita fo au bisa leo-la'o no dale ndoos
nai Manetualain ma hatahori dae-bafok matan. No dalak naa, ta hambu
hatahori fo bisa tao natuda au.
17 Au tao ue-osa teuk hida dalen numa dae Isra'el dea, dei de au fali uni
Yerusalem uu. Neu au mai, au uni doik fo hatahorir rakabubua rala, fo
tulu-fali ai hatahori mana to'a taan nara. Basa boe ma au oo uni Uma
Huhule-haradoi Ina-huuk uu boe, fo nau hule-haradoi, ma nau fee tunu-
hotuk mata-matak kara neu Manetualain numa naa.
18 Neu au tao alao aong numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk tungga ai
hadan hohoro-lalanen, boe ma ara mai fo rae humu au. Tehuu faik naa,
ta hambu hatahori no'uk ruma naa, ma ta hambu mana tao mue-anggik
hata esa boe na!✡
19 Maruma naa, kada hatahori Yahudi hida fo ruma profensi Asia mai, fo
nau hule-haradoi numa naa boe. Dadi mete ma memak sira raena dede'ak
ro au, na, muste sira ndia radede'a ro au nai ia. Ta ndia papa sara iar!
20 Tehuu hatahorir raa ta mai. De papa matane sudik hatahori iar, au
salang hata? Fai maneuk kara, neu ara parisa au numa mamana neole
dede'a anggama, ara ta hambu au salang esa boe na. Papa matane neu
sara leo!
21 Fama te kada matak esak ka ndia tao sara ramue-anggik, ma ara mbera
mete au matang. Neu au kokolak amabera au harang ae, ‘Ei nau huku-
doki au, nahuu au amahere ae, Manetualain bisa tao nasoda falik hatahori
mates!’”✡
22 Paulus kokolak talo naa, tehuu nggubenor Feliks oo bubuluk no'uk
ka la'e-neu ‘Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan’ ena boe, de ana nate'e
nekebuak nae, “Talo ia! Au nau oke komedan Lisias, fo amanene ndia
tutuin dei. Mete ma au kokolak basa uan ena, na, dei fo au bisa aketu-
aladi dede'ak ia.”
23 Basa boe ma ana nadenu soldadu pangga mo'ok esa fo neu oka Paulus.
Tehuu ana parenda fo mbo'i fee lelak faa neu Paulus, ma boso ka'i nonoon
nara fo mai raono-lalaun.

Paulus kokolak no Feliks ma saon Drusila

24 Nggubenor Feliks saon, hatahori Yahudi, nade Drusila. Seli faik hida,
boe ma ana sangga fai lelak, fo ndia no saon rae kola-kola ro Paulus. De
ana nadenu roo Paulus neu nasare sira dua sara. Boe ma Paulus nafada
neu sara, dalan talo bee fo hatahorir bisa ramahere neu Yesus Karistus,
ndia Hatahori fo Manetualain helu-bartaa memak kana numa lele uluk
mai ena.
25 Ana oo nafada dalak talo bee fo hatahori bisa leo-la'o no ndoos, ma
talo bee fo hatahori bisa nanea aon fo boso tao sala. Ana oo nafada boe
nae, neu ko Manetualain nae huku-doki basa hatahorir.
Neu Feliks namanene talo naa, boe ma ana namata'u nalan seli. De ana
nafada neu Paulus, “Paulus. Dai ena. Losa kada ia leo! Ela hambu lelak,
dei fo au anggou o bali.”

✡ **24:18** Nedenuk kara Tutuin 21:17-28 ✡ **24:21** Nedenuk kara Tutuin 23:6

26 Faik naa, Feliks sangga dalak mita fo Paulus kosu doik neu ndia, fo ana
nakambo'ik kana. De ana kada noke Paulus nakandoo fo kola-kola noon.
27 Tehuu tungga dalak laen, nggubenor Feliks oo ha'i hatahori Yahudi
malanggan nara dalen boe. Huu naa de ana ta naketu-naladi lai-laik Paulus
dede'an. Ana ela dede'ak naa ende losa teuk dua dook. Basa boe ma hambu
nggubenor beuk mai nggati Feliks. Ndia naden Parkius Festus. Tehuu ara
oo bei oka raherek Paulus boe.

25

Nggubenor Festus parisa Paulus dede'an

1 Lelek naa nggubenor beuk, Festus, lali neni Kesarea neu fo mulai
nakalala'ok parenda. Ana leo kada faik telu numa naa, basa boe ma ana
la'o nakandoo neni Yerusalem neu.
2 Numa naa, malangga anggama Yahudir malanggan nara ro ma
malangga laen nara mai ratonggo fo ralela aok ro nggubenor beuk. Ara oo
raseseik Paulus dede'an numa sira kokolan dale boe.
3 Ara oo hule boe, mete ma bisa, na, nggubenor nadenu ndia hatahorin
nara fo roo falik Paulus neni Yerusalem mai. Naa te ara rala harak ena fo
rae hala risa Paulus nai dalak.
4 Tehuu nggubenor naselu nae, “Ama nggara ein. Talo ia. Elan numa
naa fo ara okan nai Kesarea dei. Te au oo ae fali lai-laik naa uu boe.
5 Dadi mete ma hambu see numa ei mai ndia hambu koasa fo naole
dedeak ia, na, ara bole la'ok sama-sama ro au meni Kesarea miu. Mete
ma memak hatahori ia tao salak hata-hata, na, ei bole madede'a mian nai
kada naa.”
6-7 Basa boe ma Festus leo doon fama te faik salahunu numa Yerusalem,
dei de ana fali neni Kesarea neu. Faik naa, hambu hatahori Yahudi hida
fo tungga roon losa naa. Neu be'e-main, boe ma nggubenor buka dede'ak
naa. Ana nadenu sara roo Paulus maso mai nasare neun.
Neu Paulus maso numa naa, boe ma hatahori Yahudir raa rambariik eko
ralan, boe ma ara mulai ndae salak mata-matak kara neun. Tehuu ara ta
bisa ratudu bukti esa boe na.
8 Basa boe ma Paulus nasala'e aon nae, “Papa nggubenor. Au ta tao
ita manggarauk hata esa boe na. Au oo ta tao dede'ak kara fo laban ai
anggama Yahudin hohoro-lalanen boe. Au ta tao anggenggeo Manetulain
Uma Huhule-haradoi Ina-huun nai Yerusalem. Ma au oo ta tao hata-hata
fo laban man-parenda Roma hohoro-lalanen boe.”
9 Tehuu nggubenor nae sorodododo hatahori Yahudir fo ha'i dalen. Huu
naa de ana natane Paulus nae, “O du'a talo bee? O makaheik do taa, mete
ma au aole o dede'am ia nai Yerusalem?”
10 Paulus namanene nggubenor natane talo naa, boe ma ana naselu nae,
“Papa nggubenor. Au ia rau-inggu Roma. De hatematak ia, au ambariik
nai papa nggubenor numa man-parenda Roma mai matan fo mana naena
haak naole au dede'ang tungga sira hohoro-lalanen. Dadi au ta nau uni
Yerusalem uu, fo neketu au dede'ang nai naa. Papa bubuluk ena mae, au
ta tao salak hata esa boe na, fo laban hatahori Yahudi iar.
11 Dadi mete ma memak au tao salak hata-hata, fo nandaa no hukun
mates, na, au simbok. Tehuu mete ma hata fo ara kokolak naa, ta tetebes
tungga Roma hohoro-lalanen, na, ta hambu esa fo bisa loo lima au uni
hatahori iar uu. Ara kada sangga dalak, fo rae hala risa au no hie-hie a.
De hatematak ia, tungga au haak, au oke akahehenek dede'ak ia neni mane
ina-huuk keser nai mamanak mate'en neu, nai kota Roma. Naa fo mesa
kana ndia naketu matan dede'ak ia!”
12 Nggubenor namanene Paulus noke talo naa, boe ma ana nakokola aok
no ndia nonoon nara fo mana tungga raole dede'ak naa. Basa boe ma ana

nafada Paulus nae, “Huu o moke makahehenek dede'ak ia neni keser neu, de o muste muni Roma muu.” Nggubenor kokolak basa talo naa, boe ma ana nate'e nekebuak naa.

Festus noke tia-tamba dudu'ak numa manek Agripa mai la'e-neu Paulus

13 Basa boe ma hatahori Yahudir manen, nade Agripa,* no ndia fadi inan,
nade Bernike reni Kesarea reu. Dua sara rae reu fee hada-horomatak neu
nggubenor beuk.
14 Ara leo taak ro nggubenor Festus faik hida dalen. La'e esa, Festus tui
Paulus dede'an neu dua sara. Ana nae, “Papa manek! Nai Kesarea ia, ai
oka hatahori esa, nade Paulus. Fai bakahulun nggubenor raak ta hambu
lelak naketu-naladi ndia dede'an.
15 Bei lai-laik ia, neu au numa Yerusalem, malangga anggama Yahudir
malanggan nara ma lasi-lasi hadak kara, mai tui Paulus salan. Basa boe
ma ara roke au fo hukun ana.
16 Tehuu au afada sara ae, ‘Tungga man-parenda Roma hohoro-lalanen,
au muste parisa akahuluk dede'ak naa, dei fo fee hukun nekeketun.
Hatahori mana madede'ak kara muste rasasare matak dei. Au nau
amanene sudik ei fee salak hata neun. Ma ana oo muste hambu lelak
fo nasala'e aon. Dei fo au bisa aketu-aladi dede'ak naa, ma fee huku-dokik
hata neun.’
17 Basa boe ma neu au fali uni Kesarea mai, hambu hatahori Yahudi hida
fo tungga ia mai. Neu be'e-main, boe ma au buka tutik dede'ak naa. Au
adenu sara roo Paulus mai nasare au, mita fo au bisa amanene dede'ak ia
nenggetuu-nemberiin.
18 Boe ma hatahori Yahudir rambariik, fo mulai hingga Paulus salan
nara. Tehuu hata fo ara hinggak kara reu au naa, beran ta sama leo au
du'ak ena.
19 Sira hahambun ta sama la'e-neu kada sira anggama heli-helin. Ma
ara rareresi laban neu Paulus la'e-neu Hatahori esa, nade Yesus. Tungga
hatahori Yahudir raa, na, Yesus naa maten ena. Tehuu Paulus nahere
tingga-tingga nae, Yesus naa, nasoda fali numa mamaten mai ena.
20 Ara rareresi talo naa, tehuu au hatahori beuk, de au ta bubuluk nau
aketu-aladi dede'a anggama ia talo bee. Huu naa de au atane Paulus ae,
‘Talo bee, leo au parisa o dede'am ia nai kada Yerusalem a leo?’
21 Tehuu ana ta nakaheik. De ana noke nakahehenek dede'an nakandoo
neni keser neu, nai mamanak mate'en. Huu naa de au oka aheren, losa au
hambu lelak fo haituan neni Roma neu.”
22 Mane Agripa namanene Festus tutuin talo naa, boe ma ana nae, “Mete
ma bisa, na, au nau amanene matang numa hatahori naa mesa kana mai.”

Boe ma Festus naselu nae, “Bisa! Dei fo au aole fo be'e-mai papa bisa
mamanene matam numa hatahori naa mai.”

Manek Agripa nau namanene Paulus kokolan

23 Neu be'e-main, nggubenor Festus naole fo manek Agripa bisa na-
manene Paulus kokolan. Ana oo naole fo hatahori no'uk ka bisa ramanene
Paulus boe. Sira: soldadur komedan nara, ma hatahori mo'o-inahuuk kara
ruma kota Kesarea mai. Basa boe ma manek Agripa no Bernike maso dale
mai, ara rabua bua-lo'a manek kara. Basa hatahorir maruma naa fee hada-
horomatak neu dua sara. Neu basa sara rakabua ena, boe ma nggubenor
nadenu roo Paulus maso neni dale neu.

---

* **25:13** Manek Agripa ia, ndia manek Herodes Agripa II. Aman ndia manek Herodes Agripa I, fo ndia hala nisa Yakobis, ma ana mate de sikalatik kara ra'an, nahuu ana so'uk aon sama leo dewa.

24 Boe ma ara roo Paulus maso dale neu. De nggubenor mulai kokolak
nae, “Manek Agripa, papa sara, ma basa fuik kara fo au fee hada-
horomatak. Hatahori ia, naden Paulus. Hambu malangga hatahori Yahudi
hida fo tao dede'ak roon. Basa boe ma ketuk reni au mai, mae numa
Yerusalem, do mae nai ia, fo rakatakak au rae, hatahori ia ta nandaa
nasoda ena.
25 Huu naa de au parisan, tehuu au ta hambu ndia salan fo nandaa no
hukun mates. Tehuu mesa kana noke aon nakahehenek ndia dede'an neni
mamanak mate'en neu, huu naa de nau ta nau, au muste haituan neni
Roma neu.
26-27 Mete ma au haituan neu, neu ko au muste fee susura nekelala'ok
esa. Tehuu hatematak ia, au muste surak hata fee mane ina-huuk? Huu
naa de au akabua basa papa sara, fo tamanene neun. Ita tamanene talan
ena, na, au amahena papa manek Agripa bisa tia-tamba dudu'ak neu au,
mita fo au bisa surak hata fo ndaa no dudu'a-a'afi neulauk fee neu mane
ina-huuk. Au ameda ta malole, mete ma haitua dede'ak ia neni keser neu,
tehuu ta afada hatahori ia salan hata.
Au kokolang ba'u kada naa. Makasi.”

26

Paulus nasala'e aon numa manek Agripa matan

1 Basa boe ma manek Agripa nadenu Paulus nae, “Hatematak ia o bisa
masala'e o aom. Ai basa ngga mahani a ena fo mamanene neu o.”
Paulus batak liman, de ana kokolak nae,
2 “Papa manek Agripa fo au fee hada-horomatak. Au ameda aua, nahuu
papa fee lelak neu au, fo bole tui fee papa sara basa hata fo hatahori Yahudi
nakasasa'ek salak neu au.
3 Au bubuluk ae, papa nalela no neulauk, ita hatahori Yahudir dala-
hadan, ma la'e-neu ita masodan do mamaten. Dadi au oke papa mamanene
matalolole neu au.
4 Mulai numa kadi'i anang mai, ara ranori au ena fo leo-la'o tungga
ita hatahori Yahudir dala-hadan. Makasososan au hambu nenorik numa
au nggorong; basa boe ma au uu fo sakola tamba numa Yerusalem bali.
Hatahori Yahudir marai Yerusalem mara bubuluk au leleo-lala'ong, ma ara
ralela tebe-tebe au.
5 Mete ma malangga anggamar nau, na, ara bisa tui rae, sira ralela au
numa fai bakahulun mai ena. Te au ia oo, maso partei anggama Farisi ena
boe. Basa hatahorir bubuluk rae, ai hatahori Farisi iar ndia to'u mahere
hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen basa-basan.✡
6-8 Au, ma hatahori Isra'el numa leo kasalahunu duak kara mai, rahani
taa-taa fo Manetualain tao natetu Ndia hehelu-bartaan. Hehelu-bartaak
naa, Ana nafadan neu ita bei-ba'in numa lele uluk mai ena. Dadi losa
hatematak ia, ita basa ngga hule-haradoi hatu-leledon, mita fo Manetualain
hehelu-bartaan naa, dadi leo. Hehelu-bartaak naa isin nae, neu ko Ana tao
nasoda falik hatahori fo mana matek kara ena.
Papa manek Agripa, fo au fee hada-horomatak. Huu au amahere ae, neu
ko Manetualain tao nasoda falik hatahori mates, huu naa de ara radede'a
ro au. Au nau atane: tao hata de hambu ketuk numa ei mai fo ta nau
mamahere mae, Manetualain bisa tao nasoda falik hatahori mana matek
ena? Ana bisa!
9 Bakahulun memak au tao hata a mesan, fo laban ahere neu basa
hatahori fo mana tungga Yesus, hatahori Nasaret.

✡ **26:5** Nedenuk kara Tutuin 23:6; Felipi 3:5

10-11 Faik naa, malangga anggama Yahudir malanggan nara fee koasa neu
au, fo au uu tao akasususak Yesus hatahorin nara sudi rai bee. Au humu
ala sara, basa naa au le'a uni sara reni Yerusalem mai, fo tee sara reni bui
dale reu. Au oo tungga aketu-aladi fo fee hukun mates sira hida boe. Au
oo maso uni uma huhule-haradoik kara dale uu, fo tao doidoso hatahorin
nara boe. Boe ma au akasetik kasa fo laka ta ralela Yesus. La'e no'uk ka, au
uu husi fo humu sara no dale nasak. Sadi au amanene hatahorir fo mana
ramahere neu Yesus naa rai bee a mesan, leo mae losa nai nusa deak oo,
au uu husi fo humu sara boe!”✡

Paulus tui seluk hata fo ana mete-nitan ma natonggo noon (Nedenuk kara Tutuin 9:1-19; 22:6-16)

12 Paulus tuti kokolan nae, “La'e esa, malangga anggama Yahudir
malanggan nara fee susura koasa neu au fo au uu husi fo humu Yesus
hatahorin nara marai kota Damsik. De au uu.
13 Papa manek Agripa! Neu ai bei la'o numa dalak, nai rarain ledo
namatetu, nggengger neu ma, hambu manggaledok esa numa lalai mai,
sa'an na'anda nalan seli, la'e au ma au nonoong nggara.
14 Ai basa ngga lenggu miu daer, nahuu manggaledok naa sa'an na'anda.
Basa boe ma au amanene harak esa kokolak no au, pake dede'a Aram*
nae, ‘Wee, Saulus! Tao hata de o soa tao doidoso Au taa-taa? Susa la'e esak
kana mete ma o soa kada laban taa-taa Au hihii-nanaung.’
15 Au amanene harak naa, tehuu au ta mete-ita hatahorin. De au atane
ae, ‘Papa mana kokolak ia, see, ee?’
Boe ma harak naa naselu mai au nae, ‘Au ia, Yesus, fo o soa tao doidoson
taa-taa.
16 Saulus! Mambadeik leo! Au atudu aong neu o ia, fo o dadi muu Au
hatahori nemehehereng. O muste muu mafada basa hatahorir, hata fo o
mete-mitan numa au mai faik ia ena. Dei fo Au atudu seluk o bali dede'a
beuk kara, fo o bisa muu mafada neu basa hatahorir.
17 Neu ko o hambu susa-sonak mata-matak. Tehuu Au anea o numa
hatahorir fo mana rae tao rakasususak o, leo mae hatahori Yahudir, do
hatahori nusak laen nara. Tebe! Au adenu o muni hatahori ta Yahudir
muu.
18 O muu tao malaak matan nara, mita fo ara bubuluk, ma ara leo-la'o
rai manggaledok dale. Basa boe ma ara la'o ela sira leleo-lala'o kilu-kain
nara. Ma o muste matudu sara eno-dala masoda ndoos boe. O makambo'ik
kasa numa nitur malangga ina-huun koasan mai, basa naa mua sara reni
Manetualain reu. No dalak naa, Manetualain koka heni basa sala-singgon
nara lala'en. Ara oo dadi reu Manetualain hatahorin boe, sama-sama ro
hatahori laen fo Manetualain here nala sara ena, nahuu ara ramahere neu
Au. Ba'u kada naa fo Au afada neu o, Saulus!’ ”

Paulus nafada ndia ue-osan

19 Paulus tuti kokolan nae, “Dadi papa manek. Au akalala'ok au ue-
osang fo au simbo matang numa nusa tetuk do inggu temak mai ena. Losa
hatematek ia, au bei aue-osa akandoo, ta akadedeak faa boe na.
20 Makasososan au afada Yesus Eno-dala Masodan neu hatahori Yahudir
marai Damsik. Basa boe ma au mai afada hatahori Yahudir marai
Yerusalem, ma marai basa profensi Yudea. Basa boe ma au la'o ndule
basa hatahori ta Yahudir nusan nara. Au kokolak no manggaledok neu

---

✡ **26:10-11** Nedenuk kara Tutuin 8:3; 22:4-5 * **26:14** Nai susura dede'a Yunani neni surak nae, ‘hatahori Ibrani dede'an’. Sira dede'a tungga fain, ndia dede'a Aram. Hambu surak lololek boe nae, ‘susa mete ma o paso kosa naa taa-taa’. Ara rasi'e pake kosa fo foo neu sapi. Sapi ta mana tungga mana lolo hihiin, kosi kosa naa, na, nameda nambeta. Lololek naa sosoa-ndandaan nae, ‘susa mete ma o soa laban taa-taa neu Au hihiing.’

basa sara, fo ara la'o ela sira leleo-lala'o kasalan, ma ara loo lima aon nara reu Manetualain. Sira oo muste tao hata fo neulauk nai sira masodan dale soa-neu hatahori laen boe, fo dadi neu tanda nae, sira dadi reu hatahori beuk kara nai Lamatuak dale ena.✡
21 Huu au tao ue-osa talo naa, boe ma hatahori Yahudir humu rala au
numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, numa Yerusalem. Ara oo rae hala
risa au boe.
22 Tehuu Manetulain tulu-fali au. Huu naa de au bei asoda losa
hatematak ia. De au bisa ambariik nai ia, fo tui-bengga fee basa hatahorir,
mo'o-kadi'ik, la'e-neu Yesus Eno-dala Masodan. Hata fo au afadak ia, basan
nandaa no hata fo ba'i Musa ma Manetualain mana to'u dede'an lele uluk
kara fee nenorik ena.
23 Ara fee nenorik la'e-neu Karistus, ndia Hatahori fo Manetualain helu-
bartaa ena nae nadenun mai. Rae, ana muste lemba-nasaa doidosok, basa,
na, Ana mate, tehuu basa boe ma Ana dadi neu hatahori makasososak fo
Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Dei fo Ana ndia
fee manggaledok neu hatahori Yahudir ma hatahori nusa-nusak laen marai
dae-inak."✡
24 Paulus bei kola-kola fo nafada ndia ue-osan, tehuu Festus nasambori
kokolan no namabera haran nae, "Weeh, Paulus! Fama te o mamulu ia
ena. O malela mala no'un seli, de tao mala o utem kokohii."
25 Tehuu Paulus naselu nae, "Papa nggubenor fo au fee hada-horomatak.
Au ta amulu. Basa hata fo au afadak kara ia memak tebe. Au ta ade bafa-
maang.
26 Papa manek Agripa mesa kana bubuluk no tebe hata fo au kokolak
ia. Huu naa de au ambarani kokolak no ledo-ledo. Au amahere ae, papa
manek namanene basa dede'ak kara ia ena, nahuu hata fo mandadik kara
raa ena, ta dadi numa mamana nees. Rae, Yesus fo mana matek nasoda
fali numa mamaten mai ena. Basa hatahorir oo bubuluk dede'ak naa ena
boe.
27 Numa lele uluk mai, Manetualain mana to'u dede'an nara rafada
memak dede'ak ia ena. Au ambarani ambedak ae, papa manek oo
namahere mana to'u dede'ak kara raa kokolan boe, hetu?"
28 Manek Agripa nggado tutik Paulus kokolan nae, "Wee! Paulus! Doo-
doo bali te o tao mala au dadi uu hatahori Karisten ena!"
29 Tehuu Paulus naselu neu manek nae, "Talo ia, papa. Au hule-haradoi
neu Manetualain, mita fo lai-lai, do dook, ta kada papa manek mesa kana,
tehuu basa hatahorir fo faik ia ramanene au kokolang ia, ara bisa dadi
sama leo au, ndia Yesus hatahorin! Tehuu sadi papa sara boso dadi
hatahori neni okak sama leo au ia."
30 Paulus kokolak basa talo naa, boe ma manek Agripa no ndia fadin
Bernike, nggubenor Festus, ma basa malangga ina-huun nara rambedeik
fo fali reu sara.
31 Neu ara la'o dea reu, hatahorir raa rakokola aok rae, "Hatahori ia ta
tao hata esa boe na, fo nandaa no hukun mates, do teen neni bui dale neu!"
32 Basa boe ma manek Agripa nafada nggubenor Festus nae, "Kasian, ee!
Hatahori ia noke nakahehenek dede'an neni mamana mate'en nai Roma
neu ena. Mete ma taa, na, dede'ak ia bisa basan ena, ma bisa nekembo'ik
ndia leo."

27

Ara roo Paulus neni Roma neu

1 Basa boe ma nggubenor Festus naketu fo haitua Paulus neu nasare
mane ina-huuk nai Roma, fo naketu Paulus dede'an nai naa. Boe ma ana

✡ **26:20** Nedenuk kara Tutuin 9:20, 28-29 ✡ **26:23** Yesaya 42:6; 49:6; 1 Korentus 15:20

loo lima Paulus no hatahori bui laen hida bali reni komedan soldadu esa neu, nade Yulius, fo noo sara reni profensi Italia reu. Yulius naa, komedan esa numa soldadu mana manea keser mai.
2 Faik naa, au (ndia Lukas) tungga ua Paulus neu. Bei hambu seluk toranook esa bali, hatahori Makedonia numa kota Tesalonika mai, nade Aristarkus, ana oo tungga neu boe. Ai basa ngga sa'e ofak esa numa kota Adramitium mai. Tungga nanaen, ofak naa neu ko tuli-tuli mamanak no'uk ka nai profensi Asia.
3 Ai sa'e ofak la'o ela Kesarea, de neu be'e-main, ai losa kota Sidon. Komedan Yulius tao Paulus no malole, ma nafada Paulus fo ana bole neu tiro-dangga nonoon nara nai mada lai. Nai ndia dudu'an, mita fo ara bisa fee Paulus sudi hata fo ana parluu nai tasi lai.
4 Basa boe ma ai basa ngga hene fali ofak lain miu fo mulai la'o. Tehuu ani soru nakarumbu nalan seli, losa ofak naa sangga nae ta la'o matak. Boe ma ara pale ofak fo la'o tungga pulu Siprus no Siria kabin, mita fo ai bambi numa ani soru mai.
5 Numa naa mai, ai fee ofak tepa nesik tasi mana nai profensi Kilikia ma profensi Pamfilia matan. De ai losa kota Mira, nai nusak Likia. Losa naa, ai basa ngga konda la'o ela ofak naa.
6 Numa Mira, komedan Yulius sangga ofak laen fo mana nae neni Italia neu. De ana hambu ofak esa, manuma kota Aleksandria mai, fo nae neni Italia neu. Boe ma ana nadenu ai basa ngga fo sa'e meni ofak naa lain miu.
7 Ai sa'e ofak faik hida dalen ena, tehuu ofak naa sangga nae ta la'o matak, nahuu ani soru nakarumbu nalan seli. De ai sota-mate dei de sangga deka kota Knidus. Tehuu anin bei nakarumbu nakandoo, de ai tepa meni pulu Kereta miu, mita fo ai bambi numa anin naa mai. Basa naa, dei de ai seli nggorosoon esa, nade Solmone.
8 Ai sota-bengge dei de seli heni nggorosoon naa, loro-loro pulu Kereta tasin tatain, de ai losa mamanak esa, nade Namo Malole. Mamanak naa deka no kota Lasea.
9 Numa naa, ofa isir hahae aon nara faa, nahuu ai numa ofa lai doon seli ena, tehuu ta bei losa Italia. Faik naa, hatahori Yahudir fai ina-huun Hambu Ambon neu Kilu-salak oo seli ena boe.* Ndia sosoa-ndandaan nae, fai ani makarumbuk ma rii mambombonuk mulai ena. Basa boe ma ofa isir mulai ratatane aok rae, takandoo do bosok. Paulus namanene nala naa, boe ma ana mulai kokolak
10 nae, “Basa toranoo nggara ein. Au oke kokolak faa. Au du'a ae, mete ma ita takandoo, na, neu ko ita bisa hambu susa no'uk ka. Bisa-bisa ofak ia molo, de mopo bua-lo'ar, ma ita basa ngga oo bisa mate boe.”
11 Tehuu komedan soldadu naa ta nau nenene neu Paulus. Ana namahere lenak neu mana to'u uli, ma ofak tenu enan. Sira nanaen rae kalua la'o ela mamanak naa.
12 Huu Namo Malole naa ta linok, mete ma ofak muste see nai naa la'e fai tasi narii. Dadi sira no'uk ka nau ai makandoo fo meni kota Feniks miu. Ara ramahena mete ma bisa, na, ai basa ngga leo taak miu naa nai tasi bei namue ia. Kota Feniks naa, pulu Kereta namo-sesee malolen lenak, nahuu ana nai makabambik de ani muri-konas ma muri-kiis ta la'e sana, de ta hambu rii mo'ok.

Ani berak numa tasi lai

* **27:9** Neu teu ka-59, hatahori Yahudir fai ina-huun Hambu Ambon neu Kilu-salak, tuda la'e bula kasalahunun fai kaliman (5 Oktober). Faik naa, anin mulai numa muri-kii mai ena.

13 Neu ani konas mulai fino-fino, ara be'ek ka rae hambu anin naa ena
fo ara bisa reni Feniks reu. Ara rae, “Ia anin malole. Mai fo ita sa'e ofak
leo!” De ara le'a naka ma ara le'a laa neu, boe ma ai sa'e ofak loro-loro
tasi tatain.
14-15 Ai bei ta mala dook ka, tehuu ani makarumbuk nggengger neuk ka
ana mai. (Fo hatahori rae ‘ani dulu-kiis kadi’). Anin naa lemba neni ofak
bo'u-bo'u ma laa-laa tasi taladan neu. Ofa isir ta bisa pale rala ofak no
tetun, de ara mbo'i ofak bo'u-bo'u ma laa-laa tungga kada anin hihiin.
16 Ai bo'u-bo'u ma laa-laa tungga kada rii talo naa, losa deka mia pulu
anak esa, nade Kauda. Faik naa, ofak bei hela sakoci esa, talin neni pa'ak
nai ofak ikon. De ai sota-mate le'a sakoci neni ofak lain neu.
17 Neu sakoci losa ofak lain ena, boe ma ara mulai fefeo tali ndule ofak
naa aon fo ranea, boso losak ofak papan nara ratanggaa heni sara, boe ma
molo. Ara oo ramata'u boe, boso losak rii tufa ofak fo ana hara neni meti
sarakaek Sirtis nai Afrika naa neu. De ara rakonda naka mana laa-laak
neni tasi dale neu, fo fee ofak nalaik koe-koe.
18 Ani makarumbuk naa rurua-mbembesi ai ofan kii-konak. De neu be'e-
main, ofa isir mulai nggari heni ofak fufuan nara reni tasi dale reu.
19 Neu be'e-main bali, ani makarumbuk naa bei berak ka. De ara tamba
ramata'u bali. Huu naa de ara boe nggari seluk ofak fufuan nara reni tasi
dale reu, mita fo ofak nambadaku. Ofak buan nara oo, ofa isir nggari heni
sara renik lima heli-helin nara boe.
20 Hatu-leledon, ani berak naa ta nakamate faa boe na losa faik hida
dalen, soso'a nggeok katen seli losa ai ta mete-mita ledo no nduuk kara.
Ketu heni ai basa ngga nemehehenan ena, ma mameda mae, ai ta bisa
masoda ena bali.
21 Basa faik hida ia dalen ena, ai ta mi'a hata esa boe na. Boe ma
Paulus noke nala basa sara, de ana kokolak nae, “Basa toranoo nggara
ein! Soba leo ei tungga au kokolang fo ita ta la'o ela Namo Malole ena dei,
na, hatematak ia ita ta hambu susa ba'u basa ia, ma ta runggi hata-hata.
22 Tehuu hatematak ia, au oke neu ei basa ngga fo matetea ei dalem leo.
Neu ko ita ofan ia nakalutu henin. Tehuu boso mamata'u, te ta hambu
hatahori esa mate boe na.
23 Au nau fo ei basa ngga bubuluk mae, au ia Manetualain hatahorin,
ma Ana fee au aue-osa soa-neu Ndia. Le'odaek ka, Ana nadenu Ndia atan
esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, de nambariik neu au boboang.
Boe ma ata naa nafada au nae,
24 ‘Paulus! O hae mamata'u hata esa boe na. Neu ko o muste muu masare
keser nai Roma fo naole o dede'am. Huu Manetualain dale susuen neu o,
de Ana oo tao nasoi-nasoda basa hatahorir marai ofak ia lain boe.’
25 De basa toranoo nggara ein. Ei dalem mara boso monda-ma'a. Au
amahere tebe-tebe neu Manetualain ae, hata fo Ana nafada neu au ndia
le'odaek ka naa, neu ko ana dadi natetu talo naa.
26 Tehuu ofak ia neu ko ana hara nai pulu esa.”

Ofak deka-deka mada lai

27 Faik naa, rii-anin toko nakamiminak ai, de ai bo'u-bo'u ma laa-laa
faik salahunu haa ena numa tasi Adria. Tehuu nai rarain fatilada, ofa isir
rameda nok bali ai deka-deka mada lai ia ena.
28 Basa boe ma ara rakonda dodouk fo ara sangga bubuluk tasi oe deman.
De ara uku hambu tasi oe deman re'a 20. Boe ma ofak mata neu faa bali,
de ara rakonda seluk dodouk, de hambu tasi oe deman re'a 15.†

† **27:28** Re'a 20, ndia meter 37. Re'a 15, ndia meter 27.

29 Basa sara ramata'u boso losak ofak naa hara nala harik lain. De ara
rakonda naka haa marai ofak ikon. Boe ma ai basa ngga mamahena fo fai
manggaledo lai-lai.
30 Tehuu ofa isir rala harak fo rae ralai la'o ela ofak naa no neneek.
De ara rakonda sakoci fo tao leo bali ara reu rakonda nakar marai ofak
langgan.
31 Tehuu Paulus nafada ofa isir dudu'a-a'afi manggaraun neu komedan
no soldadur nae, “Mete ma ofa isir raa ta rahani kada ofak lain, na, neu
ko ei basa ngga mate.”
32 Soldadur ramanene Paulus kokolak talo naa, boe ma ara tete ketu
sakoci naa talin, fo elan ana bo'u-bo'u ma laa-laa. De ofa isir raa ta bisa
ralai ena.
33 Neu fai sangga manggaledo, boe ma Paulus kokoe hatahorir raa fo
basa sara ra'a-rinu. Ana nae, “Menggu dua ia ena, ita kada nggua-nggua
fo kada haradoi, ma ta isi ita po'on tenik hata esa boe na.
34 Dadi au hule mita fo ita ta'a tala faa dei, fo ita bisa hambu falik ita
barakain. Au amahere ae, neu ko ita esa ta hambu sosoek boe na. Au
henggenee ae, ita basa ngga tasoda!”
35 Paulus kokolak basa talo naa, boe ma ana ha'i roti. De ana hule-
haradoi noke makasi neu Manetualain numa basa sara matan. Basa boe
ma, ana ha'i nala biak esa de na'a.
36-37 Ara mete-rita talo naa, boe ma dalen nara ratea rasafali. De ara oo
ra'a-rinu sama-sama boe. Basa ai manuma ofak naa lain, hatahori 276. Ai
basa ngga mi'a-minu.
38 Ai mi'a-minu makabete mala, boe ma ara mulai nggari heni karo hade-
nggandum mara reni tasi dale reu, fo soba tao ramadaku ofak naa.

Ofak hara

39 Neu dulu silu ena, ofa isir mete-rita mada lai. Tehuu ara ta bubuluk
pulu bee naa. Ara oo mete-rita tasi bafak esa fo tatain masarakaek. De
ramahena, mete ma bisa, na, ara nau fee ofak naa nesik kada unuk kara
huun fo neni tasi tataik naa neu.
40 Basa boe ma ara tete ketu nakar raa talin nara, de la'o ela sara reu tasi
dale. Boe ma ara ratanggodo uli neni tasi dale neu, mita fo ara bisa rauli
rala ofak naa. Basa de ara le'a laa anak manai mata neu, mita fo anin fuu
ofak neni tasi tatain neu.
41 Tehuu ofak naa sa'e nala unu sarakaek, dadi ana hara neu naa, de
ana ta nakaundak nala ena. Boe ma rii mambombonuk tufa nakalutu ofak
ikon.
42 Neu soldadur mete-rita mandadik naa, boe ma ara du'a rae hala risa
basa hatahori buir raa. Te ara ramata'u, boso losak hatahori bui raa nane
reni mada lai reu, fo ara nggefu la'o.
43 Tehuu komedan Yulius ka'i soldadun nara, nahuu ana nae tao Paulus
hambu masodak. De ana fee parenda fo basa hatahori mana nane malelak
kara boke reni tasi dale reu, fo nane reni mada lai reu.
44 Boe ma hatahori fo ta mana nane malelak kara, ana fee sara to'u papak
do hata a mesan, fo rii tufa sara reni mada lai reu. Dadi ai basa ngga losa
mada lai no sodak.

28

Numa Pulu Malta

1 Neu ai basa ngga losa mada lai no sodak ena, dei de ai bubuluk mae,
naa pulu Malta.

2 Nusak naa hatahorin nara simbok ai no malole. Faik naa udan mai ma
anin makasufun seli, de ara rana'a a'i mata mo'ok numa tasi tataik naa,
boe ma roke ai miu dara a'i.
3 Paulus oo ana tungga neu hehere air fo nana'a neu a'i boe. Tehuu
neu ana ndae air raa reu a'i lain, nggengger neu ma mengge karasok esa
kalua dea mai, nahuu ana ta nakataka a'i katobin. Boe ma mengge naa
kiki nakadite neu Paulus liman.
4 Neu hatahori Maltar raa mete-rita mengge karasok naa doko-doko
nakadite numa Paulus liman, boe ma esa kokolak no esa nae, “Hatahori
ia, fama te hatahori kanisak. Leo mae ana hambu nekembo'ik numa tasi
manggaraun mai, tehuu naa memak ndia ua-nalen. Huu naa de ana ta
bisa nasoda ena! See ndia tao manggarauk, na, ana muste lemba-nasaa
nala ndia buna-boan.”
5-6 Hatahorir raa du'a rae, doo-doo faa te neu ko Paulus liman mbae, ma
nggengger neu te maten.
Tehuu Paulus birus heni mengge naa neni a'i dale neu. Ma ana ta
nameda hedis faa boe na. De hatahorir raa rahani doo-doo faa, tehuu
Paulus ta hata-hata. Boe ma ara du'a rae, “Fama te hatahori ia, dewa, ou!”
7 Ta dook ka numa mamanak naa mai, hambu nggubenor uman nara,
ma dae loak. Nggubenor naa, nade Publius. Ana mai soru ai numa tasi
tataik, de ana noke ai miu leo nai ndia uman. Numa naa, ana naono-lalau
ai doon faik telu.
8 Faik naa, nggubenor ama bonggin hambu hedi sumaik, ma ana sali
omba-lelan taa. Boe ma Paulus neu tiron numa kaman dale. Basa de
Paulus ndae liman neu hatahori kamahedik naa, fo ana hule-haradoi feen.
De ana hai neuk ka.
9 Neu ara mete-rita nggubenor aman hai, boe ma hatahori kamahedik
laen reni Paulus reu. Ara hule Paulus fo tulu-fali sara, de ana tao nahai
sara.
10 Basa boe ma hatahorir raa ratudu sira makasin no reni fee mudak ai
buas no'un seli.

Paulus asa sa'e ofak la'o ela Malta reni Italia reu

11 Ai leo numa Malta bulak telu, losa fai rii ma ani makarumbuk hahae.
Faik naa, hambu ofak esa numa kota Aleksandria mai fo ana see ena neu
bei fai rii numa pulu naa. Ofak naa nade, Ana Duak,* nahuu hambu patong
dewa ana duak nai ofak naa langgan. Basa boe ma ai sa'e ofak naa fo
makandoo meni Roma miu. De ai mae hene ofak lain miu, boe ma hatahori
Maltar ara reni fee ai lepa-nggees ma hata fo ai parluu nai ofa lai.
12 Ai ofam la'ok koe-koe, basa de losa kota Sirakusa, nai pulu Sisilia. Ai
nafu numa naa, doon faik telu.
13 Numa naa mai, ai loro-loro Sisilia tasi tatain, de ai losa kota Regium.
Neu be'e-main, ani konas nakarumbu, de ai ofam la'ok lai-lai hiek. Neu
bei-nesan, ai losa kota esa namo seseen, nade Putioli.
14 Ai konda la'o ela ofak naa, numa naa. Basa boe ma ai miu sangga
Yesus hatahorin maruma naa. Neu ai matonggo mia sara, boe ma ara roke
fo ai miu leo mia sara. De ai leo taak numa naa, menggu esa. Basa boe ma
ai la'o eik makandoo meni Roma miu.
15 Neu Yesus hatahorin nara marai Roma ramanene rae, ai mae meni
naa miu, boe ma ara mai soru ai numa dalak. Ketuk ratonggo ro ai numa
Pasar Apius; ketuk bali ratonggo ro ai numa mamanak esa, nade Uma

* **28:11** Tungga hatahori manai naa anggaman, kakana ana duak kara raa naden ndia Kastot no Poluks. Dua sara raa, dewa fo hatahori ofak kara songgon.

Hahae Teluk.† Neu Paulus mete-nita sara, boe ma ana noke makasi no'un seli neu Manetualain, ma dalen dadi natea.

Paulus numa Roma

16 Losa Roma, [soldadur tao hatahori buir maso reni bui dale reu].‡
Tehuu Paulus taa. Ara ratanggodon, fo ana bole seba uma esa. Numa
naa, ana leo no soldadu esa fo ana nanea naheren. Sira dua sara liman
beke serik neni pa'a nekebuak kara pake rante besi.✡
17 Basa faik telu, boe ma Paulus noke lasi-lasi Yahudir maruma naa, fo
mai ratonggo roon. Neu ara rakabua ena, boe ma ana nafada sara nae,
“Basa toranoo nggara ein! Au nai ia, nahuu hatahori Yahudi malanggan
nara humu rala au numa Yerusalem. De ara loo lima au uni man-parenda
Roma neu. Naa te au ta tao salak hata esa boe na! Au ta tao hata esa
boe na, fo laban ita hatahori nusa heli-helin. Ma au oo ta laban ita hada
hohoro-lalanen boe fo ita simbon numa ita bei-ba'in nara mai ena.
18 Man-parenda parisa au dede'ang numa naa ena. Tehuu ara ta hambu
au salang esa boe na, fo ndaa no hukun mates. Huu naa de ara rae
rakambo'ik au ena.
19 Tehuu hatahori Yahudi malanggan nara ta simbo man-parenda
nekeketun, fo rae rakambo'ik au, huu naa de nau ta nau, au muste
akahehenek dede'ak neni mamanak mate'en mai. Au tao talo naa, tehuu
au ta aena dudu'ak fo ae kalaak au hatahori nusa heli-heling.✡
20 Dede'ak naa ndia tao, de au akabubua toranook kara nai ia. Mita fo
ita bisa kola-kola la'e-neu hata fo hatahori Yahudir rahani a neun: ndia,
ita basa ngga tamahena neu Manek fo Manetualain nae nadenun mai, fo
tao nasoi-nasoda ita hatahori Isra'el naa. Dede'ak ia ndia tao, losa ara pa'a
au pake rante besi ia.”
21 Basa boe ma ara raselu rae, “Losa hatematak ia, ai bei ta simbo susurak
esa boe na numa Yudea mai, fo rafada toranook dede'an ia. Leo naak
oo, toranook kara maruma naa mai ta kokolak hata esa boe na la'e-neu
toranook Pau boe.
22 Tehuu ai hii mamanene hata fo toranook namahere, nahuu ai
mamanene sudi nai bee rae, hatahorir ta simbok hata fo hatahori partei
Karisten nara fee nenorik. Tehuu ndia ndondoon talo bee, ai bei ta
bubuluk. De toranoo tulun kokolak kana fee ai dei.”
23 Basa boe ma ara rala harak sama-sama de here rala faik esa, fo rae
ratonggo seluk bali. Losa ndia fain, boe ma hatahori no'un seli mai de
rakabua numa Paulus uman. Boe ma ana mulai tui fee sara la'e-neu
Manetualain parenda-koasan. Basa boe ma ana pake lalanek no'uk ka
numa ba'i Musa susuran nara mai, ma numa Manetualain mana to'u
dede'an laen nara susuran mai, fo nae le'a-nore sara ramahere neu Yesus.
Ana kokolak numa huhua anan mai losa ledo bobok.
24 Neu ara ramanene basa Paulus kokolan, boe ma ketuk ramahere,
tehuu laen ta ramahere.
25 Sira esa nareresi no esa losa ketuk rae fali reu sara. Tehuu
Paulus kokolak nae, “Memak ei nereresim ia, ndaa no hata fo lele uluk
Manetualain Dula-dale Malalaon nafada ba'i Yesaya
26 nae,

‘O muu mafada hatahori nusak Yahudi ia mae,
“Neu ko ei mamanene taa-taa Au kokolang,
tehuu ta malela faa boe na!
Ei mete-mita taa-taa hata fo Au taok,

† **28:15** Pasar Apius doon numa Roma mai, nai rarain kilo meter 70. Uma Hahae Teluk doon kilo meter 53. ‡ **28:16** a: Hambu susura Yunani lasik ketuk ta pake dede'a de'ek kara marai kurun dale. ✡ **28:16** Nedenuk kara Tutuin 28:20 ✡ **28:19** Nedenuk kara Tutuin 25:11

tehuu ei ta tao matak hata-hata.”
27 Huu hatahori nusak ia dalen nara ratea ralan seli ena.
Ndi'i doon nara ta nau ramanene ena!
Ma sira matan nara rapopoke risak kasa ena!
Ela sara ruma naa fo hae ramanene bali;
Ma ela sara ruma naa fo matan nara hae mete-rita bali.
Ma ela sara ruma naa fo dalen nara makiuk seku neu.
Losa ara ta bubuluk dalak fali neni Au mai bali.
De talo bee fo Au bisa tao alole sara bali?’ ”✡
28 Basa boe ma Paulus nate'e kokolan nae, “Dadi talo ia, toranoo nggara ein! Ei muste bubuluk mae, hatematak ia Manetualain oo sadia tao nasoi-nasoda hatahori nusa-nusak ta Yahudir boe, nahuu ara oo nau nenene neun boe.”
29 [Paulus nafada basa talo naa, boe ma hatahorir raa fali reu sara. Tehuu sira dudu'an nara ta rato'u, nahuu esa nareresi no esa.]§
30 Paulus leo numa ndia uma seseban, losa teuk dua. Ana simbok no nemehokok basa hatahorir fo mana mai sangga ratonggo roon.
31 No dalak naa, ana hambu ombak fo ana tui sara Manetualain parenda-koasan, ma nanori sara Lamatuak Yesus Eno-dala Masodan. Ana nambarani kokolak no ledo-ledo, ma ta hambu kai-baak hata esa boe na.

Papa Teofilus fo dale malole. Au tutuing losa kada ia ena.
Makasi.
Numa au mai, Lukas.

✡ **28:27** Yesaya 6:9-10 § **28:29** Lalanek ia ta hambu sana nai susura Yunani raak hida dale.

Paulus susuran soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Roma

Soda-molek

1 Susurak ia numa au mai, Paulus. Manetualain here nala au ena, fo dadi
uu Yesus Karistus nedenun. Boe ma Ana so'uk nala au dadi uu Karistus
neondan, fo uu afada hatahorir rai bee a mesan la'e-neu Ndia Hara Lii
Malolen.
2-3 Lele uluk Manetualain koladu memak ena fo Ndia mana to'u dede'an
nara surak la'e-neu Hara Lii Malole naa nai Ndia Susura Malalaon. Nai
Susurak naa, Manetualain helu-bartaa nae nadenu Ndia Anan Yesus mai
fo dadi neu hatahori dae-bafok. Hatematak ia Ndia hehelu-bartaan dadi
ena, nahuu Yesus mai ena, dadi neu hatahori dae-bafok numa mane Dauk
tititi-nonosin mai.
4 Tehuu nesik dede'ak laen, Manetualain natudu bukti nae, Yesus
Karistus oo dadi neu Ndia Ana heli-helin boe. Yesus Dula-dalen naa, tebe-
tebe malalao ndoos, sama leo Manetualain. Ma Manetualain oo pake Ndia
koasan fo tao nasoda falik Yesus numa mamaten mai. Huu naa de ita
bubuluk tae, Manetualain Anan naa, ndia Yesus, ita Lamatuan fo naena
haak parenda ita.
5 Yesus natudu dale susuen neu au, losa Ana here nala au dadi uu Ndia
nedenun fo afada Ndia hara hehelun nai bee a mesan. Huu Ana nau fo
hatahori ta Yahudir oo ramahere neu Yesus, ma leo-la'o tungga Ndia hihii-
nanaun boe. Au oo nau fo basa hatahori nusa-nusak kara ramahere neu
Karistus, ma leo-la'o tungga Ndia hihii-nanaun boe.
6 Leo naak oo no ei marai kota Roma boe. Ei numa hatahori nusa-nusak
no'uk ka rai mamanak no'uk ka mai. Yesus Karistus here nala ei ena nae,
“Mai leo! Mai maso dadi miu Au hatahoring!”
7 Huu naa de au haitua susurak ia soa-neu ei marai Roma, ma fee
nesenedak ae, Manetualain sue-lai ei. Ana oo noke fo ei dadi miu Ndia
hatahorin fo mana leo-la'o no lolo-laok boe.
Au hule-haradoi fo Manetualain, ita Aman, ma Yesus Karistus, ita
Lamatuan, ratudu Sira dale susuen nara, ma fee ei leo-la'o no lino-lendek
ma mole-damek.

Paulus hule-haradoi soa-neu ndia toranoon nara

8 Au buka au susurang ia, ma oke makasi no'uk ka neu Manetualain,
nahuu Yesus Karistus naue-osa nai ei dalem mara. Au oo oke makasi boe,
nahuu hatahorir fo mana leo rai man-parenda Roma nusan lala'en, ara
kola-kola la'e-neu ei nemeheheren neu Yesus.
9 Au hule-haradoi ta amaketu soa-neu ei. Tebe! Lamatuak mesa kana
bubuluk nae, hata fo au kokolak ia, tebe. Ana oo bubuluk au aue-osa no
dere-dere hiek, fo afada hatahorir la'e-neu Ndia Anan Tutui Malolen boe.
10 Tungga-tungga au hule-haradoi, au oke-hule talo ia: “Lamatuak, au
mesa ngga ta bubuluk eno-dalan talo bee. Tehuu mete ma Lamatuak nau,
na, soi dalak fo au bisa uu tiro-dangga au nonoong nggara marai Roma.”
11 Au hule-haradoi talo naa, huu au daleng hihiik ka mete-ita ei, fo
au bisa ba'e fee ei Manetualain Dula-dalen koasan, mita fo ei dadi miu
Manetualain hatahorin fo mana nakatataka no barakaik lenak.
12 Talo ia: mete ma au dadi neti fo leo ua ei, au nau atetea ei dalem, fo
ei nemeheherem bisa tamba natea. Ma au oo nau fo ei matetea au daleng
boe.

13 Toranoo susue nggara ein! Au hii fo ei bubuluk mae, la'e no'uk ka ena,
au ae uu tiro-dangga ei nai Roma naa. Tehuu losa hatematak ia oo bei ta
dadi boe. Mete ma au dadi neti, na, au amahena hambu hatahori no'uk
ka bei ramahere ratea neu Karistus, sama leo nai mamanak laen nara. No
dalak naa, au ue-osang neni buna-boak neulauk.✡
14-15 Leo mae talo bee oo, ameda au muste tui-bengga Lamatuak Hara
Lii Malolen neu basa hatahorir boe. Leo mae hatahori mana pake dede'a
Yunani do, hatahori dinitiu mana pake dede'ak laen do, hatahori mo'o-
inahuuk do, hatahori kadi'ik do, hatahori mana sakolak do, hatahori ta
mana sakolak. Huu naa de au ahani a ae uni Roma naa uu ena fo tiro-
dangga ei.

Lamatuak Hara Lii Malolen naena koasa fo tao nasoi-nasoda basa hatahorir

16 Au ta mae faa boe na la'e-neu Lamatuak Yesus Hara Lii Malolen. Mete
ma hatahori namahere neu Manetualain, Hara Liik naa naena koasa fo
tao nasoi-nasoda hatahori naa numa sala-singgon mai. Hatahori Yahudir
bubuluk dede'ak ia rakahuluk, basa dei de hatahori nusa-nusak laen nara.✡
17 Hara Liik naa oo natudu Manetualain eno-dalan fo tao hatahori kasala-
singgok dadi neu ndoos boe. Basa naar bisa dadi, sadi hatahori namahere
neun. Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
“Hatahorir muste ramahere neu Manetualain dei,
dei fo ara bisa malole roon.
Mete ma ara leo-la'o ramahere neun,
dei fo ara hambu masodak tetebes.”✡

Manetualain namanasa neu hatahori fo ta nau nalela Ndia

18 Tehuu Manetualain nafada talo ia ena: hambu hatahorir ta tao matak
neu Ndia. Ara tao dede'a manggarauk mata-matak. De Manetualain
ta simbok sira tatao-nono'in nara raa. Nai hatahori iar dalen dale, ara
bubuluk hata ndia ndoos ena. Leo mae talo naa oo, tehuu ara kada tao
rakandoo hata fo ta ndoos boe. Ara oo fufudi-hohodo hatahorir boe, losa
hatahorir raa ta bubuluk hata fo ta ndoos bali. Huu naa de Manetualain
nae nakonda hukun neu sara numa lalai mai.
19-20 Hatahori iar ta hambu dalak fo rasala'e aon, huu dede'ak kara fo
mana tao hatahorir bisa bubuluk la'e-neu Manetualain naa, manggaledok
ena. Te Ndia mesa kana ndia natudu ena na! Talo ia: mulai numa Ana
nakadadadik lalai no dae-inak mai losa hatematak ia, mete ma hatahori
nae bubuluk la'e-neu Manetualain aon, ma koasan ta mana ketuk, bisa a
mesan! Leo mae Manetualain mesa kana ta neni nitak, tehuu ita hatahori
dae-bafok bei bisa talelan numa hata fo Ana taok mai. Huu naa de au ae,
hatahori manggarauk kara raa ta hambu dalak fo bisa rasala'e aon bali
rae, “Au ta alela hata-hata la'e-neu Manetualain.”
21 Leo mae ara bubuluk la'e-neu Manetualain, tehuu ara ta manaku neu
Ndia rae, “Lamatuak naa, ita Manetualain!” Ara oo ta nau roke makasi
neun boe. Boe ma dudu'an nara ramue-anggik, losa ara ta ralela hata
fo ndoos bali. Ara pangganana ma tui lelik mata-matak kara la'e-neu
Manetualain aon. Ma dalen nara dadi makiuk.✡
22 Sira esa-esak soa rakadedemak aon nara rae, “Au ia, hatahori fo mana
nalela dede'ak no'uk ka!” Leo mae ara du'a talo naa, tehuu ndondoon
ndia, sira iar, nggoa bebek leo kamba.
23 Boe ma ara ta nau rakaluku-rakatele neu Manetualain fo ta neni
babanggak, huu ara rae, “Ai ta parluu Manetualain matak leo naak!”

✡ **1:13** Nedenuk kara Tutuin 19:21 ✡ **1:16** Markus 8:38 ✡ **1:17** Habakuk 2:4 ✡ **1:21** Epesus 4:17-18

De ara mulai rakaluku-rakatele neu patong mata-matak kara, fo mata-aon nara leo hatahori dae-bafok. Basa naa, ara oo rakaluku-rakatele neu patong fo mata-aon leo mbuik, banda laen, losa mata-aok leo mengge boe. No dalak naa, ara timba heni Manetualain ta mana matek, fo nggatin no hata fo mana matek![✡]

24 Huu naa de Manetualain lokombesi sara ruma naa, mita fo ara tao tungga kada sira hihii-nanaun. Ana ela sara fo tao tungga dala manggarauk mata-matak kara fo mana raoka nai dalen nara. Losa-losak ara ta rameda mae ena. Boe ma ara tao manggenggeok mata-matak kara neu ao-ina heli-helin nara, ma ara oo tao leo naak neu hatahori laen ao-ina heli-helin nara boe.

25 Nai sira dalen dale, ara bubuluk nenorik bee fo ndoos la'e-neu Manetualain, tehuu ara ta nau hosek. Dudu'an nara rakalulutu ena, de ara du'a rae, “Malole lenak naa fo ai tao mata-matak kara, losa rakararafu, te ta hambu babala manggarauk hata esa boe na!” Ara rakaluku-rakatele neu hata fo Manetualain aduk kara, tehuu ta nau rakaluku-rakatele neu Manetualain fo mana adu basa hatar raa! Ara tao aon nara leo hatahori mana matu-matuk, naa te rouk, isin taa!

Ndondoon ndia, ita hatahori dae-bafok ia muste koa-kio ma fee hada-horomatak neu Manetualain takandoo! Naa, dei fo nandaa!

26 No sira manggaraun naa, huu naa de Manetualain lokombesi sara fo ara tao manggenggeok tungga kada sira hihii-nanaun. Ara kada hohongge-lelena mata-matak kara, ma ta rameda mamaek. Sao inan nara ta hii sunggu-soro ro sao toun nara bali, tehuu ara hii kada bee fo ta randaa no hadak. Inak sunggu-soro no inak!

27 Touk kara oo leo naak boe! Ara ta hii sunggu-soro ro sao inan nara bali, tehuu sunggu-soro ro kada touk kara! Ta rameda mae faa boe na! Huu naa de ara hambu huku-dokik no mandaak! Ara sio la'o dook ka numa eno-dala ndoos mai ena.

28 Ara du'a rae, “Malole lenak hae takaesa to Manetualain.” Huu naa de Manetualain lokombesi sara fo tao tungga kada sira hihii-nanaun! De ara bubuluk kada du'a bee fo makararafuk a mesan! Boe ma ara tao basa hata fo nanunute hatahori!

29 Leleo-lala'on nara sofek no manggarauk mata-matak kara. Ara ta ralela tao hata fo neulauk, tehuu tao kada manggarauk a mesan. Ara bare-na'o. Ara rambeda dalek. Ara soa mbiri hatahori. Ara rakanisa hatahori. Ara soa rareresi. Ara pepeko-leleko. Ara kedi-ira. Ara soa tui leli-belak.

30 Ara soa kokolak raboboo hatahori laen naden. Ara mburuk ro Manetualain. Sesesu taak kara. Ara soa rakadadaek hatahori. Ara soa rakadedemak aon nara. Ara soa sangga dala manggarauk mata-matak kara. Ara soa laban ina-amar.

31 Ara ta nau hata fo ndoos. Ara lena-langga sira hehelu-bartaa heli-helin, losa hatahori ta namahere sara bali. Ara ta ralela sue hatahori. Ara ta raena dale kasian faa boe na neu hatahori.

32 Ara bubuluk Manetualain hohoro-lalanen ena nae, hatahori fo mana tao manggarauk leo naak naa, nandaa hambu hukun mates. Leo mae ara bubuluk hohoro-lalanek kara raa ena, tehuu ara bei tao manggarauk lena-lenak kara. Ta kada leo naak, tehuu ara soa kada dudunggu hatahori laen, fo ara oo tungga tao manggarauk leo naak boe. Naa sudi selik kana ena!

2

Manetualain oo namanasa hatahori nusak Yahudi fo Ana here nalak kara ena boe

---

✡ **1:23** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:16-18

1 O mamanene la'e-neu manggarauk mata-matak kara bebeik kara ia,
hetu? Boe ma mete te o du'a mae, “Awii! Hatahorir raa manggaraun
sudi selik kana ena!” Mete ma o du'a talo naa ena, na, besa-besa, ee! O
mesa ngga oo manggarauk leo naak boe. Huu naa de o ta hambu dalak fo
masala'e aom mae, o ia, see. Mete ma o kokolak mae, hatahori laen nara
manggarauk, de randaa hambu hukun, boso lilii-ndondou mae, o ndae
salak neu o ao heli-helim boe. Huu o tao manggarauk talo naa boe!✡
2 Ita bubuluk mete ma Manetualain fee hukun hatahori fo mana tao
manggarauk kara, na, Ana naketu dede'an nara no ta mbeu seserik.
3 Do, talo bee? Fama te o du'a mae, “Hatahori fo mana tao manggarauk
kara, randaa hambu Manetualain huku-dokin.” Naa te o tao manggarauk
sama leo sara. Tehuu nai o dudu'am, o ta hambu Manetualain huku-dokin.
Naa, ndia huun hata?
4 Manetualain natudu dale susuen neu o ena. Ma Ndia dalen loan seli
la'e-neu o tatao-nono'im. Tehuu tao hata de o ta hosek neu sana? Fama
te o ta bubuluk mae, Ana natudu dale susuen neu o, mita fo o la'o ela o
sala-singgom mara fo fali muni Ndia muu.
5 Tehuu o ia, langga batuk ma ta nau nenene! Ma o ta nau la'o ela o sala-
singgom faa boe na! Dadi o tao mala o huku-dokim tamba nambera bali.
Neu ko mete ma dae-bafok fai mate'en ena, na, Manetualain nae timba-
tai basa hatahorir leleo-lala'on nara. Neu ko basa hatahorir bubuluk rae,
Manetualain naketu hatahorir dede'an no ndoos. Faik naa, Ana hukun
berak neu o, nahuu Ana ta simbok o tatao-nono'in nara.
6 O leleo-lala'om talo bee, na, neu ko Manetualain bala tungga hata fo o
taok.✡
7 Hatahorir fo mana tao hata fo neulauk nakandoo, neu ko Ana fee sara
masodak tetebes ta mana ketuk. Ara hambu hada-horomatak, nade malole,
ma rasoda rakandoo ro Ndia.
8 Tehuu Manetualain ta simbok hatahori fo mana tao manggarauk. Ana
namanasa sara tebe-tebe, huu ara ralela kada laban a mesan. Ara ta tao
tungga hata fo ndoos, huu ara kada tao tungga hata fo manggarauk a
mesan.
9 Basa hatahorir fo mana tao manggarauk kara, neu ko hambu susa-
sonak ma sosoek. Leo mae hatahori Yahudi do, hatahori ta Yahudi, la'e
basa sara.*
10 Tehuu basa hatahorir fo mana tao hata fo neulauk, neu ko Manetualain
nakadedemak kasa, ma fee sara hada-horomatak fo ara leo-la'o no lino-
lendek ma mole-damek. Leo mae hatahori Yahudi do, hatahori ta Yahudi,
basa sara hambu.
11 Te Manetualain ta memete matak na!✡
12 Manetualain Hohoro-lalanen naa, tuda la'e basa hatahorir. Mete ma
hambu hatahori ta mana bubuluk Hohoro-lalanek naa, fo tao salak, neu
ko ana lenggo fe'e numa Manetualain mai. Mete ma hambu hatahorir
bubuluk Hohoro-lalanek naa ena, tehuu ana tao salak, neu ko Manetualain
pake Hohoro-lalanek naa bali, fo naketu-naladi ndia huku-dokin. Neu ko
ara oo lenggo fe'e numa Manetualain mai boe, nahuu ara lena-langga Ndia
Hororo-lalanen ena.

✡ **2:1** Mateos 7:1; Lukas 6:37 ✡ **2:6** Sosoda Kokoa-kikiok kara 62:12; Dede'a Lasik 24:12 * **2:9** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “fee hatahori Yahudi dei, ma fee hatahori ta Yahudi boe.” Nai lanek ka-9 nae, “Neu ko basan hambu susa-sonak, lena-lenak hatahori Yahudi, tehuu hatahori ta Yahudi boe.” Nai lanek ka-10 nae, “Neu ko Lamatuak nakadedemak basa mana tao dede'a neulauk, lena-lenak hatahori Yahudi, tehuu hatahori ta Yahudi boe.” ✡ **2:11** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:17

13 Mete ma nau malole mia Manetualain, ta dai no kada nenene Ndia
Hohoro-lalanen mesa kana. Hatahorir oo muste tao tungga Ndia Hohoro-
lalanen boe, dei fo Ana nau simbok kasa. Boso kada mamanene a!
14 Leo mae hatahori ta Yahudir, ta bubuluk Manetualain Hohoro-lalanen
isin, tehuu hambu ketuk numa sira mai tao tungga Hohoro-lalanek naa.
Huu dalen nara ndia rafada sara, bee ndia ndaa, ma bee ndia sala.
15 No dalak naa, ara ratudu rae, Manetualain Hohoro-lalanen neni surak
nai sira dalen dale, nok bali abas fo Manetualain tenu-lolon nai sira dalen.
Sira dale heli-helin dale ndia timba-tai hata fo sira taok kara. Boe ma sira
dudu'an nara mesa kasa ndia rakasasa'ek salak, mete ma sira tao salak,
ma rafada mete ma sira tao ndoos.
16 De neu ko mete ma Manetualain so'uk nala Yesus Karistus dadi neu
Mana Maketu-maladi Dede'ak ena, Ana nau parisa no lutu-lelon basa
dede'a nemeninok kara fo bei nefunik nai hatahorir dalen dale. Au fee
nenorik talo naa, nandaa no manai Lamatuak Hara Lii Malolen.

Leo mae hatahori Yahudir tao tungga Manetualain Hohoro-lalanen, tehuu naa ta tao nasoi-nasoda sara

17 Dadi ei hatahori Yahudir, talo bee? Ei hii so'uk aom mara mae, ei mesa
ngga ndia to'u Manetualain Hohoro-lalanen fo Ana nakondan tungga ba'i
Musa, hetu? Ei oo soa mabafa loa la'e-neu ei nekeesam mia Manetualain
boe.
18 Tebe! Ei bubuluk Manetualain hihii-nanaun ena. Ei bubuluk bee ndia
neulaun lenak ena. Ei bubuluk basa dede'ak kara iar ena, nahuu meser
asa ranori ei numa Manetualain Hohoro-lalanen mai ena.
19 Ei mamahere aom mara mae, ei bisa matudu dalak soa-neu hatahorir
ta mana bubuluk rae bee reu. Ei tao aom mara nok bali manggaledok fo
nasa'a soa-neu basa hatahorir fo mana leo-la'o nai makiuk dale.
20 Huu ei to'u Manetualain Hohoro-lalanen, ei du'a mae ei bubuluk basa-
basan, ma to'u mala basa hata fo ndoos, hetu? Huu naa de ei du'a mae, ei
bisa manori hatahori nggoa bebek ma kakana kadi'i anak kara fo ta mana
ralela hata-hata.
21 Dadi au ae atane talo ia: ei hii manori hatahori laen nara, tehuu tao
hata de ei mesa ngga ta nau manori hata-hata?! Ei hii hene mimbar
fo parenda mae, “Boso mamana'o.” Tehuu tao hata de ei mesa ngga
mamana'o?!
22 Ei fee nenorik mae, “Boso hohongge-lelena mia hatahori fo ta sao toum
do ta sao inam.” Tehuu tao hata de ei mesa ngga hohongge-lelena?! Ei
mburuk malan seli mia bua sosonggok kara, tehuu tao hata de ei mesa
ngga panake mala buas ruma uma sosonggok mai?!
23 Ei kokolak maloloa bafam la'e-neu Manetualain Hohoro-lalanen,
tehuu tao hata de ei mesa ngga lena-langga Hohoro-lalanek naa, ma
makamamaek Manetualain talo naa?!
24 Boso tao sama leo fai bakahulun fo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon nae, “No ei hatahori Yahudir manggaraum, huu naa de hatahori
laen nara hii rakadadaek Manetualain nade malolen.”✡

Leo mae hatahori Yahudir sunat, naa oo ta tao nasoi-nasoda sara boe

25 Ei fo hatahori Yahudir muste sunat tungga Manetualain Hohoro-
lalanen, hetu? Naa dadi tanda nae, ei maena haak simbo Manetualain
hehelu-bartaan. Tehuu mete ma ei lena-langga Manetualain Hohoro-
lalanen, na, Manetualain ta simbok ei. Ei dadi sama leo hatahori ta Yahudi
fo ta mana sunat nitak.
26 Du'a matalolole! Mete ma hatahori fo ta mana sunat tao tungga
Manetualain Hohoro-lalanen, na, neu ko Manetualain simbok nalan, leo
bali ndia hatahori Yahudi fo mana sunat ena, hetu?

✡ **2:24** Yesaya 52:5

27 Tehuu besa-besa, ee! Mete ma hatahori ta Yahudir fo ta mana sunat,
tao tungga Manetualain Hohoro-lalanen, na, neu ko ratudu hata? Ara
ratudu ei salam mara rae, ei hatahori Yahudir fo mana sunat ena, lena-
langga Manetualain Hohoro-lalanen, leo mae ei to'u Hohoro-lalanek naa
numa lele uluk mai ena.
28 Boso du'a mae, hatahori fo mana dadi neu ba'i Abraham tititi-nonosin,
ma mana sunat nai rou deak ena, naa ndia tao ana dadi neu Manetualain
hatahorin tebe-tebe. Taa!
29 Mana dadi neu Manetualain hatahorin tebe-tebe, ndia hatahori fo
mana malole no Manetualain. Sunat tetebes fo tao nala hatahori dadi neu
Manetualain anan naa, tandan ta nai rou deak, tehuu tandan nai dalen fo
Manetualain Dula-dalen ndia taon. Manetualain ndia koa hatahori matak
leo naak naa, ta hatahori dae-bafok ndia koan.✡

3

*Leo mae hatahori Yahudir raena haak fo simbo pusaka numa Manetu-
alain hehelu-bartaan mai, naa oo ta tao nasoi-nasoda sara boe*

1 Mete ma talo naa, dadi miu hatahori Yahudi mana sunat naa, nanalan
hata? Fama te ei du'a mae, hatahori Yahudi hambu no'un lenak ma
neulaun lenak numa hatahori ta Yahudi mai, hetu?
2 Tebe! Dadi teu hatahori Yahudir, hambu nanalak nai matak no'uk ka.
Kaesan, nahuu Manetualain fee hatahori Yahudir ues fo surak ma ranea
ratalolole Ndia Dede'a-kokolan.
3 De talo bee? Fama te ei du'a mae, Manetualain ta bisa tao tungga hata
fo Ana kokolak, nahuu hatahori Yahudi ketuk ta ramahere neu Ndia, do?
4 Ta bisa dadi! Leo mae basa hatahorir marai dae-bafok ia mana pepeko-
lelekok, tehuu Manetualain mesa kana ndia kokolak ndoos nakandoo!
Masanedak, neni surak nai Susura Malalaok la'e-neu Manetualain aon nae,
"Hambu hatahori fo ndae salak rae,
Ana ta naketu dede'ak no ta mbeu seserik.
Tehuu neu ko ara bubuluk rae,
hata fo Ana kokolak naa, memak tetebes.
Ana senggi,
nahuu ta bisa dadi Ana kokolak sala."✡
5 Mete ma ita tao salak, naa ndia natudu no manggaledon lenak neu basa
hatahorir nae, hata fo Manetualain taok naa, memak tetebes. Mete ma talo
naa, na, ita tae kokolak hata? Sangga tae, Manetualain mbeu seserik mete
ma Ana hukun ita, do? (Te hambu hatahori ketuk kokolak talo naa na.)
6 Ta bisa dadi! Manetualain ta sala, mete ma Ana huku-doki ita. Huu Ana
naena haak fo fee hukun neu hatahori fo mana tao salak nai dae-bafok ia.
7 Mete ma au ombo koson, naa natudu nae, Manetualain huku-dokin
naa, tetebes. Mete ma au atudu Ndia ta neni babanggan talo naa ena, tao
hata de Ana parisa au leleo-lala'ong, boe ma Ana naketu au dede'ang nae,
hata fo au taok naa, sala?
8 Boso talo naa! Mete ma tungga dudu'ak talo naa, ei tungga hatahori
fo mana nae, "Naa fo ita tao manggarauk no'un lenak, mita fo hata fo
neulauk oo tamba namano'u boe!" Hatahori fo mana kokolak talo naa,
nandaa hambu huku-dokik. Hambu hatahori ketuk kokolak rakalulutu au
nadeng rae, au anori hatahori talo naa.

*Ta hambu hatahori esa boe na, dalen ndoos tetebes, huu basa sara tao
salak*

✡ **2:29** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 30:6 ✡ **3:4** Sosoda Kokoa-kikiok kara 51:4

9 Dadi talo bee? Ei du'a mae, ita hatahori Yahudir neulaun lenak numa
hatahori ta Yahudir mai, do? Ta bisa dadi! Au atudu neu ei ena ae, basa
hatahorir tuda salak, leo mae ndia hatahori Yahudi do, hatahori ta Yahudi.
10 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
"Ta hambu hatahori fo leo-la'o ndoos seku neu.
Ta hambu esa boe na!
11 Ta hambu hatahori mana bubuluk tebe-tebe la'e-neu Manetualain.
Ta hambu esa boe na, fo sangga nalela Manetualain.
12 Basa sara sio la'o ela eno-dala masoda ndoos ena.
Boe ma basa sara ta neni pakek kara ena.
Ta hambu hatahori fo natudu dale susuek.
Ta hambu esa boe na!✡
13 Kokolan nara raboo mburu,
nok bali rates fo hatahori suu falik kana ena.
Bafan nara ralela kada kokolak pepeko-lelekok.
Dede'a-kokolan fo mana kalua numa bafan nara mai,
nok bali mengge rason.✡
14 Bafan nara ralela kada o'ole-a'ali hatahori,
ma kokolak manggarauk fo kada rakahehedik hatahorir dalen nara,
te naa ndia kalua numa dale kaboo mburun nara mai na.✡
15 Ara ta ramata'u rakanisa hatahori.
16 Ara bee reu, na,
ara soa tao nemue-anggik nai naa,
ma tao susa-sonak mata-matak kara neu hatahori.
17 Ara leo-la'o ta no mole-damek,
ma ta nau leo-la'o no dale lino-lendek.✡
18 Ara ta rakatataka rala aon nara,
nahuu ta rameda bibii-nemeta'uk faa boe na neu Manetualain."✡
19 Ita bubuluk tae, Manetualain fee Ndia Hohoro-lalanen neu hatahori
fo muste tao tungga Hohoro-lalanek kara raa. No dalak naa, ara ta bisa
rasala'e aon nara fo rae sira ta tao salak bali. Neu ko basa hatahorir marai
dae-bafok ia muste rataa mbali Manetualain, fo Ana naketu-naladi sira
dede'an nae, sira sala, do taa.
20 Huu naa de ta hambu hatahori esa boe na bisa kokolak nae,
"Manetualain henggenee nala au nae, hatahori dale ndoos, nahuu au tao
tungga basa Ndia Hohoro-lalanen lala'en." Ta bisa! Huu Manetualain
Hohoro-lalanen ndia natudu nae, ita basa ngga tao salak.✡

Ita muste tamahere neu Lamatuak Yesus takahuluk, dei fo Manetualain henggenee nala ita dadi teu hatahori dale ndoos

21 Boso pangganana la'e-neu Manetualain nanaen fo natudu dalak soa-
neu ita bisa malole fali to Ndia. Ndondoon ndia, ita bisa malole fali to
Ndia, ta huu ita tungga Ndia Hohoro-lalanen. Ndia Hohoro-lalanen mesa
kana ndia surak talo naa, ma Ndia mana to'u dede'an lele uluk kara oo
rafada talo naa nai Manetualain Susura Malalaon dale boe.
22 Manetualain henggenee nala ita dadi teu hatahori dale ndoos fo mana
malole to Ndia, neu ita tamahere neu Yesus Karistus. Ana ta memete
matak, te Ana tao talo naa soa-neu basa hatahorir fo mana ramahere neu
Yesus.✡
23 Manetualain naa, malalaok. Ma Manetualain dudu-furan, ndia ita oo
muste malalaok boe, dei fo Ana bisa simbo nala ita. Tehuu basa hatahorir
tao salak. Huu naa de leo mae basa hatahorir soba-soba tao aon nara

✡ **3:12** Sosoda Kokoa-kikiok kara 14:1-3; 53:1-3 ✡ **3:13** Sosoda Kokoa-kikiok kara 5:10; 140:4
✡ **3:14** Sosoda Kokoa-kikiok kara 10:7 ✡ **3:17** Yesaya 59:7-8 ✡ **3:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara
36:2 ✡ **3:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 143:2; Galatia 2:16 ✡ **3:22** Galatia 2:16

malole ro Manetualain, tehuu ita ta bisa nduku losa nai Manetualain dudufuran fo demak mate'en naa.
24 Leo mae talo naa, tehuu Manetualain mesa kana ndia natudu Ndia
dale susuen ma naketu-naladi nae, ita ta sala ena. Ana simbok nala ita
talo naa, nahuu Yesus Karistus tefa-soi nala ita numa ita sala-singgon nara
mai ena.
25-26 Manetualain henggenee nala Yesus ena fo dadi neu tunu-hotuk
tatana mamaek, fo koka heni ita sala-singgon nara. Tehuu ita muste
tamahere neun tae, Ana simbo nala ita huku-dokin. Dadi Ana fee daan
titi, ma mate nggati ita. No dalak naa, Manetualain natudu nae, hata fo
Ana naketu-naladi nalak naa, tetebes. Fai bakahulun, Ndia dalen loan seli,
de Ana naketu fo lilii heni basa sala-singgok kara fo hatahorir taok ndia
fai uluk. Tehuu mete ma Ana ta hukun hatahori kasalak, na, Ndia mbeu
seserik. Dadi Ana soi dalak, mita fo Yesus Karistus bisa lemba-nasaa ita
hatahori kasalak kara huku-dokin. Hatematak ia Ana natudu neu basa
hatahorir nae, Ndia tao malole nakandoo. De basa hatahori kasalak kara,
fo mana ramahere neu Yesus, Ana naketu fo henggenee nala sara sama leo
hatahori dale ndoos.
27 Dadi talo bee? Fama te ei du'a mae, ei bisa kokolak maloloa bafam,
nahuu Manetualain simbok nala ei ena, do? Ta bisa! Sangga matudu
Hohoro-lalanek esa fo tao nala ei malole mia Manetualain, do? Ei du'a
mae Manetualain simbok ei, nahuu ei tao hata fo neulauk, do? Ta bisa!
Manetualain simbok ita, nahuu ita tamahere neu Yesus! Talo kada naa!
28 Huu naa de hatematak ia ita bubuluk ena talo ia: hatahorir bisa malole
ro Manetualain, nahuu ramahere neun, ta huu ara tao tungga kada Ndia
Hohoro-lalanen.
29 Dadi au ae atane talo ia: Manetualain simbok kada hatahori Yahudi
do, Ana oo simbok hatahori laen boe? Tebe! Ana simbok basa sara!
30 Manetualain naa, kada esak ka. Ma hambu kada dalak esa ndia Ana
simbon fo ita hatahori dae-bafok bisa malole toon. Ndia ita tamahere neu
Karistus. Dalak naa soa-neu hatahori Yahudi ma hatahori ta Yahudi boe.✡
31 Dadi au ae atane talo ia: mete ma ita tamahere neu Manetualain, na,
naa koka heni Ndia Hohoro-lalanen, do? Taa! Ndondoon ndia, naa tao
natetu Ndia Hohoro-lalanen.

4

Ha'i netuduk numa ba'i Abraham mai. Ana malole no Manetualain nahuu namahere neun

1 Dadi ha'i netuduk numa ita hatahori Yahudir ba'in, ba'i Abraham mai.
Ita bisa tanori hata numa ndia mai la'e-neu hatahorir dadi malole ro
Manetualain, nahuu ramahere neu Karistus?
2 Ita bisa tanori talo ia: mete ma Abraham tao hata fo neulauk, de ana
bisa malole no Manetualain, na, ana naena netehuuk fo kokolak naloloa
bafan nai hatahori dae-bafok matan. Tehuu nai Manetualain matan, ana
ta bisa kokolak hata-hata.
3 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
"No Abraham namahere neu Manetualain,
huu naa de Manetualain henggenee nalan dadi neu hatahori dale
ndoos fo mana malole no Ndia."✡
4 Hatahori mana maue-osa, simbo ndia nggadin. Nggadi naa ta doi
fefee muda hiek, tehuu doik fo malanggan bae nggati hatahori naa sosota-
mamanggun. Huu hatahori mana maue-osak haak naa.
5 Manetualain naena haak fo nae, hatahori fo mana namahere neu Yesus
Karistus, bisa malole fali no Ndia, leo mae fai bakahulun hatahori naa,

✡ **3:30** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 6:4; Galatia 3:20 ✡ **4:3** Tutui Makasososak 15:6; Galatia 3:6

tao salak ma ta hosek neu Manetualain ena. Ta hambu dede'ak esa boe
na fo hatahori bisa taon fo ana malole no Manetualain. Hatahori muste
namahere neu Yesus Karistus, dei fo Manetualain henggenee nalan dadi
neu hatahori dale ndoos ma simbok kana.
6 Mane Dauk oo nafada boe nae, hatahorir dalen mbena sau-sau neu
Manetualain henggenee nala sara nae, sira iar, hatahori dale ndoos, leo
mae ara ta tao hata-hata esa boe na. Dauk surak nae:
7 “Leo mae hatahori iar lena-langga Manetualain Hohoro-lalanen ena,
tehuu Ana koka heni sala-singgon nara.
Huu naa de ara raua ralan seli!
Hatahori fo mana tao manggarauk kara,
Manetualain lilii heni sala-singgon nara ena.
8 Mete ma Manetualain ta reke hatahori sala-singgon,
na, hatahori naa naua tebe-tebe!”✡
9 Dadi fama te ei du'a mae, kada hatahori Yahudi fo mana sunat, ndia
bisa naua fo ana malole no Manetualain, hetu? Ma hatahori nusa-nusak
laen fo ta mana sunat, ta bisa, hetu? Taa! Dudu'ak leo naak naa, sala!
Huu naa de ai fee nesenedak neu ei mae, nahuu Abraham namahere
neu Manetualain, de Manetualain henggenee nalan dadi neu hatahori dale
ndoos fo mana malole no Ndia.
10 Manetualain henggenee nala Abraham leo naak naa, ndia faik bee?
Neu ana sunat basa ena, do neu ana bei ta sunat? Ndondoon ndia, ta neu
ana sunat basa ena, tehuu neu ana bei ta sunat.
11 Tebe! Neu Abraham bei ta sunat, Manetualain henggenee nalan ena,
dadi neu hatahori dale ndoos fo mana malole no Manetualain. Doo-doo dei
de ana sunat fo dadi tanda nae, ndia dadi neu hatahori fo mana namahere
neu Manetualain. No dalak naa, Abraham nasosoi dalak soa-neu basa
hatahorir fo mana ramahere reu Manetualain. Manetualain simbok basa
hatahorir fo mana ramahere reu Ndia fo ara malole roon, leo mae ara
sunat, do taa.✡
12 Abraham oo nasosoi dalak fee ai hatahori Yahudir fo mana neni sunat
boe. Ta *huu*ai sunat, tehuu no ai mamahere Karistus, sama leo Abraham
namahere Manetualain, neu ana bei ta sunat.

Mete ma ita tamahere neu Manetualain, na, ita simbo hata fo Ana helu-bartaak

13 Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no Abraham ma tititi-
nonosin nae, doo-doo te dae-bafok ia katematuan dadi neu sira pusakan.
Manetualain helu-bartaa talo naa, nahuu Abraham namahere neun. De
Manetualain henggenee nalan nae, hatahori dale ndoos fo mana malole
no Ndia. Tehuu Manetualain ta helu-bartaa talo naa, nahuu Abraham tao
tungga Ndia Hohoro-lalanen nara.✡
14 Mete ma hatahori fo mana tao tungga kada Manetualain Hohoro-
lalanen bisa simbo nala pusaka fo Manetualain helu-bartaak naa, sosoa-
ndandaan nae, nemeheherek neu Manetualain naa, hie-hie a mesan. Ma
Manetualain hehelu-bartaan naa oo sosoan ta boe.✡
15 Nai bee fo hambu Manetualain Hohoro-lalanen, na, nai naa oo
hatahorir lena-langga Hohoro-lalanek naa boe. Mete ma hatahori ralena-
langga Ndia Hohoro-lalanen, na, Manetualain namanasa, de Ana huku-
doki sara. Mete ma ta hambu Manetualain Hohoro-lalanen, na, ta hambu
hatahori fo mana lena-langga Hohoro-lalanek naa.

✡ **4:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 32:1-2 ✡ **4:11** Tutui Makasososak 17:10 ✡ **4:13** Tutui Makasososak 17:4-6; 22:17-18; Galatia 3:29 ✡ **4:14** Galatia 3:18

16 Huu naa de ita muste tamahere neu Ndia. Naa, nenenin lena heni
basa-basan. Manetualain hii natudu Ndia dale susuen no babalan taa soa-
neu hatahori fo mana namahere neu Ndia. Mete ma ita tamahere neun
sama leo Abraham, na, ita simbo tala hata fo Ana helu-bartaak, leo mae ita
hatahori Yahudir fo mana ramahere ma bubuluk Ndia Hohoro-lalanen, do
ta Yahudir. Dadi ita basa ngga mana mamaherek naa, sama leo Abraham
tititi-nonosin.✡
17 Nai Manetualain Susura Malalaon dale, Ana helu-bartaa neu Abraham
ena nae, “Au tao o dadi muu hatahori nusak no'uk ka bei-ba'in.” Abraham
namahere Manetualain. Doo-doo boe ma Manetualain tao natetu Ndia
hehelu-bartaan naa. Ana ndia tao nasoda falik hatahori mates. No kada
Ana kokolak, de hata fo ta hambu sana, ana dadi memak leo.✡
18 Abraham namahere neu Manetualain, ma ana nahanin taa-taa, leo
mae ndia mesa kana bei ta naena anak. Huu naa de Manetualain taon
dadi neu “hatahori nusak no'uk ka bei-ba'in.” Naa, sama leo neni surak
nai Susura Malalaok nae, “Tititi-nonosik no'uk ka neu ko dadi numa o
mai.”✡
19 Abraham nemeheheren tean seli neu Manetualain, leo mae ana
bubuluk ndia aon lasi nggo'o bauk ena, teun nara natun esa ena. Ma Sara
ana manan nakatema ena, ma ndia oo lasi nggo'o-nggo'ok ena boe.✡
20 Tehuu Abraham nemeheheren ta natanggenggo do, du'a nae, Mane-
tualain ta bisa tao natetu Ndia hehelu-bartaan. Nemeheheren neu
Manetualain boe natea neu ana nakadedemak Manetualain naden.
21 Abraham namahere tebe-tebe nae, hata fo Manetualain helu-bartaa
nalan ena, Ana bisa tao natetun.
22 Huu naa de Manetualain henggenee nala Abraham dadi neu hatahori
dale ndoos fo mana malole no Ndia.
23 Tehuu Manetualain Susura Malalaon nae, Manetualain ta reke leo
naak soa-neu Abraham mesa kana,
24 tehuu soa-neu ita boe! Mete ma ita tamahere neun, na, Ana oo
henggenee nala ita dadi teu hatahori dale ndoos fo mana malole to Ndia
boe. Manetualain naa, ndia tao nasoda falik ita Lamatuan Yesus numa
mamaten mai.
25 Yesus mate, nahuu ita ue-tao salak. Basa boe ma Ana nasoda fali numa
mamaten mai fo nasosoi dalak, mita fo ita bisa malole fali to Manetualain.✡

5

Hatahorir bisa malole ro Manetualain, sadi ara ramahere neu Yesus Karistus

1 Dadi no ita tamahere neu Manetualain, huu naa de Ana henggenee
nala ita dadi teu hatahori dale ndoos. Boe ma ita dalen nara dadi lolo-
laok ena soa-neu Manetualain, nahuu ita Lamatuan Yesus Karistus, ndia
Manetualain nadenun mai ena, nasosoi dalak fo ita bisa mole-dame talo
naa.
2 Karistus natudu Ndia dale susuen soa-neu ita talo naa, nahuu ita
tamahere takahuluk neun. Huu naa de ita dalen nara bisa ratea. Ma
ita dalen nara oo mbena sau-sau boe, nahuu ita bubuluk tae, neu ko
Manetualain so'uk nala ita fo tameda tala Ndia ta neni babanggan.
3 Leo mae ita hambu tala susa-sonak mata-matak kara, tehuu ita dalen
nara mbena sau-sau rakandoo. Ita bubuluk tae, ita tanori numa susa-sonak
mai, fo ita bisa takatataka tala no bebe'i-barakaik lenak bali.
4 Mete ma ita takatataka tala nai susa-sonak dale, naa tao nala ita ta
tuda, ma ita leleo-lala'on tao namahoko Manetualain dalen. Mete ma ita

✡ **4:16** Galatia 3:7 ✡ **4:17** Tutui Makasososak 17:5 ✡ **4:18** Tutui Makasososak 15:5 ✡ **4:19** Tutui Makasososak 17:17 ✡ **4:25** Yesaya 53:4-5

leo-la'o no bebe'i-barakaik lenak talo naa, naa tao nala ita nemeheheren boe natea nae, neu ko Manetualain nau natudu Ndia dale susuen neu ita.
5 Mete ma ita nemeheheren boe natea talo naa, na, ita ta mae. Manetualain fee ita Ndia Dula-dale Malalaon ena, fo ita bisa bubuluk nai ita dalen dale tae, Ana sue nalan seli neu ita.
6 Ana natudu Ndia susuen talo ia: neu ita bei ta bisa tao ita aon malole to Manetualain, naa te Manetualain tengga nala fai fo mandaak esa, de Ana nadenu Karistus mai, fo mate soa-neu ita ta mana tao matak neu Manetualain.
7 Du'a matalolole dei! Hambu kada hatahori kikisek ndia mana sadia mate, nggati ndia nonoon fo madale ndoos. Fama te hambu hatahori ketuk sadia mate fo tulun hatahori fo madale susuek.
8 Tehuu Manetualain natudu Ndia susue-lalain sudi selik kana neu ita ena. Huu neu ita bei tao salak, Karistus mate soa-neu ita.
9 Manetualain henggenee nala ita dadi teu hatahori dale ndoos fo mana malole to Ndia, nahuu Karistus fee daan titi henin fo mate soa-neu ita. Naa te mete ma hatahori tao salak, na, Manetualain namanasa. Tehuu no kada Karistus tataon naa, ita fo mana tao salak ta hambu huku-dokik bali.
10 Fai bakahulun ita mana musuk kara to Manetualain. Tehuu Manetualain Ana heli-helin ndia mate fo tao nakasufu Manetualain dalen, mita fo ita bisa mole-dame to Manetualain. Dadi hatematak ia ita ta mana musuk kara ena, tehuu malole fali ena. Lena-lenak bali, nahuu Karistus nasoda fali numa mamaten mai ena, neu ko nai dae-bafok fai mate'en Ana oo tao nasoi-nasoda ita boe fo boso hambu Manetualain huku-dokin bali.
11 Ta leo kada naa! Ita dalen nara bisa mbena sau-sau tae, “Manetualain naa, ta neni babanggak sudi selik kana!” nahuu ita takaesa toon. Ita bisa dadi teu Ndia hatahorin, nahuu ita Lamatuan Yesus Karistus mate soa-neu ita ena, fo tao nala ita mole-dame to Manetualain.

Mete ma ita takasasamak Adam no Karistus, na, hambu sama, ma hambu ta sama boe

12 Dadi numa lele uluk mai, hatahori dae-bafok makasososak, ndia ba'i Adam, ndia mulai tao salak. Huu naa de Manetualain ta fee sana nasoda nakandoo. Basa de mulai numa faik naa mai, basa hatahorir marai dae-bafok ia oo tungga tao salak sama leo ndia boe. Huu ara tao salak sama leo ndia, de sira basa sara oo muste mate sama leo ndia boe.✡
13 Lele uluk neu Manetualain bei ta nakonda Ndia Hohoro-lalanen nara, hatahori tao salak nai ndule dae-bafok ia. Tehuu no bei ta hambu Hohoro-lalanek, ta hambu mana reke hatahori sala-singgon nara.
14 Numa ba'i Adam mai, losa ba'i Musa simbo Manetualain Hohoro-lalanen, basa hatahorir mate. Leo mae ara ta lena-langga Manetualain parendan, fo Ana feen neu Adam, tehuu ara bei tao salak mata-matak laen bali. Huu naa de ara muste mate sama leo Adam.
Mete ma ita takasasamak ba'i Adam no Lamatuak Yesus, hambu sama, ma hambu ta sama boe. Adam oo nok bali nggambar esa natudu Yesus mata-aon boe, fo neu ko ana sou mai.
15 Tehuu Adam ue-tatao salan, ta sama no Yesus ue-tatao neulaun soa-neu ita. Hatahori esa, ndia Adam, nalena-langga Manetualain parendan. Huu naa de basa hatahorir muste mate. Tehuu Hatahori esa bali, ndia Yesus Karistus, ue-tao neulauk mata-matak kara soa-neu ita, ma ta nahani hatahori bala Ndia neulaun. Hata fo Hatahori esa ue-tataon naa, dai ena soa-neu basa hatahorir, huu Manetualain hii tao kada neulauk soa-neu ita.
16 Hata fo Manetualain fee ita naa, ta sama leo salak fo hatahori esak naa, ndia Adam ue-tataon. Neu ana tao salak, Manetualain naketu nae, “O sala. Dadi o muste hambu huku-dokik!” Tehuu leo mae hatahorir tao

✡ **5:12** Tutui Makasososak 3:6

rala salak no'un seli, Manetualain ndia parisa basa hatahorir leleo-lala'on nara, bei nau natudu Ndia dale susuen, ma naketu nae, “Au henggenee o salam taa. Dadi hatematak ia o nekembo'ik ena, ma huku-dokik ta la'e o ena bali. Mai fo malole fali mua Au!”
17 De hatahori esa, ndia Adam, tao salak, ma lena-langga Manetualain parendan. Huu naa de hatematak ia, basan muste mate. Tehuu Hatahori esa bali, ndia Yesus Karistus, ue-tao kada neulauk nakandoo. No Ndia ue-tatao neulaun naa, huu naa de ita bisa malole to Manetualain. Naa, nok bali buas esa, Ana feen no muda hiek kana neu ita. Ana nau fee ita masodak tetebes ta mana basak, sama leo ita dadi teu Manek nonoon nara.
18 Dadi no kada hatahori esa ue-tatao salan, nasosoi dalak fo basa hatahorir hambu husi-mbuuk numa Manetualain matan mai. Ma no kada Hatahori esa ue-tatao ndoon, na, nasosoi dalak fo basa hatahorir bisa malole fali ro Manetualain, fo rasoda tebe-tebe ro Ndia.
19 Talo ia: Adam naa, hatahori esa fo ta nau nenene Manetualain, boe ma nalena-langga Ndia parendan. Ma hatahori no'uk ka oo tungga tao salak sama leo ndia boe. Naa te Yesus naa, Hatahori esa fo nau nenene neu Manetualain, boe ma tao tungga hihii-nanaun. Yesus ndia nasosoi dalak fo hatahori no'uk ka bisa malole fali ro Manetualain.
20 Manetualain nakonda Ndia Hohoro-lalanen neu ba'i Musa fo basa hatahorir bubuluk no tetuk, bee ndia sala. Tehuu nai bee a mesan hatahorir salan nara tamba ramano'u, nai naa oo Manetualain natudu Ndia dale susuen lenak bali boe.
21 Fai bakahulun manggarauk manai hatahori dalen naena koasa fo koladu sara, losa ara tao salak mana neni hukun mates fo lenggo fe'e numa Manetualain mai losa doon naa neu. Tehuu hatematak ia hata fo neulauk fo ita Lamatuan Yesus Karistus taok naa, Manetualain paken fo natudu Ndia dale susuen soa-neu ita. Ma hata fo neulauk naa, naena koasa fo koladu ita, de ita bisa malole to Manetualain, boe ma tasoda tebe-tebe to Ndia losa doon naa neu.

6

Ita muste la'o ela ita sala-singgon fo leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun

1 Dadi hatematak ia nau kokolak hata? Fama te ei du'a mae, “Manetualain lilii heni ita sala-singgon ena, nahuu Ndia dale susuen. Huu naa de malole lenak ita tao salak takandoo, mita fo Manetualain natudu Ndia dale susuen lena-lenak bali soa-neu ita.”
2 Ta bisa dadi! Ta nandaa mete ma ita tao salak takandoo, huu ita taketu tala ena tae, tasadea la'o ela ita sala-singgon nara ena. No ita ta neka-lili to manggarauk ena bali, naa sama leo ita mate ena! Hatahori fo mana matek ena, ta bisa tao salak bali, hetu? Mete ma ita mate talo naa ena, na, talo bee de ita bisa leo-la'o tao salak bali? Ta bisa, hetu?
3 Fama te ei ta bubuluk mae, neu ita sarani, naa dadi tanda nae, ita la'o ela leleo-lala'o raak fo dadi teu hatahori beuk, ndia mana takaesak to Yesus Karistus. Naa, sama leo ita mate sama-sama toon.
4 Neu Karistus mate, ara ratoin. Boe ma neu faik ita hambu saranik, na, ita la'o ela leleo-lala'o raak, sama leo ita oo mate, basa de ratoi ita boe. Amak Manetualain pake Ndia koasan ta neni babanggak fo nasoda falik Karistus numa mamaten mai. Ma Amak Manetualain oo nau ita simbo Ndia koasan naa fo tasoda fali numa mamates mai dadi hatahori beuk boe.✡
5 Naa sama leo ita mate sama-sama to Yesus. De ita mana takaesak to Ndia, neu ko ita oo tasoda fali numa ita mamaten mai boe, sama leo Ndia nasoda fali numa mamaten mai ena.

✡ **6:4** Kolose 2:12

6 Fai bakahulun, ita dadi teu hatahori fo mana tao salak mata-matak.
Tehuu ita leleo-lala'o raan naa, nakalulutu basan ena, sama leo ara paku
rakanisa ita nai ai ngganggek sama-sama to Karistus. Hatematak ia
manggarauk manai ita dalen, ta naena koasa fo koladu ita bali. Hatematak
ia ita ta neka-lili fo tao salak bali. Huu ita ta sama leo ata-dato fo ta naena
haak here hata fo nae taon.
7 Mete ma hatahori mate ena, na, ana hambu nekembo'ik ena, hetu? Ta
hambu esa boe na, bisa nakasetik kana fo tao salak bali.
8 Huu naa sama leo ita mate sama-sama to Karistus, na, ita tamahere tae,
ita oo neu ko tasoda takandoo to Ndia boe.
9 Ita bubuluk tae, nahuu Karistus nasoda fali numa mamaten mai, de
Ana ta mate seluk bali. Ta hambu hata esa fo naena koasa fo tao nisan
bali.
10 Fai bakahulun Ana mate la'e esak ka, fo fe'a heni basa sala-singgok
koasan. Tehuu hatematak ia Ana nasoda fo natudu hada-horomatak neu
Manetualain.
11 Ei oo muste tao aom mara leo naak boe. Nok bali ei mate ena, huu naa
de sala-singgok ta naena koasa soa-neu ei bali. De hatematak ia ei muste
leo-la'o fo matudu hada-horomatak neu Manetualain, nahuu ei makaesa
mia Yesus Karistus.
12 Boso fee lelak fo manggarauk manai o dalem naena koasa fo bisa
koladu o, de tungga kada o ao-mbaam fo neu ko mana matek naa hihii-
nanaun fo tao manggarauk kara.
13 Boso loo lima o aom fo tao kada hata fo ta ndoos sara, huu naa oo sala
boe. Tehuu loo lima o aom neu kada Manetualain, fo Ana koladu o. Nok
bali o mate ena, basa de o masoda fali numa mamatem mai. Dadi pake o
ao katematuam fo tao hata fo ndoos sara soa-neu Manetualain.
14 Boso fee lelak fo sala-singgok bisa koladu ei, sama leo sala-singgok
dadi neu ei malanggam. Hatematak ia ei hae leo-la'o tungga Musa hohoro-
lalanen bali fo dadi malole falik mia Manetualain. Ei leo-la'o ndoos, nahuu
Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei ena. De hatematak ia Ndia
dale susuen naa, ndia koladu ei.

Ita dadi sama leo ata-dato fo mana naue-osa tungga Manetualain hihii-nanaun

15 Dadi talo bee? Fama te ei du'a mae, “Nahuu ita hae leo-la'o tungga
Musa hohoro-lalanen bali, fo dadi malole fali to Ndia, elan leo fo ita tao
kada salak takandook kana. Te Manetualain bei nau natudu Ndia dale
susuen soa-neu ita, na!” Ei du'a talo naa, do? Au afada, ee! Naa, sala!
16 Au ha'i netuduk numa ata-dato no lamatuan mai. Mete ma ei loo lima
aom mara fo maue-osa fee hatahori esa, na, ei muste nenene neun, ma
maue-osa tungga ndia hihii-nanaun. Huu ndia naa, ei lamatuam fo mana
naena haak parenda ei. Ma eir ia, ndia ata-daton. Leo naak oo ei bisa
here nau tungga see boe. Ei bisa here fo tao salak, boe ma ei dadi miu
sala-singgok ata-daton. Tehuu mete ma ei here talo naa, ei tao mala aom
mara lenggo fe'e numa Manetualain mai. Ei bisa here fo tao hata fo ndoos,
ma dadi miu ata-dato fo mana tao tungga hata fo Manetualain nadenu neu
ei. Mete ma ei here talo naa, na, ei bisa dadi malole mia Ndia!
17 Fai bakahulun ei fee lelak fo sala-singgok ndia koladu ei, tehuu
hatematak ia ei nenene ei dale kuru-erom, de tao tungga hata fo hatahori
saranik kara ranori ei. Huu naa de au oke makasi neu Manetualain.
18 Manetualain nakambo'ik ei numa sala-singgok koasan mai, losa sala-
singgok ta koladu ei bali. De hatematak ia hata fo ndoos ndia koladu ei.
19 Au kokolak ia, pake netuduk tungga faik numa ata-dato no lamatuan
mai, fo malela au kokolang no muda hiek. Fai bakahulun ei loo lima aom
mara dadi miu ata-dato fo tao salak, mana nuni neni ei dadi manggenggeok

tungga Musa Hohoro-lalanen. Tehuu hatematak ia ei muste loo lima aom
mara dadi miu ata-dato, fo mana leo-la'o tungga kada ndoon, mana nuni
ei dadi lolo-laok nai Manetualain matan.
20 Fai bakahulun ei kada mamanene ma tao tungga salak hihii-nanaun,
ei ta nenene ma tao tungga hata fo ndoos.
21 Au ae atane talo ia: Ei hambu buna-boa neulauk hata numa ei tatao-
nonoim naa mai? Ta hambu, hetu? Naa te buna-boak fo ei hambuk
naa, kada tao nakamamaek ei. No ei tatao salam talo naa, neu mate'en
Manetualain nasadea la'o ela ei.
22 Tehuu hatematak ia Manetualain nakambo'ik ei numa lamatua raak
mai ena, de ei hae tao salak bali. Hatematak ia ei muste dadi miu
Manetualain hatahori mana maue-osan. Mate'en neu ko ei dadi lolo-laok
soa-neu Ndia, ma hambu masodak tetebes ta mana ketuk.
23 Neu ita tao salak, babalan ndia Manetualain nasadea la'o ela ita losa
doon naa neu. Ita mate leo! Tehuu Manetualain sadia nala dala sasaik esa
fee ita ena. Ana nau ba'e fee ita masodak tetebes ta mana ketuk no muda
hiek. Ma ita hambu tala masodak naa, mete ma ita dadi teu Lamatuak
Yesus Karistus hatahorin.

7

Hukun hohoro-lalanen ta naena haak bali, mete ma hatahori mate ena

1 Toranoo nggara ein! Hatematak ia au kokolak soa-neu ei fo mana
malela hukun hohoro-lalanen nara. Talo ia: mete ma ei bei masodak,
hukun hohoro-lalanen naena haak fo koladu ei. Tehuu mete ma ei mate
ena, hukun hohoro-lalanen ta naena haak fo koladu ei bali.
2 Au ha'i netuduk numa hohoro-lalanek sao holu ndaek mai. Mete ma
inak esa sao nala saon ena, tungga hukun hohoro-lalanen, dua sara dadi
reu sao holu-ndaek losa ara mate. Mete ma saon mate ena, na, ina falu
naa ta nakaesa no hohoro-lalanek kara raa bali. Ana bole sao seluk.
3 Tehuu mete ma ana sao seluk no hatahori laen, neu sao toun bei
masodak, na, tungga hohoro-lalanek, ana hohongge-lelena ena. Mete ma
sao toun maten ena, na, hohoro-lalanek sao holu-ndaek ta la'e sana bali.
Ndia hatahori nekembo'ik ena. De mete ma ana sao seluk no hatahori
laen, na, tungga hohoro-lalanek, ana ta hohongge-lelena.
4 Leo naak oo soa-neu ei kamaherek kara boe! Talo ia: Karistus maten
ena. Naa, sama leo ei oo mate sama-sama mian boe, fo la'o ela ei leleo-
lala'o raam mara. De hukun hohoro-lalanen ta la'e ei bali. Hatematak ia
ei nekembo'ik numa hohoro-lalanek kara raa mai ena, ma ei makaesa mia
Karistus ena, fo mana nasoda fali numa mamaten mai ena. Naa, sama leo
ina falu mana sao beuk. Naa, dede'an taa. De hatematak ia basa hata fo
ei taok kara raa, soa-neu Manetualain.
5 Fai bakahulun ita tao tungga kada ita hihii-nanaun mesa kana. No ita
bubuluk hohoro-lalanek, naa tao ita hii lena-langga hohoro-lalanek kara
raa, fo tao basa hata fo ta ndoos. Dadi ita sala-singgon nara raa, ndia tao
nala Manetualain nasadea ita.
6 Fai bakahulun ita muste tao tungga hohoro-lalanek. Tehuu hatematak
ia hohoro-lalanek ta la'e ita bali, te ita mbo'i heni ita leleo-lala'o raan
ena. Tungga eno-dala raak hihii-nanaun, na, Musa hohoro-lalanen neni
surak nai Susura Malalaok futu-pa'a ita. Tehuu tungga eno-dala beuk
hihii-nanaun, na, ita takambo'ik numa hohoro-lalanek naa mai ena. Te
Manetualain Dula-dalen ndia koladu ita na! Huu naa de hatematak ia ita
taue-osa soa-neu kada Manetualain leo.

Musa hohoro-lalanen buka natudu manggarauk manai ita dalen

7 Dadi ita nau kokolak hata? Fama te ei du'a mae, “Hohoro-lalanek fo
Manetualain fee neu Musa naa, sala!” Taa! Mete ma au ta alela hohoro-
lalanek kara raa, na, ta bisa dadi au alela basa hata fo ta ndoos nai au
daleng. Ha'i netuduk leo, hambu hohoro-lalanek nae, “Boso dale hedi mae
ha'i mala hatahori hata-heton.” Tehuu talo bee de au bisa bubuluk dale
hedik naa, sala, mete ma au ta bubuluk, ana naena hohoro-lalanek? Ta
bisa!✡
8 Tehuu no hambu hohoro-lalanek nae talo naa, naa nok bali hata fo
manggarauk kara marai au daleng, tao nala au hii alan seli, fo ha'i ala
hatahori hata-heton mata-matak kara. Mete ma ta hambu hohoro-lalanek
ka'i, na, sala-singgok oo ta naena koasa fo koladu hatahori boe.
9 Numa au leleo-lala'ong fai bakahulun, au ta alela tebe-tebe dudu-furak
numa Manetualain Hohoro-lalanen mai. Doo-doo dei de au bisa alela tebe-
tebe. Huu naa de au bei fo ameda ae, au lena-langga Hohoro-lalanek naa
ma tao salak ena. Ma sala-singgok babalan naa, ndia au muste mate.
10 Boe ma au daleng nakalulutu, huu au bubuluk ae, au mesa ngga ta
bisa malole ua Manetualain, nahuu kada tao tungga Ndia Hohoro-lalanen.
Au andaa hambu ala Manetualain nasan, ndia hukun mates, nahuu au
lena-langga Ndia Hohoro-lalanen ena. Naa te hambu Hohoro-lalanek fo
tao hatahori bisa leo-la'o no ndoos. Tehuu tunga au, Hohoro-lalanek naa
ndia nakalulutu au, de tao nala Manetualain nasadea au.
11 Hohoro-lalanek naa, memak natudu eno-dala masodak tetebes. Tehuu
no hambu manggarauk leo nai au daleng dale, de au kedi-ira asafali au ao
heli-heling, fo du'a ae, au bisa malole ua Manetualain, sadi tao tungga Ndia
Hohoro-lalanen. Boe ma naa nok bali Hohoro-lalanek naa ndia taon losa
Manetualain nunute au, ma ta nau nakaesa no au.✡
12 Dadi mete ma bebeik kara ia, hatahorir rae, “Hohoro-lalanek fo
Manetualain fee neu Musa naa, sala,” na, au aselu ae, “Taa! Manetualain
Hohoro-lalanen naa, malalaok!” Ma basa parendar marai Hohoro-lalanek
naa oo malalaok, ndoos ma malole boe.
13 Fama te ei oo du'a boe mae, Hohoro-lalanek naa ndia tao nala
Manetualain nasadea au, hetu? Taa! Leo mae au bubuluk Hohoro-lalanek
naa, tehuu au bei nenene manggarauk manai au daleng, losa au tao
salak. Dadi au ue-tatao salang naa, ndia tao nala Manetualain nasadea
au. Hohoro-lalanek mesa kana memak malole, huu ana natudu basa hata
fo manggarauk kara, fo mana tao nala ita lenggo fe'e numa Manetualain
mai. Dadi neu Manetualain natudu eno-dala masodak tetebes, Hohoro-
lalanek naa natudu no manggaledon nae, hata fo ta neulauk nai ita dalen
naa, ta malole.

Hata fo neulauk ma hata fo manggarauk ratimba-le'ak rai ita dalen dale

14 Ita bubuluk tae, Hohoro-lalanek fo Manetualain feen neu ba'i Musa
konda numa Manetualain Dula-dalen mai. Tehuu au kada hatahori dae-
bafok biasa fo daleng ta matea. De au amanene hata fo manggarauk manai
au daleng fo kaboo mburuk, losa au tao salak. Naa, sama leo sala-singgok
dadi neu au lamatuang, ma au dadi uu sala-singgok ata-daton.
15 Au pangganaa, huu au ta alela hata fo au taok. Au ta tao tungga
hata fo au nau taok. Tehuu au tao tungga hata fo au ta nau taok.✡
16 Mete ma au tao tungga hata fo au ta nau taok, au manaku ae,
Manetualain Hohoro-lalanen naa, tetebes.
17 De au ta ndia koladu au aong. Te manggarauk manai au daleng ndia
koladu au aong na!

✡ **7:7** Kalua numa Masir mai 20:17; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:21 ✡ **7:11** Tutui Makasososak 3:13 ✡ **7:15** Galatia 5:17

18 Au bubuluk ena ae, ta hambu hata fo neulauk leo nai au daleng. Au
ia, hatahori dae-bafok fo au daleng kaboo mburuk. Nau ta nau, au ta bisa
akasetik aong fo tao hata fo ndoos. Au nau, tehuu ana ta dadi nakandoo!
19 Au daleng hii fo tao hata fo neulauk, tehuu au ta tao sana. Ma au ta
nau fo tao hata fo manggarauk, tehuu au kada tao!
20 Mete ma au tao tungga hata fo au ta nau taok, na, naa ta huu au mesa
ngga hihiing, tehuu no manggarauk fo mana leo nai au daleng hihiin.
21 Dadi talo ia: leo mae au ae tao neulauk, tehuu hambu manggarauk
manai au daleng dale ndia mana laban.
22 Naa te au daleng namahoko nalan seli, mete ma au dudu'a la'e-neu
Manetualain Hohoro-lalanen.
23 Tehuu maggarauk koasan manai au daleng dale, ndia nakalulutu au.
Au daleng hii tao hata fo neulauk, tehuu ana ta dadi nakandoo. Naa, nok
bali manggarauk manai au daleng dale naa humu nala au, fo nau nakasetik
au fo tungga kada ndia.
24 Kasian la'e esak kana, ee! Au hatahori mana doidosok! See ndia bisa
tao nasoi-nasoda au numa koasa manggarauk mana leo nai au daleng dale,
fo mana tao nala Manetualain nunute au losa Ana nasadea au?
25 Awii! Manetualain mesa kana ndia nasosoi dalak fo nakambo'ik au!
Makasi no'un seli soa-neun, nahuu ita Lamatuan Yesus Karistus bisa tao
nasoi-nasoda au! De mete ma au leo-la'o asarada neu kada au aong, au
doidoso. Leo mae au hii alan seli tao tungga basa Manetualain Hohoro-
lalanen lala'en, tehuu manggarauk koasan manai au daleng dale ndia
kokoe au fo tao sala-singgok akandoo.

8

Ita bisa leo-la'o no ndoos, mete ma ita takaesa to Manetualain Dula-dalen

1 Dadi Manetualain ta fee huku-dokik neu hatahori fo mana nakaesa no
Yesus Karistus!
2 Talo ia! Hambu dalak dua: kaesan, mete ma ita takaesa to Yesus
Karistus, Manetualain Dula-dalen fee koasa neu ita fo bisa leo-la'o no
ndoos. Kaduan, hambu manggarauk nai ita dalen dale fo mana kokoe
ita fo tao sala-singgok. Mete ma ita tao sala-singgok, Manetualain nunute
ita, boe ma nasadea ita. Mete ma ita hambu tala Manetualain Dula-dalen,
Ana nakambo'ik ita numa sala-singgok koasan mai.
3 Leo mae ita tao tungga Musa Hohoro-lalanen, naa ta bisa tao nasoi-
nasoda ita numa sala-singgok koasan mai, huu ita kada hatahori dae-bafok
biasa a mesan fo mana tao sala-singgok nakandoo. Tehuu Manetualain
ndia nasosoi dala sasaik. Ana nadenu Ana heli-helin fo dadi neu hatahori
dae-bafok biasa sama leo ita. Leo mae hatahori dae-bafok biasa laen tao
sala-singgok mata-matak kara, tehuu Yesus ta tao nita sala-singgok hata
esa boe na. Lenak bali, Ana dadi neu tunu-hotuk fo koka heni hatahori
sala-singgon.
4 Manetualain nadenu Karistus ena, fo Ana mate, mita fo ita tao tungga
basa hata fo ndoos, tungga Manetualain Hohoro-lalanen nara. Dadi
hatematak ia, ita tao hata fo ndoos sara, tungga Manetualain Dula-dalen
hihii-nanaun, ma ta tao tungga ita mesa ngga hihii-nanaun bali.
5 Hatahori fo mana leo-la'o tungga kada sira mesa kasa hihii-nanaun
naa, ara leo-la'o talo naa nahuu ara dudu'a kada hata fo manggarauk
kara a mesan rakandoo. Tehuu hatahori fo mana leo-la'o tungga kada
Manetualain Dula-dalen hihii-nanaun, ara dudu'a kada hata fo mana tao
namahoko Manetualain Dula-dalen.

6 Hatahori fo mana fee lelak neu hata fo manggarauk kara fo koladu ndia
dudu'an, sama leo hatahori fo ta mana namanene Manetualain Dula-dalen,
de ndia dale kuru-eron soa-neu Manetualain maten ena. Tehuu hatahori
fo mana fee lelak fo Manetualain Dula-dalen koladu ndia dudu'an naa, ana
leo-la'o no ndoos, ma dalen lino-lendek.
7 Ita hatahori dae-bafok hihii-nanau heli-helin laban tebe-tebe Mane-
tualain hihii-nanaun. De ita mesa ngga ta takaluku fo nenene neu
Manetualain, nahuu ita mesa ngga ta bisa.
8 Hatahori fo mana fee lelak neu ndia mesa kana hihii-nanaun fo
koladun, nau ta nau, ta bisa tao namahoko Manetualain dalen.
9 Tehuu eir ia, hatahori fo ta mana leo-la'o manggarauk tungga ei mesa
ngga hihii-nanaum bali. Mete ma Manetualain Dula-dalen leo nai ei dalem
dale, ei tao basa hata fo tao namahoko Ndia. (Tehuu mete ma hambu
hatahori fo Karistus Dula-dalen ta leo nai dalen dale, ana oo ta dadi neu
Manetualain enan boe.)
10 Ei ao-mbaam neu ko mate, nahuu ei tao sala-singgok ndia fai
bakahulun. Tehuu hatematak ia no Karistus leo nai ei dalem dale, ei
samanem neu ko nasoda nakandoo, nahuu Manetualain henggenee nala
ei dadi miu hatahori dale ndoos, boe ma ei malole fali mia Ndia ena.
11 Manetualain ndia tao nasoda falik Yesus numa mamaten mai. Dadi
leo mae ita mate, mete ma Manetualain Dula-dalen leo nai ita dalen dale,
neu ko Ana oo tao nasoda falik ita numa mamates mai boe. Naa sosoa-
ndandaan nae, Ana tao nasoda ita, sama leo Ana tao nasoda falik Karistus
numa mamaten mai ena.✡

Manetualain Dula-dalen nafada nae, ita dadi teu Manetualain anan nara

12 Dadi talo ia, toranoo nggara ein! Ita kahutak kara. Naa, ita ta tahuta
fo leo-la'o tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun, tehuu ita tahuta fo leo-
la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.
13 Mete ma ita leo-la'o tungga kada manggarauk manai ita dalen dale, na,
Manetualain nau nasadea ela ita, ma hukun nakamate ita! Tehuu mete ma
ita fee lelak Manetualain Dula-dalen nakalulutu sala-singgok koasan manai
ita dalen dale, na, dei fo ita bisa leo-la'o no ndoos ta mana ketuk.
14 Hatahori fo mana namanene neu Manetualain Dula-dalen fo koladu
sara, na, sira iar Manetualain anan nara.
15 Mete ma ita fee lelak neu Manetualain Dula-dalen fo koladu ita, Ana
ta tao ita dadi teu ata-dato fo mana leo-la'o no nemeta'uk. Fai bakahulun,
ita leo naak. Tehuu no ita simbo tala Manetualain Dula-dalen fo koladu
ita ena, de ita bubuluk ita dadi teu Manetualain anan nara ena. Huu naa
de neu ko Ana nau namanene, mete ma ita tanggoun tae, “Ama Bonggik,
ee!”✡
16 Ita mesa ngga dalen ndia nafada nae, ita dadi teu Manetualain anan
nara. Ma Manetualain Dula-dalen oo nafada nae leo naa boe.
17 Mete ma ita dadi teu Manetualain anan nara, naa sosoa-ndandaan nae,
neu ko ita simbo tala Ndia pusakan, nahuu Ana dadi neu ita Aman. Dadi
mete ma Amak fee pusaka neu Ndia Anan Karistus, neu ko ita oo simbo
sama-sama Ndia pusakan boe. Tehuu hambu dede'ak esa bali: ita muste
hambu tala doidosok, sama leo Karistus oo hambu doidosok boe, mita fo
Manetualain neu ko bisa nakadedemak ita, sama leo Ana nakadedemak
Karistus ena.✡

Neu ko Lamatuak nakadedemak ita

18 Tehuu tungga au, doidosok fo ita hambuk hatematak ia sosoa-
ndandaan taa, mete ma takasasamak kana no hata fo ta hoho'ak kara fo
neu ko Manetualain natudun neu ita.

✡ **8:11** 1 Korentus 3:16 ✡ **8:15** Markus 14:36; Galatia 4:6 ✡ **8:17** Galatia 4:5-7

19 Naa te basa hata fo Manetualain adu nalak kara marai lalai no dae-
inak, ara rahani taa-taa ma hii ralan seli fo mete-rita Ana natudu Ndia anan
teteben nara raa, sira seer. Ana nae natudu sara no dale mana mbena sau-
sauk.
20 Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak ma oe-isin lala'en tungga
Ndia nanaen. Tehuu ta dadi tungga Manetualain nanaen, huu Ndia
huku-dokin. No huku-dokik naa, basa hata fo Manetualain aduk lala'en
rakalulutu, ta huu sira hihiin, tehuu tungga Manetualain hihii-nanaun. Leo
mae talo naa oo, tehuu bei hambu nemehehenak boe.✡
21 Dadi hatematak ia, basa hata fo Manetualain adu nalak kara raa
rakalulutu, ma ta raena dala sasaik. Tehuu neu faik Manetualain
nakadedemak Ndia anan nara fo ara hambu nekembo'ik numa mana
makalulutuk kara mai, na, Ana oo nakambo'ik basa hata fo Ana adu nalak
kara ena boe, fo ta rakalulutu bali. De basa sara bisa dadi ta hoho'ak
tungga Ndia nanaen.
22 Ita bubuluk ena tae, hambu susa-sonak ma doidosok no'uk ka nai dae-
bafok ia. Numa fai bakahulun losa hatematak ia, basa hata fo Manetualain
adu nalak kara raa rahohoo huu rameda hedis, neu rahani taa-taa fo
Manetualain adu basa-basan dadi beuk. Naa, sama leo inak nahohoo huu
nameda hedis neu ana nahani nae bonggi anan.
23 Ta kada dae-bafok mesa kana ndia nahani taa-taa, tehuu ita oo tahani
taa-taa talo naa boe. Leo mae Manetualain fee nakahuluk Ndia Dula-
dalen neu ita ena, tehuu ita oo tahohoo nai ita dalen boe. Ita tanea taa-
taa fo tahani Manetualain so'uk ita dadi teu Ndia ana teteben nara, ma
nakambo'ik ita ao-inan nara ruma basa hata fo mana makalulutuk mai.✡
24 Neu Manetualain tao nasoi-nasoda ita, Ana oo fee helu-bartaak no'uk
ka fo neu ko ara dadi boe. Hatematak ia ita bei tahani taa-taa, nahuu bei
ta dadi. Mete ma ita mete-tita matak esa dadi ena, ita ta parluu tahani
bali, fo mete-tita seluk matak naa. Huu hatahori ta nahani taa-taa bali fo
mete-nita matak esa fo mandadik ena, hetu?
25 Tehuu mete ma ita tahani taa-taa fo nau mete-tita matak esa bei ta
dadi, na, ita bei bisa takatataka tala no dale naruk.
26 Leo naak oo neu ita tahani taa-taa boe, Manetualain Dula-dalen oo
tulu-fali ita boe, nahuu ita barakain taa, ma ta hule-haradoi talela no ndoos.
Tehuu Manetualain Dula-dalen ndia hule-haradoi nggati ita, leo mae ita
kada tahohoo a, ma ta bisa hule-haradoi pake dede'a de'ek esa boe na.
27 Manetualain ndia bubuluk basa hata fo ita tae kokolak nai ita dalen.
Ana oo bubuluk Ndia Dula-dalen dudu'an boe. Huu naa de Ana bubuluk
basa hata lala'en fo Ndia Dula-dalen nae kokolak fo tulu-fali neu ita.
Manetualain simbo hule-haradoik naa, nahuu Dula-dalek dudu'an sama
leo Manetualain mesa kana dudu'an. Ndia Dula-dalen hule-haradoi fo
Manetualain tulu-fali hatahori kamaherek kara. Dula-dalek naa, hule-
haradoi tungga Manetualain hihii-nanaun.
28 Hatematak ia ita bubuluk ena talo ia: Manetualain tao nala basa hata
dadi neulauk soa-neu hatahori fo mana sue-lai neun. Numa lele uluk
mai Manetualain koladu memak ena, la'e-neu Ana nae tao talo bee soa-
neu sara. De Ana nanggou sara ena nae, “Mai, leo! Mai dadi miu Au
hatahoring!”
29 Lele uluk Ana nalela memak kasa, ma here nala sara, fo tao sara dadi
neu mata-aok esa sama leo Ndia Anan, ndia Karistus. Karistus oo ndia
uluk boe, ma laen nara dadi reu Ndia fadin.
30 Hatahorir fo Manetualain nalela sara numa lele uluk mai naa ena, Ana
oo noke nala sara boe, fo dadi reu Ndia hatahorin. Ma hatahorir raa oo
fo fai bakahulun hatahori mana kasala-singgok boe, Ana tao sara dadi reu

✡ **8:20** Tutui Makasososak 3:17-19 ✡ **8:23** 2 Korentus 5:2-4

hatahori dale ndoos fo mana malole fali ro Ndia. Ma Ana oo nakadedemak kasa boe.

Manetualain sue-lai nalan seli neu ita

31 Dadi ita tae kokolak hata bali la'e-neu dede'ak kara raa? Manetualain
nasala'e ita. Mete ma talo naa, na, see bisa laban ita bali? Ta hambu, hetu?
32 Manetualain ta ka'i-natabaa Ndia Ana heli-helin. Tehuu Ana loo lima
Anan fo mate dadi neu tunu-hotuk, fo tulu-fali ita basa ngga lala'en. Huu
Manetualain ta ka'i-natabaa Ndia Anan faa boe na, ita bisa bubuluk tae,
neu ko Ana oo fee no muda hiek neu ita, basa hata fo neulauk boe. Tebe,
hetu?
33 Fama te ei du'a mae, bei hambu hatahori fo bisa ndae salak
neu hatahori fo Manetualain here nala sara ena? Ta hambu, hetu?
Manetualain mesa kana ndia henggenee nala ita nae, hatahori dale ndoos
fo ta mana maena sala-singgok bali fo ita malole to Ndia.
34 Fama te ei du'a mae, bei hambu hatahori bisa nae, Manetualain
muste fee hukun neu hatahori fo Ana here nalak kara ena. Ta bisa
dadi! Yesus Karistus maten ena. Lena-lenak bali Manetualain tao nasoda
falik kana numa mamaten mai ena. Basa de Manetualain so'uk nalan fo
nanggatutuuk kana neu mamana hada-horomatak mate'en nai Ndia boboa
konan. Nai naa Ana oo ndia hule-haradoi nakandoo soa-neu ita boe.
35 Fama te ei du'a mae, hambu hatahori do, dede'ak do, fo bisa nakasetik
Karistus losa Ana ta sue-lai ita bali, do? Ta bisa dadi! Leo mae ita
hambu dede'ak do, susa-sonak do, doidosok do, ndoe-la'as do, bua-lo'as
taa do, hambu sosoek do, hatahori nae nakanisa do, tehuu Karistus sue-lai
nakandoo neu ita. Ta hambu hata esa boe na fo bisa tao nala Ana hahae
sue-lai neu ita!
36 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
“Hatu-leledon hatahorir rae rakanisa ita,
nahuu ita dadi teu Lamatuak hatahorin.
Ara tao rala ita,
sama leo bibi lombo fo rae halan.”✡
37 Dadi leo mae ita hambu susa-sonak talo bee oo, tehuu ita senggi ena,
nahuu Karistus sue-lai nalan seli neu ita boe.
38 Au bubuluk no tetuk talo ia: ta hambu hata esa boe na fo bisa tao nala
Manetualain hahae sue-lai neu ita. Leo mae ita tasoda do, ita mate do,
hambu ata numa nusa tetuk do inggu temak mai do, mana to'u parenda
do, hambu koasa do, dede'ak hatematak ia do, dede'ak mana maik do,
39 koasa nai lalai do, koasa nai dae-inak do, hata laen fo Manetualain adu
nalak kara ena do — ta hambu esa boe na bisa nabingga-ba'ek ita numa
Manetualain mai fo tao nala Ana ta sue-lai ita bali! Huu ita takaesa to ita
Lamatuan Yesus Karistus, fo Manetualain nadenun mai ena.

9

Manetualain here nala hatahori Isra'el asa

1 Ita fo mana takaesa to Karistus, kokolak hata fo ndoos. De au ta kokolak
ombo koson neu ei. Au dale kuru-erong oo nafada au boe nae, Manetualain
Dula-dalen koladu au daleng.
2-3 Au afada talo ia: au daleng sona. Au ameda berak leo naak, nahuu
asaneda au hatahori heli-heling nggara. Huu au nau fo au hatahori
Yahuding nggara oo* rakaesa ro Karistus boe, tehuu no'uk ka ta ramahere
neun. Mete ma au bisa soi dalak fee sara, au sadia oke fo Manetualain

✡ **8:36** Sosoda Kokoa-kikiok kara 44:23 * **9:2-3** Hatahori nusak*Yahudi* naa, sama leo hatahori nusak Isra'el asa, ndia hatahori Yahudi mana leo nai dae Isra'el, ma manai mamana laen nara boe. Tehuu leo *Yahuda* ta sama no hatahori nusak Yahudi. Leo Yahuda naa, leo esa numa leo Isra'el kasalahunu duak kara mai.

hukun au, nggati sara. Ma au oo sadia oke fo Manetualain nabinggak
au numa Karistus mai boe, mita fo au hatahoring nggara bisa rakaesa ro
Karistus.
4 Naa te sira iar, hatahori Isra'el, ndia hatahori nusak esa fo naua nalan
seli. Manetualain so'uk nala sara dadi reu Ndia anan nara numa lele uluk
mai ena. Ana natudu Ndia koasan ta neni babanggak neu sara. Ana ndara
fangga hehelu-bartaak mata-matak kara no sara. Ana fee Ndia Hohoro-
lalanen neu sara. Sira ndia bubuluk talo bee fo rakaluku-rakatele ma
raono-lalau neu Ndia. Ana helu-bartaa nae natudu Ndia dale susuen neu
sara ena.✡
5 Ara dadi ruma ita bei-ba'in nara mai, ndia: ba'i Abraham, ba'i Isak, ma
ba'i Yakob (hatahori roke nadek ‘Isra'el’ numa ndia mai). Ma Karistus fo
Manetualain helu-bartaa memak kana fo nae nadenun mai ndia lele uluk
naa oo, dadi numa ita hatahori Yahudin bei-ba'in nara mai boe. Karistus
naa oo ndia Manetualain fo mana parenda basa-basan boe. Dadi nandaa
mete ma hatahori so'uk kokoa-kikiok soa-neun losa doon naa neu. Tebe!✡
6 Leo mae hatahori Isra'el no'uk ka bei ta simbok Karistus, tehuu
hatahorir ta bisa kokolak rae, Manetualain hehelu-bartaan naa ta dadi.
Boso du'a mae, basa hatahorir fo mana dadi numa Isra'el bei-ba'in nara
mai naa, dadi reu hatahori Isra'el fo Manetualain here nala sara, dadi reu
Ndia hatahorin.
7 Ha'i netuduk leo hatahori no'uk ka dadi ruma ita ba'in, ba'i Abraham
mai. Tehuu sira basa sara ta Abraham tititi-nonosin fo Manetualain here
nala sara. Sama leo Manetualain nafada Abraham ena nae, “O tititi-
nonosim fo Au alelak, kada mana dadi numa o anam Isak mesa kana mai.”✡
8 Naa sosoa-ndandaan nae, numa lele uluk mai losa hatematak ia, ta basa
tititi-nonosik kara maruma ai hatahori Yahudir ba'in Abraham mai, dadi
miu Manetualain anan nara. Kada tititi-nonosik manuma Manetualain
hehelu-bartaan neu Abraham mesa kana mai, ndia Manetualain reke sara
dadi reu Ndia ana teteben nara.
9 Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no Abraham nae, “Nai
rarain, teuk esa bali, Au fali mai. Faik naa, o saom Sara bonggi nala ana
tou anak esa ena.”✡
10 Ta talo kada naa. Te ita ba'in Isak no saon Ribka bonggi rala ana duak.
11-12 Neu Ribka bei ta bonggi nala sara, ara bei ta tao hata fo neulauk
do manggarauk. Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain nafada memak
Ribka ena boe, la'e-neu ana duak kara fo mana kalua nakahuluk nae, “Neu
ko ka'ak naue-osa fee fadin.” Manetualain nafada talo naa, fo natudu
nae, mete ma Ndia here nala hatahori esa ena, na, Ana bubuluk nae pake
hatahori naa talo bee ena. De Manetualain here nala fadik naa, fo dadi
neu Ndia hatahorin. Ana hae nahani fo mete sudik fadik naa tao talo bee,
nahuu Manetualain bubuluk memak kana ena.✡
13 Sama leo Manetualain kokolak nai Ndia Susura Malalaon la'e-neu ana
duak kara raa nae,
“Au here ala Yakob,
tehuu Au timba heni Esau.”✡
14 Dadi ita tae kokolak hata bali? Fama te ketuk kokolak rae,
“Manetualain naketu-naladi dede'ak no mbeu seserik, do?” Ta bisa dadi!
15 Lele uluk Manetualain nafada ba'i Musa nae,
“Au atudu dale kasian neu hatahori fo Au mesa ngga here alak.
Ma Au fee dale susueng neu hatahori fo Au mesa ngga dudu alak.”✡
16 Dadi hatahori naa ta nameda Manetualain dale kasian, ta huu ndia
mesa kana hihii-nanaun, do, ta huu ndia mesa kana tataon. Tehuu no

---

✡ **9:4** Kalua numa Masir mai 4:21; 14:22 ✡ **9:5** Tutui Makasososak 32:22-32 ✡ **9:7** Tutui Makasososak 21:12 ✡ **9:9** Tutui Makasososak 18:10 ✡ **9:11-12** Tutui Makasososak 25:23 ✡ **9:13** Maleaki 1:2-3 ✡ **9:15** Kalua numa Masir mai 33:19

Manetualain mesa kana hihii-nanaun fo nau natudu Ndia dale kasian neu
hatahori naa.
17 Ita bubuluk ia nai Susura Malalaok, Lamatuak kokolak no manek
Masir nae, “Au so'uk ala o dadi muu manek, nahuu Au ae pake o fo matudu
Au koasang neu hatahori no'uk kara. No dalak naa, hatahorir marai dae-
bafok ia katematuan bisa so'u botik Au nadeng.”✡
18 Dadi mete ma Manetualain nae natudu Ndia dale kasian neu hatahori
esa, na, kada Ana taon leo. Mete ma nae tao hatahori esa dalen natea, na,
kada Ana taon leo.✡

Manetualain bisa natudu Ndia dale kasian, tehuu Ana oo ta simbok manggarauk boe

19 Dadi boso losak hambu hatahorir rasabara au rae, “Mete ma
Manetualain here nala hatahori esa, ta tungga hatahori naa tatao-nono'in,
tehuu tungga kada hata fo Manetualain naketu nalak, na, tao hata de Ana
nau ndae salak neu ita, tungga ita tatao-nono'in? Naa, mbeu seserik, hetu?
Mete ma Manetualain memak naketu basa-basan, na, sosoa-ndandaan ita
tatao-nono'in sala oo Ndia naketu nalan ena boe!”
20 Mete ma hambu ketuk du'a talo naa, au aselu ae talo ia: “O du'a mae,
o ia see?! O mae kokolak laban Manetualain, do?” Boso talo naa! Sama leo
neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae, “Mete ma hatahori
tao buas esa, hambu nai bee buas naa natane falik hatahori fo mana taon
naa nae, ‘Tao hata de o tao au talo ia!?’ ”✡
21 Ha'i netuduk leo mana tao ure dae. Numa dae manu ta'ik bubuak esa,
ana naena haak fo tao nala nggusi manggadilak esa fo hatahori koan. Ana
oo naena haak pake dae bubuak naa boe, fo tao nala mamana dafuk esa,
tungga kada ndia hihiin.
22 Leo naak oo no Manetualain boe. Ana naena haak fo tao tungga Ndia
hihii-nanaun. Ana nau natudu neu basa hatahorir nae, Ana namanasa,
ma ta simbok hatahori tatao-nono'i manggarauk hata esa boe na. Ana
oo nau hatahori bubuluk boe nae, Ndia koasan ta neni babanggak. Fo
hatahori bubuluk talo naa, Ana nakatataka aon no hatahori tatao-nono'i
manggaraun mata-matak kara. Tehuu hatahori fo mana tao manggarauk,
kada rahani fain fo ara rakalulutu heni sara.
23 Ana nadale naruk talo naa, fo nae natudu neu hatahori no'uk kara
nae, Ana nau natudu dale kasian neu hatahori ketuk. Sira iar, ndia Ana
here memak kasa ena, fo nae nakadedemak kasa. No dalak naa, Ana nau
hatahori bubuluk nae, Ndia mesa kana ta neni babanggak mate'en.
24 Sosoa-ndandaan nae, ita iar ndia Ana here memak kara ena fo dadi
teu Ndia hatahorin nara. Ita iar, ketuk ruma hatahori Yahudir mai, ma
ketuk ruma hatahori nusa-nusak laen nara mai.
25 Sama leo lele uluk, Manetualain pake Ndia mana to'u dede'an Hosea
fo surak la'e-neu hatahori ta Yahudir nae,
“Hambu hatahori fo lele uluk ta Au hatahoring,
tehuu neu ko Au oke ala sara ae,
‘Eir ia, Au hatahoring.’
Ma hambu hatahori nusa-nusak fo lele uluk Au ta sue sara,
tehuu Au nau oke ala sara ae,
‘Eir ia, hatahori nusa-nusak fo Au suek.’ ”✡
26 Ana oo surak boe nae,
“Numa naa,
nai mamanak fo Manetualain nafada sara ena nae,
‘Eir ia, ta dadi neu Au hatahoring!’

✡ **9:17** Kalua numa Masir mai 9:16 ✡ **9:18** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 7:7-9 ✡ **9:20** Yesaya 29:16; 45:9 ✡ **9:25** Hosea 2:23

Neu ko Manetualain fo Masodak nau nafada sara nae,
'Hatematak ia ei dadi miu Au anang nggara ena!' "✡
Ana kokolak talo naa, nahuu Ana kasian neu hatahori ta Yahudir.
27 Manetualain mana to'u dede'an laen, ndia Yesaya, eki nita la'e-neu
hatahori nusak Isra'el nae,
"Leo mae hatahori Isra'el dadi ramano'u ralan seli,
nok bali sarakaek manai tasi tataik,
tehuu neu ko Manetualain tao nasoi-nasoda kada hatahori ba'u anak,
numa sira sala-singgon nara mai.
28 Neu ko losa fain,
fo Manetualain naketu-naladi basa hatahorir marai dae-bafok katem-
atuan dede'an,
sama leo Ana nafada memak kana ena.
Ana ta nahani a,
tehuu Ana tao natetu basan no lai-laik!"✡
29 Lele uluk Yesaya oo nafada memak la'e-neu hatahori Yahudir boe nae,
"Ita taua,
nahuu Lamatuak mana Koasa Mate'en,
fee luas fo ita tititi-nonosin ketuk hambu masodak.
Mete ma ta talo naa, na,
ita ketu-ma'i ena,
sama leo hatahori kota Sodom ma kota Gomorar."✡

Hara Lii Malole soa-neu hatahori nusak Isra'el fo ta mana nau nenene neu Manetualain

30 Dadi ita tae kokolak hata? Kokolak tae, hatahori ta Yahudir ruma sudi
bee mai, fo lele uluk ara ta sangga-sangga fo nau malole ro Manetualain,
hatematak ia ara malole roon ena, nahuu ara ramahere neu Yesus Karistus.
31 Naa te hatahori Isra'el asa soba tao tungga Musa hohoro-lalanen ena
fo ara bisa malole ro Manetualain, tehuu ta dadi nakandoo boe.
32-33 Tao hata de ara ta bisa malole ro Manetualain? No kada ara nau
tao tungga hohoro-lalanek mita fo Ana simbok kasa sama leo hatahori dale
ndoos, tehuu ara ta ramahere neu Yesus Karistus. De nok bali ara rakatunu
la'e "batu neketunuk" esa. Sama leo Manetualain Susura Malalaon nae,
"Mete ia dei!
Au tao Hatahori esa,
neu letek Sion, nai kota Yerusalem ena.
Hatahori naa sama leo batu esa,
fo mana tao hatahori nakatunu.
Tehuu see namahere neu Ndia, na,
hae mae."
Batu naa, ndia Yesus. Tehuu hatahori Isra'el asa timba henin. Naa, sama
leo ara rakatunu, boe ma ara tuda nahuu batu naa.✡

10

1 Toranoo nggara ein! Au nau fo hatahori Isra'el asa dadi talo bee? Au
hule-haradoi mita fo Manetualain tao nasoi-nasoda sara ruma sira sala-
singgon nara mai. Mete ma dadi talo naa, dei fo au daleng namahoko!
2 Au bisa afada la'e-neu hatahori iar hihiru-heheon nara: ara manggate
fo nau tungga Manetualain. Leo mae ara manggate talo naa, tehuu ara ta
ralela eno-dala tetebes.
3 Ara ta ralela eno-dala masodak tetebes fo bisa tao hatahori malole no
Manetualain, huu naa de ara soi sira mesa kasa dalan fo rae soba-soba
malole ro Manetualain. No dalak naa, ara ta nau nenene neun.

✡ **9:26** Hosea 1:10 ✡ **9:28** Yesaya 10:22-23 ✡ **9:29** Yesaya 1:9 ✡ **9:32-33** Yesaya 28:16

4 Mete ma hatahorir tao tungga kada hohoro-lalanek, mita fo Manetualain simbok kasa, na, ta dai. Huu naa de Karistus tao natetu basa-basan, mita fo ita bisa malole to Manetualain. De hatematak ia basa hatahorir fo mana ramahere reu Karistus, bisa malole ro Manetualain.

Manetualain nae tao nasoi-nasoda basa hatahorir ruma sira sala-singgon nara mai

5 Neu lele uluk ba'i Musa natudu dalak nai Susura Malalaok dale ena, fo hatahorir bisa malole ro Manetualain, sadi ara tao tungga basa Manetualain Hohoro-lalanen nara lala'en. Ana surak nae, "Hatahori mana tao tungga Hohoro-lalanek kara iar lala'en, neu ko ara hambu masodak tetebes."✡
6 Tehuu Manetualain Susura Malalaon oo natudu dalak laen boe nae, hatahorir bisa malole ro Manetualain, sadi ara ramahere neu Karistus. Hambu neni surak nae, "Hae matane mae, 'See ndia bisa hene neni nusa tetuk do inggu temak neu?' " (Naa, nok bali hatahori nae hene neu nafada Karistus nae, ai hatahori dae-bafok hii malan seli fo Ana konda mai tao nasoi-nasoda ita.)
7 Susura Malalaok oo surak boe nae, "Hae matane mae, 'See ndia nae konda neni Bolo A'i Mbila Ta Kala Matek neu, nai hatahori mates sara mamanan?' " (Naa, nok bali hatahori nae konda fo no falik Karistus numa mamaten mai, fo Ana tao nasoi-nasoda ita.)
8 Hae talo naa! Sama leo nai Manetualain Susura Malalaon oo neni surak boe nae, "Lamatuak hara hehelun nai o matam ena! Hara heheluk naa nai o bafam ma o dalem." Hara heheluk fo ita tafada hatahori naa tae, "Mete ma o mae sangga masoi-masodak, na, o muste mamahere neu Karistus!"✡
9 Mete ma o manaku pake o bafa heli-helim mae, "Yesus naa, au Lamatuang fo naena haak parenda au," ma o mamahere nai o dalem mae, Manetualain tao nasoda falik Yesus Karistus numa mamaten mai ena, na, Manetualain tao nasoi-nasoda o numa o sala-singgom mara mai.
10 Mete ma o mamahere neu Karistus pake o dalem, na, Manetualain henggenee memak o nae, hatahori dale ndoos fo mana malole mua Ndia. Mete ma o manaku pake o bafam mae, Yesus dadi neu o Lamatuam fo naena haak parenda o, na, Manetualain nau tao nasoi-nasoda o numa o sala-singgom mara mai.
11 Sama leo nai Manetualain Susura Malalaon neni surak nae, "Hatahori fo mana namahere neu Manetualain, neu ko ta hambu nameda mamaek, huu Manetualain nau nakadadadik basa hata fo Ana kokolak nala sara ena."✡
12 Hatahori Yahudi, ma hatahori ta Yahudi, sama a mesan. Ta hambu esa laen numa esa mai boe. Hambu kada Lamatuak esa, ma Ana dadi neu Lamatuak soa-neu basa hatahori nusa-nusak kara lala'en. Ana nau natudu Ndia dale susuen sudi selik kana soa-neu basa hatahorir fo mana roke fo Ana tulu-fali sara.
13 Sama leo neni surak nai Susura Malalaok nae, "Basa hatahorir fo mana roke tutulu-fafalik numa Lamatuak mai, neu ko Ana tao nasoi-nasoda sara numa sira sala-singgon nara mai."✡
14 Tehuu talo bee de hatahori bisa roke tutulu-fafalik mbali hatahori esa, mete ma ara bei ta ramahere sana? Ma talo bee de ara bisa ramahere neun, mete ma ara bei ta ramanene rita la'e-neun? Talo bee de ara bisa ramanene la'e-neun, mete ma ta hambu hatahori esa nafada sara boe?
15 Mete ma ta hambu esa nadenu sara, na, talo bee de ara bisa rafada hatahorir? Mete ma ara bisa mai rafada, naa sama leo nai Susura Malalaok

✡ **10:5** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 18:5 ✡ **10:8** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 30:12-14
✡ **10:11** Yesaya 28:16 ✡ **10:13** Yoel 2:32

neni surak nae, “Mete ma hatahorir mai reni hara lii malole, sira mamain naa, neulaun seli!”✡
16 Tehuu ei bubuluk ena mae, hambu hatahori Isra'el ketuk ta nau
nenene Lamatuak Hara Lii Malolen. Manetualain mana to'u dede'an
Yesaya surak nae,
“Lamatuak, ee!
Hatahorir ta nau ramahere hara heheluk
fo ara ramanenek numa ai mai ena!”✡
17 Dadi mete ma nau tamahere neu Manetualain, na, muste nenene Ndia
Dede'a-kokolan dei. Mete ma ara nau nenene Ndia hara hehelun, na, muste
nenene la'e-neu Karistus dei.
18 Au atane sudik, talo ia: fama te ei du'a mae, hatahori Isra'el asa ta
ramanene rita la'e-neu Karistus, do? Ara ramanene ena! Sama leo neni
surak nai Manetualain Susura Malalaon numa lele uluk mai nae,
“Manetualain mana to'u dede'an hara hehelun la'e-neu Lamatuak
natanggela ndule dae-bafok katematuan ena;
Sira dede'a-kokolan
losa dae-bafok bu'un nara ena.”✡
19 Au ae atane dede'ak esa bali ae, “Hatahori Isra'el asa ta ralela
Manetualain eno-dala masoda teteben, do?” Ba'i Musa naa, hatahori
makasososak fo mana surak la'e-neu dede'ak naa nae, Manetualain nafada
hatahori Isra'el asa talo ia:
“Au nau tao dede'ak esa
fee hatahori nusa-nusak laen nara.
Dede'ak naa, neu ko tao nala ei dalem mara mbiri.
Ma Au oo nau tao dede'ak esa boe,
fee hatahori fo ei mae leo ute keak.
Dede'ak naa, neu ko tao nala ei ale nisim.”✡
20 Mai fai bakahiton, ba'i Yesaya surak no ledo-ledon la'e-neu hatahori
ta Yahudi nae,
“Hambu hatahorir fo fai uluk ta sangga Au,
tehuu ara ratonggo ro Au ena.
Hambu hatahorir fo fai uluk ta roke fo mete-rita Au,
tehuu atudu Au aong neu sara ena.”✡
21 Tehuu la'e-neu hatahori Isra'el, Manetualain nafada talo ia ena:
“Hatu-leledon Au akambela aloa Au limang,
fo ahani a hatahori Isra'el reni Au mai.
Tehuu ara ta nau nenene Au,
ma ara oo hii laban Au boe.”✡

11

Manetualain kasian neu hatahori Isra'el asa

1 Dadi au ae atane talo ia: fama te ei du'a mae, “No hatahori Isra'el
ta nau nenene neu Manetualain, huu naa de Ana timba heni sara.” Talo
naa, do? Taa! Au oo numa sira mai boe! Au ia, numa leo Benyamin mai.
Benyamin aman, Yakob. Ndia ba'in, Isak. Isak aman, Abraham, fo mana
dadi neu basa hatahori Isra'el asa ba'in.✡
2 Manetualain ta timba nita heni Ndia hatahorin nara. Sira iar, ndia
Ana nalela sara numa lele uluk mai. Ei bei masaneda do taa, neu hata
fo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon la'e-neu ba'i Elia? Ana
unggu-remu neu Manetualain la'e-neu hatahori Isra'el, ma ana noke fo
Manetualain huku-doki sara
3 nae,

✡ **10:15** Yesaya 52:7 ✡ **10:16** Yesaya 53:1 ✡ **10:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara 19:5 ✡ **10:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:21 ✡ **10:20** Yesaya 65:1 ✡ **10:21** Yesaya 65:2 ✡ **11:1** Felipi 3:5

“Lamatuak! Hatahori iar rakanisa mana to'u dede'ak kara,
fo Lamatuak nadenu sara mai.
Ara oo ofe rakalulutu mei tunu-hotuk boe,
numa mamana hatahorir rakaluku-rakatele neu Lamatuak.
Numa basa Lamatuak mana to'u dede'an nara lala'en mai,
ela kada au mesa ngga bei masodak.
Tehuu ara oo sangga dalak bali,
fo rae rakanisa au boe!”✡
4 Tehuu Lamatuak naselu nae, “O kokolam naa, sala! Au bei bingga ela
hatahori 7.000 fo mana rakaluku-rakatele neu Au. Hatahori iar rakatataka
rahere, ma ta songgo Ba'al!”✡
5-6 Leo naak oo hatematak ia boe. Ta basa hatahori Yahudir rasadea neu
Manetualain. Bei ela ba'uk ka ruma ai mai fo Manetualain here nala sara
ena fo nae tao nasoi-nasoda sara, nahuu Ana nae natudu dale susuen neu
ai, ta huu ai tao hata fo neulauk! Mete ma Ana *muste* here nala ai, nahuu
ai tao hata fo neulauk, naa sosoa-ndandaan nae, Ana ta bisa naketu fo
natudu, do, ta natudu Ndia dale susuen neu ai. Mete ma talo naa, ndia
naden ta ‘natudu Ndia dale susuen’ bali.✡
7 Dadi mate'en talo ia: hatahori Yahudi no'uk ka sangga-sangga fo
Manetualain natudu Ndia dale susuen neu sara, mita fo ara oo bisa malole
roon boe. Tehuu ta hambu sana, nahuu sira dalen nara ratea ma ta
nau nenene neu Ndia. Tehuu hambu ketuk malole roon. Sira iar, ndia
Manetualain here nala memak kasa ena.
8 Nai Manetualain Susura Malalaon neni surak la'e-neu hatahori langga
batuk kara raa nae,
“Manetualain fee sara,
matak fo ta bisa mete-rita,
ndi'i dook fo ta bisa namanene,
ma ute keak fo ta bisa dudu'a.
De ara ta ralela hata fo ndoos,
losa faik ia boe.”✡
9 Mane Dauk oo surak la'e-neu hatahori nusa Yahudi nai Susura Malalaok
dale boe nae,
“Ela sara feta-dote rai sira mesa kasa mein,
naa fo ara du'a rae, basa naar neulauk ena.
Tehuu sira fetan nara ndia ike rasafali sara.
Ma sira mesa kasa su'in ndia tao rala sara rakatunu.
10 Elan numa naa fo matan nara dadi makiuk,
fo ta mete-rita hata esa boe na!
Elan numa naa fo ara lemba berak rakandoo,
fo nggotin nara boe ruku!”✡

Manetualain oo nau tao nasoi-nasoda hatahori ta Yahudir boe

11 Dadi au ae atane talo ia: tao hata de hatahori Yahudir rakatunu? Ara
tuda ena, do? Taa! Tehuu ara ta nau nenene neu Manetualain, ma ta
ramahere neu Karistus, naa soi dalak soa-neu hatahori ta Yahudir fo bisa
hambu masoi-masodak numa sala-singgon nara mai. Manetualain tao talo
naa, huu Ana nau fo hatahori Yahudir mbiri, fo ara tungga falik Ndia bali.
12 Manggaledok ena nae, hatahori Yahudir lena-langga hata fo ndoos.
Huu naa de hatahori laen nara maruma dae-bafok katematuan mai bisa
rameda rala Manetualain dale susuen. Dadi hatahori Yahudir, hambu
rurunggi mo'ok. Tehuu naa tao nala hatahori ta Yahudir hambu nanala
mo'ok. Neu faik esa fo basa hatahori Yahudir malole fali ro Manetualain,
naa lolen lenak bali!

✡ **11:3** 1 Mane-manek kara 19:10; 14 ✡ **11:4** 1 Mane-manek kara 19:18 ✡ **11:5-6** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 7:7-8 ✡ **11:8** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 29:4; Yesaya 29:10 ✡ **11:10** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:23-24

13 Au nau afada neu ei hatahori ta Yahudir talo ia: Manetualain nadenu
au ena fo la'ok uu afada ei la'e-neu Ndia Hara Lii Malolen. Huu naa de au
ambariik ahere fo akalala'ok ue-osa fo neulaun seli ia.
14 Mete ma au akalala'ok ue-osa ia no neulauk, boso losak tao ala
au hatahori Yahudi heli-heling nggara mbiri, losa ketuk hambu masoi-
masodak ruma sira sala-singgon nara mai.
15 Neu faik Manetualain timba heni Ndia hatahori Yahudi heli-helin,
na, naa soi dalak fo hatahori laen nara hambu lelak fo bisa maso dadi
reu Manetualain hatahorin. Tehuu neu ko leo ara mole-dame falik ro
Manetualain, naa lolen seli. Naa sama leo ara rasoda fali ruma mamaten
nara mai!
16 Ha'i netuduk numa hatahori rae rumu roti mai. Mete ma ana ha'i nala
tarigu faa, fo loo liman neu Manetualain, neu ko basa rotir raa lala'en oo
dadi reu Ndia enan fo malalaok boe. Mete ma hatahori loo lima ai huuk
okan esa dadi neu mbule uluk soa-neu Manetualain, neu ko ai huuk naa
katematuan oo dadi neu Ndia enan fo malalaok boe.
17 Au ae akasasamak hatahori nusa Yahudi no ai huuk setun esa fo mana
mori nai osi dale. Manetualain beta heni ai huuk naa ndanan ketuk ena.
Tehuu ei hatahori ta Yahudir, sama leo ai setun fuir. Boe ma Manetualain
beta nala ei ndanan ketuk ena fo nakadite sara reu ai huuk manai osi dale
naa. No dalak naa, ndanak numa ai huuk manai osi deak mai bisa mori
nasamusa, nahuu ndanak naa simbok basa-basan numa ai huuk manai
osi dale mai. Naa, sama leo ei fo hatahori ta Yahudir oo simbok mala
Manetualain dale susuen boe fo Ana nae feen soa-neu hatahori Yahudin
nara.
18 Tehuu besa-besa, ee! Boso koa aom, du'a mae, ei numa deak mai naa,
neulaun lena heni ndanak kara fo Manetualain beta heni sara raa ena!
Mete ma o mae so'uk aom, boso lilii-ndondou, te o kada ndanak esa a! O
ta ndia tao matea ai huuk naa. Te okan ndia tao nala ai huuk naa natea
na!
19 Fama te o nau kokolak mae, “Manetualain beta heni ndanak esa numa
ai huuk mana mori nai Ndia osin dale mai, fo Ana bisa nakadite falik au
uu naa, fo nggati falik ndana raak naa.”
20 Naa, ndaa. Tehuu boso lilii-ndondou mae, Manetualain beta heni
ndanak kara raa ena, nahuu ara ta ramahere neu Karistus. De o nggati
sara, nahuu o mamahere neu Karistus. Dadi boso koa ao! Malole lenak o
besa-besa, ma boso leli-belak kana!
21 Te hatahori Yahudir, sama leo ndana huun tetebes mana nasamusak
nakahuluk na. Tehuu Manetualain ta ela sara rakatataka rala dook ka reu
naa. Dadi mete ma o ta mamahere neu Ndia seku neu, boso mamahena
mae, Ana ela o makatataka muu naa!
22 Dadi ei muste dudu'a matalolole dei. Manetualain dalen mansuek.
Tehuu Ana oo bubuluk fee huku-doki berak boe. Neu ko Ana fee hukun
neu hatahori mana tudak ena, fo mana ta malole noon. Tehuu soa-neu ei
hatahori ta Yahudir, Manetualain natudu Ndia dale susuen, sadi ei makaesa
mian seku neu, ma elan fo Ana tao hata neulauk soa-neu ei. Tehuu mete
ma ei ta ela sana tao talo naa, Ana oo nau beta heni ei numa Ndia ai huun
mai boe.
23 Leo naak oo, no hatahori Yahudir boe. Mete ma ara sale dalen do tuke
tein nara fo mulai ramahere neu Karistus, na, neu ko Manetualain nau
nakadite falik kasa reu ai huuk tetebes naa. Te Ana naena koasa fo tao
talo naa na!
24 Ei fo hatahori ta Yahudir, sama leo ndanak numa setun fuir mai, fo
bakahulun mana mori mbembelak nai osi deak. Tehuu Manetualain here
nala ei fo nakadite ei miu ai huu setun neulauk fo Ana selen nai Ndia
osin dale, elan fo ai huu fuir mesa kasa laen, ma ai huu osir mesa kasa
laen. Mete ma hatahori ta Yahudir mesa kasa bisa dadi talo naa, hata-bali

hatahori Yahudir. Naa, bisa dadi lena-lenak bali, mete ma Manetualain nakadite falik kasa reu sira ai huu makasososan.

Neu ko hatahori Yahudir malole fali ro Manetualain

25 Toranoo nggara ein marai Roma! Ei muste malela dede'ak ia fo fai
bakahulun bei nemeninok. Mete ma ei malelan ena, na, neu ko ei ta
bisa koa ao fo du'a mae, ei malelak kara. Hata fo bakahulun nemeninok
naa talo ia: hatematak ia hatahori Yahudir dalen nara ratea, ma ta nau
ramahere neu Karistus. Tehuu ara ta leo naak rakandoo. Mete ma basa
hatahori ta Yahudir fo Manetualain here nala sara ena, ramahere neu
Karistus ena, na, neu ko hatahori Yahudir oo ramahere neun boe.
26 De mete ma faik naa losa ena, neu ko Manetualain tao nasoi-nasoda
basa hatahori Yahudir ruma sira sala-singgon nara mai. Naa, sama leo
neni surak nai Susura Malalaok ena nae,
"Neu ko hambu Hatahori esa mai,
fo tao nasoi-nasoda ita numa sosoek mai.
Ana numa letek Sion, nai kota Yerusalem mai.
Ana ndia tao nala Yakob tititi-nonosin nara sale dalen do tuke tein
nara.
Ara leo-la'o ta tao matak neu Au,
ma ara rasadea la'o ela Au eno-dala masoda tetebeng ena.✡
27 Au nau koka heni sira sala-singgon.
Huu Au ndara fangga hehelu-bartaak ua sara talo naa ena."✡
28 Tungga-tungga hatahori Yahudir ramanene Karistus Hara Lii Malolen,
ara tao aon nara nok bali musu mana laban neun. No dalak naa, ara
fee lelak soa-neu ei hatahori ta Yahudir! Leo mae talo naa oo, tehuu
Manetualain bei sue-lai sara boe, nahuu Ana sue-lai sira bei-ba'in nara,
ma here nala sara dadi reu Ndia hatahorin nara ena.
29 Mete ma Manetualain fee basa buas esa ena, na, Ana ta le'a nala falik
kana. Mete ma Ana nanggou nala hatahori ena nae, "Woi! Mai, tungga
Au! Mai maso dadi muu Au hatahoring leo!" Ana ta husi heni sana bali.
30 Fai uluk ei fo hatahori ta Yahudir, ta nau nenene neu Manetualain.
Tehuu hatematak ia ei ndia simbo mala Manetualain dale kasian, nahuu
hatahori Yahudir ta nau nenene neun.
31 De sira iar, ndia hatematak ia ta tao tungga Manetualain hihii-nanaun.
Huu naa de Manetualain bei nau natudu Ndia dale kasian soa-neu ei. Ma
neu ko Ana oo nau kasian neu sara bali boe.
32 Hatematak ia Manetualain mete hatahori Yahudi sama no Ana mete
hatahori ta Yahudi. Huu basa sara ta tao tungga Ndia hihii-nanaun, nok
bali neni ronggak kara, ma ta bubuluk dala sasaik. Ana ela sara talo naa,
fo bisa natudu Ndia dale kasian soa-neu basa hatahorir.

Manetualain naa, ta neni babanggak

33 Manetualain malelan seli!
Ma Ana oo pake Ndia malelan fo tao hata neulauk boe.
Ta hambu hatahori fo bisa nalelan no tebe-tebe.
Ta hambu hatahori mana bubuluk no tebe-tebe, la'e-neu Ana naketu-
naladi dede'ak.
Ta hambu hatahori esa boe na ndia nalela,
tao hata de Manetualain tao matak esa.✡
34 Ta hambu hatahori fo mana bubuluk no tetuk, ita Lamatuan dudu'an.
Ta hambu esa boe na bisa fee nenori-nefadak neu Ndia.✡
35 Ta hambu hatahori esa fo bisa fee mudak buas esa neu Manetualain,
ta hambu hatahori fo bisa nakasetik Manetualain fo bala falik kana!✡
36 Huu basa-basan raoka numa Manetualain mai!

✡ **11:26** Yesaya 59:20-21 ✡ **11:27** Yermia 31:33-34 ✡ **11:33** Yesaya 55:8 ✡ **11:34** Yesaya 40:13
✡ **11:35** Ayub 41:11

Basan dadi, nahuu Ndia!
Basa hata fo ita taok,
ita taue-osa soa-neu Ndia.
Ita so'uk kokoa-kikiok soa-neu Ndia,
losa doon naa neu!
Tebe talo naa!✡

12

Mete ma ita takaesa to Karistus, na, ita leleo-lala'o beun muste dadi talo bee?

1 Toranoo susue nggara ein! No Manetualain natudu Ndia dale kasian soa-neu ita ena, huu naa de au oke fo loo lima ei ao katematuan neun, nok bali tunu-hotuk fo bei malaok. Naa, ndia tao namahoko Manetualain dalen. Maote tebe-tebe fo tao tungga Ndia hihii-nanaun, ma leo-la'o no lolo-laok, te naa natudu ei susuem ma hada-horomatam neun. Memak ei mandaa makaluku-makatele neu Ndia talo naa.
2 Boso fee lelak fo hatahorir marai dae-bafok hatematak ia radenu ei muste tao talo bee, do, leo-la'o talo bee, tungga sira hihii-nanaun nara. Boso kada tungga no poke-mbakek a mesan sira dudu'a-a'afin, leleo-lala'on nara, do, sira dala-hadan. Tehuu malole lenak, ei fee lelak fo Manetualain adu ei dudu'am dadi beuk, fo ei mete-mita basa-basan tungga eno-dala beuk. No dalak naa, ei bisa bubuluk Manetualain hihii-nanaun soa-neu ei. Huu Manetualain hihii-nanaun naa, malole, matetu-mandaik, ma tao namahoko Ndia dalen.
3 No Manetualain natudu dale susuen neu au ena, huu naa de Ana nadenu au. De au afada ei, talo ia: timba-tai ei aom mara pake dala tetebes! Boso so'uk ei aom mara lena heni hata fo tetebes. Boso pake timba-taik fo huu-su'un taak. Hatahori esa-esak muste soba fo nalela babanggi-baba'ek fo Manetualain ba'e soa-neun ena, nahuu ana namahere neu Karistus.
4 Ha'i netuduk numa hatahori ao-inan mai. Ao-inak esa dadi numa baba'ek no'uk ka mai. Baba'ek esa-esak no ndia uen.
5 Leo naak oo, soa-neu ita mana makaesa to Karistus boe. Ita hatahori no'uk ka, tehuu ita takaesa sama leo ao-inak esa. Hatahori esa-esak no ndia uen, sama leo ita ao-inan baba'en nara. Esa to'a esa. Ha'i netuduk leo, limak neni tete ketuk numa ao-inak mai, ta naena sosoak hata bali, hetu?✡
6 Talo ia: Manetualain fee koasa neu ita basa ngga fo takalala'ok ues mata-matak kara, nahuu Ana hii natudu Ndia dale susuen neu ita. Ha'i netuduk leo, mete ma Manetualain fee koasa neu o fo mafada Ndia hara hehelun, na, o muste mafada hara heheluk naa no matetu-mandaik. Tehuu boso mafada lenak numa hara heheluk naa mai.✡
7 Mete ma Manetualain fee o babanggi-baba'ek fo maono-lalau hatahori laen, o muste maono-lalau pake koasa naa. Mete ma Ana fee o babanggi-baba'ek fo manori hatahorir la'e-neu Ndia, na, o muste fee nenorik pake koasa naa.
8 Mete ma Ana fee o babanggi-baba'ek fo tao mambena hatahori dalen, na, o muste tao mambena pake koasa naa. Mete ma Ana fee o koasa fo bisa tulu-fali hatahorir munik hata-heto fo o hambuk, na, fee o hata-hetom fo tulu-fali neu sara. Mete ma Ana fee o babanggi-baba'ek fo le'a-nore hatahorir fo rakalala'ok Ndia ue-osan dadi neulauk lenak, na, o muste manggate le'a-nore sara pake koasa naa. Mete ma Ana fee o dale kasian fo nau tulu-fali hatahori mana susa-sonak, na, o muste tulu-fali no dale mana mbena sau-sauk.✡

✡ **11:36** 1 Korentus 8:6 ✡ **12:5** 1 Korentus 12:12 ✡ **12:6** Mateos 24:11; 24; 1 Korentus 14:29; 1 Yohanis 4:1-6 ✡ **12:8** 1 Korentus 12:4-11

Karistus hatahorin nara muste leo-la'o talo bee?

9 Mete ma ei matudu susue-lalaik neu hatahorir, na, matudu susue-lalaik
tetebe ndoos; boso dea-matak. Masadea la'o ela basa hata fo manggarauk,
ma to'u mahere basa hata fo neulauk.
10 Ei hatahori saranik muste sue-lai no malole esa mbali esa. Maote tebe-
tebe fo matudu hada-horomatak esa mbali esa.
11 Mete ma ei maue-osa, na, maue-osa no dale mana dere-dere hiek, boso
babati. Elan fo ei dalem mara mana mbena sau-sauk, neu ei maue-osa. Leo
naak oo maue-osa soa-neu ita Lamatuan boe.
12 Ei dalem mara muste ramahoko hatu-leledon, huu ei bubuluk mala
ena, hata fo Lamatuak helu-bartaa nae fee ei. Makatataka, mete ma hambu
susa-sonak. Hule-haradoi hatu-leledon; boso manggu.
13 Pake ei hata-heton fo doi-sou hatahori saranik fo mana to'ak. Mete
ma hambu hatahori numa mamanak laen mai, makambela ei limam fo
fee sara ra'a-rinu, do, leo taak nai ei umam. No dalak naa, ei matudu ei
susuem neu sara.
14 Mete ma hambu hatahori nakasususak ei makandoo, moke-hule
Manetualain fo tao hata fo neulauk soa-neu sara. Tebe! Boso makatoo
sara!✡
15 Mete ma hambu hatahori dalen namahoko, na, mamahoko sama-sama
mian. Mete ma hambu hatahori bu'i namatani nahuu dalen sona, na, bu'i
mamatani sama-sama mian.
16 Leo-la'o no masue-laik ma dalek esa. Boso madedema aom mara.
Malole lenak, ei matia-laik mia hatahori ta naena fuli-nggamuk kara. Boso
so'uk aom mara fo du'a mae, kada o mesa ngga ndia mana bubuluk.✡
17 Mete ma hatahori tao manggarauk neu o, na, boso balan no
manggarauk. Tehuu o muste soba-soba fo sangga dalak neulaun lenak,
ndia basa hatahorir bisa simbok kana.
18 Mete ma bisa, na, sangga dalak fo leo-la'o mole-dame mia basa
hatahorir.
19 Toranoo susue nggara ein! Boso bala nembeda dalek. Elan numa naa
fo kada Manetualain ndia koladun. Ana namanasa, mete ma hatahori tao
manggarauk, sama leo neni surak nai Susura Malalaok nae,
“Ita Lamatuan mesa kana ndia kokolak nae,
Au aena haak fo bala nembeda dalek.
Huu Au ndia fee hukun neu hatahori tatao manggaraun nara.”✡
20 Malole lenak, tao tungga hata fo Susura Malalaok nafada numa lele
uluk mai nae,
“Mete ma o musum ndoe-la'a,
na, feen na'a.
Mete ma o musum dale mada,
na, feen ninu.
Mete ma tao talo naa, neu ko dalen loe,
de ana fee hada-horomatak mbali o.”* ✡
21 Boso fee lelak neu hata fo manggarauk kara koladu o. Malole lenak,
kada hata fo neulauk ndia koladu o. No dalak naa, o bisa tao masenggi
hata fo manggarauk kara.

13

Nenene neu hatahori mana to'u parendar

✡ **12:14** Mateos 5:44; Lukas 6:28 ✡ **12:16** Dede'a Lasik 3:7 ✡ **12:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:35 * **12:20** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “nok bali tao a'i kaa mana mbilak neu langgan.” Hatahori malelak la'e-neu Susura Malalaok nae, naa sosoa-ndandaan “dalen loe ma ana fee hada-horomatak mbali o.” ✡ **12:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 140:10; Dede'a Lasik 25:21-22

1 Hatahori esa-esak muste nenene neu hatahori mana to'u parendar. Huu
ara raena haak ma koasa fo parenda hatahori. Sira koasan fo to'u parenda
naa, ara hambun numa Manetualain mai. Mana to'u koasar hatematak ia,
ara to'u koasa talo naa nahuu Manetualain ndia so'uk kasa.
2 De mete ma hatahorir laban hatahori mana to'u parenda talo naa, naa
sama leo ara laban hata fo Manetualain so'uk kana ena. Mete ma ara tao
talo naa, neu ko hambu huku-dokik numa Manetualain mai.
3 Mete ma ei tao hata fo ndoos, na, hae mamata'u neu hatahori mana to'u
parendar. Tehuu mete ma ei tao manggarauk, malole lenak ei mamata'u
neu sara! De manea aom mara fo tao hata fo ndoos, fo hae mamata'u neu
sara. Mete ma ei tao talo naa, na, neu ko ara koa ei.
4 Hatahori mana to'u parendar, sira iar ndia Manetualain here nala sara
fo raono-lalau ei. Tehuu mete ma ei tao salak makandoo, malole lenak ei
besa-besa leo! Huu ta hie-hie ara raena haak fo fee hukun neu ei. Sira
iar, sama leo Manetualain hatahori neondan fo fee hukun neu hatahori
fo mana tao manggarauk kara. Huu Manetualain ta simbok hata ndia
manggarauk fo hatahorir taok; Ana namanasa sara.
5 Huu naa de ei muste nenene neu hatahori mana to'u parendar. Ei
bubuluk nai ei dalem mara ena mae, naa ndia ndaa. Ma ei oo bubuluk
boe mae, Manetualain namanasa, mete ma ita ta tao tungga hata fo ndoos.
6 Leo naak oo, ei muste bae bea fo neni neketu memak boe, nahuu
hatahori mana to'u parendar rakalala'ok Manetualain ue-osan.
7 De ei muste bae basa hata tungga ndoon. Bae neu mana susu bear,
basa bear fo ei muste bae. Fee hada-horomatak neu basa hatahorir fo
mana muste simbok hada-horomatak. Mete ma hambu hatahori tao hata
fo neulauk nakandoo, so'uk naden nara fo basa hatahorir bubuluk ara tao
hata fo neulauk.✡

Leo-la'o no masue-laik esa no esa

8 Bae makababasak o hutam mara fo boso leo-la'o no kada mahuta. Huu
ita kada tahuta nai dede'ak esak ka, ndia susue-lalaik. Mete ma ei sue
hatahori, na, ei tao tungga Manetualain Hohoro-lalanen nara ena.
9 Hohoro-lalanek kara raa rae, “Boso hohongge-lelena; boso makanisa
hatahori; boso mamana'o; boso dale hedi hatahori laen hata-heton,” ma
laen bali. Mete ma nau tao tungga basa Hohoro-lalanek kara, na, muste
tao tungga Hohoro-lalanek esa ia, ndia nae, “O muste sue hatahori laen
nara, sama leo sue neu o ao heli-helim.”✡
10 Huu mete ma ita tatudu susue-lalaik neu hatahori laen, ita ta
tao manggarauk neu sana, hetu? Dadi mete ma ita tatudu susue-
lalaik takandoo, ita bisa tao tungga basa Hohoro-lalanek kara maruma
Manetualain mai.

Ta dook ka bali te Karistus nae fali mai ena

11 Manetualain nau nakambo'ik ita numa hatahori manai dae-bafok ia
manggaraun mai. Hatematak ia ndia fain fo tao nasoi-nasoda hatahori, ana
deka nalan seli ena numa faik fo ita dei fo tamahere neu Yesus Karistus
mai. De ita muste leo-la'o no tasue-laik, nahuu ita bubuluk fai masoi-
masodak naa deka-deka ena. Fai uluk nok bali ita mana sungguk kara,
tehuu hatematak ia ndia fain losa ena fo ita muste be'e leo!
12 Ta dook ka te le'odaek basa ena, boe ma manggaledok mai. De
malole lenak ita hahae leo numa ita tatao manggaraun mai. Naa, sama
leo hatahori fo mana leo-la'o nai makiuk dale ma tao hata fo manggarauk,
huu ara du'a rae, ta hambu hatahori mete-rita sira. Tehuu hatematak ia

✡ **13:7** Mateos 22:21; Markus 12:17; Lukas 20:25 ✡ **13:9** Kalua numa Masir mai 20:13-15, 17; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:17-19, 21; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18; Mateos 22:39; Markus 12:29-31

ita muste dadi teu soldadu mana pake bua netatik, fo tambariik tahere tao hata fo neulauk kara, sama leo hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale.
13 Ita muste leo-la'o no ndoos, mita fo basa hatahorir mete-rita ita tao hata fo neulauk kara. Ta malole mete ma ita kada feta-dote rame-rame, ma tinu mafuk. Ta malole mete ma ita hohongge-lelena takandoo. Ta malole mete ma ita tareresi kii-konak. Ma ta malole mete ma ita mbiri, nahuu ta hii hatahori lena ita.
14 Tehuu malole lenak, masafali ei dalem fo dadi sama leo ita Lamatuan Yesus Karistus, fo Manetualain nadenun mai ena. Mete ma o dalem hii nalan seli tao hata fo ta ndoos, na, boso fee lelak fo o tao tungga o hihiim mana leli-belak talo naa. Makatataak aom!

14

Boso maselu kisubalik mia ei toranoo saranim

1 Hambu hatahori fo namahere neu Lamatuak ena, tehuu ndia nemeheheren bei ta nahere, ma ana bei ta nalela dede'ak no'uk ka. Makambela limam fo simbok malan no malole. Boso mareresi la'e-neu ndia dudu'an. Elan numa naa fo ana natia-laik no ei leo.
2 Hambu hatahori fo mana namahere neu Lamatuak, dudu'a nae, hatahori saranik bisa ra'a hata a mesan, leo mbaa do, hata a mesan. Tehuu hatahori saranik laen nara, fo nemeheheren nara bei ta ratea, nau ra'a kada uta-ai doo. Ara raluli mbaa.
3 Tehuu nenene, ee! Hatahori saranik fo nameda ndia bole na'a hata a mesan, ta bole nakaloloek hatahori fo ta mana na'a mbaa. Leo naak oo, hatahori saranik fo ta mana nau na'a mbaa boe, boso mafada hatahori mana na'a mbaa mae, “Heeh! Mu'a mbaa naa, sala!” Huu Manetualain simbok nala dua sara fo dadi reu Ndia hatahorin ena!
4 Mete ma o kada maselu kisubalik toranoom hatahori fo mana namahere talo naa, na, o du'a mae o ia, see? O maena haak hata fo ndae salak neu hatahori laen? Ndia ia, ta o hatahori mana maue-osam! Ma o ia, ta ndia malanggan. Huu kada ndia Lamatuan mesa kana, ndia naena haak fo nafada no ledo-ledon hata fo ana taok naa, ndaa, do sala. Tehuu boso lilii-ndondou. Ndia Lamatuan naa, ndia neu ko simbok no malole hatahori naa, nahuu Lamatuan ndia taon fo ana barakai, de bisa nakatataka.
5 Hambu hatahori ketuk raketu rae, faik esa malalaon lenak numa faik laen nara mai. Hambu hatahori laen du'a rae, basa faik kara sama a mesan, ta hambu esa fe'e boe na. Hatahori esa-esak ndia muste naketu aon la'e-neu dede'ak kara raa.
6 Mete ma hatahori fo mana du'a nae, hambu faik fo malalaon lenak numa faik laen nara mai, ana tao talo naa fo natudu hada-horomatak neu ita Lamatuan. Hatahori fo mana na'a mbaa ma nana'ak laen nara, bisa na'a fo natudu hada-horomatak neu ita Lamatuan, huu ana noke makasi neu Manetualain. Leo naak oo soa-neu hatahori fo ta mana na'a mbaa boe. Ana oo nau natudu hada-horomatak neu ita Lamatuan boe, ma ana oo noke makasi neu Manetualain boe.✡
7 Mete ma ita tasoda, na, ita ta tasoda soa-neu kada ita aon mesa kana. Mete ma ita mate, na, ita ta mate soa-neu kada ita aon mesa kana.
8 Mete ma ita bei tasoda, na, ita takaesa to ita Lamatuan. Leo naak oo mete ma ita mate, na, ita bei takaesa to ita Lamatuan boe. De leo mae ita tasoda, do, ita mate, ita bei dadi teu Ndia enan.
9 Huu naa de Karistus mate, basa boe ma nasoda fali numa mamaten mai. Ana tao talo naa fo Ana oo bisa dadi neu Lamatuak soa-neu hatahori fo mana matek kara ena, ma soa-neu hatahori fo bei masodak kara boe.

✡ **14:6** Kolose 2:16

10 Dadi tao hata fo o so'uk aom nok bali mana maketu-maladi dede'ak,
fo maselu kisubalik o toranoo saranim? Tao hata de o makaloloek neun?
Neu ko ita basa ngga muste tasare mbali Manetualain fo Ana parisa ita
esa-esak leleo-lala'on.✡
11 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon numa lele uluk
mai nae,
“Ita Lamatuan mesa kana ndia nafada nae,
‘Basa hatahorir neu ko sendek luu-langgan nara fo do'or neu Au,
ma ratudu hada-horomatak neu Au.
Hatahori esa-esak neu ko pake bafan nara fo manaku ma koa-kio Au
rae, Au dadi uu sira Lamatuan fo naena haak parenda sara,
nahuu Au ia, Manetualain.’ ”✡
12 Dadi ita basa ngga muste taselu-tataa talan fo tafada Lamatuak tae, ita
tao talo bee, ma tao hata de ita tao talo naa.

Boso makatutudak o toranoo saranim

13 Fai uluk ei marai Roma soa ndae salak makandoo neu ei toranoo
saranim mara. Boso bei talo naa bali! Malole lenak ita taketu talo ia:
ta bole tao ita toranoon nara rakatunu. Ita boso soba ike takatutudak kasa
fo ara tao salak.
14 Huu au akaesa ua ita Lamatuan Yesus, au bubuluk no tetuk, talo ia: ta
hambu nana'a-nininuk hata esa boe na, fo bisa tao nanggenggeo hatahori,
losa ana ta bisa hule-haradoi neu Lamatuak. Tehuu mete ma hatahori esa
du'a nae, nana'a-nininuk esa tao nanggenggeon losa ana nameda ta naena
haak fo hule-haradoi bali, elan fo nana'a-nininuk naa dadi neu nelulik
soa-neun.
15 Ha'i netuduk leo, mete ma o mu'a mbaa, ma naa tao nala o toranoom
dalen sona, na, o ta matudu o susuem neun ena, hetu? Makatataak aom
dei! Boso makalulutu o toranoom nemeheheren, nahuu kada o mae mu'a-
minu matak esa! Huu Karistus oo mate soa-neu hatahori naa boe.
16 Ta malole mete ma o tao hata esa fo mameda mae neulauk, tehuu
hatahori laen nara kokolak raboboo o nadem, nahuu ara du'a rae o taok
naa, manggarauk.
17 Du'a matalolole! Manetualain naa, ita Manen. Tehuu ita ta dadi teu
Manek hatahorin, nahuu kada ita ta'a-tinu tungga hohoro-lalanek mesa
kana. Taa! Mete ma ita nau dadi teu Manek hatahorin, ita muste tao hata
fo ndoos, ita dalen lolo-laok, ita leo-la'o no ndoos ma mole-damek, ma ita
dalen namahoko. Basa iar bisa dadi, mete ma ita takaesa takandoo to
Manetualain Dula-dale Malalaon.
18 Hatahori fo mana naono-lalau Karistus talo naa, tao namahoko
Manetualain dalen. Ma hatahori laen oo parisa natalolole hatahori naa
leleo-lala'on, de ana so'uk hatahori naa naden boe nae, “Ndia naa, malole!”
19 De ita muste taote tebe-tebe fo leo-la'o no mole-damek, ma esa natetea
esa.
20 Boso takalulutu Manetualain ue-osan nai hatahori laen leleo-lala'on,
nahuu kada dede'a nana'a-nininuk. Lamatuak nafada ena, bole mi'a hata
a mesan, huu basa-basan malalaok. Tehuu mete ma o madede'a mua o
toranoom, nahuu kada dede'a nana'a-nininuk, o ia, sala. Boso talo naa!
21 Malole lenak, makatataak aom leo. Hae mu'a mbaa, do, minu oe
anggor, do, mu'a-minu hata laen fo tao nala o toranoom nakatunu.
22 Talo ia: mete ma o mala harak mua Manetualain ena, basa de o maketu
ena mae, o nau mamahere neu Ndia la'e-neu na'a-ninuk talo bee, na, o
maua, huu basa-basan dadi matetuk ena. Hae dudu'a fo sangga bubuluk
o tao sala, do taa. Te o maketu mala talo naa ena na.

✡ **14:10** 2 Korentus 5:10 ✡ **14:11** Yesaya 45:23

23 Tehuu mete ma o dalem napangge, basa fo o mu'a-minu hata fo
mameda tao nala o manggenggeo, Manetualain fee salak neu o, nahuu
o ta tao tungga hata fo o mamahere nai o dalem neu o mu'a-minu. Mete
ma o mae tao hata a mesan, tehuu o mamahere mae, naa ta ndaa nai
Manetualain matan, na, naa sala ena.

15

Maote tebe-tebe fo tao tamba matetea hatahori laen nara nemeheheren

1 Dadi ita fo nemeheheren matea muste no dale loak fo tulu-fali hatahorir
fo nemeheheren bei ta ratea rai sira lelemba beran dale. Ta malole mete
ma ita tao tamahoko kada ita aon mesa kana.
2 Talo ia: ita esa-esak muste taote tebe-tebe fo tao hata fo neulauk soa-
neu ita toranoo saranin nara, mita fo nemeheheren nara boe ratea. No
dalak naa, ara dadi ramahoko ro ita.
3 Yesus Karistus mesa kana ta naue-osa fo tao namahoko kada Ndia dale
heli-helin, tehuu Ana oo nau tao namahoko Manetualain dalen boe. Naa,
sama leo neni surak memak nai Manetualain Susura Malalaon ena la'e-neu
hata fo Yesus kokolak mbali Manetualain nae,
“Sira nekedadaen soa-neu O,
tuda la'e-ndaa Au boe.”✡
4 Basa hata fo hatahorir surak lele uluk nai Manetualain Susura
Malalaon, neni surak fo ranori ita. Ana natudu eno-dalak fo tao ita dadi
barakai lenak, takatataka lenak bali, ma Ndia Dede'a-kokolan oo fee ita
nembembena aok boe. No dalak naa, ita bisa tahani fo nau mete-tita
Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ita.
5 Manetualain ndia tao barakai hatahorir fo ara bisa rakatataka. Ma
Ana ndia fee neteteak neu ita dalen. Au hule-haradoi fo oke Ana natudu
eno-dalak fo ei leo-la'o no dalek esa, tungga Yesus Karistus hihii-nanaun.
6 Mete ma ei dalek esa talo naa, ei bisa sama-sama so'uk kokoa-kikiok
soa-neu Manetualain. Ndia naa, ita Lamatuan Yesus Karistus Aman.

Manetualain Hara Lii Malolen soa-neu hatahori Yahudi ma hatahori ta Yahudi

7 Dadi ei basa ngga muste esa simbok esa sama leo Karistus simbok ei.
Mete ma ei leo-la'o talo naa, neu ko hatahorir rakadedemak Manetualain
naden.
8 Au afada talo ia: Karistus tao aon nok bali hatahori neondak soa-neu
hatahori Yahudir fo ara tao ratetu basa hata fo Manetualain helu-bartaa
nae taon soa-neu sira bei-ba'in nara ena. No dalak naa, Ana tulu-fali
hatahori Yahudir fo bubuluk rae, Manetualain kokolak tetebes.
9 Huu naa de basa hatahori nusa-nusak laen fo hatahori ta Yahudir so'uk
kokoa-kikiok soa-neu Manetualain. Huu ara bubuluk rae, Ana nameda
kasian soa-neu ita basa ngga. Naa, sama leo lele uluk Dauk surak nai
Susura Malalaok dale nae,
“Huu naa de au nau akadedemak O nadem,
nai hatahori nusa-nusak laen nara matan.
Au nau soda sosoda kokoa-kikiok la'e-neu O
nai hatahori nusa laen nara matan.”✡
10 Numa mamanak laen nai Susura Malalaok neni surak nae,
“Woi! Ei hatahori deak numa mamanak laen nara mai.
Tao ei dalem mara mbena sau-sau,
sama-sama mia Lamatuak hatahori heli-helin nara.”✡
11 Dauk surak numa mamanak laen nai Susura Malalaok nae,
“Ei manuma hatahori nusa-nusak laen nara mai,
makadedemak Lamatuak, huu Ndia ta neni babanggak,

✡ **15:3** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:8 ✡ **15:9** 2 Semuel 22:50; Sosoda Kokoa-kikiok kara 18:50
✡ **15:10** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:43

de basa hatahorir tungga koa-kio neu ita Lamatuan.”✡
12 Ba'i Yesaya surak numa mamanak laen nai Susura Malalaok nae,
Numa Isai anan mane Dauk,
neu ko ndia tititi-nonosin esa kalua mai.
Neu ko Ana ndia to'u parenda soa-neu hatahori nusa-nusak laen nara.
Ara bubuluk ena Ana nae mai.
Boe ma ara rahani a neun,
huu ara ramahena neun.”✡
13 Manetualain dadi okak numa basa hata fo ita tamahenak mai. Mete ma ei mamahere neun, na, Ana ndia tao nala ei dalem mara ramahoko ma lino-lendek. Elan fo Manetualain Dula-dale Malalaon koasan tao nala ei tamba mamahere tebe-tebe la'e-neu hata fo Ana nau taok.

Lamatuak nadenu Paulus fo la'ok neu tui-bengga Ndia Hara Lii Malolen

14 Toranoo nggara ein! Au amahere tebe-tebe ena ae, ei dalem mara sofek no hata fo neulauk kara ena, ei bubuluk no'un seli ena, ma ei bisa esa nanori-nafada esa.
15 Au surak no ledo-ledon talo ia nai susurak ia fo fee nesenedak la'e esa bali soa-neu ei, la'e-neu dede'ak mata-matak kara. Au surak talo ia, nahuu Manetualain natudu Ndia dale susuen neu au,
16 neu Ana so'uk nala au fo dadi uu Yesus Karistus nedenun, fo muste uu tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen soa-neu hatahori nusak ta Yahudir. Au akalala'ok au ueng naa, sama leo malangga anggama fo nau tao sadia hatahori no'uk kara dadi leo tunu-hotuk esa fo tao namahoko Manetualain dalen. Manetualain Dula-dale Malalaon ndia tao nala sara dadi reu lolo-laok, fo Manetualain bisa simbok kasa.
17 No au akaesa ua Yesus Karistus, huu naa de au bisa so'uk au matang nai Manetualain matan.
18 Au kokolak afada kada Karistus tataon a mesan, ma talo bee de, Ana pake au. Au ta ambarani kokolak dede'ak laen. Hatematak ia hambu hatahori ta Yahudir ramanene neu Karistus, nahuu Manetualain pake au fo atudu eno-dalak pake au kokolang ma au leleo-lala'ong.
19 Karistus fee au koasa numa Manetualain Dula-dalen mai ena, mita fo au bisa tao tanda heran mata-matak kara. Ana fee koasa neu au fo atudu ae, Karistus naa, see. No dalak naa, au afada hatahorir rai bee a mesan ena, basa-basan la'e-neu Karistus Hara Lii Malolen. Huu naa de au afada numa kota Yerusalem mai, ndule basan losa dae Ilirikum deka no Italia.
20 Numa lele uluk mai, au du'a hambu ae, “Au daleng hii nalan seli nau afada la'e-neu Karistus soa-neu hatahorir, fo bei ta ramanene rita Ndia Hara Lii Malolen!” Te au ta hii fee nenorik nai mamanak fo hatahori laen nara fee nenorik ena na.
21 Nai Manetualain Susura Malalaon dale neni surak nae,
“Hatahori nusa-nusak fo bei ta ramanene rita la'e-neu Lamatuak,
sira naar, ndia neu ko mete-ritan.
Hatahori fo bei ta ramanene hata esa boe na,
sira naar, ndia neu ko bubuluk la'e-neu Ndia.”✡

Paulus ator nanaen fo nae neni kota Roma neu

22 No au ueng talo naa, huu naa de au bei ta dadi uu tiro-dangga ei.✡
23 Tehuu hatematak ia au ueng manai ia basan ena. Doon seli losa teu-teuk kara ena, au daleng hii nalan seli fo ae uu tiro-dangga ei.
24 Mete ma au uni nusa Sapanyol uu, dei fo au tuli uu tiro-dangga ei. Mete ma au tuli taak nai ei ena, na, ei oo bisa sou au mia doi dalak uni Sapanyol uu boe.

✡ **15:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 117:1 ✡ **15:12** Yesaya 11:10 ✡ **15:21** Yesaya 52:15 ✡ **15:22** Roma 1:13

25 Tehuu hatematak ia au ae uni Yerusalem uu dei, fo aono-lalau
Lamatuak hatahori kamaheren nara marai naa.
26 Huu ita toranoon nara marai profensi Makedonia ma profensi Akaya,
fee doi kolete ena, fo tulu-fali hatahori kasian nara fo mana ramahere neu
Karistus nai Yerusalem.✡
27 Ara nau tao talo naa, nahuu rameda rahuta soa-neu ita toranoon
nara marai Yerusalem. Huu hatahorir maruma nusa-nusak laen marai
bee a mesan oo simbok hata fo neulauk ena fo Manetualain Dula-dalen
feen nakahuluk kana soa-neu hatahori Yahudir boe. Dadi nandaa mete
ma hatahori saranik ta Yahudir nau pake sira hata-heton fo doi-sou sira
toranoon hatahori Yahudir.✡
28 Dadi mete ma au tao akababasak ues ia ena, fo fee doi-souk ia neu ita
toranoon nara marai Yerusalem, au ae tuli fo tiro-dangga ei, neu au la'o
uni Sapanyol uu.
29 Mete ma au neti, neu ko au nau uni baba'e-babatik no'un seli numa
Karistus mai.
30 Toranoo nggara ein! No Yesus Karistus dadi neu ei Lamatuam, ma
Manetualain Dula-dalen tao nala ei esa sue esa, huu naa de au oke fo ei
hule-haradoi tebe-tebe fo Manetualain tulu-fali au.
31 Moke-hule fo Manetualain nanea au nai profensi Yudea, fo hatahori
fo ta mana nau namahere neu Manetualain, boso tao manggarauk neu au.
Ma moke-hule fo mete ma au uu aono-lalau hatahori saranik kara marai
Yerusalem, na, ara simbok au no malole.
32 Mete ma Manetualain nau, na, au bisa mai tiro-dangga ei no dale
nemehokok. Au nau hahae aong faa nai ei naa.
33 Au hule-haradoi fo oke Manetualain sama-sama no ei. Ana ndia bisa
tao nala hatahori leo-la'o no mole-damek. Tebe!

16

Paulus haitua hara masodak fee toranook kara marai Roma

1 Nesik susurak ia, au ae akalelelak ita ka'a inan Febe neu ei, ma oke fo
ei simbok malan dei. Ndia, ndia ara so'u ralan fo dadi neu mana malangga
saranik nai kota Kengkrea.
2 Au oke fo ei makambela limam mara fo simbok malan no malole, sama
leo hata fo nandaa soa-neu hatahori saranik kara, nahuu ana nakaesa no
ita Lamatuan. Ana to'a hata, na, tulun doi-sou neun leo. Ana ndia tulu-fali
au, ma hatahori no'uk ka numa fai bakahulun mai.
3 Haitua hara masodak malole numa au mai, fee ka'a inak Priskila*
no ndia saon, ka'a Akila. Ai sama-sama makalala'ok Yesus Karistus
ue-osan no'un seli ena.✡
4 Ela kada faak ka dua sara mate fo ara tao rasoi-rasoda au. Tehuu
ta kada au mesa ngga ndia oke makasi neu sara. Hatahori ta Yahudir fo
mana dadi reu hatahori saranik ena, numa basa saranik kara marai bee a
mesan oo roke makasi nahuu sira tutulu-fafali malolen boe.
5 Haitua au hara masodang fee basa hatahorir fo mana rakabubua fo
nggarei nai Priskila no Akila uman.
Haitua hara masodak fee au nonoong, ka'a Epenetus. Ndia naa,
hatahori makasososak fo namahere neu Karistus nai profensi Asia.
6 Haitua hara masodak fee ka'a inak Mia. Ana naue-osa fafandek lima-
ein numa ei taladam.

✡ **15:26** 1 Korentus 16:1-4 ✡ **15:27** 1 Korentus 9:11 * **16:3** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “Priska”. Priska no Priskila naa, nadek esa. ✡ **16:3** Nedenuk kara Tutuin 18:2

7 Haitua hara masodak fee ka'a Andronikus no ka'a inak Yunia.† Sira
naar, hatahori Yahudi sama leo au. Ara ramahere Karistus ena, neu
au bei ta amahere. Fai bakahulun ara ruma bui dale sama-sama
ro au. Sira oo dadi reu Lamatuak nedenun boe. Sira iar hatahori
nelelak kara.
8 Haitua hara masodak fee ka'a Ampliatus. Au suen, nahuu ana
nakaesa no ita Lamatuan.
9 Haitua hara masodak fee ka'a Urbanus. Ana oo nakalala'ok Karistus
ue-osan sama-sama no ai boe.
Haitua hara masodak fee ka'a Stakis fo au suen.
10 Haitua hara masodak fee ka'a Apeles. Ana hambu soba-douk, tehuu
ana senggi. De manggaledok ena, ana namahere tebe-tebe neu
Karistus.
Haitua hara masodak fee ka'a Aristobulus nufanelun lala'en.
11 Haitua hara masodak fee ka'a Herodion. Ndia ia, hatahori Yahudi
sama leo au.
Haitua hara masodak fee Narkisus nufanelun lala'en fo mana rama-
here neu Karistus ena.
12 Haitua hara masodak fee ka'a inak Trifena ma ka'a inak Trifosa.
Sira oo rakalala'ok ita Lamatuan ue-osan boe.
Haitua hara masodak fee au nonoong, ka'a inak Persis. Ndia oo naue-
osa fafandek lima-ein soa-neu ita Lamatuan boe.
13 Haitua hara masodak fee ka'a Rufus. Ita Lamatuan ndia here nalan.
Haitua hara masodak fee ndia inan boe. Ndia naa, nok bali au ina
bongging.✡
14 Haitua hara masodak fee ka'a Asinkritus, ka'a Flegon, ka'a Hermes,
ka'a Patrobas, ka'a Hermas, ma basa toranook kara fo mana leo ro
sara.
15 Haitua hara masodak fee ka'a Filologus, ka'a inak Yulia, ka'a
Olimpas, ka'a Nereus ma ndia fadi inan, ro basa hatahori saranik
kara fo mana sama-sama ro sara.
16 Mete ma ei makabua, esa simbok esa pake i'idu susuek fo mana
nandaak soa-neu hatahori kamaherek kara. Karistus hatahori saranin
nara marai ia oo haitua hara masodak malole fee ei boe.✡

Paulus fee nenori-nefadak neu sara

17 Toranoo nggara ein! Au oke fo ei besa-besa, ee! Manea matalolole,
huu hambu hatahorir tao rabinggak ei fo rae ike rakatutudak ei. Hata fo
ara rafada neu ei naa, ana laban neu hata fo ai manori ei ena. De boso
matia-laik mia hatahori matak leo naak kara!
18 Ara ta raue-osa soa-neu ita Lamatuan Yesus Karistus. Ara raue-osa
fo hambu buna-boak soa-neu kada sira ao heli-helin. Bafan nara mana
laimina ndoos, mbali hatahori bei ta nalela bee ndia neulauk ma bee ndia
manggarauk. Bafan nara leo bali fani oe fo kedi-ira hatahori.

19 Basa hatahorir ramanene ena rae, ei tungga makandoo Lamatuak
hihii-nanaun. Huu naa de au daleng mbena sau-sau nahuu ei. Au nau
fo ei dadi malela la'e-neu hata fo neulauk kara, ma boso babalik kasa ro
hata fo manggarauk kara.
20 Manetualain naa, ndia fee ita bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-
lendek. Neu ko Ana ndia nakalulutu nitur malangga ina-huun koasan, ma

† **16:7** Susura Malalaok dede'a Yunani neulaun lenak ma lasin lenak surak nae, *Yunia* (nade inak).
Ketuk bali, na, surak rae, *Yulia* (nade inak). Mulai numa abad ka-13 mai, hambu ketuk surak bali
rae, *Yunias* (nade touk). Lasi-lasi Karisten nara numa fai uluk mai du'a rae ka'a Andronikus no
ka'a inak Yunia naa, sao holu-ndaek fo mana maue-osa soa-neu Lamatuak, sama leo ka'a Akila no
ka'a inak Priskila. ✡ **16:13** Markus 15:21 ✡ **16:16** 1 Korentus 16:20; 1 Tesalonika 5:26

natudu nae, ei ndia masenggin. Naa, ta dook ka ena. Au hule-haradoi fo
ita Lamatuan Yesus Karistus natudu Ndia dale susuen soa-neu ei.
21 Fadi Timotius, fo mana maue-osa sama-sama no au, ana haitua hara
masodak fee ei.
Ka'a Lukius, ka'a Yason, ma ka'a Sosipater oo haitua hara masodak
boe. Sira iar, hatahori Yahudi sama leo au.✡
22 (Au ia, Tertius, ndia mana surak susurak ia tungga hata fo ka'a
Paulus nadenu au surak. Hara masodak malole numa au mai boe,
huu au ia oo ita Lamatuan hatahorin boe.)
23 Au, Paulus, leo taak nai ka'a Gayus uman. Basa hatahori saranik
kara marai ia rasi'e rakabua fo nggarei nai ndia uman. Ana oo
haitua hara masodak boe.
Ka'a Erastus fo mana dadi neu mana to'u doik nai kota, ma ita
toranoon Kuartus oo haitua hara masodak boe.✡
24 [Au oke-hule fo ita Lamatuan Yesus Karistus natudu Ndia dale susuen
soa-neu ei basa ngga. Ba'u kada naa!]‡

Manetualain naa, ta neni babanggak sudi selik kana

25 Koa-kio Manetualain! Huu Ana ndia naena koasa fo tao ei dadi
barakai. Ndia Hara Lii Malolen nae talo naa, ma au oo anori hatahorir
talo naa boe, neu au afada sara la'e-neu Yesus Karistus. Manetualain ndia
buka nafada ita basa hata la'e-neu Karistus ena fo hatahori lele uluk ta
bubuluk, nahuu bei nemeninok.
26 Tehuu hatematak ia basa hata fo Manetualain mana to'u dede'an
lele uluk kara surak ralan nai Susura Malalaok dale, manggaledok ena.
Manetualain ta mana matek, Ana ndia koladu fo basa hatahori nusa-nusak
kara bisa bubuluk hata fo lele uluk nemeninok. No dalak naa, ara bisa
ramahere neun, ma tungga Ndia hihii-nanaun.
27 Kada Ndia mesa kana, Manetualain. Kada Ndia mesa kana ndia nalela
basa-basan. Au so'uk kokoa-kikiok neun, nahuu hata fo Yesus Karistus
taok! Tebe naa!
Au susurang losa kada ia,
Soda-molek,
Paulus

✡ **16:21** Nedenuk kara Tutuin 16:1 ✡ **16:23** Nedenuk kara Tutuin 19:29; 1 Korentus 1:14; 2 Timotius 4:20 ‡ **16:24** Susura Malalaok dede'a Yunani lasin lenak ma neulaun lenak, ta surak lanek ka-24 ia.

Paulus susuran kaesan soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Korentus
1 Korentus

Soda-molek

1 Susurak ia numa au mai, Paulus. Manetualain here nala au ena, fo dadi
uu Yesus Karistus nedenun. Ma ka'a Sostenes oo haitua hara masodak soa-
neu ei boe.
2 Au surak susurak ia fee ei, ndia Manetualain hatahori kamaheren
marai kota Korentus. Ana here nala ei ena, fo dadi miu Ndia hatahori
lolo-laon, nahuu ei mamahere neu Yesus Karistus ena. Ana oo tao ei dadi
lolo-laok sama leo basa hatahori kamaherek laen nara rai bee a mesan boe.
Ara oo roke tulun ita Lamatuan Yesus Karistus ena boe, fo Manetualain
helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai ena fo nae nadenun mai. De
Ana oo dadi neu ita Lamatuan ma sira Lamatuan boe.✡
3 Au hule-haradoi neu Manetualain, ita Aman, ma Yesus Karistus, ita
Lamatuan. Au oke-hule fo Ara ratudu Sira dale susuen neu ei, mita fo ei
bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.

Paulus noke makasi neu Lamatuak, nahuu hatahori Korentus asa

4 Tungga-tungga au asaneda ei, au kokolak ua au Lamatuang ae, “Makasi
no'un seli soa-neu hatahori Korentus asa nemeheheren!” Manetualain
natudu Ndia dale susuen soa-neu ei ena, nahuu ei mamahere makandoo
neu Yesus Karistus fo Ana nadenun mai ena.
5 De Ana fee ei mabe'i makalala'ok ues mata-matak kara ena, nahuu ei
makaesa mia Ndia. Naa, tao nala ei mamasu'i nai ei dalem. Huu naa de
ei malela no tebe-tebe basa hata fo nenenin lenak la'e-neu Ndia eno-dala
masodan. Ei oo bubuluk dalak bee lolen lenak fo mafada hatahorir la'e-
neu Karistus boe.
6 Basa dede'ak kara raa ratudu rae, basa hata fo ai mafada ei la'e-neu
Karistus naa ena, raoka ratea nai ei dalem ena. Huu naa ei bei mamahere
mae, basa dede'ak kara raa tetebes.
7 Dadi ei simbo mala basa hata fo neulauk ena, fo Manetualain Dula-
dalen ba'e fee Ndia hatahorin nara. Ta kuran hata esa boe na. De ei
mahani a mia faik naa, fo neu ko Manetualain buka natudu ita Lamatuan
Yesus Karistus soa-neu basa hatahorir.
8 Karistus naa, ndia nae tao barakai ei fo makatataka makandoo losa Ana
fali mai nai dae-bafok ia. No dalak naa, ei ta tuda, ma ta hambu hatahori
fo ndae salak neu ei.
9 Ita bisa tamahere neu Manetualain Dede'a-kokolan, nahuu hata fo Ana
kokolak, na, Ana taon dadi. De neu ko Ana nau tao basa dede'ak kara iar
fee ei. Ana ndia nasosoi dalak fo ei bisa malela no malole Ndia Anan, ndia
ita Lamatuan Yesus Karistus.

Ei hatahori saranik muste dadi miu esa; boso mabingga-ba'ek

10 Toranoo susue nggara ein! Nai dede'ak ia, au kokolak unik ita
Lamatuan Yesus Karistus naden. De au oke no tebe-tebe fo ei hahae
mareresi leo. Tehuu maote tebe-tebe fo ei leo-la'o dalek esa, boso
mabingga-ba'ek. Ei muste dudu'a naruk, mita fo ei basa ngga bisa maena
dudu'ak esak ka.
11 Au kokolak talo naa, huu hambu hatahori numa ka'a inak Kloe uma
isin, mai tui au nae, ei ketuk bei mareresi makandoo.

✡ **1:2** Nedenuk kara Tutuin 18:1; Yoel 2:32

12 Ei mareresi, de ketuk rae, “air ia, ka'a Paulus hatahorin!” Ma ketuk
rae, “air ia, ka'a Apolos hatahorin!” Ma ketuk bali, rafafada aok rae, “air
ia, tungga ka'a Pe'u!”* Laen bali rae, “air ia nenene kada Karistus mesa
kana!”✡
13 Ei dudu'am talo bee? Karistus nufanelun ta bisa rabingga-ba'ek. Do,
ei du'a mae, naa au ndia mate nai ai ngganggek soa-neu ei? Taa! Do, neu
sarani ei, ara pake au nadeng fo fee ei maso dadi miu au hatahoring, do?
Ta bisa dadi, hetu?
14 Au oke makasi neu Manetualain, huu neu au ua ei numa naa, au ta
sarani hatahori. Kada ka'a Krispus no ka'a Gayus ndia au sarani.✡
15 No dalak naa, ta hambu hatahori bisa nae, “Ara sarani au pake Paulus
naden, de au dadi uu Paulus hatahorin.”
16 (Ee, au dei fo asaneda. Au oo sarani hatahori no'uk ka numa Stefanus
uma isin boe. Tehuu au ta asaneda mete te hambu hatahori laen bali fo
au saranin, do taa.)✡
17 Huu Karistus ta nadenu au fo uu sarani hatahori. Au ue huung naa,
ndia afada hatahorir la'e-neu Ndia Hara Lii Malolen. Tehuu mete ma au
afada hatahori talo naa, Ana ta nau au kokolak pake dede'a binir fo atudu
au malelang, do, atudu oka-huun fo ta hoho'ak kara. Mete ma au kokolak
talo naa, naa tao nakuran koasa numa tutuik la'e-neu Karistus mamaten
numa ai ngganggek lain.

Karistus simbo Ndia koasan numa Manetualain mai

18 Hambu hatahori du'a nae, basa dede'ak fo ita tuik la'e-neu Karistus
mamaten numa ai ngganggek lain naa, nggoa bebek sudi selik kana. Tehuu
hatahori matak leo naak, neu ko ana lenggo fe'e numa Manetualain mai.
Naa te soa-neu ita, Karistus mamaten naa, natudu Manetualain koasan fo
tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon mai.
19 Naa, sama leo Manetualain mana to'u dede'an, nade Yesaya surak nita
nae,
“Manetualain nae,
‘Basa hata fo hatahori malelak kara bubuluk,
neu ko Au amopo heni basa sara,
fo dadi neu hata fo sosoa-ndandaan taak.
Sira malelan matak talo bee oo
neu ko Au nggari heni basa sara,
fo dadi neu hata fo nenenin taak boe.’ ”✡
20 Fai bakahulun, memak Manetualain kokolak talo naa. De hatematak
ia, ana dadi talo bee ena? Hatahori malelak kara dadi talo bee? Meser
anggamar dadi talo bee? Ma hatahori mana parani madede'ak kara, dadi
talo bee? Hena nenene, ee! Manetualain tao nala sara sama leo hatahori
nggoa bebek ena! Ana fe'a heni basa dudu'a-a'afik mana naokak nai dae-
bafok ia, ma tao sara sama leo ta raena sosoa-ndandaak hata esa boe na.✡
21-22 Manetualain malelan naa, ta neni babanggak sudi selik kana. Leo
mae hatahori dae-bafok tao aon malelak, sira dudu'a-a'afin mesa kasa ta
manduku-mandaik fo ara bisa ralela tebe-tebe neu Manetualain. Leo mae
talo naa, tehuu Manetualain pake Ndia malelan ena, fo sosoi dalak soa-neu
hatahori dae-bafok. Fai bakahulun, Ana du'a ena nae, “Leo mae hatahori
dae-bafok du'a nae, Au nedenung nggara kada hatahori nggoa bebek a
mesan, tehuu leo mae talo bee oo, Au muste adenu hatahori fo reu rafada
sara dede'a ndoos la'e-neu Au boe.” Manetualain naketu basa nae pake

---

* **1:12** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Kefas”. Kefas naa, nade laen numa Petrus mai.
✡ **1:12** Nedenuk kara Tutuin 18:24 ✡ **1:14** Nedenuk kara Tutuin 18:8; 19:29; Roma 16:23 ✡ **1:16**
1 Korentus 16:15 ✡ **1:19** Yesaya 29:14 ✡ **1:20** Ayub 12:17; Yesaya 19:12; 33:18; 44:25

hara heheluk fo Ndia nedenun nara rafadak naa ena, fo hatahorir bisa ramahere neu Ndia. Ana nau pake dalak naa, fo tao nasoi-nasoda hatahorir numa sala-singgon nara mai.

Tehuu hatahori dae-bafok du'a rae Manetualain dalan naa, nggoa bebek. Huu naa de ara ta nau tao matak neu Ndia nedenun. Hatahori Yahudir nau roke kada tanda heran a mesan, fo ara bisa mete-rita Manetualain koasan. Ma hatahori Yunanir nau nenene kada dede'a malelak kara fo mana maso dudu'a-a'afik neulauk a mesan, tungga sira mesa kasa dudu'an.

23 Leo mae talo naa, tehuu ai fo mana dadi Lamatuak nedenun nara, kada
la'ok miu mafada hatahorir mae, “Manetualain nadenu Karistus ena, ndia
Hatahori fo Ana helu-bartaa memak kana numa lele uluk mai ena, fo nae
nadenun mai. Basa de hatahori laen nara paku risan numa ai ngganggek
lain.” Neu hatahori Yahudir ramanene tutuik naa, ara rae timba henin,
huu tungga sira dudu'an, Hatahori fo Manetualain nae nadenuk mai naa,
ta bisa mate. Neu hatahori Yunanir ramanene tutuik naa, ara du'a, “Tutuik
nggoa bebek mate'en, ee!”
24 Tehuu hambu hatahori fo Manetualain here memak kana, fo dadi neu
Ndia enan. Ketuk ruma hatahori Yahudir mai, ma ketuk ruma hatahori
ta Yahudir mai. Tungga sira raa, Karistus mamaten natudu sara ena nae,
Manetualain koasan mo'on sudi selik kana, ma Ndia malelan naa, ta neni
babanggak sudi selik kana.
25 Leo mae hatahori dae-bafok kara du'a rae, Manetualain dalan naa
nggoa bebek, tehuu Ndia malelan bei lena heni sara. Ma leo mae ara du'a
rae, Manetualain ta naena koasa hata esa boe na, tehuu Ndia koasan mo'on
bei lena heni sara.
26 Toranoo susue nggara ein! Mita fo ei bisa malela au kokolang ia,
masaneda ei nenggetuu-nemberiim, neu Manetualain here nala ei fo dadi
miu Ndia enan. Tungga hatahori dae-bafok timba-tain, nai ei taladam
mara ta hambu hatahori malelak no'uk ka, ta hambu hatahori ta hoho'ak
no'uk ka, ma ta hambu hatahori no'uk ka numa nufaneluk mai raena nade
mo'ok.
27 Tehuu Manetualain here nae pake hatahori bee fo hatahori dae-bafok
henggenee nae, nggoa bebek sudi selik kana, fo nakamamaek hatahori fo
mana tao aon malelak. Ma Ana oo here nau pake hatahori bee fo hatahori
dae-bafok henggenee nae, ta naena koasa hata esa boe na, fo nakamamaek
hatahori fo mana tao aon naena koasa boe.
28 Ana here nala hatahori kadi'ik ta resi fulinggamuk, ma hatahori dae-
bafok hii rakaloloek kasa. Manetualain nau pake sara fo tao hatahori bee
fo tao aon ta hoho'ak, dadi sama leo sira ta raena sosoa-ndandaak hata-
hata bali.
29 Dadi, neu hatahorir rasare mbali Manetualain, neu ko ta hambu esa
boe na bisa femba tenden nae, ndia naa, ta hoho'ak.

30 Manetualain mesa kana ndia nasosoi dalak fo ei bisa maso dadi miu
Yesus Karistus hatahorin. Manetualain ndia tao fo Yesus dadi Hatahori fo
fee Ndia malelan soa-neu ita. Yesus naa, ndia nasosoi dalak fo ita bisa
mole-dame to Manetualain. Yesus naa, ndia tao ita bisa tasoda no ndoos
ma lolo-laok. Ma Ana ndia nakambo'ik ita numa sala-singgok koasan mai.
31 Dadi ita muste tao sama leo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon nae,

“See ndia hii so'uk kokoa-kikiok,
malole lenak, ara so'uk kokoa-kikiok neu hata fo ita Lamatuan taok.
Boso so'uk sira ao heli-helin.”✡

✡ **1:31** Yermia 9:24

2

Ita muste tafada no ledo-ledo basa hatahorir la'e-neu Lamatuak Yesus mamaten numa ai ngganggek lain

1 Toranoo susue nggara ein! Fai bakahulun, neu au uni ei neti, au buka
afada ei Manetualain nanae nemeninon, fo fai bakahulun hatahori dae-
bafok bei ta ralelan. Tehuu au ta uni dede'a-kokolak naa fo kokolak koa
ao. Ma au oo ta pake dede'a binir fo atudu au malela heli-heling boe.
2 Neu au sama-sama ua ei, au du'a talo ia: au nau atudu kada dede'ak
esa, ndia Yesus Karistus. Ndia naa, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa
memak kana numa lele uluk mai ena, fo nae nadenun mai. Tehuu neu
Yesus mai, hatahorir paku rakanisan numa ai ngganggek lain. Kada
dede'ak naa mesa kana, ndia au nau kokolak kana akandoo.
3 Fai maneuk kara, neu au bei sama-sama ua ei, au ameda ta abe'i, ma
au oo amata'u ma dere bebe-bebe boe.✡
4 Au kokolang ma au hara hehelung naa, rofok a mesan, de hatahorir bisa
ralelan no muda hiek. Au ta soba pake dede'a-kokolak lena-lenak fo kokoe
ei. Taa! Tehuu neu au kokolak naa, manggaledok ena ae, Manetualain
Dula-dale Malalaon ndia koladu au, ma Ndia koasan nai au dale.
5 Au du'a, ta malole mete ma ei mamahere neu Manetualain, nahuu
ei mamanene kada hatahori dae-bafok dede'a-kokola malelan a mesan.
Malole lenak ei mamahere neu Manetualain, nahuu Ana natudu Ndia
koasan neu ei.

Manetualain nanori ita la'e-neu Ndia nanae malelan fo bei nemeninok

6 Naa te, neu ai makokola aok mia hatahori manggalalasik nai neme-
heherem dale, ai manori pake dede'a-kokolak mana maso dudu'a-a'afi
neulauk. Tehuu ta mana maso dudu'a-a'afi neulauk tungga hatahori dae-
bafok dudu'an, do tungga hata fo hatahori mana to'u parendar hii ranori
hatematak ia. Huu sira iar, neu ko ta to'u koasa rakandoo.
7 Tehuu ai manori kada nanae malelak mana konda numa Manetualain
mai. Lele uluk neu dae-bafok bei ta dadi, Manetualain nafuni nanaen nara
raa. Tehuu Ana naketu basa ena fo hatematak ia Ana nae buka nanae
nemeninok naa soa-neu ita, mita fo nesik Ndia ta neni babanggan, ita
hambu baba'e-babatik no'uk ka.
8 Tehuu hatahorir fo hatematak ia mana to'u parenda, ara ta ralela
Manetualain malelan teteben. Mete ma ara ralela, ta bisa dadi ara paku
rakanisa ita Lamatuan fo ta neni babanggak naa, nai ai ngganggek lain.
9 Nai Susura Malalaok neni surak la'e-neu Manetualain nanae nemeni-
non fo fai bakahulun bei nefunik nae,
“Hambu hata fo hatahori dae-bafok matan bei ta mete-nitan,
ma hambu hata fo hatahori dae-bafok ndi'i doon bei ta namanene
nitan,
fo hatahori dae-bafok ta bisa du'a nalan.
Naa te Manetualain sadia memak basa dede'ak kara raa ena,
fee hatahori fo mana sue-lai neu Ndia.”✡
10 Memak fai bakahulun, hatahorir ta ralela dede'ak kara raa, tehuu
hatematak ia Manetualain pake Ndia Dula-dalen ena, fo tao dede'ak kara
raa neni bukak soa-neu ita.
Manetualain Dula-dalen naa, nalela basa dede'ak kara. Ana oo parisa no
lutu-lelon Manetualain dale kuru-eron boe.
11 Ita esa-esak taena dula-dalek nai ita dale heli-helin dale. Huu naa de
ita hatahori dae-bafok dudu'an ma hihiru-heheon ta sama. Ma ta hambu
hatahori laen fo bubuluk no tetuk ita dale kuru-eron, kada ita dula-dalen
mesa kana. Leo naak oo no Manetualain boe. Ta hambu hatahori esa

✡ **2:3** Nedenuk kara Tutuin 18:9 ✡ **2:9** Yesaya 64:4

boe na, bubuluk Manetualain dale kuru-eron. Kada Ndia Dula-dalen mesa
kana ndia bubuluk tebe-tebe.
12 Ita simbo tala Manetualain Dula-dalen ena, de Ana ndia koladu ita.
Huu naa de ita ta tungga hatahori manai dae-bafok ia dudu'an. De ita
bisa talela basa dede'a neulauk kara fo Ana adu nalan fee ita ena, nahuu
Manetualain Dula-dalen nai ita dalen.
13 Dede'ak kara raa, ndia ita tasi'e kokolak kasa. Ai mafada basa dede'ak
kara raa fo Manetualain Dula-dalen nanori neu ai. Ai ta fee nenorik pake
dede'a-kokolak fo maso dudu'a-a'afi neulauk tungga hatahori dae-bafok
dudu'an. Tehuu ai fee nenorik pake dede'a-kokolak numa Manetualain
Dula-dalen mai, soa-neu hatahori mana nalela Lamatuak.
14 Tehuu mete ma hambu hatahori ta nalela Manetualain Dula-dalen,
boe ma ana namanene ai kokolan, ana ta simbok no malole. Ana du'a nae,
“Hata naa? Ta bisa maso nai dudu'a-a'afik!” Naa te leo mae talo bee oo
hatahori naa ta bisa nalela dede'ak kara raa, huu ana ta leo-la'o nakaesa
no Manetualain Dula-dalen boe.
15 Hatahori fo mana leo-la'o nakaesa no Manetualain Dula-dalen, dei fo
bisa nalela basa dede'ak kara raa, ma bisa bubuluk bee ndia tetebes sara.
Tehuu hatahori laen nara ta uku-sudi rala hatahori naa.
16 Bisa talo bee? Sama leo neni surak nai Susura Malalaok dale nae,
“See ndia bisa nalela Manetualain dudu'an?
Do, see ndia bisa koladu Lamatuak,
fo Ana tao tungga ita nenori-nefadan?
Ta hambu hatahori esa boe na!”✡
Naa te ita bisa talela Manetualain nanaen nara raa, nahuu Karistus tulun
fo ita bisa dudu'a tungga Ndia dudu'an.

3

Ita hatahori kamaherek kara muste taue-osa dalek esa soa-neu Lamatuak, ma boso tareresi kii-konak

1 Toranoo susue nggara ein! Fai maneuk kara, neu au numa naa, ei
sama leo hatahori fo bei ta makaesa malole mia Manetualain Dula-dalen.
Huu ei bubuluk kada tungga ei hihii-nanaum mesa kasa sama leo hatahori
dae-bafok biasa. Huu naa de au ta bisa kokolak ua ei sama leo hatahori
manggalalasik, huu ei sama leo kada kakana kadi'i anar.
2 Au muste anori ei la'e-neu dede'a dakuk a mesan, huu ei bei ta sadia
simbo dede'ak fo berak, sama leo kakana kadi'i anak fo bei ta bisa na'a
mbaa. Naa te ei muste dadi barakaik sama leo hatahori mo'ok fo nasi'e
na'a mbaa. Tehuu hatematak ia, ei bei leo bali kakana mbimbila anak fo
nalela ninu kada susu.✡
3 Huu ei bei dudu'a sama leo hatahori fo kada nau tungga sira mesa kasa
hihii-nanaun. Mete ma hambu hatahori fo lenak numa ei mai, na, ei mbiri
ma mareresi kii-konak! Huu naa de au ae ei bubuluk kada tungga ei mesa
ngga hihii-nanaun. No dalak naa, ei sama leo kada hatahori dae-bafok
biasa manai dae-bafok ia.
4 Huu ei ketuk mae, “Air ia, ka'a Paulus hatahorin!” Ma hambu ketuk
rae, “Air ia, ka'a Apolos hatahorin!” Tungga-tungga ei kokolak talo naa,
ei matudu mae, ei sama tetar mia hatahori dae-bafok biasa fo ta nalela
Karistus.✡

Eir ia, sama leo osi esa

5 Naa te Apolos naa, see? Ma au, Paulus ia, see? Ai dua ngga ia, kada
dadi miu neondak a mesan. Ai ndia matudu dalak fo ei bisa mamahere

✡ **2:16** Yesaya 40:13 ✡ **3:2** Ibrani 5:12-13 ✡ **3:4** 1 Korentus 1:12

neu Karistus. Apolos nakalala'ok ues tungga Lamatuak parendan. Ma au
oo talo naa boe!
6 Au ndia makasososan afada ei la'e-neu Karistus. Naa, sama leo au
sele-tande bini-nggees. Basa de Apolos mai nanori ei. Naa, sama leo ana
totoli-tetee bini-nggees fo au sele-tandek naa ena. Tehuu Manetualain naa,
ndia tao nala bini-nggees naa mori dadi namo'o.✡
7 Dadi hatahori fo mana sele-tande bini-nggees ta naena sosoa-ndandaak.
Ma mana totoli-tetee bini-nggees naa oo ta naena sosoa-ndandaak boe.
Kada hatahori esa ndia kasososak, ndia Manetualain. Ana ndia tao nala
bini-nggees naa mori.
8 Hatahori mana sele-tandek ma hatahori mana totoli-teteek, ara raue-
osa sama-sama, leo ara rai bua-aok esa dale. Ma basa hatahorir fo
mana rakalala'ok Manetualain ue-osan, neu ko Ana nae bala sira sosota-
mamanggun.
9a Ai sama-sama dadi miu Manetualain hatahori mana maue-osan. Ma
ei dadi sama leo Manetualain osin fo Ana nae nauen.

Eir ia, sama leo uma esa

9b Leo naak oo ei sama leo uma esa fo Manetualain nae nambaririik kana
boe.
10 Manetualain natudu Ndia dale susuen neu au ena. Huu naa de au
sama leo ndolu langgak. Manetualain tulu-fali, de au anori dede'a huuk
neu ei numa makasososan mai, fo ambaririik ei leleo-lala'om nai fanderen
matea lain. Basa de hatahori laen oo ranori ei boe, fo rambaririik kana
nai fanderen fo au tao alak naa lain ena. Tehuu tukan esa-esak muste
naue-osa natalolole fo nambaririik kana ndaa tetebes.
11 Fanderen matea hambun ena. Ndia Yesus Karistus. Dadi ta
hambu hatahori nambaririik fanderen laen nai ei dalem, huu Lamatuak
nambaririik fanderen tetebes ena.
12 Neu ko hambu hatahori fo nau nambaririik neu fanderen naa lain
pake buas mata-matak kara. Ketuk nau pake buas mabeli leo lilo mbilas,
lilo fulak, do batu manggadilak. Ketuk nau pake buas biasa leo ai, na'u, do
fii.
13 Tehuu tukan esa-esak ue-osan neu ko neni nitak, ma basa hatahorir
bubuluk ndia ue-osan naa, neulauk do taa. Te losa dae-bafok mate'en,
neu ko Manetualain nae foran, sama leo Ana pake a'i fo natudu hatahori
esa-esak uen nakatataka do taa.
14 Mete ma fora basa hatahori esa ue-osan pake a'i ena, ma buas fo ana
pakek bei nakatataka, neu ko Lamatuak feen seseba-babaek nai lalai.
15 Tehuu mete ma fora basa hatahori ue-osan pake a'i ena, ma buas fo
ana pake nambaririik neu fanderen lain naa, a'i na'a henin, na, Lamatuak
ta fee hatahori naa, seseba-babaek hata esa boe na. Tehuu tukan naa bei
hambu masoi-masodak, leo mae sama leo hatahori fo mana nalai kalua
numa uma fo a'i na'ak mai, ma elak ka faa maten.

Ei sama leo Manetualain uma huhule-haradoin esa

16 Ei muste malela mae, ei oo sama leo Manetualain uma huhule-
haradoin esa boe, ma Ndia Dula-dalen oo leo nai dale boe.✡
17 Mete ma hambu hatahori fo nakalulutu Manetualain uma huhule-
haradoin, fo Ndia mamana leleon naa, na, besa-besa, ee! Neu ko
Manetualain oo fee hukun berak neun boe! Manetualain uma huhule-
haradoin naa, malalaok. Huu naa de ei oo muste malalaok boe.
18 Boso kedi-ira ei aom! Mete ma o tao aom malelak, ma malela basa-
basan tungga hatahori dae-bafok hatematak ia malelan, manggaledok ena,

✡ **3:6** Nedenuk kara Tutuin 18:4-11, 24-28 ✡ **3:16** 1 Korentus 6:19; 2 Korentus 6:16

o ta malela hata esa boe na. Mete ma o mameda mae, o ta malela hata-hata,
dei fo o bisa mulai manori fo malela.
19 Hatahori dae-bafok hematatak ia dudu'an, Manetualain du'a nae kada
nggoa bebek a mesan. Sama leo neni surak nai Susura Malalaok nae:
"Hambu hatahori fo tao aon leo malelak,
tehuu neu ko Lamatuak pake sira mesa kasa dudu'a-a'afi kaboo
mburun,
de ike falik kasa fo nakalulutu dudu'a-a'afin nara!"✡
20 Nai mamana laen neni surak nae,
"Ita Lamatuan bubuluk ena, hata fo hatahori malelak kara du'ak,
ma nae taon talo bee,
Ana bubuluk ena, sira dudu'a kada dede'ak fo hie-hie a mesan."✡
21-22 Dadi ei boso kada so'uk hatahori esa mae, ndia ta hoho'ak.
Lamatuak ndia so'uk hatahori fo nalangga ei. Basan dadi neu ei enam
ena. Dadi ei malanggam mara, sama leo: au, ka'a Apolos, ma ka'a Pe'u,*
ai basa ngga dadi miu ei enam. Ma basa hata manai dae-bafok ia oo dadi
neu ei enam boe, leo mae ei bei masoda do mate, leo mae hatematak ia,
do fai mana maik, basa-basan dadi neu ei enam.
23 Tehuu Ei dadi miu Karistus enan. Ma Karistus dadi neu Manetualain
enan!

4

Karistus nadenu nedenun neni bee neu a mesan

1 Dadi ei muste taon neu ai talo ia: boso so'u makadedemak ai, huu air
ia, kada Karistus neondan a mesan. Ma Manetualain fee nemeheherek neu
ai fo manori ma manea matalolole Ndia dede'an nara fo fai bakahulun bei
nefunik.
2 Hatahori mana manea ndia lamatuan hata-heton, ana muste dadi
hatahori mana tao tungga hata fo ndoos.
3 Au talo bee? Au aue-osa tungga hata fo ndoos, do taa? Au ta hosek
ei timba-tai au talo bee. Ma au oo ta tao matak neu hatahori laen nara
timba-tai au talo bee boe. Au oo ta tao matak neu timba-tai au aong boe.
4 Huu leo mae au daleng nae au malole ena, mete te bei ta bubuluk sosoa-
ndandaan nae au malole. Nenenin lenak ndia, Lamatuak timba-tai au talo
bee.
5 Dadi ei boso tao aom mara leo mana maketu-maladi dede'ak fo timba-
tai hatahori laen nara. Mahani Lamatuak fali main. Huu neu ko Ana ndia
buka basa dede'ak kara. Ana ndia le'a kalua heni hata fo manggarauk
kara fo hatahorir rafuni sara nai makiuk dale. Ana nau natudu basa hata
fo hatahorir dudu'a sara rai sira dalen dale. Ma Manetualain nau koa
hatahori esa-esak mana tao hata fo neulauk kara ena.
6 Toranoo nggara ein! Au kokolak ena la'e-neu au ua ka'a Apolos, sama
leo au fee netuduk fo ei bisa manori dede'ak esa numa ai mai, talo ia: *Tao
tungga basa dede'ak kara fo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon
a mesan. Boso tao tungga laen bali.* Mete ma ei manori dede'ak naa, na,
hae miak esa boe na ma kokolak maloloa bafam, nahuu tungga hatahori
esa ma makaloloek laen.
7 Dadi talo bee? Ei tao aom laen numa laen mai, do? Bosok! Huu basa
babanggi-baba'ek fo ei simbok kara, ei hambun numa Manetualain mai.
Dadi mete ma talo naa, tao hata de ei koa ao sama leo ei ndia mesa kana
a'adun?
8 Nok bali basa hata fo ei to'ak, ei hambun ena. Leo bali ei kamasu'ik
ena, na! Ei tao aom mara leo hatahori mo'o-inahuuk sama leo manek, de

---

✡ **3:19** Ayub 5:13 ✡ **3:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 94:11 * **3:21-22** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, *Kefas*. Kefas naa, Petrus naden laen.

ai ta miu tia-tamba hata-hata. Naa te Manetualain ndia fee basa hata fo ei
to'ak. Tehuu mete ma ei dadi manek tetebes, fama te ai bisa to'u parenda
sama-sama mia ei, hetu?
9 Air ia, ndia Manetualain nadenu fo meni bee miu a mesan nai dae-
bafok ia, fo mafada hatahori la'e-neu Karistus. Tehuu la'e-la'e esa, au du'a
leo bali Manetualain nadenu ai mambariik miu dea mate'en, sama leo
hatahori buir fo rahani sira hukun mates. Ma Ana fee basa hatahorir
marai dae-bafok ia, no Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu temak,
fo ara ranilu ai.
10 Ei ta hoho'ak sudi selik kana ena! Hambu hatahorir du'a rae eir ia,
malelak, nahuu ei makaesa mia Karistus. Tehuu ara du'a rae air ia, kada
nggoa bebek sudi selik kana, nahuu ai dadi miu Karistus hatahorin. Fama
te ara du'a rae, eir ia, ndia barakaik sudi selik kana ena. Tehuu air ia,
kada mana male-kalek. Fama te ara rakadedemak ei. Tehuu ara ta fee
hada-horomatak faa boe na neu ai. Sudi selik kana tebe-tebe!
11 Losa hatematak ia oo ai mameda ndoe ma dale mada boe. Ai bua-
lo'an nara kada sida-saik kara. Hatahori soa popoko-paparu ai. Ai dadi
miu hatahori matofa-tarak ta mana maena uma.
12 Ai sota-bengge maue-osa mia ai lima heli-helin. Mete ma hatahori
kokolak mata-matak kara la'e-neu ai, na, ai bala mae, “Ai moke-hule
fo Manetualain tao hata fo neulauk soa-neu ei.” Mete ma hatahori tao
rakasususak ai, na, ai here fo makatataka a leo.✡
13 Mete ma hatahori kokolak rakabobook ai nade malolen, ai here fo bala
no kokolak neulauk a mesan. Leo mae talo naa oo, tehuu hatahori bei tao
ai leo bali seek boe, do, dafu-dae manggenggeok fo nandaa kada nggari
henin leo.✡
14 Au surak dede'ak kara iar, ta ae tao ei dadi mae. Tehuu au nau ka'i-ore
ei, nahuu au sue ei sama leo au ana heli-heling. Huu naa de au afada ei,
fo fali tungga eno-dala ndoos.
15 Leo mae hambu hatahori rifu-rifuk kara fo bisa ratudu dalak neu ei
la'e-neu Karistus, tehuu kada au mesa ngga ndia dadi neu ei amam. Huu
au ia, hatahori makasososak fo mana nafada ei la'e-neu Yesus Karistus
Tutui Malolen. Huu naa de ei mamahere neun. Au tao talo naa, nahuu au
akaesa malole ua Yesus Karistus.
16 Dadi au oke fo ei tungga matalolole au netudung.✡
17 Huu naa de au adenu Timotius fo tulun ei. Au sue neun, sama leo
au ana heli-heling. Au amaheren, huu ana oo leo-la'o nakaesa no ita
Lamatuan boe. Neu ko ana tulun ei fo fee nesenedak la'e-neu au leleo-
lala'ong. Au leleo-lala'ong talo naa, nahuu au akaesa ua Yesus Karistus fo
Lamatuak nadenun mai ena. Ma naa oo, sama leo hata fo au anorik fee
hatahori saranik fo mana rakabubua nai bee a mesan boe.
18 Hambu ketuk ruma ei mai du'a rae, au ta dadi uni naa neti. Huu naa
de ara koa ao ena.
19 Tehuu mete ma ita Lamatuan nau, ta dook ka bali te, au uni kota
Korentus uu ena. No dalak naa, neu ko au bubuluk memak, mete te
hatahori iar kada rabafa loa, do tebe-tebe raena koasa!
20 Huu Manetualain, Manek mana maena koasa. Ma Ndia hatahorin nara
ta pake bafa mana laiminan nara fo fofo'a hatahori nemeheren, tehuu ara
pake koasa fo tetebes.
21 Ei hihiim talo bee? Mete ma au mai, na, au kokolak barakaik ma fee
hukun neu ei? Do, au mai atudu susue-lalaik ma dale neulauk?

5

Nai saranik dale, hambu hatahori naeok no inak

✡ **4:12** Nedenuk kara Tutuin 18:3 ✡ **4:13** Ibrani 11:38 ✡ **4:16** 1 Korentus 11:1; Felipi 3:17

1 Au amanene rae, hambu hatahori esa nai ei saranim dale, naeok no
inak. Naa te hata fo ana taok naa, manggaraun lena heni hatahori ta mana
nalela Manetualain. Huu ana soa sunggu-soro no ndia ina mbala heli-
helin!✡
2 Tehuu ei koa aom mara bali, leo bali ei saranim neulauk a mesan!
Ndondoon ndia, ei muste mae ma mameda susa. Hatahori matak naa, ei
muste husi henin neni dook ka neu!
3 Leo mae ita takadodook esa no esa, tehuu au daleng leo nai ei. De au
aketu hatahori manggarauk naa dede'an ena, sama leo au nai naa memak.
4 Au aena haak aketu-aladi talo naa, nahuu Yesus dadi neu ita Lamatuan,
ma au ia, Ndia nedenun. Ei muste manggatuuk makabua fo maketu-maladi
dede'ak naa, menik Lamatuak naden. Au daleng oo sama-sama no ei boe.
5 De ei muste loo lima hatahori naa neni nitur malanggan neu, mita
fo doo-doo boe ma hatahori naa nggari heni dede'a manggarauk kara fo
manai dalen dale. Mete ma ita Lamatuan fali mai, na, neu ko Ana bisa tao
nasoi-nasoda hatahori naa numa ndia sala-singgon mai.
6 Ta malole, mete ma ei mabafa loa! Boso lilii-ndondou mae, ita babalik
laru ta'ik ba'u anak ka, fo tao kaifuu roti katematuan. Laru ta'ik naa,
sama leo hatahori manggaraun. De mete ma elan fo ana tao manggarauk
nai ei taladam, neu ko hatahori saranik laen nara oo tungga do'o-do'o tao
manggarauk boe!✡
7 Husi heni hatahori manggarauk naa numa ei saranim mai, sama leo fai
bakahulun hatahori Yahudir nggari heni basa laru ta'ik numa sira uman
nara mai, fo sadia ra'a feta Paska. No dalak naa, dei fo ei bisa dadi fali
leo hatahori fo ta mana naena manggarauk nai ndia dalen dale bali. Ei
muste dadi talo naa. Fai bakahulun, ara hala bibi lombo ana fo ta mana
naena salak fo tao feta Paska tunu-hotun. Mai bakahiton, ara hala rakanisa
Manetualain Hatahori Malalaon, fo dadi tunu-hotuk mana tao nalalao ita
dalen.✡
8 Fai bakahulun, hatahori Yahudir ra'a feta Paska pake roti lepa-nggees,
ta mana pake laru ta'ik. Hatematak ia ita sama leo roti fo ta mana pake laru
ta'ik naa. Huu naa de, muste tanea ita aon fo boso tao dede'a manggarauk
kara, ma boso tao makahehedik hatahori laen dalen. Ita muste kokolak
tetebes takandoo. No dalak naa, hatahori mete-rita rae, ita tao basa-basan
tungga ita dale susuen.✡
9 Fai bakahulun, au surak ita susurak ae, “Boso makabubua mia hatahori
fo mana la'ok sala no hatahori fo ta sira sao toun do sira sao inan.”
10 Au ta aena dudu'ak fo ei boso makabubua mia *basa* hatahorir marai
dae-bafok ia, fo ta mana tao matak neu Manetualain, do hatahori bare-
na'o, do hatahori pepeko-lelekok fo kedi-ira nala hatahori bua-ba'un, do
mana songgo-tangguk kara. Mete ma talo naa, na, ei muste tao aom mara
lenggo fe'e numa basa hatahorir marai dae-bafok ia mai.
11 Tehuu hatematak ia, dede'ak fo au kokolak naa, ndia: ei boso makabua
mia hatahori fo mana nae ndia dadi hatahori saranik, naa te ana kada
la'ok sala do, mana bare-na'o do, mana songgo-tangguk do, mana kokolak
nakalulutu hatahori naden do, mana mafu kamaberak do, mana pepeko-
lelekok fo nau ha'i nala hatahori bua-ba'un. Ita boso takabua to hatahori
matak leo naak kara. Boso manggatuuk mi'a-minu mia sara bali!
12 Ei maena haak fo timba-tai hatahori saranik kara leleo-lala'on. Tehuu
au ta aena haak fo aketu-aladi dede'ak fee hatahori fo ta mana namahere
neu Manetualain.

✡ **5:1** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 22:30 ✡ **5:6** Galatia 5:9 ✡ **5:7** Kalua numa Masir mai 12:5 ✡ **5:8** Kalua numa Masir mai 13:7; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 16:3

13 Huu Ndia mesa kana ndia neu ko naketu-naladi dede'ak fee hatahori fo
ta mana namahere neu Ndia. Tehuu ei boso lilii-ndondou neu Manetualain
Susura Malalaon mana surak nae, “Hatahori fo mana seseik aon dadi neu
Manetualain hatahorin, tehuu ana soa tao dede'a manggarauk kara husi
nggari henin leo!”✡

6

Hatahori kamaherek boso madede'a mia toranoo kamaherek laen nai mamana neketu-neladi dede'ak

1 Mete ma hatahori saranik esa nadede'a no hatahori saranik laen, na,
tao hata de ei meni mamana neketu-neladi dede'ak nai mana maketu-
maladi dede'ak matan, fo ta mana nalela Manetualain? Talo bee de bisa
talo naa? Malole lenak, mambariik miu hatahori kamaherek kara matan,
fo ara parisa ei dede'am!
2 Nok bali ei ta bubuluk mae, hatahori kamaherek kara, neu ko ara ndia
raketu-raladi dede'ak soa-neu basa hatahorir marai dae-bafok ia. Dadi talo
bee de losa ei mesa ngga ta mabe'i maole dede'a kadi'i anak kara?
3 Ndondoon ndia, ita ndia taketu-taladi dede'ak fee Manetualain atan
nara maruma nusa tetuk do inggu temak mai. De neu ko ei ndia muste
maole dede'ak tungga faik kara.
4 Tamba bali, mete ma ei hatahori kamaherek kara madede'a la'e-neu
dede'a kadi'i anak kara, tao hata de ei pake mana maketu-maladi dede'ak
fo hatahori saranik ta fee hada-horomatak neu sara?
5 Au ae kokolak dede'ak esa fo muste tao nakamamaek ei. Talo bee?
Sama leo nai ei taladam mara, ta hambu hatahori esa boe na fo malelan
dai fo naole dede'a kadi'i anak kara, netuduk leo dede'ak fo mana sou nai
ita toranoon.
6 Tehuu hatahori kamaherek esa le'a noo ndia toranoo kamaheren, neni
mana maketu-maladi dede'ak matan neu! Naa te mana maketu-maladi
dede'ak naa, ta namahere neu Lamatuak!
7 Ta ndaa, hetu? Senggi ei ena, mete ma ei esa sara esa nai mamana
neketu-neladi dede'ak. Malole lenak, mete ma o toranoom tao salak mbali
o, na, elan numa naa leo. Mete ma o toranoom hatahori kamaherek
namana'o nala o bua-ba'un, malole lenak elan numa naa fo ana ha'i nala
buas naa leo!
8 Tehuu ei hatahori kamaherek, esa tao salak mbali ndia toranoon, ma
esa namana'o mbali esa. Naa te ei sama-sama hatahori kamaherek!
9 Ei nok bali ta malela dede'ak kara iar! Naa te hatahori ta mana hii tao
dede'a tetebes, ta bisa dadi, ana maso dadi neu Manetualain nufanelun
nara. Boso fee lelak neu aom mara hambu kedi-irak fo ei tao salak!
Netuduk leo: mana la'ok sala no hatahori fo ta ndia sao toun do ndia sao
inan, mana songgo-tangguk, mana hohongge-lelena, touk fo mana sunggu-
soro no touk,
10 hatahori na'ok, mana bare-na'o, mana ninu mafuk, mana kokolak
naboboo hatahori naden ma mana pepeko-lelekok fo ha'i nala hatahori
bua-ba'un nara. Boso tao leo naak, huu basa hatahorir matak leo sira, ta
bisa maso dadi reu Manetualain hatahorin!
11 Naa te fai bakahulun, ei ketuk oo leo naak boe! Tehuu Manetualain
koka heni ei sala-singgom mara fo tao nalalao ei ena. Ma Ana oo nasosoi
dalak fo ei bisa malole fali mia Ndia boe. Ana tao basa naar, nahuu ei
makaesa mia ita Lamatuan Yesus Karistus, ma nahuu ei oo makaesa mia
Manetualain Dula-dalen boe.

Mete ma o manea matalolole o ao-inam, na, naa natudu hada-horomatak neu Lamatuak

---

✡ **5:13** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 13:5; 17:7; 19:19; 22:21, 24; 24:7

12 Au aena haak fo tao basa-basan. Tehuu basa hata fo au taok naa, bei ta
bubuluk neulauk soa-neu au. Ma leo mae au aena haak fo tao basa-basan,
tehuu au ta nau dede'a ta malole ndia koasa au.✡
13 Ha'i netuduk leo, hambu hatahori nae, “Nana'ak to'a po'ok, ma po'ok
to'a nana'ak.” Tehuu masaneda, te neu ko Manetualain nakalulutu dua
sara.
Netuduk laen bali, ita boso pake ita ao-inan fo la'ok sala to hatahori fo
ta ita sao toun, do ita sao inan. Tehuu ita pake ita ao-inan fo bisa taue-osa
fee ita Lamatuan. Ma ita Lamatuan oo ndia naena ita ao-inan boe.
14 Neu ita Lamatuan Yesus maten ena, Manetualain ndia tao nasoda falik
kana numa mamaten mai. Dadi mete ma ita mate ena, neu ko Ana oo
naena koasa fo tao nasoda falik ita numa mamates mai boe.
15 Ei ao-inam dadi neu Karistus enan, sama leo ei dadi miu baba'ek esa
numa Karistus ao-inan mai. Ei bubuluk dede'ak naa ena. Dadi mete ma
ita pake baba'ek numa Karistus ao-inan mai, basa de teu takabua to ina
petak ao-inan, na, talo bee? Bosok! Te naa ta nandaa na!
16 Ei bubuluk ena, mete ma hatahori la'ok sala fo sunggu-soro nakabua
no ina petak talo naa, na, dua sara dadi reu esa ena. Sama leo neni surak
nai Susura Malalaok nae, “Dua sara dadi reu esa ena.”✡
17 Tehuu hatahori fo mana leo-la'o dalek esa no ita Lamatuan, ana dadi
esa no Lamatuak ena, sama leo dua sara rakaesa nai dula-dalek esa.
18 Mete ma o hambu lelak fo la'ok sala mua ta o sao toum do sao
inam, na, malai heok dook ka muu! Hatahori mana tao sala-singgok laen
nara, rakalulutu sira mesa kasa, ma rakalulutu hatahori laen boe. Tehuu
hatahori fo mana hii hohongge-lelenak naa, nakalulutu ndia ao-ina heli-
helin.
19 O ao-inam naa, sama leo Manetualain Dula-dale Malalaon uma
huhule-haradoin. Ndia Dula-dalen naa, ndia leo nai ei dalem mara, huu
Manetualain mesa kana ndia fee Ndia Dula-dalen neu ei. Huu naa de ei
mesa ngga ta maena haak bali, fo dadi malanggan soa-neu esa-esak ao-ina
heli-helim. Tehuu hata de ei bei leo-la'o nok bali ei ta bubuluk dede'ak
ia?✡
20 Karistus tefa-soi nala ei ena, no babaen belin seli. Dadi ei muste leo-
la'o no hada-horomatak mbali ei ao-ina heli-helim, fo matudu mae, ei oo
fee hada-horomatak neu Manetualain boe.

7

Sao touk ma sao inak kara

1 Hatematak ia, au ae surak la'e-neu basa hata fo ei matanek nai ei
susuram naa mae, “Talo bee? Malole lenak, touk hae sao, do?”
2 Talo ia: nai hatahori leleo-lala'on, hambu lelak no'uk ka fo hatahori
bisa tuda neni nekebuak sao holu-ndaek kasalak neu, huu naa de malole
lenak touk esa no sao heli-helin. Leo naak oo inak esa no ndia sao heli-
helin boe.
3 Sao touk kara ein! Boso timba heni o saom haak fo sunggu-soro
nakabua no o. Ma sao inak kara ein! Boso timba heni o saom haak fo
sunggu-soro nakabua no o.
4 Huu sao inak fee ndia ao-inan ena, fo dadi neu ndia saon enan. Ma sao
touk fee ndia ao-inan ena, fo dadi neu saon enan.
5 Dadi ei boso mandundu-helak kana, huu ei dua ngga maena haak!
Tehuu mete ma ei nau hule-haradoi a mesan, ma ta nau dudu'a dede'ak
laen nara, na, bisa makatataka mala faa, fo boso sunggu-soro makabua nai
ledo-fai keke'uk. Sadi sao touk ma sao inak makokola aok no malole dei,
ma mala harak talo naa. Mete ma ledo-fai huhule-haradoik naa basan ena,

✡ **6:12** 1 Korentus 10:23 ✡ **6:16** Tutui Makasososak 2:24 ✡ **6:19** 1 Korentus 3:16; 2 Korentus 6:16

na, malole lenak dua sara rakabua fali lai-laik leo. Mete ma ta talo naa, na, manggata'ak! Huu nitur malanggan no muda hiek soba-dou hatahori ta nabe'i nakatataka aon.
6 Dede'ak ia, kada au hahambung, ta Lamatuak hohoro-lalanen.
7 Tungga au dudu'ang, malole lenak hatahorir ta sao, sama leo au. Tehuu Manetualain fee hatahori esa-esak babanggi-baba'ek ndaa noon. Boe ma hambu hatahorir fo Ana fee sara sao. Ma hambu hatahori laen fo Ana ta fee sara sao.
8 Au nau afada touk do inak fo bei ta sao, ma ina falur ae, malole lenak ei ta sao, sama leo au.
9 Tehuu mete ma ta bisa makatataka mala aom, malole lenak sao leo, te mete ma taa, na, hihii sasao holu-ndae heli-helin bisa na'a nasafalin.
10 Ia ta numa au mesa ngga mai. Au nau afada hata fo ita Lamatuan parendan ena, soa-neu hatahori mana saok kara ena ae, sao inak ta bole namaketu heni saon.
11 Tehuu mete ma ana ela heni ndia saon, na, ana boso sao seluk bali. Do malole lenak, ana fali fo mole-dame no ndia saon. Leo naak oo, sao touk ta bole namaketu heni ndia saon boe.✡
12 Ia numa au mesa ngga mai, ta numa ita Lamatuan mai. Neu hatahori laen nara, au nau kokolak talo ia: mete ma hambu hatahori saranik fo sao inan ta namahere neu Karistus, na, ana boso namaketu heni saon, mete ma saon bei sadia leo-la'o nakandoo no ndia.
13 Leo naak oo, mete ma hambu sao inak fo saon ta namahere neu Karistus boe, na, ana boso namaketu heni saon, mete ma saon hii fo sira leo-la'o sama-sama rakandoo.
14 Sao touk fo ta mana namahere neu Lamatuak oo dadi malalaok boe, nahuu ana nakaesa no saon. Ma sao inak fo ta mana namahere neu Lamatuak oo dadi malalaok boe, nahuu ana nakaesa no saon. Mete ma taa, na, sira anan nara ta malalaok. Tehuu no dalak ia, ara hambu dededek malalaok nai Lamatuak matan.
15 Tehuu mete ma hambu sao touk do sao inak fo ta mana namahere neu Lamatuak, ana la'o ela ndia saon hatahori kamaherek, na, elan numa naa leo. De sao touk do sao inak mana kamaherek, ara ta rakaesa talo naa bali. Huu Lamatuak noke nala ei fo dadi miu Ndia hatahorin, fo ei bisa leo-la'o mia lino-lendek ma mole-damek.
16 Sao ina kamaherek kara! Fama te ei bisa tao masoi-masoda ei saom. Fama ko ta bisa boe. Ma sao tou kamaherek kara! Fama te ei bisa tao masoi-masoda ei saom. Fama ko ta bisa boe. Ei ta bubuluk no tetuk.

Tungga matalolole Lamatuak Eno-dala Masodan

17 Leo mae talo naa, tehuu hatahori esa-esak nenggetuu-nemberiin leo beek, neu Manetualain nanggou nala ei dadi miu Ndia hatahorin, na, leo-la'o makandoo talo naa leo. Hae nggatin bali, huu Lamatuak koladu nalan talo naa ena. Au anori hohoro-lalanek ia neu basa saranik kara.
18 Ha'i netuduk, mete ma ei sunat mita fo matudu mae, ei hatahori Yahudir, dei fo bakadean ei mamanene Manetualain nanggou ei, na, haen no laka sunat naa. Ma hatahori fo ta sunat, neu ramanene Manetualain nanggou sara fo dadi reu Ndia enan, na, hae sunat fo dadi tanda rae, sira dadi reu Manetualain hatahorin ena.
19 Mete ma sunat mita, na, ta naena sosoa-ndandaak hata-hata. Mete ma ta sunat, naa oo ta naena sosoak hata-hata boe. Mana kasosoa-ndandaak ndia: ita tao tungga Manetualain parendan nara.
20 Neu Manetualain here nala ei dadi miu Ndia hatahorin, Ana ta nadenu ei sunat do ta sunat. Dadi elan fo ei talo kada naa leo. Hae nggatin.

✡ **7:11** Mateos 5:32; 19:9; Markus 10:11-12; Lukas 16:18

21 Au fee lololek esa bali. Mete ma o dadi hatahori ata-daton, neu
Manetualain nanggou o, na, elan fo o dadi talo kada naa, ta hata-hata.
Tehuu mete ma o bisa dadi hatahori nekembo'ik, na, dadi talo naa leo!
Mete ma ta bisa dadi hatahori nekembo'ik oo, ta hata-hata boe.
22 Neu Lamatuak nanggou nala ata-dato esa dadi neu Ndia hatahorin,
ata-dato naa dadi neu hatahori nekembo'ik ena, fo naue-osa fee ndia
Lamatuan. Ma neu Lamatuak nanggou nala hatahori nekembo'ik esa
dadi neu Ndia hatahorin, hatahori naa hatematak ia, dadi neu Karistus
neondan.
23 Karistus bae ketu ei ena, no babaen, belin sudi selik kana! Dadi ei
boso dadi miu ata-dato soa-neu hatahori laen.
24 Toranoo susue nggara ein! Neu Manetualain nanggou nala ei dadi miu
Ndia hatahorin, ei nenggetuu-nemberiim leo beek, na, elan talo kada naa
leo. Hae nggatin bali. Elan numa naa leo, soa-neu Manetualain.

La'e-neu hatahorir ta mana saok kara

25 Ei matane au la'e-neu ta'e anak ma fe'o anak kara fo bei ta sunggu-
soro rakabua rita. Lamatuak ta nafada au la'e-neu dede'ak naa. Tehuu
ei bisa mamahere hata fo au kokolak, nahuu Lamatuak natudu Ndia dale
kasian neu au. Au dudu'ang talo ia:
26 Hatematak ia, ita hambu doidosok mata-matak kara. Dadi mete ma
hatahorir leo beek, na, elan talo naa leo. Au hahambung talo ia:
27 Mete ma o makaesa mua o sao inam, na, boso ela henin. Mete ma o
ta makaesa mua o sao inam bali, na, hae sangga fo sao seluk ina beuk.
28 Tehuu leo o dadi sao, o ta tao salak hata-hata. Mete ma hambu inak bei
ta sunggu-soro nakabua nita no touk dadi sao, ana oo ta tao salak hata-hata
boe. Tehuu masaneda te hatahori mana saok, neu ko hambu susa-sonak
mata-matak kara nai dae-bafok ia. Au dale hihiing fo ei boso susa-sona
talo naa.
29 Toranoo susue nggara ein! Tungga au dudu'ang talo ia: ledo-fair
tamba keke'u ena, ma dae-bafok fai mate'en deka-deka ena. De hatahori
kasao inak, boso tao matak neu kada sao inan mesa kana, tehuu ana oo
muste tao matak neu Lamatuak boe.
30 Leo naak oo, mete ma hambu ketuk bu'i, malole lenak ana natetea fo
ana boso bu'i boe, mita fo ana bisa tao matak neu Lamatuak. Mete ma
ketuk dalen mbena sau-sau, malole lenak ana tao aon leo bali ta leo naak,
mita fo ana bisa tao matak neu Lamatuak. Mete ma hambu ketuk nabe'i
hahasa, malole lenak ana leo-la'o sama leo hatahori ta naena hata-hata,
mita fo ana bisa tao matak neu Lamatuak.
31 Mete ma hambu ketuk pake bua-ba'u numa dae-bafok ia mai, malole
lenak ana tao aon sama leo ta tai-namahena neu dae-bafok ia bua-ba'un,
mita fo ana bisa tao matak neu Lamatuak. Huu dae-bafok ia lole-ladan,
neu ko mopo henin.
32 Au nau fo ei boso kada du'a-du'a dede'ak kara iar. Huu hatahori ta
mana saok naa, ndia ledo-fain lena no'uk ka fo ana tao matak la'e-neu
Lamatuak hihii-nanaun. Huu naa de ana bisa sangga dalak fo naue-osa
tao namahoko Lamatuak dalen.
33-34 Tehuu hatahori fo mana saok ena oo, muste tao matak neu dae-bafok
ia hihii-nanaun boe. Ana nau tao matak la'e-neu Lamatuak hihii-nanaun,
tehuu ana oo muste sangga dalak fo tao namahoko ndia sao inan boe. Naa,
ndia tao nala dudu'an nabingga-ba'e kii-konak kana.

Leo naak oo, inak fo ta naena sao touk bali ma inak fo bei ta sao nita
boe. Ara tao matak la'e-neu Lamatuak hihii-nanaun fo ara bisa lolo-laok
nai dalen nara ma ao-inan nara. Tehuu inak mana saok ena, dalen dadi
nabingga-ba'ek kii-konak kana. Huu ana nae tao matak la'e-neu Lamatuak

hihii-nanaun, tehuu ana oo, muste sangga dalak fo tao namahoko sao toun boe.
35 Au afada dede'ak ia neu ei, fo ei hambu neulaun. Au ta nau fo ikek
nala ei. Au hihiing, ei tao hata fo tetebes, ma tao matak neu Lamatuak
hihii-nanaun, fo ei dudu'am mara ta rabingga-ba'ek.
36 Mete ma touk naena inak fo nae taon dadi neu saon, teun dai ena fo
sao, na, ela sara sao leo. Hata-bali mete ma touk naa ta bisa nakatataka
nala aon. No dalak naa, ara ta tao salak hata-hata. Boso losak ara kada
ratalongga fair rakandoo, boe ma babasan, touk naa tao dede'ak ta ndoos
sara.
37 Tehuu mete ma ana nabe'i nakatataka nala aon, ana hae nakasetik sao
lai-laik. Huu ana bubuluk, ndia nae tao hata. Elan fo ana nakatataka nala
dook ka oo malole boe.
38 Dadi touk mana sao nala inak fo nae taon dadi neu saon, naa malole.
Ma ta mana saok naa, lolen lenak bali.

La'e-neu ina falur

39 Sao inak nakaesa no saon losa mate. Tehuu mete ma saon maten ena,
na, ana bole sao seluk, sadi sao beun naa oo, hatahori fo mana namahere
neu Karistus boe.
40 Tungga au dudu'ang, ina falu naa maua-manalen lenak, mete ma ana
ta sao bali. Au du'a, ia nenori-nefadak numa Manetualain Dula-dalen
manai au dale.

8

La'e-neu nana'ak fo hatahori paken soa-neu songgo-tangguk ena (Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:35, 39; 6:4)

1 Hatematak ia, au ae kokolak la'e-neu mbaa fo hatahorir paken neu
sosonggok. Ita basa ngga bubuluk no'uk ka la'e-neu dede'a kara iar ena.
Mana dadi neu dede'ak ndia, mete ma hatahori bubuluk no'uk ka, ana
bisa koa ao, huu ana du'a nae, ndia malelan lena heni hatahori laen nara.
Malole lenak, ita tasue-laik neu hatahori laen leo. Huu, naa ndia tao nala
basa hatahorir dadi barakai fo bisa rakatataka rala dook ka.
2 Mete ma hambu hatahori tao aon bubuluk ena, naa natudu nae, ndia
malelan bei ta matetu-mandaik.
3 Tehuu mete ma hambu hatahori sue-lai neu Manetualain, na, Lamatuak
nalelan ena. Naa, ndia nenenin lenak.
4 Dadi mete ma hatahori na'a mbaa fo pake ritan neu songgo-tangguk,
ita basa ngga bubuluk tae, buas sosonggok manai dae-bafok ia, ta
Manetualain. Huu ita bubuluk tae, “Hambu kada Manetualain esak ka
ndia tetebes.” Ma “basa buas sosonggok fo hatahorir rakaluku-rakatele
neun, ta raena sosoa-ndandaak hata-hata.”
5 Hambu buas no'uk ka nai lalai ma dae-inak fo hatahorir seseik rae,
‘lamatuak’.
6 Tehuu soa-neu ita, Manetualain kada esak ka.
Ndia naa, ita Aman.
Basa-basan raoka nai Ndia.
Ita tao basa-basan soa-neu Ndia.
Ma ita Lamatuan, kada esak ka.
Ndia, Yesus Karistus.
Manetualain pake Yesus,
neu Ana adu basa-basan.
Ma ita tasoda,
nahuu Yesus ndia fee ita tasoda.
7 Tehuu hambu hatahori ta bubuluk dede'ak kara raa. Ara bei dudu'a
rakandoo la'e-neu buas sosonggok kara, sama leo ara du'a ritak fai

bakahulun. Huu naa de tungga-tungga ara ra'a mbaa fo hatahorir pake
rita neu songgo-tangguk, ara du'a rae, “Nana'ak ia, dadi tunu-hotuk fo
paken neu songgo-tangguk ena. Mete ma au u'a nana'ak ia, au bei neka-
lili ua dede'a manggarauk kara!” Dadi, naa nakalulutu dudu'an nara losa
ara ta bisa dudu'a ndoos bali, nahuu dalen nara ta ratea.
8 Ndia dede'a huun hata? Nana'ak ta bisa nuni no ita teu tasare
Manetualain, hetu? Mete ma ta ta'a, ita ta tamba manggarauk. Mete ma
ta'a, ta tao nala ita dadi teu hatahori malole, hetu?
9 Tehuu besa-besa, ee! Leo mae o maena haak fo tao dede'ak esa, bei
ta bubuluk dede'ak naa dadi malole soa-neu o. Leo hambu toranook esa
hatahori kamaherek dalen ta matea, mete ma ana mete-nita o tao matak
naa, basa de ana nakatunu, na, ta malole!
10 O mesa ngga bubuluk ena, dede'ak naa ta dadi hata-hata. Tehuu
mete ma toranoo hatahori kamaherek fo dalen ta matea, mete-nita o
manggatuuk mu'a nai uma sosonggok, neu ko ana du'a hata? Ana du'a,
ta'a nana'a sosonggok fo ara paken neu songgo-tangguk oo, ta dadi dede'ak
bali soa-neu ndia boe, de ana na'a leo.
11 O malela dede'ak no'uk ka ena. Tehuu mete ma o tao talo naa, o
makalulutu hatahori dalen fo ta matea. Naa te hatahori naa, o toranoo
kamaherem. Karistus oo mate soa-neun boe!
12 Talo ia: mete ma o toranoo dale ta mateam mara, mete-rita o tao
dede'ak esa fo ara du'a rae sala, na, o tao salak fee sara ena. Ma o tao
salak neu Karistus boe.
13 Dadi mete ma au u'a hata fo tao ala au toranoo kamahereng tuda neni
salak neu, malole lenak au hae u'a mbaa matak leo naak. Leo mae losa
doo naa neu oo haen leo boe. Huu au ta nau fo ara tuda reni salak dale
reu.

9

Neu Lamatuak nadenu Ndia hatahorin nara, Ana oo fee sara haak ma koasa boe

1 Boso du'a mae, au ta aena haak fo surak talo ia fee ei. Huu Manetualain
nadenu au fo uu afada ei la'e-neu Ndia. Au oo mete-ita Yesus, ita Lamatuan
boe. Au akaesa uan akandoo, huu naa de ei basa ngga mamahere neu Yesus
numa au ue-osang mai.
2 Leo mae hatahori laen ta simbok au dadi uu Lamatuak nedenun, tehuu
ei bubuluk ena mae, Lamatuak nadenu au fo afada Ndia hara hehelun
soa-neu ei. Mete ma ei nau sangga bukti bali, na, susuri-memete kada ei
nenggetuu-nemberiim mara leo. Huu ei bei makaesa mia ita Lamatuan!
3 Au ae aselu asafali hatahori fo mana soa ndae salak neu au, talo ia:
4 Ei du'a mae, au ua Barnabas ta maena haak fo simbo nana'a-nininuk
numa hatahori fo ai fee nenorik mai, do?
5 Ei du'a mae, ai ta maena haak sao ina Karisten, fo bisa tungga sama-
sama miu maono-malalau nai mamanak laen, do? Naa te Lamatuak
nedenu laen nara, nuni roo sira sao inan nara boe. Lamatuak fadin nara
oo leo naak boe. Petrus mesa kana oo tao talo naa boe!*
6 Do, ei du'a mae, kada au ua Barnabas mesa ngga ndia muste tao ue-osa
sangga doik, mita fo ai bisa masoda fo manori hatahorir?
7 Ei dudu'am naa, oka-huun hata? Mete neu soldadur leo. Ara hae hasa
sira nana'an ma bua-lo'an nara. Mete neu hatahori mana maue-osa nai
osi anggor dale leo. Ta hambu esa ka'in nae, “O ta bole mu'a anggor boan
nara raa!” Mete neu kada mana lolor leo. Ana naena haak fo hee nala
susu numa bibi lombo fo ana lolok mai.

* **9:5** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, ‘Kefas’. Kefas naa, Petrus naden laen.

8 Au ta kokolak talo naa kada tungga au, hatahori dae-bafok biasa mesa
kana dudu'an. Manetualain Hohoro-lalanen oo nafada dede'ak sama boe.
9 Nai ba'i Musa Hohoro-lalanen neni surak nae, “Neu sapi bei roroo hade
fo bingga fe'e hade numa mbulen mai, boso rapa misa bafan fo ana ta bisa
na'a.” Ei du'a mae, Lamatuak nau mbo'i kada sapi mesa kana ndia bisa
na'a, do?✡
10-11 Taa! Ana oo kokolak fo tao matak neu ai boe! Sama leo neni surak
nae, “Hatahori mana dodo'i-dada'u dae, ma hatahori mana bingga hade
de'en numa mbulen mai, neu ara raue-osa, ara oo bubuluk rae, neu ko sira
hambu sira baba'en boe.” Leo naak oo malole mete ma hatahori Karisten
nedenun nara bisa simbo sira baba'en numa sira ue-osan buna-boan mai
boe. Neu ai manori ei dede'ak kara ruma Manetualain Dula-dalen mai, naa
sama leo hatahori mana ue daek esa sele-tande. Dadi, neu ai fee nenorik
basa, na, naa ta hata-hata mete ma ai oo simbo nana'a-nininuk do, hata-
hata numa ei mai boe. Naa, memak nandaa!✡
12 Hatahori laen fo mana ranori ei, raena haak fo simbo nana'ak ma buas
laen numa ei mai, hetu? De mete ma ai, na, talo bee? Ai maena haak lena
heni sara!

Tehuu ei bubuluk ena. Ai ta pake mita ai haak fo makasetik talo naa. Ai
makatataka nai dede'ak mata-matak kara fo boso tao kai-baak soa-neu ei.
Huu no dalak naa, ei hii mamanene Karistus Hara Lii Malolen fo ai tuik
soa-neu ei.
13 Dudu'a sudik kana! Malangga anggamar fo mana raono-lalau
hatahorir rai Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, soda-ladan nara ruma kolete
fo hatahorir renik mai. Ma hatahorir fo mana raono-lalau nai mei tunu-
hotuk, ara bisa ra'a mbaa numa banda fo hatahorir renik mai.✡
14 Leo naak oo, Lamatuak helu ela boe nae, hatahorir fo uen nara ndia
rafada Karistus Hara Lii Malolen, soda-ladan nara bisa ruma sira ue-osan
buna-boan mai. Naa, ndia ndaa.✡

15 Leo mae au aena haak fo leo-la'o sama leo hatahori mana maue-osar,
tehuu au ta hii tao talo naa. Au ta du'a ae, au surak susurak ia fo ei mulai
fee au buas. Doon seli ena, au aono-lalau ei, ma ta oke hata-hata numa
ei mai. Dadi malole lenak au mate, mita fo hatahorir boso dudu'a rae au
mulai hule-kai sudi hata.
16 Leo mae au afada hatahorir akandoo la'e-neu Lamatuak Hara Lii
Malolen, tehuu naa ta dadi neu oka-huun fo au bisa kokolak aloloa bafang.
Au muste afada hatahorir la'e-neu Lamatuak, huu Lamatuak ndia nadenu
au talo naa. Mete ma au ta tao tungga au ueng talo naa, na, au soe naa!
Huu neu ko huku-dokik tuda la'e au.
17 Mete ma au tao ue-osa ia nahuu no kada au hihii-nanau heli-heling,
na, hata fo au hambuk naa, sama leo nggadi fo hatahori mana maue-osa
simbo a leo. Tehuu mete ma au tao ue-osa ia nahuu Lamatuak ndia nadenu
au, naa laen. Ana namahere au fo anea Ndia bua-ba'u mabelin nara.
18 Dadi mete ma talo naa, au seseba-babaeng hata? Au ta parluu simbo
nggadi! Au tui-bengga Lamatuak Hara Lii Malolen, ma ta oke hata-hata.
Naa, ndia tao nala au ameda dai. Ma nemeda daik naa, sama leo au seseba-
babaen. Dadi leo mae au aena haak mata-matak sama leo hatahori uen
tui-bengga Hara Lii Malole naa, tehuu au mesa ngga ta nau pake basa au
haak lala'eng.

19 Au ia, hatahori nekembo'ik fo mana naue-osa tungga au hihiing.
Hatahorir ta raena haak fo raonda au tao ia, do tao naa. Leo mae talo naa,
tehuu au tao aong sama leo ata-dato fo basa hatahorir raena haak raonda

---

✡ **9:9** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:4; 1 Timotius 5:18 ✡ **9:10-11** Roma 15:27 ✡ **9:13** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 18:1 ✡ **9:14** Mateos 10:10; Lukas 10:7

au. No dalak naa, au bisa tulun hatahori no'un lenak, fo ara rakatataka tungga Manetualain.
20 Dadi mete ma au akabua ua hatahori Yahudi, na, au tao aong leo hatahori Yahudi, fo tulu-fali hatahori Yahudir ralela Lamatuak. Mete ma au akabua ua hatahori mana to'u rahere Manetualain Hohoro-lalanen, na, au tao tungga Manetualain Hohoro-lalanen fo au oo bisa tulu-fali sara fo ralela Lamatuak boe, (leo mae au bubuluk ena ae, tao tungga Hohoro-lalanek naa, ta bisa tao nala au malole ua Lamatuak).
21 Mete ma au akabua ua hatahori fo ta mana bubuluk Manetualain Hohoro-lalanen, au dadi sama leo sara fo nuni ua sara reni Lamatuak reu. (Au ta akambo'ik Manetualain Hohoro-lalanen fo Ana nakondan tungga ba'i Musa, tehuu hatematak ia au leo-la'o tungga Karistus Hohoro-lalanen.)✡
22 Soa-neu hatahori fo dalen ta matea, au tao aong sama leo au daleng oo ta matea boe, fo au bisa kokoe sara reni Manetualain reu. Soa-neu basa hatahorir, au tao aong sama leo sara, mita fo talo bee oo au bisa tulun tao asoi-asoda hatahori ketuk boe.
23 Au tao basa dede'ak kara iar, mita fo basa hatahorir bisa ramahere Lamatuak Hara Lii Malolen. No dalak naa, ai bisa hambu baba'ek nai basa hata fo neulauk fo Lamatuak hii feen neu ai.
24 Au fee lololek numa nekesese'uk nelaik mai. Hatahori no'uk ka tungga nelaik, tehuu mana hambu joara kaesan, kada hatahori esak ka. Dadi o muste malaik tao tetebe fo dadi joara soa-neu Lamatuak.
25 Basa hatahorir fo mana tungga nekesese'uk muste tao tebe-tebe nakandoo tungga kada hata fo ndia mesen nenorin, hetu? Ara raue-osa fafandek lima-ein nara talo naa, fo hambu kada solangga joara fo neu ko male-kale henin. Tehuu mete ma ita, na, ita taue-osa fo hambu seseba-babaek mana nakatataka losa doon naa neu.
26 Dadi au ta alaik sadi ndaa. Tehuu au aote tebe-tebe fo alaik ndoo fido-fidok losa too. Mete ma akasasamak au ua mana matutuk, na, au ta tutu anin, tehuu au tutu la'en.
27 Au tao tingga-tingga atetu basa nenori-nefadak ma anori no tebe-tebe fo au bisa akatataka. Huu ta malole, mete ma au afada hatahori laen la'e-neu Manetualain, naa te au mesa ngga lena-langga hohoro-lalanek, boe ma Lamatuak le'a heni au numa nekesese'uk mai.

10

Besa-besa mia buas sosonggok kara!

1 Toranoo susue nggara ein! Ei boso lilii-ndondou heni tutui lele uluk kara, neu ita bei-ba'in nara ruma mamana nees. Manetualain natudu dalak neu basa sara, pake soso'ak mana la'ok nakahuluk nesik matan nara. Ana tada ba'e tasi oe, de noo sara resik naa, losa ara kalua reni tasi serik reu ro sodak.✡
2 Soso'ak naa ma tasi naa, dadi reu lololek esa. Ita bei-ba'in nara ramahere ba'i Musa fo nakalala'ok kasa, de ara tungga soso'ak naa, ma nok bali dudi reni tasi oe dale reu sama-sama roon. Naa, sama leo ita hambu sarani fo natudu nae, ita tamahere neu Karistus, de ita dadi teu Ndia hatahorin ma nenene neu Ndia.
3 Ita bei-ba'in basa sara ra'a nana'ak fo Manetualain Dula-dalen sadia fee sara.✡
4 Ma basa sara rinu oe fo Manetualain Dula-dalen sadia fee sara rinu. Oe fo ara rinuk naa, kalua numa batu mo'ok fo Manetualain Dula-dalen

✡ **9:21** Mateos 22:34-40; Markus 12:28-34; Lukas 10:25-28; 1 Korentus 13:1-8 ✡ **10:1** Kalua numa Masir mai 13:21-22; 14:22-29 ✡ **10:3** Kalua numa Masir mai 16:35

natudu neu sara. Ara bee reu a mesan, na, batu naa hambun memak kana ena. Batu naa, ndia Karistus.✡
5 Tehuu Manetualain ta hii hatahori no'uk kara tatao-nono'in. Neu ara
la'ok ndule mamana nees mana loa naa, na, hambu no'uk ka mate numa
naa. Dadi ara ratoi sira hatahorin nara rai mamanak no'uk ka.✡
6 Basa naar dadi fo fee netuduk, naa fo ita boso hihiik ka tao manggarauk
sama leo sara.✡
7 Boso songgo-tanggu, sama leo sira ketuk. Nai Manetualain Susura
Malalaon neni surak nae, “Hatahori Isra'el iar ranggatuuk ra'a-rinu rame-
rame numa patong sapi ana matan. Basa boe ma ara mulai songgo-
tanggu.”✡
8 Ita boso la'ok sala to hatahori fo ta ita sao toun do ita sao inan. Huu
fai maneuk kara, ara hohongge talo naa, de hambu hatahori 23.000 mate
nai kada faik esa dalen.✡
9 Ita boso soba-soba tao manggarauk mata-matak kara dei, fo sangga
bubuluk tae, Karistus nae hukun ita, do taa. Huu hatahori Isra'el asa ketuk
rae soba Manetualain talo naa, boe ma Ana haitua fee mengge karasok
no'un seli mai kiki rakamate sara.✡
10 Ita oo boso unggu-remu boe. Sira ketuk kada unggu-remu rakandoo,
basa boe ma Manetualain nadenu atan esa numa nusa tetuk do inggu
temak mai, fo nakanisa sara.✡
11 Dede'ak naa la'e-ndaa hatahori Isra'el asa, fo dadi netuduk soa-neu
ita. Ara surak basa sara ena, fo ita bisa tanori ma boso tao tungga sira
sala-singgon nara. Huu dae-bafok fai mate'en deka-deka mai ena.
12 Masanenedak, ee! Hatematak ia, o du'a mae, o bisa makatataka
mahere ena. Tehuu o muste besa-besa, fo boso tuda.
13 Tungga-tungga o mameda hihiik ka tao manggarauk, masaneda te
hatahori laen oo, rameda rita soba-douk leo naak ena boe. O bisa
mamahere neu Manetualain, huu Ana tao natetu hata fo Ana kokolak. Ana
ta fee lelak fo hambu mala soba-douk, lena heni hata fo o bisa makatataka
malan. Tungga-tungga o hambu mala soba-douk talo naa, na, Ana fee dala
sasaik neu o. Ana nau tao o mabe'i makatataka fo o boso tuda.
14 De toranoo susue nggara ein! Mete ma hatahorir rae soba rakasetik ei
fo do'or neu sosonggok kara, na, malai heok numa naa mai leo! Boso bei
maeok bali!
15 Au kokolak mbali ei fo bei madudu'a naruk. Ei mesa ngga muste
timba-tai fo bubuluk hata fo au ae kokolak naa, tetebes.
16 Du'a sudik dede'ak ia: mete ma ita takabua fo ta'a nai Lamatuak mein,
boe ma ha'i tala nggalas naa fo toke makasi neun, basa de ita tinu numa
nggalas naa mai, naa sosoa-ndandaan nae, ita takaesa to Karistus. Neu
Ana mbo'a heni daan fo mate, naa nok bali ita oo, mate tungga boe. Mete
ma ita fifi'i ba'e roti naa, fo ita ta'a, naa sosoa-ndandaan sama, ndia ita
takaesa to Karistus. Dadi neu Ana mate, naa nok bali ita oo mate tungga
boe.✡
17 Ita basa ngga ha'i tala baba'ek numa roti balok esa mai. Dadi basan
mana ha'i baba'ek numa roti esa naa mai, sama leo ita takaesa dadi teu
ao-inak esa, leo mae ita hatahori no'uk ka.
18 Du'a sudik hatahori Isra'el lele uluk kara. Neu ara hala banda nai mei
tunu-hotuk lain fo rakaluku-rakatele neu Manetualain, malangga anggama
mana halak naa, ndia hambu na'a mbaan. Naa sosoa-ndandaan, ara

✡ **10:4** Kalua numa Masir mai 17:6; Susura Rerekek 20:11 ✡ **10:5** Susura Rerekek 14:29-30 ✡ **10:6** Susura Rerekek 11:4 ✡ **10:7** Kalua numa Masir mai 32:6 ✡ **10:8** Susura Rerekek 25:1-18 ✡ **10:9** Susura Rerekek 21:5-6 ✡ **10:10** Susura Rerekek 16:41-49 ✡ **10:16** Mateos 26:27-28; Markus 14:22-24; Lukas 22:19-20

rakaesa ro Manetualain, ma ara oo rakaesa ro hatahori mana neni banda naa, fo taon neu tunu-hotuk boe.✡
19-20 Neu faik hatahori ta mana malela Manetualain nae neni fefeen neu sira bua sosonggon, naa ta naena sosoak hata esa boe na. Huu bua sosonggok naa, kada patong mates a mesan. Tehuu neu hatahori hala banda dadi neu tunu-hotuk fee sira bua sosonggon nara, ara songgo-tanggu neu dula-dale manggarauk kara. Ara ta rakaluku-rakatele neu Manetualain. Dadi au ta nau ei makaesa mia dula-dale manggarauk leo naak.✡
21 Ei mana makaesa mia Lamatuak, nahuu minu numa nggalas manai Lamatuak mein mai, na, ei ta bole miu babalik mia dula-dale manggarauk kara, ma minu numa sira nggalan mai, neu hatahori songgo-tanggu sara. Naa sosoa-ndandaan nae, ei makaesa mia dula-dale manggarauk kara. Leo naak oo ei mi'a nai Lamatuak mein, ei ta bole tungga mi'a nai sira mein boe. Naa sosoa-ndandaan nae, ei makaesa mia dula-dale manggarauk kara! Nggoa bebek kara ein, ee!
22 Ei du'a talo bee? Nau tao ita Lamatuan horo mbala, do? Manggata'ak, naa! Fama te ei du'a mae ei barakain lena heni Ndia, do?✡

Tao basa-basan fo makadedemak Manetualain naden

23 Fama te ei mae, “Au ae tao hata a mesan, bole. Huu, naa au haak.” Tebe! Tehuu masaneda te, ta basa dede'ak kara raa, reni malole soa-neu o. Ma ta basa dede'ak kara bisa tulun tao ratea o dalem.✡
24 Boso kada sangga nanalak soa-neu o ao heli-helim. Malole lenak, sangga nanalak soa-neu hatahori laen boe.
25 Dadi talo ia: mete ma hasa mbaa nai pasar, na, mu'a leo. Hae matane bali, “Ia mbaa sosonggok, do?” Do, du'a mae, “Au bole u'a mbaa ia, do taa?”
26 Huu nai Manetualain Susura Malalaon neni surak nae, “Dae-bafok no basa oe-isin lala'en, ita Lamatuan enan.”✡
27 Mete ma hambu hatahori bei ta namahere neu Manetualain nae, “Mai mu'a nai uma!” Mete ma ei mae miu, na, miu leo, ma mi'a basa hata fo ara fee ei. Hae matane mae, “Au bole u'a ia, do taa?”
28 (Tehuu mete ma hambu hatahori mai nakukutuk nae, “Boso mu'a ia, te ia mbaa sosonggok,” malole lenak o hae mu'a. O muste tao matak neu hatahori fo mana mai nafada naa, huu ana du'a nae, o mu'a, na, naa sala.
29 Dudu'a matalolole tungga hatahori naa dudu'an, fo ta bole mu'a. Boso du'a kada malole soa-neu o ao heli-helim.)
Naa te au bole tao tungga au hihiing. Tehuu mete ma hatahori laen tao dede'ak esa, ma ana du'a ta malole, na, hata de au oo ta hambu lelak fo tao tungga au hihiing boe, nahuu kada dede'ak naa ta malole soa-neu hatahori naa?
30 Mete ma au oke makasi neu Manetualain, de au u'a, na, hata de hatahorir kokolak rakatutudak au?
31 Dadi ei mae mi'a do, minu do, tao hata a mesan, na, tao basa-basan fo ei matudu Manetualain nade malolen.
32 Boso makasususak hatahori Yahudir, do, hatahori ta Yahudir, do, Manetualain hatahori kamaheren nara.
33 Tao sama leo au ia. Huu au soba-soba tao amahoko basa sara, nai basa dede'ak kara. Au ta kada soba tao hata fo malole soa-neu au mesa ngga. Tehuu au soba tao hata fo malole soa-neu basa sara fo ara oo hambu masoi-masodak boe.

✡ **10:18** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 7:6 ✡ **10:19-20** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:17 ✡ **10:22** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:21 ✡ **10:23** 1 Korentus 6:12 ✡ **10:26** Sosoda Kokoa-kikiok kara 24:1

11

1 Ei ha'i netuduk numa au mai, ma tao tungga au leleo-lala'ong. Huu au
ha'i netuduk numa Karistus mai, ma tao tunggan.✡

Mete ma tao ibadat, na, touk ma inak muste matudu hada-horomatak tungga dala-hadak si'en

2 Au koa ei nahuu talo bee oo, ei masaneda neu au taa-taa boe. Ma basa
dede'ak fo au anorik soa-neu ei, ei bei tao tunggan. Lolen sudi selik kana!
3 Tehuu hambu dede'ak esa fo au nau fee nesenedak neu ei talo ia: boso
lilii-ndondou ei dadadin numa bee mai. Touk kamaherek esa-esak naoka
nai Karistus fo dadi neu ndia malanggan. Inak dadadin numa touk mai.
Ma Karistus numa Manetualain mai.*
4 Touk boso mboti langgan neu ana hule-haradoi, do, neu ana nafada
Lamatuak hara hehelun. Huu, naa sama leo ana nakamamaek Karistus,
nahuu ana ta fee hada-horomatak tungga ita si'en.
5 Tehuu inak muste mboti langgan neu ana hule-haradoi, do, neu ana
nafada Lamatuak hara hehelun. Huu mete ma taa, na, naa sama leo ana
nakamamaek ndia saon, nahuu ana ta fee hada-horomatak sama leo ita
si'en. Ma ana oo nakamamaek ndia ao heli-helin, sama leo mete ma inak
nggeu namboli langgan boe.
6 Mete ma hambu inak ta nau mboti langgan fo dadi tanda nae, ana ta
fee hada-horomatak neu saon, na, malole lenak ana nggute keke'u ndia
langga bulun. Tehuu mete ma nameda langga mbolin naa nakamamaek
kana, malole lenak ana mboti langgan leo.
7 Soba du'a sudik kana talo ia: touk hae mboti langgan, huu Manetualain
adu touk tungga Ndia mata-aon. Huu naa de touk dadi buna-boak fo
natudu Manetualain ta neni babanggan. Ma inak oo dadi buna-boak fo
natudu touk ta hoho'an boe.✡
8 Neu Manetualain adu dae-bafok ia, Ana ta adu touk numa inak mai.
Tehuu Ana adu inak numa touk mai.
9 Ma Ana ta adu touk fee inak. Tehuu Ana adu inak fee touk.✡
10 Dadi malole lenak inak mboti langgan, fo hatahori bubuluk rae, ana
pake ndia haak fo hule-haradoi ma nafada Lamatuak hara hehelun, tungga
ndoon. Ata numa nusa tetuk do inggu temak mai oo bubuluk talo naa boe.
11 Tehuu mete ma ara rakaesa ro Lamatuak, inak ma touk ta rambariik
mesa kasa.
12 Makasososan, Manetualain adu inak numa touk mai. Tehuu basa naa,
inak bonggi nala touk. Ma Manetualain ndia adu fo basa-basan dadi.
13 Ei du'a sudik kana! Mete ma inak hule-haradoi neu Manetualain, ma
ta mboti langgan, na, tungga ei, naa malole, do taa?
14 Tungga ei hadam nai kota Korentus, mete ma touk langga bulun
manaru, naa nakamamaek kana, do?
15 Tehuu mete ma inak langga bulun manaru, naa lolen sudi selik kana,
hetu? Lamatuak feen langga bulu naruk fo mboti nala langgan. Naa, ndia
ndaa.
16 Tehuu mete ma hambu ketuk rareresi rakandoo la'e-neu dede'ak ia,
masanenedak te ia ndia dadi neu ai si'em ena numa ai fo dadi malanggan
ma numa saranik kara mai.

Boso tao mata-matak mete ma mi'a nai Lamatuak mein

✡ **11:1** 1 Korentus 4:16; Felipi 3:17 * **11:3** Hatahori Yunani mana malela dede'ak kara rae, *kefale* "langgak" sosoa-ndandaan nae, 1) ao-inak langgan, ma 2) dadadin, okan (huun). Tehuu nai dede'a Yunani, *kefale* sosoa-ndandaan, ta "hatahori mana parenda". ✡ **11:7** Tutui Makasososak 1:26-27 ✡ **11:9** Tutui Makasososak 2:18-19

17 Hatematak ia, au ae kokolak dede'ak esa bali. Nai dede'ak ia, au ta
bisa koa ei. Neu ei bei makabua, ei ta tao tungga hata fo ndoos, tehuu ei
boe mamue-anggik bali.
18 Makasososan, au amanene rae, neu ei makabua tao ibadat, ei
mabingga-ba'ek. Numa au amanene tutuik la'e-neu ei nebingga-ba'em naa
mai, neu ko hambu dede'ak ketuk tetebes.
19 (Memak, huu no ei tao esa-esak nekebubuan do nekebonggo-bonggon
naa, neu ko neni nitak see ndia tebe-tebe namanene neu ita Lamatuan ma
see ndia ta nau nenene neun.)
20 Neu ei hatahori saranik makabua fo mi'a nai Lamatuak mein, ei muste
masaneda neu Lamatuak Yesus. Naa, ndia ndaa. Tehuu ei ta tao talo naa.
21 Buktin, ndia neu ei manggatuuk mi'a, hambu ketuk ta rahani hatahori
laen, hambu ketuk ra'a no bare-na'on ma hambu laen bali, rinu mafuk.
Losa hatahori laen ta hambu baba'ek, de ara ndoe.
22 Talo bee ia!? Ei ta maena uma heli-helik fo mi'a-minu nai naa, do?
Do, ei mae makalulutu Manetualain hatahori saranin nade malolen? Do,
ei nau makamamaek hatahori mana to'a taak kara? Ei nau au kokolak talo
bee? Ei nau au koa ei nai dede'ak ia, do? Boso mamahena!

Roti ma oe anggor dadi tanda fo tao ita tasaneda neu Yesus mamaten (Mateos 26:26-29; Markus 14:22-25; Lukas 22:14-20)

23 Lamatuak Yesus mesa kana ndia nafada memak dede'ak ia neu au, ma
au loo liman bali neu ei. Nae, neu hatahorir rahehere rala fo rae tao risa
Ndia, le'odaen naa Ana ha'i nala roti balok esa.
24 De Ana hule-haradoi noke makasi neu Manetualain. Boe ma nafada
ana nunin nara nae, “Mi'a roti ia. Ia Au ao-mbaang. Neu ko ara rakalulutu
Au ao-mbaang fee ei. Dadi ei muste mi'a roti ia fo masaneda neu Au.”
25 Neu ara ra'a basa ena, Ana oo tao sama neu nggalas oe anggor boe
nae, “Oe anggor ia, sosoa-ndandaan ndia: Manetualain nau ndara fangga
hehelu-bartaa beuk no ei. Ma Au muste mbo'a heni Au daang losa Au
mate dei, dei fo hehelu-bartaak naa bisa dadi. De tungga-tungga ei minu
oe anggor talo ia, na, ei muste masaneda neu Au mamateng.”✡
26 Tungga-tungga ei manggatuuk mi'a roti talo ia, ma minu numa nggalas
talo ia, losa Lamatuak fali mai, naa sama leo ei tui seluk la'e-neu Ndia
mamaten.

Mete ma o dalem ta ndoos, na, boso manggatuuk mu'a nai Lamatuak mein

27 Huu naa de, mete ma hambu hatahori na'a roti naa, ma ninu numa
nggalas naa mai, fo nasaneda neu ita Lamatuan, tehuu dalen ta ndoos, neu
ko Manetualain fee hukun neun. Roti ma oe anggor naa, ndia Lamatuak
Yesus ao-mbaan ma daan. Dadi mete ma hatahori dalen ta ndoos, na, ta
nandaa ana na'a-ninu nai naa, huu naa kada nakadadaek Lamatuak Yesus.
28 Malole lenak, hatahori esa-esak parisa ndia dale heli-helin dei. Basa,
mete ma namahere tebe-tebe ndia dalen ndoos, dei fo ana bisa na'a roti
naa, ma ninu oe anggor naa.
29 Tehuu hambu hatahorir ra'a ma rinu ro dalen nara ta neulauk. Huu
ara du'a rae, “Yesus mamaten naa, ta naena sosoa-ndandaak hata esa boe
na. Yesus ao-mbaan ta naena sosoa-ndandaak soa-neu au.” Hatahori leo
naak kara, mesa kasa lemba-rasaa sosoen, nahuu neu ko ara hambu huku-
dokik.
30 Huu naa de, nai ei taladam mara naa, hambu ketuk mana sota-na'uk
kara, hambu ketuk kamahedik kara, ma hambu ketuk fo mates sara ena.

✡ **11:25** Kalua numa Masir mai 24:6-8; Yermia 31:31-34

31 Tehuu mete ma ita parisa tatalolole ita dalen dei, huku-dokik ta la'e
nala ita talo naa.
32 Mete ma ita Lamatuan hukun ita, Ana tao talo naa, fo nanori ita tungga
dalak fo ndoos. Ana ta nau huku-dokik la'e ita, ma neu ko takalulutu sama-
sama to basa hatahorir marai dae-bafok ia.
33 Dadi toranoo susue nggara ein! Mete ma ei makabua fo mi'a nai
Lamatuak mein, na, esa muste nahani esa.
34 Mete ma hambu ketuk ndoe ralan seli, na, malole lenak ra'a rala faa
nai uma dei. Basa dei fo, mete ma ei makabua sama-sama, na, huku-dokik
boso la'e nala ei.
La'e-neu dede'ak laen nara fo ei matanek naa, neu ko au uni naa neti,
dei fo au koladun.

12

Manetualain Dula-dalen fee koasa neu ita fo tao ues mata-matak

1 Toranoo susue nggara ein! Au nau fo ei malela la'e-neu koasa naa ma
babanggi-baba'ek fo Lamatuak Dula-dalen feen fo ita pake.
2 Ei bubuluk ena mae, neu ei bei ta dadi Lamatuak hatahorin nara, ei
kada songgo-tanggu buas hara taak. Ei tungga no poke-mbakek neu sara.
3 Huu naa de au nau fo ei malela mae, ta bisa dadi hambu hatahori fo
mana nakaesa no Manetualain Dula-dale Malalaon nae, “Neketook neu
Yesus naa!” Ma ta bisa dadi hambu hatahori fo ta mana nakaesa no
Manetualain Dula-dale Malalaon nae, “Yesus naa, au Lamatuang fo naena
haak parenda au!”
4 Manetualain Dula-dalen fee hatahori esa-esak no ndia babanggi-
baba'en fo ara rakalala'ok sira esa-esak uen. Tehuu basa babanggi-baba'ek
kara ruma Dula-dalek esa mai.
5 Hatahorir hambu babanggi-baba'e mata-matak kara fo raono-lalau
hatahorir, tehuu basa sara ramanene numa kada Lamatuak esak ka mai.
6 Hatahori hambu ues mata-matak kara fo rakalala'ok Lamatuak ue-osan,
tehuu kada Manetualain ndia tulun asa fo rakalala'ok basa ues sara raa
lala'en.
7 Manetualain natudu Ndia Dula-dalen neu hatahori esa-esak leleo-
lala'on no dalak mana fe'ek kara. De basa sara raua-ranale sama-sama
fo esa bisa tulu-fali esa.
8 Ana fee babanggi-baba'ek numa Ndia Dula-dalen koasan mai neu
Ndia hatahorin nara. Ketuk simbo koasa dudu'a naruk fo bisa ralela
fee nenori-nefada mandaak tungga Lamatuak hihii-nanaun. Ketuk simbo
koasa malelak no mandaik fo nafada la'e-neu Lamatuak fo ara ralela no
ledo-ledo.
9 Ketuk bali simbo koasa nemeheherek matea neu Manetualain, nahuu
ara rakaesa ratalolole ro Ndia Dula-dalen. Ketuk bali simbo koasa fo tao
rahai hatahori kamahedik.
10 Ketuk bali simbo koasa tao tanda heran mata-matak kara fo ratudu
Manetualain ta neni babanggan. Ketuk bali simbo koasa rambarani
kokolak fo rafada Lamatuak hara hehelun no matetu-mandaik neu Ndia
hatahorin nara. Ketuk bali simbo koasa dudu'a-a'afi neulauk fo bubuluk
dula-dalek bee ndia numa Manetualain mai ma bee ndia taa. Ketuk bali
simbo koasa de'a-de'a kola-kola fo bisa kokolak pake dede'ak mata-matak
kara tungga Dula-dalek hihiin. Ketuk bali simbo koasa fo bisa rafada
dede'ak kara raa sosoa-ndandaan hata.
11 Tehuu kada Dula-dalek esa ndia taon fo basa sara bisa tao ues sara
raa. Ana fee hatahori esa-esak fo ara rabe'i raue-osa tungga Dula-dalek
hihii-nanaun.✡

✡ **12:11** Roma 12:6-8

Ao-inak esa no ndia baba'en mata-matak

12 Au nau akasasamak hatahori fo mana hambu babanggi-baba'ek kara
raa no hatahori ao-inak esa. Ao-inak naa, naena baba'en mata-matak kara.
Tehuu baba'ek mata-matak kara raa, rakaesa dadi neu ao-inak esak ka.✡
Naa, sama leo Karistus hatahorin nara.
13 Kada Dula-dalek esa ndia nakaesa ita basa ngga. Huu naa de,
neu ita hambu sarani, ita dadi sama leo hatahori nusak esa. Leo
mae ita hatahori Yahudir, do hatahori ta Yahudir, ata-dato, do hatahori
nekembo'ik, Manetualain fee ita basa ngga Dula-dalek esak ka. Naa, sama
leo ita basa ngga tinu oe mana neni masodak, numa oe matak esak ka mai.
14 Memak ao-inak ta numa kada baba'ek esak ka mai. Ndia naa, dadi
numa baba'ek no'uk ka mai.
15 Leo o eim nae, “Au ia, ta limak. Dadi au ta dadi baba'ek numa o ao-
inam mai.” Leo mae ana kokolak talo naa, tehuu ndia bei baba'ek numa
o ao-inam mai. Tebe, hetu?
16 Mete ma o ndi'i doom nae, “Au ia, ta mata boak. Dadi au ta dadi
baba'ek numa o ao-inam mai.” Leo mae ana kokolak talo naa, tehuu ndia
bei baba'ek numa o ao-inam mai.
17 Dudu'a dei! Mete ma o ao-inam dadi kada mata boak esak ka, talo bee
de o bisa mamanene? Mete ma o ao-inam dadi kada ndi'i dook esak ka,
talo bee de o bisa hae mala book?
18 Tehuu ei bubuluk ena, Manetualain tao nala ita sama leo ao-inak esa,
ma Ana koladu baba'ek mata-matak tungga Ndia hihiin.
19 Mete ma ita ao-inan dadi neu kada baba'ek esa, na, naden ta ‘ao-inak’
ena bali, hetu?
20 Tehuu ndondoon ndia, ita ao-inan baba'en mata-matak. Naa, ndia
taon dadi neu ao-ina katemak esa.
21 Hatahori mata boan ta bisa nakaloloek hatahori naa liman nae, “Au
ta to'a o!” Ma hatahori langgan ta bisa nafada hatahori naa ein nae, “Au
ta to'a o!”
22 Ndondoon ndia, hambu ao-inak baba'en fo ita du'a tae ta barakaik ma
nenenin taa, tehuu ita bei to'a sara.
23 Hambu baba'ek fo ita du'a tae sosoan kada ba'u anak ka, tehuu ita bei
takaboi tatalolole sara. Ma hambu baba'ek fo ita mae tatudu sara, de ita
tatana tatalolole sara.
24 Tehuu mete ma baba'ek fo ta tao nakamamaek ita, ita ta tao hata-hata
mbali sara.
Manetualain nakabubua nala basa baba'ek kara fo taon dadi ao-inak esa.
De Ana heti fo baba'ek bee ita du'a tae nenenin taa, ita oo takaboi tatalolole
sara boe,
25 huu Ana ta hii ita ao-inan neni bingga-ba'ek. Ana nau fo basa baba'ek,
esa susuri-memete esa.
26 Mete ma baba'ek esa hambu susa-sonak, na, basa sara oo rameda boe.
Mete ma esa simbo hada-horomatak, na, basa sara oo ramahoko tungga
boe.
27 Soa-neu ei oo leo naak boe. Huu ei sama leo Karistus ao-inan
katematuan. Hatahori kamaherek esa-esak dadi sama leo baba'ek esa
numa Karistus ao-inan mai.
28 Nai hatahori kamaherek kara taladan, Manetualain fee koasa fo tao
ues mata-matak kara.
Kaesan, Ana nadenu hatahori ketuk reu rafada Ndia hara hehelun.
Kaduan, Ana pake hatahori ketuk dadi reu Ndia mana to'u dede'an.
Katelun, Ana tao hatahori ketuk ralela ranori hatahorir la'e-neu Ndia.
Ma Ana fee koasa neu hatahori ketuk fo bisa tao tanda heran mata-
matak kara fo ratudu Ndia ta neni babanggan.

✡ **12:12** Roma 12:4-5

Ketuk bali hambu koasa fo rahai hatahori kamahedik.
Ketuk bali hambu babanggi-baba'ek fo tulu-fali hatahorir.
Ketuk bali hambu babanggi-baba'ek fo bisa koladu hatahorir fo raue-
osa sama-sama no malole.
Ma Ana fee koasa neu hatahori ketuk bali fo ara bisa kokolak pake
dede'ak mata-matak kara.✡
29 Ei dudu'am talo bee? Manetualain nadenu basa hatahorir fo la'ok reu
tui-bengga Ndia hara hehelun, do? Taa. Ana tao basa hatahorir dadi reu
Ndia mana to'u dede'an, do? Taa. Ana tao basa hatahorir ralela ranori,
do? Taa. Ana fee koasa neu basa hatahorir fo bisa tao tanda heran, do?
Taa.
30 Ana fee koasa neu basa hatahorir fo rahai hatahori kamahedik, do?
Taa. Ana tao basa hatahorir bisa kokolak pake dede'ak mata-matak kara,
do? Taa. Ana tao basa hatahorir bisa rafada dede'ak kara raa sosoa-
ndandaan, do? Taa.
31 Ei muste mahani a ma nau simbok fo pake babanggi-baba'ek fo
nanalan lenak soa-neu hatahori no'uk kara.
Leo mae talo naa, tehuu au bei nau atudu soa-neu ei eno-dalak neulaun
lenak.

13

Susue-lalaik tetebes
1 Leo au bisa kokolak pake basa dede'ak mata-matak kara, hatahori dae-
bafok dede'an do, Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai
dede'an do, tehuu au ta aena susue-lalaik faa boe na, ndia nanalan hata?
Au kokolang naa, kada rouk, sama leo meko fo kada nalii dolo-dolo, do
darom fo nalii nduka-nduka a mesan.
2 Leo au aena babanggi-baba'ek ambarani kokolak fo afada Lamatuak
hara hehelun no matetu-mandaik neu Ndia hatahorin, ma au bubuluk basa
hata fo bei nemeninok, ma au alela basa hata fo hatahori malelak kara
bubuluk, do mete ma au nemehereng neu Lamatuak matea, losa au bisa
lali heni letek kara, tehuu au ta aena susue-lalaik faa boe na, ndia sosoan
hata? Au tataong naa, ta naena sosoak hata-hata.✡
3 Mete ma au se'o heni basa au hata-hetong, boe ma ba'e heni basa doin
nara fo ahao hatahori mana to'a taak kara, do loo lima au ao-mbaang dadi
neu tunu-hotuk,* tehuu au ta aena susue-lalaik faa boe na, ndia sosoan
hata? Au oo ta bisa akadedemak aong boe. Naa kada hie-hie a mesan!
Nanalan taa.
4 Huu susue-lalaik naa, neulauk.
Susue-lalaik naa, dale naruk ta mana namanasa lai-laik.
Susue-lalaik naa, ta mana horo mbalak.
Susue-lalaik naa, ta mana nakadedema aok.
Susue-lalaik naa, ta mana koa aok.
5 Susue-lalaik naa, banggana'uk taa-taa.
Susue-lalaik naa, ta nau mesa kana senggi.
Susue-lalaik naa, ta namanasa ra'u-ra'u.
Susue-lalaik naa, ta nambeda dalek.
6 Susue-lalaik naa, namahoko no hata fo ndoos,
ma ta hii hata fo mbeu seserik.
7 Susue-lalaik naa, nabe'i lenggu-barak.
Susue-lalaik naa, namahere nakandoo.
Susue-lalaik naa, namahena nakandoo.

✡ **12:28** Epesus 4:11 ✡ **13:2** Mateos 17:20; 21:21; Markus 11:23 * **13:3** Hambu susura dede'a Yunani ketuk surak tamba rae, “loo lima au ao-mbaang fo dadi tunu-hotu fo neni hotuk”.

Susue-lalaik naa, nakatataka nakandoo.
8 Susue-lalaik naa, ta nalela hahaek.
Tehuu hata fo Manetualain mana to'u dede'an nara rafada naa, doo-doo te ta parluu ena bali. Mete ma hatahori kokolak pake dede'ak mata-matak kara, doo-doo boe te ta parluu ena bali. Mete ma hata fo hatahori malelak kara bubuluk, doo-doo te ta hambu sosoan bali.
9 Hatematak ia, ita talela kada ba'u anak ka. Mete ma ita dadi teu Manetualain mana to'u dede'an, ita tafada kada hata fo bei ta matetu-mandaik.
10 Tehuu losa fain, neu ko basa-basan dadi matetu-mandaik. Faik naa, basa hata fo ta matetu-mandaik oo, ta raena sosoan bali boe.
11 Ha'i netuduk talo ia: neu au bei kadi'i ana, au kokolak sama leo kakana anar rasi'e kokolak. Au oo dudu'a sama leo kakana ana rasi'e dudu'ak boe. Tehuu hatematak ia, au amo'o ena. Huu naa de au hihiru-heheong ta sama leo kakana ana bali.
12 Netuduk laen bali: hatematak ia, ita bisa mete-tita faa, tehuu bei ta manggaledok sama leo mete pake titiro makalulutuk. Tehuu doo-doo, neu ko basa-basan dadi manggaledok. Ita mete-tita sama leo hambun tetar nai ita idu-matan. Hatematak ia, au alela kada ba'u anak. Tehuu doo-doo, neu ko au bisa alela basa-basan, sama leo Manetualain nalela basa-basan la'e-neu au aong.
13 Dadi hatematak ia, hambu dede'ak telu ndia ita muste tao tunggan takandoo. Ndia:
ita muste tamahere takandoo neu Lamatuak;
ita muste tamahena takandoo tae, neu ko Ana koladu basa-basan dadi malole;
ma ita muste tasue-lai takandoo.
Numa dede'a kateluk kara iar mai, *susue-lalaik*, ndia nenenin lenak. Huu susue-lalaik ndia lolen lena heni basa-basan.

14

Manetualain Dula-dalen fee hatahorin nara, esa-esak no ndia uen

1 Maote tebe-tebe fo masue-laik nai basa dede'ak kara. Ta hambu dede'ak laen nenenin lenak bali. Ma sangga dalak fo Manetualain Dula-dalen fee ei koasa ma babanggi-baba'ek fo ei bisa tao hata fo neulauk kara. Ma lolen ndia, mete ma ei hambu babanggi-baba'ek fo mafada Manetualain hara hehelun.
2 Mete ma hatahori hambu babanggi-baba'ek numa Manetualain Dula-dalen koasan mai fo bisa kokolak pake dede'ak laen, de nafada dede'ak bei ta manggaledok. Ana ta kokolak no hatahori laen, tehuu ana kokolak no kada Manetualain mesa kana. Ta hambu hatahorir fo mana rakabua rai naa, ndia ralela hatahori naa kokolan.
3 Tehuu mete ma hatahori naena babanggi-baba'ek fo nafada Manetualain hara hehelun naa, na, ana fee hara heheluk neu basa hatahorir marai naar. Ana fofo'a hatahorir nemeheheren nara reu Manetualain, natetea dalen nara, ma kokoe-nanasi hatahori mana susa-sonak kara.
4 Hatahori fo mana kokolak pake dede'ak laen, ana natetea kada ndia ao heli-helin. Tehuu hatahori fo mana kokolak nafada Manetualain hara hehelun naa, ana natetea basa hatahorir fo mana rakabuak, fo saranik katematuan boe ratea lenak bali.
5 Au hihiing fo ei basa ngga bisa kokolak pake dede'ak laen. Tehuu au hihiing lenak fo ei bisa kokolak mafada Manetualain hara hehelun. Huu hatahori fo mana kokolak nafada Manetualain hara hehelun naa, sosoan lenak numa hatahori fo kada kokolak pake dede'ak laen mai. Mete ma kokolak pake dede'ak laen, naa oo malole boe, sadi hambu hatahori mana

bisa nafada dede'ak naa sosoa-ndandaan. No dalak naa, hara heheluk naa bisa tao natetea lenak basa hatahorir marai saranik dale, fo ara bisa ralela.
6 Toranoo susue nggara ein! Dudu'a sudik dede'ak ia. Leo au mai nai ei, boe ma au kokolak pake dede'ak fo ei ta malela sana, na, ei hambu nanalan hata? Ta hambu, hetu? Tehuu mete ma au kokolak soa-neu ei, malole lenak mete ma au afada Manetualain hihii-nanaun. Malole lenak au buka dede'ak fo fai bakahulun bei ta manggaledok. Malole lenak au tulun ei fo bubuluk dede'ak no neulaun lenak bali. Malole lenak au fee nesenedak la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan. Malole lenak au anori ei. Naa, dei fo naena sosoak soa-neu ei, hetu?
7 Leo naak oo no bua kaliik kara boe. Sira ta horis, tehuu ara tao liik mata-matak kara. Pake suling do, sasandu do, nggitar do, mete ma ndia not ta nggatin, neu ko hatahori ta bisa bubuluk ana nakaminak sosodak bee, hetu?
8 Mete ma to'ik liin ta nambaree, talo bee fo soldadur bisa bubuluk ana fee tanda fo rahehere reu ratati? Ta bisa, hetu?
9 Leo naak oo soa-neu ei boe. Mete ma ei kokolak pake dede'ak laen do pake dede'ak fo hatahori ta bisa ralela no manggaledok, naa sama leo kada ei kokolak mia anin. Kada hie-hie a mesan, huu hatahorir ta bisa humu rala o dede'a-kokolam sosoa-ndandaan!
10 Hambu dede'ak mata-matak no'uk ka nai dae-bafok ia. Dede'ak esa-esak no ndia sosoa-ndandaa heli-helin.
11 Tehuu mete ma au ta bubuluk hatahori laen dede'an, naa ta naena sosoa-ndandaak hata-hata soa-neu au. Au ta alela sira, ma sira oo ta ralela au boe. Ai esa no esa, dadi neu hatahori fe'ek.
12 Leo naak oo neu ei boe. Ei nau hambu koasa ma babanggi-baba'ek numa Manetualain mai. Naa malole. Tehuu lolen lenak, ei maote tebe-tebe fo hambu koasa ma babanggi-baba'ek fo ei bisa paken tulu-fali tao matetea hatahori kamaherek no'uk kara!
13 Dadi hatahori fo mana kokolak pake dede'ak laen, malole lenak ana hule-haradoi noke fo Manetualain oo feen babanggi-baba'ek, mita fo bisa nafada dede'ak laen naa sosoa-ndandaan boe.
14 Mete ma au hule-haradoi pake dede'ak laen, au hule-haradoi pake au daleng, tehuu au ta alela au kokolak hata.
15 Dadi lolen ndia, au tao talo bee? Au pake dua sara, tehuu esa-esak no ndia fain. Au nau hule-haradoi pake dede'ak laen fo Manetualain Dula-dalen feen nai au daleng. Ma au oo nau hule-haradoi pake dede'a de'ek fo au alelan boe. Au nau soda sosodak kokoa-kikiok neu Manetualain pake dede'ak laen fo Manetualain Dula-dalen feen nai au daleng. Ma au oo bisa soda pake dede'a de'ek fo au alelan boe.
16 Mete ma o so'uk kokoa-kikiok no tebe-tebe neu Manetualain pake dede'ak laen, ma hambu hatahori numa naa, tehuu ta nalela dede'ak kara raa, talo bee fo ana bisa dalek esa no o? Neu o moke makasi neu Manetualain pake dede'ak laen, talo bee de ana bisa nakaheik neu o nae, “Tebe, naa!” Ta bisa, hetu? Huu ana ta nalela o dede'a-kokolam naa sosoa-ndandaan.
17 O moke makasi neu Lamatuak talo naa oo bisa a mesan boe, tehuu naa ta tao natea hatahori laen dalen.
18 Au oke makasi neu Manetualain, nahuu Ana tao nala au bisa kokolak pake dede'ak laen lena heni numa ei basa ngga mai.
19 Tehuu mete ma hatahori kamaherek rakabua, malole lenak au kokolak do anori sara pake kada dede'a de'e keke'uk limak ka, fo ara bisa ralela, lena heni au kokolak do anori sara pake dede'a de'ek rifu-rifuk kara numa dede'ak laen mai, fo ara ta ralela sara.

20 Toranoo susue nggara ein! Mete ma ei nau soba malela dede'ak, na,
ei muste manori dudu'a sama leo hatahori manggalalasin. Boso dudu'a
sama leo kakana anar! Tehuu no dede'a manggarauk, ei muste sama leo
kakana anar, ta mana bubuluk tao dede'a manggarauk kara, huu dalen
nara lolo-laok.
21 Nai Manetualain Susura Malalaon neni surak nae:
“Ita Lamatuan kokolak nae,
‘Au nau pake hatahori mana kokolak pake dede'ak laen nara,
fo Au kokolak fee hatahori nusak Isra'el iar.
Tehuu leo mae Au kokolak talo bee oo,
ara ta nau nenene Au boe.’ ”✡
22 Dadi ei mete-mita, mete ma hatahori kokolak pake dede'ak laen, naa
dadi tanda soa-neu hatahorir bei ta ramahere neu Manetualain fo ara
mete-rita Ndia koasan. Naa, ta tulun hatahorir fo mana ramahere neu
Manetualain ena. Tehuu mete ma hatahori kokolak nafada Manetualain
hara hehelun, naa tulun hatahori fo mana namahere neu Manetualain ena.
Naa, ta tulun hatahori fo bei ta namahere neu Ndia.
23 Leo ei basa ngga makabubua, boe ma ei basa ngga kokolak pake
esa-esak dede'an, basa de hambu hatahorir ta ramahere do hatahori ta
bubuluk dede'ak kara iar, maso rai ei taladam, neu ko ara dudu'a rae leo
bee? Neu ko ara rae, “Hatahorir marai iar, ramulu ia ena, ee!”
24 Ma leo ei basa ngga makokola aok mafada Manetualain hara hehelun,
boe ma hambu hatahori ta kamaherek, do hatahori ta mana nalela dede'ak
kara iar, maso nai ei taladam. Neu ko hatahori naa nau nenene hata fo ei
kokolak. Dadi hata fo ei kokolak naa, natudu ndia sala-singgon nara, losa
ana nau parisa no lutuk ndia leleo-lala'o heli-helin.
25 Boe ma basa dede'a manggarauk fo ana nafunin nai ndia dalen, neu
ko neni bukak, fo basa hatahorir bubuluk. Basa boe ma hatahori naa neu
ko sendek luu-langgan fo nakaluku-nakatele neu Manetualain nae, “Awii!
Manggaledok ena, Manetualain nai ei taladam!”

Basa hata fo ita taok, na, taon tungga ndoon. Boso mamue-anggik

26 Dadi toranoo susue nggara ein! Mete ma ei makabua, hatahori esa-
esak no ndia babanggi-baba'en. Hambu mana soda sosoda kokoa-kikiok
neu Manetualain. Hambu mana manori hatahori la'e-neu Manetualain.
Hambu mana mafada dede'ak numa Manetualain mai, fo bakahulun bei
nefunik. Hambu mana kokolak pake dede'ak laen. Ma hambu mana bisa
nafada dede'ak laen naa sosoa-ndandaan. Basa dede'ak bebeik kara raa,
ara muste tao sara fo ratetea hatahori laen nara nemeheheren.
27 Mete ma hambu mana hii kokolak pake dede'ak laen, naa malole.
Tehuu elan fo kada hatahori dua do telu, dai ena. Hae no'u-no'u. Esa
kokolak basa, dei fo esa kokolak bali. Ma muste hambu hatahori mana
bisa nafada sira dede'an sosoa-ndandaan.
28 Leo mete ma ta hambu hatahori fo mana bisa nafada dede'ak naa
sosoa-ndandaan, na, hae kokolak pake dede'ak laen nai hatahori no'uk
kara matan. Naa fo ara kokolak talo naa nai kada sira mesa kasa dalen.
Ara oo bisa kokolak ro Manetualain talo naa boe.
29 Mete ma ei makabua, elan fo kada hatahori dua do telu, ndia rafada
Manetualain hara hehelun. Laen nara muste timba-tai ratalolole sira
kokolan naa.
30 Tehuu leo Manetualain buka fee nelelak neu dede'ak esa fo bakahulun
bei ta manggaledok, soa-neu hatahori esa fo nanggatuuk nenene numa
naa, na, hatahori naa muste nafada hara heheluk naa, neu basa hatahorir
maruma naa. Ma hatahori mana kokolak manai mata muste hahae fo fee

✡ **14:21** Yesaya 28:11-12

lelak neu hatahori mana bei fo nenene numa Manetualain mai naa, fo ana kokolak.
31 Ndondoon ndia, ei basa ngga bisa mafada Manetualain hara hehelun.
Tehuu elan fo hatahori esak ka kokolak dei, basa dei fo ndia nonoon. No
dalak naa, basa hatahorir bisa nenene, basa-basan bisa ranori, ma basa-
basan bisa rameda sira dalen nara boe ratea.
32 Masaneda te, hatahori fo mana kokolak nafada Manetualain hara
hehelun oo muste nalela koladu ndia ao heli-helin boe. Esa bisa nahani
esa, ma laen nara bisa rakatataka rala aon nara dei.
33 Huu ta hambu nemue-anggik nai Manetualain. Basa-basan neni heti-
totodok no kada lino-lendek.
Nai bee a mesan, mete ma hatahori kamaherek rakabua si'en talo ia:
34 Inak kara muste ranggatuuk matu-matu. Boso ako bafan nara. Ara
muste nenene neu malanggan nara. Huu Manetualain Hohoro-lalanen oo
surak talo naa boe, hetu?
35 Mete ma hambu hatahori fo nau natane dede'ak esa, na, elan nahani
ana fali uma mai dei, dei fo natane kada ndia sao toun. Huu mete ma inak
kara ramue nai uma huhule-haradoik dale, na, naa tao kada nekemamaek!
36 Ei dudu'am talo bee!? Manetualain Dede'a-kokolan ta numa ei mai!
Ma Ndia Dede'a-kokolan ta fee kada ei mesa ngga marai kota Korentus!
Du'a matalolole dei!
37 Mete ma hambu hatahori tao aon nae, ana bisa nafada Manetualain
hara hehelun, do, du'a nae ndia simbo koasa numa Manetualain Dula-
dalen mai, na, mesa kana ndia nakaheik nae, dede'ak naa, fo au surak
fee ei naa, ta hohoro-lalanek numa au mai, tehuu parenda naa numa ita
Lamatuan, Yesus mai.
38 Mete ma hambu hatahori ta nau simbok dede'ak bebeik kara iar, na,
ei boso simbok kana.
39 Toranoo susue nggara ein! Maote tebe-tebe fo ei hambu koasa fo bisa
kokolak mafada Manetualain hara hehelun. Ma boso ka'i hatahorir mae,
ara ta bole kokolak pake dede'ak laen.
40 Dadi mete ma ei makabua, na, makalala'ok basa-basan no tetebes,
tungga hata fo mandaak. Dede'ak esa basa dei, dei fo laen tungga.
Makalala'ok basa-basan no malole. Boso mamue-anggik.

15

Karistus nasoda fali numa mamaten mai ena

1 Toranoo susue nggara ein! Au nau fo ei masaneda Manetualain Hara
Lii Malolen, fo au afada neu ei numa fai bakahulun mai ena. Ei simbo
malan, boe ma ei makatataka tungga makandoo Hara Liik naa.
2 Hara Liik naa, ndia bisa neni masoi-masodak soa-neu ei, sadi ei to'u
mahere makandoo neun. Tehuu mete ma ei ta mamahere makandoo neu
Manetualain, na, ei nemeheherem naa, kada hie-hie a mesan.
3 Au oo anori ei dede'ak kara fo nenenin lenak ena boe, fo fai bakahulun
hatahori ranori ritan neu au ena. Ndia: Karistus fo Manetualain nadenun
mai naa ena, maten ena fo tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon nara
mai, ndaa tetar no Manetualain Susura Malalaon surak numa lele uluk
mai.✡
4 Boe ma ratoin. Basa de, bei-nesan Manetualain nasoda falik kana numa
mamates mai, ndaa tetar no Manetualain Susura Malalaon surak memak
kana numa lele uluk mai.✡

✡ **15:3** Yesaya 53:5-12 ✡ **15:4** Sosoda Kokoa-kikiok kara 16:8-10; Mateos 12:40; Nedenuk kara Tutuin 2:24-32

5 Basa boe ma Karistus natudu aon neu Petrus.* Ana oo natudu aon neu
Ndia ana nuni kasalahunu duan nara boe.✡
6 Basa de la'e esa, Ana oo natudu aon neu hatahori kamaherek natun
lima lenak numa mamanak esa boe. Basa sara mete-ritan. Numa sira raa
mai, no'uk ka bei ta mate. Kada ba'u anak ka mate sara ena.
7 Boe ma Ana natudu aon neu ka'a Yakobis. Basa de Ana natudu aon neu
basa Ndia nedenun nara lala'en.
8 Au ndia bakahitok mate'en oo mete-itan boe. Au sama leo ana muri
anak fo neni bonggik tungga dea mate'en.✡
9 Lamatuak nedenu laen nara, basa sara nenenin lenak numa au mai.
Mete ma tungga ndoon, na, au ta andaa dadi neu Ndia nedenun. Fai
bakahulun, au ndia tao doidoso ma hese-laka Lamatuak hatahorin nara
rai bee a mesan.✡
10 Tehuu Manetualain natudu Ndia dale susuen neu au. De Ana ndia tao
au dadi leo hatematak ia. Ana ta piru-nggari heni Ndia susuen no hie-hie,
neu Ana tao dede'a malole soa-neu au. Mate'en au ndia aote tebe-tebe lena
heni basa sara! Naa te au ta ndia aue-osa, tehuu Manetualain dale susuen
ndia naue-osa nai au leleo-lala'ong.
11 Dadi nenenin taa mete ma au ndia fee nenorik, do nedenuk laen ndia
fee nenorik. Huu ai basa ngga fee nenorik la'e-neu dede'ak sama. Ai
mafada hatahorir la'e-neu Manetualain Hara Lii Malolen nakandoo. Huu
naa de ei dadi mamahere neu Hara Liik fo bei sama naa.

Hatahori mana matek, neu ko nasoda fali numa mamaten mai

12 Ai masi'e manori hatahorir mae, Karistus fo Manetualain nadenun
mai naa ena, nasoda fali numa Ndia mamaten mai ena. Dadi tao hata de
ei ketuk mae, “Hatahori mana matek kara ta rasoda fali ruma mamaten
nara mai”? Ndia oka-huun hata?
13 Leo hatahori mates ta nasoda fali numa mamaten mai, ndia sosoa-
ndandaan nae, Karistus oo ta nasoda fali numa mamaten mai boe!
14 Mete ma Karistus ta nasoda fali numa mamaten mai, basa hata fo ai
masi'e mafada hatahorir, sosoan taa. Ma ei nemeheherem neu Ndia, kada
hie-hie a mesan!
15-16 Mete ma tetebes hatahori mates ta nasoda fali numa mamaten mai,
ai oo dadi sakasii kokola bafa rouk la'e-neu Manetualain boe. Huu ai masi'e
manori hatahorir mae, “Manetualain ndia tao nasoda falik Karistus numa
mamaten mai!” Memak, ai mafada talo naa. Tehuu leo hatahori mates ta
nasoda fali numa mamaten mai, ndia sosoa-ndandaan nae, Manetualain
ta tao nasoda falik nita Karistus.
17 Du'a sudik dede'ak ia: Mete ma Karistus ta nasoda fali numa mamaten
mai, na, ei nemeheherem neu Manetualain kada hie-hie a mesan! Huu ei
bei lemba-masaa ei sala-singgom mara!
18 Ta kada naa mesa kana, huu basa hatahorir mana matek kara ena, fo
bakahulun rakaesa ro Karistus, mete ma Karistus ta nasoda fali nita numa
mamaten mai, na, sira oo mate ma lenggo fe'e numa Manetualain mai boe.
19 Ita tasarai teu Karistus tae, neu ko Ana nau tao hata malole soa-neu
ita. Tehuu mete ma ita nemehehenan talo naa, dadi nai kada dae-bafok ia,
na, naa kada hie-hie a mesan! Ma ita dadi teu hatahori kasian sudi selik
kana numa basa-basan mai!

Hata ndia neu ko ana dadi, nahuu Karistus nasoda fali numa mamaten mai?

20 Naa te ta talo naa, hetu? Ndondoon ndia: Karistus fo Manetualain
nadenun mai naa ena, Ana nasoda fali numa mamaten mai ena! Ma ta

---

* **15:5** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Kefas”. Kefas naa, Petrus naden laen. ✡ **15:5** Mateos 28:16-17; Markus 16:14; Lukas 24:34, 36; Yohanis 20:19 ✡ **15:8** Nedenuk kara Tutuin 9:3-6 ✡ **15:9** Nedenuk kara Tutuin 8:3

kada Ndia mesa kana, te neu ko hatahori kamaherek mana matek kara ena
oo, rasoda fali boe. Karistus sama leo mbule uluk makasososak fo natudu
nae, hatahori mates neu ko nasoda fali numa mamaten mai tungga Ndia.
21 Lele uluk kada hatahori esak ka, ndia Adam, nalena-langga Manetu-
alain parendan. Dadi ndia huku-dokin, ndia mamates. Huku-dokik naa
oo tuda la'e-ndaa basa ita hatahori dae-bafok boe. Tehuu hatematak ia,
hambu hatahori esa bali, ndia Karistus, fo mana nasoda tungga Lamatuak
parendan. Dadi hatahori mates bisa nasoda fali numa mamaten mai,
nahuu Ndia malolen!
22 Basa hatahorir fo mana lena-langga Lamatuak parendan oo, hambu
hukun mates, sama leo Adam boe. Leo naak oo, basa hatahorir fo mana
rakaesa ro Karistus, neu ko Manetualain tao nasoda falik kasa ruma
mamates mai boe.
23 Tehuu esa-esak no ndia fain. Karistus dadi neu hatahori makasososak
fo mana nasoda fali numa mamates mai, sama leo mbule uluk maka-
sososak bebeik kara naa. Ma neu ko, mete ma Ana fali mai nai dae-bafok
ia ena, dei fo Ndia hatahorin nara oo rasoda fali numa mamates mai boe.
24 Basa naa, dei fo dae-bafok fai mate'en losa. Faik naa, Karistus dadi
Manek fo nakalulutu basa koasar, basa parendar, ma basa malelak fo mana
musuk ro Lamatuak. Ana oo, dadi Manek fo mana loo lima falik Ndia haak
parendan neu Manetualain boe, Ndia Aman.
25 Ana muste to'u parenda nakandoo, losa Manetualain nasenggi basa
mana laban Karistus fo ara do'or mbalin.✡
26 Hambu dede'ak esa bali mana musu no ita hatahori dae-bafok. Ndia,
ita muste mate. Tehuu mate'en, Manetualain oo nau nasenggi mamates
koasan boe. Ana tao basa talo naa, boe ma ta hambu hatahori fo mate
bali.
27 Nai Manetualain Susura Malalaon neni surak nae, “Manetualain tao
basa neni senggik kara fo do'or neu Hatahori fo Ana helu-bartaa nae
nadenun mai naa.” Neu ana surak nae, “Basa neni senggik kara fo do'or
neu Ndia Hatahorin”, manggaledok ena nae, Manetualain ta maso nai naa.
Huu Manetualain mesa kana ndia so'uk kana fo dadi Lamatuak soa-neu
basa-basan.✡
28 Dei fo neu basa-basan namanene tebe-tebe neu Manetualain Anan,
neu ko Anak naa ndia loo lima falik basa-basan neu Ndia Aman, mana
so'uk Ndia dadi neu basa sara Lamatuan ena. Basa boe ma Manetualain
to'u parenda nakandoo nai basa dede'ak kara, soa-neu basa hatahorir.

Leo hatahori mates ta nasoda fali numa mamaten mai

29 Hambu hatahori fo nau sarani, nggati hatahori mates fo bei ta sarani.
Tehuu mete ma hatahori mates ta nasoda fali numa mamaten mai, tao hata
de ara nau sarani soa-neu hatahori mates?†
30 Mete ma hatahori mates ta nasoda fali numa mamaten mai, neu ko ai
mamata'u mate. Naa te ta leo naak.
31 Tungga faik, au kada ae mate! Toranoo susue nggara ein! Au sumba-
soo, au ameda ta hata-hata leo au mate. Au bisa botik au matang, nahuu
ei makaesa makandoo mia ita Lamatuan Yesus Karistus, fo Manetualain
nadenun mai ena.
32 Fai maneuk kara, neu au bei nai kota Epesus, au kada aru'i-ra'uk ua
hatahorir raa, mana sama leo banda fui manggarauk. Tehuu mete ma
au kada ahuur fo bisa senggi soa-neu ao heli-heling, ta soa-neu Lamatuak,
naa kada hie-hie a mesan. Nanalan taa! Mete ma tebe-tebe hatahori mates

✡ **15:25** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1 ✡ **15:27** Sosoda Kokoa-kikiok kara 8:6 † **15:29** Lalanek ia bei ta manggaledok. Dala-hadak leo “hambu sarani fo nggati hatahori mates” ta hambu nai lalanek laen nai ndule buku *Manetualain Hehelu-bartaa Beun katematuan.*

ta nasoda fali numa mamaten mai, malole lenak ita tungga-tungga kada
hatahorir kokolan nara leo rae,
“Mai fo ita feta rame-rame,
ma ta'a-tinu malada-malada leo,
te be'e-mai ita mate ena!”✡
33 Ei boso hambu kedi-irak fo tungga du'a talo naa! Masanenedak!
Hambu dede'a-kokolak nae,
“Mete ma o eik esa mua hatahori manggarauk,
naa tao nala o sio la'o numa eno-dala ndoos mai.”
34 Boso tao manggarauk bali! Hahae leo! Koladu o ao heli-helim! Du'a
matalolole fo tao kada ndoos leo! Ndondoon ndia, ei muste mameda mae,
huu nai ei taladam mara, bei hambu hatahori fo bei ta nalela Manetualain.

Mete ma ita tasoda fali numa mamates mai, na, ita ao-inan dadi talo bee?

35 Hambu ketuk ratane, “Dalan talo bee de hatahori mates bisa nasoda
fali? Ma sira ao-inan dadi talo bee?”
36 Nggoa bebek, ee! Mete ma sele-tande bini-nggees, na, bini-nggees naa
muste nakalulutu nai dae dale, dei fo ana bisa mori ma nanumbu.
37 Ma bini-nggees fo ita sele-tandek, mata-aon ta sama leo mana
manumbuk ma nadoo. Ndia kada bini-nggees kamatuuk, matak leo
nggandum do, hade do, bini-nggees laen.
38 Esa-esak tungga ndia mata-aon, tungga Manetualain hihii-nanaun.
Huu Ana ndia naketu sele-tandek esa-esak mata-aon.
39 Banda-manur ma hatahori dae-bafok oo leo naak boe. Esa-esak no
ndia mata-aon, tungga Manetualain hihii-nanaun. Hatahori dae-bafok ao-
inan, tungga hatahori dae-bafok mata-aon. Banda-manur ao-inan nara,
esa-esak no ndia mata-aon. Mbuik no ndia enan. I'ak no ndia enan. Laen
bali no ndia enan.
40 Hambu buas nai lalai, ma hambu buas nai dae-inak. Manai lalai,
hambu sira ta hoho'an. Tehuu ta hoho'an naa, laen numa marai dae-inak
mai. Manai dae-inak oo, hambu sira ta hoho'an boe. Tehuu ta hoho'an
naa, laen numa marai lalai mai.
41 Nai lalai, ledo ta hoho'an laen; bulan ta hoho'an laen; ma nduuk kara
oo, ta hoho'an nara laen boe. Esa-esak no ndia mata-aon. Esa-esak no ndia
ta hoho'an. Dadi basan ta hoho'ak kara, hetu?
42 Mete ma hatahori mates nasoda fali, naa sama leo bini-nggees bebeik
kara raa. Mete ma ratoi hatahori mates ena, na, ao-mbaa mamaten
nakalulutu henin ena, hetu? Tehuu mete ma ana nasoda fali numa
mamaten mai, ana ta sama leo bakahulun bali ena huu ana ta bisa mate
bali.
43 Neu ita tatoi hatahori mates, ita tameda mamates naa manggenggeok.
Tehuu mete ma hatahori naa nasoda fali ena, na, ana sudi selik kana! Huu
ana dadi lolo-laok! Hatahori mates ta bisa tao hata-hata neu hatahorir
ratoin. Tehuu neu lelek nasoda fali, ana dadi barakaik nalan seli!
44 Mete ma hatahori bei leo-la'o, ana kada bisa dudu'a ma nameda a,
hetu? Tehuu neu ana mate fo nasoda fali, Manetualain Dula-dalen feen
masodak tetebes. Ma ana ta sama leo bakahulun ena bali.
45 Hatahori dae-bafok makasososak fo sama leo ita, ndia Adam. Tungga
Manetualain Susura Malalaon, hambu neni surak nae, “ana dadi hatahori
dae-bafok mana masodak, mana nalela kada dudu'a ma nameda.” Tehuu
hatahori dae-bafok fo mata-aon leo Adam manai lain mate'en naa, ndia
Karistus. Ndia Dula-dalen ndia bisa fee hatahori nasoda tetebes.✡
46 Makasososak naa, ndia hatahori mana nalela kada dudu'a ma nameda
a, boe ma ana bisa mate. Tehuu mana masoda falik naa, ndia hatahori
mana hambu masodak tetebes numa Manetualain Dula-dalen mai.

✡ **15:32** Yesaya 22:13 ✡ **15:45** Tutui Makasososak 2:7

47 Hatahori dae-bafok makasososak nai dae-inak naa, neni aduk numa
dae isik mai. Tehuu mata-aok kaduak naa, ndia Karistus, manuma lalai
mai.
48 Ita fo mana leo-la'o nai dae-inak ia, mata-aok sama leo hatahori dae-
bafok makasososak, fo Manetualain adun numa dae isik mai. Tehuu
hatahori fo mana nakaesa no Manetualain nai lalai, mata-aon sama leo
Karistus manuma lalai mai.
49 Ita hatematak ia, mata-aon sama leo Adam fo Manetualain adun numa
dae isik mai. Tehuu doo-doo boe ma ita nggati mata-ao beuk, fo sama leo
Karistus manuma lalai mai.
50 Toranoo susue nggara ein! Au ae afada neu ei, talo ia: ita fo mana
dadi hatahori dae-bafok mata-ao makasososak, ita ao-inan numa daak ma
duik mai. Dadi ita ta bisa simbo ita pusakan fo dadi teu Manetualain anan
nai nusa tetuk do inggu temak. Ta bisa! Ita, hatahori dae-bafok mata-
aok leo naak, neu ko ita ao-mbaan noe henin, de ita ta bisa simbo hata fo
nakatataka nakandoo.
51 Dadi nenene matalolole! Au nau buka fee ei dede'a nemeninok esa.
Neu ko hambu hatahori kamaherek ketuk ta mate. Tehuu ita basa ngga
neu ko nggati mata-ao beuk.
52 Neu to'ik nalii bakahiton la'e esak kana, basa iar dadi no kada kaiboik.
Nggafan lena heni o hate matam. Neu to'ik nalii, faik naa oo hatahori
mates sara rasoda fali ruma mamaten nara mai boe. Mete ma ara rasoda
fali ena, ara ta mate seluk bali, ma ta rakalulutu seluk. Leo naak oo soa-neu
ita boe. Ita basa ngga dadi mata-ao beuk.✡
53-54 Ita ao-mbaan hatematak ia bisa nakalulutu, nae nasafali dadi mata-
ao beuk fo ta bisa nakalulutu bali! Ma ita fo hatematak ia bisa mate, nae
nasafali dadi mata-aok fo ta bisa mate bali! Naa, tao tungga hata fo neni
surak memak kana nai Susura Malalaok nae,
“Lamatuak nakalulutu mamates koasan ena,
ma nasenggin ena!
Huu naa de ita ta mate ena bali.”✡
55 “Hee, Mamates!
O nesenggim nai bee?
Hee, Mamates!
O koasa nekenisam nai bee bali?”✡
56 Tao hata de mamates neni nemeda hedis soa-neu ita hatahori dae-
bafok? Naa dadi, nahuu ita tao salak. Ndian ena! Tao hata de ita sala-
singgon nara raena koasa talo naa? Naa dadi, nahuu Manetualain Hohoro-
lalanen natudu nae, ita sala-singgon nara ralena-langga Ndia Parendan.
Ndian ena!
57 Tehuu hatematak ia basa-basan dadi laen ena! De ita basa ngga toke
makasi no'un seli neu Manetualain. Huu Ana tao nala ita bisa tasenggi
dede'a manggarauk kara, tesik ita Lamatuan Yesus Karistus tataon. Ma
Karistus ndia mana senggi tetebes!
58 Dadi toranoo susue nggara ein! Makatataka mahere! Boso
matanggenggo! Ei ue-osam soa-neu Lamatuak muste tamba neulau ma
tamba namano'u. Huu ei bubuluk ena mae, ei maue-osa fafandek lima-
eim soa-neu ita Lamatuan naa, ta hie-hie.

16

Doik fo hatahorir feek kara fo doi-sou neu Lamatuak hatahorin nara

1 Hatematak ia au ae surak la'e-neu doik naa, fo ei maduduru malak
ena, fo doi-sou neu Lamatuak hatahorin nara marai Yerusalem. Au

✡ **15:52** 1 Tesalonika 4:15-17 ✡ **15:53-54** Yesaya 25:8 ✡ **15:55** Hosea 13:14

afada hatahori kamaherek kara marai profensi Galatia ena fo ara muste raduduru doik naa. Hatematak ia ei oo muste tao tungga talo naa boe.✡
2 Tungga-tungga fai menggu, basa hatahorir muste mbeda sira doin ba'u
anak numa sira mbuse titin mai. Boso mahani au mamaing, dei fo ei mulai
maote maduduru doik.
3 Mete ma au mai ena, na, matudu ei hatahorim mara fo ei mamaheren,
fo reni doi doi-souk naa, fee Lamatuak hatahorin nara marai Yerusalem.
Basa naa, dei fo au surak susurak fo akalelelak kasa reu malangga saranik
manai naa.
4 Mete ma ei du'a mae, malole mete ma au oo tungga boe, na, ai bisa miu
sama-sama.

Paulus ator nanaen fo nae neni mamanak no'uk ka neu

5 Mete ma au la'ok ndule profensi Makedonia lena, dei fo au uni ei neti.
Tehuu au bei nau uni Makedonia uu dei.✡
6 Basa naa, dei fo au nau leo taak ua ei dook ka faa; fama te losa fai
makasufuk katemak esa. Basa boe ma ei bisa mia au losa mamanak esa
bali.
7 Au nanaeng uni ei neti, ta kada fai keke'uk ka. Au nau leo ua ei dook
ka faa, mete ma naa tungga Lamatuak hihii-nanaun.
8 Tehuu au bei nau leo nai kota Epesus ia losa fai malole Pentakosta, [fo
ndia faik lima hulu numa basa fai malole Paska mai.]✡
9 Leo mae hambu hatahori no'uk ka laban Lamatuak ue-osan, tehuu au
bei bisa aue-osa no'uk ka, nahuu nai ia bei hambu lelak neulaun seli.✡
10 Mete ma Timotius dadi neni ei neti, simbok malan no malole, fo ana
hae dudu'a hata-hata. Huu ndia ia, ita Lamatuan hatahori mana maue-
osan, sama leo au.✡
11 Boso elan fo hatahori meten no kada puik kana. Tulun neun, losa ana
fali no masodak, fo ana bisa fali neni au mai. Huu au ma toranook laen
nara, mahanin.
12 Hambu dede'ak esa bali. Au kokoe ita toranoon Apolos ena fo ana neti
tiro ei ma toranook laen nara. Tehuu ana bei ta nau neti hatematak ia.
Kada mahani a leo, mete ma ana hambu fai lelak, dei fo ana neti.

Tao dede'ak esa bali

13 Ei muste manea aom matalolole! Ei muste makatataka fo mamahere
makandoo neu Lamatuak! Boso mamata'u! Tao matea aom!
14 Ei tao hata a mesan, na, natudu dede'ak esa ndia susue-lalaik.
15 Toranoo susue nggara ein! Ei basa ngga bubuluk mae, ka'a Stefanus
no ndia uma isin dadi reu hatahori makasososak fo mana ramahere neu
Karistus nai profensi Akaya naa. Ara raue-osa fafandek lima-ein nara fo
raono-lalau basa hatahori kamaherek kara marai naa. Dadi au oke fo✡
16 ei mamanene neu sara ma neu hatahori matak leo naak kara. Ndia,
hatahorir fo mana raue-osa no bebe'i barakaik fo sama-sama raono-lalau
hatahori kamaherek kara.
17 Au hii alan seli nau mete-ita ei. Au daleng mbena sau-sau, huu ka'a
Stefanus, ka'a Fortunatus, ma ka'a Akaikus, ara mai rai ia. No dalak naa,
ara nggati ei.
18 Ara ratetea au daleng, sama leo ara oo ratetea ei dalem boe. Ei muste
fee hada-horomatak neu hatahori matak leo naak kara.

Paulus haitua hara masodak soa-neu basa sara

✡ **16:1** Roma 15:25-26 ✡ **16:5** Nedenuk kara Tutuin 19:21 ✡ **16:8** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 23:15-21; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 16:9-11 ✡ **16:9** Nedenuk kara Tutuin 19:8-10 ✡ **16:10** 1 Korentus 4:17 ✡ **16:15** 1 Korentus 1:16

19 Hatahori saranik kara marai profensi Asia haitua hara masodak soa-
neu ei. Ka'a Akila no saon, ka'a inak Priskila,* ma basa hatahori laen nara
mana rasi'e rakabua nai sira uman oo haitua hara masodak boe, te sira oo
rakaesa rakandoo ro ita Lamatuan boe.✡
20 Basa hatahori kamaherek kara marai ia oo haitua hara masodak boe.
Mete ma ei makabua, na, esa simbok esa pake i'idu susue-lalaik mandaak
soa-neu hatahori kamaherek kara.
21 Soba mete dei! Au, Paulus, pake au lima heli-heling fo surak dede'a
de'ek talo ia: *Soda-molek!*
22 See ta naena susue-lalaik neu ita Lamatuan, neu ko Manetualain fee
huku-dokik neun.
Au ateme lole harang mbali hatahori, pake ai hatahori Yahudi dede'a
Aram ae, *"Marana ta!"* Sosoa-ndandaan nae, "Lamatuak, ee! Mai leo!"
23 Au oke-hule fo Yesus, ita Lamatuan natudu Ndia dale susuen neu ei.
24 Au sue-lai neu ei basa ngga, nahuu ita sama-sama takaesa to Karistus
fo Manetualain nadenun mai ena.
Losa kada ia leo. Soda-molek!
Numa au mai,
Paulus

* **16:19** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, "Priska". Priska ma Priskila naa, ndia nadek esak ka. ✡ **16:19** Nedenuk kara Tutuin 18:2

Paulus susura kaduan soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Korentus
2 Korentus

Soda-molek

1 Susurak ia numa au mai, Paulus. Manetualain nadenu au uni sudi bee
uu ena, fo afada hatahorir la'e-neu Yesus Karistus, fo Manetualain dudu-
fura memak kana numa lele uluk mai ena. Ita fadin Timotius oo nai ia
boe. Ana haitua hara masodak.
Au surak susurak ia fee basa hatahori kamaherek kara mana rasi'e
rakabua nai kota Korentus ma profensi Akaya.✡
2 Au hule-haradoi neu Manetualain, ndia ita Aman, ma Yesus Karistus,
ndia ita Lamatuan. Au oke-hule fo Ara ratudu Sira dale susuen neu ei, mita
fo ei bisa leo-la'o no lino-lendek ma mole-damek.

Paulus noke makasi neu Manetualain

3 Ai hihiin fo basa hatahorir rakadedemak Manetualain naden. Ndia naa,
ita Lamatuan Yesus Karistus Aman. Basa nemedak kasian raoka numa
Ndia mai, ma Ana ndia soa natetea ita dalen.
4 Ana oo ndia kokoe-nanasi ita, mete ma ita hambu susa-sonak boe. Huu
naa de ita oo, bisa kokoe-nanasi hatahori laen fo mana hambu susa-sonak
boe. Ita bisa tatetea sira dalen, sama leo Manetualain oo natetea ita dalen
ena boe.
5 Karistus hambu nita susa-sonak no'un seli soa-neu ita ena. Dadi, neu
ita hambu susa-sonak, Ndia Aman natetea ita dalen, nahuu ita takaesa to
Karistus.
6 Mete ma ai hambu susa-sonak nai ia, Manetualain natetea ai dalen.
Mete ma ai hambu susa-sonak, ai makatataka makandoo, na, ei oo muste
malela boe mae, Lamatuak oo pake dalak leo naak fo natetea ei dalem ma
nakambo'ik ei numa dede'a manggarauk mai boe. Mete ma ei hambu susa-
sonak sama leo ai, Lamatuak natetea ei dalem, fo ei oo bisa makatataka
makandoo boe.
7 Huu naa de ai mamahere tebe-tebe mae, ei bisa makatataka mahere
ma ta manggenggo. Huu ai bubuluk mae, mete ma ei hambu susa-sonak
sama leo ai, Manetualain oo natetea ei dalem boe, sama leo Ana oo natetea
ai dalen boe.
8 Toranoo nggara ein! Ai hihiin fo ei malela tebe-tebe la'e-neu susa-sonak
naa, fo ai hambu mita sara numa profensi Asia. Ai mameda berak, lena
heni numa hata fo ai bisa lemban mai. Losa ai dale tean nae mopon, nahuu
ai du'a mae, mate ia ena.✡
9 Ai mesa ngga mameda berak, sama leo hatahori esa bei fo namanene
nala mana maketu-maladi dede'ak naketu hukun mates soa-neun. Tehuu
basa naar dadi, mita fo ai mamahere neu Manetualain, ma ta mamahere
neu ai ao heli-helin. Huu Manetualain naa, ndia naena koasa fo tao nasoda
falik hatahori mates.
10 Ana ndia nakambo'ik ai numa hata fo manggarauk mai *ena*, neu ela
kada faa fo ai mate. Neu ko Ana oo *nau* nakambo'ik ai numa manggarauk
mai boe. Ai mamahena taa-taa mae, neu ko Ana nakambo'ik ai numa hata
fo manggarauk mai *nakandoo seku neu*.
11 Mete ma ei hule-haradoi makandoo soa-neu ai, naa oo tulun ai boe,
huu Manetualain nau tao dede'a neulauk no'uk ka soa-neu ai. Ana nau

✡ **1:1** Nedenuk kara Tutuin 18:1 ✡ **1:8** 1 Korentus 15:32

tao talo naa, nahuu hatahori no'uk ka hule-haradoi soa-neu ai. De neu hatahori no'uk ka rasaneda ai, neu ko ara oo roke makasi no'un seli neu Ndia boe.

Paulus ator nanae beuk

12 Ai bisa kokolak maloloa bafan, nahuu ai bubuluk nai ai dalen dale mae, hata fo ai taok nai dae-bafok ia, tungga Manetualain hihii-nanaun soa-neu ai. Ai ta makaheok numa ues naa mai, mita fo basa hatahorir bisa mete-rita ai maue-osa no dale lolo-laok. Ai oo makalala'ok ai ue-osan boe, pake malelak* fo mana konda numa Manetualain mai, ta pake malelak fo mana maokak nai dae-bafok ia. Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ai. De ai bisa maue-osa no barakaik lenak bali, neu ai sama-sama mia ei.
13 Au kada surak fee ei la'e-neu basa hata fo ei bisa lees ma malela. Hatematak ia ei malela la'e-neu au kokolang ketuk ena. Tehuu au amahena, neu ko ei bisa malela no matetu-mandaik lenak bali.
14 Hatematak ia ei bei fo malela ba'u anak ka la'e-neu ai. Tehuu neu ko mete ma ita Lamatuan Yesus Karistus fali mai ena, na, au amahere tebe-tebe ei malela no'uk ka ena. No dalak naa, ei bisa kokolak maloloa bafam la'e-neu ai, sama leo ai oo kokolak maloloa bafan la'e-neu ei boe.
15 Au amahere tebe-tebe ei malela dede'ak kara iar, huu naa de fai bakahulun, au aketu ita fo ae uu tiro-dangga seluk ei bali, mita fo ei bisa hambu baba'e-babatik la'e dua.
16 Faik naa au dudu'a, mete ma au dadi uni profensi Makedonia uu, na, au bisa tuli tiro-dangga ei. Mete ma au fali numa Makedonia mai, au bisa tuli seluk nai ei bali. No dalak naa, ei bisa tulun doi-sou au, fo au bisa la'ok akandoo uni profensi Yudea uu.✡
17 Tehuu talo bee? Tungga-tungga au afada ae, au daleng hii mai tiro-dangga ei, fama te ei du'a mae, au kada eso-eso akandoo, do? Do, ei du'a mae au kada aketu dede'ak tungga au hihii heli-heling, sama leo hatahori laen manai dae-bafok ia, do? Do, ei du'a mae au hatahori mana dea-matak, fo mana hii nae, “Hou.” Naa te nai au daleng, au dudu'a ae, “Ta bisa dadi!” Fama te ei du'a mae au ia, mata-aon leo naak, hetu?
18 Ita bisa tamahere neu Manetualain, huu mete ma Ana kokolak dede'ak esa, na, neu ko Ana tao natetun. Huu naa de ai oo talo naa boe. Mete ma ai kokolak mae, “Hou,” na, ai ta dudu'a mae, “Taa.”
19 Au, Silas, ma Timotius manori ei la'e-neu Yesus Karistus, Manetualain Anan ena. Ndia ta hatahori mana dea-matak fo mana kokolak “hou”, tehuu dudu'an “taa”. Ndia oo ta nanggenggo, huu mete ma Ana kokolak “hou”, Ndia dudu'an tebe-tebe “hou” boe.✡
20 Basa dede'ak kara fo Manetualain helu-bartaak ena, neu ko Ana taon dadi. Huu naa de, mete ma Yesus helu-bartaa dede'ak esa nae, “hou,” ita bisa taselu tae, “Tebe. Ndian ena! Amin!” Huu ai bubuluk memak hata fo Yesus nae taok ena. Ai mafada dede'ak ia fo matudu Manetualain ta neni babanggan.
21 Manetualain naa, ndia here nala ei ma ai ena. Ana ndia so'uk ita fo dadi teu Ndia hatahorin. Ana oo ndia tao nala ita takatataka takandoo boe.
22 Ana ndia fee Ndia Dula-dalen fo koladu ita, ma natudu Ndia nanaen soa-neu ita. Naa, sama leo hatahori esa tao ndia dededen neu buas esa fo nafada nae, naa ndia enan.
23 Au oke-hule fo Manetualain mesa kana dadi sakasii neu au kokolang ia. Huu Ana bubuluk au dale kuru-erong. Ana bubuluk tao hata de au bei

---

* **1:12** Paulus hahambun nai ia, ndia ‘malelak fo tao hatahori dudu'a naruk, fo ralela dede'ak, tungga Lamatuak dala dudu'an’. No dalak naa, ‘malelak’ ia, ta kada numa utek mesa kana mai, tehuu numa dalek mai boe. ✡ **1:16** Nedenuk kara Tutuin 19:21 ✡ **1:19** Nedenuk kara Tutuin 18:5

ta dadi uni kota Korentus uu. Au ta nau tao akamamaek ei, huu naa de au bei ta uni naa uu.
24 Ai ta so'uk aon dadi malanggan fo madenu ei mae, ei muste mamahere neu see. Tehuu ai maue-osa sama-sama mia ei, mita fo ei dalem mara bisa mbena sau-sau. Ei bisa makatataka mahere, nahuu ei mamahere neu Manetualain.

2

1 Dadi au mesa ngga ndia aketu ae, au bei ta nau uu tiro-dangga ei, mita fo basa hatahorir dalen nara hae rameda berak.
2 Mete ma au tao ala ei dalem berak, na, see bali ndia neu ko tao au daleng namahoko? Kada ei mesa ngga. Tehuu mete ma au mai hatematak ia, au tao ei dalem sona.
3 Huu naa de au surak susurak bei lai-laik naa ae, au bei ta dadi uni ei neti. Au bei ahani taak, mita fo ei makandolu mala ei dede'am dei. De mete ma au dadi mai, na, au hae ameda berak, nahuu ei dede'am mara. Ndondoon ndia, eir ia, ndia tao au daleng namahoko. Au alela ei basa ngga. Dadi au amahere tebe-tebe, mete ma au daleng namahoko, na, ei dalem mara oo ramahoko talo naa boe.
4 Neu au surak susurak bei lai-laik naa fee ei, au ameda susa ma daleng berak. Au oo bu'i amatani alan seli boe. Tehuu au surak talo naa, mita fo ei bisa malela au susueng neu ei. Au ta surak dede'ak naa, fo tao ala ei mameda susa.

Lilii heni hatahori salan (1 Korentus 5:1-13)

5 Nai ei saranim manai naa, hambu hatahori esa tao nala hatahori no'uk ka dalen sona. Au oo sona boe, nahuu hatahori naa tatao-nono'in. Naa te ndia tatao-nono'in naa, memak ta talalu la'e-ndaa au, tehuu naa la'e-ndaa lenak soa-neu ei ketuk.
6 Au hae kokolak no'uk ka bali. Huu no'uk ka numa ei mai ka'i-oren, de ana hahae ena.
7 Dadi hatematak ia, ei muste lilii heni ndia salan, boe ma ei muste kokolak matalolole mian. Boso losak mopo ndia dale tean.
8 Huu naa de au oke fo ei makabua sama-sama, fo taon namahere tebe-tebe nae, ei sue ndia.
9 Au surak au susurang bei lai-laik naa, fo ae fora ei. Huu au nau bubuluk, mete ma ei tao tebe-tebe tungga basa hata fo au parenda neu ei.
10 Mete ma ei ta mambeda dalek bali, ma lilii heni hatahori salan, na, au oo tungga hata fo ei maketun ena boe. Mete ma hambu ndia salan fo parluu au lilii henin, na, au oo lilii heni hatahori naa salan boe. Au tao talo naa nai Karistus matan, fo dadi neu netuduk neulauk soa-neu ei.
11 Huu au ta hii nitur malanggan ike nala ita, do, nasenggi ita. Ita muste talela ndia nanae manggenggeon nara. Dadi boso mamanggonggoak kana, ee!

Paulus dalen ta namaneu numa Troas

12 Fai bakahulun, neu au uni kota Troas uu, fo anori hatahorir la'e-neu Karistus Hara Lii Malolen naa, Lamatuak nasosoi dalak soa-neu au numa naa.
13 Tehuu au daleng ta namaneu, nahuu au ta atonggo ua au toranoong Titus numa naa. Basa boe ma au ate'a mbali hatahori kamaherek kara marai Troas, de au la'o uni profensi Makedonia uu.✡

Karistus ndia tao nala ita senggi

✡ **2:13** Nedenuk kara Tutuin 20:1

14 Tehuu leo mae au nai bee a mesan, au oke makasi no'uk ka neu
Manetualain. Huu Karistus natati laban dede'a manggarauk kara, basa
de Ana nasenggi sara ena, ma ita oo takaesa to Ndia boe. Huu naa de
Manetualain natudu nakandoo nae, ita iar Ndia hatahorin nara. Dadi, neu
ita tafada hatahorir la'e-neu Karistus, naa sama leo boo menik esa fo basa
hatahorir bisa hae ralan.
15-16 Fai bakahulun, neu hatahori Yahudi tao tunu-hotuk, lumen hene
neni Manetualain neu de tao namahoko dalen. Ita oo sama leo boo menik
esa boe, fo fee nesenedak neu Manetualain la'e-neu Karistus. Tehuu soa-
neu hatahori ketuk, ita sama leo boo mburuk esa. Mete ma hatahori mana
leo-la'o dook ka numa Manetualain mai, mete-rita ita leleo-lala'on, naa
tao rala sara du'a-du'a rae, neu ko ara mate, ma ara lenggo fe'e numa
Manetualain mai. Tehuu soa-neu hatahori ketuk bali, ita sama leo boo
menik esa. Mete ma hatahorir mana hambu masodak tetebes mete-rita
ita leleo-lala'on, naa tao rala sara rasaneda talo bee fo Karistus tao nasoi-
nasoda sara, ma fee sara masodak tetebes ta mana ketuk. Hatahori dae-
bafok see ndia nabe'i tao basa dede'ak kara iar? Ta hambu, hetu?
17 Masaneda, huu air ia, ta sama leo hatahori laen, mana kada fee
nenorik la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan mita fo ara sangga nanalak,
sama leo ara danggan pake Manetualain Dede'a-kokolan. Taa! Mete ma
ai kokolak, basa hatahorir bisa mete-rita no ledo-ledo rae, ai fee nenorik
no dale lolo-laok. Ai kokolan naoka numa Manetualain mai. Ma ai leleo-
lala'on nara rakaesa ro Karistus.

3

Lamatuak hatahorin ndia rakalala'ok Hehelu-bartaa Beuk

1 Boso du'a mae, ai mulai kokolak mabafa loa fo so'uk ai aom mara. Taa!
Ndondoon naa ai sama leo hatahori laen fo parluu meni susura nekelala'ok
fee ei, dei fo bisa makalala'ok ai ue-osan, do? Do, ai parluu moke susura
nekelala'ok numa ei mai fo menin neni hatahori laen neu? Taa, hetu?
2 Huu ai susura nekelala'on hambun ena. Susurak naa, ndia ei mesa
ngga. Ai malela dede'ak no'uk ka la'e-neu ei leleo-lala'om. Dede'ak kara
raa neni mbedak nai ai dalen ena. Basa hatahorir bisa lees ei leleo-lala'om;
numa naa mai ara ralela ai ue-tataon buna-boan.
3 Huu manggaledok ena rae, ei sama leo susurak esa fo Karistus surak
kana ena. Basa de Ana natoto'un neu ai. Karistus ta pake tinta fo
surak susurak naa, tehuu Ana pake Manetualain mana Masodak Dula-dale
Malalaon. Karistus oo ta doki Ndia Dede'a-kokolan neu batu bebelak boe,
fo rupan leo Manetualain taon fee Musa ena. Tehuu Ana surak kana neu
ita dalen fo masodak.✡
4 Manetualain tao nala ai mamahere tebe-tebe mae, dede'ak kara iar
basa sara memak tetebes, nahuu Karistus ndia natudu talo naa ena.
5 Mete ma numa kada ai mesa ngga aon mai, na, ai ta maena koasa fo
bisa tao hata-hata. Koasa ma haak manai air ia, naoka nai Manetualain.
6 Manetualain naa, ndia so'uk nala ai dadi miu Ndia hatahori mana
maue-osan ena, fo mafada hatahori la'e-neu Ndia Hehelu-bartaa Beun.
Tehuu Ndia Hehelu-bartaa Beun naa, ta la'e-neu hatahori fo mana
tao tungga hohoro-lalane mata-matak, tehuu la'e-neu hatahori fo mana
nakaesa no Manetualain Dula-dale Malalaon. Mete ma hatahori kada tao
tungga hohoro-lalanek no poke-mbakek a mesan, naa sama leo sira mate
nai dalen nara ena, ma ta hambu masodak tetebes ta mana ketuk. Tehuu
mete ma hatahori leo-la'o nakaesa no Manetualain Dula-dalen, ana hambu
masodak tetebes naa.✡

✡ **3:3** Kalua numa Masir mai 24:12; Yermia 31:33; Yeskiel 11:19; 36:26 ✡ **3:6** Yermia 31:31

7 Fai uluk, neu Manetualain doki Ndia Hohoro-lalanen neu batu bebelak
kara, naa memak ta hoho'ak. Tehuu leo mae hatahorir tao tungga
basa Hohoro-lalanek kara raa lala'en, neu ko ara bei lenggo fe'e numa
Manetualain mai. Basa de, neu Musa simbo nala Hohoro-lalanek kara
raa, matan nasa'a ta hoho'a ndoos. Huu naa de hatahori Isra'el asa ta
bisa rakataka mete-rita ndia matan. Tehuu ta dook ka boe ma sa'ak naa
mopon.✡
8 Dadi mete ma neni surak nai batu bisa dadi ta hoho'ak talo naa, na, leo
beek bali neu hata fo Manetualain Dula-dalen taon nai ita dalen dale naa
ena? Neni henggeneek, ta hoho'an lenak bali, hetu?
9 Hohoro-lalanek naa natudu nae, ita muste hambu hukun mates fo
lenggo fe'e numa Manetualain mai, nahuu ita ta tao tungga basa Hohoro-
lalanek kara raa lala'en. Leo mae talo naa, tehuu Hohoro-lalanek naa
oo ta hoho'an bei mahanik boe. Tehuu Manetualain Dula-dalen ta neni
babanggak lenak bali, huu Ana natudu dalak fo ita bisa malole fali to
Manetualain.
10 Dadi Hohoro-lalanek naa, fo fai uluk hatahorir du'a rae ta hoho'ak,
hatematak ia ndia ta hoho'an ta talo naa ena bali, huu hatematak ia hambu
mana ta hoho'an lena henin ena.
11 Hohoro-lalanek kara raa ta hoho'an nara sama leo ba'i Musa matan,
fo fai uluk nasa'a, basa dei de sa'an mopon. Musa no Hohoro-lalanek kara
raa bei ta hoho'ak, tehuu mana ta hoho'an lenan bali, ndia hata fo ta neni
babanggak mana nakatataka nakandoo ta mana ketuk.
12 Ita basa ngga tamahere tebe-tebe tae, Lamatuak Hehelu-bartaa Beun
nakatataka nakandoo ta mana ketuk. Huu naa de ita kokolak ledo-ledo, ta
pake bii-bambik.
13 Ita hae sama leo ba'i Musa. Ana muste mboti matan pake temak, mita
fo hatahori Isra'el asa ta bisa mete-rita, neu faik bee sa'ak naa mopon ena.✡
14 Tehuu Manetualain tao hatahori Isra'el asa uten nara rouk. De losa
hatematak ia oo, mete ma ara lees nai Manetualain Susura Malalaon la'e-
neu Ndia Hehelu-bartaa Raan naa, naa sama leo hambu temak esa mboti
nala langgan nara, de ara ta nau nenene, ma ta nau ralela boe. Ta hambu
hatahori laen bali fo bisa buka dalen nara, fo ara bisa ralela. Kada Karistus
mesa kana.
15 Losa hatematak ia oo, mete ma hatahori Yahudir lees ba'i Musa
susuran, ara ramanene boe, tehuu ta ralela tebe-tebe. Basa iar dadi, nahuu
ara ta nenene pake dalen nara, leo bali hambu hata esa tatana nala dalen
nara.
16 Tehuu mete ma hambu hatahori fo mulai namahere ita Lamatuan
Yesus Karistus, na, Karistus buka hatahori naa dalen, mita fo ana bisa
nalela tebe-tebe. Naa, sama leo neni surak nai Manetualain Susura
Malalaon nae, “Ana buka heni temak fo mana mboti nala ndia matan naa
ena.”✡
17 Nai Manetualain Susura Malalaon, neu ba'i Musa kokolak nae,
“Lamatuak”, ndia sosoan, Manetualain Dula-dalen. Mete ma ita hambu
tala Dula-dalek naa, na, Ana tao nala ita dadi nekembo'ik kara.
18 No dalak naa, Ana tao nala ita tamba faik boe tamba ta hoho'ak, sama
leo Ndia. Ita matan hae mbotin bali. Ma ita dudu'a takandoo la'e-neu ita
Lamatuan ta neni babanggan, huu Ndia Dula-dalen tulun ita talo naa.

4

Buas mabeli fo neni mbedak nai ure dae dale

✡ **3:7** Kalua numa Masir mai 34:29 ✡ **3:13** Kalua numa Masir mai 34:33-35 ✡ **3:16** Kalua numa Masir mai 34:34

1 Manetualain natudu dale kasian neu ai ena. Huu naa de Ana nadenu
ai ena fo mafada hatahorir la'e-neu Ndia Hehelu-bartaa Beun. De ai
makatataka makandoo, ma ta mopo ai dale tean.
2 Dadi numa fai bakahulun mai, ai maketu talo ia: ai mafada ledo-ledo
ena mae, ai ta nau tao dede'a manggarauk, sama leo hatahori laen nara.
Ara soa tao no nefuni-nefunik, mita fo hatahorir ta bisa mete-rita. Ma ara
oo ta mae ralela boe. Tehuu ai ta nau pepeko-leleko hatahorir. Ai oo ta
kokolak bafa rouk la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan boe, tehuu ai fee
nenorik ledo-ledo la'e-neu hata fo tetebes. Ai tao talo naa, fo basa hatahorir
bisa parisa aon ai kokolan nai Manetualain matan, boe ma timba-tai aon
air ia, hatahori dae-bafok leo beek.
3 Hatahorir fo mana lenggo fe'e numa Manetualain mai, ara ta nau ralela
Lamatuak Hara Lii Malolen fo ai fee nenorik naa, de neu ko rakalulutu.
4 Nitur malanggan naa, nok bali lamatuak esa fo hatahorir rakaluku-
rakatele neun hatematak ia. Ana tao nala hatahori ketuk uten nara rouk,
nok bali dalen nara makatemak ena. Sira raa, hatahorir fo ta mana
ramahere neu ita Manetualain. Dalen nara rakatema talo naa, nok bali
ara poke, de ta bisa mete-rita Manetualain manggaledon. Huu naa de ara
ta bisa ralela Hara Lii Malole la'e-neu Karistus. Ara oo ta ralela Karistus ta
neni babanggan boe. Naa te Karistus naa, mata-aok esa no Manetualain.
5 Ai ta kokolak no'uk ka, la'e-neu ai ao heli-helin. Tehuu ai kokolak no'uk
ka, la'e-neu Yesus Karistus, ita Lamatuan. Ai kokolak la'e-neu ai ao heli-
helin kada ia mesa kana: ndia, ai tao aon sama leo hatahori neondak fo
maono-lalau ei, nahuu ai dadi miu Yesus hatahorin.
6 Lele uluk Manetualain kokolak nita nae, “Muste hambu manggaledok
nasa'a nai mamana makiuk.” De Ana tao Ndia manggaledon nasarangga
nai ita dalen. Ana hii fee Ndia manggaledon neu ita. Naa, sosoa-ndandaan
nae, neu ita dudu'a la'e-neu Karistus, ita oo tasaneda Manetualain ta neni
babanggan boe.✡
7 Leo mae ita iar, kada hatahori dae-bafok biasa a mesan, tehuu
Manetualain mbeda buas mabeli ia nai ita dalen dale ena. Naa, sama leo
hatahori esa mbeda ndia bua mabelin nai ure dae dale ena. Buas mabeli ia,
ndia Manetualain manggaledon. Manggaledok ena nae, koasa ta hoho'ak
manai ita, ta naoka nai ita, tehuu naoka nai Manetualain.
8 Dadi leo mae hatahorir tuni-ndeni fo rakasususak ai nai bee a mesan,
tehuu ai kada makatataka makandoo leo. Leo mae ai ta malela basa
dede'ak kara raa sosoan, tehuu ai dale tean oo ta mopo sana boe.
9 Leo mae hatahorir rakasususak no'un seli neu ai, tehuu Manetualain
ta la'o ela ai mesa ngga. Leo mae hatahorir nggafu fee ai, tehuu ara ta bisa
rakalulutu ai.
10 No dalak naa, mete ma ai meni bee miu, na, ai bisa fee netuduk neu
hatahorir mae, Yesus oo hambu nala tuni-ndenik makadotok neu Ana mate
boe. Ai bisa matudu talo naa, nahuu ai hambu mala tuni-ndenik mata-
matak ena. Leo mae hatahorir nggafu fee ai mata-matak kara, tehuu ai
masoda makandoo. Naa oo fee netuduk nae, Yesus nasoda nakandoo nai
ai aon dale boe.
11 Tebe! La'e no'uk ka ena, ai mana masodak kara iar, elak kada faa
mate, nahuu ai dadi miu Yesus hatahorin. No dalak naa, basa hatahorir
bisa bubuluk rae, Yesus fee ai masodak tetebes, leo mae neu ko ai mate.
12 Dadi leo mae neu mate'en naa, ai mate, tehuu ai ta mamata'u kokolak
la'e-neu Karistus. Ai sadia mate talo naa, mita fo ei bisa hambu masodak
tetebes.
13 Nai Manetualain Susura Malalaon dale hambu neni surak nae, “Au
amahere neu Manetualain, huu naa de au kokolak.” Ai oo dudu'a sama

✡ **4:6** Tutui Makasososak 1:3

leo naak boe. Ai mamahere neu Manetualain, huu naa de ai muste mafada
hatahori la'e-neu Ndia.✡
14 Ai mambarani mafada talo naa, nahuu ai bubuluk mae, Manetualain
ndia tao nasoda falik ita Lamatuan Yesus Karistus numa mamaten mai.
Ana oo ndia neu ko tao nasoda falik ita boe, nahuu ita takaesa to Yesus.
Neu ko Manetualain nambaririik ita basa ngga teu Ndia matan fo Ana
simbok nala ita.
15 Manetualain tao basa dede'ak kara mana dadi neu ai naa, fo tulun ei.
Ana oo nau natudu Ndia dale susuen boe, fo tamba faik hatahorir tamba
ramano'u rameda Ndia dale susuen. Neu ko ara oo roke makasi no'un seli
neu Ndia boe. De ara oo manaku Ndia ta neni babanggan boe.

Ita tamahere takandoo neu Lamatuak

16 Huu naa de ita takatataka takandoo, ma ta mopo ita dale tean. Leo
mae ita ao-mbaan boe loe, tehuu Manetualain tao ita dalen nara tamba
ratea tungga faik.
17 Tungga ita dudu'an, hatematak ia ita hambu tala susa-sonak mata-
matak kara. Tehuu ita muste tasaneda tae, neu ko Lamatuak nau
nakadedemak ita. Huu naa de ita taon neu hata mandadik hatematak
ia, naa ta naena sosoa-ndandaak hata-hata!
18 Dadi ita muste mete neu dede'ak bee fo ta neni nitak kara. Boso kada
mete bee fo neni nitak a mesan. Huu dede'ak fo neni nitak kara iar, ta
rakatataka rala dook. Tehuu dede'ak bee fo ta neni nitak kara raa, neu ko
ara ndia rakatataka rakandoo ma ta ramaketu.

5

1 Ita bubuluk, ita ao-mbaan hatematak ia, ita pake taak kana nai
dae-bafok ia, nok bali laak esa fo ita tambaririi taak kana. Leo mae
ita ao-mbaan nakalulutu henin, tehuu ita hae dudu'a neu-mai, nahuu
Manetualain sadia nala mamana neulauk esa soa-neu ita nai nusa tetuk
do inggu temak ena. Hatahori dae-bafok ta tao mamanak naa. Tehuu
Lamatuak ndia tao mamanak naa, de nakataka nakandoo.
2 Ita mangguk ka to ita ao-mbaan hatematak ia nai dae-bafok ia ena. Ma
ita hii talan seli nau hambu ao-mbaa beuk fo neu ko ita paken nai nusa
tetuk do inggu temak.
3 Mete ma neu ko ita losa nai naa ena, ita ta kada dadi teu samanek
mesa kana, tehuu ita hambu ao-mbaa beuk nai naa. Naa, sama leo ita ta
takaholak, tehuu pake bua-lo'a beuk.*
4 Ita ao-mbaan fo mana boe loe hatematak ia, tao nala ita le'a hahaek
kara, nahuu tameda berak. Leo mae talo naa, tehuu ita ta nau mate, fo ta
hambu ao-mbaak hata-hata bali. Taa! Ita nau hambu ita ao-mbaa beun,
mita fo la'o ela ao-mbaa raak kara, nggatin no masoda beuk tetebes.
5 Manetualain ndia tao ita tahani a, fo simbok tala masoda beuk naa.
Ana oo fee ita Ndia Dula-dalen boe, fo dadi neu tanda nemeheherek esa
numa Ndia Hehelu-bartaan mai.
6 Dadi ita tamahere tebe-tebe takandoo. Ita talela tae, neu ita bei nai ita
ao-mbaan hatematak ia, ita oo bei dook ka numa Lamatuak mai boe.
7 Huu naa de ita leo-la'o tesik nemeherek neu Lamatuak. Ita ta leo-la'o
tesik kada neu hata fo ita bisa mete-titan nai dae-bafok ia mesa kana.
8 Tehuu ita oo tamahere tebe-tebe boe tae, mete ma ita mate la'o ela ita
ao-mbaan hatematak ia fo teu leo sama-sama to Lamatuak nai nusa tetuk
do inggu temak, na, henggenee ita tamahoko lenak bali.
9 Dadi leo mae ita tasoda takandoo nai dae-bafok ia do, ita mate nai ia do
tasoda nai naa, ita hihiin ndia ita tao tamahoko Lamatuak dalen taa-taa.

✡ **4:13** Sosoda Kokoa-kikiok kara 116:10 * **5:3** Hambu susura Yunani surak nae, “pake bua-lo'a”.
Tehuu hambu ketuk oo surak boe rae, “lufa heni bua-lo'an”.

10 Boso lilii-ndondou. Doo-doo te basa hatahorir muste rasare mbali
Karistus. Ndia naa, Mana Maketu-maladi Dede'ak fo timba-tai basa
hatahorir leleo-lala'on nai dae-bafok ia. De neu ko Karistus bala no
mandaak tungga hatahori tatao-nono'in. Huu Karistus bubuluk, hatahori
naa tao neulauk, do, ta neulauk.✡

Ita bisa malole to Lamatuak, nahuu Karistus

11 No ai masaneda neu ko Karistus parisa ai leleo-lala'on, huu naa de
ai mamata'u ma fee hada-horomatak neu Ndia. Ma ai maue-osa fafandek
lima-ein, fo fufudi-kokoe hatahorir fo ramahere neu Karistus. Manetualain
bubuluk ai dalen lolo-laok ena. Au nau fo ei oo bubuluk ai dalen lolo-laok
boe.
12 Ai ta makadedemak ai aon nai ei matam. Taa! Tehuu ai fee neseselun
neu ei, mita fo ei bisa kokolak maloloa bafam la'e-neu ai, ma hae mae.
No dalak naa, ei bisa maselu mbali hatahorir raa, fo mana rabafa loa. Ara
rabafa loa la'e-neu sira ue-osan buna-boan fo hatahorir bisa mete-rita sara,
naa te sira dalen ta lolo-laok.
13 Ei du'a mae ai kamuluk kara, naa te ai kokolak talo naa fo makalala'ok
Manetualain ue-osan. Leo mae ei ta malela, tehuu Manetualain nalela. Neu
ai kokolak pake dudu'ak ndoos, na, ai kokolak talo naa, fo tulun ei.
14 Karistus sue-lai nalan seli neu ita. Naa, ndia fee dale teas neu ai
fo makalala'ok ai ue-osan. Huu ai mamahere mae, Hatahori esa, ndia
Karistus, mate fo nggati basa hatahorir. Ndia sosoa-ndandaan nae, naa
sama leo ita basa ngga mate ena fo la'o ela leleo-lala'o raak, ma ta taena
haak hata-hata nai dae-bafok ia.
15 Karistus mate soa-neu basa hatahorir, mita fo basa hatahorir fo mana
leo-la'o nai dae-bafok ia, ta leo-la'o tungga sira hihii-nanau heli-helin nara
bali. Tehuu hatematak ia, ara muste leo-la'o tungga Karistus hihii-nanaun,
nahuu Ana ndia mate nggati sira ena, basa de Ana nasoda fali numa
mamaten mai.
16 Dadi mulai hatematak ia, ita boso timba-tai hatahorir pake hatahori
dae-bafok biasa uku-sudin. Leo mae fai bakahulun ita mesa kana timba-tai
Karistus pake hatahori dae-bafok biasa dudu'an. Tehuu hatematak ia, ai
ta timba-tai Ndia talo naa bali.
17 De hatahori fo mana nakaesa no Karistus dadi neu hatahori dae-bafo
beuk ena, fo naena leleo-lala'o beuk. Ana ta sama leo fai bakahulun bali,
huu ndia leleo-lala'o raan mopo henin ena. Ta hambu sana ena bali! Huu
hatematak ia, beuk hambun ena.
18 Basa iar, Manetualain ndia adun. Ana ndia tao mole-damek fo ita
malole tasafali to Ndia, nahuu Karistus koka heni ita sala-singgon ena.
Basa de Ana oo fee ues neu ita boe, fo ita oo tatudu dalak boe, mita fo
hatahori laen nara oo bisa mole-dame fali ro Manetualain boe.
19 Masaneda te neu Karistus bei numa dae-bafok ia, Manetualain paken
fo nuni no hatahorir reu mole-dame fali roon. Dadi Ana ta reke sira sala-
singgon nara bali, de ara ta lemba-rasaa sala-singgok huku-dokin bali. Boe
ma Ana fee ita ues fo teu tafada hatahorir tae, ara bisa malole fali ro Ndia.
20 Ita dadi teu Karistus lima konan. Dadi Manetualain pake ita fo nuni to
hatahorir mai, mita fo ara mole-dame fali ro Ndia. No ai dadi miu Karistus
lima konan, huu naa de ai oo moke neu ei boe mae, “Manetualain hii nalan
seli fo ei malole masafali mia Ndia.”
21 Karistus mesa kana ta tao nita sala-singgok. Tehuu Manetualain tao
nalan lemba-nasaa ita sala-singgon ena. Manetualain tao talo naa soa-neu
ita, nahuu Karistus mamaten nasosoi dalak fo ita bisa leo-la'o to dale ndoos,
sama leo Manetualain oo dale ndoos boe.

✡ **5:10** Roma 14:10

6

Lamatuak tao malole soa-neu ita

1 Huu ai maue-osa sama-sama mia Lamatuak, ai nau manori-mafada ei
talo ia: Manetualain natudu Ndia dale susuen no'un seli neu ei ena. Dadi
ei boso simbo mala Ndia dale susuen no kada hie-hie a mesan.
2 Boso lilii-ndondou Ndia Susura Malalaon surak nae,
"Ndaa no fain, Au nenene o.
Au oo tulun o boe, neu Au tao asoi-asoda hatahorir."
Nenene matalolole, ee! Hatematak ia, fain losa ena, ndia Manetualain
fain fo tao nasoi-nasoda hatahorir.✡
3 De ai nau manea matalolole ai aon fo tao ai ue-osan no kada ndoos
leo. Huu ai ta nau dadi miu kai-baak soa-neu hatahori fo mana nae neni
Lamatuak eno-dala ndoon mai. Ma ai oo nau kokolak ndoos boe, mita fo
hatahorir boso kokolak rakabobook ai nade malolen.
4 Basa-basan fo ai taok, ai maote tebe-tebe fo matudu mae, air
ia, Manetualain hatahori mana maue-osa neulaun. Dadi leo mae ai
hambu susa-sonak, doidosok do, leo-la'o nai mue-anggik taladan, na, ai
makatataka makandoo leo.
5 Ai oo makatataka makandoo neu hambu popoko-fefembak boe, neu ara
tee ai meni bui miu, neu hatahorir tao nemuek, neu maue-osa fafandek
lima-ein, neu ta bisa sunggu, ma neu mameda ndoe.✡
6 Ai oo makatataka mia dale lolo-laok boe. Ai bubuluk no'uk ka la'e-neu
Manetualain. Ai makatataka ma dale naruk. Ai tao hata fo neulauk neu
hatahori. Ai fee lelak fo Manetualain Dula-dalen koladu ai. Ai oo sue-lai
tebe-tebe neu hatahori ma ta dea-matak boe.
7 Neu ai kokolak, ai kokolak hata fo tetebes, ma ai ta malela kokolak bafa
rouk. Ai oo simbo mala koasa numa Manetualain mai boe, fo tao dede'a
neulauk. Naa, sama leo ai dadi soldadu, mana to'u tee-tandek mandaik
numa Manetualain mai, fo ai matati laban musu, ma ai ta neni senggik.
8 Ai oo makatataka boe, leo mae hatahorir ratudu hada-horomatak neu
ai, do, ara kokolak rakabobook ai naden; leo mae ara kokolak rakatutudak
ai, do, ara ranea ai nade malolen; leo mae hatahorir kokolak bafa rouk rae,
ai kedi-ira mala hatahorir, do, ara kokolak rae, hambu ai kokolak tetebes.
9 Hambu ketuk ta ralela ai. Tehuu hambu no'uk ka ralela ai naden. Ela
ba'uk ka ai mate la'e no'uk ka ena, tehuu ai oo bei masoda makandoo boe.
Ara hukun berak ai la'e no'uk ka, tehuu ai oo ta mate-mate boe.
10 Leo mae ai mameda berak, tehuu ai dalen oo mbena sau-sau nakandoo
boe. Leo mae ai ta maena doik, tehuu ai tao mala hatahori no'uk ka
ramasu'i nai dalen dale. Naa, sama leo ai ta maena hata esa boe na, tehuu
ai oo hambu basa-basan boe.
11 Ai kokolak ledo-ledo neu ei marai kota Korentus. Ai oo sue-lai ei tebe-
tebe boe.
12 Ai matudu ai susue-lalain neu ei ena, ma ta makatataak kana. Tehuu
ei makatataak ei susue-lalaim neu ai.
13 Dadi au nau fee nenori-nefadak neu ei, sama leo ei dadi miu au anang
nggara. Malole lenak ei sue ai ma boso makatataak kana.

Boso neka-lili mia hatahori fo ta mana namahere Lamatuak

14 Boso neka-lili mia hatahori fo ta mana namahere Karistus. Huu ei
ta sama. Hatahori kamaherek fo mana leo-la'o ndoos, ta dalek esa no
hatahori fo mana laban Lamatuak, de ta nandaa mete ma ara soba raote
tebe-tebe fo raue-osa sama-sama. Hatahori dale malole no hatahori dale
ta malole, ta randaa dadi nonook ei la'ok esa. Naa, sama leo manggaledok
ta bisa babalik no makiuk.

✡ **6:2** Yesaya 49:8 ✡ **6:5** Nedenuk kara Tutuin 16:23

15 Karistus ta bisa nala harak no nitur malanggan, hetu?* Ma hatahori fo
ta mana namahere neu Manetualain ta hambu baba'e-babatik sama-sama
no hatahori fo mana namahere neu Ndia.
16 Ei du'a talo bee, ee? Ndondoon naa, ei du'a mae, ei bisa maso meni
Manetualain uma huhule-haradoin miu fo makaluku-makatele neu Ndia
dei, dei fo maso meni uma sosonggok miu bali fo moke-hule mbali bua
sosonggok kara, do? Ta nandaa, hetu! Huu Lamatuak naa, Manetualain
mana masodak. Ana oo dadi neu ita Lamatuan boe. Ma ita dadi teu Ndia
uma huhule-haradoin ena, nahuu Ana leo nai ita dalen dale. Manetualain
surak nai Ndia Susura Malalaon ena nae,
"Au umang nai Au hatahoring taladan nara.
Au oo leo nai sira taladan nara boe.
Au nau dadi neu sira Manetualain.
Sira oo dadi reu Au hatahoring nggara boe."✡
17 Dadi tao leo Lamatuak surak nae,
"Ei muste kalua numa sira taladan nara mai, ma lenggo fe'e numa sira
mai,
fo ei boso dadi sama leo sira.
Ei dalem muste lolo-laok.
Ei muste makadodook numa basa hata fo mana tao rala ei dalem mara
ranggenggeo,
tao talo naa, fo Au simbok ei no malole.✡
18 Au nau dadi uu ei Amam;
ei oo dadi miu Au anang nggara boe.
Naa ndia, ita Lamatuan nafada nae,
Ndia, ndia mana Koasa Mate'en."✡

7

1 Toranoo susue nggara ein! Manetualain helu-bartaa basa dede'ak
bebeik kara iar fee ita ena, huu naa de ita muste tao talao ita dalen ma
leleo-lala'on. Boso ela manggenggeok faa boe na, nai ita ao-inan. Huu
ita katematuan nau dadi lolo-laok soa-neu Manetualain fo tatudu tae, ita
tamata'u ma fee hada-horomatak neu Ndia.

Dede'ak fo mana tao nala Paulus dalen namahoko

2 Toranoo nggara ein! Fee lelak neu ai. Buka dalem mara fo simbok ai
no malole. Boso makatema dalem mara. Fai bakahulun, neu ai numa ei
taladam, ai ta tao mita salak neu hatahori esa boe na. Ai ta fufudi-hohodo
mita hatahori fo tao salak. Ai oo ta pepeko mita hatahori fo sangga nanalak
numa sira mai boe.
3 Neu au kokolak talo naa, au ta ae ndae salak neu ei. Huu ai sue ei, sama
leo au afada ena. De leo mae talo bee oo, ita mate do tasoda, ai makaesa
mia ei boe.
4 Hatematak ia, au hae dudu'a neu-mai bali, huu au amahere neu ei. Au
oo kokolak aloloa bafang la'e-neu ei boe. Ei oo matetea au daleng boe. Dadi
leo mae ita hambu susa-sonak mata-matak kara, tehuu au daleng mbena
sau-sau nakandoo nahuu ei.
5 Fai bakahulun, ai meni profensi Makedonia miu, ai manggu malan
seli. Ai hambu susa-sonak kii-konak. Ai mareresi mia hatahori deak. Ai
oo mameda bii-mamata'u nai ai dalen boe.✡

---

* **6:15** Dede'a Yunani nai ia surak, nadek *Beliar*. Beliar naa, ndia *Belial* fo ara pindan numa dede'a Ibrani mai. Sosoan nae, "manggarauk, ta neulauk, nanalan taa, nitur malanggan". ✡ **6:16** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 26:11-12; Yeskiel 37:26-27; 1 Korentus 3:16; 6:19; Epesus 2:21 ✡ **6:17** Yesaya 52:11 ✡ **6:18** 2 Semuel 7:14; 1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 17:13; Yesaya 43:6; Yermia 31:9 ✡ **7:5** 2 Korentus 2:13

6 Tehuu Manetualain naa, ndia natetea hatahori fo mopo dale tean, ma
mana nameda berak ena. Ana oo natetea ai dalen boe, neu Ana nadenu
Titus fo neni ai mai.
7 Titus mamain naa, neni netetea dalek soa-neu ai. Ana neni tutuik nae,
neu ndia bei numa naa, ei matetea dalen. Tutuin naa oo tao natetea ai
dalen boe, neu ai mamanenen. Ana oo tui nae, ei hii malan seli nau mete-
mita au boe, ma ei fale dalem tebe-tebe neu dede'ak kara fo bakahulun
mori-dadi nai ei taladam ena. Ana oo tui la'e-neu ei tao talo bee fo tulu-
fali au boe. Huu naa de au daleng mbena sau-sau.✡

8 Au bubuluk ae, au susurang bakahulun fo ka'i-ore berak neu ei naa,
memak tao nala ei mameda susa. Tehuu au ta fale daleng surak susurak
naa. (Naa te faik naa, au fale daleng faa, neu au bubuluk ae, au susurang
naa, tao nala ei susa, leo mae kada ta doo anak ka boe.)
9 Tehuu hatematak ia, au daleng mbena sau-sau. Au ta ameda
nemehokok, nahuu faik naa ei mameda susa. Taa! Au ameda nemehokok,
nahuu faik naa, au susurang fufudi-kokoe fo ei sale dalem do tuke teim. Ei
manaku salam, ma la'o ela ei dede'a ta neulaum fo fali tungga Manetualain
eno-dala ndoon. Huu Manetualain ndia tao fo ei fale dalem talo naa. No
dalak naa, ai susuran kada tao nala ei dadi neulauk.
10 Mete ma ita tameda fale dalek tungga Manetualain hihii-nanaun naa,
ita hahae tao dede'a manggarauk kara, tehuu tungga falik eno-dala ndoos.
Naa, nakambo'ik ita numa Manetualain huku-dokin mai, de ita hae leo-la'o
to fale dalek takandoo. Tehuu mete ma ita kada fale dalek nai bifi dook a
mesan, sama leo hatahorir marai dae-bafok ia si'en, neu ko ita takalulutu.

11 Ei du'a sudik kana! Neu ei lees au susurang naa, au bubuluk ei oo
fale dalem mara boe. Naa, tungga Manetualain hihii-nanaun. Naa, tao
nala ei maue-osa fafandek lima-eim mara fo koka heni dede'a manggarauk
numa ei leleo-lala'om mai. Ei mangguk ka mia ei manggaraum ena. Ei oo
mamata'u boe, mete te boso losak ei tao seluk manggarauk bali. Ei dalem
mara hii ralan seli mete-mita au, ma mahani a makandoo fo tao dede'a
neulauk. Ei oo mahani a fo nau hukun hatahori mana tao salak boe. No
ei tao tetebes talo naa, huu naa de ei dadi miu lolo-laok. No dalak naa, ta
hambu mana bisa ndae salak neu ei.
12 Dadi au ta surak au susurang bakahulun naa, soa-neu hatahori mana
tao manggarauk. Au oo ta surak fee hatahori fo mana hambu nala ndia
manggaraun boe. Tehuu au surak susurak naa fee ei, mita fo au atudu ae,
ei kokolam nai Manetualain matan naa, tetebes. Ma ei sue-lai tebe-tebe
neu ai.
13 Basa iar lala'en, ratetea au daleng.

Ei oo matetea Titus dalen ena boe, mita fo dalen bisa lino-lendek. Naa
oo tao tamba namahoko ai dalen boe.
14 Au akadedemak ita ei, numa Titus matan la'e-neu ei tatao neulaun. Au
oo afadan ae, ei ta tao makamamaek mita au boe. Huu basa dede'ak kara
fo ai tui mitak neu ei naa, tetebes. Ma basa dede'ak kara fo ai tui Titus
la'e-neu ei naa oo tetebes boe.
15 Dadi tungga-tungga ana nasaneda ei tataom ma ei kokolam, ndia
susue-lalain neu ei boe tamba. Ma ana oo nasaneda neu ana neni naa
neti, ei simbok kana no hada-horomatak boe, tehuu ei kada dudu'a neu-
mai boso losak ei ta tao tungga au susurang.
16 Au daleng mbena sau-sau, nahuu au bisa amahere ei nai basa dede'ak
kara. Dadi au ta dudu'a neu-mai ua ei ena bali!

✡ **7:7** 2 Korentus 2:5

8

Ara fee doi-souk no dale lolo-laok

1 Toranoo susue nggara ein! Ai hihiin ei malela Manetualain dale susuen
fo Ana natudun neu saranik kara marai profensi Makedonia ena.
2 Leo mae ara hambu susa-sonak ma tuni-ndenik manahetak, tehuu
dalen nara mbena sau-sau rakandoo. Huu naa de, leo mae sira mesa kasa
hata taak kara, tehuu ara bei fee sira doin no'un seli no dale lolo-laok, fo
doi-sou hatahori kamaherek laen mana hambu susa-sonak kara.
3 Au mesa ngga bisa tui ae, ara fee basa-basan fo ara bisa fee. Boe ma
ara fee tamba lena heni naa bali. Ta hambu esa nakasetik kasa.
4 Sira mesa kasa ndia roke no tebe-tebe, mita fo ai soi dalak fee sara.
No dalak naa, ara bisa ha'i rala baba'ek, fo doi-sou hatahori kamaherek fo
mana hambu susa-sonak marai Yerusalem.✡
5 Fai bakahulun, ai mamahena ara nau tao talo ia, tehuu hata fo ara taok
naa, lena heni hata fo ai mamahenak! Kaesan, ara loo lima aon nara reu
ita Lamatuan. Kaduan, ara kokolak bali rae, “Ai nau loo lima ai aon nara
fo maono-lalau ei, nahuu ia tungga Manetualain hihii-nanaun.”
6 No saranik kara marai Makedonia fee netuduk talo naa, huu naa de ai
moke fo Titus fali neni ei marai Korentus neu bali, mita fo ei oo bisa doi-
sou Lamatuak hatahorin mana hambu susa-sonak marai Yerusalem boe.
Huu fai bakahulun, ana ndia mulai nadudurú doik fee sara. De hatematak
ia, ai moke fo ana bisa tao natetu do nakadaik ei uem doi-sou hatahori.✡
7 Ei leleo-lala'om soa-neu Lamatuak memak neulaun seli. Ha'i netuduk
leo: ei nemeheherem, matea; ei kokolam fo matetea hatahori dalen,
neulauk; ei bubuluk no'uk ka la'e-neu Lamatuak; ei dale team mandema;
ma ei sue-lai malan seli neu ai. Huu naa de au nau fo ei oo, doi-sou
Lamatuak hatahorin mana hambu susa-sonak no fee doik no'un seli boe.
8 Au ta parenda ei marai Korentus fo fee doik no'un seli, tehuu au kada
ae fora ei. Huu hatahori saranik kara marai Makedonia nau doi-sou sara
ena. Dadi no dalak ia, ei oo bisa matudu, ei sue-lai tebe-tebe neu hatahori
mana susa-sonak kara boe.
9 Ei bubuluk ena mae, ita Lamatuan Yesus Karistus, natudu Ndia dale
susuen neu ei ena. Fai bakahulun Ana sama leo hatahori kamasu'ik. Tehuu
Ana here fo dadi neu hatahori hata taak fo tulun ei, mita fo ei bisa dadi
mamasu'i nai dede'ak no'uk ka.
10 Teu maneuk kara, ei mulai madudurú doik fee sara ena. Ei ta fee kada
doik ka mesan, tehuu ei oo doi-sou sara numa ei dalem mara mai boe. Dadi
tungga au, ei muste tao talo ia:
11 Fai bakahulun, ei nau doi-sou Lamatuak hatahorin mana hambu susa-
sonak marai Yerusalem naa ena. Dadi hatematak ia, fee mabasa hata fo
ei maketu mala mae doi-sou ena. Ma ei mabe'i fee desi hata, na, feen leo.
Tehuu nenenin lenak ndia, fee no dale dere-dere hiek.
12 Huu mete ma ita fee no dale dere-dere hiek tungga desi hata fo ita
tabe'i fee, na, naa oo malole boe. Numa kada ita mai leo. Hatahori boso
fee no nekesetik, hata fo neu ko tao nakasususak kana.
13 Au dudu'ang ta ae tao amabera ei, mita fo hatahori laen namada'u.
Tehuu au dudu'ang, ita basa ngga lemba-tasaa sama-sama sira susa-sonan.
14 Hatematak ia ei hambu lenak, ma sira ta mandaik. Doo-doo te ara oo
bisa bala boe, mete ma ei ta hambu dai. No dalak naa, ita bisa lemba-tasaa
sama-sama.
15 Naa, sama leo Manetualain Susura Malalaon surak nae,
“Hatahori fo mana hambu no'uk,
ta hambu lenak numa hata fo ara to'ak mai.
Ma hatahori fo mana hambu ba'uk,

✡ **8:4** Roma 15:26 ✡ **8:6** Titus 2:14

ta hambu kuran numa hata fo ara to'ak mai.”✡

La'e-neu Titus, ma hatahori laen mana nau to'u reni doi-souk

16 Au oke makasi neu Manetualain, nahuu Ana ndia fufudi-kokoe Titus
fo nau tulun ei, sama leo au nau tulun ei.
17 Memak ai moke fo ana neti tiro-dangga ei. Naa te, naa oo ndia hihii
heli-helin boe. Huu naa de Titus mesa kana ndia nae neti tulun ei, ta huu
au nonokeng.
18 Tehuu ana ta neti mesa kana. Ai oo madenu ai toranoon esa ena, fo
neti sama-sama noon boe. Basa saranik kara marai iar ralela hatahori ia,
nahuu ana naue-osa fafandek lima-ein ena, fo nafada hatahorir la'e-neu
Lamatuak Hara Lii Malolen.
19 Saranik malanggan nara oo here ralan fo la'ok sama-sama no ai boe,
fo tulun ai nai ai ue-osa neulaun ia. Ai makalala'ok ue-osa ia, fo matudu
ita Lamatuan ta neni babanggan, ma tao neulauk soa-neu hatahori mana
susa-sonak marai Yerusalem.
20 Ai sangga dalak tao hata fo tetebes, mita fo ta hambu hatahori fo bisa
nakasasa'ek salak neu ai nae, ai ta maue-osa tebe-tebe neu ai to'u meni
doik fee hatahori mana to'ak kara.
21 Ai maote fo tao hata fo tetebes numa ai dale lolo-laon mai, nai
Lamatuak matan ma nai hatahorir matan boe.✡
22 Hambu toranook esa bali, ai madenun neti sama-sama no Titus sara
fo to'u reni doik naa. Ai parisa malan la'e no'uk ka ena. De ai bubuluk
ena mae, ana nau naue-osa fafandek lima-ein soa-neu ei. Ana dere-dere
hiek talo naa, nahuu ana bubuluk ena nae, ei tao hata fo tetebes.
23 Mete ma hambu hatahorir ratane la'e-neu Titus, na, mafada sara mae,
Titus naa, au toranoong fo naue-osa no au nakandoo soa-neu ei. Mete ma
hatahorir ratane la'e-neu hatahori laen mana nau tungga Titus la'ok naa
reti, na, mafada sara mae, hatahori kamaherek kara marai mamana laen
oo here rala sara boe, fo ara tungga to'u doik ia, reni Yerusalem reti. Ara
rahani a nai Korentus ena fo rae reti. Titus sama-sama no sara. Basa sara
neu ko ratudu Karistus ta neni babanggan talo naa.
24 Dadi ei muste matudu susue-lalaim neu hatahorir fo mana to'u reni
doik naa. Ma ei oo matudu sara, tao hata de ai hii kokolak maloloa bafan
la'e-neu ei boe. No dalak naa, hatahori kamaherek maruma saranik marai
bee a mesan mai, bubuluk tebe-tebe rae, ei sue sara.

9

Doik doi-souk soa-neu hatahorir Karisten marai Yerusalem

1 Teteben ndia, au hae surak bali, fo oke ei doi-sou Lamatuak hatahori
kamaheren nara.
2 Huu au bubuluk ena, ei maena dale dere-dere hiek doi-sou hatahorir
talo naa. Au oo hii afada hatahori kamaherek marai Makedonia, la'e-neu ei
dale susuen boe. Au tui ena ae, ei hatahori Korentus numa profensi Akaya
mai, mahani memak numa teu maneuk kara mai ena, fo mae haitua doi
doi-souk. Au oo tui la'e-neu ei dalem mana dere-dere hiem boe, fo mana
tao nala hatahorir laen nara nau tungga doi-sou hatahori mana susak kara.
3 De au adenu ita toranoon nara reti ena fo ratudu rae, hata fo ai tuik
kara la'e-neu ei ena, ta kokola bafa rouk. Au afada talo naa, mita fo ei
mafafa'u memak.
4 Mete ma hambu hatahori Makedonia mai sama-sama ro au, boe ma ei
bei ta mafafa'u mala, na, ita basa ngga mae. Boso losak au nemehehereng
neu ei, oka-huun taa.

✡ **8:15** Kalua numa Masir mai 16:18 ✡ **8:21** Dede'a Lasik 3:4

5 Huu naa de au dudu'a ae, malole lenak ita toranoon nara la'o rakahuluk
reni ei reti, fo ei basa ngga bisa koladu doi doi-souk naa tungga ei hehelum
fai bakahulun. Ei muste fee numa ei dale susuem mai. Boso fee no dale
datuak.
6 Masanenedak! Talo ia: "Hatahori fo mana sele-tande bini-nggees kada
ba'u anak ka, neu ko hambu buna-boak ba'u anak ka boe. Hatahori fo
mana sele-tande bini-nggees no'uk ma ta nakatataak kana, neu ko ana
hambu falik buna-boan ma baba'e-babatik manahetak boe."
7 Hatahori esa-esak muste naketu aon, ana nau fee desi hata. Boso fee
no dale bibiak. Boso fee huu kada hatahori nekesetin. Huu Manetualain
sue-lai hatahori fo mana fee no dale malenggan.
8 Manetualain nabe'i fee ei basa baba'e-babatik mata-matak. Ana oo
nabe'i fee lena-lenak boe, mita fo ei ta to'a kuran hata esa boe na. Mete
ma ei to'a, na, neu ko ei hambu dai lena. No dalak naa, ei bisa baba'e ei
lenam fo tulun basa ue-osa neulauk.
9 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
"Manetualain hii ba'e fee hatahori mana matofa-tarak kara,
numa Ndia dale susuen mai.
Ana tao tetebes nakandoo,
huu Ndia dale ndoon nakatataka nakandoo."✡
10 Manetualain ndia fee bini-nggees, fo hatahori mana ue daer sele-
tanden. Manetualain ndia fee nana'ak, fo ita bisa ta'a. Manetualain ndia
neu ko fee ei baba'e-babatik, mita fo ei bisa tao hata fo tetebes. Naa, sama
leo ei dadi miu hatahori mana ue dae, boe ma Manetualain fee bini-nggees
neu ei fo sele-tanden. De ei ue-tatao neulaun naa, Ana taon tungga faik,
boe tamba namano'u.✡
11 Manetualain nau fee ei lena heni hata fo ei mesa ngga to'ak, mita fo
ei bisa doi-sou hatahori laen nara numa ei dale susuen mai. Dadi mete
ma ei doi-sou hatahori laen talo naa ena, neu ko ara roke makasi neu
Manetualain.
12 Doi-souk naa fo ei feen neu Manetualain hatahorin marai naar, au
henggenee tulu-fali sara. Ma naa oo tao nala ei so'uk makasi taa-taa neu
Manetualain boe.
13 Huu neu ei doi-sou hatahori laen nara, naa natudu bukti nae, ei
mamahere tebe-tebe. Naa oo tao nala hatahori laen nara so'uk kokoa-
kikiok soa-neu Manetualain boe. Huu ara bisa mete-rita, ei nemeheherem
neu Karistus Hara Lii Malolen naa, ta kokola bafa rouk. Naa natudu nae,
ei tao tungga ei nemeheherem. Dadi neu ei fee doi-souk numa ei dale
susuem mai neu sara, ma hatahori laen boe, na, naa ndia taon ara so'uk
kokoa-kikiok soa-neu Manetualain.
14 Hatahori fo mana simbo nala doi-souk numa ei mai, neu ko hule-
haradoi soa-neu ei. Ara oo hii ralan seli rae mete-rita ei boe, nahuu
Manetualain natudu Ndia dale susuen no'un seli neu ei ena.
15 Tehuu Manetualain fee mudak ita Hadia esa lolen seli ena. Ndia, Yesus!
Ndia belin naa, lena heni basa-basan! Huu naa de ita basa ngga sama-sama
toke neu Manetualain tae, "Makasi!"

10

Paulus nasala'e la'e-neu ndia ue-osan soa-neu Karistus

1 Au, Paulus mesa ngga, ndia surak nai ia. Neu ko hambu ketuk numa
ei mai dudu'a talo ia: mete ma au sama-sama ua ei, na, au mae kokolak
ledo-ledo. Tehuu mete ma au dook ka numa ei mai, au ambarani kokolak
no ta pake bii-bambik. Talo naa, hetu? Naa te au oke fo ei nenene au,
nahuu Karistus dale lilon neu ei, ma Ana hii fee dale susuen neu ei.

✡ **9:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 112:9 ✡ **9:10** Yesaya 55:10

2 Tehuu hambu ketuk ruma ei mai ta nau nenene au. Ara kokolak rae,
ai tatao-nono'in nara oo sama leo hatahori laen marai dae-bafok ia tatao-
nono'in nara boe. Dadi mete ma au uni naa uu, fama te au muste kokolak
ta pake bii-bambik neu sara. Huu naa de au afada memak neu ei basa
ngga, mita fo neu ko au uni naa uu, na, au hae kokolak barakaik ua sara.
3 Leo mae ita hatahori dae-bafok biasa oo, tehuu mete ma ita tareresi to
hatahori laen, ita boso tambariik tahere fo tahuur boe, sama leo hatahorir
marai dae-bafok ia fo ta ralela Manetualain.
4 Mete ma ita tahuur to hatahori, na, boso lilii-ndondou te ita tee-tanden
nara ta sama ro hatahorir marai dae-bafok ia enan. De mete ma ita
tahuur to hatahori langga batuk mana nareresi no ita, na, ita oo hambu
Manetualain koasan mana bisa ofe nakalulutu hatahori oka-huun boe.
5 Manetualain koasan bisa ofe heni basa hatahori dae-bafok dudu'an
mana laban Manetualain, mana tao hatahorir ta nau ralela Ndia. Ndia
koasan oo bisa natudu dalak boe, fo nggati hatahori dala dudu'a raan naa,
no dala dudu'a beuk. No dalak naa, hatahori nanori fo dudu'a tungga
Karistus nenorin.✡
6 No'uk ka numa ei mai mulai nenene Karistus, ma tao tungga basa Ndia
hihii-nanaun lala'en ena. Tehuu hambu ketuk numa ei mai bei ta nau
nenene neu Ndia. Dadi ai mahani a ena, fo hukun sira ta mana nau nenene
neu Ndia.
7 Ei hii mete-mita hata fo neni nitak numa kada dean mai. Tehuu ei
muste mete hatahori dalen. Dadi mete ma hambu hatahori fo tao aon
Karistus nedenun, na, masaneda matalolole. Huu ai oo Karistus nedenun,
sama leo ndia boe.
8 Fama te ei du'a mae, au kokolak aloloa bafang lena-lenak la'e-neu
koasa fo ita Lamatuan feen neu ai. Talo naa, hetu? Taa! Huu koasa naa
hambun, fo natetea ei, ta nakalulutu ei dalem mara. Dadi au ta fee lelak
neu hatahorir rakamamaek au, nahuu ara rae, au ta aena haak fo kokolak
la'e-neu koasa fo Lamatuak feen neu au.
9 Au ta aena dudu'ak fo ae tao akatata'uk ei pake au susurang nggara.
10 Tehuu hatahorir raa kokolak rae, “Boso hosek mbali Paulus. Leo mae
ndia susuran liin berak ma ta hoho'ak, tehuu mete ma ana mai aon, ndia
mana sota-na'uk ma kokolan ta naena koasa.”
11 Mita fo hatahori mana kokolak bafa rouk talo naa, dudu'a dede'ak ia:
hata fo ai surak nai susurak numa mamana dook mai, basa-basan sama
no hata fo ai kokolak, mete ma ai mai nai ei taladam.
12 Hatahorir raa oo hii so'uk aon nara rae, sira raa, Karistus nedenu ta
hoho'an boe. Ai ta mambarani makasasama aok leo sira. Bubuluk memak,
hetu? Ta bisa dadi ai ta hoho'ak leo sira! Hatahori matak leo naak, kada
sangga hatahori mana sama leo sira mesa kasa. Basa de esa toba nasarada
esa, nahuu sira mata-aok esa! Sira nggoa beben bali!
13 Naa te ai mesa ngga ta kokolak maloloa bafan, mete ma oka-huun taa.
Ai kada kokolak talo naa, la'e-neu ues naa fo Manetualain feen neu ai ena.
Hata fo ai taon fee ei ena, tungga kada hata fo Manetualain nadenu ai taon.
Huu ai ta maue-osa nai naa dean.
14 Teteben ndia, ai ta kokolak lena-lenak neu ai kokolak maloloa bafan
la'e-neu ei. Huu air ia, ndia mai tui ei la'e-neu Karistus Hara Lii Malolen.
Ei oo simbo mala ai kokolan boe. Mete ma Manetualain ta nadenu nita ai,
tehuu ai kokolak maloloa bafan la'e-neu ei, na, naa ndia ta tetebes.
15 Mete ma hatahori laen ndia raue-osa, na, ai ta kokolak maloloa bafan
mae, naa dadi, nahuu ai ndia maue-osa. Nenenin lenak soa-neu air ia,
ndia kada ei nemeheherem boe tamba ratea. No dalak naa, ai ue-osan
buna-boan nai ei numa fai bakahulun naa mai, boe tamba nakandoo.

✡ **10:5** Roma 12:2

16 De ai bisa miu mafada Karistus Hara Lii Malolen nai mamanak kara
marai ei boboam seri, fo bei ta hambu hatahori mana maue-osa nai naa.
Huu ai ta nau kokolak mabafa loa menik hatahori laen ue-osan.
17 Nai Manetualain Susura Malalaon neni surak nae, “Mete ma hambu
hatahori nau kokolak naloloa bafan, na, elan fo ana kokolak naloloa bafan
la'e-neu kada ita Lamatuan leo.”✡
18 Mete ma hatahori esa kokolak naloloa bafan la'e-neu ndia aon, naa ta
naena sosoak hata esa boe na. Tehuu mete ma ita Lamatuan ndia so'uk
kokoak la'e-neu hatahori naa, na, naa dei fo ta hoho'ak!

11

Karistus nedenun tetebes, ma nedenuk ta tetebes sara

1 Au ae kokolak akadedemak aong ba'u anak nok bali hatahori nggoa
bebek. Dadi soba makatataak faa fo nenene au dei! Talo ia:
2 Au sama leo ei amam. Ei sama leo au ana fe'ong fo naena nefufudi
aok ena. Mana sama leo ei manfufudi aom naa, ndia Karistus. De au
nau anea atalolole ei, mita fo ei mauma-loo mia ei manfufudi aom naa, ei
bei lolo-laok. Dadi au anea atalolole fo boso hambu mana edo-pode ei, fo
nakalulutu ei nemeheherem.
3 Hatematak ia, ei tungga Karistus eno-dala ndoon no dale lolo-laok.
Tehuu au amata'u, boso losak hambu hatahorir kedi-ira rala ei, fo ei sio
la'o ela dalak naa, sama leo lele uluk mengge kedi-ira nala Hawa. Mengge
naa bisa kedi-ira talo naa, nahuu ndia naa, mana puputa-papatak ba'in!✡
4 Tungga-tungga hatahori matak leo naak kara reni ei mai, boe ma ranori
ei la'e-neu Yesus mata-aok laen, ta sama leo Yesus fo ai manorin neu ei naa
ena, na, hata de ei mamahere neu hatahori naa? Fai bakahulun, ei buka
dalem fo simbo mala Manetualain Dula-dale Malalaon fo Ana koladu ei.
Dadi tao hata de hatematak ia, ei nau simbo mala dula-dale mata-aok laen
bali? Fai bakahulun, ei mamahere neu Karistus Hara Lii Malolen fo ai
mafadan neu ei. Dadi tao hata de hatematak ia, ei nau mamahere neu
nenorik rupak laen bali?

5 Ara so'uk aon nara rae, sira raa, Lamatuak nedenu fo ta hoho'an nara
seli. Ndondoon naa sira haak lena heni au, do? Taa! Au ta tungga dudu'ak
leo naak.
6 Leo mae rae, au ta alela kokolak pake dede'a binir, tehuu au alela tebe-
tebe hata fo au kokolak. Ei bubuluk dede'ak kara iar ena, nahuu au atudu
la'i-la'ik ka neu ei ena.
7 Neu au anori ei Manetualain Hara Lii Malolen, au ta oke ei tanggon au.
Au tao kadi'i au aong, mita fo au bisa akadedemak ei. Ndondoon naa, ei
nau fee salak neu au nahuu naa, do?
8 Hatahori kamaherek ruma saranik marai mamana laen nara ndia
tanggon au, mita fo au bisa aono-lalau ei. Naa, sama leo au ha'i numa
sira mai, fo bisa tulun ei.
9 Neu au sama-sama ua ei, boe ma au hambu toto'ak, au ta edo-pode
ei, fo oke hata-hata numa ei mai. Ita toranoon nara maruma profensi
Makedonia mai, ndia doi-sou au. Au ta tao amabera ita hata-hata neu ei,
ma au oo ta nau tao talo naa nai mbila-beinesak boe.✡
10 Karistus Dede'a-kokolan naa, tetebes. Au oo amahere tebe-tebe boe
ae, au dede'a-kokolang oo tetebes boe, nahuu au akaesa ua Karistus. Ta
hambu hatahorir marai profensi Akaya naa ndia bisa koko'o au bafang fo
ka'i au, boso kokolak aloloa bafang ae, au ta tao amabera ei talo naa.

✡ **10:17** Yermia 9:24 ✡ **11:3** Tutui Makasososak 3:1-5; 13 ✡ **11:9** Felipi 4:15-18

11 Tao hata de au kokolak talo ia? Ndondoon naa ia dadi, nahuu au ta sue
ei, do? Leo mae ei dudu'a talo naa, tehuu Manetualain mesa kana bubuluk
au susue-lalaing neu ei.

12 Hata fo au taok naa, au nau tao akandoon. No dalak naa, hatahorir
mana hii rakadedemak aon fo kokolak raloloa bafan rae, sira tataon sama
leo ai, na, sira raa, oka-huun taak kara ena bali.
13 Ara rae, Lamatuak ndia nadenu sira. Sira raa, hatahori mana maue-
osa fo mana kedi-ira hatahori! Ara soba-soba tao aon nara sama leo
Karistus nedenun tetebes. Naa te basa naar kada kokolak bafa rouk a
mesan!
14 Ei boso heran, ee! Huu nitur malanggan oo soba-soba tao aon sama
leo Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak mai boe, mana neni
manggaledok no dale malole.
15 Huu naa de ei boso heran mete ma ndia hatahori mana maue-osan oo,
soba-soba tao aon sama leo hatahori mana maue-osa no dale ndoos boe.
Tehuu besa-besa, neu ko Manetualain bala sira manggaraun.

Karistus nedenun tetebes, lemba-nasaa doidosok mata-matak neu ara rafada hatahorir la'e-neu Lamatuak Yesus

16 Mete ma ei nau, na, elan fo au kokolak akadedemak aong ba'u anak
bali nok bali hatahori nggoa bebek bali. Huu au nau soba-soba kokolak
koa ao.
17 Mete ma au kokolak akadedemak aong leo iak, ta naoka nai ita
Lamatuan. Tehuu naa, nok bali hatahori ute keak kokolan.
18 Hambu hatahori no'uk ka hii rakadedemak aon nara tungga hatahorir
marai dae-bafok ia si'en. Dadi au oo nau kokolak aloloa bafang tungga sira
boe.
19 Ei ndia mana tao aom hatahori dudu'a ndoos, mete ma matonggo mia
hatahori esa ute keak, na, ei matanggodon no dale loak, hetu?
20 Mete ma hatahori laen tao hata-hata neu ei, na, ei matanggodo sara
ruma naa leo. Ha'i netuduk leo: mete ma hambu hatahorir tao ei sama leo
sira ata-daton, na, ei kada matanggodon leo. Mete ma hambu hatahorir
ramana'o rala ei bua-ba'um, na, ei elan numa naa leo. Mete ma hambu
hatahorir kedi-ira rala ei, na, ei elan numa naa leo. Mete ma hambu
hatahorir so'uk aon leo hatahori mo'o-inahuuk, ma nakaloloek ei sama
leo hatahori kadi'i anak, na, ei elan numa naa leo. Leo naak oo, mete ma
hambu hatahori famba ei, na, ei elan numa naa leo boe.
21 Tehuu boso mamanasa, ee! Au mae, nahuu ai kada noe-na'u a leo. Ai
ta mabe'i tao talo naa, sama leo hatahorir raa tao fee ei ena.

Tehuu mete ma ara nau kokolak raloloa bafan la'e-neu hata, na, au oo
ambarani kokolak aloloa bafang talo naa boe. (Tehuu boso lilii-ndondou,
te au kada kokolak akadedemak aong nok bali hatahori nggoa bebek na!)
22 Sira hatahori Ibrani isi-isik, do? Hou! Au boe. Sira hatahori Isra'el,
do? Hou! Au boe. Sira raa, ba'i Abraham tititi-nonosin, do? Hou! Au boe.
23 Sira raa, Karistus hatahori mana maue-osan, do? Hou! Au oo leo naak
boe. (Boso lilii-ndondou, huu au kokolak lena-lenak ia!) Memak au ae, au
sama leo sira. Naa te au ia, lena heni sira. Au aue-osa barakain lenak.
Hatahori sese au uni bui dale uu la'e no'un seli. Ara poko-femba au la'e
no'un seli. La'i-la'ik ka ela kada faa, au oo mate boe.✡
24 Nai au hatahori Yahudi heli-heling nggara liman, au hambu tuni-
ndenik la'e lima. Tungga-tungga au hambu fifilok, ara filo au la'e 39.✡

✡ **11:23** Nedenuk kara Tutuin 16:23 ✡ **11:24** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:3

25 Hatahorir popoko au pake ai la'e telu. Ara toko au pake batu la'e esa
fo rae tao risa au. Au ofang molo la'e telu. Au laa bo'u-bo'u numa tasi oe
hatu-leledok esa.✡
26 La'i-la'ik ka au la'ok losa dook ka sudi uni bee uu ena. Hambu sosoek
no'un seli tao nala au, ela kada faa mate. Ha'i netuduk leo: faa nai lee
mo'ok ma na'o manu-meor. Hambu doidosok numa au hatahori Yahudi
heli-heling nggara mai, hatahori ta Yahudir, ma hatahori mana tao aon
nara sama leo toranoo hatahori kamaherek, naa te ara kedi. Au oo ela
kada faa mate numa tasi taladan, numa kota, ma numa mamana nees
boe.✡
27 Au aue-osa fafandek lima-eing, ma au hambu susa-sonak mata-matak
kara. Hambu la'e no'uk ka au ta bisa sunggu. Au oo ndoe ma dale mada
boe. La'e no'uk ka au ta hambu u'a hata esa boe na. La'e no'uk ka au oo
ta aena bua-lo'a nelusek boe, de au marini alan seli.
28 Mete ma ta nau reke basa dede'ak kara raa, na, reke kada talo ia
leo: tungga-tungga faik au dudu'ang tarabangga, nahuu au dudu'a la'e-
neu basa ita toranoo kamaheren nara, fo mana rakabua nai bee a mesan.
29 Mete ma hambu hatahori nameda aon ta nabe'i, na, masaneda au.
Huu au oo leo naak boe. Mete ma hambu hatahori fufudi-hohodo hatahori
kamaherek fo tungga tao salak, au dadi mae ma asakele.
30 Mete ma au muste kokolak aloloa bafang, malole lenak au kokolak
aloloa bafang la'e-neu dede'ak kara fo ratudu rae, au ia, kada noe-na'uk a
mesan. Tebe!
31 Manetualain fo ita Lamatuan Yesus Aman, bubuluk au ta kokolak
bafa rouk. Naa, nandaa mete ma hatahori so'uk kokoa-kikiok neu Ndia
nakandoo.
32 Masaneda! Au ia, kada noe-na'uk a mesan. Mete ma au mesa ngga, na,
ta bisa tao hata-hata. Ha'i netuduk leo, fai bakahulun numa kota Damsik,
manek Aretas nggubenor, nadenu hatahorir fo ramangge au numa kota
lelesun, fo ara bisa humu rala au.
33 Tehuu au nonoong nggara tao au uu lo'ak esa dale, basa de rakonda au
pake tali tungga kota tembok dean. Dadi mbo'i heni au numa nggubenor
liman mai.✡

12

Paulus mete-nita dede'ak esa, nok bali ana nala me'i

1 Mete ma ei nau, na, elan fo au kokolak aloloa bafang faa bali. Naa te
kokolak aloloa bafak, sosoan taa. Tehuu au nau afada ei dede'ak kara fo
ita Lamatuan natudu neu au ena, nok bali nai me'is dale.
2-4 Au alela hatahori esa mana nakaesa no Karistus. Teuk salahunu haa
maneuk kara, hambu esa noon neni lalai fo demak mate'en neu. Tehuu
au ta bubuluk, mete ma ana hene, bei no ndia ao-inan, do, kada samanen
ndia hene lain neu. Kada Manetualain ndia bubuluk. Au oo bubuluk boe
ae, neu ana neni so'uk hene neni Lamatuak Mamana Malolen naa neu,
ana namanene dede'a-kokolak ta neni babanggak, losa hatahori dae-bafok
ta bisa kokolak.
5 Dadi soa-neu hatahori matak leo naak, au nau kokolak aloloa bafang.
Tehuu au ta nau kokolak aloloa bafang la'e-neu au ao heli-heling. Kada
la'e-neu dede'ak fo au ta abe'i tao, dei fo au kokolak abafa loa talo naa.
6 Leo au nau kokolak aloloa bafang, au ta parluu kokolak bafa rouk,
huu au aena dede'ak tetebes no'uk ka fo au bisa kokolak. Tehuu au kada
akatataak aong leo, fo hatahorir boso du'a rae, au ta hoho'ang lena heni
numa hata fo ara ramanenen ma mete-ritan numa au mai.

✡ **11:25** Nedenuk kara Tutuin 16:22; 14:19 ✡ **11:26** Nedenuk kara Tutuin 9:23; 14:5 ✡ **11:33** Nedenuk kara Tutuin 9:23-25

7 Lena-lenak bali, Lamatuak natudu dede'ak ta neni babanggak no'uk ka
neu au ena.
Tehuu Manetualain oo fee lelak neu au fo hambu susa-sonak boe, mita
fo au boso koa ao. Huu nitur malanggan nadenu ndia ana nunin esa
fo kada dudunggu babalik au nakandoo, nok bali dila-nggauk esa nato
nakamiminak au ao-inan. Awii! Au doidoso tebe-tebe!
8 Au oke la'e telu ena fo Lamatuak nggari heni dede'ak ia numa au mai.
9 Tehuu Ana naselu neu au nae, “Au atudu Au dale susueng neu o. Naa
dai soa-neu o. Huu neu o mameda mae, tungga o barakai heli-helim ta
dai, na, nai naa Au koasang boe tamba natea.” Huu naa de au nau kokolak
aloloa bafang tamba, neu au ta abe'i tao dede'ak esa. No dalak naa, au
bubuluk ae, Karistus koasan leo nai au dale.
10 Huu naa de, mete ma au ameda au mesa ngga ta abe'i tao ue-osa esa, au
daleng kada lino-lendek a mesan. Dadi neu hatahorir kokolak rakadadaek
au do, rakasususak au do, tao doidoso au do, tuni-ndeni au, nahuu au dadi
uu Karistus hatahorin, na, au daleng kada lino-lendek leo. Huu mete ma
au mesa ngga ta abe'i, na, au hambu koasa numa Karistus mai fo au abe'i
tao dede'ak naa.

Paulus dudu'an ta namaneu la'e-neu hatahori kamaherek marai Korentus

11 Ei leo-la'o nok bali Lamatuak ta nadenu nita au uni naa uu. Huu naa
de nau ta nau, bebeik kara ia au kokolak akadedemak aong ba'u anak nok
bali hatahori nggoa bebek. Teteben ndia, ei ndia muste kokolak maloloa
bafam la'e-neu au. Memak au ta aena sosoa-ndandaak hata-hata. Tehuu
mete ma nekesasamak au ua “hatahori ta hoho'ak sudi selik kana” naa, fo
rae Lamatuak naonda sara, na, sira raa, ta hoho'an ta lena heni au.
12 Tungga-tungga Lamatuak nadenu hatahori esa neu nafada hatahorir
la'e-neu Ndia, hatahori naa tao tanda heran mata-matak kara pake koasa,
fo natudu bukti nae, Lamatuak ndia nadenu ndia. Boso lilii-ndondou, huu
neu au bei nai ei taladam mara, au oo tao tanda heran leo naak kara boe.
Au aue talo naa no au daleng nakatataka nakandoo.
13 Boso mamanasa, ee! Kada hambu dede'ak esak ka, ndia au ta tao sana
nai ei, fo hatahori laen taon nai saranik laen. Ndia, au ta oke fo ei tanggon
mala au.
14 Talo ia! Au ahani a ena uni ei neti la'e katelun. Au ta to'a ei tanggon au
doi soda-ladang. Au oo ta to'a ei hata-hetom boe. Tungga ita dala-hadan,
ta nandaa kakana anar rambeda hata-heto soa-neu sira ina-aman nara.
Mana ndaak ndia, ina-amar mbeda hata-heto fee sira anan nara. Dadi au
ta to'a ei mambeda hata-heto fee au, huu ei sama leo au anang nggara! Au
to'ak naa, ndia ei aom ma ei susue-lalaim.
15 Au amahoko fee hata a mesan fo au enang neu ei. Au oo hii aue-
osa fafandek lima-eing boe, mita fo ei bisa leo-la'o tungga Lamatuak hihii-
nanaun. Mete ma au sue alan seli neu ei, na, ei oo muste sue masafali au
leo naak boe. Dadi tao hata de ei makatataak ei susue-lalaim? Ta nandaa,
hetu?
16 Hambu ketuk numa ei mai manaku rae, au ta tao amabera ei. Tehuu
hambu ketuk oo rae, au dadi hatahori fo malela pepeko-lelekon seli ma
kedi ala ei boe, losa tao ala ei tungga au hihiing.
17 Dadi talo bee? Ndondoon naa hatahorir fo au adenu sara reni ei reti
naa, kedi rala ei, do?
18 Au fufudi-kokoe Titus fo neni ei neti. Au oo adenu toranook laen esa
fo neu noon boe. Ndondoon naa, Titus kedi nala ei, do? Taa, hetu? Titus
no au ia, mata-aok esa. Ai dua ngga dudu'an sama, ma ai oo maue-osa no
dale ndoos boe.

19 Toranoo susue nggara ein! Ndondoon naa ei dudu'a numa bebeik kara
iar mae, ai masala'e aon nai ei matam, do? Taa! Basa hata fo ai kokolak
kara iar, Manetualain bubuluk ena. Dadi ai ta bisa mafuni hata-hata numa
Ndia mai. Ai oo makaesa mia Karistus boe. No ai sue ei, huu naa de basa
hata fo ai taok naa, bisa tao matetea ei.
20 Neu ko mete ma au dadi uni ei neti, au du'a-du'a, boso losak ei ta dadi
miu hatahorir fo sama leo au hihiing. Boso losak hambu ketuk rareresi,
dale mana mbirik, rambeda dalek, ketuk kada dudu'a sira aon mesa kana,
ketuk kokolak rakabobook hatahori nade malolen, hambu ketuk kokolak
dede'a lalok la'e-neu hatahori leleo-lala'on, hambu mana koa aok, ma tao
mue-anggik basa-basan. Fama te au oo dadi uu hatahori ta sama leo ei hiik
boe.
21 Neu ko mete ma au uni ei neti, au dudu'ang ta namaneu nahuu ei
tatao-nono'im. Boso losak Manetualain nae nakamamaek au nai ei matam
mara. Boso losak au tao ala hatahorir rameda berak, nahuu hambu no'uk
ka ruma ei mai bei leo-la'o tao manggarauk, tehuu ta nau sale dalen do
tuke tein, fo fali tungga Lamatuak eno-dala ndoon. Hambu ketuk la'ok
sala ro hatahorir ta sira saon nara. Ma ketuk tao ranggenggeo mata-matak
kara. Ketuk bali tao tatao-nono'i manggarau mata-matak kara mana neni
mamaek, tehuu ta rameda mae, losa hatahorir nunute sara.

13

Manea matalolole ei leleo-lala'om

1 Dadi ia la'e katelun fo au nau neti tiro-dangga ei. Mete ma hambu
ketuk fo nau rakasasa'ek salak neu hatahori, na, boso lilii-ndondou ndia
hohoro-lalanen. Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon
nae, “Mete ma hambu ketuk fo rakasasa'ek salak neu hatahori esa, muste
hambu sakasii dua do telu fo kokolan nara sama dei, dei fo simbok. Mete
ma ta talo naa, na, boso simbok.”✡
2 Neu lelek fo au uni ei uu, la'e kaduan maneuk, au fee nesenedak neu
hatahorir mana leo-la'o tao manggarauk kara raa ena. Hatematak ia, au
fee nesenedak neu sara bali, sama-sama ro basa hatahorir fo mana leo-la'o
tao manggarauk kara. Sama leo fai bakahulun, au fee nesenedak ae, neu
ko mete ma au neti, au ta atanggodo sara.
3 No dalak naa, natudu bukti nae, Karistus kokolak nesik au. Mete ma
Karistus nau koladu ei, Ana taon nenik koasa mo'ok nai ei taladam mara.
Huu Ana ta tao ues no noe-na'uk.
4 Neu ara rakanisan numa ai ngganggek lain, memak Ana noe-na'u, huu
Ana nakambo'ik heni Ndia koasan ena. Tehuu Manetualain fee koasa
neu Karistus de Ana nasoda hatematak ia. Leo mae ita mana dadi Ndia
hatahorin tameda ta tabe'i, tehuu Manetualain fee ita masoda beuk ena.
Huu naa de ai bisa maono-lalau ei pake Ndia koasan.
5 Parisa ei dale heli-helim mara fo sangga bubuluk mae, ei mamahere
tebe-tebe neu Karistus, do taa. Ndia koasan neni nitak nai ei leleo-lala'om,
do taa? Fora ei aom talo naa. Huu mete ma Ana ta nakaesa no ei, na, ei ta
dadi miu Ndia hatahorin.
6 Mete ma ei parisa ai, na, ei bisa mete-mita Ndia koasan neni nitak nai
ai leleo-lala'on. No dalak naa, ai mala dea.
7 Ai oo hule-haradoi moke neu Manetualain boe, mita fo ei boso tao salak
hata esa boe na. Ai ta hosek mete ma hatahorir manaku do ta manaku air
ia, Lamatuak nedenun. Tehuu ai hii ei tao hata fo tetebes, leo mae hatahori
ketuk nau timba heni ai. Talo naa oo ta hata-hata boe.
8 Huu ita ta bisa tao hata esa boe na, fo laban hata fo tetebes. Kada ai
malela tao hata fo tetebes a mesan.

✡ **13:1** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 17:6; 19:15

9 Mete ma ei dadi barakaik, ma ai dadi noe-na'uk, ai mamahoko a mesan.
Ai hule-haradoi moke fo Lamatuak tao nala ei boe dadi mandaik.
10 Huu naa de, leo mae au nai dook ka numa ei mai, au surak dede'ak
kara iar hatematak ia, mita fo neu ko au mai, na, au hae kokolak hara
berak neu ei bali. Au dadi uu ita Lamatuan nedenun. Tehuu Ana fee au
haak ma koasa fo atetea ei, ta akalulutu ei.

Paulus nate'e ndia susuran

11 Toranoo susue nggara ein! Au dede'a de'en mate'en ia, kada hara
masodak malole. Tao matetu-mandoo basa dede'ak kara. Mamanene
matalolole au nenori-nefadang. Leo-la'o dalek esa. Ei muste malole esa
no esa. Manetualain naa sue-lai ei. Au oke-hule fo Ana sama-sama no ei
nakandoo, ma Ana tulu-fali ei fo leo-la'o mole-dame esa no esa.
12 Ei muste lole haram pake i'idu susuek, fo nandaa soa-neu Lamatuak
hatahori lolo-laon. Manetualain hatahorin marai iar, basa sara haitua hara
masodak malole soa-neu ei.
13 Au oke-hule fo ita Lamatuan Yesus Karistus natudu Ndia dale susuen
neu ei. Au oke-hule fo Manetualain natudu Ndia susue-lalain neu ei. Au
oo oke-hule fo Lamatuak Dula-dale Malalaon natudu Ndia dale lilon, mita
fo ei basa ngga leo-la'o no dalek esa boe.

Ba'u kada naa leo,
Paulus

Paulus susuran soa-neu saranik kara marai Galatia

Paulus buka susuran

1-2 Hara masodak numa au mai, Paulus. Au haitua susurak ia soa-neu toranoo hatahori kamaherek kara fo marai saranik kara rai profensi Galatia. Toranook kara fo mana sama-sama ro au rai ia oo haitua hara masodak fee ei boe.

Au fee nesenedak neu ei ae, Amak Manetualain no Yesus Karistus ndia radenu au, ta hatahori dae-bafok ndia nadenu. Yesus Karistus naa, ndia Hatahori fo Manetualain nadenun mai ena. Karistus mate, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Boe ma Sira raa, ndia radenu au fo uu tui-bengga neu hatahorir la'e-neu Hara Lii Malole.

3 Au hule-haradoi neu Manetualain, ndia ita Aman, ma Yesus Karistus, ita Lamatuan. Au oke-hule fo Sira ratudu dale susuen nara reu ei, mita fo ei bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.

4 Karistus mate fo koka heni basa ita sala-singgon nara ma nakambo'ik ita numa manggarauk manai dae-bafok hatematak ia. Basa naar tungga Amak Manetualain hihii-nanaun.

5 Huu naa de ita muste koa-kio takandoo neun! Tebe naa!

Paulus namanasa, nahuu hatahori Galatiar rasadea la'o ela nenori ndoos ena

6 Toranoo nggara ein! Au ta du'a bubuluk eir ia bali! Manetualain here nala ei ena, nahuu Ana nau fo ei malela Ndia dale susuen. Tehuu tao hata de ei masadea neuk ka fo miu mamahere nenorik laen

7 fo ta ndoos? Fai bakahulun au fee nenorik hata fo ndoos la'e-neu Yesus Karistus Hara Lii Malolen ena. Tehuu hatematak ia mana kedi-irak kara mai ena fo puputa-papata Hara Lii Malole naa, losa tao rala ei pangganaaa.

8 Besa-besa, ee! Neu ko Lamatuak nandoo hatahori mana maik fo fee nenorik la'e-neu Hara Lii Malole ta sama no fai bakahulun fo au fee nenorik naa. Leo mae hatahori naa numa ai mai, do, Manetualain atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai oo, nendook daka nalan boe.

9 Ai mafada memak dede'ak ia numa fai uluk mai ena. Tehuu hatematak ia au nau fee nesenedak seluk bali, talo ia: mete ma hambu hatahori mai fo fee nenorik laen numa Hara Lii Malole fo fai bakahulun ei simbo malak naa mai ena, naa fo Manetualain oo nandoon boe.

10 Au ambarani kokolak talo naa, nahuu au nau tao amahoko Manetu-alain dalen, ta hatahori dae-bafok dalen. Ei du'a mae au sorodododo nai hatahori dae-bafok matan, do? Taa! Mete ma au tao talo naa, na, au ta andaa dadi uu Karistus neondan.

Paulus tui seluk talo bee de ndia dadi neu Lamatuak Yesus nedenun

11 Toranoo nggara ein! Au afada no ledo-ledo ae, Hara Lii Malole fo au anorik neu ei naa, hatahori dae-bafok ta ndia a'adun.

12 Au ta simbon numa hatahori dae-bafok mai, ma ta hambu hatahori dae-bafok nanori au. Yesus Karistus mesa kana ndia nafada sosoa-ndandaan neu au.

13 Ei mamanene mala tutuik ena la'e-neu au leleo-lala'ong fai bakahulun, neu au bei tungga anggama Yahudi, hetu? Lelek naa, au tuni-ndeni ala Lamatuak hatahorin sudi selik kana, fo ae akalulutu sara.✡

✡ **1:13** Nedenuk kara Tutuin 8:3; 22:4-5; 26:9-11

14 Faik naa oo, au daleng mbena nalan seli boe fo anori la'e-neu anggama
Yahudi, lena heni hatahori Yahudi laen fo teun sama leo au. Ma au
ia, manggaten lenak fo akalala'ok basa ai bei-ba'in nara dala-hadan ma
anggama hohoro-lalanen lala'en.✡
15-16 Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain naketu nala ena, fo
nalelelak au ua Ndia Anan boe. Au inang bei ta bonggi au, te Ana here
nala au memak ena, nahuu Ana sangga natudu dale susuen neu au. Ana
oo nadenu au boe, fo uu anori hatahori ta Yahudir. Neu Ana nadenu au
talo naa, au ta uu oke hatahori laen nenori-nefadan.✡
17 Ma au oo ta uu atonggo ua lasi-lasi Karisten nara fo mana dadi reu
Yesus nedenun numa Yerusalem boe. Tehuu au la'o memak uni dae Arab
uu. Basa boe ma au fali uni kota Damsik uu bali.
18 Basa teuk telu boe ma au uu atonggo ua Petrus* numa Yerusalem fo
au nau bubuluk hata fo ana tuin fee au. Boe ma au leo taak numa naa,
losa faik salahunu lima.✡
19 Faik naa, au oo atonggo ua Lamatuak Yesus fadi bonggin boe, nade
Yakobis. Tehuu au ta atonggo ua Lamatuak nedenun laen nara. Kada sira
dua sara.
20 Hata fo au surak ia, memak tetebes leo naak! Au ta pepeko-leleko! Te
Manetualain bubuluk na!
21 Basa boe ma au la'o uni profensi Siria ma profensi Kilikia uu.
22 Faik naa, Karistus hatahorin nara marai Yudea bei ta ralela au.
23 Ara kada ramanene harak rae, “Hatahori fo fai bakahulun tao doidoso
ita naa, hatematak ia ana fee nenorik la'e-neu Karistus Hara Lii Malolen.
Naa te fai bakahulun ana ndia nae soba nakalulutu ita.”
24 Basa sara ramanene rala naa, boe ma ara rakadedemak Manetualain,
nahuu au amahere neu Yesus Karistus ena.

2

Lamatuak Yesus nedenun laen nara simbok Paulus nenorin no malole

1 Basa teuk salahunu haa, boe ma au fali uni kota Yerusalem uu, sama-
sama ua Barnabas. Ma ai dua ngga oo, mia hatahori kamaherek ta Yahudi
esa, nade Titus.✡
2 Au uni naa uu, nahuu Manetualain ndia nadenu. Basa boe ma au tui
fee lasi-lasi Karisten nara Hara Lii Malole fo au anorik neu hatahori ta
Yahudir naa ena. Faik naa, au kokolak aong ua sara, mita fo ara parisa
ratalolole hata fo au fee nenorik naa, ndaa do taa. Mete ma ara raketu rae,
ta ndaa, na, hatahori bisa nae, au ue-tataong kada hie-hie!
3 Ara ramanene rala au kokolang talo naa, boe ma ara simbo no malole.
Ara oo simbo rala Titus no malole boe. Leo mae ndia hatahori ta Yahudi,
tehuu ara ta rakasetik kana sunat.
4 Tehuu faik naa, hambu toranook ketuk ta rakaheik, nahuu ara fee
nenorik laen. Sira raa, Karisten pepeko-lelekok. Boe ma ara mai
rakasetik ro neneek Yesus Karistus hatahori ta Yahudin, fo tungga basa
hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen lala'en. Naa te Yesus Karistus
nakambo'ik ita ena, huu naa de ita ta neka-lili to hohoro-lalanek kara raa,
sama leo ata-dator.
5 Leo mae rakasetik talo naa, tehuu ai ta nau simbok faa boe na. No dalak
naa, ei bisa mamahere makandoo neu Hara Lii Malole fo au fee nenorik
naa ena. Naa memak tetebes.

✡ **1:14** Nedenuk kara Tutuin 22:3 ✡ **1:15-16** Nedenuk kara Tutuin 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18 * **1:18** Susurak dede'a Yunani nai lalanek ia pake nadek, *Kefas*. Naa, Petrus naden laen. Kefas naa, nadek nai dede'a Aram dale. Petrus naa, nadek nai dede'a Yunani dale. Tehuu Nadek dua naa, sosoa-ndandaan sama, ndia “batu”. ✡ **1:18** Nedenuk kara Tutuin 9:26-30 ✡ **2:1** Nedenuk kara Tutuin 11:30; 15:2

6 Lasi-lasik kara raa simbok no malole au nenoring naa, ma ara ta tia-
tamba hata-hata bali. Huu Manetualain ta memete matak. De leo mae sira
hatahori mo'o-inahuuk, do kadi'ik, naa nenenin taa.✡
7 Nenenin lenak ndia: ara bubuluk rae, Manetualain here nala au ena,
fo uni Hara Lii Malole fee hatahori ta Yahudi. Sama leo Ana oo nadenu
Petrus fo neni Hara Lii Malole naa fee hatahori Yahudi boe.
8 Manetualain fee koasa neu Petrus ena, fo dadi neu nedenuk soa-neu
hatahori Yahudi. Leo naak oo Ana fee koasa neu au fo dadi uu nedenuk
soa-neu hatahori ta Yahudi boe.
9 Faik naa, hatahorir du'a ena rae, Yakobis, Petrus,* ma Yohanis,
malangga saranik. Neu telu sara bubuluk rae, Manetualain natudu dale
susuen neu au ena fo akalala'ok Lamatuak ue-osan, boe ma ara rambariik
mai rato'u limak ro au ma Barnabas. Naa dadi neu tanda, ai basa ngga
dalek esa. Ara rakaheik fo ai meni Hara Lii Malole fee hatahori ta Yahudi,
ma sira ndia reni soa-neu hatahori Yahudi.
10 Ara ta roke hata-hata bali. Kada ara fee nesenedak neu ai fo boso lilii-
ndondou tulu-fali hatahori hata taak kara. Memak naa ndia au nau taon
ena.

Paulus ka'i-ore Petrus numa Antiokia, nahuu ana nakaheok la'o ela hatahori ta Yahudir

11 La'e esa Petrus neni kota Antiokia mai, boe ma au ka'i-oren no ledo-
ledo, nahuu ana tao sala.
12 Neu ana bei fo mai, ana namahoko nanggatuuk na'a sama-sama no
Karistus hatahori ta Yahudin nara. Tehuu neu Yakobis nonoon hatahori
Yahudir mai, boe ma Petrus nakaheok numa toranoo ta Yahudi mai, ma
ta nanggatuuk na'a no sara bali. Ana namata'u neu hatahori Yahudi fo
mana fee nenorik naa nae, Karistus hatahorin nara muste to'u rahere
basa hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen lala'en, ma muste leo-la'o
rabinggak ruma hatahori ta Yahudir mai.
13 Hatahori Yahudi laen nara mete-rita Petrus tataon naa, ara oo tao
tungga talo naa boe. Losa Barnabas oo tungga tasoso ro sira dea-matan
nara raa boe.
14 Tehuu neu au mete-ita sira ta tungga tebe-tebe Hara Lii Malole hihii-
nanaun ena, boe ma au ka'i-ore memak neu Petrus numa sira matan ae,
“Ka'a Pe'u! Ka'a ia, memak hatahori Yahudi. Tehuu Manetualain soi dalak
ena fo hatahori mana namahere neu Yesus Karistus nakambo'ik numa
hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen nara mai. Ka'a simbo nala
dede'ak naa ena. Talo bee de hatematak ia ka'a bei nau nakasetik hatahori
ta Yahudi, fo tao tungga anggama Yahudi hohoro-lalanen bali?”
15 Au ka'i-ore Petrus talo naa, nahuu ai dua ngga sama-sama hatahori
Yahudi. Ai hatahori nusa Yahudin ta sama no hatahori nusa-nusak laen
nara, nahuu ai hatahori nusa Yahudin malela Manetualain dook ka ena.
16 Tehuu hatematak ia ita oo bubuluk boe tae, Manetualain ta simbok
hatahori esa boe na no malole, nahuu ana tao tungga anggama hohoro-
lalanen. Manetualain simbok hatahori no malole, mete ma ana namahere
neu Yesus Karistus, ta huu ana tao tungga anggama hohoro-lalanen. No
kada hatahori namahere neu Karistus, dei fo Manetualain henggenee
memak kana nae, ana ta naena salak ena.✡
17 Huu naa de ita fee nenorik tae, Manetualain simbok hatahori no
malole, nahuu namahere neu Yesus Karistus. Tehuu hambu hatahori
Yahudi ndia nakasasa'ek salak neu ai nae, ai sala ena, nahuu ai mamahere

---

✡ **2:6** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:17 * **2:9** Susurak dede'a Yunani nai lalanek ia pake nadek, *Kefas*. Naa, Petrus naden laen. ✡ **2:16** Sosoda Kokoa-kikiok kara 143:2; Roma 3:20, 22

neu Karistus, tehuu ta tungga anggama Yahudi hohoro-lalanen nara. Ei oo
nau ndae salak talo naa boe, do?
18 Mete ma au to'u falik anggama hohoro-lalanen, fo au akambo'ik henin
ena naa, na, dei fo au sala!
19-20 Memak fai bakahulun au aote tebe-tebe tao tungga anggama Yahudi
hohoro-lalanen nara, mita fo au malole ua Manetualain. Tehuu au oo ta
bisa boe. Huu naa de hatematak ia au nggari heni hohoro-lalanek kara raa
fo leo-la'o akaesa ua Karistus. No dalak naa, dei fo Manetualain simbok au
no malole. Taon neu, au mate neni londak numa ai ngganggek lain sama-
sama ua Karistus. Hatematak ia au ta ndia asoda bali, tehuu Karistus ndia
nasoda nai au aon dale. Au hambu masoda beuk ia, nahuu au amahere
neu Manetualain Anan. Ana sue nalan seli neu au, losa Ana mate nggati
au.
21 Ma Manetualain simbok nala au nahuu Ndia dale susuen, ta huu
au tungga anggama hohoro-lalanen nara. Mete ma hatahori bisa malole
no Manetualain nahuu tungga anggama hohoro-lalanen, na, naa sosoa-
ndandaan nae, Karistus mamaten naa hie-hie a mesan.
Naa ndia au afada neu Petrus asa numa Antiokia.

3

Manetualain simbok ita no malole, nahuu ita tamahere neu Yesus Karistus

1 Wee! Hatahori Galatiar ein, ee! Fai bakahulun au mesa ngga ndia afada
numa ei matam ena, la'e-neu Yesus Karistus mamaten numa ai ngganggek
lain. Tehuu hatematak ia hatahori kedi-ira ei no muda hiek ena! Ei nggoa
bebem mara talo bee ia!
2 Au ae atane kada dede'ak esa. Ei simbo mala Manetualain Dula-dalen,
nahuu ei tungga anggama hohoro-lalanen, do? Taa, hetu! Ndia Dula-dalen
konda neu ei, nahuu ei mamahere Hara Lii Malole fo ei mamanenek naa
ena.
3 Dadi tao hata de ei mamanggoa malan seli talo naa, ee? Fai bakahulun
ei leo-la'o tungga Dula-dale Malalaok hihii-nanaun ena. Tehuu hatematak
ia ei masafali ena bali fo leo-la'o tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun.
4 Neu ei bei fo mamahere neu Karistus, ei hambu tuni-ndenik no'un seli.
Boso losak basa doidosok kara raa dadi hie-hie a mesan! (Naa te nemehere
neu Karistus ta bisa dadi hie-hie.)
5 Neu Manetualain fee Ndia Dula-dalen, ma natudu tanda heran mata-
matak kara numa ei matam, ei du'a mae, Ana tao talo naa nahuu ei tungga
anggama hohoro-lalanen, do? Taa, hetu! Ana tao talo naa, nahuu ei
mamahere Hara Lii Malole fo ei mamanenek ena.
6 Masaneda hatahori Yahudir ba'in, ndia ba'i Abraham. Sama leo
Manetualain Susura Malalaon surak nae, “Huu ana namahere neu
Manetualain, de Manetualain simbok kana no malole, ma henggenee nalan
hatahori dale ndoos.”✡
7 Dadi ei muste malela no malole mae, hatahorir fo kamaherek sama leo
Abraham, ara dadi reu Manetualain hatahorin fo ndoos.*
8 Manetualain nafada memak nai Ndia Susura Malalaon nae, neu ko Ana
oo simbok hatahori nusa-nusak laen nara nae, sira hatahori dale ndoos,
mete ma ara ramahere reu Ndia boe. Te lele uluk Ana nafada memak Hara
Lii Malole neu ba'i Abraham ena nae, “Neu ko basa hatahori nusa-nusak
kara marai dae-bafok hambu baba'e-babatik nahuu o.”✡

✡ **3:6** Tutui Makasososak 15:6; Roma 4:3 * **3:7** Susura dede'a Yunani huuk surak nae, “Ara dadi reu Abraham anan nara”. Hatahori Yahudir rasi'e pake dede'a de'ek ‘Abraham anan nara’ no sosoak nae, ‘Manetualain hatahorin nara’. Mete *Roma* 4: 16 boe. ✡ **3:8** Tutui Makasososak 12:3

9 Huu Manetualain hehelu-bartaan naa, de Ana oo fee baba'e-babatik
neu basa hatahorir fo mana ramahere reu Ndia, sama leo Ana fee Abraham
ena boe.
10 Hatahori fo mana tungga anggama hohoro-lalanen, mita fo Manet-
ualain simbok kana no malole, na, ana muste lemba-nasaa nala berak
numa basa hohoro-lalanek kara raa lala'en mai, sama leo ana hambu nala
neketook ena. Hambu neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale
nae, “Hatahori fo ta mana tungga nakandoo anggama hohoro-lalanen no
tetuk, ana hambu neketook!”✡
11 Manggaledok ena, Manetualain ta simbok hatahori *nahuu* ana tungga
anggama hohoro-lalanen. Sama leo neni surak nae, “Hatahori muste
namahere neu Au, dei fo Au simbok kana no malole sama leo hatahori
dale ndoos, fo ana hambu masodak tetebes.”✡
12 Mete ma hatahori nau leo-la'o tungga anggama hohoro-lalanen hihii-
nanaun, na, ana muste tao tungga basa sara no tetuk! Manetualain nafada
memak kana nai Ndia Susura Malalaon ena nae, “Hatahori fo mana nau
leo-la'o tungga hohoro-lalanek, neu ko ana mbute-muek no kada hohoro-
lalanek kara raa.”✡
13 Tehuu Karistus bae ketun ena, fo nakambo'ik ai numa anggama
hohoro-lalanen fo mana futu-pa'a ai mai. Fai bakahulun ai leo-la'o sota-
mate lemba-masaa mala berak numa anggama hohoro-lalanen nara raa
mai, sama leo hatahori mana hambu neketook. Tehuu hatematak ia
Lamatuak Yesus lui heni neketook naa numa ai mai ena. Sama leo neni
surak nai Susura Malalaok dale nae, “Hatahori neni londa nisak nai ai
huuk, ana hambu neketook.”✡
14 Neu Yesus Karistus mate fo tao nasoi-nasoda ita, baba'e-babatik fo
Manetualain feen neu Abraham naa ena, naa oo konda neu hatahori nusa-
nusak laen nara boe. No dalak naa, basa hatahorir fo mana ramahere reu
Karistus bisa simbo Manetualain Dula-dalen fo Ana helu-bartaak naa ena.

Manetualain to'u nahere Ndia hehelu-bartaan

15 Toranoo nggara ein! Hatematak ia au ae pake netuduk numa ita leleo-
lala'on tungga-tungga faik mai. Mete ma hambu hatahori surak rala susura
baba'e pusaka, basa boe ma ana lima ree susurak naa, na, susurak naa neni
henggenee nisak ena. Hatahori laen ta bisa koka heni hata fo neni surak
nai susurak naa dale ena, ma ta bisa surak tamba hata-hata neun bali.
16 Leo naak oo, neu Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no
Abraham ma tititi-nonosin boe. Manetualain ta nae, “Au ndara fangga
hehelu-bartaak ia ua o tititi-nonosim mara”, nahuu Ana ta helu-bartaa no
hatahori no'uk. Tehuu Ana helu-bartaa no kada Abraham tititi-nonosin
esak ka, ndia Karistus.†
17 Dadi talo ia: Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak nakahuluk no
ba'i Abraham. Boe ma basa teuk natun haa telu hulu, dei de Ana nakonda
anggama hohoro-lalanen neu hatahori Yahudir, nesik sira ba'in Musa. Leo
mae talo naa oo, tehuu Manetualain ta le'a falik Ndia hehelu-bartaan fo
Ana taon nakahuluk naa boe.✡
18 Manetualain ta fee baba'e-babatik neu Abraham, nahuu ana tao
tungga hohoro-lalanek. Tehuu Ana fee baba'e-babatik, nahuu Ana helu-
bartaa memak fo nae fee mudak neu Abraham numa lele uluk mai. Naa,
sama leo kanak esa simbo pusaka numa aman mai. Ana simbon, nahuu

---

✡ **3:10** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 27:26 ✡ **3:11** Habakuk 2:4 ✡ **3:12** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 18:5 ✡ **3:13** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 21:23 † **3:16** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia surak nae, “ta nae ‘ndara fangga hehelu-bartaak no o bini-nggeem mara’”, tehuu “no o bibi-nggeem”. Nai hehelu-bartaak ia, dede'a de'ek Yunani “bini-nggees” sosoa-ndandaan nae, “tititi-nonosik”. Mete nai *Tutui Makasososak* 12:7 boe. ✡ **3:17** Kalua numa Masir mai 12:40

aman helu-bartaa memak ena, ta huu kanak naa tao tungga hohoro-lalanek.✡
19 Hatematak ia au ae atane talo ia: mete ma Manetualain simbok
nala ba'i Abraham no malole nahuu ndia nemeheheren, tao hata de
Manetualain tamba seluk anggama hohoro-lalanen nesik ba'i Musa bali?
Ana tamba anggama hohoro-lalanen fo nanori hatahori dae-bafok lae'neu
sira sala mata-matan. Ndia nanaen fo hatahori leo-la'o tungga hohoro-
lalanek kara raa hihii-nanaun, losa Abraham tititi-nonosin esa mai. Mete
ma tititi-nonosik naa mai ena, ndia Karistus, na, hohoro-lalanek kara raa
ta parluu sara ena bali.
Neu Manetualain fee hohoro-lalanek anggama Yahudir raa, Ana ta fee
matan memak kana. Tehuu Ana pake Ndia atan numa nusa tetuk do inggu
temak mai, fo ara renin de loon neu ba'i Musa liman, dei de ba'i Musa fee
sara reu hatahori Yahudi. No dalak naa, ba'i Musa dadi neu lelete soa-neu
Manetualain no Ndia hatahorin nara.
20 Tehuu neu Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no Abraham,
Ana ta pake lelete. Te Ndia mesa kana ndia ndara fangga hehelu-bartaak
matak no matak na! No dalak naa, ita bubuluk tae, Manetualain hehelu-
bartaan naa, ta neni babanggak lena heni basa hohoro-lalanek kara raa.

Anggama hohoro-lalanen nanori hatahori dae-bafok la'e-neu sira sala mata-matan

21 Neu Manetualain fee anggama hohoro-lalanen naa neu ba'i Musa, naa
laban nasafali no Ndia hehelu-bartaan, do? Taa! Mete ma hambu hohoro-
lalanek, fo hatahori dae-bafok bisa tao tunggan de Manetualain simbok
kana no malole mita fo ana bisa nasoda, na, hatahori Yahudi hohoro-
lalanen bisa tao talo naa. Naa te ta hambu hohoro-lalanek esa boe na, fo
hatahori dae-bafok bisa tao tunggan de tao makasufu Manetualain dalen
mita fo Ana bisa simbok kana no malole.
22 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
basa hatahorir neka-lili ralan seli ro sala mata-matak. Huu naa de kada
hatahori fo mana namahere neu Yesus Karistus, ndia bisa simbo hata fo
Manetualain helu-bartaak ena.
23 Neu Karistus bei ta mai, ai hatahori Yahudi neka-lili malan seli
mia hohoro-lalanek kara raa, losa ta bisa makambo'ik. Tehuu losa fain,
Manetualain soi dalak fo ai makambo'ik numa basa hohoro-lalanek kara
raa mai, mete ma ai mamahere neu Karistus.
24-25 Dadi anggama hohoro-lalanen nara raa, sama leo mana manea fo
fee nenorik natalolole ita, losa Karistus mai. Tehuu mete ma Ana mai ena,
na, dei fo ita bisa tamahere neun, fo leo-la'o malole to Manetualain. Huu
naa de hatematak ia ita ta parluu mana manea naa ena.

Hatahori kamaherek dadi neu Karistus nufanelun ena

26 Hatematak ia ei dadi miu Manetualain anan nara ena, nahuu ei
mamahere neu Yesus Karistus.
27 Ei basa ngga fo mana hambu sarani ena fo dadi miu Ndia hatahorin
oo makaesa tebe-tebe mian boe.
28 Basa hatahorir fo mana ramahere neu Karistus, basan sama ta hambu
esa laen no esa bali. Dadi leo mae ei hatahori Yahudi, do ta Yahudi, ata do
ta ata, touk do inak, basan sama nahuu rakaesa ro Yesus Karistus.
29 Karistus naa, Abraham tititi-nonosin fo Manetualain helu-bartaa
memak kana numa lele uluk mai ena. Huu ei makaesa mia Karistus ena,
de ei oo dadi miu Abraham tititi-nonosin tebe-tebe ena boe. No dalak naa,
ei oo bisa simbo baba'e-babatik fo Manetualain helu-bartaa memak fee
Abraham naa ena boe.✡

✡ **3:18** Roma 4:14 ✡ **3:29** Roma 4:13

4

1 Au fee netuduk esa bali. Kanak esa naena haak fo simbo pusaka numa
aman mai, mete ma aman mate. Tehuu mete ma ndia teun bei ta dai, na,
ana bei ta bisa simbo pusaka naa, leo mae basa naar neu ko dadi neu ndia
enan. Mete ma teun bei ta dai, naa ndia bei sama leo ata-dato, ta mana
maena haak fo ha'i nala ndia malanggan hata-heton.
2 Huu naa de muste hambu hatahori fo mana faduli neun no ndia
pusakan. Kanak naa muste tungga mana faduli hihiin, losa fain fo aman
naketun ena, dei fo ana bisa simbo nala ndia pusakan.
3 Leo naak oo soa-neu ita boe. Neu Yesus Karistus bei ta mai, ita bei sama
leo kakana kadi'ik naa. Ita bei neka-lili tebe-tebe to dae-bafok dudu'an ma
hihiru-heheon, sama leo ata-dato esa.
4-5 Tehuu ndaa no fain, Manetualain nadenu Anan mai fo dadi neu
hatahori dae-bafok, mita fo hatahori dae-bafok oo bisa neni so'uk dadi
neu Manetualain anan nara boe. Manetualain Anan naa, leo-la'o tungga
hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen, mita fo Ana bisa nakambo'ik
basa hatahorir fo fai bakahulun neka-lili ro hohoro-lalanek kara raa.
6 Huu ei dadi miu Manetualain anan nara ena, de Ana nakonda Ndia
Anan Dula-dalen mai, fo maso neni ei dalem mara neu. No dalak naa, ei
maena haak moke Manetualain naa, “Ama Bonggik”.
7 De hatematak ia ei ta dadi ata-dato ena fo ta mana naena haak simbo
mala pusaka bali. Tehuu ei dadi miu Manetualain anan nara fo mana
raena haak simbo rala basa pusaka, fo Ana helu-bartaak ena.✡

Paulus dudu'an ta namaneu soa-neu hatahori Galatiar

8 Fai bakahulun, neu ei bei ta malela Manetualain, ei tao aom dadi miu
ata-dato fo makadedemak basa hata fo ta ndoos ma tao tungga sara.
9 Tehuu hatematak ia ei malela Manetualain ena. Malole lenak au
kokolak ae, Manetualain ndia nalela ei. Dadi talo bee losa ei nau fali deak
bali. Ei nau makadedemak dae-bafok dudu'an no hihiru-heheon fo sosoan
taa, ma ta raena koasa hata-hata naa, ma tao tungga seluk kasa. Do, ei bei
nau neka-lili mia dede'ak kara raa fo dadi miu ata-daton bali.
10 Au amanene ena ae, ei makalala'ok hohoro-lalanek la'e-neu anggama
fai malolen nara tungga faik, bulak, ledo-faik lalalin ma teuk fo mae soba-
soba tao mamahoko Manetualain dalen.
11 Ia, tao nala au dudu'ang ta namaneu! Boso losak au sosota-
mamanggung anori ei losa doo basa ia, dadi hie-hie a mesan ena.
12 Toranoo susue nggara ein! Au oke fo ei leo-la'o makambo'ik numa
dede'ak kara raa mai, sama leo au ia. Au leo-la'o akambo'ik numa anggama
hohoro-lalanen mai ena, sama leo ei hatahori ta Yahudi. Fai bakahulun,
neu ita bei sama-sama, au ta ameda ita susa-sonak numa ei mai.
13 Ei basa ngga bubuluk mae, fai maneuk kara, neu au bei fo mai
makasososan fo tui-bengga Hara Lii Malole naa neu ei, au ao-mbaang male-
ma'a.
14 Leo mae talo naa oo, tehuu ei ta husi heni au nahuu ei simbok mala
au boe, nok bali au ia Manetualain atan numa nusa tetuk do inggu temak
mai. Lenak bali ei simbok mala au, nok bali au ia ndia Yesus Karistus.
15 Faik naa, ita basa ngga tamahoko talan seli. Tehuu tao hata de
hatematak ia ta talo naa ena bali? Naa te faik naa ei sue malan seli neu
au, losa-losak ei sadia do'i ei mata de'e heli-helim mara soa-neu au.
16 Huu au kokolak tetebes soa-neu ei, de hatematak ia ei du'a mae, au ia
dadi uu ei musum, do?

✡ **4:7** Roma 8:15-17

17 Mana kedi-irak kara raa ta nau au anonoo ua ei, de ara manggate
fufudi-hohodo ei, fo tungga basa hatahori Yahudi anggaman hohoro-
lalanen lala'en. Ara nau fo ei mbute-mue tungga kada sira hihii-nanaun.
18 Tehuu mete ma ei manggate tao hata fo neulauk kara, na, naa malole
boe! Leo mae au sama-sama ua ei do, taa do, tao kada malole a mesan leo.
19 Ana susue nggara ein! Hatematak ia au aue-osa fafandek lima-eing
seluk fee ei, losa au sama leo inak mana nameda hedis sangga bonggi. Au
ta hahae aue-osa, losa ei dalem mara sama leo Karistus dalen ena.
20 Tehuu hatematak ia au ta bubuluk ae tao hata soa-neu ei bali! Au
daleng hii nalan seli fo uu kokolak asare matak ua ei, mita fo au ta kokolak
barakaik talo ia.

Paulus fee lololek pake tutuik la'e-neu Hagar anan ma Sara anan

21 Mete ma ei nau leo-la'o tungga hatahori Yahudi anggaman hohoro-
lalanen, na, malole lenak ei malela makahuluk hohoro-lalanek naa sosoan.
22 Sama leo nai Manetualain Susura Malalaon hambu tutuik la'e-neu sira
ba'in Abraham ana toun dua. Ana hambu anak esa numa ndia ata-dato
inan mai, ma esa bali numa ndia sao huun fo ta ata-dato mai.✡
23 Ata-dato naa bonggi nala anan, nahuu tungga hatahori dae-bafok
hihii-nanaun. Tehuu saon fo ta ata-dato naa bonggi nala anan, nahuu
Manetualain helu-bartaa memak talo naa soa-neu Abraham.
24 Ina kaduak kara raa, dadi lololek fo natudu neu hehelu-bartaak
dua fo Manetualain ndara fangga no hatahori dae-bafok. Hagar natudu
hehelu-bartaak esa fo Manetualain ndara fanggan no ba'i Musa numa letek
Sinai, neu Ana nakonda hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen nara.
Hatahori fo mana neka-lili neu anggama hohoro-lalanen naa, sira oo ata-
dato sama leo Hagar boe.
25 Mamanak naa nai letek Sinai nai dae Arab, ndia oo sama leo Hagar
boe. Basa hatahori Yerusalem mara hatematak ia fo bei mana neka-lili ro
anggama Yahudi hohoro-lalanen naa, sira oo ata-dato sama leo Hagar boe.
26 Tehuu Sara naa hehelu-bartaak bakahuluk fo Manetualain ndara
fanggan no ba'i Abraham, natudu kota Yerusalem laen esa nai nusa tetuk
do inggu temak. Manetualain anan nara mana leo rai naa, ta ata-dato. Sira
iar, hatahori nekembo'ik fo ta mana neka-lilik ro anggama hohoro-lalanen
nara. Huu naa de sira sama leo ai inam Sara, Abraham sao huun naa.
27 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae:
“Wei! Inak kala tedis, ee!
Tao mamahoko o dalem leo!
Wei! Inak ta mana mameda hedi bobonggik!
Soda no nemehokok leo!
Inak fo dalen mana makalulutuk, nahuu saon ta tao matak neun ena bali,*
neu ko ana hambu anak no'un lena heni numa inak kasaok mai.”✡
28 Dadi toranoo nggara ein! Lele uluk Manetualain helu-bartaa fo fee
Abraham anak. Tehuu dook ka dei de Manetualain tao natetu Ndia hehelu-
bartaan, de fee Sara bonggi nala Isak fee Abraham. Ita oo sama leo
Isak boe, nahuu Manetualain helu-bartaa fee tititi-nonosik laen soa-neu
Abraham.
29 Lelek naa ata-dato anan fo bonggin tungga hatahori dae-bafok hihii-
nanaun naa, namo'o mamais ena, ana tao doidoso Isak fo bonggin tungga
Manetualain Dula-dalen hihii-nanaun. Naa oo sama leo hata fo mandadik
hatematak ia boe.✡

✡ **4:22** Tutui Makasososak 16:15; 21:2 * **4:27** Inak fo dalen mana makalulutuk, nahuu saon ta tao matak neun naa, ndia Sara. Huu Abraham neu sao nala Hagar fo hambu anak. ✡ **4:27** Yesaya 54:1 ✡ **4:29** Tutui Makasososak 21:9

30 Manetualain Susura Malalon surak nae, “Husi heni ata-dato naa no
anan. Huu ata-dato naa anan, ta naena haak fo simbo pusaka. Kada sao
huun fo ta ata-dato anan ndia naena haak.”✡
31 Dadi talo ia, toranoo nggara ein! Ita iar, ta sama leo ata-dato anan,
nahuu ita ta neka-lili to hatahori Yahudi anggaman hohoro-lalanen bali.
Ita iar, sama leo anak numa Abraham sao huun fo ta ata-dato mai, nahuu
ita tamahere neu Yesus Karistus.

5

Karistus nakambo'ik ita ena

1 Lele uluk hatahori Yahudir lemba-rasaa rala berak numa sira angga-
man hohoro-lalanen nara mai. Tehuu hatematak ia Karistus lui heni
berak naa numa hatahori fo mana namahere neun mai ena. Huu naa
de hatematak ia ita takambo'ik ena. De ei boso hambu kedi-irak fo lemba-
masaa seluk hohoro-lalanek kara raa, sama leo ata-dato!
2 Nenene, ee! Au ia, Paulus fo mana kokolak ia. Mete ma ei simbo
sunat fo tungga hatahori Yahudir hohoro-lalanen, na, Karistus mamaten
fo nakambo'ik ei, ta hambu sosoan faa boe na bali.
3 Mete ma hatahori simbo sunat, na, ana oo muste lemba-nasaa seluk
basa hohoro-lalanek kara raa bali boe. Ei masaneda, do taa? Fai bakahulun
au afada memak ena.
4 Hatahori fo mana nau pake hohoro-lalanek fo tao Manetualain bisa
simbok kana no malole, ana tao aon lenggo fe'e numa Karistus mai. No
dalak naa, ana si'u heni Manetualain dale susuen ena.
5 Tehuu Manetualain Dula-dale Malalaon soi dalak fo ita tamahere neu
Yesus Karistus. Huu naa de ita tahani a tae, neu ko Manetualain henggenee
nala ita nae, ita hatahori dale ndoos.
6 Leo mae hatahori sunat do, taa do, naa nenenin taa. Tehuu nenenin
lenak ndia hatahori namahere neu Karistus, ma ana oo sue-lai neu
hatahori laen boe.
7 Fai bakahulun ei leo-la'o tungga dala ndoos ena. Tehuu hatematak ia
see ndia puta-pai nala ei ena, de losa ei ta tungga dalak naa bali?
8 Nenori puta-paik fo ei mamanenek naa, ta numa Manetualain mai. Naa
te Ndia naa, ndia noke nala ei fo dadi miu Ndia hatahorin ena.
9 Hata fo ara fee nenorik, makasososan kada dede'a de'ek esa do duak
ka. Tehuu doo-doo boe ma neu ko nenorik naa tao nala ei dudu'am dadi
nakalulutu. Sama leo laru ta'ik ba'u anak fo hatahori babalik kana no
tarigu, fo sangga tao roti. Doo-doo boe ma, laru ta'ik naa tao nala tarigu
neni babalik naa kaifuu.✡
10 Huu ita takaesa to ita Lamatuan Yesus Karistus ena, de au amahena
tebe-tebe ae, neu ko Ana tao ei mamahere falik hata fo au fee nenorik
ena. Ma neu ko Manetualain mesa kana ndia hukun see a mesan fo mana
nakalulutu ei nemeheherem ena.
11 Talo ia, toranoo nggara ein! Mete ma au fee nenorik ae, hatahori
muste hambu sunat, na, neu ko au ta hambu tuni-ndenik bali, sama leo
hatematak ia. Ma hatahori Yahudir ta si'u heni au nenoring bali la'e-neu
Yesus mamaten numa ai ngganggek lain.
12 Tehuu hatahori fo mana tao pangganana ei la'e-neu sunat naa, elan
numa naa fo ara reu kedi heni sira ‘mamaen’ nara leo!
13 Toranoo nggara ein! Manetualain nakambo'ik ei ena, fo ei hae
neka-lili mia anggama hohoro-lalanen hihii-nanaun. Tehuu boso du'a
mae, ei hambu nekembo'ik ena fo leo-la'o tungga ei hihii-nanaum mara!
Ndondoon ndia ei muste leo-la'o masue-laik, ma ei muste maono-lalau esa
no esa leo bali ata-dato naono-lalau ndia lamatuan.

✡ **4:30** Tutui Makasososak 21:10 ✡ **5:9** 1 Korentus 5:6

14 Sama leo neni surak nai Manetulain Susura Malalaon dale nae, “O
muste sue hatahori laen nara, sama leo o sue o ao heli-helim.” Mete ma ei
tao tungga kada hohoro-lalanek kisek ia, na, ei tao tungga basa hatahori
Yahudi hohoro-lalanen sosoan lala'en ena.✡
15 Tehuu mete ma ei esa ra'u nala esa, do esa ru'i nala esa, na, mete leo!
Ta dook ka te ei makalulutu ei ao heli-helim mara ena.

Leo-la'o tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun, do, tungga Dula-dale Malalaok hihii-nanaun?

16 Au hahambun talo ia: mete ma ei tungga Manetualain Dula-dalen
hihii-nanaun, ei ta tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun bali.
17 Hatahori dae-bafok hihii-nanaun, ta tungga Dula-dalek hihii-nanaun.
Ma Dula-dalek hihii-nanaun ta tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun.
Te dua sara esa laban esa na! Huu naa de ei ta bole tao tungga kada ei
hihii-nanaum bali.✡
18 Tehuu mete ma Manetualain Dula-dalen nalangga ei, na, ei ta neka-lili
mia hohoro-lalanek kara raa bali.
19 Hatahori fo mana leo-la'o tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun naa,
ha'i netuduk leo: hatahori mana la'ok sala ro hatahori fo ta sira saon,
hatahori dudu'an fo manggenggeok, hohongge-lelenak ta rameda mamaek,
20 mana songgo-tanggu nitu do teka-dokik, mana ue musu, soa manggado
bafak, dalen soa mbiri esa no esa, soa tao mue-anggik, mana dudu'a kada
ao heli-helin, soa dudunggu hatahori, soa kada nehuuk,
21 soa horo mbalak, soa ninu mafuk, feta setelelek, ma mana tao salak
laen nara. Fai bakahulun au fee ita nesenedak ena ae, hatahori fo mana
tao tungga dala leo naak, ara ta bisa dadi reu Manetualain hatahorin.
22 Tehuu hatahori fo mana leo-la'o tungga Manetualain Dula-dalen hihii-
nanaun, neu ko Dula-dalek naa o'ofe-fafaen fo taon dadi neu hatahori
mana masue-laik, dalen mana mbenak, mana hii mole-dame, dale loak ta
mana namanasa lai-laik, dalen malole no hatahorir, hii tulu-fali hatahorir,
mana hii to'u nahere hehelu-bartaan,
23 dalen neulauk neu basa hatahorir, ma mana bisa nanea natalolole aon.
Ta hambu hohoro-lalanek esa boe na, ndia ka'i tatao-nono'i malole iar.
24 Hatahori fo mana maso dadi neu Yesus Karistus hatahorin ena, ana
ta tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun ena bali. Hatahori dae-bafok
hihii-nanaun fo tao manggarauk kara raa neni paku nisak sama-sama ro
Yesus numa ai ngganggek lain.
25 Dadi mete ma Manetualain Dula-dalen fee masoda beuk neu ita ena,
na, muste tao tungga taa-taa neu Ndia hihii-nanaun.
26 Huu naa de ita boso hihiik ka hambu hada-horomatak, boso hii esa
laban esa, ma dalem mara boso mbiri esa no esa bali.

6

Esa tulu-fali esa

1 Toranoo nggara ein! Mete ma hatahori kamaherek esa tao salak, na, ei
mana malela tebe-tebe Manetualain Dula-dalen hihii-nanaun, miu kokolak
mian pake dale neulauk. Basa boe ma mia falik kana, fo ana tungga
Manetualain eno-dala ndoon. Tehuu manea ei aom mara fo boso tuda
tungga ndia salan.
2 Mete ma hatahori hambu susa, na, ei laen tulu-fali neun. No dalak naa,
ei tao tungga Karistus hohoro-lalanen.
3 Mete ma hambu hatahori fo mana nakadedemak aon nae, ndia lena
heni hatahori laen, naa te ta talo naa, na, ana kedi nala ndia ao heli-helin.

✡ **5:14** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18 ✡ **5:17** Roma 7:15-23

4 Dadi hatahori esa-esak muste parisa hata fo ndia taok. Mete ma hata fo
ndia taok naa malole ena, neu ko ana nameda dai ena. Boso makasasamak
kana mia hatahori laen.
5 Au kokolak talo naa, nahuu hatahori esa-esak muste naselu-nataa aon
hata fo ndia taok.
6 Tehuu hatahori fo mana simbok Manetualain nenorin, ana muste ba'e
ndia ue-osan buna-boan, fo tulu-fali hatahori fo mana nanori ndia.
7 Masaneda, ee! Manetualain bubuluk basa-basan. De boso kedi-ira ei
ao heli-helim, ma boso soba-soba kedi-ira neu Ndia. Hata fo hatahori sele-
tanden nai osin, neu ko ana hambu falik ndia buna-boan.
8 Leo naak oo, mete ma hatahori tao manggarauk tungga ndia hihii-
nanaun boe, na, neu ko ana hambu nala ndia leleo-lala'o makalulutun.
Tehuu mete ma hatahori tao hata fo neulauk tungga Dula-dale Malalaok
hihii-nanaun, neu ko hatahori naa hambu nala masodak tetebes fo ta mana
ketuk.
9 Huu naa de ei boso mbera tao basa hata fo neulauk. Te ndaa no fain,
ita oo hambu tala buna-boa neulauk boe, sadi ita takatataka takandoo.
10 Dadi mete ma ita bei hambu lelak, na, ita tao memak hata fo neulauk
soa-neu basa hatahorir, lenak bali soa-neu ita toranoo kamaheren nara.

Paulus nate'e susuran

11 Hatematak ia au surak aong susurak ia, pake huruf mo'ok kara.
12 Masaneda, ee! Mana puta-paik kara oo ramahere neu Yesus Karistus
mana matek numa ai ngganggek lain boe. Tehuu ara rae rakasetik ei fo
simbo mala sunat, nahuu ara ramata'u hatahori Yahudi laen tuni-ndeni
sara. Mete ma ara fee nenorik rae, Manetualain oo simbok no malole
hatahori fo ta mana tungga hohoro-lalane sunat boe. Huu naa de ara
sorodododo mbali hatahori Yahudir.
13 Tehuu leo mae ara sunat ena oo ara ta tao tungga basa anggama
hohoro-lalanen nara lala'en boe. Ara nau ei simbo sunat, fo dadi miu
sira hatahorin. No dalak naa, sira partein so'uk kasa.
14 Tehuu au ia nau kada akadedemak ita Lamatuan Yesus Karistus. Ana
mate numa ai ngganggek lain, fo nakamate dede'a manggarauk kara fo
hatahori taok tungga dae-bafok hihii-nanaun. Huu naa de au ta tao matak
neu dae-bafok hihii-nanaun.
15 Sunat do, ta sunat do, naa nenenin taa. Tehuu nenenin lenak ndia ita
simbo masoda beuk numa Manetualain mai.
16 Au oke-hule fo Manetualain natudu susue-lalain neu basa hatahorir
fo mana tungga au nenoring ia, mita fo ara bisa leo-la'o no mole-damek
ma lino-lendek, boe ma ratudu dale kasian esa no esa. Te ara dadi reu
Manetualain hatahori nusa beun ena na.
17 Ndondoon ndia, au ta nau ena fo hatahori kada tao babalik au no
dede'ak ia bali. Au ao-inang hambu foar ena, nahuu au aono-lalau Yesus
Karistus.
18 Toranoo nggara ein! Au oke-hule fo ita Lamatuan Yesus Karistus
natudu dale susuen neu ei basa ngga.

Ba'u kada naa!

Hara masodak numa au mai,
Paulus

Paulus susuran soa-neu hatahori kamaherek kara marai Epesus

Paulus buka susuran

1 Hara masodak numa au mai, Paulus. Au surak susurak ia soa-neu ei
basa ngga, fo mana dadi neu Yesus Karistus hatahorin marai kota Epesus
ena,* ma mana makatataka leo-la'o no lolo-laok tungga Ndia hihii-nanaun.
Ana ndia nadenu au tungga Manetualain hihii-nanaun.✡

2 Manetualain naa, ita Aman. Ma Yesus Karistus naa, ita Lamatuan. Au
oke-hule fo Ara ratudu dale susuen nara fo ei leo-la'o no mole-damek ma
lino-lendek.

Paulus koa-kio neu Manetualain no Yesus Karistus

3 Koa-kio neu Manetualain! Koa-kio neu ita Lamatuan Yesus Karistus
Aman Manetualain. Lamatuak fee ita basa baba'e-babatik mata-matak
kara numa nusa tetuk do inggu temak mai ena, nahuu ita dadi teu Yesus
Karistus hatahorin ena.

4 Neu bei ta hambu dae-inak, Manetualain sue-lai ma here nala ita ena,
fo dadi teu Karistus hatahorin. Ana nau fo ita leo-la'o no lolo-laok, fo
hatahorir ta bisa rakasasa'ek salak neu ita.

5 Ana naketu memak kana numa lele uluk mai ena, fo pake Yesus Karistus
tao ita dadi teu Ndia anan. Ia, ndia tao nala Ndia dalen namahoko.

6 Huu naa de ita koa-kio neun. Huu Ana natudu dale susuen neu ita ena,
fo ita bisa leo-la'o takaesa to Ndia Ana susuen.

7 Leo mae lele uluk ita ta leo-la'o no lolo-laok tungga Manetualain eno-
dala masodan, tehuu Ana natudu dale susuen ma nadenu Anan naa, fo titi
heni daan losa maten. No dalak naa, Ndia Anan tefa-soi nala ita numa ita
sala-singgon nara mai.✡

8 Huu Ndia susuen sudi selik kana neu ita, de Ana oo tao manggaledo ita
dalen nara fo ita bisa talela Ndia nanaen boe.

9 Lele uluk Manetualain bei ta nafada hatahori basa Ndia nanaen lala'en.
Tehuu hatematak ia, tungga Ndia hihiin, Ana tao nala ita talela ena tae,
numa lele uluk mai Ana naketu nae pake Yesus Karistus ena fo tao hatahori
dae-bafok mole-dame no Manetualain.

10 Ma neu ko losa fain, Yesus Karistus oo dadi neu Malanggan fo koladu
basa hata marai dae-inak ma marai nusa tetuk do inggu temak boe.

11-12 No ita takaesa to Karistus, huu naa de ita oo simbo tala baba'e
pusaka numa Manetualain mai boe. Numa makasososan mai, Ana here
nala ai hatahori Yahudir, fo dadi miu Ndia hatahorin nara. Ndia nanaen
nae pake ai fo soi dalak fee hatahori nusa-nusak laen nara, mita fo basa
hatahorir bisa ramahere neu Karistus. Basa iar dadi, tungga hata fo Ana
naketu memak kana ena. No dalak naa, ita basa ngga bisa takadedemak
Manetualain naden fo ta neni babanggak.

13 No ai soi dalak ena, huu naa de ei numa hatahori nusa-nusak laen mai
oo bisa maso dadi miu Karistus hatahorin boe, sadi ei mamahere Ndia Hara
Lii Malolen fo tetebes. Hara Lii Malole naa tao nasoi-nasoda ei.

---

* **1:1** Hambu susurak dede'a Yunani ketuk ta surak “nai kota Epesus”. Huu naa de hambu hatahori malelak ketuk du'a rae, susurak ia, susurak numa Paulus mai soa-neu hatahori kamaherek kara rai bee a mesan. ✡ **1:1** Nedenuk kara Tutuin 18:19-21; 19:1 ✡ **1:7** Kolose 1:14

Mete ma ei mamahere talo naa, na, ei oo simbo mala Manetualain Dula-dale Malalaon fo Ana helu-bartaa ena boe. Dula-dale Malalaok naa, sama leo dededek fo dadi neu tanda nae, ei dadi miu Ndia ena huun ena.
14 Ndia Dula-dale Malalaon oo dadi tanda nemeheherek boe nae, neu ko Manetualain fee basa hata fo Ana helu-bartaa ena, losa tefa-soi nala ita fo dadi teu Ndia hatahorin nara. Huu naa de ita koa-kio neun.

Paulus hule-haradoi fee hatahori Epesus asa

15 Au amanene no'uk ka la'e-neu ei nemeheheren neu ita Lamatuan Yesus Karistus, ma ei susue-lalaim soa-neu hatahori kamaherek kara ena. Huu naa de
16 au ta hahae oke makasi neu Manetualain.
17 Au hule-haradoi ae, “Ama Bonggik! Amak naa, au Lamatuang Yesus Karistus Manetualain. Ma Amak naa, ta neni babanggak. Au oke-hule fo Amak fee Amak Dula-dalen neu hatahori Epesus asa, mita fo ara ralela dede'ak bee ndia ndaa, ma bisa ralela dai lena no malole neu Amak.
18 Au oke-hule fo Amak Manetualain buka sira dudu'an, ma tao manggaledo dalen nara, mita fo ara bisa ralela basa hata fo Amak helu-bartaa ena nae fee neu sara. Au oo nau fo ara bisa ralela pusaka fo Amak helu-bartaa nae fee sara naa boe. Te pusaka naa, ta hoho'a ndoos na!
19 Au oo oke-hule fo Amak tulun, fo ara bisa ralela dai lena no malole Amak koasan fo ta neni babanggak boe. Amak pake koasa naa, fo tulu-fali neu Amak hatahori kamaheren nara.
20 Manetualain koasan naa, ta neni babanggak! Ana pake koasa naa ena fo tao nasoda falik Karistus numa mamaten mai. Basa boe ma Manetualain so'uk Karistus neni nusa tetuk do inggu temak neu, ma nanggatutuuk kana neu Ndia boboa konan, neu mamana hada-horomatak mate'en.✡
21 Ana dema lena heni basa hata marai dae-inak, ma marai nusa tetuk do inggu temak mai ena. Ana oo dema lena heni basa koasar lala'en, ma basa mana to'u parendar mai boe. Ana to'u Ndia koasan ta neni babanggak naa, ta kada neu hatematak ia. Tehuu Ana oo to'u nakandoo losa doon naa neu boe.
22 Manetualain mesa kana ndia tao nala basa-basan do'or neu Karistus. Ma Ana oo ndia so'uk Karistus dadi neu Langgak fo koladu basa hata fo mana makaesa ro hatahori kamaherek kara boe.✡
23 Dadi mete ma Ana dadi neu Langgak, na, ita hatahori kamaherek kara dadi sama leo Ndia ao-inan. Dei fo ita ndia takababasak basa ue-osar fo Ana nakalala'ok kana, neu Ana bei numa dae-inak ia. Ana ndia naena koasa fo tao basa-basan dadi, tungga Manetualain nanaen.”✡
Au huhule-haradoing soa-neu ei talo naa.

2

Hatahori fo mana namahere neu Yesus Karistus simbo masoda beuk

1 Fai bakahulun ei lena-langga Manetualain parendan nara, ma tao salak mata-matak kara. Huu naa de Ana tao ei sama leo hatahori fo mana matek ena.
2 Fai bakahulun ei leo-la'o tungga dae-bafok ia hihii-nanaun, ma tungga nitur malanggan hihii-nanaun. Losa hatematak ia nitu naa bei fufudi-hohodo hatahori dae-bafok, fo ara laban Manetualain.
3 Fai bakahulun ita oo leo-la'o talo naa boe, losa hata a mesan fo ita meda titan do du'a hambun, na, ita tao tungga kada ita hihii-nanaun. Ita tao manggarauk sama leo hatahori laen nara, huu naa de Manetualain namanasa nalan seli neu ita,

✡ **1:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1 ✡ **1:22** Sosoda Kokoa-kikiok kara 8:6 ✡ **1:23** Kolose 1:18

4-5 ma Ana oo tao ita sama leo hatahori mates fo mana lenggo fe'e numa
Ndia mai boe. Leo mae talo naa oo, tehuu Ndia dalen tuda kasian neu
ita, nahuu Ana sue nalan seli neu ita boe. Huu naa de Ana natudu dale
susuen no dalak nadenu Yesus Karistus mai fo fee masoda beuk neu ita.
Dadi Manetualain ndia tao nasoi-nasoda ita, nahuu Ndia dale susuen.✡
6 Yesus Karistus mate, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa
mamaten mai. Boe ma Manetualain so'uk kana fo to'u parenda nai nusa
tetuk do inggu temak. Manetualain oo tao talo naa neu ita boe. Ana fee
masoda beuk neu ita, basa boe ma Ana so'uk ita, ma ita to'u parenda sama-
sama to Karistus nai nusa tetuk do inggu temak.
7 No dalak naa, mulai numa hatematak ia losa doon naa neu, Manet-
ualain natudu susuen no'uk ka, ma Ndia dale susuen ta neni babanggak
naa, nahuu ita tamahere neu Yesus Karistus.

8-9 Neu faik fo ei mamahere Karistus, Manetualain tao nasoi-nasoda ei
nahuu Ndia dale susuen. Ana tao nasoi-nasoda talo naa, ta huu Ana nau
bala hata fo ei taok. Huu masoi-masodak naa dadi neu hadia fo Ana fee
mudak neu ei, de ei ta maena dalak fo mabafa loa no hata fo ei taok.✡
10 Ita nai dae-bafok ia, nahuu Manetualain ndia adu nala ita. Ma Yesus
Karistus fee masoda beuk neu ita, mita fo nai ita leleo-lala'on dale ita tao
takandoo basa hata fo malole, fo Manetualain naketu memak kana numa
lele uluk mai ena.

Manetualain simbok no malole basa hatahori nusa-nusak

11 Toranoo nggara ein! Ei bubuluk ena mae, hatahori Yahudir to'u rahere
sira hohoro-lalane sunat, ma ara rakadadaek ei hatahori ta Yahudir, nahuu
ei ta tao tungga sira hohoro-lalanen naa! Naa te, naa kada hohoro-lalanek
soa-neu kada hatahori dae-bafok ao-mbaan, tehuu ta soa-neu hatahori dae-
bafok dale kuru-eron.
12 Neu ei bei ta mamahere neu Yesus Karistus, ei ta maena haak fo
maso dadi miu Manetualain hatahorin. Fai bakahulun ei bei ta maso nai
Manetualain hehelu-bartaan, fo Ana ndara fangga memak no Abraham
ma tititi-nonosin nara ena. Lelek naa, ei leo numa dae-bafok ia ta no
nemehenak neu Manetualain, nahuu ei bei dadi miu hatahori deak,
13 fo lenggo fe'e numa Manetualain mai. Tehuu hatematak ia, Yesus
Karistus soi dalak ena fo ei bisa makaesa mia Manetualain. Karistus mate
fo tao makasufu Manetualain dalen, fo ei bisa mole-dame mian, ma bisa
dadi miu Ndia hatahorin nara.

14 Fai bakahulun ai hatahori Yahudi ta bisa leo-la'o no mole-damek mia
ei hatahori nusa-nusak laen. Nok bali hambu tembok fo tao ita esa no esa
tabingga ba'ek. No Yesus Karistus mate numa ai ngganggek lain, boe ma
Ana tao nandefa heni tembok naa, mita fo fai uluk ita mana musuk kara
bisa mole-dame dadi sama leo hatahori nusak esa.
15 Fai bakahulun hatahori Yahudir sangga dalak fo leo-la'o malole ro
Manetualain, pake sira anggaman hohoro-lalanen nara. Tehuu neu Yesus
Karistus mate, Ana nggari heni dala raak naa ena, ma tao dala beuk, mita fo
hatahori Yahudir ro hatahori nusa-nusak laen nara, dua sara bisa leo-la'o
malole ro Manetualain. No dalak naa, basa sara rakaesa dadi reu hatahori
nusa beuk esa fo leo-la'o ro mole-damek.✡
16 Dadi Karistus mate numa ai ngganggek, fo tao sira bubua kaduak mana
musuk kara raa dadi reu esa, ma neni falik kasa reni Manetualain reu.
Karistus koka heni basa hata fo fai bakahulun tao nala sara ramusuk.✡

✡ **2:4-5** Kolose 2:13 ✡ **2:8-9** Titus 3:5 ✡ **2:15** Kolose 2:14 ✡ **2:16** Kolose 1:20

17 Ana neni dae-bafok ia mai, fo neni Hara Lii Malole fee hatahori
Yahudir sama-sama ro basa hatahori laen nara nae, “Fai bakahulun ei leo-
la'o no mamusuk, tehuu hatematak ia hambu dalak ena fo ei bisa leo-la'o
no mole-damek esa no esa.”✡
18 Dadi ai hatahori Yahudir mia ei fo ta Yahudir, sama-sama hambu dalak
fo teni ita Aman Manetualain teu, nahuu Yesus soi dalak fee ita basa ngga
ena. Ma Manetualain Dula-dale Malalaon oo natudu dalak naa neu ita basa
ngga boe.

Yesus Karistus hatahorin sama leo uma huhule-haradoik

19 No Yesus Karistus ue-tataon, huu naa de ei hatahori ta Yahudi, fo
ta mana maena haak hata esa boe na, ta dadi hatahori deak ena bali.
Hatematak ia ei maena haak dadi miu rau-inggu nai nusa tetuk do inggu
temak, nahuu ei maso dadi miu Manetualain nufanelun ena.
20 Naa, ha'i netuduk leo Manetualain nae nambaririik uma esa. Ana tao
batu netehuun, ndia Yesus Karistus. Boe ma Ana tao fanderen, sira Ndia
mana to'u dede'an ma nedenun nara. Basa boe ma Ana totodo batur reu
basa naar lain. Batur raa, sira ita basa ngga fo mana maso dadi teu Ndia
nufanelun ena.
21 Uma naa nambariik matea ndoos, nahuu batur raa neni tia-totodo
neulauk kara nai batu netehuuk naa lain. Ma uma naa tamba faik
tamba nambaloa, losa neu ko hatahori neni naa neu fo hule-haradoi neu
Manetualain.
22 Dadi hatematak ia Manetualain tao ena fo ei hatahori ta Yahudir oo
dadi sama leo batu, sama-sama mia ai hatahori Yahudir boe. Manetualain
tia-totodo nala ita basa ngga, dadi mamana leleok soa-neu Ndia Dula-dalen.

3

Paulus neni Hara Lii Malole soa-neu hatahori ta Yahudir

1 No Manetualain ta bibingga hatahori Yahudi ma hatahori ta Yahudi,
huu naa de Ana nadenu au, Paulus, fo afada la'e-neu Yesus Karistus Hara
Lii Malolen neu ei hatahori ta Yahudir marai kota Epesus. Au akalala'ok
au ue-osang ena, losa dadi uu hatahori bui ena.
2 Ei oo bubuluk no tetuk mae, Manetualain nadenu au, nahuu Ana nae
natudu dale susuen neu ei boe.
3 Memak fai bakahulun Manetualain bei ta nafada hatahori dae-bafok
la'e-neu hata fo Ana naketun fee hatahori ta Yahudi ena. Tehuu hatematak
ia Ana nafada dede'ak ia neu au ena. Ia ndia au surak no ke'u-ke'un nai
ia soa-neu ei.
4 Mete ma ei lees basa ena, na, ei oo bisa malela Manetualain nanaen
la'e-neu Yesus Karistus fo Ana nafadan neu au ena boe.
5 Fai bakahulun hatahori dae-bafok bei ta nalela Manetualain nanaen.
Tehuu hatematak ia Ana pake Ndia Dula-dalen fo nafada nanaen naa neu
Ndia mana to'u dede'an, ma nedenun nara.
6 Numa fai bakahulun mai, Manetualain naketu basa ena talo ia: mete
ma hatahori ta Yahudir ramahere neu Yesus Karistus Hara Lii Malolen,
na, ara oo bisa maso dadi reu Manetualain anan nara, sama leo hatahori
Yahudir boe. Huu naa de hatematak ia, ita basa ngga dadi teu nufaneluk
esa ena, ma ita sama-sama bisa simbo baba'e-babatik numa ita Aman
Manetualain mai.
7 Manetualain natudu dale susuen ma here nala au dadi neu Ndia
nedenun. Ana oo fee koasan neu au fo akalala'ok Ndia ue-osan boe.
8 Numa basa Manetualain hatahorin mai, au ia kadi'i anan lenak. Leo
mae talo naa oo, tehuu Manetualain here nala au fo akalala'ok Ndia ue-
osan ta neni babanggak boe. Ana nau fo au afada hatahori ta Yahudir
la'e-neu Karistus dale susuen ta mana basak.

✡ **2:17** Yesaya 57:19

9 Mulai numa Manetualain adu dae-bafok ia mai, Ndia nanaen fo nae
nadenu Karistus mai, lele uluk bei nemeninok. Tehuu hatematak ia Ana
nau fo au fee hatahorir ralela la'e-neu Ndia nanaen naa.
10 Manetualain nanaen naa nae, Ndia malelan seli. Ma Ana nae pake
Ndia hatahorin nara fo natudu Ndia malelan neu basa koasar ma basa
mana parenda makiu-makahatuk marai lalai lala'en.
11 Neu Ana bei ta adu dae-bafok ia, Ana naketu basa fo nae nasoi dalak
fo tao nasoi-nasoda hatahori dae-bafok. De Ana pake ita Lamatuan Yesus
Karistus, fo tao tungga talo naa.
12 Huu naa de ita mana mamahere neu Yesus Karistus ena, hae tamata'u
mai kokolak to Manetualain bali. Ana nau simbok ita, sudi faik bee a
mesan.
13 Masaneda, ee! Au doidoso nahuu au aono-lalau ei hatahori ta Yahudir.
Leo mae talo naa oo, tehuu ei dalem mara boso babati boe. Huu au lemba-
asaa ala doidosok ia, mita fo ei simbo mala neulaun.

Paulus hule-haradoi noke makasi neu Manetualain

14 Neu au du'a ala Amak Manetualain dale susuen ta neni babanggak
naa, boe ma au sendek luu-langgang fo oke makasi neun.
15 Huu basa nufaneluk marai dae-bafok ma marai nusa tetuk do inggu
temak, Aman Ndian ena.
16 Au hule-haradoi fo Ana fee baba'e-babatik no'un seli neu ei, tungga Ndia
dale susuen fo mana sudi selik kana.
Au oke-hule fo Ana nakonda Dula-dalen mai, ma fee koasa, mita fo ei dalem
mara dadi ratea.
17 Au oke-hule fo Yesus Karistus nasoda nai ei dalem mara, nahuu ei
mamahere makandoo neun.
Ma au oo hule-haradoi fo ei leo-la'o makaesa mia Ndia susuen boe, sama
leo ai huuk boe natea, nahuu okan nandoro seku dale neu.✡
18-19 Au oo hule-haradoi boe, fo ei mia basa Manetualain hatahorin, bisa
sama-sama malela Karistus susue-lalain fo hatahori dae-bafok ta
bisa dou ralan. Huu susue-lalaik naa, mo'on seli, loan seli, deman
seli ma no'un seli!
Au oo hule-haradoi fo ei bisa mameda mita Ndia susuen boe, losa susuek
naa tao nasofe ei dalem mara ma ei masodam mara.✡
20 Manetualain koasan ta neni babanggak, lena heni basa hata fo ita bisa
tokek, ma basa hata fo ita bisa du'ak. Ma Ana pake koasa ta neni
babanggak naa, fo o'ofe-fafae nai ita dalen dale.
21 Huu naa de mai fo ita mana makaesa to Yesus Karistus, takadedemak
kana! Koa-kio takandoo neun, numa hatematak ia losa doon naa neu. Tebe
talo naa!

4

Lamatuak Yesus hatahorin nara muste leo-la'o dadi reu esa, sama leo ara dadi reu Ndia ao-inan

1 Au akalala'ok au Lamatuang ue-osan ena, losa au dadi uu hatahori bui.
Dadi hatematak ia, au nau kokoe ei fo leo-la'o ndaa no dala-hadak ma no
ndoos tungga Manetualain hihii-nanaun, huu Ana noke nala ei dadi miu
Ndia hatahorin ena.
2 Huu naa de ei muste leo-la'o no nekeloloe aok, ma leo-la'o no neulauk
esa no esa. Ei muste madale naruk ma esa nalela esa hihii-nanaun, fo ei
leo-la'o no esa sue esa. Mete ma numa ei mai, ketuk sangga kada salak no
ndia nonoon, na, boso mambeda dalek.✡

✡ **3:17** Kolose 2:7 ✡ **3:18-19** Kolose 1:19; 2:9-10 ✡ **4:2** Kolose 3:12-13

3 Maote tebe-tebe fo leo-la'o no mole-damek esa no esa, nahuu Manetualain Dula-dalen tao nakaesa ei ena.
4 Yesus Karistus hatahorin nara dadi reu esa ena, sama leo Ndia ao-ina heli-helin. Ma basa sara oo simbok Manetualain Dula-dalen fo kada esak ka boe. Ma basa sara ramahena neu kada Manetualain, nahuu Ana ndia noke sara fo dadi reu Ndia hatahorin.
5 Ita Lamatuan fo mana naena haak parenda ita, kada esak ka;
Ita tamahere kada dalak esak ka
fo ita bisa mole-dame to Ndia.
Ma ita basa ngga simbo sarani,
fo dadi takaesa to Ndia.
6 Manetualain, kada esak ka,
ma ita Aman, kada Ndia.
Kada Ndia, parenda ita basa ngga.
Kada Ndia, fo sama-sama no ita basa ngga.
Ma kada Ndia, fo mana nasoda nakandoo nai ita basa ngga dalen.

Karistus fee ues mata-matak kara fo hatahorin nara tamba ratea

7 Tehuu Yesus Karistus ba'e fee ita Ndia koasan, mita fo ita esa-esak takalala'ok Ndia ue-osan.
8 Huu naa de Manetualain Susura Malalaon nae,
“Ana hene neni mamana demak neu,
fo Ana natati nai naa losa Ana senggi.
Boe ma Ana neni falik hatahori neni humu nalak kara no'un seli,
ma baba'e hadia fee hatahori dae-bafok.”✡
9 (Masaneda dede'a de'ek naa fo nae, “Ana hene”. Mete ma Ana hene, naa sosoa-ndandaan nae, lele uluk Ana konda nita neni dae-inak mai ena.
10 De Hatahori mana kondak naa, ndia Karistus. Ana ndia hene fali neni nusa tetuk do inggu temak neu, fo koladu basa hata marai lalai ma dae-inak.)
11 Karistus ndia fee koasa neu Ndia hatahorin fo rakalala'ok ues, fo Ana ba'e fee sara. Ana fee ketuk koasa, fo dadi reu nedenun nara, ketuk dadi reu mana to'u dede'an nara, ketuk dadi reu mana kiu-lolo soa-neu Ndia hatahorin nara, ketuk dadi malelak fo fee nenorik neu Ndia hatahorin nara, ma ketuk bali dadi mana reni Hara Lii Malole neni mamana beuk kara neu.
12 Esa-esak simbo ndia uen fo tao natetu do nakadaik Karistus hatahorin nara, fo basa sara bisa rakalala'ok Ndia ue-osan. No dalak naa, basa ita fo mana tamahere teu Yesus Karistus tamba tatea,
13-14 losa ita basa ngga tamahere no dalek esa, ma ita basa ngga oo talela tebe-tebe Manetualain Anan boe. Ita ta leo kakana ana bali, tehuu ita tungga tebe-tebe Ndia eno-dalan, ma dadi teu hatahori fo matetuk do makadaik, dudu'a naruk, ma leo-la'o tungga basa Ndia hihii-nanaun. Mete ma ita leo-la'o talo naa ena, na, ita ta leo kamba neni nato iduk, fo le'an bee neu, na, ana kada tungga a mesan. Mete ma mana puta-paik kara mai fee nenorik la'e-neu dede'a pepeko-lelekok, na, ara ta bisa tao ranggoa ita ena.
15 Tehuu ita kokolak neulauk tungga kada hata fo ndoos soa-neu ita toranoon nara, nahuu ita sue sara. Mete ma ita leo-la'o talo naa nai dede'a hata a mesan dale, na, ita dadi teu mata-aok esa to Karistus. Ndia naa, ita Langgan fo mana koladu ita.
16 Ma ita iar, sama leo Ndia ao-inan. Mete ma hatahori lima-ein ma idu-bafan esa tulu-fali esa, tungga sira esa-esak uen, na, ndia ao-inan tamba natea. Leo naak oo soa-neu Karistus hatahorin nara boe. Mete ma ita sue ma tulun esa no esa, na, ita basa ngga oo tamba tatea boe.✡

✡ **4:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 68:18 ✡ **4:16** Kolose 2:19

La'o ela dala masoda raak fo tungga dala masoda beuk

17 Nenene matalolole, hata fo au nau kokolak hatematak ia, nahuu au
Lamatuang mesa kana ndia nafada neu au. Ei boso leo-la'o sama leo
hatahori ta mana malela Manetualain bali. Huu hata fo ara taok naa,
tungga kada sira nggoa beben.
18 Ara la'ok sala, nok bali hatahori la'ok nai kiu-hatuk. Ara leo-la'o
ratalenggo fe'e numa Manetualain mai, nahuu ralangga batu, ma ta nau
matak neun.
19 Ara ta mae ralela ena. Huu naa de ara tungga kada sira hihii-nanaun
nara, ma leo-la'o no manggenggeok. Ara oo ta rameda dai boe.
20 Tehuu Karistus dala masodan fo ei manori malak naa, ta leo naak!
21 Hata fo ei manori malak la'e-neu Yesus Karistus naa ena, memak
nenorik fo ndoos. Te ei mamanenen ena na!
22 De la'o ela ei dala masoda raan! Mete ma ei leo-la'o no manggenggeok
tungga hatahori dae-bafok hihii-nanaun, na, ei hambu kedi-irak taa-taa
naa ena. Ei ta maena haak nai dala masoda raak naa ena.✡
23 Tehuu naa fo Manetualain tao ei dalem ma dudu'am dadi neu beuk,
24 fo ei dadi miu hatahori dae-bafo beuk tungga Ndia mata-aon. Huu naa
de ei muste matudu dale beuk fo lolo-laok ma ndoos.✡
25 Dadi hatematak ia hahae maputa-paik leo! Kokolak no ndoos esa no
esa, huu ita basa ngga takaesa ena, sama leo ao-inak esa kaei-limak ma
kaidu-bafak.✡
26 Mete ma mamanasa, na, boso mamanasa losa ei tao salak. Malole
lenak ei esa malole no esa leo! Boso mambeda nasak losa ledo tesa!✡
27 No dalak naa, nitur malanggan ta bisa soba-dou nala ei. Boso mbo'in
ana hambu lelak faa boe na!
28 Hatahori fo soa namana'o, hahae leo! Malole lenak hatahori leo naak
naue-osa natalolole pake ndia lima-ei heli-helin, mita fo ana bisa baba'e
ndia ue nalan soa-neu hatahori kasian nara.
29 Mete ma kokolak, na, boso kokolak manggarauk, leo mae kada dede'a
de'ek esak ka boe! Malole lenak kokolak kada malole. Fee nenori-nefadak
neu hatahorir fo tulu-fali tebe-tebe neu sara, ma matetea dalen nara.
30 Boso makahehedik Manetualain Dula-dale Malalaon, huu Ana nai ei
dalem. Ma Ana dedede nala ei ena nae, eir ia, Manetualain enan. Ndia
Dula-dalen oo fee tanda nemeheherek boe nae, neu ko losa dae-bafok fai
mate'en Manetualain tao nasoi-nasoda ei fo masoda mian seku neu.
31 Dadi boso mambeda dalek mia hatahori laen! Boso henggu nisim mara
mia hatahori laen! Boso esa namanasa esa! Boso esa nahuur no esa! Boso
kokolak maboboo hatahori naden! Ma boso tao dala manggarauk laen
nara!
32 Tehuu malole lenak ei esa sue esa, ma tao basa hata fo neulauk esa no
esa. Ei muste lilii heni hatahori sala-singgon, ma fee ambon neun, sama
leo Manetualain koka heni ei sala-singgom ena, nahuu ei makaesa mia
Karistus ena.✡

5

Leo-la'o esa sue esa ma leo-la'o lolo-laok

1 Eir ia, Manetualain ana susuen. Huu naa de ei muste leo-la'o tungga
Ndia hihii-nanaun.
2 Ma ei muste esa sue esa, sama leo Yesus Karistus sue ei. Ana loo lima
aon fo mate nggati ita. No dalak naa, Ana dadi tunu-hotu kaboo menik, fo
tao namahoko Manetualain.✡

✡ **4:22** Kolose 3:9 ✡ **4:24** Tutui Makasososak 1:26; Kolose 3:10; Roma 12:1-2 ✡ **4:25** Sakaria 8:16 ✡ **4:26** Sosoda Kokoa-kikiok kara 4:4 ✡ **4:32** Kolose 3:13 ✡ **5:2** Kalua numa Masir mai 29:18; Sosoda Kokoa-kikiok kara 40:6

3 Eir ia oo Manetualain hatahori malalaon boe. Dadi boso leo-la'o no
manggenggeok! Leo mae du'a kada dala manggarauk oo, bosok boe! Boso
la'ok sala mua hatahori ta o sao toum do o sao inam! Boso dale hedi!
4 Boso kokolak dede'a manggenggeok! Boso kokolak sadi ndaa! Huu
Manetualain hatahorin ta nandaa kokolak talo naa. Malole lenak ei
kokolak kada dede'a malole, ma moke makasi neu Manetualain.
5 Masaneda matalolole! Manetualain ta simbok hatahori fo mana leo-
la'o no manggenggeok, ma hatahori fo mana la'ok sala no hatahori fo
ta ndia sao toun do ndia sao inan! Ara ta bisa maso dadi reu Karistus
hatahorin, ma Manetualain ta dadi neu sira Manen. Manetualain oo ta
simbok hatahori mana dale hedik boe, nahuu ara seti heni Ndia, ma
rakadedemak matak laen nara.

Leo-la'o nai manggaledok dale

6 Boso hambu nenggonggoak numa hatahori mana kokola ombo koson
nae, “Hae leo-la'o no lolo-laok!” Neu ko Manetualain namanasa hatahori
fo ta tungga Ndia hihii-nanaun.
7 Huu naa de ei boso makaesa aom mia hatahori matak leo naak kara.
8 Fai bakahulun ei nok bali hatahori fo mana leo-la'o nai makiuk dale,
nahuu ei ta malela Manetualain. Tehuu hatematak ia Ana nakonda
manggaledon ena, fo tao ei dadi miu Ndia anan nara. Huu naa de ei muste
leo-la'o nai Ndia manggaledon naa dale.
9 Hatahori fo mana leo-la'o nakandoo nai manggaledok dale, ana tao
hata fo neulauk, leo-la'o no ndoos, ma kokolak tungga ndoon.
10 Sangga dalak fo tao mamahoko Manetualain dalen, te Ana ndia naena
haak parenda ita.
11 Boso makaesa aom mia hatahori fo mana leo-la'o nai makiuk dale.
Sira tataon, nenenin ta faa boe na. Dadi ei muste ka'i-ore sara, ma matudu
ledo-ledo sira salan nara.
12 Hata fo ara taok no nefufunik naa, manggenggeo ndoos losa ita tameda
mae, mete ma ita tae kokolak kana.
13 Au fee netuduk talo ia: mete ma hatahori tao manggaledo basa hata
fo manai makiuk dale, na, hatahori mete-ritan no manggaledok.
14 Leo naak oo, mete ma ita tao manggaledo hata manggarauk fo hatahori
taon, ana bisa nalela nae, hata fo ana taok naa, manggarauk boe. Hambu
sosodak esa nae,
“Wee! Ei mana sungguk kara, mambadeik leo!
Ei mana matek kara, masoda fali leo!
Huu Karistus nau tao manggaledo ei.”

Leo-la'o dalek esa to Manetualain Dula-dalen

15 Huu naa de parisa matalolole ei leleo-lala'om, fo ta sama leo hatahori
nggoa bebek. Malole lenak pake dudu'a-a'afi neulauk numa Lamatuak mai.
16 Hatematak ia hatahori no'uk ka tao basa hata fo manggarauk taa-taa.
De mete ma hambu lelak tao basa hata fo neulauk, na, tao leo. Boso bei
mahani bali!✡
17 Dudu'a matalolole fo malela ita Lamatuan hihii-nanaun, fo ei boso
sama leo hatahori nggoa bebek.
18 Boso mafu, te neu ko nininuk naa koladu ei, fo ei tao hata fo ta neulauk
kara. Tehuu buka ei dalem, mita fo Manetualain Dula-dale Malalaon ndia
koladu ei.
19 No dalak naa, neu ko ei esa kola-kola no esa pake dede'a de'ek numa
Manetualain Susura Malalaon mai, numa sosodak fo koa-kio neu Ndia, ma
numa sosodak fo ei hambun numa Ndia Dula-dale Malalaon mai. Mete ma

✡ **5:16** Kolose 4:5

soda, na, boso nai kada ei bifi doom. Tehuu koa-kio Manetualain numa ei dalem mai.
20 Yesus Karistus dadi neu ita Lamatuan, ma Amak Manetualain tao matak no'uk ka soa-neu ita ena. Huu naa de ita toke makasi takandoo neun.✡

Basa hatahori kamaherek kara muste esa tia-rada esa ma esa nenene esa

21 Ei basa ngga muste esa tia-rada esa ma esa nenene esa. No dalak naa, ei matudu hada-horomatak ma bii-nemeta'uk neu Yesus Karistus.

Ha'i netuduk leo: sao holu-ndaek

22 Sao inak kara ein! Ei muste tia-rada ma nenene neu ei saom, sama leo tia-rada ma nenene neu ei Lamatuam Yesus Karistus.
23 Sao touk naa, sama leo sao inak malanggan. Ma Karistus oo Malanggan soa-neu Ndia hatahorin nara boe. Ana ndia soi dalak fo ara hambu masoi-masodak.✡
24 Huu naa de Karistus hatahorin nara muste tia-rada ma nenene neun. Leo naak oo, sao inak kara muste tia-rada ma nenene neu sira saon nara nai basa dede'ak kara dale boe.
25 Leo naak oo sao touk kara boe! Ei muste sue-lai neu ei saom, sama leo Karistus sue-lai Ndia hatahorin, losa Ana loo lima aon fo mate nggati sara.✡
26 Ana tao talo naa, fo ara dadi reu lolo-laok nai Manetualain matan, nahuu ara tungga Ndia Dede'a-kokolan, ma ara hambu saranik ena.
27 Yesus Karistus hatahorin nara oo sama leo baroit inak boe fo nabua nala lolen seli, huu baroit touk nae mai nalan. Leo naak oo Karistus nae mai nala Ndia hatahorin nara boe. Huu naa de ara muste leo-la'o no neulauk ma lolo-laok, losa ta hambu salak faa boe na.
28 Leo naak oo sao touk kara boe! Ei muste sue-lai ei saom, sama leo sue-lai ei ao-ina heli-helim. Mete ma sao touk sue-lai ndia saon, sosoa-ndandaan nae, ana sue-lai ndia ao-ina heli-helin.
29 Ta hambu hatahori mburuk no ndia ao-ina heli-helin. Tehuu ana nafafa'u ma nakaboi-nasamao natalololen, sama leo Karistus nafafa'u natalolole Ndia hatahorin nara,
30 nahuu ita iar, sama leo Ndia ao-inan.
31 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae, “Huu naa de sao touk muste la'o ela ndia aman ma inan, fo neu leo-la'o dalek esa no ndia saon, te dua sara dadi reu esa ena.”✡
32 Manetualain Dede'a-kokolan ta neni babanggak naa, natudu numa lele uluk mai la'e-neu sao holu-ndaek susue-lalain ena. Tehuu hatematak ia ita oo bubuluk boe tae, Dede'a-kokolak kara raa oo natudu la'e-neu Karistus susue-lalain neu Ndia hatahorin nara boe.
33 Dadi sao touk muste sue-lai ndia saon sama leo ana sue-lai ndia ao-ina heli-helin. Ma sao inak muste fee hada-horomatak neu ndia saon.

6

Ha'i netuduk leo: anak kara ro ina-ama

1 Leo naak oo anak kara boe! Ei muste nenene neu ei ina-amam, te naa ndia ndaa, tungga ita Lamatuan hihii-nanaun.✡
2 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae, “O muste fee hada-horomatak neu o inam ma o amam.” Ia ndia Manetualain parenda makasososan, fo pake hehelu-bartaak.

✡ **5:20** Kolose 3:16-17 ✡ **5:23** Kolose 3:18; 1 Petrus 3:1 ✡ **5:25** Kolose 3:19; 1 Petrus 3:7 ✡ **5:31** Tutui Makasososak 2:24 ✡ **6:1** Kolose 3:20

3 Neu Manetualain fee parenda naa, Ana oo helu-bartaa boe nae, “Mete
ma o tao tungga talo naa, neu ko o hambu baba'e-babatik no'un seli, ma o
hambu teu naruk.”✡
4 Leo naak oo ina-amar boe! Ei boso boboto-barakai neu ei anam mara,
te naa tao nemenasa sara. Malole lenak koladu matalolole sara, ma manori
sara numa ana di'i-doen mai fo tungga Lamatuak eno-dalan. Mete ma ara
tao salak, na, matudu sara dala ndoos tungga Lamatuak hihii-nanaun.✡

Ha'i netuduk leo: Hatahori mana maue-osa no malanggan

5 Leo naak oo hatahori mana maue-osar boe! Ei muste bii-mamata'u neu
ei malanggam mana parenda ei nai dae-bafok ia, fo tia-rada ma nenene
neun. Boso tao ue-osa mala kada seseri-seserik, tehuu tungga tebe-tebe
malanggan hihii-nanaun, sama leo ei oo, tungga tebe-tebe Karistus hihii-
nanaun boe.
6 Eir ia oo Karistus hatahori mana maue-osan boe. De nai dae-bafok ia,
boso tao ue-osa baa-baa, nahuu malanggan mete ei. Tehuu tao ue-osa tebe-
tebe feen, leo mae ta sana boe. Naa ndia tungga Manetualain hihii-nanaun.
7 Dadi makalala'ok ei ue-osan no dere-dere hiek, nok bali ei maue-osa
fee ita Lamatuan, Manetualain, ta sama leo kada taue-osa fee malanggan
hatahori dae-bafok.
8 Ita bubuluk tae, neu ko Manetualain fee baba'e-babatik neu hatahori
fo mana tao hata fo neulauk. Leo mae sira raa, hatahori mana maue-osa
do, malanggan do, ata-dato do, hatahori nekembo'ik do, Ana fee baba'e-
babatik neu basa sara.✡
9 Leo naak oo malanggan nara boe! Boso soa bondek makatata'uk mae
poko-femba ei hatahori mana maue-osam mara. Te hambu sira Lamatuan
nai nusa tetuk do inggu temak, fo sama leo ei enam boe. Ana ta memete
matak, ma Ana nenene neu sudi see a mesan. Leo mae malanggan do,
hatahori mana maue-osa do, Ana nenene basa sara.✡

Pake basa Manetualain tee-tanden lala'en fo mambariik mahere

10 Nenene matalolole au kokolang mate'en ia. Ei muste to'u mahere ei
nemeheherem neu Manetualain, nahuu Ana ndia naena haak parenda ei
ma Ndia koasan ta neni babanggak. Naa ndia bisa tao barakai ei!
11 Soldadur pake tee-tandek fo laban sira musun. Leo naak oo
Manetualain nae pake ei sama leo soldadu boe. Ana nau fo ei laban basa
dudu'a-a'afi manggarauk lala'en, fo nitur malanggan taok. Huu naa de ei
muste mahehere pake no mantesak Manetualain tee-tanden.
12 Huu ita iar tatati! Ita ta tatati laban hatahori dae-bafok, tehuu ita
tatati laban koasa manggarauk fo ita ta mete-tita sana, laban mana to'u
parendar, laban basa koasa makiuk, ma laban basa hata fo manggarauk
kara.
13 Dadi ei muste mahehere pake basa Manetualain tee-tafa musun
lala'en. Mete ma fai manggarauk kara raa losa ena, na, neu ko ei bisa
laban makandoo losa mate'en. Mete ma ei ta tuda, na, ei makatataka losa
masenggi musu naa.

14 Dadi ei muste maote tebe-tebe fo mambariik mahere! Mamahere leo
neu kada Manetualain Dede'a-kokolan fo ndoos, te naa sama leo ei pake

---

✡ **6:3** Kalua numa Masir mai 20:12; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:16 ✡ **6:4** Kolose 3:21
✡ **6:8** Kolose 3:22-25 ✡ **6:9** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:17; Kolose 3:25; 4:1; Yakobis 5:4

soldadu kalikeen.* Leo-la'o tungga ndoon, te naa sama leo ei pake badu
besik mana babata tendek.✡
15 Mahehere miu tui-bengga Hara Lii Malole fo matudu dalak fo hatahori
leo-la'o mole-dame no Manetualain, te naa sama leo ei pake sopatu
soldadu.✡
16 Mamahere makandoo neu Manetualain, te naa sama leo tee-tandek
nenea aok. No tee-tandek naa, ei bisa makamate basa nitu manggarauk
kokou a'in fo ara koun neni ei neti.
17 To'u mahere ei nemeherem mae, ei hambu masoi-masodak numa
Manetualain mai ena, te naa sama leo soldadu pake solangga besi bai.
To'u mahere Manetualain Dede'a-kokolan numa Ndia Dula-dale Malalaon
mai, te naa sama leo soldadu pake tafa.✡
18 Mete ma ei nau mambariik mahere, na, muste hule-haradoi makandoo
pake Manetualain Dula-dale Malalaon koasan. Manea makandoo, ma boso
hahae hule-haradoi soa-neu basa Lamatuak hatahorin nai bee a mesan.
19 Ma boso lilii-ndondou hule-haradoi fee au boe. Moke fo Manetualain
fee au Ndia hara hehelun, mita fo au bisa afada no ledo-ledo Ndia nanaen
neu hatahori laen nara.✡
20 Leo mae au dadi uu hatahori bui ena, tehuu Lamatuak Yesus nadenu
au, fo dadi uu Ndia lima konan. Dadi hule-haradoi fee au fo boso amata'u
kokolak bee fo ndoos, te naa memak au uen na!

Paulus nate'e susuran

21 Au nau fo ei bubuluk au nenggetuu-nemberiing. Huu naa de au adenu
Tikikus ia neni ei neti. Ndia ia, au toranoo susueng ma ana manggate
nakalala'ok Lamatuak Yesus Karistus ue-osan.✡
22 Naa fo ana tui la'e-neu ai masodan nai ia. Ma au nau fo ana oo natetea
ei dalem boe.✡
23 Au oke-hule neu Manetualain fo ita Aman, ma Yesus Karistus fo ita
Lamatuan, fo Ara tao basa toranook kara esa mole-dame no esa, ma esa
sue esa, nahuu ei mamahere neu Sara.
24 Au oo hule-haradoi fo ita Lamatuan Yesus Karistus natudu dale susuen
neu basa hatahorir fo mana sue-lai rakandoo neun boe.
Au susuran losa kada ia!
Soda-molek,
Paulus

---

* **6:14** Mete ma soldadu Romar rae pake tee-tandek, na, ara pake rakahuluk badu dalek. Dei fo ara pake kalikeek, mita fo badu dalek boso natalongga. Basa boe ma ara pake basa soldadur tee-tanden lala'en. ✡ **6:14** Yesaya 11:5; 59:17 ✡ **6:15** Yesaya 52:7 ✡ **6:17** Yesaya 59:17 ✡ **6:19** Kolose 4:4 ✡ **6:21** Nedenuk kara Tutuin 20:4; 2 Timotius 4:12 ✡ **6:22** Kolose 4:7-8

Paulus susuran soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Felipi

Paulus buka susuran
(Nedenuk kara Tutuin 16:12)

1 Susurak ia numa au mai, Paulus. Au nonoong Timotius oo haitua hara masodak soa-neu ei boe. Ai dua ngga ia, Yesus Karistus neondan.

Ai haitua susurak ia fee basa hatahorir fo mana ramahere neu Yesus Karistus marai kota Felipi. Ma ai nau fo basa malangga saranik kara, ma mana sou malangga saranik uen nara oo, bubuluk no malole susurak ia isin boe.

2 Manetualain naa, ita Aman. Ma Yesus Karistus naa, ita Lamatuan. De ai moke-hule fo Ara ratudu dale susuen nara reu ei, mita fo ei bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.

Paulus hule-haradoi fo Manetualain nanea Ndia hatahorin nara marai kota Felipi

3 Leo mae au ta mete-ita ei dook ka ena, tehuu au ta lilii ei! Tungga-tungga au asaneda ei, au oke makasi neu Manetualain, nahuu ei mamahere makandoo neun.

4 Tungga-tungga au hule-haradoi soa-neu ei, au daleng namahoko,

5 nahuu numa fai makasososan ei simbo Lamatuak Hara Lii Malolen, ei makalala'ok makandoo Ndia uen sama-sama mia au.

6 Naa, natudu nae, Manetualain mulai o'ofe-fafae ei dalem mara ena. Ma au bubuluk tebe-tebe ae, Ana nakalala'ok nakandoo Ndia ue-osa malolen naa, losa dadi matetu-mandaik neu faik fo Yesus Karistus fali mai.

7 Memak, nandaa au sue ei, nahuu au daleng nakaesa no ei numa fai bakahulun mai ena. Fai maneuk kara ei maue-osa sama-sama mia au, neu au afada hatahorir la'e-neu Lamatuak Hara Lii Malolen, ma neu au bala hatahorir fo mana laban Hara Lii Malole naa. Leo mae au maso bui oo, tehuu ei ta malai makaheok ela au boe.

8 Manetualain ndia bubuluk nae, au daleng hii nalan seli neu ei. Au susueng neu ei naa, sama leo Yesus Karistus susuen.

9-10 Dadi au hule-haradoi fee ei talo ia: au oke-hule fo ei susuen esa no esa boe tamba nakandoo, losa ana sasi-sasi. Au oo oke-hule fo Manetualain fee ei malela tebe-tebe dede'ak bee ndia malole, mita fo ei masodam mara dadi lolo-laok boe. Boe ma neu ko, neu faik fo Karistus naketu-naladi dede'ak soa-neu basa hatahorir, na, Ana nafada nae, ei ta maena salak hata esa boe na,

11 nahuu Ana ndia tao nala ei dalem mara lolo-laok fo bisa leo-la'o no ndoos. Ma ei leo-la'o ndoos talo naa, na, hatahori laen nara rakadedemak Manetualain ma koa-kio neun.

Leo mae ita hambu tala susa-sonak, tehuu ita tamahere takandoo neu Lamatuak Yesus

12 Toranoo susue nggara ein! Au nau ei bubuluk mae, hambu hatahori rakasususak au, losa ara sese au uni bui uu. Tehuu Lamatuak Hara Lii Malolen natanggela nakandoo,

13 losa soldadu mana manea uma manek, ma basa hatahori laen nara oo bubuluk rae, au maso bui nahuu au tungga Yesus Karistus boe.✡

✡ **1:13** Nedenuk kara Tutuin 28:30

14 Boe ma Manetualain hatahorin nara marai ia mete-rita rae, Manetualain tao talo naa, neu au nai bui ia dale. Huu naa de ara boe rambarani, losa ara ta ramata'u bali ena. Basa boe ma ara kokolak no ledo-ledo Manetualain Dede'a-kokolan nai bee a mesan.
15-17 Nai ia, hambu hatahori matak dua, mana manggate fee nenorik la'e-neu Karistus. Sira, mana maue-osa no dale ndoos, ma mana maue-osa no dale peko-pakik. Mana maue-osa no dale ndoos, dalen nara malole ro au. Ara bubuluk tebe-tebe rae, au lemba-asaa au susa-sonang ia, nahuu au akalala'ok au ue-osang, ma ta akaheok faa boe na.

Tehuu mana maue-osa no dale peko-pakik, sira dalen nara mbiri esa no esa, ma sangga nadek. Ara tao rabingga-ba'ek hatahori kamaherek kara, sadi hambu ketuk fo tungga sara. Ara sangga dalak fo rakadedemak aon nara rae, sira ta hoho'ak lena heni au. Ara du'a rae, mete ma hatahori tungga sara, na, neu ko naa tao tamba nambera au susa-sonang nai bui dale.
18 Tehuu ta hata-hata! Au ta tao matak, mitak mae hatahori fee nenorik no dale ndoos, do taa. Nenenin lenak, ara fee nenorik la'e-neu Karistus! Naa, ndia tao au daleng namahoko.

Ma au amahoko tebe-tebe,
19 nahuu au bubuluk ae, ei hule-haradoi fee au, ma Yesus Karistus Dula-dalen tulu-fali au. Huu naa de au bubuluk mate'en te kada lino-lendek!
20 Leo mae au asoda do, mate oo ta hata-hata boe. Sadi Manetualain pake au fo akadedemak Lamatuak Yesus naden, ma fee nenorik no ledo-ledo la'e-neu Ndia, losa ta hambu hata esa boe na nakamamaek au. Basa iar lala'en ndia au amahena akandoo numa fai uluk mai losa hatematak ia.
21-23 Au dudu'a talo ia: Mete ma au asoda, na, elan fo au asoda akaesa ua Karistus, ma akalala'ok akandoo Ndia ue-osan. Naa, malole. Tehuu mete ma au mate, na, au hambu nanalak lenak bali. Huu au bisa la'o ela dae-bafok ia, ma au asoda fali numa mamates mai fo leo sama-sama ua Karistus nai nusa tetuk do inggu temak. Huu naa de au daleng napangge, ma au ta bubuluk bee ndia neulaun lenak!
24 Dadi talo ia leo! Huu ei bei to'a au nai ia, de malole lenak au leo sama-sama ua ei nai dae-bafok ia leo.
25 Au amahere au teu faing bei naruk fo bisa leo sama-sama ua ei. Lamatuak nau au atetea ei dalem mara, ma ei tamba mamahere neu Ndia no dale nemehokok.
26 De neu ko ei bisa makadedemak Yesus Karistus naden, nahuu Ana soi dalak ena fo au bisa fali uu tiro-dangga ei bali.

Leo-la'o no ndoos makandoo

27-28 Leo mae talo bee oo, tehuu ei leleo-lala'om muste ndoos, huu eir ia, Lamatuak hatahorin nara boe. Dadi ei muste leo-la'o ndaa no dala-hadak, ma tao tungga hata fo Karistus Hara Lii Malolen nafada neu ei. Neu ko mete ma au dadi fali uu tiro-dangga ei, do, kada amanene numa hatahorir mai rae, ei leo-la'o no malole, na, au bisa amahoko. Au bisa bubuluk ae, ei leo-la'o no dalek esa, nahuu ei makaesa mia Dula-dalek esak ka. Ma au bisa bubuluk ae, ei maote tebe-tebe fo makalala'ok Lamatuak Yesus Hara Lii Malolen sama-sama, mita fo hatahori laen nara oo ramahere tungga boe. Ma ei oo ta mamata'u, leo mae hambu hatahorir laban ei boe. Naa, dadi tanda soa-neu ei musum mara nae, Manetualain nau nggari heni sara reni a'i mbila ta kala matek reu. Tehuu Ana tao nasoi-nasoda ei, fo neu ko ei masoda mian seku neu.
29 No Manetualain dale mololen seli, huu naa de Ana nasosoi dalak ena, fo ei bisa mamahere neu Karistus, ma dadi miu Ndia hatahorin nara. Ta

kada mamahere a leo, tehuu Ana oo fee luas fo ei hambu mala susa-sonak
boe, nahuu ei tunggan.
30 Au amanene hatahori ketuk marai naa laban ei, nahuu ei makalala'ok
Karistus Hara Lii Malolen. Masanenedak te fai maneuk kara oo, ara laban
au leo naak boe. Ma hatematak ia oo, ara bei talo naa boe.✡

2

Ita muste takaloloe aok sama leo Yesus Karistus

1 Toranoo susue nggara ein, fo mana dadi neu Yesus Karistus hatahorin!
Ana fee ei hata fo neulauk no'uk ka ena. De ei bisa tao matetea esa no
esa dalen. Ei bisa fee nenori-nefadak fo ana naoka numa ei dale susuem
mai. Ei bisa leo-la'o no neulauk esa no esa, nahuu Manetualain Dula-dalen
naue-osa nai ei taladam. Ma ei bisa matudu dale kasian ma dale neulaum
esa no esa.
2 Mete ma ei tao talo naa, na, au daleng mbena sau-sau. Lenak bali, mete
ma ei leo-la'o no masue aok ma dalek esa, leo-la'o no hihiik esa, ma mala
harak esa fo maue-osa sama-sama.
3 Boso tao hata-hata fo sangga nanalak soa-neu kada o ao heli-helim. Ma
boso tao aom lena heni hatahori laen nara. Naa te o koa aom naa, oka-
huun taa. Ita muste takaloloe aok fo du'a tae hatahori laen nara lena heni
ita.
4 Ma boso faduli kada ei esa-esak ka ena uma dalen. Tehuu ita oo muste
tao matak neu hatahori laen toto'an nara boe.
5 Ita dalen, ita dudu'an ma ita hihiru-heheon muste sama leo Yesus
Karistus.
6 Leo mae Ndia mata-aon sama leo Manetualain,
ma Ndia oo Lamatuak sama leo Manetualain boe,
tehuu Ana lui heni Ndia haak,
ma ta pake Ndia panggan.
7 De Ana konda neni dae-bafok ia mai,
pake mata-aok sama leo hatahori dae-bafok biasa.
Ana la'o ela Ndia haak basa-basan,
fo tao Ndia aon dadi neu neondak.
8 Ta kada dadi neu hatahori kadi'i anak,
tehuu Ana oo tao Ndia aon dadi neu hatahori neni nekedadaek,
fo tao tungga Manetualain hihii-nanaun.
Leo mae hatahorir rakanisan numa ai ngganggek lain oo, Ana simbo
a mesan boe,
ma maten, leo bali hatahori manggarauk.
9 No Ana nakaloloe aon talo naa,
huu naa de Manetualain nakadedemak kana.
Ma feen nadek fo ta neni babanggak.
Ta hambu nadek esa boe na fo ta neni babanggak lena heni Ndia.
10 Manetualain nakadedemak naden talo naa,
fo basa hatahorir fee hada-horomatak neun.
Sira: hatahorir marai lalai,
ma hatahorir marai dae-inak.
Hatahori masodak ma hatahori mates.
Neu ko basa hatahori sendek luu-langgan nara fo rakaluku-rakatele
neun.
11 Ma neu ko basa hatahorir rae, “Yesus Karistus naa, tebe-tebe Lamatuak
fo naena haak parenda au!”
No dalak naa, ara oo koa-kio Amak Manetualain boe.✡

Ita dadi sama leo nduu kasa'ak mana tao manggaledo dae-bafok ia

✡ **1:30** Nedenuk kara Tutuin 16:19-40 ✡ **2:11** Yesaya 45:23

12 Toranoo susue nggara ein! Nenene besa-besa! Fai maneuk kara, neu
au bei numa kota Felipi, ei nenene au, basa de ei tungga Manetualain eno-
dala ndoon. Hatematak ia ita tabinggak nai mamanak laen, tehuu au oke
fo ei maote tebe-tebe makandoo fo leo-la'o tungga ndoon. Masanenedak
te mete ma ei ta nenene neu Ndia, na, neu ko ei mete a leo! Huu Ana
ndia tao nasoi-nasoda ei numa sala-singgom mara mai. Boe ma ei muste
leo-la'o ndaa no dala-hadak, huu ei dadi miu Ndia hatahorin ena.
13 Manetualain mesa kana ndia o'ofe-fafae ei dalem mara. Ana ndia soi
dalak fo ei nenene neun. Ma Ana ndia fee koasa fo ei bisa tao mamahoko
Ndia dalen.
14 De mete ma ei tao hata a mesan, na, boso unggu-remu, ma boso
mareresi.
15 Tao talo naa, fo ei bisa dadi miu hatahori dale lolo-laok, ma hatahori ta
mana maena salak. Ei leo-la'o nai hatahori manggarauk taladan ma mana
puta-paik kara. Tehuu ei boso tungga sara! Ei leleo-lala'om muste lolo-
laok, nahuu eir ia, Manetualain anan nara. De ei leleo-lala'om mara muste
randela-rasa'a fo matudu dalak soa-neu sara, sama leo nduuk nasa'a nai
makiuk.✡
16 Boe ma ei leo-la'o tungga ndoon ma makalala'ok Manetualain Dede'a-
kokolan. No dalak naa, neu ko ei tao mala au daleng mbena sau-sau, neu
faik fo Yesus Karistus fali mai. Ma au bebengge-mamanggung naa, hambu
buna-boa neulauk, nahuu ta nggari heni sana no muda hiek.
17-18 Tehuu leo mae au fee basa au masodan, fo dadi neu tunu-hotuk, mita
fo ei bisa mamahere matea lenak ma makalala'ok Manetualain ue-osan, na,
au simbok no nemehokok. [Naa, sama leo malangga anggama mbo'a oe
anggor neu mei tunu-hotuk lain fo nakaluku-nakatele neu Manetualain.]
No dalak naa, ita bisa tamahoko sama-sama, nahuu tunu-hotuk naa, ta
hie-hie.✡

Timotius uen

19 Au amahena ta dook ka bali te Lamatuak Yesus soi dalak fo au adenu
Timotius, fo ana neti natetea ei dalem mara. Basa naa, ana fali neni ia mai
bali, fo nafada au la'e-neu ei nenggetuu-nemberiim. No dalak naa, natetea
au daleng.
20 Au ta adenu hatahori laen. Au adenu kada Timotius, nahuu ana dalek
esa no au. Ma ana sue tebe-tebe neu ei.
21 Ndia naa, ta sama leo toranoo laen nara. Te sira raa, dudu'a kada ena
uma dalen nara, tehuu ta tao matak neu dede'ak fo nenenin lenak soa-neu
Yesus Karistus.
22 Ei oo bubuluk boe mae, Timotius naue-osa fafandek lima-ein nara fo
nakalala'ok Manetualain ue-osan ena. Ana naue-osa no au, nok bali kanak
esa naue-osa fee aman. Ai dua ngga la'ok miu tui-bengga Lamatuak Yesus
Hara Lii Malolen nai bee a mesan.
23 Mete ma ara raketu-raladi basa au dede'ang nai ia ena, na, dei fo au
adenu Timotius neti.
24 Tehuu hatematak ia, Lamatuak natetea au daleng nae, ta dook ka te,
au oo bisa neti tiro-dangga ei boe.

Epafroditus uen

25 Fai bakahulun au hambu susa-sonak, de ei madenu ita toranoon
Epafroditus mai tiro au. Ana nakalala'ok Lamatuak ue-osan sama-sama
no au, nok bali soldadu mana manggate tungga ndia komedan parendan.
Tehuu hatematak ia, nai au dudu'ang au muste adenu falik kana neni ei
neti.

✡ **2:15** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:5 ✡ **2:17-18** Susura Rerekek 28:7

26 Huu dalen hii nalan seli nau natonggo no ei ena. Ma ana oo dudu'an
ta namaneu soa-neu ei boe, nahuu ana bubuluk nae, ei mamanene ena,
ndia kada hedi-hedik.
27 Memak tebe. Fai maneuk kara, ana namahedi berak losa sangga nae
mate. Tehuu Manetualain suen, de tao nahain. Ma Manetualain oo sue au
boe, de Ana tao nahai Epafroditus, mita fo au boso tamba susa bali.
28 Huu naa de au nau adenu falik kana neti, mita fo ei bisa matonggo
mian no dale nemehokok. Mete ma talo naa, na, au daleng lende.
29-30 De ei muste simbok malan no malole, nahuu ndia naa, Lamatuak
hatahorin. Ma ei muste fee hada-horomatak neun no basa hatahorir fo
sama leo ndia ia. Ana nakalala'ok Karistus ue-osan losa ela ba'uk ka maten.
Ma ana ta nakaheok faa boe na, nahuu ana nau tulu-fali au nggati ei. Dadi
ei muste simbok mala falik kana no dale neulauk.

3

Manetualain simbok hatahorir, nahuu ara ramahere neu Yesus Karistus

1 Toranoo nggara ein! Nenene matalolole! Ei dalem mara muste
ramahoko, nahuu ei makaesa mia Karistus. Leo mae au surak la'i-la'ik
ka talo ia, te au ta mbera fee nesenedak neu ei, fo boso hambu kedi-irak!
2 Besa-besa mia mana puta-paik kara fo nau rakasetik hatahorir rae, “Ei
muste sunat fo dadi neu tanda rae, eir ia, Manetualain hatahorin.” Naa te
Manetualain ta parenda talo naa! Ara sala naa ena! Leo mae talo naa oo,
tehuu ara bei husi fo humu hatahorir nok bali busa kakikik boe.
3 Ara rae, Manetualain simbok hatahorir, nahuu ara sunat. Tehuu
naa sala! Ita bubuluk ena tae, Manetualain simbok hatahorir nahuu ara
ramahere neu Yesus. Manetualain hatahori teteben nara, sira ita fo mana
tamahere neu Yesus! Ita ndia takaluku-takatele neun tungga Ndia Dula-
dale Malalaon. Ita ndia takadedemak Yesus Karistus, nahuu Ana soi dalak
ena fo ita bisa maso dadi teu Manetualain hatahorin. Ita ta bisa hambu
masoi-masodak, nahuu tungga hatahori dae-bafok tatao-nono'in.
4 Fai bakahulun au oo du'a sala, sama leo sira boe. Ae, hatahorir bisa
maso dadi neu Manetualain hatahorin, sadi ara sunat. Naa te naa kada
hatahori dae-bafok tatao-nono'in. Mete ma au ae kokolak hatahori dae-
bafok tatao-nono'in, na, au kokolak koa ao lena heni basa-basan, nahuu
fai bakahulun au tatao-nono'ing tungga no tetuk basa hatahori Yahudir
anggama hohoro-lalanen lala'en.
5-6 Tungga anggama hohoro-lalanen, au ina-amang nggara sunat au neu
bonggi heni au faik falu. Au ia oo hatahori Yahudi isi-isik boe, huu au numa
leo Benyamin mai, numa ba'i Isra'el tititi-nonosin mai. Au manggateng seli
tao tungga no tetuk basa hohoro-lalanek kara lala'en numa partei anggama
Farisi mai, losa ta hambu hatahori esa fo bisa fee salak faa neu au boe na.
Lena-lenak bali, au manggateng seli tao doidoso hatahorir fo mana tungga
Karistus, nahuu au du'a ae hatahori iar, ara nggari heni ita anggaman
hohoro-lalanen ena.✡
7-8 Tehuu neu au tungga Karistus, doo-doo boe ma au dudu'ang nasafali.
Dadi hatematak ia, au ta koa ao neu au leleo-lalaong fai bakahulun nara
raa ena, nahuu ara ta reni sosoa-ndandaak hata esa boe na soa-neu au bali.
Hata fo au du'a ae, ta neni babanggak, ndia: Au bisa alela Yesus Karistus,
au Lamatuang fo mana naena haak parenda au. Basa dede'ak laen nara,
au taon leo kada dafuk.
9 Au nau asoda akaesa ua Yesus Karistus. Leo mae au tungga basa
anggama hohoro-lalanen oo, Manetualain bei ta bisa simbok au boe. Ma

✡ **3:5-6** Roma 11:1; Nedenuk kara Tutuin 8:3; 22:4; 23:6; 26:5, 9-11

leo mae au tao aong leo au ndaa ena oo, Ana bei ta bisa simbok au boe. Tehuu au muste amahere neu Karistus dei, dei fo Manetualain simbok au nae, “No Karistus koka heni o sala-singgom mara ena, huu naa de o dadi lolo-laok ena.”
10 De au hihiing talo ia: au nau alela Karistus no malole. Au oo nau ameda Manetualain koasan no malole, fo Ana paken nasoda falik Yesus Karistus numa mamaten mai boe. Mete ma hambu hatahori ketuk rae rakasususak au, nahuu au tungga Karistus, na, mbo'in numa naa leo. Karistus oo hatahorir rakasususak kana boe. Mete ma ketuk rae rakanisa au, nahuu au aono-lalau hatahorir, na, au simbo a mesan. Karistus oo mate nggati au talo naa boe.
11 Mete ma au mate, na, neu ko Ana oo nasoda falik au numa mamates mai boe.

Ita tambariik tahere fo tungga tebe-tebe Lamatuak eno-dalan

12-13 Toranoo nggara ein! Au daleng hii tungga Yesus Karistus eno-dala masodan ma hihii-nanaun lala'en. Tehuu mete ma kokolak tungga ndoon, na, au bei ta tungga no tetuk talo naa. De au ambariik ahere, nahuu Yesus Karistus here nala au ena, fo tunggan talo naa. Au sama leo hatahori mana malaik tao tetebe fo ana bisa losa too. Dadi au alaik ndoo fido-fidok mata uu, ma ta koleu dea fo dudu'a hata mandadik kara ndia fai bakahulun. Au lilii heni basa sara leo.
14 Tehuu au alaik tao tetebe losa too, fo hambu hadia. Au hadiang, ndia: Manetualain neu ko simbok au nai nusa tetuk do inggu temak, nahuu au amahere neu Yesus Karistus.
15 Au oke fo ei mana morik ma maoka teak nai Karistus dale ena, bisa dalek esa mia dede'ak kara iar. Tehuu mete ma ketuk dudu'an ta sama ro dede'ak kara iar, na, naa fo Manetualain natudu dala sasaik neulauk, la'e-neu Ndia hihii-nanaun.
16 Tehuu leo mae talo naa, ita muste to'u tahere ma tao tungga basa hata fo ndoos, fo Lamatuak nanori ita ena.
17 Toranoo nggara ein! Ei muste tao tungga au leleo-lala'ong. Ei ketuk marai naar leleo-lala'om mara oo, sama leo au ena boe. Tehuu see ndia beik, na, bisa nanori natalolole numa sira mai, fo tao tungga talo naa boe.✡
18 Besa-besa mia hatahori fo mana laban neu Karistus, ma ta simbok no malole Ndia mamaten numa ai ngganggek. Sira leleo-lala'on mesa kasa ratudu sira laban neu Karistus. Au afada ita ei la'e-neu hatahori matak leo sira ena, tehuu hatematak ia no luu-oe mana faak au afada seluk bali.
19 Neu ko Lamatuak timba heni sara, basa fo nggari heni sara reni a'i mbila ta kala matek dale reu, nahuu dalen nara ta rakaesa roon. Ara tao kada manggarauk, ma sangga dalak fo tao ramahoko sira ao-ina heli-helin, losa ara koa ao ro sira manggaraun. Ara ta rameda mae. Ara kada du'a, leo bali hatahori fo ta mana nalela Lamatuak.
20 Ei boso tao tungga sara, tehuu tao tungga ai. Huu ita maso dadi teu Manetualain hatahorin ena, ma to'u haak dadi teu nusa tetuk do inggu temak rau-inggun. Hatematak ia ita tahani a ita Lamatuan Yesus Karistus. Neu ko Ana nae konda fali numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo tao nasoi-nasoda ita numa Manetualain nasan mai.
21 Neu ko Karistus tao nasafali ita ao-mbaa mana noek fo mana bisa matek ia, fo dadi ao-mbaa beuk, fo ta mana matek sama leo Ndia ao-mbaan ta neni babanggak. Ana tao nasafali ita ao-mbaan nara, pake Ndia koasa mo'on. Ma Ana oo pake koasa naa, fo tao basa hata nai sudi bee, rate'e langgan nara tungga Ndia parendan boe.

✡ **3:17** 1 Korentus 4:16; 11:1

4

1 Toranoo susue nggara ein! Huu basa naar, de au oke fo ei leo-la'o tungga
ndoon seku neu, boso peko-paki. Au hii alan seli mete-ita ei. Ei mesa ngga
ndia dadi miu au ue-osang buna-boan. Ei tao mala au daleng namahoko.
Ma au bisa botik au langgang, nahuu ei.

Lamatuak nae tao natea ita dalen, mete ma ita leo-la'o ndoos seku neu

2 Au oke ina kaduak kara raa, sira Yodia ma Sinteke, fo boso rareresi bali.
Ara muste dame, fo esa no esa leo-la'o no neulauk. No dua sara Lamatuan
esak ka, huu naa de esa nakaesa no esa.
3 Nonoo tao ue-osang, ee! Au oke fo o koladu toranoo ina kaduak kara
raa, losa ara ramandoo. Fai bakahulun, ara raue-osa tebe-tebe rita fo tulu-
fali au rafada hatahori la'e-neu Lamatuak Hara Lii Malolen. Ara oo raue-
osa rita talo naa, sama-sama ro Klemens, ma nonoo laen nara boe. Basa
sara naden nara neni surak nai Lamatuak bukun soa-neu hatahorir naden,
fo mate'en rasoda sama-sama ro Ndia nai nusa tetuk do inggu temak.
4 No ei dadi miu Lamatuak hatahorin ena, huu naa de ei dalem mara
muste ramahoko hatu-leledon. Au afada seluk bali: tao ei dalem mara
ramahoko taa-taa!
5 Ei dalem mara oo muste neulauk neu basa hatahorir boe. Boso lilii-
ndondou mae, Lamatuak Yesus mamain sangga deka-deka ena.
6 Mete ma ei hambu susa-sonak, na, boso mamata'u hata esa boe na.
Tehuu hule-haradoi fo moke Manetualain tulu-fali ei nai basa dede'ak kara.
Ma basa hata fo ei mokek kara raa, boso lilii-ndondou so'uk dalem mara
moke makasi neun.
7 Mete ma ei tao talo naa, neu ko Manetualain tao nala dalem mara dadi
lino-lendek. Memak hatahori dae-bafok ta bisa ralela no tetuk dale lino-
lendek fo ita hambun numa Manetualain mai. No ei mamahere neu Yesus
Karistus, huu naa de Manetualain nau nanea fo ei dalem ma dudu'am
mara boso tarabangga. No dalak naa, Ana tao nalende ei dalem mara.
8 Toranoo nggara ein! Mate'en talo ia: boso du'a sadi ndaa. Tehuu manea
ei dudu'am fo dudu'a hata fo ndaa no Lamatuak dalen, ma dudu'a hata
fo neulauk kara fo tao mamahoko hatahori dalen. Ei muste dudu'a dala
ndoos, ma lolo-laok. Dudu'a hata fo ndaa, ma neulauk. Sangga dalak fo
hatahori laen bisa hambu hada-horomatak. Sangga dalak fo so'u botik bee
fo malole. Ma boso hahae dudu'a neu basa hata fo malole iar.
9 Au anori ei tungga Lamatuak eno-dala masodan ena. Ei muste tungga
au leleo-lala'ong, ma tao tungga basa hata fo au afada itan ma taon. Mete
ma ei tungga talo naa, na, Manetualain natetea ei dalem mara, fo ei dalem
mara lino-lendek, ma bisa leo-la'o no mole-damek.

Paulus noke makasi, nahuu ara tulu-falin

10 Au oke makasi ma koa-kio Manetualain, nahuu ei ta lilii au. Memak
au bubuluk ae, bakahulun ei masaneda au, tehuu bei ta hambu lelak fo
tulu-fali au.
11 Au ta du'a ae, oke hata-hata. Au ta ameda ita to'a taa hata esa boe na,
nahuu au anori ena, tao au aong nameda dai soa-neu hata fo nai mata.
12 Au asoda ita no lima rouk. Ma au oo asoda ita ua hambu dai lena-
lenak boe. Au ameda ita po'o ndoes ma po'o betes ena. Sudi nai dalak bee,
au anori ala nggoen ena, fo bisa akatataka ala au masodang.
13 Au bisa lemba abe'i ala sudi hata a mesan, nahuu Karistus ndia tao
barakai au!
14 Leo mae talo bee oo au oke makasi boe, nahuu ei matudu au ei dale
susuem mara ena, ma tulu-fali au nai susa-sonang dale.
15 Fai bakahulun, neu au la'o ela profensi Makedonia, fo uu tui-bengga
Lamatuak Hara Lii Malolen numa mamanak laen nara, kada ei numa kota

Felipi mai, ndia tulun bae au doi dalang. Tehuu Saranik laen nara, taa. Ei
bubuluk tutuik naa ena.
16 Netuduk leo, neu au bei numa kota Tesalonika oo, ei haitua doik la'e
esa do dua, fo tulu-fali au boe.✡
17 Hatematak ia au ta du'a ae oke hata-hata numa ei mai bali. Au nau
Lamatuak bala fo fee baba'e-babatik neu ei, nahuu ei dalem mara malole
neu au.
18 Basa tutulu-fafalik kara fo ei haituan fee au naa, au simbo ala sara
numa Epafroditus mai ena. Naa, dadi neu baba'e-babatik soa-neu au,
de hatematak ia, au ta to'a taa hata esa boe na. Naa oo dadi sama leo
tunu-hotuk kaboo menik, fo hatahori hotun fo nakaluku-nakatele neu
Manetualain boe. Ma Manetualain simbok no malole tunu-hotuk naa,
nahuu naa tao namahoko Ndia dalen.✡
19 Manetualain fo au akaluku-akatele neuk naa, su'in mate'en. Ana
bubuluk tebe-tebe ei toto'am. Boe ma neu ko Ana natudu dale susuen,
ma fee Ndia baba'e-babatin ta neni babanggak neu ei, nahuu ei makaesa
mia Yesus Karistus.
20 De naa fo ita takadedemak Amak Manetualain naden taa-taa, losa doon
naa neu. Naa, ndaa naa ena!

Paulus nate'e susuran

21 Au haitua hara masodak neu basa hatahorir fo mana tungga Yesus
Karistus marai kota Felipi.
Au toranoong nggara marai iar oo, haitua hara masodak fee ei boe.
22 Basa hatahori kamaherek kara marai kota Roma ia oo, haitua hara
masodak boe.
Leo naak oo toranook kara fo mana tao ue-osa marai mane mo'o-inahuuk
uma manen boe. Ara haitua hara masodak neu ei.
23 Au oke-hule fo ita Lamatuan Yesus Karistus natudu dale susuen neu
ei basa ngga.

Au susurang losa kada ia,
Paulus

✡ **4:16** 2 Korentus 11:9; Nedenuk kara Tutuin 17:1 ✡ **4:18** Kalua numa Masir mai 29:18

Paulus susuran soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Kolose

Paulus buka susuran

1 Hara masodak numa au mai, Paulus. Manetualain mesa kana ndia here
nala au fo dadi uu Yesus Karistus nedenun. Nai ia oo hambu ita toranoon
Timotius haitua hara masodak soa-neu ei boe.
2 Au surak susurak ia fee ei, ndia Manetualain hatahorin nara marai kota
Kolose, fo mana tao tungga Yesus Karistus eno-dala masodan taa-taa.
Ai moke fo Manetualain, ita Aman, natudu Ndia dale susuen neu ei, mita
fo ei leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.

Paulus hule-haradoi soa-neu hatahori kamaherek kara marai kota Kolose

3 Tungga-tungga ai hule-haradoi nai ia soa-neu ei, ai moke makasi neu
Manetualain, fo ita Lamatuan Yesus Karistus Aman.
4 Ai mamanene dede'ak no'uk ka la'e-neu ei nemeheherem neu Yesus
Karistus, ma la'e-neu ei susue-lalaim ma dale susuem soa-neu basa
hatahori kamaherek kara ena.
5 Ei tao talo naa, nahuu ei bubuluk hambu hata fo neulauk kara, fo
neni mbedak soa-neu ei nai nusa tetuk do inggu temak. Hata fo neulauk
kara iar, ei mamanene mita sara numa dede'a-kokola ndoos mai ena, ndia
Lamatuak Hara Lii Malolen,
6 fo hatahorir reti tui-bengga neu ei numa lele uluk mai ena. Hara Lii
Malole naa natanggela sudi bee neu nai dae-bafok ia, ma hambu buna-boa
neulauk ena, nahuu ana tao nasafali hatahori masodan dadi malole. Ei
masodam oo nasafali dadi malole talo naa, mulai numa fai makasososan
ei mamanene Hara Lii Malole naa mai, ma ei malela tebe-tebe mala
Manetualain dale susuen boe.
7 Ei manori mala dede'ak kara iar ruma ka'a Epafras mai ena, ndia ai
nonoo mana maue-osan fo ai suen. Ana manggate nakalala'ok nakandoo
Karistus ue-osan nai ei taladam.✡
8 Ana tui fee ai marai iar la'e-neu ei susue-lalaim, fo Manetualain Dula-
dalen ba'e feen neu ei ena.
9 Huu naa de, mulai numa makasososan mai ai mamanene la'e-neu ei,
ai hule-haradoi taa-taa fee ei. Ai moke Manetualain fo ei bisa malela Ndia
hihii-nanaun no tebe-tebe, ma ei bisa malela dede'ak no'uk ka, tungga hata
fo Manetualain Dula-dalen nanori ei.
10 No dalak naa, ei bisa leo-la'o ndaa no dala-hadak ma meni Manetualain
nade malolen. Ma ei oo bisa tao mamahoko Manetualain dalen nai basa
dede'ak kara boe. Mete ma ei matudu dale malolem mara neu hatahorir,
neu ko Manetualain tao nala ei boe tamba tao dede'a maloler. No dalak
naa, ei bisa tamba malela Manetualain.
11-13 Ai oo hule-haradoi moke Manetualain fee Ndia koasan ta neni
babanggak, fo ei bisa lemba-masaa basa manggata'ak lala'en no dale naruk
boe. Ai moke fo ei dalem mara bisa sofek no nemehokok, fo ei moke makasi
taa-taa neu Amak Manetualain. Ana soi dalak ena, fo ei bisa simbo mala
baba'ek numa ei pusakam nai nusa tetuk do inggu temak mai. Pusaka naa,
Ana feen neu basa hatahorir fo mana ramahere neu Yesus Karistus. Ana
nakambo'ik ita numa koasa makiuk mai ena, basa de fee ita maso dadi teu
Yesus Karistus hatahorin, fo leo nai manggaledok dale. Ana oo so'uk nala
Yesus Karistus boe, fo dadi neu ita Manen. Yesus naa, Manetualain Ana
susuen.

✡ **1:7** Kolose 4:12; Filmon 23

14 Manetualain loo lima Ndia Anan naa ena, fo tefa-soi nala ita ma koka
heni ita sala-singgon nara.✡

Karistus naa, demak mate'en lena heni basa-basan

15 Karistus naa, mata-aok esa no Manetualain,
fo hatahori dae-bafok ta bisa mete-ritan.
Ana nakahuluk numa basa-basan mai ena,
ma Ana dadi neu Lamatuak numa basa hata fo Manetualain adu nalak
kara mai ena.
16 Manetualain pake Yesus Karistus,
fo nakadadadik nala lalai no dae-inak ma basa isi-oen nara lala'en.
Ana adu basa hata fo hatahori dae-bafok bisa mete-rita sara.
Ndia leo, sira mana to'u parenda, sira mana to'u koasa,
mane-manek kara ma malanggan nara.
Ma basa koasar do basa hata fo hatahori dae-bafok ta bisa mete-
rita sara.
Basa hata fo Manetualain taok kara raa,
Ana tao soa-neu Yesus Karistus,
ma Yesus oo ndia adu basa naar boe.
17 Neu lelek fo basa hata laen bei ta nekedadadik kasa,
tehuu Ndia hambu memak kana ena.
Basa hata mandadik rakaesa roon,
ma Ana ndia koladu sara.
18 Ana dadi neu Langgak soa-neu basa hatahori kamaherek kara,
ma hatahori kamaherek kara dadi sama leo Ndia ao-inan.
Huu Ana ndia masodak huun.
Numa basa mana matek kara mai, boe ma rasoda fali,
Ana ndia lena heni basa-basan,
mita fo Ana ndia demak mate'en lena heni basa-basan.✡
19 Basa hata fo marai Manetualain aon dale oo,
hambu sara rai Karistus aon dale boe,
ma naa tao Manetualain namahoko.
20 Manetualain pake Yesus Karistus,
fo Ana dame no basa hata fo Ana adu nalak kara.
Ana fee Ndia Anan,
fo dadi neu tunu-hotuk de titi heni daan,
ma maten numa ai ngganggek lain,
mita fo basa hata marai lalai,
ma basa hata marai dae-inak,
bisa dame rasafali ro Manetualain.✡
21 Bakahulun ei mesa ngga bei masoda nai dea, leo dook ka numa
Manetualain mai. Ei musu mian ma leo lenggo fe'e numa Ndia mai, nahuu
ei dalem mara mburuk ma ei tatao-nono'i manggaraum mara laban neun
taa-taa.
22 Leo mae talo naa oo, tehuu hatematak ia Ana soi dalak ena, fo ita bisa
dame to Ndia boe. Ana ndia nadenu Ndia Anan fo dadi sama leo hatahori
dae-bafok. Ma Ana fee Ndia Anan naa, fo dadi tunu-hotuk, ma maten numa
ai ngganggek lain, fo ita bisa dame toon bali. Yesus Karistus tao talo naa,
fo Ana bisa nuni noo ita teu tambariik nai Manetualain matan, fo ita dadi
teu hatahori lolo-laok, dale ndoos, fo ta taena sala-singgok hata esa boe na.
23 Sadi ei muste makatataka makandoo mia ei nemeheherem mara ma
to'u mahere fo boso babati! Boso makaheok numa Hara Lii Malole naa
mai, fo ei simbok kana neu ei mamanene ndia makasososan naa. Ei bisa
masarada neu Hara Lii Malole naa. Hatahorir reu tui-bengga Hara Lii
Malole naa nai bee a mesan nai dae-bafok ia ena. Ma Lamatuak nadenu
au, Paulus, fo au oo uu tui-bengga Hara Lii Malole naa boe.

✡ **1:14** Epesus 1:7 ✡ **1:18** Epesus 1:22-23 ✡ **1:20** Epesus 2:16

Paulus naue-osa fo naono-lalau Lamatuak hatahorin nara

24 Neu lelek Karistus leo numa dae-bafok ia, Ana hambu doidosok no'uk
ka. Ma hatematak ia, au oo lemba-asaa ala doidosok mata-matak kara boe.
Leo mae talo naa oo, au daleng namahoko taa-taa boe. Mete ma hambu
hatahorir fo muste hambu doidosok, na, naa fo au ndia lemba-asaa ala
doidosok naa soa-neu sara, sama leo Karistus lemba-nasaa doidosok soa-
neu Ndia hatahorin nara. Ndia hatahorin nara dadi sama leo Ndia ao-inan.
25 Manetualain ba'e fee au ues ena fo aono-lalau Ndia hatahorin nara.
Huu naa de au fee nenorik la'e-neu Ndia Dede'a-kokolan no lutu-lelok fee
ei.
26-27 Numa makasososan mai, hatahorir ramanene Lamatuak Dede'a-
kokolan nara. Tehuu ara bei ta bubuluk Dede'a-kokolak kara raa sosoan no
manggaledok, huu sosoan naa bei nefunik. Tehuu hatematak ia, Lamatuak
naketu nala ena fo buka sosoak naa soa-neu Ndia hatahorin nara. Ma Ndia
nanaen fo tui-bengga tutui ta neni babanggak neu basa hatahori nusa-
nusak kara marai dae-bafok ia, Yahudir do, ta Yahudir. Tutuik ta neni
babanggak naa, ndia:
Karistus leo nai ei dalem mara!
Naa ndia, tao nala ei mamahere makandoo mae,
neu ko Ana tao hata fo lolen mate'en soa-neu ei.
Ia ndia, ita hatahori dae-bafok tahanik kana numa lele uluk mai.
28 Dadi ai mafada neu basa hatahorir la'e-neu Karistus. Ai manori
basa hatahorir, ma fee nesenedak neu sara, pake basa dudu'a-a'afik fo
Manetualain ba'e fee ai. Ai tao talo naa, fo tao tamba matea basa hatahorir
fo mana tungga Karistus, losa ara dadi matetu-mandaik fo neu ko ara bisa
rambariik nai Ndia matan no ta mae, nahuu sira dalen ndoos taa-taa.
29 Huu naa de au aote tebe-tebe ma aue-osa fafandek lima-eing nggara
soa-neu ei. Au bisa akatataka aue-osa fafandek lima-eik talo naa, nahuu
Karistus koasan ndia natetea au. Ndia koasan naa, ta neni babanggak!

2

1 Ei mana leo nai kota Kolose, ma sira mana leo marai kota Laodikea,
ma sira fo bei ta ratonggo rita ro au. Nenene matalolole! Au nau fo basan
bubuluk aue-osa fafandek lima-eing soa-neu ei, ma soa-neu sara.
2 Au nanaeng oo nau atetea sira dalen nara fo bisa rakaesa boe, nahuu
ara leo-la'o no esa sue esa ena. Basa de ara dadi ramahere tebe-tebe,
nahuu ara bubuluk tebe-tebe Manetualain nanaen ena, fo fai bakahulun
bei nefunik. Hata fo neni nemeninok naa, ndia Karistus!
3 Huu ei makaesa mia Karistus, dei fo Ana ba'e fee basa dudu'a-a'afik
kara fo ei parluu, ma nanori ei pake dudu'a-a'afik kara raa, fo tao hata fo
neulauk kara. Dudu'a-a'afik kara iar, sama leo pusaka mabeli.
4 Au afada ei basa dede'ak kara la'e-neu Karistus, mita fo boso hambu
hatahorir mai pepeko-leleko ei, ro bafa-maa mana laiminan nara.
5 Memak au dook ka numa ei mai. Leo mae talo naa, tehuu au ta lilii
ei, nahuu au daleng nakaesa no ei. Ma au amahoko, nahuu au bubuluk ei
leleo-lala'om ndaa no dala-hadak, ma ei bei to'u mahere ei nemeheherem
mara neu Karistus.

Ita fo mana takaesa to Karistus, hambu masodak tetebes

6 No fai bakahulun ei simbo mala Yesus Karistus dadi neu ei Lamatuam
ena, huu naa de hatematak ia ei muste nenene makandoo neun. Huu Ndia
bei dadi neu ei Lamatuam fo naena haak parenda ei.
7 Mete ma ei leo-la'o makaesa mian talo naa, ei sama leo ai huuk fo
tamba natea, nahuu okan saindoro seku neni dae dale neu. Ma ei sama
leo uma matea, nahuu nambariik nai fanderen matea lain. Ei tao mahere
makandoo nai ei nemeheherem dale, sama leo ei manori mitak kara ena.

Ela leo bee na, ei dalem mara so'uk makasi taa-taa, nahuu basa hata fo Manetualain tao fee ei ena.

8 Besa-besa fo ei boso tungga hatahori laen fo mana pake kada hatahori dae-bafok dudu'a-a'afin, fo nuni reni ei sio la'o ela eno-dala ndoos. Ma boso tungga hatahori dae-bafok nenori malelan nara, fo huu-su'u taak. Sira nenorin nara raa, ruma kada hatahori dae-bafok dudu'a-a'afin nara mai, ma ruma dae-bafok hohoro-lalanen nara mai. Tehuu nenorik kara raa, ta raoka nai Karistus dale.

9 Basa hata fo marai Manetualain aon dale oo hambun nai Karistus aon dale boe. Ma Karistus oo dadi neu hatahori dae-bafok sama leo ita boe.

10 No ei makaesa mia Karistus, ma dadi miu Ndia hatahorin, huu naa de Ana tao ei dadi matetu-mandaik. Huu Ndia dema lena heni basa koasar ma basa mana to'u parendar, leo mae malole do manggarauk, ndia koasa neni nitak do ta neni nitak.

11 Neu faik fo sunat, hatahori Yahudir kedi heni sira ‘mamaen’ su'un roun fo dadi neu tanda nae, sira raa, Manetualain hatahorin. Neu ei maso dadi miu Karistus hatahorin, ei oo neni ‘sunat’ boe. Talo ia: Sunat ia, ta la'e-neu hatahori kedi heni roun nai ao-inan, tehuu la'e-neu Karistus kedi heni basa manggarauk numa ita dalen mai. Ndia, hata fo manggarauk kara fo ita hii tao, nahuu ita iar, hatahori dae-bafok.

12 Neu ara sarani ei pake oe, naa sama leo ei neni netoik kara sama-sama mia Karistus. Basa de ei oo hambu masoda beuk boe, sama leo Ndia oo hambu masoda beuk boe. Ei hambu leo naak, nahuu ei mamahere mae, Manetualain pake Ndia koasan ta neni babanggak, fo tao nasoda falik Yesus Karistus numa mamaten mai. Ana oo pake koasa naa fo o'ofe-fafae ei dalem mara boe.✡

13 Fai bakahulun, nok bali ei mate ena, nahuu ei salam mata-matak kara, ma ei bei ta maso dadi miu Manetualain hatahorin. Leo mae talo naa, tehuu Ana koka heni basa ei sala-singgom mara, ma fee ei masoda beuk sama leo Ana tao nasoda falik Karistus numa mamaten mai.✡

14 Ndondoon ndia naa, ita muste hambu huku-dokik, nahuu ita lena-langga Manetualain hohoro-lalanen nara ena. Tehuu Ana koka heni ita huku-dokin nara ena, neu faik fo ara paku Karistus numa ai ngganggek lain.* ✡

15 Numa naa, Ana tao nasenggi basa koasa makiuk kara, ma basa mana makalala'ok parendar no manggarauk. Basa de Ana nakamamaek kasa numa hatahori no'uk matan. Naa, sama leo soldadu mana senggi netatik, fo fali tao nononggok ndule basa mamanak kara, ratudu sira musun nara fo ara tao senggik kara ena.

16 Mete ma hatahori nae nakatutudak ei la'e-neu nana'a-nininuk hohoro-lalanen nara, na, boso mbali sara. Mete ma hatahori nae tao dede'ak no ei la'e-neu fai maloler, do, feta bula beuk, do, hatahori Yahudir fai hahae tao ue-osan, na, boso nenene sara.✡

17 Dede'a leo naak kara, nenenin taa! Dede'ak kara raa sama leo kada lalaok, fo neu ko mopo henin. Tehuu Karistus naa ndia isi-isik. Ana ndia mahanik seku neu.

18 Mete ma hatahorir rae rakatutudak ei, nahuu ei ta tungga hohoro-lalanek kara fo sira mesa kasa taok, na, boso mamanene sara. Mete ma ei mamanene sara, na, ei ta bisa simbo hata fo neulauk kara fo Manetualain nae fee ei. Tehuu besa-besa, ee! Memak hambu hatahorir hii sangga dalak

---

✡ **2:12** Roma 6:4 ✡ **2:13** Epesus 2:1-8 * **2:14** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Tehuu Ana koka heni ita huku-dokin nara ena, nahuu Ana paku nala huku-dokik kara raa reu Karistus ai ngganggen ena.” ✡ **2:14** Epesus 2:15 ✡ **2:16** Roma 14:1-6

fo rakatutudak ei. Ara nau ei muste makaloloek aom mara, ma songgo-
tanggu neu Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak,
nahuu ara du'a rae, sira hambu me'is fo natudu sara talo naa. Ara tao
aon nara neulaun lena heni hatahori laen nara. Naa te ta leo naak! Huu
sira dudu'an sama leo kada hatahori dae-bafok biasa.
19 Ara ta rakaesa ro Karistus. Naa te Ana ndia Langgak. Ma Ndia
hatahorin nara, sama leo Ndia ao-inan fo Ana koladun. Ana tao nala
hatahorin nara tamba barakai, pake Manetualain koasan. No dalak naa,
ara dadi sama leo uak no duik rato'u rahere, fo esa sou esa losa ao-mbaak
katematuan bisa naue-osa no neulauk!✡

Mete ma ita takaesa to Karistus, ita hambu masoda beuk

20 Ei mate sama-sama mia Karistus ena. De ei ta makaesa bali mia koasa
makiuk kara nai dae-bafok ia. Dadi tao hata de ei bei tungga makandoo
dae-bafok hohoro-lalane mata-matan nara? Ara rae leo ia:
21 “Boso to'u ia; boso mi'a naa; boso mafaroe ia.”
22 Tehuu hohoro-lalanek kara raa, kada hatahori dae-bafok ndia taok, fo
ara ranori hatahorir. Naa te hohoro-lalanek kara raa, kada koladu hata fo
neu ko mopo heni sara!
23 Mete ma hatahorir bisa tao tungga hohoro-lalanek kara raa, ara du'a
rae, neu ko hatahorir fee hada-horomatak neu sira, huu nai hatahori
memeten rae, sira malelan nara seli, hatahori mana matu-matuk tetebes,
hatahori dale makaloloe aok kara, hatahori mana nakahehedik ao-ina heli-
helin, ma mana songgo fo mangganten seli. Naa te taa! Hohoro-lalanek
kara raa ta bisa tao ralole hatahori dae-bafok dudu'an ma dalen fo hii tao
manggarauk!

3

1 Manetualain fee ei masoda beuk ena, sama leo Ana tao nasoda falik ei
sama-sama mia Karistus. Hatematak ia Karistus nanggatuuk nai mamana
hada-horomatak mate'en, nai Manetualain boboa konan. Huu naa de ei
muste dudu'a basa hata fo tao namahoko Manetualain dalen.✡
2 Dudu'a makandoo la'e-neu basa hata fo Manetualain hii. Boso tao
matak mia hata fo kada tao namahoko hatahori dae-bafok dalen.
3 Neu faik fo Karistus mate, ei oo mate tungga boe. Ei masoda beum naa,
lino-lendek, nahuu ei makaesa mia Karistus ena, fo mana sama-sama no
Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak.
4 Karistus nasoda nai ei dalem mara, ma Ana oo tao nala ei hambu
masodak tetebes boe. Neu ko neu faik fo Ana fali mai, ei oo sou sama-
sama mian boe. Basa naar, sudi selik kana!

Masoda raak, ma masoda beuk

5 Huu naa de ei muste nggari heni ei hihiim fo mana hii tao kada
manggarauk kara. Ha'i netuduk leo: dale hii makaminak mia hatahori fo
ta o saom; dale hii tao hata fo manggenggeok kara; dale hii tao tungga ao-
mbaak hihii-nanaun; dale hii tao manggarauk mata-matak kara; ma dale
hedik fo nau basan dadi neu kada o enam, (naa te, naa sama leo o songgo-
tanggu, huu o makadedemak dede'ak laen, fo seti heni Manetualain).
6 Dede'ak kara raa ndia tao rala Manetualain namanasa nalan seli, losa
Ana nae huku-doki basa hatahorir fo ta mana nau nenene neun.
7 Fai bakahulun ei oo leo-la'o talo naa boe, huu dalem mara rakaesa ro
dede'a manggarauk kara raa.

✡ **2:19** Epesus 4:16 ✡ **3:1** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

8 Tehuu hatematak ia, ei muste nggari heni basa ei dalem mana hii tao
manggarauk lala'en. Ha'i netuduk leo: hii mamanasa; dale katobik; mbeda
dalek; kokolak makabobook hatahori nade malolen; ma bafa sesesu taak.
9-10 Ma ei boso pepeko-leleko esa mbali esa. Huu ei nggari heni ei dalem
fo mana hii tao manggarauk kara, ma la'o ela ei dala masoda raam ena.✡
Ma hatematak ia ei nggatin, pake dale beuk ena. Naa, sama leo hatahori
nggari heni ndia bua-lo'a raan fo manggenggeok kara, de pake bua-lo'a
beuk fo laok. Manetualain ndia adu nala ei. Ma hatematak ia Ana oo ndia
adun, de ei tamba malela neun, ma doo-doo bali te tao nala ei, dadi miu
mata-aok esa sama leo Ndia boe.✡
11 Nai masoda beuk ia dale, ita ta bisa henggenee hatahori numa kada
rou dean mai tae, sira raa, hatahori Yahudir do, hatahori ta Yahudir;
hatahori mana sunat do, hatahori ta mana sunat; hatahori fe'ek do,
hatahori ta mana malela hadak do;* ata-dato do, ta ata-dato. Naa, nenenin
taa! Tehuu nenenin lenak ndia, mete ma ara rakaesa ro Karistus, ma mete
ma Ana nasoda nai sira dalen.
12 Manetualain tengga nala ei ena, nahuu Ana sue-lai ei. Ndia nanaen,
na, ei dadi miu Ndia hatahori lolo-laon, fo laen numa hatahori dae-bafok
biasa mai. Huu naa de ei muste dadi miu hatahori fo naena dale neulauk,
dale malole, nekeloloe aok, dale banggana'uk, ma dale naruk.
13 Ei muste madale loak ma malela esa no esa. Mete ma hambu ei ketuk
sangga nehuuk mbali ndia nonoon, na, boso mambeda dalek. Tehuu ei
muste lilii heni salak kara raa, ma fee ambon neun, sama leo Manetualain
lilii heni ei salam.✡
14 Masanedak te susue-lalaik naa, nenenin lena heni basa-basan. De ei
muste pake susue-lalaik naa nai ei dalem, sama leo hatahori pake bua-lo'a
nai ao-inan. Huu susue-lalaik naa tao nala ita dadi teu dalek esa, sama leo
abas fo ita tenun dadi neu sidi neulauk mate'en.
15 Ita bisa mole-dame to Manetualain, nahuu Karistus. Dadi ei muste fee
lelak neu Karistus mole-damen o'ofe-fafae ei dalem. Manetualain nau fo ei
basa ngga leo-la'o no mole-damek esa no esa, nahuu ei basa ngga makaesa
dadi miu ao-inak esa. Ma ei dalem mara muste moke makasi makandoo,
nahuu Ana ndia here nala ei ena.
16 Karistus Dede'a-kokolan nara oo muste o'ofe-fafae ei dalem ma ei
masodam. Dede'a-kokolak kara raa, sama leo pusaka mabeli, fo Ana
ba'e fee ei. Ara ratudu dalak fo ei bisa malela dede'ak no'uk ka tungga
Manetualain dudu'an. De ei bisa pake sara fo fee nenorik ma fee
nesenedak neu ei esa no esa. Mete ma manori ei hatahorim mara, boso fee
nenorik no barakaik, tehuu pake dale neulauk fo sofek no makasi. Pake
sosoda kokoa-kikiok kara, sosoda anggamar, ma sosodak fo ei ndia taok
kara, fo koa-kio neu Manetualain.
17 Eir ia, dadi miu Yesus Karistus lima konan ena. Dadi masanedak te
basa hata fo ei kokolak kara raa, pake Ndia naden. Ma basa hata fo ei taok
kara oo pake Ndia naden boe. Boso lilii-ndondou tao basa-basan, pake
Lamatuak Yesus Karistus “naden”. Ma moke makasi makandoo neu Ndia
Aman, Manetualain.✡

Hatahori Saranik kara, esa no esa muste leo-la'o talo bee?

18 Sao inak kara ein! Ei muste nenene neu ei saom, nahuu naa ndia
nandaa soa-neu hatahori fo mana tungga Yesus Karistus.✡

✡ **3:9-10** Epesus 4:22 ✡ **3:9-10** Tutui Makasososak 1:26; Epesus 4:24 * **3:11** Susurak Malalaok dede'a Yunani surak nae, “hatahori Barbar ma hatahori Skutia”. Ara henggenee hatahori Barbar naa, hatahori fe'ek manai man-parenda Roma koasan dea. Ma ara henggenee hatahori Skutia naa, hatahori ta malela hadak. ✡ **3:13** Epesus 4:2, 32 ✡ **3:17** Epesus 5:19-20 ✡ **3:18** Epesus 5:22; 1 Petrus 3:1

19 Sao touk kara ein! Ei muste sue-lai neu ei saom, ma boso tuni-ndenin,
fo tao mala dalen hedis.✡
20 Kakanak kara ein! Ei muste tia-rada ma nenene ei ina-amam nai basa
dede'ak kara dale, huu naa ndia tao namahoko Manetualain dalen.✡
21 Ina-amar ein! Boso kada tuni-ndeni ma barakakai kakanak kara, mita
fo dalen nara boso mami ma rambeda dalek neu ei.✡
22 Hatahori mana maue-osar ein! Nai dae-bafok ia, ei muste tao tungga
ei lamatuam nai basa dede'ak kara dale. Boso kada sorodododo neu ara
memete ei. Tehuu maote tebe-tebe fo ei soa tao mamahoko sara. Maue-osa
basa-basan no malole, nahuu ei bubuluk mae, Manetualain ndia memete
ei.
23-24 Ei tao hata a mesan, na, maue-osa no dere-dere hiek ta no mbera-
ma'ak. Ei muste maue-osa sama leo ei maue-osa soa-neu ei Lamatuam
Yesus Karistus, ta soa-neu hatahori dae-bafok. Ei maono-lalau neun. Ma
neu ko Ana bala ei sosota-mamanggum, ma ba'e pusaka fee ei.
25 Tehuu mete ma ei maue-osa ta no malole, na, neu ko Ana hukun ei.
Ana ta mbeu seserik, ma ta memete matak.✡

4

1 Malanggan nara ein! Ei muste koladu ei neondam mara no ndoos ma
ta mbeu seserik. Masanedak te ei oo maena Lamatuak nai nusa tetuk do
inggu temak fo mana koladu ei boe.✡

Nenori-nefada mata-matak

2 Ei muste manggate hule-haradoi makandoo. Ma basa hata fo ei kokolak
mia Manetualain, naa tebe-tebe kalua numa ei dalem mara mai, boso du'a
leli-belak, tehuu hule-haradoi no dalem mara sofek no makasi.
3 Boso lilii-ndondou hule-haradoi fee ai, ma moke-hule fo Manetualain
soi dalak fo ai bisa tui-bengga neu hatahorir hata fo fai bakahulun bei
nefunik la'e-neu Karistus. Masanedak te au maso bui ia, nahuu au tui-
bengga neu hatahorir la'e-neu Karistus.
4 Hule-haradoi fo au bisa tui-bengga Hara Lii Malole naa no manggaledo
ndoos, fo hatahorir bisa bubuluk no malole.
5 Leo-la'o no ndoos nai hatahorir fo bei ta ramahere neu Karistus taladan.
Pake matalolole tungga-tungga omba-lelak fo Lamatuak fee neu ei.✡
6 Mete ma ei kokolak, na, kokolak no neulauk, ndaa no hatahorir dalen.
Boso kokolak hata fo ara mbera nenenen. Pake dede'a-kokola ndoos, fo ei
bisa maselu masafali sara no malole, mete ma hambu hatahori ratane ei.

Paulus nate'e susuran

7 Dei fo Tikikus mai tui ei la'e-neu au nenggetuu-nemberiing. Ndia
ia, ai toranoo susuen fo mana maono-lalau Lamatuak hatahorin no dale
mahanik. Fai bakahulun, ana oo nakalala'ok Lamatuak ue-osan sama-
sama no au boe.✡
8 Au adenun talo naa, fo ana bisa neti natetea ei dalem, ma bisa tui la'e-
neu ai nai ia.✡
9 Au oo adenu falik Onesimus fo tungga sama-sama noon boe. Onesimus
naa, ita toranoo susuen fo dalen mahanik. Ndia ia, ei hatahori heli-helim.
Sira dua sara, neu ko tui ei basa hata fo mandadik kara rai ia ena.✡
10 Aristarkus haitua hara masodak neu ei. Ara kenan nai bui dale, sama-
sama no au. Barnabas nufanelun, manade Markus oo haitua hara masodak

---

✡ **3:19** Epesus 5:25; 1 Petrus 3:7 ✡ **3:20** Epesus 6:1 ✡ **3:21** Epesus 6:4 ✡ **3:25** Epesus 6:5-8; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:17; Epesus 6:9 ✡ **4:1** Epesus 6:9 ✡ **4:5** Epesus 5:16 ✡ **4:7** Nedenuk kara Tutuin 20:4; 2 Timotius 4:12 ✡ **4:8** Epesus 6:21-22 ✡ **4:9** Filmon 10-12

boe. Fai bakahulun, au helu memak soa-neu ei ena ae, mete ma Markus mai tiro ei, na, simbon no malole.✡
11 Yesus (fo ita token tae, “Yustus”) oo haitua hara masodak soa-neu ei boe. Numa basa nonook kara lala'en fo mana sama-sama rakalala'ok Manetualain ue-osan, kada sira telu sara ndia dadi reu hatahori Karisten numa hatahori nusak Yahudi mai. Sira iar, ndia ratetea au daleng.
12 Ei nonoom Epafras nai ia, ma ana oo haitua hara masodak soa-neu ei boe. Ana dadi neu Yesus Karistus neondan. Ana soa hule-haradoi no tebe-tebe soa-neu ei, ma noke-hule fo Manetualain natetea ei, tao natetu do nakadaik ei ma tao ei bubuluk tebe-tebe Ndia hihii-nanaun.✡
13 Au afada memak ei ae, Epafras naa, naue-osa fafandek lima-ein nara soa-neu ei, ma fee hatahori Karisten nara marai kota Laodikea ma kota Herapolis.
14 Hambu hara masodak numa Demas, ma numa doter Lukas mai, fo ita hatahori susuen.✡
15 Au haitua hara masodak soa-neu toranoo kamaherek kara marai kota Laodikea. Boso lilii-ndondou haitua au hara masodang soa-neu Mama Nimfa no hatahori kamaherek kara fo mana rasi'e rakabua rai ndia uman.
16 Mete ma ei basa ngga marai Kolose lees basa susurak ia ena, na, haitua makandoon neni hatahori kamaherek kara marai kota Laodikea neu, fo ara oo bisa lees boe. Ma ei oo muste lees susurak fo au haitua itan fee sara ena boe.
17 Fee nesenedak neu Arkipus mae, “Boso lilii-ndondou makalala'ok makababasak ues fo o simbo malan numa Lamatuak mai naa ena.”✡
18 Boso lilii-ndondou mae, ara bei kena au nai bui ia.
Au oke-hule fo Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei.
Mete neu te susurak ia, au lima reen pake au lima heli-heling.
Hara masodak numa au mai,
Paulus

✡ **4:10** Nedenuk kara Tutuin 19:29; 27:2; Filmon 24; Nedenuk kara Tutuin 12:12; 25; 13:13; 15:37-39
✡ **4:12** Kolose 1:7; Filmon 23 ✡ **4:14** 2 Timotius 4:10, 11; Filmon 24 ✡ **4:17** Filmon 2

1 Tesalonika
Paulus susuran kaesan fee saranik kara marai kota Tesalonika

Paulus asa haitua hara masodak

1 Hara masodak numa au mai, Paulus, ma numa au nonoong nggara Silas
ma Timotius mai.
Ai haitua susurak ia fee basa ei saranik kara marai kota Tesalonika. Ei
ndia here fo tungga Manetualain, ita Aman, ma tungga Yesus Karistus, ita
Lamatuan.
Ai hule neu Manetualain, fo natudu dale susuen neu ei, mita fo ei bisa
leo-la'o no mole-damek.✡

Paulus noke makasi nahuu hatahori Tesalonikar ramahere rakandoo

2 Ai soa moke makasi neu Manetualain, nahuu ei nemeheherem. Hatu-
leledon ai hule-haradoi fee ei basa ngga.
3 Ai masaneda taa-taa neu ue-osa fo ei taok naa, nahuu ei mamahere
neu Lamatuak ma sue-lai neun. Ei makatataka makandoo mia ue-osar
raa, nahuu ei mamahena Lamatuak Yesus. Ai soa meni basa naar reni ita
Aman Manetualain matan neu.
4 Toranoo nggara ein! Ai bubuluk Manetualain sue-lai ei. Huu naa de
Ana here nala ei dadi neu Ndia nufanelun.
5 Fai maneuk kara, neu ai meni Tesalonika neti, ai mafada ei Manetualain
Hara Lii Malolen. Faik naa, ei pasa ndi'i doom mara de nenene matalolole
ai kokolan. Ei ta kada mamanene a, tehuu ei oo mita no matam mara boe,
Manetualain koasan numa Ndia Dula-dale Malalaon mai. Naa, ndia taon
de losa ei simbok tebe-tebe Manetualain Hara Lii Malolen. Faik naa, ei
mete-mita no matam mara, ai nenggetuu-nemberiin mae, ai tao talo bee,
mita fo ei bubuluk tebe-tebe Manetualain eno-dala masodan.
6 No ei here tungga Manetualain hihii-nanaun, huu naa de ei leo-la'o
tungga ai hihiru-heheon, ma ei oo leo-la'o tungga Lamatuak Yesus hihiru-
heheon boe. Tehuu neu ei simbok Hara Lii Malole naa, hambu hatahori
nakasususak ei. Leo mae talo naa, tehuu ei ta matanggenggo, nahuu
Manetualain Dula-dale Malalaon tao namahoko ei dalem.✡
7 No dalak naa, ei matudu dalak neu basa hatahori kamaherek kara
marai profensi Makedonia ma profensi Akaya.
8 Tehuu ta kada nai naa a mesan. Manetualain Hara Lii Malolen oo
natanggela numa ei marai Tesalonika naa mai ena, losa sudi bee neu
boe. De ai bei nau kokolak hata bali, huu basa hatahorir ramanene ei
nemeheherem neu Manetualain ena.
9 Nai bee a mesan, hatahorir ratuik rae, fai maneuk kara ei makambela
limam mara de simbok ai no malole. Basa boe ma ei piru heni ei sosonggo-
tatanggum mara, de tungga falik neu Manetualain fo ndoos. Ei mae dadi
Manetualain mana Masodak enan.
10 Ara oo tui-bengga boe rae, ei mahani a Manetualain Anan Yesus numa
nusa tetuk do inggu temak mai. Fai maneuk kara, hatahorir rakanisan,
tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Mate'en,
Manetualain nae fee huku-dokik neu hatahorir ena, neu ko Lamatuak
Yesus ndia nakambo'ik ita numa Manetualain nasa-odadedein mai.

2

Paulus nasaneda ue-osan manai Tesalonika

✡ **1:1** Nedenuk kara Tutuin 17:1 ✡ **1:6** Nedenuk kara Tutuin 17:5-9

1 Toranoo nggara ein! Ei basa ngga bubuluk, neu ai neti makalala'ok
Manetualain ue-osan numa Tesalonika, ai mbusen ta titi neu daer no hie-
hie.
2 Ei oo masaneda boe, neu ai bei ta meni Tesalonika miu, hatahorir marai
kota Felipi rakasususak ma tao doidoso ai ena. Tehuu Manetualain natetea
ai dalem mara, de mambarani tui-bengga Manetualain Hara Lii Malolen
neu ei, leo mae hatahori no'uk ka rareresi ta hoho'ak ro ai.✡
3 Faik naa, ai meni Hara Lii Malole naa fee ei numa Tesalonika, ai ta
meni nenori peko-pakik. Ai ta neti fo tao mamanggoa do pepeko-leleko ei.
4 Taa! Bakahulun ai neti no dale ndoos. Manetualain mesa kana ndia
dudu ai ena, fo meni Hara Lii Malole naa neu ei. Ai ta nau tao mamahoko
hatahori dalen, tehuu nau tao mamahoko Manetualain, huu Ana ndia dou
do fora ai dalen nae, ndoos do peko-pakik.
5 Ei oo bubuluk boe mae, ai bafa-maan nara ta mana lai minak kara,
lenak bali mae sangga nanalak seen esa numa ei mai. Manetualain
bubuluk ai dalem.
6 Ai oo maue-osa, ta mae sangga kokoa-kikiok numa hatahori dae-bafok
mai, do, numa ei mai, do, numa hatahori laen mai.
7 Air ia, Karistus nedenun. Ai oo maena haak, fo tao ai aom sama leo
hatahori mo'o-inahuuk kara, tehuu ai ta nau so'uk ai aom talo naa. Faik
naa, ai tao ai aom sama leo kakana ana nai ei taladam.* Ai oo matudu
susuek neu ei, nok bali ina bonggik nasusu anan boe.
8 Ai ta kada neti fee Hara Lii Malole naa neu ei, te ai ao katematuan boe,
nahuu air ia sue malan seli neu ei.
9 Toranoo nggara ein! Neu ko ei oo bei masaneda, ai maue-osa fafandek
lima-ein nara hatu-leledon talo bee, mita fo bisa tanggon aom ai mesa ngga
sodan. Neu ai meni Hara Lii Malole naa neu ei, ai ta mae makasosotak ei.
10 Ei basa ngga mita aom, leo naak oo Manetualain boe nae, neu ai sama-
sama mia ei basa ngga mana kamaherek kara ruma naa ena, ai leo-la'o no
dale lolo-laok, leo-la'o tungga kada ndoon, ma ta tao salak hata esa boe na.
11 Ei bubuluk mae, ai malalau ei basa ngga, sama leo ama bonggik
nalalau ndia anan nara,
12 netuduk leo tao matetea ei basa ngga dalem, fee nesenedak neu ei
ma kokoe ei, mita fo leo-la'o no mandaak, fo tao mamahoko Manetualain
dalen. Ana ndia mana dadi Manek. Ana noke nala ei ena fo maso dadi miu
Ndia nufanelun. Ana oo noke nala ei fo hambu hada-horomatak sama-
sama mia Ndia boe.

Manetualain fofo'a ei dalem dale

13 Ai moke makasi neu Manetualain no ta mana ketuk, nahuu neu ei
mamanene Hara Lii Malole naa numa ai mai, ei ta mamanene hatahori
dae-bafok dede'a-kokolan, tehuu mamanene Manetualain Dedea-kokolan.
Ndia mesa kana ndia fofo'a nai ei hatahori kamaherek kara dalem.
14 Toranoo nggara ein! Ei bei fo tungga Manetualain eno-dalan, tehuu ei
hatahori nusa isim mara rakasususak ei ena. No dalak naa, ei oo mameda
sama-sama mia hatahori kamaherek kara marai profensi Yudea boe, fo
mana hambu susa-sonak numa sira hatahori Yahudi heli-helin mai, nahuu
ramahere neu Yesus Kristus.✡
15 Hambu hatahori Yahudi fo ta tao matak neu Manetualain hihii-
nanaun. Huu naa de neu Manetualain nadenu Ndia mana to'u dede'an
nara reu sara, ara tao doidoso ma rakanisa mana to'u dede'ak kara
raa. Leo naak oo, ara rakanisa Lamatuak Yesus boe. Hatematak ia ara

---

✡ **2:2** Nedenuk kara Tutuin 16:19-24; 17:1-9 * **2:7** Susura dede'a Yunani surak nae, νήπιοι *(nēpioi)* sosoa-ndandaan nae, “ana mbimbilak”. Hambu susurak ketuk oo surak rae, ἤπιοι *(ēpioi)* sosoa-ndandaan nae, “dale neulauk” boe. ✡ **2:14** Nedenuk kara Tutuin 17:5

sangga-sangga dalak, fo timba heni ai boe. Ara musu ro basa hatahorir. Manetualain oo ta hii sara boe.✡
16 Lenak bali, ara tao kai-baak mata-matak kara, mita fo ai ta bole
meni seluk Manetualain Hara Lii Malolen fee hatahori nusa-nusak laen
nara bali. Hatahori Yahudir raa ta nau fo Manetualain tao nasoi-nasoda
hatahori laen nara. No dalak naa, ara tao sira salan nara tamba ramaheta.
Huu naa de Manetualain namanasa, de huku-doki sara.

Paulus hii natonggo seluk no saranik kara marai Tesalonika

17 Toranoo nggara ein! Leo mae hatematak ia, nau ta nau ita basa ngga
leo takadodook, tehuu naa, dook ka tungga kada mata memetek, te ta dook
ka nai dalek. Ai sangga-sangga fai lelak, fo mete ma bisa, na, ai neti tiro-
dangga seluk ei bali, huu ai dalen hii malan seli neu ei.
18 Au mesa ngga soba la'i-la'ik ka nau neti tiro-dangga ei ena, tehuu nitur
malanggan soa natabaa au lala'ong nakandoo.
19 Ei bubuluk, tao hata de ai nau neti tiro-dangga ei? Naa dadi, nahuu
ai mamahena neu ei. Ei ndia tao ai dalen mbena sau-sau ma bisa botik ai
langgan. See ndia to'u nahere Lamatuak Yesus naden bali, te kada ei ena!
Neu faik fo Lamatuak fali mai, na, ai bisa botik ai matan, nahuu ei.
20 Memak tebe! Ei ndia tao ai dalen nara ratea ma mbena sau-sau.

3

Paulus naketu nau nadenu Timotius neni Tesalonika neu

1-2 Sadi kada ei bubuluk, fai maneuk kara fo ai la'o ela ei naa, ta tungga
ai hihiin. Ai dalen hii nalan seli neti tiro-dangga ei, tehuu ta bisa. Ai ta
makatataka mala dook ka ena, huu naa de ai maketu mala fo madenu
Timotius neti. Tehuu au ma Silas mahani nai kada kota Atena. Timotius
naa, ai toranoon. Ma ndia ai nonoon tao ue-osa fo sama-sama makalala'ok
Yesus Karistus Hara Lii Malolen. Ai madenun neti fo ana nanori ei ma
natetea ei dalem, mita fo ei nemeheherem tamba natea neu Manetualain.✡
3 No dalak naa, mete ma hambu susa-sonak, ei ta matanggenggo. To'u
mahere ei nemeheherem. Huu ei bubuluk mae, hatahorir fo mana
ramahere neu Karistus, neu ko hambu susa-sonak talo naa.
4 Fai bakahulun, neu ai bei sama-sama mia ei, ai fee nesenedak ena mae,
hatahori fo mana namahere neu Lamatuak Yesus, neu ko hambu susa-
sonak mata-matak kara. Hatematak ia, basan dadi leo naak ena, hetu!
5 No au susa ae mate soa-neu ei nenggetuu-nemberiim mara, huu naa
de au adenu Timotius neni Tesalonika neti, mita fo ai bisa bubuluk ei bei
mamahere makandoo neu Lamatuak, do taa. Huu au atanggengge, boso
losak nitur malangga ina-huun neti fo soba-dou ei ena, fo masadea la'o ela
Lamatuak. Mete ma dadi talo naa, na, ai ue-osan fai bakahulun hie-hie a
mesan!

Timotius fali ena, neni hara liik numa saranik kara marai Tesalonika mai

6 Hatematak ia Timotius fali numa Tesalonika mai ena, ma neni hara liik
fo tao nala ai mamahoko. Ana tui nae, ei mamahere taa-taa neu Karistus,
ma esa sue esa nakandoo. Boe ma ana nafada nae, ei oo dalem hii nalan
seli neu ai boe, sama leo ai oo dalen hii nalan seli neu ei boe.✡
7-8 Toranoo nggara ein! Leo mae ai nai ia mameda berak, nahuu hambu
susa-sonak sudi numa bee mai ta ba'u anak, tehuu Timotius tutuin tao
nala ai mamahoko malan seli. Huu hatematak ia, ai bubuluk ena mae, ei
nemeheherem matea makandoo neu Lamatuak.

Paulus hule-haradoi fee saranik kara marai Tesalonika

✡ **2:15** Nedenuk kara Tutuin 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; 18:12 ✡ **3:1-2** Nedenuk kara Tutuin 17:15 ✡ **3:6** Nedenuk kara Tutuin 18:5

9 De ai moke makasi no'un seli neu Manetualain no dale nemehokok,
nahuu ei tungga maherek kana.
10 Hatu-leledon ai hule-haradoi taa-taa, fo mete ma bisa, na, ai bei bisa
matonggo mia ei bali. Ai nau fee nenorik fo tao matetu do makadaik ei
la'e-neu Manetualain eno-dala masodan.
11 Ai mamahena neu Manetualain, ita Aman, ma Yesus Karistus, ita
Lamatuan, fo soi dalak losa ai bisa neti matonggo mia ei bali.
12 Ai moke-hule fo Lamatuak tao ei tamba masue-laik lena-lenak bali.
Ma ei oo sue neu basa hatahorir, sama leo ai sue ei boe.
13 No dalak naa, Lamatuak natetea ei dalem, fo leo-la'o ndoos ma lolo-
laok, losa faik fo Lamatuak Yesus fali mai no hatahorin nara, na, ei
mambariik nai ita Aman Manetualain matan, ta lemba-masaa sala-singgok
hata-hata.

4

Leleo-lala'ok mana neni nemehokok neu Manetualain dalen

1 Dadi talo ia, toranoo nggara ein! Ai kokoe ei, mita fo ei leleo-lala'om tao
ramahoko Manetualain dalen sama leo hata fo ai manori ei ena. Memak
ei leo-la'o tungga basa naar ena. Tehuu no ita dadi teu Lamatuak Yesus
nufanelun ena, de ai moke fo ei maote tebe-tebe lenak bali.
2 Ei basa ngga bubuluk ena, hata fo ai manori neu ei, pake Lamatuak
Yesus koasan.
3 Manetualain hihii-nanaun talo ia: Leo-la'o no lolo-laok! Boso no
manggenggeok. Ndia boso la'ok sala mua hatahori fo ta o sao toum do
o sao inam.
4 Ei muste malela koladu ei ao heli-helim, fo leo-la'o no lolo-laok mita fo
hatahorir fee hada-horomatak neu ei.*
5 Boso leo-la'o tungga ao-mbaak hihiim, sama leo hatahori fo ta mana
nalela Manetualain.
6 Boso hambu hatahori fo nau ha'i nanalak, do, nau la'ok sala no
hatahori fo sama-sama ramahere neu Manetualain. Huu Manetualain naa,
Lamatuak fo neu ko bala basa-basa manggarauk leo naak. Basa iar, ai
mafada ei la'i-la'ik ka, ma fee nesenedak memak numa fai bakahulun mai
ena.
7 Manetualain noke nala ai, fo dadi neu hatahorin. Ndia dale hihiin
naa, ita muste leo-la'o no lolo-laok, ta no manggenggeok, sama leo mana
hohonggek kara.
8 Huu naa de hatahori fo ta nau tungga nenorik ia, ana ta timba heni
kada ai, tehuu ana oo timba heni Manetualain boe, fo mana fee Ndia Dula-
dale Malalaon neu ei ena.
9 Au ameda au hae surak seluk bali fee ei la'e-neu masue-laik toranook
no toranook, nahuu Manetualain mesa kana fee nenorik ena nae, ei muste
masue-laik esa no esa.
10 Ai mamanene ena, ei sue basa toranook marai profensi Makedonia
naa. Tehuu toranoo nggara ein! Hatematak ia ai moke fo ei sue hatahori
laen lena-lenak bali.
11 Maote tebe-tebe fo ei bisa leo-la'o no lino-lendek. Boso miu masala'e
mala hatahori laen uma dalen ena, tehuu esa-esak koladu ndia ena uma
dalen. Ei muste maue-osa, fo sangga nana'a-nininuk no ei-lima heli-helim.
Boso mamahena hatahori laen. Ai fee memak nesenedak ia neu ei numa
fai bakahulun mai.

---

* **4:4** Dede'a de'ek Yunani nae, “Ei esa-esak muste malela koladu ei σκεῦος (*skeuos)* ‘mamanak’ heli-helim”. Dede'a de'ek σκεῦος *(skeuos)* ia, biasa sosoa-ndandaan nae ‘mamanak’, ‘ao-inak’, do, ‘aok’. Tehuu hatahori ketuk rae nai lalanek ia ‘mamanak’ sosoa-ndandaan nae, ‘sao inak’. No dalak naa, lalanek ia sosoa-ndandaan nae, “leo-la'o no lolo-laok mua o sao inam”.

12 Mete ma ei leo-la'o talo naa, na, ei ta tao mambera hatahori laen.
Mete ma hatahori laen nara fo ta mana ramahere neu Karistus mete-rita
ei leleo-lala'om talo naa, na, neu ko ara rae, “Awii! Memak hatahori fo
mana tungga Lamatuak Yesus naa, ara leo-la'o tungga ndoon tebe!”

La'e-neu Lamatuak Yesus mamain

13 Toranoo nggara ein! Hatematak ia, au sangga ae afada dede'ak esa,
mita fo ei bubuluk tebe-tebe la'e-neu hatahori mates. Ita bubuluk tae,
hatahori mates sara neu ko ara rasoda fali numa mamaten nara mai. Dadi
mete ma hambu numa Lamatuak Yesus hatahorin mai ana mate, na, ei
boso susa-sona, sama leo hatahori laen nara fo ta mana ralela dede'ak
naa.
14 Ita bubuluk ena tae, Yesus mate, basa de Manetualain tao nasoda
falik kana numa mamaten mai. Mete ma talo naa, na, Manetualain oo
tao nasoda falik basa hatahori mates fo kamaherek boe, ma nakabubua
nala sara sama-sama ro Lamatuak Yesus.
15-17 Neu Lamatuak Yesus fali mai, Ana nau konda numa nusa tetuk do
inggu temak neni dae-bafok mai, neu ko hambu harak nalii nahere fee
parenda. Basa de Manetualain atan manai nusa tetuk do inggu temak
malanggan, fee parenda fo fuu to'ik. Boe ma Lamatuak hatahori mana
maten nara ena rasoda fali. De ara ro ita bei masodak kara iar, neni so'uk
hene teni soso'ak teu fo sama-sama simbok Lamatuak Yesus mamain. Basa
boe ma ita basa ngga tasoda seku neu to Ndia.✡

Ei nenene matalolole, te hata fo ai mafadak ia, Lamatuak mesa kana
ndia nafada.
18 No dalak naa, ei muste pake nenorik ia, fo esa natetea esa dalen.

5

Mahehere fo simbok Lamatuak mamain

1 Toranoo nggara ein! Ai ta parluu surak mafada mae, Lamatuak mamain
naa, la'e li'u hida do bulak fain hida.
2 Huu ei basa ngga bubuluk mae, Ndia mamain naa no kaiboik, sama leo
na'o manu-meo mai nai fai hatun,✡
3 boe ma hatahori no'uk kara ranggatuuk pasi-pasi ta no huu-heek, te
medak neu ma hambu sosoek. Ndia mamain oo sama leo ina kairuk boe,
fo medak neu nameda hedis nae bonggi ena. Mete ma basa iar dadi, na,
ita ta tae timba henin talo bee bali! Lamatuak mamain oo leo naak boe.
4-6 Toranoo nggara ein! Boso losak Ndia mamain naa, sa'e la'e ei sama
leo na'o manu-meo mai nai fati ladak, ndandaak ei sunggu seli. Ei boso leo
naak! Ita ta leo-la'o nai makiuk-makahatuk dale, sama leo hatahori laen fo
mana sunggu selik kara. Tehuu ita fo mana tamahere neu Yesus, leo-la'o
nai manggaledok dale ena, tahehere fo simbok kana, ma tanea tatalolole
ita aon. Ei bubuluk basa matak kara iar ena!
7 Huu hatahori mana sungguk, nasi'e sunggu nai le'odaen. Ma hatahori
mana mafuk, nasi'e mafu nai le'odaen.
8 Tehuu ei boso talo naa, te ita iar leo-la'o nai manggaledok dale ena. Ei
muste manea ei aom. Mete ma ei mamahere taa-taa neu Lamatuak ma
esa sue esa, na, sama leo soldadu mana pake bua babata tendek. Mete
ma ei mamahena taa-taa neu Lamatuak Yesus fo mana tao nasoi-nasoda
ei numa Manetualain nasa-odadedein mai, sama leo soldadu mana suru
langgan pake solangga besik.✡

✡ **4:15-17** 1 Korentus 15:51-52 ✡ **5:2** Mateos 24:43; Lukas 12:39; 2 Petrus 3:10 ✡ **5:8** Yesaya 59:17; Epesus 6:13-17

9 Manetualain ta here nala ita fo la'e tala Ndia huku-dokin. Tehuu Ana
here nala ita fo hambu masoi-masodak, nahuu ita tamahere neu Yesus
Karistus, ita Lamatuan.
10 Ana mate ena fo nggati ita. Dadi neu faik fo Ana fali mai, ita tasoda
takandoo toon, leo mae ita mate ena, do bei tasoda.✡
11 Huu naa de pake au dede'a-kokolang ia, fo kokoe-nanasi ma esa
natetea esa, sama leo ei taok numa bakahulun mai.

Paulus fee nenorik neu saranik kara marai Tesalonika

12 Toranoo nggara ein! Masaneda fo fee hada-horomatak neu ina-ama
malangga saranik kara. Sira ndia raue-osa fafandek lima-ein nara ma fee
nesenedak neu ei, mita fo ei boso tuda.
13 Tia-tamba sara no ei susue-lalaim, nahuu sira raa raue-osa rahere soa-
neu ei. Esa no esa leo-la'o no ndolu ma dame.
14 Toranoo nggara ein! Bei ela dede'ak hida bali fo ai mae fee nesenedak
neu ei talo ia: Mafada mbera-barek kara fo raue-osa tebe-tebe. Matetea
dale mana monda-ma'ak kara. Masala'e hatahori kadi'i anak kara. Ma
makatataka mia basa hatahorir.
15 Masaneda fo boso bala manggarauk no manggarauk. Tehuu maote
tebe-tebe fo soa tao kada tatao-nono'i neulauk neu basa hatahorir. Boso
tao neulauk neu kada ita hatahorin mesa kasa, tehuu hatahori deak kara
boe.
16 Tao dalem namahoko taa-taa.
17 Hule-haradoi hatu-leledon.
18 Toke makasi neu Manetualain nai matak bee a mesan, leo mae susa,
do nemehokok. Huu Manetualain hii basa hatahorir fo mana tungga Yesus
Karistus tao leo naak.
19 Boso tao kai-baak neu Manetualain Dula-dalen ue-osan.
20 Mete ma hambu toranook esa nae, ndia simbo hara heheluk numa
Manetualain mai, na, boso du'a mae, dede'a-kokolan mudak ka!
21 Tehuu ei muste parisa matalole hara heheluk naa nae, tebe do taa, ana
naoka numa Manetualain mai. Mete ma tebe, na, tungga leo.
22 Makaheok numa basa maggarauk ndendeen mai.

Paulus nate'e susuran

23-24 Au hule-haradoi oke Manetualain nalalao ei dalem mara ma basa ei
leleo-lala'om mara. Ana ndia tao ita tandolu-dalek esa no esa. No dalak
naa, neu ita Lamatuan Yesus Karistus fafalin, ei bisa mambariik miu matan
no ei ao-inam, dalem ma samanem, ta no sala-singgok hata esa boe na.
Tebe! Huu Lamatuak Yesus naa, dalen mahanik. Ana ndia noke nala ei
dadi miu Ndia hatahorin. Hata fo Ana kokolak kana, na, ana tao natetun.
De ita bubuluk tae, neu ko Ana nuni ei no lolo-laok meni Manetualain
matan miu.
25 Basa toranoo nggara ein! Boso lilii-ndondou hule-haradoi fee ai nai ia.
26 Au oke fo ei haitua hara masodak fee basa Lamatuak saranin nara
marai naa.
27 Au oke no Lamatuak Yesus naden, fo ei lees au susurang ia, fee basa
saranik kara lala'en.
28 Au hule neu ita Lamatuan Yesus Karistus, fo natudu dale susuen neu
ei basa ngga.

Ba'u kada naa.
Sodak-molek,
Paulus

✡ **5:10** 1 Tesalonika 4:13-18

2 Tesalonika
Paulus susura kaduan fee saranik kara marai Tesalonika

Soda-molek

1 Hara masodak numa ai mai, Paulus, ma numa au nonoong nggara
Silasma Timotius mai.
Susurak ia, ai haitua fee basa ei saranik kara marai kota Tesalonika. Ei
ndia here fo tungga Manetualain, ita Aman, ma tungga Yesus Karistus ita
Lamatuan.✡
2 Ai hule fo Ara ratudu dale susuen nara reu ei, mita fo bisa leo-la'o no
mole-damek ma lino-lendek.

Paulus noke makasi neu Manetualain

3 Basa toranoo nggara ein! Memak nandaa, ai soa moke makasi neu
Manetualain, nahuu ei boe mamahere neun ma boe masue-laik esa no esa
ena.
4 Huu naa de ai tui ei hihiru-heheon neu Manetualain hatahori saranin
nara sudi rai bee. Ai tui mae, ei makatataka makandoo nai nemeheherem
dale, leo mae hatahori laen nara tuni-ndeni rakasususak ei.
5 Basa iar ratudu rae, neu ko Manetualain naketu ei dede'am no ta mbeu
seserik. Susa-sonak fo ei lemba-masaak lelek ia, tao nala ei mandaa dadi
miu Ndia hatahorin. Ndia naa, ei Manem.
6 Boso mamata'u, te Manetualain naa, ta mbeu seserik. Mete a leo! Neu
ko Ana ndia bala hatahorir raa fo mana tao doidoso ei.
7 Ma Ana oo fee ei hahae taak numa susa-sonak fo ei lemba-masaak mai
boe. Ana oo tao talo naa fee ai boe.
Basa iar neu ko ara mori-dadi, neu lelek Lamatuak Yesus konda mai,
sama-sama no atan nara fo ta neni babanggak kara ruma nusa tetuk do
inggu temak mai.
8 Neu ko ara konda mai ro a'i mana mbila mo'ok. Boe ma Ana bala
neu basa hatahorir fo ta mana nau ralela Manetualain ma ta nau tungga
Lamatuak Yesus Hara Lii Malolen.
9 Ana fee huku-doki berak sudi selik kana neu basa sara, losa etobo'a tai
nala sara seku neu. Ana husi heni sara numa matan mai, de ara ta rameda
rala Ndia koasa ta neni babanggak bali.✡
10 Tehuu neu faik fo Ana mai naa, basa hatahori kamaherek kara
rakadedemak naden, ma fee hada-horomatak neun. Neu ko ei oo nai
hatahori kamaherek kara raa taladan boe, nahuu ei simbo mala Hara Lii
Malole naa, fo fai maneuk kara ai tui-benggan neu ei ena.
11 Huu naa de ai hule-haradoi hatu-leledon fee ei, mita fo Manetualain
du'a nae, memak ei mandaa dadi miu Ndia hatahorin. Ai oo moke-hule fo
Ana fee koasan neu ei, mita fo bisa tao basa hata fo neulauk, tungga hata
fo ei henggenee mae taon, ma hata fo ei mamahere.
12 Mete ma ei leo-la'o tungga dalak naa, neu ko hatahorir rakadedemak
Lamatuak Yesus naden. Ma ei oo hambu kokoa-kikiok boe, huu ei tunggan.
Basa iar neu ko mori-dadi, nahuu ita Aman Manetualain, ma ita Lamatuan
Yesus Karistus dale susuen.

2

Hatahori fo manggarauk sudi selik kana muste mai nakahuluk, dei fo Lamatuak Yesus fali mai

---

✡ **1:1** Nedenuk kara Tutuin 17:1 ✡ **1:9** Yesaya 2:10

1 Toranoo nggara ein! Hatematak ia, ai mae mafada ei la'e-neu lelek bee
fo ita Lamatuan Yesus Karistus nae fali mai, ma la'e-neu ita takabua toon.✡
2 Boso hambu kedi-irak no muda hiek, do, boso pangganaanaa mete ma
ei mamanene hatahorir rae, Lamatuak fali mai ena. Leo mae ara kokolak
rae, sira bubuluk numa Manetualain Dula-dalen mai, do, ramanene numa
hatahorir mai, do, ara hambu susurak numa ai mai, boso mamahere sara.
Basa naar, kokola bafa rouk!
3 Boso fee lelak hatahorir tao ranggoa ei. Huu neu ko muste hambu
hatahori manggarauk esa toda nakahuluk, dei fo Lamatuak Yesus fali mai.
Hatahori ia laban tebe-tebe neu Lamatuak, losa hatahori no'uk kara oo
tungga laban boe. Hatahori ia, memak sudi selik kana! Huu naa de ana
nandaa maso neni a'i mbila ta kala matek neu.
4 Ana tao aon dema lena heni basa dewar, ma laban basa hata fo
hatahorir rakaluku-rakatele neun. Losa ana maso neni Manetualain Uma
Huhule-haradoi Ina-huun neu, boe ma ana femba tenden nae, “Au ia,
Manetualain!”✡
5 Ei masaneda, do taa? Fai maneuk kara au afada memak ei la'e-neu
hatahori manggarauk naa ena, neu lelek au bei sama-sama ua ei, hetu?
6 Hatematak ia, ta hatahori manggarauk naa fain fo natudu aon, huu
hambu hata esa ndia namanggenggeen. Ei oo bubuluk boe hata ndia
namanggenggeen talo naa.
7 Hatematak ia, mana laban tao mue-anggik no neneek, nahuu bei
hambu esa namanggenggeen. Tehuu neu ko mana mamanggenggeek naa
nakambo'ik liman.
8 Boe ma mana laban naa toda mai, de ana laban no ledo-ledo. Tehuu
ndaa no Lamatuak Yesus mamain no manula-manapun, Ana nakalulutu
hatahori manggarauk naa, pake kada dede'a de'ek esak ka.✡
9 Tehuu neu faik fo Lamatuak Yesus bei ta mai, nitur malangga ina-huun
fee koasa ta hoho'ak neu hatahori manggarauk naa, fo ana bisa tao tanda
heran mata-matak, losa hatahorir du'a rae, ndia naa pake Manetualain
koasan.✡
10 No dalak naa, hatahori no'uk ka hambu kedi-irak numa hatahori
manggarauk naa pepeko-lelekon mai. Sira raa ndia neu ko lenggo fe'e
numa Manetualain mai. Leo mae Ana nasosoi dalak fo tao nasoi-nasoda
sara, tehuu ara tola heni Ndia nanae neulaun ma ta nau ramahere neu
hata fo ndoos.
11 Huu naa de Manetualain kena ketu dalen nara numa dudu'a ndoos
mai, mita fo ramahere neu basa pepeko-lelekok kara raa lala'en.
12 No dalak naa, Manetualain naketu huku-doki berak neu sara, nahuu
ara ta nau ramahere neu hata fo ndoos. Te sira hihiin lenak tao kada
manggarauk.

Hatahori kamaherek kara muste rakatataka rahere

13 Toranoo nggara ein! Ai moke makasi taa-taa neu Manetualain, nahuu
Ana sue-lai ei. Neu Ana bei ta adu dae-bafok ia, Ana naketu memak ena fo
tao nasoi-nasoda ei. Boe ma Ana fee Ndia Dula-dalen tao nalalao ei, nahuu
ei mamahere hata fo ndoos.
14 Neu ai tui-bengga Hara Lii Malole neu ei, Manetualain pake Hara Lii
Malole naa fo noke nala ei, mita fo tungga mameda ita Lamatuan Yesus
Karistus hada-horomatan.
15 Toranoo nggara ein! Makatataka makandoo ma to'u matalolole basa
hata fo ai mafada ei ena. Masaneda neu basa hata fo ai surak nai susurak
dale boe.

✡ **2:1** 1 Tesalonika 4:15-17 ✡ **2:4** Daniel 11:36; Yeskiel 28:2 ✡ **2:8** Yesaya 11:4 ✡ **2:9** Mateos 24:24

16-17 Ai hule-haradoi taa-taa neu Manetualain, ita Aman, ma Yesus
Karistus, ita Lamatuan. Ai moke-hule fo Ara ratetea ei dalem, mita fo ei
tao basa hata fo neulauk. Ai moke-hule talo naa, nahuu ai bubuluk mae,
Lamatuak naa, sue nalan seli neu ita basa ngga. No Ndia dale susuen, huu
naa de Ana ta hahae natetea ita dalen. No dalak naa, ita bisa tamahena
neun seku neu.

3

Paulus noke saranik kara marai Tesalonika fo hule-haradoi fee sira

1 Basa toranoo nggara ein! Boso lilii-ndondou hule-haradoi fee ai. Hule-
haradoi, mita fo Lamatuak Hara Lii Malolen bisa natanggela lai-lai, ma
hatahorir sudi rai bee bisa fee hada-horomatak neu Hara Lii Malole naa,
sama leo neu faik fo ei mesa ngga simbo Hara Lii Malole naa.
2 Hule-haradoi fo ela leo bee na ai oo hambu nekembo'ik numa mana
tao mue-anggik kara mai, ma numa hatahori manggarauk laen nara mai
boe, huu ta basa hatahorir ramahere Hara Lii Malole naa.
3 Tehuu Lamatuak to'u Ndia dede'a-kokolan. Ana bisa natetea ei dalem
mara, ma nasususru ei numa manggarauk mai.
4 Ma ai oo mamahere tebe-tebe boe mae, Lamatuak Yesus tao nala ei
tungga hata fo ai mafada ei ena. Ma ei oo tao tungga talo naa seku neu
boe.
5 Ai mamahena Lamatuak Yesus nakalala'ok ei, mita fo ei boe malela
mae, Manetualain sue-lai ei. Ma ei oo malela boe mae, ei mabe'i
makatataka nai doidosok dale, sama leo fai bakahulun Karistus nakatataka
nai Ndia doidoson dale.

Basa hatahorir muste raue-osa, boso mbera-bare

6 Basa toranoo nggara ein! Au fee nesenedak memak neu ei pake
Lamatuak Yesus Karistus naden, ee! Boso makabua mia hatahori mbera-
barek fo mana soa loro-kook kara raa. Huu ara ta tungga netuduk numa
ai maue-osa maheren mai.
7 Ei basa ngga bubuluk mae, ei muste ha'i netuduk numa ai leleo-lala'on
mai neu fai bakahulun ai leo mia ei. Ei mesa ngga mete-mita no ei matam
mara ena. Ai ta nggari mita ledo-fai no hie-hie a mesan.
8 Ai maue-osa fafandek lima-eim mara hatu-leledon, mita fo ai boso tao
mambera ei. Ai oo bei ta simbo hatahori na'a-ninun no kada mudak ka
boe.
9 Air ia, Lamatuak hatahori mana maue-osan. De ai maena haak fo moke
sudi hata numa ei mai. Tehuu ai ta nau pake haak naa. Air ia, nau dadi
netuduk malole, mita fo ei tao tungga.
10 Fai maneuk kara, ai oo la'o ela fee ei hohoro-lalanek ena boe mae,
“See ta naue-osa, na, ana hae na'a.”
11 Ai hambu harak mae, ketuk ruma ei mai kada loro-koo ta nau raue-osa.
Ara kada ramue-osek ma reu sorodododo ro hatahori ena uma dalen.
12 Hatahori matak leo naak kara, ai fee nesenedak neu sara, pake
Lamatuak Yesus Karistus naden, fo ara hahae loro-koo. Malole lenak ara
mulai raue-osa, fo sangga nana'ak no sira mbuse titi heli-helin.
13 Basa toranoo nggara ein! Ei boso mbera tao hata fo neulauk, ee!
14 Ei tanda matalolole hatahori fo ta mana nau tungga hata fo ai surak
nai susurak ia dale. Boso tao matak neu sara, mita fo ara mae rasafali aon
nara.
15 Tehuu boso tao sara sama leo ei musum. Mahara mia sara no malole,
sama leo ei toranoo heli-helim.

Paulus nate'e susuran

16 Lamatuak naa, Mane Mole-damek. Au oke-hule fo Ana ba'e fee ei Ndia
mole-damen nai hata a mesan. Au amahena Lamatuak sama-sama no ei
taa-taa.
17 *Dede'a de'e nete'ek nai susurak ia dale, au surak no au lima heli-heling,*
mita fo ei bubuluk mae, susurak ia tebe-tebe numa au mai. Basa susurak
*laen nara oo, au tao talo naa boe.**
18 Au oke-hule fo ita Lamatuan Yesus Karistus natudu dale susuen neu
ei basa ngga.

Susurak ia losa kada ia,
Paulus

* **3:17** Hatahori mana malela Susura Malalaok nae, Paulus nasi'e pake mana surak fo surak ndia susuran nara. Tehuu ana oo surak ketuk ro lima heli-helin boe. Mita fo hatahori bisa bubuluk, susurak naa huuk, ta hatahori laen surak pake ndia naden.

1 Timotius
Paulus susura kaesan fee nonoon Timotius

Soda-molek

1-2 Timotius fo malole!
Hara masodak numa au mai, Paulus. Manetualain so'uk nala au dadi uu Yesus Karistus nedenun ena. Ma ita tamahena a neu Lamatuak Yesus fo mana fee ita leo-la'o takandoo toon, nahuu Manetualain tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon mai ena.
Timotius! O sama leo au ana heli-heling, nahuu au oo ndia atudu dalak fo o mamahere neu Karistus boe. Au hule-haradoi oke fo Manetualain, ita Aman, ma Yesus Karistus, ita Lamatuan ratudu Sira dale susuen, dale kasian ma fee o leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.✡

Besa-besa mua hatahorir fo mana fee nenorik ta ndoos

3 Fai maneuk kara, ita dua ngga sama-sama numa kota Epesus. Neu au ae la'o uni profensi Makedonia uu, au fufu'a o fo mahani nai Epesus. Faik naa, hambu hatahorir tao pangganaa saranik kara ma fee nenori ta ndoos sara. De au oke o muu ka'i sara, fo ara boso fee nenorik rakandoo talo naa.
4 Ma hatahorir oo ngganggari heni ledo-fain nara boe, ma reu rasimbo bafak ro tutui lasik fo ta tetebes. Ara oo adu bafa-maan la'e-neu tititi-nonosik tututi-nanaton ta mana ketuk boe. Dede'a matak leo naak kara kada tao hatahorir rahuur, ma tao sara ta leo-la'o no nemeherek neu Manetualain.
5 Au fee nenori-nefadak neu o ia, no dale hihiik mita fo manori hatahori kamaherek kara fo leo-la'o ro rasue-laik numa dale lolo-laok mai, numa dudu'a ndoos mai, ma numa nemeherek no dale katematuan mai.
6 Tehuu hambu meser ketuk fo sio la'o dook ma la'o ela nenori-nefadak naa ena. Boe ma ara reu ngganggari heni ledo-fair ro rasimbo bafak ma kokolak sadi ndaa.
7 Ara ratudu aon nara rae, sira raa, meser mana fee nenorik la'e-neu ba'i Musa Hohoro-lalanen nara. Ara tao aon nara dadi meser ina-huuk, tehuu ara ta bubuluk hata fo ara fee nenorik naa.
8 Ita basa ngga bubuluk tae, basa ba'i Musa Hohoro-lalanen nara, malole. Sadi ita takalala'ok kasa tungga Manetualain hihii-nanaun.
9 Hohoro-lalanek kara raa, ta surak fee hatahorir fo leleo-lala'on nara ndoos ena. Tehuu surak fee hatahori mana laban, hatahori ta mana nau nenene parenda, hatahori mana leo-la'o dook ka numa Manetualain mai, hatahori mana hii tao manggarauk, hatahori ta mana tao matak neu Manetualain, hatahori mana makadadaek hata fo lolo-laok, hatahori mana makanisa hatahori, hatahori mana makanisa inan no aman heli-helin.
10 Hohoro-lalanek kara raa oo surak hatahori mana sao leli-belak, touk mana sao no touk, hatahori mana le'a reni hatahori fo roke doik, hatahori mana pepeko-lelekok, hatahori mana sakasii pepekok, ma hatahori mana makasisikik hatahorir fo laban nenori ndoos boe.
11 Nenorik fo ndoos sara numa Manetualain Hara Lii Malolen mai, fo Ana loo liman neu au. Ma Lamatuak naa, Manetualain fo ta neni babanggak sudi selik kana. Hatahorir randaa rakadedemak kana.

Toke makasi neu Manetualain, nahuu Ndia dalen susuen

✡ **1:1-2** Nedenuk kara Tutuin 16:1

12 Au oke makasi no'uk ka neu ita Lamatuan Yesus Karistus, nahuu Ana
tengga nala au dadi uu hatahori nemeheheren, ma fee au bebe'i-barakaik,
losa au bisa akalala'ok Ndia ue-osan.
13-14 Naa te fai bakahulun, au soa kokolak aboboo fo akatutudak Yesus
naden, ma tao doidoso hatahorir fo mana tungga Ndia dala masodan. Au
soa tuni-ndeni fo akalulutu sara. Au manggarauk talo naa, nahuu faik
naa au ta alela hata fo au taok, ma bei ta amahere neu ita Lamatuan Yesus
Karistus. Tehuu Ana ta lilii au ma natudu Ndia susuen neu au.✡ Lenak bali,
Ana natudu dale susuen neu au ta mana basak! Ana fee baba'e-babatik sasi
kao-kao neu au, fo amahere ahere neun, ma bisa sue-lai hatahori sama leo
Ana sue-lai au.
15 Ita tasi'e tamanene ena tae, “Yesus Karistus mai nai dae-bafok ia ena,
fo tao nasoi-nasoda hatahorir fo mana tao sala-singgok kara.” Memak
tetebes talo naa! Numa basa hatahorir mana tao salak mai, na, au ia ndia
manggaraun lenak.
16 Leo mae au manggarauk talo naa, tehuu Manetualain naketu fo ta
natuda huku-dokik neu au. Ana nau pake au dadi uu netuduk fo atudu
Yesus Karistus dale loan neu hatahori manggarauk mate'en sama leo au
ia. No dalak naa, hatahori laen fo mana tao sala-singgok kara oo bisa
ramahere neun, mita fo ara hambu masodak rakandoo roon boe.
17 Koa-kio Manetualain!
Kada Ndia mesa kana, Manetualain.
Ta hambu laen ena bali!
Manek mana to'u parenda ta mana basak.
Ana ndia nasoda seku neu.
Ana ndia ta mana matek.
Ana ndia hatahori ta bisa mete-nitan no mata de'e heli-helin.
Hatahorir fee basa hada-horomatak ma kokoa-kikiok neun
losa doon naa neu!
Amin.
18 Au anang Timotius fo dale malole! Au ae afada o, hata fo o muste
makalala'ok kana nai uem mara. Basa iar tungga hata fo Manetualain
mana to'u dede'an nara kokolak memak la'e-neu o aom ena. Mete ma o
tungga basa dede'ak kara raa no malole, o dadi sama leo soldadu esa, mana
malela netatik, laban basa manggarauk kara.
19 To'u mahere o nemeheherem neu Karistus. Ma manea o dalem fo
lolo-laok seku neu. Huu hambu hatahori laen ta nau nenene sira dale
kuru-eron nara ena bali, fo tao sira nemeheheren nakalulutu, sama leo
ofak sa'e nala harik.
20 Himenius no Aleksander asa, sama tetar talo naa ena! Huu naa de au
loo lima sara reni nitu malanggan reu ena. Au tao talo naa, mita fo naa
dadi neu nenorik esa, fo ara boso rakalulutu Manetualain naden bali.

2

Mete ma hatahori kamaherek kara rakabua, ita muste tao talo bee?

1 Makasososan, au oke ei hule-haradoi fee basa hatahorir. Mete ma ei
miu masare mbali Manetualain, na, moke fo Ana tulun basa hatahorir
marai susa-sonak kara dale. Ma moke makasi, nahuu Ana tao malole neu
sira basa sara.
2 Hule-haradoi talo naa, fee basa mane-manek kara ma basa hatahori
mana to'u parenda boe. No dalak naa, ita basa ngga leo-la'o no lino-
lendek ma mole-damek, tungga Manetualain hihii-nanaun. Leleo-lala'ok
naa, nandaa no hatahori mana makaluku-makatele neun.

✡ **1:13-14** Nedenuk kara Tutuin 8:3; 9:4-5

3 Huhule-haradoi matak leo naak naa, malole. Naa, tao namahoko
Manetualain mana tao nasoi-nasoda ita.
4 Ana nau fo basa hatahorir hambu masoi-masodak, ma ralela hata fo
ndoos. Ndia:
5 Manetualain naa, kada kisek.
Ma hambu kada lelete kisek fo nakadadamek Manetualain no ita
hatahori dae-bafok, ndia Yesus Karistus.
Yesus naa, hatahori dae-bafo isi-isik.
6 Ana loo lima aon fo tefa-soi nala ita basa ngga numa ita sala-singgon nara
mai.
Ndaa no fain, boe ma Manetualain buka no ledo-ledo hara lii malole naa
ena, fo nafada neu basa hatahorir.
7 Ma Ana here nala au dadi uu Ndia nedenun ena, fo la'ok uu afada
hatahori ta Yahudir nai bee a mesan ma anori sara, mita fo ara oo
ramahere neu Lamatuak Yesus ma leo-la'o tungga eno-dala ndoos boe.
Hata fo au afadak ia, tetebes. Au ta kokolak bafa rouk.✡
8 Au hihiing talo ia: Nai bee a mesan, mete ma ei makabua fo hule-
haradoi, na, ei dalem mara muste neulauk esa no esa. Esa boso namanasa
esa. Boso mareresi lelena. Mete ma ei so'uk limam mara fo hule-haradoi,
na, dalem mara muste lolo-laok.
9-10 Leo naak oo, inak kara boe. Au nau fo ara rafafa'u ao-inan nara
no mandaak, ma pake bua-lo'a randaa no dala-hadak. Ara hae heti aon
nara fo hatahorir pui-pui sara, ma feo langga bulun nara mata-matak kara,
do ara pake bua-lo'a mabeli ta randaa no dala-hadak, do ara ramasosoa
lena-lenak, pake lilo mbilas, lilo fulak ma poematar. Hata fo tao nala inak
kara dadi mana'a hiek kara, na, ndia dalen nara lolo-laok ma soa tao kada
neulauk. Naa, ndaa no inak mana makaluku-makatele neu Manetualain.✡
11 Mete ma saranik kara rakabua fo nenene nenorik, na, inak kara oo
tungga hohoro-lalanek fo pasa ndi'i doon nara no malole boe, fo nenene
tebe-tebe nenorik naa. Boso kutu-nu'u ma mamue.
12 Tungga au naa, inak kara ta randaa so'uk aon nara fo parenda touk
kara ma ranori sara. Malole lenak inak kara matu-matu a leo.
13 Huu Manetualain adu nakahuluk Adam. Basa naa, dei de Hawa.✡
14 Ma nitu malanggan ta kedi nala Adam nakahuluk, tehuu inak.
Numa faik naa mai, hatahori dae-bafok lena-langga Manetualain hohoro-
lalanen.✡
15 Tehuu leo mae talo naa oo, inak kara bisa hambu masoi-masodak boe,
nahuu ara bonggi rala anak. Sadi ara ramahere tebe-tebe neu Karistus,
leo-la'o rasue-laik esa no esa, leo-la'o no dale lolo-laok ma nandaa no dala-
hadak.*

3

Dudu-furak soa-neu mana dadi malangga saranik

1 Memak tebe, hata fo hatahori kokolak nae, “hatahori mana nau dadi
malangga saranik, naa sosoa-ndandaan, ana here nala ue-osa esa neulaun
seli ena.”

✡ **2:7** 2 Timotius 1:11 ✡ **2:9-10** 1 Petrus 3:3 ✡ **2:13** Tutui Makasososak 2:7; 2:21-22 ✡ **2:14** Tutui Makasososak 3:1-6 * **2:15** Hatahori mana malela Susura Malalaok kara rae, hambu hahambuk hida la'e-neu, “inak kara bisa hambu masoi-masodak, nahuu ara bonggi anak.” Sira: 1) Ketuk rae, hambu anak esa, fo ndia Yesus. Ana soi dalak fo basa hatahorir bisa hambu masoi-masodak. 2) Ketuk bali rae, Hawa, ndia hambu kedi-irak ma tao salak, tehuu ana oo dadi neu basa hatahorir bein boe. 3) Ketuk bali oo rae, inak mana leo-la'o ndaa, ana ta mate neu ana bonggi anak (tehuu hatahori malelak no'uk kara rae hahambuk ia ta matea).

2 Malangga saranik kara leleo-lala'on muste leo ia: Naden lolo-laok.
Dalen mahanik neu kada saok esak ka. Nanea nala aon. Mana matu-
matuk. Hatahorir fee hada-horomatak neun. Uma lelesun neni soik soa-
neu fuik kara. Ma ana bisa didi-bui hatahori laen.
3 Boso hatahori mana ninu mafuk, ma liman boso dai-daik neu hatahori.
Hatahori mana mandaak lenak ndia: hatahori dale lilok, mana to'u ndolu-
dalek ma ta mana dale hedi doik.
4 Ana muste nafafa'u nala uma-loon no malole. Anan nara oo muste fee
hada-horomatak ma ramanene neun boe.
5 Mete ma hatahori naa ta bisa nafafa'u nala uma-loo heli-helin, na, talo
bee fo ana bisa nafafa'u nala Manetualain saranin nara?
6 Mete ma here malangga saranik, na, malole lenak here mala hatahori
fo mana nai Karistus dale dook ka ena. Boso so'u malangga saranik numa
hatahori bei fo namahere neu Lamatuak Yesus mai. Te hatahori leo naak,
neu ko ana koa ao no muda hiek. Boso losak Manetualain delun, sama leo
Ana delu nitur malanggan.
7 Mete ma so'uk hatahori dadi malangga saranik, na, sangga hatahori
fo mana naena nade malole ena. Hatahori deak kara oo muste fee hada-
horomatak neu malangga saranik naa boe. No dalak naa, ana ta mae hata
esa boe na. Ma nitur malanggan ta bisa ike nalolin.✡

Hatahori mana sou malangga saranik uen

8 Leo naak oo no hatahori mana sou malangga saranik uen boe. Sira raa,
muste hatahori mana naena nade malole, ta mana puputak bafa-maan, ta
mana ninu mafuk, ma boso hatahori mana hii hambu nanalak lena-lenak.
9 Dalen nara muste lolo-laok ma ara muste to'u rahere nenorik fo
Manetualain buka natudun neu ita hatahori kamaherek kara ena.
10 Parisa matalolole sira leleo-lala'on ma ue-osan nara. Mete ma
hatahorir ta hambu sira salan, na, dei fo so'uk kasa fo sou malangga
saranik uen nara.
11 Leo naak oo, sira sao inan boe.* Sira raa, muste inak fo mana leo-
la'o ndaa no dala-hadak ma naena nade malole. Boso mana tao naboboo
hatahori laen naden. Ara muste rakatataak rala aon nara, ma hatahori oo
bisa namahere neu sara boe.
12 Mana sou malangga saranik uen nara oo muste touk fo dalen mahanik
neu kada sao inak esak ka boe. Ana oo muste nafafa'u nala uma-loon no
malole ma muste nafafa'u nala anan nara boe.
13 Sira mana raono-lalau saranik kara no malole, neu ko hatahorir boe
fee hada-horomatak neu sara. Ma ara boe rambarani, ta ramata'u kokolak
la'e-neu sira nemeheheren neu Yesus Karistus.

Ita nemeheheren oka-huun

14-15 Timotius, ee! Au amahena ta dook ka bali, au bisa mai tiro-dangga
o ena. Mete ma hambu kai-baak fo akai, na, susurak ia losa nakahuluk o
limam ena. Au surak susurak ia fo nau afada o ae, Manetualain nufanelun
nara muste leo-la'o talo bee. Boso lilii-ndondou mae, Lamatuak naa,
Manetualain mana masodak. Ndia hatahorin nara sama leo uma esa fo
naena batu kakalan ma dii inan matea. No dalak naa, ara muste toba
rahere Manetualain nenorin fo ndoos.
16 Manetualain buka dede'a nemeninok ta neni babanggak numa ita
nemeheheren mai ena. Oka-huun talo ia:
Karistus mai nai dae-bafok ena,
pake hatahori dae-bafok mata-aon leo ita.

✡ **3:7** Titus 1:6-9 * **3:11** Dede'a de'ek Yunani nai ia γυναῖκας (*gunaikas* numa dede'a de'ek huun γυνή (gunē) mai), ndia sosoa-ndandaan bisa, 1) “sira sao inan”, do bisa boe 2) “inak”. Hambu hatahori ketuk rae, dede'a de'ek naa sosoan nai ia oo, bisa 3) ina mana sou fo nakalala'ok saranik uen nara. Tehuu mete ma katelun, dede'a Yunani nasi'e pake dede'a de'ek laen (mete *Roma* 16:1).

Manetualain Dula-dalen oo natudu boe nae,
Yesus naa, Hatahori dale ndoos.
Ma Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak oo meteritan boe.
Manetualain so'uk kana neni nusa tetuk do inggu temak neu ena,
basa de nakadedemak kana.
Ndia tutuin natanggenggela ena, losa hatahori-nusa-nusak marai daebafok katematuan.
Nai bee a mesan nai dae-bafok ia, hatahorir ramahere neun ena.
Ita nemeheheren talo naa!

4

Besa-besa mia hatahori mana fee nenorik sadi ndaa neu saranik kara

1 Tehuu Manetualain Dula-dalen nafada no ledo-ledon ena nae, neu ko saranik ketuk timba heni hata fo ita tamaherek. Boe ma ara tungga dula-dalek kara mana kedi-ira hatahori dae-bafok fo tungga nitur nenorin.
2 Hatahori mana mai fee nenorik sala leo naak, kokolak laen, tao laen. Sira iar, memak hatahori mana pepeko-lelekok! Hatahorir raa dale kurueron memak katemak kara ena.
3 Ara ranori hatahorir fo boso sao. Ara raluli nana'a mata-matak. Naa te Manetualain, ndia adu nana'ak kara raa. Ana adu nana'ak kara raa fo neu hatahori kamaherek kara ra'a, na, ara roke makasi neun. Te ara bubuluk hata fo ndoos na!
4 Basa hata fo Manetualain aduk kara raa, memak malole. De boso maluli hata-hata! Hatahori muste simbok basa naar no noke makasi neu Manetualain.
5 Huu Manetualain Dede'a-kokolan, ma ita huhule-haradoin, tao basa nana'ak kara raa dadi malalaok.

Lamatuak Yesus hatahori mana maue-osa neulaun

6 Timotius, ee! Fee nesenedak basa dede'ak kara iar neu toranoo kamaherek kara. Mete ma o tao talo naa, o dadi muu Yesus Karistus hatahori mana maue-osa neulaun. Manetualain Dede'a-kokolan tao o losa mamahere neun, ma fee o bubuluk mala nenorik bee, ndia ndaa. O to'u mahere Manetualain Dede'a-kokolan nara ena. Naa, sama leo nana'ak mana tao barakai o ao-inam.
7 Boso ngganggari ledo-fai no tutui kokola bafa rouk fo ta nato'u no Manetualain. Boso tao matak neu bei lasik kara tutuin neluli mata-matak kara. Malole lenak mateme aom, mita fo o leo-la'o tungga basa Manetualain hihii-nanaun.
8 Lati aok fo ao-inak barakai naa, malole.
Tehuu sosoan ba'u anak ka.
Tehuu lati aok fo leo-la'o tungga basa Lamatuak hihii-nanaun,
sosoan no'uk ka.
Ana naena sosoak,
ta kada neu masodak nai dae-bafok hatematak ia,
tehuu nai masodak mana maik boe.
9 Dede'a-kokolak kara iar tetebes! De tahinda sara neu dalek dale fo boso lilii-ndondou.
10 Ita tamahena neu Manetualain mana masodak. Ana tao nasoi-nasoda basa hatahorir, lenak bali neu ita mana tamahere neun. Huu naa de ita taue-osa tahere ma taote tebe-tebe.
11 Fee basa nenorik kara iar. Ma madenu hatahorir fo tungga nenorik kara raa.

12 Boso mbo'i hatahorir rakadadaek o, nahuu o bei muri-soruk. O muste
dadi netuduk neu hatahori kamaherek kara, numa o kokolam, hihiru-
heheom, dale susuem neu hatahori, nemeherem neu Yesus Karistus, ma
o leleo-lala'o lolo-laom mai.
13 Neu ei bei mahani au mamaing, na, boso lilii-ndondou lees Manetu-
alain Dede'a-kokolan neu hatahori kamaherek kara. Matetea dalen nara
ma manori matalolole sara.
14 Makalala'ok matalolole babanggi-baba'ek fo Manetualain feen neu o
ena, fo o simbo malan neu faik fo malangga saranik kara hule-haradoi, ma
ndae liman nara neu o. Faik naa, ara oo rafada Manetualain hara hehelun
la'e-neu o masodam ma ue-osam boe. De boso makambo'ik babanggi-
baba'ek fo o hambu malak naa ena.
15 Makalala'ok basa matak kara raa no manggatek! Mita fo basa
hatahorir mete-rita rae, o masodam ma ue-osam nggani matak.
16 Ndia: manea fo o soa leo-la'o tungga ndoon. Ma manea fo o soa fee
nenorik la'e-neu hata fo tetebes. Mete ma o to'u maherek basa naar, na,
neu ko Manetualain nasosoi dalak fee o ma hatahorir mana ramanene neu
o, mita fo ei makambo'ik numa basa hata fo manggarauk kara mai.

5

Timotius hihiru-heheon neu saranik kara

1 Boso hara berak hatahori see fo lasin lenak. Tehuu pake dede'a-kokola
banggana'uk, sama leo kokolak mua o ama bonggim. Ma hatahori bei
muri-soruk, na, fofo'a dalen nara, tao sara leo o toranoo heli-helim.
2 Leo naak oo no inak see fo lasin lenak boe. Kokolak mua sara, sama
leo o kokolak mua ina bonggim. Mete ma kokolak mua inak see fo murin
lenak, na, tao sara leo o fadi ina heli-helim. O dalem muste lolo-laok mbali
sara.

La'e-neu ina falur

3-5 Saranik kara muste tulu-fali ina falur fo ta hambu nufaneluk rakaboi
sara bali. Tehuu ina falu bee fo bei naena umbu-anak, ara ndia muste
rakaboi. Manori umbu-anan nara fo ralelak bala ndia mbuse-titin neu
sara. No dalak naa, ara raono-lalau Manetualain, ma tao ramahoko dalen.
Tehuu ina falu bee fo tebe-tebe kada mesa kana, ana ta naena hatahori
esa boe na, fo nakaboi sana. Ana namahena neu kada Manetualain mesa
kana. Hatu-leledon ana hule-haradoi noke tutulu-fafalik neu Manetualain.
De saranik kara muste rakaboi ina falu matak leo naak kara.
6 Tehuu ina falu bee fo hii leo-la'o no kada setelelek, leo mae ana bei
nasoda, tehuu masodan ta naena sosoa-ndandaak, sama leo hatahori mana
matek ena.
7 Fee nesenedak basa dede'ak kara raa neu saranik kara, mita fo hatahori
deak kara ta bisa kokolak rakalulutu sira nade malolen.
8 Tehuu mete ma hambu hatahori ta nau rakaboi nufanelu heli-helin
nara, lenak bali uma isi heli-helin nara, na, sama leo ana nggari heni
nemeheheren neu Manetualain ena. Ndia manggaraun lena heni hatahori
ta mana malela Manetualain.
9 Mete ma nau so'u ina falu fo sou malanggan nai saranik uen nara dale,
ndia dudu-furan talo ia: teun nara tabole kuran numa nee hulu mai; fai
bakahulun ana leo-la'o dalen mahanik neu kada sao touk esa;
10 hatahori ralelan, huu ana soa tao neulauk neu hatahori laen nara; ana
nakaboi natalolole anan nara; liman makambelak fo naono-lalau hatahori
laen nara; ana tulu-fali hatahori kamaherek kara no tao ue-osa dakuk kara;
ana soa tulu-fali hatahori manai susa-sonak dale; ma ana soa nahani a fo
tulu-fali nai hata fo neulauk dale.

11 Boso so'u ina falu bei muri-soruk kara fo tulu-fali nai saranik dale.
Boso losak ao-mbaa hihiin nara rale'a, boe ma ara hii sao seluk bali. No
dalak naa, ara ta raena fai ombak fo raono-lalau saranik no malole.
12 Mete ma sira fai omban fo raono-lalau saranik kuran, na, naa sama leo
ara rakalulutu sira hehelu-bartaan nai Lamatuak matan. Neu ko hatahori
fee salak neu sara.
13 Boso losak ara mulai mbera-ma'a, boe ma reu ramue-osak maso-kalua
hatahorir uman, ratuik kokola bafa rouk, rakalulutu hatahorir naden. Ma
takalolen lenak bali, ara soa reu sorodododo hatahori laen dede'an, ma
kokolak hata fo ta ndaa no dala-hadak.
14 Malole lenak ina falu bei muri-soruk kara sao seluk bali, mita fo ara
bonggi, ma rafafa'u uma-loo heli-helin nara. No dalak naa, hatahori mana
musu ro ita, ta hambu dalak fo rakabobook ita naden.
15 Hambu ina falu muri-soruk ketuk la'ok sala dalan ena, losa ara tungga
nitu malanggan eno-dalan ena.
16 Mete ma ina kamaherek naena nufaneluk esa dadi ina falu ena, na,
ina kamaherek naa muste tulu-fali ina falu naa. Boso ela saranik kara
lemba-rasaa ralan, mita fo ara bisa tulu-fali ina falu laen nara, fo memak
ta raena hatahori esa boe na bali.

La'e-neu malangga saranik kara

17 Hatahori mana makalala'ok saranik no malole, ei muste fee hada-
horomatak lenak neun ma bae nggadin no mandaak. Lenak bali neu sira
mana raue-osa fafandek lima-ein nara, fo tao manggaledo Manetualain
Dede'a-kokolan, ma ranori ei eno-dala masodak tetebes.
18 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae, “Mete ma
pake sapi fo tatabu hade de'en numa mbulen mai, na, boso pole nekehapi
nggonggoron, mita fo ana bisa na'a boe.” Ma neni surak seluk bali nae,
“See naue-osa, na, ndia nandaa hambu nggadi.”✡
19 Mete ma hambu ketuk fo rakasasa'ek salak neu hatahori mana
nakalala'ok saranik, na, boso simbon neuk ka! Muste hambu sakasii dua
do telu tutuin sama, dei fo simbo malan fo parisan.✡
20 Mete ma ka'i-ore malan ena, tehuu ana bei leo-la'o nakandoo tungga
salak naa, na, ka'i-oren nai saranik kara matan. No dalak naa, hatahori
laen nara ta rambarani tao tungga salak talo naa.
21 Makalala'ok basa dudu-furak kara iar rai saranik dale. Boso mete
matak, ma boso mbeu seserik. Au atoto'u ues ia neu o limam nai
Manetualain ma Yesus Karistus matan. Atar marai nusa tetuk do inggu
temak fo Manetualain tengga nalak kara raa oo, dadi sakasii boe!
22 Boso hailai so'u hatahori fo dadi malanggan. Parisa matalolole
makahuluk kana dei. Mete ma ei so'u sadi ndaa hatahori, basa boe ma
hatahori naa tao salak, ei oo tungga lemba-masaa mala neselu-netaak naa,
nahuu ndia tatao-nono'in boe. De manea matalolole o aom fo lolo-laok
nakandoo.
23 Au amanene o hambu hedi ta'i kambetak nakandoo. Malole lenak
mulai hatematak ia, o babali oe no oe anggor faa, mita fo dadi neu modo-
aidoo. Boso minu kada oe hiek.
24 Mete matalolole! Hambu hatahori ketuk salan nara neni nitak memak.
Ara bei ta losa mana maketu-maladi dede'ak matan, tehuu basa hatahorir
bubuluk sira salan ena. Hambu hatahori laen oo, doo-doo dei de salan
nara neni nitak boe.
25 Leo naak oo, neu hatahorir mana tao neulauk kara boe. Ketuk neni
nitak memak. Tehuu hambu laen nara tao hata fo neulauk no nefufunik.

✡ **5:18** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 25:4; Mateos 10:10; Lukas 10:7 ✡ **5:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 17:6; 19:15

Leo mae talo naa oo, hata fo ara taok naa, ta dook ka te neni nitak boe. Ta bisa nefuni hata fo neulauk.

6

La'e-neu ata-dato no lamatuan

1 Hambu ata-dato fo namahere neu Lamatuak Yesus, na, ara muste fee
hada-horomatak neu sira lamatuan nai dae-bafok ia, mita fo hatahori
deak kara ta hambu dalak kokolak rakatutudak Manetualain naden, ma
rakadadaek ita nenorin.
2a Hambu ata-dato lamatuan namahere neu Lamatuak Yesus. Ata-dator
ta bole rakadadaek sira lamatuan, nahuu sira lamatuan naa namahere neu
Lamatuak Yesus. Tao talo bee oo, ara muste ralalau lolen lenak bali neu
sira lamatuan boe, nahuu dua sara sama-sama hatahori kamaherek, de esa
muste sue esa.

Nenori mana salak, ma seseba-babae malole

2b Timotius, ee! Manori saranik kara la'e-neu basa iar, ma fufu'a sara fo
ara tao tungga basa naar.
3 Ita nenorin ndoos naa, natudu dalak fo leo-la'o tungga Manetualain
hihii-nanaun. Hatahori mana fee nenorik laen numa ia mai, ara timba
heni Lamatuak Yesus Karistus nenori ndoon ena.
4 Hatahori matak leo naak, koa ao, tehuu uten rouk! Sira hedin nara,
ndia kada soa sangga-sangga dede'ak ma rareresi la'e-neu kada dede'a
de'ek. Basa iar tao hatahori dalen nara mbiri, rahuur, rakalulutu hatahori
laen nade malolen, ma ranggaroti ho'a-ho'a reu hatahori laen.
5 Hatahori matak leo naak, soa tao mue-anggik ta basa-basa. Sira
dudu'an manggarauk. Ara ta bubuluk ena, bee ndia tetebes bali. Ara du'a
rae, mete ma ara manggate rakalala'ok anggama, na, ara bisa ramasu'i.
6 Memak anggama bisa tao nala hatahori dae-bafok nameda hambu
nanala mo'ok. Huu mete ma ita leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun,
ma tameda dai ena hata fo ita taenak, naa ndia tao namahoko Manetualain
dalen. Naa dei fo anggama tetebes.
7 Masaneda matalolole! Neu faik fo bonggi ita, ita ta teni hata esa boe na
neni dae-bafok ia mai. Ma neu ita mate oo, ta teni hata esa boe na kalua
la'o ela dae-bafok ia boe.
8 De sadi hambu nana'ak ma bualo'a-papakek, na, nemeda dai leo!
9 Tehuu hatahori fo mana hihiik ka dadi namasu'i, ana hambu soba-
dou mata-matak kara no muda hiek ma hambu ikek numa kii-konak mai,
nahuu ara dudu'a kada hata-heto a mesan. Basa naar neni sosoek ma
nekelulutu masodan nara.
10 Dalek nai kada doik naa, dadi neu huuk numa hatahori tao mangga-
rauk mata-matak mai. Hambu hatahori ketuk rasuu ralan seli sangga doik
leo naak, losa ara la'ok sala dook ka numa sira nemeheheren fo ndoos mai
ena. No dalak naa, sira mesa kasa rakalulutu sira masodan.

To'u mahere nenorik fo o simbo malak ena

11 Timotius, ee! O ia, Manetualain enan. De makadodook numa
basa nanggarauk mai. Leo-la'o no lolo-laok. Leo-la'o fo tao mamahoko
Manetualain dalen nai basa dede'ak kara. Mamahere makandoo neu Yesus
Karistus. Sue-lai basa hatahorir. Makatataka nai susa-sonak dale. Leo-la'o
no neulauk mua basa hatahorir.
12 Makatataka tebe-tebe fo makalala'ok basa nenorik fo ita tamaherek
kara. Manetualain ba'e fee o masodak ta mana basak ena. O mafada
o nemeheherem neu Lamatuak Yesus talo naa nai hatahori no'uk kara
matan ena. Dadi to'u mahere masodak naa, fo boso makambo'ik kana.

13-14 Ma hatematak ia, au oke o ndara fangga hehelu-bartaak talo ia: Tao
tungga basa Lamatuak Yesus parendan. Boso malena-langga parenda esa
boe na, mita fo hatahori ta hambu o salam. Tao tungga basa naar no tebe-
tebe, losa neu faik fo ita Lamatuan Yesus Karistus fali mai. Au oke fo o
helu-bartaa talo naa nai Manetualain matan. Ana ndia ba'e samanek neu
basa kaani hahaek lala'en. Au oo oke o helu-bartaa talo naa nai Yesus
Karistus matan boe. Ana ndia nataa no ledo-ledo la'e-neu Ndia aon nai
nggubenor Pontius Pilatus matan ena.✡
15 Lamatuak Yesus ta neni babanggak, Ana ndia to'u koasa.
Ndia naa, Mane Ina-huuk numa basa manek kara mai.
Ma Ndia naa, Malangga Ina-huuk numa basa malanggan nara mai.
Ndaa no fain,
Manetualain nau tao manggaledo dede'ak kara iar.
16 Kada Manetualain mesa kana ta mana matek.
Ana leo nai manggaledok dale, fo hatahori dae-bafok ta bisa
nakatataka mete-nita sana.
Ta hambu hatahori esa boe na fo bisa mete-nita sana.
Basa-basan fee hada-horomatak neun!
Basa koasa lala'en nai Ndia liman losa doon naa neu!
Leo kada naa! Amin!

La'e-neu hatahori kamasu'ik kara

17 Mafada hatahori kamasu'ik kara marai dae-bafok ia, fo ara boso koa
ao, ma boso tai-ramahena neu sira hata-heton. Huu basa hata-hetor raa
neu ko sambu do lalo. Malole lenak ara tai-ramahena neu Manetualain
mana masodak. Huu Ana ndia mbo'a basa hata fo ita to'ak, mita fo ita
bisa tameda tala masodak ia lole-ladan.
18 Mafada sara fo pake sira hata-heton fo tao hata fo neulauk. Ara muste
manggate tao hata fo neulauk. Ara muste rakambela liman fo tulu-fali
hatahori laen nara, ma hii nduu-pala baba'e-babatik, fo Lamatuak ba'e fee
sara.
19 No dalak naa, ara raduduru rala hata-heton nara fo dadi neu nemberii
matea soa-neu sira masodan mana maik. De ara rambadedeik masodak fo
kasosoa-ndandaak.

Paulus nate'e susuran

20 Timotius, ee! Manea matalolole basa hata fo Manetualain natoto'un
neu o limam ena. Boso tungga sorodododo mua kokolak bafa rouk kara.
Boso tamba suru ti'un ma dede'a ta mana neni hada-horomatak neu
Manetualain. Masaneda, ee! Hambu hatahori tao aon nara rae, sira
malelak kara. Naa te sira ‘malelan’ naa, ta naena matea faa boe na. Hae
muu adu o bafa-maam mua sara.
21 Hambu hatahori ketuk ramahere neu nenori mana puta-paik kara raa,
losa ara sio la'o ela sira nemeheren fo ndoos neu Manetualain.
Au oke fo Manetualain natudu dale susuen neu ei basa ngga.
Soda-molek,
Paulus

✡ **6:13-14** Yohanis 18:37

2 Timotius
Paulus susura kaduan fee nonoon Timotius

Soda-molek

1-2 Timotius fo malole!
Susurak ia numa au mai, Paulus, fo Manetualain mesa kana here nalan dadi neu Yesus Karistus nedenun ena. Ara radenu au fo uu afada masoda ndoos naa, fo Manetualain helu-bartaa elak fee neu basa hatahorir fo mana ramahere neu Yesus Karistus ena.
Timotius, ee! O sama leo au ana heli-heling ena. De au hule-haradoi oke fo Manetualain, ita Aman, no Yesus Karistus, ita Lamatuan fo sue-lai o, ratudu dale susuen ma fee o leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.✡

Paulus noke makasi neu Lamatuak

3 Hatu-leledon au hule-haradoi fee o. Au soa oke makasi neu Manetualain, nahuu o tungga makandoo neun. Au aono-lalau Manetualain no dale lolo-laok, sama leo ita ba'in nara raono-lalaun.
4 Au asaneda fai bakahulun fo ita taba'ek naa, o luu-oem tuda. Huu naa de au daleng hii nalan seli atonggo seluk ua o, mita fo au daleng namahoko.
5 Au oo asaneda fai bakahulun fo o mulai mamahere tebe-tebe neu Lamatuak Yesus. Nemeheherek matak leo naak naoka memak nai o beim Luisa, ma o inam Eunike dalen. Ma au oo amahere tebe-tebe boe ae, nemeheherek matak leo naak oo, ana mori nai o dalem boe.✡

Paulus noke fo Timotius pake babanggi-baba'ek fo Lamatuak feen

6 Fai bakahulun neu au ndae au limang neu o langgam lain, ma hule-haradoi fee o, faik naa Manetualain tao nala o mabe'i tao ue-osa fee Ndia. De hatematak ia au oke fo o makarombe falik o babanggi-baba'em naa.
7 Manetualain Dula-dalen ta tao ita dadi teu hatahori ta'u tekek. Tehuu Ana tao ita dadi teu hatahori mana nabe'ik ma namahena aok, mana nalela nasue-laik, ma mana nalela nakatataak aon no malole.
8 Dadi boso mae kokolak la'e-neu ita Lamatuan fo mana naena haak parenda ita. Boso mae nahuu au ia hatahori bui. Au maso bui ia, nahuu au aono-lalau neu Ndia. Mete ma o muu tui-bengga Hara Lii Malolen naa, na, o muste mahehere fo lemba-masaa mala susa-sonak sama leo ai. Mete ma o hambu susa-sonak leo naak, na, neu ko Manetualain fee o bebe'i-barakaik.
9-10 Manetualain ndia tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon nara mai.
Ma Ana here nala ita dadi teu Ndia hatahori lolo-laon ena.
Ana natudu dale susuen neu ita, nahuu Ana sue-lai ita.
Naa te ita ta tao hata esa boe na fo nandaa ita simbo Ndia dale susuen.
Manetualain bei ta adu dae-bafok ia, tehuu Ana naketu memak ena fo
nadenu Yesus Karistus mai,
fo natudu Ndia dale susuen, ma tao nasoi-nasoda ita.
Yesus Karistus mai ena, de Ana buka Manetualain nanaen naa isin ena.
Ana nakalulutu mamates koasan ena.
Ia dadi neu Hara Lii Malole!
Dadi see ndia namahere neu Yesus Karistus, neu ko ana nasoda nakandoo no Manetualain.
11 Huu naa de Manetualain so'u nala au dadi uu Yesus Karistus nedenun, fo au tui-bengga Ndia Hara Lii Malolen, ma au anori hatahorir nai bee a mesan.✡

✡ **1:1-2** Nedenuk kara Tutuin 16:1 ✡ **1:5** Nedenuk kara Tutuin 16:1 ✡ **1:11** 1 Timotius 2:7

12 Basa naar tao au doidoso nai bui ia dale, huu au akalala'ok Yesus
Karistus parendan naa. Leo mae talo naa oo, au ta mae, nahuu au bubuluk
see ndia au amaheren, ndia Lamatuak Yesus. Ma au oo bubuluk tebe-tebe
boe ae, Ana ndia natoto'u ues ia neu au limang. Ana ndia nabe'i nanea
ues ia, ma Ana ndia tao au abe'i akalala'ok ue-osa ia losa Ana fali mai.
13 De manori tungga nenorik tetun fo au atudu basan neu o leo. Mete ma
o mamahere makandoo ma sue-lai basa hatahorir talo naa, na, naa natudu
nae, o dadi esa mua Yesus Karistus ena.
14 Manetualain fee o su'i mabeli esa nai o limam ena, ndia nenori
matetuk. De lopo-linu matalolole su'i naa! Pake Manetualain Dula-dale
Malalaon manai ita dalen, mita fo Ana tulu-fali o lopo-linu ma manea
matalolole su'i naa.

Onesiforus tulu-fali Paulus nai bui dale

15 Neu ko o mamanene ena rae, Figelus ma Hermogenes, ma hatahori
laen nara maruma profensi Asia* mai rasadea la'o ela au ena.
16-18 Tehuu Onesiforus laen bali. Ana ta nakaheok numa au mai. O mita
no o matam, fai bakahulun neu au bei numa kota Epesus, ana tulu-fali au
nakandoo. Hatematak ia ana mai nai kota Roma ia ena. Neu ana losa, ana
sangga au ndule sudi nai bee. Mate'en, ana natonggo au numa bui dale.
Tehuu ana ta mae. Ana mai tiro-dangga au taa-taa nai bui ia, fo natetea
au daleng.

De au hule-haradoi fo Manetualain natudu dale susuen neu Onesiforus
no basa nufanelun nara. Neu ko ndaa no dae-bafok fai mate'en, mete
ma Manetualain naketu-naladi hatahori dae-bafok kara dede'an, na, au
amahena fo Manetualain naketu-naladi no malole neu Onesiforus asa.

2

Ita mana tungga Karistus, muste leo-la'o sama leo soldadu mana tungga nakandoo komedan

1 Timotius, au ana susueng! Yesus Karistus dalen malole. Ana nae fee
seluk o bebe'i-barakaik. Dadi o muste simbo malan leo, huu hatematak ia
o makaesa muan ena.
2 Fai bakahulun, au anori o la'e-neu Manetualain eno-dala ndoon numa
hatahori no'uk kara matan ena. De hatematak ia au oke o, fo basa hata fo
o mamanene malan numa au mai ena, na, o muu manori seluk kasa bali
reu hatahori see fo o bisa mamaheren. Hatahorir raa muste bisa ranori
seluk nenorik naa, fee hatahori laen bali.
3 Ita basa ngga ia, sama leo Yesus Karistus soldadun. De ita basa ngga
sama-sama lemba-tasaa tala doidosok sama leo Ndia. Huu o ia soldadu
neulauk, de o muste lemba-masaa mala o baba'em.
4 Soldadu mana makalala'ok ues, ana ta sorodododo no tataok laen bali.
No dalak naa, ana bisa tao namahoko komedan.
5 Ha'i netuduk laen numa nekesese'uk mai. Mete ma ita tungga
nekesese'uk, na, muste tungga nekesese'uk hohoro-lalanen. Mete ma taa,
na, hahae leo! Ta bisa hambu joara. Leo naak boe, mete ma ita tae
takalala'ok Lamatuak ue-osan, na, muste tungga Ndia hohoro-lalanen.
6 Mete neu hatahori mana ue daek boe. Ana naue-osa fafandek lima-ein
nai ndia osin. Dadi ana ndia makasososan hambu osi naa buna-boan.
7 Du'a matalolole netuduk kara raa. Neu ko Manetualain fee o malela
basa naar.

---

* **1:15** Profensi Asia lele uluk naa, hatematak ia dadi neu negara Turki murin.

8 Du'a matalolole neu Yesus Karistus. Ndia naa, mane Dauk tititi-nonosin.
Ana mate, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa mamaten mai.
Naa, dadi neu Hara Lii Malole fo au la'ok uu tui-benggan sudi nai bee.
9 No au tui-bengga Hara Lii Malole naa, huu naa de au hambu doidosok
talo ia. Lenak bali ara oka au ma bonggo budi au pake rante, nok bali au
ia hatahori manggarauk. Leo mae talo naa oo, ara ta bisa kena-ka'i rala
Manetualain Hara Lii Malolen boe.
10 De au sadia lemba-asaa doidosok mata-matak. Sadi Manetualain
hatahorin fo Ana here nalak kara ena, bisa hambu masoi-masodak. Neu
ko Manetualain nakadedemak kasa rakandoo, nahuu ara dadi reu Yesus
Karistus hatahorin nara.
11 Dede'a de'ek kara iar memak tetebes:
"Mete ma ita simbok tae, Karistus mate nggati ita, na,
naa sama leo ita oo mate la'o ela ita leleo-lala'o raan boe,
basa boe ma ita oo neu ko leo-la'o sama-sama toon boe.
12 Mete ma ita takatataka tala doidosok sama leo Karistus,
ita oo neu ko tanggatuuk to'u parenda sama-sama toon boe.
Tehuu mete ma ita laka ta talela sana,
Ana oo laka ta nalela nasafali ita boe.✡
13 Leo mae ita dalen ta mahanik toon,
tehuu Ndia dalen mahanik no ita seku neu,
nahuu Ana ta bisa pepeko. Hata fo Ana kokolak kana, neu ko Ana
tao natetun."

Hatahori mana maue-osa fo Manetualain koan

14 Fee nesenedak neu hatahori kamaherek kara, fo ara boso lilii-ndondou
basa dede'ak kara iar. Madenu sara no Manetualain naden, fo ara hahae
adu bafa-maak la'e-neu dede'a de'ek sosoa-ndandaan. Huu basa naar
ta raena sosoa-ndandaak faa boe na. Kada rakalulutu hatahori mana
mamanenek kara dudu'an.
15 Maote tebe-tebe fo tao o aom sama leo hatahori maue-osak fo nandaa
hambu kokoak numa Manetualain mai. Hatahori leo naak, hae mae, nahuu
ana tao natetu uen no malole ena. O muste dadi hatahori mana fee nenorik
la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan no ndoos. Ndia Dede'a-kokolan naa,
tetebes!
16 Makadodook numa kokola huu-su'u taak mai, ma numa kokolak ta
mana neni hada-horomatak neu Manetualain mai. Huu kokolak kara raa
kada tao hatahori boe manggarau.
17 Sira kokola manggaraun nara ranamak sama leo hedi kangker.
Himenius no Filetus kokolan nara, tetar leo naak!
18 Dua sara fee nenorik sala rae, basa hatahori mates sara rasoda fali
ena. Tehuu naa ta ndaa! No dalak naa, ara sio la'o dook ka numa hata
fo ndoos mai ena. Hata fo ara fee nenorik naa, rakalulutu hatahori ketuk
nemeheheren.
19 Tehuu oka-huuk fo Manetualain nambaririik nalak ena, ta
nanggenggo. Nai oka-huuk naa lain, hambu neni surak nae, "Lamatuak
nalela Ndia hatahorin nara," ma "Hatahori mana makaluku-makatele neu
Manetualain, muste nakadodook numa manggarauk mai." Oka-huuk naa,
ndia Manetualain hatahorin nara.✡
20-21 Ha'i netuduk numa hatahori kamasu'ik kara uman mai. Hambu
bua-ba'u mata-matak. Ketuk neni dokik numa lilo mbilas ma lilo fulak
mai. Tehuu ketuk oo ruma ai ma dae manu ta'ik mai boe. Bua-ba'ur
maruma lilor mai, tenu uma namahoko nalan seli pake sara nai feta-dote
mo'ok. Tehuu bua-ba'u biasa, tenu uma mae pake sara nai hatahori matan.
Leo naak oo no hatahori dae-bafok boe. Hatahori mana nakadodook aon
numa manggarauk mai, ana sama leo bua-ba'u neulauk kara. Tenu uma

✡ **2:12** Mateos 10:33; Lukas 12:9 ✡ **2:19** Susura Rerekek 16:5

namahoko paken, nahuu ana naena sosoak fo tao ue-osa malole mata-matak.
22 Hatahori muri-soruk kara siik nala sara no muda hiek tungga ao-mbaak hihiin. Tehuu Timotius, o muste manea matalolole aom, fo boso tungga ao-mbaak hihiin talo naa. Maote tebe-tebe fo tao hata fo malole makandoo. Mamahere makandoo neu Lamatuak. Leo-la'o no susue-lalaik ma mole-damek neu basa hatahorir. Basa hatahorir fo mana ramahere neu Lamatuak, ma mana leo-la'o no dale lolo-laok, ara hii kada tao hata fo malole rakandoo. Dadi Timotius, o muste leo-la'o sama leo sara, ee!
23 Au afada seluk bali! Boso muu sorodododo, do, masimbo bafak neu dede'a huu-su'u taak. Basa naar soa tao hatahorir rahuur.
24 Hatahorir fo mana raue-osa fee Lamatuak, ta randaa dadi reu hatahori mana unda-podek. Tehuu ara muste banggana'u ro basa hatahorir, ralela ranori hatahori, ma raena dale naruk mbali hatahori mana sangga-sangga netofak kara.
25 Ara muste rakalala'ok no dale neulauk neu hatahori mana laban asa. No dalak naa, bisa dadi, Manetualain o'ofe nasafali dalen nara fo ara sale dalen do tuke tein, de simbo rala hata fo ndoos.
26 No dalak naa, dudu'an nara manggaledo bali, de ara bisa rakambo'ik numa nitur malanggan mai, mana ike nala sara fo tungga hihiin ena.

3

Nai dae-bafok fai mate'en hatahorir dadi sama leo hata?

1 Timotius! Deka-deka no dae-bafok fai mate'en, neu ko susa-sonan no'un seli. Au afada memak o talo naa.
2 Neu faik naa, hatahorir sue-lai neu kada sira ao heli-helin ma dale hedi kada doik. Ara koa ao, ma mete rakadadaek hatahori laen, soa rakamuu, ta nau nenene ina-ama, ta hii roke makasi, sesesu taak, ta hii matak bee fo la'e-neu Manetualain,
3 ta nau sue-lai hatahori, ta nau mole-dame ro hatahori, hii rakabobook hatahori nade malolen, ta rakatataka rala aon, manggarau ndoos, ta hii hata fo malole,
4 hii kada rase'o heni toranoon nara, ta raena dudu'a naruk, tao aon leo hatahori malelak tehuu taa, soa tungga ao-mbaak hihiin lena heni numa tungga Manetualain hihiin mai.
5 Ara oo tao aon nara leo hatahori mana tungga Manetualain boe, tehuu rouk. Manetualain koasan ta nai sira dalen dale. Boso deka-deka mua hatahori matak leo naak kara.
6 Hatahori matak leo naak kara, ara maso reni hatahorir uman nara reu ro idu-mata malenggak, fo reu fufudi inak bee fo dalen nara ta matea, ma ara bisa la'e soba-douk no muda hiek. Inak matak leo naak kara leo-la'o lemba kilu-salak no'un seli, ma tungga ao-mbaak hihiin mata-matak.
7 Ara ramanene meser beuk mai fee nenorik la'e-neu nenori beuk, na, ara tungga-tungga a mesan. Tehuu ara ta ralela rita bee ndia ndaa ma bee ndia sala.
8 O masaneda tutuik Yanes no Yamres, hetu?* Lelek naa, dua sara rareresi ro ba'i Musa. Meser beuk mana maik hatematak ia oo hihiru-heheon nara sama leo naak boe. Ara laban nenori ndoos. Sira dudu'an nara ta neulauk, ma nemeheheren nara ta tungga ndoon ena.

* **3:8** Nadek ‘Yanes no Yamres’ ta hambu sara rai susura *Hehelu-bartaa Raak* kara. Tehuu hambu hatahori malela ketuk rae, fama te dua sara raa, hatahori malelak numa Masir mai, fo mana laban Musa neu faik fo ana nuni hatahori Isra'el kalua numa Masir mai. Lees tutuik naa, nai buku *Kalua numa Masir mai* 7:11.

9 Meser mana pepekok matak leo naak kara, ta bisa rakataka rala dook
ka. Doo-doo te basa hatahorir bubuluk sira nggoa beben nara! Sama leo
fai bakahulun fo hatahorir bubuluk Yanes no Yamres pepeko-lelekon.

To'u maherek nenorik fo o simbo malak ena

10 Timotius, ee! O bubuluk basa au masodang ena. O bubuluk basa hata
fo au fee nenorik. O bubuluk au leleo-lala'ong. O bubuluk au dudu'ang.
O bubuluk hata fo au amaherek. O mete-mita no o mata heli-helim ena,
au dale narung neu hatahorir, ma au susueng neu sara. Ma o bubuluk au
akatataka talo bee no dale naruk nai au doidosong dale.
11 O bubuluk mae, ara oo poko-femba rakamiminak au boe, losa au
lemba-asaa ala doidosok mata-matak. Au hambu doidosok talo naa nai
kota Antiokia, Ikonium, ma Listra. Tehuu Manetualain nakambo'ik au
numa basa naar mai.✡
12 Memak, basa hatahorir fo mana ramahere neu Yesus Karistus, ma nau
leo-la'o no lolo-laok tungga Manetualain hihii-nanaun, neu ko hatahorir
tao doidoso sara.
13 Lenak bali, hatahori manggarauk ma hatahori mana pepekok kara boe
tamba manggarau rakandoo. Ara kedi-ira ratuda hatahori laen, naa te ara
oo hambu kedi-irak boe.
14 Dadi o muste to'u maherek nenorik fo o simbo malak naa. Ma hata fo o
mamaherek naa, tungga makandoon talo naa. Naa, ndia ndaa! O bubuluk
tetebes, see ndia fee nenorik basa naar neu o, hetu? O bisa mamahere neu
sara.✡
15 Mulai numa o bei kadi'in mai, o manori Manetualain Susura Malalaon
isin ena. Susurak kara raa ratudu dala masoi-masodak, fo o bisa leo-
la'o makaesa mua Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak, nahuu o
mamahere neu Yesus Karistus.
16 Basa hata fo neni surak nai Susura Malalaok naa, memak Manetualain
ndia fee hatahori fo surak kasa. Susurak naa sosoan, sira: nanori hatahorir
hata fo ndoos, natudu hatahori sala-singgon, le'a falik hatahori neni dala
ndoos neu, ma didi-bui hatahori fo tungga faik leo-la'o tungga Lamatuak
hihii-nanaun.
17 No dalak naa, Susura Malalaok naa bisa tao natetu do nakadaik
Manetualain hatahorin nara mita fo ara rabe'i tao basa ue-osa neulauk.

4

Muu tui-bengga Manetualain Dede'a-kokolan neu hatahorir

1-2 Yesus Karistus fali neni dae-bafok ia mai, fo to'u parenda sama leo
manek. Hatahori bei masodak, ma hatahori mates oo, ara sama-sama reu
rataan fo Ana naketu-naladi sira dede'an boe. De au oke tebe-tebe neu o
nai Manetualain no Yesus Karistus matan, fo muu tui-bengga Manetualain
Dede'a-kokolan neu hatahorir. Mahani a memak! Hae dudu'a ndia fain
malole do taa. Matudu hatahorir salan. Tehuu ka'i-ore malole sara no
dale naruk. Matetea hatahori dalen pake nenori ndoos.
3 Huu neu ko mbila-beinesak, hatahorir ta nau nenene nenori ndoos ena
bali. Neu ko ara rakabubua rala meser mana bisa kokolak tungga sira
hihiin, fo tao kada nemehoko dalen nara.
4 Ara sena ndi'i doon nara fo tola heni nenori ndoos. Tehuu ara pasa
ndi'i doon nara fo nenene tutui lasik fo ta tetebes sara.
5 Leo mae talo bee oo, o muste kada matu-matu ma makatataka aon
boe. Makatataka nai doidosok dale. Muu tui-bengga Hara Lii Malole
fo hatahorir simbok Yesus Karistus. Maono-lalau hatahorir no dale
nemehokok losa ue-osa naa basan. Boso no kada dale bibiak.

✡ **3:11** Nedenuk kara Tutuin 13:14-52; 14:1-7, 8-20 ✡ **3:14** 2 Timotius 1:5; 2:2

6 Hae faduli la'e-neu au aong, te au fai mamaten deka-deka ena. Au ia,
sama leo nggalas, isin sangga basan ena.*
7 Au akasese'uk basa no malole ena. Au alaik losa too mate'en ena. Au
tungga taa-taa ua Yesus Karistus, ma ta sio sudi uni bee uu.
8 Hatematak ia ela kada matak esa fo au ahanin. Ndia, beker joara fo
ita Lamatuan mbeda memak kana ena fee basa hatahorir mana leo-la'o no
ndoos. Ita Lamatuan naa, ndia mana maketu-maladi no matetuk. Ana ta
mbeu seserik. Ndaa no fain, neu ko Ana loo lima fee au beker joara naa.
Ma ta kada au mesa ngga. Basa hatahorir fo mana sue-lai neun, ma rahani
a Ndia mamain, ara oo hambu beker talo naa boe!

Paulus fee hara heheluk la'e-neu dede'a mata-matak

9 Timotius, ee! Mai lai-lai fo tiro-dangga au dei!
10 Hatematak ia kada au mesa ngga. Kreskes la'o neni profensi Galatia
neu ena. Ma Titus la'o neni nggoro Dalmatia neu ena. Tehuu Delmas sue
lenak neu hata ta neulauk kara nai dae-bafok ia, de ana la'o ela au ena fo
neni kota Tesalonika neu.✡
11 Kada Lukas mesa kana leo no au nai ia. Sangga mala Markus fo ei dua
ngga mai sama-sama. Huu ana bisa tulun mata-matak neu au nai ia.✡
12 Au adenu Tikikus neni kota Epesus neu ena.✡
13 Mete ma o mai, na, boso lilii-ndondou ha'i muni au badu hanang fo
la'o elan nai Karpus uman nai kota Troas. Ma boso lilii-ndondou ha'i muni
au susurang nggara, lenak bali neni surak nai banda rouk kara.✡
14 Aleksander, mana tutu riti naa, ana tao manggarauk ta ba'u anak neu
au ena. Elan numa naa te neu ko Lamatuak balan, tungga tatao-nono'i
manggaraun naa.✡
15 O muste besa-besa mua hatahori naa, nahuu ana soa laban ita dede'a-
kokolan.
16 Neu makasososan au ambariik asala'e au dede'ang numa mana
maketu-maladi dede'ak matan, ta hambu hatahori esa boe na fo sama-
sama no au. Basa sara la'o ela au. Mbo'i sara ruma naa! Elan fo
Manetualain lilii heni sira sala-singgon nara.
17 Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain ta la'o ela au boe. Ana fee
bebe'i-barakaik neu au, mita fo au bisa tui-bengga Ndia Hara Lii Malolen
no ta kuran hata esa boe na. Au tui-bengga talo naa, neu basa hatahori ta
Yahudir, fo ara ramanene rala Hara Lii Malole naa. Ma au oo akambo'ik
numa sosoe mo'ok mai ena boe.
18 Neu ko Manetualain nakambo'ik au numa basa manggarauk kara mai.
Ma Ana nakalala'ok au no sodak, maso uni nusa tetuk do inggu temak uu.
Nai naa, Ana ndia to'u parenda.
Manetualain ta neni babanggak sudi selik kana! Au koa-kio akadedemak
kana ta mana ketuk! Amin.

Paulus nate'e susuran

19 Boso lilii-ndondou fee hara masodak neu susi Priskila,† no saon ka'a
Akila. Leo naak oo no basa Onesiforus nufanelun lala'en boe.✡

---

* **4:6** Neu hatahori Yahudir tao tunu-hotuk numa Uma Huhule-haradoi Ina-huuk, hambu tunu-hotu matak esa, ndia, muste mbo'a oe anggor neu mei tunu-hotuk lain. Fama te Paulus fee lololek nae, ndia masodan sama leo oe anggor fo sangga neni mbo'a basak, fo dadi neu fefeek soa-neu Manetualain. ✡ **4:10** Kolose 4:14; Filmon 24; 2 Korentus 8:23; Galatia 2:3; Titus 1:4 ✡ **4:11** Kolose 4:14; Filmon 24; Nedenuk kara Tutuin 12:12; 25; 13:13; 15:37-39; Kolose 4:10 ✡ **4:12** Nedenuk kara Tutuin 20:4; Epesus 6:21-22; Kolose 4:7-8 ✡ **4:13** Nedenuk kara Tutuin 20:6 ✡ **4:14** 1 Timotius 1:20; Sosoda Kokoa-kikiok kara 62:12; Roma 2:6 † **4:19** Dede'a Yunani nai ia surak nae, 'Priska'. Priska no Priskila naa, nadek dua, te hatahori esak ka. ✡ **4:19** Nedenuk kara Tutuin 18:2; 2 Timotius 1:16-17

20 Erastus bei leo nai kota Korentus. Fai bakahulun au la'o ela Trofimus
nai kota Miletus, huu faik naa ana namahedi berak.✡
21 Maote tebe-tebe fo ta bei losa fai makasufuk, na, o losa nai ia ena.
Toranook kara marai iar, sira: Ebulus, Pudes, Linus ma susi Klaudia haitua
hara masodak neu ei. Leo naak oo no toranoo Karisten laen nara boe.
22 Au amahena Manetualain sama-sama no o seku neu, ma Ana natudu
dale susuen neu ei basa ngga.

Ba'u kada naa,
Paulus

✡ **4:20** Nedenuk kara Tutuin 19:22; Roma 16:23; Nedenuk kara Tutuin 20:4; 21:29

Paulus haitua susurak fee nonoon Titus

Soda-molek

1-4 Ana Titus fo malole!
Susurak ia numa au mai, Paulus, Manetualain hatahori neondan no Yesus Karistus nedenun. Ana nadenu au fo atetea hatahorir fo Ndia here nalak kara nemeheheren. Ana oo nadenu au atudu eno-dala ndoos, fo ara bubuluk leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun boe. No dalak naa, Manetualain hatahorin nara ramahena rae, neu ko ara rasoda sama-sama rakandoo roon. Manetualain ta bei adu dae-bafok ia, tehuu Ana helu-bartaa memak ena nae, neu ko Ndia hatahorin nara leo-la'o rakandoo roon. Memak Ana ta mana kokola bafa rouk. Ndaa no fain, Manetualain natudu no manggaledon ena nae, Ana nau tao nasoi-nasoda hatahorir ruma sira sala-singgon nara mai, fo ara bisa leo-la'o rakandoo roon. De Ana parenda au fo la'ok uu tui-bengga Hara Lii Malole naa neu basa hatahorir nai bee a mesan.
Titus! O sama leo au ana heli-heling ena, nahuu o mua au sama-sama tamahere neu Karistus ena. Dadi au hule-haradoi neu Amak Manetualain, ma Yesus Karistus mana tao nasoi-nasoda ita, fo ratudu Sira dale susuen neu o, fo o leo-la'o no lino-lendek ma mole-damek.✡

Dudu-furak fee hatahori mana dadi malangga saranik

5 Fai maneuk kara au aketu fo la'o ela o numa pulu Kereta, mita fo o koladu mala dede'ak hida fo bei parluu nai naa. Naa fo o so'uk mala hatahori bee fo randaa rakalala'ok saranik kara marai kota esa-esak. Boso lilii-ndondou hohoro-lalanek naa, fo au afada neu o la'e-neu hatahori fo mana nakalala'ok saranik kara ena. Nae:
6 mete ma sangga so'uk hatahori dadi malangga saranik, ndia leleo-lala'on ta bole hambu salak hata-hata. Ana muste leo-la'o dalen mahanik no kada sao inak esak ka. Hatahori naa, anan nara oo muste ramahere neu Yesus Karistus boe. Boso losak hatahorir rae, anan nara raa soa tao mue-anggik, ma soa ralaka.
7 Huu malangga saranik kara rakalala'ok Manetualain ue-osan, de ara muste leo-la'o no ndoos ma raena nade malole. Boso so'u hatahori mana soa nakadedemak aon, hatahori nasa tuak, hatahori mana ninu mafuk, hatahori mana hii kada nahuur, ma hatahori mana dale hedi doik.
8 Hatahori mana makalala'ok saranik kara, ara muste nau simbok hatahorir nai uman nara no lima nekembelan. Ara muste hii kada neulauk; muste matu-matuk, fo ta mbeu seserik, fo dale lolo-laok, ma bisa nakatataka nala aon.
9 Ara muste to'u rahere Manetualain Dede'a-kokolan, fo fai bakahulun ita tanori sara. No dalak naa, ara bisa ratudu Manetualain eno-dala ndoon neu hatahori laen, ma bisa tao ratetu nenori ta ndoos sara.✡

La'e-neu hatahori mana fee nenori ta ndoos sara

10 Hambu hatahori no'uk ka hii rareresi la'e-neu nenori ndoos. Dede'a-kokolan nara huu-su'u taak kara, ma ara hii kada pepeko-leleko. Lena-lenak bali hatahori Yahudir mana rae basa hatahorir bee fo nau hambu masoi-masodak kara, muste sunat.
11 Ara pake sira nenori kasalan nara, fo le'a reni nufaneluk kara ketuk losa la'o ela Lamatuak nenori ndoon. Hatahori matak leo naak kara raa,

✡ **1:1-4** 2 Korentus 8:23; Galatia 2:3; 2 Timotius 4:10 ✡ **1:9** 1 Timotius 3:2-7

sangga kada doik tungga dala pakana'ek a mesan! Ka'i-ore sara, mita fo
ara boso fee nenori ta ndoos rakandoo.
12 Faik esa, sira mana helo binin esa numa pulu Kereta mai, tui la-e-neu
ndia hatahori heli-helin nae,
“Hatahori Keretar soa pepeko-lelekok.
Ara bare-na'ok ma mbera-baren nara seli! Tatao-nono'in nara, sama
leo busa-bafir.”
13 Memak hatahorir raa leo naak kara! Dadi o muste le'a-nore
falik hatahori fo mana hambu kedi-irak kara raa, fo matetea falik sira
nemeheheren neu Lamatuak.
14 Kokoe sara fo boso ramanene seluk hatahori Yahudir tutui lasik fo ta
teteben nara. Ara oo muste hahae tungga parenda numa hatahori mana
timba heni nenori ndoos mai boe.
15 Masaneda matalolole! Soa-neu hatahori dale lolo-laok, basa-basan
lolo-laok. Tehuu soa-neu hatahori dale manggenggeok, ma ta namahere
neu Lamatuak, ta hambu hata esa boe na lolo-laok. Huu sira dalen ma
dudu'an nara manggenggeok memak ena.
16 Ara manaku rae, sira ralela Manetualain. Tehuu sira leleo-lala'on nara,
sama leo ara ta ralela sana. Ara kokolak laen, tao laen. Memak oka-huun
hatahori dae-bafo mburu manggarauk! Ara ta nau tungga Lamatuak hihii-
nanaun. Boso mamahena mae hatahori matak leo naak kara, bisa tao hata
fo neulauk bali!

2

Nenori ndoos dadi oka-huuk numa leleo-lala'o ndoos mai

1 Tehuu Titus, o boso sama leo sira, ee! O muste le'a-nore sara fo leo-la'o
tungga Manetualain nenori ndoon.
2 Mafada ama lasik kara, fo leo-la'o tungga hohoro-lalanek, ranea
nade malole, ma leo-la'o no matu-matuk. Ara muste to'u rakandoo ma
rakatataka tungga Manetualain nenori ndoon. Ma ara muste sue hatahori
laen.
3 Leo naak oo bei lasin nara boe. Mafada sara fo ranea ratalolole
sira nenggetuu-nemberiin, ma leo-la'o taa-taa tungga Manetualain hihii-
nanaun. Boso tao maboboo hatahori naden. Boso ike aon nara ro kada
laru-ara. Tehuu ara muste ranori hatahorir fo leo-la'o no malole.
4 No dalak naa, ara ranori ma ratudu dala malole neu basa ina muri
anak kara, fo sue-lai sao-anan nara.
5 Ara muste ranori sara fo leo-la'o no matu-matuk, leo-la'o no lolo-laok, fo
rafafa'u uma-loon nara no malole, fee hada-horomatak neu saon nara, ma
fee sira saon nara rakalala'ok uma-loo. Mete ma ara leo-la'o talo naa, neu
ko ta hambu hatahori esa boe na bisa kokolak rakatutudak Manetualain
Dede'a-kokolan.
6 Leo naak oo, fee nenori-nefadak neu tou ta'e anak kara, fo leo-la'o no
matu-matuk boe.
7 Titus! O muste leo-la'o matalolole, fo dadi neu netuduk soa-neu
hatahori laen nara. O tao hata a mesan, o muste taon no tetebes, sama
leo hata fo o manorin neu hatahorir. Boso makamiminak mua o ue-osam
mara.
8 Mete ma o manori hatahorir, na, o muste pake oka-huuk matea, mita
fo hatahorir ta hambu dalak hata-hata fo bisa raselu kisubalik o. No dalak
naa, hatahorir mana laban ita, mesa kasa mae, nahuu ara ta raena oka-
huuk fo nggafu fee ita.
9 Manori hatahori neondak kara, fo ramanene neu sira lamatuan nai
dede'ak hata a mesan, ma tao ramahoko lamatuan nara dalen. Ara oo
boso rasimbo bafak ro lamatuan nara boe.

10 Ara ta bole ramana'o rala sira lamatuan bua-ba'un. Ara muste ratudu
rae, sira lamatuan bisa namahere sira no katematuan. Sira raa muste
dadi reu hatahori neulauk ma dale mahanik. Mete ma hatahori deak kara
timba-tai neondak kara leleo-lala'on talo naa, ro basa hata fo ita tanorik,
na, neu ko ara manaku rae, nenorik naa ta neni babanggak. Huu ita tanori
la'e-neu Manetualain mana tao nasoi-nasoda ita ena.
11 Manetualain natudu Ndia dale susuen neu basa hatahorir ena, ma soi
dala masoi-masodak soa-neu hatahorir numa sala-singgon nara mai.
12 Huu naa de, ita muste timba heni leleo-lala'o ta ndoos, ma basa
ao-mbaak hihii manggaraun nara. Ita leo nai dae-bafok hatematak ia,
ma muste takatataak aok, leo-la'o no lolo-laok, ma ita dalen nara muste
mahanik no Manetualain.
13 Hatematak ia ita tamahena taa-taa neu Yesus Karistus mamain no ta
neni babanggak sudi selik kana! Naa, dadi neu baba'e-babatik soa-neu
ita basa ngga. Ndia naa, ita Lamatuan fo ta neni babanggak, fo mana tao
nasoi-nasoda ita ena.
14 Ana loo lima aon dadi neu tunu-hotuk fo nakambo'ik ita numa basa ita
sala-singgon lala'en mai, fo tao ita dadi teu Ndia hatahorin mana leo-la'o
no dale lolo-laok, ma mana soa nau tao hata fo neulauk.✡
15 Dadi Titus, fee nenorik basa iar neu saranik kara. Tao mambena dalen
nara, fo ara tungga basa nenorik kara raa lala'en. See ndia tao salak, na,
matudu dala malole neu sara. Hatahorir boso mete rakadadaek o, nahuu
o maena haak fo tao dede'ak kara raa.

3

Hatahori Karisten leleo-lala'o ndoon

1 Fee nesenenedak neu saranik kara, fo ramanene neu man-parendar ma
hatahori mana to'u koasar. Ara oo muste tao tungga basa hohoro-lalanek
kara boe. Ma muste rahani a taa-taa fo tao hata fo neulauk.
2 Ara boso adu bafa-maan nara fo rakalulutu hatahori nade malolen.
Boso hii rasimbo bafak boe. Malole lenak, leo-la'o neulauk no dale susuek
neu basa hatahorir.
3 Fai bakahulun, neu lelek fo ita bei ta talela Lamatuak Yesus, ita oo bei
ta bubuluk hata-hata, ma hambu kedi-irak no muda hiek boe. Ita ta hii
nenene hatahori laen. Ita leo-la'o tungga kada ita ao-mbaan hihiin mata-
matak. Ita dalen ta neulauk to hatahori laen. Ita leleo-lala'on sofek no dale
mana mbirik. Ita soa tambeda dalek, de hatahorir oo rambeda dalek neu
ita boe.
4 Leo mae ita masodan nakalulutu talo naa oo, tehuu Manetualain
natudu Ndia susue-lalain ma dale susuen neu ita ena boe, no dalak Ana
tao nasoi-nasoda ita.
5 Ana tao nasoi-nasoda ita, ta huu ita tatao malolen, tehuu Ndia susue-
lalain neu ita. Ana safe-sae nalalao ita sala-singgon nara, pake Dula-dale
Malalaon fo nabeu ita masodan, sama leo bonggi seluk ita.
6 No Yesus Karistus maten ena fo tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-
singgon nara mai, huu naa de Manetualain haitua Ndia Dula-dale Malalaon
mai fee ita, ma ta nakatataak kana.
7 Huu Yesus dale susuen, de Ana tao nalole ita nekeesan to Amak
Manetualain, sama leo ita ia, Ndia anan. De ita bubuluk tae, neu ko ita
tasoda no ta mana ketuk to Ndia. Masodak naa dadi neu ita pusakan!
8 Hata fo au kokolak ia, memak tetebes leo naak.
Hata fo au fee nenorik ia, hambu sosoan soa-neu basa hatahorir. Huu
naa de o muste fufu'a hatahorir fo tungga nenorik kara raa no tebe-tebe.

✡ **2:14** Sosoda Kokoa-kikiok kara 130:8; Kalua numa Masir mai 19:5; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:20; 7:6; 14:2; 1 Petrus 2:9

Basa hatahorir fo mana ramahere neu Manetualain, muste sangga dalak
taa-taa fo tao hata fo neulauk.
9 Boso muu sorodododo mua dede'a kokola bafa rouk kara, ndia leo:
masimbo bafak no dede'a huu-su'u taak, mareresi sadi ndaa mua hatahori,
mandundu-tofak la'e-neu see tititi-nonosin mo'on lenak, ma mahuur la'e-
neu Yahudir hada hohoro-lalanen nara. Tao hata? Basa naar, ta raena
sosoak hata-hata. Ngganggari heni kada ledo-fair no hie-hie a mesan!
10 Muu fee nenori-nefadak neu hatahori mana tao nabingga-ba'ek
hatahori saranik kara. Mete ma ana bei tao seluk talo naa, na, ka'i-oren
no hara berak. Mete ma ana bei tao nakandoo bali, na, boso mbalin bali.
11 Hatahori matak leo naak, dudu'an ta natetu ena. Ndia tatao-nono'in
mesa kana ndia natudu basa hatahorir nae, ndia sala.

Paulus nate'e susuran

12 Au aena nanaek ae adenu Artemas do Tikikus, fo neti natonggo no o nai
pulu Kereta. Mete ma ana losa ena, na, o maote mai lai-laik fo matonggo
mua au nai kota Nikopolis. Fai makasufuk ia, au hii alan seli uu leo nai
naa.✡
13 O malela hatahori mana malela hukun, manade Senas naa, no nonoon
Apolos, hetu? Ara sangga la'o reni dae dook reu. Dadi tulun doi-sou sara
mita fo ara ta to'a-kuran hata-hata nai dalak.✡
14 Hatahori fo mana tungga Lamatuak Yesus, ara ta bole ranggatuuk
kada ifa liman nara. Ara muste ranori tao hata fo neulauk kara, ma tulun
hatahori mana to'a taak tetebes. No dalak naa, sira leleo-lala'on naena
sosoak.
15 Titus, ai basa ngga manai ia, haitua hara masodak neu o. Hara
masodak oo neu ita nonoon nara fo sama-sama ramahere neu Lamatuak
Yesus boe.
Au hule-haradoi oke fo Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei basa
ngga.

Ba'u kada naa,
Paulus

✡ **3:12** Nedenuk kara Tutuin 20:4; Epesus 6:21-22; Kolose 4:7-8; 2 Timotius 4:12 ✡ **3:13** Nedenuk kara Tutuin 18:24; 1 Korentus 16:12

Susurak numa Paulus mai fee Filmon

Soda-molek

1 Susurak ia numa au mai, Paulus. Au nonoong Timotius oo haitua hara
masodak boe. Sadi ka'a bubuluk, ara oka au nai bui ia, nahuu au afada
hatahorir la'e-neu Yesus Karistus.
Au surak susurak ia
fee o, Filmon, fo ai sue-lain ma dadi neu nonook mana naue-osa sama-
sama no ai;
2 fee ka'a inak Apfia,* fo ai taon leo ai toranoon;
fee Arkipus, mana naote tingga-tingga sama-sama no ai nai ue-osa ia;
ma soa-neu saranik kara fo mana rasi'e rakabua hule-haradoi nai o
umam.✡
3 Au oke-hule Amak Manetualain ma ita Lamatuan Yesus Karistus ratudu
dale susuen nara reu ei, mita fo bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-
lendek.

Paulus noke makasi nahuu Filmon

4 Filmon! Au oke makasi neu Lamatuak, tungga-tungga au hule-haradoi
fee o, nahuu o leleo-lala'om.
5 Huu au amanene no'uk ka ena, la'e-neu o nemeheherem neu Lamatuak
Yesus, ma o susue-lalaim neu hatahori kamaherek kara.
6 Huu o nemeheherem naa, de o bisa leo-la'o dalek esa mua hatahori
kamaherek laen nara. Au hule-haradoi fo mete ma ei matudu dale susuem
mara esa no esa, na, ei bisa malela losa lutu-lelon, basa hata fo neulauk,
fo ita bisa taon fee Lamatuak Yesus.
7 Ka'a! Huu o susuem naa, de o tao mala au amahoko, ma tao matetea
au daleng ena. Ma o susuem naa oo natetea hatahori kamaherek no'uk ka
dalen ena boe.

Paulus noke fo Filmon oo natudu susue-lalain neu Onesimus boe.

8-9 Ka'a, ee! Au parluu talo ia: au dadi uu Karistus nedenun. No dalak
naa, au aena haak parenda o tao matak ia. Au ta nau parenda a mesan,
tehuu kada ae oke tulun, sama leo hatahori lasik kara roke tulun. Au dadi
uu hatahori bui, nahuu au tungga Yesus Karistus. De au ambarani oke
tulun o, nahuu au bubuluk o susue-lalaim neu hatahori no'uk kara.
10 Au oke fo matudu o susue-lalaim neu au anang, Onesimus. Ndia naa,
sama leo au ana heli-heling, huu ana dadi namahere neu Yesus numa au
ue-osang mai, neu au numa bui ia dale.✡
11 Au bubuluk Onesimus naa, o ata-datom mana hu'a nalai nita. Boe
ma au bubuluk, fai bakahulun ana ta naena sosoak hata-hata fee o. Tehuu
hatematak ia au amahere ana neni nanalak no'uk ka soa-neu ita dua ngga.†
12 Au sue alan seli, tehuu elan numa naa leo, au adenu falik kana neni o
neti.
13 Teteben ndia, au ae ka'in kada ia, fo ana bisa nggati o, fo naono-lalau
au nai ia. Huu au ta akundak ala fo tao hata-hata nai ia. Au dadi hatahori
bui, nahuu afada hatahorir la'e-neu Lamatuak Yesus Tutui Malolen.
14 Tehuu au ta nau o makahou a mesan, nahuu o mameda mae, hatahori
rakasetik o. Au hihiing, o tao hata fo malole, nahuu naa tungga kada o

---

* **1:2** Hambu hatahori mana malela Susura Malalaok no'uk ka rae, Apfia naa, Filmon saon. Huu naa de ana oo naena haak koladu ata-dator lala'en. ✡ **1:2** Kolose 4:17 ✡ **1:10** Kolose 4:9 † **1:11** Nadek *Onesimus* sosoa-ndandaan nae, 'hambu sosoak'. Dadi Paulus nakaminak dede'a de'ek nai ia.

mesa ngga hihiim. Dadi mete ma o bei ta simbok no malole, au ta nau tao
hata-hata la'e-neu Onesimus ia, huu o haak naa.
15 Fama te o bisa du'a mae leo ia: Lamatuak nanaen fo Onesimus mopon
numa o mai, nai fai keke'uk, mita fo ana fali mai ngga fo leo nakandoo no
o.
16 Neu nalai, ana bei dadi neu kada o ata-datom. Tehuu hatematak ia
ana fali, de ana oo dadi neu o fadi susuem ena boe. Au oo sue alan seli
boe! De hatematak ia, ndia sosoan fee o tamba ena. Ana ta dadi kada o
ata-datom, tehuu ana oo dadi neu o fadim fo sama-sama mamahere neu
Karistus boe.
17 Dadi talo ia ka'a. Mete ma o du'a mae au ia, o nonoom mana maue-osa
sama-sama, na, au oke fo o simbok malan nok bali au ndia mai.
18 Tehuu mete ma Onesimus tao salak neu o do, ana bei nahuta o, elan
fo au lemba-asaan.
19 Mete leo! Susura hutak ia, au surak kana pake au lima heli-heling:
Au, Paulus, dei fo bae nggati Onesimus hutan nara neu Filmon. Dai ena, do?
Fama te au ta parluu fee nesenedak la'e-neu o hutam mo'on lenak neu au.
Ndia, o dadi muu Lamatuak hatahorin nahuu au.
20 Tebe, ka'a! Elan fo ka'a tulun au nai dede'ak ia, nahuu ita tanufaneluk
nai Lamatuak dale. Tao malende au daleng talo naa, nahuu ita sama-sama
Karistus enan.

Paulus nate'e susuran

21 Ka'a! Au surak susurak ia fee o, nahuu au amahere o nau nenene
matalolole neu au. Nai au nemedang, neu ko o tao lena heni hata fo au
okek.
22 Hambu dede'ak esa bali. Tulun sadia fee au kama esa dei. Huu au
amahere Lamatuak nenene ei huhule-haradoim, ma neu ko Ana soi dalak
nakambo'ik au numa bui ia mai, fo fali mai tiro-dangga ei nai naa bali.
23 Epafras nai ia. Ana oo dadi hatahori bui, nahuu nafada hatahorir la'e-
neu Yesus Karistus, sama leo au boe. Ana oo haitua hara masodak soa-neu
o boe.✡
24 Markus, Aristarkus, Demas, ma Lukas oo nai ia boe. Ara raue-osa
sama-sama ro au. Ara oo haitua hara masodak boe.✡
25 Au oke-hule neu ita Lamatuan Yesus Karistus fo natudu Ndia dale
susuen neu ei basa ngga.
Ba'u kada naa!
Soda-molek
Paulus

✡ **1:23** Kolose 1:7; 4:12 ✡ **1:24** Nedenuk kara Tutuin 12:12; 25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Kolose 4:10; 4:14; 2 Timotius 4:10, 11

Susurak soa-neu hatahori Ibranir bei fo ramahere neu Yesus Karistus ma la'o ela sira bei-ba'in nara anggaman

Manetualain nadenu Ndia Anan ena fo ta neni babanggak lena heni Ndia mana to'u dede'a raan nara

1 Lele uluk Manetualain pake Ndia mana to'u dede'an nara fo kokolak
ro ita bei-ba'in hatahori Ibrani.* Ana pake dalak mata-matak fo kokolak
la'e no'uk ka no sara.†
2 Tehuu hatematak ia, Ana fee Ndia Anan mai ena fo kokolak aon no ita.
Numa makasososan mai, Manetualain here nala Ndia Anan ia ena,
fo parenda sama-sama no Ndia.
Neu Ana nakadadadik lalai no dae-inak, ma basa oe-isin lala'en,
Ndia Anan ia oo nakadadadik sama-sama noon boe.
3 Manetualain Anan ia, natudu Ndia Aman ta neni babanggak,
sama leo ledo sa'an nasararangga fali numa titiro mai.
Huu Ana dadi mata-aok esa matetuk no Aman.
Ma numa Ndia Dede'a-kokolan fo ta neni babanggak mai,
Ana nakalala'ok basa hata marai lalai no dae-inak.
Ana oo nasosoi dalak boe,
fo koka heni hatahori sala-singgon nara,
mita fo ara dadi reu lolo-laok.
Boe ma Ana fali neni nusa tetuk do inggu temak neu,
fo nanggatuuk neu Manetualain boboa konan,
neu mamana hada-horomatak mate'en.

Manetualain Anan ta neni babanggak mate'en, lena heni atar marai nusa tetuk do inggu temak

4 Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak, memak ta
neni babanggak. Tehuu Ndia Anan ndia ta neni babanggak mate'en, lena
heni basa sara. Manetualain panggan naa, demak mate'en. Ma Ana fee
Ndia mesa kana panggan neu Anan ena. Huu naa de Ndia Anan lena heni
numa basa Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu temak mai.
5 Manetualain kokolak nita no Anan nae,
“Faik ia, Au so'uk O fo to'u parenda.”✡
Manetualain oo kokolak boe nae,
“Au ia, O Amam.
Ma O ia, Au Anang.”✡
Manetualain kokolak memak talo naa la'e-neu Ndia Anan, tehuu Ana ta
kokolak nita talo naa la'e-neu Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu
temak.
6 Neu Manetualain nadenu Ndia Anan ta neni babanggak mate'en mai,
Ana oo parenda atan nara marai nusa tetuk do inggu temak boe nae,

---

* **1:1** a: Dede'a de'ek *Ibrani* ia, nadek laen soa-neu hatahori nusa Yahudi. Hatahori Yahudi fo mana namahere neu Yesus Karistus, hatahorir roke sara rae, “hatahori Karisten Ibrani”, nahuu sira dadi laen numa toranoo Yahudin nara mai ena, fo bei mana to'u anggama Yahudi hohoro-lalane raan nara. † **1:1** b: Manetualain nafada Ndia hara hehelun nara, pake dalak mata-matak. Ha'i netuduk leo: Ana nafada Abraham pake hehelu-bartaak, neu Musa pake anggama hohoro-lalanen, neu Dauk pake sosoda kokoa-kikiok, ma neu Yeremia pake lololek. ✡ **1:5** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7 ✡ **1:5** 2 Semuel 7:14; 1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 17:13

“Wee! Atar ein, ee!
Ei muste fee hada-horomatak,
ma makaluku-makatele neu Au Anang dei!”✡
7 Manetualain oo kokolak la'e-neu Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu temak boe nae,
“Au tao Au atang nggara marai nusa tetuk do inggu temak,
dadi rakarumbu sama leo anin.
Au tao Au atang nggara,
dadi sama leo a'i.”✡
Manetualain kokolak talo naa, nahuu sira iar, kada Ndia hatahori neondan a mesan.
8 Tehuu Ana kokolak laen bali neu Ndia Ana heli-helin nae,
“O ia, Manetualain.
Neu ko O manggatuuk muu kadera man-parenda losa doon naa neu.
Neu ko O to'u koasa fo parenda no dale ndoos.
9 O dalem namahoko mete-nita hatahorir leo-la'o no ndoos.
Tehuu O dalem sona mete-nita hatahorir leo-la'o no kada puta-paik.
Huu naa de O dalem namahoko,
de Au mbo'a mina neu O langgam,
fo so'uk O dadi Manek lena heni basa laen nara.”✡
10 Manetualain oo kokolak la'e-neu Anan boe nae,
“Anang, nggee!
O ia, Lamatuak fo mana parenda memak numa lele uluk mai ena.
O ia, ndia madenu fo lalai dadi memak.
O ia, ndia parenda fo dae-inak dadi memak.
11-12 Neu ko lalai no dae-inak noe heni sara.
Neu ko lalai no dae-inak mopo heni sara.
Tehuu O mesa ngga masoda makandoo.
Neu ko O piru heni lalai no dae-inak,
sama leo hatahori piru heni bua-lo'a sidak.
Neu ko O nggati lalai no dae-inak,
sama leo hatahori nggati bua-lo'a beuk.
Tehuu O mesa ngga ta leo naak.
Huu O masoda losa doon naa neu.”✡
13 Manetualain oo kokolak neu Ndia Anan boe nae,
“Anang, nggee!
Mai manggatuuk muu ia, nai mamana hada-horomatak mate'en,
nai Au boboa konang ia.
Neu ko Au tao losa O musum mara,
losa ara holu ei neu O.”✡
Manetualain kokolak memak talo naa la'e-neu Ndia Anan, tehuu Ana ta kokolak nita talo naa la'e-neu Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu temak.
14 Ndia atan nara memak kanenenik kara, huu Ana nadenu sara fo reu faduli basa Ndia hatahorin nara lala'en. Hatahori iar ndia neu ko Ana tao nasoi-nasoda sara ruma sira sala-singgon mai. Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain Anan bei lena heni basa Ndia atan nara lala'en boe.

2

Boso timba heni Lamatuak hara lii masodan fo ta neni babanggak

---

✡ **1:6** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:43; Lukas 2:13-14 ✡ **1:7** Sosoda Kokoa-kikiok kara 104:4 ✡ **1:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 45:7-8 ✡ **1:11-12** Sosoda Kokoa-kikiok kara 102:26-28 ✡ **1:13** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1

1 Huu naa de, ita muste to'u tahere hata fo ita tamanene talan, la'e-neu
Manetualain Anan fo ita boso lilii henin.
2 Fai bakahulun, Lamatuak pake atan nara ruma nusa tetuk do inggu
temak mai, fo rafada Ndia hara hehelun neu ita bei-ba'in nara. Ndondoon
ndia, ita bisa tamahere basa hara heheluk kara raa, huu naa tetebes
nakandoo. Mete ma ara lena-langga Ndia parendan naa, neu ko ara hambu
hukun no tetuk.
3 Memak, fai uluk talo naa. Tehuu hatematak ia, Manetualain Anan
nasosoi dala beuk ena fo tao nasoi-nasoda hatahori dae-bafok. Ana nafada
dala masoi-masodak ta neni babanggak ia, soa-neu Ndia hatahorin fo mana
maono-lalau Ndia nai dae-inak ia. De ara rafada ita, fo ita tamahere. Tehuu
mete ma ita ta tao matak, na, ita soe tetebes ia ena!
4 Manetualain oo fee koasa boe fo ara tao tanda heran mata-matak boe.
Ana oo nakonda Ndia Dula-dalen neu sara boe, de ara tao matak laen no'uk
ka tungga Ndia hihii-nanaun. Basa naar dadi, huu naa de ita bubuluk tae,
dala masoi-masodak naa, memak tetebes.

Tao hata de Manetualain Anan nakaloloek aon dadi neu hatahori dae-bafok?

5 Au kokolak la'e-neu dae-bafo beuk, fo neu ko ana mori-dadi. Tehuu
Manetualain bei ta nafada nita Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu
temak nae, neu ko ara ndia koladu dae-bafok naa. Neu ko hatahori dae-
bafok ndia koladu.
6 Nai Manetualain Susura Malalaon, ba'i Dauk natane nita la'e-neu
hatahori dae-bafok belin nae,
“Manetualain!
Tao hata de Lamatuak tao matak neu hatahori dae-bafok?
Tao hata de Lamatuak sue-lai sara?
Huu sira kada hatahori dae-bafok biasa a mesan!
7 Tehuu Lamatuak fee koasa neu sara ena,
fo ela kada ba'uk ka ara dadi sama leo ata manai nusa tetuk do inggu
temak.
Lamatuak oo fee sara hada-horomatak
ma so'uk kasa boe,
8 fo ara parenda basa hata fo Lamatuak adu nalak kara ena.”✡

De tungga ba'i Dauk susuran naa, Manetualain tao hatahori dae-bafok
dadi neu malanggan, fo koladu basa hata fo Ana adu nalak kara ena. Naa
te ita bei ta bubuluk hatahori dae-bafok esa boe na, parenda basa-basan
talo naa.
9 Tehuu hambu Esa ndia parenda basa-basan. Ndia naa, ndia Yesus.
Ana mai leo taak nai dae-inak ia fo dadi neu hatahori dae-bafok mana
lemba-nasaa doidosok losa mate. Ana mate talo naa fo natudu Manetualain
dale susuen neu hatahori dae-bafok. Basa boe ma Manetualain koan ma
nakadedemak kana, de Ana parenda basa hata fo Manetualain adu nalak
kara raa ena.
10 De nandaa Manetualain fee Yesus lemba-nasaa doidosok, mita fo
Yesus bisa nasosoi dala masoi-masodak soa-neu hatahori dae-bafok. Huu
Manetualain nau fo hatahori no'uk ka bisa leo-la'o sama-sama ro Ndia nai
nusa tetuk do inggu temak. Manetualain ndia adu basa-basan. Ma basa
mana masodak lala'en, hambu sara nahuu Ndia.
11 Manetualain simbok no malole neu hatahori fo Yesus tao sara dadi
malalaok, fo ara dadi reu Lamatuak anan nara. Manetualain oo Yesus
Aman boe. No dalak naa, Yesus no sara Amak esa. Huu naa de Yesus ta
mae noke sara nae,
“Eir ia, Au toranoo heli-heling.”
12 Yesus nafada Aman ena nae,

✡ **2:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 8:5-7

“Au nau afada Au toranoong nggara,
la'e-neu Papa dale susuen!
Au nau soda-helo nai sira taladan,
la'e-neu Papa ta neni babanggan!”✡
13 Yesus oo kokolak taa-taa boe nae,
“Au amahere akandoo neu Manetualain.”
Boe ma Yesus oo kokolak seluk boe nae,
“Mete dei! Au nai ia,
sama-sama ua Manetualain anan nara,
fo Ana loo lima sara neu Au ena, de Au koladu sara.”✡
14 Huu Lamatuak anan nara, hatahori dae-bafok biasa, de Yesus oo muste dadi neu hatahori dae-bafok leo sira boe. Huu Ana muste dadi hatahori dae-bafok, dei fo Ana bisa mate. Nesik Ndia mamaten naa, dei fo Ana bisa le'a nala falik koasa numa nitur malanggan mai. Huu malangga manggarauk naa, ndia to'u koasa fo koladu basa dede'ak mana nakakaik no mamates.
15 Ma ndia oo tao hatahori dae-bafok ramata'u mamates boe, losa ara tungga ndia hihii-nanaun, sama leo ata-dator. Tehuu hatematak ia, Yesus bisa nakambo'ik hatahori dae-bafok numa sira nemeta'un naa mai ena.
16 Huu manggaledok ena, Yesus ta mai fo tulu-fali Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak. Tehuu Ana mai fo tulu-fali ita, ndia ba'i Abraham tititi-nonosin.
17 Huu naa de Yesus dadi sama tetar leo ita mana dadi teu Ndia toranoon ena. No dalak naa, Ana bisa dadi neu ita malangga anggaman demak mate'en, fo natudu dale kasian neu ita, ma tulu-fali ita tungga Manetualain hihii-nanaun. Ma Ana kokolak hata, na, Ana tao natetun.
Fai bakahulun, ita bei-ba'in nara roke malangga anggamar malangga ina-huun tao tunu-hotuk fo Lamatuak koka heni sira sala-singgon nara. Hatematak ia Yesus mesa kana dadi tunu-hotuk ena fo Lamatuak koka heni ita sala-singgon nara.
18 Neu Yesus leo-la'o numa dae-bafok ia, Ana hambu doidosok no'un seli. Hambu ketuk oo fufudi-hohodon fo Ana tao salak boe. Leo mae talo naa oo, Ana ta tuda boe. Huu naa de mete ma hambu ketuk fufudi-hohodo ita fo tao salak, na, Yesus bisa tulu-fali ena fo ita boso tuda.

3

Manetualain Anan ta neni babanggak lena heni ba'i Musa

1 De talo ia, toranoo nggara ein! Manetualain here nala ei ena, ma barane'e ei hatahori dale lolo-laok, fo neu ko ei oo leo-la'o sama-sama mia Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak boe. Ei muste dudu'a no lutuk la'e-neu Yesus naa. Huu ita manaku ena tae, Ndia ia, Manetualain Nedenun, ma Ndia oo ita Malangga Anggaman Demak Mate'en boe.
2 Neu Manetualain nadenu Yesus, Yesus tao tungga basa Manetualain hihii-nanaun lala'en. No dalak naa, Ana dadi sama leo ba'i Musa. Huu ba'i Musa oo tao tungga Manetualain hihii-nanaun boe, neu ana naono-lalau ita bei-ba'in nara ndia lele uluk.✡
3 Leo mae talo naa oo, tehuu Yesus ta neni babanggak lena heni ba'i Musa boe. Huu Yesus naa, sama leo malangga uma-loo. Ma manggaledok ena, malangga uma-loo ta neni babanggak lena heni hatahori neondak nai uma naa dale.
4 Hatahori esa-esak nambaririik ndia uma-loo heli-helin. Tehuu Manetualain ndia adu basa-basan.

✡ **2:12** Sosoda Kokoa-kikiok kara 22:23 ✡ **2:13** Yesaya 8:17; 18 ✡ **3:2** Susura Rerekek 12:7

5 Dadi ba'i Musa tao tungga Manetualain hihii-nanaun, neu ana dadi
hatahori neondak soa-neu Manetualain uma isin. Faik naa, ana nafada
memak hata fo mate'en te Manetualain nae taon.
6 Yesus oo tao tungga Manetualain hihii-nanaun boe, tehuu Ndia
ta hatahori neondak sama leo ba'i Musa. Huu Ndia naa, Karistus,
Manetualain Anan fo Ana here memak kana numa lele uluk mai, fo nae
nadenun neni dae-bafok ia mai. Ma Karistus bubuluk koladu tebe-tebe
Ndia Aman uma isin. Dadi mete ma ita to'u tahere ita nemeheheren, ma
tamahena takandoo neu Karistus, ita oo bisa dadi teu Ndia uma isin boe.

Boso masadea la'o ela ei nemeheherem, sama leo bei-ba'im mara, nahuu ara ta bisa maso hahae aon nara rai dae fo Manetualain helu-bartaa elak ena

7 Huu naa de, ei muste pasa ndi'i doom mara fo nenene matalolole hata
fo Manetualain Dula-dale Malalaon kokolak ena nae,
“Faik ia, mete ma ei mamanene Manetualain kokolan,
8 ei boso malangga batu,
sama leo hatahorir raa,
fo mana la'ok reu-mai losa teuk haa hulu dalen numa mamana
nees.
Huu ara ta nau hosek neu Musa bali,
losa Manetualain mesa kana sangga nae,
ta bisa nadale naruk neu sara ena bali.
9-10 Dudu'a sudik kana!
Teuk haa hulu dalen, Au tao tanda heran mata-matak kara
numa sira mata de'en nara!
Tehuu ara kada soba rakandoo Au.
Huu naa de Au oo amanasa sara boe ae,
‘Eir ia, sudi selik kana!
Huu ei masadea la'o ela Au eno-dalang ena,
fo tungga ei eno-dalam fo mana peko-pakik a mesan!’
11 Au ta akatataak mete-ita ei manggaraum mara talo naa ena bali.
Huu naa de Au akatoo ei ae,
‘Ei ta bole maso miu fo hahae aom mara, sama-sama mia Au ena
bali.’ ”✡
12 Dadi toranoo nggara ein! Besa-besa fo boso losak hambu ketuk numa
ei mai raena dale manggarauk, losa ana ta namahere bali, boe ma nasadea
la'o ela Manetualain mana masodak seku neu.
13 Malole lenak, tungga faik ei tao matetea esa no esa dalen. Boso bei
mahani bali! Huu ei hambu kedi-irak no muda hiek fo tao salak, losa ei oo
malangga batu boe, ma ta tao matak neu Manetualain.
14 Ita bisa dadi teu nonoo la'o eik esa to Yesus Karistus, sadi ita tamahena
takandoo neun, sama leo neu faik fo ita bei fo mulai tamahere neun.
15 Manetualain Dula-dale Malalaon oo kokolak talo naa boe nae,
“Faik ia, mete ma ei mamanene Manetuain kokolan,
ei boso malangga batu, sama leo hatahorir raa,
fo mana la'ok reu-mai losa teuk haa hulu dalen numa mamana
nees,
huu ara laban Musa.”✡
16 Dadi hatematak ia, au ae atane talo ia: hatahorir raa fo mana
ramanene rala Musa ena, boe ma rasadea elan naa, sira seer? See bali,
mete ma ta ndia ita bei-ba'in nara fo ndia Musa nuni sara kalua numa dae
Masir mai.
17 Boe ma hatahorir raa ndia tao Manetualain dalen namanasa nalan
seli, losa teuk haa hulu dalen naa, sira seer? See bali, mete ma ta ndia ita

✡ **3:11** Sosoda Kokoa-kikiok kara 95:7-11 ✡ **3:15** Sosoda Kokoa-kikiok kara 95:7-8

bei-ba'in nara. Huu ara leo-la'o no peko-pakik numa mamana nees, losa
mates sara, boe ma ratoi sara reu naa.
18 Basa de hatahorir raa, hambu neketook numa Manetualain mai, losa
ta bole maso reni dae naa reu, fo hahae aon nara sama-sama ro Ndia naa,
sira seer? See bali, mete ma ta ndia ita bei-ba'in nara. Huu ara ta nau
nenene neu Manetualain.✡
19 De manggaledok ena, hetu! Ita bei-ba'in nara ta bisa maso reni dae naa
reu, fo hahae aon nara sama-sama ro Manetualain, nahuu ara ta ramahere
neun.

4

Mete ma ita tamahere neu Yesus Karistus, ita bisa leo-la'o no mole-damek to Manetualain, sama leo ita hahae aok kara to Ndia

1 Dadi hatematak ia, ita muste dudu'a naruk, nahuu Lamatuak bei helu-
bartaa nae, Ndia hatahorin nara bisa hahae aon nara sama-sama ro Ndia.
De boso losak hambu ketuk numa ei mai timba heni hata fo Manetualain
helu-bartaak naa ena.
2 Ita tamanene tala hara lii malole naa ena, sama leo ita bei-ba'in nara
oo ramanene boe. Tehuu no ara ta ramahere hara liik naa, de ta hambu
rala nanalak hata esa boe na.
3 Tehuu mete ma ita tamahere, ita bisa hahae aok kara sama-sama to
Manetualain. Fai bakahulun, Ana helu-bartaa talo naa no ita bei-ba'in
nara ena, tehuu basa boe ma Ana namanasa de nafada sara nae,
“Au ta akatataak mete-ita ei manggaraum mara talo naa ena bali.
Huu naa de Au akatoo ei ae,
‘Ei ta bole maso ena bali,
fo hahae aom mara sama-sama mia Au.’ ”
Naa te ita bubuluk tae, neu Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak,
Ana koladu memak fo Ndia hatahorin nara bisa hahae aon nara, fo rasoda
sama-sama ro Ndia.✡
4 Nai tutuik la'e-neu Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak, neni
surak la'e-neu Manetualain hahae aon nae,
“Manetualain naue basa-basan,
boe ma neu be'e-main, ndaa no fai kahitun,
Ana hahae aon.”✡
5 Ma nai baba'ek laen bali, Manetualain kokolak no ita bei-ba'in nara
nae,
“Ei ta bole maso ena bali,
fo hahae aom mara sama-sama mia Au.”✡
6 De Manetualain hihii-nanaun, na, Ndia hatahorin nara hahae aon nara
fo rasoda sama-sama ro Ndia. Tehuu ita bei-ba'in nara fo mana ramanene
rakahuluk hara lii malole naa, ara ta bisa maso, nahuu ara ta tao tungga
Manetualain hihii-nanaun.
7 Tehuu doo-doo boe ma Manetualain here fai laen, fo Ndia hatahorin
bisa maso hahae aon nara sama-sama ro Ndia. Ana pake ba'i Dauk fo
kokolak nae,
“Faik ia, mete ma ei mamanene Manetualain kokolan,
boso matetea ei dalem mara sama leo batu,
tehuu nenene matalolole leo.”✡
8 Neu ba'i Dauk kokolak nae, “faik ia, ndia fai hahae aok”, ta ndia faik fo
Yosua nuni no bei-ba'ir umbu-anan nara maso reni dae Kana'an reu. Neu
faik fo ba'i Dauk kokolak talo naa, basa sara mate dook ka ena.✡

✡ **3:18** Susura Rerekek 14:1-35 ✡ **4:3** Sosoda Kokoa-kikiok kara 95:11 ✡ **4:4** Tutui Makasososak 2:2 ✡ **4:5** Sosoda Kokoa-kikiok kara 95:11 ✡ **4:7** Sosoda Kokoa-kikiok kara 95:7-8 ✡ **4:8** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 31:7; Yosua 22:4

9 Huu naa de ita bubuluk tae, Lamatuak koladu nala fai laen ena, soa-neu
Ndia hatahorin nara bisa hahae aon nara, fo rasoda sama-sama ro Ndia.
10 Ma hatahori fo mana maso hahae aon sama-sama no Manetualain, ana
hahae numa ndia ue-osan mai ena, sama leo Manetualain oo hahae numa
Ndia ue-osan mai, ndaa no fai kahitun boe, neu Ana adu basa dae-bafok
ia.✡
11 De maote tebe-tebe fo ei bisa maso hahae aom fo masoda sama-sama
mia Manetualain. Boso losak ketuk ta hambu maso, nahuu ana ta nau
nenene Manetualain Dede'a-kokolan, sama leo ita bei-ba'in nara raa.
12 Huu Manetualain Dede'a-kokolan nara ratudu eno-dala masodak
tetebes. Dede'a-kokolak kara raa raena koasa fo timba-tai ita dudu'an
ma hihii-nanaun lala'en nai ita dalen nara. Huu Dede'a-kokolak kara raa
memak horis ma tanden nara lena heni fela mana maso neni mbaak dale
neu fo tete ketu uak ma fa'a duik, fo tao natanggaa basan.
13 Nai basa lalai no dae-inak lala'en, ta hambu hata esa boe na,
nefunik numa Manetualain mai, huu Ana bisa mete-nita basa-basan no
manggaledok. Neu ko ita muste teu tasare mbalin, fo fee neseselum la'e-
neu basa hata fo ita taok ena.

Yesus dadi neu Malangga Anggama Demak Mate'en ena, fo ta neni babanggak lena heni malangga anggama raak kara

14 Ita muste to'u tahere ita nemeheheren, nahuu Manetualain Anan,
Yesus dadi neu ita malangga anggama demak mate'en ena. Huu nai
Manetualain matan nai nusa tetuk do inggu temak, Ana dadi neu lelete
fo tulu-fali ita.
15 Ana bisa dadi lelete malole soa-neu ita, nahuu Ana nalela nae, ita
iar, hatahori dae-bafok mana tuda no muda hiek, mete ma hambu ketuk
fufudi-hohodon fo tao salak. Yesus oo hambu soba-douk sama tetar no ita
boe, tehuu Ana ta tuda nita.
16 Huu naa de, mai fo ita tambarani teu deka-deka to Manetualain nai
kadera man-parendan. Huu Ndia naa, dalen malole. De mete ma ita hule-
haradoi neun, na, neu ko Ana natudu dale kasian fo tulu-fali ita ndaa no
fain.

5

1 Hatahori fo ara so'uk kana dadi neu malangga anggama demak
mate'en ena, ndia uen muste tulu-fali hatahorir fo koladu sira netututin
no Manetualain. Ana muste simbo nala sira fefeen ma banda tunu-hotuk,
fo loo lima sara reu Manetualain. Ana oo muste fee tunu-hotuk banda fo
Manetualain koka heni hatahorir sala-singgon nara boe.
2 Mete ma hambu hatahori ketuk ta ralela eno-dala ndoos, do, hatahorir
fo sio la'o numa dalak naa mai ena, na, malangga anggama naa ta
nakasususak kasa. Dalen malole no sara, nahuu ndia oo hatahori dae-
bafok mana tuda no muda hiek, leo sira boe.
3 Huu ndia oo hatahori dae-bafok fo tuda sama leo sira boe, de malangga
anggama naa oo muste fee tunu-hotuk banda fo Manetualain koka heni
ndia sala heli-helin, sama leo ana tao soa-neu hatahori laen nara boe.✡
4 Hatahori ta bole so'uk aon fo dadi neu malangga anggama demak
mate'en. Huu kada Manetualain mesa kana ndia naena haak fo here
hatahori leo naak, sama leo lele uluk, neu Ana so'u Musa ka'an, Harun.✡
5 Leo naak oo no Karistus boe. Ana ta so'uk aon fo dadi neu malangga
anggama demak mate'en. Huu fai bakahulun, Manetualain ndia so'uk
kana nae,
“O ia, Au Anang,

✡ **4:10** Tutui Makasososak 2:2 ✡ **5:3** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 9:7 ✡ **5:4** Kalua numa Masir mai 28:1

Faik ia, Au so'uk O fo to'u parenda.”✡
6 Nai baba'ek laen nai Manetualain Susura Malalaon, Ana oo kokolak boe nae,
“O dadi muu malangga anggama fo mata-aok esa mua Malkisedek lele uluk naa,
tehuu O dadi muu malangga anggama losa doon naa neu.”✡
7 Neu Yesus fai masodan nai dae-bafok ia sangga basan ena, Ana so'uk hule-haradoi ta mana ketuk ma bu'i nakarereu noke tulun fo Manetualain feen bebe'i-barakaik. Ana bubuluk nae, Manetualain koasan bisa tao nasoi-nasoda Ndia. De Manetualain namanene Yesus, nahuu Ana tungga tebe-tebe Manetualain hihii-nanaun.✡
8 Yesus naa, Manetualain Anan. Leo mae talo naa oo, tehuu Ana muste hambu doidosok boe fo Ana nanori nakandoo tungga Manetualain hihii-nanaun.
9 Boe ma memak Ana tao tungga tebe-tebe basa Manetualain hihii-nanaun lala'en. Huu naa de, hatematak ia Ana dadi neu Ai Huu Masoi-masodak ena soa-neu basa hatahori fo mana ramahere neun, fo ara bisa rasoda rakandoo ro Manetualain.
10 Manetualain so'uk nala Yesus dadi neu malangga anggama, fo mata-aok esa no malangga anggama Malkisedek ndia lele uluk naa.

Boso nggari heni ei nemeheherem neu Karistus

11 Bei hambu dede'ak no'uk ka, fo au sangga kokolak la'e-neu Karistus no Malkisedek, tehuu au hambu kai-baak fo tui no manggaledon dede'ak kara raa, nahuu ei bei sama leo kana kadi'i ana nggoa bebek fo bei ta nalela no neulauk.
12 Naa te eir ia mamahere dook ka ena. Tungga ndoon naa, ei muste dadi miu meser ena fo bisa manori hatahori laen. Tehuu nai memeten, ei bei sama leo kana mbimbila anak bei ta bisa na'a, bei fo bisa ninu kada susu. Ei bei parluu hatahori fo ranori ei, hata-hata mana dadi neu oka-huun numa Manetualain Susura Malalaon mai la'e-neu sale dale do tuke teik, hambu sarani, neketu-neladi nai dae-bafok fai mate'en ma laen bali.
13 Au bisa akasasamak ei mia kakana mbimbila anak talo naa, nahuu ei bei ta malela tebe-tebe nenorik mana dadi oka-huuk la'e-neu Karistus fo bisa leo-la'o no ndoos.✡
14 Tehuu mete ma kakana mbimbila anak naa, namo'o mamais ena, na, ana ta ninu susu bali, tehuu ana na'a nana'a matea. Naa, sama leo hatahori mana nanori, losa ana nalela tebe-tebe Lamatuak nenorin ena, mita fo ana bubuluk bee ndia malole, ma bee ndia manggarauk kara.

6

1 Dadi ei muste manori nenori malelak lenak bali, nahuu ei manori mala nenorik oka-huun nara la'e-neu Karistus dook ka ena. Huu naa de hatematak ia, hae manori la'i-la'ik ka nenorik oka-huun la'e-neu hatahori muste la'o ela sira sala-singgon nara; nenorik la'e-neu hatahorir ramahere neu Manetualain;
2 nenorik la'e-neu sarani; nenorik la'e-neu ndae limak fo simbok Manetualain Dula-dale Malalaon; nenorik la'e-neu Manetualain neu ko tao nasoda falik hatahori mates; ma nenorik la'e-neu hatahorir neu ko rasare mbali Manetualain fo simbok neketu-neladin nae, see ndia bole nasoda nakandoo no Ndia, ma see ndia taa.
3 Mete ma Manetualain fee luas, na, mai ita hene kalas manai lain leo. Huu au nau fee nenorik la'e-neu hata fo lenak bali.

✡ **5:5** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:7 ✡ **5:6** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:4 ✡ **5:7** Mateos 26:36-46; Markus 14:32-42; Lukas 22:39-46 ✡ **5:13** 1 Korentus 3:2

4-6 Naa te hambu hatahori ketuk fo ralela Karistus nenorin ena, ma
rameda Manetualain baba'e-babatin ena, losa Ana fee Ndia Dula-dale
Malalaon neu sara. Ara bubuluk Manetualain Dede'a-kokolan ena, ma ara
rameda Ndia koasan ena. Koasa naa, neu ko Ana paken, mete ma dae-
bafok fai mate'en losa ena. Leo mae talo naa oo, tehuu ara nggari heni sira
nemeheheren ena, ma rasadea la'o ela Karistus ena boe. Huu naa de, ta
bisa dadi ara hambu dalak fo bisa fali roke ambon, boe ma leo-la'o malole
ro Manetualain bali. Mete ma hatahorir ta nau sale dalen do tuke tein nara
talo naa, na, sama leo sira mesa kasa paku rakanisa seluk Manetualain
Anan neu ai ngganggek lain, basa de ara rakamamae-rakatitiik kana nai
hatahori no'uk kara matan.
7 Hatahori matak leo naak, sama leo dae fee buna-boak ta neulauk. Naa
te mete ma udan mai ena, na, dae neulauk bisa fee buna-boak ma neni
nanalak soa-neu hatahori mana ue daek. Boe ma Manetualain nakonda
baba'e-babatik fo tao nala dae naa, buna-boan boe namano'u.
8 Tehuu hatahori mana masadea Karistus naa, sama leo dae mana fee
kada dila-nggauk. Ma dila-nggauk kara raa, ta reni nanalak hata esa boe
na. Ta dook ka boe ma Manetualain mai fo fee hukun neu dae naa. Basa
de Ana hotu heni buna-boak fo ta mana neni nanalak hata esa boe na.✡
9 Toranoo susue nggara ein! Leo mae au kokolak barakaik ka faa talo naa,
tehuu au oo bubuluk boe ae, ei ta masadea Karistus. Huu ei mamahere
neun ena, ma ei leo-la'om oo hambu buna-boan neulauk boe.
10 De masaneneda te Manetualain dalen ndoos. Ma Ana ta lilii ei mbuse
titim. Ei maue-osa mahere ena fo tulu-fali Ndia hatahorin nara, ma sue-lai
sara. Numa fai bakahulun mai, memak ei makalala'ok Ndia ue-osan ena.
Ma ei bei tao talo naa.
11 Tehuu hatematak ia, au nau ei maue-osa mahere lenak bali fo tao
tungga makandoo talo naa, losa basan. No dalak naa, neu ko ei simbo
mala basa hata fo neulauk, fo ei mamahenan numa Manetualain mai.
12 Sadi ei boso dadi miu mbera-barek! Ei muste ha'i netuduk numa
hatahorir mai fo mana ramahere Manetualain dook ka ena. Huu ara
ramahena rakandoo neun, losa ara simbo rala hata fo Ana helu-bartaan
ena.
13-16 Ha'i netuduk leo ita ba'in Abraham. Lele uluk Manetualain
ndara fangga hehelu-bartaak noon pake sumba-sook. Mete ma hatahori
dae-bafok so'uk sumba-sook, ana nasi'e pake Manetualain naden fo
Manetualain dadi neu ndia sakasiin, nahuu Manetualain naa lena heni
ndia. Mete ma hambu dede'ak, basa hatahorir bubuluk rae, hatahori naa
kokolan, tebe, nahuu ana sumba-soo pake Manetualain naden ena. Naa,
memak hatahori dae-bafok dalan. Tehuu neu Manetualain sumba-soo no
ba'i Abraham, Ana pake Ndia nade heli-helin, nahuu ta hambu esa lena
heni Ndia boe na. Ana helu-bartaa nae,
“Neu ko Au fee baba'e-babatik mana hetak neu o
ma o tititi-nonosim.
Neu ko ara tamba ramano'u,
losa ta hambu hatahori bisa reke rala sara.”✡
Manetualain helu-bartaa basa talo naa, boe ma ba'i Abraham namahere
ma namahena nakandoo neu Manetualain, leo mae dook ka, dei fo ana
simbo hata fo Manetualain helu-bartaak ena.
17 No dalak naa, ita bubuluk ena, mete ma Manetualain tao hehelu-
bartaak no Ndia hatahorin, Ana ndara fangga hehelu-bartaak naa pake
sumba-sook fo dadi neu tanda nemeherek nae, hata fo Ana helu-bartaak
naa, memak tetebes ma ta neni lali-lalik.
18 Hambu matak dua, ndia ta bisa lali-lali. Kaesan, ndia Manetualain
hehelu-bartaan. Ma kaduan, ndia Ana pake sumba-sook dadi neu tanda

✡ **6:8** Tutui Makasososak 3:17-18 ✡ **6:13-16** Tutui Makasososak 22:16-17

nemeherek soa-neu hehelu-bartaak naa. Dadi mete ma Manetualain helu-bartaa nala matak esa, neu ko Ana tao natetun, nahuu Ana ta bisa kokolak pepekok. Huu naa de ita dalen hae babati no Ndia hehelu-bartaan.

Ita talaik teu sangga masoi-masodak nai Ndia ena, de hatematak ia ita tahani a fo tamahena takandoo neu kada Ndia.

19 No dalak naa, ita dalen nara lino-lendek ena, sama leo ofak esa kalua numa rii mai ena, de see nai mamana seseek. Huu ita tamahena neu Yesus Karistus, fo mana dadi neu ita malangga anggaman demak mate'en ena. Fai bakahulun, ndaa no hatahori Yahudir fai malolen, malangga anggama demak mate'en maso nesik tema ririndik mana babata Kama Malalaok Mate'en, fo nasare mbali Manetualain numa naa.✡

20 Tehuu hatematak ia, Yesus maso nakahuluk ena fo nasosoi dalak fee ita. Huu Ndia oo malangga anggama demak mate'en fo mata-aok esa leo Malkisedek lele uluk naa boe. Tehuu Yesus ta neni babanggak lena heni malangga anggama mata-ao raak, nahuu Ana ta hahae nita nakalala'ok Ndia ue-osan.✡

7

Malkisedek naa, malangga anggama esa deman lena heni malangga anggama Lewi ma ndia tititi-nonosin nara

1-3 Lele uluk, Malkisedek dadi manek kota Salem. Ana oo malangga anggama soa-neu hatahori mana makaluku-makatele neu Manetualain mana Demak Mate'en boe. Ndia naden naa sosoa-ndandaan, ndia “Manek Dale Ndoos”. Ma Manek Salem sosoa-ndandaan, “Manek Mole-damek.” Ta hambu esa boe na bubuluk Malkisedek momori-dadadin. Ta hambu esa boe na bubuluk aman, inan, ma bei-ba'in nara. Ta hambu esa boe na bubuluk ndia fai bobonggin ma mamaten. Hatahori bubuluk kada ndia naa, manek kota Salem, ma malangga anggama soa-neu Manetualain. Tehuu ndia oo sama leo Manetualain Anan boe, nahuu ndia oo malangga anggama fo mana nakalala'ok nakandoo ndia ue-osan boe.

La'e esa, hambu manek hida mai ro sira soldadun nara, fo le'a rala bua-ba'ur ruma ba'i Abraham nonoon nara mai. Basa boe ma ba'i Abraham neu natati sama-sama no nonoon nara, losa ara rasenggi manek kara raa. Boe ma ba'i Abraham le'a nala falik basa bua-ba'ur raa lala'en. Neu ba'i Abraham la'ok fali neu ngga ena, boe ma Malkisedek kalua numa kota Salem mai, de neu sorun. Boe ma ana fee baba'e-babatik neu ba'i Abraham nae, “Ela leo bee na Manetualain mana Demak Mate'en fee baba'e-babatik neu o.” Basa boe ma ba'i Abraham fee Malkisedek baba'ek esa numa baba'ek salahunu mai, numa basa bua-ba'ur fo ana le'a nala falik kara raa mai. Ana fee talo naa, nahuu Malkisedek naa, malangga anggama numa Manetualain mana Demak Mate'en mai.*

4 Dadi dudu'a matalolole la'e-neu Malkisedek ia! Ba'i Abraham feen baba'ek esa numa baba'ek salahunu mai, numa basa bua-ba'ur neulaun lenak fo ana le'a nala falik kara raa mai ena. De manggaledok ena, Malkisedek naa, hatahori mo'o-inahuuk.

5 Naa te faik naa, Manetualain bei ta so'uk hatahorir fo dadi reu malangga anggama. Losa ba'i Abraham usin Lewi, dei de Manetualain so'uk kana no tititi-nonosin nara fo dadi reu malangga anggama soa-neu basa ba'i Abraham tititi-nonosin lala'en. Basa boe ma Manetualain oo nakonda hohoro-lalanek boe nae, leo Lewi hatahorin nara raena haak simbo baba'ek esa numa buna-boak baba'ek salahunu mai, ruma sira toranoo leo laen nara marai Isra'el mai.✡

✡ **6:19** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 16:2 ✡ **6:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:4 * **7:1-3** Tutui Makasososak 14:17-20 ✡ **7:5** Susura Rerekek 18:21

6 Tehuu Malkisedek naa, ta Lewi tititi-nonosin. Leo mae talo naa oo,
tehuu ba'i Abraham feen baba'ek esa numa baba'ek salahunu mai boe,
nahuu nai memeten, Malkisedek naa, hatahori ta hoho'ak. Faik naa,
ba'i Abraham simbo hehelu-bartaak numa Manetualain mai ena, fo feen
baba'e-babatik. Leo mae talo naa, tehuu Malkisedek oo kokolak boe nae,
“Ela leo bee na Manetualain mana Demak Mate'en fee baba'e-babatik neu
o.”
7 Ia oo ndia dadi bukti boe nae, Malkisedek naa, hatahori mo'o-inahuuk.
Huu hatahori mana kokolak fee baba'e-babatik, mo'on lena hatahori mana
simbo baba'e-babatik.
8 Malangga anggamar basa sara raena haak fo simbo rala baba'ek
esa numa baba'ek salahunu mai. Tehuu sira kada hatahori dae-bafok
biasar, de doo-doo te mate sara. Malangga anggama Malkisedek oo
simbok baba'ek esa numa baba'ek salahunu mai boe. Tehuu ana nasoda
nakandoo, nahuu Manetualain Susura Malalaon ta nafada nae, ana mate.
9-10 Huu ba'i Abraham ba'e fee Malkisedek bua-ba'ur raa, baba'ek esa
numa baba'ek salahunu mai, na, hatahorir bisa du'a sudik kana rae, ana
oo doi-sou nala ndia tititi-nonosin, bei ta neni bonggik kara boe. No dalak
naa, ita bisa tae, ana bae memak usin Lewi baba'en esa numa baba'ek
salahunu mai ena.†

Ita parluu malangga anggama mata-ao beuk, nahuu malangga anggama mata-ao raak, ta nabe'i koka heni tetebes hatahori sala-singgon

11 Neu Lewi tititi-nonosin nara dadi malangga anggama, Lamatuak here
nala ba'i Musa ka'an, Harun fo dadi neu malangga anggama demak
mate'en makasososak. Malangga anggamar uen, ndia ratudu dalak fo
hatahori bisa leo-la'o no lolo-laok, ma malole no Manetualain. Leo mae
ara tao tungga basa hohoro-lalanek kara oo, tehuu malangga anggama
mata-aok leo Harun, ta bisa tao sara lolo-laok tebe-tebe boe. Huu naa
de ara parluu malangga anggama laen, mana naena mata-aok sama leo
Malkisedek.
12 Dadi mete ma malangga anggama mata-ao beuk nggati malangga
anggama mata-ao raak, na, hohoro-lalane raak oo muste nggatin boe.
13 Manggaledok ena, hetu! Malangga anggama mata-ao beuk naa, ndia
Yesus. Tehuu Ndia neni bonggik numa leo laen mai, ta numa leo Lewi mai.
Tungga ba'i Musa hohoro-lalanen, malangga anggama mata-aok leo Harun
numa kada leo Lewi mai, ta bole numa leo laen mai.
14 Tehuu basa hatahorir bubuluk rae, ita Lamatuan Yesus Karistus
bonggin numa leo Yahuda mai. Tungga ba'i Musa hohoro-lalanen, ta
hambu malangga anggama numa leo naa mai.
15 Tehuu Manetualain ta pake hohoro-lalane raak naa bali, nahuu
hatematak ia hambu Yesus ena fo dadi malangga anggama mata-ao beuk,
sama leo Malkisedek.
16 Tungga ba'i Musa hohoro-lalanen, na, malangga anggama mata-ao
raak kara, muste numa Lewi leon mai. Tehuu Yesus ta numa leo naa mai.
Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain so'uk nalan fo dadi neu malangga
anggama mata-ao beuk boe, nahuu Ana naena koasa fo nasoda nakandoo,
ma ta hambu esa boe na bisa nakalulutu sana.
17 Manetualain Susuran surak nae,
“O dadi muu malangga anggama mata-aok esa mua Malkisedek ndia lele
uluk naa,
tehuu O dadi malangga anggama losa doon naa neu.”✡

† **7:9-10** Hatahori Yahudir du'a rae hatahori tititi-nonosin nara, daa oen rai bei-ba'ir ao-inan ena.
✡ **7:17** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:4

18 Sosoa-ndandaan nae, hohoro-lalane raak ta naena koasa fo tulu-fali
hatahorir. Huu naa de Manetualain le'a falik hohoro-lalane raak naa ena,
fo fai uluk Ana feen neu ba'i Musa ena.
19 Leo mae hatahori leo-la'o ma tao tungga hohoro-lalane raak kara raa,
tehuu ara bei raena sala-singgok. Huu naa de hatematak ia, Manetualain
nasosoi dalak fo lolen lenak ena, mita fo ita bisa leo-la'o no mole-damek
to Ndia.

Yesus naa, Malangga Anggama ta neni babanggak, lena heni malangga anggama mata-ao raak kara

20-21 Fai bakahulun, neu Manetualain so'u Lewi tititi-nonosin nara fo
dadi malangga anggama, Ana ta helu-bartaa, ma ta so'uk sumba-sook hata
esa boe na no sara. Tehuu neu Manetualain so'uk Yesus dadi malangga
anggama, Ana helu-bartaa nae,
"Au ia, Lamatuak fo naena haak parenda basa-basan!
Au sumba-soo, Au ta lali-lali hata fo Au helu-bartaak ena.
Au so'uk O dadi malangga anggama,
fo O makalala'ok O uem makandoo."✡
22 No Manetualain helu-bartaa talo naa, Ana pake Yesus fo dadi neu tanda
nemeheherek fee ita nae, Ana nau ndara fangga hehelu-bartaak lolen lenak
bali no ita.
23 Fai bakahulun malangga anggama mata-ao raak muste nggati rakan-
doo, huu ara mate. Huu naa de muste hambu malangga anggama no'uk
ka.
24 Tehuu Yesus naa, malangga anggama mata-ao beuk esa fo mana
masoda nakandoo, ma Ana oo nakalala'ok uen nakandoo boe. De ta parluu
hambu hatahori nggati Ndia.
25 Huu naa de Yesus bisa tao nasoi-nasoda basa hatahorir mana nau
reni Manetualain reu nesik Ndia. Ana bisa tao talo naa losa doon naa
neu. Ma ana dadi neu sira hatahori uma dalen fo mana soa noke-hule neu
Manetualain fo tulu-fali sara.
26 Yesus naa, malangga anggama demak mate'en fo mana nandaa besa-
besa no ita. Huu Ndia naa, Hatahori Malalaok fo ta naena salak hata esa
boe na. Ana ta sama no hatahori dae-bafok biasa, fo kada mana tao sala-
singgok. Manetualain nakadedemak kana ena, nai nusa tetuk do inggu
temak neu mamana hada-horomatak mate'en.
27 Huu naa de Yesus neulaun lenak numa basa malangga anggama mata-
ao raak kara mai. Fai bakahulun ara muste tunu-hotu banda tungga faik,
fo Manetualain koka heni sira mesa kasa sala-singgon nara. Basa naa, dei
fo ara tao tunu-hotuk fee hatahorir. Tehuu Yesus ta parluu tao la'i-la'ik
kana talo naa, nahuu Ana loo lima Ndia ao heli-helin la'e esak ka ena fo
dadi tunu-hotuk. Naa, dai ena fo Manetualain koka heni basa hatahorir
sala-singgon nara.✡
28 Tungga ba'i Musa hohoro-lalanen, ara so'uk hatahori dae-bafok biasa
dadi reu malangga anggama. Tehuu ara bei raena sala-singgok. Huu naa
de Manetualain ndara fangga hehelu-bartaa beuk nae, Ana nau so'uk Ndia
Anan fo dadi neu malangga anggama demak mate'en. Huu Anan ia, tungga
nakandoo Ndia hihii-nanaun.

8

Manetualain pake Karistus fo ndara fangga hehelu-bartaa beuk, lolen lena heni hehelu-bartaa raak

✡ **7:20-21** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:4 ✡ **7:27** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 9:7

1 De au kokolang nenenin lenak talo ia: hatematak ia ita taena malangga
anggama demak mate'en ena fo ta neni babanggak lena heni bakahuluk
kara raa. Hatahori naa, ndia Yesus. Ana nanggatuuk to'u parenda nai
nusa tetuk do inggu temak, nai Manetualain mana Demak Mate'en boboa
konan.✡
2 Ma Ana nakalala'ok Ndia uen nai mamana hule-haradoi huuk ta neni
babanggak. Mamanak naa, Manetualain mesa kana ndia adun, ta hatahori
dae-bafok ndia taon.
3 Malangga anggama demak mate'en nasi'e neni fefeek ma tunu-hotuk
soa-neu Manetualain. Huu naa de Yesus oo muste neni tunu-hotuk boe.
4 Tehuu Yesus ta nakalala'ok Ndia uen nai dae-inak. Huu nai dae-
inak, hambu malangga anggama mana neni fefeek ma tunu-hotuk soa-neu
Manetualain ena, tungga ba'i Musa hohoro-lalanen.
5 Ara rakalala'ok sira uen numa Laak Huhule-haradoik, rupan sama leo
mamana huhule-haradoi huuk manai nusa tetuk do inggu temak. Neu ba'i
Musa nae tao Laak naa, Manetualain fee nesenedak neun nae, “Masaneda
matalolole! O muste tao tebe-tebe tungga mata-aok sama leo mamana
huhule-haradoi huuk fo neu faik Au atudun neu o numa letek naa lain
ena!”✡
6 Tehuu Yesus uen ta neni babanggak lena heni malangga anggama raak
kara. Huu hatematak ia, Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak lolen
lenak ena. Hehelu-bartaak fo lolen lenak naa, ndia Ana pake Yesus dadi
lelete fo hatahori dae-bafok bisa mole-dame ro Manetualain.
7 Lele uluk Ana ndara fangga hehelu-bartaak no ba'i Musa, neu Ana
nakonda hohoro-lalanek kara raa. Leo mae talo naa oo, tehuu hatahori
dae-bafok ta bisa leo-la'o lolo-laok tebe-tebe tungga hohoro-lalanek kara
raa boe. Huu naa de ara ta bisa malole ro Manetualain. De hatematak ia
parluu hambu hehelu-bartaak fo lolen lenak bali.
8 Fai bakahulun Manetualain ka'i-ore Ndia hatahorin nara, nahuu ara
lena-langga la'i-la'ik ka neu Ndia hohoro-lalane raan. Neu Ana ta nakataka
nala ena bali, boe ma namanasa, de Ana nafada nae,
“Nenene matalolole, Au ia, Lamatuak, fo naena haak parenda basa-basan!
Neu ko Au ndara fangga hehelu-bartaa beuk
ua hatahori nusa Isra'el,
ma leo Yahuda.
9 Neu ko hehelu-bartaak fo Au ae ndara fangga ua sara raa,
ta sama no hehelu-bartaa raak fo fai bakahulun Au ndara fangga
ua sira bei-ba'in nara ena.
Fai bakahulun Au to'u liman nara,
fo nuni sara kalua numa dae Masir mai.
Tehuu ara ta tao tungga
hata fo ara helu-bartaa basak ro Au ena.
Huu naa de Au ta nau tao matak neu sara ena bali.
10 Hehelu-bartaak fo Au ae ndara fangga ua hatahori nusa Isra'el naa,
isin talo ia:
Neu ko Au tao Au hohoro-lalaneng neu sira dudu'an dale.
Neu ko Au surak Au parendang neu sira dalen dale.
Boe ma Au dadi uu sira Lamatuan
ma ara dadi reu Au hatahoring.
11 Neu ko ara ta parluu ranori sira nonoon nara bali,
ma sira toranoon nara rae,
‘Ei muste malela Lamatuak!’
Huu basa sara ralela Au no malole,

✡ **8:1** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1 ✡ **8:5** Kalua numa Masir mai 25:40

mulai numa kadi'i anan seli losa mo'ok mate'en mai.
12 No Au ae atudu Au dale kasian neu sara,
huu naa de Au lilii heni
basa sira sala-singgon lala'en.”✡
13 Neu Manetualain kokolak nae, Ana nau ndara fangga hehelu-bartaa
beuk no sara, sosoa-ndandaan nae, hehelu-bartaa raak, ta neni pakek ena.
Ta dook ka bali te mopo henin ena.

9

Lamatuak Yesus dadi tunu-hotuk lolen lenak numa tunu-hotu raak kara mai

1 Hatematak ia, au ae fee nesenedak talo ia: neu Manetualain ndara
fangga hehelu-bartaa makasososak no ita bei-ba'in nara, Ana oo nakonda
hohoro-lalanek boe, fo ara rambaririik mamana huhule-haradoik fo ara
bisa rakaluku-rakatele neun, tungga hohoro-lalanek naa hihiin.
2 Nai mamana huhule-haradoik naa, hambu bebelan ma laa mo'ok esa.
Nai laak naa kama mukan, hambu mamana netetende lambu, ma mei esa
fo malangga anggamar paken, ndae roti fee Manetualain. Kama muka naa,
ara seseik kana rae, *Manetualain Kama Malalaon*.✡
3 Boe ma hambu tema ririndi mo'ok esa neni londak babata kama laen
esa fo ara seseik kana rae, *Manetualain Kama Malalaon Mate'en*.✡
4 Nai tema ririndik naa matan, hambu mei lilo mbilas esa fo hotu rani
kaboo menik fee Manetualain. Ma nai Kama Malalaok Mate'en hambu
peti neni balu lilo mbilas esa fo ara seseik kana rae, Peti Hehelu-bartaak.
Nai peti naa dale, ara mbeda bua-ba'u lele uluk fo fee nesenedak neu
hatahorir la'e-neu Manetualain hehelu-bartaan fo Ana ndara fanggak no
sara ena. Nai naa, hambu tofles lilo mbilas esa, neni isik no roti *manna*.
Roti naa, ndia roti lele uluk fo Manetualain nakondan numa lalai mai, fee
ita bei-ba'in nara, neu ara ndoe-la'a numa mamana nees. Nai peti naa oo,
hambu ba'i Harun tete'e ai kamatuun boe, fo bakahulun nasamusa nita.
Ma hambu batu bebelak fo fai uluk Manetualain paken, doki Ndia hohoro-
lalanen fo Ana feen neu ba'i Musa.✡
5 Nai peti naa tatanan, hambu patong dua ratudu Manetualain ta neni
babanggan. Patong raa, mata-aon sama leo Manetualain ata kalidan numa
nusa tetuk do inggu temak mai, rambariik ro lidan nara nekembelak kara
fo tatana rala peti naa, nahuu mamanak naa natudu Manetualain dale
kasian neu hatahori dae-bafok. Tehuu hatematak ia, au faing ta dai fo
kokolak no lutu-lelon la'e-neu bua-ba'ur raa.*
6 Sira mbembeda-ngganggaon neu bua-ba'ur marai Manetualain Laa
Huhule-haradoin naa, memak talo naa. Boe ma malangga anggamar maso-
kalua tungga faik reni kama muka naa reu, fo rakalala'ok sira uen nai
naa.✡
7 Tehuu kada malangga anggama Yahudir malangga ina-huun mesa kana
ndia bole maso neni Manetualain Kama Malalaon Mate'en naa neu. Ma
ana ta bole maso fai lelik, huu ana bole maso kada la'e esa ka nai teuk
esa dalen. Mete ma ana maso, ana muste neni banda tunu-hotuk daan,
fo bibirun neu Peti Hehelu-bartaak naa tatanan. Daak naa sosoan, mita

---

✡ **8:12** Yermia 31:31-34 ✡ **9:2** Kalua numa Masir mai 26:1-30; 25:23-40 ✡ **9:3** Kalua numa Masir mai 26:31-33 ✡ **9:4** Kalua numa Masir mai 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Susura Rerekek 17:8-10; Kalua numa Masir mai 25:16; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 10:3-5 * **9:5** Susura dede'a Yunani nae, Manetualain ata kalidan numa nusa tetuk do inggu temak mai nai ia, naden *‘kerubim’*. Manetualain ata biasan numa nusa tetuk do inggu temak mai, roke sara rae, *‘anggelos’*. Iar ta kalida kara. Mete neu *Tutui Makasososak* 3:24, ma *Kalua numa Masir mai* 25:18-22 boe. ✡ **9:6** Susura Rerekek 18:2-6

fo Manetualain koka heni malangga anggama naa no basa hatahorir sala-singgon lala'en, leo mae hata fo ara taok naa oo, ara ta bubuluk sala do taa boe.✡
8 Manetualain pake Ndia Dula-dale Malalaon ena fo fee ita bubuluk tae,
mete ma tema ririndik naa, bei babata dalak maso neni Kama Malalaok
Mate'en neu, naa sosoa-ndandaan nae, hatahori dae-bafok bei ta bisa maso
neni Manetualain matan neu, losa faik bee fo hohoro-lalane raak kara bei
neni pakek.
9 Huu basa naar dadi neu netuduk fo Manetualain Dula-dalen paken,
fo nanori ita bei mana masodak hatematak ia. Fai bakahulun ita bei-
ba'in nara reni sira fefeen ma banda tunu-hotuk reu malangga anggama
fo Manetualain koka heni sira sala-singgon nara. Tehuu leo mae ara reni
tunu-hotuk no'un seli oo tunu-hotuk kara raa, ta bisa tao rala dalen nara
dadi lolo-laok, ma ta bisa ramopo sira nemeda salan rai dalen nara boe.
10 Dadi hata fo ara taok naa, tungga kada anggama hohoro-lalanen.
Hambu hohoro-lalanek parenda nae, ara ta bisa ra'a ia, ma ta bisa rinu
naa. Hambu hohoro-lalanek laen nae, ara muste safe aon nara ma bua-
ba'un nara tungga hohoro-lalanek hihiin. Naa te basa hohoro-lalanek kara
raa, tao ralao kada hatahorir dean, tehuu ta tao ralao dalen nara. Leo mae
talo naa oo, tehuu hohoro-lalanek kara raa muste la'ok rakandoo boe, losa
Manetualain nggatin no hohoro-lalane beuk.
11 Tehuu hatematak ia, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa memak
kana numa lele uluk mai naa nai ia ena. Hatahori naa, ndia Karistus.
Ana mai ena fo dadi neu ita malangga anggama demak mate'en, ma Ana
tao dede'a malole fee ita ena.† Ana nakalala'ok uen, sama leo malangga
anggama mata-ao raak, tehuu Ana naue-osa nai mamana huhule-haradoi
huuk ta neni babanggak. Ndia mamana huhule-haradoin naa, ta nai dae-
inak, huu hatahori dae-bafok ta ndia tao mamanak naa.
12 Karistus maso neni Kama Malalaok Mate'en naa neu, fo nasare
Manetualain sama leo malangga anggama demak mate'en mata-ao raak
kara taok, teuk esa la'e esa. Ma neu Ana maso, Ana oo neni daak boe fo
fee Manetualain. Tehuu ta sama. Huu Karistus ta neni banda tunu-hotuk
daan. Ana nenik naa, ndia Ndia daa heli-helin, nahuu Ana mate ena fo
dadi tunu-hotuk soa-neu ita. Tehuu Karistus neni daan dale neu la'e esak
ka, fo nakambo'ik ita numa ita sala-singgon mai, losa doon naa neu.
13 Dadi Karistus daan naa, memak ta neni babanggak lena heni banda
daan. Huu tungga ba'i Musa hohoro-lalanen, hatahori mana tao salak kara,
manggenggeok ma ta randaa maso fo rakaluku-rakatele neu Manetualain.
Muste reni malangga anggama reu fo tao tunu-hotuk, mita fo tunu-hotuk
naa daan tao nambalao falik kasa. Tunu-hotuk no'uk ka roke bibi hiek
daan ma sapi daan. Hambu hohoro-lalanek esa boe nae, mete ma hatahori
koi la'e hatahori mates, ana dadi manggenggeok nai Manetualain matan
ena. Mete ma hatahori naa nau nambalao fali, malangga anggama muste
huru nala afu lenak numa sapi tenak neni hotu basak mai. Basa boe ma
ana neni afu naa, fo sombun neu hatahori manggenggeok naa, mita fo
nambalao fali.✡
14 Dadi mete ma banda daan bisa tao nalao hatahori ao-ina dean fo
manggenggeok, lena-lenak bali no Karistus daan! Huu Karistus daan
naa, nakambo'ik ita numa sala-singgok kara mai ena, ma Ana oo tao
nalao ita dalen dale boe. Ita sala-singgon tao nala ita lenggo fe'e numa

✡ **9:7** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 16:2-34 † **9:11** Susura dede'a Yunani neulaun lenak ara surak rae, “Ana tao dede'a malole soa-neu ita *ena.*” Tehuu hambu ketuk bali surak rae, “Ana *nau* tao dede'a malole soa-neu ita.” ✡ **9:13** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 16:15-16; Susura Rerekek 19:9, 17-19

Manetualain mai. Neu Karistus mamaten talo naa, Manetualain Dula-dale
mana masodak seku neu, tulu-falin fo Ana loo lima aon neu Manetualain,
sama leo banda tunu-hotuk matetuk, ta naena mbi'e-to'ik faa boe na. Dadi
hatematak ia, ita bisa takaluku-takatele no tetebes ena neu Manetualain
mana masodak seku neu.
15 No Karistus daan ta neni babanggak naa, huu naa de Manetualain
paken dadi lelete neu hehelu-bartaa beuk soa-neu basa hatahorir fo
Manetualain noke nala sara ena, fo dadi Ndia hatahorin. Neu Karistus
mate fo tao nasoi-nasoda hatahori, Ana oo tefa-soi ita bei-ba'in nara
numa sala-singgok fo ara taok ndia lele uluk mai boe, neu Manetualain
ndara fangga hehelu-bartaa raak no sara. Huu naa de ara oo bisa rasoda
rakandoo ro Manetualain boe.
16 Au ha'i netuduk, hatahori simbo pusaka, sama leo amak esa, tao susura
pusaka fo mate'en fee pusaka neu ndia anan. Tehuu kanak naa dei fo bisa
to'u nala pusaka naa, mete ma aman maten ena.
17 Mete ma amak naa bei masodak, anan bei ta bisa simbo pusaka, fo
aman helu-bartaa memak kana ena nai susura pusaka naa.
18 Leo naak oo soa-neu Manetualain hehelu-bartaa raan boe fo Ana ndara
fangga no ita bei-ba'in. Mete ma hambu esa mate nakahuluk, dei fo ara
bisa simbo hata fo Manetualain helu-bartaak naa. Huu naa de sira tunu-
hotun pake banda daan fo dadi bukti nae, hambu mana matek ena.
19 Fai maneuk kara, ba'i Musa nakabubua nala ita bei-ba'in nara, de
nafada basa parenda marai hohoro-lalanek fo Manetualain nakondak naa
ena. Basa boe ma ba'i Musa hala sapi ma bibi hiek fo ha'i nala daan, de
babalik kasa no oe. Ana oo pake tali mbilas fo futu ai doo lutuk ndanan
boe. De ana boron neni daak naa dale neu, boe ma bibiru neu Manetualain
Susuran, ma neu basa rau-inggur lala'en.‡
20 Neu ba'i Musa bibiru daak naa, ana oo kokolak boe nae, “Daak ia,
dadi tanda nae, Manetualain ndara fangga hehelu-bartaak no ei. Mete ma
ei tao tungga basa Ndia parendan lala'en, neu ko Ana oo fee basa hata fo
Ana helu-bartaak ena boe.”✡
21 Ba'i Musa oo bibiru daak naa neu Laa Huhule-haradoik, ma basa bua-
ba'ur marai naar fo ara pake rakaluku-rakatele neu Manetualain boe.✡
22 Huu tungga Manetualain hohoro-lalanen, numa basa bua-ba'u
manggenggeok kara mai no'un nara muste tao nelao sara pake daak. Huu
naa de mete ma hatahori dae-bafok nau dadi lolo-laok numa sira sala-
singgon mai, na, muste hambu tunu-hotuk daan.✡
23 Hata fo au tuik la'e-neu ita bei-ba'in nara, ma sira Laa Huhule-
haradoin naa, basa naar kada dadi neu netuduk, mita fo ita bisa talela
Manetualain mamana huhule-haradoi huun ta neni babanggak nai nusa
tetuk do inggu temak. Mete ma malangga anggama mata-ao raak nae maso
neni Laak neu fo hule-haradoi neu Manetualain, ara muste tao ralao basa-
basan dei, pake banda tunu-hotuk daan. Manetualain mamana huhule-
haradoin manai nusa tetuk do inggu temak oo muste malalaok boe. Tehuu
muste pake tunu-hotuk daan ta neni babanggak fo lena heni banda daan.
24 Kama Malalaok Mate'en fo Karistus masok naa, ta kama manai Laa
Huhule-haradoik fo hatahori dae-bafok taok. Huu Laak manai dae-inak
naa, kada dadi neu netuduk numa huun mai. Tehuu Karistus maso memak
nai nusa tetuk do inggu temak dadi lelete fo tulu-fali ita nai Manetualain
matan.

---

‡ **9:19** Susura Malalaok dede'a Yunani nae, ai dook kara iar naden nara, ndia ὕσσωπος *(hussopos)*. Lees dede'a de'ek nai *Kamus Mana nuni Susura Malalaok dede'a* Tii soa-neu dede'a de'ek 'hisop'.
✡ **9:20** Kalua numa Masir mai 24:6-8 ✡ **9:21** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 8:15 ✡ **9:22** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 17:11

25 Fai bakahulun malangga anggama demak mate'en muste maso la'i-
la'ik kana teuk esa la'e esa neni Kama Malalaok Mate'en naa neu, ma neni
banda daan fee Manetualain. Tehuu Karistus ta leo naak. Ana parluu maso
kada la'e esak ka, ma neni Ndia daa heli-helin.
26 Huu mete ma Ana muste maso tungga teuk, sama leo malangga
anggama mata-ao raak naa, sosoa-ndandaan nae, Ana muste mate la'i-la'ik
kana, mulai numa dae-bafok makasososan mai losa hatematak ia, mita fo
Ana koka heni hatahori esa-esak sala-singgon. Tehuu Ana ta tao talo naa.
Huu ndaa no faik Karistus mate, Ana dadi tunu-hotuk la'e kada esak ka fo
si'u-sapu heni basa sala-singgok lala'en fo hatahorir taok.
27 Manggaledok ena, hatahori dae-bafok mate la'e esak ka. Tehuu basa
naa, ana muste neu nasare nai Manetualain matan fo Manetualain parisan.
28 Leo naak oo Karistus boe. Ana mate ma loo lima aon fo dadi neu tunu-
hotuk la'e esak ka. Ma neu ko Ana oo fali mai boe. Tehuu Ana ta koladu
hatahorir sala-singgon bali, nahuu Ana tao natetu ues naa ena. Tehuu hata
fo Ana nae koladuk naa, ndia Ana nau tao nasoi-nasoda basa hatahorir fo
mana ramahena neun.✡

10

Karistus mate la'e kada esak ka, fo hatahorir bisa leo-la'o malole ro Manetualain losa doon naa neu

1 Hohoro-lalanek kara fo Manetualain feen neu ita bei-ba'in nara raa,
bei kuran manggaledok. Huu, naa kada lalaok numa dede'a malole mai,
fo Manetualain nae feen neu ita. De leo mae hatahorir tungga hohoro-
lalanek kara raa, ma reni banda tunu-hotuk taa-taa oo, naa ta bisa tao
nalao tebe-tebe sira sala-singgon nara boe.
2 Mete ma hohoro-lalanek kara raa bisa tao ramopo tebe-tebe sira sala-
singgon, na, ara ta reni banda tunu-hotuk bali, naa te ara bei rameda salak
nai sira dalen nara.
3 Huu naa de tungga teuk bei reni banda tunu-hotuk la'i-la'ik kana fee
nesenedak neu Manetualain fo koka heni sira sala-singgon nara,
4 nahuu ta bisa dadi banda daan naena koasa fo si'u-sapu heni tebe-tebe
hatahorir sala-singgon nara.
5-6 Huu naa de Karistus kokolak talo ia, neu Ana neni dae-bafok ia mai:
“Manetualain!
Manetualain ta namahoko no banda tunu-hotuk ma fefeek laen fo ara
renik.
Ara hala risa bandar no'un seli,
fo dadi neu tunu-hotuk.
Boe ma ara hotu bandar no'un seli,
fo roke ambon.
Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain dalen ta namahoko boe.
Huu naa de Manetualain nadenu Au uni dae-bafok ia mai,
fo dadi hatahori dae-bafok sama leo sira.”
7 Boe ma Karistus oo kokolak boe nae,
“Manetualain! Au nai ia ena!
Au mai fo tao tungga Manetualain hihii-nanaun,
sama leo Manetualain mana to'u dede'an surak memak la'e-neu
Au.”✡
8 Dadi Karistus kokolan makasososan naa, ndia:
“Manetualain ta namahoko no banda tunu-hotuk ma fefeek laen fo ara
renik.
Ara hala risa bandar no'un seli,
fo dadi tunu-hotuk.

✡ **9:28** Yesaya 53:12 ✡ **10:7** Sosoda Kokoa-kikiok kara 40:7-9

Boe ma ara hotu bandar,
fo roke ambon.
Leo mae talo naa oo, tehuu Manetualain dalen ta namahoko boe."
Dadi leo mae ara tao tungga ba'i Musa hohoro-lalanen nara no tetuk ena, tehuu Manetualain dalen ta namahoko.
9 Neu Karistus kokolak nae,
"Au mai fo tao tungga Manetualain hihii-nanaun."
Ndia sosoa-ndandaan nae, Karistus mai fo koka heni dala raak, basa de nggatin no dala beuk.
10 Huu Manetualain hihii-nanaun, de Yesus Karistus dadi neu tunu-hotuk fo mate la'e esak ka soa-neu ita hatahori dae-bafok. No dalak naa, Ana tao nala ita dadi teu hatahori lolo-laok losa doon naa neu.
11 Tungga faik, malangga anggama mata-ao raak kara raa rakalala'ok sira uen, ma hala risa banda tunu-hotuk kara. Naa te tunu-hotuk kara raa, ta hambu rita koasa fo si'u-sapu heni tebe-tebe hatahori sala-singgon.✡
12 Tehuu ita Malangga Anggama Demak Mate'en, ndia Karistus, Ana loo lima aon fo mate dadi neu tunu-hotuk soa-neu ita. Ma Ana dadi neu tunu-hotuk la'e kada esak ka, Ana nasosoi dalak ena fo bisa si'u-sapu heni basa hatahori dae-bafok sala-singgon nara lala'en. Basa naa, dei de Ana nanggatuuk neu Manetualain boboa konan nai mamana hada-horomatak mate'en.
13 Nai naa, Ana nahani losa Manetualain tao nala musun nara holu ei neun.✡
14 Ndia tunu-hotun fo la'e esak ka naa, tao naketu nakandoo sala-singgok koasan soa-neu hatahorir fo Karistus tao nalalao nakandoo sara.
15 Manetualain Dula-dale Malalaon oo nafada dede'ak sama leo naak soa-neu ita boe. Ana kokolak nita nae,
16 "Ei Lamatuam nafada nae talo ia:
Au ndara fangga hehelu-bartaa beuk ua Au hatahoring nggara,
Au tao Au hohoro-lalaneng neu dudu'an nara,
ma Au surak Au parendang nai dalen nara dale."✡
17 Boe ma Ana nafada seluk nae,
"Neu ko Au ta asaneda sira sala-singgon nara bali.
Ma Au lilii heni sira tatao-nono'in nara,
neu ara lena-langga Au hohoro-lalaneng nggara."✡
18 Ndia sosoa-ndandaan nae, mete ma Manetualain koka heni basa hatahorir sala-singgon nara ena, na, hatahorir hae reni tunu-hotuk bali, fo tao rakasufu Manetualain dalen.

Ita hae tamata'u teu tasare Manetualain ena

19 Dadi talo ia toranoo nggara ein! Yesus daan titi henin ena, fo tao nakasufu Manetualain dalen. Huu naa de hatematak ia, ita hae tamata'u bali teu tasare mbalin nai Ndia Mamana Malalaon Mate'en nai nusa tetuk do inggu temak.
20 Masaneda neu Mamana Malalaok Mate'en raak naa! Numa naa, hambu tema ririndi loak mana babata fo hatahorir ta bole maso reu rasare matak ro Manetualain. Tehuu no Karistus mamaten naa, Ana nasosoi dala beuk, fo hatahorir bisa kokolak rasasare aok ro Manetualain.
21 Lena-lenak bali, Yesus oo dadi malangga anggama ta neni babanggak fo naono-lalau ma koladu Manetualain uma isin nara boe.
22 Huu, naa dadi neu ita haak, na, mai fo ita teu kokolak tasasare aok to Manetualain. Tehuu ita muste tamahere tebe-tebe neu Ndia no dale ndoos. Huu Yesus mamaten tao nalao ita dalen, losa ita ta dudu'a hata fo manggarauk kara ena bali. Ma ita oo muste leo-la'o no lolo-laok boe, sama

✡ **10:11** Kalua numa Masir mai 29:38 ✡ **10:13** Sosoda Kokoa-kikiok kara 110:1 ✡ **10:16** Yermia 31:33 ✡ **10:17** Yermia 31:34

leo malangga anggama mata-ao raak kara muste radiu oe, dei fo maso reu raono-lalau Manetualain.✡
23 Mai fo ita oo to'u tahere basa hata fo ita manaku la'e-neu Manetualain
boe. Ma ita oo muste tamahena neu Ndia boe, ma hae dudu'a neu-mai, huu
Ana tao natetu Ndia hehelu-bartaan.
24 Ma mai ita sangga dalak fo fufudi-kokoe ita toranoo kamaheren nara,
mita fo ita basa ngga tatudu susue-lalaik no'un seli ma taue-osa neulauk
mata-matak kara.
25 Huu Au amanene ena, hambu hatahori ketuk ta nau rakabua ro
toranoo kamaheren nara bali. Tehuu boso talo naa! Ei muste makabubua
fo esa natetea esa dalen. Lena-lenak bali, nahuu Lamatuak fai mamain
deka-deka ena. Fee nesenedak neu sara talo naa!
26 Toranoo susue nggara ein! Ita bubuluk no lutu-lelon la'e-neu Yesus
Karistus eno-dala ndoon ena. Tehuu mete ma ita tasadea la'o ela Yesus,
ma leo-la'o tao salak takandoo, na, sosoa-ndandaan nae, ta hambu tunu-
hotuk laen bali fo bisa koka heni ita sala-singgon nara.
27 Ita kada tahani no nemeta'uk, nahuu Manetualain mai fee huku-dokik
neu ita. Huu a'i mana mbilak ta kala matek ta hoho'ak naa, nahani a ena
fo nae nakalulutu basa hatahorir mana laban neu Ndia.✡
28 Fai bakahulun mete ma hambu hatahori esa timba heni ba'i Musa
hohoro-lalanen, ma hambu hatahori dua do telu sakasii talo naa, na,
hatahori mana tao salak naa, muste hambu hukun mates, ma ta hambu
ambon bali.✡
29 Tehuu hatematak ia, mete ma hambu hatahori nakadadaek Mane-
tualain Anan, naa sama leo ana mete nakadadaek Yesus daan, fo Ana
mbo'a henin ena fo tao nalalao hatahori naa. Ma hatahori naa, ta tao
matak Manetualain hehelu-bartaan fo Ana ndara fangga noon pake daak
naa. Hatahori naa oo tao namanasa Manetualain Dula-dalen boe, fo mana
natudu dale susuen neun ena. Doo-doo sudik kana dei! Huu hatahori
matak leo iak ia, neu ko ana lemba-nasaa nala huku-dokik beran lena bali
numa hatahori mana timba heni ba'i Musa hohoro-lalanen nara mai.✡
30 Manetualain kokolak nita nae,
“Au aena haak fo bala hatahorir manggaraun.
Ma neu ko Au tao talo naa.”
Ma neni surak bali nae,
“Manetualain naa, Mana Maketu-maladi Dede'ak.
Neu ko Ana fee hukun neu Ndia hatahorin nara.”✡
31 Masanedak te Manetualain mana masodak seku neu! Neu ko hatahorir
aon mumuru, mete ma Manetualain humu nala sara ena!
32 Ei muste masaneda, neu ei bei fo mulai bubuluk la'e-neu Karistus, basa
dei de ei dudu'am mara dadi manggaledo. Huu faik naa, leo mae ei hambu
doidosok ma susa-sonak no'un seli, tehuu ei makatataka ma mamahere
makandoo neu Karistus.
33 Hambu hatahorir rakadadaek ma rakamamaek ei nai hatahori no'uk
kara matan. Hambu ketuk oo tao ei nonoo kamaherem mara talo naa boe.
34 Ei mameda dale kasian ma matudu dale malolem, neu hatahori neni
teek nai bui dale. Neu hatahorir ramana'o reni ei bua-ba'um, ei simbo
mala no kada nemehokok, nahuu ei bubuluk ena mae, neu ko eir ia simbo
mala hata fo neulaun lenak, fo hatahori ta bisa ramana'o reni sara.
35 Huu naa de ei muste to'u mahere ei nemeheherem. Neu ko
Manetualain bala ei no'un seli.
36 Dadi kada makatataka! Huu mete ma, ei tao tungga makandoo
Manetualain hihii-nanaun ena, neu ko ei simbo basa hata fo Ana helu-
bartaa neu ei ena.

✡ **10:22** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 8:30; 16:4; Yeskiel 36:25 ✡ **10:27** Yesaya 26:11
✡ **10:28** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 17:6; 19:15 ✡ **10:29** Kalua numa Masir mai 24:8 ✡ **10:30**
Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:35, 36

37 Manetualain mana to'u dede'an nara surak ena la'e-neu Hatahori
mana nae maik naa rae,
“Ta dook ka te Hatahori mana nae maik naa, sou mai ena.
Boso monda-ma'a, huu Ana ta nahani nala dook ka.
38 Hatahori fo dale ndoos,
neu ko hambu masoi-masodak,
nahuu ana namahere Au.
Mete ma hambu ketuk rakaheok aon numa Au mai,
Au daleng ta namahoko.”✡
39 Tehuu ita iar, hatahori ta mana nakaheok aon la'o ela Manetualain.
Huu hatahori matak leo naak, neu ko ana lenggo fe'e numa Manetualain
mai. Tehuu ita iar, hatahori fo mana namahere neu Manetualain. De ita
hambu masoi-masodak fo tasoda takandoo to Manetualain.

11

Ita muste tamahere takandoo neu Manetualain, sama leo hatahori lele uluk

1 Mete ma ita tamahere neu Manetualain, sosoa-ndandaan nae, ita
tamahere tebe-tebe takandoo neun. Huu mete ma Ana helu-bartaa nae tao
matak esa, na, ita bubuluk tae, neu ko Ana tao natetu hehelu-bartaak naa.
Leo mae ita bei ta simbo hata esa boe na oo, ita kada tamahere takandoo
boe.
2 Hambu ketuk numa ita bei-ba'in nara mai, memak nemeheheren nara
leo naak. Huu naa de Manetualain oo simbok kasa no malole boe.
3 Dae-inak no lalai fo ita mete-titak hatematak ia, ita tamahere tae,
Manetualain ndia nakadadadik iar lala'en. Tehuu Ana ta nakadadadin
pake bua-ba'u mana dadi memak ena, fo hatahori dae-bafok bisa mete-
ritan. Iar lala'en dadi, nahuu Ana kokolak pake kada Ndia Dede'a-
kokolan.✡

Habel

4 Habel namahere neu Manetualain. Huu naa de ana neni ndia fefeen
neulaun lenak numa ndia ka'an Kaen fefeen mai. Manetualain simbok
no malole Habel ma fefeen naa, nahuu dalen ndoos. Dadi leo mae
ana mate dook ka ena, tehuu ita bei bisa tanori numa ndia mai, nahuu
nemeheheren.✡

Henok

5 Henok oo namahere Manetualain boe. Huu naa de Manetualain so'uk
kana neni nusa tetuk do inggu temak neu, mita fo ana hae mate. Hatahorir
sanggan boe, tehuu ta ratonggo sana, nahuu Manetualain so'uk kana ena.
Manetualain simbok kana no malole, huu Manetualain nae, “Henok ia,
hatahori mana tao namahoko Au daleng.”✡
6 De talo ia, toranoo nggara ein! Manggaledok ena, Manetualain ta
simbok hatahori fo ta mana namahere neu Ndia. Hatahori fo mana nae
neni Manetualain neu, ana muste namahere nae, Manetualain naa memak
masodak. Ma ana oo muste namahere boe nae, Manetualain nau tulu-fali
hatahori fo mana mai sangga Ndia.

Noh

7 Noh oo namahere Manetualain boe. Huu naa de Noh namahere
Manetualain neu Ana nafada memak kana nae, “Noh! Masaneda, ee! Neu
ko Au akalulutu dae-bafok ia pake faa mo'ok fo hatahori dae-bafok bei ta
mete-rita sana.” Leo mae Noh bei ta nita matak leo naak oo, ana nenene

---

✡ **10:38** Habakuk 2:3-4 ✡ **11:3** Tutui Makasososak 1:1; Sosoda Kokoa-kikiok kara 33:6; 9; Yohanis 1:3 ✡ **11:4** Tutui Makasososak 4:3-10 ✡ **11:5** Tutui Makasososak 5:21-24

Manetualain boe, ma tao ofa mo'ok esa fo ndia uma isin nara bisa rasoi-rasoda. Ana namahere talo naa, huu naa de Manetualain henggenee nalan nae, hatahori dale ndoos. Tehuu basa hatahorir fo ta kamaherek kara, Manetualain hukun berak neu sara.✡

Ba'i Abraham la'o ela ndia nggoro-tadun

8 Ba'i Abraham oo namahere Manetualain boe. Manetualain noke nalan, de nae, “Abraham, ee! La'o ela o nggoro-tadum fo muni mamanak esa muu, neu ko Au atudun neu o. Huu neu ko dae naa dadi neu pusaka soa-neu o tititi-nonosim mara.” Ana namanene nala naa, boe ma ana tao tungga Manetualain hihii-nanaun, leo mae ana ta bubuluk nae bee neu.✡
9 Neu ana losa dae naa, boe ma nambaririik laak fo leo taak sama leo hatahori deak nai dae fo Manetualain helu-bartaa nae feen neun. Basa de anan Isak ma umbun Yakob oo leo reu naa boe, huu Manetualain helu-bartaa basa ena nae fee dae naa dadi neu sira pusakan.✡
10 Ana namahena fo neu ko ana leo nai kota ta hoho'ak esa. Huu Manetualain mesa kana ndia nggambar fo nambaririik kota naa.

Mama Sara

11 Ba'i Abraham saon Sara oo namahere Manetualain boe. Leo mae ana bei ta bonggi nita, ma lasi nggonggok ena oo, tehuu Manetualain ndia taon de ana bisa dadi bei-ba'ik numa hatahori nusa mo'ok esa mai boe. Huu ana namahere nae, Manetualain neu ko tao natetu hata fo Ana helu-bartaa basak naa ena.✡
12 Huu naa de leo mae lasi nggonggook ena oo, ana bei bisa bonggi nala tititi-nonosik no'un seli boe, losa ta hambu hatahori esa boe na bisa reke nala sara. Huu sira dedesin nara nok bali nduuk kara rai lalai, ma sarakaek nai tasi tataik.✡

Ba'ir fo mana ramahere ma ramahena neu ko ara hambu dae pusaka esa

13 Ita ba'in nara sira: ba'i Abraham, ba'i Isak, ma ba'i Yakob oo ramahere rakandoo neu Manetualain boe, losa ara mate. Tehuu ara bei ta simbo dae pusaka fo Manetualain helu-bartaak ena. Leo mae talo naa oo, tehuu ara ramahena rakandoo no nemehokok boe, nahuu ara mete-rita dae naa numa dook ka mai ena. Ara manaku ena rae, sira kada hatahori fe'ek mana leo taak nai dae-bafok ia.✡
14 Naa te manggaledok ena, hatahori fo mana kokolak matak leo naak, dalen nara hii ralan seli hambu mamanak fo dadi neu sira dae pusakan.
15 Mete ma dae pusaka fo ita ba'in nara hihiik ka reu naa, ndia ba'i Abraham nggoro-tadun, na, neu ko ara hambu lelak no'uk ka fo fali naa reu.
16 Tehuu dae pusaka fo ara hihiik ka reu naa, ndia dae pusaka ta hoho'ak nai nusa tetuk do inggu temak. Huu naa de Manetualain simbok kasa no malole fo dadi reu Ndia hatahorin. Huu Ana sadia memak kota esa fee sara nai nusa tetuk do inggu temak.

Ba'i Abraham loo lima ndia anan Isak

17-18 Ba'i Abraham oo namahere tebe-tebe Manetualain boe, neu Manetualain fora ndia nemeheheren. Huu naa de ana tungga Manetualain parendan fo loo lima ndia anan Isak dadi tunu-hotuk.✡ Naa te fai bakahulun Manetualain helu-bartaa basa la'e-neu kanak naa ena nae; “Numa o anam Isak ia mai; neu ko o hambu tititi-nonosik no'un seli; losa dadi neu hatahori nusak ta hoho'ak esa.”✡

✡ **11:7** Tutui Makasososak 6:13-22 ✡ **11:8** Tutui Makasososak 12:1-5 ✡ **11:9** Tutui Makasososak 35:27 ✡ **11:11** Tutui Makasososak 18:11-14; 21:2 ✡ **11:12** Tutui Makasososak 15:5; 22:17; 32:12 ✡ **11:13** Tutui Makasososak 23:4; 1 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 29:15; Sosoda Kokoa-kikiok kara 39:13 ✡ **11:17-18** Tutui Makasososak 22:1-14 ✡ **11:17-18** Tutui Makasososak 21:12

19 Tehuu ba'i Abraham du'a ena nae, Manetualain naena koasa fo tao
nasoda falik hatahori mates. Memak naa tetebes, huu faik naa sama leo
ana hambu falik anan mana dadi tunu-hotuk ena.

Ba'i Isak

20 Ba'i Isak oo namahere Manetualain boe. Huu naa de ana noke-hule
mita fo Manetualain fee baba'e-babatik neu ndia anan nara Yakob no
Esau.✡

Ba'i Yakob

21 Ba'i Yakob oo namahere Manetualain boe. Huu naa de neu ana sangga
mate, ana nambariik ruku-ruku to'u tete'e ain, fo nakaluku-nakatele neu
Manetualain. Basa de ana noke-hule Manetualain fee baba'e-babatik neu
ndia umbun numa anan Yusuf mai.✡

Ba'i Yusuf

22 Ba'i Yusuf oo namahere Manetualain boe. Neu ana sangga mate, ana
namahere nae, neu ko Manetualain nuni no falik Ndia hatahorin Isra'el
asa kalua numa dae Masir mai. Huu naa de ana helu sara, fo muste reni
falik ndia dui-roun, mete ma ara la'o ela dae Masir.✡

Ba'i Musa ina-aman

23 Ba'i Musa ina-aman oo ramahere Manetualain boe. Neu inan bonggi
basan, boe ma ara rafunin losa bulak telu, nahuu ara mete-rita naao
nombe-nombe. Ma ara ta ramata'u manek Masir, leo mae ana parenda
hatahorin ena nae, “Makanisa basa kakana tou anak neni bonggik numa
hatahori Ibrani mai!”✡

Ba'i Musa

24 Neu ba'i Musa namo'o mamais ena, ana oo namahere Manetualain
boe. Fai bakahulun, manek Masir ana feton so'u nalan dadi neu ndia anan.
Leo mae talo naa oo, tehuu Musa ta nau hatahorir du'a rae ndia ia, manek
Masir nufanelun boe.✡
25 Ana du'a nae, malole lenak ndia leo-la'o no susa-sonak sama-sama
no Manetualain hatahorin nara, lena heni numa ndia leo-la'o tao dede'a
manggarauk fo neni nemehokok kada ta dook ka.
26 Ana ta hosek neu hatahorir rakadadaek kana, nahuu ana namahena
neu Karistus, Hatahori fo Manetualain helu-bartaa memak kana fo nae
nadenun mai. Ana nakatataka talo naa, nahuu ana bubuluk neu ko
Manetualain bala ndia, no seseba-babaek neulauk lena heni basa hata-heto
marai dae Masir.
27 Ba'i Musa oo namahere Manetualain boe, neu ana noke nakambo'ik
numa manek Masir mai, fo nuni no ita bei-ba'in nara kalua numa dae naa
mai. Leo mae manek namanasa nalan seli oo, tehuu ba'i Musa ta namata'u
sana boe. Ba'i Musa namahere nakandoo neu Manetualain fo ta neni nitak,
nok bali ana mete-nitan ena.✡
28 Ba'i Musa oo namahere Manetualain boe, neu faik fo ara sadia rala
rae kalua numa dae Masir mai ena. Huu ana tao tungga Manetualain
parendan, de nadenu ita bei-ba'in nara tao Paska makasososan, ma hala
bibi lombo dadi neu banda tunu-hotuk. Boe ma ara ha'i rala bibi lombo
naa daan fo tao tanda neu sira uman nara. Le'odaen naa, Manetualain
atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, nakanisa basa ana uluk lala'en
marai dae Masir. Tehuu ana ta maso neu hala ana uluk nai ita bei-ba'in
uman nara, nahuu ana nita daak manai sira uma lelesun.✡

✡ **11:20** Tutui Makasososak 27:27-29, 39-40 ✡ **11:21** Tutui Makasososak 47:31—48:20 ✡ **11:22** Tutui Makasososak 50:24-25; Kalua numa Masir mai 13:19 ✡ **11:23** Kalua numa Masir mai 2:2; 1:22 ✡ **11:24** Kalua numa Masir mai 2:10-12 ✡ **11:27** Kalua numa Masir mai 2:15 ✡ **11:28** Kalua numa Masir mai 12:21-30

Ita bei-ba'in nara

29 Neu ita bei-ba'in nara kalua numa dae Masir mai, ara oo ramahere
Manetualain boe. Huu sira nemeheheren nara raa, Manetualain tada ba'e
oe numa Tasi Mbilas, de ara ladi tasi naa no masodak resi dae madak.
Tehuu soldadu Masir mana husi sara, rasamele mate, neu ara soba ladi
tungga dalak naa.✡

Mama Rahab

30 Neu ita bei-ba'in nara maso reni dae Kana'an reu ena, ara oo ramahere
Manetualain boe. Huu ara tungga Manetualain parendan, de la'ok ndule
kota Yeriko tembon losa faik hitu. Boe ma tembok naa ndefa henin tutik
ka.✡
31 Numa naa oo hambu Rahab fo fai bakahulun, dadi ina petak numa
kota naa boe. Ana simbok no malole hatahori Isra'el mana mama'un
nara ma nafuni sara numa ndia uman, nahuu ana namahere Manetualain.
Boe ma Manetualain nakalulutu basa hatahori Yerikor, nahuu ara ta nau
nenene neun. Tehuu Manetualain tao nasoi-nasoda Rahab, nahuu ndia
nemeheheren.✡

Hatahori laen no'uk ka oo ramahere Manetualain boe

32 Au bei bisa kokolak naruk ka bali, la'e-neu hatahori laen nara fo mana
ramahere Manetualain. Tehuu au fain taa, fo tui no lutu-lelon la'e-neu
Gideon, Barak, Simson, Yefta, Dauk, Samuel, ma Manetualain mana to'u
dede'an laen nara.✡
33 Basa sara ramahere Manetualain. Huu naa de ketuk rasenggi mane-
manek kara. Ketuk to'u parenda no dale ndoos, fo rasala'e hatahori sala
taak, ma fee hukun neu hatahori kasalak. Ketuk simbok rala hata fo
Manetualain helu-bartaak ena. Ma ketuk rasenggi singa.✡
34 Hambu ketuk fo rakamate a'i mana mbila mo'ok. Hambu ketuk fo
Manetualain tao nasoi-nasoda sara numa hatahori mana rae rakanisa sara
renik tafa. Hambu ketuk fo mana sota na'uk kara, tehuu Manetualain tao
barakai sara. Hambu ketuk fo Manetualain tao sara dadi reu mana matati
musu ta hoho'ak, losa ara timba rakadedeak musu soldadun nara ruma
mamanak laen nara mai.✡
35 Hambu inak kara oo simbo falik sira nufanelun fo Manetualain tao
nasoda falik kasa ruma mamates mai.
Tehuu ketuk hambu tuni-ndenik, nahuu ramahere Manetualain. Ara hii
mate, mita fo boso rasadea Manetualain. Dadi ta ketu sira netututin ro
Manetualain. Huu ara ramahena rae, neu ko Manetualain so'uk kasa fo
hambu masodak neulaun lenak bali nai nusa tetuk do inggu temak.✡
36 Ketuk hambu nekemuuk ma poko-fembak. Ketuk bali, ein nara neni
langgek kara rai bui dale.✡
37 Ketuk mate, nahuu ara pesi sara pake batur. Ketuk mate, nahuu
hatahorir horo ba'e ao-inan nara pake hohorok. Ketuk mate, huu rakanisa
sara pake tafa. Ketuk, hata taak kara de pake kada bua-lo'a numa banda
rouk mai, nahuu hatahorir tuni-ndeni ma rakasususak kasa, losa husi heni
sara,✡
38 de ralai reu leo nai mamana nees, nai letek kara, nai luak kara, ma
nai bolok kara marai dae dale. Hatahorir rakaloloek hatahorir ia, ma husi
heni sara de reu leo nai mamana ta neulauk. Naa te sira nemeheheren
nara ta hoho'ak, losa hatahorir marai dae-bafok ia, ta randaa ro sara.

✡ **11:29** Kalua numa Masir mai 14:21-31 ✡ **11:30** Yosua 6:12-21 ✡ **11:31** Yosua 6:22-25; 2:1-21
✡ **11:32** Mana Maketu-maladi Dede'ak kara 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1 Semuel
16:1—1 Mane-manek kara 2:11; 1 Semuel 1:1—25:1 ✡ **11:33** Daniel 6:1-27 ✡ **11:34** Daniel 3:1-30
✡ **11:35** 1 Mane-manek kara 17:17-24; 2 Mane-manek kara 4:25-37 ✡ **11:36** 1 Mane-manek kara
22:26-27; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 18:25-26; Yermia 20:2; 37:15; 38:6 ✡ **11:37** 2 Isra'el
no Yahuda Tutui Bakahulun 24:21

39 Manetualain koa basa sara, nahuu ara ramahere neu Ndia. Tehuu losa
mate oo, ara bei ta simbo hata fo Manetualain helu-bartaa elak ena boe.
40 Ana nau tao tungga Ndia hehelu-bartaan, pake dalak neulaun lenak,
ndia nesik Karistus fo ita basa ngga hatematak ia mana talela Karistus ena
ma sira mana matek kara lele uluk ena leo-la'o takandoo to Ndia.

12

1 Dadi ita bei mana leo-la'o hatematak ia, talo bee? Ita sama leo hatahori
fo mana tungga nekesese'uk nalaik. Ita bei-ba'in lele uluk kara fo mana
ramahere Manetualain, ara sama leo mana manilur fo rambariik eko-feo,
fo fee nembembena aok soa-neu ita. Tehuu mete ma ita bei neka-lili to
sala-singgok kara, naa tao nala ita nelain beran seli. Huu naa de ita muste
nggari heni basa sala-singgok kara lala'en, mita fo ita bisa talaik tao tetebe.
Huu Manetualain mesa kana ndia here nala ita fo tungga nekesese'uk ia,
de ita muste takatataka fo talaik takandoo losa too mate'en.
2 Ma ita talaik, boso mete kii-konak, tehuu muste mete neu kada Yesus.
Huu Ana nasosoi dalak fo ita bisa tamahere neu Manetualain. Ma neu
ko Ana tulu-fali fo ita tamahere takandoo losa babasan. Masaneda, do
taa? Neu Yesus doidoso numa ai ngganggek lain, hatahorir rakamamae-
rakatitiik kana, tehuu Ana nakatataka nakandoo. Ana bubuluk mete ma
doidoson basan ena, neu ko Ndia dalen namahoko. Naa, tebe. Huu
Ana mate basa, boe ma Manetualain so'uk kana fo nanggatuuk neu
Manetualain boboa konan, de Dua sara parenda sama-sama.
3 Leo mae hatahorir tao manggarauk mbalin, tehuu Ana nakatataka
nakandoo. De ei boso lilii-ndondou neu Yesus doidoson ia, mita fo ei oo
bisa makatataka makandoo, ma ta bengge-manggu boe.

Manetualain nae ka'i-ore fo nanori ita, sama leo amak esa nanori anan

4 Ei laban dede'a manggarauk kara ena, tehuu bei ta laban mahere losa
titi heni ei daam mbo'a henin. Tebe, hetu?
5 Fama te ei lilii-ndondou Manetualain Dede'a-kokolan fo nafada neu ei
ena, sama leo amak esa kokolak no anan nae,
“Anang, nggee!
Mete ma ita Lamatuan fee hukun fo nanori o, mita fo o leo-la'o tungga
eno-dala ndoos,
na, o boso du'a mae nenorik naa nenenin taa!
Mete ma Ana ka'i-ore fo nanori o,
na, dalem boso sona.
6 Huu ita Lamatuan ka'i-ore fo nanori hatahori bee ndia Ana sue-lain.
Memak, basa hatahorir fo Ana simbok kasa dadi neu Ndia anan nara,
neu ko Ana ka'i-ore fo nanori sara.”✡
7 De mete ma Manetualain ka'i-ore fo nanori ei, fo leo-la'o tungga eno-
dala ndoos, na, kada makatataka. Ana tao talo naa, nahuu ei dadi miu
Ndia anan ena. Huu amak esa-esak muste ka'i-ore fo nanori anan, losa
kanak naa bubuluk leo-la'o tungga eno-dala ndoos.
8 Huu mete ma Manetualain ta ka'i-ore fo nanori ei, sama leo Ndia anan
laen nara, sosoa-ndandaan nae, eir ia, ta Ndia anan.
9 Ita tasi'e fee hada-horomatak neu ita ama bonggin nai dae-bafok ia,
nahuu ana ka'i-ore fo nanori ita, neu faik ita bei kadi'i anan. Naa, tebe
naa ena. Lena-lenak bali, ita muste nenene Manetualain, nahuu Ndia ia,
ita Aman manai nusa tetuk do inggu temak. Ana nau ka'i-ore fo nanori
ita, de leo-la'o tungga Ndia eno-dala ndoon.
10 Ita ama bonggin ka'i-ore fo nanori ita, fain runggak ka, tungga kada
hata fo ana du'a nae neulauk. Tehuu Manetualain bubuluk dai lena, hata

✡ **12:6** Ayub 5:17; Dede'a Lasik 3:11-12

fo ita parluu tanorik. Huu naa de Ana ka'i-ore fo nanori ita leo-la'o no
lolo-laok sama leo Ndia.
11 Memak ita tameda sona, neu faik fo ita hambu ka'i-orek. Tehuu doo-
doo boe ma ita dalen lino-lendek, nahuu ita bubuluk tala, leo-la'o tungga
Manetualain hihii-nanaun ena.
12-13 Toranoo nggara ein! Matetea ei limam mana bengge-mangguk ena,
ma tao madaku ei eim mana berak kara ena. Boso malaik peko-paki,
tehuu malaik ndoo fido-fidok, fo sira mana sota-na'uk kara oo hambu
nembembena aok fo ara bisa ralaik rakandoo boe. Ei muste matetea ei
dalem mara fo makatataka makandoo ma mamahere neu Karistus.*

Boso timba heni Manetualain dale susuen neu ei

14 Toranoo kamaherek neu Karistus! Ei muste maote tebe-tebe fo leo-la'o
no mole-damek esa no esa. Ma maote tebe-tebe fo leo-la'o no lolo-laok. Huu
hatahori ta lolo-laok, ta bisa mete-nita Manetualain.
15 Esa fofo'a esa mita fo ta hambu ketuk numa ei mai nakadedeak, losa
ta nameda Manetualain dale susuen. Manea matalolole fo boso fee dale
hedis sou nai ei taladam. Huu, naa nok bali raso malik, tao nala hatahori
no'uk ka tuda reni salak reu.✡
16 Besa-besa ma manea fo boso hambu ketuk hohongge-lelena, ma boso
leo-la'o ta tao matak neu Manetualain, sama leo Esau. Esau naa, ba'i Isak
ana ulun. Faik esa, Esau fali no po'o ndoes. Ana noke nana'ak pinggak esa
numa fadin Yakob mai, ma bae nenik ndia haak ana uluk.✡
17 Tehuu ta dook ka boe ma ita bubuluk Esau fale dalen. Huu neu papa
Isak nae noke-hule Manetualain fee baba'e-babatik ana uluk soa-neun, Isak
ta bisa noke ena, nahuu Esau fee heni ndia haak naa no hie-hie ena. Huu
naa de leo mae ana bu'i nakarereu oo, ana ta bisa hambu falik hata fo fai
bakahulun ana nggari henik naa boe.✡
18 Talo ia, toranoo nggara ein! Ita bisa teni Manetualain matan teu ena,
tungga dala beuk fo Ana nasosoi nalan fee ita ena. Tehuu lele uluk ita
bei-ba'in nara bei ta bisa talo naa. Neu faik fo Manetualain ndara fangga
hehelu-bartaak no sara, ara deka ro letek esa, nade Sinai. Numa letek naa
lain, hambu a'i mana mbilak. Hambu kutus boe. Ma letek naa oo makiu-
makahatuk tatana nalan boe, losa tao rala sara ramata'u ralan seli.
19 Ara oo ramanene to'ik nalii boe, basa de Manetualain haran ta
neni babanggak, kalua numa letek naa mai. Ara ramanene Manetualain
kokolan, boe ma ara tamba ramata'u, losa roke ba'i Musa rae, “Awii! Ai ta
bisa makatataka mamanene harak ia bali!”✡
20 Ara ta bisa rakatataka, nahuu Manetualain perendan naa, beran seli.
Huu Ana nafada nae, “Ta bole hambu esa heta ein neu letek ia! Leo mae
hatahori do, banda! Te see heta ein neu letek ia, muste hambu pepesik
nenik batu losa maten.”✡
21 Hata fo ara mete-ritak numa letek naa, memak tao nala aok kara
mumuru. Losa ba'i Musa oo dere bebe-bebe boe.✡
22 Tehuu hatematak ia, dalak neni Manetualain neu, neni soik ena, ma
ita bisa kokolak tasasare aok toon. Hatematak ia, ita mai nai letek esa,
nade Sion. Ma nai naa hambu kota Yerusalem. Kota Yerusalem ia, ta
nai dae-bafok, tehuu kota Yerusalem beuk nai nusa tetuk do inggu temak,
ndia Manetualain mamana leleon. Nai naa, hambu Manetualain atan nara
no'un seli, losa rifu-rifuk, mana tao feta rame-rame.

---

* **12:12-13** Yesaya 35:3; Dede'a Lasik 4:26 ✡ **12:15** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 29:18 ✡ **12:16** Tutui Makasososak 25:29-34 ✡ **12:17** Tutui Makasososak 27:30-40 ✡ **12:19** Kalua numa Masir mai 19:16-22; 20:18-21; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:11-12; 5:22-27 ✡ **12:20** Kalua numa Masir mai 19:12-13 ✡ **12:21** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 9:19

23 Kota naa oo dadi neu mamana nekebubuak soa-neu basa hatahorir
mana ramahere Karistus boe. Manetualain tao nala susurak fo surak esa-
esak naden nai nusa tetuk do inggu temak. Manetualain oo nai naa boe, fo
neu ko Ana parisa ma timba-tai basa hatahorir leleo-lala'on. Ma nai naa
oo hambu basa hatahorir fo lele uluk Manetualain simbok kasa no malole
rakabua boe, nahuu ramahere neu Ndia. Nai naa, basa sara dadi lolo-laok.
24 Ma Yesus oo nai naa boe, fo mana dadi lelete soa-neu Manetualain
no hatahori dae-bafok. Yesus mate titi heni daan, mita fo Manetualain
bisa ndara fangga hehelu-bartaa beuk no ita. Huu naa de Yesus daan naa,
tao nakasufu Manetualain dalen. Tehuu ia laen numa Habel daan mai,
nai Tutui Makasososak naa. Huu neu Kaen nakanisa Habel, Habel daan
mana titik naa, tao natobi Manetualain dalen, losa Ana fee huku-dokik neu
Kaen.✡
25 Pasa ndi'i doom mara no malole, nenene hata fo Manetualain nae
kokolak no ei. Boso tao sama leo ita bei-ba'in nara, fo timba heni ba'i
Musa kokolan, neu lelek ana dadi neu Manetualain mana to'u dede'an, nai
dae-bafok ia. De Manetualain fee hukun neu sara. Hata-bali neu ita! Mete
ma ita ta nau nenene Ndia kokolan numa nusa tetuk do inggu temak mai,
neu ko Ana fee hukun beran lenak neu ita!†
26 Neu ita bei-ba'in nara rambariik numa letek Sinai, Manetualain haran
ta neni babanggak naa, tao nala dae nanggenggo. Hatematak ia Ana helu-
bartaa nae,
“Neu ko Au tao dae nanggenggo la'e esa bali,
tehuu ta kada dae mesa kana nanggenggo,
huu lalai oo nanggenggo tungga boe.”✡
27 Neu Manetualain kokolak nae, Ana nae tao basa-basan nanggenggo
“la'e esa bali”, sosoa-ndandaan nae, Manetualain nae fafae-nggonggongga
basa hata fo Ana nakadadadik nala sara marai lalai no dae-inak, losa bee
ta bisa rakatataka, na, mopo heni sara. Tehuu basa hata fo bisa nakatataka
nala, neu ko mahanik seku neu.
28 Manetualain to'u parenda-koasa nai nusa tetuk do inggu temak. Naa,
ta bisa nakalulutu. Kada lino-lendek! Huu Ana nau simbok ei maso dadi
miu Ndia hatahorin nai naa, de mai fo ita toke makasi neun, takaluku-
takatele neun, ma takadedemak kana, huu Ndia ta neni babanggak!
29 Tehuu ita oo muste besa-besa boe, nahuu Manetualain nasa-odedein,
sama leo a'i mana hotu basa hata lala'en losa basan.‡

13

Ita muste leo-la'o malole esa no esa

1 Toranoo susue nggara ein! Hambu dede'ak hida fo au ae fee nesenedak
neu ei.
Boso lilii-ndondou masue-lai makandoo neu ei toranoo kamaherem
mara.
2 Boso lilii-ndondou buka dalem mara fo simbok hatahori bee fo ei ta
malelan nai ei umam. Huu hambu toranook ketuk simbo rita hatahori leo
naak, naa te hatahorir raa, Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do
inggu temak mai.✡
3 Boso lilii-ndondou tao matak neu hatahorir marai bui, te humu rala
sara, nahuu ara ramahere neu Karistus. Huu naa de ei muste tulu-fali
sara, nok bali ei ndia neni humuk.
Ma boso lilii-ndondou tulu-fali hatahori neni tuni-ndenik. Faduli sara no
malole, nok bali ei ndia hambu doidosok.

✡ **12:24** Tutui Makasososak 4:10 † **12:25** Kalua numa Masir mai 20:22 ✡ **12:26** Hagai 2:6
‡ **12:29** Tui Seluk Dala Sodak 4:24 ✡ **13:2** Tutui Makasososak 18:1-8; 19:1-3

4 Sasaok naa, lolo-laok. Tehuu boso losak sasaok lolo-laok naa, dadi
manggenggeok. Huu neu ko Manetualain fee hukun neu basa hatahorir
mana hohongge ro hatahori fo ta sira sao toun do sira sao inan.
5 Boso dale hedi doik. Tehuu ei muste leo-la'o no mameda dai ena, no
hata fo ei enam. Huu Manetualain kokolak ena nae,
“Au ta lilii ei.
Au ta la'o ela ei.”✡
6 De matetea ei dalem, sama leo hatahorir surak rita rae,
“Au Lamatuang nau tulu-fali au,
huu naa de au ta amata'u.
Ta hambu hatahori esa boe na,
fo bisa tao babati neu au.”✡

Boso fali miu tungga hohoro-lalane anggama raak kara, tehuu mamahere makandoo neu Karistus

7 Boso lilii-ndondou ei malanggam mara, mana fee nenorik rita la'e-
neu Manetualain Dede'a-kokolan neu ei. Dudu'a matalolole sira eno-dala
masodan, ma suri-memete sira nemeheheren. Te hata fo ramaherek naa,
ndia:
8 Yesus Karistus naa, ta nasafali nita.
Numa makasososan mai, losa hatematak ia, ma losa doon naa neu.
Ndia sama a mesan.
9 Huu naa de ei boso tungga do'o-do'o mia nenorik mana salak lele'a-
nonoren. Manetualain natetea ei dalem, nahuu Ana natudu dale susuen
neu ei ena. Ta huu ei tungga hohoro-lalanek la'e-neu nana'a-nininuk. Huu
hohoro-lalanek leo naak kara, ta raena sosoak.
10 Lele uluk numa Manetualain Laa Huhule-haradoin bebelan, hambu
mei tunu-hotuk esa, soa-neu banda tunu-hotuk kara. Malangga anggama
mana malalau nai naa, naena haak fo na'a mbaa sisan nara numa mei
naa mai. Tehuu hatematak ia ita taena mei laen.* Ma malangga anggama
mata-ao raak, ta naena haak fo na'a nai naa.
11 Fai bakahulun tungga teuk, malangga anggama demak mate'en, neni
banda tunu-hotuk daan fo neu taon nai Manetualain Kama Malalaon
Mate'en. No dalak naa, Manetualain lilii heni sira sala-singgon nara. Basa
de ara reni banda naa, fo reu hotun nai nggorok dea.✡
12 Leo naak oo no Yesus boe. Ana oo dadi tunu-hotuk boe, fo Manetualain
koka heni hatahori dae-bafok sala-singgon nara. Ma neu Ana doidoso naa,
ara oo le'a roon, de reu rakanisan numa kota Yerusalem dean boe.
13 Huu naa de mai ita teni Yesus teu, fo tamahere takandoo neun. Leo
mae hatahorir rakadadaek ita oo, tehuu ita simbo a mesan, sama leo Ndia
boe.
14 Huu ita kada leo taak nai dae-bafok ia. Tehuu ita tamahena fo leo nai
kota beuk esa, nai nusa tetuk do inggu temak losa doon naa neu.
15 Huu Yesus dadi neu tunu-hotuk soa-neu ita ena, de ita hae teni
banda tunu-hotuk soa-neun bali. Tehuu hambu fefeek laen fo ita muste
tenin takandoo soa-neu Manetualain, ndia fefeek kokoa-kikiok mana
nakadedemak Ndia naden.
16 Ma boso lilii-ndondou tao hata neulauk soa-neu hatahori laen. Mete
ma ara to'a hata, na, tulu-fali neu sara. Huu basa naar oo dadi sama leo
fefeek mana tao namahoko Manetualain dalen boe.

✡ **13:5** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 31:6; 8; Yosua 1:5 ✡ **13:6** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:6

* **13:10** Hambu hatahorir rae, ia la'e-neu mei parjamuan, naa te taa. Mei ia, natudu Lamatuak Yesus tunu-hotu mamaten numa ai ngganggek lain. Ita bala tunu-hotuk naa, no ita teni fefeek kokoa-kikiok takandoo soa-neu Manetualain. Mete neu lalanek ka-15 nai dae. ✡ **13:11** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 16:27

17 Ei muste mamanene neu basa hatahorir mana koladu ei. Huu ara
ranea ei samanem hatu-leledon. Neu ko ara muste raselu-rataa sira ue-
osan nara rai Manetualain matan. Dadi nenene matalolole neu sara, mita
fo ara bisa rataa no dale nemehokok. Boso losak ei la'o ela Yesus Karistus
eno-dala masodan, boe ma ara rataa no dale makalulutuk. No dalak naa,
ei ta maua ena.

Mana surak susurak ia, noke makasi ma hule-haradoi soa-neu hatahori Ibrani

18 Tulun hule-haradoi makandoo soa-neu ai. Huu memak ai dalen nara
ndoos, ma ai nau tao hata neulauk makandoo.
19 Lena-lenak bali, tulun hule-haradoi fo au bisa fali uni ei neti no lai-laik.
20-21 Manetualain naa, ndia nalende ita dalen. Au oke-hule Ana tulu-fali
ei, mita fo bisa tao tungga basa Ndia hihii-nanaun lala'en. Au oo oke-
hule fo Ana tulu-fali ita basa ngga boe, fo dadi teu hatahori mana tao
namahoko Ndia dalen. Huu Manetualain pake Yesus Karistus daan mana
titik fo ndara fangga hehelu-bartaa beuk no ita. Hehelu-bartaak naa, la'ok
nakandoo seku neu. Boe ma Manetualain tao nasoda falik ita Lamatuan
Yesus Karistus naa. Hatematak ia, Yesus nakaboi ita, nok bali mana lolo ta
neni babanggak. Huu naa de ita takadedemak naden, ma koa-kio takandoo
neun! Tebe, naa.

Soda-molek

22 Toranoo susue nggara ein! Au oke fo ei simbok no malole, au nenori-
nefadang ia no dale loak. Huu basa hata fo au surak nai susurak ia, kada
keke'uk ka.
23 Hambu harak, fo au nau ei basa ngga bubuluk. Ndia: ita toranoon
Timotius kalua numa bui mai ena. Mete ma ana mai no lai-laik neni au
mai, dei fo ai dua ngga meni ei neti.
24 Au haitua hara masodang neu ei malanggam mara, ma hara masodang
soa-neu ei basa ngga mana mamahere Yesus Karistus. Toranook kara
maruma profensi Italia oo haitua hara masodak boe.
25 Au oke-hule fo Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei basa ngga.
Talo kada naa!

Susurak numa malangga saranik nai huun mai, nade Yakobis

Soda-molek

1 Hara masodak numa au mai, Yakobis. Au ia, Manetualain no Lamatuak
Yesus Karistus hatahori neondan.
Au surak susurak ia fee ei hatahori Yahudi mana tungga Lamatuak Yesus
ena, fo mana sembo nusak nai bee a mesan.* ✡

Mete ma hambu susa-sonak, na, makatataka ma mamahere neu kada Lamatuak

2 Toranoo nggara ein! Au nau afada talo ia: mete ma ei hambu mala
susa-sonak mata-matak, na, dalem mara boso monda-ma'a. Kada simbok
no dale nemehokok, te neu ko buna-boan malole.
3 Ita bubuluk tae, mete ma ei makatataka nai susa-sonak talo naa, losa
makambo'ik numa soba-douk mai ena, ma ei bei mamahere makandoo
neu Lamatuak, na, naa tao nala ei tamba lino-lendek neu faik fo hambu
soba-douk laen.
4 Ei hae masadea ela susa-sonak. Tehuu elan fo ei bisa manori
makatataka susa-sonak losa dadi matetu-mandaik. No dalak naa, ei
nemeheherem dadi tetu-temak, losa ta to'a kuran hata esa boe na.

Mete ma ita toke hata esa numa Lamatuak mai, na, boso toke no dale mapanggek

5 Mete ma hambu ketuk numa ei mai, mameda mae ta hambu dala
sasaik numa susa-sonak mai, na, ei bisa matane neu Manetualain fo mana
bubuluk basa-basan. Ana ndia bisa natudu dala sasaik soa-neu ei. Ana
soi dalak no nemehokok, ma Ana ta namanasa ei neu faik fo ei moke-hule
neun.
6 Tehuu neu faik fo ei moke-hule neun, boso moke no dale mapanggek.
Ei muste mamahere tebe-tebe mae, Ana bisa fee hata fo ei mokek. Mete
ma hatahori mana noke no dale mapanggek, ana sama leo rii fo anin fuu
nakamiminak kana konda-hene ta no bolo-dalan.
7-8 Hatahori bee fo dalen babati talo naa, ana ta natahuu no basa dede'ak
kara. Boso mamahena mae, ana hambu hata-hata numa Manetualain mai.

Hatahori hata taak no hatahori kamasu'ik

9 Hatahori hata taak kara fo mana ramahere neu Lamatuak Yesus ena,
ara muste tao dalen nara mbena sau-sau, nahuu Manetualain so'u nala
sara dadi neu Ndia nufanelun.
10-11 Ma hatahori kamasu'ik kara fo mana ramahere neu Lamatuak Yesus
ena, ara oo muste tao dalen nara mbena sau-sau boe, nahuu Lamatuak
nanori sara fo boso koa ao. Hatematak ia ara bubuluk rae, sira hata-heton
nara neu ko sambu do lalo heni sara sama leo bungga fuir rabuna lolen
seli, tehuu ta dook ka boe ma ledo haan, de male-kale heni sara. Leo naak
oo no hatahori kamasu'ik kara boe. Leo mae ara rasambute ro ue-osan,
tehuu sira oo sambu do lalo heni sara boe.✡

Basa dede'a malole numa Manetualain mai; tehuu dede'a manggarauk ta numa Ndia mai

---

* **1:1** Dede'a Yunani surak nae, “fee leo ka-12 kara fo mana leo-la'o ratanggenggela”. No dalak naa, Yakobis haitua susuran fee hatahori Yahudir mana dadi saranik ena. Tehuu ndia nenori-nefadan ia oo la'e-ndaa basa hatahori Karisten lala'en boe. ✡ **1:1** Mateos 13:55; Markus 6:3; Nedenuk kara Tutuin 15:13; Galatia 1:19 ✡ **1:10-11** Yesaya 40:6-7

12 Lamatuak fee baba'e-babatik neu hatahori fo mana nakatataka soba-
douk losa nala loan. Boe ma ana simbo nala baba'e masoi-masodan fo
Manetualain helu-bartaa fee neu hatahori fo mana sue-lai neun ena. Ana
simbo seseba-babaen, sama leo hatahori mana joara simbo beker.†
13 Masaneda matalolole! Mete ma ketuk numa ei mai hambu soba-douk
ma dalen hii nalan seli nau tao salak, na, boso makasasa'ek salak mae,
“Naa, Manetualain ndia soba au!” Boso leo naak, huu Manetualain ta tao
salak. Ma Ana oo ta soba-dou nita hatahori fo tao salak boe.
14 Huu salak memak kalua numa hatahori dale heli-helin mai. Maka-
sososan, ndia dalen hii tao manggarauk, basa de ana du'a neu-mai fo tao
nanae manggenggeok.
15 Boe ma ana tao tungga ndia nanae manggenggeon naa. Mate'en
te Manetualain naketu-naladi hukun mates neu hatahori fo mana tao
manggarauk.
16 Toranoo susue nggara ein! Boso hambu kedi-irak la'e-neu basa iar.
17 Dede'a manggarauk kara ta kalua numa Manetualain mai. Tehuu Ana
ndia fee basa baba'e-babatik malole ma basa hata fo lolo-laok. Ana ndia
nakadadadik ledo, bulan ma nduuk kara. Basa sara lali-lali mamanak rai
lalai, ma tao sa'o-mafon nara rasafali rakandoo. Kada Manetualain mesa
kana ndia ta nalela nasafali.
18 Manetualain nanaen soa-neu ita, talo ia: Ana fee Ndia Dede'a-kokolan
fo ndoos neu ita. Ana oo pake Ndia Dede'a-kokolan naa, fo tao masoi-
masodak neu ita boe. Numa basa hata fo Ana adu nalak nai dae-bafok ia,
Ana tengga nala ita ena, dadi teu Ndia mbule ulun.

Nenene, ma tao tungga Lamatuak Dede'a-kokolan

19 Toranoo susue nggara ein! Masanedak, ee! Lolen talo ia: Boso kokolak
sadi ndaa. Malole lenak, pasa ndi'i doom mara fo nenene matalolole
hatahori laen dede'a-kokolan dei! Ma boso mamanasa lai-laik.
20 Mete ma namanasa, na, hatahori ta bisa tao hata fo neulauk, tungga
Manetualain hihii-nanaun.
21 Dadi ei muste hotu-dedede heni basa ei sala-singgom mara lala'en,
sama leo hatahori tofa nalalalao osin, boe ma hotu heni dafun nara. Ma
ei oo muste simbok no makaloloe aok Manetualain Dede'a-kokolan boe.
Dede'a-kokolak kara raa sama leo bini-nggees neni sele-tandek nai ei dalem
dale. Mete ma ei tao talo naa, na, neu ko Manetualain nakambo'ik ei numa
sala-singgom mara mai, ma Ana simbok nala ei fo masoda makandoo mian.
22 Mete ma ei bubuluk Manetualain Dede'a-kokolan ena, na, ei muste tao
tunggan. Boso kada mamanene a! Mete ma ei kada mamanene a, tehuu
ta tao tunggan, na, ei pepeko-leleko masafali ei ao heli-helim.
23-24 Mete ma hatahori namanene nala Dede'a-kokolak naa ena, tehuu ta
tao tunggan, naa nok bali hatahori mana loti matan nai titiro. Bei fo ana
la'o nasadea ela titiro naa, boe ma ana lilii heni memak ndia heheon.
25 Tehuu ei boso hahae parisa matalolole Manetualain Dede'a-kokolan
mana matetu-mandaik, fo bisa nakambo'ik hatahori numa sala-singgon
nara mai. Manetualain neu ko ba'e fee baba'e-babatik nai basa hata fo ei
taok, sadi ei nenene ma tao tungga Dede'a-kokolak naa. Boso losak Dede'a-
kokolak naa maso ndi'i doo kiik, ma kalua nesik ndi'i doo konak!
26 Mete ma hatahori tao aon leo hatahori mana matu-matuk, tehuu ana
ta nanea nala bafa-maan, hatahori naa kedi-ira nasafali ao heli-helin. Ndia
anggaman hie-hie a mesan.
27 Anggama fo malalaok naa, ndia hatahori nakaluku-nakatele neu Amak
Manetualain tungga ndoon no dale lolo-laok, losa ta hambu manggenggeon

† **1:12** Dede'a Yunani surak nae, “ana simbo στέφανος (*stefanos*) masodak” *Stefanos* naa, solangga esa fo ara feen neu hatahori mana hambu joara kaesan.

faa boe na. Naa ndia tao namahoko Amak Manetualain dalen. Anggama fo ndoos talo naa, tao hatahori hii doi-sou ina falur ma ana maak kara. Hatahori fo anggaman talo naa, ta mbo'i hatahori manai dae-bafok ia, le'a-nore nala sara no dede'a manggarauk.

2

Boso memete matak mae, hatahori mo'o-inahuuk do kadi'i anak

1 Toranoo nggara ein! Talo bee de ei bisa mae ei mamahere neu Yesus Karistus, ita Lamatuan fo ta neni babanggak, mete ma ei soa memete matak? Boso talo naa!
2 Taon neu, hambu hatahori dua maso reni ei uma huhule-haradoim dale reu. Esa pake bua-lo'a manggadilak, ma ndeli lilo mbilas sofe liman. Ma laen bali pake badu manggenggeok.
3 Basa de ei mamue-anggik huu kada simbok mala hatahori fo mana pake bua-lo'a manggadilak naa, fo feen mamanak neulaun seli nesik mata. Tehuu mana pake badu manggenggeok naa, ei madenun mae, “Mambariik muu dea naa! Mete ma taa, na, manggatuuk muu daer!”
4 No ei kada memete matak talo naa, ei sama leo mana maketu-maladi dede'ak fo mbeu seserik. Hambu dudu'a manggarauk mana nauli ei talo naa!
5 Toranoo susue nggara ein! Manetualain tengga nala hatahori hata taak nai dae-bafok ia ena, mita fo ara ramahere tebe-tebe neu Ndia, sama leo ara ramasu'i nai sira dalen dale. Ma Ana oo tengga nala sara boe, fo ara oo hambu baba'ek nai Manetualain parenda-koasan fo Ana helu-bartaa elan ena, fo feen neu hatahori fo mana sue-lai neun boe.
6 Tehuu no kada ei memete matak talo naa, ei makadadaek hatahori hata taak kara. Naa te ara ta tao manggarauk hata esa boe na neu ei. Ei lilii hatahori bee momolo-tatabu ei, do? Ta hatahori hata taak kara. Te hatahori kamasu'ik kara raa, ndia momolo-tatabu ei. Sira ndia sangga nemuek, fo hela rorosok ei meni mamana neketu-neladi dede'ak miu. Sira hambu rala makeen, de ei hambu kada seen.
7 Eir ia, Lamatuak Yesus hatahorin nara. Tehuu hatahori kamasu'ik kara, ara kada kokolak rakalulutu Lamatuak Yesus nade malolen! Tao hata de ei nau sorodododo mbali sara?
8 Malole lenak, tao tungga Lamatuak hohoro-lalanen esa fo neulaun lenak, nae: “O muste sue hatahori laen nara, sama leo o sue o ao heli-helim.” Hohoro-lalanek naa neni surak nai Susura Malalaok dale.✡
9 Tehuu mete ma ei kada memete matak, ma ha'i dalek mbali kada hatahori kamasu'ik, na, ei tao sala ma malena-langga Lamatuak hohoro-lalanen ena.
10 Hatahori fo mana tao tungga Manetualain Hohoro-lalanen no tetuk, tehuu ana lena-langga kada hohoro-lalanek esak ka, na, naa sama leo ana lena-langga basa Hohoro-lalanek kara lala'en ena.
11 Lamatuak fee hohoro-lalanek nae, “Boso hohongge-lelena.” Ana oo fee hohoro-lalanek laen boe nae, “Boso makanisa hatahori.” De mete ma ei ta makaminak mia inak do touk, te makanisa hatahori, na, naa sama leo ei lena-langga basa Manetualain Hohoro-lalanen lala'en ena.✡
12 De mete ma ei sangga kokolak, do sangga tao matak esa, muste masaneda talo ia: Neu ko Manetualain ndia naketu, mete ma ita tao tungga Hohoro-lalanen fo sue-lai hatahori, do taa. Te hohoro-lalanek naa bisa nakambo'ik ita numa Lamatuak huku-dokin mai.

✡ **2:8** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 19:18 ✡ **2:11** Kalua numa Masir mai 20:13; 14; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 5:17; 18

13 Lamatuak ta fee dale susuen neu hatahori bee fo ta nameda dale
kasian neu hatahori laen nara. Tehuu mete ma ei maena dale kasian neu
hatahori laen, neu ko Lamatuak oo naena dale kasian neu ei boe. De hae
bii-mamata'u simbo mala Lamatuak huku-dokin, nahuu Ana reke memak
basa naar ena.

Mete ma ita tamahere tebe-tebe neu Lamatuak, ita muste tao tungga Ndia Dede'a-kokolan

14 Toranoo nggara ein! Mete ma hambu hatahori nae, ndia namahere
neu Lamatuak, tehuu ana ta tao hata-hata fo natudu ndia nemeheheren,
naa ta naena sosoak hata-hata. Nemeheherek matak leo naak ta bisa tao
nasoi-nasoda sana.
15 Taon neu hambu ka'a to'uk do ka'a inak mana to'ak tebe-tebe, nok
bali ta naena bualo'a-papakek, do ta hambu nana'ak tungga-tungga faik.
16 Mete ma kada ei kokolak mae, “La'o matalolole, ee! Naa fo Lamatuak
fee baba'e-babatik neu o! Ta'im boso natafuu, ee! Boso ndoe mate, ee!”
Sosoan hata kokolak talo naa, mete ma ei ta tao hata-hata neni nitak fo
doi-sou neu sara?
17 Dadi ta dai no kada o mae, o mamahere a, hetu?! No kada
nemehere a mesan, tehuu ta tao tungga nemeheherek naa, naa naden, ta
‘nemeheherek’ ena bali. Huu naa, sama leo nemeheherek fo maten ena,
fo ta naena sosoak hata-hata.
18 Hambu hatahori bisa tao dede'ak nae, “Hatahori bisa kada namahere
neu Manetualain, ma ta tao hata fo neulauk. Hatahori laen nara kada
bisa tao hata fo neulauk ma ta rakaseseik Manetualain naden.” Tehuu
ndia dede'an talo ia: o tatao-nono'i neulaum ndia dadi bukti numa o
nemeheherem naa mai. Tehuu mete ma o ta tao dede'a neulauk, au ta bisa
mete-ita bukti numa o nemeherem mai. Au bisa atudu au nemehehereng
no dalak au tao dede'a neulauk kara.
19-20 O tungga nenorik mana nae, “Manetualain naa, kada Kisek. Ta
hambu laen bali.” Malole boe! Tehuu nitur lolen lena heni o, nahuu ara
oo ramahere talo naa boe, losa ara ramata'u ma dere faku-faku. Dadi boso
du'a mae, “No malela kada pake utek, naa dai ena.” Taa!

Nggoa bebek, ee! Manggaledok ena nae, nemeheherek fo ta naena buna-
boak hata-hata, ana oo ta naena sosoak hata-hata boe.
21 Ha'i netuduk numa ita ba'i Abraham mai. Fai maneuk kara, ana tao
tungga hata fo Manetualain parenda neun, ma ana neni anan Isak fo taon
neu mei tunu-hotuk lain. Huu naa de Manetualain nae, “Abraham tao
ndaan ena.”✡
22 Abraham namahere neu Manetualain, losa ana simbok de tao tungga
Manetualain parendan naa. Naa dadi bukti nae, Abraham namahere neu
Manetualain no dale katematuan.
23 De basa iar dadi sama leo neni surak nai Susura Malalaok dale nae,
“Abraham namahere neu Manetualain, de Manetualain henggenee nalan
dadi neu hatahori dale ndoos.” Ma sama leo neni surak nae, “Abraham
naa, Manetualain nonoon.”✡
24 Manggaledok ena, hetu? Ita bubuluk tae, Manetualain simbok
hatahori mete ma ndia nemeheheren neu Manetualain ndia tao nalan soa
tao hata fo neulauk kara boe. Kada nemeheherek a mesan, ta dai.
25 Ha'i netuduk laen numa ina Rahab mai bali. Ndia ina petak numa
lele uluk mai. Neu hatahori Yerikor sangga fo rae rakanisa hatahori Isra'el
mana mama'un nara, Rahab neu nafuni sara. Ma ana nadenu sara ralai
kalua tungga dalak laen, fo hatahorir boso humu rala sara. Basa de

✡ **2:21** Tutui Makasososak 22:1-14 ✡ **2:23** Tutui Makasososak 15:6; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 20:7; Yesaya 41:8

Manetualain henggenee nalan dadi neu ina dale ndoos, nahuu tatao-nono'i neulaun naa.✡
26 Mete ma hatahori kokolak nae, ana namahere neu Manetualain, tehuu ta tao hata fo neulauk, ana kada kokola bafa rouk naa. Nemeheherek leo naak, ta naena buna-boak, sama leo ao-inak ta naena ani hahaek ena, ndia mates. Naa, ta nemeheherek fo masodak.

3

Manea matalolole bafa-maak

1 Toranoo nggara ein! Hambu hatahori no'uk ka sangga ranori hatahori kamaherek kara. Naa, malole a mesan! Tehuu masaneda! Neu ko Manetualain parisa no lutu-lelon hatahori mana manori hatahori kamaherek kara. Dadi ta bole sadi ndaa hatahori fee nenorik.
2 Ita basa ngga kokolak sala mata-matak. Tehuu hatahori bee fo bisa rakatataka rala bafa-maan, ta tui leli-belak kana, de ana bisa koladu ndia leleo-lala'o katematuan.
3 Ha'i netuduk numa ndara mai. Ita bisa koladu ndara mo'ok fo tungga ita hihiin, no kada le'a tali rapan a mesan.
4 Ha'i netuduk laen bali numa ofak mai. Ani berak fuu nakamiminak ofa mo'ok tungga ndia hihiin. Tehuu uli kadi'ik ka te mana to'u uli bisa nakalala'ok ofak tungga ndia hihiin.
5 Leo naak oo no ita bafa-maan boe. Bafa-maak naa, kadi'ik. Tehuu ue-tataon, mo'on sudi selik kana!*
Ita bafa-maan naa sama leo a'i bunan kadi'ik fo bisa na'a heni lasi katemak esa.
6 Bafa-maak naa oo sama leo a'i mbilak boe. Ita bisa pake ita bafa-maan fo takalulutu dede'ak no'uk ka. Ita bafa-maan bisa nakalulutu ita masoda katematuan. Dede'a manggarauk no'uk ka nai dae-bafok ia, kalua numa hatahori bafa-maan mai. Ma nitu malanggan oo pake hatahori bafa-maan fo nakalala'ok ndia ue-tataon boe.
7 Hatahorir rakalililik rita banda fui mata-matak kara ena, banda manodo-manamak, mbuik, ma i'ak nai tasi dale.
8 Tehuu bei ta hambu hatahori esa boe na fo nakalililik nita bafa-maan. Bafa-maak naa, hata manggarauk esa fo susa koladu talan. Ana sama leo raso fo sususuk ndule basa hatahorir ao-inan katematuan, losa nakamaten.
9-10 No kada bafa-maak esa, hatahori koa-kio ma o'ole-a'ali. Naa, ta nandaa! Ita pake bafa-maak fo koa-kio neu Amak Manetualain. No bafa-maak naa oo, ita o'ole-a'ali hatahori, fo Lamatuak adun tungga Ndia mata-aon ena. Talo bee de bisa dadi talo naa?✡
11 Netuduk leo, ta hambu oe mamis ma oe masik bubu rasapupura kalua sama-sama numa oe matak esa mai.
12 Netuduk laen bali: ta hambu nda'edoo naboa titimu dafa. Ta hambu mbelak nambule anggor, hetu? Huu ai huuk naboa tungga ndia mata-aon.† Sama leo ita ta bisa ndui tala oe mamis numa lifu oe masik mai.

Dudu'a neulauk numa Manetualain mai

✡ **2:25** Yosua 2:1-21 * **3:5** Dede'a Yunani neni surak nae, ‘maak’. Tehuu nai Yakobis 3:5-10, Yakobis surak la'e-neu hatahori kokolan. Mete ma dede'a Tii kokolak la'e-neu hatahori kokolan, na, ita ta tae ‘maak’, tehuu ita tasi'e tae ‘bafa-maak’. ✡ **3:9-10** Tutui Makasososak 1:26 † **3:12** Dede'a Yunani surak nae, hatahori ta bisa ketu *συκῆ (sukē)* boan numa ai huuk*ἐλαία (elaia)* mai, ma ta bisa ketu*ἄμπελος (ampelos)* boan numa ai huuk*συκῆ (sukē)* mai. Sosoan nae, ai huuk matak esa ta hambu naboa ai matak laen boan. Ta nandaa. Leo naak oo, mete ma hatahori esa pake bafa-maan, fo koa-kio nakadedemak Lamatuak boe, basa naa ana oo paken fo o'ole-a'ali hatahori boe. Naa, ta nandaa.

13 Hatahori kadudu'a neulauk ma mana malela dede'ak kara, hae
nakadedemak aon, huu ana bubuluk ndia malelan naa numa Manetualain
mai. Mita fo ana natudu malelan naa, no dalak leo-la'o tungga ndoon.
14-15 Boso mabafa loa mae, o hatahori madudu'a neulauk, mete ma o
dalem mbiri, do, o soa ru'i makatutudak hatahori laen. Naa sama leo o naa,
masapepeko. Huu leleo-lala'ok talo naa, naa naden ta ‘dudu'a neulauk’
ena bali. Hihiru-heheok nok bali dale mana mbirik do, soa maru'ik, na,
ta konda numa Manetualain mai. Naa, dae-bafok hihiru-heheon nara.
Naa, nandaa soa-neu hatahori ta mana fee sira masodan neu Manetualain.
Hihiru-heheok kara raa tungga nitur dalan.
16 Mete ma hambu dale mana mbirik ma soa maru'ik, na, neu ko hambu
nemue-anggik, ma hatahori tao manggarauk mata-matak.
17 Tehuu dudu'a neulauk mana konda numa Manetualain mai, talo ia:
makasososan, tao nala ita leo-la'o no lolo-laok. Basa de ana tao nala ita
ta hii netofak, hii nekeloloe aok, soa dale loak, ma matu-matuk. Nenenin
oo tao nala ita dalen malole, tulu-fali hatahorir, ita ta mbeu seserik, ma ta
dea-matak to hatahori laen nara boe.
18 Ma hatahori fo mana natudu dala mole-damek neu ko hambu buna-
boa neulauk. Naa, sama leo hatahori sele-tande bini-nggees, fo mate'en te
ana hambu nala falik buna-boa neulaun.

4

Boso tungga dae-bafok hihii-nanaun

1 Ei mareresi ma mahuur, esa no esa. Masalan hata? Naa dadi, nahuu
nai ei taladam hambu hatahorir mana raote tebe-tebe fo nau sangga
nemehokok soa-neu kada sira ao heli-helin.
2 Ei dalem mara rasuu nau hambu hata esa, tehuu limam mara ta
rambakai dai sana. Basa de ei dalem mara mbiri, soa mareresi, ma
mahuur, losa ei ta bii ma nau makanisa hatahori.
No ei ta hule-haradoi ma ta moke numa Manetualain mai, huu naa de
ei ta hambu hata fo ei mokek.
3 Tehuu leo mae ei hule-haradoi ketu basa batu air oo, ei ta hambu hata
fo ei mokek boe, nahuu ei moke tungga kada ei dale kasuum mesa kana.
4 Eir ia, hatahori dale ta mahanik neu Manetualain! Ei sama leo sao
inak ma sao touk, dalen nara ta mahanik esa no esa losa ara hohongge-
lelena. Mete ma ei neka-lili mia dae-bafok ia hihii-nanaun, ei tao aom mara
ramusuk ro Manetualain. Ndian ena!
5 Huu naa de sama leo neni surak nai Susura Malalaok dale nae,
“Manetualain fee Ndia Dula-dalen leo nai ita dalen ena. Ma Dula-dalek
naa hihiin fo ita dalen mahanik to kada Ndia seku neu. Huu Ndia naa
mana horo-mbalak.”
6 Tamba bali, Manetualain oo bei nau fee tamba Ndia dale susuen boe.
Huu naa de Susura Malalaok surak nae:
“Manetualain laban hatahorir mana rakadedemak aon nara,
tehuu Ana natudu dale susuen, neu hatahorir mana rakaloloek aon
nara.”✡
7 Manetualain naa, ndia ita Lamatuan fo naena haak parenda ita. Dadi
loo lima ei aom mara neu Ndia, fo tungga hihii-nanaun. Ei boso tungga
nitur malanggan hihiin. Laban maheren! No dalak naa, ana nalai la'o ela
ei.
8-9 Maote tebe-tebe fo ei leo-la'o dalek esa mia Manetualain. No dalak
naa, Ana oo deka-deka no ei boe.
Heeh, ei mana leo-la'o no manggenggeok kara! Ei muste tao matetu ei
dala masodam. Ma ei fo dale mapanggek kara! Ei muste la'ok ndoos fo

✡ **4:6** Dede'a Lasik 3:34

tungga Manetualain, boso sio kii-konak kana bali. Doo basa ia, ei leo-la'o no kada nemehokok ma setelelek. Dadi hatematak ia ei hahae leo! Ei bubuluk ei dale mapanggem ma ei sala-singgom mara ena. Malole lenak ei fale dalem ma bu'i makarereu leo.
10 Mete ma ei malela tebe-tebe mae, ei memak ta mandaa nai Manetualain matan, na, neu ko Ana so'uk ei dadi neu hatahori mana nandaa nai Ndia matan.

Boso kokolak makabobook hatahori naden

11 Toranoo nggara ein! Boso kokolak makabobook ei esa no esa nade malolem. Mete ma ei kokolak talo naa ena, ma soa ndae salak makandoo neu hatahori, na, ei lena-langga Manetualain hohoro-lalanen ena fo nae, “O muste sue neu o toranoom, sama leo sue o ao heli-helim.” Mete ma ei ta tao tungga hohoro-lalanek naa, na, ei so'uk aom mara dema lena heni numa Manetualain Hohoro-lalanen mai ena.
12 Manetualain ndia tao Hohoro-lalanek kara raa. Kada Ndia mesa kana naena haak fo naketu-naladi ita dede'an nara. Ma kada Ndia mesa kana naena haak tao nasoi-nasoda ita, do, fee hukun mates neu ita. Ei ta maena haak fo maketu-maladi hatahorir dede'an, do, kokolak makabobook hatahorir nade malolen.

Boso mabafa loa

13 Talo ia! Ei muste bubuluk ena fo boso kokolak mae, “Bekin ia do be'e-mai, ai nau meni kota naa miu, ee! Ai mae leo nai naa, doon teuk esa. Ai mae sembo-dangga fo hambu nanalak faa dei!”
14 O bubuluk hata la'e-neu mbila-beinesak. Ta hambu hatahori esa boe na bubuluk masodak hihii-nanaun. Hatahori dae-bafok masodan sama leo ko'a-masuk fo titan kada hatematak, basa boe ma mopon tutik kana.✡
15 Malole lenak ei kokolak mae, “Mete ma Lamatuak sue, na, mita fo ita tasoda. Mete ma Lamatuak nau, na, mita fo ita bisa tao talo ia.”
16 Mete ma ta kokolak talo naa, ei kada mabafa loa a mesan. Naa sama leo ei lilii heni Lamatuak nai ei nanaem mara. Naa, sala mo'ok ena!
17 Masaneda matalolole! Hatahori bee fo bubuluk hata fo ndaa ena, tehuu ta tao tungga sana, na, naa sama no ana tao salak ena.

5

Hatahori kamasu'ik fo ta leo-la'o no ndoos, muste besa-besa

1-6 Hatahori kamasu'ik kara ein! Pasa ndi'i doom mara fo nenene matalolole! Ei makakaik mala hatahori nggadin fo mana naue-osa fafandek lima-ein nara soa-neu ei. Hatematak ia sira mbuse titin buna-boan nara, ara kii-bolu rafada ei pepeko-lelekom. Manetualain Ta Neni Babanggak Mate'en pasa ndi'i doon neu hatahori mana maue-osar raa susa-sonan nara ena.✡
Ei ue-osam nai dae-bafok ia, ndia kada tao neulauk neu ei ao heli-helim ma leo-la'o no kada setelelek. Hatematak ia ei sama leo sapi maao fo nahani a rae halan ena. Ei huku-doki ma makanisa hatahori neulauk kara ena, fo ta bisa rasala'e rala aon nara rai ei matam.
Hatahori kamasu'ik kara ein! Mulai bu'i makarereu leo! Neu ko susa-sonak mata-matak kara daka rala ei. Ei hata-hetom mara mulai rakalulutu heni sara ena. Ma ei bua-lo'a neulaum mara, ana dae na'a heni sara. Ei lilo mbilam ma lilo fulam mara beli taak kara ena bali. Ma neu ko lilo mbilas ma lilo fulak kara raa ra'a rasafali ei, sama leo a'i na'a heni ai tuuk. Talo bee de dae-bafok fai mate'en nae mai ena, tehuu ei bei mamue maduduru hata-heto mana sambu do lalok kara bali? Ei hata-hetom mara neu ko dadi bukti rae, ei ta malela hata ndia kabelik nai Manetualain matan!✡

✡ **4:14** Dede'a Lasik 27:1 ✡ **5:1-6** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 24:14-15 ✡ **5:1-6** Mateos 6:19

Makatataka nai susa-sonak dale

7 Toranoo nggara ein! Ei muste makatataka mahani Lamatuak mamain.
Mete kada hatahori mana ue daek. Ana nakatataka nahani daen buna-
boan. Udan makasososak mai, boe ma ana sele-tande. Basa naa, ana
nahani udan seluk bali, fo sele-tanden nara mori no neulauk. Mate'en
te rabuna-boa. Ndaa no fain, hatahori naa neu ketu-koru sesele-tatanden
buna-boan nara.
8 Ei oo muste mahani leo naak boe. Tao matetea aom mara, huu ta dook
ka te Lamatuak mai ena!
9 Toranoo nggara ein! Boso unggu-remu esa no esa. Mete ma kada ungguremu makandoo, na, neu ko Manetualain naketu huku-dokik neu o! Mete
leo, te Amak Mana Maketu-Maladi Dede'ak nai lain, nambariik nai ei idumatam ena.
10 Toranoo nggara ein! Tungga netuduk numa Manetualain mana to'u
dede'an nara mai. Leo mae ara hambu susa-sonak mata-matak, tehuu ara
rakatataka rakandoo.
11 Mete ma hambu hatahori nakatataka nala susa-sonak, ita takadedemak hatahori naa naden. Ha'i netuduk leo ba'i Ayub. Ana hambu susa-
sonak mata-matak, tehuu nakatataka nalan. Basa de Manetualain dalen
tuda kasian neun, boe ma Ana koladu basa-basan dadi malole soa-neu
Ayub. Manetualain tao talo naa, nahuu Ndia dale susuen ma sofek no
susue-lalaik.✡

La'e-neu sumba-sook

12 Toranoo nggara ein! Nenenin lenak, ei boso so'uk sumba-sook. Mete
ma nau mae, “hou”, na, mataa “hou” leo. Mete ma “taa”, na, kada mataa
“taa” leo. Talo naa, dai ena! Boso tao lena-lenak ma so'uk sumba-sook
fo maseseik hatahori mates nai dae-inak naden. Hata-bali sumba-soo “no
Manetualain” mana masodak nai lalai naden. So'uk sumba-sook mata-
matak, sosoan taa. Mete ma talo naa, na, simbo mala tema-tema o huku-
dokim, nahuu o sumba-soom mara.✡

La'e-neu huhule-haradoik mana neni nanalak

13 Mete ma ketuk numa ei mai hambu susa-sonak, na, malole lenak ana
hule-haradoi. Mete ma ketuk numa ei mai, ramahoko, na, malole lenak
ana soda-helo koa-kio neu Lamatuak.
14 Mete ma ketuk numa ei mai, ramahedi, na, malole lenak moke lasi-
lasi saranik kara, fo ara rarai mina neu hatahori kamahedik naa, ma hule-
haradoi pake Lamatuak naden, mita fo Lamatuak tao nahain.✡
15 Mete ma ei hule-haradoi fee hatahori hedis, ma mamahere tebe-tebe
neu Lamatuak, neu ko Lamatuak tao nahai hatahori naa. Mete ma hatahori
naa tao salak ena, neu ko Lamatuak koka heni ndia sala-singgon nara.
16 Mete ma ketuk numa ei mai, tao salak, na, muste manaku ei sala-
singgom mara esa no esa. No dalak naa, ei basa ngga, esa hule-haradoi fee
esa, mita fo ei dadi malole.

Hatahori fo dalen lolo-laok, ndia huhule-haradoin sofek no koasa, de bisa
neni nanalak malole.
17 Ha'i netuduk numa ba'i Elia mai. Ndia naa oo, hatahori biasa sama
leo ita boe. Tehuu neu ana hule-haradoi noke fo udan boso mai bali, boe
ma udan hahae neuk ka, ma udan ta konda losa doon teuk telu seserik.✡
18 Basa de ana hule-haradoi noke fo udan mai, boe ma udan mai neuk
ka. Na'u ai anar momodo, ma osi-lutur rabuna-boa rasafali.✡

✡ **5:11** Ayub 1:21-22; 2:10; Sosoda Kokoa-kikiok kara 103:8; Yakobis 1:2-3, 12 ✡ **5:12** Mateos 5:34-37
✡ **5:14** Markus 6:13 ✡ **5:17** 1 Mane-manek kara 17:1; 18:1 ✡ **5:18** 1 Mane-manek kara 18:42-45

19 Toranoo nggara ein! Mete ma ketuk numa ei mai, mulai tao salak fo
la'o ela hata fo ndoos, boe ma hambu esa tulu-falin, fo ara tungga falik
Manetualain eno-dala ndoon, naa malole.
20 Masaneda matalolole ia! Mete ma ei tulu-fali hatahori fo mana tao
salak, losa ana fali neni Lamatuak neu, ma ana ta tao salak bali, na,
ei tao masoi-masoda hatahori naa, mita fo ana leo-la'o nakandoo no
Manetualain. No dalak naa, Manetualain koka heni sala no'un nara ena.✡
Ba'u kada naa!
Numa au mai,
Yakobis

✡ **5:20** Dede'a Lasik 10:12; 1 Petrus 4:8

1 Petrus
Petrus susura kaesan

Soda-molek

1-2 Susurak ia numa au mai, Petrus, ndia Yesus Karistus nedenun.

Au surak susurak ia fee ei basa ngga fo Manetualain here nalak kara dadi neu Ndia hatahorin ena. Ei dadi miu hatahori fe'ek fo mana leo natanggela nai mamanak no'uk ka nai profensi Pontus, profensi Galatia, profensi Kapadokia, profensi Asia ma profensi Bitinia.

Toranoo susue nggara ein! Numa makasososan mai, Amak Manetualain here memak nala ei ena, fo dadi neu Ndia hatahorin. Ndia Dula-dalen oo tao nala ei dadi malalaok soa-neu Ndia boe, mita fo ei bisa tao tungga basa parendar fo Yesus Karistus feen neu ei. Mete ma ei tao tungga basa Ndia parendan nara raa, naa sama leo Manetualain bibiru Yesus daan neu ei fo dadi tanda nae, ei dadi malalaok soa-neu Ndia ena.

Au hule-haradoi fo Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei, mita fo ei bisa leo-la'o tamba faik, tamba lino-lendek ma mole-damek.

Mete ma ita tamahere neu Lamatuak, ita tasarai-tasarada neu Ndia

3 Basa kokoa-kikiok soa-neu Manetualain! Ndia naa, ita Lamatuan Yesus Karistus Aman. Manetualain madale lilok, huu naa de Ana kasian nalan seli neu ita. Yesus Karistus maten, basa de Ana tao nasoda falik kana numa mamaten mai. Dadi mete ma Karistus tao nala ita tasoda, Ana fee ita masoda beuk fo malole fali to Manetualain, sama leo ita neni bonggi seluk. Huu naa de ita tamahere neu Karistus takandoo, de ita tamahena ma tamahere tebe-tebe tae, neu ko Ana nakaboi-nasamao natalolole ita.

4 Nai dae-bafok ia, mete ma amak esa mate, na, ana la'o ela ndia hataheton soa-neu ndia anan nara. Leo naak oo Yesus mbeda ela pusaka soa-neu ita nai lalai ena boe. Pusaka naa ta bisa nakararafu, ta bisa nakalulutu ma ta bisa mopo henin.

5 Ei mamahere mae, Manetualain naena koasa fo tulu-fali nala ei. Ana nakaboi-nasamao ei ma nanea ei fo boso hambu mana nakalulutu ei. Mete ma neu dae-bafok fai mate'en, Ana nau natudu dalak talo bee fo Ana tao nasoi-nasoda ei.

6 Huu naa de ei dalem mara ramahoko, leo mae hatematak ia ei mameda berak, nahuu ei muste hambu mala susa-sonak mata-matak.

7 Manetualain fee lelak neu ita mana hambu tala soba-douk fo sangga fora ita nemeheheren neu Ndia. Mete ma ita takambo'ik numa soba-douk mai, naa natudu nae, ita nemeheheren naa, matea ma tetebes. Ita bisa takasasamak kana no lilo mbilas. Ita muste hotun neu a'i, mita fo nggeon kalua henin, dei fo ita hambu lilo mbilas isi-isik. Naa te tungga Manetualain dudu'an, ita nemeheheren belin lena heni lilo mbilas. Dadi mete ma ita nemeheheren nakambo'ik numa soba-douk talo naa mai, neu ko neu Yesus Karistus fali mai, Manetualain koa ita, boe ma Ana natudu ita ta hoho'an ma fee ita hada-horomatak.

8 Leo mae ei bei ta mete-mita Yesus no ei matam mara, tehuu ei sue-lai neun. Leo mae ei bei ta mete-mitan hatematak ia, tehuu ei mamahere neun. Ei dalem mara oo mbena sau-sau lenak boe, leo mae ta hambu dede'a de'ek mandaak fo mafada hatahorir la'e-neu ei dale nemehokom mara.

9 Manetualain tao nasoi-nasoda ei numa ei sala-singgom mara mai, dadi neu ei seseba-babaem, nahuu ei mamahere neun.

10 Manetualain mana to'u dede'a lele ulun nara sangga bubuluk fo
nau ralela no neulaun lenak, talo bee fo Manetualain tao nasoi-nasoda
hatahorir numa sala-singgon nara mai. Mana to'u dede'ak kara raa rafada
memak la'e-neu Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei, nahuu Ana
nahani memak kana ena fo tao nasoi-nasoda ei.
11 Karistus Dula-dalen naote nai sira dalen nara fo nafada memak
kana nae, neu ko Karistus muste hambu susa-sonak ma Ana muste
hambu doidosok talo bee. Basa naar lala'en dadi, dei fo Manetualain
nakadedemak kana. Huu naa de mana to'u dede'ak kara raa nau sangga
bubuluk faik bee dede'ak kara iar mori-dadi.
12 Boe ma Karistus Dula-dalen naa oo nafada mana to'u dede'ak kara
raa boe nae, ta sira ndia mete-rita, tehuu ei ndia mete-mita dede'ak kara
iar. Hatematak ia ei oo mamanene la'e-neu dede'ak kara iar boe, nahuu
Manetualain Dula-dale Malalaon numa nusa tetuk do inggu temak mai
nadenu hatahori laen, fo neu tui-bengga Lamatuak Hara Lii Malolen neu
ei. Naa te Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai oo
hii ralan seli mete-rita dede'ak kara iar boe.

Lamatuak nadenu fo ita leo-la'o lolo-laok

13 Huu naa de ei muste sadia mahani a fo malela matalolole basa dede'ak
kara iar. Manea matalolole fo ei dudu'a no ndoos. Sadia tahani a fo
tamahere takandoo neu Yesus Karistus losa Ana fali mai, nahuu neu faik
naa, Manetualain nae natudu Ndia dale susuen neu ei.
14 Ei muste nenene neu Manetualain, sama leo kakanak kara nenene
neu sira ina-aman. Fai uluk ei bei ta malela Manetualain eno-dala masoda
teteben. Tehuu hatematak ia, ei malela ena. De boso leo-la'o tungga ei
hihii-nanaum fo tao manggarauk bali. Naa, ei leleo-lala'o raam.
15 Huu naa de hatematak ia ei muste leo-la'o malalaok. Huu Manetualain
naa, malalaok. Ana ndia noke nala ei fo dadi miu Ndia anan. Huu naa de
ei muste malalaok nai basa ei leleo-lala'om katematuan.
16 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae, “Ei
muste malalaok, nahuu Au malalaok.”✡
17 Ei hii kokolak mia Manetualain sama leo Ndia naa, ei Amam. Ana
oo dadi Mana Maketu-maladi Dede'ak fo neu ko parisa hatahori esa-esak
leleo-lala'on. Tehuu Ndia laen numa mana maketu-maladi dede'ak laen
nara mai. Huu Ana naketu-naladi hatahorir dede'an nara no matetuk ma
ta mbeu serik. Huu naa de ei muste leo-la'o no besa-besa. Te ei sama leo
hatahori fe'ek mana leo taak a mesan nai dae-bafok ia.
18 Ei bubuluk ena mae, Karistus bae ketu ena fo tefa-soi nala ei numa ei
leleo-lala'om fo sosoa-ndandaa taak mai. Leleo-lala'o rupak leo naak naa,
ei simbo malan numa ei bei-ba'im mara mai, nok bali pusaka esa. Tehuu
masaneda, te Karistus bae ketu soa-neu ei, ta pake lilo mbilas do lilo fulak
fo neu ko mopo heni sara.
19 Tehuu Ana bae nala ei nenik Ndia daa heli-helin. Naa, belin sudi selik
kana. Ana mate nok bali ara hala bibi lombo ana maro ta kambi'e-to'ik
esa, fo ara halan dadi neu tunu-hotuk.
20 Neu lelek Manetualain bei ta adu dae-bafok ia, Ana bubuluk memak
ena basa-basan fo neu ko Karistus taok. Tehuu lele uluk Manetualain bei
ta natudu Karistus neu hatahori manai dae-bafok ia. Hatematak ia dei de
Ana natudu Karistus fo dadi neu baba'e-babatik soa-neu ei.
21 No hata fo Karistus taok, huu naa de ei bisa mamahere neu
Manetualain. Ana tao nasoda falik Karistus numa mamaten mai ena ma
nakadedemak kana. Manetualain tao talo naa, mita fo ei mamahere neu
Ndia ma mamahena fo Ana tao natetu hata fo Ana helu memak kana ena.

✡ **1:16** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 11:44-45; 19:2; 20:7

22 Ei tao tungga hata fo tetebes. Dadi hatematak ia, ei bisa maue-osa
no basa ei bebe'i-barakaim soa-neu Lamatuak. Naa, tao nala ei sue-lai
tebe-tebe neu ei toranoo kamaherem mara. Ei susue-lalaim naa muste boe
natea, nahuu ei dalem mara lolo-laok.
23 Hatematak ia ei hambu masoda beuk ena. Tehuu masoda beuk ia,
ei ta hambu sana numa ei ina-amam fo neu ko ara mate nai dae-bafok ia
mai, tehuu ei hambun numa ita Aman manai nusa tetuk do inggu temak fo
ta mana matek mai. Ei masoda beum naa, ei hambun nesik Manetualain
Dede'a-kokolan. Ndia Dede'a-kokolan ia, neni masodak tetebes ma natea
nakandoo.
24 Sama leo Manetualain Susura Malalaon surak nae,
"Hatahori dae-bafok naa, nok bali na'u esa do, bungga esa.
Huu sira lolen naa, ta rakatataka rakandoo.
Na'u, male-kale henin.
Bungga bunan oo mo'u henin boe.
Doo-doo te ara mate, boe ma mopo heni sara.
25 Tehuu ita Lamatuan Dede'a-kokolan,
naoka nahere nakandoo ma ta mana ketuk."
Lamatuak Dede'a-kokolan naa, ndia Hara Lii Malole fo ai mafada neu ei
ena.✡

2

Ita dadi teu Manetualain hatahori malalaon

1 Dadi ei boso tao manggarauk hata esa boe na. Boso kada puta-paik
mia hatahori. Boso dea-matak. Dalem mara boso mbiri. Boso kokolak
makabobook hatahori nade malolen. Nggari heni basa naar leo!
2 Kakana mbimbila anak kara dokodoe rae rinu susu numa sira inan
mai. Leo naak oo ei dalem mara muste hii ralan seli fo nau bubuluk
Manetualain Dede'a-kokolan boe. Naa ndia tao nala ei nemeheherem mara
boe ratea tungga-tungga faik. No dalak naa, ei bisa mamo'o dadi miu
hatahori lasik, fo mana leo-la'o tungga Manetualain hihii-nanaun.
3 Ma ei mameda mala ita Manetualain dale susuen ena.✡
4 Makaesa aom mara mia Karistus. Te Ana sama leo batu esa, tehuu Ndia
naena masodak. Tukan nara nggari heni batu naa ena, nahuu ara du'a rae,
batu naa nanalan taa. Tehuu Manetualain henggenee Ndia belin sudi selik
kana, de here nalan ena fo dadi batu netehuuk fo nenenin lenak.
5 Ei oo muste makaesa mia Karistus boe, mita fo Manetualain oo pake
ei boe. No dalak naa, ei sama leo batu fo Manetualain here nalan fo
nambaririik uma soa-neu Ndia Dula-dalen. Ei oo sama leo batu mana
maena masodak, sama leo Karistus boe. Ei sama leo malangga anggamar,
mana leo-la'o no malalaok soa-neu Manetualain. Naa, sama leo ei meni
tunu-hotuk soa-neun. Ei tunu-hotum tao namahoko Manetualain dalen,
nahuu Yesus Karistus maten ena soa-neu ei basa ngga.
6 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon dale nae,
"Mete dei! Te Au tao batu makasososan,
nai kota Yerusalem ia,
fo ara seseik kana rae, 'kota Sion'.
Au ndia here ala batu naa ena.
Ndia belin seli soa-neu Au.
Dadi hatahori mana ramahere neu Ndia,
neu ko ara ta hambu mamaek hata esa boe na."✡
7 Yesus naa, sama leo batu naa. De soa-neu hatahori fo mana namahere
neun, Yesus belin sudi selik kana. Tehuu soa-neu hatahori fo ta mana
namahere neun, Manetualain Susura Malalaon surak nae,

✡ **1:25** Yesaya 40:6-8 ✡ **2:3** Sosoda Kokoa-kikiok kara 34:10 ✡ **2:6** Yesaya 28:16

“Batu naa, fo tukan nara nggari henin ena,
hatematak ia dadi neu batu makasososak ena,
fo nenenin lenak.”✡
8 Neni surak boe nae,
“Hambu batu fo tao nala hatahorir rakatunu.
Hambu batu fo tao nala sara tuda.”✡
Ara tuda, nahuu ta tao tungga Manetualain Dede'a-kokolan. Huu Manetualain henggenee memak kana ena fo ara tuda talo naa.
9 Tehuu ei ta leo naak. Huu ei dadi miu hatahori fo Manetualain mesa kana here nalan ena. Ei dadi miu Ndia enan. Ei sama leo malangga anggama mana maono-lalau manek. Ei oo sama leo hatahori nusak esa mana leo-la'o no malalaok soa-neu Manetualain boe. Ei dadi talo naa, mita fo ei bisa tui-bengga neu basa hatahorir la'e-neu Manetualain dale susuen, fo Ana taon soa-neu ei. Huu Ana nadenu ei ena fo la'o ela hata fo manggarauk ma leo-la'o tao malole. Naa, nok bali ei kalua numa makiuk mai, fo leo-la'o nai Ndia manggaledon fo neulaun seli.✡
10 Fai bakahulun ei dadi sama leo nufaneluk esa ta naena sosoa-ndandaak faa boe na. Tehuu hatematak ia ei maso dadi miu Manetualain nufanelun ena. Fai bakahulun ei ta nau simbok Manetualain dale kasian neu ei. Tehuu hatematak ia ei simbo malan ena.✡

Manea matalolole fo ita leo-la'o no ndoos

11 Toranoo susue nggara ein! Eir ia, kada dadi fuik nai dae-bafok ia. Huu ei nok bali hatahori nusa deak mana nggoro na'u nai hatahori nusan. Huu naa de au oke taa-taa fo ei boso sama leo hatahori dae-bafok laen nai dae-bafok ia, mana tao manggarauk tungga sira hihii-nanaun nara. Huu nai ei dalem mara hambu netatik esa. Ndia, hihiik fo tao manggarauk natati laban hihiik fo tao malole. Dadi boso makambo'ik hihiik fo tao manggarauk naa, nasenggi ei. Mete ma talo naa, na, ei makalulutu!
12 Manea matalolole fo ei leo-la'o no ndoos nai hatahori fo ta mana nalela Manetualain naa matan. No dalak naa, leo ara nau rakasasa'ek salak neu ei sadi ndaa, na, ara mete-rita kada ei neulaum a mesan. De mete ma Karistus fali mai, neu ko sira mesa kasa ndia rakadedemak Manetualain, nahuu ei tatao neulaum naa.

Ita muste nenene neu hatahori mana to'u koasa

13 Ita Lamatuan hihii-nanaun fo ei nenene neu basa hatahorir mana to'u koasa. Ha'i netuduk leo: nenene neu manek, huu ana dadi malangga mandema.
14 Nenene neu nggubenor, huu manek nadenun ena, fo ana naketu-naladi huku-dokik soa-neu hatahori mana tao manggarauk kara ma ana so'uk kokoak soa-neu hatahori mana tao ndoos sara.
15 Huu naa de Manetualain nau fo ei tao hata fo ndoos sara, mita fo hatahori nggoa bebek ta mana bubuluk hata-hata, ta naena dalak fo nakasasa'ek salak neu ei.
16 Leo mae ei dadi hatahori nekembo'ik mana maena haak fo tao tungga ei hihiim, tehuu boso pake sadi ndaa ei haak naa, fo tao manggarauk. Pake haak naa, fo maue-osa fee Manetualain huu ei dadi miu Ndia pusakan.
17 Ei muste fee hada-horomatak neu basa hatahorir. Ei muste sue-lai basa hatahorir fo mana ramahere neu Karistus. Ei muste leo-la'o no mandaak nai Manetualain matan, te neu ko Ana ndia naketu-naladi huku-dokik soa-neu ei. Ma ei muste fee hada-horomatak neu basa hatahorir mana to'u parenda.

✡ **2:7** Sosoda Kokoa-kikiok kara 118:22 ✡ **2:8** Yesaya 8:14-15 ✡ **2:9** Kalua numa Masir mai 19:5-6; Yesaya 43:20, 21; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:20; 7:6; 14:2; Titus 2:14; Yesaya 9:2 ✡ **2:10** Hosea 2:23

Hatahori neondak kara muste rakatataka nai susa-sonak dale tungga Karistus netudun

18 Hatahori neonda nggara ein! Mamanene neu ei malanggam mara,
ma fee hada-horomatak neu sara. Boso mamanene neu kada malanggan
fo naena dale malole ma neulauk a mesan. Tehuu leo ei malanggam
manggaraun seli oo ei muste nenene neun boe.
19 Mete ma ei hambu huku-dokik sadi ndaa numa ei malanggam mai leo
mae ei ta tao salak hata-hata, ma mete ma ei makatataka mala nai susa-
sonak naa, nahuu ei masaneda mala Manetualain hihii-nanaun soa-neu ei,
na, neu ko Manetualain natudu Ndia dale susuen neu ei.
20 Leo ei tao salak, de hambu fefembak, na, nanalan hata, mete ma ei
makatataka nai susa-sonak naa? Ta hambu, hetu? Tehuu mete ma ei
hambu susa-sonak nahuu ei tao hata fo malole, boe ma ei makatataka,
na, Manetualain loti-mete neu ei.
21 Karistus oo hii nalan seli boe fo ei leo-la'o tao hata fo ndoos, leo mae
ei hambu susa-sonak. Huu Ana oo lemba-nasaa susa-sonak soa-neu ita
boe. No dalak naa, Ana dadi netuduk fo ita tungga Ndia, sama leo ita la'ok
tungga Ndia ei tatabun.
22 Sama leo Manetualain Susura Malalaon surak nae,
"Ana ta tao nita salak.
Ta hambu pepeko-lelekok kalua numa Ndia bafan mai."✡
23 Neu ara kokolak rakadadaek kana, Ana ta bala. Neu Ana hambu susa-
sonak ma doidosok, Ana ta ndindia nae bala. Tehuu Ana loo lima aon
neu Manetualain liman. Huu Ana namahere nae, Manetualain naa, Mana
Maketu-maladi Dede'ak fo ta mbeu seserik.✡
24 Karistus naa, ndia lemba-nasaa ita sala-singgon neu faik fo Ana mate
numa ai ngganggek lain. Ana tao talo naa, mita fo ita hae leo-la'o tao salak
bali. De hatematak ia, ita ta leo-la'o no tao salak, tehuu ita leo-la'o no kada
tao hata fo ndoos a mesan. Huu Ana nggati ita ena fo simbo nala ita huku-
dokin. Huku-dokik naa, tao nala Ana nakahina losa maten. Huu hinak fo
tao nala Ana mate naa, tao nahai ei ena.✡
25 Ei sama leo bibi lombo fo fai bakahulun sio la'o ela dalak ena. Tehuu
hatematak ia ei fali meni Lamatuak eno-dala ndoon mai ena. Huu Ana
ndia nanea ma nakaboi-nasamao natalolole ei, sama leo mana lolo esa
nanea ma nakaboi-nasamao ndia bibi lombon nara.

3

Nenori-nefadak soa-neu sao holu-ndaek kara

1 Sao inak kara ein! Bebeik kara au ae, ita muste nenene neu hatahori
mana to'u koasa. Dadi ei muste nenene neu ei saom. Masaneda te hambu
sao touk ketuk fo ta nau tao tungga Manetualain Dede'a-kokolan. Leo mae
ara ta nau nenene ei dede'a-kokolam, tehuu neu ko ara nau ramahere
Karistus, nahuu ei leleo-lala'om.✡
2 Huu ara mete-rita basa ei hihiru-heheom ma ei dale lolo-laom natudu
hada-horomatak neu Manetualain.
3 Inak mana'a hien naa, ta numa hata fo neni nitak numa dea mai. Ha'i
netuduk leo: heti aon tao langga bulu fefeon mata-matak do, ramasosoa
lena-lenak pake lilo mbilas ma lilo fulak do, pake bua-lo'a mabelir ta
nandaa no dala-hadak.✡
4 Tehuu mana tao inak dadi mana'a hiek tebe-tebe ndia: sira dalen nara
fo ta neni nitak numa dea mai. Ha'i netuduk leo: dale neulauk ma mana
matu-matuk. Mana'a hiek matak leo naak naa ta mopo henin, leo mae

✡ **2:22** Yesaya 53:9 ✡ **2:23** Yesaya 53:7 ✡ **2:24** Yesaya 53:6 ✡ **3:1** Epesus 5:22; Kolose 3:18
✡ **3:3** 1 Timotius 2:9-10

inak nambalasi ena. Tungga Manetualain timba-tain, mana'a hiek matak
leo naak naa belin seli.
5 Huu lele uluk ina dale malalaok kara fo mana ramahere Manetualain,
mana'a hien nara oo leo naak boe. Ara oo nenene neu sira saon boe.
6 Ha'i netuduk numa bei Sara mai. Ana nenene neu saon Abraham. Ana
oo fee lelak saon koladun boe. Ei inak kara oo muste tungga ndia netudun
boe, nahuu mete ma ei tao hata fo ndoos, na, ei hae mamata'u hata esa
boe na.✡
7 Sao touk kara ein! Leo-la'o dalek esa mia ei saom. Timba-tai matalolole
hata fo neulauk soa-neun ma tao tunggan. Matudu hada-horomatak
soa-neun nai basa dede'ak kara, nahuu inak barakain ta sama leo touk
barakain. Huu ei sama-sama simbo mala pusaka fo Manetualain nae fee ei.
Ndia, ei sama-sama simbo mala masoda beuk fo Manetualain fee ei numa
Ndia dale susuen mai. Tehuu ei sao touk kara muste leo-la'o dalek esa
mia ei saom leo naak, mita fo neu faik fo ei dua ngga so'uk dalem fo hule-
haradoi moke hata esa numa Manetualain mai, na, Ana nau namanene
ei.✡

Leo mae ei tao hata fo ndoos, neu ko ei oo hambu susa-sonak boe

8 Toranoo susue nggara ein! Neu mate'en te, au ae kokolak dede'ak esa.
Ei basa ngga oo muste leo-la'o dalek esa boe. Mete ma hatahori esa nameda
susa do namahoko, na, ei laen nara oo muste mameda leo naak boe. Ei
muste sue-lai neu hatahorir fo mana ramahere Karistus, ma matudu dale
neulaum mara esa mbali esa. Boso makadedemak aom mara, tehuu ei
muste makaloloek aom mara.
9 Boso bala manggarauk no manggarauk. Mete ma hatahori kada raselu
kisubalik ei, boso maselu kisubalik hatahori naa bali. Tehuu moke-hule fo
Manetualain fee baba'e-babatik neun. Manetualain noke nala ei ena dadi
miu Ndia hatahorin, mita fo ei bisa simbo mala baba'e-babatik numa Ndia
mai.
10 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
“Hatahori mana sangga nasoda no neulauk,
ma mana sangga nasoda nala dook ka nai dae-bafok ia,
hatahori naa muste nanea ndia bafan fo boso bafa lafok,
ma boso kokolak pepeko-lelekok.
11 Ana muste sale dalen do tuke tein, fo boso tao manggarauk bali,
tehuu fali fo tao kada ndoos leo.
Ana muste nanori fo leo-la'o mole-dame no basa hatahorir,
boe ma sangga dalak fo malole fali no sara.
12 Huu ita Lamatuan tao matak neu
hatahori mana leo-la'o no ndoos.
Ma Ana oo nau namanene sira hule-haradoin boe.
Tehuu ita Lamatuan laban nakandoo
neu hatahori mana leo-la'o tao manggarauk.”✡
13 Mete ma ei tao hata fo ndoos no dere-dere hiek, see nau tao
manggarauk mbali ei bali? Taa, hetu?
14 Tehuu leo mae ei tao hata fo ndoos ma hambu ketuk tao nakasususak
ei, ei hambu nanalak. Mete ma hambu hatahori ta nalela Karistus dadi
namata'u nahuu hata esa, na, ei boso tungga mamata'u talo naa. Ei
dudu'am boso namue-anggik ma dalem mara sona sama leo sara.✡
15 Tao ei dalem mara kada lino-lendek, nahuu ei so'uk mala Karistus nai
ei dalem mara ena fo dadi neu ei Lamatuam fo malalaok.

✡ **3:6** Tutui Makasososak 18:12 ✡ **3:7** Epesus 5:25; Kolose 3:19 ✡ **3:12** Sosoda Kokoa-kikiok kara 34:12-17 ✡ **3:14** Mateos 5:10

Leo hatahorir roke ei fo mafada ei nemeherem, ma tao hata de ei
mamahena mae, neu ko Karistus tao basa-basan dadi malole, na, ei muste
sadia mahani a fo maselu neu sara.✡
16 Tehuu ei muste maselu numa ei dale neulaum mai ma matudu hada-
horomatak neu sara, mita fo ara bubuluk ei tao hata fo ndoos numa dale
lolo-laom mai. Leo mae ei tao hata fo neulauk talo naa, tehuu neu ko
hambu ketuk nau kokolak rakatutudak ei, nahuu ei makaesa mia Karistus.
Dadi mete ma ei tao hata fo neulauk makandoo, na, sira mana makatitiik
ei neu ko ara mae.
17 Mete ma naa tungga Manetualain hihii-nanaun, na, boso lilii-ndondou
te malole lenak ei hambu susa-sonak nahuu tao hata fo ndoos; boso huu
ei tao salak.
18 Karistus mate la'e esak ka,
nahuu ita hatahori dae-bafok tao salak.
Ndia mana leo-la'o ndoos,
maten soa-neu ita ena fo mana leo-la'o manggenggeok.
Ana mate, mita fo ita bisa malole fali to Manetualain.
Karistus naa oo hatahori dae-bafok sama leo ita boe.
Hatahorir rakanisan,
tehuu basa de Manetualain Dula-dalen tao nasoda falik kana numa
mamaten mai.
19 Dula-dalek naa oo nuni no Ndia neu nanori hatahori mana matek
dula-dalen nara boe, fo neni ronggak nai mamanak esa, nok bali bui.
20 Sira raa, ndia hatahori lele uluk ta mana nau nenene neu Manetualain.
Lelek naa, ba'i Noh tao ofa mo'ok. Manetualain nahani memak kana fo
nae nita hatahorir tao tungga Ndia hihii-nanaun, tehuu ara ta nau tao
tungga. Huu naa de kada hatahori falu ndia hambu masoi-masodak numa
faa mo'ok naa mai.✡
21 Faa naa dadi neu netuduk esa, sama leo faik fo ei sarani. Sarani naa
natudu nae, Manetualain nakambo'ik ei numa ei sala-singgom mai, nahuu
Yesus Karistus nasoda fali numa mamaten mai ena. Neu ara sarani ei naa,
ara ta radiu ei fo tao ralalao ei ao-inam mara. Ndondoon ndia, ei ndara
fangga hehelu-bartaak mia Manetualain, fo nau tao nalalao ei dalem mara.
No dalak naa, ei bisa leo-la'o ma tao hata fo ndoos.
22 Hatematak ia Yesus hene fali neni nusa tetuk do inggu temak neu ena.
Nai naa, Ana nanggatuuk nai mamana hada-horomatak mate'en lain, nai
Manetualain boboa konan. De atar marai nusa tetuk do inggu temak, basa
koasar ma mana to'u koasar muste nenene neu Karistus rakandoo.

4

Karistus hatahorin nara muste leo-la'o ndaa no dala-hadak

1 Karistus naa, hatahori dae-bafok sama leo ita. Ana hambu doidosok
no'un seli ena, de ei oo muste sadia fo hambu doidosok sama leo Ndia
boe. Tehuu masaneda te hatahori mana sadia fo hambu susa-sonak nahuu
nakaesa no Karistus, ana naketu ena fo ta nau tao salak bali.
2 Leo mae ana bei leo-la'o nai dae-bafok ia, tehuu ana ta leo-la'o tao
salak bali sama leo hatahori dae-bafok laen nara. Huu ana leo-la'o tungga
Manetualain hihii-nanaun.
3 Fai bakahulun ei maena faik dai mete ma ei mae tao manggarauk hata
a mesan, nok bali hatahori ta mana malela Manetualain. Ha'i netuduk leo:
ara tao sadi ndaa. Ara la'ok sala ro hatahori ta sira saon. Ara tungga sira
hihiin tao manggarauk. Ara rinu mafuk. Ara tao feta setelelek. Ara tao
feta sao holu-ndaek sadi ndaa. Ara kada songgo-tanggu fo bisa tao rala ita
aon mumuru.

✡ **3:15** Yesaya 8:12-13 ✡ **3:20** Tutui Makasososak 6:1—7:24

4 Ara kokolak raboboo ei nade malolem, huu ei ta tungga mabali mia sira
manggaraun nara fo mana seli susudik, nahuu ara ta ralela ei leleo-lala'om
leo beek.
5 Tehuu masaneda te neu ko ara muste rasare Manetualain, fo mana
dadi neu Mana Maketu-maladi Dede'ak. Ara muste rafadan, tao hata de
sira leo-la'o manggarauk talo naa. Boso lilii-ndondou, huu basa hatahorir
muste rasare reu Ndia, hatahori bei masodak, ma hatahori mates.
6 Tebe! Manetualain nae parisa hatahori mana matek kara, sama leo
Ana parisa hatahori dae-bafok laen nara. Huu Ana nae mete-nita sira
leleo-lala'on fai uluk. Huu naa de Yesus neu tui-bengga Manetualain Hara
Lii Malolen neu sara, mita fo sira oo bisa hambu masodak tetebes, fo tao
tungga Manetualain hihii-nanaun boe.

Ita muste takaboi-tasamao tatalolole basa hata fo Manetualain fee ita ena

7 Dae-bafok fai mate'en deka-deka mai ena. Huu naa de ei muste dudu'a
naruk ma matu-matu fo ei bisa hule-haradoi no malole.
8 Nenenin lenak ndia, ei muste leo-la'o masue-laik esa no esa makandoo.
Leo mae hatahori laen tao salak makadoto ndoos, tehuu ei bei bisa
manonoo mian mete ma ei sue-lai neun.✡
9 Makambela limam fo simbok mala hatahori numa mamanak laen mai
leo taak nai ei umam. Tehuu masaneda fo boso simbok no unggu-remuk.
10 Hatahori esa-esak fo mana simbo babanggi-baba'ek numa Manetu-
alain mai ena muste pake babanggi-baba'ek naa, fo naono-lalau ndia tora-
noo kamaheren nara. Makaboi-masamao ma pake matalolole babanggi-
baba'ek naa, fo neni nanalak soa-neu Manetualain.
11 Ha'i netuduk leo: mete ma hambu babanggi-baba'ek manori hata-
horir, na, masaneda te ei muste manori hatahorir pake Manetualain
Dede'a-kokola heli-helin. Mete ma hambu babanggi-baba'ek maono-lalau
hatahorir, na, maono-lalau pake bebe'i-barakaik fo Manetualain feek. No
dalak naa, basa hatahorir mete-rita eir ia, Yesus Karistus hatahorin. Huu
naa de ara rakadedemak Manetualain. Ndia naa, ta neni babanggak! Ma
Ana naena koasa fo to'u parenda ta mana ketuk! Tebe leo naak!

Ita hambu doidosok nahuu dadi teu hatahori Karisten

12 Toranoo susue nggara ein! Boso heran mete ma hambu soba-douk
beran seli. Naa ndia fora ei nemeheherem mara. Boso dudu'a mae, kada
o mesa ngga ndia hambu soba-douk talo naa.
13 Tehuu ei dalem bisa mbena sau-sau, huu ei hambu mala doidosok
sama leo Karistus oo hambu doidosok boe. No dalak naa, neu ko ei
dalem mara mbena sau-sau tebe-tebe, neu faik fo basa hatahorir mete-rita
Karistus ta neni babanggan.
14 Neu hatahorir kokolak rakadadaek ei nahuu ei makaesa mia Karistus,
ei maua nahuu Manetualain Dula-dalen ta neni babanggan nai ei dale.
15 Tehuu mete ma ei muste hambu doidosok, na, boso huu ei dadi miu
mana makanisa hatahori do, na'ok do, hatahori manggarauk do, mana
sorodododo rala hatahori laen ena uma dalen.
16 Tehuu mete ma hatahori hambu nala susa-sonak, nahuu dadi neu
Karistus hatahorin, ana hae mae faa boe na. Malole lenak, ara so'uk kokoa-
kikiok neu Manetualain, nahuu ara dadi reu hatahori Karisten.
17 Fain losa ena fo hatahori reu rasare mbali Manetualain. Ana mulai
parisa numa Ndia hatahori heli-helin nara leleo-lala'on mai. Dadi dudu'a
leo! Mete ma Ana mulai ena no ita hatahori Karisten, na, talo bee soa-
neu hatahori fo ta mana nau simbok Ndia Hara Lii Malolen? Neu ko sira
huku-dokin beran lena, ee!

✡ **4:8** Dede'a Lasik 10:12; Yohanis 13:34-35

18 Sama leo neni surak nai Manetualain Susura Malalaon nae,
“Mete ma hatahori fo mana leo-la'o no ndoos a mesan, ela ba'uk ka ta
hambu masoi-masodak,
na, talo bee bali neu hatahori fo ta mana tao matak mbali Manetu-
alain?
Ma talo bee boe no hatahori fo mana leo-la'o tao salak?”✡
19 Dadi mete ma Manetualain nakambo'ik Ndia hatahorin nara hambu
rala susa-sonak tungga Manetualain hihii-nanaun, na, ara bisa ramahere
rae, neu ko Ana oo nanea sara boe. Huu Ana ndia adu sara ma Ana oo tao
tungga hata fo Ndia kokolak ena boe. De ara bei bisa tao hata fo ndoos
rakandoo, nahuu Ana nanea sara talo naa.

5

Nenori-nefadak soa-neu malangga saranik kara

1 Au mesa ngga dadi uu malanggan esa. Fai bakahulun neu Karistus
lemba-nasaa Ndia doidoson, au mete-ita no au mata heli-heling. Neu faik fo
basa hatahorir mete-rita Manetualain ta neni babanggan, au oo ae tungga
mete-itan no au mata heli-heling boe. Dadi au ae fee nenori-nefadak neu
malanggan laen nara, talo ia:
2 Ei sama leo mana lolo fo mana nakaboi-nasamao sira bibi lombon nara.
Dadi ei muste makaboi-masamao matalolole hatahorir fo Manetualain fee
sara neu ei ena. Koladu sara no malole. Boso huu ei uem naa, tehuu ei
hii tao talo naa. Koladu sara no malole tungga Manetualain hihii-nanaun.
Boso sangga nanala lenak soa-neu ao heli-helim, tehuu maue-osa no dere-
dere hiek fo tulu-fali Manetualain hatahorin nara.✡
3 Boso kada parenda sadi ndaa fo tao mamabera hatahorir fo Manetu-
alain fee ei koladuk ena. Tehuu ei muste dadi netuduk malole, fo mana
matudu dalak neu sara.
4 Yesus naa, sama leo Malangga Mana Lolo. Mete ma Ana fali mai ena,
neu ko Manetualain fee ei seseba-babaek, nahuu ei koladu hatahorim mara
no malole. Seseba-babaek naa, ta bisa nakalulutu henin, te ana nakatataka
nakandoo.

Nenori-nefadak soa-neu hatahori muri anak kara

5 Hatahori muri ana nggara ein! Ei oo muste nenene neu saranik
malanggan nara boe. Ei basa ngga boso so'uk aom mara. Sama leo
Manetualain Susura Malalaon surak nae,
“Manetualain laban neu hatahori fo mana nakadedemak aon nara,
tehuu Ana hii natudu Ndia dale susuen neu hatahori dale nekeloloek
aon.”✡
6 Huu naa de ei basa ngga muste masaneda Manetualain koasan, mita
fo ei boso koa ao. Doo-doo te ndaa no fain, boe ma Manetualain nae so'uk
kokoak neu ei.✡
7 So'uk dalem mara, mita fo Manetualain ndia koladu basa hata fo mana
tao ei dudu'am ta namaneu. Huu Ana natudu dale susuen neu ei.
8 Besa-besa, ee! Dudu'a naruk! Manea matalolole huu ita musun, ndia
nitur malanggan nae nakalulutu ei. Ana nae kodo katemak ei, nok bali
singa esa mana lakamarak, nae sangga banda fo na'an.
9 Tehuu boso mamata'u. Ei muste laban nitur malanggan naa. Ei oo
muste makatataka fo mamahere neu Manetualain makandoo boe. Te ei
bubuluk ena mae, ei toranoo kamaherem mara rai bee a mesan nai dae-
bafok ia oo muste hambu rala susa-sonak sama leo ei boe.
10 Tehuu masaneda te Manetualain hii natudu Ndia dale susuen neu ita.
Ana ndia noke nala ei fo dadi miu Ndia hatahorin, nahuu ei simbo mala

---

✡ **4:18** Dede'a Lasik 11:31 ✡ **5:2** Yohanis 21:15-17 ✡ **5:5** Dede'a Lasik 3:34 ✡ **5:6** Mateos 23:12; Lukas 14:11; 18:14

Karistus ena. Huu naa de Ana nau nakadedemak ei fo bisa leo-la'o mia
Ndia makandoo. Tehuu mete ma ei hambu mala susa-sonak nai dae-bafok
ia kada ta dook ka, na, Manetualain nae tao nalole falik ei. Ana nae natetea
ei ma tao nala ei makatataka. Ana oo nambaririik ei miu fanderen matea
boe.
11 Ita toke fo basa koasar rai Manetualain liman dale, losa doon naa neu.
Tebe!

Petrus nate'e susuran

12 Silas* ndia tulun au fo surak susura keke'uk ia. Ndia ia, ita toranoo
kamaheren ma au hatahori lima konang. Au fee nenori-nefadak neu ei fo
makatataka mahere, huu Manetualain hii natudu Ndia dale susuen neu ita
nakandoo. Dadi ei muste mambariik mahere fo boso makaheok.
13 Hatahori kamaherek mana makabua rai kota Babel oo haitua hara
masodak fee ei boe. Manetualain here nala sara ena, sama leo Ana here
nala ei boe.
Au anang Markus oo haitua hara masodak boe.✡
14 Mete ma ei matonggo, na, esa lole haran mbali esa menik i'idu susuek
fo natudu ei susue-lalaim.
Au nau fo ei basa ngga fo mana mamahere neu Karistus bisa leo-la'o no
lino-lendek ma mole-damek.
Soda-molek,
Petrus

---

* **5:12** Susura dede'a Yunani nai ia nae, *Silvanus*. Silvanus naa, Silas naden laen. Lees ndia tutuin mulai nai *Nedenuk kara Tutuin* 15:22, 40 ✡ **5:13** Nedenuk kara Tutuin 12:12; 25; 13:13; 15:37-39; Kolose 4:10; Filmon 24

2 Petrus
Petrus susura kaduan

Soda-molek

1 Susurak ia numa au mai, Simon Petrus.* Au dadi uu Yesus Karistus
hatahori neondan. Au oo dadi uu Ndia nedenun boe, fo Ana nadenun neni
bee a mesan neu fo tui-bengga hatahorir la'e-neu Ndia.
Au surak susurak ia fee ei mana mamahere neu Yesus Karistus ena.
Manetualain nasosoi dalak mita fo ei oo bisa mamahere neu Karistus sama
leo ai boe, nahuu Ndia dalen ndoos. Nemeheherek naa, kabelik soa-neu
ita basa ngga. Karistus oo dadi neu ita Manetualain boe, ma Ndia oo dadi
Hatahori fo mana tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon nara mai boe.
2 Au oke-hule fo ei bisa malela no malole neu Manetualain, ma neu ita
Lamatuan Yesus, mita fo Ara ratudu Sira dale susuen neu ei, fo ei bisa
leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek.

Lamatuak here nala Ndia hatahorin, boe ma noke sara fo reni Ndia reu

3 Yesus naena koasa sama leo Manetualain koasan. Huu naa de Yesus
ba'e fee ita ena basa hata fo ita to'ak, fo leo-la'o no ndoos tungga
Manetualain hihii-nanaun. Ana tao talo naa, nahuu ita talela Ndia no
malole. Ma Ana ndia noke nala ita dadi teu Ndia hatahorin, nahuu Ndia
malole ma ta neni babanggak sudi selik kana.
4 Yesus fee basa hata fo nenenin lenak neu ita ena. Huu fai bakahulun
Ana helu-bartaa ena fo nae fee basa dede'ak kara raa. Ndia hehelu-bartaan
nara neulaun sudi selik kana. Ana fee basa naar reu ita, mita fo ita dalen
bisa dadi sama leo Lamatuak dalen. Ma ita oo bisa takambo'ik numa basa
dede'a kaboo mburuk mai boe, fo hatahori marai dae-bafok ia hii taok,
nahuu ara leo-la'o tao tungga kada sira hihii heli-helin ma ta rakatataak
rala aon nara.
5 Huu naa de au nau ei maote tebe-tebe fo tao hata fo neulauk.
Huu ei mamahere neu Yesus ena, tehuu naa bei ta dai.
Maue-osa hata fo neulauk nakandoo.
Malela Lamatuak lena-lenak bali.
6 Tehuu boso losa kada naa leo.
Manori fo ei leo-la'o makatataak mala aom mara.
Tehuu naa oo bei ta dai boe.
Tungga-tungga ei hambu susa-sonak, na, ei muste makatataka mahere,
boso makaheok.
Tehuu tao lena heni naa bali.
Tao basa-basan tungga Manetualain hihii-nanaun.
7 Tehuu boso losa kada naa leo.
Matudu susue-lalaim neu ita toranoo kamaheren.
Tehuu naa bei ta dai.
Huu ei muste leo-la'o masue-laik makandoo.
8 Mete ma ei leo-la'o talo naa, ma nenori-nefada neulauk kara iar
boe tamba rakandoo, na, naa tao nala ei boe malela no malole neu ita
Lamatuan Yesus Karistus. Nenori-nefada neulauk kara iar ta mopo sara
hie-hie ma ta ngganggari ledo-fair. Nenori-nefada neulauk kara iar, tao
rala ei boe malela no malole neu Ndia.
9 Mete ma hambu hatahori ta nau tao talo naa, na, ana dudu'a keke'uk
a mesan. Ana ta mete-nita hata manai ndia idu-matan, nok bali ndia naa,

---

* **1:1** Susura dede'a Yunani ketuk surak rae, “Simon Petrus”. Ketuk bali surak rae, “Simeon Petrus”. Dede'a de'ek *Simeon* ia, numa dede'a Ibrani mai. Tungga dede'a Yunani, ndia *Simon*. Dadi basa hatahori malelak kara rae, Simon Petrus ma Simeon Petrus naa, ndia hatahorin esak ka.

pokek. Lamatuak koka heni hatahori naa sala-singgon ena, fo dalen bisa lolo-laok. Tehuu hatahori naa lilii henin ena!
10 Toranoo susue nggara ein! Hatematak ia ei muste maote tebe-tebe lenak bali. Lamatuak here nala ei ena fo dadi miu Ndia hatahorin, boe ma ei meni Ndia miu. Hatematak ia ei muste matudu mae, ei maso dadi miu Ndia nufanelun ena. Mete ma nenori-nefadak kara iar fo au so'uk kasa bebeik kara raa tamba rakandoo nai ei leleo-lala'om, na, ei ta bisa tuda.
11 No dalak naa, Manetualain nae fee ei dede'ak esa ta hoho'a ndoos. Ndia, Ana nasosoi dalak ma fee ei haak fo simbo mala Yesus Karistus dadi neu ei Manem fo masoda mian seku neu. Huu Ndia naa, ita Lamatuan. Ma Ndia oo Hatahori fo mana tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon mai ena boe.

Tao hata de Petrus surak talo naa?

12 Ei bubuluk nenori-nefadak kara raa ena fo au so'uk kasa bebeik kara raa, ma ei makatataka mahere, nahuu ei mamahere neu hata fo tetebes. Leo mae talo naa, tehuu au nau fee nesenedak la'i-la'ik nenori-nefadak ia neu ei, mita fo ei boso lilii-ndondou.
13 Au ta nau fee lelak fo ei lilii. Au nau fee nesenedak neu ei fo dudu'a makandoo nenori-nefadak kara iar. Huu neu au bei leo-la'o nai dae-bafok ia, memak nandaa mete ma au fee nesenedak nenori-nefadak kara iar neu ei.
14 Ta dook ka te au mate ena. Ita Lamatuan Yesus Karistus nafada memak au talo naa ena. Huu naa de au bubuluk memak kana ena.
15 Leo mae neu ko au mate ena, tehuu au aote tebe-tebe hatematak ia fo ei masaneda makandoo mia nenori-nefadak kara iar.

Ita mete-tita Yesus ta neni babanggan ena

16 Fai bakahulun au ua au nonoo nggara tui-bengga neu ei la'e-neu ita Lamatuan Yesus Karistus ena. Ai oo tui boe mae, mete ma Ana fali mai, neu ko Ana mai no koasa ta neni babanggak. Tebe, hetu? Tehuu naa ta tutui lasik fo ta tetebes. Ai kada tui ei la'e-neu hata fo ai mete-mitan no ai mata heli-helin ena. Huu naa de ai bubuluk Yesus ta neni babanggan naa, sama leo mane ina-huuk esa.
17-18 La'e esa, ai sama-sama mia Yesus numa Manetualain lete malalaon. Boe ma Amak Manetualain mesa kana ndia nafada la'e-neu Yesus ta neni babanggan. Huu faik naa, ai mamanene harak esa lolen sudi selik kana kalua numa lalai mai nae,
“Ndia ia, Au Ana susueng.
Ana tao namahoko Au daleng.”✡
19 Numa naa mai ita boe tamahere tebe-tebe la'e-neu basa hata fo ita simbo tala sara ena ruma Manetualain mana to'u dede'an lele uluk kara mai. Dadi malole lenak ei tao tungga sira hara hehelun nara! Huu sira hara hehelun nara raa, sama leo lambu esa nasa'a nai mamana makiuk. Dadi ei muste mamanene sira hara hehelun nara, losa Yesus fali mai. No dalak naa ei bisa tamba malela makandoo. Naa, sama leo ei mete-mita makahuluk nduu mansai, dei fo ledo toda tao manggaledo basa-basan.
20 Masaneda te Manetualain mana to'u dede'an nara rafada memak la'e-neu dede'ak no'uk ka ena. Tehuu sira hara hehelun nara raa, ta tungga sira hihii-nanau heli-helin nara.†

✡ **1:17-18** Mateos 17:1-5; Markus 9:2-7; Lukas 9:28-35 † **1:20** Dede'a Yunani nai ia, bisa sosoa-ndandaak telu. 1) Mana to'u dede'ak esa kokolan ta tungga ndia hihii-nanau heli-helin; 2) ta hambu hatahori esa boe na bisa bubuluk Manetualain mana to'u dede'an hara hehelun nara lala'en sosoan; 3) mete ma ita nau talela Manetualain mana to'u dede'an esa hara hehelun, ndia sosoan ta neni tai naherek numa kada ndia hara hehelun mesa kana mai, tehuu muste nekesasaman no Manetualain Dede'a-kokolan katematuan.

21 Hata fo ara surak naa ena, ta naoka numa hata fo ara hii kokolak neu
a leo. Tehuu naa naoka nai Manetualain, tungga hata fo Ndia Dula-dale
Malalaon natudu neu sara.

2

Hatahori mana fee nenorik pepeko-lelekok

1 Fai bakahulun hambu hatahori Isra'el ketuk so'uk aon nara rae, sira
dadi Manetualain mana to'u dede'an. Naa te ara pepeko-leleko. Neu ko ei
oo matonggo mia hatahori leo naak boe nai ei taladam. Hambu hatahori
ketuk rae, sira fee nenorik la'e-neu Manetualain, tehuu ara kada pepeko-
leleko a mesan. Ara fee nenorik ma rafuni sira dudu'a-a'afi kaboo mburun.
Huu naa de ara bisa tao sira nenori mana peko-pakin nara dale reu. Mete
ma ei nenene sira nenorin nara, neu ko ei makalulutu. Ara laka rae,
Lamatuak Yesus naa, ta sira lamatuan. Naa te Ana ndia tefa-soi nala sira
ena no babaen belin seli. Ara tao talo naa, de neu ko mesa kasa rakalulutu
lai-laik.
2 Leo mae talo naa, tehuu neu ko hatahori no'uk ka tungga sara, ma tao
sadi ndaa ta rameda mamaek. Neu ko hatahori kokolak ta neulauk la'e-neu
nenori tetebes, huu sira tatao-nono'in edo-poden naa.
3 Meser masapepekok kara raa, mana bare-na'ok kara. Ara tui leli-
belak kana, fo ara bisa kedi rala ei doim. Tehuu boso lilii-ndondou, te
Manetualain dadi neu Mana Maketu-maladi Dede'ak fo ta mana sunggu
nitak. Numa fai bakahulun mai, Ana nahani memak fo huku-doki sara.
Neu ko ara rakalulutu rafu-rafu.
4 Ha'i netuduk leo, lele uluk Manetualain atan ketuk marai nusa tetuk do
inggu temak tao salak. Tehuu Manetualain mana dadi neu Mana Maketu-
maladi Dede'ak ta nakambo'i sara. Ana piru sara reni a'i mbila ta kala
matek reu, ma oka sara rai bolo makiuk mandema dale. Ara rahani rai
mamanak naa, losa fain fo ara rasare mbali Ndia.
5 Leo naak oo no hatahori tembo lele uluk kara boe. Lelek naa, ara
leo-la'o tao manggarauk, ma ta tao matak neu Manetualain. Tehuu
Manetualain koladu ena fo Ndia hatahorin dale ndoos esa, nade Noh,
natudu dalak fo hatahorir bisa leo-la'o ro ndoos. Tehuu ara oo ta nau
nenene neun boe. Huu naa de Manetualain haitua faa mo'ok fo tao
nakalutu hatahori fo ta mana nau tao matak neu Ndia. Tehuu Ana tao
nasoi-nasoda Noh no ndia nufanelun. Basa sara hatahori falu.✡
6 La'e esa bali, hatahori lele uluk rai kota Sodom ma Gomora leleo-lela'on
nara manggarauk sudi selik kana. Boe ma Manetualain hukun asa. Ana
hotu heni basa-basan marai naa, losa dadi afu. De basa hatahorir marai
naa mate heni basa sara. Naa, dadi netuduk soa-neu hatahori laen mana
nau leo-la'o manggarauk, ma ta tao matak neu Manetualain. Ara bisa
bubuluk memak sira ua-nalen nara, mete ma ara ta nau sale dalen do
tuke tein.✡
7 Tehuu faik naa, hambu hatahori esa nade Lot. Ana leo-la'o ndoos. Ana
mangguk ka ena no hatahori manggarauk kara tatao-nono'in nara mana
lena-lenak, ta mana nau nenene neu Manetualain. De Manetualain tao
nasoi-nasoda Lot numa mamanak naa mai.✡
8 Lot mesa kana hii tao hata fo ndoos, tehuu ana leo nai hatahori Sodom
mara taladan. Ma tungga faik ana oo mete-nita ma namanene ara lena-
langga Manetualain Hohoro-lalanen nara boe. Naa, tao nala dalen sona.
9 Basa netuduk kara raa ratudu rae, Manetualain bubuluk dalak tao
nasoi-nasoda hatahori fo mana hii nenene Ndia numa soba-douk mata-
matak kara mai. Ana oo bubuluk naketu huku-doki berak boe soa-neu

✡ **2:5** Tutui Makasososak 6:1—7:24 ✡ **2:6** Tutui Makasososak 19:24 ✡ **2:7** Tutui Makasososak 19:1-6

hatahori mana leo-la'o peko-pakik kara. Ma Ana tao talo naa nakandoo losa fain fo Ana naketu basa hatahorir dede'an nara.
10 Huku-doki berak naa, tuda lena-lenak soa-neu hatahori fo mana hii
kada leo-la'o no manggenggeok tungga sira hihii-nanau heli-helin nara.
Ara ta nau nenene hatahori esa boe na, ma rakatitii-rakadadauk basa mana
to'u koasar. Neu ko Lamatuak huku-doki sara.
Meser masapepekok bebeik kara raa rambarani ralan seli ma koa ao.
Ara oo ta nau ratudu hada-horomatak, ma ta ramata'u kokolak tao raboboo
Manetualain ma Ndia atan nara rai lalai boe.
11 Naa te Ndia atan nara marai nusa tetuk do inggu temak barakain nara
lena heni meser masapepekok kara raa. Leo mae talo naa, tehuu atar raa
ta kokolak tao raboboo meser raa rai sira Lamatuan matan. Ma ara oo ta
soa ndae salak neu meser raa boe.
12 Tehuu meser masapepekok kara raa hii kokolak tao raboboo la'e-neu
dede'ak bee fo sira mesa kasa ta ralela. Te ara sama leo banda ta dudu'a
ralela na! Malole lenak, humu mala sara fo makalulutu heni sara leo!
Naa, sira ua-nalen. Neu ko rakalulutu heni sara, nahuu sira tatao-nono'i
manggaraun.
13 Ara rakasususak no'uk ka neu hatahorir. Basa naa, neu ko Lamatuak
oo nakasususak kasa boe, nahuu sira tataon ta ndoos. Ara hii kada tao feta
setelelek rame-rame. Ara oo hii tao sadi ndaa nai fai leledon boe, mita fo
basa hatahorir mete-rita sira manggaraun nara. Ara ta rameda mae, ma
ara kokolak raboboo ei nade malolem. Mete ma ara ra'a feta sama-sama
ro ei, ara nau tao tungga kada sira hihii manggaraun nara.
14 Mata de'en nara rambaloa sangga inak mana hii raeok ro sara. Ara
kada leo-la'o tao manggarauk rakandoo. Ara rasi'e sangga hatahori fo
nemeheheren ta matea neu Lamatuak, boe ma ara ike sara fo tungga
tao manggarauk. Ara sangga dalak fo ra'a mata lenak rakandoo. Neu
ko Lamatuak huku-doki sara!✡
15-16 Fai bakahulun meser masapepekok kara raa oo hatahori mana
tungga eno-dala ndoos boe, tehuu doo-doo boe ma ara sio la'o. No
dalak naa, ara sama leo Balaam lele uluk, ndia Bosor* anan. Ndia naa,
Manetualain mana to'u dede'an esa. Tehuu ana hii nala doik sudi selik
kana, huu naa de ana tao hata fo ta ndoos asa. La'e esa, Balaam sa'e banda
keledei. Keledeir, ta bisa kokolak. Tehuu faik naa, Manetualain tao nala
keledei naa, bisa kokolak sama leo hatahori dae-bafok! Boe ma keledei naa
nahara berak neu Balaam, nahuu ndia tatao-nono'i manggaraun. Keledei
naa nau fo Balaam hahae, mita fo ana boso tao peko-pakik bali, sama leo
hatahori kamuluk.✡
17 Meser masapepekok kara raa sama leo oe matak esa sosoan taa, nahuu
mada heni oen ena. Ara oo sama leo ko'a-masuk sosoan taa boe, nahuu
anin fuu henin. Manetualain sadia memak mamana makiu-makahatuk esa
fo kena sara.
18 Huu ara kokolak raloloa bafan, tehuu isin taa. Ara nau ike rala
hatahorir fo tao tungga hata fo ta kambareek. Ara hii fufudi-hohodo
hatahori bei fo fali reni eno-dala ndoos reu, mita fo ara tao salak seluk
bali.
19 Hatahori mana masapepekok kara raa helu-bartaa rae, “Mete ma ei
nenene neu ai, na, ei hambu nekembo'ik fo tao tungga kada ei hihiim a
mesan!” Tehuu hatahori mana kokolak talo naa, sama leo ata-dato ta mana
bisa nakambo'ik aon numa sira manggaraun nara mai. Huu hatahori mana

---

✡ **2:14** Tutui Makasososak 6:5 * **2:15-16** Susura dede'a Yunani neulaun lenak nae, *Bosor*. Hambu susurak ketuk bali surak rae, *Beor*. Basa susura dede'a Yunani surak rae, *Balaam*. Susura Malalaok dede'a Indonesia surak nae, *Bileam*. ✡ **2:15-16** Susura Rerekek 22:4-35

fee lelak neu hata esa koladu ndia aon, na, naa sama leo ana dadi neu atadato numa hata naa mai.
20 Mete ma nau takambo'ik numa manggarauk manai dae-bafok ia fo
mana tao nanggenggeo ita, na, ita muste talela ita Lamatuan Yesus Karistus.
Tehuu mete ma hambu ketuk rakaheok numa Ndia mai, boe ma rakaesa
seluk ro hata fo manggarauk sama leo fai uluk, na, naa sama leo hata fo
manggarauk naa koladu sara. Hatematak ia ara boe soe lenak bali!
21 Ta malole mete ma ara bubuluk eno-dala masodak tetebes ena, basa
de rakaheok, boe ma ta tao tungga hata fo neulauk ma lolo-laok naa bali,
fo Lamatuak parenda neu ita ena. Malole lenak, ara hae bubuluk rita eno-
dala ndoos.
22 Hambu dede'a lasik la'e-ndaa meser masapepekok kara raa rae, “Mete
ma busa muta, ana neu na'a nasafali ndia muta heli-helin.” Hambu laen
bali nae, “Leo mae radiu bafi esa ena, tehuu ana fali neu lololi seluk tane-
mbuuk bali.”✡

3

Ita Lamatuan nae fali mai

1 Toranoo susue nggara ein! Ia, ndia au susura kaduang soa-neu ei. Nai
susura kaduak kara iar, au fee nesenedak neu ei, fo ei bisa dudu'a la'e-neu
basa hata fo ndoos.
2 Masaneda neu Manetualain mana to'u dede'a lolo-laon kokolan lele
uluk. Masaneda neu Yesus nedenun nara boe. Dudu'a matalolole la'e-neu
hata fo ita Lamatuan parenda sara fo rafada neu ei. Huu Ana ndia tao
nasoi-nasoda ei numa sala-singgom mara mai.
3 Masaneda talo ia dei: leo mae dae-bafok bei ta losa fai mate'en, tehuu
hambu mana makatitiik tao sadi ndaa tungga kada sira hihii-nanaun a
mesan. Ara kokolak rakalulutu basa dede'ak fo tetebes sara.✡
4 Ara kokolak rae, “Ciih! Yesus helu-bartaa nae, Ana nae fali mai, do?
Mete ma talo naa, na, Ana nai bee? Mulai numa ita bei-ba'in nara mate losa
hatematak ia oo ta hambu esa nasafali boe. Basa-basan la'ok rakandoo,
mulai numa Manetualain nakadadadik lalai no dae-inak.”
5-7 Tehuu hambu dede'ak esa fo hatahori mana masapepekok kara ta nau
rasaneda ralan. Ndia, numa makasososan mai Manetualain kada kokolak
a mesan, de lalai hambu memak kana. Boe ma Manetualain nakadadadik
oe. Basa de Ana bingga fe'e oe numa mada lai mai, boe ma nakadadadik
mada lai sou numa oe mai. Manetualain kokolak nae leo bee ena, na, naa
hambun neuk ka leo.✡ Doo-doo boe ma Manetualain pake faa mo'ok fo
nakalulutu heni basa hatahorir marai dae-bafok ia; mana rasoda rai Noh
lelen.✡ Tehuu hatematak ia, Manetualain nafada memak hata fo Ana nae
taon neu lalai no dae-inak. Hatematak ia Ana bei nakatataak kana, tehuu
neu ko ndaa no fain, Ana nae hotu heni sara. Neu ko Manetualain natuda
huku-dokik fo nakalulutu heni basa hatahorir fo ta mana nau tao matak
neu Ndia. Leo mae talo naa, tehuu hatahori masapepekok kara raa ta nau
rasaneda rae, neu ko Manetualain tao tungga hata fo Ana kokolak ena.
8 Toranoo susue nggara ein! Boso lilii-ndondou dede'ak ia. Ita Lamatuan
ta reke ledo-fair sama leo ita rereken. Tungga Ndia, faik esa bisa dadi teuk
rifun esa. Ma teuk rifun esa oo bisa dadi faik esak ka boe.✡
9 Mete ma ita Lamatuan helu-bartaa nae tao dede'ak esa, na, Ana tao
natetun la'e-ndaa ndia fain, ma ta nahani. Hambu hatahori ketuk dudu'a
rae, Lamatuak naue no kada ma'a-ma'a. Naa te taa! Ana bei nakatataak
kana fo nahani ndia fain. Ita Lamatuan nau fo basa hatahorir sale dalen

✡ **2:22** Dede'a Lasik 26:11 ✡ **3:3** Yudas 1:18 ✡ **3:5-7** Tutui Makasososak 1:6-9 ✡ **3:5-7** Tutui Makasososak 7:11 ✡ **3:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 90:5

ma tuke tein nara dei, fo la'o ela basa sira sala-singgon nara, de tungga falik Ndia. Huu Ana ta nau fo hatahorir lenggo fe'e numa Ndia mai.
10 Tehuu neu ita Lamatuan fali mai naa, ta hambu hatahori mana bubuluk memak kana. Huu Ndia mamain naa no kada kaiboik a mesan, nok bali na'o manu-meo esa maso neni uma dale neu. Faik naa, basa hata marai lalai neni hotu henik kara, ndia leo ledo, bulan ma nduuk kara. Basa-basan, basa sara! Leo naak oo dae-bafok no basa oe-isin nara boe. Kade heni sara!✡
11 Dadi mete ma basa-basan neu ko neni hotu henik kara talo naa, na, ei muste dadi miu hatahori mata leo beek? Ei muste maote tebe-tebe fo leo-la'o tungga Lamatuak hihii-nanaun. Ei muste leo-la'o no malalaok!
12 Ei oo muste mahani a neu Lamatuak mamain boe. Dadi ei muste maote tebe-tebe fo tao faik naa mai lai-lai. Faik naa, lalai oo neni hotu henik boe. Ma basa hata marai lalai oo neni hotuk kara, de noe heni sara boe.
13 Tehuu neu ko hambu lalai beuk ma dae-bafo beuk. Manetualain helu-bartaa talo naa ena, de naa ndia ita tahani a neun. Nai naa, hambu kada hatahori mana leo-la'o no ndoos a mesan.✡
14 Dadi toranoo susue nggara ein! Neu ei mahani a neu dede'ak kara iar, ei muste maote tebe-tebe fo dadi hatahori neulauk, tungga Lamatuak timba-tain. No dalak naa, ta hambu hatahori fo bisa ndae salak neu ei. Maote tebe-tebe fo leo-la'o no mole-damek boe.
15a Ita Lamatuan naa nahani a mesan fo fee lelak, mita fo Ana bisa tao nasoi-nasoda ei numa ei sala-singgom mara mai.

Petrus nate'e ndia susuran

15b Ita toranoon Paulus surak fee ei ena la'e-neu dede'ak no'uk ka fo sama, hetu? Manetualain ndia feen malelak talo naa, huu naa de ana oo surak talo naa boe.
16 Tungga-tungga Paulus surak susurak, ana oo kokolak dede'ak kara iar boe. Nai ndia susuran nara raa memak hambu dede'ak fo ita ta bisa talela tala sosoan no malole. Hambu hatahorir oo tao rafeo-falik dede'ak kara raa sosoan boe. Ara oo tao rafeo-falik dede'ak laen nai Manetualain Susura Malalaon dale boe. Sira raa, ndia hatahori mbera-barek, ma hatahori fo nemeheheren nara bei ta matea. Hatahori matak leo naak kara, neu ko rakalulutu heni sara.
17 Toranoo susue nggara ein! Ei bubuluk mala meser masapepekok kara raa leleo-lala'on nara ena. Dadi besa-besa, ee! Ara ta nau nenene hohoro-lalanek hata esa boe na. Ara soba-soba fo pepeko-leleko ei, mita fo ei sio la'o ela eno-dala ndoos. Tehuu boso fee lelak neu sara fo rasenggi ei talo naa. Huu naa de ei muste makatataka mahere.
18 Malole lenak ei nemeheherem mara mori rakandoo. Ei bubuluk ita Lamatuan Yesus Karistus ena, ndia tao nasoi-nasoda ita numa ita sala-singgon nara mai. Ana nau natudu Ndia dale susuen neu ei. Ma Ana oo nau fo ei malela neu Ndia no malole bali boe.
Au nau fo basa hatahorir rakadedemak Ndia numa hatematak ia losa doon naa neu!*
Soda-molek
Petrus

✡ **3:10** Mateos 24:43; Lukas 12:39; 1 Tesalonika 5:2; Dae-bafo Beuk 16:15 ✡ **3:13** Yesaya 65:17; 66:22; Dae-bafo Beuk 21:1 * **3:18** Susurak dede'a Yunani ketuk tamba “Amin!” nai ia.

1 Yohanis
Yohanis susura kaesan

Yohanis surak la'e-neu Yesus Karistus

1 Au surak susurak ia la'e-neu Manetualain *Dede'a-kokolan mana Neni Masoi-Masodak*.
Dede'a-kokolak mana Neni Masoi-Masodak ia, hambu memak kana numa dae-bafok makasososan mai. Hatematak ia au ma au nonoong nggara mete-mitan no ai mata heli-helin ena. Ai mamanenen menik ai ndi'i doo heli-helin ena. Ma ai mafaroen menik ai lima heli-helin ena. Ai mete-mitan talo naa,✡
2 nahuu Ana toda mai nai ai taladan. Fai bakahulun Ana leo no Ndia Aman, tehuu hatematak ia Ana natudu ao heli-helin neu ai ena. Huu naa de ai mambarani mafada ei, talo bee fo hatahori dae-bafok bisa hambu masodak tetebes ta mana ketuk. Huu Ndia ia, *Dede'a-kokolak mana Neni Masoi-Masodak*.✡
3 Ai nau mafada ei basa hata fo ai mitak ena, ma basa hata fo ai mamanenek ena fo ei bisa dalek esa mia ai. Huu ita basa ngga takaesa ena to Manetualain ma Ndia Anan fo nadenun mai, ndia Yesus Karistus.
4 Dadi ai surak susurak ia fo tao mamahoko ei dalem mara. No dalak naa, ai dalen nara oo tamba ramahoko boe.

Hatahori kamaherek muste leo-la'o nai manggaledok dale

5 Nenorik fo Yesus nafada ai ndia hatematak ia, ai mae mafada neu ei, talo ia: Manetualain naa, malolen seli. Ana ta naena manggarauk faa boe na. Huu Ana sama leo manggaledok mana nasa'a, fo ta hambu makiuk faa boe na.
6 Mete ma ita kokolak tae, “Ita leo-la'o dalek esa to Lamatuak,” tehuu ita bei leo-la'o tao hata fo manggarauk, na, naa sama leo ita leo-la'o nai makiuk dale. Huu ita kokolak pepeko-leleko, ma ta leo-la'o tungga eno-dala ndoos.
7 Tehuu mete ma ita leo-la'o tungga eno-dala ndoos, ita sama leo hatahori fo mana leo-la'o nai Manetualain manggaledon. No dalak naa, ita bisa leo-la'o dalek esa, esa no esa. Ma ita dalen dadi lolo-laok, nahuu Manetualain Anan Yesus mate, ma Ndia daan koka heni basa ita sala-singgon nara ena.

Hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale, boso tao sala-singgok bali

8 Mete ma ita kokolak tae, “Ita ta tao sala-singgok,” na, naa dadi tanda nae, ita kedi-ira ita ao heli-helin ena, ma ta bubuluk hata fo ndoos.
9 Tehuu mete ma ita manaku ita sala-singgon, neu ko Manetualain mana naena dale ndoos, tao tungga Ndia hehelu-bartaan, de koka heni ita sala-singgon ma tao nambalao ita dalen nara.
10 Mete ma ita kokolak tae, “Ita ta tao tita sala-singgok,” na, ita tao Manetualain dadi neu mana pepeko-lelekok naa ena! Huu Ana kokolak ena nae, basa hatahori tao sala-singgok. Mete ma ita kokolak talo naa, manggaledok ena nae, Ndia Dede'a-kokolan ta nai ita dalen nara.

2

1 Ana susue nggara ein! Au surak afada basa iar, mita fo ei leo-la'o ta tao sala-singgok bali. Tehuu mete ma hambu ketuk tao sala-singgok, neu ko hambu mana masala'e ita nai Amak Manetualain matan. Naa, ndia Yesus

✡ **1:1** Yohanis 1:1 ✡ **1:2** Yohanis 1:14

Karistus, Hatahori Malalaok fo Manetualain nadenun neni dae-bafok ia
mai ena.
2 Ana mate dadi tunu-hotuk soa-neu ita, fo Manetualain koka heni ita
sala-singgon nara. Ta fee kada ita mesa ngga, tehuu soa-neu basa hatahorir
marai dae-bafok ia boe.

Hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale, tao tungga Manetualain parendan, lena-lenak parenda la'e-neu susue-lalaik

3 Ita bubuluk tae, ita talela Manetualain no malole, mete ma ita tungga
Ndia parendan nara.
4 Hatahori bisa kada kokolak nae, “Au alela Manetualain.” Tehuu mete
ma ana ta tao tungga Manetualain parendan, na, ndia ia mana soa pepeko-
lelekok fo kokolak laen, tao laen.
5 Tehuu hatahori fo mana tao tungga Manetualain parendan, naa dadi
bukti nae, ndia susuen neu Manetualain tetebes ena. No dalak naa, ita
bubuluk tae, ita iar, Manetualain hatahorin.
6 Dadi mete ma hatahori kokolak nae, “Au leo-la'o akaesa ua Manetu-
alain,” na, ana muste leo-la'o sama leo Yesus Karistus.
7 Ana susue nggara ein! Parenda fo au surak ia, ta dede'a beuk soa-neu
ei. Parenda ia hambu memak kana ena nai Manetualain Dede'a-kokolan,
fo ei mamanenen numa fai bakahulun mai ena.✡
8 Leo mae talo naa oo, tehuu hambu dede'a beuk boe, fo au ae surak
la'e-neu Manetualain parendan ia. Parenda ia, la'ok tebe-tebe nai Yesus
leleo-lala'on ena. Ma parenda ia mulai la'ok nai ei ena, nahuu makiuk
manai ei dalem mara mulai mopo ena, ma manggaledok tetebes mulai
nasa'a nai ei leleo-lala'om mara ena.
9 Hatahori bisa a kokolak nae, “Au leo-la'o nai manggaledok dale.” Tehuu
mete ma ana mburuk no toranoon, na, naa dadi tanda nae, ana bei leo-la'o
nai makiuk dale.
10 Hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale, ana muste sue ndia
toranoon, ma ta hambu manggarauk hata esa boe na nai ndia dalen fo
nakatutudak aon.
11 Huu naa de mete ma hambu hatahori mburuk no ndia toranoon, naa
dadi tanda nae, ana bei leo-la'o nai makiuk dale. Ana la'ok nafaroroe a,
nahuu makiuk tao nala matan pokek ena.

Hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale, ta tungga dae-bafok hihii-nanaun

12 Ana nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu Karistus mate soa-neu ei ena,
de Manetualain koka heni ei sala-singgom mara ena.
13 Lasi-lasi nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu ei malela Yesus Karistus,
fo hambu memak kana numa lele uluk mai ena.
Muri ana nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu ei matati laban manggarauk ba'in ena,
losa ei senggi.
14 Ana nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu ei malela Amak Manetualain.
Lasi-lasi nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu ei malela Yesus Karistus,
fo hambu memak kana numa lele uluk mai ena.
Muri ana nggara ein! Au surak susurak ia fee ei,
nahuu ei mahinda Manetualain Dede'a-kokolan nai ei dalem mara,
losa ei dadi barakaik,

✡ **2:7** Yohanis 13:34

ma ei matati laban manggarauk ba'in ena,
losa ei senggi.
15 Ei boso sue neu dae-bafok hihii-nanaun, ma dae-bafok hata-heton.
Huu hatahori fo mana sue neu dae-bafok, ta bisa sue neu Amak
Manetualain.
16 Hata fo manai dae-bafok ia, ta nato'u no Manetualain. Ha'i netuduk
leo: hatahori fo mana leo-la'o tao namahoko ndia ao heli-helin; hatahori fo
mana bare-na'o sudi hata; ma hatahori fo mana koa aon nahuu kamasu'ik.
Dede'a leo naak kara ta raoka nai Amak Manetualain. Ara raoka nai kada
dae-bafok ia.
17 Naa te dae-bafok ia neu ko sambu do lalo henin, sama-sama no basa
hata fo hatahori hii sanggak kara. Tehuu hatahori fo mana hii tao tungga
Manetualain hihii-nanaun, ana ta sambu do lalo henin, te neu ko nasoda
nakandoo.

Hatahori fo mana leo-la'o nai manggaledok dale muste besa-besa fo boso hambu kedi-irak

18 Ana nggara ein! Fair fo dae-bafok fai mate'en deka-deka mai ena. Ei
mamanene ena mae, hatahori fo mana laban Karistus neu ko ana sou mai.
Naa te hambu memak kasa ena. Huu hambu mana laban Karistus nai bee
a mesan ena. Naa dadi tanda nae, fair fo dae-bafok fai mate'en deka-deka
mai ena.✡
19 Mana tukan laban nara kalua numa ita taladan nara mai. Naa te sira
iar, ta ita hatahorin nara. Mete ma sira tebe-tebe ita hatahorin nara, na,
neu ko ara ta la'o ela ita ena, tehuu ara rakatataka rakandoo sama-sama
ro ita. Tehuu ara fiti ein reu, de kou ralai ena. Dadi manggaledok ena, sira
raa ta ita hatahorin nara, hetu?
20 Tehuu ei ta sama leo sira. Huu ei simbo mala Dula-dale Malalaok
numa Karistus mai ena. Ma Dula-dalek naa tulu-fali ei ena fo ei basa ngga
malela hata fo ndoos.
21 Ei du'a mae, au surak susurak ia, nahuu au du'a ae ei ta bubuluk hata
fo ndoos? Taa! Ei bubuluk ena! Ei malela ena, bee ndia ndoos ma bee
ndia pepeko-lelekok.
22 Naa te hambu mana kedi-irak kara la'ok nai dae-bafok ia. Talo bee
fo ita bisa talela sara? Sira raa ndia hatahori fo mana kokolak rae, Yesus
naa ta Karistus. Tungga sira, Yesus ta Hatahori Malalaok fo Manetualain
helu-bartaa memak kana ena fo nadenun mai. Hatahori fo mana kokolak
leo naak, laban nakandoo Karistus, huu ara timba heni Amak Manetualain
ma Ndia Anan.
23 Hatahori mana timba heni Manetualain Anan, na, ara oo timba heni
Ndia Aman boe. Tehuu mete ma hatahori manaku Manetualain Anan, na,
ara oo dadi reu Manetualain anan nara ena boe.
24 Dadi ei muste to'u makandoo hata fo ei mamanene malan numa fai
bakahulun mai ena. No dalak naa, ei makaesa makandoo mia Amak
Manetualain ma Ndia Anan.
25 Ma Ndia mesa kana ndia helu-bartaa neu ita nae, neu ko ita tasoda
takandoo to Ndia.
26 Au surak susurak ia, fo ei malela la'e-neu hatahori fo mana nae kedi-
ira ei.
27 Ei simbo mala Manetualain Dula-dale Malalaon ena, ma ei oo leo-la'o
makaesa mian ena boe. Dadi ei ta parluu hatahori laen fo ranori ei bali.
Manetualain Dula-dalen dai ena, nahuu Ana bisa fee nenorik la'e-neu basa
hata fo ndoos. Ana ta pepeko-leleko, sama leo mana kedi-irak kara raa.
Dadi to'u maherek hata fo Ana fee nenorik ena, mita fo ei leo-la'o dalek
esa makandoo mia Karistus.

✡ **2:18** 2 Tesalonika 2:1-12

28 Talo ia ana nggara ein! Ei muste leo-la'o makaesa makandoo mia
Karistus. Neu ko mete ma Ana fali mai, na, ei hae mamata'u ma hae
mameda mae mambariik nai Ndia matan.
29 Ei bubuluk ena mae, Ana soa tao hata fo ndoos, huu naa de ei oo bisa
bubuluk boe mae, basa hatahorir fo mana tao tungga hata fo ndoos, sira
oo dadi reu Manetualain anan nara boe.

3

Hatahori mana dadi neu Manetualain anan nara muste leo-la'o no tetebes — Manetualain anan nara ta leo-la'o tao sala-singgok nakandoo bali

1 Soba ei dudu'a sudik Amak manai nusa tetuk do inggu temak susue-
lalain neu ita! Ndia susue-lalain naa, ta neni babanggak, losa Ana so'uk
nala ita dadi teu Ndia anan nara. Tebe naa! Tehuu hatahori leo-la'o
tungga dae-bafok ia hihii-nanaun, ta bubuluk ita iar see, nahuu ara ta
ralela Manetualain.✡
2 Ana susue nggara ein! Ita dadi teu Manetualain anan nara ena, tehuu
bei ta neni henggeneek, ita tae dadi talo bee bali. Ita bubuluk talo ia: Neu
Karistus fali mai, ita oo dadi sama leo Ndia boe, nahuu ita mete-titan no
ledo-ledo.
3 Basa hatahorir fo mana rahani a neu Karistus mamain naa, neu ko ara
tao ralalao leleo-lala'on, mita fo leo-la'o malalaok sama leo Karistus.
4 Basa sala-singgok ralena-langga Manetualain parendan. Huu naa
de basa hatahorir fo mana tao sala-singgok, lena-langga Manetualain
parendan ena, ma laban neun ena.
5 Ei bubuluk ena mae, Karistus dadi neu hatahori dae-bafok fo koka heni
basa ita sala-singgon lala'en. Ana bisa tao talo naa, nahuu Ndia mesa kana
ta tao nita salak.✡
6 Dadi hatahori fo mana leo-la'o nakaesa nakandoo noon, ta leo-la'o tao
salak nakandoo bali. Tehuu mete ma hatahori leo-la'o tao salak nakandoo,
sosoa-ndandaan nae, ana ta nalela ma ta nakaesa no Karistus.
7 Ana susue nggara ein! Boso hambu kedi-irak. Hatahori fo mana leo-la'o
tungga hata fo ndoos, ndia naa, hatahori dale ndoos sama leo Karistus.
8 Tehuu hatahori fo mana leo-la'o tao salak, ana naoka nai nitu
manggarauk kara malanggan. Ana ndia soa tao manggarauk numa
makasososan mai. Huu naa de Manetualain Anan mai fo nakalulutu heni
nitu tatao-nono'i manggaraun naa.
9 Hatahori fo mana dadi neu Manetualain anan ena, ta leo-la'o tao salak
nakandoo bali, nahuu Manetualain leo nai aon dale. Ana ta bisa tao salak
nakandoo, nahuu ana naoka nai Manetualain dale.
10 No dalak naa, ita bisa bubuluk see ndia naoka nai Manetualain dale,
ma see ndia naoka nai nitur malanggan dale. Hatahori fo ta mana tao
tungga hata fo ndoos, ma hatahori fo ta mana nalela sue ndia toranoon,
naa dadi tanda nae, ana ta naoka nai Manetualain.

Manetualain anan nara muste esa sue esa

11 Numa lele uluk mai, ei mamanene memak hara heheluk ia ena nae,
“Esa sue esa!”✡
12 Bei masaneda tutuik Kaen no Habel, hetu? Boso tao tungga Kaen, huu
ana naoka nai manggarauk ba'in dale, losa nakanisa fadin Habel. Tao hata
de ana tao talo naa? Ana tao talo naa, nahuu ana tao hata fo manggarauk,
tehuu fadin tao hata fo ndoos.✡
13 Toranoo nggara ein! Boso heran mete ma hatahori fo mana tungga
dae-bafok hihii-nanaun mburuk ro ei.

✡ **3:1** Yohanis 1:12 ✡ **3:5** Yohanis 1:29 ✡ **3:11** Yohanis 13:34 ✡ **3:12** Tutui Makasososak 4:8

14 Ita bubuluk ena tae, mete ma hatahori kasalak ana mate, na, neu ko
ana lenggo fe'e numa Manetualain mai. Tehuu mete ma ita tasue-laik to ita
toranoon, naa dadi bukti nae, ita mate, na, neu ko ita tasoda takandoo to
Manetualain. Mete ma basa hatahorir fo ta mana raena susue-lalaik kara
neu ko mate, na, ara lenggo fe'e numa Manetualain mai.✡
15 Hatahori fo mana mburuk no ndia toranoon, ndia oo sama leo hatahori
mana nakanisa hatahori boe. Dadi ei bubuluk ena, hatahori matak leo
naak, ta hambu masodak nakandoo no Manetualain.
16 Ita bisa talela susue-lalaik tetebes numa Karistus netudun mai. Ana
sue-lai ita, losa Ana loo lima aon ma mate fo nggati ita. Huu naa de ita oo
muste loo lima ita aon soa-neu ita toranoon nara boe.
17 Mete ma hambu hatahori soda-ladan mandaik, boe ma ana mete-
nita toranoon esa soda-ladan ta mandaik, tehuu dalen ta tuda kasian fo
tulu-fali neun, talo bee de hatahori naa bisa kokolak nae, "Au sue-lai neu
Manetualain!" Ta bisa!
18 Ana susue nggara ein! Boso sue-lai tungga kada kokolak leo fani oe
pake dede'a de'ek a mesan, tehuu tao hata fo malole boe fo matudu susue-
lalai tetebes.
19 Mete ma ita tatudu susue-lalaik no tao hata malole talo naa, ita bisa
bubuluk tae, ita leo-la'o tungga hata fo ndoos. No dalak naa, ita hae
tamata'u ma bisa so'uk ita matan neu faik fo tasare mbali Manetualain.
20 Leo mae ita dalen bei soa nakasasa'ek salak neu ita la'e-neu hata ta
malole fo ita tao titan, tehuu hae tamata'u. Huu Manetualain dale kasian
sudi selik kana lena heni ita enan. Ma Ana oo bubuluk basa-basan boe.
21 Ana susue nggara ein! Mete ma ita dalen ta nakasasa'ek salak neu ita,
na, ita bisa tamahere aok kara ma hae mae, neu faik fo ita teu tasare mbali
Manetualain.
22 Ita bisa simbo basa hata fo ita token numa Ndia mai, nahuu ita tao
tungga Ndia parendan nara, ma tao tamahoko Ndia dalen.
23 Ndia parendan nae leo ia: mamahere makandoo neu Ndia Anan Yesus
Karistus, fo Ana nadenun mai ena. Ma esa sue esa makandoo, sama leo
Yesus parenda naa ena.✡
24 Hatahori fo mana tao tungga Manetualain parendan nara, ana leo-
la'o nakaesa no Manetualain. Ma Manetualain oo nakaesa noon boe. Ita
bubuluk Ana nai ita dalen, nahuu Ndia Dula-dalen leo nai naa.

4

Manetualain anan nara muste besa-besa fo boso hambu kedi-irak

1 Ana susue nggara ein! Boso simbo no kada nggoa kamangganggam,
mete ma hambu hatahori nae, ndia neni hara heheluk numa Manetualain
mai. Tehuu ei muste parisa matalolole fo bubuluk mete te ndia kokolan
naa, tetebes numa Manetualain mai, do taa. Huu hatematak ia mana
pepeko-lelekok no'un seli, la'ok ndule dae-bafok ia ena. Ara kedi-ira
hatahorir rae, sira iar, Manetualain mana to'u dede'an nara.
2 Ita bisa talela hara heheluk bee fo tebe-tebe numa Manetualain Dula-
dalen mai, talo ia: Manetualain helu-bartaa memak kana numa fai
bakahulun mai ena, fo nae nadenu Ndia Anan neni dae-bafok ia mai. Mete
ma hatahori fo mana neni hara heheluk naa manaku nae, Yesus Karistus
naa, tebe-tebe Manetualain Anan mana dadi hatahori dae-bafok sama leo
ita, na, ndia hara hehelun naa, memak numa Manetualain mai.
3 Tehuu hatahori fo ta mana manaku neu Yesus talo naa, ana ta naoka nai
Manetualain dale. Huu, naa numa mana laban Karistus mai. Ei mamanene
mita ena mae, mana laban Karistus naa, neu ko ana sou mai. Naa te leo
naak naa, hambu memak kana nai dae-bafok ia ena.

✡ **3:14** Yohanis 5:24 ✡ **3:23** Yohanis 13:34; 15:12; 17

4 Ana susue nggara ein! Eir ia, memak maoka nai Manetualain dale, ma
Ndia koasan nai ei dalem mara. Huu naa de ei tao masenggi mana laban
Manetualain ena. Huu Ndia Dula-dalen manai ei dalem naa, barakain lena
heni koasa manai dae-bafok ia.
5 Sira raa, raoka nai dae-bafok ia hihii-nanaun. Huu naa de sira dede'a-
kokolan nara oo raoka nai dae-bafok ia hihii-nanaun boe. De hatahorir
marai dae-bafok ia, hii nenene sara.
6 Tehuu ita taoka nai Manetualain. Huu naa de hatahori fo mana nalela
Manetualain, nau nenene ita. Tehuu hatahorir fo ta mana maokak nai
Manetualain, ara ta nau nenene ita. No dalak naa, mete ma hambu
hatahori nae, ndia to'u neni hara heheluk numa Manetualain mai, ita bisa
bubuluk bee ndia tetebes, fo mana maokak nai Manetualain Dula-dalen,
ma bee ndia pepeko-lelekok.

Susue-lalaik ma nemeheherek — Susue-lalaik naa, hata?

7 Ana susue nggara ein! Ita muste esa sue esa, nahuu susue-lalaik naa,
naoka nai Manetualain. Basa hatahorir mana sue-laik, sira oo raoka nai
Manetualain boe, ma ralelan no malole.
8 Tehuu hatahori fo ta naena susue-lalaik, ana ta nalela Manetualain,
nahuu Manetualain naa, ndia susue-lalaik.
9 Manetualain natudu Ndia susue-lalain neu ita talo ia: Ana nadenu Ndia
Ana kise-mu'en neni dae-bafok ia mai, fo nasosoi dalak fee ita. No dalak
naa, ita bisa tasoda takandoo to Manetualain.
10 Mete ma ita nau mete-tita susue-lalaik tetebes, boso mete ita susue-
lalain neu Manetualain. Tehuu mete Manetualain susue-lalain neu ita,
nahuu Ana nadenu Ndia Anan fo mate dadi tunu-hotuk nggati ita. No
dalak naa, Ana koka heni ita sala-singgon nara, fo ita bisa malole tasafali
to Ndia.
11 Ana susue nggara ein! Manetualain sue-lai nalan seli neu ita talo naa
ena, na, ita oo muste esa sue-lai esa boe.
12 Ta hambu hatahori esa boe na fo mete-nita Manetualain no ledo-ledo.
Leo mae talo naa oo, tehuu mete ma ita tasue-laik esa no esa, sosoa-
ndandaan nae, Manetualain sama-sama no ita boe. Ma Ndia susue-lalain
boe tamba nai ita masodan, losa ana dadi susue-lalaik tetebes.✡
13 Manetualain fee Ndia Dula-dalen nai ita dalen ena. Huu naa de ita
bubuluk tae, ita leo-la'o dalek esa to Ndia, ma Ana oo dalek esa no ita boe.
14 Au ua au nonoong nggara mete-mita Manetualain Anan no ai mata
heli-helin ena. Basa de ai mafada basa hatahorir mae, Amak Manetualain
nadenu Ndia Anan mai ena fo tao nasoi-nasoda hatahorir marai dae-bafok
ia ruma sira sala-singgon nara mai.
15 Hatahori esa-esak fo mana manaku nae, Yesus naa, Manetualain Anan,
ana leo-la'o malole no Manetualain, ma Manetualain oo malole noon boe.
16 Ita bubuluk ena tae, Manetualain sue-lai nalan seli neu ita. Huu naa de
ita tamahere tae, neu ko Ana oo sue-lai nakandoo neu ita boe. Manetualain
sue-lai nalan seli neu hatahori. Dadi hatahori fo mana leo-la'o no susue-
lalaik, ana oo leo-la'o dalek esa no Manetualain boe, ma Manetualain oo
dalek esa noon boe.
17 Mete ma ita dalek esa to Manetualain, na, ita susue-lalain dadi
tetebes. Ma neu dae-bafok fai mate'en, neu ko Manetualain nae parisa
basa hatahorir masodan, na, ita hae tamata'u tambariik nai Ndia matan,
nahuu ita dadi sama leo Karistus ena, neu Ana leo numa dae-bafok ia.
18 Mete ma ita leo-la'o no susue-lalaik, na, ita ta tameda nemeta'uk faa
boe na. Huu mete ma ita sue-lai tebe-tebe, na, naa sama leo ita nggari heni
basa nemeta'uk lala'en fo ita tamedak nai ita dalen. Mete ma hatahori

✡ **4:12** Yohanis 1:18

namata'u, na, dalen susa-sona, nahuu ana namata'u hambu nala huku-dokik. Ana sama leo kakana ana fo bei ta bubuluk sue-lai tebe-tebe neu hatahori.
19 Ita sue-lai, nahuu Manetualain sue-lai nakahuluk neu ita.
20 Mete ma hatahori kokolak nae, “Au sue-lai neu Manetualain,” naa te ana mburuk no toranoon, ndia ia kada kokola bafa rouk naa. Mete ma hatahori ta sue-lai ndia toranoon manai ndia idu-matan, na, talo bee de ana bisa sue-lai neu Manetualain fo ana bei ta mete-nitan? Ta bisa dadi, hetu?
21 Huu Manetualain mesa kana ndia nakonda parenda nae, ita boso sue-lai neu kada Ndia mesa kana, tehuu ita oo muste sue-lai neu ita toranoo kamaheren nara boe.

5

1 Basa hatahori kamaherek kara rae, Yesus naa, memak Karistus, fo Manetualain nadenun mai ena, ma sira raa, dadi reu Manetualain anan nara ena. Huu hatahori fo mana sue-lai hatahori esa dadi neu amak, ana oo sue-lai amak naa anan boe.
2 Mete ma ita sue-lai neu Manetualain, ma tao tungga Ndia parendan, naa natudu nae, ita oo sue-lai neu Ndia anan nara boe.
3 Dadi mete ma ita sue-lai neu Manetualain, na, ita tao tungga Ndia parendan nara. Ma Ndia parendan, ta berak.✡
4 Ita mana dadi teu Manetualain anan nara ena, bisa tasenggi laban dae-bafok hihii-nanaun, nahuu ita tamahere neu Ndia.
5 Huu hatahori fo mana nasenggi dae-bafok hihii-nanaun, ndia hatahori fo mana namahere nae, Yesus naa, Manetualain Anan.

Tamahere neu Yesus, na, nanalan hata?

6 Sadi kada ei bubuluk. Yesus naa, ta kada hatahori dae-bafok biasa a mesan. Huu Ndia oo Karistus boe fo Manetualain nadenun neni dae-bafok ia mai ena. Neu Ana nae nakalala'ok Ndia ue-osan ena, Yohanis saranin pake oe. Basa naa Ana oo mate boe, ma titi heni daan. Dadi nenenin lenak, ta kada oe fo Yohanis sarani nenik neun, tehuu Ndia daan fo titi henik naa oo kanenenik boe. Huu Manetualain Dula-dale heli-helin ndia nafada talo naa, ma Dula-dalek naa, ta nalela pepeko-leleko.
7 Huu hambu dede'ak telu ndia dadi sakasii:*
8 sira, Manetualain Dula-dalen, oe fo Yohanis sarani nenik neu Yesus, ma Yesus daa heli-helin. Sira telu sara raa, ratudu dede'ak esa sama fo la'e-neu Yesus.
9 Mete ma hatahori dae-bafok ndia dadi sakasii, na, ita tasi'e tamahere neun. Lena-lenak bali, mete ma Manetualain mesa kana ndia dadi sakasii la'e-neu Ndia Ana heli-helin. Naa te dede'ak kateluk kara iar, ndia Manetualain pake sara ena fo ratudu bukti rae, Yesus naa, ta kada hatahori dae-bafok biasa, tehuu Ndia oo Karistus boe.
10 Hatahori fo mana namahere neu Manetualain Anan naa, sosoa-ndandaan nae, hatahori naa simbo nala Manetualain Dede'a-kokolan la'e-neu Kanak naa ena. Tehuu hatahori fo ta mana namahere neu Manetualain, ana sama leo hatahori fo mana kokolak nae, “Manetualain naa, mana pepeko-lelekok!” No dalak naa, ana ta simbok Manetualain Dede'a-kokolan la'e-neu Manetualain Ana heli-helin.

✡ **5:3** Yohanis 14:15 * **5:7** Hambu Susura Malalaok laen surak tamba nae, [“(7b) nai nusa tetuk do inggu temak, sira: Amak, Dede'a-kokolak, ma Dula-dale Malalaok. (8a) Ma kateluk kara iar, esa. Ma hambu matak telu ndia dadi sakasii nai dae-inak,”]. Naa te dede'a de'ek ia ta hambu sana nai susura *dede'a Yunani huuk* kara. Ara sou tamba nai Susura Malalaok laen, esa do dua mulai numa abad ka-14 mai.

11 Manetualain Dede'a-kokolan isi-liin talo ia: Ana fee ita masoi-masodak
tetebes ta mana ketuk ena. Ma ita hambu masoi-masodak naa, nahuu ita
tamahere neu Ndia Anan.✡
12 Dadi hatahori fo mana makaesak no Manetualain Anan, hambu masoi-
masodak nakandoo no Ndia. Tehuu hatahori fo ta mana makaesak no
Manetualain Anan, ta hambu masoi-masodak leo naak.

Tao hata de Yohanis surak susurak ia?

13 Au surak basa dede'ak kara iar fee ei fo mana mamahere neu
Manetualain Anan, mita fo ei bubuluk tebe-tebe mae, ei hambu masoi-
masodak nakandoo.

Yohanis surak tamba la'e-neu hule-haradoik

14 Mete ma ita hule-haradoi neu Manetualain ma toke hata a mesan
tungga Ndia hihii-nanaun, na, ita bisa tamahere Ana namanene hata fo
ita tokek naa.
15 Mete ma ita tamahere tebe-tebe talo naa ena, na, ita oo tamahere tebe-
tebe boe tae, ita simbo hata fo ita token numa Ndia mai.
16 Mete ma o mete-mita o toranoom tao salak fo ta tao nala sana mate,
malole lenak o hule-haradoi moke fo Manetualain tulu-fali toranoom naa,
fo ana nasoda. Nai dede'ak ia tungga au dudu'ang talo ia: hambu salak fo
ta tao hatahori mate, ma hambu salak fo bisa tao hatahori mate. Tehuu au
ta adenu hule-haradoi, mete ma hambu salak fo bisa tao hatahori mate.
17 Nai Manetualain matan, basa hata ta kalolek fo ita taok kara raa, sala
a mesan. Tehuu ta basa salak kara reni mamates.

Yohanis fee nesenedak seluk hata fo nenenin lenak

18 Hatahori fo mana maokak nai Manetualain dale ena, ta leo-la'o tao
salak nakandoo ena bali, huu Manetualain Anan nanean. Ma manggarauk
ba'in ta bisa nasenggi sana ena bali.
19 Ita bubuluk tae, ita iar, taoka nai Manetualain dale. Tehuu ita oo
bubuluk boe tae, manggarauk ba'in naena koasa fo koladu basa hatahorir
marai dae-bafok ia.
20 Ita bubuluk tae, Manetualain Anan mai ena fo fee ita talela basa
dede'ak kara iar, mita fo ita bisa talela Manetualain fo tetebes. Hatematak
ia ita bisa leo-la'o malole to Ndia ena, nahuu ita leo-la'o dalek esa to Anan,
Yesus Karistus. Huu Ndia naa oo Manetualain tetebes boe. Ma Ana ndia
fee hatahori nasoi-nasoda nakandoo.
21 Ana nggara ein, ee! Manea matalolole ei leleo-lala'om. Boso losak
hambu mana seti henik fo nggati Manetualain nai ei dalem.

Ba'u kada naa,
Yohanis

✡ **5:11** Yohanis 3:36

2 Yohanis

Soda-molek

1 Mama bo'i sue! Susurak ia numa au mai, Yohanis, fo mana dadi
malangga saranik.
Au surak susurak ia fee mama fo Manetualain here nalan ena dadi neu
Ndia hatahorin. Ma susurak ia oo fee mama anan nara boe.* Au sue-lai
ei basa ngga, fo dalem mara rakaesa ro basa hata fo ndoos. Basa hatahori
laen nara fo mana bubuluk hata fo ndoos, ara oo sue-lai ei boe.
2 Ai sue-lai ei, nahuu hata fo ndoos neni selek kara rai ita dalen, ma neu
ko rasoda rakandoo nai ita dale.
3 Au hule-haradoi oke fo Manetualain, ma Ndia Anan, Yesus Karistus,
ratudu Sira dale susuen, ma dale kasian neu ita, fo ita bisa leo-la'o no lino-
lendek ma mole-damek, leo-la'o tasue-laik, ma takaesa takandoo to hata fo
ndoos sara.

Leo-la'o tasue-laik ma to'u tahere hata fo ndoos

4 Au amahoko alan seli, neu au atonggo ua mama anan nara ketuk, ma
mete-ita sara leo-la'o no malole, tungga eno-dala masoda ndoos, sama leo
Amak Manetualain parenda neu ita ena.
5 Mama bo'i sue! Hatematak ia au oke fo ita basa ngga leo-la'o tasue-laik.
Hata fo au okek naa, ta parenda beuk, tehuu au kada fee nesenedak neu
parenda fo ita to'u memak kana numa makasososan mai ena.✡
6 Ita bisa tatudu ita susue-lalain, mete ma ita tao tungga Manetualain
parendan nara. Numa fai bakahulun mai, Ana parenda ita ena, fo leo-la'o
tasue-laik esa no esa. Ia ta dede'a beuk, huu ei mamanene mala parenda
ia numa fai bakahulun mai ena.
7 Mana pepeko-lelekok no'uk ka la'ok ndule dae-bafok ia ena. Ara fee
nenorik rae, Yesus Karistus neni dae-bafok ia mai, tehuu Ndia ta hatahori
dae-bafok tetebes. Sira oo mana soa kokola bafa rouk fo laban Karistus
boe, ma ta nau simbok rae, Yesus naa, ndia Karistus, fo Manetualain here
memak kana numa fai bakahulun mai ena.
8 Manea matalolole fo ita sosota-mamanggun boso mopo henin. Dadi
ei muste manggate maue-osa makandoo fo ei bisa hambu basa baba'e-
babatik, fo Lamatuak helu-bartaa nae feen neu ei nai nusa tetuk do inggu
temak.
9 Hatahori fo mana sio la'o ela Karistus nenorin, ana ta nakaesa no
Manetualain. Tehuu hatahori fo mana to'u nahere nenorik naa, ana
nakaesa no Manetualain, ma Anan, Yesus Karistus.
10 Mete ma hambu hatahorir mai fee nenorik hata fo ta ndoos la'e-neu
Karistus, na, boso simbok kana nai ei umam, ma boso tao matak neun.
11 Huu mete ma ei tao matak neun, na, ei ha'i mala baba'ek nai ndia
ue-osa manggaraun naa ena.

Yohanis nate'e susuran

12 Bei hambu dede'ak no'uk ka fo au hii alan seli afada ei, tehuu malole
lenak au hae surak kasa nesik susurak. Huu ta dook ka bali au ae mai
kokolak memak ua ei fo ita tebe-tebe bisa tamahoko sama-sama.

---

* **1:1** Hambu hatahori malelak ketuk du'a rae, mama ia no anan nara, ndia hatahori esa fo Yohanis nalela sara no neulauk numa fai bakahulun mai, ma dua sara sama-sama rakalala'ok rita Lamatuak uen. Hambu ketuk laen dudu'a rae, Yohanis pake nadek nemeninok fo nae, mama ia no anan nara raa, ndia saranik esa no ndia hatahorin. ✡ **1:5** Yohanis 13:34; 15:12; 17

13 Manetualain oo here nala mama ka'a inan boe. Ndia anan nara haitua
hara masoda neulauk soa-neu mama sara rai naa.
Ba'u kada naa.
Hara masodak numa au mai,
Yohanis

3 Yohanis

Yohanis buka susuran

1 Toranoo Gayus fo au suen tebe-tebe. Hara masodak numa au mai,
Yohanis, mana dadi malangga saranik.✡
2 Au oke-hule fo Lamatuak nanea o, mita fo o ao-inam sodak, ma o dalem
sofek no mole-damek.
3 Hambu toranook ketuk mai tui au rae, o tungga makandoo Manetualain
eno-dala masoda ndoon. Au amanene ala naa, boe ma au daleng
namahoko sudi selik kana.
4 Au amahoko lenak bali neu amanene rae, au anang nggara leo-la'o
tungga eno-dala ndoos.

Yohanis koa Gayus, nahuu ana nakala'ok ue-osa no neulauk

5 Toranoo susuek! O makalala'ok Manetualain ue-osan no neulauk ena,
neu o simbok no neulauk toranook kara fo mana rakalala'ok Karistus ue-
osan ndule basan. Leo mae o bei ta malela sara oo, tehuu o simbok kasa
no neulauk boe.
6 Hatahori mana fali maik kara ena, tui hatahori saranik marai iar rae,
o simbok kasa no neulauk ma sue sara. Hatematak ia au oke fo o tulun
makandoo hatahori matak leo naak kara, huu naa ndia tao namahoko
Manetualain dalen.
7 Ara soa la'ok ndule basa mamanak fo ranori hatahorir la'e-neu Yesus
Karistus. Tehuu ara ta simbo doi-souk hata-hata numa hatahori ta
kamaherek kara mai.
8 Dadi memak nandaa, mete ma ita ndia muste doi-sou sara. No dalak
naa, ita takalala'ok Lamatuak ue-osan sama-sama to sara.

Diotrefes, mana tao mue-anggik

9 Fai bakahulun au haitua susurak ena fee saranik manai o mamanam,
tehuu Diotrefes so'uk aon sama leo malanggan. Ma ana ta nau nenene au.
10 Dadi mete ma au uni naa neti, neu ko au buka no ledo-ledo la'e-neu
hata fo ana taok. Huu ana kokolak pepeko-leleko, fo nae nakatutudak ita.
Lena-lenak bali, ana timba heni Lamatuak hatahorin nara mana reni naa
reu. Basa boe ma ana dunggu-mbau toranook kara marai naar, fo boso
simbok hatahorir raa. Mete ma hambu ketuk rae simbok kasa, ana ka'i
sara. Ma ana bingga kalua heni hatahori mana simbo toranook kara raa
ruma saranik kara mai.

Demetrius nakalala'ok Lamatuak ue-osan no neulauk

11 Toranoo susuek! O muste ha'i netuduk numa hatahori mana tao
hata fo neulauk mai. Boso ha'i netuduk numa hatahori mana tao hata fo
manggarauk mai. Huu Manetualain hatahorin nara ndia hatahori mana
tao hata fo neulauk. Tehuu hatahori mana tao hata fo manggarauk, ta
nalela Manetualain.
12 Ha'i netuduk leo Demetrius. Basa hatahorir koan, nahuu ana tungga
Manetualain eno-dala masoda ndoon. Au oo koan boe, ma o bubuluk au
ta kokola bafa rouk.

Yohanis nate'e susuran

13 Bei hambu dede'ak laen no'un seli bali, fo au ae kokolak ua o, tehuu
au ta nau surak kasa nesik susurak.
14 Huu au amahena ta dook ka bali te ita tatonggo, fo ita dua ngga bisa
kokolak tasare matak.

✡ **1:1** Nedenuk kara Tutuin 19:29; Roma 16:23; 1 Korentus 1:14

15 Ba'u kada naa dei. Toranook kara marai iar haitua hara masodak.
Tulun haitua au hara masodang fee toranoo esa-esak marai naa, esa-esak
no naden.
Soda-molek,
Yohanis

Susurak numa
Yudas mai

Soda-molek

1 Hara masodak numa au mai, Yudas. Au ia, ita Lamatuan Yesus Karistus
hatahori neondan. Au oo Yakobis fadin boe.
Au surak susurak ia fee basa hatahorir fo Manetualain here nala sara
ena. Ana sue sara, ma Yesus Karistus nanea sara nakandoo losa Ana fali
mai.✡
2 Au oke-hule fo Manetualain natudu Ndia dale kasian, ma fee Ndia
susue-lalain no'un seli neu ei, mita fo ei leo-la'o no mole-damek ma lino-
lendek.

Yudas fee nesenedak neu hatahori kamaherek la'e-neu hatahori fo mana fee nenorik sala

3 Toranoo susue nggara ein! Fai bakahulun au hii alan seli surak fee ei,
basa-basan la'e-neu Manetualain tao nasoi-nasoda ita. Tehuu hatematak
ia hambu dede'ak sou, huu naa de au ameda no nekesetik, nau ta nau
au muste surak laen. Manetualain fee ita eno-dala masoda ndoos ena.
Ana fee eno-dala masodak naa la'e esak ka, ma Ana ta nggati-nggati sana.
Ana fee eno-dala masodak naa neu Ndia hatahori kamaheren nara. Dadi
hatematak ia au oke fo ei maote tebe-tebe ma mambariik mahere, mita fo
hatahori boso soba-soba nggati eno-dala masodak manuma Manetualain
mai naa.
4 Huu hambu hatahori hida fee nenorik ro neneek rai ei taladam ena.
Sira raa, ta tungga Manetualain eno-dala masoda ndoon, tehuu ara tungga-
tungga kada sira ao-mbaa hihiin mesa kasa. Ara rae Lamatuak dale susuen
ndia soi dalak fo ara bole tao sadi ndaa talo naa. Naa kokola bafa rouk
ena! Sira raa, kokolak laen, tao laen! Ara nau fo ita hae tamanene bali neu
ita Manen ma ita Lamatuan Yesus Karistus. Tehuu ei masaneda, sama leo
neni surak nai Susura Malalaok nae, Manetualain mesa kana henggenee
memak sira huku-dokin numa lele uluk mai ena.

Lamatuak hukun hatahori mana fee nenorik sala, sama leo fai bakahulun Ana hukun ata numa nusa tetuk do inggu temak mai ma hatahori manggarauk

5 Ei bubuluk dede'ak no'uk ka ena, tehuu au fee nesenedak seluk neu ei
fo muste besa-besa.
Masaneda tutuik tembo uluk, neu Isra'el asa kalua numa Masir mai. Leo
mae Lamatuak tao nasoi-nasoda hatahori nusak katemak esa, tehuu
fai bakahiton Ana oo nakalulutu basa sara, fo ta mana nau ramahere
neun boe.✡
6 Ha'i netuduk laen la'e-neu Manetualain atan manai nusa tetuk do inggu
temak. Manetualain fee sara koasa, tehuu neni ukuk. Tehuu ketuk
rameda naa bei ta dai, boe ma ara ralai seli sira koasan. Tehuu
Manetualain futu-pa'a sara pake rante fo ta bisa rakambo'ik, ma
oka sara reu mamana makiuk, rahani Faik naa fo Manetualain nae
naketu-naladi basa hatahorir dede'an.
7 Ma boso lilii-ndondou kota Sodom no kota Gomora, ma nggorok laen nara
mana matia-taik rai naa. Hatahorin nara hii tao manggarauk mata-
matak ro hatahori fo ta sira sao toun do sira sao inan. Ara oo hii tao

✡ **1:1** Mateos 13:55; Markus 6:3 ✡ **1:5** Kalua numa Masir mai 12:51; Susura Rerekek 14:29-30

tatao-nono'ik bee fo ta no dala-hadak boe, sama leo touk sunggu-soro no touk ma inak sunggu-soro no inak. Tehuu Manetualain nakalulutu basa sara pake a'i ena. Tutuik ia, fee nesenedak neu ita, neu ko Manetualain pake a'i mbila ta kala matek, fo huku-doki basa manggarauk lala'en.✡
8 Leo mae talo naa oo, tehuu hatahori mana maso nai ei taladam naa, ara
leo-la'o ro peko-pakik rakandoo boe. Ma ara pake sira me'i-afen dadi neu
netehuuk fo tao ranggenggeo aon nara, ma laban sadi ndaa neu hatahori
mana to'u koasa, ma rakadadaek koasa maloler rai nusa tetuk do inggu
temak.
9 Tehuu Mikael ta tao sama leo sira. Ndia naa, mandor soa-neu
Manetualain atan nara marai nusa tetuk do inggu temak. Neu Musa bei fo
mate, Mikael nareresi no nitur malangga ina-huun, la'e-neu Musa ao-mbaa
mamaten. Tehuu Mikael ta fee salak neu sana, do nakadadaek kana. Ana
kada nafadan nae, "Neu ko Manetualain ndia koladu o, dei fo mameda
mitan!"✡
10 Tehuu hatahori iar ta leo naak. Ara rakadadaek ma rakatitiik basa
hata fo ara ta ralela sara. Ara tao hata a mesan tungga kada sira ao-
mbaan hihiin, sama leo banda-manur dudu'a-a'afi taak. Huu naa de ara
rakalulutu sira ao heli-helin.
11 Besa-besa! Neu ko ara hambu rala sira baba'en. Ara tao tungga sama
leo Kaen, fo mana nakanisa ndia fadi bonggin. Ara tao tungga sama leo
Balaam, fo nae tao hata a mesan, sadi hambu doik. Ara oo tao tungga
sama leo Kora boe. Ana nakalulutu, nahuu ana laban Manetualain. No sira
manggaraun naa, de neu ko hatahori iar oo lenggo fe'e numa Manetualain
mai boe.✡
12 Mete ma hatahori iar rakabua ro ei fo masaneda Manetualain susue-
lalain, neu ei mi'a-minu sama-sama, na, ara ta rameda mae ro sira bare-
na'on. De ei muste besa-besa, ee! Sira iar nok bali batu unuk nai tasi dale
fo nakalulutu ofak.* Ara oo sama leo soso'a nggeok nai dae madak lain
boe, te ta natuda soba udan faa boe na. Ara kada kokolak raloloa bafan,
tehuu ta tao hata-hata fo neulauk. Ara nok bali ai huuk fo ta naena sosoak
faa boe na. Neu fai neboak, ara ta fee boak esa boe na; naa te neni fe'a
henik losa okan nara ena.
13 Sira ue-osan nara kada rakamamaek ita. Sira iar, sama leo rii mo'ok
tufa la'o ela hanuk manggenggeok tungga-tungga tasi tatain. Ara oo sama
leo nduuk mana lali-lali neu-mai nai lalai boe, mana hambu hukun fo
Manetualain tao sara reu mamana makiu-makahatuk esa, de ara ta toda
losa doon naa neu.
14 Henok naa, tititi-nonosik kahitun, reken numa Adam mai. Ana nafada
memak mandadik hata soa-neu hatahori matak ia. Ana nae,
"Ei mete sudik kana.
Ita Lamatuan mai no Ndia ata malalaon nara numa nusa tetuk do
inggu temak mai.
Sira raa no'un seli, losa ta bisa reke tala sara bali.✡
15 Ana mai fo nae naketu-naladi basa hatahorir dede'an.
Neu ko Ana natudu basa hatahori esa-esak salan nara lala'en,
ma buka nakaholak basa hata fo ta ndaak kara.
Ana fee huku-dokik neu hatahori manggarauk kara,
nahuu ara kokolak ta malole soa-neun."

✡ **1:7** Tutui Makasososak 19:1-24 ✡ **1:9** Daniel 10:13, 21; 12:1; Dae-bafo Beuk 12:7; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 34:6; Sakaria 3:2 ✡ **1:11** Tutui Makasososak 4:3-8; Susura Rerekek 22:1-35; 16:1-35 * **1:12** Dede'a Yunani nai ia bisa hambu sosoa-ndandaak dua. Esa, Yudas nakasasamak hatahori manggarauk kara sama leo "batu unuk". Esa bali ana nakasasamak kasa sama leo, "noda mana tao manggenggeok". ✡ **1:14** Tutui Makasososak 5:18, 21-24

16 Hatahori dae-bafok iar oo ralela kada unggu-remuk ta basa-basa boe.
Ara soa rakasasa'ek salak neu hatahori taa-taa. Ara ta tao matak neu
Manetualain hihii-nanaun, ma tungga kada sira ao-mbaan hihiin mesa
kasa. Kokolan nara kada rakadedema aok a mesan. Ara soa sangga matak
ma ha'i hatahori dalen, mita fo hambu nanalak tungga kada sira hihiin.

Mambaririik ei masodam neu ei nemehere malalaom fanderen lain

17-18 Toranoo susue nggara ein! Boso lilii-ndondou ita Lamatuan Yesus
Karistus hara hehelun neu nedenun nara fo rafada memak reu ei ena rae,
mete ma sangga losa dae-bafok fai mate'en, na, mana makatitiik kara sou
mai. Ara hii rakadadaek Lamatuak hihii-nanaun, fo tungga kada sira mesa
kasa hihiin mana peko-pakik.✡
19 Hatematak ia, hatahori raa rai ia ena. Ara ndia tusu-hai reu-mai fo tao
ei mabingga-ba'ek. Ara bubuluk kada leo-la'o tungga hatahori dae-bafok
hihiin a mesan, huu Manetualain Dula-dale Malalaon ta nai sira dalen dale.
20 Tehuu toranoo susue nggara ein! Ei muste mambaririik ei masodam
neu ei nemehehere malalaom fanderen lain. Fee Dula-dale Malalaok koasa
ei aom mara, neu faik fo ei hule-haradoi.
21 Masanenedak, Manetualain sue nalan seli neu ei. De boso lilii-
ndondou Ndia susue-lalain naa, no dalak manea ei aom. Ei muste
makatataka mahani ita Lamatuan Yesus Karistus natudu dale kasian fo
fee ei masoda makandoo mia Manetualain.
22 Ei muste matudu dale kasian neu hatahori fo dale mapanggek.
23 Ei muste tulun neu basa hatahorir mana parluu hambu masoi-
masodak, sama leo ei le'a falik hatahori numa a'i dale mai. Hambu
hatahori laen bali, fo ei muste matudu dale susuem neu sara. Besa-besa,
ee! Leo mae ei mameda kasian neu sara, tehuu ei oo muste nunute neu
manggenggeon nara boe, sama leo hatahori nunute badu manggenggeo
kabook.†

Yudas loo lima hatahori kamaherek kara fo Lamatuak nanea sara

24 Hatematak ia ita so'uk kokoa-kikiok neu Manetualain!
Huu Ana bisa nanea ei,
fo ei boso tuda.
Ma Ana ndia bisa nuni noo ei,
fo mambariik nai Lamatuak matan,
huu Ana ndia tao ei dadi lolo-laok,
ma ta manggenggeok bali.
Ei mai mia dalem mbena sau-sau,
huu Ndia ta neni babanggak sudi selik kana!
25 Kada Manetualain mesa kana,
ndia dadi Lamatuak tetebes.
Kada Ndia mesa kana ndia tao nasoi-nasoda ita!
Boe ma nesik ita Lamatuan Yesus Karistus,
Manetualain tao nasoi-nasoda ita.
De basa hada-horomatak lala'en feen neun.
Basa ta neni babanggak lala'en, Ndia enan.
Ndia koasan, mo'on seli.
Ma Ndia haak parendan,
hambun numa lele uluk mai,
ma hatematak ia,
losa doon naa neu.
Tebe! Ndian ena!

✡ **1:17-18** 2 Petrus 3:3 † **1:23** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “Boso mafaroe sira badu manggenggeo kaboon nara.” Ia sosoa-ndandaan nae, “Sira leleo-lala'o manggaraun nara ma nenorin nara, boso le'a-nore ei.”

Numa au mai,
Yudas

Yohanis susuran la'e-neu hata fo neu ko ana mori-dadi nai dae-bafok fai mate'en losa hambu Dae-bafo Beuk

1-2 Hara masodak numa au mai, Yohanis, fo Yesus Karistus hatahori neondan.

Nai susurak ia dale, au surak la'e-neu hata fo neu ko ana mori-dadi. Au bubuluk dede'ak kara iar, talo ia: Manetualain mesa kana ndia buka nafada memak neu Yesus Karistus. Boe ma Manetualain nadenu Yesus fo nafada neu Manetualain hatahori neondan nara. Basa de Yesus nadenu atan esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo neu buka natudu basa dede'ak kara iar, mita fo au surak memak kasa. Ta dook ka te basa dede'ak kara iar neu ko ara dadi. De ei muste nenene matalolole Manetualain Dede'a-kokolan fo Yesus nafadak kara iar ena.

3 Basa hatahorir fo mana lees susurak ia losa hatahorir bisa ramanenen, na, ara raua ralan seli. Ma hatahori fo mana ramanene susurak isin, ma tao tungga hara hehelun nara, ara oo raua boe. Te fain deka-deka nae mai ena na!

Yohanis haitua hara masodak neu sarani bubuak kahituk kara marai profensi Asia

4 Hara masodak numa au mai soa-neu Lamatuak sarani bubuak kahitun nara marai profensi Asia.

Au oke-hule fo Manetualain natudu dale susuen fo ei bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek. Huu Manetualain naa hambu memak kana numa lele uluk mai. Ana nasoda hatematak ia, ma neu ko Ana nasoda losa doon naa neu. Au oo oke-hule fo Ndia Dula-dalen natudu dale susuen boe, fo ei bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek. Au mete-ita Ndia Dula-dalen naa, sama leo hambu dula-dalek hitu fo rasare Manetualain kadera man-parendan.* ✡

5 Au oo oke-hule boe fo Yesus Karistus natudu Ndia dale susuen, mita fo ei bisa leo-la'o no mole-damek ma lino-lendek. Ana soa kokolak no ledo-ledo la'e-neu hata fo Manetualain nafada neun. Fai bakahulun Ana mate tebe-tebe, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana, mita fo Ana dadi neu hatahori makasososak mana nasoda fali numa mamates mai. Ana oo dadi Malanggan fo mana koladu basa manek kara marai dae-bafok boe.

No Yesus sue-lai ita, huu naa de Ana fee daan titi henin soa-neu ita, losa Ana mate. No mamaten naa, Ana soi dalak fo nakambo'ik ita numa ita sala-singgon koasan mai.✡

6 De Ana so'uk nala ita dadi teu Ndia rau-inggun, mita fo ita taue-osa soa-neu Ndia Aman, Manetualain. Yesus Karistus memak ta neni babanggak, ma Ndia koasan ta mana basak. Tebe naa!✡

7 Dadi buka matam mara fo mete matalolole! Hatematak ia Yesus ma Ndia Aman nai nusa tetuk do inggu temak. Tehuu ta dook ka bali Ana

---

* **1:4** Susura dede'a Yunani nai ia surak nae, “Dula-dalek kahituk kara fo mana rasare mbali Manetualain kadera man-parendan”. Tungga hatahorir mana malela Susura Malalaok, nomor kahitun sosoa-ndandaan, ndia hata fo mana daik, mana tesa-tamak, ma mana matetu-mandaik. Huu naa de hatahori malelak ketuk rae, nai ia dula-dale kahituk kara raa sosoa-ndandaan rae, Manetualain Dula-dale Malalaon. No dalak naa, nai lalanek kahaan losa kaliman ia, Yohanis kokolak baba'e-babatik numa 1) Manetualain mai, numa 2) Ndia Dula-dalen mai, ma numa 3) Yesus Karistus mai. ✡ **1:4** Kalua numa Masir mai 3:14; Dae-bafo Beuk 4:5 ✡ **1:5** Yesaya 55:4; Sosoda Kokoa-kikiok kara 89:27 ✡ **1:6** Kalua numa Masir mai 19:6; Dae-bafo Beuk 5:10

konda fali nai soso'ak dale. Basa hatahorir marai dae-bafok neu ko mete-
ritan. Leo naak oo no hatahorir raa fo fai bakahulun ara mbaun boe.
Neu ko basa hatahori nusa-nusak marai dae-bafok ia fale dalen nara ma
bu'i rakarereu, nahuu ara ralelan. Basa iar memak neni henggeneek, ara
mori-dadi. Tebe talo naa.✡
8 Manetualain nae,
"Au ia,
numa Alfa mai losa Omega.
Au ia,
numa A mai losa Z.
Basa-basan mori-dadi numa Au mai,
numa makasososan mai losa babasan.
Au ia, asoda memak numa lele uluk mai ena.
Au asoda hatematak ia.
Ma Au neu ko asoda losa doon naa neu.
Huu kada Au mesa ngga ndia mana koasa mate'en!"✡

Yohanis mete-nita Hatahori Dae-bafo Isi-isik

9 Ita basa ngga sama-sama tamahere tae, Yesus naa, ita Manen, huu naa
de au dadi uu ei toranoom. Hambu hatahori laen nara ramanasa, nahuu
ita tungga Yesus. Boe ma ara tao doidoso ita basa ngga. Tehuu Yesus
natetea nala ita dalen nara ena, mita fo ita bisa takatataka seku neu. No
Au afada hatahorir la'e-neu Manetualain Dede'a-kokolan ma fee nenorik
la'e-neu Yesus ena, huu naa de hambu hatahori ketuk fo ta rakaheik. De
hatematak ia ara humu rala au, ma nggari au uni pulu ia mai ena fo naden,
Patmos.
10 La'e esa, ndaa no fai huhule-haradoik, Manetualain Dula-dalen maso
nai au dale. Medak neuk ka, boe ma au amanene harak esa kii-bolu nahere
numa au deang. Liin, sama leo to'is.
11 Harak naa nadenu au nae, "Yohanis! Au ae atudu dede'ak esa neu o.
Basa hata fo o mete-mitak kara ia, muste surak kasa. Basa naa, o muste
haitua sara reni saranik bubua kahituk kara reu, sira: saranik kara marai
kota Epesus, kota Smirna, kota Pergamus, kota Tiatira, kota Sardis, kota
Filadelfia, ma kota Laodikea."
12 Au amanene ala naa, boe ma au leuk dea fo nau mete see ndia kokolak
naa. Tehuu au mete-ita kada lambu ti'oek hitu neni netetendek kara rai
mamana netutuu lambu fo neni taok numa lilo mbilas mai.
13 Ma hambu Hatahori esa nambariik nai lambur raa taladan. Rupan
sama leo Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Ana pake badu esa, naruk losa ein,
ma Ana ndae lafa lilo mbilas esa nai karan.✡
14 Langga bulun, muti ndoos sama leo abas.† Matan de'en, mbila leo a'i.✡
15 Ein, mbila kara-karak, sama leo riti neni hotuk nai a'i dale. Haran
mo'ok, sama leo tasi nakaruu.✡
16 Ana to'u nduuk hitu nai lima konan. Tafa mata duak matande esa,
kalua numa bafan mai. Matan nasa'a, sama leo ledo nasa'a nai fai leledon.
17 Neu au mete-ita Hatahori naa, boe ma bara heni au tutik ka leo bali
hatahori mana mate ndi'ak uu ein nara. Tehuu Ana koi au nenik lima
konan, de Ana kokolak nae, "Ana nggee! Boso mamata'u! Basa-basan
mori-dadi numa Au mai, numa makasososan mai losa babasan.✡

✡ **1:7** Daniel 7:13; Mateos 24:30; Markus 13:26; Lukas 21:27; 1 Tesalonika 4:17; Sakaria 12:10; Yohanis 19:34, 37 ✡ **1:8** Dae-bafo Beuk 22:13; Kalua numa Masir mai 3:14 ✡ **1:13** Daniel 7:13; 10:5 † **1:14** Susura dede'a Yunani surak nae, "Ndia langgan ma langga bulun mutik sama leo bibi lombo bulu mutin, ma mutik leo salju." Dua sara sosoa-ndandaan rae, buas esa muti ndoos. ✡ **1:14** Daniel 7:9 ✡ **1:15** Daniel 10:6; Yeskiel 1:24; 43:2 ✡ **1:17** Yesaya 44:6; 48:12; Dae-bafo Beuk 2:8; 22:13

18 Fai bakahulun Au mate. Tehuu hatematak ia o mete dei! Au asoda
fali ena, ma neu ko Au asoda akandoo losa doon naa neu. Ma Au ndia to'u
nggoek fo bisa buka mamana hatahori mates, fo tao asoda falik kasa.
19 O muste surak basa hata fo o mete-mitak hatematak ia, ma surak basa
hata fo neu ko ara mori-dadi.
20 Au afada akahuluk sosoa-ndandaan talo ia: lambu lilo kahituk kara
raa sosoa-ndandaan, ndia sarani bubua kahituk kara. Ma nduu kahituk
kara fo o mete-mita sara rai Au lima konang ia, ndia ata hitu ruma nusa
tetuk do inggu temak mai mana reni hara liik numa Manetualain mai soa-
neu sarani bubua kahituk kara raa.”

2

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Epesus

1 Basa naa, Hatahori Dae-bafo Isi-isik parenda au nae, “Yohanis. O muste
surak susurak esa. Liin talo ia:
‘Soa-neu saranik kara marai kota Epesus:
Susurak ia, numa Au mai, ndia Yesus. Au ndia to'u nduu kahituk kara nai
Au lima konang. Au oo la'o ndule lambu lilo mbilas kahituk kara
raa boe fo mete esa-esak. Nenene Au kokolang ia.
2 Au mete-ita ei leleo-lala'om nai kota Epesus ena nae, ei soa maue-
osa fafandek lima-eim mara soa-neu Lamatuak. Mete ma hambu
hatahori manggarauk nai ei taladam mara, ei ta mbo'i lelak soa-
neun. Mete ma hambu hatahori mai kedi-ira nae, ndia naa,
Lamatuak nedenun, ei soa parisa matalolole ndia leleo-lala'on, fo
bubuluk mae, hatahori matak leo naak naa, hatahori dae-bafok
mana pepeko-lelekok, do taa. Basa boe ma ei ndundu henin, fo boso
mamanene neun.
3 Leo mae hatahorir rakasususak ei, nahuu ei mamahere Au, tehuu ei
makatataka makandoo, ta makadedeak.
4 Tehuu Au mete-ita, ei tuda nai dede'ak esa. Fai bakahulun neu ei bei fo
mamahere neu Au, ei esa sue esa. Tehuu hatematak ia ei ta tao leo
naak ena bali.
5 Dadi ei muste masaneda falik fai bakahulun naa dei! Hatematak ia ei
doon seli numa tatao-nono'ik bakahulun naa mai ena. Huu naa de ei muste
hahae leo numa ei salam ia mai, fo masue-laik fali sama leo fai bakahulun.
Mete ma taa, na, neu ko Au mai fo ha'i ala falik lambu lilo mbilas naa numa
ei mai.
6 Tehuu Au daleng namahoko ba'u anak, nahuu ei timba heni Nikolai
nenorin ena fo ndia ana nunin nara tao tunggan.* Au oo timba heni sira
edo-poden nara boe.
7 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu Ndia
saranin nara. Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana
mate, neu ko Au feen luas, fo ana bole na'a ai boak numa ai huuk
mana nai Manetualain osin mai. Hatahori fo mana na'a ai huuk naa
boan, ana hambu masodak tetebes ta mana ketuk.’ ”✡

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai kota Smirna

8 Basa boe ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik naa tuti Ndia kokolan nae,
“Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak laen. Liin talo ia:
‘Soa-neu saranik kara marai kota Smirna:
Susurak ia, numa Au mai, ndia Yesus. Basa-basan mori-dadi numa Au
mai, numa makasososan mai losa babasan. Fai bakahulun Au mate,
tehuu hatematak ia Au asoda fali ena. Dadi nenene Au kokolang ia.✡

---

* **2:6** Hatahorir fo mana ralela Susura Malalaok rae, ta bubuluk Nikolai nenorin naa, isin leo beek.
✡ **2:7** Tutui Makasososak 2:9; Dae-bafo Beuk 22:2; Yeskiel 28:13; 31:8 ✡ **2:8** Yesaya 44:6; 48:12; Dae-bafo Beuk 1:17; 22:13

9 Au mete-ita ei leleo-lala'o doidosom nai kota Smirna ena. Tungga
hatahori memeten, na, eir ia, hatahori mana mangganananarok. Naa
te tungga Manetualain memeten, na, ei kamasu'ik kara. Hambu
hatahori ketuk manaku aon rae, sira Manetualain hatahorin nara, fo
kokolak rakabobook ei nade malolem. Naa te sira raa ta Manetualain
hatahorin. Ara sama leo saranik bubuak esa mana kada tungga do'o-
do'o nitur malanggan.
10 Dadi nenene matalolole. Neu ko ei bei hambu susa-sonak, tehuu hae
mamata'u. Sadi ei bubuluk, nitur malanggan sangga humu ei ketuk fo sese
ei meni bui dale miu, losa faik salahunu. Ndia dale hihiin fo ei masadea la'o
ela Au. Leo mae ara rae rakanisa ei, tehuu ei boso lilii Au. Huu hatahori
fo mana nakatataka tungga Au losa ana mate, neu ko Au bala ndia seseba-
babaen, fo ana nasoda nakandoo sama-sama no Au.
11 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu Ndia
saranin nara. Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana
mate, neu ko ana ta doidoso nai tasi a'i fo mbilan ta kala matek.
No dalak naa, ana ta mate la'e kaduan.' "✡

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Pergamus

12 Boe ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik tuti seluk Ndia kokolan bali nae,
"Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak laen bali. Liin talo ia:
'Soa-neu saranik kara marai kota Pergamus:
Susurak ia, numa Au mai, ndia Yesus. Au ndia to'u tafa matandek kamata
duak. Nenene Au kokolang ia.
13 Au alela ei kotan Pergamus naa ena. Mana to'u parenda nai naa, ndia
nitur malanggan. Leo mae talo naa oo, ei to'u mahere Au nadeng,
ma mamahere makandoo neu Au boe. Fai bakahulun Au hatahoring
esa numa naa, nade Antipas. Ana soa fee nenorik no tetebes la'e-
neu Au eno-dala masodang, tehuu ara tao risan. Leo mae talo naa
oo, tehuu ei ta laka mae, ta malela Au boe.
14 Tehuu Au mete-ita, ei tuda huu matak esa do dua. Hambu hatahori hida
numa ei mai, soa tungga Balaam nenorin. Fai bakahulun Balaam
nakabubusak Balak fo fufudi-hohodo hatahori Israel asa, losa ara
lena-langga Manetualain hihii-nanaun. Ana fufudi-hohodo sara fo
tungga reu songgo-tanggu, ma ra'a nana'a sosonggok, ma tao sala ro
hatahori fo ta sira sao toun do sira sao inan.✡
15 Hambu hatahori hida numa ei mai oo, tungga Nikolai nenorin boe.
16 Dadi ei muste hahae numa ei salam mara mai. Mete ma taa, na, ta dook
ka te Au mai nggafu fee ei pake dede'a-kokola matandek, fo nok bali tati
pake tafa.
17 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu Ndia
saranin nara. Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana
mate, neu ko Au feen na'a roti *manna* fo neni nembedak no malole
nai nusa tetuk do inggu temak. Neu ko Au oo feen batu mutik esa
fo neni surak ndia nade beun nai lain boe. Kada ndia mesa kana
bubuluk nadek naa, tehuu hatahori laen ta bubuluk.' "✡

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Tiatira

18 Basa de Hatahori Dae-bafo Isi-isik tuti seluk Ndia kokolan bali nae,
"Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak laen bali. Liin talo ia:
'Soa-neu saranik kara marai kota Tiatira:

✡ **2:11** Dae-bafo Beuk 20:14; 21:8 ✡ **2:14** Susura Rerekek 22:5; 7; 25:1-3; 31:16; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 23:4 ✡ **2:17** Kalua numa Masir mai 16:14-15; 16:33-34; Yohanis 6:48-50; Yesaya 62:2; 65:15

Susurak ia, numa Au mai, Yesus, fo Manetualain Anan! Au mata de'eng
mbila leo a'i, ma Au eing oo mbila kara-karak sama leo riti neni
hotuk nai a'i dale boe. Nenene Au kokolang ia.
19 Au mete-ita ei leleo-lala'om mara ena. Ei sue-lai tebe-tebe neu Au
ma nemeherem mara maherek neu Au. Ei tungga makandoo Au
parendang fo maono-lalau hatahori. Leo mae hatahori tao doidoso ei
oo, ei makatataka makandoo boe. Au oo bubuluk boe ae, hatematak
ia ei maue-osa mahere lenak bali soa-neu Au.
20 Tehuu ei tuda huu matak esa: ei simbo no malole inak Isabeel naa,
fo mana nakadedemak aon nae, ndia naa, Manetualain mana to'u
dede'an. De ei soi lelak feen fo ana fee nenorik sala Au hatahoring
nggara. Huu ndia nenorin mana puta-patak naa, losa Au hatahoring
nggara tungga la'ok sala ro hatahori fo ta sira sao toun do sira sao
inan, ma ra'a nana'a sosonggok ena.
21 Au ka'i-ore inak naa la'i-la'ik ka ena, mita fo ana la'o ela salak naa.
Tehuu ana ta nau.
22 Dadi mete matalolole. Hatematak ia, Au aketu-aladi ena fo hukun ana
no hedis esa, losa ana ta bisa la'o ela mamana susunggun. Leo naak
oo no basa hatahorir mana hohongge roon. Mete ma ara ta la'o ela
ina manggarauk naa, ta dook ka te Au oo hukun asa boe.
23 Neu ko Au hala isa ina manggarauk naa anan nara. No dalak naa, basa
ei mana kamaherek kara malela mae, Au bubuluk hatahori dae-bafok dale
ikon nara. Ma neu ko Au bala ei tungga ei tatao-nono'im mara.✡
24 Tehuu ei laen nara marai Tiatira naa, ta tungga inak naa nenori
manggaraun naa. Ei timba heni nenori nemeninok fo ara rae, ‘nitu
malela makiun’. Huu naa de Au ta parluu ka'i-ore ei bali,
25 sadi ei to'u mahere ei nemeheherem losa Au fali mai.
26-28 Hatahari fo mana nakatataka tungga Au losa ana mate, neu ko Au
feen koasa. Koasa naa, koasa mo'ok sama leo Au hambuk numa Au Amang
mai fo parenda basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-bafok ia no lima
besik. Mete ma hambu ketuk laban ndia, neu ko ana nakalulutu sara, sama
leo hatahori nafanggi ure dae.✡ Neu ko Au oo fee ei nduu mansai boe.
29 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu saranin
nara.’ ”

3

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Sardis

1 Boe ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik tuti seluk Ndia kokolan bali no au
nae, “Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak laen bali. Liin talo ia:
‘Soa-neu saranik kara marai kota Sardis:
Susurak ia, numa Au mai, ndia Yesus. Manetualain Dula-dalen nai Au dale.
Ma Dula-dalek naa naena boboak hitu. Au oo ndia to'u nduuk hitu
nai Au limang boe. Nenene Au kokolang ia.
Au mete-ita ei ue-osam mara nai Sardis ena. Hambu hatahorir rae, ei leo-
la'o tungga Au hihii-nanaung tebe-tebe. Naa te ei sama leo, ta maena
masodak.
2 De mambadeik leo! Tao tamba matea ei nemeheherem fo mana sangga
mopok naa ena. Au parisa basa hata fo ei tao malak naa ena, tehuu ta
hambu esa ndaa boe na nai Manetualain matan.
3 Boso lilii-ndondou basa nenori ndoos fo ei mamanenen ena, ma simbok
malan numa fai bakahulun mai. Tungga tebe-tebe Manetualain hihii-
nanaun, ma la'o ela ei salam mara fo tungga falik kana. Mete ma ei ta

✡ **2:23** Sosoda Kokoa-kikiok kara 7:10; Yermia 17:10 ✡ **2:26-28** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:8-9

mambadeik lai-lai fo tao talo naa, medak neu te Au mai sama leo na'o manu-meo, fo ei ta meda mala sana.✡
4 Tehuu bei hambu ketuk numa ei marai Sardis mai, leo-la'o no ndoos, sama leo hatahori ta tao nanggenggeo bua-lo'an. Huu sira leleo-lala'on nara ndoos, de neu ko ara randaa la'ok sama-sama ro Au pake bua-lo'a mutik.
5 Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana mate, neu ko ana oo pake bua-lo'a mutik boe. Au ta koka heni ndia naden numa susurak fo mana surak basa hatahori naden nara, fo neu ko hambu masodak seku neu ro Manetualain. Neu ko Au oo manaku ndia nai Au Amang matan ma atan nara marai nusa tetuk do inggu temak boe ae, ndia naa, Au hatahoring.✡
6 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu saranin nara.’”

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Filadelfia

7 Basa boe ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik kokolak nakandoo bali nae, “Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak laen bali. Liin talo ia:
‘Soa-neu saranik kara marai kota Filadelfia:
Susurak ia, numa Au mai, ndia Yesus. Au ia, Malalaok ma Ndoos. Au ndia to'u mane Dauk nggoen. Mete ma Au soi lelesu, na, ta hambu esa boe na bisa kenan. Mete ma Au kenan, na, ta hambu esa boe na bisa soin.✡
8 Au bubuluk basa hata fo ei tao malak kara raa ena. Au oo bubuluk, ei lele'a-nonorem mara kada ba'u anak. Leo mae talo naa oo, tehuu ei ta laka mae ta malela Au, ma ei tungga makandoo Au nenoring boe. Masaneda matalolole, te Au soi lelesu fee ei ena, de ta hambu esa boe na bisa kenan.
9 Nenene matalolole! Huu hambu hatahori ketuk kokolak bafa rouk rae sira iar, tetebes Manetualain hatahorin. Naa te sira raa, mana pepeko-lelekok fo tungga do'o-do'o nitur malanggan. Tehuu neu ko ei mete a leo! Au tao sara losa mai sendek luu-langgan nara rai ei matam, ma manaku rae, memak Au sue-lai ei.✡
10 Huu ei tungga Au parendang ena fo makatataka tungga makandoo neu Au, de neu ko Au anea atalolole ei numa doidosok fo Manetualain nae haituan mai fo fora basa hatahorir marai dae-bafok ia.
11 Ta dook ka te Au mai ena. De to'u maherek Au nenoring fo ei simbo malan numa fai bakahulun mai ena. Boso losak hambu ketuk fonda rala ei seseba-babaen fo Manetualain nae feen neu ei.
12 Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana mate, neu ko ana leo taa-taa no Manetualain, sama leo dii inak neni sele nisak nai Manetualain Uman. Neu ko Au surak Au Lamatuang naden, ma Lamatuak kotan naden neu hatahori naa aon. Kota naa raseseik kana rae, ‘Yerusalem Beuk’, fo neu ko Manetualain nakondan numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ma Au oo surak Au nade beung neu hatahori naa aon boe.✡
13 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu Ndia saranin nara.’”

Lamatuak Yesus haitua hara heheluk fee saranik kara marai Laodikea

14 Boe ma Hatahori Dae-bafo Isi-isik tuti Ndia kokolan bali nae, “Yohanis, hatematak ia o muste surak susurak mate'en. Liin talo ia:
‘Soa-neu saranik kara marai kota Laodikea:

✡ **3:3** Mateos 24:43-44; Lukas 12:39-40; Dae-bafo Beuk 16:15 ✡ **3:5** Kalua numa Masir mai 32:32-33; Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:29; Dae-bafo Beuk 2:7; 20:12; Mateos 10:32; Lukas 12:8 ✡ **3:7** Yesaya 22:22; Ayub 12:14 ✡ **3:9** Yesaya 49:23; 60:14; 43:4 ✡ **3:12** Dae-bafo Beuk 21:2; Yesaya 62:2; 65:15

Susurak ia, numa Au mai, Yesus, fo hatahori roken rae, ‘Mana Tetebes’.
Au ia, soa kokolak tebe-tebe Manetualain Dede'a-kokolan. Ma basa-
basan fo Manetualain aduk kara ena, mori-dadi numa Au mai.✡
15 Au mete-ita ei tao hata nai Laodikea naa ena. Tehuu eir ia, talo bee?
Katobik, taa; makasufuk oo taa boe. Mete ma katobik, na, katobi
ndoos! Mete ma makasufuk, na, makasufu ndoos!
16 Huu ei dalem mara batik kara, Au ae asapura heni ei numa Au bafang
mai ena, sama leo hatahori rasapura heni amben.
17 Ei kokolak koa ao mae, ‘Air ia, hatahori kamasu'ik. Ai leo-la'o malole,
ta parluu hata-hata bali!’ Naa te ei dalem makatemak ena, losa ei
ta bubuluk bee ndia malole. Huu naa de ei dadi sama leo hatahori
mangganananarok ma makaholak kara ena.
18 De malole lenak, ei mai hasa mala lilo mbila isi-isik numa Au mai, mita
fo ei dadi miu hatahori kamasu'ik tetebes. Ma hasa mala bua-lo'a mutik
fo mbambalu neu ei makaholam. Ma hasa mala modo matak fo rose neu
ei matam, mita fo ei mete-mita masafali no manggaledok.
19 Mete ma hatahori fo Au suen tao salak, na, Au ka'i-ore ma hukun asa,
mita fo ara dadi neulauk. De ei muste tao matetu ei dalem mara, fo
ei tungga Au no dale mbenak tebe-tebe.✡
20 Nenene matalolole, huu Au ambariik nai lelesu bafan ena, ma Au anggou
la'i-la'ik ka ena fo ae maso dale uu. Mete ma hambu hatahori
namanene Au harang, boe ma ana mai soi lelesu, na, neu ko Au
maso dale uu, fo ai manggatuuk mi'a sama-sama.
21 Hatahori fo mana nakatataka tungga Au losa ana mate, neu ko Au feen
haak fo nanggatuuk parenda sama-sama no Au. Au oo akatataka tungga
Au Amang, huu naa de hatematak ia Au anggatuuk parenda sama-sama
uan boe.
22 Nenene matalolole hata fo Manetualain Dula-dalen nafada neu Ndia
saranin nara.’”

4

Ara rakaluku-rakatele neu Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak

1 Hatahori Dae-bafo Isi-isik kokolak nate'e Ndia hara hehelun fee sarani
bubua kahituk kara, boe ma Manetualain natudu fee au matak laen bali.
Medak neu ma, au mete-ita lelesu esa neni soik nai nusa tetuk do inggu
temak. Boe ma au amanene seluk hatahori fo hara maheren nok bali to'is
nae, “Mai! Hene ia lain mai leo, fo Au ae atudu o basa hata fo neu ko
mori-dadi.”
2 Faik naa oo, Manetualain Dula-dalen so'uk neni au uni nusa tetuk do
inggu temak uu boe. Medak neu ma, au mete-ita kadera man-parenda esa,
ma hambu esa nanggatuuk nai lain.
3 Sa'an momodok ma mbilas sama leo batu manggadilak mabelir fo ara
seseik kana rae, *yaspis* ma *sardius*. Hambu elus esa oo eko-feo kadera man-
parenda naa boe. Sa'an momodok sama leo batu manggadilak *samrud*.✡
4 Nai mamanak naa oo, hambu kadera man-parenda anak dua hulu haa
boe. Ara eko-feo kadera man-parenda manai talada heon naa. Hambu
mane leo dua hulu haa ranggatuuk rai kaderar raa. Basa sara pake bua-
lo'a mutik, ma pake solangga man-parenda numa lilo mbilas mai.
5 Hambu ndelas sara ranggahadok ratuti-ranatok ruma kadera man-
parenda mana nai talada heon naa mai, ma lalai nasapaparak ruun nara

✡ **3:14** Dede'a Lasik 8:22 ✡ **3:19** Dede'a Lasik 3:12; Ibrani 12:6 ✡ **4:3** Yeskiel 1:26-28; 10:1

mo'on seli ratuti-ranatok. Hambu a'i mbele hitu oo, mbila nai kadera man-parenda naa matan boe. Sira raa, sama leo Manetualain Dula-dalen fo mana naena boboak hitu.✡
6 Nai kadera man-parenda naa matan, au mete-ita nok bali hambu tasi fo oen neu ndoos sama leo titiro.
Boe ma au mete-ita horis ta hoho'ak haa eko-feo kadera naa. Ao-inan nara dea no mata sofek no mata de'ek. Horis sara raa, sira raono-lalau Manetualain.✡
7 Horis kaesan naa, matan sama leo singa. Nomer kaduan, matan sama leo sapi mane. Nomer katelun, matan sama leo hatahori dae-bafok. Ma nomer kahaan, matan sama leo mbui marambua mo'ok lambu.* ✡
8 Horis kahaak kara raa, esa-esak naena lidak nee. Nai lidak kara raa dean ma dalen oo sofek no mata de'ek boe. Hatu-leledon ara soda-helo ta ramaketu rae,
“Ai koa-kio Manetualain!
Ai makadedemak ai Lamatuan naden!
Manetualain naa, malalao ndoos!
Manetualain naa, mana naena koasa ta neni babanggak.
Manetualain mana nasoda numa lele uluk mai.
Manetualain mana nasoda hatematak ia.
Ma Manetualain mana nasoda losa doon naa neu!”✡
9 No soda-helo talo naa, ara koa-kio ma fee hada-horomatak neu Manetualain, ma roke makasi neun, nahuu Ana ndia mana nanggatuuk nai kadera man-parenda naa lain, ma Ndia mana masodak losa doon naa neu. Neu ara soda-helo,
10 mane leo kadua hulu haak kara raa oo, sendek luu-langgan nara reu Manetualain matan fo mana manggatuuk nai kadera man-parenda naa lain boe. Ara buka heni sira solangga man-parendan, de tao sara reu kadera man-parenda matan fo rakaluku-rakatele neu Ndia mana masodak losa doon naa neu. Boe ma ara koa-kio neun rae,
11 “Oo, Manetualain!
Ai koa-kio Manetualain!
Ai makadedemak Manetualain naden.
Manetualain ia, ndia naena haak parenda ai.
Lamatuak ia, ai Manetualain!
Manetualain ndia nandaa simbok ai kokoa-kikion.
Manetualain ndia memak muste simbok ai hada-horomatan.
Huu Manetualain mana maena koasa mate'en.
Ma Manetualain ta neni babanggak mate'en.
Manetualain ndia adu basa-basan.
Manetualain ndia fee masodak neu basa-basan.
Basa mana dadik kara,
ara dadi, nahuu Manetualain ndia adu sara ena.
Basa horis sara lala'en,
hambu ani hahaek, nahuu Manetualain ndia ba'e fee sara ena.”

5

Susura neni luluk fo neni segel nisak

✡ **4:5** Kalua numa Masir mai 19:16; Dae-bafo Beuk 1:4; 8:5; 11:19; 16:18; Yeskiel 1:13; Sakaria 4:2
✡ **4:6** Yeskiel 1:22 * **4:7** Tungga hatahori mana malela la'e-neu Susura Malalaok, ara rae, horis kahaak kara raa sosoa-ndandaan, sira: Singa naa, mana maena koasa mate'en. Sapi mane naa, barakaik mate'en. Hatahori dae-bafok naa, mana malelak mate'en. Ma mbui marambua mo'ok naa, mana nggafak mate'en. ✡ **4:7** Yeskiel 1:5-10; 10:14 ✡ **4:8** Yeskiel 1:18; 10:12; Yesaya 6:2-3

1 Boe ma au mete-ita seluk Ndia, mana nanggatuuk nai kadera man-
parenda naa. Ana to'u lululuk esa nai lima konan. Lululuk naa, dea ma
mata sofek no susura de'ek. Ma ara segel risan ena nai mamanak hitu.✡
2 De au mete-ita ata ta hoho'ak ndoos esa numa nusa tetuk do inggu
temak mai. Ana natane no haran nahere nae, “See ndia naena haak fo
bisa buka segel ma lees susurak naa?”
3 Ana natane talo naa, tehuu ara ta hambu hatahori esa boe na ndia
naena haak fo bisa buka susura neni luluk naa ma lees isin. Nai nusa
tetuk do inggu temak, ma nai dae-inak, ta hambu esa boe na ndia naena
haak. Nai hatahori mates mamanan oo, ta hambu boe.
4 Mete-ita talo naa, boe ma au bu'i akarereu, nahuu ta hambu hatahori
esa boe na naena haak fo bisa buka susura neni luluk naa ma lees isin.
5 Basa boe ma esa numa mane leo kadua hulu haak kara raa mai, kokolak
no au nae, “Weeh, ka'a! Boso bu'i. Huu hambu mane Dauk tititi-nonosin
esa ta neni babanggak, fo ara roken rae, ‘Singa numa leo Yahuda mai’.
Ana rua-mbembesi nakalulutu basa manggarauk lala'en ena. De Ana ndia
naena haak fo bisa buka segel ma lees susurak naa isin.”✡
6 Amanene talo naa, boe ma au mete-ita Bibi Lombo Ana esa nambariik
numa horis ta hoho'ak kahaak kara raa talada heon, ma mane leo kadua
hulu haak kara raa fo ranggatuuk eko-feo kadera man-parenda naa. Bibi
Lombo Ana naa, nok bali neni hala nitak ena. Ndia susuran hitu, ma matan
oo hitu boe. Ndia mata de'e hitun nara raa, sama leo Ndia Dula-dalen mana
naena boboak hitu, Ana fee sara ndule basa dae-bafok ia ena.✡
7 Basa de au mete-ita Bibi Lombo Ana naa, la'ok neni Ndia mana
manggatuuk nai kadera man-parenda naa neu, de ana ha'i nala susura
neni luluk naa numa lima konan mai.
8 Neu Bibi Lombo Ana naa ha'i nalan, boe ma horis ta hoho'ak kahaak
kara raa, ma mane leo kadua hulu haak kara raa, sendek luu-langgan
nara fo rakaluku-rakatele reu matan. Sira esa-esak to'u bua kaliik, nok
bali sasando, ma manggo lilo mbilas esa. Manggo naa neni isik no rani
neni hotuk fo tao masuk kaboo menik. Ai daa kaboo menik naa, ndia
Manetualain hatahorin nara huhule-haradoin.✡
9 Boe ma basa sara soda-helo sosoda beuk esa rae:
“Bibi Lombo Ana ia, ndia nandaa simbo susurak ia.
Bibi Lombo Ana ia, ndia naena haak fo bisa buka ndia segel.
Te ara hala risan ena.
Basa de Manetualain pake Bibi Lombo Ana daan,
fo tefa-soi nala hatahori dae-bafok numa basa leor ma hatahori
nusak kara mai,
mita fo sira ketuk bisa dadi Manetualain hatahorin.
No dalak naa, hatahori dae-bafok numa basa dede'ak ma nusak mai,
bisa dadi reu Manetualain nufanelun.✡
10 Bibi Lombo Ana ia, nakabubua nala basa sara ena,
dadi reu mamana parenda-koasa esa.
Bibi Lombo Ana ia, here nala sara ena,
dadi reu Manetualain hatahori mana maue-osan nara.
Neu ko ara to'u parenda nai dae-bafok.
Neu ko ara raue-osa fee Manetualain nai dae-inak.”✡
11 Basa naa, au botik matang, de au amanene hara mo'ok esa. Ma au
mete-ita horis ta hoho'ak kahaak kara raa ma mane leo kadua hulu haak

✡ **5:1** Yeskiel 2:9-10; Yesaya 29:11 ✡ **5:5** Tutui Makasososak 49:9; Yesaya 11:1; 10 ✡ **5:6** Yesaya 53:7; Sakaria 4:10 ✡ **5:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 141:2 ✡ **5:9** Sosoda Kokoa-kikiok kara 33:3; 98:1; Yesaya 42:10 ✡ **5:10** Kalua numa Masir mai 19:6; 1 Petrus 2:5, 9; Dae-bafo Beuk 1:6

kara raa, tamba ro Manetualain atan nara ruma nusa tetuk do inggu temak mai. Atar raa no'un nara, losa kefi-kefik kara.✡
12 Basa sara soda-helo ro haran rahere rae,
“Ai makadedemak Bibi Lombo Ana fo neni hala nisak naa,
nahuu Ana ndia nandaa simbok ita kokoa-kikion!
Ndia koasan naa, mo'on seli.
Ndia hata-heton nara raa, no'un seli.
Ndia dudu'a-a'afin naa, tetar la'e esak kana.
Ndia barakain naa, ta neni babanggak ndoos.
Ai makadedemak naden.
Ai fee hada-horomatak neun.
Ai koa-kio neun.”
13 Basa naa, au amanene sosodak laen esa bali. Numa basa horis lala'en, nai nusa tetuk do inggu temak, nai lalai, nai dae-inak, ma nai tasi dale, basa sara so'uk haran nara fo soda-helo. Numa hatahori mates mamanan mai oo, ara soda-helo tungga boe. Basa sara soda-helo rame-rame rae,
“Ai koa-kio neu Manetualain fo mana nanggatuuk nai kadera man-parenda ia.
Ai oo makadedemak Bibi Lombo Ana ia boe.
Ai fee hada-horomatak neu Sara.
Ai makaluku-makatele neu Sara.
Huu Ara to'u parenda taa-taa seku neu!
Ma Sira koasan ta mana basak!”
14 Basa boe ma horis ta hoho'ak kahaak kara raa, raselu taa-taa rae, “Tebe naa! Tebe naa ena!” Boe ma mane leo kadua hulu haak kara raa sendek luu-langgan nara bali fo rakaluku-rakatele neu Manetualain ma Bibi Lombo Ana naa.

6

Bibi Lombo Ana naa buka segel raa esa-esak Segel nomer kaesan — parani musu kalua mai

1 Basa boe ma au mete-ita Bibi Lombo Ana buka segel kaesan numa susura neni luluk naa mai. De au amanene esa numa horis ta hoho'ak kahaak kara raa mai kii-bolu no haran nahere sama leo lalai nasaparak. Ana parenda nae, “Muu leo!”
2 Medak neu ma, au mete-ita ndara mutik esa. Hambu hatahori esa nanggatuuk nai lain. Hatahori naa pake solangga parani musu, nahuu ana nasenggi nakandoo nai netatik dale. Hatematak ia Ana to'u kokouk ena, ma kalua fo neu tao nasenggi seluk ndia musun nara bali nai dae-inak.✡

Segel nomer kaduan — netofak nai dae-inak

3 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer kaduan. De au amanene horis ta hoho'ak nomer kaduan parenda nae, “Muu leo!”
4 Basa boe ma ndara mbila kara-karak esa kalua mai. Hatahori fo mana nanggatuuk nai lain, simbo tafa mo'ok esa. Ara fee koasa neun fo neu tao netofak nai dae-inak, mita fo hatahori dae-bafok esa nakanisa esa.✡

Segel nomer katelun — fai ndoe-la'as ta hoho'ak nai dae-bafok

5 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer katelun. De au amanene horis ta hoho'ak katelun parenda nae, “Muu leo!” Medak neu ma, au mete ita ndara nggeok esa. Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara naa lain, to'u tatais esa nai liman fo nae tai nana'ak mana sangga basak ena.✡

✡ **5:11** Daniel 7:10 ✡ **6:2** Sakaria 1:8; 6:3; 6 ✡ **6:4** Sakaria 1:8; 6:2 ✡ **6:5** Sakaria 6:2; 6

6 Basa boe ma au amanene nok bali harak esa numa horis ta hoho'ak
kahaak kara raa talada heon mai. Harak naa nafada nae, “Neu ko hambu
fai ndoe-la'as ta hoho'ak nai dae-inak. Hatahori nggadin faik esa, dai kada
hasa isik mok telu; isi neulauk, na, hambu kada mok esak ka. Tehuu neu
fai ndoe-la'as naa losa ena, ta bole tao risa ai setun ma ai anggor rai osir
dale.”*

Segel nomer kahaan — hatahori no'uk ka mate

7 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer kahaan. De au
amanene horis ta hoho'ak kahaan parenda nae, “Muu leo!”
8 Medak neu ma, au mete-ita ndara bulu unik mana bandu afuk esa.
Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara naa lain, nade ‘Mamates’. Hambu
esa oo tungga ndia dean boe, naden, ‘Mamana Hatahori Mates Sara’. De
dua sara hambu koasa fo reu rakanisa hatahorir marai dae-inak pake tafa,
fai ndoe-la'as, hedi-raus, ma banda kakiki-kakaak. Mete ma reke basa
hatahori mana matek kara raa, dedesin nara sama leo basa baba'ek esa
numa baba'ek haa mai numa basa hatahorir marai dae-inak mai.✡

Segel nomer kaliman — Manetualain hatahorin nara rahani fo Ana naketu-naladi sira dede'an

9 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer kaliman. De au
mete-ita hatahorir fo fai bakahulun neni nekenisak kara ena. Samanen
nara rai mei tunu-hotuk ndandaan dae. Hatahorir rakanisa sara, nahuu
ramahere neu Manetualain, ma tui-bengga Ndia Dede'a-kokolan sudi bee
neu.
10 Ara kii-bolu rae, “Oo, Manetualain! Ai Lamatuan ta neni babanggak
mate'en! Ai Lamatuan fo malalaok! Hata fo Manetualain kokolak, na, ai
mamahere. Tehuu ai muste mahani losa faik bee bali, dei fo Manetualain
naketu-naladi dede'ak fo huku-doki hatahorir mana makanisa ai nai dae-
inak?”
11 Ara ratane basa talo naa, boe ma esa-esak simbo badu muti naruk.
Hambu esa nafada sara nae, “Mahani ba'u anak bali, losa ei dedesim mara
dai ena. Huu bei hambu ei toranoom mara fo neu ko hatahorir oo rae
rakanisa sara sama leo ei boe.”

Segel nomer kaneen — sosoek nai lalai ma dae-inak

12 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer kaneen. Medak
neu ma, au mete-ita dae-bafok nanggenggo mo'on seli. De ledo dadi
makiuk sama leo tema nggeok, ma bulan dadi mbila sama leo daak.✡
13 Nduuk kara marai lalai tuda reni dae-inak reu, sama leo ai boa nurak
mo'u henin numa huun mai, huu ani berak.
14 Boe ma au mete-ita lalai ndara ba'en neu dua, fo neni luluk sama leo
nene'ik, losa mopon. Ma basa letek kara ro basa pulur ranggenggo losa
mopo heni sara ruma mamanan nara mai.✡
15 Au mete-ita talo naa, boe ma basa hatahorir marai dae-inak, mulai
numa mane-manek kara, malangga man-parenda, komedan soldadu,
hatahori kamasu'ik, losa ata-dator mai, basa sara ramata'u. Basa de ara
ralai reu keke rai luak kara dale, ma batu mbiak kara marai letek kabin.✡
16 Ara radenu letek kara ma batu mo'o kahuuk kara rae, “Ndefa mai fo
tatana mala ai leo! Mafuni mala ai fo Ndia mana manggatuuk nai kadera

---

* **6:6** Nai nusak naa hatahorin nara rasoda numa ai huuk kaduak kara raa mai. De leo mae fai ndoe-la'as ta hohoak oo, sadi bei hambu ai huuk kaduak kara raa, hatahori bei bisa rasoda rakandoo boe. ✡ **6:8** Yeskiel 14:21 ✡ **6:12** Dae-bafo Beuk 11:13; 16:18; Yesaya 13:10; Yoel 2:10, 31; 3:15; Mateos 24:29; Markus 13:24-25; Lukas 21:25 ✡ **6:14** Yesaya 34:4; Dae-bafo Beuk 16:20 ✡ **6:15** Yesaya 2:19; 21

man-parenda mo'ok naa lain, ta bisa mete-nita ai bali. Ma Bibi Lombo Ana
naa ta bisa huku-doki ai bali.✡
17 Awii! Etobo'a nala ai ia ena, huu fai sosoek mai ena! Manetualain ma
Bibi Lombo Ana naa nau mbo'a nasan nara neu ai ia ena. Tehuu ta hambu
esa boe na bisa sili nalan!”✡

7

Manetualain dedede nala hatahori 144.000

1 Basa naa, au mete-ita Manetualain atan haa ruma nusa tetuk do inggu
temak mai. Ara rambariik reu dae-inak bu'un kahaan nara fo babata anin.
De anin ta bisa fuu nai tasi dale, ta bisa fuu nai mada lai, ma ta bisa fuu
ai huuk kara.✡
2 Manetualain fee sara koasa ena fo rakalulutu mada lai ma tasi. Basa de
au mete-ita ata laen esa bali numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ata naa
numa mamana ledo totodan mai. Ana neni dededek numa Manetualain
mana masodak seku neu mai. Boe ma ana nanggou nahere nafada ata
kahaak kara raa nae,
3 “Mahani dei! Boso makalulutu mada lai do, tasi do, ai huuk kara.
Mahani losa ai dedede basa Manetualain hatahori neondan nara odamatan
dei.”✡
4 De ara rafada au rae, ata naa dedede nala Manetualain hatahorin nara
ena. Sira dedesin nara, hambu hatahori 144.000 fo maruma basa leo Isra'el
mai. Sira:
5 Numa leo Yahuda mai, hambu hatahori 12.000;
leo Ruben, hatahori 12.000;
leo Gad, hatahori 12.000;
6 leo Aser, hatahori 12.000;
leo Naftali, hatahori 12.000;
leo Manase, hatahori 12.000;
7 leo Simeon, hatahori 12.000;
leo Lewi, hatahori 12.000;
leo Isaskar, hatahori 12.000;
8 leo Sebulon, hatahori 12.000;
leo Yusuf, hatahori 12.000;
ma numa leo Benyamin mai, hatahori 12.000.

Hatahori lolo-laok kara koa-kio Manetualain ma Bibi Lombo Ana

9 Basa boe ma au mete-ita hatahori dae-bafok no'un seli, losa ta bisa reke
ala basa sara. Ara ruma basa leor, basa hatahori nusak kara, basa dede'ak
kara ma basa nusak kara marai dae-inak ia mai. Basa sara rakabubua
rasare mbali kadera man-parenda naa, ma Bibi Lombo Ana naa. Ara pake
badu mutik ma to'u mbua sina doon rai liman nara.
10 Boe ma ara so'uk kokoa-kikiok rame-rame rae,
“Ai koa-kio neu ai Manetualain,
fo mana nanggatuuk nai kadera man-parenda ia.
Ai oo makadedemak Bibi Lombo Ana ia boe.
Sira iar, ndia tao rasoi-rasoda ai.
Sira iar, ndia soi eno-dala masodak soa-neu ai.”
11 Ara kokolak basa talo naa, boe ma Manetualain atan nara ruma
nusa tetuk do inggu temak mai, fo mana rambariik eko-feo kadera man-
parendar raa, sendek luu-langgan nara losa idu-matan nara la'e daer
rasare mbali kadera man-parenda mo'ok naa. Mane leor ma horis kahaak
kara raa oo tao talo naa boe. Basa sara rakaluku-rakatele neu Manetualain,
12 ma soda-helo rae,

✡ **6:16** Hosea 10:8; Lukas 23:30 ✡ **6:17** Yoel 2:11; Maleaki 3:2 ✡ **7:1** Yermia 49:36; Daniel 7:2; Sakaria 6:5 ✡ **7:3** Yeskiel 9:4; 6

“Tebe! Tebe naa!
Ai oo koa-kio neu Manetualain boe!
Ai oo makadedemak Manetualain naden boe!
Manetualain dudu'a-a'afin naa, tetar la'e esak kana.
Manetualain koasan naa, mo'on seli.
Manetualain barakain naa, ta neni babanggak sudi selik kana.
Ai moke makasi neu Manetualain taa-taa.
Ai fee hada-horomatak neu Manetualain ta mana ketuk.
Tebe! Ndian ena!”
13 Ara koa-kio basa talo naa, boe ma esa numa mane leo kadua hulu
haak kara raa mai natane au nae, “Hatahori no'uk kara fo mana pake
badu mutik kara iar, o malela sara, do? Ara ruma bee mai?”
14 Tehuu au aselu ae, “Taa, Papa. Au ta alela sara, seer. Papa ndia
bubuluk dai lena.”
Boe ma ana nafada au nae, “Sira iar, hatahorir fo mana kalua ruma
doidoso mo'ok mai ena.
Sira iar, ndia pake Bibi Lombo Ana naa daan ena,
fo safe ralao sira bua-lo'an nara,
ma tao ramuti ralao sira badun nara.✡
15 Huu naa de ara rambariik reu Manetualain kadera man-parendan
matan.
Ara raono-lalau Manetualain hatu-leledon nai Uma Huhule-haradoin.
Manetualain sama-sama no sara seku neu.
Manetualain nanea sara seku neu.
16 Neu ko ara ta rameda ndoe-la'a bali.
Neu ko ara ta rameda dale mada bali.
Neu ko ara ta rameda ledo hotu sara bali.
Neu ko roun nara ta lofa la'e katobik bali.✡
17 Bibi Lombo Ana mana matia-aok no kadera man-parenda naa,
neu ko Ana dadi neu sira mana lolon.
Neu ko Ana foo neni sara,
reu rinu nai oe matak fo mana neni masodak.
Neu ko Manetualain oo koka heni sira susa-sonan nara boe,
fo ara ta bu'i ramatani bali.”✡

8

Segel nomer kahitun — Manetualain atan nara simbo rala to'ik hitu

1 Basa boe ma Bibi Lombo Ana naa buka segel nomer kahitun. Medak
neu ma, basa nusa tetuk do inggu temak isin nara, benggenee. Ta hambu
esa boe na nahara do nanggariti, fama te losa li'u seserik esa.
2 Boe ma au mete-ita ata hitu ruma nusa tetuk do inggu temak mai. Ara
rambariik rakandoo nai Manetualain matan, rahani a fo raono-lalaun. Sira
esa-esak simbo rala to'in.
3 Basa boe ma au mete-ita ata laen esa bali numa nusa tetuk do inggu
temak mai. Ata naa nambariik neu mei naa matan fo ara pake hotu ai
daa kaboo menik. Ana to'u manggo lilo mbilas esa, ndia ara rasi'e paken
fo tao ai daa kaboo menik neun. De ara feen ai daa kaboo menik no'un
seli, fo ana babalik kana no Manetualain hatahorin nara huhule-haradoin.
Basa boe ma ana neni manggo lilo mbilas naa sama leo tunu-hotu kaboo
menik, fo taon neu mei lilo mbilas naa lain manai kadera man-parenda
naa matan.✡
4 Boe ma ana hotu ai daa kaboo menik naa. De boo menin lume
losa Manetualain matan sama-sama no basa huhule-haradoik ruma
Manetualain hatahorin nara mai.

✡ **7:14** Daniel 12:1; Mateos 24:21; Markus 13:19 ✡ **7:16** Yesaya 49:10 ✡ **7:17** Sosoda Kokoa-kikiok kara 23:1-2; Yeskiel 34:23; Yesaya 49:10; Yesaya 25:8 ✡ **8:3** Amos 9:1; Kalua numa Masir mai 30:1; 3

5 Basa naa, ata naa ha'i nala a'i numa mei naa mai, fo tao nasofe manggo
lilo mbilas naa. Basa boe ma ana mbia heni manggo naa neni dae-inak
mai. Medak neu ma, au mete-ita ndelas nanggahadok ratuti-ranatok kii-
konak kana nai dae-inak. Ma lalai nasapaparak ratuti-ranatok, ma dae
nanggenggo mo'on seli.✡
6 De ata kahituk kara raa ruma nusa tetuk do inggu temak mai rahani a
fo nau fuu sira to'in.

Fuu to'ik nomer kaesan — a'i na'a heni sele-tandek kara

7 Neu ata nomer kaesan fuu ndia to'in, boe ma uda eis ma a'i mana
babalik no daak, mbo'a neni dae-inak mai. Basa na'u momodok rai bee
a mesan a'i na'a heni sara. Mete ma ita ba'e dae-inak neu baba'ek telu,
na, kada baba'ek esa ndia a'i na'a henin. Mete ma ita ba'e basa ai huuk
kara marai dae-inak ia neu baba'ek telu, na, kada baba'ek esa ndia a'i na'a
henin.✡

Fuu to'ik nomer kaduan — tasi oe-isin mate sara

8 Neu ata nomer kaduan fuu ndia to'in, boe ma hambu buas esa nok bali
lete mo'ok mana mbilak, mbesi neni tasi dale neu, losa tasi baba'ek esa
numa baba'en telu mai dadi neu daak.
9 Boe ma baba'ek esa numa baba'ek telu mai numa basa bandar marai
tasi dale mai, mate basa sara. Ma baba'ek esa numa baba'ek telu mai numa
basa ofak kara marai tasi dale oo rakalutu boe.

Fuu to'ik nomer katelun — oe dadi malik

10-11 Neu ata nomer katelun fuu ndia to'in, hambu nduu mo'ok esa tuda
numa lalai mai, sama leo a'i mbele mo'o mana mbilak esa. Nduuk naa
naden, ‘Malik’. Neu ana tuda, boe ma oe mana nai leer ma oe matak kara,
dadi malik. De hatahori mana rinu oe naa, no'uk ka mate. Mete ma ita
ba'e basa leer ma oe matak kara rai dae-inak ia neu baba'ek telu, na, kada
baba'ek esa ndia malik.✡

Fuu to'ik nomer kahaan — ledo, bulan, ma nduuk kara dadi makiuk

12 Basa boe ma ata nomer kahaan naa fuu ndia to'in. Medak neu ma
ledo, bulan, ma nduuk kara dadi neu makiuk, huu hambu fefembak. Dadi
ndaa fai leledon, baba'ek esa numa baba'ek telu neu fai leledok mai, dadi
neu makiuk, nahuu ledo ta nasa'a neulauk ena bali. Ma ndaa fai le'odaen,
baba'ek esa numa baba'ek telu neu fai le'odaek mai, dadi neu makiu-
makahatuk, nahuu bulan ma nduuk kara ta rasa'a neulauk ena bali.✡
13 Boe ma au botik matang, de mete-ita mbui marambua mo'ok esa lambu
seku nai lalai. Ana kii nae, “Besa-besa, ee! Neu ko sosoe mo'ok daka nala
basa hatahorir fo mana leo-la'o nai dae-inak. Huu bei ela ata laen telu
ruma nusa tetuk do inggu temak mai, bei ta fuu sira to'in.”

9

Fuu to'ik nomer kaliman — lamak tao doidoso hatahori dae-bafok

1 Basa boe ma ata nomer kaliman naa fuu ndia to'in. De au mete-ita
nduuk esa tuda neni dae-inak mai ena. Ara fee nggoek esa neu nduuk naa
fo ana soi lelesu bolo doidosok fo ikon taak.
2 Ana soi bolok naa lelesun, boe ma a'i masu nggeo katek kalua sama leo
a'i masuk numa a'i na'a lasi mai. A'i masuk naa kalua mboka-mboka lain
neu, losa lalai ma ledo dadi makiuk.✡

✡ **8:5** Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 16:12; Yeskiel 10:2; Kalua numa Masir mai 19:16; Dae-bafo Beuk 11:19; 16:18 ✡ **8:7** Kalua numa Masir mai 9:23-25; Yeskiel 38:22 ✡ **8:10-11** Yesaya 14:12; Yermia 9:15 ✡ **8:12** Yesaya 13:10; Yeskiel 32:7; Yoel 2:10, 31; 3:15 ✡ **9:2** Tutui Makasososak 19:28

3 Boe ma hambu lamak no'un seli lambu kalua numa a'i masuk naa mai,
fo konda reni dae-inak mai. Manetualain fee sara koasa ena sama leo
kurak.✡
4 Tehuu Ana fee parenda neu sara fo ta bole rakalulutu dae-inak na'un,
ai huuk, ma sele-tandek laen nara. Tehuu ara muste tao doidoso basa
hatahorir fo ta mana raena Manetualain dededen nai odamatan nara.✡
5 Manetualain fee lelak neu lamak kara raa fo tao doidoso hatahorir raa
losa bulak lima, tehuu ta bole rakanisa sara. Kada tao nehedi sara, sama
leo kurak kikin.
6 Nai bulak lima naa dalen, neu ko hatahorir doidoso ralan seli, losa ara
roke mate a leo. Leo mae talo naa oo, tehuu ara ta mate boe.✡
7 Au mete-ita lamak kara raa mata-aon nara sama leo ndara musu. Ara
pake solangga parani musu neni taok numa lilo mbilas mai. Mata-aon nara
sama leo hatahori dae-bafok.✡
8 Langga bulun nara naruk sama leo inak langga bulun. Ma nisin nara
tandek sama leo singa nisin.✡
9 Nok bali ara pake babata tendek numa besi mai, leo bali i'ak unen.
Lidan nara rakamuu mo'on seli, sama leo soldadu batalion esa ndaran
nara ralaik le'a kareta musu.✡
10 Ikon nara ta hoho'ak ma karasok, sama leo kurak rason. Ara hambu
koasa fo tao doidoso hatahori pake sira rason, losa bulak lima.
11 Lamak kara raa manen, ndia malanggan numa basa ata neni husik nai
bolo doidosok fo ikon taan naa mai. Naden nai dede'a Ibrani, *Abadon*, ma
nai dede'a Yunani, *Apolion*. Sosoa-ndandaan nae, “Mana Makalulutuk”.
12 No dalak naa, sosoek makasososak naa, la'o seli ena. Tehuu besa-besa,
ee! Huu bei hambu sosoek dua bali neu ko ara mai.

Fuu to'ik nomer kaneen — doidosok matak telu nai dae-inak

13 Basa boe ma ata nomer kaneen fuu ndia to'in. De au mete-ita mei lilo
mbilas mana nasare mbali Manetualain fo ara paken hotu ai daa kaboo
menik. Hambu harak esa kalua numa mei naa susuran haa sara mai.✡
14 Harak naa nafada ata naa fo ana bei fo fuu basak ka to'in naa nae,
“Hambu ata haa neni futuk kara dook ka rai lee mo'ok esa ena, nade lee
Efrat. Muu makambo'ik kasa leo!”
15 Boe ma ana neu nakambo'ik kasa fo ara reu rakanisa hatahori
dae-bafok, ndaa no ndia teun, ndia bulan, ndia fain ma ndia li'un fo
Manetualain naketu memak kana ena. Mete ma ita ba'e basa hatahori dae-
bafok nai dae-inak ia neu baba'ek telu, na, kada baba'ek esa ndia mana
matek kara.
16 Ara rafada au rae, atar raa soldadun fo mana sa'e ndara musur raa,
dedesin nara kefin natun dua.
17 De au mete-ita soldadur raa ro sira ndaran nara. Soldadur raa pake
babata tendek dulak telu, ndia mbila kara-karak, momodo manggadilak,
ma uni balerang. Ndarar raa langgan sama leo singa langgan. Hambu a'i,
a'i masuk ma balerang oo rasapura ruma ndarar raa bafan nara mai,
18 fo fee doidosok matak telu nai dae-inak. Doidosok mana kalua numa
ndarar raa bafan nara mai rakamate baba'ek esa numa baba'ek telu mai
numa basa hatahorir marai dae-inak mai.
19 Boe ma ndarar raa reu tao doidoso hatahori dae-bafok pake sira bafan
ma ikon nara. Nai ndara ikon nara raa, hambu langgak sama leo mengge
langgan.
20 Tehuu bei hambu hatahori dae-bafok laen nara rai dae-inak, fo ta
hambu nekenisak ruma sosoek kara raa mai. Leo mae talo naa oo, tehuu
ara ta nau la'o ela sira manggaraun nara boe. Ara songgo-tanggu neu nitu

---

✡ **9:3** Kalua numa Masir mai 10:12-15 ✡ **9:4** Yeskiel 9:4 ✡ **9:6** Ayub 3:21; Yermia 8:3 ✡ **9:7** Yoel 2:4 ✡ **9:8** Yoel 1:6 ✡ **9:9** Yoel 2:5 ✡ **9:13** Kalua numa Masir mai 30:1-3

nakandoo, ma songgo-tanggu buas sosonggok fo ara taon numa lilo mbilas, lilo fulak, riti, batu ma ai mai. Leo mae buas sara raa, ta mete-rita, ta bisa ramanene ma ta bisa la'ok, tehuu ara songgo-tanggu sara ta pake hahaek!✡
21 Ara oo ta nau hahae numa sira sala laen nara mai boe, sama leo rakanisa hatahori, pake malela makiuk, la'ok sala ro hatahori fo ta ndia sao toun do ndia sao inan, ma ramana'o.

10

Ata numa nusa tetuk do inggu temak mai no susura kadi'i ana neni luluk

1 Basa boe ma au mete-ita Manetualain atan ta hoho'ak esa konda numa nusa tetuk do inggu temak mai. Ndia ao-inan soso'ak mboti nalan. Hambu elus oo eko-feo langgan boe. Matan nasa'a sama leo ledo, ma ein mbila sama leo a'i.
2 Ana to'u susura kadi'i ana neni luluk esa, neni nakambelak ena. Ana nambariik no ei konan nai tasi dale ma ei kiin nai mada lai.
3 De ana kii-bolu no haran nahere, sama leo singa aro. Ana kii-bolu basa, boe ma lalai nakaruu bala haran natuti-nanatok la'e hitu.
4 Neu lalai nakaruu bala basa, boe ma au nau surak sira kokolan ena. Tehuu au amanene harak esa numa nusa tetuk do inggu temak mai nae, “Weeh! O boso mafada hatahorir la'e-neu nekeruu kahituk kara raa kokolan, ee! Ta bole surak hata-hata.”
5 Boe ma ata mana mambariik no ein esa nai tasi ma ein esa nai mada lai naa, so'u botik lima konan neni lalai neu,
6 de sumba-soo nae, “Au kokolang ia, memak tetebes! Au sumba-soo pake Manetualain naden, nahuu Ndia mana masodak losa doon naa neu! Ana ndia nakadadadik lalai no dae-inak, ma basa oe-isin lala'en ena. Dadi nenene matalolole! Faik fo ita tahanik naa, sangga losa ena.
7 Mete ma Manetualain ata nomer kahitun nau fuu to'in ena, na, neu ko Manetualain tao tungga Ndia nanaen, fo lele uluk hatahori bei ta bubuluk kana. Tehuu nanaek naa, Ana nafada neu Ndia mana to'u dede'an nara ena fo raono-lalau Ndia. Dadi nenene matalolole, huu au dede'a-kokolang ia, tetebes.”✡
8 Boe ma harak fo au amanenek numa lalai mai naa, kokolak seluk bali no au nae, “Yohanis, o muu leo muni ata mana nambariik eik esa nai tasi dale ma eik esa nai mada lai naa muu. Ha'i mala susura kadi'i ana neni luluk naa, fo neni nekembelak nai ndia liman naa.”
9 Basa boe ma au uni ata naa uu, fo oke susura kadi'i ana neni luluk naa. De ana nafada au nae, “Ha'i malan fo mu'a leo! Nai o bafam mameda makeek sama leo fani oe, tehuu neu ko ana tao nala o ta'im mameda malik.”
10 Ana kokolak basa talo naa, boe ma au simbo ala susura kadi'i ana neni luluk naa numa liman mai. De au u'an. Nai au bafang dale ameda makeek sama leo fani oe. Tehuu neu au kodo henin, au ameda malik nai au ta'ing dale.✡
11 Boe ma hambu esa nadenu au nae, “O muste muu seluk bali fo mafada memak hata fo Manetualain nae taon nai dae-inak. Mafada la'e-neu hata fo neu ko ana dadi neu basa manek kara marai dae-inak ma neu hatahorir ruma basa leor, basa hatahori nusak kara, ma basa dede'ak kara mai.”

11

Manetualain mana to'u dede'an dua ta hoho'ak

✡ **9:20** Sosoda Kokoa-kikiok kara 115:4-7; 135:15-17; Daniel 5:23 ✡ **10:7** Kalua numa Masir mai 20:11; Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:40; Daniel 12:7; Amos 3:7 ✡ **10:10** Yeskiel 2:8—3:3

1 Basa boe ma ara soro fee au ai u'ukuk esa, narun sama leo tete'e ai. Boe
ma Manetualain parenda au nae, “Yohanis, mambadeik leo fo muu uku Au
Uma Huhule-haradoi Ina-huung no mei tunu-hotung nai kota Yerusalem.
Ma reke basa hatahorir mana hule-haradoik marai naa.✡
2 Tehuu hae uku Uma Huhule-haradoik naa bebelan, huu mamanak naa
neni loo limak soa-neu hatahori nusa-nusak laen nara ena fo ta mana ralela
Au. Neu ko ara mai momolo-tatabu tao ranggenggeo Au kotang naa, losa
bulak 42 (ndia faik 1.260).✡
3 Neu ko Au adenu Au hatahoring dua rai naa, fo ara dadi reu au mana
to'u dede'ang. Neu ko ara pake bua-lo'a sususak ma rafada Au hara
hehelung, losa faik 1.260 naa basa sara ena.”
4 Manetualain mana to'u dede'an Sakaria surak memak kana numa
lele uluk mai ena, la'e-neu mana to'u dede'a kaduak kara iar. Ana lole
sara pake nggambar ai setun huuk dua ma mamana netetende lambu
dua fo mana rambariik rasare Manetualain, fo naena haak parenda basa
hatahorir marai dae-bafok.✡
5 Mete ma hambu hatahorir nau rakasosoek Manetualain mana to'u
dede'a kaduan nara ia, na, neu ko a'i kalua numa sira bafan nara mai fo
tao nakade basa sira musun nara. No dalak naa, basa hatahorir fo mana
nau rakasususak kasa, neu ko mate sara.
6 Neu faik fo dua sara dadi reu Manetualain mana to'u dede'an nai dae-
inak, Ana fee sara koasa fo kena udan. Ana oo fee koasa fo tao oe matak
dadi neu daak, ma koasa fo neni sosoek mata-matak nai dae-inak ia, tungga
kada sira hihiin nara boe.✡
7 Mete ma sira fain fo rafada Manetualain hara hehelun nara basa ena,
na, neu ko banda kakiki-kakaak esa kalua numa bolo doidosok fo ikon taak
naa mai. Ana natati laban dua sara, losa nasenggi ma nakanisa sara.✡
8-9 No dalak naa, dua sara mate numa kota mo'ok fo fai bakahulun
hatahorir rakanisa sira Lamatuan numa ai ngganggek. Kota naa, dadi kota
manggarauk ena sama leo Sodom ma Masir tembo uluk. Neu ko hatahori
nggari heni mana to'u dede'ak kara raa ao-mbaa mamaten nara reu dalak,
losa faik telu seserik. Boe ma hatahorir ruma basa leor, basa hatahori
nusak kara, basa dede'ak kara, ma basa nusak kara mai ranilu ao-mbaa
mamates kaduak kara raa. Ara oo ta fee luas fo ratoi sara boe,✡
10 nahuu ara ramahoko mete-rita hatahori kaduak kara raa mate sara
ena. Huu dua sara ndia soa tao babalik basa hatahorir marai dae-inak
dudu'a manggaraun. De ara tao feta rame-rame, ma esa haitua fee esa
hadia.
11 Tehuu basa faik telu seserik, neu ko Manetualain fee sara ani hahaek,
fo ara rasoda fali. Boe ma basa hatahorir fo mana mete-rita sara, dere
faku-faku.✡
12 De mana to'u dede'a kaduak kara raa neu ko ramanene hara maherek
esa numa lalai mai, fo nadenu sara nae, “Wee! Ei dua ngga hene lain ia
mai leo!” Boe ma dua sara neni so'uk lalai reu no soso'ak mboti nala sara.
Ara mete-rita talo naa, boe ma musun nara bafa bese mboo.✡
13 Medak neu ma, dae nanggenggo nalan seli. Mete ma ita reke basa
umar marai kota, numa uma salahunu mai hambu esa ndia ndefa henin.
Ma hambu hatahori rifun hitu mates sara. Hatahori laen ta mana matek
kara ramata'u ralan seli. Tehuu neu ko ara oo fee hada-horomatak neu
Manetualain boe, nahuu Ana ndia to'u parenda nai nusa tetuk do inggu
temak.✡

✡ **11:1** Yeskiel 40:3; Sakaria 2:1-2 ✡ **11:2** Lukas 21:24 ✡ **11:4** Sakaria 4:3, 11-14 ✡ **11:6** 1 Mane-manek kara 17:1; Kalua numa Masir mai 7:17-19; 1 Semuel 4:8 ✡ **11:7** Daniel 7:7; Dae-bafo Beuk 13:5-7; 17:8; Daniel 7:21 ✡ **11:8-9** Yesaya 1:9-10 ✡ **11:11** Yeskiel 37:10 ✡ **11:12** 2 Mane-manek kara 2:11 ✡ **11:13** Dae-bafo Beuk 6:12; 16:18

14 No dalak naa, sosoek nomer kaduan la'o seli ena. Tehuu besa-besa,
ee! Sosoek nomer katelun sangga mai ena.

Fuu to'ik nomer kahitun — Manetualain no Yesus Karistus to'u parenda nai dae-inak

15 Basa naa, Manetualain ata nomer kahitun numa nusa tetuk do inggu
temak mai fuu ndia to'in. Medak neu ma, au amanene harak no'un seli
ruma nusa tetuk do inggu temak mai rae,
“Hatematak ia mana to'u parenda nai dae-inak,
kada Manetualain no Karistus,
ndia Manetualain Hatahorin fo Ana here nalan numa lele uluk
mai ena.
Neu ko Manetualain to'u parenda-koasa nakandoo sama leo Manek,
losa doon naa neu.”✡
16 Mane leo kadua hulu haak kara raa fo mana ranggatuuk rai kadera
man-parendar marai Manetualain matan naa, ara oo ramanene harak kara
raa boe. Boe ma ara sendek luu-langgan nara losa idu-matan nara la'e daer,
fo koa-kio neu Manetualain,
17 ma soda-helo rae,
“Oo, Manetualain!
Ai Lamatuan!
Manetualain ndia parenda basa-basan.
Manetualain ndia to'u koasa basa-basan.
Manetualain ndia nasoda numa lele uluk mai.
Manetualain ndia nasoda hatematak ia.
Ai moke makasi neu Manetualain,
nahuu Manetualain pake koasa mo'on ena,
fo to'u parenda nai dae-inak.
18 Tehuu hatahori nusa-nusak kara ramanasa,
huu ara ta nau tungga Manetualain.
Tehuu hatematak ia Manetualain oo namanasa boe,
nahuu ara ta nau ralela sana.
Hatematak ia fain losa ena,
fo Manetualain huku-doki hatahorir fo ta mana tao matak neu Ndia.
Hatematak ia fain losa ena,
fo Manetualain nakalulutu hatahori fo mana nakalulutu hatahori laen.
Hatematak ia fain losa ena,
fo Manetualain parisa hatahori mates sara dede'an.
Hatematak ia fain losa ena,
fo Manetualain bala hatahori neondan nara mbuse titin.
Ndia, Manetualain mana to'u dede'an nara,
ma Manetualain hatahorin nara,
mo'o-kadi'ik, lasi-murik.
Manetualain bala basa hatahorir,
fo mana fee hada-horomatak neu naden.”✡
19 Basa naa, au mete-ita nai nusa tetuk do inggu temak, Manetualain
Uma Huhule-haradoin lelesun neni soik. Boe ma au mete-ita peti fo fai
bakahulun ara paken mbeda Manetualain parendan neni surak nai batu
lain. Boe ma ndelas sara tee reu-mai, lalai nasapaparak natuti-nanatok,
dae-inak nanggenggo, ma uda eis batu mambera tuda numa lalai mai.✡

12

Mengge buta natati laban inak esa no anan

✡ **11:15** Kalua numa Masir mai 15:18; Daniel 2:44; 7:14, 27 ✡ **11:18** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:5; 110:5; 115:13 ✡ **11:19** Dae-bafo Beuk 8:5; 16:18; 16:21

1 Basa naa, medak neu ma au mete-ita tanda ta hoho'ak esa toda numa
lalai mai, fo hatahori dae-bafok bei ta mete-nitan: hambu inak esa, ao-
inan neni mbotik no ledo. Ana tabu ein neu bulan lain. Ana pake solangga
manek neni heti nduuk salahunu dua.
2 Inak naa kairuk, ma ana kada bu'i, huu ta'in nambeta nae bonggi.
3 Medak neu ma, au mete-ita seluk tanda ta hoho'ak laen esa toda numa
lalai mai. Hambu mengge buta mbilas mo'ok esa. Langgan hitu, ma
susuran salahunu. Ana pake solangga manek hitu nai langga kahitun
nara.✡
4 Ana pake ikon fo sasaa namopo heni baba'ek esa numa basa nduuk kara
marai lalai mai. Elak kara kada baba'ek dua. Basa de ana toko heni nduuk
kara raa reni dae-bafok mai. Boe ma ana neu nambariik nasare inak naa,
fo nahani losa ana bonggi. Huu ana nae kodo heni memak kakanak naa.✡
5 De inak bonggi nala Ana touk esa. Tehuu Manetualain atan esa
numa nusa tetuk do inggu temak mai fonda nala Kakanak naa. Boe ma
noo Kakanak naa neni Manetualain neu fo Ana parenda sama-sama no
Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak. Huu Kakanak naa, neu ko
parenda basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-inak no koasa ta neni
babanggak mete'en.✡
6 Tehuu inak naa nalai neni mamana nees esa neu fo Manetualain sadia
memak feen ena. Neu ko ara fadulin nai naa losa teuk telu seserik (ndia
faik 1.260).

Mikael natati laban mengge buta nai nusa tetuk do inggu temak

7 Basa boe ma netati mo'ok dadi numa nusa tetuk do inggu temak.
Manetualain atan nara ro sira malanggan manade Mikael, ratati laban
mengge buta naa no ana nunin nara.✡
8 Boe ma Mikael asa rasenggi mengge buta naa no ana nunin nara. Basa
de ara ka'i mengge buta naa no ana nunin nara, fo ta bole leo nai nusa
tetuk do inggu temak bali.
9 Huu naa de ara husi heni sara ruma nusa tetuk do inggu temak mai, de
piru heni sara reni dae-inak mai. Mengge buta naa, ndia nitur malanggan
fo raseseik kana rae, ‘Nitu-mula’. Numa makasososan mai ana kada
pepeko-leleko hatahori dae-bafok fo ara tao salak.✡
10 Basa boe ma au amanene seluk hara maherek esa numa lalai mai nae,
“Fai bakahulun mengge buta naa nambariik nakandoo numa Manetualain
matan.
Ndia naa, mana bafa lafok fo soa ndae salak neu ita toranoo
kamaheren nara.
Ana soa nakasasa'ek salak neu sara hatu-leledon.
Tehuu hatematak ia ana neni piru henik numa nusa tetuk do inggu temak
mai ena.
Dadi hatematak ia basan matetu-mandaik.
Hatematak ia fain losa ena, fo Manetualain tao nasoi-nasoda hatahori
dae-bafok.
Hatematak ia Manetualain to'u parenda no Ndia koasan ta neni babanggak.
Ma Ana so'uk nala Karistus ena,
ndia Hatahori fo Ana here nalak ena fo dadi Manek soa-neu basa
hatahori nusa-nusak kara.✡
11 Ita toranoo kamaheren nara rasenggi mengge buta naa fo fai bakahulun
ndae salak neu sara,
nahuu Bibi Lombo Ana daan titi henin ena fo koka heni sira sala-
singgon nara.

✡ **12:3** Daniel 7:7 ✡ **12:4** Daniel 8:10 ✡ **12:5** Yesaya 66:7; Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:9 ✡ **12:7** Daniel 10:13, 21; 12:1; Yudas 9 ✡ **12:9** Tutui Makasososak 3:1; Lukas 10:18 ✡ **12:10** Ayub 1:9-11; Sakaria 3:1

Ara oo rasenggi mengge buta naa boe,
nahuu ara rambarani tui-bengga neu hatahorir la'e-neu Bibi Lombo
Ana dale susuen neu sara.
Leo mae hatahorir ramanasa losa rae rakanisa sara oo,
tehuu ara ta rakaheok boe.
12 Dadi basa mana masodak lala'en marai nusa tetuk do inggu temak,
muste ramahoko!
Tehuu basa mana masodak lala'en marai dae-inak muste ranea,
nahuu sosoek nae daka nala ei ena.
Nitur malanggan konda nai ei ena.
Ana namanasa nalan seli ena,
nahuu ana bubuluk nae, ndia fain fo tao manggarauk naa, nae basan
ena!”

Mengge buta sangga nakandoo inak naa nai dae-inak

13 Neu faik fo mengge buta naa bubuluk nae, ndia neni nggari henik nai dae-inak ena, boe ma ana neu sangga fo nau nakasususak inak naa fo mana bonggi nala Kakanak naa.
14 Tehuu ara fee inak naa lidak dua sama leo mbui marambua mo'ok lidan, mita fo ana lambu neu keke nai mamana nees fo dook ka numa mengge buta naa mai. Numa naa ara fadulin losa teuk telu seserik.*
15 Mengge buta naa mete-nita talo naa, boe ma ana nasapura kalua heni oe sama leo faa, fo nae mbamba neni inak naa.
16 Tehuu dae-inak fali nala inak naa, no dalak dae natangga fo musi nabasa oe mana faa kalua numa mengge buta naa bafan mai, mita fo oe naa boso losa inak naa.
17 Basa boe ma mengge buta naa namanasa nalan seli neu inak naa. De ana kalua fo neu natati laban inak naa anan laen nara, sira hatahorir fo mana leo-la'o tungga Manetualain parendan, ma manaku rae, sira raa Yesus hatahorin.
18 Basa boe ma mengge buta naa neu nambariik neu tasi tatain. Ana henggu nisin.

13

Banda kakiki-kakaak mana kalua numa tasi dale mai

1 Basa boe ma au mete-ita banda kakiki-kakaak esa kalua numa tasi dale mai. Langgan hitu ma susuran salahunu. Ana pake solangga manek esa-esak nai ndia susuran nara. Nai langgan nara raa neni surak dede'a de'ek nekedadaek neu Manetualain.✡
2 Ndia ao-inan, sama leo meo-asu. Ndia ein, sama leo baruang ein. Ma bafan, sama leo singa bafan. Mengge buta naa fee haak neu banda kakiki-kakaak naa fo nanggatuuk neu kadera man-parenda, ma pake basa ndia koasan lala'en.✡
3 Nai banda kakiki-kakaak naa langgan esa, hambu foa mo'ok, nok bali ana neni tati nitak losa ela ba'uk ka ana mate, tehuu ta dadi mate. Basa hatahorir marai dae-inak heran mete-rita banda kakiki-kakaak naa ta hoho'an, de ara tunggan.
4 Basa boe ma ara oo fee hada-horomatak neu mengge buta naa, ma rakadedemak kana sama leo Manetualain boe, nahuu mengge naa fee koasa neu banda kakiki-kakaak naa ena. Hatahorir raa oo koa-kio banda

* **12:14** Susura Malalaok dede'a Yunani huuk surak nae, “tembo esa, tembo dua, ma tembo seserik esa”. Dede'a de'ek kara raa, sama ro marai *Daniel* 7: 25, 12:7. Ndia fain, sama no bulak 42, do, faik 1.260 nai baba'ek 11: 2-3 manai lain. ✡ **13:1** Daniel 7:3; Dae-bafo Beuk 17:3, 7-12 ✡ **13:2** Daniel 7:4-6

kakiki-kakaak naa boe rae, “Banda naa, ta hoho'ak sudi selik kana! Ta hambu esa boe na bisa nasenggin!”

5 Manetualain fee lelak neu banda kakiki-kakaak naa fo ana kokolak koa
ao, ma kokolak nakadadaek Manetualain. Banda naa hambu luas fo to'u
parenda, losa teuk telu seserik (ndia bulak 42).
6 Huu naa de ana kokolak nakatutudak Manetualain naden. Ma ana
oo kokolak nakadadaek basa Manetualain hatahorin nara fo mana leo rai
nusa tetuk do inggu temak boe.✡
7 Manetualain oo fee luas neun fo natati laban Manetualain hatahorin
nara, losa nasenggi sara boe. Ana oo hambu koasa fo parenda hatahorir
numa basa leor, basa hatahori nusak kara, basa dede'ak kara, ma basa
nusak kara marai dae-inak mai boe.✡
8 Huu naa de basa hatahorir marai dae-inak songgo-tanggu banda kakiki-
kakaak naa. Sira raa, ndia basa hatahorir fo naden nara ta neni surak
nai Bibi Lombo Ana Susuran dale. Fai bakahulun hatahorir rakanisa
Bibi Lombo Ana naa ena, tehuu Manetualain tao nasoda falik kana numa
mamaten mai. Neu Manetualain bei ta adu dae-bafok ia, Ana surak memak
basa hatahori kamaherek kara naden nai susurak naa dale nae, sira raa,
ndia neu ko hambu masodak tetebes ta mana ketuk.✡
9 “Nenene matalolole!
10 Mete ma Manetualain naketu-naladi ena nae, hatahori esa, muste humu
ralan,
na, neu ko humu ralan.
Mete ma Manetualain naketu-naladi ena nae, hatahori esa muste hambu
nekenisak renik tafa,
na, neu ko rakanisan renik tafa.”

De Manetualain hatahorin nara boso rakadedeak, te naa dadi neu omba-
lelak fo ara rakatataka tungga ma ramahere rakandoo neun na!✡

Banda kakiki-kakaak mana kalua numa dae-inak mai

11 Basa naa, au mete-ita banda kakiki-kakaak laen, kalua numa dae-inak
mai. Susuran dua, sama leo bibi lombo susuran. Ma haran, sama leo
mengge buta haran.
12 Ana dadi neu mana to'u dede'ak soa-neu ndia malanggan, ndia banda
kakiki-kakaak kaesan naa, fo fai bakahulun neni tati nitak, de ela ba'uk ka
maten. Ana hambu koasa numa ndia malanggan mai, fo nakasetik basa
hatahorir marai dae-inak songgo-tanggu neu ndia malanggan.
13 Ana oo tao tanda heran nara ta hoho'ak boe, losa-losak ana bisa
nakonda a'i numa lalai mai, neu hatahori no'uk kara matan.
14 No dalak naa, banda kakiki-kakaak nomer kaduan naa, pake ndia
malanggan koasan fo pepeko-leleko hatahorir marai dae-inak. Ana oo
parenda hatahorir fo doki rala patong esa, sama leo ndia malanggan mata-
aon boe, fo ara fee hada-horomatak neu ndia malanggan, fo fai bakahulun
neni tatik losa ela ba'uk ka maten.
15 Manetualain oo fee lelak neu banda mana pepeko-lelekok naa boe,
fo fee ani hahaek tao nahori patong naa. No dalak naa, patong naa bisa
kokolak, ma fee parenda fo rakanisa hatahori ta mana nau songgo-tanggu
neun.
16 Banda mana pepeko-lelekok naa oo nakasetik basa hatahorir fo
simbok rala dededek nai sira lima konan, do nai sira odamatan boe. Basa
hatahorir, mo'o-kadi'ik, kamasu'ik ma hata taak, mana nekembo'ik do,
ata-dato, basa sara muste simbok dededek naa.

✡ **13:6** Daniel 7:8, 25; 11:36 ✡ **13:7** Daniel 7:21 ✡ **13:8** Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:29 ✡ **13:10** Yermia 15:2; 43:11

17 Mete ma taa, na, ara ta bisa rase'o do rahasak hata esa boe na. Nai
dededek naa, neni surak banda kakiki-kakaak nomer kaesan naa naden,
ma ndia nomer.
18 Nai ia muste pake utek, ou! Hatahori malelak bisa nalela nomer naa,
ndia sosoa-ndandaan. Nomer naa ndia natudu nala hatahori dae-bafok
esa, ndia “666”.*

14

Bibi Lombo Ana no Ndia hatahorin nara 144.000

1 Basa boe ma au botik matang, medak neu te au mete-ita Bibi Lombo
Ana naa nambariik nai lete anak esa lain, nade letek Sion. Ana nambariik
sama-sama no hatahori 144.000. Nai basa sara odamatan, neni surak Bibi
Lombo Ana naa no Aman naden.✡
2 De au amanene harak esa numa lalai mai. Harak naa, lii mo'on sama
leo oe totolik ma nandoro sama leo lalai nasaparak. Tehuu harak naa lolen
seli, leo bali hatahori no'uk ka rakaminak sasandu.
3 Boe ma au mete-ita hatahori ka-144.000 kara raa rambariik rasare
mbali Manetualain, ma horis ta hoho'ak kahaak kara fo mana eko-feo
Manetualain kadera man-parendan naa, ma mane leo kadua hulu haak
kara raa. Hatahori no'uk kara raa soda-helo sosoda beuk esa. Kada sira
mesa kasa ndia bubuluk sosodak naa, tehuu hatahori laen taa. Sira iar
ndia mana malole ro Manetualain, nahuu Manetualain pake Anan daan,
de tefa-soi nala sara ena.
4 Sira masodan malalaok, sama leo ta'e anak fo bei ta sunggu-soro
nakabua nita no inak. Ara tungga raherek Bibi Lombo Ana naa reni bee
reu a mesan, nahuu Manetualain tefa-soi nala sara pake Anan daan ena,
mita fo ara dadi reu Ndia enan. Huu naa de sira iar sama leo mbule uluk fo
hatahorir reni sara ruma osin nara mai, fo loo lima sara reu Manetualain
no Bibi Lombo Ana naa.
5 Ara oo ta mana pepeko-lelekok, nahuu dalen nara lolo-laok boe.✡

Ata telu ruma nusa tetuk do inggu temak mai reni hara liik

6 Basa boe ma au mete-ita Manetualain atan esa bali numa nusa tetuk do
inggu temak mai. Ana lambu seku nai lalai, fo tao natanggela Manetualain
Hara Lii Malolen ta mana ketuk. Ana lambu ndule fo nafada basa hatahorir
marai dae-inak, ruma basa leor, basa hatahori nusak kara, basa dede'ak
kara, ma basa nusak kara mai.
7 Ana kokolak nahere haran tingga-tingga nae,
“Ei muste fee hada-horomatak neu Manetualain!
Ei muste makadedemak Ndia naden fo ta neni babanggak!
Huu fain losa ena,
fo Manetualain parisa basa hatahorir tatao-nono'in.
Koa-kio neu Ndia!
Makadedemak Ndia naden!
Huu Ana ndia nakadadadik nala lalai no dae-inak.
Ma Ana ndia parenda fo tasi ma oe matak kara basa sara dadi.”
8 Au kokolak basa talo naa, boe ma au mete-ita ata laen esa bali
numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo mai tungga ndia. Ana nafada
nae, “Makalulutuk ena! Makalulutuk ena! Kota Babel ta hoho'ak naa,
nakalulutu ena! Kota manggarauk naa, ndefa henin natetu no daer ena.
Fai bakahulun kota naa sama leo ina petak fo mana soa nakasetik basa

---

* **13:18** Tungga hatahori mana malela la'e-neu Susura Malalaok tembo uluk nai naa, nomer “6”
sosoa-ndandaan, ndia dede'ak ta malole esa, fo ta mana tesa-tamak, do, manggarauk. Dadi nomer
“666” ia sosoa-ndandaan nae, “manggarauk mate'en”. ✡ **14:1** Yeskiel 9:4; Dae-bafo Beuk 7:3
✡ **14:5** Sefanya 3:13

hatahori nusak kara marai dae-inak rinu mafuk tungga kada ndia sunda-pandain. Tehuu hatematak ia kota naa nameda nala Manetualain nasa-odadedein ena!”✡
9 Basa naa au mete-ita ata laen bali numa nusa tetuk do inggu temak mai,
fo mai tungga ata nomer kaduan naa. Ana kokolak nahere haran tingga-tingga nae, “Besa-besa, ee! Basa hatahorir fo mana songgo-tanggu banda
kakiki-kakaak naa no ndia patong, do, simbo ndia dededen nai odamatan,
do, nai liman, neu ko ara oo rameda Manetualain nasa-odadedein boe!
10 Neu ko Manetualain mesa kana mbo'a nasan neu sara, sama leo Ana
fee sara rinu anggor oe ulu malik. Neu ko Ana nggari heni sara reni a'i
mbila balerang ta mana matek reu. Ndia atan nara maruma nusa tetuk do
inggu temak mai, ma Bibi Lombo Ana naa oo, mete-rita matak naa boe.✡
11 Keke'un, basa hatahorir fo mana songgo-tanggu banda naa no ndia
patong, do, simbo rala ndia dededen, neu ko ara hambu rala tuni-ndenik
talo naa no ta mana basak. A'i masuk numa sira doidoson mai, lume kalua
lain neu ta mana ketuk hatu-leledon.”✡
12-13 Dadi basa naar sosoan nae, Manetualain hatahorin nara muste
nenene ratalolole Ndia parendan, ramahere rakandoo neu Yesus, ma boso
rakadedeak.
Basa boe ma au amanene harak esa numa lalai mai, nafada au nae,
“Yohanis! O muste surak talo ia: Mulai hatematak ia, mete ma hatahorir
fo mana ramahere neu Lamatuak Yesus losa ara mate, na, ara raua ralan
seli.”
De Manetualain Dula-dale Malalaon naselu nae, “Tebe! Neu ko ara raua
ralan seli! Ara hambu doidosok nai dae-bafok ena, tehuu ara rakatataka
fo tungga Manetualain rakandoo. De neu ko Manetualain bala sira sosota-mamanggun, ma ara ta doidoso nai nusa tetuk do inggu temak ena bali.”

Manetualain huku-dokin nai dae-inak sama leo ketu-koru pake dombe kakaik

14 Basa naa, au botik matang. Medak neu ma, au mete-ita soso'a mutik
manggahadok esa, ma hambu hatahori esa nanggatuuk numa soso'ak naa
lain. Hatahori naa, nok bali Hatahori Dae-bafo Isi-isik. Ana pake solangga
joara numa lilo mbilas mai, ma ana to'u dombe kakaik matande esa.✡
15 De au mete-ita ata laen esa numa nusa tetuk do inggu temak mai bali.
Ana kalua numa Manetualain Uma Huhule-haradoin mai. Ana nanggou
nafada Hatahori manai soso'ak naa nae, “Pake o dombe kakain naa, fo
ketu-koru leo! Huu faik fo nekebubua nala dae-inak buna-boan nara, losa
ena.”✡
16 Boe ma Hatahori fo mana nanggatuuk numa soso'ak naa, lombe Ndia
dombe kakain, de ketu-koru ma naduduru nala dae-inak buna-boan nara.
17 Boe ma ata laen esa bali, kalua numa Uma Huhule-haradoik manai
nusa tetuk do inggu temak dale mai. Ana oo to'u dombe kakaik matande
esa boe fo nae kedi ai boak.
18 Basa de ata laen esa bali, kalua numa mamana hotu ai daa kaboo
menik numa Uma Huhule-haradoik manai nusa tetuk do inggu temak naa
mai. Ata ia uen, ndia nanea a'i manai mamana hotu ai daa kaboo menik
naa. Ana bolu nadenu ata mana to'u dombe kakaik naa nae, “Pake o
dombe kakain naa, fo muu kedi ai boak nai dae-inak leo! Huu nai naa,
ai anggor boan nara latuk kara ena.”
19 De ata naa lombe ndia dombe kakain neni dae-inak neu, fo kedi nala
anggor nggiin nara. Boe ma ana mbo'a anggor boak kara raa reni bak

---

✡ **14:8** Yesaya 21:9; Yermia 51:8; Dae-bafo Beuk 18:2 ✡ **14:10** Yesaya 51:17; Tutui Makasososak 19:24; Yeskiel 38:22 ✡ **14:11** Yesaya 34:10 ✡ **14:14** Daniel 7:13 ✡ **14:15** Yoel 3:13

rumu-ke'ek dale reu. Basa de ara heheta sara fo sangga ha'i anggor oen. Heheta anggor boan nai bak rumu-ke'ek naa, sosoan ndia Manetualain nasan.
20 Bak rumu-ke'ek naa, hambun nai kota deak. Neu ara heheta anggor boan nara raa, boe ma daak faa kalua no'un seli. Daak naa fafaan sama leo lee esa, narun kilo meter 300, ma deman meter esa seserik.* ✡

15

Ata hitu ruma nusa tetuk do inggu temak mai reni sosoe mo'ok hitu neni dae-inak mai

1 Basa naa, au mete-ita matak ta hoho'ak esa numa lalai, losa au heran alan seli. Hambu ata hitu ruma nusa tetuk do inggu temak mai, esa-esak to'u koasa fo haitua sosoe mo'ok neni dae-inak mai. Sosoe kahituk kara iar, sosoe mate'en nara siran ena. Mete ma basa sara dadi ena, na, sosoa-ndandaan nae, Manetualain dalen makasufu ena, de Ana ta namanasa seluk hatahori dae-bafok bali.
2 Basa boe ma au mete-ita tasi mana mbilak sama leo titiro babalik no a'i. Au oo mete-ita hatahori no'uk ka rambariik rai tasi naa tatain boe. Sira raa, hatahori fo ta mana tungga banda kakiki-kakaak naa, ta songgo ndia patong, ma ta simbok ndia dededen. Basa sara to'u bua kaliik sama leo sasandu, fo ara simbon numa Manetualain mai.
3 De ara soda-helo sosodak esa numa ba'i Musa mai, fo ndia Manetualain hatahori neondan lele uluk. Hatahori raa oo soda-helo fo koa-kio neu Yesus boe. Fai bakahulun hatahorir rakanisan, sama leo hatahorir hala bibi lombo ana nai Manetualain Uma Huhule-haradoin, fo tao rakasufu Ndia dalen. Ara soda-helo rae,*
"Ai koa-kio Manetualain!
Ai makadedemak Manetualain naden!
Huu Manetualain koasan sudi selik kana.
Ma Manetualain ta neni babanggan heran sudi selik kana.
Manetualain to'u parenda-koasa neu basa hatahori nusak kara marai dae-inak ena.
Manetualain dadi Manek soa-neu basa leor marai dae-bafok ena.
Basa hata fo Manetualain aduk, sudi selik kana!
Manetualain ue-osan, lolen seli!
Manetualain eno-dalan, ndoos sudi selik kana.
Manetualain masodan, tetebes mate'en!✡
4 Basa hatahorir rakadedemak Manetualain naden,
basa hatahorir koa-kio Manetualain malolen.
Huu kada Manetualain mesa kana malalaok.
Ma kada Manetualain mesa kana ta naena salak.
Neu ko basa hatahori nusak kara mai rakaluku-rakatele neu Manetualain.
Neu ko basa leor mai roke makasi neu Manetualain.
Huu basa hatahorir mete-rita Manetualain ue-osa neulaun ena.
Ma basa hatahorir bubuluk Manetualain dale ndoon ena."✡
5 Neu hatahorir raa soda-helo basa, boe ma au mete-ita Kama Malalaok Mate'en naa nai Manetualain Uma Huhule-haradoin manai nusa tetuk do inggu temak, ma ndia tema ririndin neni soi loak.✡

---

* **14:20** Susura Malalaok dede'a Yunani surak lee naa narun nae, "*stadia* 1.600", ndia kilo meter 296 losa 300. Ma lee naa deman, ara surak rae, "sama leo ndara rapan", ndia meter esa seserik. Sira ndaran nara ba'u lena ndara Rote. ✡ **14:20** Yesaya 63:3; Bu'i Reu-reu 1:15; Dae-bafo Beuk 19:15 * **15:3** Musa surak nala sosodak naa neu faik fo Manetualain nuni no hatahori Isra'el asa kalua numa Masir mai, fo sira mamana doidoson naa. ✡ **15:3** Kalua numa Masir mai 15:1-18 ✡ **15:4** Yermia 10:7; Sosoda Kokoa-kikiok kara 86:9 ✡ **15:5** Kalua numa Masir mai 38:21

6 Boe ma au mete-ita ata kahituk kara raa ruma nusa tetuk do inggu
temak mai fo mana reni sosoe kahituk kara raa. Ara kalua ruma Uma
Huhule-haradoik mai. Ara pake bua-lo'a muti manggadilak lao ndoos, ma
ara pake ndae aruk fo taon numa lilo mbila isik mai.
7 Basa de au mete-ita esa numa horis ta hoho'ak kahaak kara raa mai,
fo marai Manetualain kadera man-parenda boboan, ba'e bokor lilo mbilas
hitu fee ata kahituk kara raa. Bokor kahituk kara raa, esa-esak neni isik no
huku-dokik numa Manetualain mai. Ndia mana masodak seku neu. Ana
nahani a fo fee nasa-odododedein neni dae-inak mai.
8 Ta dook ka boe ma Uma Huhule-haradoik naa sofek no a'i masuk fo
kalua numa Manetualain ta neni babanggan ma koasan mai. Ta hambu
hatahori esa boe na bisa maso neni naa neu. Ata kahituk kara raa
muste mbo'a rakababasak sosoe kahituk kara raa reni dae-inak mai, dei
fo hatahori bisa maso reni naa reu.✡

16

Manetualain nasa-odadedein lua neni dae-inak mai

1 Basa boe ma au amanene hara maherek esa kalua numa Uma Huhule-
haradoik dale mai, fo parenda ata kahituk kara raa nae, “Miu leo! Ha'i
meni bokor raa fo mbo'a heni Manetualain nasa-odadedein neni dae-inak
neu leo.”
2 Ara ramanene rala naa, boe ma ata kaesan mbo'a heni ndia bokor isin
neni dae-inak mai. Medak neu ma, sosoek daka nala basa hatahorir fo
mana simbo rita banda kakiki-kakaak naa dededen, ma hatahori fo mana
songgo-tanggu neu ndia patong. Ara hambu bisu mburuk, mbetan sudi
selik kana.✡
3 Basa boe ma ata kaduan mbo'a heni ndia bokor isin neni tasi dale neu.
Medak neu ma, oe mana nai tasi dadi neu daa kaboo mburuk, sama leo
hatahori mates daan. Boe ma basa horis marai tasi dale, mate basa sara.
4 Basa de ata nomer katelun mbo'a heni ndia bokor isin neni leer ma oe
matak kara dale reu. Boe ma basa oer raa dadi daak.✡
5 De au amanene ata esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, ndia
koladu basa oer marai dae-inak. Ana koa-kio Manetualain nae,
“Oo, Manetualain!
Manetualain ndia malalaok!
Manetualain ndia ta tao nita salak!
Manetualain ndia nasoda numa makasososan mai ena,
Ma neu ko Manetualain nasoda losa doon naa neu.
Manetualain naketu-naladi dede'ak no matetuk ena.
Manetualain fee huku-dokik no mandaak.
6 Hatahorir tao rambo'a heni
Manetualain hatahorin daan ena.
Hatahorir rakanisa
Manetualain mana to'u dede'an nara ena.
Huu naa de Manetualain nakasetik kasa ena fo ara rinu daak boe.
Huu naa de Manetualain bala sara ma fee huku-dokik no mandaak ena.”
7 Basa boe ma au amanene harak esa, kalua numa mei tunu-hotuk mai,
naselu nae,
“Tebe! Manetualain mana koasa mate'en.
Tebe! Manetualain ndia ta neni babanggak mate'en.
Manetualain ndia naketu-naladi dede'ak no matetuk.
Manetualain ndia fee huku-dokik no mandaak.”

✡ **15:8** Kalua numa Masir mai 40:34; 1 Mane-manek kara 8:10-11; 2 Isra'el no Yahuda Tutui Bakahulun 5:13-14; Yesaya 6:4 ✡ **16:2** Kalua numa Masir mai 9:10 ✡ **16:4** Kalua numa Masir mai 7:17-21; Sosoda Kokoa-kikiok kara 78:44

8 Boe ma ata nomer kahaan mbo'a heni ndia bokor isin neni ledo neu.
Medak neu ma, ledo dadi neu katobi roo-rook, losa hatahori dae-bafok
kade roun nara.
9 Basa hatahori dae-bafok fo rou kadek kara raa, lalanggu Manetualain
naden, nahuu Ana ndia haitua sosoek naa neu sara. Leo mae talo naa,
tehuu ta hambu hatahori esa boe na sale dalen do tuke tein fo fali neni
Manetualain neu, ma koa-kio neun.
10 Basa de ata nomer kaliman naa, mbo'a heni ndia bokor isin neni banda
kakiki-kakaak naa kadera man-parendan neu. Medak neu ma, makiu-
makahatuk tatana nala basa hatahorir fo mana songgo-tanggu ndia, losa
ara henggu nisin nara, mita fo ara bisa rakatataka rala manggata'ak.✡
11 Ara oo lalanggu Manetualain nai nusa tetuk do inggu temak boe,
nahuu sira hinan nara rambeta ralan seli. Leo mae talo naa, tehuu ta
esa boe na hahae tao manggarauk, fo tungga falik Manetualain.
12 Basa boe ma ata nomer kaneen mbo'a heni ndia bokor isin neni lee
mo'ok manade Efrat naa neu. Boe ma lee naa oen mada tutik ka. De ara
tao dalak numa naa fee mane-manek kara ma soldadur fo neu ko maruma
dulu mai.✡
13 Boe ma au mete-ita nitu manggarauk telu. Mata-aon nara leo
nggenggede. Esa kalua numa mengge buta naa bafan mai. Esa kalua numa
banda kakiki-kakaak naa bafan mai. Ma esa bali kalua numa mengge buta
mana to'u dede'an fo mana pepeko-lelekok naa bafan mai.
14 Nitu kateluk kara raa raena koasa fo tao tanda heran mata-matak. Ara
kalua fo reu ratonggo ro basa manek kara rai dae-bafok. Boe ma raheluk
fo faik esa reu ratati laban Manetualain mana koasa mate'en. Tehuu faik
fo ara raheluk ralan naa ena, la'e faik fo Manetualain henggenee elan fo
tao nasenggi basa Ndia musun nara.
15-16 Mamanak fo neu ko ara rakabua fo rae ratati naa, dede'a Ibrani nae,
Armagedon.
Yesus Karistus oo kokolak boe nae, “Masaneda matalolole! Medak neuk
ka, Au mai no kaiboik nok bali na'o manu-meo fo hatahori ta meda rala
sana. Hatahori fo mana mauak, ndia hatahori mana mahanik no nabua
bua-lo'a mana daik kara. No dalak naa, neu faik fo Au mai, neu ko ana ta
hambu mamaek, nahuu hatahorir ta mete-rita ndia makaholan.”✡
17 Basa de ata nomer kahitun mbo'a heni ndia bokor isin neni anin
neu. Boe ma Manetualain kokolak nahere haran numa Ndia kadera man-
parendan manai Uma Huhule-haradoik mai nae, “Basa ena! Au nasa-
odadedeing lua heni basan ena!”
18 Boe ma hambu ndelas tee neu-mai, ma lalai nasapaparak matuti-
manatok mo'on seli. Ma dae nanggenggo mo'on seli fo bei ta dadi nita
nai dae-inak oo mai boe.✡
19 Faik naa, Manetualain ta lilii kota Babel manggaraun. Ana pake dae
nenggenggon sudi selik kana naa, mita fo kota ta hoho'ak naa ndara ba'en
neu telu. Ana tao talo naa, mita fo hatahori Babel asa rameda rita Ndia
nasa-odadedein. Kota-kota laen nara marai dae-bafok oo ndefa heni basa
sara boe.✡
20 Faik naa, basa pulur tendak heni sara talo kada naa leo, ma letek kara
oo mopo heni basa sara boe.✡
21 Hambu uda eis batu mana mo'or oo mbesi ruma lalai mai, de tuni nala
hatahori dae-bafok boe. Eis batur raa, ketuk beran nara losa kilo nggeram

---

✡ **16:10** Kalua numa Masir mai 10:21 ✡ **16:12** Yesaya 11:15 ✡ **16:15-16** Mateos 24:43-44; Lukas 12:39-40; Dae-bafo Beuk 3:3; 2 Mane-manek kara 23:29; Sakaria 12:11 ✡ **16:18** Dae-bafo Beuk 8:5; 11:13; 19 ✡ **16:19** Yesaya 51:17 ✡ **16:20** Dae-bafo Beuk 6:14

haa hulu.* Uda eis naa tao nala hatahori dae-bafok kara doidoso, huu naa de ara lalanggu Manetualain.✡

17

Manetualain atan nakasasamak kota Babel sama leo ina petak

1 Basa boe ma esa numa ata kahituk kara raa ruma nusa tetuk do inggu temak mai fo mana to'u bokor rouk kara raa, mai kokolak no au nae, “Mai ia dei! Au nau atudu o, talo bee fo Manetualain huku-doki ina petak manggarauk mate'en naa. Ina petak naa, ndia kota mo'ok fo ara rambaririik kana deka oe no'uk.✡
2 Fai bakahulun mane-manek kara sudi ruma bee mai, ara hohongge-lelena ro kota naa hatahorin nara. Hatahori laen nara oo mai rinu mafuk, ma tungga-tungga ro kota naa hohongge-lelenan boe.”✡
3 Basa naa, Manetualain Dula-dalen maso nai au dale, de ata manuma nusa tetuk do inggu temak mai naa nuni no au uni mamana nees esa uu. Numa naa, au mete-ita inak esa nanggatuuk numa banda kakiki-kakaak mbila kara-karak esa lain. Banda naa langgan hitu, susuran salahunu. Nai basa ao-ina kateman neni surak dede'a de'ek fo mana nakadadaek Manetualain.✡
4 Inak naa pake bua-lo'a banggana'uk mbilas ma mbila maranggeok. Ana heti aon no lilo mbilas, batu manggadilak mabeli, ma poemata. Nai lima konan ana to'u manggo tee lilo mbilas esa, sofek no anggor. Anggor naa, fo ndia hohongge-lelenan, no basa hata manggarauk ma manggenggeok laen fo ana taok.✡
5 Nai odamatan neni surak nadek esa, fo sosoa-ndandaan bei nemeninok. Dede'a neni surak naa, liin talo ia:

Au ia, Babel!
Ndia, kota ta hoho'ak mate'en!
Basa manggarauk lala'en manai dae-bafok,
mori-dadi numa au mai.
Basa mana tao hohongge-lelenak manai dae-inak,
okan nai au.

6 Boe ma au mete neu, te inak naa mafu nalan seli, nahuu ana ninu Manetualain hatahorin nara daan ena. Sosoa-ndandaan nae, ana nakanisa basa Manetualain hatahorin nara ena, nahuu ara ta hahae rafada hatahorir la'e-neu Yesus.
Au mete-ita talo naa, boe ma au amanggonggoak ka, ma au heran alan seli.
7 Tehuu ata naa natane au nae, “Tao hata de o mamanggonggoak ka talo naa? Mai fo au afada inak manggarauk naa sosoa-ndandaan. Leo naak oo no banda kakiki-kakaak fo kalangga hituk ma susurak salahunu fo ana sa'ek naa boe.
8 Fai bakahulun banda kakiki-kakaak naa leo-la'o numa dae-inak, tehuu hatematak ia ta sana ena. Ta dook ka bali te ana fali numa bolo doidoso ikon taak naa mai. Faik naa, hambu hatahorir fo leo-la'o numa dae-bafok, naden nara ta neni surak rai Bibi Lombo Ana Susuran dale, fo Manetualain surak memak kana neu faik fo Ana bei ta adu dae-bafok ia. Neu ko hatahorir raa ramanggonggoak kana mete-rita banda kakiki-kakaak naa, nahuu ana fali ena. Tehuu mete ma ana fali mai ena, na, neu

* **16:21** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “beran sama le*o talenta* esa”. *Talenta* esa, beran kilo nggeram 34 losa 40. ✡ **16:21** Kalua numa Masir mai 9:23; Dae-bafo Beuk 11:19 ✡ **17:1** Yermia 51:13 ✡ **17:2** Yesaya 23:17; Yermia 51:7 ✡ **17:3** Dae-bafo Beuk 13:1 ✡ **17:4** Yermia 51:7

ko Manetualain piru henin neni tasi a'i balerang fo mbilan ta kala matek neu.✡
9 Hatahori mana malelak tetebes bisa nalela dede'ak ia sosoa-ndandaan.
Banda kakiki-kakaak kalangga hituk naa sosoa-ndandaan nae, letek hitu.
Ina petak naa nanggatuuk nai letek kara raa poin. Ma langga kahituk kara
raa oo sosoa-ndandaan nae, manek hitu boe.
10 Numa manek kahituk kara raa mai, lima mate sara ena. Esa
nanggatuuk to'u parenda hatematak ia. Esa bali bei ta mai. Tehuu mete
ma ana mai ena, na, ana to'u parenda kada ta doo anak ka.
11 Hatematak ia au afada la'e-neu banda kakiki-kakaak naa fo fai
bakahulun leo-la'o, tehuu hatematak ia maten ena. Fai bakahulun ana
oo maso nai mane kahituk kara raa dale boe, tehuu neu ana fali mai fo
to'u parenda dadi neu manek kafalun. Neu ko ana oo nakalulutu boe.
12 Susura kasalahunuk kara raa sosoa-ndandaan, ndia manek salahunu.
Ara bei ta to'u parenda. Dei fo ara simbo koasa fo to'u parenda sama-sama
ro banda kakiki-kakaak naa, tehuu kada ta doo anak ka.* ✡
13 Basa sara rala harak fo loo lima sira koasan neni banda kakiki-kakaak
naa neu.
14 Manek kara raa neu ko reu ramusuk laban Bibi Lombo Ana naa.
Tehuu Bibi Lombo Ana naa no hatahorin nara, neu ko rasenggi basa sara.
Hatahorir fo mana tungga Bibi Lombo Ana naa, ndia hatahori fo Ana here
nalak kara, ma noke nala sara fo tungga raherek Ndia. Neu ko ara senggi,
nahuu Bibi Lombo Ana naa ta neni babanggak sudi selik kana. Kada Ndia
mesa kana dadi Manek soa-neu basa manek kara, ma Malanggan soa-neu
basa malanggan nara.
15 Ma oe no'uk mana deka ina petak naa, ndia hatahorir ruma basa leor,
basa hatahori nusak kara, basa dede'ak kara, ma basa nusak kara marai
dae-inak mai.
16 Mane kasalahunuk kara raa ma banda kakiki-kakaak naa, neu ko ara
mburuk ro inak fo ta mana mae nalelak naa. Neu ko ara le'a rala basa
bua-lo'an ma basa bua-ba'un, de ara la'o elan hola-hola neu naa. Boe ma
ara oo ra'a ao-mbaan boe. Basa boe ma ara piru nenetun neni a'i dale neu.
17 Manetualain mesa kana ndia tao losa basa mane kasalahunuk kara
raa rala harak, fo loo lima sira koasan neni banda kakiki-kakaak naa neu,
losa ana nakalulutu inak naa. No dalak naa, Manetualain nanaen lala'en,
neu ko mori-dadi.
18 Ina petak fo o mitak naa, ndia kota ta hoho'ak fo ana parenda basa
manek kara rai dae-inak.”

18

Manetualain atan tui kota Babel ndendefan

1 Basa naa, au mete-ita Manetualain atan laen esa konda numa nusa
tetuk do inggu temak mai. Ana naena koasa ma sa'ak ta hoho'ak, losa tao
manggaledo basa dae-inak.
2 Ana pake hara mo'ok fo nafada nae,
“Ndefa henin ena! Ndefa henin ena! Kota Babel ndefa henin ena!
Rua henin ena! Rua henin ena! Kota ta hoho'ak naa, rua henin ena!
Ana dadi neu nitur mamana leleon ena.
Ana dadi neu basa dula-dale manggarauk kara dae huun ena.
Ana dadi neu basa mbui kaar mana ra'a nenetuk mamana nekebuan
ena.

✡ **17:8** Daniel 7:7; Dae-bafo Beuk 11:7; Sosoda Kokoa-kikiok kara 69:29 * **17:12** Susura Malalaok dede'a Yunani nai ia bisa naena sosoa-ndandaak dua, ndia: 1) kada ta doo anak ka; do, 2) kada li'u esak ka. ✡ **17:12** Daniel 7:24

Ana dadi neu basa banda manggarauk kara lalaen ena.✡
3 Ndefa henin ena, nahuu basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-inak,
soa mai rinu mafuk numa ndia anggor mai.
Rua henin ena, nahuu basa leor marai dae-bafok,
soa mai sunda-pandai ro kota naa hatahorin.
Mane-manek kara ruma basa nusak kara mai,
mai hohongge-helena ruma naa.
Hatahori mana danggan ruma basa kotar mai,
mai rasese'o losa ara ramasu'i ena.
Huu kota naa sama leo inak fo mana soa hasa basa hata fo neulaun lenak.
Huu kota naa sama leo ina petak fo mana soa sangga basa hata fo malada-malada.”✡
4 Basa de au amanene harak laen esa bali nanggou numa lalai mai nae,
“Wei! Basa Au hatahoring nggara ein!
Kalua malai la'o ela naa leo!
La'o ela kota naa leo!
Boso tao tungga kota naa hatahorin manggaraun,
fo boso hambu mala sira huku-dokin boe.✡
5 Huu manggaraun nara
no'un seli ena.
Ma salan nara
ratuni-ratana suu losa lalai ena.
Hatematak ia Manetualain ta lilii
sira leleo-lala'o manggaraun ena bali.
Hatematak ia Manetualain nahani a ena
fo nau huku-doki sara.✡
6 De ei muste bala manggaraun nara,
sama leo ana tao manggarauk neu hatahori laen ena.
Tehuu ei muste bala sara,
losa lipa la'e dua.
Fai bakahulun ara kedi-ira hatahori,
losa rinu numa sira manggo tee lilo mbilan mana sofek no anggor doidosok mai.
Tehuu hatematak ia sira mesa kasa ndia muste rinu
anggor doidosok naa, losa lipa la'e dua.✡
7 Ara tao rala aon nara sama leo hatahori ta hoho'ak.
Ma ara rakadedemak aon nara ena.
Ara nau kada soda-lada neulauk.
Ara hii kada malada-malada a mesan.
Huu naa de ara muste hambu susa-sona berak.
De ara muste leo-la'o no doidosok
Huu fai bakahulun ara kokolak koa ao sama leo ina petak nae,
‘Au ia, ina manek!
Neu ko au ta dadi uu ina falu!
Neu ko au ta bu'i akarereu.
Neu ko au ta pake bua-lo'a nggeok.’
8 Ara kokolak talo naa losa Manetualain namanasa sara ena.
Losa Manetualain nau hukun asa ena.
Neu ko nai kada faik esa dalen,
ara rameda ndoe ralan seli,
ara bu'i rakarereu,
ma ara oo mate nduahadak boe.

✡ **18:2** Yesaya 21:9; Yermia 51:8; Dae-bafo Beuk 14:8; Yesaya 13:21; Yermia 50:39 ✡ **18:3** Yesaya 23:17; Yermia 51:7 ✡ **18:4** Yesaya 48:20; Yermia 50:8; 51:6; 45 ✡ **18:5** Tutui Makasososak 18:20-21; Yermia 51:9 ✡ **18:6** Sosoda Kokoa-kikiok kara 137:8; Yermia 50:29

Losa hatahori piru heni sara reni a'i dale reu.
Losa a'i na'a nabasa ao-mbaa mamaten nara.
Huu Manetualain mana koasa mate'en, ndia fee huku-dokik ia.
Ma Manetualain ta neni babanggak mate'en, ndia naketu-naladi dede'ak ia.✡
9 Fai bakahulun mane-manek kara mai
hohongge-lelena ro kota naa hatahorin nara,
ma soda-ladan nara neulauk nai naa.
Neu ko ara mete-rita masuk hene numa a'i naa mai,
neu ko ara bubuluk rae a'i na'a heni basa kota naa ena.
Basa de ara bu'i rakarereun.
10 Boe ma aon nara mumuru mete-rita hatahorir raa doidoson.
Tehuu ara rambarani rambariik ruma kada dook ka mai.
Ma ara rambarani mete ruma kada naa mai.
Boe ma ara kokolak rae,
‘Awii! Kasian Babel, ee!
Awii! Kasian kota ta hoho'ak!
Nai kada li'u esak ka dalen, o hambu hukun ena.
Nai kada ta doo anak ka te lulutuk nala o ena.’✡
11 Ramanene talo naa, boe ma hatahorir fo fai bakahulun ruma basa mamanak kara mai fo danggan numa naa,
ara oo tungga bu'i rakarereu boe.
Huu ta hambu hatahori esa boe na,
nau neu hasa sira bua nesese'on nara bali.✡
12 Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira bua heti aon numa lilo mbilas, lilo fulak,
batu manggadilak, do, poemata mai bali.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira tema lenan, tema sutra,
do, tema banggana'uk laen nara fo mbilas, do, mbila maranggeok.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira buan numa ai kaboo menik, nggadi noli neni dokik,
do, ai neni dokik laen nara mai.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira buan numa riti, besi, do, batu marmar mai.
13 Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira ai makeen, do, ai rou makeek mata-matak.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira ai daa kaboo menin, do, mina kaboo menik mata-matak.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira oe anggor, mina setun,
tarigu, do, hade-nggandum.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira sapin, bibi lombon, do, ndaran.
Ta hambu hatahori esa boe na, nau neu hasa
sira karetan,
do, sira ata-daton nara.✡
14 Neu ko hatahori mana danggan nara raa fale dalen nara rae,
‘Awii, Babel, ee!
Awii, kota ta hoho'ak!
O bua-ba'u neulaum mara fo o hatahorim mara hii rala sara seli naa,
ta sara ena.
Basa-basan mopo sara ena, losa sira dadi reu hata taak kara ena,

✡ **18:8** Yesaya 47:7-9 ✡ **18:10** Yeskiel 26:16-17 ✡ **18:11** Yeskiel 27:31; 36 ✡ **18:13** Yeskiel 27:12; 13; 22

losa rangganaaro.’
15 Fai bakahulun hatahori danggan nara raa ramasu'i nahuu kota naa fo
sama leo ina petak.
Tehuu hatematak ia ara fale dalen nara ta ramaketu ena.
Ara ramata'u ralan seli,
mete-rita kota naa hatahorin doidoson.
Sira aon nara mumuru ralan seli,
mete-rita sira huku-dokin.
Tehuu ara rambarani mete ruma kada dook ka mai.
Ara rambarani rambariik ruma kada naa mai.
16 Boe ma ara kokolak rae,
‘Awii! Kasian Babel, ee!
Awii! Kasian kota ta hoho'ak!✡
Fai bakahulun o hatahorim pake bua-lo'a banggana'uk mbilas, do,
mbila maranggeok
numa tema mabeli mate'en mai.
Fai bakahulun o hatahorim heti aon nara ro lilo mbilas, poemata,
ma batu manggadilak mabeli mate'en.
17 Tehuu nai kada li'u esak ka dalen,
o bua-ba'um mara ta sara ena.
Nai kada ta doo anak ka,
o su'im mara mopo basa sara ena!’
Fai bakahulun oo ofak kapatein nara ma ofak isin nara
sa'e ofak reu-mai ruma kota naa mai.
Tehuu hatematak ia ara rambarani see ruma kada dook ka mai.
Ma hatematak ia ara rambarani mete ruma kada naa mai.✡
18 Ara ranilu masuk mana kalua numa a'i dale mai.
Boe ma ara bubuluk rae, a'i na'a nabasan ena.
Boe ma ara fale dalen, de kokolak rae,
‘Awii kasian! Neu ko ta hambu kota laen
fo ta hoho'ak sama leo Babel bali.
Awii kasian! Neu ko ta hambu kota laen,
fo neulaun sama leo ndia bali.’✡
19 Ara ra'u afu fo sombun neu langgan nara,
nahuu dalen nara sona.
Ara bu'i rakarereu,
nahuu dalen nara rakalulutu.
Boe ma ara kokolak rae,
‘Awii! Kasian Babel, ee!
Awii! Kasian kota ta hoho'ak!
Ai sa'e ofak miu-mai meni bua-ba'u fee o ena,
losa ai oo mamasu'i boe.
Ai lemba-ba'u meni o fufuam mara ena,
losa ai oo tungga soda-lada neulaun boe.
Tehuu nai kada li'u esak ka dalen,
basa naar, mopo heni sara ena.
Nai kada ta doo anak ka,
basa naar, rakalulutu heni sara ena.’✡
20 Boe ma harak naa kokolak seluk bali nae,
‘Wee, ei mana leo-la'o nai nusa tetuk do inggu temak!
Ei dalem mara ta parluu ranoso bali.
Wee, Manetualain hatahorin nara!
Ei dalem mara ta parluu rameda susa bali.
Wee, Lamatuak nedenun nara ein!

✡ **18:16** Yeskiel 27:31; 36 ✡ **18:17** Yesaya 23:14; Yeskiel 27:26-30 ✡ **18:18** Yeskiel 27:32 ✡ **18:19** Yeskiel 27:30-34

Naa fo ei dalem mara mbena sau-sau.
Wee, Manetualain mana to'u dede'an nara ein!
Naa fo ei dalem mara ramahoko.
Fai bakahulun Babel nakasususak ei.
Fai bakahulun kota naa tuni-ndeni ei.
Tehuu hatematak ia Manetualain bala ei doidosom ena.
Hatematak ia Ana bala kota naa manggaraun ena.'"✡
21 Basa boe ma au mete-ita ata esa numa nusa tetuk do inggu temak mai,
barakain seli. Ana mai ko'o nala batu esa, ba'u sama leo hatahori esa. Boe
ma ana mbesi batu naa neni tasi dale neu. Ana oo nafada boe nae,
"Neu ko ara oo rakalulutu Babel talo naa boe.
Neu ko ara oo tao ramopo kota ta hoho'ak naa talo naa boe.✡
22 Ta hambu hatahori esa boe na,
fo rakaminak bua kaliik nai kota naa.
Ta hambu hatahori esa boe na,
fo namanene sasandu, nggitar, sulik,
ma to'ik liin nai kota naa bali.
Ta hambu tukan esa boe na,
fo naue-osa tungga ndia ue-tataon bali.
Ta hambu hatahori esa boe na,
fo mbau hader nai kota naa bali.✡
23 Ta hambu hatahori esa boe na,
fo ana dede lambu nai kota naa bali.
Ta hambu hatahori esa boe na,
fo tao feta kabin nai naa bali.
Fai bakahulun kota naa mana mase'o-hahasa bua-ba'ur,
ramasu'i ralan seli ena.
Fai bakahulun Babel hatahori mana danggan nara,
soda-ladan nara neulauk ralan seli ena.
Tehuu ara pake malela makiuk,
fo kedi-ira hatahori rai dae-inak.
Ara pake modo balu mata,
fo pepeko-leleko hatahori nai dae-bafok.✡
24 Babel hambu hukun berak ia ena,
nahuu ana soa nakanisa Manetualain mana to'u dede'an nara.
Kota ta hoho'ak naa nakalulutu ena,
nahuu ana soa tuni-ndeni Manetualain hatahorin nara losa mate.
Hambu Manetualain hatahorin ketuk oo hambu nekenisak nai mamana
laen nara boe.
Tehuu Babel ndia muste lemba-nasaa basa salak kara raa.
Kota ta hoho'ak naa ndia muste lemba-nasaa neselu-netaan."✡

19

Mana soda bubua mo'ok esa soda-helo numa nusa tetuk do inggu temak

1 Manetualain atan naa kokolak basa talo naa, boe ma au amanene hara
mo'ok nok bali mana soda bubua mo'ok esa soda-helo numa nusa tetuk do
inggu temak dale. Ara soda-helo rae,
"Haleluya! Haleluya!
Ita koa-kio ita Manetualain,
nahuu Ndia ta neni babanggak mete'en.
Haleluya! Haleluya!
Ita koa-kio ita Manetualain,
nahuu Ndia mana koasa mate'en.

✡ **18:20** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:43; Yermia 51:48 ✡ **18:21** Yermia 51:63-64; Yeskiel 26:21 ✡ **18:22** Yeskiel 26:13; Yesaya 24:8 ✡ **18:23** Yermia 7:34; 25:10 ✡ **18:24** Yermia 51:49

Manetualain ndia tao nasoi-nasoda ita,
numa ita sala-singgon nara mai.
Manetualain ndia tao natetu-nandoo ita,
numa ita peko-pakin mai.
2 Ita koa-kio Manetualain,
nahuu Ana naketu-naladi dede'ak no matetuk.
Ita koa-kio Manetualain,
nahuu Ana ndia natuda huku-dokik fo ta mbeu seserik.
Manetualain natuda huku-dokik neu ina petak naa ena,
nahuu ana soa fufudi-hohodo hatahorir rai dae-bafok,
fo tungga hohongge-lelena sama-sama roon,
ma tungga ndia tatao-nono'i manggaraun.
Manetualain bala ina manggarauk naa ena,
nahuu ana soa nakanisa
Manetualain hatahori neondan nara.”✡
3 Basa naa, ara soda-helo sosodak laen bali nai nusa tetuk do inggu temak rae,
“Haleluya! Koa-kio Manetualain!
Haleluya! Makadedemak Ndia naden!
Huu a'i masuk numa a'i fo mana na'a inak naa ao-mbaa mamaten naa,
masun hene nakandoo ta nate'e-nate'e.
Ma a'i masuk numa a'i fo mana na'a kota ta hoho'ak naa,
masun hene nakandoo ta basa-basa.”✡
4 Basa boe ma mane leo kadua hulu haak kara raa ro horis ta hoho'ak kahaak kara raa, sendek luu-langgan nara fo rakaluku-rakatele rasare Manetualain kadera man-parendan. Ara fee hada-horomatak neun rae,
“Tebe! Mai fo ita koa-kio Manetualain!
Haleluya! Mai fo ita takadedemak Ndia naden!”

Bibi Lombo Ana feta kabin

5 Boe ma au amanene harak esa bali numa kadera man-parenda naa mai nae,
“Wee, Manetualain hatahori neondan nara ein!
Wee, Manetualain anan nara ein!
Mai fo ita takadedemak Manetualain naden.
Mai fo basa mo'o-kadi'ik koa-kio neu Ndia.”✡
6 Basa de au amanene nok bali hambu hatahori no'uk ka kola-kola. Haran nara lii mo'on seli nok bali oe totolik, ma nahere sama leo lalai nasapaparak natuti-nanatok. Ara kokolak rae,
“Haleluya! Ai koa-kio Manetualain.
Haleluya! Ai makadedemak Ndia naden.
Huu Ndia mana koasa mate'en.
Ma Ana ndia parenda basa-basan.✡
7 Hatematak ia ita dalen nara ramahoko ena.
Hatematak ia ita dalen nara mbena sau-sau ena.
Ita koa-kio neu Ndia,
nahuu Bibi Lombo Ana fai kabin losa ena.
Ita takadedemak Ndia naden,
nahuu baroit inak fo nae dadi neu Bibi Lombo Ana saon naole nala ena.
8 Manetualain feen bua-lo'a baroit numa tema banggana'uk mai ena.
Manetualain feen bua-lo'a muti manggadilak ena.”
(Bua-lo'a muti manggadilak naa, ndia Manetualain hatahorin nara tatao-nono'i neulaun nara.)

✡ **19:2** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 32:43; 2 Mane-manek kara 9:7 ✡ **19:3** Yesaya 34:10 ✡ **19:5** Sosoda Kokoa-kikiok kara 115:13 ✡ **19:6** Yeskiel 1:24; Sosoda Kokoa-kikiok kara 93:1; 97:1; 99:1

9 Boe ma ata numa nusa tetuk do inggu temak mai naa nafada au nae,
“Yohanis! O muste surak talo ia:
‘Basa hatahorir lala'en fo mana hambu nonokek reni Bibi Lombo Ana feta
kabin reu naa, neu ko raua ralan seli!’ ”
Basa de ata naa tuti kokolan bali nae, “Manetualain Dede'a-kokolan ia,
memak tebe!”✡
10 De au sendek luu-langgang fo akaluku-akatele neu Manetualain atan
naa. Tehuu ana ka'i au nae, “O boso makaluku-makatele au talo naa!
Huu au oo Manetualain hatahori neondan, sama leo o, ma o toranoom
mara fo mana tui-bengga la'e-neu Yesus boe. Mana to'u dede'ak fo nafada
Manetualain hara hehelun nara, basa sara oo ratudu neu Yesus boe, mita
fo hatahorir rakaluku-rakatele neun. Huu Manetualain Dula-dalen hihii-
nanaun talo naa. Dadi boso makaluku-makatele au, tehuu makaluku-
makatele neu kada Manetualain!”

Lamatuak Yesus mai sa'e ndara mutik

11 Boe ma au botik matang, de mete-ita nusa tetuk do inggu temak
natahuka. Medak neu ma, au mete-ita ndara mutik esa kalua mai.
Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara naa lain, naden, “Hatahori
mana To'u Hehelu-bartaak” ma “Hatahori Ndoos”. Neu Ana naketu-naladi
dede'ak, Ana naketu no matetuk. Neu Ana neni musu dale neu, Ana neu
no dale ndoos.✡
12 Ndia mata de'en mbila sama leo a'i. Ana pake solangga manek no'uk
ka nai Ndia langgan. Naden neni surak nai Ndia ao-inan, tehuu kada Ndia
mesa kana ndia bubuluk nadek naa sosoa-ndandaan.✡
13 Bua-lo'an neni borok neu daak ena. Hatahori roken rae, “Manetualain
Dede'a-kokolan”.
14 Au oo mete-ita soldadur ruma nusa tetuk do inggu temak mai boe.
Ara sa'e ndara mutik kara tungga Ndia. Basa sara oo pake bua-lo'a
banggana'uk fo muti ndoos.
15 Hambu tafa tandek esa kalua numa Ndia bafan mai. Ana pake tafa
naa, fo neni musu dale neu laban basa hatahori nusa-nusak kara marai
dae-inak. De Ana nasenggi sara. Boe ma Ana dadi neu sira Manen. Ana
parenda sara no lima besik, losa ara oo rameda rala Manetualain mana
koasa mate'en nasa-odadedein boe. Naa, sama leo hatahori heheta-tatabu
rakalulutu anggor boan fo rumu-ke'e heni oen.✡
16 Nai Hatahori naa bua-lo'an, ma manai mbuun, neni surak talo ia:
Manek neu basa manek kara
Malanggan neu basa malanggan nara.

Lamatuak Yesus nasenggi banda kakiki-kakaak no ndia soldadun nara

17 Basa naa, au mete-ita ata esa numa nusa tetuk do inggu temak mai,
nambariik numa ledo lain. Boe ma ana nanggou neu basa mbui kaar mana
ra'a nenetuk fo lambu seku rai lalai nae, “Mai fo ei basa ngga makabubua
nai ia leo, fo tungga mai mi'a Manetualain feta mo'on!
18 Ei bole mi'a basa hatahori mates sara nenetun: ndia mane-manek
kara, malangga musur ma soldadur. Ei bole mi'a ndarar ma soldadur mana
sa'e ndarar raa nenetun. Ei bole mi'a ata-dator do hatahori nekembo'ik do
hatahori kadi'i anak do hatahori mo'o-inahuuk nenetun. Keke'un, ei bole
mi'a basa-basan nenetun.”✡
19 Basa boe ma au mete-ita banda kakiki-kakaak naa fo fai bakahulun
kalua numa tasi dale mai. Ana neu nala harak no basa manek kara marai
dae-inak ro sira soldadun nara. Boe ma ara reu ratati laban Hatahori fo

✡ **19:9** Mateos 22:2-3 ✡ **19:11** Yeskiel 1:1; Sosoda Kokoa-kikiok kara 96:13; Yesaya 11:4 ✡ **19:12** Daniel 10:6 ✡ **19:15** Sosoda Kokoa-kikiok kara 2:9; Yesaya 63:3; Yoel 3:13; Dae-bafo Beuk 14:20 ✡ **19:18** Yeskiel 39:17-20

mana nanggatuuk nai ndara mutik naa lain, sama-sama no Ndia soldadun nara maruma nusa tetuk do inggu temak mai.
20 Tehuu Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara mutik naa lain, humu nala banda kakiki-kakaak naa, no ndia mana to'u dede'an, fo mana pepeko-lelekok. Mana to'u dede'ak naa, ndia fai bakahulun tao tanda heran mata-matak, fo pepeko-leleko hatahorir fo mana simbo rala banda kakiki-kakaak naa dededen ena, ma songgo-tanggu ndia patong ena. Tehuu hatematak ia, Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara mutik naa lain, neu piru heni banda kakiki-kakaak naa no ndia mana to'u dede'an reni tasi a'i balerang mana mbila ta kala matek neu.✡
21 Basa de Hatahori fo mana nanggatuuk nai ndara mutik naa lain, neu nakanisa soldadu laen nara raa, pake Ndia tafan mana kalua numa bafan mai. Basa boe ma mbui kaar mana ra'a nenetuk kara mai ra'a heni basa ao-mbaa mamates sara raa.

20

Ara futu-pa'a mengge buta pake rante losa teuk rifun esa

1 Basa boe ma au mete-ita ata esa numa nusa tetuk do inggu temak mai konda numa lalai mai. Ana to'u rante mo'ok esa, ma to'u nggoek lelesu bolo doidoso ikon taak naa.
2 De ana neu humu mengge buta naa, ndia nitur malanggan, fo ara seseik kana rae, “Nitu-mula”. Ana ndia kedi-ira hatahori dae-bafok numa lele uluk mai. Boe ma ata naa futu-pa'a mengge buta naa pake rante, fo okan neu bolok naa dale, doon losa teuk rifun esa.✡
3 Boe ma ata naa timba mengge buta naa neni bolo doidosok naa dale neu. De ana kena ketu bolok lelesun, ma segel nisan, mita fo oka mengge buta neu naa, losa teuk rifun esa. No dalak naa, mengge buta naa ta bisa pepeko-leleko hatahori nusa-nusak kara marai dae-inak, losa teuk rifun esa. Basa naa, dei fo nakambo'ik kana, tehuu kada ta doo anak ka.
4 Boe ma au mete-ita kadera man-parenda no'un seli, ma hambu hatahorir ranggatuuk rai lain. Manetualain so'uk kasa ena fo ara raketu-raladi dede'ak. Sira raa, hatahori fo fai bakahulun reu tui-bengga la'e-neu Yesus Hara Lii Malolen, ma Manetualain Dede'a-kokolan, losa hatahorir rakanisa sara. Sira raa, ndia ta songgo-tanggu banda kakiki-kakaak naa, ma ndia patong. Ara oo ndia ta nau simbok banda kakiki-kakaak naa dededen fo taon neu sira odamatan do liman nara boe. Ara hambu nekenisak, tehuu Manetualain tao nasoda falik kasa ruma mamates mai ena, mita fo ara to'u parenda sama-sama ro Karistus losa teuk rifun esa.✡
5-6 No dalak naa, ara dadi reu hatahori makasososak fo Manetualain tao nasoda falik kasa ruma mamates mai. De sira iar raua ralan seli, huu ara dadi reu Manetualain hatahorin nara ena. Ara ta neni piruk kara reni mamana doidosok naa reu, de ta rameda rita mamates la'e kaduan. Huu sira ndia dadi sama leo malangga anggama fo raono-lalau Manetualain ma Karistus. Ma ara oo to'u parenda sama-sama ro Karistus losa teuk rifun esa boe.
Tehuu hatahori mana matek laen nara, muste rahani losa teuk rifun esa, dei fo Manetualain tao nasoda falik kasa ruma mamates mai.

Ara piru nitur malanggan neni tasi a'i dale neu

7 Neu teuk rifun kaesan naa basan ena, neu ko Manetualain nadenu rakambo'ik mengge buta naa numa bolo doidosok naa mai.

✡ **19:20** Dae-bafo Beuk 13:1-18 ✡ **20:2** Tutui Makasososak 3:1 ✡ **20:4** Daniel 7:9, 22

8 Boe ma ana neu pepeko-leleko hatahori nusa-nusak kara fo ara seseik
rae, Gog ma Magog, fo mana ruma bee a mai nai dae-bafok. Neu ko ana
nakabubua sira hatahorin nara fo reu ratati. Sira dedesin nara, sama leo
sarakaek nai tasi tataik.✡
9 Basa boe ma Gog ma Magog soldadun nara nonggo nuni-nuni la'o
matak losa dook ka, losa dae-inak bu'un nara. Boe ma ara eko-feo ndule
Lamatuak kotan fo Ana suen, ma Ndia hatahorin nara. Tehuu Lamatuak
nakonda a'i numa lalai mai fo na'a heni basa soldadur raa.
10 Boe ma Manetualain hatahorin nara humu rala nitur malanggan, fo
mana kedi-ira hatahori no'uk ka ena naa, ndia Nitu-mula. De ara pirun
neni tasi a'i balerang fo mbilan ta kala matek dale neu. Neu ko ana neni
okak nai naa sama-sama no banda kakiki-kakaak naa, ma ndia mana to'u
dede'an fo mana pepeko-lelekok. Nai naa, ara hambu tuni-ndenik ma
doidosok taa-taa hatu-leledon, losa doon naa neu.

Manetualain naketu-naladi basa hatahorir dede'an

11 Basa boe ma au mete-ita kadera man-parenda muti mo'ok esa. Ma
Manetualain nanggatuuk nai kadera man-parenda naa lain. Medak neu
ma, dae-inak no lalai kosu reu, losa mopo sara ma ta mete-ita sara bali.
12 Basa naa, au mete-ita hatahori mana matek kara ena. Sira basa sara
mo'o-kadi'ik rambariik rasare reni kadera man-parenda naa reu. Boe ma
atar maruma nusa tetuk do inggu temak mai, mai buka bukur fo mana
surak basa hatahori dae-bafok tatao-nono'in nara lala'en. Basa de ara buka
susurak laen esa bali, ndia susurak fo neni surak hatahori naden nara fo
mate'en te ara rasoda ro Manetualain losa doon naa neu. Boe ma Ana
naketu-naladi hatahori mates sara raa dede'an, tungga hata fo sira esa-
esak taok ena, sama leo neni surak nai susurak kara raa dale.✡
13 Boe ma basa hatahori mates sara mai fo rambariik rasare reni kadera
man-parenda naa reu. Sira raa, basa hatahorir mana mate nitak, nai mada
lai, do, nai tasi dale. De Manetualain naketu-naladi dede'an nara esa-esak,
tungga sira tatao-nono'in.
14 Basa boe ma Manetualain piru heni Mamates neni tasi a'i mbila ta
kala matek naa dale neu. Ana oo piru heni Mamana Hatahori Mates neni
tasi a'i naa dale neu boe. Huu tasi a'i naa, ndia mamana mamates la'e
kaduan.
15 Hatahori bee fo naden nara ta neni surak nai susurak naa dale oo,
neni piruk neni tasi a'i naa dale neu boe. Huu susurak naa, ndia surak
hatahori naden fo nasoda nakandoo no Manetualain.

21

Yohanis mete-nita lalai no dae-ina beuk

1 Basa boe ma au mete-ita lalai beuk ma dae-ina beuk, te lalai raak ma
dae-ina raak, mopo sara ena. Tasi oo ta sana ena boe.✡
2 Boe ma au mete-ita Manetualain kota malalaon, ndia Yerusalem Beuk,
konda numa nusa tetuk do inggu temak mai. Kota naa naole nala ena, nok
bali baroit inak, nau neu soru ndia saon.✡
3 Basa de au amanene hara mo'ok esa numa kadera man-parenda naa
mai nae,
“Mete matalolole!
Mulai numa hatematak ia mai, Manetualain Uman nai hatahori dae-bafok
talada heon.
Mulai numa faik ia mai, Manetualain leo-la'o sama-sama no Ndia hata-
horin nara.

✡ **20:8** Yeskiel 7:2; 38:2; 9; 15 ✡ **20:12** Daniel 7:9-10 ✡ **21:1** Yesaya 65:17; 66:22; 2 Petrus 3:13
✡ **21:2** Yesaya 52:1; Dae-bafo Beuk 3:12; Yesaya 61:10

Ana dadi neu sira Manetualain ena.
Ma ara dadi reu Ndia anan nara ena.
Neu ko Ana no sara taa-taa.
Ma Ana sama-sama no sara losa doon naa neu.✡
4 Neu ko Ana hari namada basa luu-oen nara,
fo ara ta bu'i rakarereu bali.
Huu nai naa ta hambu kamahedik bali.
Ma nai naa ta hambu mana matek bali.
Basa mana tao susa-sonak numa lele uluk mai, ta hambu sara ena bali.
Basa mana tao doidosok numa lele uluk mai, mopo sara ena.”✡
5 Boe ma Ndia fo mana nanggatuuk nai kadera man-parenda naa kokolak nae, “Mete matalolole, te Au tao ala basan dadi beuk ena.” Basa de Ana kokolak seluk no au bali nae, “Surak leo! Basa hatahorir bisa ramahere Au Dede'a-kokolang ia, huu basa iar, memak tebe ena!”
6 Boe ma Ana nafada au bali nae,
“Basa-basan fo Au helu-bartaak numa lele uluk mai naa, dadi ena.
Huu Au ia,
numa Alfa mai losa Omega.
Ma Au ia,
numa A mai losa Z.
Basa-basan numa Au mai,
mulai numa makasososan mai losa babasan.
Basa hatahorir fo mana dale madak kara,
neu ko Au fee sara rinu no mudak
numa oe matak mana neni masodak naa mai, mita fo hatahori nasoda no ndoos.✡
7 Basa hatahorir fo mana rakatataka tungga Manetualain eno-dala ndoon,
neu ko ara simbo rala basa baba'e-babatik kara iar.
Huu neu ko Au dadi uu sira Manetualain,
ma sira dadi reu Au anang nggara.✡
8 Tehuu hambu hatahori ketuk oo, neu ko neni piru henik,
reni tasi a'i balerang fo mana mbila ta kala matek naa dale reu boe.
Ndia leo hatahori kamata'uk,
hatahori mana masadea Yesus,
hatahori manggenggeok,
hatahori fo mana la'ok sala no hatahori ta sira soa toun do sira sao inan,
mana makanisa hatahori
mana songgo-tangguk,
mana teka-dokik,
ma mana pepeko-lelekok.
Neu ko basa sara neni piru henik kara reni tasi a'i dale reu,
fo hatahorir rae, ‘mamana mamates kaduan.’ ”

Yohanis mete-nita kota Yerusalem beuk

9 Basa boe ma au mete-ita esa numa ata kahituk kara raa maruma nusa tetuk do inggu temak mai, fo fai bakahulun ana to'u bokor neni isik no Manetualain nasa-odadedein. Ana mai natonggo no au, de kokolak nae, “Mai ia dei! Au ae atudu o baroit inak, fo mana nae sao nala Bibi Lombo Ana.”
10 Boe ma Manetualain Dula-dalen maso nai au dale, de ata esa numa nusa tetuk do inggu temak mai, nuni neni au uni lete mandema esa uu. Numa naa, ana natudu au kota Yerusalem, ndia Manetualain kota malalaon. Kota naa konda numa nusa tetuk do inggu temak mai.✡

✡ **21:3** Yeskiel 37:27; Malangga Anggamar Hohoro-lalanen 26:11; 12 ✡ **21:4** Yesaya 25:8; 35:10; 65:19 ✡ **21:6** Yesaya 55:1 ✡ **21:7** 2 Semuel 7:14; Sosoda Kokoa-kikiok kara 89:26-27 ✡ **21:10** Yeskiel 40:2

11 Kota naa, lolen seli! Hambu sa'a manggahadok kalua neu-mai numa
Manetualain manula-manapun mai, sama leo batu intan manggahadok.
Losa basa kota naa dadi manggaledok.
12 Hambu tembo mo'o demak eko-feo kota naa, no lelesu mo'ok salahunu
dua. Hambu ata salahunu dua ruma nusa tetuk do inggu temak mai oo,
ranea lelesur raa boe. Nai lelesu kasalahunu duak kara raa neni surak leo
Isra'el kasalahunu duan nara naden.*
13 Lelesu mo'ok telu rasare dulu. Telu rasare muri. Telu rasare kii. Ma
telu bali rasare kona.✡
14 Tembok naa nambariik nai batu netehuu mo'ok salahunu dua. Nai
batu esa-esak neni surak Bibi Lombo Ana nedenu kasalahunu duan nara
naden. Sira ndia raono-lalau neu Ndia nai dae-bafok.
15 Boe ma ata fo mana kokolak no au naa, ana to'u nala ai u'ukuk esa
numa lilo mbilas mai, fo nau uku kota naa no lelesu mo'on ma tembon.✡
16 Ana uku nakahuluk kota naa tembon boboan haa sara. Narun, loan,
ma deman, basa sara sama, ndia kilo meter 2.220.†
17 Basa de ana uku tembok naa katen, hambu meter 65, tungga hatahori
dae-bafok u'ukun.‡
18 Tembok naa, neni taok numa batu manggadilak mabelir mai, naden
yaspis. Ma basa hata nai kota naa dale, neni taok numa lilo isik mai, fo
sa'an na'anda sama leo titiro.
19 Batu netehuuk kasalahunu duak kara raa, neni hetik no batu
manggadilak mabelir mata-matak. Batu kaesan pake batu *yaspis*, sa'an
momodok. Nomer kaduan, pake batu *nilam*, sa'an modo-afuk. Nomer
katelun, pake batu *mirah*, sa'an mbilas. Nomer kahaan, pake batu *samrud*,
sa'an momodok.
20 Nomer kaliman, pake batu *unam*, neni tadak no soklat mutik. Nomer
kaneen, pake batu *sardius*, sa'an mbilas. Nomer kahitun, pake batu
ratna cempaka, sa'an uni lilok. Nomer kafalun, pake batu *beril*, sa'an
momodo afu-afuk. Nomer kasion, pake batu *krisolit*, sa'an sangga unik ka.
Nomer kasalahunun, pake batu *krisopras*, sa'an sangga momodok. Nomer
kasalahunu esan, pake batu *lasuardi*, sa'an momodo tasi oek. Nomer
kasalahunu duan, pake batu *kecubung*, sa'an mbila maranggeok.
21 Ma lelesu mo'o kasalahunu duak kara raa, tao sara ruma poemata
de'ek salahunu dua mai. Lelesu esa taon numa poemata de'ek esa mai.
Ma kota naa okofoon, taon numa lilo mbilas isik manggadilak mai, sama
leo titiro.✡
22 Ma au leleuk, tehuu ta hambu Uma Huhule-haradoik nai kota naa.
Huu Manetualain mana koasa mate'en ma Bibi Lombo Ana naa rai naa
taa-taa. Huu naa de hatahorir reu rakaluku-rakatele memak neu Sara.
23 Kota naa oo ta parluu ledo no bulan fo tao manggaledon boe, nahuu
Manetualain mandela-masa'an ndia tao manggaledok nai naa. Ma Bibi
Lombo Ana naa, dadi sama leo lambu mana mbilak ena.✡
24 Hatahorir ruma basa hatahori nusa-nusak kara marai dae-bafok, neu
ko mai la'o-la'o nai manggaledok naa dale. Mane-manek kara marai dae-
inak oo reni hata-heto ta hoho'an nara reni naa reu boe.✡
25 Nai naa, ta hambu le'odaek ena. Huu naa de ara ta parluu kena lelesu
mana maso kota neu.

---

* **21:12** Tungga hatahori mana malela la'e-neu Susura Malalaok, nomer salahunu dua naa, nomer mana matudu nomer mandaik la'e-neu hatahori dae-bafok. ✡ **21:13** Yeskiel 48:30-35 ✡ **21:15** Yeskiel 40:3 † **21:16** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, *stadia* 12.000. ‡ **21:17** Susura Malalaok Dede'a Yunani surak nai ia nae, *"peihon 144"*. *Peihon* esa naa, sama leo hasta esa. Dadi 12 x 12, ndia 144. De mete ma 12 sosoa-ndandaan nae, matetu-mandaik, na, 144 sosoa-ndandaan nae, matetu-mandaik mate'en. ✡ **21:21** Yesaya 54:11-12 ✡ **21:23** Yesaya 60:19-20 ✡ **21:24** Yesaya 60:3

26 Neu ko ara oo maso kota naa dale, reni basa hata fo neulauk ma basa
hada-horomatak numa basa nusak kara marai dae-inak mai reu boe.✡
27 Tehuu mana ta bole maso neni naa neu, ndia basa hata fo manggarauk,
nok bali: basa mana songgo-tanggur, mana hohongge-lelena, ma mana
pepeko-lelekok kara. Mana bole masok kara, ndia kada hatahorir fo naden
nara neni surak kara rai Bibi Lombo Ana susuran fo neni surak nadek
numa hatahori mana nasoda taa-taa no Manetualain.✡

22

Lee fo oen mana neni masodak ma ai huuk mana neni masodak

1 Basa boe ma ata numa nusa tetuk do inggu temak mai naa natudu au
lee esa, oen neni masodak. Oe naa, neu ndoos sama leo titiro. Oe naa bubu
numa Manetualain ma Bibi Lombo Ana kadera man-parendan mai.✡
2 Boe ma ana faa neni okofoo mo'ok taladan manai kota naa neu. Nai
lee naa tatain beke serik, hambu ai huuk esa neni masodak. Ai huuk naa,
teuk esa naboa la'e salahunu dua; bulak esa, la'e esa. Doon bisa dadi neu
modo-aidoo, fo tao nahai hatahori nusa-nusak kara marai dae-inak.✡
3 Tehuu basa hata fo Manetualain timba nitan ma nakatoos sara, ta
hambu sara rai kota naa. Manai naar, ndia Manetualain ma Bibi Lombo
Ana fo mana ranggatuuk to'u parenda rai Sira kadera man-parendan, ro
Sira hatahori neondan fo mana nakaluku-nakatele neu Sara.✡
4 Basa sara bisa mete-rita Manetualain matan. Ma Manetualain naden
neni surak nai sira odamatan nara.
5 Nai naa, ta hambu le'odaek. De Manetualain hatahorin nara ta parluu
ledo do lambu, nahuu Manetualain ndia tao manggaledo kota naa. Neu ko
ara oo to'u parenda sama-sama nai naa boe, losa doon naa neu.✡

Lamatuak Yesus nate'e Ndia hara hehelun

6 Basa de Manetualain atan naa nafada au nae, “Basa hata fo au afada
o ia ena, memak tebe. Basa hatahorir bisa ramahere au kokolang ia.
Fai bakahulun Manetualain pake Ndia Dula-dalen fo nafada Ndia Dede'a-
kokolan neu Ndia mana to'u dede'an nara. Tehuu hatematak ia Ana pake
Ndia atan numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo nafada anan nara la'e-
neu basa dede'ak kara iar fo ta dook ka te muste mori-dadi.”
7 Basa naa, Yesus kokolak nae, “Masanedak, ee! Ta dook ka te Au mai
ena. Nai susurak ia, basan neni surak ena la'e-neu hata fo neu ko mori-
dadi. Basa hatahorir fo mana tungga susurak ia isi-liin nara, neu ko ara
ndia raua ralan seli.”
8 Mana surak susurak ia, ndia au Yohanis. Au ia, ndia amanene ma ita
basa dede'ak kara iar. Au amanene basa, boe ma au sendek luu-langgang
fo akaluku-akatele neu ata manuma nusa tetuk do inggu temak mai naa
ein. Huu Ana ndia natudu basa dede'ak kara iar neu au.
9 Tehuu ana ka'i au nae, “Wee! Boso tao talo naa! O muste makaluku-
makatele neu kada Manetualain. Boso makaluku-makatele neu au. Huu
au oo Manetualain hatahori neondan sama leo o, ma o toranoom mara, fo
mana dadi reu Ndia mana to'u dede'an, ma basa hatahorir laen nara, fo
mana tao tungga hata fo neni surak nai susurak ia dale boe.
10 O boso mafuni susurak ia isi-liin neu hatahori laen nara. Ta dook ka
te basa hata fo neni surak nai susurak ia dale, neu ko mori-dadi.
11 Basa hatahorir fo mana tao manggenggeok, na,
ela sara ruma naa fo ara tao kada manggenggeok rakandoo.
Tehuu basa mana leo-la'o no lolo-laok,
ara muste leo-la'o no lolo-laok rakandoo.

✡ **21:26** Yesaya 60:11 ✡ **21:27** Yesaya 52:1; Yeskiel 44:9 ✡ **22:1** Yeskiel 47:1; Sakaria 14:8 ✡ **22:2** Tutui Makasososak 2:9 ✡ **22:3** Sakaria 14:11 ✡ **22:5** Yesaya 60:19; Daniel 7:18

Basa hatahorir fo mana tao manggarauk,
ela sara ruma naa fo ara tao kada manggarauk rakandoo.
Tehuu basa mana tao neulauk,
ara muste tao neulauk rakandoo.”✡
12 Basa boe ma Yesus kokolak seluk bali nae, “Masaneda matalolole! Ta dook ka te Au mai ena. Neu ko Au bala neu basa hatahorir, tungga hata fo ara taok ena.✡
13 Au ia,
Numa Alfa mai losa Omega.
Au ia,
Numa A mai losa Z.
Basa-basan mori-dadi numa Au mai,
mulai numa makasososan mai losa babasan.✡
14 Hatahorir fo mana safe ralao bua-lo'an nara ena, ara ndia raua.
Huu neu ko ara hambu haak fo maso tungga lelesu ina reni kota naa dale reu.
Hatahorir fo mana leo-la'o ro lolo-laok ena, ara ndia raua.
Huu neu ko ara hambu luas, fo ra'a ai boak mana tao hatahorir rasoda rakandoo.✡
15 Tehuu hatahori laen, ta bole maso naa neu.
See fo ta mana dadi neu Manetualain hatahorin, ta bole leo nai naa.
Ndia, hatahori ta mana mamahere neu Manetulain,*
hatahori mana hohongge-lelenak, mana songgo-tangguk,
mana makanisak, mana teka-dokik,
ma mana pepeko-lelekok.
Basa naar, ta bole maso.
Basa naar, ela sara reu kada dea.
16 Au ia, Yesus. Au ndia adenu Au atang numa nusa tetuk do inggu temak mai, fo atudu basa dede'ak kara iar, fo neu ko ei miu mafada Au hara hehelung neu saranik bubua kahituk kara raa.
Au ia, mane Dauk tititi-nonosin.
Au ia, Manek mana to'u parenda.
Au sa'ang manggaledo ndoos,
sama leo nduu mansai.
Au sa'ang tanden seli,
sama leo nduu dulu siluk.”✡
17 Manetualain Dula-dalen noke nae, “Ia mai leo!”
Baroit inak naa oo nanggou boe nae, “Mai leo!”
Naa fo basa mana mamanenek kara oo, tungga ranggou boe rae, “Mai leo!”
Naa fo basa mana dale madak kara, mai fo rinu leo!
Naa fo basa mana nau ninu oe fo mana neni masodak naa,
na, mai ha'i leo!
Hatahori bole ha'i oe naa,
no mudak.
Hatahori bole ninu oe naa,
no ta pake babaek.✡

✡ **22:11** Daniel 12:10 ✡ **22:12** Yesaya 40:10; 62:11; Sosoda Kokoa-kikiok kara 28:4; Yermia 17:10 ✡ **22:13** Dae-bafo Beuk 1:8; Yesaya 44:6; 48:12; Dae-bafo Beuk 1:17; 2:8 ✡ **22:14** Tutui Makasososak 2:9; 3:22 * **22:15** Susura Malalaok dede'a Yunani surak nae, “busa”. Hatahori Yahudi soa pake dede'a de'ek “busa” fo dadi dede'a lololek fo mana natudu hatahori ta Yahudi, ndia hatahori laen nara “fo ta mana namahere neu Lamatuak”. Nai lalanek ia, Yohanis kokolak la'e-neu bua-aok mata-matak fo ta mana dadi maso neni nusa tetuk do inggu temak neu. Kaesan ndia, “hatahori fo ta mana namahere neu Lamatuak”. Ia ta dede'ak la'e-neu busa maso neni nusa tetuk do inggu temak neu, do taa. ✡ **22:16** Yesaya 11:1; 10 ✡ **22:17** Yesaya 55:1

Yohanis hara hehelu mate'en

18 Au ia, Yohanis, fee nesenedak neu basa hatahorir fo neu ko ramanene
hata fo Manetualain natudu memak kana fee au nai susurak ia, talo ia:
mete ma hambu hatahori tamba seluk hata-hata nai susurak ia, na, neu
ko Manetualain fee tamba huku-dokik neun, nenik sosoek kahituk kara fo
Ana mbo'an neni dae-inak mai naa.
19 Mete ma hambu hatahorir tao rakuran hata-hata bali numa susurak ia
mai, na, neu ko Manetualain ha'i heni ndia haak fo ana ta maso neni kota
malalaok neu, ma ana boso na'a ai boak fo tao hatahori nasoda nakandoo.✡
20 Yesus mesa kana ndia natudu basa dede'ak kara iar. Ana helu-bartaa
ena nae, “Tebe naa! Ta dook ka te Au mai ena.”
Lamatuak Yesus, mai leo!
21 Au oke-hule fo Lamatuak Yesus natudu Ndia dale susuen neu basa
Ndia hatahorin nara lala'en. Amin.

Numa au mai,
Yohanis

✡ **22:19** Tui Seluk la'e-neu Dala Masodak 4:2; 12:32